ПАМЯТЬ

ГІСТОРЫКА-ДАКУМЕНТАЛЬНЫЯ ХРОНІКІ ГАРАДОЎ І РАЁНАЎ БЕЛАРУСІ

ШМАТТОМНАЕ ВЫДАННЕ СТВАРАЕЦЦА ПАВОДЛЕ РАШЭННЯ ЎРАДА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

ДА ЧЫТАЧА

Шаноўны чытач! Чарговая кніга серыі гісторыка-дакументальных хронік Памяці, якія выдаюцца ў Рэспубліцы Беларусь, прысвечана гораду Мазыру і Мазырскаму раёну — іх далёкаму і нядаўняму мінуламу. Хочацца верыць, што і вам перадасца тое глыбокае хваляванне, якое зведалі шматлікія аўтары кнігі: археолагі, гісторыкі, краязнаўцы, журналісты... Бо сапраўды — якое невычэрпна багатае мінулае ў гэтай шматпакутнай і гераічнай надпрыпяцкай зямлі, як шчодра паліта яна крывёю і потам нашых продкаў! Безліч разоў падымалася Мазыршчына на змаганне з варожым нашэсцем, і цяпер ужо ніхто не зможа назваць пайменна ўсіх, хто ў даўнія часы бараніў родную зямлю ад лютай навалы. А калі час не такі даўні? Многія старонкі ў кнізе займае бясконцы спіс воінаў, партызан, падпольшчыкаў і мірных жыхароў, што загінулі на Мазыршчыне пад час самай страшнай у гісторыі чалавецтва вайны — другой сусветнай, якая для нашага народа стала Вялікай Айчыннай. Гэты, як і другі спіс — тых нашых землякоў, хто прыняў геройскую смерць або прапаў без вестак далёка ад роднага дому, — самы запамінальны ўрок патрыятызму, урок усім нам, як трэба любіць, шанаваць і берагчы ў грозны час сваю Бацькаўшчыну.

Напэўна, спіс герояў і ахвяр вайны ў кнізе яшчэ не поўны — пошукі будуць працягвацца; рана падводзіць рысу і пад трагічным спісам ахвяр масавага палітычнага тэрору 30-х гадоў, які і на Мазыршчыне пакінуў свой жудасны след; гэтак жа і ў самім змесце кнігі нешта запатрабуе ўдакладнення, — што ж, «прыйдзе новы — а мудры — гісторык», — наступныя выданні кнігі будуць больш поўныя і дасканалыя. Пакуль жа хочацца спадзявацца, што і ў цяперашнім яе выглядзе кніга Памяці дапаможа вам, шаноўны чытач, прасякнуцца пачуццём глыбокай удзячнасці мінулым пакаленням, бо, нягледзячы на іхнія часам трагічныя заблуджэнні і памылкі, якія ў многім абумовілі і драматызм сённяшняга нашага жыцця, яны здзейснілі для сваіх нашчадкаў галоўнае — зберагліі і перадалі нам у спадчыну самае дарагое на свеце — цудоўную, непаўторна прыгожую палескую зямлю, імя якой Мазыршчына.

Мозырская городская ЦБС

2 Зак. 914

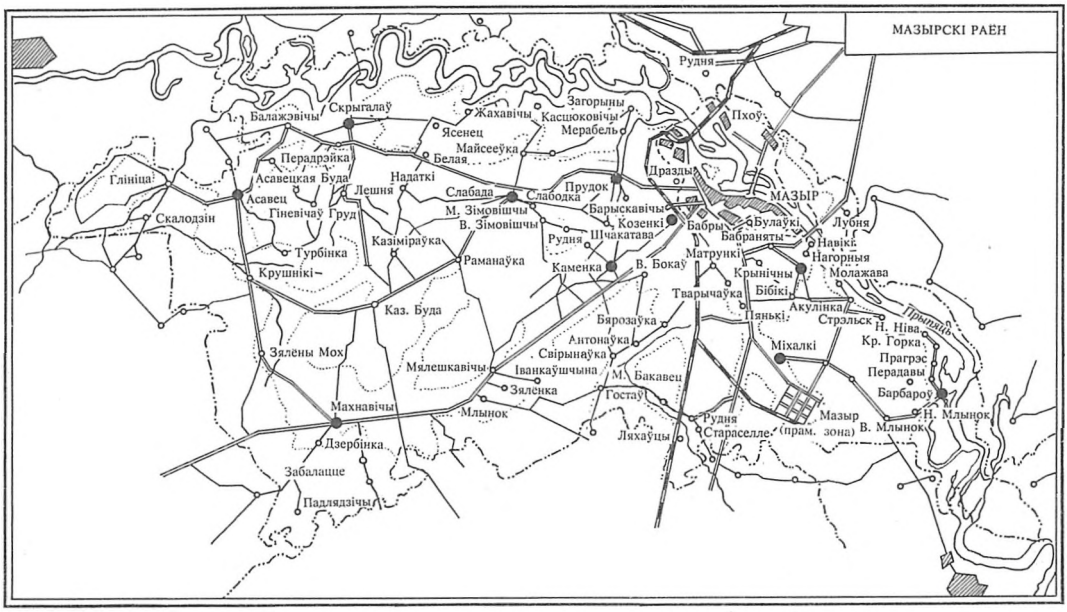

МАЗЫР — горад абласнога падпарадкавання, цэнтр Мазырскага раёна Гомельскай вобласці. Размешчаны на маляўнічай узгорыстай мясцовасці ў межах Мазырскай грады. За 133 км на паўднёвы захад ад Гомеля, 5 км ад чыгуначнай станцыі Мазыр. Буйнейшы ў Беларусі порт (Пхоў) на р. Прыпяць. Насельніцтва на 1.1.1996 г.— 107,7 тыс.

З 1924 г.— цэнтр раёна (у 1926—1927 гг.— горад у Слабадскім раёне), у 1924—1930 гг. і 1935—1938 гг.— цэнтр Мазырскай акругі, у 1938—1954 гг.— цэнтр Палескай вобласці. З 1954 г. у Гомельскай вобласці.

Плошча — 3674 га. У межах горада працякае рака Прыпяць. Архітэктурна-планіровачная сістэма горада абумоўлена складаным рэльефам (р. Прыпяць, мноства яроў з розніцай адзнак вышыні 25—30 м). Галоўная вуліца — Ленінская, на якой размешчаны цэнтральны пляц. Адсюль пачынаецца паркавая зона. Новы раён жыллёвай забудовы — верхняе плато, якое прылягае да Оўручскай шашы.

Прамысловасць: машынабудаўнічая і металаапрацоўчая, дрэваапрацоўчая, лёгкая, харчовая, нафтаперапрацоўчая і іншыя. Буйнейшыя прадпрыемствы: нафтаперапрацоўчы завод, завод меліярацыйных машын, «Мазыркабель», завод кармавых дражджэй, «Мазырсельмаш» і аўтарамонтны завод, вытворчае дрэваапрацоўчае і мэблевае аб'яднанні, трыкатажная і мастацкіх вырабаў, швейная фабрыкі, малочны, піваварны і хлебапякарны заводы, леспрамгас, солевыварачны камбінат. Непадалёку ад Мазыра адкрыта вялікае радовішча каменнай солі, праходзіць нафтаправод «Дружба».

Мазыр — гэта і культурны цэнтр Палесся. Да паслуг жыхароў Мазыршчыны драматычны тэатр імя Івана Мележа (раней эксперыментальны тэатр «Верасень», а яшчэ раней народны тэатр), 12 палацаў, дамоў культуры і клубаў, больш за 50 бібліятэк, тры кінатэатры, педінстытут, палітэхнікум, музычнае, медыцынскае і 4 тэхнічныя вучылішчы, 4 музычныя школы, дзіцячая мастацкая школа; 11 калектываў мастацкай самадзейнасці маюць званне «народны». Да паслуг насельніцтва Мазырскі краязнаўчы музей, музей прыкладнога мастацтва, гарадская выставачная зала.

Каля 9 тысяч спецыялістаў з вышэйшай і 12,5 тысяч з сярэдняй адукацыяй, 90 кандыдатаў і дактароў навук працуюць на прадпрыемствах, у навучальных і іншых установах горада.

У 15 сярэдніх школах і гімназіі, дзіцячых спартыўных школах працуюць звыш 2000 настаўнікаў, у 35 дзіцячых садках 6300 выхаванцаў.

На варце здароўя працоўных Мазыра каля 400 урачоў, звыш 1200 сярэдніх медыцынскіх работнікаў, якія працуюць у бальнічных установах, дзвюх паліклініках, 10 аптэках.

Выдаецца аб'яднаная газета «Жыццё Палесся».

МАЗЫРСКІ РАЁН размешчаны на паўднёвым захадзе Гомельскай вобласці. Утвораны 17.7.1924 г. Плошча 1,6 тыс. кв. км. Горад абласнога падпарадкавання Мазыр — цэнтр раёна. 93 сельскія населеныя пункты, 10 сельскіх Саветаў: Асавецкі, Барбароўскі, Каменкаўскі, Козенскі, Крынічанскі, Махнавіцкі, Міхалкаўскі, Прудкоўскі, Скрыгалаўскі, Слабадскі. Насельніцтва на 1.1.1996 г.— 22 600 чалавек.

Паверхня раёна — узгорыста-раўнінная, на правабярэжжы ніжняй Прыпяці з паўночнага захаду на паўднёвы ўсход больш як на 30 кіламетраў працягнулася Мазырская града шырынёй 3—10 км. 77 % тэрыторыі знаходзіцца вышэй 150 м над узроўнем мора (каля 20 % вышэй 170 м). Найвышэйшы пункт — 220 м на ўсходзе раёна (паміж Мазыром і в. Бабраняты).

Карысныя выкапні: Мазырскае радовішча каменнай солі: прамысловыя запасы каля 600 млн. т, перспектыўныя 24 млрд. т, 11 радовішчаў торфу з агульнымі запасамі 4,1 млн. т (найбольшае ў раёне в. Майсееўка), 11 радовішчаў пяску з агульнымі запасамі 30,1 млн. куб. м (найбольшыя Барыскавіцкае, Козенскае, Бярозаўскае, Васькаўскае), радовішчы глін і суглінкаў — Лешня, Махнавічы, Ляскі.

Сярэдняя тэмпература студзеня —6,4°, ліпеня + 18,8 °С. Ападкаў 600 мм за год. Вегетацыйны перыяд 199 сутак. Рэкі — Прыпяць з прытокамі Трэмля, Іпа, Ненач, Тур, Мытва, Скалодзінка; Чэрцень (прыток Славечны). Даўжыня меліярацыйнай сеткі 1,7 тыс. км. Глебы дзярнова-падзолістыя — 48,2 %, дзярнова-падзолістыя забалочаныя — 18 %, поймавыя — 22,4 %, тарфяна-балотныя — 7,2 %.

Сельгасугоддзі складаюць 44 708 га, або 27,8 % плошчы раёна, у т. л. ворыва 26 337 га (16,4 %), сенажаці і пашы 16 344 га (10,1 %). Асноўныя землекарыстальнікі — 13 калгасаў і 8 саўгасаў. Пад лесам 52,4 % плошчы, найбольшыя лясныя масівы на захадзе раёна. Пераважае хвоя, з лісцевых — бяроза, вольха, дуб. 18 % лясоў — штучныя насаджэнні.

Па тэрыторыі раёна праходзяць чыгунка Калінкавічы — Оўруч, аўтамабільныя дарогі Мазыр — Оўруч, Мазыр — Нароўля, Мазыр — Лельчыцы, Мазыр — Петрыкаў. Суднаходства на Прыпяці.

У раёне 11 сярэдніх, 9 базавых, 6 пачатковых школ, у якіх у 1995—1996 гг. навучалася 3477 чалавек, працавала 487 настаўнікаў, 21 дашкольная дзіцячая ўстанова, дзе выхоўвалася 813 дзяцей. У вёсках раёна дзейнічаюць 33 масавыя бібліятэкі, 36 клубных устаноў, 22 кінаўстаноўкі, 3 музычныя школы, 4 бальніцы, 31 фельчарска-акушэрскі пункт, 5 амбулаторый і аптэк, 11 комплексных прыёмных пунктаў і вытворчых участкаў бытавога абслугоўвання насельніцтва, у в. Гурыны — філіял Беларускага дзяржаўнага мастацкага музея.

На тэрыторыі раёна 58 помнікаў, абеліскаў і мемарыяльных дошак па гісторыі і культуры раёна, больш за 30 помнікаў археалогіі, архітэктуры, прыроды і сядзібна-паркавага мастацтва.

Пасля катастрофы на Чарнобыльскай АЭС для перасяленцаў з зоны жорсткага радыяцыйнага кантролю пабудавана 8 пасёлкаў.

На Мазыршчыне

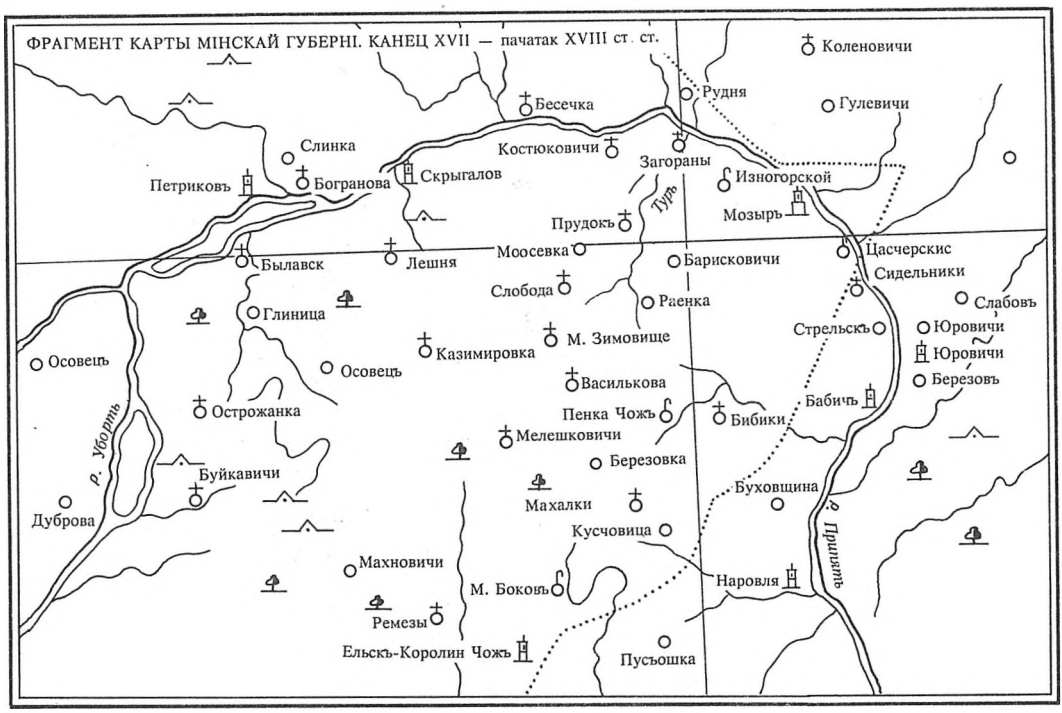
ФРАГМЕНТ КАРТЫ МІНСКАЙ ГУБЕРНІ. КАНЕЦ XVII — пачатак XVIII ст. ст.
Коленовичи
Рудня
Гулевичи
Бесечка
Слинка
Костюковичи
Загораны
Петриковъ
Богранова
Скрыгалов
Изногорской
Туръ
Мозыръ
Прудокъ
Моосевка
Цасчерскис
Былавск
Лешня
Барисковичи
Сидельники
Слобода
Раенка
Слабовъ
Глиница
Стрельскъ
Юровичи
М. Зимовище
Юровичи
Осовецъ
Казимировка
Осовецъ
Василькова
Березовъ
Острожанка
Бабичъ
Пенка Чожъ
Бибики
Мелешковичи
р. Уборть
Березовка
Буйкавичи
Буховщина
Махалки
Дуброва
Кусчовица
р. Припять
Махновичи
М. Боковъ
Наровля
Ремезы
Ельскъ-Королин Чожъ
Пусъошка

АД ЧАСОЎ ПЕРШАБЫТНЫХ

1917

ЗЯМЛЯ НАШЫХ ПРОДКАЎ

Пра што расказалі курганы

Пошукі першабытных помнікаў ва ўсходняй частцы беларускага Палесся ажыццяўляліся археолагамі-аматарамі і краязнаўцамі яшчэ ў канцы XIX — пачатку XX стагоддзяў. Вынікам далейшых даследаванняў некалькіх пакаленняў археолагаў з'явілася знаходка больш як трох сотняў старажытных стаянак людзей, гарадзішчаў, пасяленняў, курганных груп, у тым ліку на Мазыршчыне — каля вёсак Акулінка, Баравікі, Барыскавічы, Глініца, Загорыны, Жахавічы, Касцюковічы, Лешня, Лубня, Лучажэвічы, Майсееўка, Махнавічы, Мерабель, Міхалкі, Надаткі, Скрыгалаў, Слабада, Стрэльск, Ясенец і інш.

Як адно са шматлікіх пасяленняў старажытнага чалавека на Мазыршчыне можна назваць выяўленае ў 1962 годзе пасяленне ранняга неаліту каля вёскі Загорыны. Яно знаходзіцца на паверхні надпойменнай тэрасы Прыпяці і падымаецца на схіл марэннага ўзвышша.

Умацаваныя паселішчы — гарадзішчы ўпершыню на тэрыторыі Беларусі з'явіліся ў раннім жалезным веку. Яны будаваліся на стромкіх берагах рэк, а таксама на невялікіх астраўках сярод балот. Як правіла, гарадзішчы ўмацоўваліся глыбокімі равамі і высокімі валамі. Людзі звычайна жылі на ўнутранай пляцоўцы, дзе трымалі жывёлу і размяшчалі гаспадарчыя пабудовы. Балотныя гарадзішчы часта выконвалі функцыю часовага прытулку, дзе людзі хаваліся ў час небяспекі. Лічыцца, што такія помнікі пакінуты плямёнамі Мілаградскай культуры, якая існавала на тэрыторыі Беларусі ў VII — III стст. да н. э. Адно з такіх гарадзішчаў — Ясенецкае.

У выніку археалагічных раскопак на першым Ясенецкім гарадзішчы знойдзена шмат каштоўных рэчаў: некалькі шпілек, фрагмент бранзалета, крыжападобны гузік, арнаментаванае прасла. Найбольш цікавая знаходка — бронзавы наканечнік стралы скіфскага тыпу, які датуецца VII — VI стст. да н. э. Знойдзены таксама фрагменты ляпной керамікі. Усё гэта сведчыць аб інтэнсіўнай дзейнасці на гарадзішчы. Прыкладна каля дзвюх з паловай тысяч гадоў назад людзі плавілі тут бронзу, займаліся ткацтвам, мелі кантакты са скіфскімі плямёнамі.

Другое Ясенецкае гарадзішча ўдвая большае за першае. Але тут выяўлена ўсяго некалькі фрагментаў ляпнога посуду. Магчыма, гэта гарадзішча выконвала функцыю толькі сховішча, дзе людзі ратаваліся ў час небяспекі.

Натуральна, што асаблівую цікавасць у нас выклікаюць тыя археалагічныя помнікі, па якіх можна меркаваць пра ўзрост Мазыра і пра першапачатковае месца яго ўзнікнення.

На тэрыторыі сучаснага Мазыра ёсць некалькі месцаў, дзе каля 2—2,5 тысяч год назад жылі людзі. Адным з іх з'яўляецца гарадзішча па вуліцы

Археалагічныя знаходкі бронзавага веку (3—2-е тысячагоддзе да н. э.). Каменны таўкач для здрабнення зерня. Крэмневыя клінападобныя шліфаваныя сякеры

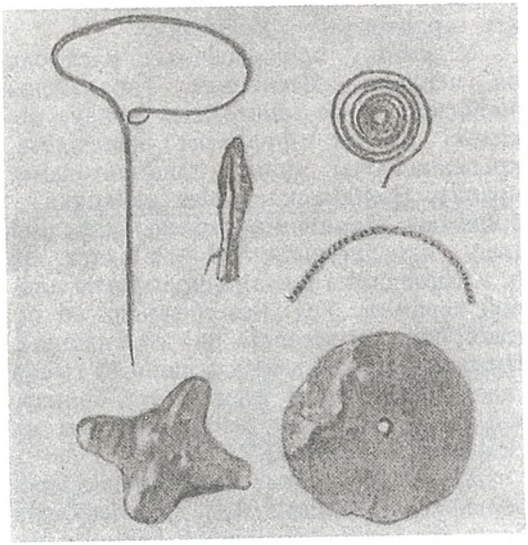

Знаходкі археолагаў каля в. Ясенец

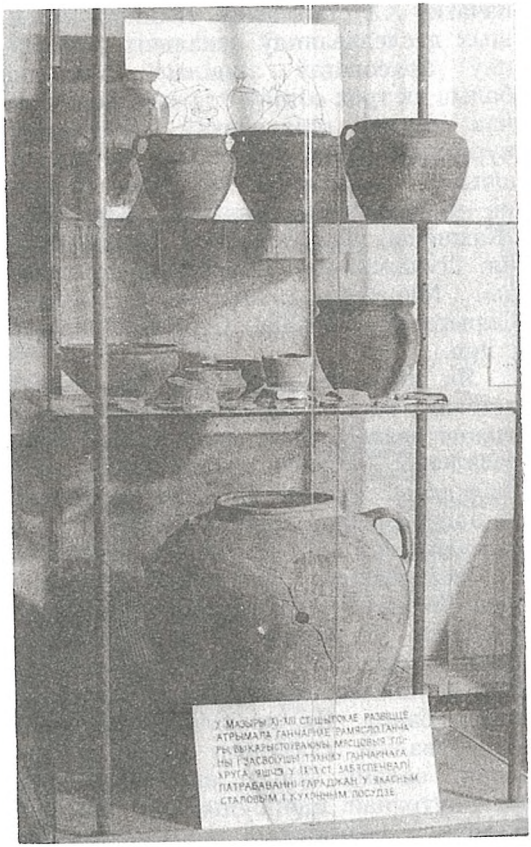

Археалагічныя знаходкі ў Мазыры (XI—XIII стст.)

Гогаля (былая Кімбараўка) і гарадзішча на Гары Камунараў (былая Спаская, Замкавая гара). На першым з іх, як сказана ў заметцы Г. М. Залашкі «Колькі гадоў Мазыру?», надрукаванай у газеце «Звязда» восенню 1983 г., адзначаны знаходкі з гліны трох-, чатырохтысячагадовай даўнасці. Яны павялічваюць узрост нашага горада ў чатыры-пяць разоў. Другое гарадзішча цікавае тым, што на месцы, якое акружана плошчай імя Леніна (былой Базарнай) і плошчай М. Горкага (былая Жыто-

мірская), вуліцамі Савецкай (былая Кіеўская набярэжная) і Камсамольскай (былая Замкавая), пачынаўся амаль дзевяць стагоддзяў назад сучасны Мазыр.

Гарадзішча Кімбараўка знаходзіцца на паўночна-ўсходняй ускраіне Мазыра на адным з узвышшаў Мазырскай грады, размешчана на правым беразе Прыпяці прыкладна за 200—250 метраў ад яе рэчышча і ўзвышаецца над поймай ракі на 60—70 метраў. У далёкім мінулым рака была шырэйшая і падыходзіла да самага падножжа ўзвышша.

Археалагічныя раскопкі гарадзішча пачаліся з першай паловы 50-х гадоў нашага стагоддзя, калі тут, у цэнтры пляцоўкі, Ю. В. Кухарэнкам быў закладзены невялікі шурф. Па знойдзеных рэштках вырабаў з гліны даследчык вызначыў верхнюю і ніжнюю мяжу існавання пасялення. Вучоны прыйшоў да высновы, што гарадзішча ўзнікла ў эпоху бронзы і перастала існаваць у часы Кіеўскай Русі.

Гэтыя вывады былі пацверджаны П. Ф. Лысенкам, які даследаваў шурфоўку помніка ўжо ў канцы 70-х гадоў. Стацыянарныя раскопкі на пасяленні пачаліся ў 1982 годзе. Праводзіліся яны Палескім атрадам археалагічнай экспедыцыі АН Беларусі пры актыўным удзеле выкладчыкаў і студэнтаў гістарычнага факультэта Ленінградскага дзяржаўнага універсітэта. Работы працягваліся і ў 1983 г.

Знаходкі Кімбараўскага гарадзішча разнастайныя. Гэта вялікая колькасць гліняных вырабаў, як ляпных, так і выкладзеных на ганчарным крузе, косці жывёлы і рыб, рэчы з металу — нажы, стрэлы, прыколкі, бронзавыя ювелірныя вырабы і інш. Яны даюць уяўленне аб жыцці і гаспадарчай дзейнасці жыхароў гарадзішча.

Металаграфічны аналіз знаходак археолагаў, праведзены М. Ф. Гурыным, выявіў якасць матэрыялу вырабаў, ступень дасканаласці кавальскай тэхналогіі і комплекс прыёмаў і аперацый для вытворчасці асобных прылад працы, зброі, бытавых і гаспадарчых прадметаў: нажоў, наканечнікаў для кап'я, стрэлаў, цвікоў, спражак, крэсіваў, скоб і г. д. Кавалі рацыянальна выкарыстоўвалі метал. Так, для вырабу нажоў выкарыстоўвалася сталь, а для наканечнікаў стрэл і цвікоў, разлічаных на разавае скарыстанне, — жалеза. У некаторых выпадках яно было нізкай якасці.

Майстры валодалі ўсімі прыёмамі гарачай і свабоднай коўкі. Аб гэтым сведчыць знешняя форма многіх вырабаў (наканечнікі стрэл, фібула, крэсіва). Ведалі кавалі і гарачую зварку. Часта практыкавалася загартоўка сталі. Наяўнасць у культурных напластаваннях гарадзішча металургічных шлакаў дае падставу лічыць, што тут была наладжана вытворчасць жалеза і сталі-сырцу з балотнай жалезнай руды. Аднак нельга выключаць і паступленне паўфабрыкатаў і гатовых вырабаў з аддаленых цэнтраў.

Але асноўнай і самай шматлікай групай археалагічных знаходак Кімбараўскага гарадзішча з'яўляюцца вырабы з гліны. Абломкі гліняных рэчаў на гарадзішчы сустракаюцца ва ўсёй таўшчыні культурнага пласта, а таксама ў шматлікіх ямах, што выяўлены ў мацерыковым пяску. У размеркаванні па слаях ляпной і ганчарнай керамікі заўважаецца пэўная заканамернасць: працэнт ганчарнага посуду павялічваецца ад трэцяга пласта к першаму (ад ніжняга к верхняму) і адпаведна змяншаецца працэнт ляпной.

Ляпны посуд гарадзішча прадстаўлены ў асноўным гаршкамі рознай формы. Так, гаршкі з прамым венчыкам знойдзены ў асноўным у ніжнім гарызонце культурнага пласта і з'яўляюцца, магчыма, самымі старажытнымі на пасяленні. Выраблены яны з гліны дрэннай якасці са значнай прымессю драсвы і рачнога пяску. Вышыня венчыка гэтых гаршкоў 2—4 см, а тулава пачынаецца амаль пад прамым вуглом к венчыку. Сасуды гэтай формы не маюць арнаментаў, толькі на краі венчыка рабіліся насечкі. У гаршкоў іншай фор-

мы венчык прагнуты злёгку на вонкавы бок, на канцы ён мае патаўшчэнне ў выглядзе валіка. Такога посуду на пасяленні большасць. Знойдзены ён у трэцім і другім напластаваннях. У першым гарызонце такія знаходкі з гліны не сустракаюцца. Частка посуду выраблена з больш якаснай гліны з нязначнымі прымесямі, маюцца сляды падпраўленняў на ганчарным крузе. Арнамент адсутнічае. Падобны ляпны посуд адносіцца да VI — IX стст. нашага тысячагоддзя.

Ганчарная кераміка адрозніваецца ад ляпной разнастайнасцю форм. Акрамя гаршкоў знойдзена некалькі місак, якія, відаць, з'яўляюцца самай закончанай формай ганчарнага посуду на гэтым гарадзішчы, бо яны былі знойдзены толькі ў верхнім пласце і выраблены з гліны добрай якасці з нязначнымі прымесямі. Мяркуючы па тым, як загнуты венчык, вышыня місак дасягала 10—12 см, дыяметр — 18—20 см. Арнамент не выяўлены. Гаршкі, выкабленыя на ганчарным крузе, маюць роўную, прыгладжаную паверхню, колер іх ад светла-шэрага да цёмна-шэрага. Трапляюцца фрагменты охры, зрэдку з арнаментам.

Апошні, найбольш блізкі па часе да нас, этап існавання гарадзішча Кімбараўка можна вызначыць прыблізна канцом VI — сярэдзінай XI стст. н. э. Не супярэчыць гэтаму вызначэнню і знаходка палавінкі сярэбранага дырхема 70-х гадоў VIII ст. — сярэдневяковай арабскай манеты: Прыпяць, як гандлёвы шлях, шырока выкарыстоўвалася нашымі продкамі.

На гарадзішчы Кімбараўка ў верхнім пласце сустракаўся посуд яшчэ больш развітых форм — гаршкі з венчыкам у выглядзе плешкі цвіка, міскі. Малюнак на ім застаецца ранейшым. Няма ніякага сумнення ў тым, што падобныя вырабы адносяцца да больш позняга часу, чым X стагоддзе.

Параўноўваючы позні посуд Кімбараўскага гарадзішча з керамікай ніжніх гарызонтаў Замкавай гары, можна знайсці падабенства. На Замкавай гары яна датуецца сярэдзінай і другой паловай XI ст. Такім чынам, сярэдзіна XI ст. з'яўляецца верхнім рубяжом існавання пасялення Кімбараўка.

Старажытныя мазыране пакідаюць свой «стары дом» і перасяляюцца ў новы. Якія ж прычыны прымусілі іх зрабіць гэта? Расла колькасць насельніцтва, і стала малою тэрыторыя, і таму людзі пераходзілі на новае месца жыхарства, прыблізна за 4 км уверх па цячэнні Прыпяці, дзе выбралі сабе «новы дом» — Замкавую гару, ці ўзгорак, які мы цяпер называем Гара Камунараў. Праўда, і старое гарадзішча не было забыта, доўгі час, амаль да татара-мангольскага нашэсця, на ім размяшчаўся вартавы ваенны пост, што ахоўваў подступы да горада з паўднёва-ўсходняга боку.

Перасяленне магло быць звязана з распаўсюджваннем у гэтых краях новай, хрысціянскай веры. Старое пасяленне, дзе жылі язычнікі, хрысціяне маглі палічыць «нячыстым». Цэнтрам, дзе адбываліся язычніцкія абрады, па меркаванні пецярбургскага вучонага В. А. Булкіна, мог быць узгорак, які вядомы цяпер пад назвай Шайтан-гара. Размешчана яна на стыку цяперашніх трох вуліц: Фрунзе, Калініна і 17 верасня, побач з новым мікрараёнам па вул. Ульянаўскай. Ад Шайтан-гары ў старое пасяленне лёгка і хутка можна трапіць праз сучасную вёску Булаўкі.

Новае пасяленне з пабудаванай на ім царквою, нягледзячы на больш блізкае размяшчэнне да Шайтан-гары, лепш адпавядала не толькі эканамічным, але і духоўным запатрабаванням часу.

Існуе легенда (яе запісаў у сярэдзіне XIX ст. этнограф П. М. Шпілеўскі), якая не толькі высвятляе прычыны перасялення колішніх жыхароў на новае месца, але і тлумачыць паходжанне назвы Мазыр.

«Предание приписывает начало построения Мозыря двум братьям, киевским выходцам, которые поселились на высоких крутых берегах Припяти с целью промышлять рыбьим жиром. Братья недолго жили между собой согласно. Старший был страшный урод и возненавидел младшего,

Злева ўверсе: бурштын. Набор славянскіх жаночых упрыгожанняў. Датуюцца эпохай Кіеўскай Русі (IX — XIII стст.). Знойдзены ў межах Мазыра.

Унізе: кольцы бронзавыя, датуюцца X — XI стст. Знойдзены на Гары Камунараў.

Пасярэдзіне: убранне дрыгавіцкай дзяўчыны (X — XI стст., рэканструкцыя). Крыжыкі нацельныя, датуюцца эпохай Кіеўскай Русі (X — XIII стст.). Знойдзены на Гары Камунараў.

Справа: бранзалеты шкляныя (фрагменты), датуюцца XII — XIII стст. Знойдзены на Гары Камунараў

статного красавца, за предпочтение, оказанное ему молодой соседкой, а главное, за быстрое обогащение: младшему все удавалось в торговле, и он был богаче старшего. Чтобы избавиться от завистливого близкого родственника, младший брат хотел отстать от старшего и поселиться подальше от него. Это вызвало еще большее раздражение злого брата, и когда младший действительно объявил о своем намерении, старший не хотел выдать ему половины приходившегося на его долю товара (жира) и велел своим работникам вытолкать его вон без всего. Младший собрал дружину и объявил войну старшему. Застигнутый врасплох, старший брат обратился к помощи чаровницы (колдуньи), жившей по соседству на высокой остроконечной горе, и чаровница явилась к нему на помощь с несметным числом подвластных ей духов. Бой завязался неравный, и младший брат должен был погибнуть от сил чаровницы. Но красота спасла его: во время боя чаровница до того была поражена дивной красотой младшего героя, что велела остановить сражение и предложить ему мир. Но старший брат не согласился и требовал войны. «Мой жир! — кричал он.— Я не уступлю ему ни одной мерки!» — И с этими словами устремился на полчища духов. Оскорбленная чаровница взмахнула волшебным мечом, и гора распалась на две части. В образовавшейся посреди пропасти погиб старший брат, не переставая кричать: «Мой жир!» — «Нет, мой жир! — воскликнул младший брат, стоя на обрыве разделенной горы.— Тебе не удалось обидеть меня».

...Народное предание ищет начало самого города, название которого производит от слов: «Мой жир»,— «Можирь» — Мозы́рь (по-белорусски название города произносится как «Мазыр», с ударением на втором слоге). Догадки свои основывает на созвучии сохранившегося названия близлежащего притока (маленькой речки, впадавшей в Припять): Монжирье».

Гарадзішча Замкавая гара, ці Гара Камунараў, доўгі час не вывучалася ні даследчыкамі-вучонымі, ні краязнаўцамі. З мэтай азнаямлення яе даследаваў у 1951 г. Ю. В. Кухарэнка, праз дзесяць год — П. Ф. Лысенка. Матэрыял, які многія гады трапляў у фонды гарадскога краязнаўчага музея, не мог даць поўнага ўяўлення аб узнікненні і гістарычным развіцці горада. У 1978 г. супрацоўнікі Акадэміі навук БССР П. Ф. Лысенка і Т. Н. Каробушкіна, заклаўшы 12 шурфаў на тэрыторыі гарадзішча, вызначылі пачатак наслядоўных археалагічных работ на працягу першай паловы 80-х гадоў.

Даследаванні праводзіліся экспедыцыямі Беларускага рэстаўрацыйнага праектнага інстытута пад кіраўніцтвам А. А. Трусава, І. Н. Чарняўскага, А. М. Кушняровіча, І. І. Сіньчука, Н. І. Здановіча, Т. С. Бубенькі. Актыўны ўдзел у даследаваннях прымалі выкладчыкі В. А. Булкін, В. А. Рачкоўскі, М. І. Фёдараў, В. С. Смірноў і студэнты гістарычнага факультэта Ленінградскага універсітэта. Вялікую дапамогу археолагам аказвалі вучні 10-й, 4-й і 5-й школ Мазыра. Была сабрана вялікая калекцыя гаспадарчага посуду, кафлі, вырабаў са шкла, косці і металу, якія склалі найбольш значную частку археалагічнай экспазіцыі Мазырскага краязнаўчага музея. Знаход-

кі адносяцца да XII — XVIII стст., яны дапамагаюць скласці пэўнае ўяўленне аб жыцці горада і шэрагу населеных пунктаў у гэты гістарычны перыяд. У час раскопак была адкрыта значная плошча гарадзішча — каля 600 кв. м. Асноўная маса матэрыялу ў цэнтры гарадзішча і ў паўночнай яго часткі адносіцца да XIV — XVII стст., хоць сустракаюцца і знаходкі XI — XII стст.

У паўночна-ўсходняй частцы гарадзішча Замкавай гары знойдзены два шыферныя крыжыкі — сведчанне першых крокаў хрысціянскай рэлігіі, якая прыйшла на замену язычніцтву.

Формы няпоўнай керамікі іншых гарадоў Тураўскай зямлі аналагічныя формам мазырскай калекцыі. З 17 тыпаў тураўскіх гаршкоў 10, з 12 тыпаў Давыд-Гарадка 8 — дакладныя аналагі мазырскім. Гэта сведчыць аб цесных сувязях пасяленняў у ніжнім цячэнні Прыпяці. Ювелірныя вырабы з Полацка, Кіева, далёкай Візантыі, якія датуюцца XI — XIV стст., указваюць на шырокія гандлёвыя сувязі Мазыршчыны з буйнымі гаспадарчымі, палітычнымі і культурнымі цэнтрамі таго часу. Амаль на мацерыковым пласце знойдзен жалезны нарог, які датуецца XII ст. Такія нарогі былі знойдзены ў Навагрудку і Пінску.

У канцы XI ст., калі, па ўсёй верагоднасці, узнік наш горад, гэта было невялікае паселішча, летапіснае ўпамінанне аб ім адносіцца толькі да 1155 г. Калі на тэрыторыі Мазыра пачаліся археалагічныя раскопкі, задача высвятлення паходжання горада не ставілася. Гістарычныя помнікі: Замкавая гара, ці Гара Камунараў, і Кімбараўскае гарадзішча лічыліся розначасовымі па паходжанні, пытання аб іх узаемасувязі не ўзнікала. Пасяленне на Кімбараўцы адносіцца да позняй бронзы, да часоў Кіеўскай Русі, Спаская, ці Замкавая гара цікавіла даследчыкаў як месца, дзе з канца XIV па канец XVII ст. існаваў умацаваны замак. Аднак ужо ў пачатку работ на гэтым месцы археолагі знайшлі значна ранейшыя пласты. Выявілася, што яны адносяцца да канца XI — пачатку XII стст. Верхнія гарызонты пасяленняў на Кімбараўцы датуюцца XII ст. Так узнікла гіпотэза аб паходжанні старажытнага Мазыра шляхам пераносу пасёлка Кімбараўка на Замкавую гару. Гіпотэза атрымала новае пацвярджэнне, калі ў 1983 г. на паўднёвай ускраіне пляцоўкі гарадзішча Замкавай гары быў зроблены раскоп, аналагічны тром іншым на Кімбараўцы.

Славянскія помнікі — гарадзішча Кімбараўка і пасяленне на Замкавай гары раздзяляе адлегласць 4—5 км. Абодва яны знаходзяцца на Прыпяці, маюць аднолькава выгаднае геаграфічнае становішча. Прыпяць, буйнейшая рака ва ўсходняй частцы беларускага Палесся, была значна шырэйшая, чым сёння. Русла яе не было пастаянным. Берагі знаходзіліся каля самых падножжаў узвышшаў, дзе жылі людзі, што было зручна і выгадна. Усё гэта акрамя рыбнай лоўлі стымулявала развіццё рамеснай вытворчасці, гандлю. У канцы X — пачатку XI стст. малыя памеры гарадзішча Кімбараўка перастаюць задавальняць патрэбнасці насельніцтва, становіцца неабходным мець большую прыстань. Было выбрана месца для новага пасялення — Замкавая гара. Пачынаўся новы этап у гістарычным развіцці горада.

А. Бобр, М. Сузько

Археалагічныя помнікі Мазыра

Гарадзішча

На месцы былой в. Кімбараўка, каля Мазырскай мэблевай фабрыкі, паміж ярамі, на правым беразе Прыпяці. Пляцоўка памерам 130×80 м, з боку поля ўмацавана валам вышынёй каля 4 м і ровам глыбінёй каля 3 м. З паўночнага, паўднёвага і ўсходняга бакоў мае стромкія схілы (вышыня над поплавам Прыпяці каля 20 м). У раскопе плошчай

Мазырскае гарадзішча

136 кв. м ва ўсходняй частцы пляцоўкі выяўлены культурны пласт 0,2—0,7 м. Знойдзены абломкі ляпнога і ганчарнага посуду. Сярод ляпной керамікі — рэшткі гаршкоў роменска-боршаўскага тыпу з арнаментам у выглядзе кручанага шнура і кераміка бронзавага веку. Ганчарны посуд з лінейным арнаментам, тыповым для XI стагоддзя. Выяўлены рэшткі частаколу, які ішоў паўкольцам і аддзяляў пляцоўку ад ракі. У мацерыку трапляюцца ямы. 2 з іх ад жытлаў (памеры 5,2×2,4 м і 6×2,4 м) размешчаны каля частаколу. Сярод знаходак — бронзавыя паясныя бляшкі, шыферныя і гліняныя прасліцы, сердалікавая пацерка, фібула, бразготка з крыжападобным прарэзам, жалезныя і крамянёвыя наканечнікі стрэл, тыгель, крамянёвае крэсіва, жалезныя нажы, наканечнікі кап'я-суліцы X ст. Знойдзена палавіна сярэбранага арабскага дырхема (манетны двор аль-Мухамедзія, 798 — 799 гг.). Гарадзішча ўзнікла на месцы больш ранняга паселішча бронзавага веку. Адносіцца да Роменска-боршаўскай культуры, датуецца VIII — XI стст.

Селішча

На захад ад гарадзішча, за валам. Культурны пласт 0,16—0,4 м на адлегласці 0,3 км уздоўж поймы ракі. У шурфах выяўлены фрагменты ляпной і ганчарнай керамікі, кавалак аплаўленага шкла. Адносіцца да Роменска-боршаўскай культуры, датуецца VIII — XI стст.

Паселішчы

Паселішча 1 вядома пад назвай Пхоў 1. За 1 км на паўднёвы ўсход ад Пхова (цяпер у межах Мазыра), у месцы павароту Прыпяці на паўднёвы захад. Даўжыня паселішча 70 м. У раскопе агульнай плошчай 100 кв. м і ў траншэі плошчай 20 кв. м знойдзены 190 апрацаваных крамянёў, 39 крамянёвых прылад працы, 220 абломкаў ляпной керамікі.

Паселішча 2 — Пхоў 2. На Заходняй ускраіне пас. Пхоў, на першай надпоймавай тэрасе. Даўжыня паселішча 300 м. Культурны пласт 0,2 м захаваўся не поўнасцю. На месцах моцна разбураных жытлаў знойдзены 32 крамянёвыя прылады працы, 180 апрацаваных крамянёў, абломкі 3—4 вастрадонных гаршкоў.

Паселішча 3 — Мазыр 1. За 1 км на поўнач ад цэнтра горада, займае высокі ўчастак поплава Прыпяці. Вядома з 1926 г. Даўжыня паселішча 150 м. У культурным пласце 0,3 м знойдзены 36 крамянёвых прылад працы, 150 апрацаваных крамянёў, абломкі 8—9 гаршкоў.

Паселішча 4 — Мазыр 2. За 2 км на паўночны ўсход ад былой в. Кімбараўка (цяпер вул. Гогаля). Вядома з 1926 г. Даўжыня паселішча 200 м. Культурны пласт да 0,2 м. Знойдзены крамянёвыя прылады працы, апрацаваныя крамяні, рэшткі гаршкоў.

Паселішчы адносяцца да ўсходнепалескага варыянта Днепраданецкай культуры, датуюцца 3—2-м тысячагоддзямі да н. э.

У. Ісаенка

Археалагічныя помнікі на Мазыршчыне

в. Акулінка, Крынічанскі сельскі Савет

Гарадзішча. (Мясцовая назва Вокунь-гарадок.) На ўсходняй ускраіне вёскі, ва ўрочышчы Гарадок. Пляцоўка 85×60 м была ўмацавана падковападобным валам вышынёй каля 2 м і ровам глыбінёй 1,5 м, сярэдняя частка вала знесена. Культурны пласт 0,5 м. Знойдзены ляпная кераміка, рэшткі ганчарнага посуду. Адносіцца да Зарубінецкай культуры ранняга жалезнага веку (II ст. да н. э.— II ст. н. э.) і да эпохі Кіеўскай Русі.

Могільнік 1. За 0,6 км на паўднёвы ўсход ад гарадзішча, за ярам, ва ўрочышчы Лоўчык. 32 курганы вышынёй 0,5 м, дыяметрам 2—3 м, раскапаны 4 насыпы. Выяўлены пахаванні ў ямах.

Могільнік 2. За 1 км на паўднёвы ўсход ад вёскі, на першай тэрасе Прыпяці, ва ўрочышчы Капцы, 20 насыпаў вышынёй 0,5 м, дыяметрам 3—6 м. З курганы вышынёй 2—2,5 м, дыяметрам 12—14 м. Раскопкі не праводзіліся.

в. Барыскавічы, Прудкоўскі сельскі Савет

Могільнік 1. На заходняй ускраіне вёскі. 15 курганоў вышынёй 1—3 м, дыяметрам 3—6 м. На грунце пад курганамі выяўлены рэшткі вогнішчаў, знойдзены фрагменты гліняных гаршкоў. Могільнік належаў дрыгавічам, датуецца X — XII стагоддзямі.

Могільнік 2. На ўсходняй ускраіне вёскі. 12 насыпаў вышынёй 1—3 м, дыяметрам 4—7 м. Пахавальны абрад — трупапалажэнне ў ямах, на 0,7 м ніжэй мацерыка, пахавальны інвентар: пярсцёнкападобныя скроневыя і трохпацеркавыя кольцы, бронзавыя, шкляныя і зярнёныя пацеркі. Могільнік належаў дрыгавічам, датуецца X — XII стагоддзямі.

в. Глініца, Асавецкі сельскі Савет

Гарадзішча 1. За 1,5 км на паўночны ўсход ад вёскі, на паўднёвым беразе воз. Глініцкае, ва ўрочышчы Печ. Пляцоўка круглая, дыяметрам каля 40 м, абкружана валам вышынёй каля 1,5 м. З усходняга боку вал пашкоджаны ямай. З вонкавага боку вала — лагчына (верагодна, апоўзлы роў). Раскопкі не праводзіліся.

Гарадзішча 2. За 2,5 км на паўднёвы захад ад вёскі на беразе воз. Святое. Пляцоўка круглая, дыяметрам 150 м, умацавана двума валамі і ровам глыбінёй 0,7—0,8 м. Вышыня ўнутранага вала 2,5—3 м, вонкавага 1 м. Культурны пласт 0,2 м. Раскопкі не праводзіліся.

в. Дзербінка, Махнавіцкі сельскі Савет

Могільнік 1. За 1,5 км на захад ад вёскі, ва ўрочышчы Дубовіна, 43 насыпы вышынёй 0,5—1 м, дыяметрам 8—12 м, займаюць плошчу 6 га. Курганы добра захаваліся. Раскопкі не праводзіліся.

Могільнік 2. За 1 км на захад ад вёскі, ва ўрочышчы Цымбалы. 23 насыпы вышынёй 0,5—1 м, дыяметрам 8—12 м. Раскопкі не праводзіліся.

в. Загорыны, Прудкоўскі сельскі Савет

Гарадзішча. За 0,6 км на захад ад вёскі, на беразе Прыпяці (пляцоўка 75×45 м). З паўночнага ўсходу гарадзішча — абрыў вышынёй 25—30 м да старыцы ракі, з боку поля — дугападобныя роў глыбінёй 2 м, шырынёй 15 м і вал вышынёй 2—4 м, шырынёй 10 м. У агаленнях выяўлены культурны пласт да 1 м. Знойдзены рэшткі керамікі XII — XIII стст., косці жывёл. Адносіцца да эпохі Кіеўскай Русі.

Паселішча. За 0,3 км на паўднёвы ўсход ад вёскі, каля схілу карэннага берага, на паверхні першай надпо-

Могільнік ва ўрочышчы Цымбалы каля в. Дзербінка

плаўнай тэрасы Прыпяці. Даўжыня ўздоўж берага 300 м, шырыня 120 м, вышыня над поплавам ракі 4 м. Культурны пласт складаецца з верхняга і ніжняга гарызонтаў. У ніжнім гарызонце, які залягаў пад гумусавым пластом глебы, знойдзена 57 крамянёвых прылад працы і зброі (мікраліты, скрабкі, нажы, наканечнікі стрэл), 30 фрагментаў ляпнога вастрадоннага посуду. Адносіцца да позняга мезаліту і ранняга неаліту, датуецца 7—4-м тысячагоддзямі да н. э. У верхнім гарызонце, які залягаў у гумусавым пласце, знойдзены крамянёвыя прылады працы і рэшткі ляпнога посуду (400 расшчэпленых крамянёў і абломкі ад 9—11 ляпных гаршкоў). Адносіцца да позняга неаліту і бронзавага веку, датуецца канцом 3-га — 2-м тысячагоддзем да н. э.

в. Лешня, Скрыгалаўскі сельскі Савет

Курганны могільнік. За 1,5 км на ўсход ад вёскі. 40 абкружаных раўкамі курганоў вышынёй 1—3 м, дыяметрам 3—6 м. Пахавальны абрад — трупапалажэнне на гарызонце, галавой на захад. Драўляныя дамавіны змацаваны па вуглах жалезнымі цвікамі. Могільнік належаў дрыгавічам, датуецца X — XII стст., раскапана 13 насыпаў.

в. Лубня, Крынічанскі сельскі Савет

Паселішча 1. За 1 км на паўночны ўсход ад вёскі, ва ўрочышчы Лысая Гара. У культурным пласце знойдзены крамянёвыя рэчы эпохі мезаліту (пласцінкі, скрабкі, наканечнікі стрэл). Адносіцца да эпохі мезаліту, датуецца 8—5-м тысячагоддзямі да н. э.

Паселішча 2. За 0,5 км на захад ад вёскі, на першай надпоплаўнай тэрасе р. Закаванка. Працягласць паселішча ўздоўж ракі больш за 120 м. У культурным пласце знойдзены крамянёвыя прылады працы і ляпная кераміка эпохі неаліту і бронзавага веку.

Паселішча 3. За 3 км на поўнач ад вёскі, каля возера Вялікае. У культурным пласце каля 0,4 м знойдзены крамянёвыя прылады і ляпная кераміка.

Паселішчы 2 і 3 датуюцца 4-м — пачаткам 1-га тысячагоддзя да н. э.

в. Майсееўка, Слабадскі сельскі Савет

Гарадзішча. За 2 км ад вёскі, ва ўрочышчы Акопы (Буклеўка, Гарадзінка), на мысе рэчкі. Памер гарадзішча 230×120 м. З усходу і захаду ад яго глыбокія яры, з поўначы і з поўдня — 2 падковападобныя валы вышынёй 2—4 м. 2 пляцоўкі — вялікая паўднёвая (130×120 м) аддзелена ад меншай паўночнай 2 валамі вышынёй 2—3 м. Культурны пласт 0,3 м ускрыты на плошчы 80 кв. м. Выяўлены рэшткі вогнішчаў, каменне, знойдзены фрагменты ляпных гліняных гаршкоў Мілаградскай культуры (II — III стст. да н. э.) і керамікі эпохі Кіеўскай Русі.

в. Надаткі, Скрыгалаўскі сельскі Савет

Курганны могільнік. За 2 км на паўднёвы захад ад вёскі, ва ўрочышчы Машчанскае, на беразе ручая. 12 насыпаў вышынёй 0,5—1 м, дыяметрам 5—8 м. Каля падножжа курганоў

выяўлены раўкі. У адным пахаванне парнае: адно на гарызонце, другое ў яме. Знойдзены 3 скроневыя кольцы, пярсцёнак, 3 падвескі — пацеркі, рэшткі візантыйскай тканіны з залатымі ніткамі і ляпнога посуду. У другім кургане пахаванне на гарызонце на попельна-вугальным пласце, галавой на захад. Знойдзены складаная арнаментаваная расчоска, лірападобная спражка, нож. У трэцім кургане пахаванне на гарызонце. Могільнік належаў дрыгавічам, датуецца X — XI стст.

в. Скрыгалаў, цэнтр сельскага Савета

Могільнік 1. За 2 км на поўдзень ад вёскі, ва ўрочышчы Перахрэсце. 11 насыпаў вышынёй каля 2,5 м, дыяметрам каля 15 м. Знойдзены рэшткі дамавін, змацаваных па вуглах жалезнымі цвікамі. Могільнік належаў дрыгавічам, датуецца X — XIII стст., раскапана 8 курганоў.

Могільнік 2. За 2 км ад вёскі, ва ўрочышчы Забуклявечча. Захавалася 13 насыпаў вышынёй 0,5—1,5 м, дыяметрам 5—12 м. Пахавальны абрад — трупапалажэнне на гарызонце. Знойдзены бронзавая спражка, паясныя кольцы, нажы, крэсіва, гаршчок. Могільнік належаў дрыгавічам, датуецца X — XIII стст., раскапана 13 з 43 насыпаў.

в. Слабада, цэнтр сельскага Савета

Могільнік 1. За 3 км на паўднёвы захад ад вёскі, у лесе, ва ўрочышчы Турава балота. 32 насыпы вышынёй да 1 м, дыяметрам каля 3 м, абкружаны раўкамі. У. З. Завітневіч раскапаў 9 курганоў. У 8 курганах пахавальны абрад — трупапалажэнне на грунце, галавой на захад, у адным — трупаспаленне. Знойдзена некалькі гаршкоў. Могільнік належаў палянам, датуецца IX — XI стст.

Могільнік 2. За 2 км на захад ад вёскі, ва ўрочышчы Гарадок. 19 насыпаў вышынёй 1—1,5 м. Пахавальны абрад — трупапалажэнне ў ямах, знойдзены рэшткі драўляных дамавін. Могільнік належаў палянам, датуецца X — XI стст.

Гарадзішча ў в. Стрэльск

в. Стрэльск, Крынічанскі сельскі Савет

Гарадзішча. У цэнтры вёскі. Памер 42×40 м. З заходняга боку ўмацавана ровам і валам, з іншых — абмежавана ярамі. Вышыня над поплавам Прыпяці — каля 20 м. Раскопкі не праводзіліся.

в. Ясенец, Скрыгалаўскі сельскі Савет

Гарадзішча 1. За 1 км на поўдзень ад вёскі, у лесе, ва ўрочышчы Сухалістак. Пляцоўка авальная, памерам 90×60 м, умацавана двума кальцавымі валамі. Унутраны вал вышынёй 2,5 м, шырынёй 10 м. Вонкавы вал адпаведна 0,5 і 7 м. Культурны пласт 0,2—0,3 м. Знойдзены рэшткі грубай ляпной керамікі (на асобных венчыках посуду жамчужны арнамент), бронзавая шпілька, фрагмент бронзавага бранзалета, каля двух дзесяткаў гліняных гузікаў разнастайнай формы, бронзавы наканечнік стралы, шкляная пацерка, крамянёвы нож. Выяўлены рэшткі некалькіх вогнішчаў і вялікая колькасць гаспадарчых ям. Гарадзішча адносіцца да ран-

няга этапа Мілаградскай культуры, датуецца канцом VII — пачаткам VI стст. да н. э.

Гарадзішча 2. За 1 км на паўднёвы захад ад вёскі, ва ўрочышчы Вал Скрыгалаўскі (Астравок). Пляцоўка гарадзішча памерам 160×170 м, умацавана двума кальцавымі валамі. Вышыня ўнутранага вала 2 м, шырыня 10 м. У раскопках плошчай 148 кв. м выяўлены культурны пласт 0,2—0,3 м. Знойдзены рэшткі ляпной керамікі з венчыкамі, упрыгожанымі арнаментамі наляпным валікам. Адносіцца да ранняга этапа Мілаградскай культуры, датуецца канцом VII — пачаткам VI стст. да н. э.

Селішча. За 3 км на поўнач ад вёскі, ва ўрочышчы Селішча. Працягласць уздоўж паўднёвага берага возера Міхайлаўка 0,4 км. Культурны пласт 0,5 м. Знойдзена ганчарная кераміка раннефеадальнага часу.

Стаянка. За 1 км на поўнач ад вёскі, ва ўрочышчы Загуменька. У культурным пласце 0,1 м знойдзены крамянёвыя прылады працы, рэшткі ляпнога посуду. Адносіцца да эпохі неаліту і бронзавага веку.

Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Гомельская вобласць. Мн., 1985. С. 249—264.

МАНЕТНЫЯ СКАРБЫ, ЗНОЙДЗЕНЫЯ НА ТЭРЫТОРЫІ МАЗЫРА І МАЗЫРСКАГА РАЁНА

У Мазыры знойдзена 6 манетных скарбаў, на тэрыторыі раёна — больш за 20.

Мазыр

1870 г. — знойдзена 350 адзінак 1661 г. (дынары Вялікага княства Літоўскага, саліды Рэчы Паспалітай, Прусіі, Шведскай Прыбалтыкі, білон, серабро); 1913 г. — 1 адзінка 1761 г. (дукат Галандыі, золата); 1951 г. — 1 адзінка III ст. (манета Фракіі, бронза); 1960 г. — 13 адзінак 1647 г. (паўгрошы Вялікага княства Літоўскага, Польшчы, 1,5-грошавік, трайны грош, грош Рэчы Паспалітай, драйпелькер курфюршэства Брандэнбург, талер Злучаных Правінцый, грошы Чэхіі, білон, серабро); 1961 г. — 196 адзінак 1770 г. (грошы Расіі, трайныя грошы Рэчы Паспалітай, медзь); 1927 г. — 2 адзінкі, сярэбраныя зліткі; 1979 г. (вул. Л. Талстога, былая Салаўёўка) — скарб білонавых манет (баратынак) XVI — XVII стст., 25 адзінак; 1976 г. (бераг ракі Прыпяць) — скарб білонавых манет XVI — XVII стст., 244 адзінкі; 1979 г. (вул. А. Чэхава) — скарб білонавых манет (сярэбраны талер) XVI — XVII стст., каля 1000 адзінак.

Мазырскі раён

Вёскі Акулінка і Барыскавічы, 1890 г. — 148 адзінак 3-й чвэрці XVII ст. (капейкі Расіі, паўгрошы, грошы Вялікага княства Літоўскага, дынары, саліды, грош, трайныя грошы, 6-грошавікі Рэчы Паспалітай, грошы Прусіі, саліды Шведскай Прыбалтыкі, білон, серабро); в. Вялікія Зімовішчы, 1890 г. — 307 адзінак 3-й чвэрці XVII ст. (саліды, грош, трайныя грошы Рэчы Паспалітай, трайны грош Прусіі, саліды Шведскай Прыбалтыкі, білон, серабро); в. Каменка, 1890 г. — 10 адзінак 4-й чвэрці XVII ст. (саліды Шведскай Прыбалтыкі, білон); в. Касцюковічы, 1963 г. — дынар 1651 г., часоў Вялікага княства Літоўскага, серабро; в. Лешня, 1907 г. — 59 адзінак 1651 г. (6-грошавікі, орты Рэчы Паспалітай, талеры Іспанскіх Нідэрландаў, Злучаных Правінцый, серабро); в. Матрункі, 1907 г. — знойдзены рублі Расіі 1789 г., серабро; в. Міхалкі, 1940 г. — 208 адзінак XV ст. (грошы Чэхіі, серабро); в. Новая Ніва, 1957 г. — 150 адзінак 1654 г. (паўгрошы Вялікага княства Літоўскага, Польшчы, грошы Прусіі, серабро); в. Навікі, 1961 г. — 30 адзінак 1-й чвэрці XVIII ст. (грошы Рэчы Паспалітай, серабро); в. Раманаўка, 1962 г. — 1-я чвэрць XIX ст., ігімірлік Турцыі, бронза; в. Скрыгалаў, 1925 г. — каля 200 адзінак 3-й чвэрці XVII ст. (саліды Рэчы Паспалітай, медзь); в. Слабада, 1961 г. — манета Візантыі XI ст., медзь; грош Чэхіі, серабро; манета дзяржавы Цімуратаў XVII ст., медзь; двайны дынар Рэчы Паспалітай, білон.

Частка манетных скарбаў захоўваецца ў Эрмітажы, у Дзяржаўным музеі Рэспублікі Беларусь, Гомельскім абласным краязнаўчым музеі.

У складзе Кіеўскай Русі

Распад племянных адносін у славян на зыходзе першага тысячагоддзя нашай эры прывёў да стварэння ва Усходняй Еўропе старарускай дзяржавы з цэнтрам у Кіеве, у склад якой увайшла тэрыторыя Мазыршчыны. Мясцовасць, дзе цяпер знаходзіцца горад і іншыя старажытныя паселішчы — Скрыгалаў, Барбароў, Мялешкавічы, калісьці была заселена ўсходнеславянскім племенем дрыгавічоў. «А друзии седоша межю Припятью и Двиною и нарекшеся дреговичи», — гаворыцца ў «Аповесці мінулых гадоў». У раёне Мазыра на правым беразе Прыпяці і каля іншых мазырскіх вёсак знаходзяцца самыя раннія на беларускім Палессі дрыгавіцкія курганы.

Упамінанне ў летапісе пра пасяленне дрыгавічоў паміж Прыпяццю і Дзвіною дае падставы лічыць, што расселенне ішло з поўдня на поўнач. Дрыгавіцкі племянны саюз не распаўся і не знік бясследна, а перарос у палітычнае аб'яднанне — Тураўскае княства. Летапісныя і археалагічныя даныя сведчаць аб яго з'яўленні ў канцы X ст. Размяшчэнне Турава ў непасрэднай блізкасці ад Кіева вымушала яго знаходзіцца ў сферы палітычнага прыцяжэння сталіцы старажытнай Русі.

Развіццё вытворчасці ў гэтым рэгіёне, аддзяленне рамёстваў ад сельскай гаспадаркі з'явілася прычынай росту не толькі Турава, а і іншых пасяленняў і пераўтварэння іх у гарады, якія станавіліся цэнтрам рамёстваў і гандлёвай дзейнасці насельніцтва. На месцы ўмацаванага дрыгавіцкага гарадзішча вырас і горад Мазыр, хоць яго насельніцтва доўгі час працягвала займацца сельскай гаспадаркай.

Апрача легендарнай версіі паходжання назвы «Мазыр», якая прыводзілася ўжо ў гэтай кнізе, ёсць і версія навуковая. Як лічаць беларускія даследчыкі В. Жучкевіч і А. Рагалёў, вытокі назвы «Мазыр» можна звязваць з назвай этнаграфічнай групы заходнеславянскага (польскага) насельніцтва — мазуры. Даследаванні апошніх гадоў сведчаць аб этнічных сувязях паміж усходнімі і заходнімі славянамі яшчэ ў VIII — X стст. У XI — XII стст. актывізуюцца гандлёва-эканамічныя, палітычныя і культурныя сувязі заходніх славян з насельніцтвам Беларусі. Мабыць, у гэты час сюды з Захаду і пранікаюць геаграфічныя назвы ад этнічнага тэрміна «мазуры», хоць ён сустракаецца ў пісьмовых крыніцах толькі з XV ст. Адсюль вынікае, што назвы, роднасныя «мазурам», маглі паявіцца на Беларусі не пазней гэтага часу. Мазуры былі адной з найбольш вялікіх этнічных груп Польшчы, рускія князі хадзілі на іх паходамі яшчэ ў XI ст. Тады была вядома толькі назва «мазаўшаны». Кіеўскія дружыны прыводзілі палонных, якія рассяляліся ў ваколіцах Кіеўскага княства. Шлях на мазавецкія землі ішоў па Прыпяці, і мазаўшаны маглі асесці на пастаяннае месца жыхарства на беларускім Палессі.

А. Рагалёў прапануе і яшчэ адно тлумачэнне тапоніма. У іранскіх мовах ёсць слова «мазар», «мосар» ці «мазор» — старажытныя пахаванні, курганы, пагоркі. Мазыр раскінуўся на ўзвышшах сярод балот і багнаў Палескай раўніны, таму назва Мазыра ад слова «мосар» можа тлумачыцца і асаблівасцямі геаграфічнага ландшафту... У той час пасяленні знаходзіліся адно ад аднаго за дзесяткі вёрст і былі ізаляваны працяглы час, асабліва ў паводку. Водныя шляхі дапамаглі абжываць гэты край, немалую ролю ў гэтым адыгрывалі і волакі. Таму А. Рагалёў звяртае ўвагу на тое, што слова «мосар» па сваім гучанні напамінае слова «мосер» ці «мосьер», што ў мове народаў комі азначае «волак», «шлях па водараздзеле», «лагчына».

І яшчэ адна версія. У канцы першага — пачатку другога тысячагоддзя многія гандлёвыя гарады Кіеўскай Ру-

сі ўзбройваліся, запасаліся «ратнымі людзьмі». Магчыма, Мазыр з'яўляўся адным з гандлёвых пунктаў на водным шляху ў старажытнасці «из варяг в греки». Уверх па цячэнні Прыпяці — у раёне вёсак Загорыны і Лучажэвічы, уніз — Акулінкі і Стрэльска знаходзіліся вартавыя пасты, якія абаранялі подступы да горада. Не абышлося тут без варагаў. У X і XI стст. варагі часта прыходзілі на Русь — з гандлёвымі мэтамі ці па закліку рускіх князёў, якія набіралі з іх свае дружыны. «Аповесць мінулых гадоў» называе варагаў жыхарамі Паўночнай Еўропы, што жылі па берагах Варажскага (Балтыйскага) мора. Гэта былі шведы, нарвежцы, датчане, готы, англы. Многія з іх засталіся тут назаўсёды, жаніліся. Дзеці іх былі паўварагамі, унукі — дасканалымі славянамі, але пэўная частка моўнай культуры варагаў перадалася жыхарам Палесся. Словы «масур» — клён і «мосыр» — сырасць — са старажытнаскандынаўскай мовы. Калі вольна інтэрпрэціраваць іх значэнне, паводле В. Жучкевіча, назву горада Мазыр можна перакласці як «горад пад клёнамі» ці «сырое месца».

Першае ўпамінанне аб Мазыры адносіцца да 1155 г. у «Аповесці мінулых гадоў» — Іпацьеўскім летапісе.

Прыпяць, буйнейшы прыток Дняпра, стварала насельніцтву горада спрыяльныя ўмовы для гандлю, рамеснай вытворчасці, рыбнай лоўлі, умацаванню і росту горада. Але ва ўмовах феадальнай раздробленасці, маючы моцных суседзяў — на захадзе Тураў, па паўднёвым усходзе — Кіеў, на ўсходзе — Чарнігаў, Мазыр не мог сфарміравацца як цэнтр самастойнага княства. Тэрыторыя Мазыршчыны стала арэнай пастаянных княжацкіх усобіц. Часта над горадам падымаўся дым ваенных пажарышчаў.

У 1170 г. каля Мазыра адбылася ўзброеная сутычка паміж князямі Рурыкам, Давідам Расціслававічам і Міхаілам Юр'евічам. Першыя два былі саюзнікамі Андрэя Багалюбскага, сына Юрыя Далгарукага, які вёў барацьбу за Ноўгарад з кіеўскім князем Мсціславам Валынскім. Міхаіл Юр'евіч падтрымліваў бок кіеўскага князя, папераменна знаходзіўся ў залежнасці ад варожых, больш моцных княстваў.

З канца XII ст. на Мазыршчыне з'яўляюцца са сваімі дружынамі літоўскія князі. П. М. Шпілеўскі, спасылаючыся на летапіс Нарбута, паведамляе, што ў 1174 г. Мазыр быў захоплены літоўскім князем Скірмундам. «После поражения хана Балаклая Койданова Скирмунд занимает Мозырь, Чернигов, Стародуб, Карачев». Літоўскія феадалы імкнуліся падпарадкаваць землі па сярэднім цячэнні Прыпяці, але ў 20-я гады XIII ст. у іх з'яўляецца сапернік — татара-манголы. Здзяйсняючы волю феадальнай знаці, Чынгісхан, стаўшы ў 1203 г. уладаром манголаў, накіраваў вялікія орды на пакарэнне бліжэйшых народаў, імкнучыся стварыць вялікую дзяржаву, «куды ступіць капыт мангольскага каня». У 1223 г. на рацэ Калцы татара-манголы нанеслі сакрушальны ўдар па сілах палавецкіх ханаў і рускіх князёў і накіраваліся на захад, памятаючы, што там ляжыць багатая, але аслабленая ўзаемнай варожасцю феадалаў зямля. Асабістыя амбіцыі ўдзельных вялікіх і малых правіцеляў трымалі верх над агульнадзяржаўнымі інтарэсамі. І, мабыць, першы з конных атрадаў татара-манголаў з'явіўся пад Мазыром праз чатыры гады пасля бітвы на Калцы. У 1228 г. ён уступіў у бой з дружынай літоўцаў і мазыран, захапіў, разрабаваў і спаліў горад, яго ваколіцы. На працягу больш як дзесяці гадоў пасля гэтага не было чуваць пра заваёўнікаў.

Наступіў 1241 год. Унук Чынгісхана Батый пасля таго, як захапіў і разбурыў Кіеў, накіраваў вялізную арду на захад, у Венгерскую даліну, каб даць адпачынак воінам і забяспечыць корм коням. Адзін з атрадаў пад камандаваннем Койдана і Каюна (пляменніка Батыя) у студзені падышоў да Мазыра. Горад зноў быў разбураны, яму не хутка ўдалося адбудавацца.

Археалагічныя знаходкі канца XIII — пачатку XIV стст. на мазырскім гарадзішчы вельмі рэдкія і фрагментарныя. Відаць, жыццё тут толькі адраджалася. Жыхары, якія засталіся жывымі, напалоханыя жорсткім прыгнётам заваёўнікаў, разышліся і схаваліся ў нетрах палескіх лясоў, у непраходных балотах. Уладанне татара-манголаў на Мазыршчыне было нядоўгім. У 40—50-я гады XII ст., імкнучыся як мага больш сабраць даніны з мясцовага насельніцтва ў міжрэччы Прыпяці і Дняпра, татара-манголы займаліся павальным рабаўніцтвам. У 1259 г. хан Койдан (яго атрад даходзіў да Давыд-Гарадка і, мяркуючы па тапоніму Койданава, дасягнуў заходніх рубяжоў Мінска) раскінуў свой стан недалёка ад вусця Прыпяці. Літоўска-беларускія дружыны незаўважна, лясамі падкраліся да ворага, нечакана напалі на яго і знішчылі. Тое ж здарылася і з другімі атрадамі рабаўнікоў. Кароткаму і жорсткаму татара-манголь-скаму гаспадаранню на гэтых землях быў пакладзены канец, хаця набегі крымскіх татар працягваліся.

У час мірных перадышак Мазыр кожны раз адраджаўся з попелу, адбудоўваўся ўпартай працай яго жыхароў. Да саракавога года XIV ст. Мазыршчына канчаткова ўвайшла ў склад Вялікага княства Літоўскага. На чатыры з паловай стагоддзі Мазыршчына адыходзіць ад рускай дзяржавы, з якой звязаны пачатковы перыяд яе летапіснай гісторыі.

Культура старажытнай Русі, у склад якой у XI — XIII стст. уваходзіў Мазыр, развівалася на аснове традыцый папярэдняга перыяду. Значнае месца ў культурным жыцці народа займала рэлігія. Пасля пераходу ў канцы X ст. ад язычніцтва да хрысціянства афіцыйнай рэлігіяй пануючага класа феадалаў становіцца праваслаўе. З распаўсюджаннем уплыву праваслаўнай царквы звязана і з'яўленне на Русі школ. Першыя школы на Мазыршчыне ствараліся пры цэрквах, а іх з'яўленне адносіцца да часу старажытнай Тураўскай епархіі, якая ўзнікла, як сцвярджае І. Зяленскі, у пачатку XII ст. Але М. Ермаловіч стварэнне епіскапата ў Тураве адносіць да 991—992 гг., г. зн., ён быў адзін з першых на беларускай зямлі. У школах выкладалася чытанне, пісьмо, першапачатковыя догматы рэлігіі на славянскай мове.

Зараджэнне і развіццё культурных і асветніцкіх пачаткаў на Мазыршчыне звязана з імем вядомага пісьменніка, публіцыста і царкоўна-палітычнага дзеяча Кірылы Тураўскага (каля 1130—1182). Нарадзіўся ён у багатай сям'і і атрымаў вельмі добрую для свайго часу адукацыю. Пазней стаў епіскапам Тураўскім. Гэта быў высокаадукаваны чалавек. Ён выступаў супраць рэшткаў язычніцтва, крытыкаваў адмоўныя бакі быту манахаў, звяртаўся да філасофіі, займаўся літаратурай, быў выдатным прамоўцам і вучоным. Кірылам Тураўскім па праву ганарыцца не толькі Палессе, але і ўся беларуская зямля.

Час Кіеўскай Русі на Мазыршчыне быў нялёгкім. Многа разоў горад і навакольныя вёскі знішчаліся заваёўнікамі. Не прынясе асаблівага спакою насельніцтву Палесся і час знаходжання ў складзе Вялікага княства Літоўскага і Польскай дзяржавы, які працягваўся чатыры з паловай стагоддзі. Такая доля насельніцтва, якое жыве сярод іншых, больш шматлікіх народаў.

А. Бобр

Даследчык старажытнай Мазыршчыны

Завітневіч Уладзімір Зянонавіч нарадзіўся 2(14).3.1853 г. у в. Ліцвяны цяпер Уздзенскага раёна Мінскай вобл. У 1878 г. скончыў Пецярбургскую духоўную акадэмію, працаваў настаўнікам у Варшаве, з 1884 г. — у Кіеўскай духоўнай акадэміі. Прафесар. Беларускі археолаг.

Уладзімір Завітневіч асабліва лю-

біў прыязджаць з блізкага адсюль Кіева на Мазыршчыну. У Скрыгалаве жылі яго родзічы. Адзін з іх, Васіль Завітневіч, таксама вялікі патрыёт роднага краю, служыў свяшчэннікам скрыгалаўскай царквы. Вынікам цікавых размоў блізкіх па духу людзей з'явілася тое, што Уладзімір Зянонавіч вырашыў шукаць сляды далёкіх продкаў на поўдні Беларусі.

Нястомны даследчык за свае сродкі арганізаваў некалькі палескіх экспедыцый, выявіў каля 700 курганоў, звыш 80 могільнікаў дрыгавічоў і палян. Толькі ў ваколіцах вёсак Барыскавічы, Лешня, Скрыгалаў, Слабада ў 1889 г. Завітневіч даследаваў больш за 200 старажытных курганоў, на 60 з іх правёў раскопкі. Ён знайшоў пахаванні далёкіх продкаў, шматлікія прадметы, якімі яны карысталіся, — посуд, нажы, крэсівы, жаночыя ўпрыгожанні і іншыя прадметы, што дазволілі зрабіць значныя вывады і адкрыцці ў галіне археалогіі. Вучоны вызначыў межы рассялення дрыгавічоў, іх этнічныя вызначальныя прадметы ў час нараджэння старажытнай дзяржаўнасці ў VIII—XII стст. Даследаваў ён не толькі Мазыршчыну — арганізаваў экспедыцыі і ў іншыя гарады Палесся.

Вынікамі археалагічных даследаванняў У. З. Завітневіча з'явіліся ягоныя кнігі: «У археалагічнай экскурсіі ў Прыпяцкае Палессе» (1890), «Другая археалагічная экскурсія ў Прыпяцкае Палессе» (1891) і іншыя. Матэрыялы даследаванняў і цяпер захоўваюцца ў археалагічных музеях Мінска, Кіева, Масквы.

Памёр У. З. Завітневіч у сакавіку 1927 г.

М. Капач

У складзе Вялікага княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай

На пачатак XV ст. межы Вялікага княства Літоўскага распасціраліся ад Жмудзі (Жэмайціі — заходняй часткі сучаснай Літвы) і Падляшша на поўначы да прычарнаморскіх стэпаў на поўдні. Пры вялікім князю Вітаўце была захоплена тэрыторыя паміж вусцем Дняпра і Днястра, воіны княства выйшлі да берагоў Чорнага мора.

У складзе Вялікага княства Мазыр працягваў развівацца як гандлёва-рамеснае пасяленне, статус яго — «гаспадарскі горад», што азначае — Мазыр з'яўляўся маёмасцю дзяржавы.

Паступова паблізу Мазыра ўтвараліся «іншыя вясковыя пасяленні людзей». У дакументах XIII ст. з'явілася першае ўпамінанне аб Скрыгалаве. Каля 1432 г. упершыню ўпамінаюцца і вёскі Міхалкі, Барбароў, Мялешкавічы, у 1515 г. — Прудок.

У 1413 г. на Гродзенскім сейме ў Літве было вырашана стварыць ваяводствы па польскім узоры. Мазыр з ваколіцамі ўвайшоў у склад Мінскага ваяводства, якое падзялялася на тры паветы — Мінскі, Рэчыцкі і Мазырскі.

Мазырскія гандляры ў XV ст. мелі вялікія сувязі, прыпяцкі гандлёвы шлях звязваў іх з Кіевам, Пінскам, Брэстам, а праз гэтыя гарады — з Масковіяй, Польшчай, Прыбалтыкай. Але ўлада вялікага літоўскага князя не магла абараніць горад і навакольныя вёскі ад разбурэнняў, якія адбываліся ў час частых набегаў крымскіх і нагайскіх татар — у 1497, 1521 і нават 1534 гг.

Час быў вельмі нялёгкі, амаль штогод неўраджай, частыя татарскія набегі. Вясною 1498 г. пачаўся голад. Яшчэ больш цяжкім аказаўся апошні набег ворагаў. П. М. Шпілеўскі пісаў: «З першых гадоў улады Сігізмунда I перакопскія татары пачалі трывожыць заходнерускі край Мазыр, адзін з першых гарадоў, які стаў ахвярай заваёўнікаў. Татарскія набегі на Мазыр нарадзілі герояў, сярод якіх народныя песні праслаўляюць храбрасць бясстрашнага Базара, родам з Грэцыі. Базар не раз граміў татараў,

ва ўзнагароду за гэта ад Сігізмунда атрымаў маёнтак Іпагор, што знаходзіўся недалёка ад Мазыра. Праз два гады татары захапілі Базара ў палон і забілі. Іпагор перайшоў ва ўладанне другога храбрага воіна, Дзям'яна Ленкі, якога называлі Ленка Іпагорскі. Прозвішча Ленка, пазней — Лянкевіч, вядомае на Мазыршчыне тым, што адзін з Лянкевічаў быў першым мазырскім старастам. У 1534 г. татары зноў спалілі горад, перарэзалі ўсіх жыхароў. Мазыр перастаў існаваць як горад на працягу амаль стагоддзя — да 1609 г. ...»

Звесткі аб гібелі горада ад татарскага набегу, магчыма, перабольшаны аўтарам.

Пад уражаннем татарскага нападу на Кіеў у 1482 г. староста Міхаіл Гашны пабудаваў Мазырскі замак і ўдасканаліў былы гарадскі дзядзінец. Першыя датаваныя сведкі пра гарадскі замак адносяцца да 1509 г. Ён складаўся з трох вежаў за ўмацаваным парканам, злучаных агароджай, і некалькіх збудаванняў між імі, якія таксама выконвалі абаронную ролю. У замку знаходзілася царква св. Спаса, некалькі жылых і гаспадарчых пабудоў, калодзеж. Рэшткі аднаго з будынкаў знойдзены пры раскопках паўночнай часткі замчышча.

У 1507 г. пачалася вайна з Рускай дзяржавай. Частка беларускіх і ўкраінскіх феадалаў на чале з Міхаілам Глінскім спрабавала перайсці ў падданства маскоўскага князя. Глінскі адкрыта выступаў супраць Сігізмунда I. Глінскага падтрымалі жыхары Мазыра, Гомеля, Бабруйска і іншых гарадоў. Па некаторых звестках, ён пры падтрымцы рускіх войск захапіў Мазыр і ў 1508 г. тайна заключыў тут пагадненне з крымскім ханам Менглі Гірэем.

Не паспеў горад адбудавацца пасля пагромаў, нанесеных перакопскімі татарамі ў 1521 і 1534 гг., як пачалася новая вайна з Масквой. Маскоўская рацць пад кіраўніцтвам князя Фёдара Аўчыны — Целяпнёва-Абаленскага рушыла са Старадуба ў паход на захад, знішчыла ваколіцы Магілёва, Турава, не ўступаючы па лютасці татарам. У 1536 г. быў разбураны Мазыр.

Але горад працягваў існаваць, пра гэта сведчаць апісанні маёмасці, якія былі праведзены ў 1552 і 1576 гг. у Мазырскім замку. Намеснікам польскага караля мазырскім старастам Міхалаем Падляцкім быў адноўлены замак. Староста зазначаў, што ён будзе сімвалам вечнага ўладання тут польскай кароны.

Пабудова ўяўляла ўжо ўмацаванне. На ўзбраенні мелася 10 гармат (5 вялікіх і 5 малых), 53 гакаўніцы, дастатковая колькасць ядраў, свінцу і серы. Да замка былі прыпісаны дзве воласці: Мазырская (28 сёл) і Бчыцкая (14 сёл). У дакументах упамінаюцца Мялешкавічы — 29 мужчын, Барыскавічы — 13, Скрыгалаў — 28 мужчын і 2 удавы, Касцюковічы — 17 мужчын...

Мазырская воласць займала тэрыторыю ад р. Пціч на захадзе да р. Віць на ўсходзе. Мазырскі замак лічыўся дзяржаўным, на яго працавалі не толькі мазырскія мяшчане, але і сяляне прыпісаных да замка валасцей. Мяшчанскае насельніцтва горада і сяляне валасцей неслі на карысць замка шэраг павіннасцей, акрамя таго — цяглае. Насельніцтву патрэбна было плаціць таксама пазямельны падатак. Мяшчане мелі магчымасць нарыхтоўваць дровы, лес для будоўляў, касіць сена. 30 мяшчанскіх двароў мелі ворную зямлю, якую яны арандавалі і куплялі ў вакольных сялян. За гэтыя надзелы яны плацілі падаць куніцамі і 7 грошаў. Тыя, у каго не было ворнай зямлі, плацілі «паваротшыну» — падворную падаць па 1 грошу і 2 пенязі.

Для патрэб замка бралі дарожную пошліну — «мыта вадзяное» (з гандляроў, што плылі па рацэ), а таксама з тых, хто ездзіў «сухой дарогай». Меліся пабудаваць мост цераз Прыпяць, для яго патрэб з воза бралі 0,5 гроша, а калі везлі соль, рыбу, гарэлку, то асобную плату.

Склад гарадскога насельніцтва на мяжы Беларусі і Украіны быў разнастайны і непастаянны, некаторых жыхароў называлі «прахожымі». Па запісу 1552 г. у Мазыры жыло 1500 чалавек, з іх мяшчане падзелены на тры групы: нізавыя — 73, мужчынскага полу (да іх адносілася адна ўдава дадаткова), верхавыя — таксама 73, сярэднія — 53 чалавекі. Баярскіх людзей зарэгістравана 53, слуг — 5.

Паводле «Статусу на валокі» Сігізмунда II Аўгуста, прынятага ў 1557 г., у сялян адразалі зямлю. Нормай надзелу для адной гаспадаркі была валока зямлі (21,3 га), разбітая на тры полі. Беднякі атрымалі надзелы ў паўвалокі. Дварышчы распадаліся на асобныя «дымы», якія звычайна складаліся з

дзвюх простых сем'яў (бацька і жанаты сын, два сыны і г. д.). Устанаўлівалася паншчына: 2 дні ў тыдзень з валокі, плата аброку грашыма і прадуктамі. Селянін пазбаўляўся права пераходу да другога феадала, павінен быў аддаваць дзесяціну на карысць царквы, выконваць дзяржаўныя павіннасці (рамонт замкаў, дарог, перавозкі і інш.). Жыхары Мазыра адмовіліся плаціць натуральныя павіннасці, матывуючы гэта наступным чынам: «Мы, как люди городские, будем жить торговлей, ремеслом и рекой». Гэтая з'ява сведчыць пра тое, што ў сярэдзіне XVI ст. горад, нягледзячы на свае невялікія памеры, пачынае выдзяляцца з сялянскай акругі.

У 1564 г. у склад Мазырскага павета ўвайшла Брагінская воласць. З 1566 г. Мазырскі павет па рэформе Вялікага сейма перайшоў у склад Кіеўскага ваяводства. Але пасля прыняцця Люблінскай уніі і ўтварэння ў 1569 г. Рэчы Паспалітай — аб'яднанай польска-літоўскай феадальнай дзяржавы, куды ўвайшлі беларускія і ўкраінскія землі, Мазыр зноў становіцца павятовым цэнтрам Мінскага ваяводства.

У снежні 1576 г. у гарадскім замку пад кіраўніцтвам Матэвуша Вазніцкага была праведзена інвентарызацыя.

У справаздачы аб ёй чытаем: «Спачатку, ля ўвахода ў замак, першая вежа каля замкавых варот, з левага боку з 6 выпраўленымі ярусамі (вароты замка знаходзіліся ў пачатку сучаснай вуліцы Гара Камунараў, насупраць ваенкамата). Другая вежа, па левы бок ад увахода ў замак — з 6 ярусамі, 2 без насцілаў. Трэцяя вежа — Пцічская, на ёй купал, накрыты белай бляхай, 6 ярусаў, толькі 3 з насціламі. У гэтай вежы святліца з печчу, вокны без шкла. Таксама ў 6 ярусаў, 5 з насціламі і чацвёртая вежа, з аднаго боку якой — святліца, насупраць яе — клець без шкла, з другога боку вежы — другая святліца з печчу, насупраць — пакой з вокнамі без шкла. З правага боку — пятая вежа з 6 цэлымі ярусамі. Пасярод замка — царква св. Спаса, перад царквою на ганку — звон. Знізу 2 святліцы з печамі, вельмі дрэннымі, і 2 клеці падгнілыя, без шкла. Трэцяя вялікая святліца незашклёная каля самай зямлі. Насупраць яе — сенцы з абадранаю страхою. Грыдніца ў замку таксама з абадранай страхой, насупраць яе — кухня. Калодзеж крыты, з адным вядром. З добрых свірны, адзін пограб добры, другі завалены. Усё ў замку, як вежы, так і сцянныя зубцы, у значнай частцы не пакрыты.

Агнястрэльная зброя ў замку — медная гармата, якая стаіць каля варот, у 9 з паловай пядзяў, другая гармата на той жа вежы; каля варот таксама гармата ў 9 з паловай пядзяў, трэцяя ў той жа вежы на трэцім ярусе — у 13 пядзяў, чацвёртая — па правы бок ля ўвахода ў замак, у 9 з паловай пядзяў. Усе гарматы стаяць на акаваных калёсах з усімі прыналежнасцямі. Тры акаваныя жалезныя малакаліберныя гарматы. Старая жалезная гармата ў 3 пядзі прывязана да лафета. Жалезная ступа, каб здрабняць порах, 46 пішчаляў. Клець, абмазаная глінай, для захоўвання пораху, 2 рыбныя бочкі і палова бочачкі пораху. Порах для пішчаляў — першая бочка няпоўная на тры кольцы, другая няпоўная на пядзю, трэцяя няпоўная на далонь, чацвёртая — поўная, пятая бочка на пядзю, але бочкі не аднолькавыя, вялікія, таксама мазырскія рыбныя. Порах для ружжаў — першая бочка на далонь няпоўная, другая бочка ў куце каля яе зусім поўная, трэцяя і чацвёртая на далонь няпоўныя. У пятай бочцы, таксама рыбнай мазырскай, больш паловы серы... Ядраў на дзвюх вялікіх гармат каменных — 190 аднаго калібра, да трэцяй гарматы доўгай — 22 ядры, аблітыя свінцом, да яе ж і 4 каменныя ядры. Да чацвёртай малой гарматы, якая знаходзіцца ў вежы, справа ад увахода ў замак, 20 ядраў, аблітых свінцом. Малых ядраў, аблітых свінцом, для малакаліберных гармат — 18. Куль для пішчаляў — 600, падпорак гарматных — 18, 2 жалезныя кліны ляжаць каля ядраў. 11 парахаўніц для пішчаляў.

Мост да замка высокі, стары, моцна пашкоджаны, пешшу па ім не пройдзеш. Перад замкам — дзве святліцы, адна насупраць другой, у якіх бэлькі падгнілі, няма печаў і часткова даху, няма шкла. Пякарня і насупраць яе кухня з абадраным дахам. Канюшня з аднаго боку падгніла...»

Згодна з дакументам, у Мазыры налічвалася 550 дамоў, рынак з 44 каморамі (лаўкамі), 5 цэркваў, шпіталь. Насельніцтва горада — каля 2 тысяч чалавек.

28 студзеня 1577 г. кароль Рэчы Паспалітай Стэфан Баторый падпісаў грамату, па якой Мазыр удастойваўся Магдэбургскага права — некаторай самастойнасці ў кіраванні.

Па Магдэбургскаму праву парадак выбараў у органы самакіравання ў Мазыры быў аднаступенчатым: мяшчане з войтам выбіралі ўвесь склад гарадской улады. Гэты орган самакіравання на чале з бургамістрам збіраўся не радзей як адзін раз у тыдзень «ці столькі, колькі будзе неабходна». Гарадскім войтам

быў назначаны падкамарый віленскі — Мікалай Ясінскі, якому была дадзена поўная ўлада «па ўсіх справах аб крымінальных злачынствах». У дапамогу войту гараджане павінны былі выбіраць чатырох асоб, якія пастаянна жылі ў горадзе. Мазыру была «даравана» ўласная пячатка. Гарадское насельніцтва мела права высечкі ў лесе дрэў для гаспадарчых патрэб — на чатыры мілі вакол Мазыра. У дадатак да рыначнага гандлю, які праводзіўся кожную пятніцу, былі зацверджаны два кірмашы ў год: у жніўні ў дзень святога Іллі і ў студзені на святога Васілія.

Пасля заключэння ў 1596 г. Брэсцкай царкоўнай уніі кароль Рэчы Паспалітай Сігізмунд III даў рускаму духавенству Мазыра поўную свабоду ад ваяводы і «ўсялякіх грамадзянскіх улад», што на гэты час было актам выключнай верацярпімасці. Але не ўсё было добра ў жыцці гараджан і вяскоўцаў. Летапісец пісаў у 1587 г.: «Мало не пуста земля была ... неурожай, голоды великие, болезни, мор, лета ненастные, неурожайные...» А тут яшчэ пастоі войскаў. У 1596 г. у Мазыры стаяў гетман Палоус, казакі прынеслі жыхарам многа крыўд і разбурэнняў. У «Геаграфічным слоўніку каралеўства Польскага» ў 1885 г. паведамлялася: «Около 1603 г. произошло великое бедствие в Мозыре. Управлял тогда староством некто Полонский, привлеченный якобы сокровищами местных замковых стен, приблизил к себе замковую казну и, предав огню замок и город, пропал без вести. Выгорел тогда замок и город полностью, закрыл тайну низкого поступка в пожарищах и руинах, так как Полонский исчез бесследно, оставив только домыслы для истории».

На пачатку XVII ст. мяшчане Мазыра прынялі рашучыя меры супраць феадалаў, якія мелі вока на горад. Прычынай незадаволенасці быў мазырскі староста, які падпарадкаваў частку мяшчан горада, аб'явіўшы іх сваімі падданымі: «...яны знаходзяцца пад юрысдыкцыяй замка, гэта значыць пабаўлены Магдэбургскага права ...» З кастрычніка 1615 г. даведзеныя да адчаю феадальнымі паборамі, самавольствамі гарадскога старасты, замкавай адміністрацыі і арандатараў жыхары Мазыра, на чале з бургамістрам Жданам Мушам, гараджанамі Іванам Крыцкім, Іванам Валчковым, Астапам Лаўрыновічам і іншымі, узброіліся і захапілі замак. У сутычцы былі забіты тры прадстаўнікі замкавай адміністрацыі і некалькі арандатараў. Улада перайшла ў рукі магістрата, але да поўнай перамогі было далёка. Каралеўскі намеснік не захацеў вярнуць пад юрысдыкцыю магістрата тую частку жыхароў Мазыра, якую ён хацеў падпарадкаваць сабе. Летам 1616 г. мазыране зноў узяліся за зброю і напалі на замак, да іх далучыліся жыхары ваколь ных вёсак. З вялікай цяжкасцю каралеўскім войскам і шляхце ўдалося падавіць паўстанне, але праз некалькі месяцаў яно разгарэлася з большай сілай. Яго ўдзельнікам стала ў асноўным гарадская бедната, ці, як гаворыцца ў дакуменце, «люди свовольные, людные». Мяшчане арганізавалі атрад у некалькі соцень чалавек. Паўстанцы адмовіліся плаціць пошліны і паборы ў казну, арыштоўвалі жыхароў горада, якія не прымалі ўдзелу ў паўстанні. Гнеў паўстанцаў быў скіраваны на арандатараў і шляхту. Шляхце з ваколіц было забаронена выязджаць у горад пад страхам смерці. Акружыўшы замак, паўстанцы захапілі ўладу, выбралі войта, захапілі казну. Паборы, якія паступалі ў казну, накіравалі ў даход горада.

Паўстанне гараджан Мазыра, якое пачалося як барацьба за захаванне іх саслоўных прывілей, разгарнулася ў сацыяльна-палітычны рух гарадскіх нізоў супраць феадальнага класа і гарадской вярхушкі. Але вынікамі перамогі паўстанцы доўга карыстацца не маглі. Некалькі месяцаў цягнуўся судовы разгляд у велікакняжацкім судзе. Паўстанцы абвінавачваліся, акрамя ўсяго іншага, у тым, што «з-за бунту некалькі

месяцаў не засядаў замкавы суд». Усё ж улады вымушаны былі пайсці на некаторыя ўступкі. У 1622 г. суд прыняў рашэнне: мяшчане, якія знаходзіліся пад уладай замка, атрымалі Магдэбургскае права і перадаваліся пад юрысдыкцыю гарадскога самакіравання. На карысць горада аддавалася частка збораў з гандлю і рамесніцтва. У 1588 г. быў прыняты трэці Статут Вялікага княства Літоўскага, які юрыдычна аформіў запрыгоненне беларускіх сялян, а ў кастрычніку 1596 г. у Брэсце была заключана царкоўная унія, якая фактычна паставіла ў Рэчы Паспалітай праваслаўную царкву ў залежнасць ад каталіцызму. Да эканамічнага і нацыянальнага прыгнёту дабавіўся і рэлігійны — гвалтоўнае насаджэнне каталіцкай веры сярод жыхароў Мазыра і Мазырскага павета, бо тутэйшае насельніцтва ў большасці было праваслаўным.

Незадаволенасць народа феадальнымі паборамі, узмацненне нацыянальнага і рэлігійнага гнёту расло. У 1648 г. гэта вылілася ў нацыянальна-вызваленчую вайну, якая разгарнулася на Украіне і ў Беларусі. Асноўнай сілай паўстанцаў былі запарожскія казакі пад кіраўніцтвам гетмана Багдана Хмяльніцкага. Сваю ролю ў гісторыі «казацкіх войн» адыгралі і жыхары Мазыршчыны.

Паўстанне, якое пачалося на Украіне, перакінулася на тэрыторыю Беларусі. Узняліся многія беларускія гарады, у ліку першых — Брэст, Пінск, Тураў, Мазыр. Багдан Хмяльніцкі надаваў гэтаму вялікае значэнне, — беларускія гарады прыкрывалі правы фланг войска казакаў і прыцягвалі значныя ваенныя сілы Рэчы Паспалітай. На дапамогу беларусам ён прыслаў атрады казакаў на чале з Галавацкім, Крывашапкам, Мікуліцкім, Гаркушам, Сакалоўскім, Гутам і іншымі атаманамі. Разумелі значэнне гэтых гарадоў і ў Рэчы Паспалітай, сюды накіраваў першыя ўдары свайго войска віленскі польны (пагранічны) ваявода Януш Радзівіл. Яго харугвы, якія складаліся з наёмнікаў і шляхты, разлічвалі, захапіўшы Тураў, Пінск і Мазыр, перарэзаць шляхі казацкім атрадам з Украіны на Беларусь, скіраваць удар на фланг і тыл войска Хмяльніцкага. Да пачатку лета 1648 г. Мазыр стаў важным пунктам сканцэнтравання атрадаў паўстанцаў, байцамі якіх станавіліся жыхары горада, сяляне навакольных вёсак. Іх узначаліў мазырскі рамеснік Іван Столяр. Гараджане складалі асобую харугву на чале з рамеснікам Седляром.

У пачатку жніўня ў Мазыр прыбыў пасланы Хмяльніцкім двухтысячны атрад атамана Яна Сакалоўскага, які пайшоў адсюль на Слуцк. На змену яму прыйшлі казакі палкоўніка Міхненкі, што знаходзіліся на Тураўшчыне. Атрад шляхты і наёмнікаў пад кіраўніцтвам Баловіча быў разбіты нечаканым ударам каля Мазыра, рэшткі яго разбегліся. Мазырскія паўстанцы аб'ядналіся з казакамі Міхненкі, расправіліся з прыхільнікамі каталіцкай царквы і старой улады.

Захапіўшы ў кастрычніку 1648 г. Пінск, войскі Радзівіла накіраваліся трыма калонамі ўздоўж берагоў Прыпяці на ўсход. Каля Нобеля да яго далучылася войска Мірскага. Шляхціцы мелі звесткі аб тым, што да канца жніўня — пачатку верасня сілы паўстанцаў у Мазыры складалі «400 человек из черни здешних краёв. Среди этих 400 набрана одна хоругвь из самого города». Колькасць казакаў сярод паўстанцаў, як здавалася Радзівілу, была невялікай. 18 студзеня 1649 г. харугвы шляхціцаў і наёмнікаў падышлі да Турава. У горадзе знаходзілася каля 2 тысяч паўстанцаў, кіраўніком якіх быў Кандрат Цэўка — «палкоўнік тураўскі». У яго атрадзе налічвалася каля чатырохсот казакаў. Жыхары Турава, даведаўшыся аб падыходзе да горада вялікіх сіл праціўніка, адышлі да Мазыра без бою.

Пакінуўшы ў Тураве абоз, Радзівіл рушыў уніз па Прыпяці, да Мазыра. Шэсць лёгкіх харугваў ён накіраваў

у Оўручскі брод, каб не даць магчымасці падысці падмацаванням з Украіны і перарэзаць шляхі адступлення паўстанцаў. Захапіўшы Скрыгалаў і Скрыгалаўскую Слабаду, Радзівіл выслаў да Мазыра разведку — адну з асабістых харугваў.

Размешчаны на правым беразе Прыпяці, па вяршынях і схілах узвышша, Мазыр быў добра ўмацаваны. На самым высокім месцы ўзвышаўся драўляны замак, вежы якога былі злучаны сценамі вышынёй ад 8 да 10 метраў з тоўстых дубовых бярвенняў, абмазаных са знешняга боку глінай. Вакол замка — высокі вал і роў, праз які быў перакінуты мост, што злучаў крэпасць з пасадам. Па схілах узвышша вакол замка — дамы, лаўкі, майстэрні, гаспадарчыя пабудовы пасада. З трох бакоў горад, як і замак, абнесены драўлянай сцяною, валам і глыбокім ровам — да 10 метраў. З боку высокага і абрывістага берага Прыпяці ўмацаванняў не было. Хвалі ракі пляскаліся там, дзе зараз размешчана набярэжная вуліца, а плошчы, што акружаюць Замкавую гару, былі залівамі Прыпяці...

Мазырскія і тураўскія паўстанцы рыхтаваліся да бою, умацоўвалі гарадскія і замкавыя сцены, вуліцы перагароджвалі ледзянымі глыбамі і драўлянымі зрубамі, запоўненымі зямлёй. Перад гарадской сцяной былі пабудаваны дадатковыя ўмацаванні з завостранымі бярвеннямі, укапанымі ў зямлю. Схілы валоў і бастыёны паўстанцы залілі вадою, уздоўж берага Прыпяці былі прасечаны шырокія палонкі. З гэтага боку да горада немагчыма было падступіцца.

Радзівіл накіраваў да паўстанцаў ганца з пісьмом, у якім патрабаваў адмовіцца ад супраціўлення і даць магчымасць яго войску ўвайсці ў горад, за што абяцаў гараджанам і казакам дазволіць свабодны выхад з горада. Але мазыране ўжо ведалі цану такім абяцанням: жыхары Турава і Пінска паверылі і па загаду Радзівіла былі знішчаны. Прапанова аб капітуляцыі была адхілена, а ганца закавалі ў ланцугі і пасадзілі ў склеп.

Харугвы, пасланыя ў бок Оўручскага броду, падышлі да Мазыра з поўдня і спыніліся на адлегласці каля мілі ад горада ў вёсцы Наружавічы (магчыма, цяперашнія Булаўкі ці Бабраняты). Паўстанцы на чале з Міхненкам зрабілі вылазку з асаджанага горада. Па паведамленні шляхціца Багуслава Машковіча, які знаходзіўся ў войску князя ў якасці храніста, наёмнікі і шляхціцы, якіх заспелі нечакана, ледзь уцяклі. Іх сцяганосец бег босы. Каля Наружавічаў драгуны стрымалі атрад Міхненкі, паўстанцы вымушаны былі вярнуцца ў горад.

У сярэдзіне студзеня харугвы Радзівіла падышлі да Мазыра і акружылі яго. На досвітку 20 студзеня ваявода загадаў пачаць штурм горада. Шляхта рынулася ў наступ, але атака не мела поспеху. Вораг панёс вялікія страты і быў адкінуты ад гарадскіх сценаў. Спроба ўварвацца з другога боку таксама скончылася няўдачай. Не прынеслі поспеху і атакі на пазіцыі мазыран і казакаў у конным страі. Тады Радзівіл загадаў войску спешыцца і пасля абстрэлу горада з гармат пачаў штурм з трох бакоў. Паўстанцы некалькі разоў адкідвалі ворагаў ад сцен, але доўга супрацьстаяць прафесійнай арміі не маглі. Драгуны пад прыкрыццем саней, нагружаных дровамі, наблізіліся да варот (па ўсёй верагоднасці, з боку цяперашняй вуліцы Фрунзе), выбілі іх цяжкім бервяном і ўварваліся ў горад. На вуліцах пачаліся жорсткія рукапашныя баі. Наёмнікі і шляхціцы адціснулі паўстанцаў ад гарадской сцяны, яны паміралі ва ўпартых баях, абараняючы кожны дом і барыкаду.

На зыходзе дня ворагі ўварваліся ў замак. Адна з груп паўстанцаў была адкінута на бераг Прыпяці і прыціснута да палонак, дзе адбылася апошняя адчайная бойка. Мазыране змагаліся да апошняга, гінулі ў ледзяной вадзе, але ў палон не здаваліся.

Адзін з кіраўнікоў паўстання, Сяд-

ляр, выкарыстаўшы цемру, вырваўся на кані з горада. Драгун ледзь не дагнаў яго, нават узняў шаблю, але конь аступіўся, і ён вылецеў з сядла. Конь драгуна пабег за паўстанцам, той пераскочыў на яго і ўцёк.

Асабліва вызначыліся сваёй жорсткасцю ў час штурму Мазыра камандзіры харугваў Н. Гонзеўскі і К. Тузенгаўз. Ворагі захапілі параненага палкоўніка Міхненку. Радзівіл загадаў скінуць яго з самай высокай, Пціцкай вежы замка, адсечаную галаву казацкага атамана насадзілі на піку гарадскіх варот.

Ворагі палілі дамы ў горадзе, жорстка распраўляліся з яго жыхарамі, дабівалі параненых. Па загаду Радзівіла замак быў падпалены. Што не згарэла ў агні — каменне падмуркаў, сцен і вежаў, кафля і чарапіца, бляха і рэшткі драўляных сцен, людзі разабралі на аднаўленне дамоў і гаспадарчых пабудоў. Мазырскі замак больш не аднавіўся.

Войска Радзівіла стаяла лагерам каля Мазыра на працягу тыдня, залечваючы атрыманыя ў час штурму раны. Наёмнікі і шляхціцы рабавалі не толькі горад, але і вакольныя вёскі, забівалі сялян, якія прымалі ўдзел у паўстанні. Затым з прыбыўшымі з Турава абозамі войска накіравалася ў напрамку Бабруйска на дапамогу паўтаратысячнаму атраду харунжага Валовіча.

Шляхце не ўдалося запалохаць беларусаў. Барацьба за незалежнасць працягвалася. Пасля Пераяслаўскай Рады ў 1654 г. разгарэлася новая вайна паміж Расіяй і Рэччу Паспалітай. Паслаы з Кіева на Беларусь казацкі атрад падышоў 7 ліпеня таго ж года да Мазыра. Шляхціцы на чале з ротмістрам Паўшам уцяклі ў Петрыкаў. Жыхары Мазыра адчынілі казакам гарадскія вароты і прысягнулі на вернасць Расіі. Казакі не затрымаліся ў горадзе, праз некалькі дзён яны вярнуліся ў Кіеў.

Мазыршчына трапіла на некаторы час у зону дзеянняў рускіх войск. У 1659 г. Мазыр быў заняты атрадамі маскоўскага ваяводы Валконскага і знаходзіўся пад яго ўладай.

Па Андрусаўскім перамір'і 1667 г. Мазыр застаўся пад уладай Рэчы Паспалітай. У перыяд «казацкіх» войнаў горад вельмі пацярпеў, колькасць насельніцтва ў ім значна скарацілася. Пры каралі Яне Сабескім у 1676 г. была прынята пастанова аб бестэрміновым вызваленні Мазыра ад усякіх праходаў і пастояў войск. Між тым хваляванні на Мазыршчыне працягваліся. Як і раней, частымі гасцямі тут былі ўкраінскія казакі. У сакавіку 1677 г. у адказ на скаргі феадалаў Вялікага княства Літоўскага вялікі гетман Д. Вішнявецкі загадаў, каб ніхто «ў Літоўскім Палессі і найперш у Мазырскім і іншых паветах Вялікага княства Літоўскага не асмельваўся спыняцца, выбіраць правіянт і ўчыняць якія-небудзь хоць бы самыя малыя крыўды». Гетман папярэджваў, што тых, хто будзе разбураць шляхецкія маёнткі, чакае жорсткая кара. Аднак гэтае ўказанне не дало жаданых вынікаў.

Страты насельніцтва павета да канца XVII ст. склалі 60 працэнтаў. Кароль Аўгуст II вымушаны быў выдаць у 1698 г. спецыяльныя прывілеі на вызваленне горада ад усіх павіннасцей «з нагоды нанесеных яму разбурэнняў і варожых спусташэнняў». Мазыр паступова рос, мацнеў, ажыўляўся.

Для планіроўкі горада першай паловы XVIII ст. характэрная так званая веерная сістэма, утвораная вуліцамі, якія разыходзіліся ад рыначнай плошчы ў розныя кірункі. У інвентары 1724 г. упамінаюцца вуліцы Кіеўская, Оўручская, Свідоўская, Нагорная і Гончая. Вуліцы праходзілі ўздоўж ракі і каля Замкавай гары, іх назвы ў інвентары не прыводзяцца. За межамі горада ўздоўж дарог знаходзіліся вялікія памесці. Упамінаюцца два замкі — Верхні (Стары), які знаходзіўся на Замкавай гары, і Ніжні. Відавочна, гэтыя назвы адлюстроўвалі толькі памяць пра тыя часы, калі яшчэ не быў знішчаны сапраўдны замак.

Каля падножжа Замкавай гары знаходзілася рыначная плошча, на паўночны захад ад яе, на месцы цяперашняй цэнтральнай плошчы, — адміністрацыйныя будынкі. Тут размяшчаліся но-

Б) Копія пляну г. Мазыра 1769 году.

Копія плана Мазыра. 1769

вая гарадская ратуша, пякарня, канюшня. Акружалі плошчу 56 гандлёвых крам, тут знаходзіўся і шпіталь (багадзельня). У Мазыры быў шэраг культавых пабудоў: Мікалаеўская царква, царква св. Пятра, праваслаўны жаночы манастыр з царквой св. Пятніцы, заснаваны ў 1615 г. Фёдарам Абуховічам, царква св. Міхаіла, якая знаходзілася на Кіеўскай вуліцы, манастыр бернардзінцаў, касцёл езуітаў. На рыначнай плошчы размяшчаўся фарны (галоўны прыходскі) касцёл, заснаваны ў 1618 г. старастам Стравінскім — першая каталіцкая культавая пабудова ў Мазырскім старостве.

Участкі гарадской тэрыторыі, на якіх размяшчаліся двары мяшчан, вымяраліся ў прынтах (23,7 кв. м) і падзяляліся на пустыя, вольныя, аседлыя і бакавыя. Агульная колькасць іх у горадзе складала 2158 прынтаў, налічвалася 360 участкаў (пляцаў) пад забудову. Вольных — вызваленых ад усіх павіннасцей — 45 участкаў. Яны былі маёмасцю духоўных і свецкіх феадалаў. Такім чынам, у пачатку XVIII ст. трэць тэрыторыі Мазыра прыпадала на вольныя і пустыя плошчы, якія былі выключаны са сферы падаткаабкладання і выканання розных павіннасцей.

Памеры гарадскіх пляцаў былі неаднолькавымі. Сярэднія і буйныя мяшчанскія двары знаходзіліся на Оўручскай і Свідаўскай вуліцах, тут жылі і прадстаўнікі гарадской адміністрацыі. На Свідаўскай вуліцы знаходзіўся і дом маршалка павета і войта Мазыра Антонія Аскеркі. Найменшыя памеры ўчасткаў былі на Кіеўскай вуліцы. Была ў Мазыры карчма, млын, васкабойня.

Разам з рамесніцтвам гараджане займаліся сельскай гаспадаркай. За горадам знаходзілася 45 засценкаў (хутароў), найбольш буйныя — Бабры, Козенкі, Бакачы, Сушкі. Ва ўладанні жыхароў горада было 85 валок, ці 1815 га ворнай зямлі. Мяшчане з кожнай валокі плацілі па 5 злотых, з 1 прэнта гарадскога пляца — 1 грош. Агульная сума грашовай рэнты, паводле інвентарызацыі 1724 г., складала 1052 злотых. Недалёка ад горада размяшчаўся замкавы фальварак (памесце) і вёска Лучажэвічы.

Нацыянальны склад насельніцтва горада быў неаднародны. Большасць складалі беларусы, жылі ў Мазыры палякі, літоўцы, яўрэі. (У 1765 г. апошніх налічвалася 3074 чалавекі.) Упамінаецца, што сума падатковага збору з яўрэйскага насельніцтва горада склала 100 злотых. У горадзе было 170 дымоў (двароў). Сюды не ўвайшлі вольныя пляцы, вызваленыя ад падаткаў, а таксама бакавыя, дзе жыла частка гараджан. Агульная колькасць насельніцтва ў Мазыры складала каля 1,5 тыс. чалавек. На працягу наступных дзесяцігоддзяў назіраўся пастаянны яго рост, к канцу XVIII ст. гарадское насельніцтва складала каля 2,4 тыс. жыхароў.

Неспакойна было на Мазыршчыне ў сярэдзіне другой паловы XVIII ст. Пад уплывам падзей на Украіне пачаліся бунты і хваляванні прыгонных сялян, а таксама часткі збяднелага гарадскога насельніцтва. У лістападзе 1736 г. гетман Вялікага княства Літоўскага Радзівіл загадаў палкоўніку Слізне прывесці сваю харугву ў баявую гатоўнасць. Такія ж загады атрымалі і іншыя харугвы, якія павінны былі размясціцца ў Мазырскім павеце ўздоўж мяжы з Украінай, — улады ВКЛ асцерагаліся паходаў казацкіх атрадаў на Мазыр-

шчыну. Полк, які стаяў у Мазыры, быў не гатовы супрацьстаяць магчымаму паўстанню ў горадзе. У лютым 1738 г. у Мазырскі павет накіраваны з харугвай палкоўнік Неслухоўскі, пад камандаванне якога перадаваліся таксама харугвы маршалка Сангушкі, Панятоўскага і навагрудскага кастэляна Незабыткоўскага.

З гэтымі сіламі і татарскімі харугвамі, якія знаходзіліся ў Мазыры, Неслухоўскі павінен быў «пільна назіраць» за дзеяннямі паўстанцаў і не дапусціць гайдамакаў у межы Вялікага княства Літоўскага. У снежні 1747 г. гетман ВКЛ загадаў польнаму стражніку Барановічу накіраваць на падаўленне хваляванняў у Мазырскі павет яшчэ дзве харугвы: Бараноўскага і Лісоўскага. Летам 1750 г. ва ўрочышчы Кімбараўка (пад Мазыром) быў разбураны нядаўна пабудаваны манастыр. Відавочна, не абышлося без удзелу казакаў, яны і раней часта з'яўляліся ў горадзе. Атрад украінскіх казакаў пад камандаваннем Падаляка, хаваючыся ўдзень у чаротах Прыпяці, размясціўся ў ваколіцах Мазыра. Ужо быў захоплены казакамі Брагін, разбураны размешчаныя ўздоўж ракі многія маёнткі феадалаў.

Мясцовыя ўлады разам з накіраванымі раней у Мазыр войскамі не маглі справіцца з хваляваннямі. У сакавіку 1751 г. паслы ад Мазырскага павета скардзіліся літоўскаму гетману на пастаянныя набегі гайдамакаў і бунты падданых, прасілі прыслаць падмацаванне. Гетман накіраваў у Мазыр палкоўніка Бараноўскага з чатырма харугвамі ВКЛ. Войскам было неабходна прыбыць у Мазыр 12 мая і паступова граміць атрады паўстанцаў і гайдамакаў. Але зрабіць гэта было нялёгка. Падсуддзя Мазырскага павета Я. Прыжыбора пісаў у снежні 1755 г. сакратару рускага пасольства ў Рэчы Паспалітай Ржычэўскаму, што «показанные в реестре, собственные мои поданные» ўцяклі ў Расію, сталі гайдамакамі і, вярнуўшыся назад, разбураюць маёнтак. Прыжыбора прасіў абараніць яго жыццё і маёмасць.

У 1756 г. пачалося паўстанне сялян у мазырскіх уладаннях князя Радзівіла. Мясцовыя ўлады не змаглі нічога зрабіць. За справу ўзяўся сам князь Радзівіл, паўстанне было падаўлена, а яго кіраўнікі пакараны. Варшаўскі сейм 1764 г. прыняў спецыяльнае рашэнне аб забеспячэнні парадку ў рэгіёне. А ў 1769 г. паўстанцы захапілі цэлую воласць Мазырскага павета — Камянецкую.

Заканчвалася XVIII стагоддзе. Мазыр паступова станавіўся добраўпарадкаваным горадам, цэнтрам культурнага і гаспадарчага жыцця краю. У канцы стагоддзя ён быў уключаны ў склад Расійскай імперыі. Вакол горада цяснілiся прыгарадныя пасяленні: Калачоўка (Сідзельнікі), Ясеньшчына, Пянькі, хутары Матрункі, Козенкі, Бабры, Булаўкі, Пранькі, Лучажэвічы, Целяпуны. У Мазыры вылучаліся вуліца Пятніцкая (цяпер Куйбышава), Слуцкая (Савецкая — ад Прымаставой плошчы да плошчы Леніна), найбольш густанаселеная Кіеўская (ад цэнтральнай плошчы да рынку), якая была забудавана толькі з боку ракі, Жытомірская (Горкага), Базарная плошча. Было многа цэркваў і манастыроў. Жыхароў налічвалася каля 1,5 тыс. чалавек. Усяго ў Мазыры было каля 220 двароў, 6 царкоўных участкаў, ратуша, дзве цагельні.

Частыя войны і хваляванні, пастоі войск і прыцясненні з боку феадалаў прывялі ў заняпад гаспадарку. Сейм 1762 г. вызваліў жыхароў горада ад падаткаў у каралеўскую казну. У 1776 г. амаль усе гарады Беларусі былі пазбаўлены Магдэбургскага права, Мазыр і яшчэ некалькі гарадоў не ўвайшлі ў гэты пералік. Павольна аднаўлялася жыццё гараджан. Асноўным заняткам, як і раней, заставалася рыбная лоўля, гандаль буйной рагатай жывёлай і коньмі. У мястэчку Скрыгалаў збіралася два кірмашы — 9 мая і 6 снежня, куды прыязджалі купцы з многіх гарадоў

Польшчы і Беларусі. Тут, а таксама ў Мялешкавічах, Міхалках, Барбарове кожны тыдзень праводзіўся гандаль.

Гарадскія і павятовыя старасты, якія кіравалі Мазыршчынай у складзе Вялікага княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай: Альберт Гаштольд (1530), Мікалай Радзівіл Чэрні (1544), Мікалай Нарбут (1547), Мікалай Радзівіл (1566), Мікалай Радзівіл (1581—1587), Вальцар Стравінскі (1607), Яўстахій Ян Тышкевіч (1613), Бальтазар Стравінскі (1620), Аляксандр Смашко (1636), Геронім Кароль Хадкевіч (1648), Мацяш Троцкевіч (1653), Станіслаў Ліпскі (1672), Міхаіл Халецкі (1690—1697), Фларыян Леон Катоўскі (1696), Пётр Кароль Катоўскі (1696), Міхаіл Чалецкі (1698—1710), Гервазій Людвік Аскерка (1724—1738), Ежы Антоні Аскерка (1765—1771), Гедзэн Яленскі (1772—1785), Казімір Аскерка (1773), Ян Яленскі (1787—1794).

Павятовыя маршалкі: Ян Каленскі (1592), Стэфан Лозка (1598), Канстанцін Катоўскі (1664), Станіслаў Ліпскі (1674), Ян Рабецкі (1675), Іеранім Канстанцін Катоўскі (1696), Рафал Алазізі Аскерка (1738—1767), Казімір Чалецкі (1771—1776), Мацей Казімір Аскерка (1772—1793).

Займалі пасаду кастэляна мазырскага: Фелікс Яленскі (1807), Піліп Абуховіч (1809—1811), Казімір Кланскі (1822), Гжегорж Навакоўскі (1822—1923).

У выніку другога падзелу Рэчы Паспалітай, які адбыўся ў 1793 г., Мазыр і тэрыторыя Мазырскага павета перайшлі ў склад Расійскай імперыі.

* * *

У канцы XVI ст. у Мазыры жыў Стэфан Лован, земскі суддзя. У 1592 г. па даносу Стэфана Лозкі, які абвінавачваў Лована ў атэізме, ён быў выкліканы ў Галоўны літоўскі трыбунал. У віну Лована ставілася, быццам ён сцвярджаў: «души в человеку, раю и пекла нет, и судного дня не будет, и человек же, яко пёс кровью... сходит, и что колвек есть на свете, то всё само праз себя, земля, древо, вода и иншие речи, и так веки веком будет, и кому же лихо тут пекло, а кому добре тут рай...» Далейшы лёс Стэфана Лована невядомы...

Трагічны лёс прывёў 28 верасня 1794 г. у нядобрай славы Салавецкі манастыр 38-гадовага збяднелага мазырскага шляхціца Язэпа Яленскага — «для непреходного под стражей пребывания». Восенню 1792 г. Яленскі накіраваўся ў Санкт-Пецярбург, дзе пад уражаннем падзей французскай буржуазнай рэвалюцыі і польскага паўстання пад кіраўніцтвам Касцюшкі пачаў займацца дзейнасцю, якая супярэчыла законам імперыі. У 1794 г. па даносу капітана Цыбульскага Яленскі быў арыштаваны, у яго знайшлі некалькі крамольных рукапісаў. Адзін з іх напісаны ў форме маніфеста і адрасаваны каралю Рэчы Паспалітай. У ім гаварылася аб неабходнасці ліквідацыі прыгоннага права, кароль прызнаваўся роўным з людзьмі іншых саслоўяў. У рукапісе гаварылася пра «свабоду, роўнасць, братэрства». Другі дакумент — прысяга караля, які адмяніў прыгоннае права, аб'явіў свабоду веравызнання (што было вельмі важным для Беларусі) і роўнасць грамадзян; павінны былі быць спалены ўсе паперы, якія замацоўвалі правы памешчыкаў на зямлю і сялян, зацверджана выбарнасць духоўных (царкоўных) і грамадзянскіх пасадавых асоб. Трэці дакумент — незакончаны зварот да ўсіх народаў Рэчы Паспалітай. У ім пісалася: «И чего ж, любезнейшие братья, в течение тысячи с лишним лет вашей неволи не испытывали, чего не перетерпели ... Например, не одного из вас, невольников, горяч барин, рассердясь на лошадь, человека убил, за небрежный удар собаки барской — человека замучил, за неснятие шапки перед барином до смерти засек, за разбитие стакана — зубов нескольких или жизнь терял ... И того не случалось ли, ежели барину понравилась ваша жена, сестра или какакая-нибудь девка, а вы ... не согласились или не дозволили на беззаконие, сколько то вас тысяч умертвлено, и один ли с вас променен на лошадь, на собаку, на свинью, на какую-нибудь безделицу барину, один ли на карту поставлен, продан на деньги, от жены, детей, от родителей и родни, несмотря на слезы и плачевные рыдания хуже, как скатину какую».

Яленскаму пагражала шыбеніца, але ён напісаў у маі 1794 г. прашэнне аб прыняцці праваслаўнай веры і ссылцы ў манастыр. Улады згадзіліся. Атрымаўшы праваслаўную веру, Яленскі назваўся Аляксеем. У Салавецкім манастыры, куды яго адправілі ў ссылку, бунтар не адмовіўся ад сваіх поглядаў. 27 чэрвеня 1794 г. ён перадаў архімандрыту рукапіс «Благовесть к Израилю российскому», нібыта атрыманую ад аднаго камердынера. Павел I, прачытаўшы рукапіс, гаварыў «о дерзости, неистовстве, коварстве сочинителя». У гэтым дакументе прапаведавалася пра адзінства славянскіх народаў у барацьбе супраць царызму. Крытыкуючы непарадкі, аўтар нічога не мог сказаць пра будучае краіны. Пасля смерці імператара Паўла ў 1801 г. трон заняў Аляксандр I. Яленскі быў вызвалены з Салавецкага астрога. Стомленасць, беднасць, расчараванне (задушана паўстанне Касцюшкі, не вырашыла многія праблемы французская рэвалюцыя, ніякай упэўненасці на перамены ў палітычным і сацыяльным жыцці ў Расійскай імперыі) зламалі дух бунтара. Яленскі доўгі час блукаў па краіне, пакуль не трапіў у Аляксандра-Неўскую лаўру, дзе ён стаў прыхільнікам фанатычнай секты скапцоў. У 1804 г. за распаўсюджванне скапічнай ерасі яго выслалі ў Суздаль, у Спаса-Яфім'еў манастыр, дзе Яленскі і памёр 23 сакавіка 1813 г.

А. Бобр, М. Сузько

Герб Мазыра

У Вялікім княстве Літоўскім, куды з XIII ст. уваходзілі землі Мазыршчыны, гербы і гербавыя знакі меў 41 горад. Герб — гэта знак, які адлюстроўвае ў сімвалах час стварэння і акрэслівае сацыяльную і мясцовую прыналежнасць асобы, горада або дзяржавы; горад, які яго мае, узняўся ў сваім дзяржаўна-палітычным развіцці на якасна новую прыступку. У перыяд феадалізму набыццё горадам герба было сведчаннем яго росту ў параўнанні з суседнімі пасяленнямі. Беларускім гарадам гербы звычайна даваліся разам з Магдэбургскім правам.

У Прывілеі, які давала Мазыру Магдэбургскае права, гаворыцца: «Надаем тому месту нашому печать месткую, то есть Орел ... с вырысованым S, которую урад месткій на судах і іных справах і потребах печатовать і того гербу ужівать мают вечные часы ...» Ёсць і другі Прывілей, які быў выдадзены Мазыру каралём Міхаілам Корбут-Вішнявецкім. У ім сказана, што гораду даецца герб — у блакітным полі чорны арол з чырвонаю шыльдаю на грудзях. Для даследчыкаў геральдыкі вельмі важнай аказалася фраза, што мазыранам гэты герб дазволіў ужываць подпіс «вяльможа трокскі староста Мазырскі».

На мазырскім гербе ў блакітным полі чорны аднагаловы арол з срэбранай шыльдай на грудзях, на ёй чырвоная літара S. Затым — срэбраная шыльда была заменена на чырвоную. Знак быў сімвалам каралеўскай улады і сведчыў, што горад 10 верасня 1609 г. атрымаў герб ад караля Сігізмунда III.

Вылучаюць у асноўным два тыпы гербаў — функцыянальныя і штучныя. Функцыянальныя гербы перадаюць якую-небудзь адметную рысу геаграфічнага становішча, ролю горада ў абароне дзяржавы, гандлі, гаспадарцы. Абарончымі сімваламі на беларускіх гербах выступалі выявы вежаў, брам, гарадскіх муроў. Штучныя гербы —

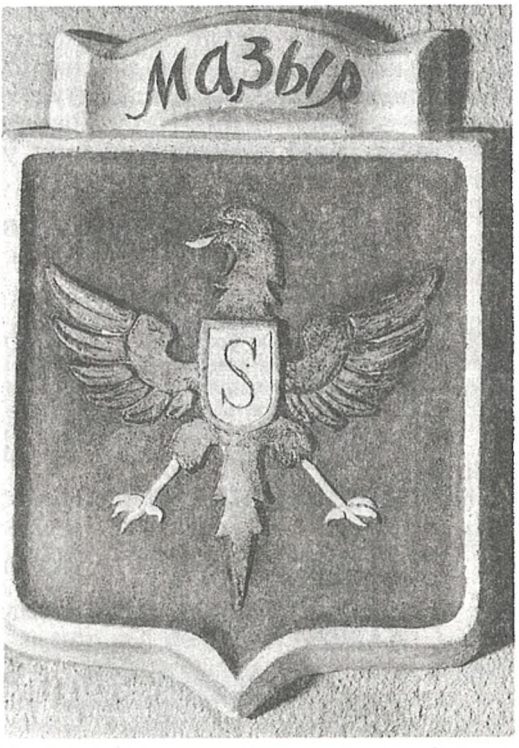

Герб Мазыра

больш умоўныя, звычайна маюць выяву святога, магчыма, заступніка ці ўладальніка горада. На гербе Мазыра спалучаюцца каралеўская і велікакняжацкая атрыбутыка.

На пячатцы мазырскай ратушы, прыкладзенай да дакумента 1639 г., бачна выява арла з радзівілаўскім гербам — так званыя «ражкі». Вядома, што Радзівілы мелі на гербе чырвонага арла, на грудзях якога — шыльда з выявай трох паляўнічых ражкоў. Поле герба залатое, шыльда — чырвоная, лапы і дзюба арла — залатыя. Гэта сведчыць аб параўнальнай слабасці каралеўскай улады і моцы магнатаў, якія маглі зняважыць каралеўскі ініцыял і замяніць яго выявай уласнага герба.

Пасля трох перадзелаў Рэчы Паспалітай (1772, 1793, 1795) Беларусь, у тым ліку Мазыр, далучаны да Расійскай імперыі. Былі заменены амаль усе

гербы беларускіх гарадоў. Абавязковым атрыбутам новых гербаў, афармленых па агульнарасійскім узоры, з'яўляецца наяўнасць двухгаловага арла. 22 студзеня 1796 г. набыў но́вы герб і Мазыр, хаця ён захоўваў элементы старога: у верхняй частцы шчыта — двухгаловы арол, у ніжняй — стары герб: на блакітным фоне чорны аднагаловы арол з чырвонай шыльдай на грудзях.

В. Шур

З ЗАЯВЫ ВАЯВОДСТВАЎ І ПАВЕТАЎ ПРА ІХ ЗГОДУ НА ВЫПЛАТУ ПАДЫМНАГА ПАДАТКУ 1661 г.

...Мозырский повет, как ранее, так и в настоящее время, находясь в руках неприятеля, не может ни платить налогов, ни нести службу в ополчении и уже в прошлом освобождался от уравнения. А теперь изгнанники при условии возврата своих владений и абъюраты в отношении опустошенных и сожженных неприятелем обязуются, если будет из чего... принять посильное участие в уплате подымного на жалованье для войска и оказать иное содействие налогами. Поскольку отчетный сеймик не может состояться в Мозыре ввиду нахождения там врага, а до Кобрина далеко, он должен собраться в Ляховичах, там же и сеймик для выборов послов в будущий сейм...

Белоруссия в эпоху феодализма. Т. 2. С. 185.

КОЛЬКАСЦЬ ДЫМОЎ У ВАЯВОДСТВАХ І ПАВЕТАХ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА І АГУЛЬНАЯ СУМА ЗБОРУ З ІХ ПАДАТКАЎ, УСТАНОЎЛЕНЫХ ГЕНЕРАЛЬНАЙ СЕСІЯЙ ВАРШАЎСКАГА СЕЙМА Ў 1717 г.

Мозырский повет: гиберна — 4000 злотых; чоповое и шеляжное — 3300 злотых; дымов земских — наследственных, шляхетских, духовных и королевских экономий (с дыма по 7 злотых и 20 грошей) — 1000, злотых — 7666.

Белоруссия в эпоху феодализма. Т. 2. С. 194—195.

З ПАСТАНОВЫ ВАРШАЎСКАГА КАНВАКАЦЫЙНАГА СЕЙМА АБ УЗМАЦНЕННІ АХОВЫ МАЗЫРСКАГА ПАВЕТА АД НАБЕГАЎ ГАЙДАМАКАЎ. 1764 г.

Поскольку пограничный Мозырский повет не охраняется от набегов гайдамаков, уже неоднократно имевших место, поэтому, проявляя заботу о безопасности, мы поручаем вельможному гетману Вел. кн. Лит., чтобы он обеспечил безопасность этого повета в соответствии с его требованиями и настояниями при помощи постоянных войск Вел. кн. Литовского.

Белоруссия в эпоху феодализма. Т. 2. С. 401.

ПІСЬМО ПАДСУДДЗІ МАЗЫРСКАГА ПАВЕТА ЯНА ПРЖЫБОРА САКРАТАРУ РАСІЙСКАГА ПАСОЛЬСТВА Ў РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ РЖЫЧЭЎСКАМУ АБ ЗВАРОЦЕ ПРЫГОННЫХ СЯЛЯН, ЯКІЯ ЗРАБІЛІ НАПАД НА ЯГО ДОМ, А ЗАТЫМ ЗБЕГЛІ Ў РАСІЮ

1755 г., декабрь 14

Не получа от Вас на письма мои ответу, ныне в третий раз с нижайшем моим почтением приемлю смелость к Вам писать, в той надежде пребывая, что не получу ли я хоть ныне в прошении моем ныне резолюции, я в прежних моих письмах писал, прося о милостивом защищении, и доносил, что показанные в реестре собственнные мои поданные и что в том же реестре изображены 2 войты, в гайдамаки обратились и разбивают, которые более меня устрашают, нежели самые гайдамаки, ибо о гайдамаках издали только слышно, а они имеют в деревнях моих своих родных братьей и сродственников и, находясь в близости за границею, могут ведать каждого дня, где я обращаюсь. И для того я принужден находиться во всегдашней опасности и себя беречь, а особливо от соседов моих, имея

известие, что им поданные их доносят, что помянутые мои 2 войта с протчими всеконечно намерены меня живота лишить, кои уже и ожидали приезду моего из Кенигсберга, укрываясь в леса: чрез 2 недели и у своих сродственников и чиня разные грабительствы, а потом, не дождавшись меня, дом покрали, ружье забрали, також и церковь покрали и паки заграницу назад возвратили, у которых на форпосте Добранском пару ружей отняли.

Я не столь настою о выдаче их, сколь стараюсь о безопасности живота моего и потом нижаише донесть о том двору вашему, чтоб мне сатисфакция доставлена была...

Белоруссия в эпоху феодализма. Т. 2. С. 400—401.

Ці помнім мы ўсіх?

З гісторыяй Мазыршчыны XVI ст. звязаны імёны многіх выдатных дзяржаўных і палітычных дзеячаў Вялікага княства Літоўскага — літаратараў, кіраўнікоў паўстанцкіх атрадаў на Беларусі, прадстаўнікоў кіруючай эліты.

Прадстаўнік вядомага роду Гаштольдаў — Альбрэхт (памёр у 1539 г.) быў ваяводам навагрудскім, полацкім, трокскім, віленскім, канцлерам літоўскім, а ў 1515 г. — старастам мазырскім. Альбрэхт Гаштольд удзельнічаў у руска-літоўскай вайне 1507—1508 гг. На Віленскім сейме ў 1529 г. абвясціў Сігізмунда II Аўгуста наследнікам літоўскага трона, рэдагаваў Статут Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Як паведамляецца ў «Кароткай энцыклапедыі БССР», род Гаштольдаў згас у 1542 г., іх уладанні перайшлі да вялікага князя.

З мазырскай шляхты быў вядомы дзяржаўны дзеяч Вялікага княства Літоўскага, дыпламат і пісьменнік Філіп Казімір Абуховіч. Ён скончыў Замойскую акадэмію, з 1649 г. (у некаторых крыніцах з 1651—1653 гг.) — пісар Вялікага княства Літоўскага. Ездзіў паслом княства ў Венецыю і Маскву. З 1653 г. — ваявода смаленскі, узначальваў абарону горада і пасля доўгай асады здаў яго рускім войскам. Абуховіча абвінавацілі ў здрадзе, але неўзабаве апраўдалі. Відавочна, яму адрасавана ананімнае «Пасланне да Абуховіча». «Нешта, пане, ето родом дому деется! Дзед Твоей Мілості, колі генералом быв в Мозыру, то, — слышав, — што за малые грошы неправду продавав. Пан отец Вашмості, судею будучы мозырскім за моей памяті, у кого больш взяв, того хороше осудів. Колі небошык з таго света уступів, мозыране вельмі рады былі!..» Памёр Філіп Казімір Абуховіч у 1656 г.

У 30-х гадах XVI ст. намеснікам мазырскім быў Юрый Радзівіл (1480—1541), сын Мікалая Старога, прадстаўнік буйнейшага магнацкага роду Вялікага княства Літоўскага. Юрый Радзівіл быў дзяржаўцам лідскім, скідзельскім, беліцкім. Кіраваў маёнткам, сачыў за своечасовым зборам падаткаў, адказваў за абарону ўручаных яму земляў, з'яўляўся начальнікам мясцовага дзяржаўнага кіравання і суда. За перамогі ў 30 бітвах яго празвалі Пераможцам.

Сын Юрыя Радзівіла — Мікалай Рыжы (1512—1584) быў старастам ашмянскім, слонімскім, барысаўскім і мазырскім. У час падрыхтоўкі і заключэння Люблінскай уніі 1569 г. стаяў на чале па-сепаратысцку настроеных магнатаў. Да 1579 г. кіраваў падрыхтоўкай Статута ВКЛ, з пачатку 70-х гадоў XVI ст. — неабмежаваны правіцель княства.

Іван Мялешка — ураджэнец Смаленшчыны, меў некалькі маёнткаў, у тым ліку Жыровічы. У 1598 і 1601 гг. займаўся размежаваннем зямель паміж Мазырскім паветам і Кіеўскім ваяводствам, быў падкаморыем мазырскім. Выступаў супраць засілля польскіх феадалаў у Беларусі. Яму прыпісваюць сатырычны твор «Прамова Мялешкі», дзе ёсць упамінанне пра Мазыр. Гэта твор вялікага сацыяльнага палітычнага гучання, аўтар смела высту-

пае супраць замежных парадкаў у Беларусі, высмейвае норавы мясцовых феадалаў.

У Мазыры жыў Стэфан Рыгоравіч Лован (Ян Лавейка). Ён служыў у Мазырскім земскім судзе, у гісторыю ўвайшоў як матэрыяліст і атэіст. Спачатку Лован прытрымліваўся радыкальнага пратэстантызму, затым — эпікурызму. У 1591 г. прыцягнуты да адказнасці віленскім Галоўным літоўскім трыбуналам за тое, што не верыў у Хрыста, бессмяротнасць душы, уваскрасенне з мёртвых, судны дзень. Лічыў, што свет не створаны Богам, а існуе вечна. Сутнасць поглядаў Лована выкладзена ў трактаце «Позаў аднаму рускаму секты эпікураванай».

М. Сузько

Мітрапаліт Кіеўскі і Усея Русі Макарый

У цэнтры вёскі Скрыгалаў захавалася старадаўняя цагляная капліца. Ва ўрочышчы Падселіца на беразе старадаўняга рэчышча Прыпяці ўзвышаецца абеліск... Абодва помнікі пабудаваны ў 1897 г. да 400-годдзя гібелі ў гэтай вёсцы мітрапаліта Кіеўскага і Усея Русі Макарыя.

...У другой палове XV ст. з-за пастаянных набегаў і грабяжоў крымскіх качэўнікаў жыццё ў Кіеве стала немагчымым. Цэнтр рускай праваслаўнай царквы часткова перамясціўся ў Вільню, там знаходзіліся мітрапаліты царквы, якая, як і раней, называлася Кіеўскай. Архімандрытам віленскага Свята-Троіцкага манастыра быў Макарый. У пачатку 1495 г. саборам епіскапаў праваслаўнай царквы ён быў «рукоположен» на Кіеўскую мітрапалітаўскую кафедру і стаў мітрапалітам Кіеўскім і Усея Русі. Мітрапаліт адстойваў праваслаўе, актыўна супрацьдзейнічаў пашырэнню каталіцкай царквы на тэрыторыі Украіны і Беларусі.

Вясной 1497 г. Макарый вырашыў наведаць Кіеўскую кафедру і прыходы, галоўным чынам тыя, што пацярпелі ад набегаў татар. Па дарозе ён спыняўся ў праваслаўных прыходах, правіў богаслужэнні. Такі прыпынак быў зроблены і ў Скрыгалаве, хоць паблізу лютавалі татары. Летапісец у Супрасельскім летапісе гаворыць: «...В 1497 г. мая 1-го на шестой неделе после Великага дня в понедельник безбожные перекопские татары убили преосвященного митрополита Киевскага и Всея Руси архиепископа Макария. Вторглись они в нашу землю скрытно от всех и настигли его в селе Скрыгалове на реке Бчичь за пять миль от Мозыря, из бывших с ним одних убили, а других взяли в плен».

Падрабязнасці той даўняй трагедыі ў народнай памяці на працягу стагод-

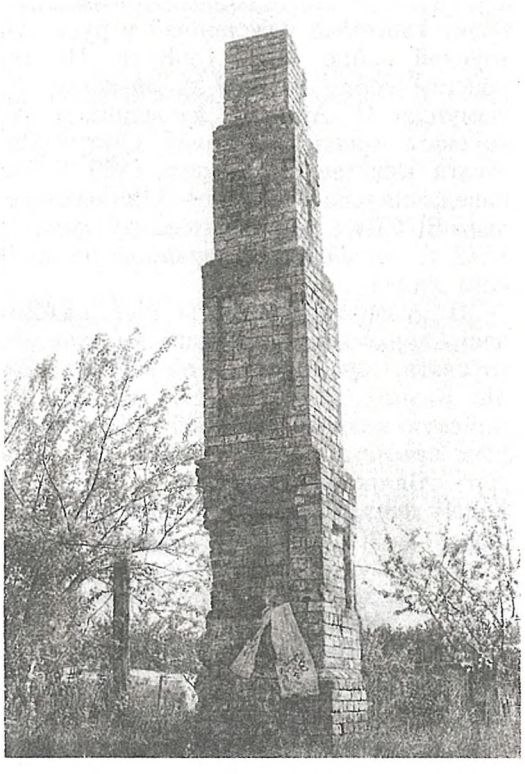

Помнік каля в. Скрыгалаў на месцы забойства мітрапаліта Макарыя

дзяў ператварыліся ў легенды, яны жывуць да сённяшняга дня. Паводле адной з іх насельніцтва Скрыгалава схавалася ад татар у царкве, дзе ў гэты час знаходзіўся мітрапаліт Макарый. Ворагі патрабавалі ад мітрапаліта заклікаць насельніцтва пакарыцца, заплаціць даніну і даць праваднікоў, каб рухацца ў глыбіню беларускіх земляў. Гэта гарантавала б насельніцтву і гасцям з Вільні выратаванне. Высока падняўшы над галавой крыж, Макарый сказаў: «Святы крыж не дазваляе, каб ворагі веры праваслаўнай ішлі далей і знішчалі яе жыхароў. Далей дарогі няма...» Раз'юшаныя ворагі накінуліся на Макарыя, павялі яго да ракі, адсеклі галаву і на дошцы пусцілі ўніз па цячэнні Прыпяці: «Ты ехаў у Кіеў, туды мы цябе і адпраўляем!» Тым часам людзі разбегліся па навакольным лесе...

Паводле другога падання Макарый выйшаў наперад людзей і смела сказаў ворагу: «Хочаце праваслаўнай крыві, праклятыя, бярыце маю! Народ не чапайце... Бог і народ вечныя!»

Гавораць і так, што Макарый заклікаў насельніцтва не карміць татарскіх коней, каб ворагі не маглі ехаць далей, выклікаў гэтым гнеў качэўнікаў...

Ёсць і іншыя версіі, але сутнасць іх адна — мітрапаліт Кіеўскі і Усея Русі Макарый загінуў у Скрыгалаве, ратуючы яго жыхароў, увесь народ Беларусі ад знішчэння крымскімі татарамі, здзейсніў вялікі патрыятычны і маральны подзвіг.

Цела мітрапаліта перавезлі ў Кіеў і паклалі ў саборным храме св. Сафіі. Святыя мошчы Макарыя пакояцца цяпер ва Уладзімірскім кафедральным саборы Кіева.

М. Капач

У складзе Расійскай імперыі

У першай палове XIX ст. Мазыр па-ранейшаму не адыгрываў значнай ролі ў эканамічным, палітычным і духоўным жыцці Мінскай губерні. Аднак вяртанне Мазыршчыны ў склад рускай дзяржавы паклала своеасаблівы адбітак на жыццё гэтага аддаленага, правінцыйнага краю. Згодна з распараджэннем генерал-пракурора сената князя А. Б. Куракіна ад 25 сакавіка 1798 г. Мінскай губернскай чарцёжнай да 1800 г. быў складзены атлас Мінскай губерні, дзе ўпершыню дадзена падрабязная характарыстыка Мазыра і яго мясцовасці.

У канцы XVIII—пачатку XIX стст. пад забудовамі горада было занята 52 дзесяціны. 8707 дзесяцін зямлі павета знаходзілася пад выганамі і ворывам. У горадзе меліся тры мураваныя і адзін драўляны манастыр, пяць драўляных праваслаўных цэркваў, тры мураваныя і адзін драўляны каталіцкі касцёл, дзве яўрэйскія і хрысціянскія народныя школы. Быў толькі адзін мураваны двор, астатнія — драўляныя, з іх 543 належалі хрысціянам, 84 — яўрэям, 38 — шляхце. Налічвалася 7 яўрэяў-купцоў, 841 мешчанін-хрысціянін і 160 яўрэяў-мяшчан, 128 шляхцічаў (мужчынскага роду).

Атлас 1800 г. вызначае маёмаснае становішча гараджан у залежнасці ад адносін да зямлі: на «купленных землях стояли 3 мещанские (обывательские) и 18 еврейских усадеб». 2 шляхецкія двары знаходзіліся ў юрысдыкцыі ксяндзоў-бернардзінцаў, 22 дамы мяшчан і 3 яўрэйскія дамы стаялі на царкоўных землях. Большасць жылых пабудоў, такім чынам, з'яўляліся спадчыннымі ўладаннямі. Эканамічная запіска да атласа паясняе, што ў склад горада ўваходзіла 260 двароў з 607 душамі мужчынскага і 646 душамі жаночага полу. Мяшчанам-хрысціянам належала 157 двароў (357 мужчын і 320 жанчын), яўрэям — 84 дамы (242 мужчыны

і 299 жанчын). У 19 сядзібах пражывалі 21 мужчына і 15 жанчын шляхты.

Каля горада ў засценках Салаўёўка, Барбароў, Кандуроўка, Цераноўка, Слабада, на хутарах Пранькі, Лапці, Целяпуны, Козенкі, Бабры, Матрункі, Булаўкі налічвалася 225 сялянскіх двароў (587 мужчын і 631 жанчына). У 15 дварах ваколіц Чарніцы і Людзін жылі 54 мужчыны і 58 жанчын шляхецкага саслоўя. Сяло Кімбараўка, вёскі Навікі і Юхноўка з 30 дварамі, 243 душамі сялян і 12 шляхціцамі належалі каталіцкаму касцёлу; Замаролкаўшчына (Ясная Гара) з 3 дварамі і 13 сялянамі абодвух полаў — ксяндзам-базіліянам. Мазырскі павет, найбольш буйны па тэрыторыі ў Беларусі, быў найменш населены, тут пражывала ўсяго 38 074 душы мужчынскага полу і 37 968 жаночага.

На працягу XIX ст. на Мазыршчыне было адносна спакойна. Адбушавалі найбольш значныя палітычныя і ваенныя падзеі папярэдніх стагоддзяў, і толькі водгукі іх даляталі сюды, у глыбіню беларускага Палесся. Мазыр жыў, упершыню за многія стагоддзі, ціхім правінцыйным жыццём.

У час Айчыннай вайны 1812 г. горад застаўся ў баку ад галоўнага напрамку руху напалеонаўскіх войск. Паспяховыя дзеянні рэзервовай арміі пад камандаваннем генерала ад кавалерыі А. П. Тармосава ў пачатку вайны не дазволілі французам паглыбіцца на тэрыторыю краіны ў паўднёвым напрамку. У Беларусі яшчэ напярэдадні вайны пачалі стварацца магазіны (інтэнданцкія склады) — у Мазыры, Дрысе, Дзісне, Мінску і іншых гарадах.

Яшчэ адной важнай гістарычнай падзеяй першай палавіны XIX ст. у Беларусі, рэха якой дакацілася да Мазыршчыны, было паўстанне 1830—1831 гг. Яно ўскалыхнула ўсю Польшчу і мела нацыянальна-вызваленчую мэту. Сваёй задачай паўстанцы ставілі пазбаўленне ад расійскага панавання і аднаўленне Рэчы Паспалітай у межах 1772 г.

Вясной 1831 г. паўстанне перакінулася на тэрыторыю Беларусі. Падпалкоўнік корпуса жандараў Рэбіндэр пісаў 10 мая 1831 г. шэфу корпуса жандараў графу А. Х. Бенкендорфу: «... дух и настроение в Минской губернии одинаковы, и все в целом местные помещики и шляхта, а в особенности католическое духовенство очень плохо относятся к правительству».

У Мінскай губерні паўстанне ахапіла спачатку заходнія і паўночна-заходнія паветы, паўднёвыя (да якіх належаў і Мазырскі) — толькі ў чэрвені 1831 г. Гэта тлумачылася тым, што ў Мазырскім, Рэчыцкім, Пінскім паветах у атрадах паўстанцаў было значна менш людзей польска-каталіцкага веравызнання. Акрамя гэтага, паўднёвыя паветы былі ізаляваны ад Літвы і Польшчы і, такім чынам, пазбаўлены знешняй падтрымкі. Паўстанне ў Беларусі ў сувязі з бяздзейнасцю Віленскага камітэта паўстанцаў (студзень — люты 1831 г.) ішло разрознена і бесперспектыўна.

Кіраваў паўстаннем на Мазыршчыне памешчык Фелікс Кяневіч. 6 чэрвеня ён з атрадам у некалькі дзесяткаў чалавек заняў на Валынскім тракце паштовыя станцыі ў Міхалках, Караліне (Ельску) і Кузьмічах, раззброіў ваенны атрад. 11 чэрвеня атрад Кяневіча паспрабаваў весці наступленне на Мазыр, але пасля кароткай і жорсткай сутычкі з урадавымі войскамі паўстанцы былі разбіты і мусілі адступіць у Міхалкі. Кіраўніцтва паўстанцаў трымала сувязь са шляхтай Рэчыцкага і Пінскага паветаў, а таксама Валыні. Меркавалася стварыць адзіныя органы ўлады на тэрыторыі Мазырскага, Рэчыцкага і Пінскага паветаў, што дало б магчымасць аб'яднаць значныя сілы ў барацьбе супраць «маскалёў». Мазырскае дваранства прапанавала ўзначаліць паўстанцаў трох аб'яднаных паветаў 77-гадоваму Каралю Прозару, памешчыку з Хойнікаў, абазнаму (генерал-кватэрмайстру войска) Вялікага княства Літоўскага, колішняму ўдзельніку

паўстання Т. Касцюшкі. Ён павінен быў стаць на чале ваеннага атрада колькасцю каля тысячы чалавек. Да Караля Прозара звярнуліся з пісьмом, у якім быў заклік да дзеянняў. Ротмістр Крузе ў рапарце на імя мінскага губернатара пісаў 16 ліпеня 1834 г.: «Прозор собирается принять руководство над поветами Пинским, Речицким и Мозырским...» Аднак хойніцкі памешчык адмовіўся ад высокай пасады, спаслаўшыся на «слабость физических сил». Фелікс Кяневіч разам са сваімі аднадумцамі аб'язджаў Палессе, вербаваў шляхту і сялян у войска, абяцаў надзелы зямлі і зніжэнне аброку. Сяляне спачатку далучыліся да паўстанцаў, але хутка пераканаліся, што кіраўніцтва антыўрадавым рухам не ставіць сур'ёзна і канкрэтна пытанне аб адмене прыгоннага права і надзеле сялян зямлёй, яно больш кіруецца сваімі інтарэсамі. Апалчэнцы пры кожным зручным выпадку пакідалі атрады паўстанцаў, у войску заставаліся дваране і шляхта.

Фелікс Кяневіч наладзіў сувязь з камандай мазырскага гарнізона, якой камандаваў падпаручнік Артабаеўскі, з мэтай перацягнуць яе на свой бок. Аднак салдаты, па паходжанні рускія, не падаліся агітацыі і засталіся на баку ўрада. Вакол горада адбываліся частыя сутычкі паміж байцамі атрада Кяневіча і салдатамі гарнізона. У адным з такіх баёў у канцы чэрвеня паўстанцы былі разбіты, многія ўзяты ў палон. Частка іх схавалася ў навакольных лясах, некалькі дзесяткаў паўстанцаў на чале з Кяневічам адышлі ў вёску Мухаеды Рэчыцкага павета (цяпер вёска Кіраў Нараўлянскага р-на), дзе яны злучыліся з рэшткамі разбітых атрадаў паўстанцаў Рэчыцкага і Пінскага паветаў. 18 ліпеня аб'яднаны атрад паўстанцаў колькасцю да 200 чалавек пераправіўся цераз Прыпяць і наблізіўся да Мазыра. Рыхтавалася новая бітва, але на мяжы Мазырскага і Рэчыцкага паветаў з'явілася воінская каманда з Бабруйска пад кіраўніцтвам падпалкоўніка Тутамліна. У баі пад Мазыром паўстанцы пацярпелі жорсткае паражэнне, рэшткі іх рассеяліся. У канцы ліпеня 1831 г. паўстанне на Мазыршчыне было канчаткова задушана.

У адным з архіўных дакументаў, датаваных 3 верасня 1832 г., ёсць звесткі: «...по обольщению польского восстания Наполеона Новицкого он (Кеневич) нарушил верноподданническую присягу, присоединился с другими жителями Мозырского уезда (к восставшим), был избран их предводителем и по разбитии его войсками бежал в Варшаву, где избрали его представителем Минской губернии. По занятии сего города удалился в Галицию и, чувствуя, что всемилостивейшие указы к нему не относятся, прибегает к милости его императорского величества... По справке оказалось, что Феликс Кеневич по действиям его причислен по 2-му разряду государственных преступников, и вследствие того постановлено: всякое принадлежащее ему движимое и недвижимое имение подвергнуть секвестру».

Дом Фелікса Кяневіча, пабудаваны ў канцы XVIII ст., адзін з нямногіх мураваных будынкаў у Мазыры, быў канфіскаваны і перададзены пад трохкласнае дваранскае вучылішча, якое стала пазней мужчынскай гімназіяй (цяпер адзін з карпусоў санаторна-лясной школы).

Праз Мазыр у тыя гады праязджалі члены царскай сям'і. К. Шпакоўскі пісаў: «В более отдаленное время, когда не было железных дорог, ученики имели счастье видеть лиц императорской фамилии при проезде их через Мозырь, расположенный при так называемом Екатерининском тракте, связывающим Петербург с Киевом и Одессой. Например, в апреле 1828 г. учителям было объявлено: «Строжайше подтверждайте ученикам, чтобы они при случае встречи при проезде через Мозырь императорской фамилии соблюдали спокойствие, повиновение и почтение...»

В 10 часов утра 27 апреля того же года изволили проехать через город его Высочество Великий Князь Михаил Павлович, 30 апреля в 10 часов вечера изволили проехать его Императорское Величество Государь Император Николай Павлович со своей свитою, а 7 мая в 10 часов утра — ее Императорское Величество Государыня Императрица Александра Федоровна с дочерью Великой Княжною Марией Николаевной со свитою... В июне того же года через Мозырь проходили гвардейские полки, пехота и конница...» Для правінцыйнага гарадка той пары гэта былі значныя падзеі.

З Мінскам і Кіевам Мазыр злучалі сухапутныя шляхі, але ў Кіеў можна было дабрацца і па вадзе. Такім жа чынам ажыццяўлялася сувязь і з гарадамі

Прыбалтыкі і Польшчы. У Мазыры існавала прыстань (у раёне цяперашняй цэнтральнай плошчы). У раёне цяперашняй Прымаставой плошчы і ва ўрочышчы Кімбараўка дзейнічалі паромныя пераправы. Акрамя гэтага, уздоўж Прыпяці былі размешчаны 16 часовых прыстаняў, сярод іх Загорынская, Гурыноўская, Скрыгалаўская, Барбароўская, Балажэвіцкая, Касцюковіцкая, Кімбараўская і іншыя. Дзякуючы ім пашыраліся гандлёвыя сувязі горада. На кірмашах гандлявалі збожжам, бульбай, гарэлкай (гандаль прадуктамі вінаробства даваў асабліва вялікі прыбытак), шкіпінарам, лесам, жывёлай, вырабамі рамеснай вытворчасці.

Для перавозкі грузаў выкарыстоўвалі параходы (грузапад'ёмнасцю ад 7000 да 15 000 пудоў), байдакі (ад 8000 да 15 000), паўбайдакі (ад 5000 да 7000), берліны (ад 4000 да 7000), баркі (ад 4000 да 5000), паўбаркі (ад 2000 да 3600), дубы (ад 200 да 600), лодкі (ад 150 да 500 пудоў). Лес сплаўлялі вялізнымі плытамі. З пачатку XIX ст. пачалася пагрузка непасрэдна на мазырскай прыстані, дзе ў 1852 г. працавала 3527 чалавек, у 1854 г.— 8048.

У 1850 г. на Прыпяці з'явіўся першы параход «Вісла», магутнасць рухавіка якога складала 24 к. с. «Вісла» рабіла рэйсы паміж Пінскам і Кременчугом, уладальнікам яе быў Уладзіслаў Пуслеўскі. У 50—60-я гады па Прыпяці плавала ўжо цэлая флатылія, пачаліся рэгулярныя рэйсы паміж гарадамі на берагах Прыпяці, Дняпра, Сожа, Бярэзіны, Піны: буксірныя параходы «Святаслаў» магутнасцю 100 к. с., «Матадор», «Капернік», «Надзея», «Піна», «Нёман», «Кумір», «Леў», «Вера», «Кіеў», «Фартуна» і іншыя, якія належалі купцам Левіну, Лур'е, Ліўшыцу, Разенталю, братам Сімярэнкам.

У пачатку 40-х гадоў XIX ст. былі наступныя цэны на асноўныя тавары: чвэрць жыта — ад 2 руб. да 3 руб. 10 кап., куль аржаной мукі — ад 2 руб. 50 кап. да 2 руб. 60 кап., чвэрць круп — ад 4 руб. да 4 руб. 10 кап., чвэрць аўса — ад 1 руб. 40 кап. да 1 руб. 75 кап., пуд сена — ад 12 да 15 кап., 6 вёдзер гарэлкі — 4 руб. 50 кап. серабром, пуд сала — 3 руб. 35 кап., пуд мёду — 2 руб. 30 кап. (Сярэдні месячны заробак рабочага на той час складаў прыкладна 6—7 руб.)

У 1825 г. у Мазыры налічвалася крыху больш як 2900 жыхароў, 3 мураваныя дамы, 530 драўляных, 5 цэркваў, 2 манастыры, 22 лаўкі, карчма, 26 піцейных дамоў. Але заводаў і фабрык не было. У данясенні мазырскай гарадской паліцыі мінскаму губернатару А. Ф. Дрэбушу 29 чэрвеня 1834 г. паведамлялася: «По городу Мозырю, так же равно по хуторам и селам оного ... фабрик и заводов никаких не имеется». Дробныя прамысловыя прадпрыемствы меліся ў павеце: «В Мозырском уезде находятся следующие заводы, както: 1-е поташные, 2-е — железные — 8 штук, 3-е — смоляные, 4-е — дегтевые у всякого помещика да и по несколько у одного, имеющие печи, в коих из сосновой лучины смола, а из бересты дегть выделывается...» Ёсць упамінанне аб тытунёвай фабрыцы — першай прамысловай вытворчасці ў Мазыры, якая адкрывалася ў 1860 г. На ёй працавала пяць чалавек. Праз некалькі гадоў фабрыка была закрыта, не вытрымаўшы канкурэнцыі з больш буйнымі прадпрыемствамі галіны.

К 60-м гадам тэрыторыя Мазырскага павета павялічылася. Яго плошча склала 14 095 кв. вёрст і была амаль роўнай агульнай плошчы Слуцкага, Мінскага і Навагрудскага паветаў, а яго насельніцтва ў 1865 г. налічвала 79 419 чалавек.

Тэрыторыю Мазыршчыны перасякала некалькі паштовых шляхоў: першага разраду — з Пецярбурга на Валынь праз Мазыр на Оўруч, станцыямі на ім былі Мазыр і Міхалкі. Другога разраду — з Мінска ў Мазыр праз Слуцк і Скрыгалаў, з Мінска праз Глуск на Скрыгалаў, ад вёскі Міхалкі на Кіеў праз Барбароў. У Мазыры на паштовай станцыі было 12 коней.

Дарога першага разраду, лепшая на Мазыршчыне, па апісанні этнографа П. М. Шпілеўскага, выглядала так:

«...От Екимовой Слободы на Валынь (158 верст) дорога носит название Валынского тракта. До Мозыря 84 $^{3}/_{4}$ версты, местность болотистая, лесная и малонаселенная, на которой разбросаны отдельные группы печальных невысоких холмов; по таким-то холмам, несколько возвышенным над общим уровнем страны, пролегает почтовая дорога, имеющая грунт песчаный, не счесть речек и безымянных ручьев, весной и осенью разливающихся и заливающих дорогу; значительная из этих речек называется Жердянкою, через которую устроено 4 моста, соединенных гатью... Вообще мостов здесь множество: самый длинный из них (40 сажень) построен через залив реки Припять, называемый Мерлявицей. Близ этого моста имеется три гати (длиною около 2 с половиной верст), ведущих к паромной переправе через реку Припять. При разливах реки гати затапливаются, и тогда переправа с одного берега на другой (на расстоянии 5—6 верст) идет чрезвычайно медленно (около 3-х часов и более), несмотря на то, что она производится двумя паромами... Дорога до крайности утомительна, а весною и осенью даже непроходима, по крайней мере для тяжестей...»

П. М. Шпілеўскі ў адзін з летніх вечароў 1858 г. пад'язджаў па гэтай дарозе да Мазыра. Ён палюбіў горад і пакінуў апісанне Мазыра сярэдзіны XIX ст.

Горад жыў складаным жыццём. Так, у канцы 50-х гадоў было вырашана пабудаваць замест старога драўлянага астрога новы. У 1859 г. падрадчык Х. Рубінштэйн атрымаў для гэтай мэты пазыку ў 8563 руб. 67 кап., але і ў 1865 г. нічога не было зроблена. Мост цераз Кіслякоўскі роў (раён Прымаставой плошчы), каштарыс на пабудову якога быў зацверджаны 20 кастрычніка 1858 г., Х. Рубінштэйн будаваў да мая 1863 г.

Сапраўднай бядой драўлянага Мазыра былі пажары. Пра адзін з іх, які здарыўся 11 мая 1856 г., упамінае П. М. Шпілеўскі ў нарысе аб Мазыры. На галоўнай вуліцы горада згарэла нават 12 слупоў з ліхтарамі з усіх 16.

У першай палове XIX ст. становішча беларускага сялянства было асабліва цяжкім. Краіна знаходзілася напярэдадні адмены прыгоннага права. У некаторых вёсках Мазырскага павета зімой усе мужчыны ішлі на лясны промысел, каб зарабіць грошай на падаткі ды купіць солі. Больш заможнымі сялянскімі дварамі ў параўнанні з панскімі былі аброчныя. У маёнтку Скароднае з 45 цяглавых двароў вылучаліся сяляне, якія разводзілі і прадавалі жывёлу. У іх было па 9—16 валоў, да сотні галоў буйной рагатай жывёлы (большасць маладняку) і не менш дробнай жывёлы.

У працэсе зараджэння і развіцця ў вёсцы капіталістычных адносін становішча сялян стала яшчэ цяжэйшым. Прычынай гэтаму была і вайна 1812 г., а таксама амаль дзесяць год неўраджаю ў пасляваенныя гады. У запісцы ад'ютанта Галоўнага штаба Першай рускай арміі гаварылася, што «...за пять лет после войны 1812 г., вследствие голода и угнетения население Мозырского уезда уменьшилось почти на третью часть». У шэрагу вёсак Мазырскага павета ў выніку голаду з-за неўраджаю назіраліся смяротныя выпадкі.

Сяляне маёнткаў Асавец, Рамязы, Махнавічы, Міхалкі, Барбароў, Слабада не раз скардзіліся па ўстановах на празмернае абцяжарванне паншчынай. Прыгонныя сяляне ў Рамязах падвяргаліся не толькі цяжкаму прыгнёту, але і нечуваным здзекам, асабліва з боку ўладальніцы маёнтка Стоцкай — «мазырскай Салтычыхі». У яе было абсталявана спецыяльнае памяшканне для катаванняў, дзе былі замучаны многія сяляне. «Салтычысе» дапамагаў у здзеках над людзьмі яе муж. Суд прыгаварыў Стоцкую да катаржнага астрога.

У вёсцы Прудок памешчык Іван Лянкевіч жорстка збіў селяніна Апанаса Падаляка за тое, што той з'явіўся на паншчыну з сахой, маючы адзін сашнік. Праз шэсць дзён Падаляк памёр. У 1843 г. мінскі губернатар звярнуўся да павятовых прадвадзіцеляў з патрабаваннем назіраць за адносінамі памешчыкаў да сялян, каб аслабіць прыгнёт і катаванні прыгонных — у губерні ўсё часцей адбываліся сялянскія хваляванні.

Вялікім бедствам для сялян былі рэкруцкія наборы ў армію: рэкрутаў пачалі браць і ў «Паўночна-Заходнім краі» (18 ліпеня 1840 г. выйшаў указ Мікалая I, які забараняў упамінанне назвы «Беларусь»). У 1847—1855 гг. бралі ў армію 7—10 чалавек з 1000 жыхароў на 25 гадоў службы.

У 1861 г., калі Аляксандр II падпісаў Маніфест аб адмене прыгоннага права, у Мазырскім павеце жыло 72 447 чалавек. Трэць іх — 20 473 чалавекі знаходзіліся ў прыгоннай залежнасці ў 112 памешчыкаў. Зямельная рэформа не апраўдала надзей сялян на справядлівае размеркаванне зямельных уладанняў, нярэдкімі сталі актыўныя выступленні іх супраць памешчыкаў і ўрада, як, напрыклад, у маёнтках памешчыкаў Княневіча і Кавалеўскага. Уладу асцерагаліся сялянскіх хваляванняў, на падаўленне іх пасылаліся воінскія часці. У Мазыры размясціўся 4-ты батальён Віцебскага пяхотнага палка. Сяляне не ўспрынялі царскую «міласць»: у Мазырскім павеце ў першы год пасля адмены прыгоннага права не была падпісана ні адна ўстаўная грамата.

У маёнтку Скрыгалаў, які належаў памешчыкам Снядзецкім, і пасля адмены прыгоннага права ў 1861 г. сяляне па-ранейшаму абавязаны былі адбываць паншчыну і іншыя павіннасці. Такое становішча выклікала незадаволенасць сялян, пачаліся хваляванні. Афіцэр корпуса жандараў даносіў 5 мая 1861 г. начальніку трэцяга аддзялення: «...Флигель-ад'ютант Кавелин распорядился о размещении роты Калужского пехотного полка в имении Скрыгалов помещика Снедецкого, сам выбыл туда же...»

У студзені 1863 г. пачалося паўстанне пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага. Яно ахапіла галоўным чынам заходнія раёны «Паўночна-Заходняга краю», у Мазырскім павеце было адносна спакойна. Тым не менш 14 лютага палкоўнік Рэйхарт у сваім данясенні шэфу жандараў князю Далгарукаву пісаў:

«По полученным сведениям оказывается, что революционный дух по Минской губернии распространяется и что враждебные происки ксендзов много к тому способствуют... Мозырский уезд... может быть вовлечен в мятеж, тем более что не имеется внутри их войск». У лютым у Мазыры быў раскватараваны 4-ты рэзервовы батальён і пяць рот пяхотнага палка на чале з палкоўнікам Чакмаровым. Палкоўнік Рэйхарт 20 лютага перадаваў, што «шайка мятежников разграбила 9 февраля следовавшие из Пинска параконную эстафету и почту... Узнав о преследовании их, направились поспешно в Мозырский уезд. В ограбленной почте находилось денег 4000 рублей и серии на 350 рублей, присланных из Пинского уездного казначейства в Минск... Губернатор по эстафете сообщил об этом факте командиру 4-го резервного батальона Витебского пехотного полка, расположенного в городе Мозыре, и просил принять распорядительные меры к пресечению дальнейшего следования злоумышленников».

У самым Мазыры хваляванне ахапіла гімназію. 15 лютага дырэктар яе Шульгін звярнуўся да палкоўніка Чакмарова з просьбай аб высылцы з горада выключаных з гімназіі вучняў, якія «несмотря на мое трехкратное отношение в Мозырскую полицию и к городничему о высылке из города, живут в городе и ожидают шайки мятежников, вышедшей из Пинска в Мозырь, бунтуют других учеников, угрозами и побоями заставляют их не ходить на уроки и подавать прошения об увольнениях, а потому имею честь покорнейше просить Ваше Высокоблагородие войти в это дело, исключенных заставить выехать из города, т. к. мне известно, что они заказали еврею ножи и четверть часа тому назад побили во второй раз уже в моей квартире окна». Настаўнік гімназіі ксёндз Выганоўскі ў мужыцкім кажусе, зверху якога была простая світка, быў затрыманы сялянамі Андрэем Пікузам, Паўлам Хмялеўскім і Агеем Пудзілам непадалёку ад мястэчка Скрыгалаў і дастаўлены да камандзіра батальёна ў Мазыры. Ксёндз заявіў, што не думаў ісці да паўстанцаў, а выйшаў з Мазыра таму, што дырэктар гімназіі сказаў, што ён будзе арыштаваны і перададзены суду за тое, што адмовіўся падпісаць акт аб вучнях, выключаных з гімназіі...

19 лютага мяшчане Аляксей Дубатоўка, Даніла Кучура і Леанід Трос прывялі да камандзіра батальёна сына мазырскага народнага засядацеля Бародзіча ў польскім нацыянальным адзенні. Дубатоўка заявіў, што Бародзіч прапанаваў яму дапамагчы вызваліць з астрога ксяндза, угаворваў ехаць у Бабруйск, дзе павінна была сабрацца шляхта, абяцаў даць грошай, пісталеты і стрэльбу, бо грошай у іх багата, ёсць зброя ў Кустаўніцы (вёска з каталіцкім насельніцтвам за 20 вёрст ад Мазыра, цяпер — тэрыторыя нафтаперапрацоўчага завода).

У звароце настаўнікаў гімназіі да папячыцеля Віленскай вучэбнай акругі 27 лютага гаварылася:

«...При нынешней верности и преданности здешних крестьян к государю императору и ненависти их к полякам никаких мятежнических шаек в здешнем крае не было бы, если бы иная была полиция; здешние чиновники — это первые изменники государю и отечеству. Когда совет учителей, после упорной борьбы с поляками-учителями, исключил взрослых и влиятельных учеников, на которых прочие смотрели как на представителей польского патриотизма, то вдруг ходатаями и заступниками их явились и предводитель дворянства Кеневич, и почетный смотритель Горват, и другие дворяне, а городничий на каждом шагу начал противодействовать гимназии... Еврей слесарь в совете учителей объявил, что 20 человек учеников заказали ему сделать для них длинные ножи, и городничий за то посадил еврея в острог... Когда пойманного крестьянами в лесу ксендза Выгоновского военное ведомство передало полиции, то полиция допустила, чтобы дамы и толпа жителей провожали Выгоновского со слезами, как мученика и героя патриотизма. Городничий ежедневно посылал ему чай и кушанья со своего стола и твердил вслед с докторами и польками, что ксендз Выгоновский сделал этот побег в приступе белой горячки. Некто Бородич старался подкупить мещанина Алексея Дубатовку поджечь острог, чтобы освободить ксендза Выгоновского. Дубатовка, связав Бородича, представил его батальонному командиру, а этот передал его полиции. Полиция же старается теперь объявить мещанина в том, в чем мещанин уличил Бородича... Словом, полиция всегда действует с поляками заодно. По городу разбросаны десятки печатных возмутительных книжек на простонародном языке... Паны притесняют крестьян, грабят и бьют по щекам русских священников...» Настаўнікі гімназіі прасілі прызначыць у Мазыры хаця б часова ваеннага начальніка з рускіх.

Пад час паўстання 1863—1864 гг. на Мазыршчыне не было ўзброеных сутыкненняў, не арганізоўваліся атрады, але частка мясцовага дваранства падтрымлівала паўстанцаў. Яшчэ ў снежні 1861 г. на сцяне Мазырскай гімназіі былі наклеены «возмутительные стихи»: «Позор вам, позор, польской земли дети!» Улады засцерагаліся, што настрой «пакрыўджанай» мазырскай шляхты можа перарасці ў адкрытыя выступленні, як гэта здарылася ў 1830—1831 гг., і прымалі меры па прадухіленні магчымых эксцэсаў. Памешчык Эміль Аскерка і яго сын Вітольд былі высланы з павета толькі за тое, што сталі ініцыятарамі падрыхтоўкі адраса да цара, які збіраліся падаваць «з найпакорлівейшай просьбай» аб далучэнні Мінскай губерні да Каралеўства Польскага. Некаторыя рэвалюцыйна настроеныя шляхціцы рыхтавалі зброю. Уладам удалося дыскрэдытаваць іх у вачах мясцовага сялянства распаўсюджваннем чутак, быццам «...паны бунтуют, не хотят давать крестьянам землю и волю». Сяляне, даверыўшыся гэтым пагалоскам, дапамагалі лавіць бунтаўшчыкоў... На Мазыршчыне ж амаль усе памешчыкі і больш заможныя сяляне былі польскага паходжання.

Паўстанне Кастуся Каліноўскага было жорстка падаўлена, баявыя дзеянні паўстанцаў на Мазыршчыне ўладам удалося паралізаваць. Усім жыхарам (акрамя сялян) забаранялася адлучацца далей 30 вёрст ад месца пражывання, насіць зброю. У «Минских губернских ведомостях» паведамлялася аб двараніне Мазырскага павета Аляксандру Бандзкевічу, які за парушэнне гэтага загаду быў прысуджаны да «лишения дворянского достоинства и всех прав состояния...». Толькі ў 1868 г. у Мінскай губерні было адменена ваеннае становішча, уведзенае ў 1863 г. Аднак вайсковая каманда ў Мазыры засталася яшчэ на доўгія гады.

А. Бобр, М. Сузько

СА СПРАВАЗДАЧЫ АКАНОМА МАЁНТКАЎ ПАМЕШЧЫКА МАЗЫРСКАГА ПАВЕТА КАЗІМІРА АСКІРКІ АБ ЯГО РУДНЯХ

1803 г. мая 10

Какие заводы или фабрики	В каком именно месте	Кто хозяин, сам ли содержит или у кого на аренде	С какого времени существует
1-я рудня железная	При дер. Идине	Содержат рудники крестьяне г-на Оскирки на аренде	с 1771 г.
2-я рудня железная	в мест. Скрыгалове	1802 г. содержали его рудники г-на Оскирки поданные на аренде. 1803 г. состоит при его владении	с 1702 г.

Белоруссия в эпоху феодализма. Т. 2.

Мазыр у 1812 годзе

Напярэдадні напалеонаўскага нашэсця ў Мазыры былі размешчаны часці рэзервовага корпуса на чале з генерал-лейтэнантам Ф. Ф. Эртэлем, які да 26 чэрвеня (6 ліпеня) 1812 г. называўся «рэзервовай арміяй». Войскі Эртэля былі размешчаны ў пяці губернях, а непасрэдна ў Мазыры напярэдадні вайны знаходзілася каля 9 тысяч салдат і афіцэраў. Мясцовае насельніцтва вельмі цярпела ад пастою войск. У той час казармы не будаваліся, вайскоўцы харчаваліся ад сялянскага ці мяшчанскага стала, толькі ў рэдкіх выпадках дапамагаючы ім па гаспадарцы. Тут, у Мазыры, знаходзілася таксама буйная правіянцкая база, якая фарміравалася з мясцовых рэсурсаў.

У пачатку вайны генерал П. І. Багаціён, камандуючы 2-й рускай арміяй, якая адступала ўглыб краіны, на падыходзе да Бабруйска накіраваў у Мазыр абоз з параненымі. Французы меркавалі, што і сам Багаціён рушыць сюды, але армія пасля кароткага прыпынку ў Бабруйскай крэпасці пайшла на Магілёў. Багаціён прызначыў каменданта Бабруйскай крэпасці генерала Г. А. Ігнацьева ваенным губернатарам неакупіраванай часткі Мінскай губерні (грамадзянскі губернатар П. М. Добрынскі кватараваў у той час у Мазыры). Тэрыторыя паміж Мазыром і Бабруйскам кантралявалася коннымі раз'ездамі з крэпасці.

Стратэгічную важнасць Бабруйскай крэпасці добра разумеў Напалеон, для яе ўзяцця ён вылучыў 15-тысячную групу на чале з генералам Я. Дамброўскім. У пачатку жніўня Бабруйск аказаўся ў асадзе. Войскі Эртэля выйшлі з Мазыра і, прайшоўшы лясамі па цячэнні рэчкі Пціч, 2(14) верасня былі ў Глуску. Ля вёскі Гарбацэвічы адбылася бітва, у якой поспех спадарожнічаў Эртэлю. Аднак, не ведаючы дакладна колькасці падыходзячых да непрыяцеля падмацаванняў, ён вярнуўся ў Мазыр. У Бабруйскую крэпасць па загаду М. І. Кутузава Эртэль накіраваў падмацаванне.

Восенню, калі расійская армія паспяхова вяла контрнаступленне, пачалося вызваленне паўднёва-ўсходняй Беларусі. На корпус Эртэля была ўскладзена задача разбіць дывізію Дамброўскага і зняць аблогу Бабруйскай крэпасці. Аднак Эртэль не выканаў загаду Кутузава, спаслаўшыся на цяжкасці пераправы цераз Прыпяць, якая пакрылася лёдам (у тым годзе былі раннія маразы). Атрымаўшы новы загад выступіць у напрамку Мінска, ён дакладваў аб немагчымасці ісці туды, бо па дарозе не было мастоў, а ў Мазыры давялося б пакінуць вялікую колькасць правіянту і дзве тысячы хворых. Толькі ў пачатку лістапада корпус выступіў да Ігумена. (Пасля Эртэль быў прызначаны ваенным генерал-паліцмайстарам дзеючай арміі. «Праходзячы службу ў паса-

дах паліцэйскіх і ў іх дасягнуўшы чына генерал-лейтэнанта і іншых узнагарод, — пісаў аб ім А. П. Ярмолаў, — ён практыкаваў паліцэйскія свае здольнасці ў прыпісцы жыхароў у ваколіцах Мазыра».)

Айчынная вайна 1812 г. закранула такім чынам і Мазыршчыну. Сотні жыхароў яе неслі ратную службу ў расійскім войску, некаторыя з іх дайшлі да Парыжа. Тысячы сялян прыцягваліся да перавозу харчоў і фуражу, выканання іншых павіннасцей ваеннага часу.

В. Лютынскі

ВЫПІСКА З ІНВЕНТАРУ МАЁНТКА СКРЫГАЛАЎ МАЗЫРСКАГА ПАВЕТА ЗА 1848 г., ПАМЕШЧЫЦЫ СНЯДЗЕЦКАЙ

§ 1

В имении этом заключается:
Фольварки: Скригалово и Лешня, местечко Скригалово.
Деревни: Скригалово, Лешня, Рудня, Казимировка.

§ 2

По инвентарю, представленному помещиком, показано крестьян: по 8-й ревизии, мужеского пола 541, женского 566, а на лицо мужеских 531, женских 561.

В том числе рабочих: мужеских 312, женских 326; хозяев: тяглых 115... огородников 36, бобылей 8, дворовых людей: мужеских 21, женских 12...

§ 3

Из общего пространства в имении земли, заключающагося в 14 359 $^{1}/_{2}$ десятинах, находится у крестьян мирской земли, именно: усадебной и огородной 123 д. 1300 в., пахотной 1857 д. 800 в., сенокосной 464 д. ...

§ 4

Кроме сего крестьяне пользуются: господским лесом для постройки и починки домов своих и хозяйственных строений и снарядов, пастбищными местами на парных полях, выгонах и в лесах, а также пчеловодством, сбором лесных плодов, ловлею рыбы в указанных местах и ссудами за отработки.

§ 5

Как первоначальный инвентарь в отношении повинностей и работ крестьян, владельцу был дан только временно, а потому прилагается при сем, для точного и буквального исполнения, печатный экземпляр Высочайше изданных Правил, которая, по введении их в действие, имеют полную силу закона в имении.

Подлинную подписал:

Виленский Военный Губернатор,
Гродненский, Минский и Ковенский
Генерал-Губернатор Генерал-адъютант Бибиков

«Как хорош, красив город!»

Шпілеўскі Павел Міхайлавіч нарадзіўся 31.10.(12.11)1823 г. у в. Шыпілавічы Бабруйскага павета, беларускі этнограф, пісьменнік, публіцыст і крытык. З сям'і свяшчэнніка. Скончыў Мінскую духоўную семінарыю і Пецярбургскую духоўную акадэмію. Настаўнічаў у Варшаве. З 1853 г. — у Пецярбургу. Многа падарожнічаў па Беларусі і збіраў фальклорна-этнаграфічныя матэрыялы.

У 1853 г. накіраваўся ў працяглую камандзіроўку, за тры гады аб'ехаў чатыры беларускія губерні, надрукаваў свае ўражанні пад назвай «Падарожжа па Палессі і Беларускім краі». Праца

складалася з некалькі кніг, адна з іх — «Мазыршчына», надрукаваная ў 1853—1855 гг. Аўтар сабраў цікавыя звесткі з гісторыі гарадоў, мястэчак і вёсак Беларусі, апісанні побыту, павер'яў, абрадаў і звычаяў народа, з павагай гаворыць пра сумленнасць і працавітасць беларускага селяніна, падкрэслівае самабытнасць беларускай мовы.

Памёр П. М. Шпілеўскі ў 1861 г.

Ніжэй прыводзіцца ўрывак з кнігі «Мазыршчына».

...Я подъезжал к Мозырю с речицкого тракта и должен был переправляться через судоходную, извилистую реку Припять, которая длинною, широкою пеленою расстилается у самого подножья города. В ожидании парома любовался на Мозырь в виду пристани, у которой слегка покачивались разные оснащенные судна, известные под именем берлинок, в том числе небольшой красивый пароход — явление редкое в отдаленном глухом уезде России.

Был поздний летний вечер. В быстрых, волнистых струях Припяти отражались бесчисленные огни домов, раскинувшихся на отлогих берегах гор, из-за вершины которых виднелись блестящие купола и железные кресты церквей, дальше — долина, и опять горы, опять здания, опять домики и снова — огоньки. И так весь город, который как бы уходит от стремительных приливов норовистой реки, расползаясь то в долинах, то на крутизнах и хребтах пригорков. Крутизны, хребты пригорков окаймлены то густыми кустарниками диких деревьев, то красиво устроенными садами с полновесными грушами и сливами, которыми славится Мозырь... Через полчаса я уже взбирался на бесконечные крутизны, а потом с мозырских гор еще раз взглянул на оставшуюся внизу Припять. Как хорош, красив город! Немного таких уголков в России...

В настоящее время, несмотря на частые пожары, и особенно сильный недавний пожар, который уничтожил чуть ли не большую часть зданий, Мозырь принадлежит к числу самых красивых и чистых городов западно-русского края. Постоянных жителей в нем, по последним статистическим данным, 4700 душ, но как портовый город он имеет множество временных поселенцев, особенно летом, когда пристань его на протяжении полуверсты уставлена различного рода большими и малыми судами, по преимуществу прусскими и познанскими берлинками. В это время Мозырь оживляется и представляет из себя смесь племен и наречий; к тому же летом бывают две ярмарки, из которых одна, Спасская, начинается с 6 августа и, продолжающаяся около трех недель, интересна своей разнообразной торговлей.

На Спасскую ярмарку съезжается дворянство и купечество из соседних уездов и из других губерний. Прусские и познанские купцы скупают лен, пеньку, сало, овечью и свиную шерсть, копченую рыбу, рыбий жир и кожи. Мозырские хозяева (больше мещане) и некоторые помещики с успехом сбывают означенные товары, особенно раскупаются кожи и рыбий жир. Некоторые продают этого товару на большие суммы: мозырские кожи отличаются прочной выделкой, секрет которой местные промышленники скрывают от всех, говорят, они употребляют какой-то сок лесных растений. Во время ярмарки в городе устраивается на главной площади целая колония дощатых лавок и балаганов, в которых можно увидеть разные привозные редкости, заграничные и туземные; последние присылаются из Варшавы, Вильно, Киева и Минска...

К чести мозырского образованного общества нужно сказать, что книги раскупаются охотно; кроме книг некоторые мозыряне выписывают журналы и следят за современностью. Мне не раз приходилось бывать в обществе таких людей, которые занимаются науками и искусствами, разрабатывают материалы для истории западно-русского края, с увлечением предаются исследованиям местных древностей и открытий из области естественных наук. С удовольствием могу указать на образованного ученого, любителя древностей помещика г. Франковского, собирающего редкие славянские монеты и сделавшего большие успехи в изучении мозырских курганов и разных других насыпей. Этот достойный ученый доставил мне возможность познакомиться с актами и грамотами городской ратуши, магистрата, от него узнал о замечательном таланте местного поэта г. Неслуховского, описавшего похождения некоторых мозырских героев времен татарских набегов в звучных, легких стихах. Особенно хороша его поэма, названная по имени реки Припять — «Припеинада». В этой поэме, состоящей из 50 страниц, поэт в прекрасных стихах рассказывает о геройстве Сайкера, татарского вождя, бросившего татарский лагерь и перешедшего на сторону мозырского ополчения, живописно рисует местность красивого хутора Ипогара, бой казаков на вершинах мозырских гор и любовь Сайкера к одной красивой мозырянке. Поэма наполнена описаниями нравов мозырян, гостеприимства их, также разных местных преданий и поверий.

...Мужчины ходят в длинных сапогах и войлочных бурых шляпах с широкими полями, зимой шляпы заменяются меховыми шапками в роде древних боярских. Сюртук из бурого домашнего сукна с длинными полами и частыми складками у талии, у ворота и обшлагов обшивается синими или другими цветными шнурками; зимой носят меховые (волчьи и медвежьи) широкие шубы с талиями. Женщины — непременно в башмаках, чаще с подковками, а по праздникам — с красными подборами и металлическими пряжками, головы покрывают — старухи наметками (длинное узкое покрывало из белого полотна, нередко самого тонкого, с ажурными тканями на концах; покрывалом этим несколько раз обвивают голову, по сторонам висят концы), лямцами (нечто вроде кокошника в виде четырехугольника на лбу, с накинутым

полотенцем, концы которого спускаются назад) и цветными платками, обыкновенно повязанные вроде татарской чалмы. Молодицы и вообще девицы носят белые платки, из-под которых выпускаются две косы с цветными, выплетенными на концах лентами.

Некоторые мещанки щеголяют в городских платьях и не покрывают (летом) головы, но это щеголихи-мещанки, которые, к сожалению, увлекаются панскими нарядами и представляют из себя ворон в павлиньих перьях. Обыкновенно же они ходят в суконных довольно грациозных жупянках (род пальто ниже колен, с талией в обтяжку).

Еще грациознее их корсеты, большей частью из ярких шелковых, шерстяных, суконных, ситцевых и нередко бархатных материй; в этих корсетах, с многочисленными блестящими пуговицами впереди и назади, с разрезными баскинами ниже талии, без рукавов, красиво обрисовывается их стройный стан. Из-под корсета открываются большие слоеные или просто складчатые воротники белой рубашки, рукава которой заканчиваются у кисти руки чем-то вроде манжет и буфов, перетянутых широкой лентой и пристегнутых большими запонками. Поверх воротника надевается множество ниток янтарных бус, гранат, коралл и стекляруса с серебряными монетами: все это наследие бабушек и прабабушек, переходящее из семьи в семью, которого не продают даже в самой крайней бедности.

Дополнением корсета служит андарак (верхняя юбка, оторачиваемая внизу бахромой). Андараки бывают не закрывающие ног, они делаются больше из шерстяных тканей домашнего приготовления, окрашиваемые замечательно прочной краской, известной под именем червеца. Червец этот добывается из каких-то полевых и лесных цветов и дает превосходную чистую ярко-красную краску, никогда не теряющую своего вида до износа андарака. Многие приезжие иностранные промышленники старались подметить тайну окрашивания червецом и потом делали у себя опыты, но мозырская краска гораздо чище и ярче. Для приготовления ее кладут какой-то речной камень, растворяющийся в горячей воде, но этого-то камня не называют и его нелегко достать.

Во время ярмарки для приезжего дворянства и местных горожан устраивается временный театр, имеющий, впрочем, постоянное помещение в нарочно приготовленном здании; здание небольшое, но не лишено некоторой изящности во внутренней отделке. Приезжая минская губернская труппа обеспечена жалованьем и пользуется летними каникулярными отпусками. В составе этой труппы есть несколько образованных артистов и артисток, между которыми обращает внимание своей натуральной игрою и приятным звучным голосом молодая девица Дроздовская, собирающаяся дебютировать даже на столичной сцене. Но главным развлечением бывают ресурсы, т. е. благородные танцевальные собрания, к которым наперед заблаговременно приготовляются мозырские дамы, любящие наряжаться.

В Мозыре можно насчитать более сотни всяких лавок, особенно железных, в которых немало изделий, приготовляемых из мозырской железной руды. В грунтах мозырских горных ущелий водится железная руда, обрабатываемая в местных рудокопнях: лучшие железные руды вдоль берегов реки Славечны.

...Мозырь больше застроен деревянными зданиями довольно правильной и красивой архитектуры во вкусе русском и с примесью частично и византийских элементов, которые преимущественно отражаются на фронтовых портиках и фасадах крыш, изузоренных доморощенной резьбой и насечками: красивый вид зданий поддерживается просторными дворами и большими садами. Сады эти тем интереснее, что они раскинуты на пригорках, которыми изрезан гористый Мозырь.

Нельзя, однако, сказать, что в Мозыре нет каменных домов — есть несколько, и даже довольно большого размера. Самое видное место занимает Бернардинский монастырь, расположенный на большой горе, основанный в 1654 году, но в последнее время, с уничтожением ордена Бернардинов, окончательно упраздненный и представляющий развалины. Католическое богослужение совершается в деревянном костеле — фаре, основанном польским королем Сигизмундом III в 1616 году, по ходатайству мозырского старосты Балтазара Стравинского. Православных церквей две — соборная, на высоком крутом кургане, к которому ведет длинная лестница с целой сотней ступеней, и приходская — Пятницкая. Обе церкви деревянные; по стилю наружной постройки и внутренних украшений, икон и куполов носят на себе отпечаток старины, если не глубокой древности.

Памятником литовской старины могут служить общественные городские весы, выставленные на Замковой площади, к которым должны были прибегать в случае обвеса все покупатели; на этих весах положено было взвешивать все сборы и пошлины как с местных, так и с приезжих купцов. Эти весы под именем литовских существуют и теперь на рыночной площади, но без всякого употребления, они наглухо вколочены в землю. Нельзя не обратить внимание, что польские короли во время владычества в западно-русском крае искореняли все русское и литовское, но не уничтожили весов литовских. По крайней мере, мозырские весы сохранились с незапамятных времен, о них говорится еще в 1572 году в грамоте Августа II.

Там же имеются и другие древние грамоты. Я имел случай просматривать грамоты от 1572 года (о городских порядках, о мостах и судах в замке), 1577 года (о городских сборах и пошлине — мыте пива), 1670 года (об утверждении Магдебургского права), 1680 года (о торгах и сборе за ловлю рыбы), 1685 года (о торгах по пятницам). Во всех этих грамотах упоминается о собственности (о Грунтах) городских мещан на пространстве от речки Лубни вверх Припяти до притока Окаризы...

Мазыранін — актыўны паўстанец 1863 года

Праведзеная царскім урадам рэформа 1861 г. яшчэ больш пагоршыла становішча беларускіх сялян. У адказ на грабежніцкую рэформу паўсюдна пачаліся сялянскія хваляванні, у студзені 1863 г. яны перараслі ў рэвалюцыйнае нацыянальна-вызваленчае паўстанне, якое ахапіла Беларусь, Польшчу, Літву і Украіну.

Барацьбу беларускіх сялян супраць памешчыкаў узначалілі рэвалюцыянеры-дэмакраты на чале з выдатным сынам беларускага народа Кастусём Каліноўскім. У кіраўніцтве паўстаннем разам з такімі гістарычнымі асобамі, як Валерый Урублеўскі, Яраслаў Дамброўскі і іншымі прымаў удзел і выхадзец з Мазыршчыны паляк Іеранім Феліксавіч Кяневіч. Жыццё яго, напоўненае рамантыкай барацьбы, абарвалася ў 30 гадоў.

Да 23 гадоў ён жыў у Францыі, куды вымушаны былі эмігрыраваць яго бацькі — удзельнікі паўстання ў Польшчы 1830—1831 гг. У 14 гадоў Іеранім атрымаў баявое хрышчэнне на барыкадах Парыжа. Бацькі Кяневіча пасля Крымскай вайны па амністыі вярнуліся на Палессе. Сын к гэтаму часу атрымаў дыплом інжынера-будаўніка і накіроўваўся ў Пецярбург для работы ў Галоўным упраўленні расійскай чыгункі. Ёсць пэўная падстава меркаваць, што туды яго прыцягвала не работа, а перш за ўсё імкненне быць у цэнтры рэвалюцыйнага руху. У Пецярбургу ён неўзабаве стаў удзельнікам падпольных гурткоў рэвалюцыйнай моладзі.

З 1859 па 1863 год Кяневіч у Маскве, куды быў накіраваны як прадстаўнік рэвалюцыйнай арганізацыі польскай моладзі для падтрымання сувязей з маскоўскай арганізацыяй «Зямля і воля». У гэтыя ж гады ён неаднаразова наведваў Мазыр, дзе знаходзіўся яго дом (цяпер адзін з карпусоў санаторнялясной школы), а недалёка жылі бацькі. Паездкі ён выкарыстоўваў і для асабістых кантактаў з Каліноўскім, з якім быў добра знаёмы, з іншымі рэвалюцыянерамі-дэмакратамі.

З пачаткам паўстання 1863 г. на Кяневіча была ўскладзена задача — падтрымліваць сувязі з рэвалюцыйнай арганізацыяй «Зямля і воля», узначаліць паўстанне ў цэнтры Расіі, дзе галоўная стаўка рабілася на Казань. Акрамя гэтага, ён дапамагаў паўстанню асабістымі сродкамі. Спроба паўстання ў Казані пацярпела паражэнне, як і паўстанне ў Польшчы, Беларусі і Літве. Атрады паўстанцаў былі разбіты, многія кіраўнікі арыштаваны і асуджаны да пакарання смерцю. Іеранім Кяневіч быў арыштаваны на граніцы і дастаўлены ў Казань, дзе пасля доўгіх допытаў і катаванняў 6 чэрвеня 1864 года таксама пакараны смерцю.

Царскія каты, адчуваючы, што Кяневіч многа ведае аб рэвалюцыйнай арганізацыі «Зямля і воля», спрабавалі пагрозамі, шантажом атрымаць у яго звесткі аб гэтай арганізацыі. Але ён праявіў непахісную цвёрдасць характару, ні слова не сказаў аб землявольцах і тым самым выратаваў увесь цэнтр рускай рэвалюцыйнай арганізацыі.

М. Капач

Царкоўны звон над Мазыршчынай

З канца XVI ст. абвастрылася барацьба двух асноўных напрамкаў хрысціянства: праваслаўя і каталіцызму.

У XVI ст. у Мазырскім павеце былі два царкоўныя прыходы — Спаскі і Міхайлаўскі. Памешчыкі Аскеркі, тады яшчэ праваслаўныя, абаранялі адзінаверцаў ад каталіцкага духавенства, з іх дапамогай гараджане вялі паспяховую барацьбу супраць базіліянскіх манахаў, якія спрабавалі асесці ў горадзе. Аднак асабліва актыўна каталіцызм пачаў пранікаць на Мазыршчыну пасля таго, як у 1615 г. Сігізмунд III выдаў фундуш для першага касцёла ў горадзе. Ён быў пабудаваны намаганнямі Балтазара Стравінскага ў 1616 г.

У 1645 г. мазырскі палкоўнік Стэфан Лозка запрасіў у горад бернардзінскіх манахаў, для якіх быў пабудаваны касцёл і манастыр (кляштар). Касцёл на Спаскай гары атрымаў назву св. Міхаіла. (Гэтыя драўляныя пабудовы знішчаны ў час войнаў сярэдзіны і другой паловы XVII ст. Касцёл быў адноўлены мазырскім маршалкам Рафалам Аскеркам у сярэдзіне XVIII ст.)

14 сакавіка 1647 г. мазырскі староста Караль Іеранім Хадкевіч адпусціў зямлю пад каталіцкі манастыр на Гурыноўскім пляцы. Тут пазней быў пабудаваны жаночы манастыр ордэна св. Марыі (цяпер мэблевая фабрыка па вул. Гогаля). Багатыя землеўладальнікі-католікі пры жыцці ці ў завяшчаннях рабілі манастырам багатыя падарункі або куплялі сабе на манастырскай зямлі месца для ўласных усыпальніц. Па духоўным завяшчанні Юрыя Ярашэвіча 12 студзеня 1666 г. ахвяраваліся пяцьсот злотых на малітву і пляц у адным з мазырскіх манастыроў. Такія ж ахвяраванні паступілі 6 чэрвеня 1673 г. ад Анастасіі Ельскай, 10 ліпеня 1677 г. — ад мазырскага бургамістра Фёдара Сялковіча. За кожны пляц манахі бралі чынш — 2 рублі срэбрам.

У XVII — XVIII стст. у Мазыры знаходзілі прытулак манахі розных каталіцкіх ордэнаў, спадзеючыся перанесці сваю веру на мясцовае насельніцтва, якое ў большасці заставалася праваслаўным.

У 1673—1674 гг. недалёка ад Мазыра, у мястэчку Юравічы, дзякуючы намаганням Марціна Тураўскага заснавалася езуіцкая місія. У 17—30-х гг. XVII ст. езуіцкі касцёл быў пабудаваны ў Мазыры. У пачатку XVIII ст. тут адкрыліся мужчынскі і жаночы бернардзінскія манастыры. У гэты ж час у Мазыры ўсталяваліся баземане на чале з Тадэвушам Янкевічам. З імі доўга змагаўся ландвоіт Апока, яго падтрымлівалі Аскеркі. У 1747 г. пратапоп мазырскі Фёдар Савіцкі паведамляў слуцкаму архімандрыту, што з

Міхайлаўскі сабор XVIII ст.

50 цэркваў яго прыхода засталося толькі 7, астатнія «отняты на унию». У раёне Ангельскай (Цёмнай) даліны і ўрочышча Самбор згодна фундушу навагрудскага кастэляна Годземы Яленскага і дзякуючы намаганням ксяндза Бенядзікта Ражанскага ў 1745 г. быў адкрыты адзіны ў Літве манастыр жаночага каталіцкага ордэна марнавітак. У 1787 г. каля Мазыра быў пабудаваны францысканскі манастыр.

27 сакавіка 1793 г. быў апублікаваны загад аб далучэнні былых польскіх абласцей да Расіі, у тым ліку і Мазырскага павета. З красавіка 1794 г. у Мазырскую акругу быў прызначаны дабрачынны Пётр Міткевіч. У маі гэтага ж года большасць прыходаў была аб'яднана з праваслаўнай царквою (Барбароў, Міхалкі, Скрыгалаўская Слабада, Сідзельнікі, Скрыгалаў, Мялешкавічы). Да 16 чэрвеня 1795 г. было аб'яднана 13 прыходаў. 4 жніўня адбылося ўрачыстае адкрыццё Мінскай губерні.

У пачатку 30-х гадоў XIX ст., пасля паўстання 1830—1831 гг., пачалося закрыццё каталіцкіх манастыроў і касцёлаў. У 1831 г. у Мазыры быў закрыты бернардзінскі касцёл, праз некалькі гадоў — Сухавіцкі базіліянскі манастыр, вядомы з 1620 г. 12 лютага 1839 г. была адменена Унія, а ў 1841 г. улады забралі зямлю ў каталіцкага духавенства. Не стала ў католікаў і Міхайлаў-

скага касцёла. Даўжэй дзейнічаў жаночы манастыр цыстэрсак на Кімбараўцы. У 1864 г. яго закрылі, а продаж будынка манастыра быў прызначаны толькі на 4 снежня 1881 г., але не з'явіліся купцы. У манастыра было 290 дзесяцін зямлі, часткай якой карыстаўся нехта Бяляеў. На імя імператара Аляксандра III 28 лютага 1882 г. мазырскімі дваранамі Лянкевічамі і іншымі было паслана прашэнне пакінуць касцёл і манастыр. З такім прашэннем звярнулася ў міністэрства ўнутраных спраў і настаяцельніца манастыра Аляксандра Пацэвіч. Просьбы засталіся без адказу. 11 кастрычніка 1886 г. манастыр быў закрыты.

У сярэдзіне XIX ст. у Мазыры існавала Міхайлаўская праваслаўная саборная драўляная царква. Прыход яе — 959 чалавек мужчынскага і 939 жаночага полу, ворыва і сенажацей — да 400 дзесяцін. Да яе з 1841 г. адносіліся былы бернардзінскі цагляны касцёл, Лазараўская могільная царква, Мікалаеўская драўляная, а таксама пабудаваная ў 1837 г. Сідзельніцкая царква. Да Параскіеўскай царквы была прыпісана ў канцы XIX ст. царква Ражаства-Багародзіцы, Барыскавіцкая і Пеніцкая. У яе прыходзе знаходзілася частка Мазыра, 7 вёсак, 4 хутары. Прыхаджан налічвалася 1504 мужчыны і 1590 жанчын, зямлі — 232 дзесяціны.

Свята-Троіцкая царква на Кімбараўцы, перабудаваная з каменнага касцёла ў 1894 г., мела ў прыходзе 6 пасяленняў, каля 1200 прыхаджан, царкоўнай зямлі — 70 дзесяцін. Да яе была прыпісана царква і ў вёсцы Гурыны.

У 1832 г. быў ліквідаваны манастыр бернардзінцаў, да таго ж у 1839 годзе ён згарэў, і быў складзены каштарыс на перабудову касцёла ў праваслаўную царкву. Ахвяраванні на яе ўзвядзенне ўнеслі грамадзяне Мазыра — Пратасава, Сухоцін, Ляпін, маскоўская княгіня Даўгарукава, граф М. І. Мураўёў. Падрадчыкам быў мінскі купец А. А. Свечнікаў, які падараваў 5 ікон — копій з арыгіналаў Мінскага кафедральнага сабора. Маскоўскі свяшчэннаслужыцель С. Д. Цваткоў садзейнічаў у набыцці царкоўнага посуду і званоў (адзін звон важыў 60 пудоў). Перабудова касцёла абышлася ў 14 300 рублёў. 5 верасня 1865 г. новы сабор быў асвечаны ў імя св. Архістраціга Міхаіла. На ўрачыстасцях спяваў хор мазырскай гімназіі, снеданне даваў мазырскі галава І. К. Сайкоўскі. Навучэнцы гімназіі ахвяравалі сабору ікону Аляксандра Неўскага. Але асаблівую павагу мела ікона Багамацеры, якую выратавалі ў час пажару з Ражаства-Багародзіцкай царквы ў 1839 г. Захавалася ў саборы Евангелле Львоўскае 1601 г. і Кіеўскае 1773 г. Сабор св. Міхаіла дзейнічае і цяпер.

Да прыходу Мазырскага сабора належалі абывацелі горада, што жылі на Пакроўскай і Кіеўскай вуліцах да Базарнай плошчы і мяшчане хутароў Козенкі, Бабры, Раеўскія, Матрункі, Бабраняты, Булаўкі, Салаўёўка, а таксама вёсак Бібікі, Гурыны, Акулінка — усяго мужчынскага полу 1381, жаночага — 1432 чалавекі. Сабору належала прыходскае вучылішча ў Мазыры і царкоўнае ў Гурынах (будынак вучылішча і царкву пабудаваў у вёсцы памешчык Абуховіч). Свяшчэннікам з 1861 па 1876 г. быў кандыдат багаслоўя Георгій Тарнапольскі, дыяканам служыў Георгій Пігулеўскі. Сабору належалі 400 дзесяцін ворыва.

У Мазыры да сённяшняга дня захаваліся рэшткі муру Базіліянскага манастыра, які быў размешчаны на сучаснай Яснай Гары.

Бернардзінскі манастыр, які быў заснаваны ў 1645 г., — цяпер Міхайлаўскі сабор. У ім захаваліся манастырскія келлі, у склепе пакояцца целы нябожчыкаў. Патаемны ход адсюль цягнуўся да памесця Кімбараўка, дзе былі два жаночыя манастыры — ордэна цыстэрсак і ордэна марнавітак. Першы належыць цяпер спартыўнай базе таварыства «Дынама» і каталіцкай суполцы горада, у пабудовах другога знаходзіліся вытворчыя памяшканні запалкавай

фабрыкі «Маланка», цяпер — мэблевая фабрыка. Да старых будынкаў можна аднесці сінагогу, якой налічваецца больш за 200 год...

А. Бобр, М. Сузько

Кляштар бернардзінцаў

Вул. Камсамольская, 16. Пабудаваны ў 1-й палове XVIII ст. з цэглы. Кляштар складаецца з касцёла і прыбудаванага да яго з усходняга боку жылога корпуса.

Касцёл трохнефавы, двухвежавы. Галоўны фасад раскрапаваны пілястрамі і карнізамі. Уваход аформлены кілепадобным парталам з крывалінейным франтонам. Бакавыя фасады вылучаны рытмам кілепадобных аконных праёмаў і здвоеных пілястраў у прасценках. Вежы касцёла спачатку барочнага характару перабудаваны ў стылі класіцызму: трохвугольныя франтончыкі, арачныя праёмы ў прамавугольных нішах.

Прастора інтэр'ера падзелена 4 слупамі на 3 нефы. Цэнтральны неф перакрыты цыліндрычным скляпеннем на падпружных арках, бакавыя — крыжовымі скляпеннямі. Пяцігранная алтарная частка аддзелена іканастасам. Хоры размешчаны над уваходам. Пад алтарнай часткай знаходзіцца крыпта. Жылы корпус характэрнай галерэйнай планіроўкі: келлі маюць выхад у калідор, асветлены аконнымі праёмамі.

У тарцовай частцы вялікая квадратная ў плане трапезная, перакрытая цыліндрычным скляпеннем з распалубкамі.

Кляштар — помнік архітэктуры барока.

А. Кулагін

Кляштар цыстэрцыянцаў

Вул. Гогаля, 121. Пабудаваны ў 1745 г. Уключае мураваны касцёл і жылы корпус. Цяпер у жылым корпусе размешчана спартыўная база. Касцёл аднанефавы з трохгранай алтарнай часткай і высокім двухсхільным дахам. Галоўны фасад трохчасткавы, насычаны вертыкальнай крапоўкай, прарэзаны арачнымі аконнымі праёмамі, нішамі з ракавінамі і завершаны атыкавым ступенчатым шчытом. Гарызантальныя чляненні фасада падкрэслены крапаванымі карнізамі. Галоўны ўваход — праз нізкі пяцігранны тамбур, дэкарыраваны лапаткамі. Прастора інтэр'ера рэканструявана (падзелена на 2 паверхі). Прэсбітэрый вылучаны арачным праёмам, сцены крапаваны шматслойнымі карнізамі, пілястрамі, нішамі.

Жылы корпус двухпавярховы, прамавугольны ў плане. Фасады крапаваны пілястрамі. Планіроўка галерэйная з аднабаковым размяшчэннем тыпавых келляў.

Кляштар — помнік архітэктуры позняга барока.

А. Кулагін

Напярэдадні буры

На пачатак 1878 г. насельніцтва Мазыра налічвала 7800 чалавек. Тут было 25 мураваных і 1082 драўляныя дамы, мелася друкарня і метэаралагічная станцыя. Два разы ў год праводзіліся кірмашы: 6 студзеня і 6 жніўня, на якіх гандлявалі ў асноўным лесам, жывёлай, збожжам, рыбай, смалой, дзёгцем, паташом, шкіпінарам і інш. Гандлёвы абарот кірмашоў складаў каля 300 тыс. рублёў. З гэтай сумы дзве трэці прыходзілася на ўвоз, адна трэць — на вываз тавараў.

У 70—80-я гады XIX ст. у Мазыры не было буйных прамысловых прадпрыемстваў, развіваліся рамесная вытворчасць і гандаль. У невялікай гарбарнай майстэрні, піваварні, на вытворчасці алею колькасць работнікаў дасягала крыху больш як 100. Прыстань пасажырскіх параходаў абслугоўвала рэйсы паміж Кіевам і Пінскам.

Яшчэ ў сярэдзіне 70-х гадоў экспедыцыя генерала І. І. Жылінскага паклала пачатак навуковым даследаванням і спробам асушэння балот беларускага Палесся. Беднасць сродкаў, якія выдзяляў урад на гэтыя мэты, не дазволіла здзейсніць намечаную праграму.

Жыхары горада і павета актыўна адгукваліся на ўсе значныя падзеі, якія адбываліся ў свеце.

Рэклама акцыянернага таварыства запалкавай фабрыкі «Маланка»

14 верасня 1876 г. у Мазыры адкрыўся дабрачынны гурток на карысць славян Балканскага паўвострава, якія змагаліся супраць турэцкага прыгнёту. Члены гуртка займаліся зборам ахвяраванняў. Яшчэ 15 кастрычніка 1875 г. мазыране сабралі і адправілі для славянскіх народаў, на адрас рэдакцыі газеты «Голас» 86 рублёў. 14 лістапада 1876 г. драматычная трупа Васіленкі, якая прыбыла ў Мазыр, дала спектакль, збор ад якога пайшоў на карысць паўстанцаў. З 10 снежня 1876 г. жыхары Мазырскага павета сабралі 910 рублёў 95 кап. для садзейнічання справе вызвалення славянскіх народаў ад турэцкай няволі.

1 сакавіка 1881 г. у Пецярбургу бомбай, якую кінуў Ігнацій Грынявіцкі — член арганізацыі «Народная воля», быў смяротна паранены Аляксандр II. Па справе «першасакавікоўцаў» разам з А. І. Жалябавым, С. П. Пяроўскай, Н. І. Кібальчычам, Т. М. Міхайлавым і Н. І. Рысаковым была асуджана і ўраджэнка Мазыра Геся Гельфман.

З сярэдзіны 90-х гадоў у Мазыры ўзнікаюць даволі буйныя прамысловыя прадпрыемствы. Першае з іх з некалькімі сотнямі рабочых адкрылася ў чэрвені 1895 г. у будынку былога жаночага каталіцкага манастыра ў прыгарадзе Кімбараўка — запалкавая фабрыка «Маланка», якая належала купцу Х. Я. Дворжацу. 7 чэрвеня 1895 г. ён звяртаўся да фабрычнага інспектара Мінскай губерні: «Имею честь уведомить Вас, что котел, который я ставлю на моей фабрике, уже подготовлен, но я не решаюсь начать кладки до его испытания. Так как времени до открытия фабрики у меня осталось очень мало, то я осмеливаюсь обратиться к вам с покорнейшей просьбой прислать человека для надлежащего испытания». Усе неабходныя фармальнасці былі выкананы, запалкавая фабрыка «Маланка» пачала выдаваць прадукцыю. На ёй працавалі 33 рабочыя і служачыя з фабрыкі «Вулкан», якія прыехалі сюды з Пінска. Рабочыя табелі закрываліся па суботах, аплата працы рабочых праводзілася штотыднёва па аўторках. Пабудовы каталіцкага манастыра былі пашыраны і абсталяваны пад баракі для рабочых.

Менш чым праз год на фабрыцы адбылася стыхійная і неарганізаваная забастоўка работніц, з якой адміністрацыі ўдалося справіцца даволі лёгка. Упраўляючы фабрыкі «Маланка» С. Г. Розенблюм 19 красавіка 1896 г. дакладваў начальству: «...В декабре 1895 г. мною было выдвинуто объявление фабриканта о том, что с января 1896 г. плата за 1000 ручных гильз будет понижена с 10 коп. до 8, а за 1000 чимберов с 15 до 12 коп. Этим объявлением несогласные на новые цены приглашались заявить о своем несогласии в конторе фабрики продолжать работу. Никто с заявлением не явился. Вследствие того, что в декабре сгорело здание, в котором производилась ручная выделка коробочек, пришлось нанять на работу много новых работниц, и понижение расценок было приостановлено до более благоприятного времени. В начале апреля хозяин все-таки объявил о снижении цен.

16 апреля надзиратель донес, что работница Малка Шехтман уверяла других работниц, что в гильзах чувствуется большой недостаток, и если действовать дружно, то можно заставить хозяина

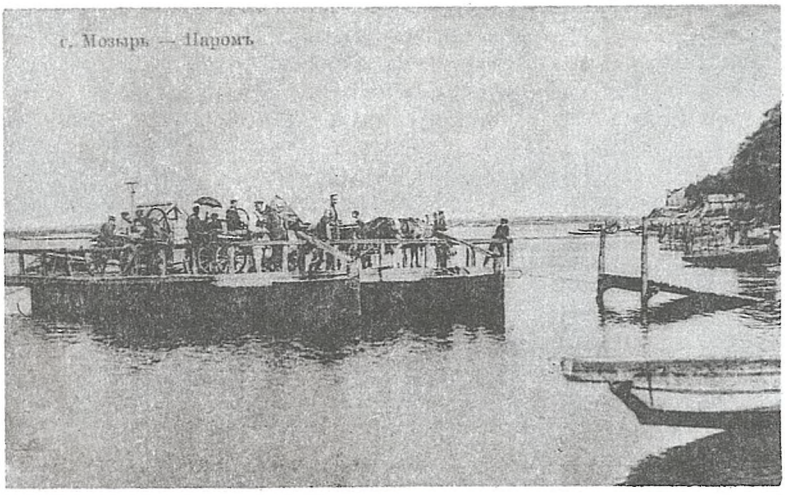

Паром цераз Прыпяць. 1907

Вул. Калінік. 1905. Цяпер вул. Калініна

оставить старые расценки. 18 апреля М. Шехтман и еще 25 работниц не вышли на работу, они собрались у квартиры Шифры Герштейн. Выступали Шифра Герштейн и Малка Одлина...»

Праз тры дні былі звольнены тры работніцы — зачыншчыцы бунту. Астатнія вымушаны былі вярнуцца да работы, згадзіўшыся на ўмовы, прадыктаваныя ўладальнікам фабрыкі. У наступныя гады паніжэнне расцэнак праводзілася не раз: цэны на прадукцыю залежалі ад рынку, увесь час вагаліся, што істотна ўплывала на аплату працы рабочых. У аб'яве па заводу 6 ліпеня 1897 г. указвалася: «Настоящим доводится до сведения работающим, что с 1 августа 1897 г. за упаковку 1000 коробок спичек плата назначается 12 коп. Работницы, желающие получить расчет с 1 августа, должны заявить об этом в контору фабрики не позже 15 сего июля».

На фабрыцы часта здараліся пажары — у снежні 1896 г., у студзені 1899 г., кастрычніку 1904 г., студзені 1907 г., маі 1909 г., лютым 1915 г. З 1898 г. прадпрыемства перайшло ва

Вул. Слуцкая. 1907. Цяпер вул. Ленінская

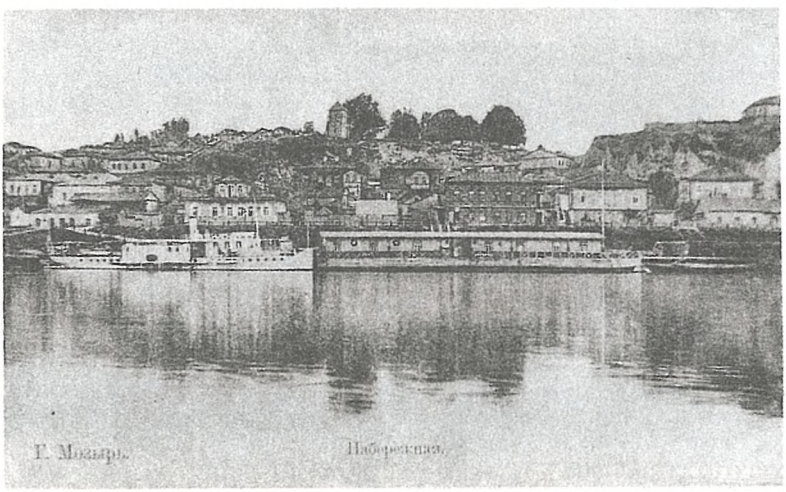

Набярэжная. 1911

ўласнасць акцыянернага таварыства «Маланка», асноўны капітал якога склаў 300 тысяч рублёў. Членамі праўлення таварыства сталі Е. Гальперын і Х. Дворжац. Тады ж з мэтаю барацьбы з канкурэнтамі ўладальнікі запалкавых фабрык Мінскай губерні (г. Барысаў — «Вікторыя», г. Мазыр — «Маланка», г. Пінск — «Прагрэс», г. Койданава — «Дружына») аб'ядналіся ў сіндыкат. У «Табель взысканий» фабрыкі «Маланка», які быў зацверджаны старшым інспектарам Фільгаберам 26 студзеня 1898 г., былі ўнесены наступныя пункты.

За нарушение порядка.

1. За приход на работу позднее назначенного времени до 30 коп.
2. За нарушение тишины криком, бранью и дракою до 25 коп.
3. За неповиновение старшим до 50 коп.
4. За оскорбление старших до 1 руб.
5. За несоблюдение чистоты и опрятности до 10 коп.
6. За курение табаку в месте, где запрещено, и за неосторожное обращение с огнем до 1 руб.

7. За несоблюдение правил предосторожности при работе с машинами и механизмами до 50 коп.
8. За неразрешенную отлучку от работы до 50 коп.
9. За появление на фабрику в нетрезвом виде до 25 коп.
10. За устройство недозволенных игр на деньги до 25 коп.
11. За утрату расчетной книжки или ее порчу до 25 коп.
12. За нарушение правил внутреннего распорядка, упомянутых в предыдущих статьях до 10 коп.
13. За приведение посторонних лиц до 30 коп.

За прогулы.

1. За неявку на работу в течение полудня до полудневного заработка
2. За прогул одного дня до однодневного заработка

...5. За каждый прогульный день сдельного рабочего 1 руб.
Рабочие, не явившиеся на работу более трех дней без уважительных причин, сразу увольняются от службы.

За неисправную работу.

1. За неисправное лупление коробочной ленты до 25 коп.
2. За небрежно насыпанную раму соломки до 20 коп.
3. За недоброкачественное макание рам в парафин или зажигательную массу до 10 коп.
4. За порожний ход машин вследствие недосмотра или лени рабочего до 15 коп.

Дзённы заробак кваліфікаванага рабочага складаў ад 75 кап. да 1 руб. 20 кап. Санітарныя ўмовы работы на фабрыцы былі дрэнныя. Вось што гаварылася ў рапарце лекарскаму аддзяленню Мінскага губернскага фабрычнага кіраўніцтва ад 25 жніўня 1899 г.: «...На фабрике «Молния» найдены такие антисанитарные условия, которые означенной Управой не предусмотрены:

1) Крайне скудное дневное освещение, зависящее от грязного содержания окон в мастерской;
2) Полное отсутствие больницы и приемного покоя при крайне неудовлетворительном состоянии аптеки (аптека помещается в маленьком шкапчике, заваленном ящиками в коридоре фабрики, в аптечном шкафу битая посуда, грязь; единственный прибор грязный, покрытый толстым слоем ржавчины; в шкафу содержатся съестные припасы слесаря).

Рабочих на фабрике 365...»

Нягледзячы на шкодныя ўмовы вытворчасці, на «Маланцы» шырока выкарыстоўвалася жаночая і дзіцячая праца, якая была больш таннай. З рабочымі, якія атрымалі траўму на вытворчасці, гаспадары не цырымоніліся. Іосіфу Дашкевічу, які атрымаў траўму вока (абпаліла твар парай з катла), было адмоўлена ў рабоце і ў пенсіі. Такія ж парадкі і правілы былі і на іншых прадпрыемствах.

У 1902 г. у Мазыры была адкрыта фанерная фабрыка «Прыма». Піваварны завод, які належаў купцу другой гільдыі Павіцкаму, упамінаецца пад 1896 г. У 1904 г. мазырскія піваварыатрымалі на Усерасійскай выставе залаты медаль за мядовае піва, яны пастаўлялі свой напітак да стала імператара Мікалая II.

З 1900 па 1914 год у Мазыры і Мазырскім павеце было адкрыта звыш сямідзесяці вялікіх і малых прадпрыемстваў, сярод іх: мылаварны завод, завод па вырабе свечак Я. Абрамава на хутары Целяпуны (27 чэрвеня 1900 г.), папяровая фабрыка гандлёвага дома «Моўша Левін і наследнікі» ў Мазыры (чэрвень 1900 г.), вінакурны завод А. Снядзецкай у вёсцы Слабада (лістапад 1900 г.), мылаварны завод з салатопняй А. Ронькіна каля Мазыра (5 снежня 1900 г.), паравы млын Б. Левіна на хутары Целяпуны (9 чэрвеня 1901 г.), паравы лесапільны завод З. Трафімовіча каля вёскі Лучажэвічы (2 сакавіка 1901 г.), паравая фанерная фабрыка М. Бернштэйна, А. Аляксандрава, А. Шыфа і Ш. Ельніка ў Мазыры (26 сакавіка 1902 г.), цагельны завод Ф. Агаркава ў маёнтку Лешня (1905 г.), вінакурны завод К. Лянкевіча ў вёсцы Міхалкі (31 снежня 1908 г.), паравы лесапільны завод Бермана ў мястэчку Скрыгалаў (9 студзеня 1910 г.), млын Жалезняка і Лінштэйна ва ўрочышчы Кімбараўка (4 чэрвеня 1913 г.), млын і лесапільны завод Крыніцкага ў Мазыры (20 снежня 1913 г.).

Амаль уся вытворчасць спецыялізавалася галоўным чынам на апрацоўцы

Вул. Кіеўская. 1910. Цяпер вул. Савецкая

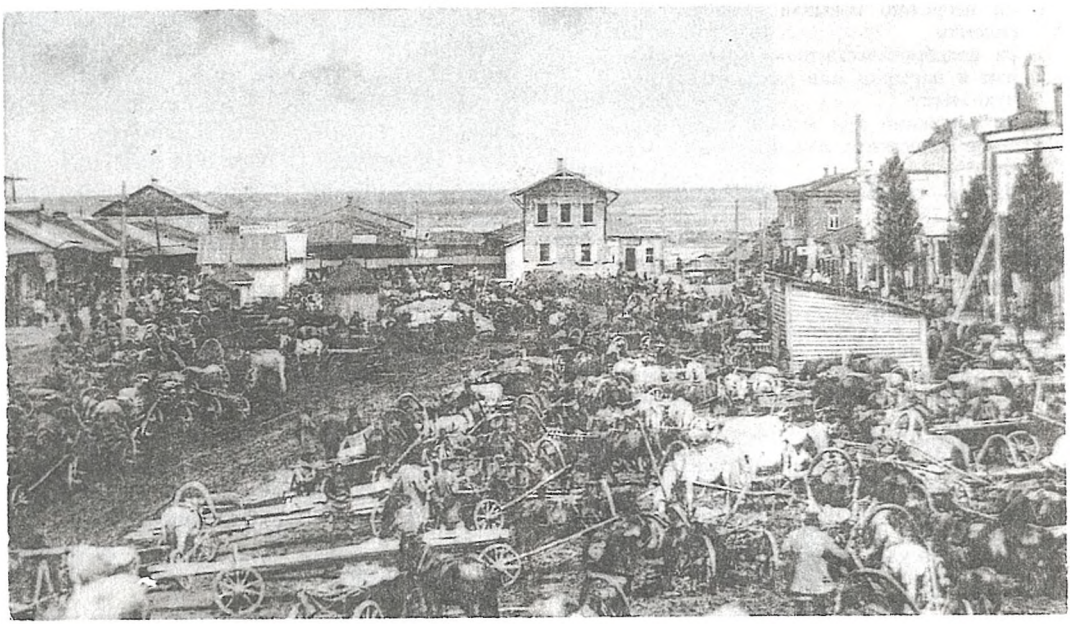

Базарная плошча. 1912

драўніны ці размоле зерня. Колькасць рабочых на іх была невялікая, ад 2 да 15 чалавек, выключэнне складалі фабрыкі «Маланка» — да 600 рабочых, «Прыма» — да 300 рабочых, лесапільны завод Лаўтэрбаха — звыш 50 рабочых і некаторыя іншыя.

На рубяжы XIX і XX стст. у Мазыры дзейнічала адна з найбольш позніх народніцкіх арганізацый «Трудовая воля» — паслядоўніца расійскага «Черного передела». Адзін з яе арганізатараў і актыўных удзельнікаў Е. С. Канзяр успамінае: «У жніўні 1899 г. на кватэры Максімава адбыўся злёт членаў «Трудовой воли». Сабраліся 42 дэлегаты, якія прынялі праграму нелегальнай дзейнасці палескай «Трудовой воли». Злёт працягваўся пяць дзён. Удзельнікі яго начавалі на розных кватэрах і рэкамендаваліся гаспадарам як «передвижники». Сярод дэлегатаў — прадстаўнікі вучняў і інтэлігенцыі (25 чалавек), рабочыя і сяляне (13), старэйшыя нарадавольцы (4). Заснавальнікамі арганізацыі былі Лютэровіч, Лабада, Ціхановіч і Васількоўскі.

На ўстаноўчым злёце заслуханы даклады: «Аб значэнні Палесся ў рэвалюцыйным руху», «Аб арганізацыйнай структуры намячаемай арганізацыі», «Аб правах і абавязках членаў арганізацыі», «Аб геаграфічнай карце Палесся».

На сходзе былі абмеркаваны і прыняты падрыхтаваныя загадзя дакументы, але з-за спрэчак работа заняла многа часу. Галоўнай задачай арганізацыі ставілася барацьба з самадзяржаўем і «существующим строем», скліканне ўстаноўчага сходу, стварэнне Расійскай дэмакратычнай федэратыўнай рэспублікі. «Трудовая воля» разглядалася як штаб арганізацыі і кіраўнік палітыка-асветніцкай работы для ажыццяўлення гэтых задач. Арганізацыя не прадугледжвала паўстання, але прызнавала забастоўкі (неповиновения), масавыя пратэсты, дэманстрацыі і нават захоп улады валаснога праўлення суда, начальніка павета, калі «это осуществит народ организованно и деловито...». Была прынята тэматыка (пералік пытанняў), па якой намячалася весці асветніцкую работу:

1. Розніца паміж грамадствам і дзяржавай. Супрацьлегласць грамадства дзяржаве.

2. Дзяржава дэспатычная, канстытуцыйная і рэспубліканская. Розніца паміж самадзяржаўем і рэспублікай, якая павінна змяніць расійскую дэспатыю.

3. Мірнае развіццё існуючых грамадстваў і дзяржаў, рэвалюцыйная змена апошніх.

4. Прапаганда будучай у Расіі рэвалюцыі і ідэі ўсенароднага ўстаноўчага сходу.

Апрача сацыяльнай, мазырскім з'ездам распрацавана была і краязнаўчая тэматыка: нарадавольцы лічылі, што яны павінны ведаць край лепш, чым кіраўнікі ўлады і даследчыкі-адзіночкі.

Брыгада нарадавольцаў спынялася ў вёсцы ці ў мястэчку — у хаце, пра якую было вядома, што ў ёй добра сустракаюць гасцей, заходзіла звычайна да настаўніка. Заставалася на 5—10 дзён, іншы раз даўжэй. Сяляне з радасцю сустракалі нарадавольцаў-асветнікаў, заступнікаў, добразычліўцаў. Яны бясплатна атрымлівалі ў сялян прытулак, ежу, транспарт, вопратку. Калі патрэбна была ахова і праваднікі, мясцовая інтэлігенцыя (настаўнікі, лесаводы, аграномы, фельчары, свяшчэннікі) садзейнічала падзвіжнікам, асабліва краязнаўцам.

Актывістамі арганізацыі цікавіліся паліцыя і жандармерыя. Многія былі арыштаваны і пакараны ў адміністрацыйным парадку да высылкі. Існавала гэтая арганізацыя 30 месяцаў (з жніўня 1899 г. па люты 1902 г.).

На пачатку XX ст. у Мазыры жыло 12 300 чалавек; асноўныя саслоўі — 9890 мяшчан, 885 сялян, 315 купцоў, 250 дваран. У горадзе налічвалася 1210 жылых пабудоў, у тым ліку 102 цагляных, 1015 драўляных. Горад асвятляўся 50 газавымі ліхтарамі. Мелася 24 карчмы, 8 піўных.

Гэты час праходзіў пад знакам актыўнага сацыяльнага супрацьборства, прычынамі якога былі аб'ектыўныя працэсы, што пачалі развівацца ў грамадстве з узнікненнем капіталістычных адносін. З'явіліся розныя яўныя і тайныя палітычныя партыі: эсэры, сацыял-дэмакраты, Бунд, анархісты, розныя групоўкі нацыяналістычнага характару. Адной з самых актыўных рэвалюцыйных арганізацый на Мазыршчыне была сацыял-дэмакратычная партыя. Гарадская сацыял-дэмакратычная арганізацыя была створана ў 1898 г., а 26 кастрычніка 1902 г. у Мазыры арганізаваўся гарадскі камітэт РСДРП.

Ноччу 17 кастрычніка 1903 г. сацыял-дэмакратамі былі раскіданы лістоўкі «К рабочим спичечной фабрики «Молния», якія заканчваліся словамі: «Знайте, что только объединение составляет силу рабочих». 24 кастрычніка з'явіліся лістоўкі «Ко всем рабочим Мозыря!», у якіх тлумачылася палітычная платформа сацыял-дэмакратыі. 18 лістапада распаўсюджаны лістоўкі «Ко всем рабочим мозырской спичечной фабрики «Молния» з заклікам выступіць супраць крывапіўцаў-фабрыкантаў. Пад уплывам агітацыі рабочыя правялі дзве забастоўкі — у лістападзе 1903 г. (180 чалавек) з патрабаваннем павялічыць заработную плату і ў студзені 1904 г. (каля 200 чалавек). За катаржную работу яны атрымлівалі мізэрную плату: мужчыны — 6 рублёў, жанчыны — 4 рублі ў месяц пры 15-гадзінным рабочым дні. Восенню 1904 г. у горадзе адбылася стачка — упершыню пад палітычнымі лозунгамі з пратэстам супраць расстрэлу 12 верасня ў Беластоку мітынгу польскіх рабочых. У выступленні прымала ўдзел звыш 600 чалавек.

На працягу 1905 г. памочнік начальніка Мінскага губернскага жандарскага ўпраўлення ротмістр Нартаў пасылаў з Мазыра ў дэпартамент паліцыі трывожныя тэлеграмы, якія паведамлялі аб нарастанні барацьбы ў горадзе і павеце. 25 студзеня ён даносіў: «В Мозыре с 21 сего января началась забастовка фабричных рабочих. Забастовка является результатом подстрекательства неблагонадежных лиц. За лицами этими установлено наблюдение, забастовка проходит тихо...» З 20 лютага фабрыка «Маланка» была закрыта на няпэўны час. У сакавіку 1905 г. у даносах паліцыі з'яўляюцца звесткі, што рабочыя маюць зброю. «11 сего марта около 8 1/2 часов вечера рабочие мозырской спичечной фабрики в числе около 300 человек начали стрелять и кричать «Ура!», «Долой самодержавие!».

11 мая мінскі губернатар Пушкін паведамляў у дэпартамент паліцыі, што на фабрыцы «Маланка» зноў пачалася забастоўка, у час якой з'явіліся новыя палітычныя лозунгі: «Долой самодержавие!», «Долой полицию!» 1 мая ў Мазыры прайшла дэманстрацыя рабочых, якія ў гэты дзень не працавалі. Вось што ўспамінаў аб гэтых падзеях іх удзельнік, рабочы фабрыкі «Маланка» С. Я. Зінгерман: «Городской комитет послал меня в Гомель, где я научился делать «макендончики» (бомбы). Летом 1905 г. я участвовал в вооруженном столкновении с несколькими сотнями казаков во главе с рогачевским исправником Хлебниковым, прибывшим с целью отвоевать в Гомеле «революционную биржу» — Кузнецкую улицу. По возвращении из Гомеля у нас была организована «лаборатория» и налажено производство бомб. Одновременно организовали и боевой отряд...»

Падзеі зацягвалі ў свой вадаварот і вучняў. 21 чэрвеня наглядчык Віленскай навучальнай акругі тэлеграфаваў міністру асветы аб спыненні заняткаў з 18 чэрвеня ў Мазырскай прагімназіі і ператварэнні яе будынка ў арэну рэвалюцыйных мітынгаў. 8 чэрвеня, як даносіў мінскі губернатар у дэпартамент паліцыі, група моладзі каля 500 чалавек — членаў сацыял-дэмакратычнай арганізацыі, пачалі дэманстрацыю пад лозунгамі «Долой самодержавие!», «Да здравствует свобода!». Стачкі і дэманстрацыі працягваліся і ў наступныя дні.

Летам 1905 г. адбыўся шэраг выступленняў сялян Мазырскага павета. У чэрвені пачалася забастоўка звыш 200 батракоў у вёсцы Дудзічы. Хваляванні адбыліся і ў вёсках Міхалкі, Прудок і іншых.

Рэвалюцыйныя падзеі ў Мазыры дасягнулі кульмінацыі восенню 1905 г. 17 кастрычніка на агульнагарадскім мітынгу быў выбраны рэвалюцыйны камітэт. Старшыня аб'яднанага стачачнага камітэта Г. Круцікаў закончыў прамову на мітынгу словамі: «Трон Мікалая-Паследка дажывае апошнія дні і хутка рухне!» 18 кастрычніка па заклiку стачачнага камітэта рабочыя мазырскіх прадпрыемстваў пачалі ўсеагульную забастоўку. У тэлеграме міністру юстыцыі пракурор Мінскага акружнога суда Бібікаў паведамляў:

«В Мозыре толпа молодежи закрыла лавки, устроила во дворе прогимназии митинг. Губернатором двинуты войска. Полагаю, что, как и во всех городах губернии, забастовка пройдет без особого беспорядка». Але спадзяванні пракурора не спраўдзіліся. Дэманстрацыі і мітынгі, якія праходзілі ўжо пад палітычнымі лозунгамі, перараслі ва ўзброеную сутычку баявой рабочай дружыны з паліцыяй і войскамі. Рабочыя спрабавалі захапіць склад са зброяй, казну, вызваліць з турмы палітычных вязняў. З абодвух бакоў былі забітыя і параненыя. 20 кастрычніка мін-

скі губернатар тэлеграфаваў у дэпартамент паліцыі: «В Мозырском уезде при подавлении беспорядков ранен тремя пулями помощник исправника Анисимов; толпа громит город, сделана попытка нападения на склады. Находящийся на месте ротмистр Нартов с 10 конвойными отстаивает склады, казначейство, тюрьму; положение отчаянное, Мозырь отрезан от железнодорожного сообщения. Возможные меры передвижения войск приняты...»

На працягу 9 дзён на вуліцах Мазыра не сціхала перастрэлка. Яшчэ 18 кастрычніка была створана так званая «Мазырская рэспубліка», органам улады якой з'яўляўся рэвалюцыйны камітэт, які апіраўся на ўзброеную рабочую дружыну. Гэта быў першы ў Мазыры парастак дэмакратычнай улады, кволы і недаўгавечны. 26 кастрычніка арыштаваны ўсе члены рэвалюцыйнага камітэта, і «рэспубліка» перастала існаваць. Па прыгаворы выязной сесіі Віленскай судовай палаты 10 сакавіка 1908 г. па справе «Мазырскай рэспублікі» сем чалавек былі прыгавораны да катаржных работ — Круцікаў да 6 гадоў, Бягун, Гарэлік, Пярцоўскі, Дуброўскі, Меланіч і Зінгерман — да 4.

Пасля кастрычніцкіх падзей 1905 г. рэвалюцыйны рух на Мазыршчыне пачынае спадаць. Гэта не азначала адмовы ад барацьбы, у 1906—1907 гг. рух дасягнуў былога размаху. У снежні 1905 г. рабочыя мазырскага аддзялення Палескай чыгункі правялі забастоўку ў знак салідарнасці з пралетарыятам Масквы. Працягваў сваю дзейнасць і Мазырскі камітэт РСДРП, які не ўдалося знішчыць жандарам. У сакавіку 1906 г. у горадзе былі распаўсюджаны падпісаныя ім лістоўкі.

Выбары ў 1-ю Дзяржаўную думу, якія праводзіліся вясной 1906 г., рабочыя мазырскіх прадпрыемстваў не падтрымалі. Загадчык фабрыкі «Прыма» паведамляў старшаму фабрычнаму інспектару Мінскай губерні: «Имею честь довести, что рабочие заведываемой фабрики вчера, 5 марта, не пожелали произвести выборы уполномоченного депутата по Государственной думе, и выборы поэтому не состоялись». Аб гэтым паведамляў і ўпраўляючы фабрыкі «Маланка»: «Согласно вашему циркулярному распоряжению от 25 февраля с. г. за № 1 все объявления мною вывешены и лично всем рабочим разъяснены. Помещение для производства выборов отведено в паковочном отделении, но никто из рабочих не явился туда в назначенное время, и уполномоченного не выбрали».

Новы ўздым сацыяльнай актыўнасці 1906 г. прыйшоўся на першамайскія дні, калі прайшлі забастоўкі не толькі з эканамічнымі, але і палітычнымі патрабаваннямі. Прадпрымальнікі вымушаны былі ісці на ўступкі забастоўшчыкам. На фабрыцы «Маланка» яны дабіліся не толькі скарачэння рабочага дня на 1 гадзіну, павелічэння заработнай платы на 15 працэнтаў, але і прызнання 1 Мая святам працоўных. Чэрвеньская забастоўка 1906 г. вымусіла ўладальнікаў фабрыкі павысіць заработную плату яшчэ на 5—10 працэнтаў. 24 снежня 1906 г. адміністрацыя «Маланкі» аб'явіла аб закрыцці прадпрыемства, матывуючы гэта недысцыплінаванасцю рабочых. Гаспадары помсцілі за знявагу, якую яны перажылі ў 1905—1906 гг. У знак пратэсту супраць незаконных дзеянняў рабочыя адмовіліся атрымліваць канчатковы разлік. Яны галадалі, у сем'ях была нястача, але людзі не здаваліся. Забастоўшчыкі аднавілі работу 10 студзеня 1907 г., калі кіраўніцтва задаволіла асноўныя патрабаванні рабочых.

Але праз два дні старшаму фабрычнаму інспектару Мінскай губерні была адпраўлена тэлеграма ўпраўляючага Ш. Ельніка з паведамленнем, што фабрыка «Маланка» згарэла. Магчыма, гэта быў невыпадковы пажар. Аднаўленчыя работы вяліся марудна, вытворчасць аднавілася толькі ў верасні 1907 г.

24 мая 1907 г. пачалася забастоўка рабочых фабрыкі «Прыма». На пісьмовых патрабаваннях рабочых аб павелічэнні заработнай платы стаяла пячатка Мазырскага сацыял-дэмакратычнага камітэта. Адміністрацыя адмовілася задаволіць іх, рабочыя зноў пачалі за-

бастоўку. 7 чэрвеня паліцыя выявіла каля фабрыкі 12 снарадаў, пачаліся арышты. Частка рабочых, якія прымалі ўдзел у забастоўцы, была звольнена, на іх месцы былі набраны новыя. Гэтая забастоўка была апошнім значным выступленнем пралетарыяту Мазыра ў час падзей 1905—1907 гг. Яна праходзіла ва ўмовах спаду палітычнай актыўнасці і поспеху не мела. На фабрыцы «Прыма» адбыліся пэўныя змены. Былі ўстаноўлены новыя правілы ўнутранага распарадку: работа пачыналася ў 6 гадзін раніцы, заканчвалася ў 7 гадзін вечара з перапынкам з 8 да 8.30 і з 12 да 1 гадзіны дня; качагары пры паравых катлах і машыністы пры паравых машынах працавалі з 5 гадзін раніцы да 7 гадзін вечара; непаўналетнія (12—15 гадоў) пачыналі працу ў 8 гадзін, заканчвалі ў 5 гадзін з тымі ж перапынкамі.

Напярэдадні першай сусветнай вайны ў эканоміцы Расійскай імперыі адбываўся пэўны ўздым. Газета «Правда» 6 ліпеня 1912 г. пісала: «Город Мозырь. Этот уездный городок с 12 000 населением находится в Минской губернии. Рабочая жизнь этого города ужасная. Портные, сапожники и другие ремесленники работают и днем и вечером. Особенного внимания заслуживает находящаяся там известная спичечная фабрика «Молния». Рабочих на этой фабрике около 500, большинство из коих семейные. Работают 12 часов в день. Обращение грубое. Хороший рабочий зарабатывает максимум 60—75 коп. в день и на эти деньги должен прожить с семьей».

На жыццё рабочых Мазыра газета звяртала ўвагу і пазней. «Тяжело живется кузнецам. Самый лучший мастер в кузнице зарабатывает 80 коп.— 1 руб. в день. Это предел, дальше которого самый лучший мастер не продвигается в кузницах. Есть в кузницах так называемые молотобойцы — юноши 15—17 лет. Положение их очень печальное. Зарабатывают они 3—7 руб. в месяц на своих харчах. Работают в тесных кузнях при сильной жаре и сквозном ветре, от которого часто простуживаются. Установленного времени для кузнецов нет. Они работают по 13—15 часов в сутки. За сверхурочные работы ничего не получают. Работают поденно. Многие больны легочными болезнями...» («Правда», 12 ліпеня 1912 г.)

З 23 мая па 13 чэрвеня 1913 г. працягвалася забастоўка работніц упаковачнага аддзела фабрыкі «Маланка». Добрай арганізацыяй вызначалася забастоўка на фанернай фабрыцы «Прыма», якая закончылася поўнай перамогай рабочых. У студзені 1914 г. зноў паўсталі рабочыя фабрыкі «Маланка». У Барбарове, Сідзельніках, Мялешкавічах, Міхалках, Вялікім Бокаве расло хваляванне сялян.

Гадавая валавая прадукцыя мазырскіх прадпрыемстваў у 1914 г. складала 1 390 400 руб. Перад пачаткам вайны фабрыка «Маланка» ўваходзіла ў склад агульнарасійскага запалкавага сіндыката. У горадзе было таксама каля двух дзесяткаў рамесных майстэрняў, дзе працавала некалькі сотняў рамеснікаў. Астатняе насельніцтва займалася галоўным чынам гандлем, саматужным промыслам, а на бліжэйшых хутарах — земляробствам. У «Обзоре Минской губернии» за 1913 г. ёсць наступныя звесткі:

«В Мозыре ярмарок — 1, приблизительная сумма привезенных товаров — 5 тыс. 450 руб., проданных — 5250 руб. По реке Припяти Мозырской судоходной дистанции грузилось 1197 пароходов, 1206 судов, 867 плотов на сумму 8 023 164 руб. На ремонт каменной тюрьмы отпущено 380 руб. По дороге Мозырь — Овруч выстроены 10 новых и 14 мостов отремонтировано. Убыток от пожара по г. Мозырю — 3900 руб., по уезду — 325 666 руб. На содержание пожарной части ушло в Мозыре 2113 руб. 65 коп. Аптек в Мозыре — 1. Имеется общество изящных искусств, любителей парусного спорта.

Еврейская богодельня в Мозыре содержится на суммы коробочного сбора, членские взносы и случайные поступления. Из этих сумм на содержание израсходовано 2637 руб. 18 коп. К 1.01.1913 г. в богодельне призреваемых было 15 человек, поступило в 1913 г. 37 человек, выбыло 23, умерло — 8. Мозырское общество пособия бедным христианам к 1.01.1913 г. имело 657 руб. 34 коп. ...»

У жніўні 1914 г. пачалася сусветная вайна, якая прынесла новыя пакуты насельніцтву, падрыхтавала ўмовы для далейшых рэвалюцыйных падзей. Сялянства імкнулася да ўладання зямлёй, якая, як і раней, была ў руках памешчыкаў. З 1466 тыс. дзесяцін усёй плошчы павета 67,9 працэнтаў (995 тыс. дзесяцін) належала памешчыкам, 11,7 працэнтаў — дзяржаве і царкве. І толькі 20 працэнтаў — сялянам. На тэрыторыі павета было 147 буйных землеўладальнікаў, 50 з якіх валодала больш як 700 тыс. дзесяцін зямлі. Княгіня Гогенлое мела 220 тыс. дзесяцін, граф Тышкевіч — 74 062, браты Лаўтэрбахі — 219 585 дзесяцін, памешчык Кяневіч — 35 тысяч, графіня К. Ігнацьева (Мялешкавічы) — 28 567, А. Горват (Барбароў) — 18 тысяч, К. Снядзецкі (Слабада) — 5404, В. Лянкевіч (Прудок і Хамічкі) — 3006 дзесяцін.

На тэрыторыі сучаснага Мазырскага раёна знаходзіліся маёнткі: Асавец, Антонаўка, Барбароў, Бярозаўка, Каменка, Касцюковічы, Кімбараўка, Лешня (Лясная), Вялікі Бокаў, Малы Бокаў, Малыя Зімовішчы, Махнавічы, Міхалкі, Міцькі, Мялешкавічы, Прудок, Пянькі, Скрыгалаў, Слабада, Сідзельнікі, Стрэльск, Слабодка, Рудня Міхалкаўская, Рудня Каменская, Хамічкі.

На 19 тысяч сялянскіх двароў на Мазыршчыне было ўсяго 239 764 дзесяціны зямлі, 1712 двароў не мелі яе зусім. Больш як трэць сялян не мелі коней. Газета «Минское слова» пісала: «Бедность в Полесье страшная. Она бьет на каждом шагу, лезет в глаза отовсюду. От нее не скроешься ни в поле, ни в лесу, ни в хате, ни на скотном дворе. Леса вырублены, поля голы, амбары пусты с самой осени. На скот смотреть страшно...»

У «Географии Российской империи», выдадзенай у 1912 г., апісвалася жыллё палешукоў: «Селения у белорусов небольшие, 5—6 домов, иногда больше, избы в большинстве курные, покрытые соломой или болотным чаротом. Внутри жилье бедное, пол глиняный, окна маленькие... Еда белорусов очень постная, в подавляющем большинстве она состоит из хлеба с отрубями, картофеля и других овощей...»

У першыя дні вайны, выкарыстоўваючы мабілізацыю ў армію, навабранцы Мазырскага павета разграмілі восем маёнткаў, вінныя лаўкі, нападалі на панскіх леснікоў. Хваляванні, пачынаючы з 20 чэрвеня, адбыліся ў маёнтках Буда-Сафіеўка (памешчыка Маркварта), Міхалкі (памешчыка Лянкевіча), у маёнтках Вялікі Бокаў, Прудок, Барбароў і іншых. У рапарце мінскаму губернатару 29 ліпеня 1914 г. мазырскі павятовы спраўнік адзначаў, што ініцыятарам сялянскіх выступленняў з'явіліся запасныя, якія ўдзельнічалі ў руска-японскай вайне. У ліпені было каля 20 такіх выступленняў. Многія ўдзельнікі іх былі арыштаваны, 60 чалавек па загаду мінскага губернатара асуджаны ваенна-палявым судом. 18 лістапада 1914 г. Мінскім ваенна-акружным судом прысуджаны да смяротнай кары праз павешанне 13 сялян, абвінавачаных у разбойным нападзенні на маёнтак Вялікі Бокаў памешчыцы Бржэзоўскай (цяпер вёска Вялікі Бокаў Каменкаўскага сельсавета). Прысуд быў зацверджаны генерал-ад'ютантам Івановым толькі ў адносінах да Мікалая Каханевіча, Патрыкія Скакаўца і Аляксандра Ахрамчука, астатнія асуджаны да катаргі на розныя тэрміны. Ноччу 18 снежня 1914 г. прыгавор быў прыведзены ў выкананне.

Сяляне самавольна секлі лес, які належаў памешчыкам, палілі маёнткі, захоплівалі маёмасць памешчыкаў і казну. У маі 1915 г. мазырскі павятовы прадвадзіцель дваранства паведамляў мінскаму губернатару: «... У крестьян составилось определенное и глубокое убеждение, что поскольку их отцы, мужья, сыновья и братья призваны на войну, то остальные члены семьи должны бесплатно и безнаказанно пользоваться помещичьим сеном и дровами».

Многія мазырскія прамысловыя прадпрыемствы выконвалі ваенныя заказы. На фабрыцы «Прыма», дзе працавала 210 чалавек, выраблялі скрынкі для снарадаў. Харчовыя прадпрыемствы таксама працавалі на абарону Айчыны. На запалкавай фабрыцы 15 лютага 1915 г. адбыўся пажар, значная частка вытворчых магутнасцей выйшла са строю. У гады вайны на Прыпяці пабудаваны драўляны развадны мост, які замяніў паромную пераправу, пракладзена чыгунка Калінкавічы — Карасцень і пабудаваны чыгуначны мост. Пачалося будаўніцтва Мазырска-скрыгалаўскага тракту і бальшака Мазыр — Лельчыцы.

Нягледзячы на суровы час, працоўныя горада працягвалі барацьбу за свае правы. У ліпені 1915 г. пачалася забастоўка на фанернай фабрыцы «Прыма», накіраваная супраць рашэння яе ўладальнікаў панізіць на 30 працэнтаў і без таго малыя расцэнкі рабочым. Забастоўшчыкі дабіліся значных уступак з боку адміністрацыі.

Фронт набліжаўся да Мазыра. У 1916 г. тэрыторыя Мазырскага павета стала тылам 3-й рускай арміі, якая трымала абарону пад Баранавічамі і Пінскам.

А. Бобр

Жанчына з легенды

Краўчынскі Сяргей Міхайлавіч (псеўданім — С. Сцяпняк) — рускі рэвалюцыянер-народнік, пісьменнік. Быў членам рэвалюцыйнай групы «Зямля і воля». Многія гады жыў за рубяжом, дзе напісаў і выдаў многа кніг аб Расіі, галоўным чынам аб рускіх рэвалюцыянерах, — «Падпольная Расія», «Расія пад уладай цароў», раман «Андрэй Кожухаў» і інш.

Сябраваў з Ф. Энгельсам, Г. В. Пляханавым, Б. Шоў, Э. Войніч. Кнігі Краўчынскага садзейнічалі выхаванню некалькіх пакаленняў рускіх рэвалюцыянераў.

Памёр у 1895 г. у Лондане.

З успамінаў С. М. Сцепняка-Краўчынскага пра рэвалюцыянерку-народніцу Гесю Гельфман

...Я не знал ее лично. Но если в данном случае я отступаю от своего правила — говорить только о личных знакомствах, то побуждает меня к этому не слава, которую приобрело ее имя, а нравственная высота ее личности. Простая, глубоко симпатичная фигура Геси, быть может, лучше характеризует описываемую партию, чем иные блестящие типы, поражающие силой, энергией и разнообразием деятельности. Так скромный полевой цветок часто дает более верное понятие о флоре местности, чем какое-нибудь удивительное и редкое растение.

Геся Гельфман принадлежала к фанатической еврейской семье... Затронутая новыми идеями и не будучи в силах далее терпеть тяжесть семейного ига, Геся бежала из дома родных, унося оттуда как единственное наследие проклятие родителей, которые предпочли бы скорее видеть свою дочь в могиле, чем братающейся с «гойями» (отец Г. М. Гельфман занимался торговлей, мать — домохозяйка, старшая сестра матери помогала по дому. Жила семья Гельфман в районе центральной площади Мозыря, у подножья холма).

Добравшись до Киева, девушка поступила там работать в швейную мастерскую.

Настал 1874 год. В этом году разночинцы начали свое знаменитое хождение «в народ». Революционное движение широким потоком разлилось по всей России, и влияние его достигло даже уединенного жилища молоденькой швеи.

Она познакомилась с некоторыми из девушек, только что вернувшимися из Цюриха, фигурирующими впоследствии в знаменитом процессе 50-ти. Они-то и привлекли ее к движению. Впрочем, ее участие в нем было вначале очень скромным. Она дала свой адрес для революционной переписки. Когда, однако, ее «преступление» было открыто, ей пришлось поплатиться за него ни больше ни меньше двумя годами заключения в Литовском замке по приговору суда. Там, находясь вместе с четырьмя или пятью подругами, Геся впервые познакомилась как следует с принципами социализма и отдалась ему всем сердцем и душой. Но ей не скоро удалось начать применение новых идей к жизни, так как по отбытии наказания, вместо того чтобы выйти на свободу, она была сослана административным порядком в одну из северных губерний, где оставалась до осени 1879 года. Наконец, воспользовавшись какой-то беспечностью своих стражей, она сбежала оттуда и вскоре прибыла в Петербург. Здесь она с жаром бросилась в борьбу, сгорая жаждой дать полное удовлетворение той потребности работать для дела, которая у нее превратилась в страсть тем более жгучую, что пришлось долго сдерживать ее.

Всегда деятельная и неизменно веселая, она довольствовалась самым малым, лишь бы это было полезно для дела. Она охотно выполняла всякие роли: почтальона, рассыльного, часового, и часто

работа была настолько утомительной, что изнуряла силы даже этой здоровой девушки. Сколько раз бывало, она возвращалась домой поздно ночью, измученная до изнеможения после четырнадцати часов беспрерывной беготни по городу. Но на следующий день она поднималась снова бодрая и опять принималась за работу.

Она всегда была готова оказать услугу всякому, никогда не думала о себе. Чтобы дать понятие о нравственной силе и безграничной преданности этой простой, малообразованной женщины, достаточно припомнить последние месяцы ее революционной деятельности. Муж ее, Николай Колоткевич, один из известных и весьма уважаемых членов террористической партии, был арестован в феврале. Над его головой висел смертельный приговор. Но Геся продолжала оставаться в рядах борющихся, скрывая от всех свое страшное горе. Будучи уже на четвертом месяце беременности, она взяла на себя чрезвычайно опасную роль — хозяйки конспиративной квартиры, где изготовлялись бомбы Кибальчича, и пробыла там все время до дня своего вторичного ареста, который произошел в начале марта.

В день приговора она стояла веселая и улыбающаяся перед судьями, которые должны были послать ее на эшафот. Но ее судьба оказалась еще ужаснее: целых четыре месяца ей пришлось ждать казни! И эту нескончаемую нравственную пытку она выносила все время, ни на минуту не упавши духом, несмотря на усилия правительства, которое, побоявшись негодования Европы повешеньем беременной женщины (многие знаменитые люди того времени выступили на защиту Гельфман, в том числе и В. Гюго), старалось, по крайней мере, воспользоваться ее положением, чтобы исторгнуть какие-нибудь признания. Она тянула эту нравственную пытку до тех пор, пока сама жизнь Геси не оказалась в опасности, и только почти накануне родов ей было объявлено о замене смертной казни вечной каторгой.

Она умерла в тюрьме (находилась в Петропавловской крепости в Петербурге) вскоре после рождения ребенка (девочки), который был тотчас отнят у нее...

Степняк-Кравчинский С. Собрание сочинений. М., 1987. Т. 1.

На зары рэвалюцыйнага руху

Гартадзе Якаў Навумавіч нарадзіўся ў 1894 г. на хут. Целяпуны (цяпер г. Мазыр) у сям'і рабочага фабрыкі «Прыма». З 1913 г. — член падпольнага прафсаюза ў Кіеве. Удзельнік Лютаўскай рэвалюцыі, грамадзянскай вайны на Мазыршчыне, арганізатар партызанскага руху. У 1919 г. — ваенком 2-га батальёна Мазырскага стралковага палка, у дні белапольскай акупацыі Мазыра — член падпольнага рэвалюцыйнага камітэта. У 1921—1923 гг. — начальнік павятовай міліцыі, памочнік упаўнаважанага Гомельскай губернскай ЧК, начальнік 2-га раёна Гомельскага губернскага крымінальнага вышуку.

Я. Н. Гартадзе

З 1923 г. — загадчык клуба мазырскай фабрыкі «Чырвоны Кастрычнік», затым упаўнаважаны АДПУ. У 1933 г. быў неабгрунтавана рэпрэсіраваны, рэабілітаваны ў 1956 г.

З успамінаў Я. Н. Гартадзе

...В 1904 году мне было 10 лет, и я хорошо помню революционные и предреволюционные события тех лет. Мозырь в дни революции играл большую роль в революционном движении всей Белоруссии. Я видел, как готовились к революции рабочие фабрики «Прима», как создавались отряды самообороны, проводились массовки в телепуновских оврагах и других местах. Я видел и близко знал социал-демократов, непосредственных участников революции Геннадия Горелика, Эстер Гурецкую, Алексея Дубовца, Наума Алштинс-Шапиро, Б. Сонина (по кличке Дробок), Евсея Кимбаровского, М. Лапущика, М. Шейнмана и других, имена которых стерлись в памяти.

В дни революции, когда колонны рабочих демонстрантов фабрики «Прима» направлялись в город, где смыкались с городским пролетариатом, с рабочими фабрики «Молния», мы, ребятишки, тоже бегали под ногами демонстрантов. Демонстрация направилась к тюрьме, чтобы освободить политзаключенных. Я слышал среди идущих: «Нужно скорее освободить Евсея Когана». Это был известный социал-демократ, искровец, пламенный оратор, пользующийся у трудовых мозырян всеобщим уважением.

Вдруг войска и жандармы открыли стрельбу по демонстрантам. Эти страшные минуты мне запомнились на всю жизнь. Были ранены И. Гурецкий, Е. Кимбаровский, Э. Гурецкая — ей потом ампутировали руку. Е. Г. Когана нашли в тюрьме с проломанным черепом. Так расправилась

царская охранка с мозырскими·революционерами. Позже выяснилось, что в этом побоище и кровопролитии на стороне жандармов действовали и мозырские черносотенцы, прицельно стрелявшие в безоружных демонстрантов.

Затем последовали повальные обыски, облавы и аресты. Хорошо помню, когда арестовали моих соседей, телепунских крестьян Ивана Москаля, Тимофея Телепуна (по прозвищу Тимох Гандупа), Карла Петровского, Адама Остаповича, Алексея Дубовца (трое последних — рабочие фабрики). Всех отправили в ссылку. Эстер Гурецкую, несмотря на тяжелое ранение, схватили и запрятали в тюремную камеру.

З ПАМЯТНАЙ КНІЖКІ МІНСКАЙ ГУБЕРНІ НА 1883 г. ВЫДАННЕ МІНСКАГА ГУБЕРНСКАГА СТАТЫСТЫЧНАГА КАМІТЭТА

Волостные правления

Мелешковичское — старшина — Михаил Тимощенко
писарь — Казимир Заславский
Слобода-Скрыгаловское — старшина — Семен Клименко
писарь — Ярослав Заславский
Михалковское — старшина — Аким Хвещенко
писарь — Иван Поповец

Почетный мировой судья

Учитель Мозырской прогимназии, колежский советник Александр Николаевич Флеров-Булгак.

Народные училища

Скрыгаловское — учительница Екатерина Гахович.
Слобода-Скрыгаловское — учитель Яков Трифонович Черник.
Михалковское — учительница Анна Павловна Адамацкая.
Мелешковичское — учительница Ольга Ануфриевна Савич.

Приходские священники

Мелешковичского — Павел Тилинский.
Скрыгаловского — Василий Завитневич.
Скрыгалово-Слободского — Антоний Чайковский.
Михалковского — вакантная.

Ні ў адной з валасцей не было медыцынскіх устаноў і фельчараў.

ЗВЕСТКІ АБ НЕКАТОРЫХ ВАЛАСЦЯХ І НАСЕЛЕНЫХ ПУНКТАХ МАЗЫРШЧЫНЫ СА СТАТЫСТЫЧНАГА ЗБОРНІКА «ВОЛОСТИ И ВАЖНЕЙШИЕ СЕЛЕНИЯ ЕВРОПЕЙСКОЙ РОССИИ». ВЫПУСК V. СПб., 1886 г.

ВОЛОСТИ:

Волостей	Сельских общин	Селений	Дворов	населения	
				муж.	жен.
Слобода-Скрыгаловская	22	36	681	4170	4300
Мелешковичская	7	11	226	1191	1310
Михалковская	13	30	517	2388	2442

СЕЛЕНИЯ:

Слобода-Скрыгаловская волость:

Слобода-Скрыгаловская — дворов 47, жителей 498, от уездн. центра 18 верст, в селе волостное правление, церковь православная, школа.

Балажевичи — дворов 25, жителей 171, в селе церковь православная, пристань, водяная мельница.

Борисковичи — дворов 22, жителей 361, церковь православная.

Загорины — дворов 11, жителей 100, церковь православная.

Кастюковичи — дворов 27, жителей 261, церковь православная.

Прудок — дворов 32, жителей 250, церковь православная, две водяные мельницы.

Скрыгалов — дворов 57, жителей 495, церковь православная, еврейский молитвенный дом, школа, лавка.

Мелешковичская волость:

Мелешковичи — дворов 87, жителей 860, от уезд. центра 22 версты, в селе волостное правление, церковь православная, школа, спичечный завод.

Васьковка — дворов 12, жителей 123, православная церковь, водяная мельница.

Михалковская волость:

Михалки — дворов 21, жителей 168, от уездного центра 14,5 верст, в селениях Михалки и Писаровка: волостное правление, церковь православная, почта, школа, винокуренный завод, мельница водяная.

Гурины — дворов 12, жителей 122, церковь православная.

Мазуры — дворов 2, жителей 16, кожевенный завод, мельница водяная.

Буйновичская волость:

Махновичи — дворов 61, жителей 467, церковь православная.

Наровлянская волость:

Барбаров (Бабиче, Кожушки) — дворов 32, жителей 226, церковь православная.

СПІС ЗЕМЛЕЎЛАДАЛЬНІКАЎ МАЗЫРШЧЫНЫ (У СУЧАСНЫХ МЕЖАХ) ЗА 1889 г.

Владелец	Имение	Площадь (десятин)
1. Березовский Константин Иванович, дворянин	Вел. Боков	392
2. Беляева Татьяна Дмитриевна, жена надворного советника	Кимборовка	117
3. Горват Александр Игнатьевич, дворянин	Барбаров	10 562
	Дудичи	8970
4. Игнатьева Екатерина Леонидовна, графиня	Скрыгалов	10 148
	Мелешковичи	18 419
	Ремезы	6797
5. Круковские: Константин, Сафроний и Петр Николаевичи	Малые Зимовищи	916
6. Ленкевич Болеслав Иванович	Прудок и Хомички	3006
	Олгомель	1918
7. Ленкевич Владислав Викентьевич, дворянин	Малый Боковец	2100
8. Ленкевич Михаил Игнатьевич, дворянин	Михалки	2000
9. Марцинкевич Варвара Ивановна	Вел. Боков	770
10. Обухович Владислав Станиславович, дворянин	Седельники	1778
11. Пиотрович Николай Яковлевич	Слободка	142
12. Пржибора Северин Антонович, дворянин	Антоновка	250
13. Родевич Михаил Васильевич	Митьки	856
14. Римша Иосиф Викентьевич	Вел. Боков	196
15. Римша Франц Викентьевич	Вел. Боков	196
16. Снедецкий Казимир Осипович, дворянин	Слобода Скрыгаловская	2584
	Костюковичи	2820

Владелец	Имение	Площадь (десятин)
17. Тишкевич Осип Демидович, граф	Осовец	18 324
	Лельчицы	33 204
	Острожанка	33 030
	Высокое	9494
18. Фон-Бок Карл Берентович	Каменковская Рудня	500
19. Яблонская Софья Григорьевна, дворянка	Митьки	575
20. Шеппелер Карл-Генрих Егорович по купчей от 1879 г. стал владельцем имений	Скрыгалов	15 155
	Мелешковичи	22 706

З ДАКЛАДА МАЗЫРСКАЙ ПАВЯТОВАЙ ЗЕМСКАЙ УПРАВЫ ПАВЯТОВАМУ ЗЕМСКАМУ СХОДУ 13 СНЕЖНЯ 1911 г.

...Хлебопашество в Мозырском уезде ведется крестьянами на землях часто негодных, обычно же бедных органическими веществами. При таком характере почвы громадную роль играют вопросы сельскохозяйственной техники и количество удобрений. По отношению этого последнего крестьянское хозяйство обставлено самым невозможным образом. Не говоря уже о том, что крестьянский скот более пяти месяцев, нередко с середины апреля и обычно до октября, пасется или в обремененном пастбищным сервитутом лесу соседнего землевладельца, или, при отсутствии последнего, что встречается редко, в своем никуда не годном лесу, кормится он зимою плохо, а содержится еще хуже. Летом крестьяне гонят его 2—3, а то и 5—7 верст в один конец, что влияет на молочность коровы, вообще изнуряет скот. Зимою крестьяне кормят свой скот кислыми злаками и яровой соломой и содержат его в холодных хлевах со щелями в стенах и воротах, без окон, часто без потолка и с воротами, настолько плохо сделанными, что под ними свободно пролезает собака. Конечно, при таких условиях вся польза корма идет в значительном числе на развитие тепловой энергии, а не на образование молока. Скот при этом мелкий и худощавый. Между тем, для того, чтобы получить хороший навоз, нужен и другой скот и хороший корм...

...Пашут крестьяне обыкновенно негодным сельскохозяйственным орудием — сохой, хотя в последнее время кое-где уже появляется плуг. Механическая обработка почвы при этом недостаточно глубокая и небрежная. Бороны — деревянные, железных почти нет. Окучивание картофеля производится обычно ручным способом при помощи так называемых «копаниц», редко можно встретить обработку картофеля особым плугом — окучником. Канавы отсутствуют, но зато изобилуют межи, дороги и тропинки — превосходные рассадники трав. Посевной материал негодный, содержащий всегда в значительном количестве семена сорных трав. Не говоря о недоброкачественности зерна, ржаная солома тонкая и короткая, такой же и колос... Всматриваясь в современное положение скотоводства в крестьянском хозяйстве, ясно видно, что крестьяне держат коров исключительно ради приплода и как производителей навоза...

Документы и материалы по истории Белоруссии. Мн., 1953. Т. 3.

З ПАМЯТНАЙ КНІЖКІ МІНСКАЙ ГУБЕРНІ НА 1914 г. ВЫДАННЕ МІНСКАЙ ГУБЕРНСКАЙ ДРУКАРНІ

Мозырский уезд

Уездный предводитель дворянства — коллежский асессор Александр Алексеевич Педреп.

Уездная земская управа — Александр Александрович Флеров-Булгак.

Земский врач скрыгаловского врачебного участка — Леонид Казимирович Чайковский.

Одноклассные народные училища в 1914 г. и их учителя:

Балажевичское — Анастасия Прикот; Березовское — Екатерина Ткач; Бибиковское — Михаил Секач, Людмила Жданевич; Васьковское — Дионисий Жогло; Глиницкое — Елена

Немкович; Казимировское — Степанида Олешка; Кустовницкое — Герасим Стахейко; Лешнянское — Лидия Билетова; Мало-Боковецкое — Александра Яковлева; Махновичское — Павел Рухло; Мелешковичское — Адам Дорошевич, Нина Прокопович; Прудковское — Гаврил Кошный, Михаил Кокоренко; Романовское — Григорий Маркуль; Слобода-Скрыгаловское — Петр Турко, Анна Слуцкая; Скрыгаловское — Константин Захарьяш, Василий Крокас.

Працоўныя будні сялян

Сяляне на Мазыршчыне на працягу многіх стагоддзяў займаліся не толькі земляробствам, якое не магло ў поўнай меры забяспечыць іх сродкамі існавання. Значнай падмогай у гаспадарцы з'яўляліся шматлікія рамёствы і промыслы, вядомыя са старажытных часоў. Саматужным спосабам рабілі вазы, сані, дугі, колы, палатно, ганчарныя і бандарныя вырабы. Промыслы былі для сялян асноўнай справай, а таксама дадатковым заняткам у вольны час. Да адмены прыгоннага права ўмельцы, якія выраблялі для свайго памешчыка прадметы побыту, вызваляліся ад работ на паншчыне. Па даных «Агляду Мінскай губерні за 1903 г.» у Мазырскім павеце налічвалася 664 адзіночкі-саматужнікі, якія выраблялі прадукцыі на 64 420 рублёў у год. Аднак развіццё промыслаў ішло павольна — не хапала неабходных матэрыялаў, насельніцтва жыло бедна і поўнасцю залежала ад сваіх гаспадароў.

Найбольш распаўсюджанымі хатнімі промысламі было ткацтва, выраб пражы і нітак. Гэтыя заняткі з'яўляліся неад'емнай часткай натуральнай сялянскай гаспадаркі. Увесь працэс — ад сяўбы лёну да атрымання з яго гатовай прадукцыі кожная сям'я выконвала сваімі сіламі, але асноўныя работы — на полі, а потым і выраб пражы, нітак клаліся на жаночыя плечы. Амаль усё выконвалася ўручную. Ручнікі, посцілкі ткалі на кроснах. Няхітрыя прыстасаванні, зробленыя ў хатніх умовах — калаўроты, маталкі, верацёны — аблягчалі жаночую працу.

Да аднаго з найбольш старажытных рамёстваў, якія бытавалі на Мазыршчыне, адносіцца вытворчасць гліняна-га посуду. Ганчарныя вырабы можна было набыць на штогодніх кірмашах у Мазыры і Скрыгалаве. Тут сяляне куплялі збаны для малака і квасу, кубкі, гаршкі, а таксама посуд для захоўвання прадуктаў, зерня. У паўсядзённым побыце выкарыстоўваліся драўляныя вырабы — лыжкі, дзежкі, кадушкі, бочкі, вёдры, кублы, вырабы з лазы, бяросты і лыка, корабы, кошыкі, сумачкі і г. д. Не кожны гаспадар мог, напрыклад, пашыць кажух з аўчыны.

Важным промыслам былі паляванне і рыбалоўства — у Прыпяці і яе прытоках вадзілася шмат рыбы. У «Энциклопедическом словаре» (т. XIX), выдадзеным І. Ефронам у 1896 г., указвалася, што ў Прыпяці ловяцца асятры, у лясах Палесся водзяцца зайцы, лісіцы, мядзведзі, дзікі, ласі і інш. Паляванне на звяроў і птушак было даволі распаўсюджана, але пасля паўстання 1863 г. жыхарам было забаронена мець агнястрэльную зброю, што значна зменшыла аб'ём здабываемай прадукцыі. У 1903 г. на Мазыршчыне рыбалоўствам займалася 270 чалавек з агульнай гадавой выручкай да 11 770 рублёў. Многія паляўнічыя і рыбалоўныя прылады людзі рабілі самі — пасткі, сеткі і інш.

Пасля рэформы 1861 г. у выніку расслаення сялянства і малазямелля ва ўмовах недастатковага развіцця прамысловасці з'явіліся лішкі сельскага насельніцтва, пачалі пашырацца адходныя промыслы. Важнае значэнне мелі высечка і сплаў лесу, выганка смалы і дзёгцю, выпальванне вугалю, нарыхтоўка бяросты і г. д. У 1903 г. на Мазыршчыне гэтымі промысламі займаліся больш як 18 тысяч чалавек.

Галоўнай крыніцай даходаў памешчыка Горвата ў вёсцы Барбароў былі смалакурні. Мазырскія плытагоны гналі лес па Прыпяці і Дняпры ў Адэ-

су, Мікалаеў, Херсон і іншыя парты Чорнага мора — усяго на 3 млн. рублёў у год. Для адгрузкі лесу на Прыпяці было пабудавана да 10 прыстаней — каля вёсак Балажэвічы, Скрыгалаў, Касцюковічы, Загорыны, Лучажэвічы, Кімбараўка, Сідзельнікі, Барбароў і інш. Ад прыстані Балажэвічы праз вёскі Асавец, Крушнікі і далей на Махнавічы для вывазу лесу была пабудавана і дзейнічала некалькі дзесяцігоддзяў вузкакалейная чыгунка (конка).

Мазыршчына спрадвеку славілася сваімі ўмельцамі — будаўнікамі, цесляpамі, печнікамі, кавалямі. За межамі павета былі вядомы цесляры Слабада-Скрыгалаўскай воласці. Будавалі судны рознага водазмяшчэння — баркі, паўбаркі.

М. Сузько

Загадка мядовага піва

У экспазіцыі Мазырскага філіяла краязнаўчага музея — музея дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, створанага народным мастаком жыхаром горада М. М. Пушкаром, выклікае цікавасць звычайная бутэлька з-пад піва. Высокая, у форме конуса, з зялёнага шкла. Надпіс на ёй сведчыць пра тое, што адліта бутэлька ў Мазыры. У такі посуд у пачатку XX ст. разлівалі піва гарадскога піваварнага завода — славутае мазырскае піва.

У пратаколе будаўнічага аддзялення Мінскага губернскага праўлення ад 12 студзеня 1885 г. гаворыцца аб дазволе купцу другой гільдзіі Майсею Шандрову-Аляксандраву наладзіць у двухпавярховым доме на Кіеўскай набярэжнай у прадмесці Мазыра Кімбараўцы піваварны завод. А піва варылі ў Мазыры адменнае — мядовае, сапраўдны цуд піваварнага майстэрства... Яно пастаўлялася да царскага стала і, як сведчыць легенда, было любімым напіткам Мікалая II.

Было чым ганарыцца мазыранам і І. Павіцкаму, уладальніку півамёдаварнага завода. Прадукцыя яго славілася на ўсю Расію, на этыкетцы быў намаляваны залаты медаль, якім было ўзнагароджана мазырскае піва на кірмашы ў Растове-на-Доне ў 1911 г.

У 1920 г. бандыты арміі Булак-Балаховіча расстралялі І. Павіцкага з сынам. Разам з ім зніклі рэцэпты славутага піва. Існуе версія, што ў архівах Петрадварца, магчыма, захаваўся старадаўні рэцэпт, і, такім чынам, ёсць надзея, што вернецца мядовае мазырскае піва...

А. Адаська

Не зламалі ні турма, ні ссылка

І. М. Палонскі, член РСДРП з 1907 г., працаваў друкаром на мазырскай запалкавай фабрыцы «Маланка», з'яўляўся членам забастовачнага камітэта. За ўдзел у рабочым руху быў арыштаваны і пасаджаны ў мазырскую турму, потым сасланы на катаргу ў Сібір.

У савецкі час быў наркамам працы Крымскага Саўнаркама, генеральным прадстаўніком Дзяржгандлю СССР у Францыі, дырэктарам буйных прадпрыемстваў краіны.

З успамінаў І. М. Палонскага

Рэвалюцыйнае ядро мазырскіх рабочых на пачатку XX ст. знаходзілася на запалкавай фабрыцы «Маланка», дзе я працаваў друкаром па вырабе этыкетак для запалкавых карабкоў. Пад кіраўніцтвам сацыял-дэмакратаў тут не раз праводзіліся забастоўкі рабочых, якія насілі не толькі эканамічны, але і палітычны характар. Людзі патрабавалі павышэння заработнай платы, палітычных свабод. Памятаю забастоўку ў канцы лістапада 1906 г., якая працягвалася цэлы месяц. Адміністрацыя фабрыкі не хацела ісці на ўступкі, але і мы не адступалі ад сваіх патрабаванняў.

У снежні забастовачны камітэт фабрыкі, членам якога я быў, сабраўся для абмеркавання становішча і распрацоўкі далейшых мер барацьбы. Ноч была месячная, хтосьці заўважыў наглядчыка. Мы зразумелі — за намі сочаць, але хавацца было ўжо позна. Уварвалася паліцыя. 18 членаў камітэта, у тым ліку і я, былі арыштаваны і адпраўлены ў мазырскую турму. А пасля — доўгая, цяжкая дарога ў Сібір на вечнае пасяленне з пазбаўленнем усіх правоў і маёмасці.

У ссылцы, у далёкай вёсцы Тасева Енісейскай

губерні, наша становішча было вельмі цяжкім, але мы ніколі не падалі духам. Там я пазнаёміўся са старымі балышавікамі — М. М. Загуменнай, А. А. Чарапанавым, А. А. Садзінай-Чарнявінай і іншымі. Памятаю, як святкавалі 1 Мая 1910 г. З навакольных вёсак сабралася чалавек шэсцьдзесят паліткатаржан. На нагах яшчэ не зніклі сляды ад кайданоў, многія не змянілі арыштанцкіх бушлатаў. З чырвонымі сцягамі і рэвалюцыйнымі песнямі мы ішлі па вёсцы. Мясцовыя сяляне яшчэ не бачылі такога шэсця, арганізаванасці, не чулі нашых песень. Яны гаварылі: «Гэта харугва паліткатаржан». Дэманстрацыя зрабіла на ўсіх такое вялікае ўражанне, што жандары разгубіліся і не ведалі, што рабіць.

У 1912 г. я і ўральскі рабочы Рыгор Котаў рашылі ўцячы з ссылкі. Прабіраліся праз усю Расію — у Парыж, да Леніна. Ніколі не забуду сустрэч з Уладзімірам Ільічом і Надзеяй Крупскай. Я неаднаразова прысутнічаў на сходах парыжскай секцыі сацыял-дэмакратаў, на якіх абмяркоўваліся ўнутрыпартыйныя і міжнародныя пытанні.

Мая спецыяльнасць друкара вельмі спатрэбілася ў Парыжы. Я працаваў у друкарні, у якой выдаваўся цэнтральны орган партыі «Сацыял-дэмакрат». Ішоў час, у Расіі спела рэвалюцыя...

У верасні 1917 г. я вярнуўся з эміграцыі ў Расію. Хутка па мандаце Цэнтральнага камітэта партыі за подпісам Уладзімірскага і Нагіна быў накіраваны ў Крым для падпольнай работы і барацьбы за Савецкую ўладу.

...Лёс складваўся так, што на працягу амаль 60 гадоў мне не ўдавалася пабываць у Мазыры. І вось я ў горадзе майго юнацтва... Вельмі многіх баявых таварышаў ужо няма. Яны жылі, змагаліся, спадзяваліся. Цяжка сказаць, ці спраўдзіліся сёння іх спадзяванні... Добра хоць тое, што засталася пра іх памяць.

З РАПАРТА МАЗЫРСКАГА ПАВЯТОВАГА СПРАЎНІКА МІНСКАМУ ГУБЕРНАТАРУ

29 ліпеня 1914 г.

«...Инициаторами крестьянских выступлений являлись запасные, участвовавшие в русско-японской войне. Если в апреле и мае 1914 года произошло по одному выступлению крестьян в Мозырском уезде, то в июле их было уже 20. Многие участники этих выступлений были арестованы и 60 человек осуждены военно-полевым судом...»

Расійскі дзяржаўны гістарычны архіў (РДГА). Ф. 295. Воп. 1. Спр. 802.

ПАВЕДАМЛЕННЕ Ў ДЭПАРТАМЕНТ ПАЛІЦЫІ

24 студзеня 1915 г.

18 ноября 1914 г. Минским Военно-Окружным Судом присуждены к смертной казни через повешение крестьяне Николай и Ярослав Коханевичи, Патрикий и Ефим Скаковцы, Александр и Григорий Охремчуки, Семен и Дмитрий Колодичи, Тимофей, Михаил и Иван Кулакевичи, Федор Кибукевич и Иван Кравченя, обвиняемые в разбойном нападении на имение Великий Боков Мозырского уезда, помещицы Бржезовской.

Приговор этот утвержден генерал-адъютантом Ивановым лишь в отношении Николая Коханевича, Патрикия Скаковца и Александра Охремчука, а в отношении остальных осужденных смертная казнь заменена каторжными работами: Дмитрию и Семену Колодичам, Ивану Кравчене, Ярославу Коханевичу, Тимофею и Михаилу Кулакевичам, Федору Кибукевичу и Ивану Кулакевичу без срока каждому, а Ефиму Скаковцу и Григорию Охремчуку на двадцать лет каждому.

Приведение приговора над осужденными к смертной казни через повешение состоялось в ночь на 18 декабря 1914 г.

Губернатор, камергер Высочайшего Двора
Правитель канцелярии

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НА РБ). Ф. 295. Воп. 1. Спр. 8703. Л. 178.

Слаўныя імёны

Васільева Анастасія Якаўлеўна — беларускі этнограф, фальклярыст і краязнавец 2-й паловы XIX ст. Настаўнічала ў Пінску, Мазыры і іншых месцах беларускага Палесся, некаторы час працавала валасным пісарам у в. Грабаў (цяпер Петрыкаўскі р-н). Актыўна даследавала побыт, матэры-

яльную культуру, абрады, фальклор сялян, рабіла гісторыка-этнаграфічнае апісанне вёсак Мазыршчыны. Артыкулы «Нататка пра побыт сялян Мазырскага павета», «Веснавыя песні і абрады ў вёсках Мазырскага павета», «Кірмашы ў Мазырскім павеце», «Вытрымкі з жыцця беларускай жанчыны» і многія іншыя былі надрукаваны ў 1877—1881 гг. у газетах «Минские губернские ведомости» і «Виленский вестник».

ЗАМЕТКИ О БЫТЕ КРЕСТЬЯН МОЗЫРСКОГО УЕЗДА В 70-Х ГОДАХ XIX ст.

Пища

...Самый употребительнейший хлеб — ржаной (озимой и яровой ржи), который пекут большими круглыми караваями, на засушенных кленовых листьях. Иногда за недостатком ржаной муки в хлеб подмешивают гречневую. И очень редко, в самые неурожайные годы, рожь мелют невеяную, отчего хлеб выходит пополам с мякиною, по местному выражению — «пушный», впрочем, хлеб этот редко употребляется. На крестины, пасху и другие праздники пекут пироги из той же муки, только поменьше и продолговатой формы, которые сверху обсыпаются мукой, а на свадьбу эти пироги украшают узорами, делаемые резцом в виде кружочков, колец, звездочек и прочее; иногда на свадебные пироги накладываются особые украшения «шишки» в виде колец, еловых шишек, петухов, голубей и др.; в деревнях, лежащих близ местечек, на свадьбу пекут пироги такой же формы из пшеничной муки.

Весною собирают березовый сок, в который кладут ячмень, дубовые листья, кору, и когда он, постояв некоторое время, закисает, его употребляют для варки щей и питья; других квасов почти не приготовляют, предпочитая описанный лучше других.

Одежда

Мужчины всех возрастов, даже небольшие мальчики, носят одинаковую одежду, именно: летом шаровары из толстого холста, довольно широкие, поверх шароваров надевается такого же холста рубаха, с прямым воротом, оставляя притом грудь открытою; на шею надевается «хустка» — кусок холста в 1 аршин длины и $^1/_4$ аршина ширины, на концах крайная кайма, которая ткется вместе с жилетом, поверх рубахи одевается «камзелька», род жилета из домашней крашеницы, стан обматывается длинным красным или пестрым поясом, к которому привешивается на узком ремне калита, кресало и нож, т. е. маленькая в 1 вершок в квадрате кожаная сумка с крышкою, застегивающая на большую медную пуговицу, огниво, которое употребляется при плетении лаптей, в калите же хранятся все курительные принадлежности.

Зимою вся эта одежда делается из сукна собственного приготовления — серого или черного, а сверху всего этого одевается свита и кожух, шитые наподобие казакина, у более щеголеватых свиты и кожухи по всем швам, на груди, рукавах и снизу обкладываются в несколько рядов красными и синими шерстяными шнурками. Если прибавить ко всему этому шапку «магерка» из серого сукна, квадратную, обшитую шнурками, с откидным околышем, который у зимних шапок делается из овчины и опускается на уши в виде крышек, то получится полный костюм, который полешук не изменит, несмотря даже на особенную зажиточность, только разве вместо лычных лаптей надевает смазанные дегтем сапоги.

Женщины одеваются гораздо щеголеватее мужчин. В деревнях Грабовской и других волостей носят «андараки» — это зимняя суконная юбка, тканая в черные, красные и желтые клетьи, такой же передник и корсет без рукавов, рубахи на плечах ткут красными нитками, на шее носят «пацирки», т. е. стеклянные бусы всех цветов, множество крестиков и разных медных вещиц, на голове «наметка» — длинная белая холстина в 3 аршина длины и $^1/_2$ аршина ширины, а на концах красная кайма, она наматывается на лубок «лямец» и надевается в виде шапки, сзади остается длинный конец, который, проходя под корсетом, висит ниже пояса, спереди волосы видны. Сверху, как мужчины, надевают свиты и кожухи, одинакового покроя, только с большим количеством шнурков, на пальцах множество медных перстней. Летом андараки заменяются белыми или пестрыми юбками и передниками с красными снизу каймами. Девичий наряд ничем не отличается от женского, только на голове вместо наметки красный платок, обвязанный кругом головы, волос наружу не показывают...

Музыка и поэзия

Некоторые крестьяне играют на скрипках своего изделия, учатся играть один от другого, и выдающихся способностей к игре ни у кого не замечается. Почти все мужчины и женщины поют, некоторые отличаются недурным голосом, но зато поют механически, без малейшего оттенка, чувства и пересказать словами пропетого не могут. Песня их грустного напева и содержания: во всех выражается жалобы на недостаток хлеба, на дурное обращение свекра, свекрови и других родных, слышатся стоны, вырываемые болью от побоев мужа-пьяницы, недбалицы и непосильного тяжелого труда, но кто сложил эти песни, никто не знает, но, вероятно, они сложились сами собою в давнее трудное время, когда крестьянин изнывал под гнетом крепостного права.

Кроме этих песен есть много и других, которые распределяются по временам года и занятиям, как-то: весенние, жнивные, толочанские, святочные, пасхальные, свадебные и другие, но хотя которая начинается весело, под конец все-таки упоминается одна из нужд народа, иногда переход от веселого к грустному так быстро, что думается, что это другая песня, а между тем по размеру слов и напеву убеждаешься в противном.

В описываемой мною местности нигде не упоминается о богатырях; только в селе Грабово крестьяне рассказывали мне, что в очень давние времена у них был хлопец — пастух, который убил когда-то чужестранного богатыря в рукопашной схватке, поссорившись с ним за кусок сала. Чужестранец тот удивлял всех своею силой и не мог жить без драки, причем ревел, как бык. Могилы пастуха-богатыря никто не знает, так как после одержанной им победы над таким сильным противником его увезли куда-то далеко показывать людям как чудо.

«Минские губернские ведомости». 1879. №17, 18.

Сержпутоўскі Аляксандр Казіміравіч — беларускі этнограф і фальклярыст. Скончыў Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю і Пецярбургскі археалагічны інстытут. У 1884—1893 гг. настаўнічаў на Мазыршчыне і Случчыне. Да 1930 г. працаваў у этнаграфічным аддзеле Рускага музея ў Ленінградзе. Сабраў на Беларусі багаты этнаграфічны і фальклорны матэрыял. У этнаграфічным нарысе «Беларусы-палешукі» (1908) апісаў пабудовы, побыт, звычаі і вераванні сялян Мазыршчыны. Выдаў зборнікі «Казкі і апавяданні беларусаў-палешукоў» (1911), «Прымхі і забабоны беларусаў-палешукоў» і інш. У Мазырскім павеце ў канцы 90-х гадоў запісаў тэксты 53 беларускіх народных песень.

Памёр у 1940 г.

Вось адна з казак, запісаных А. К. Сержпутоўскім на Мазыршчыне.

ШАПТУХА

У якомсь сяльцы жыла старэнькая баба. Была яна адна, бы тая былінка ў полі. Усе яе крэўныя да сваякі даўно паўміралі, а яна як асталася, так і ліпіць, як тое гнілое да старое дзерава. Сяльцо было маленькае, мо якіх дамоў дзесяць. На самым канцы стаяла бабіна хатка. Яна была такая старэнькая, як і сама баба... Знайшоўся якісь добры чалавек, што нарабіў у бабінай хатцы падпорак да аблажыў яе загатай: от і стаіць старэнькая, абросшая мохам, бы яе хазяйка, хатка...

Назбірае баба шчэпачак, падтопіць у печцы да й апякаецца перад полымем. Ведама, на старасці дак і ўлетку холадна. Вот так і жыве сабе старэнькая баба: калі ёсць што, то з'есць, а калі няма, дак і так абойдзецца. Да й колькі ёй трэба? Дасць хто кольвек асушкаў хлеба або бульбы, от баба размочыць скарынку да й пасмокча яе трохі бяззубым ротам, а бульбу спячэ ў прыску да й есць. От гэтым і жывілася тая баба ўжо пэўне гадоў з сарачню. Бачыце, ёй ужо было мо больш як гадоў сто.

Мо яшчэ доўга б пражыла так тая баба, але от раз ехаў праз тое сяльцо тамашны пан, убачыў ён старэнькую бабу і здзівіўся, што яна так доўга жыве.

— Хіба ж ты, бабка, яшчэ жыва? — пытае пан.

— Жыва, паночку... От не дае Бог смерці...

— Як жа ты жывеш?

— Якое маё жыццё, паночак! Як так жыць, дак лепей гніць: зарабіць — не ўздо-

лею, а дзеткі і ўнукі ўсе даўно паўміралі. Некаму і вады падаць.

— Чаму ж ты, баба, не шэпчаш або не варожыш?

— Не ўмею...

— Слухай, баба, я цябе наўчу.

— Наўчы, паночак, наўчы, каб і я недарма свет займала.

Пан прыхіліўся к вуху ды й кажа бабе:

— От як пазавуць цябе к хвораму, дык ты пахукай трэйко на яго ды й шапчы: «Сіголаў жыў, сіголаў не». Пашапчы о гэ трохі, дай яму выпіць вады, ён і паправі цца. А калі памрэ, сіголаў яго бяры. От за тое цябе будуць карміць і паважаць.

Падзякавала баба пану, ды й пачала шаптаць...

Пайшла чутка, што аб'явілася такая баба, такая шаптуха, што вельмі добра шэпча... Павалілі к той бабе адусюль, нясуць і вязуць усякага дабра. Жыве сабе баба ані гаткі. Тым часам той пан, што наўчыў бабу шаптаць, чуе аб тым ды толькі смяецца сабе ціхенька з дурных людзей.

Але вось пайшоў той пан на паляванне, спацеў да пакрычаў проці ветру, от і зрабілася ў яго ў горле скула. Пан к дахтурам — куды там — от-от скула задавіць. Жонка кажа, каб пазвалі тую бабу, а пан і слухаць не хоча, але, нарэшце, як прыпёрла ліха, так згадзіўся. Прыйшла баба, а пан ужо чуць дыхае. От давай баба хукаць да шаптаць: «Сіголаў жыў, сіголаў не».

Прыслухаўся пан, ды як учуў, што баба шэпча тое, што ён яе вучыў, дак яго апанаваў такі смех, што не можа вытрымаць. А баба шэпча і шэпча. Слухаў-слухаў пан ды як зарагоча — скула і трэснула. Выздаравеў ён да й пытае ў бабы:

— Ці ж ты, бабка, усё так лечыш?

— Эге ж, мой саколіку, усё так...

Дык вось як шаптала ды варажыла тая баба.

Даследчык народаў Поўначы

Дзіцячыя і юнацкія гады Эдуарда Пякарскага прайшлі ў Мазыры і ў Барбарове, дзе жыў яго дзед Рамуальд Пякарскі, упраўляючы маёнтка памешчыка Горвата. Эдуард вучыўся ў Мазырскай гімназіі. У 1873 г. яе рэарганізавалі ў прагімназію, замест васьмі класаў стала шэсць. Каб атрымаць сярэднюю адукацыю, Эдуард вымушаны быў пакінуць Мазыр. Вучыўся ў Мінскай, Таганрогскай, Чарнігаўскай гімназіях, дзе пазнаёміўся з рэвалюцыйнай літаратурай. Ён распаўсюджваў творы Чарнышэўскага, Пісарава, народніцкую газету «Вперед».

Затым Э. Пякарскі вучыўся ў Харкаўскім ветэрынарным інстытуце, хутка ўвайшоў у атмасферу грамадскіх інтарэсаў, якімі жыла перадавая моладзь. Ён стаў удзельнікам студэнцкіх сходак, дзе абмяркоўваліся шляхі звяржэння царскага самаўладства, узначальваў дэманстрацыі пратэсту супраць самадзяржаўя. Далейшы лёс юнака склаўся так, што ён быў вымушаны пакінуць вучобу і перайсці на нелегальнае становішча...

А потым — астрогі, этапы, высылкі... Э. Пякарскі сябраваў з такімі вядомымі людзьмі, як пісьменнік У. Караленка, прафесійны рэвалюцыянер П. Аляксееў. Калі Аляксеева забілі, Пякарскі дапамог раскрыць злачынства. У Якуціі, куды Э. Пякарскі быў высланы ў канцы XIX ст. на 25 гадоў, ён самастойна вывучыў якуцкую мову, запісваў лексіку, песні, прыказкі, прымаўкі і іншыя фальклорныя творы гэтага самабытнага народа.

Тут, у Якуціі, Э. Пякарскі здзейсніў сапраўдны навуковы подзвіг, стварыўшы ў надзвычай складаных умовах першы ў гісторыі слоўнік якуцкай мовы з апісаннем побыту, вераванняў, культуры гэтага паўночнага народа, напісаў шэраг фундаментальных прац па духоўную і матэрыяльную культуру народаў Поўначы. За гэтыя працы даследчык быў узнагароджаны залатымі медалямі Расійскай акадэміі навук і Рускага геаграфічнага таварыства, імя яго набыло сусветную вядомасць.

Працамі Пякарскага зацікавіліся вядомыя цюрколагі краіны, з ім у ссылцы трымалі перапіску вучоныя Пецярбурга, Парыжа, Варшавы, Стамбула. У пачатку XX ст. улады даручылі Э. Пякарскаму ўзначаліць экспедыцыю па даследаванні духоўнай культу-

ры і мовы эвенкаў. Адзін з заснавальнікаў якуцкай літаратуры А. Е. Кулакоўскі пісаў Э. К. Пякарскаму: «У нас не было літаратуры, ваш слоўнік павінен паслужыць падмуркам для яе стварэння. Вы сапраўды заслугоўваеце імя «бацькі якуцкай літаратуры». Без вас не знайшлося б асобы, у якой хапіла б дзёрзкасці прыняць на сябе такую каласальную працу, як ваш слоўнік...»

У 1906 г. па хадайніцтве Расійскай акадэміі навук Э. К. Пякарскі пераехаў у Пецярбург. За 45 гадоў навуковай дзейнасці ён стварыў цэлую энцыклапедыю жыцця народаў Поўначы. Сабраны і адпрацаваны матэрыял уяўляе сабою, як пісаў усходазнаўца В. Радлаў, «карціну разумовага жыцця народа, закінутага лёсам на далёкую поўнач Азіі».

Э. К. Пякарскі быў ганаровым членам Акадэміі навук СССР.

Памёр Э. К. Пякарскі 29 чэрвеня 1934 г. Некралог змясцілі ўсе цэнтральныя газеты Савецкага Саюза, навуковыя часопісы Венгрыі, Польшчы. Урад Якуціі ўшанаваў памяць вучонага ўстанаўленнем дзвюх стыпендый яго імя.

В. Шур

Як вучылі на Мазыршчыне

Першая навучальная ўстанова ў Мазыры, створаная езуітамі, адносіцца да пачатку XVIII ст. Мазыршчына ўваходзіла ў склад Рэчы Паспалітай, і не дзіўна, што выкладанне вялося на польскай мове. З цягам часу руская мова выцясняла польскую. У 1803 г. павятовая школа пераўтвараецца ў павятовае вучылішча. Такім чынам, адзінай навучальнай установай у Мазыры ў пачатку XIX ст. было дваранскае двухкласнае вучылішча, якое знаходзілася ў веданні Варшаўскай адукацыйнай камісіі. Пасля закрыцця яе ў 1804 г. вучылішча перайшло ў падпарадкаванне Віленскага універсітэта. Вучыцца мелі права дзеці дваран і заможнай часткі насельніцтва. У вучылішчы выкладаліся закон Божы, расійская і польская мовы, арыфметыка (з трэцяга класа геаметрыя), гісторыя, чыстапісанне, чарчэнне, маляванне. Ва ўсіх класах было дваццаць урокаў у тыдзень, урок працягваўся 90 хвілін.

У сувязі з прадпісаннем Праўлення Віленскага універсітэта ад 30 чэрвеня 1830 г. за № 3317 у Мазырскім вучылішчы было ўстаноўлена 5 класаў і дабаўлены некаторыя прадметы — французская, нямецкая мовы, фізіка. Выкладанне вялося на польскай і рускай мовах. Наглядчык вучылішча Ф. Апасінскі гаварыў:

«Сие новое попечение училищного правления имело и то в виду... Дабы помещикам и прочим в значительном достатке живущим сходно было и с меньшими издержками учить детей своих так, чтобы из таковых училищ прямо поступали в университет... Мнение учителей о нравственности и религии хорошее, прилежание и успехи в науках не худые. Никаких значительных преступлений между учениками не было и чрезвычайные наказания не были употребляемы. Ученики в науках и нравственности превосходные, по причине прекращения курса наук не были избираемы. Здоровье учеников было повременно прерываемо болезнью, особенно лихорадкою, горячкою и пр., почему ученики имели препятствия в науках. Два ученика умерли.

Училищные здания большей частью по 1 сентября 1830 г. починены, один дом вновь построен. Дом смотрителя еще не починен... Трем учителям квартиры нанимаются, но по совершенном окончании починок домов для двух только учителей нужны будут только квартиры, кроме законоучителя грекороссийского исповедания, который и теперь квартиры не имеет. Пожертвований никаких училище не имело.

Эпидемическая болезнь холера была поводом о прекращении курса наук сего года, и, по причине распространения оной в г. Мозыре, ученики с 10 апреля 1831 г. распущены по домам, где находились по 1 сентября».

У 1830—1831 гг. у вучылішчы працавала 8 настаўнікаў, займалася 145 вучняў. Тут была бібліятэка, кабінеты — мінералагічны і французскай мовы.

7 кастрычніка 1859 г. выйшаў дазвол на адкрыццё ў Мазыры гімназіі. Выконваючым абавязкі дырэктара быў прызначаны надворны саветнік Карл Вронскі. 24 лістапада ў гімназіі пачаліся заняткі. Пераважную большасць выхаванцаў яе складалі дзеці дваран і чыноўнікаў. На ўтрыманне гімназіі ў 1861 г. з дзяржаўнай казны выдзелена 10 372 рублі. У сувязі з тым, што ў наступныя гады колькасць вучняў скарацілася, гімназія ў 1876 г. была пераўтворана ў шасцікласную прагімназію. У 1888/89 навучальным годзе ў ёй налічвалася 134 вучні, 12 настаўнікаў і 6 іх памочнікаў. На ўтрыманне ўстановы выдзелена 19 247 рублёў.

З жаночых навучальных устаноў у Мазыры вядомы чатырохкласны пансіён Асоўскай, адкрыты ў 1855 г. Навучэнкі пансіяната плацілі ў год 150 рублёў за вучобу і жыллё. З тых, хто меў сваё жыллё, бралі 75 рублёў. Выкладаліся закон Божы, руская, нямецкая, польская і французская мовы, гісторыя, геаграфія, арыфметыка, чыстапісанне, музыка, спевы, танцы, рукадзелле. У пансіянаце ў асноўным вучыліся дзяўчаты дваранскага паходжання, толькі некалькі асоб належала да простага гарадскога і духоўнага саслоўя. У 1855 г. у пансіёне, які да 1874 г. знаходзіўся пад наглядам дырэктара Мазырскай гімназіі, налічвалася 8 выкладчыкаў і 11 навучэнак, у 1860 г. настаўнікаў было 11, вучаніц — 27.

У 1863 г. Мазырскі прыватны жаночы пансіён перайменаваны ў вучылішча св. Вольгі. Гэта быў лепшы перыяд у жыцці навучальнай установы, калі яна знаходзілася пад наглядам жонкі мазырскага ваеннага начальніка Вольгі Чакмаровай.

У 1870 г. заснавана двухкласнае прыватнае жаночае вучылішча, утрымальнікам і настаўніцай якога была М. І. Мысоўская. Яно знаходзілася ў прыватным доме, аплата за памяшканне складала 200 рублёў у год.

Пасля адмены прыгоннага права колькасць народных школ значна павялічылася. Былі адкрыты вучылішчы ў мястэчку Скрыгалаў, у вёсках Мялешкавічы і Сідзельнікі (Гурыны). Ёсць звесткі, што ў маёнтку Барбароў школа для дзяцей сялян была адкрыта яшчэ ў 1821 г., існавала яна некалькі гадоў і была адноўлена толькі ў 1863 г.

У Скрыгалаве, дзе было больш чым 100 двароў і жыло звыш 600 чалавек, вучылішчам кіраваў законанастаўнік, свяшчэннік Мікалаеўскай царквы Васіль Іванавіч Завітневіч, у Мялешкавічах настаўніцай была прызначана Соф'я Паўлаўна Тылінская, дачка свяшчэнніка мясцовай царквы.

У 1865 г. народнае вучылішча адкрыта ў вёсцы Міхалкі (56 вучняў), у 1873 г. — у Слабадзе (52 вучні). Захаваліся прозвішчы настаўнікаў некаторых навучальных устаноў канца мінулага стагоддзя: у Міхалках гэта быў П. Ф. Кунцэвіч, у Мялешкавічах — А. Я. Дарашэвіч, у Слабадзе — П. А. Турко, у Скрыгалаве — К. М. Захар'яш. Усе яны атрымалі адукацыю ў Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі.

У гэтых школах выкладаліся закон Божы, руская мова і пісьмо, чытанне, славянская мова і чытанне, арыфметыка, спевы. У 1864 г. ва ўсіх вучылішчах павета налічвалася 426 вучняў, сярод іх — 28 дзяўчынак.

1 студзеня 1864 г. выйшаў цыркуляр Віленскага генерал-губернатара аб забароне выкладання ў сельскіх вучылішчах Мінскай губерні польскай мовы — рэакцыя царскіх улад на паўстанне 1863 г. У адказ на гэту забарону ў Мазырскім павеце пачалі ўзнікаць тайныя школы, дзе дзяцей навучалі польскай грамаце. Выкладчыкі яе часта прыцягваліся да адміністрацыйнай адказнасці.

У пачатку XX ст. для сялянскіх дзяцей адкрыліся аднакласныя народныя вучылішчы ў Балажэвічах, Бярозаўцы, Бібіках, Васькаўцы, Глініцы, Жахавічах, Кустаўніцы, Прудку, Раманаўцы, Махнавічах, Лешні, Малым Бакаўцы. У 1913 г. з'явілася яшчэ адна навучальная ўстанова — у Казіміраў-

цы, а ў 1916 г. пачалі працаваць вучылішчы ў Антонаўцы і Зімовішчах.

7 кастрычніка 1909 г. прайшлі ўрачыстасці з выпадку 50-годдзя гімназіі. Гэта было вялікае агульнанароднае свята з урачыстым малебнам у саборы св. Міхаіла, феерверкам і гуляннямі каля прагімназіі і ў гарадскім садзе. Прыехала многа былых вучняў, атрымана шмат віншавальных тэлеграм.

Не паспелі сціхнуць гукі аркестраў, як наглядчык Віленскай навучальнай акругі паведаміў, што міністр народнай асветы дазволіў пераўтварыць Мазырскую шасцікласную прагімназію ў гімназію.

29 кастрычніка 1911 г. у Мазыры адкрылася жаночая гімназія, у якой было 7 асноўных і 1 падрыхтоўчы клас. У 1915 г. на яе ўтрыманне з казны адпускалася 1500 руб., зборы за навучанне складалі каля 17 000 руб. у год. Плата за навучанне ў падрыхтоўчым класе была 60 руб., у 1—3 класах — 70 руб., у 4—5 класах — 80, у 6—7 класах — 100 руб. Такім чынам, у жаночай гімназіі адукацыя каштавала амаль у два разы даражэй, чым у мужчынскай.

Для большасці дзяцей з бедных сем'яў нават пачатковая школа была недасягальнай. І. Зялінскі ў кнізе «Матэрыялы для геаграфіі і статыстыкі Расіі» ў пачатку 60-х гадоў XIX ст. пісаў: «...Недостаток помещений, учителей, средств делают начальное образование для лиц бедного сословия почти невозможным».

27 студзеня 1907 г. у Мазыры была адкрыта ніжэйшая рамесная школа, на ўтрыманне якой выдаткоўвалася 4910 рублёў. Плата за навучанне складала 6 рублёў у год, у школе навучалася да 50 чалавек. Выкладаліся закон Божы, руская мова, арыфметыка, чарчэнне, маляванне, тэхналогія апрацоўкі металаў, слясарная справа. У першы год у рабоце школы было выяўлена шмат недахопаў. 23 верасня 1907 г. камісія ў складзе паліцэйскага чыноўніка і земскага доктара склала акт абследавання Мазырскай рамеснай школы:

«Комнаты, предназначенные под мастерские, чрезвычайно тесные, причем в каждой из них, несмотря на сухую погоду, сырость, что вредно отражается на здоровье как учащихся, так и учителей, классная комната по всем размерам не соответствует вмещению 34 человек. В одной из мастерских, где находятся тиски и другие инструменты, ютится сторож со своей кроватью, кузница помещается в подвальном этаже в маленькой комнате с низким потолком, стены которой наполовину мокры от сырости...»

Пачалася першая сусветная вайна. Ужо ў жніўні 1914 г. кіраванне Віленскай навучальнай акругі скараціла грашовыя выдаткі на патрэбы рамеснай школы. Ва ўсходніх раёнах Беларусі апынулася шмат бежанцаў з раёнаў ваенных дзеянняў. Каб вучыць дзяцей, адкрываліся новыя школы. У Мазыры і павеце ў 1916 г. дзейнічала 7 школ для дзяцей польскіх бежанцаў. Мясцовыя дзеці ў іх не дапускаліся. У школах выкладаліся руская мова, гісторыя, геаграфія.

У Мазыры была прыватная навучальная ўстанова — ніжэйшае вучылішча, якое ўтрымлівалася на сродкі апекуноў. Працавала яўрэйская талмуд-тора, у якой вучыліся толькі хлопчыкі. У горадзе было адкрыта таксама 30 хедараў — пачатковых яўрэйскіх школ па абучэнні хлопчыкаў асновам іудаізму. У яўрэйскім вучылішчы з сумесным навучаннем на 1 студзеня 1917 г. займаліся 53 вучні, выкладанне вялі два настаўнікі. Хедар быў і ў мястэчку Скрыгалаў.

А. Бобр

Мазырская гімназія

У 1803 г. павятовая школа ў Мазыры была пераўтворана ў павятовае вучылішча, а з 1834 г. — у дваранскае вучылішча з пяцігадовым тэрмінам навучання. У наступныя гады вучылішча стала трохгадовым, што выклікала вялікае незадавальненне бацькоў. Колькасць навучэнцаў скарацілася ўдвая. Грамадскасць настойвала на адкрыцці ў горадзе гімназіі, для гэтага збіраліся сродкі.

Мужчынская гімназія. 1905

Нарэшце па рашэнні Міністэрства народнай асветы 7 кастрычніка 1859 г. вучылішча было закрыта і заснавана гімназія — першая сярэдняя навучальная ўстанова Мазыра. 18 лістапада прагучаў першы званок... Праз два гады адкрыліся 4—6 класы, потым — сёмы. У 1865 г. гімназія пераўтворана ў класічную з выкладаннем лацінскай і грэчаскай моваў.

Першы выпуск у гімназіі адбыўся ў 1862 г. Яе скончылі 11 юнакоў, з іх адзін з залатым і два з сярэбраным медалямі. У наступныя гады было 5—8 выпускнікоў. За паўтара дзесятка гадоў гімназію скончылі 108 чалавек — дзяцей дваран, чыноўнікаў, свяшчэннікаў, купцоў. Ім быў адкрыты шлях да вышэйшай адукацыі.

Галоўная ўвага ў вучэбна-выхаваўчай рабоце ўдзялялася рэлігійна-маральнаму выхаванню, «преданности Государю и Отечеству». Выкладчыкі гімназіі павінны былі весці ўрокі толькі на рускай мове. Гэта выклікала пэўныя цяжкасці, большасць выкладчыкаў і гімназістаў былі палякамі. З 1864 г. настаўнікамі прызначаліся толькі рускія.

Да гімназістаў прад'яўляліся суровыя патрабаванні, распаўсюджанай з'явай было другагодніцтва, пераэкзаменоўкі. У 1863 г. з 133 вучняў пераведзены ў наступныя класы толькі 61, у 1873 г. з 132 — 44. Да 1871 г. шырока практыкавалася пакаранне розгамі, навучэнцы часта выключаліся з гімназіі.

Навучанне ў гімназіі было платным, плата бесперапынна ўзрастала: у першыя гады яна складала 5 рублёў за год, у канцы XIX ст. — ужо 40. Педагагічны савет неаднаразова прымаў рашэнне аб вызваленні ад аплаты найбольш бедных навучэнцаў.

Гімназія ў такім правінцыяльным палескім гарадку адыгрывала ролю сапраўднага культурнага цэнтра. Бібліятэка, сабраная настаўнікамі, у 1908 г. налічвала звыш шасці тысяч кніг. Карысталіся ёю не толькі гімназісты. Шырока адзначаліся дні памяці А. С. Пушкіна, М. В. Гогаля, палкаводца А. В. Суворава. Гэтыя мерапрыемствы станавіліся адметнымі падзеямі ў жыцці горада.

Пры гімназіі была адкрыта нядзельная школа для навучання чытанню, пісьму і арыфметыцы ўсіх гараджан.

За школай быў установлены пастаянны паліцэйскі нагляд, і ў чэрвені 1861 г. яна была закрыта ў сувязі з вальнадумствам выкладчыкаў і навучэнцаў, абвінавачаных у распаўсюдж-

ванні «шкодных вучэнняў», «абуральных ідэй». У сувязі з нарастаннем рэвалюцыйных настрояў у грамадстве ў 1861 г. дырэктару гімназіі было загадана ўважліва сачыць, каб гімназісты не ўдзельнічалі ў палітычных дэманстрацыях. За гэта неадкладна выключалі з гімназіі.

Гімназісты не павінны былі выходзіць з дому пасля 19 гадзін, а да 19 — выходзілі з пісьмовага дазволу. Навучэнцы ў адказ на гэта парвалі спецыяльныя журналы выхаду ў горад. Чатыры чалавекі былі выключаны. Калі ў 1863 г. высветлілася, што група вучняў рыхтуе зброю, мае ружжы і нажы, пачаліся новыя выключэнні. Гімназісты патрабавалі вярнуць таварышаў. У адказ — новыя выключэнні. Выключаныя хадзілі па горадзе ў «мяцежнай вопратцы», спрабавалі набыць зброю. У сакавіку 1863 г. у Мазыры і павеце было аб'яўлена ваеннае становішча.

Не ўсе настаўнікі былі аднадушнымі ў рэпрэсіях да гімназістаў. «За ўхіленне ад абмеркавання спраў аб удзеле вучняў у палітычных беспарадках» быў зняты з пасады інспектар гімназіі М. А. Мудроў, які працаваў з дня яе заснавання. У 1873 г. «по высочайшему повелению» Мазырская гімназія была пераўтворана ў трох-, а потым — у шасцікласную прагімназію, якая не давала сярэдняй адукацыі. Гэта выклікала незадавальненне насельніцтва, адток вучняў.

У кастрычніку 1909 г. грамадскасць горада адзначыла 50-годдзе гімназіі. Быў атрыманы дазвол на пераўтварэнне прагімназіі ў васьмікласную гімназію, утрыманне сёмых і восьмых класаў рабілася за кошт платы за навучанне і дапамогі ад гарадскіх улад. Набліжаліся бурныя падзеі 1917 г. ...

За гады свайго існавання з гімназіі і прагімназіі выйшла больш як тысяча чалавек. Многія выпускнікі сталі педагогамі, урачамі, інжынерамі, іншымі спецыялістамі.

А. Бобр, Я. Фарбераў

Бацька і сын Дабравольскія

Сярод выкладчыкаў Мазырскай гімназіі было нямала сапраўдных патрыётаў свайго краю. Так, у 70-я гады, пасля заканчэння Маскоўскага універсітэта, выкладчыкам матэматыкі ў Мазыр прыехаў Уладзімір Ягоравіч Дабравольскі. Настаўнік карыстаўся вялікім аўтарытэтам не толькі сярод вучняў, але і ўсіх жыхароў Мазыра. Ён падрыхтаваў і выдаў у Маскве ў 1886 і 1888 гг. навучальныя дапаможнікі «Падрыхтоўчы курс геаметрыі» і «Памятная кніжка для вучня», якія атрымалі высокую ацэнку ў сучаснікаў.

У 1889 г. У. Я. Дабравольскі памёр. Уладзіміру Дабравольскаму-сыну было 10 гадоў, калі ён застаўся сіратой. Вучыўся ў Мазырскай прагімназіі, затым — у сярэдняй школе. У 1906 г. з адзнакай закончыў Маскоўскае вышэйшае тэхнічнае вучылішча і атрымаў званне інжынера-механіка. За ўдзел у антыўрадавых дэманстрацыях у час вучобы два гады адбываў ссылку ў Сібіры.

У. У. Дабравольскі займаўся выкладчыцкай дзейнасцю, а таксама далейшым вывучэннем механікі і іншых навук, праяўляў асаблівую цікавасць да новай тэхнікі, чытаў публічныя лекцыі па паветраплаванні і авіяцыі. У 1913 г. перайшоў на работу ў Маскоўскае тэхнічнае вучылішча, дзе выкладаў механіку.

У. У. Дабравольскі — доктар тэхнічных навук, прафесар. З 1922 г. ён выкладчык інстытутаў — інжынераў транспарту і электратэхнічнага ў Маскве. Кіраваў кафедрамі ў Ваенна-паветранай акадэміі імя М. Я. Жукоўскага, станкабудаўнічага інстытута і Інстытута машыназнаўства Акадэміі навук СССР. Перад вайной неаднаразова наведваў Мазыр. Быў членам-карэспандэнтам АН СССР, меў шэраг урадавых узнагарод.

Памёр У. У. Дабравольскі 18 жніўня 1956 года.

М. Капач, М. Каян

«Брушны тыф, дызентэрыя, каўтун...»

Адсутнасць элементарнага медыцынскага нагляду за насельніцтвам, нястача сродкаў і спецыялістаў — усё гэта спрыяла распаўсюджванню сярод насельніцтва халеры, воспы, ліхаманкі, туберкулёзу, брушнога тыфу, дызентэрыі, каўтуна. На думку І. Зялінскага, асноўнымі прычынамі высокай смяротнасці сярод жыхароў Палесся з'яўлялася «низменность положения и огромные пространства болот...». У гэтым сцвярджэнні ёсць доля ісціны, але, бадай, галоўнай прычынай такога становішча з'яўлялася слабая матэрыяльная база аховы здароўя.

У 30-я гады XIX ст. у Мазыры існавала бальніца, якая размяшчалася ў будынках былога бернардзінскага манастыра. Яшчэ ў 1838 г. Мінская губернская будаўнічая камісія вынесла рашэнне пабудаваць у Мазыры акружную лячэбніцу на 30 ложкаў. Але не хапіла сродкаў, і праект не ажыццявіўся. На ўвесь павет была адна аптэка.

У 1836 г. упершыню 2567 дзецям Мазырскага павета была зроблена прышчэпка на воспу. Яе рабілі ў горадзе фельчар гарадской бальніцы, лекарскі памочнік і цырульнік. Усяго ў павеце гэтай няпростай справай было занята 5 фельчараў, лекарскі вучань, 20 цырульнікаў і 4 казённыя воспапрывівальнікі.

На 1 снежня 1853 г. у бальніцы на лячэнні знаходзіліся 54 хворыя. У наступным годзе да доктара звярнулася 1985 чалавек, палепшылі здароўе 1832. На ўтрыманне гарадской бальніцы ў год адпускалася 2468 рублёў (на два жаночыя манастыры, не ўлічваючы царквы і сабора, траціласяў той час 3695 рублёў).

У турме быў асобны пакой для хворых арыштантаў. У некаторых маёнтках памешчыкі абсталёўвалі спецыяльныя памяшканні, дзе хворыя сяляне маглі атрымаць медыцынскую дапамогу, але часцей людзі не зважалі на хваробу, лячыліся дома ўласнымі сродкамі. Аптэкай у Мазыры валодаў правізар Янушкевіч. У год выдавалася каля 1200 рэцэптаў.

У сярэдзіне XIX ст. у Мазырскім павеце са 100 дзяцей толькі 52 дажывала да ўзросту 15 год, сярэдняя працягласць жыцця складала 24,2 гады.

Пад канец XIX ст. у Мазыры працавалі дзве бальніцы — гарадская на 15 ложкаў і турэмная, якія абслугоўваў адзін доктар. Гарадская бальніца размяшчалася ў аднапавярховым драўляным наёмным доме і ўтрымлівалася за кошт платы за лячэнне і невялікай дапамогі казны. У турэмнай бальніцы было чатыры месцы.

У 1904 г. колькасць ложкаў у бальніцы павялічылася да 24. Па-ранейшаму не хапала медыцынскага персаналу, адзін доктар прыходзіўся на 1876 жыхароў горада. Хворыя мелі магчымасць лячыцца ў вольнапрактыкуючых урачоў і фельчараў. Да іх звярталіся бяднейшыя жыхары горада, насельнікі рабочых ускраін і бліжэйшых вёсак. Медыцынскія работнікі з'яўляліся спецыялістамі ва ўсіх галінах медыцыны. За прыём хворы плаціў 50 кап. — амаль увесь дзённы заробак рабочага.

У 1908 г. над Мазыром навісла пагроза эпідэміі халеры. У горадзе супраць хваробы былі прыняты некаторыя меры. На фанернай фабрыцы «Прыма» былі вывешаны аб'явы: «Врачебной помощью пользуются все без исключения рабочие фабрики, семействам же рабочих, т. е. их женам и детям, предоставляется помощь в исключительном случае серьезных заболеваний, както: тифа и других опасных болезней». Мінскі губернатар сведчыў: «В бытность мою 15 сентября в Мозыре мною установлено, что на фабрике «Прима» с довольно значительным количеством рабочих не имеется никакого санитарного надзора, что представляет особую опасность в настоящее время, когда в Мозыре появилась холера».

Больш за 10 гадоў перад першай сусветнай вайной, пачынаючы з 1903 г., урачом Мазырскай павятовай бальніцы

працаваў Гаўрыла Яфімавіч Сает, высланы за рэвалюцыйную дзейнасць з Вільні на Палессе. Гэта быў урач шырокага профілю, які меў глыбокія медыцынскія веды і вялікі ўрачэбны вопыт, валодаў англійскай, французскай і нямецкай мовамі, быў знаёмы з рускай і замежнай медыцынскай літаратурай.

Мазырскі павет у пачатку стагоддзя быў разбіты на восем урачэбных участкаў, у тым ліку Скрыгалаўскі і Мазырскі. У 1910—1914 гг. доктарам у Скрыгалаве працаваў Васіль Цімафеевіч Сімановіч. Ён успамінаў: «...Цяжка цяпер уявіць умовы працы ўрача ў Скрыгалаве. Я адзін, а навокал сяляне, сярод якіх многа хворых, вялікая смяротнасць, адсутнасць неабходных медыкаментаў. А яшчэ пачуццё адзіноцтва і бездапаможнасці, паколькі бліжэйшы сябра па прафесіі — урач знаходзіўся за 40—50 вёрст, недзе ў Мазыры і ў Петрыкаве...»

А. Бобр

Вуліца доктара Саета

Старажытны Мазыр раскінуўся на правым высокім беразе Прыпяці. Недалёка ад ракі праходзіць зялёная вуліца імя доктара Г. Я. Саета.

Ён нарадзіўся і жыў у Вільні. У 1898 г. скончыў медыцынскі факультэт Дзерпцкага універсітэта (цяпер Тартускі універсітэт) і займаўся ўрачэбнай дзейнасцю ў Вільні. Удзельнічаў у сходах рэвалюцыйных гурткоў, за што быў высланы царскай паліцыяй у мястэчка Юравічы Рэчыцкага павета. Бліскучая адукацыя, атрыманая ва універсітэце, выдатныя здольнасці прадказвалі яму паспяховую дзейнасць. Але ён вымушаны быў пакінуць Вільню. У 1903 г. з сям'ёй пераехаў у Мазыр і ўладкаваўся на працу ў павятовую бальніцу.

У пачатку руска-японскай вайны Г. Я. Сает быў прызваны на вайсковую службу і накіраваны ў Маньчжурыю ў дзеючую армію малодшым палкавым

Г. Я. Сает

урачом. Больш за паўтара года ён правёў на фронце. Там сустрэўся і пазнаёміўся з ваенным урачом В. В. Верасаевым, таксама выпускніком медыцынскага факультэта Дзерпцкага універсітэта. Абодва ўдзельнічалі ў Мукдэнскай бітве (лютый 1905 г.). Успаміналі родны універсітэт, які праславіўся дзейнасцю К. Бэра, М. І. Пірагова, М. А. Дзяканава і другіх прафесараў, студэнцкія карпарацыі... Разам цяжка перажывалі разлад і непадрыхтаванасць рускай арміі да вайны, нераспарадчасць страявых генералаў, якія кіравалі медыцынскай службай. Сяброўскія ўзаемаадносіны і перапіска Г. Я. Саета з В. В. Верасаевым, будучым вядомым пісьменнікам, працягвалася і пасля вайны.

Вярнуўшыся ў 1905 г. з Далёкага Усходу, Г. Я. Сает аддаваў усе сілы і веды ў барацьбе з распаўсюджанымі ў той час сярод насельніцтва Мазыршчыны інфекцыйнымі хваробамі (тыф, воспа, дыфтэрыя, ліхаманка, сухоты і інш.). Зімою 1907—1908 гг. выязджаў на курсы ўдасканалення па афтальмалогіі ў ардынатуру Кёнігсбергскага універсітэта.

Мазырская павятовая бальніца на 30 ложкаў (адкрыта ў 1863 г.) размяшчалася ў двух старых драўляных дамках. У мужчынскім і жаночым аддзяленнях лячылася 44 хворыя. Абслугоўвалі іх два ўрачы і два фельчары. Аперацыі праводзіліся ў прахадным пакоі. Павятовая бальніца на 10 ложкаў з адным урачом была ў той час

у Скрыгалаве, фельчарскія пункты — у Слабадзе Скрыгалаўскай, Мялешкавічах.

Г. Я. Сает меў глыбокія медыцынскія веды і вялікі ўрачэбны вопыт. Ён з'яўляўся не толькі тэрапеўтам высокай кваліфікацыі, але і спецыялістам у галіне афтальмалогіі, аталарынгалогіі, гінекалогіі, хірургіі. Прымаў і лячыў хворых у стацыянары бальніцы, але меў і хатні ўрачэбны пакой. Надзейным памочнікам доктара была яго жонка М. С. Сает. Пасля заканчэння Варшаўскай кансерваторыі яна не стала прафесійным музыкантам, а, скончыўшы яшчэ зубаўрачэбную школу, дапамагала мужу. У грамадзянскую вайну і пасля яе працавала медыцынскай сястрой у савецкіх шпіталях.

Г. Я. Сает займаўся навуковымі даследаваннямі. У 1911 г. ім была апублікавана навуковая праца аб санітарным стане Мазыра.

У першую сусветную вайну Г. Я. Сает зноў прызываўся на вайсковую службу і знаходзіўся ў дзеючай арміі. За ўдзел у руска-японскай і першай сусветнай войнах узнагароджаны пяццю баявымі ордэнамі і Георгіеўскім крыжам.

Г. Я. Сает з натхненнем сустрэў Лютаўскую і Кастрычніцкую рэвалюцыі. Звольніўшыся з арміі, у 1917 г. вярнуўся ў Мазыр. Тут з першых дзён устанаўлення Савецкай улады яму даручылі займацца арганізацыяй аховы здароўя на Палессі.

Нават грамадзянская вайна не спыніла яго актыўную грамадскую і ўрачэбную дзейнасць. З 1918 г. Г. Я. Сает знаходзіўся ў радах Чырвонай Арміі. За ўмелае аказанне ўрачэбнай дапамогі параненым чырвонаармейцам узнагароджаны ганаровай шашкай.

У кастрычніку 1919 г. Г. Я. Сает быў адазваны з вайсковай службы ў Мазыр для барацьбы з эпідэміяй сыпнога тыфу. Гэта быў другі, не менш небяспечны, фронт. У барацьбу з тыфам уключыліся многія ўрачы, фельчары, сёстры міласэрнасці. Яны не шкадавалі сябе і аддавалі ўсе сілы, каб ліквідаваць эпідэмію. 26 снежня 1919 г. Гаўрыла Яфімавіч Сает памёр ад сыпнога тыфу...

«Здравоохранение Белоруссии». 1991. № 1. С. 78—80.

З гісторыі вёсак

Цяпер у раёне 93 сельскія населеныя пункты. У кожнага свая гісторыя. Некаторым — многа вякоў, іншым — некалькі дзесяткаў гадоў. Адны неаднаразова на працягу тысячагоддзя знікалі і адраджаліся, другія засталіся толькі ў памяці пакаленняў ды ў дакументах.

Адна з найбольш старажытных вёсак раёна, якая ўпамінаецца ў дакументах,— Міхалкі. У «Геаграфічным слоўніку Каралеўства Польскага», выдадзеным у 1880 г. у Варшаве, пра яе гаворыцца пад 1432 г. Вёска Прудок — з 1515 г. Да гэтага часу адносіцца ўпамінанне аб вёсцы Скрыгалаў, якая на працягу стагоддзяў праз гісторыю праходзіць як мястэчка. Мялешкавічы — з 1568 г. Вёскі Зімовішчы, Тварычаўка, Бокаў (Бокаўшчына), Барыскавічы (Брысаўшчына) упамінаюцца ў перапісе апалчэння Вялікага княства Літоўскага 10 мая 1567 г.

Ішлі стагоддзі, мяняліся дзяржавы, мяняўся адміністрацыйны падзел тэрыторыі, расла колькасць насельніцтва, і ў дакументах упамінаюцца ўжо вёскі Слабада Скрыгалаўская — 1649 г., Козенкі (хутар) — 1776 г., Хамічкі — 1796 г., Балажэвічы — 1826 г., Загорыны — 1847 г.

На геаграфічнай карце Мінскага ваяводства значыцца, што ў канцы XVII — пачатку XVIII стст. у сучасных межах раёна было каля трыццаці вясковых пасяленняў: Асавец, Бабіч (Барбароў), Балажэвічы, Барыскавічы, Бярозаўка, Глініца, Васількова (Васькаўка), Ізгорскі (цяпер не існуе), За-

гораны (Загорыны), Казакенкі (Козенкі), Казіміраўка, Касцюковічы, Кустаўніца (цяпер не існуе), Малы Бокаў, Малыя Зімовішчы, Махалкі (Міхалкі) (цяпер не існуюць), Малешкавічы (Мялешкавічы), Махнавічы, Лешня, Лешанскі (Лясная), Маасееўка (Маісееўка), Пенка (Пянькі), Прудок, Раенкі (Раеўскія), Сідзельнікі (Гурыны), Слабада Скрыгалаўская, Скрыгалаў, Стрэльск, Цасцерніс (цяпер не існуе).

Па адміністрацыйным падзеле Мінскай губерні на 1 студзеня 1870 г. значылася 75 вёсак, хутароў, аколіц, засценкаў, аднесеных да Барбароўскай, Буйнавіцкай, Міхалкаўскай, Мялешкавіцкай і Слабада-Скрыгалаўскай валасцей.

Сельскія абшчыны	Сяленні	Колькасць душ, паказаных па рэвізіі
Мялешкавіцкая воласць		
Антонаўская	в. Антонаўка	34
Бярозаўская	в. Бярозаўка	73
	хут. Серашы	8
В. Бокаўская	в. Вялікі Бокаў	28
Мялешкавіцкая	в. Мялешкавічы	280
Раманаўская	в. Раманаўка	69
Барбароўская воласць		
Барбароўская	в. Барбароў	200
	в. Капліца	27
	в. Ніжні Млынок	15
Стрэльская	в. Стрэльск	45
Буйнавіцкая воласць		
Махнавіцкая	в. Забалацце	35
	в. Махнавічы	157
	хут. Заводны Востраў	18
Міхалкаўская воласць		
Міхалкаўская	в. Купрэеўка	27
	в. Мазуры	5
	в. Міхалкі	57
	в. Навасёлкі	63
	в. Слабодка	30
	в. Пісароўка	22
	хут. Пранькі	4
Міцькоўская	в. Міцькі	111
	хут. Кустаўні	5
Сядзельніцкая	в. Акулінка	65
	в. Бібікі	87
	в. Гурыны	45
Пянькоўская	в. Пянькі	16
Руднянская	в. Рудня Міхалкаўская	23
	в. Старасселле	22
Мала-Бакавецкая	в. М. Бакавец	50
	в. Ляхаўцы	25
Навікоўская	в. Навікі	72
Кустаўніцкая	в. Кустаўніца	59
	в. Тварычаўка	17
	в. Матрункі	43
	засценак Міцькі	15
	в. Ясеншчына	6

Сельскія абшчыны	Сяленні	Колькасць душ, паказаных па рэвізіі
Слабада-Скрыгалаўская воласць		
Асавецкая	в. Асавец	67
Балажэвіцкая	в. Балажэвічы	41
Барыскавіцкая	в. Барыскавічы	126
Бельская	в. Белая	24
	хут. Слабадскі	16
Глініцкая	в. Глініца	60
	в. Рудня Скалодзінская	20
	в. Буда Асавецкая	6
Драздоўская	в. Дразды	8
	в. Баланавічы	3
	в. Міхнаўшчына	3
	в. Несцяроўка	3
	в. Чэрніполь ваколіца	2
	Нараўшчызна	14
Жахавіцкая	в. Жахавічы	164
Зімовіцкая	в. Малыя Зімовішчы	90
	в. Вялікія Зімовішчы	47
Казіміраўская	в. Казіміраўка	46
Каменкаўская	в. Каменка	51
	в. Рудня Каменкаўская	47
Касцюковіцкая	в. Касцюковічы	87
Лешанская	в. Лешня	102
Лычажэвіцкая	в. Лычажэвічы	23
Мерабельская	в. Загорыны	30
	в. Мерабель	24
Прудкоўская	в. Прудок	87
	в. Шчакатава	23
	хут. Лудзін	6
Скрыгалаўская	мяст. Скрыгалаў	176
Слабада-Скрыгалаўская	в. Слабада	198
Рэдзькаўская	в. Радаўня	21
	в. Рэдзька	44
	в. Чарамашня	25
Хамічкоўская	в. Майсееўка	67
	в. Хамічкі	46

Падрыхтаваў *М. Капач*

Равеснік Мазыра

Маецца некалькі ўскосных упамінанняў пра вёску (мястэчка) Скрыгалаў, першыя з іх — 1240, 1387, 1435 гг. і г. д. Але шмат нямых сведкаў далёкай мінуўшчыны ў ваколіцах Скрыгалава — курганы, рэшткі гарадзішчаў, разваліны муроў, сведчаць, што гэты населены пункт значна старэйшы. Скрыгалаў знаходзіўся на перакрыжаванні гандлёвых і ваенных шляхоў у Слуцк, Пінск, Мазыр, Оўруч, Тураў, якія ў XII і XIII стст. былі ўжо буйнымі гарадамі.

Па сведчанні Нарбута Стрыйкоўскага, сын літоўскага князя Мантвіла — Ердвіл, першы з князёў літоўскіх, у 1240 г. разбіў тут мангольскіх заваёўнікаў, іх военачальнік Койдан выратаваўся ўцёкамі. Назву Скрыгалаў атрымаў, напэўна, не раней 1387 г. ад імя князя літоўскага Скіргайлы, якому вялікі князь літоўскі Ягайла ў гэтым годзе ўступіў большую частку Палесся.

У 1497 г. наваколлі Мазыра падвергліся страшнаму апусташэнню крымскімі татарамі. Каля Скрыгалава быў забіты мітрапаліт Кіеўскі і Усея Русі Макарый, які ехаў з Вільні (часовай сталіцы Рускай праваслаўнай царквы) у Кіеў.

Да XVIII ст. мястэчка было каралеўскім уладаннем, затым перайшло ў прыватныя рукі. У пачатку XVIII ст. Скрыгалаў належаў Аскеркам, у 1877 г. маёнтак быў куплены Карлам Шэпелерам. На падставе Прывілеі Станіслава Аўгуста ад 28 мая 1782 г. у Скрыгалаве збіраліся два кірмашы — 9 мая і 6 снежня. Кожны тыдзень праводзіўся гандаль, куды з'язджаліся сяляне навакольных вёсак. У адной з кніг «Літоўскай метрыкі» ёсць запісы, якія сведчаць, што ў 1552 г. у Скрыгалаве жыў 31 чалавек, у 1590 г. было чатырнаццаць дымоў (дамоў), 15 служб. У 1702 г. памешчык Аскерка пабудаваў рудню, дзе працавалі сяляне, «якія прыйшлі невядома адкуль больш як 170 гадоў назад».

У 1863 г. у Скрыгалаве адкрыта народнае вучылішча. У 1878/79 навучальным годзе вучылішча наведвала 27 дзяцей. Вучыла іх Еўдакія Шэнец. У наступным навучальным годзе ў вучылішчы займалася 35 вучняў, з іх — 31 хлопчык. Дзяцей навучала новая настаўніца Кацярына Паўлаўна Хаховіч.

У кнізе «Волости и важнейшие селения Европейской Росии» (1886) гаворыцца: «Скрыгалов — дворов 57, жителей 495, имеется церковь православная, еврейский молитвенный дом, школа, лавка».

У 1905 г. у кнізе «Россия. Полное географическое описание Отечества. Том IX» аб Скрыгалаве напісана: «Мястэчка мае 102 двары і больш за 600 жыхароў. Ёсць драўляная царква святога Мікалая, пабудаваная Казімірам Аскеркам, а таксама валасное праўленне і станавая кватэра. Жыхары займаюцца гандлем, земляробствам, рыбалоўствам, рознымі рамёствамі і часткова сплавам лесу... У Скрыгалаве ёсць прыстань на Прыпяці, з якой адпраўляецца ўсіх грузаў разам з плытамі каля 500 тысяч пудоў».

У другой палове XIX ст. у Скрыгалаве быў закладзены на плошчы больш як пяць гектараў пейзажны парк з разнастайным наборам дрэў і кустоўя. Парк часткова захаваўся і ў наш час.

М. Сузько

«Живописная Россия» пра Скрыгалаў і Барбароў

При той же Припяти находится древнее поселение Скрыгалов, бедное местечко. Но оно замечательно великолепным городищем, которое народ зовет Городком. Городище окружено высоким валом и глубоким рвом. Вблизи протекает небольшая речка. На городище видны следы существовавшего большого здания, вероятно, укрепленного замка, хотя об нем и не упоминают летописи. По крайней мере, на самой вершине городища или городка находят во множестве кирпич, камни и даже мраморные плиты. Вблизи городища, в лесах, около деревушки Слободы Скрыгаловской много курганов... При местечке на Припяти есть пристань.

Тоже при Припяти и на берегу большого озера расположен Барбаров, с развалинами большого

замка, с башнями, валами и рвами, вотчина Оскерков.

Во всех этих местечках есть православные церкви, римско-католические костелы и еврейские молитвенные дома.

Как ни малозначительны эти местечки, они имеют здесь громадное значение. Это оазисы среди мрачной и пустынной природы, куда хоть раз или два в год стекаются жители таких же меньших оазисов, чтобы удовлетворить свои нужды, чтобы взглянуть на людей и убедиться в собственном существовании. Они важны для окрестных жителей и в торговом отношении как пункты, где они могут продать или отдать на комиссию свои произведения...

«Живописная Россия». 1882. Т. 3.

Слабада

Вёска Слабада на Мазыршчыне яшчэ нядаўна называлася Слабадой Скрыгалаўскай. Гэта невыпадкова. Гістарычны шлях вёсак быў амаль аднолькавы. У ваколіцах Слабады і Скрыгалава захаваліся месцы старажытных паселішчаў, могільнікі і курганы палян і дрыгавічоў, якія жылі тут у IX — XIII стагоддзях. Археолагі карпатліва даследавалі гэтыя помнікі. Шмат зроблена ў гэтай справе У. З. Завітневічам, які ў 1889—1890 гг. у ваколіцах Слабады даследаваў больш як 15 курганоў.

Невялікае паселішча на пустэчы, куды адсяліліся са Скрыгалава некалькі жыхароў, назвалі Слабадой Скрыгалаўскай. Першапасяленцам на пэўны тэрмін уладальнікі земляў давалі некаторыя льготы, так званыя «слабоды». Адсюль і назва Слабада.

Многа разоў мяняліся ўладальнікі вёскі. Недзе з XVI ст. навакольныя землі належалі Аскеркам, князям Радзівілам, з сярэдзіны XIX ст. — памешчыкам Снядзецкім. Слабаду і іншыя вёскі не раз знішчалі крымскія татары. Так было ў 1497 і 1521 гг. Ёсць у дакументах спасылкі і на тое, што ў Слабадзе ў студзені 1649 г. польскія войскі Радзівіла рыхтаваліся да штурму Мазыра, які праз некалькі дзён разам з жыхарамі быў цалкам знішчаны. Такі ж лёс спасцігнуў і многія іншыя вёскі Мазыршчыны, жыхары якіх прымалі актыўны ўдзел у нацыянальна-вызваленчай вайне Багдана Хмяльніцкага супраць панавання польскіх феадалаў.

У 1755 г. на сродкі памешчыка Казіміра Аскеркі была пабудавана драўляная царква Архістратыга Міхаіла. Прыход ахопліваў 11 бліжэйшых вёсак з насельніцтвам 2360 чалавек.

У 1870 г. у Слабадзе было 198 жыхароў. Тут знаходзіўся цэнтр Слабада-Скрыгалаўскай воласці. У 1876 г. у вёсцы адкрыта царкоўнапрыходская школа. У зборніку «Волости и важнейшие селения Европейской России», выдадзеным у 1886 г., аб Слабадзе дадзены наступныя звесткі: «Слобода Скрыгаловская — дворов 47, жителей 498, от уездного центра Мозыря 18 верст, в селе волостное правление, церковь православная, школа».

Старшынёй воласці ў тыя гады быў Сямён Кліменка, пісарам — Казімір Заслаўскі. Настаўнічаў у Слабадскім народным вучылішчы Якаў Трыфанавіч Чэрнік. Прыходскім свяшчэннікам быў Антоній Чайкоўскі.

Медыцынскіх устаноў не было. Людзей лячылі шаптухі і знахары. А першы кваліфікаваны фельчар у Слабадзе з'явіўся толькі ў пачатку нашага стагоддзя. Больш за паўвека настаўнічаў у вёсцы Петр Адамавіч Турко.

Буйным землеўладальнікам у Слабадзе ў канцы мінулага стагоддзя быў дваранін польскага паходжання Снядзецкі Казімір Осіпавіч. Зямельныя ўгоддзі яго складалі звыш 5400 дзесяцін. Два яго маёнткі знаходзіліся ў Слабадзе і Касцюковічах. У параўнанні з Снядзецкім другі пан Піятровіч Мікалай Якаўлевіч быў «бедны», меў 142 дзесяціны ў Слабодцы.

У 1909 г. у Слабадзе і Слабодцы ўжо было 195 двароў і 1615 жыхароў. Памешчыкі і найбольш заможныя сяляне складалі ў тыя гады 3 працэнты ўсяго насельніцтва, сяляне-сераднякі — каля 30 працэнтаў, беднякі і батракі — звыш 67 працэнтаў. Ёсць звесткі, што ў 20 сялянскіх гаспадарках не было ні коней, ні валоў.

Малазямелле і беднасць прымушалі сялян шукаць работу ў іншых месцах, пашыраўся адыходны промысел. Важнае значэнне мелі высечка і сплаў лесу, выганка смалы і дзёгцю, выпальванне вугалю, нарыхтоўка бяросты. Далёка за межамі воласці і павета былі вядомы цесляры Слабады Скрыгалаўскай. Яны будавалі дамы, розныя гаспадарчыя пабудовы. Асабліва іх шанавалі за будаўніцтва рачных суднаў. Тут слабадскім майстрам роўных не было.

М. Капач, У. Робак

Па дарозе на Тураў і Гарадок Давыдаў

Пра паўднёва-прыпяцкую Мазыршчыну ў 1905 годзе ў кнізе «Россия. Полное географическое описание нашего Отечества» сказана: «Менее всего населена часть Полесья по южную сторону р. Припяти между ее долиной и притоками Горынью и Убортью, в этой части находятся и самые обширные пространства сплошных болот...»

Сярод лясоў і балот на невялікім узвышшы, на адлегласці каля двух дзесяткаў вёрст ад Мазыра, узніклі першыя пасяленні будучай вёскі Мялешкавічы. Упершыню аб ёй можна знайсці ўпамінанне, якое адносіцца да XVI ст., у «Географическом указателе выборных документов», у актавых кнігах Віленскага цэнтральнага архіва. Паводле граматы, якую выдаў у 1568 г. польскі кароль Сігізмунд Аўгуст, сялом Мялешкавічы, у якім налічвалася каля двух дзесяткаў двароў, валодаў Ельяш Будзіл.

У 1845 годзе маёнтак належаў калежскай асэсаршы памешчыцы Антаніне Снядзецкай. У ім налічвалася 78 двароў, у вёсцы Васькаўка, якая ўваходзіла ў склад маёнтка, — 9 двароў. У дзвюх вёсках пражывала 333 чалавекі мужчынскага полу і 322 жаночага. Маёмасць сялян складала: 10 коней, 180 кароў, 241 авечка, 167 свіней, 222 вуллі з пчоламі, 143 быкі і 116 ялавак. У маёнтку было 20 404 дзесяціны зямлі, 305 — сенажаці, 12 873 дзесяціны займаў лес. Кожнаму двару быў выдзелены надзел зямлі: 1 1/3 дзесяціны сядзібнай, 15 2/3 — ворнай, 5 дзесяцін сенажаці, за што кожны сялянскі двор — мужчыны ад 16 да 55 і жанчыны ад 15 да 50 гадоў павінны былі на працягу кожнага тыдня адпрацаваць на карысць памешчыка па 3 дні — апрацоўваць палі, араць, жаць збожжа, касіць сена. Па 12 дзён у год кожная сялянская сям'я мусіла працаваць на будаўніцтве і рамонце панскіх будынкаў, млыноў, мастоў, дарог.

Кожны сялянскі двор штогод плаціў даніну: адзін рубель грашыма, а таксама — адну куру, 10 яек, 3 гарцы ягад, сотню грыбоў, 2 чацверыкі хмелю. Кожная жанчына прала з дваровага льну пражу і па адным таліку даўжынёй 5 чвэрцяў у 40 пасмаў аддавала гаспадару маёнтка. На сваёй гаспадарцы сяляне апрацоўвалі зямлю, разводзілі жывёлу, займаліся пчалярствам і рыбалоўствам. Нарыхтоўвалі будаўнічую драўніну і клёпку, звозілі лес для сплаву на бераг Прыпяці, збіралі ў лесе ягады і грыбы, хмель.

У абавязкі сялян уваходзіла быць праваднікамі ў начальства, якое праязджала па шляху з Мазыра ў Пінск, на Тураў, ахоўваць «чыноўніцкі люд», даваць коней, «дабы начальство не имело малейшего замедления в пути». Аб гэтым было запісана ў спецыяльным раздзеле «Общие повинности крестьян» інвентарнага вопісу памешчыцкага маёнтка Мялешкавічы.

З 1878 года непадалёку ад вёскі дзейнічаў смалакурны завод, які належаў памешчыку Генрыху Шэплеру. У ведамасцях 1885 года запісана, што на заводзе ёсць 10 печаў і 10 катлоў, працуюць трое мужчын і 10 чалавек «на стороне». Для таго, каб атрымаць 80 бочак прадукцыі па 58 вёдраў, скарыстоўвалася 120 сажняў дроў. Загадваў вытворчасцю мешчанін Гобель Гольвер. Меўся таксама конны млын, які належаў Янкелю Фрыдману. Другі млын быў у Паўла Лузана на хутары Млынок.

Мемарыяльная дошка на будынку СШ у в. Мялешкавічы — аб узнагароджанні вёскі ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга БССР у 1929 г.

У «Памятной книжке Минской епархии на 1887 г.» паведамлялася, што «в селе Мелешковичи находится церковь во имя Рождества Просвятое Богородицы». Была таксама прыходская школа, адчыненая ў 1863 годзе. Навучаліся 41 хлопчык і 6 дзяўчынак. Праз некаторы час школа была пераўтворана ў народнае вучылішча. 29 лістапада 1914 г. Канстанцін Панкееў ахвяраваў вучылішчу ўчастак зямлі ў 1375 квадратных сажняў з маёнтка Мялешкавічы, купленага ім 11 лістапада 1885 г. у графіні Ігнацьевай:

«Участок этот дарится Мелешковичскому народному училищу исключительно для устройства на нем образцового сада и огорода с целью распространения среди местного населения практических сведений по садоводству и огородничеству, что должно быть возложено на учителя, знающего выше указанные отрасли сельского хозяйства или вообще имеющего свидетельство о слушании сельскохозяйственных курсов, с тем, чтобы все доходы с означенного сей дарственной участка земли поступали бы в пользу местного же учителя как вознаграждение за его труды по устройству и поддержанию в порядке образцового сада и огорода...»

Некалькі стагоддзяў Мялешкавічы былі цэнтрам воласці. У 1886 г. у вёсцы было 87 двароў і 860 жыхароў. З другой паловы мінулага стагоддзя жыхары Мялешкавіч пачалі адсяляцца на хутары Іванкаўшчына, Млынок, Зяленка і інш.

М. Галенка, М. Капач

Барбароў

Вёска Барбароў калісьці адносілася да Рэчыцкага павета, пазней — Нараўлянскага раёна, з 1963 г. — Мазырскага. Размешчана яна ў маляўнічым месцы на высокім абрывістым беразе ракі Прыпяць. «Мястэчка Барбароў, якое раней называлася Бабічы, знаходзіцца ў чацвёртай благачыннай акрузе Рэчыцкага павета пры рацэ Прыпяць і ваенна-камунікацыйнай дарозе з Рэчыцы на Мазыр. Ад губернскага горада знаходзіцца за 380, ад павятовага — за 105, ад паштовай станцыі — за 25, ад Лібава-Роменскай чыгункі — за 150 вёрст», — гаворыцца ў адным з дакументаў, што захоўваюцца ў Нацыянальным дзяржаўным архіве Беларусі.

У дакуменце ад 20 снежня 1509 года сказана, што ў гэты дзень Сігізмундам I выдадзены гаспадарскі прывілей двараніну Аляксандру Багданавічу Гоцкаму з Бабіч. У 1680 г. невядомы ўладальнік Бабіч скардзіўся на свайго папярэдніка, які яго разарыў.

У сярэдзіне і другой палове XVIII ст. Бабічы неаднаразова аказваліся на шляху атрадаў, якія прымалі ўдзел у казацка-сялянскіх паўстаннях на Украіне, — пра гэта ёсць упамінанні ў гістарычных дакументах. Змена назвы вёскі адбылася недзе ў канцы XVIII ст. Так, у 1795 г. стацкаму саветніку Сіверсу было падаравана мястэчка Барбароў у вечнае і патомнае ўладанне з 1396 душамі сялян з зямлёй, якія былі адабраны ў літоўскага стражніка Яна Аскіркі. Мястэчка трапіла да свайго новага ўладальніка ў ліку іншых вёсак пад час трэцяга падзелу Рэчы Паспалітай.

Што датычыць назвы вёскі Барбароў, то ёсць некалькі меркаванняў навукоўцаў і краязнаўцаў. Некалі ў вёсцы жыў памешчык. У яго была прыгажуня дачка — Барбара. Яна спагадліва адносілася да сялян. Старажылы лічаць, што ў аснову назвы вёскі і пакладзена імя Барбара. Вось другая версія. Насупраць вёскі Барбароў, за Прыпяццю,

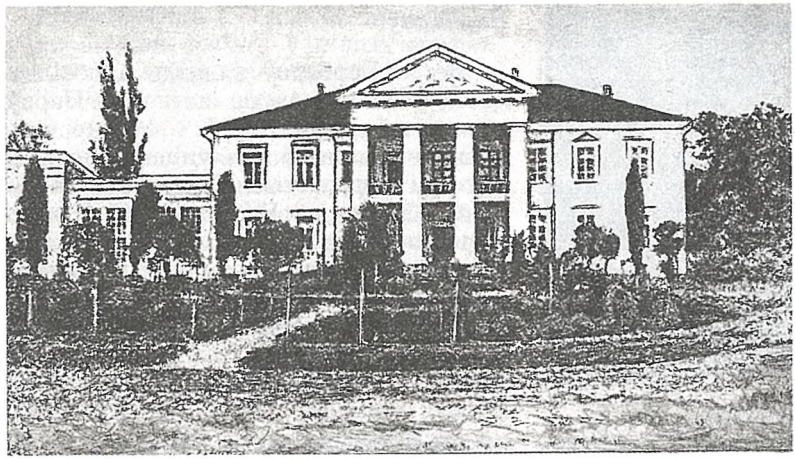

Палац Горватаў у в. Барбароў. Пачатак XX ст.

знаходзяцца Юравічы. У 1674 г. палавіна гэтай вёскі належала Барбары Лошчына з роду Юдзіцкіх. Не выключана, што Барбара Лошчына бывала ў Бабічах і з'явілася прататыпам гераіні легенды.

У 1779 г. у Барбарове была пабудавана Успенская праваслаўная царква. У вёсцы была і каталіцкая капліца. Прыхаджанамі царквы былі 742 мужчыны і 786 жанчын Барбарова і іншых навакольных вёсак.

З першай паловы XIX ст. уладальнікам Барбарова стаў А. А. Горват. Ён пабудаваў у вёсцы на беразе возера вялізны палац, які славіўся на ўсю губерню. Падарожнік і гісторык П. М. Шпілеўскі ў кнізе «Мазыршчына» так пісаў пра гэты палац: «Старажытная архітэктура гэтага замка — зубчатыя вежы, калоны, шпілі, глыбокія яры, канавы, падземныя хады, навясныя масты надавалі будынку характар нейкага асаблівага часу, ледзь не рыцарскага, калі рыцарства існавала ў заходне-рускім краі».

Палац знаходзіўся ў ландшафтным парку, не менш вядомым, чым сам будынак.

Уладальнік маёнтка гандляваў жывёлаю, салам, хлебам і лесам з паўднёвымі губернямі і Польшчай. З барбароўскай прыстані па Прыпяці вывозілася ўсіх грузаў да 250 тысяч пудоў у год. Ёсць звесткі пра тое, што ў Барбарове была ў мінулым стагоддзі фабрыка па вырабе тканіны з воўны.

У 1863 г. у вёсцы было адкрыта народнае вучылішча. Першымі настаўнікамі былі Ягор Сцяпанавіч Салінавіч, які скончыў Маладзечанскую настаўніцкую семінарыю, і свяшчэннік Сава Рыгоравіч Сулкоўскі. Наступным настаўнікам быў П. Юдзіцкі, які працаваў у Барбарове каля 40 гадоў.

У 1886 г. у Барбарове налічвалася 32 двары і 226 жыхароў, а праз 23 гады, у 1909 г., — 120 двароў і 807 жыхароў.

М. Капач, М. Сузько

Шумяць стогадовыя дрэвы...

На высокім беразе Прыпяці, над лукавінай яе старога рэчышча ў Барбарове раскінуўся адзін з найбольш старых на Мазыршчыне паркаў, сфарміраваны ў сярэдзіне XIX ст. У канцы галоўнай вуліцы вёскі захаваліся рэшткі сядзібнага ансамбля Горватаў, які ў свой час уключаў палац, флігель і пейзажны парк. Мураваны флігель — аднапавярховы будынак з чатырохкалонным порцікам. Добра захавалася ўязная брама з руставанымі калонамі, увенчанымі барочнымі дэкаратыўнымі вазамі. Ліпавая алея адсюль перасякае двухарачны цагляны мост цераз ручай.

Сядзіба — помнік архітэктуры позняга класіцызму.

Парк плошчай 5 гектараў складаецца з дзвюх частак. Больш высокая, заходняя, дзе знаходзіўся палац, аддзелена ад усходняй лагчынай. Алея абсаджана каштанам конскім. Парк засаджаны пераважна мясцовымі пародамі дрэў — клёнам, ліпай, таполяй, каштанам. Ёсць шаўкоўніца, розныя віды глогу. Шмат дэкаратыўных кустоў, а ўсяго звыш 40 парод.

Алеі пракладзены па прыбярэжным адхоне, адкуль адкрываюцца маляўнічыя, далёкія перспектывы — пойма, супрацьлеглы бераг з пясчанымі дзюнамі. Удалечыні ўгадваюцца муры старажытнага замка ў Юравічах.

Нават рэшткі былой велічы і раскошы ўражваюць. Продкі пакінулі аб сабе памяць, і нельга быць няўдзячным тым, хто пракладваў сцежку нашчадкам...

В. Грыгор'еў

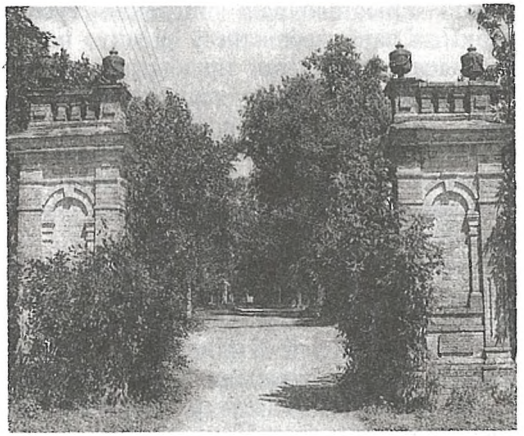

Уваход у парк у в. Барбароў

Вёска майстроў

Адно з першых упамінанняў пра вёску Балажэвічы адносіцца да 1725 г., калі тут была пабудавана царква. Першыя хаты старадаўніх Балажэвіч будаваліся на месцы сённяшняга цвінтара, тут калісьці быў цэнтр вёскі. У 1811 г. частка зямлі была перададзена царкве князем Казімірам Радзівілам. Царкве належала таксама возера Падбароч і Паповы востраў. Наступнае ўпамінанне аб вёсцы адносіцца да 1826 г. Пры апісанні маёнтка Прудок за 1847 г., які існаваў з 1515 г., указваецца, што ў яго склад уваходзілі вёскі Шчакатава, Майсееўка, Мерабель, фальваркі Хамічкі і Балажэвічы. Фальварак Балажэвічы, як сведчаць дакументы, пабудаваны ў 1826 г.

Захавалася Статутная грамата маёнтка Асавец памешчыкаў Рудзеўскіх ад 28 лістапада 1862 г., з якой вынікае, што ў маёнтак уваходзіла Балажэвіцкае сельскае таварыства — 21 двор. У вёсцы жыло 40 мужчын. Прыводзяцца прозвішчы жыхароў Балажэвіч, якія існуюць і цяпер, — Дубень, Дамасевіч, Яцушка, Шаставец, Радовіч, Завенка, Ястрэмскі.

Пасля адмены прыгоннага права ў 1861 г. сяляне па закону маглі выкупляць зямлю ў памешчыка. У выкупным акце вёскі Балажэвічы ад 15 сакавіка 1870 г. сказана, што з 1862 г. з'явілася яшчэ 14 сялянскіх двароў, гэта значыць, сяляне купілі зямлю. Усяго ў карыстанні мясцовых сялян было 14 дзесяцін сядзібнай зямлі, 196 дзесяцін ворнай і 273 дзесяціны сенажаці. У 1862 г. сяляне былі пераведзены са здзельнай павіннасці на аброк, штогод ім трэба было выплачваць 456 руб. 96 кап. Жыхары неслі розныя павіннасці — галоўныя і дадатковыя. Усяго за год яны павінны былі адпрацаваць 104 дні пешшу і 104 дні з цяглом. Акрамя таго, сяляне былі абавязаны рамантаваць масты, агароджы, чысціць канавы, яры, несці даніну гаспадару за карыстанне ракою і лесам.

У даведачным выданні за 1886 г. «Воласці і важнейшыя сёлы Еўрапейскай Расіі» аб Балажэвічах напісана: двароў 25, жыхароў 171, ёсць праваслаўная царква, прыстань на рацэ, вадзяны млын.

Неўрадлівымі былі балажэвіцкія землі, мала вабілі вока паноў. Паме-

шчыкі прыстасоўвалі вядзенне гаспадаркі да запатрабаванняў рынку; намагаючыся павялічыць прыбытак, пашыралі пасевы за кошт сялянскіх надзелаў. Актыўна ішоў гандаль лесам. У 1880 г. да Балажэвіч ад Махнавіч для вывазу лесу была пракладзена вузкакалейка, якая падыходзіла да самай прыстані.

Праз дзесяць гадоў пры мясцовай царкве была адкрыта школа, размешчаная ў наёмным доме. Першым настаўнікам быў Цімафей Хмялеўскі, за навучальны год ён атрымліваў 20 рублёў.

У 1904—1913 гг. у Балажэвічах дзейнічаў шпулетакарны завод, меўся паравы рухавік магутнасцю 100 конскіх сіл. Тут працавалі 120 рабочых, якія выраблялі чаўнакі, бабіны, шпулькі і іншае абсталяванне для прадзільных і ткацкіх фабрык на 100 тыс. рублёў у год. Прадукцыя завода на міжнароднай выстаўцы 1905 г. у Бруселі была ўдастоена Вялікага залатога медаля, а ў 1912 г. у Бесарабіі — Малога залатога медаля.

Апошнім уладальнікам Балажэвіч у пачатку XX ст. быў дваранін В. Ф. Дрэцкі. Жыў ён у Польшчы, маёнткам кіраваў упраўляючы, нехта Дэмскі.

Цяпер аб паходжанні назвы вёскі. Тапонім Балажэвічы, на думку даследчыка Жучкевіча, паходзіць ад прозвішча Балашэвіч, у аснове якога ляжыць прозвішча цюркскага паходжання Балаш. Балаш — гэта вельмі шануемы на старажытным Усходзе камень лазурыт. Пацверджаннем версіі можа быць тое, што ў 1497 г. тут праходзілі крымскія татары, магчыма, ад іх і пайшла назва.

М. Сузько, М. Яцушка

Прудок

Вёска Прудок — старажытнае паселішча. Дакументы сведчаць, што маёнтак Прудок існаваў з 1515 г. Яму належалі вёскі Прудок, Шчакатава, Загорыны, Мерабель, Хамічкі і Майсееўка. У 1845 г. у маёнтку памешчыка Лянкевіча было 630 жыхароў, з іх 319 мужчын, налічвалася 95 дамоў. На кожны двор прыходзілася дзесяціна прысядзібнай зямлі, на кожную мужчынскую душу — дзевяць дзесяцін ворыва і тры дзесяціны сенажацяў.

У сярэдзіне XIX ст. ад маёнтка Прудок былі заведзены асобныя інвентары на новыя маёнткі Хамічкі і Загорыны, аддадзеныя ў спадчыну сынам Лянкевіча. На 1.1.1870 г. у Прудку па рэвізіі налічвалася 87 жыхароў. Да прудкоўскай сельскай абшчыны адносіліся вёска Шчакатава і хутар Лудзін.

М. Сузько

Побач з рэчкай Тур

Вёска Барыскавічы размешчана паміж двух маляўнічых узгоркаў. Побач рэчка Тур, у якой да меліярацыі было шмат рознай рыбы, ракаў. Вуліцы вёскі паралельныя. Адна з іх праходзіць у лесе і мае назву Хутар.

У «Геаграфічным слоўніку Каралеўства Польскага», выдадзеным у 1880 г. у Варшаве, сказана, што вёска Барыскавічы знаходзіцца побач з рэчкай Тур за 10 км на захад ад Мазыра. Адносілася яна да Слабада-Скрыгалаўскай воласці. У вёсцы ў 1861 годзе было ўсяго 13 двароў і каля 130 жыхароў, якія лічыліся за маёнткам Прудок.

Калісьці праз вёску працякала і рэчка Салакуча, якая брала пачатак каля вёскі Козенкі. Захавалася назва мясцовасці паміж Барыскавічамі і Козенкамі — Салакуча. Рэчка высахла, засталася толькі легенда, якую яшчэ можна пачуць ад старажылаў.

Жыла пані. І была ў яе дачка. Гэтая дачка пакахала хлопца, які не даспадобы быў яе маці. Маці вельмі старалася разлучыць дачку з каханым, але дарэмна, і яна кляла дачку. І вось аднойчы дачка плыла па гэтай рэчцы на лодцы. Лодка затанула. Патанула і дачка. Пасля гэтай трагедыі рака пачала ўвачавідкі мялець і зусім высахла.

Раней у вёсцы былі царква, тры млыны — адзін вадзяны і два вет-

ракі. Да 1905 года ў вёсцы зусім не было школы. Тут не было ніводнага пісьменнага чалавека. Ужо ў 80-х гадах XIX ст. у вёску зрэдку пачалі прыходзіць з арміі салдаты, якія ўмелі чытаць і пісаць. З 1905 года больш заможныя сяляне пачалі наймаць настаўніка, каб вучыць сваіх сыноў. Вучыць дзяўчынак лічылася неабавязковым. Іх справа — працаваць у гаспадарцы.

К. Цалуйка

Між лясоў і балот

За сорак кіламетраў ад Мазыра, ля дарогі ў Тураў, між лясоў і балот, пасяліліся ў сярэдзіне XVII стагоддзя першыя жыхары Махнавіч. Аб гэтым сведчыць геаграфічная карта Мінскага ваяводства канца таго ж стагоддзя, дзе ўжо была пазначана назва вёскі. На ранейшых картах такога пасялення не было.

Але новыя пасяленцы XVII ст. не былі першымі жыхарамі гэтай мясцовасці. Археалагічныя помнікі, якія захаваліся каля вёсак Махнавічы і Дзербінка, паказваюць іншае. Ва ўрочышчах Дубовіна і Цымбалы вучоныя выявілі і абследавалі звыш 60 насыпаў вышынёй 0,5—1 м і дыяметрам 8—12 м на плошчы каля 10 гектараў. На думку навукоўцаў, гэта могільнікі — пахаванні нябожчыкаў далёкіх продкаў — дрыгавічоў і палян. Яны жылі тут у IX — XII стст.

Ішлі гады, вякі. Павялічылася насельніцтва Махнавіч. Па адміністрацыйным падзеле Мінскай губерні ў 1870 г. сярод 75 вёсак і іншых пасяленняў у Махнавіцкай сельскай абшчыне Буйнавіцкай воласці значыліся: вёскі Махнавічы з насельніцтвам 157 душ, Забалацце — 35 душ, хутар Заводны Востраў — 18 душ. Дзесьці ў першай палове XIX стагоддзя на сродкі мясцовых багатых землеўладальнікаў у Махнавічах была пабудавана Увядзенская праваслаўная царква.

У статыстычным выданні «Воласти и важнейшие селения Европейской России» за 1886 г. (выпуск V, Санкт-Пецярбург) дадзены такія звесткі па Буйнавіцкай воласці: «Махновичи — дворов 61, жителей — 467, церковь православная».

Галоўным заняткам сялян Махнавіч на працягу стагоддзяў былі земляробства і жывёлагадоўля. Некаторы прыбытак сялянскім гаспадаркам прыносіў збор лясных ягад і грыбоў. Востра адчувалася малазямелле. Лепшыя землі, лясныя ўгоддзі ў акрузе належалі мялешкавіцкаму, рамязоўскаму і буйнавіцкаму памешчыкам, якія валодалі амаль 60 тысячамі дзесяцін зямлі.

Сяляне за свае надзелы зямлі павінны былі некалькі дзён на тыдні адпрацаваць на карысць памешчыка — апрацоўваць палі, касіць сена, рамантаваць панскія будынкі, дарогі, масты. Паколькі Махнавічы знаходзіліся на дзяржаўнай дарозе, што звязвала цэнтр павета Мазыр з многімі заходнімі валасцямі і гарадамі Тураў, Давыд-Гарадок і Пінск, у абавязкі сялян уваходзіла выдзяляць коней для праезду чыноўнікаў і быць іх праваднікамі і ахоўнікамі.

З другой паловы мінулага стагоддзя, пасля адмены прыгоннага права, пачалі развівацца лясныя промыслы. Нарыхтоўвалася будаўнічая драўніна і клёпка, лучына і бяроста для смалакурных заводаў, выраблялiся дзёгаць і паташ. У 1880 г. побач з Махнавічамі для вывазкі лесу на рачную прыстань Балажэвічы была пабудавана вузкакалейная чыгунка, цяглавай сілай на якой былі коні. Сляды гэтай «конкі» захаваліся і цяпер.

У цэнтры буйнога ляснога масіва за некалькі вёрст ад Махнавіч у сярэдзіне мінулага стагоддзя ўзнікла вёска Зялёны Мох, уладальнікамі якой былі мясцовыя памешчыкі. Яны ўсё больш займаліся гандлем лесу, прадукцыяй яго перапрацоўкі. Там жа быў пабудаваны дыхтоўны памешчыцкі дом, пасаджаны сад. Некалькі рэдкіх дрэваў з гэтага саду зберагліся да нашага часу.

У пачатку XX ст. у Махнавічах было адчынена аднакласнае народнае вучылішча, дзе вучылася да двух дзесяткаў хлопчыкаў і некалькі дзяўчынак. Настаўнікам быў Павел Рухло. Памяшканнем для школы служыла сялянская хата.

Па зямельнай рэформе з пачатку нашага веку пачалося рассяленне вясковых жыхароў на хутары. Больш чым 150 сялянскіх сем'яў перавезлі свае пабудовы на хутарскія надзелы сярод лясоў і балот, паводдаль хата ад хаты. А ў Махнавічах засталося каля трох дзесяткаў двароў, праваслаўная царква і карчма пры дарозе. Жылі тут і восем сем'яў яўрэяў, якія трымалі свае лаўкі і кузні.

З пачаткам сусветнай вайны ў 1914 г. амаль пяцьдзесят мужчын былі мабілізаваны на фронт, астатняе дарослае насельніцтва вёскі з цяглавай сілай удзельнічала ў будаўніцтве дарогі Мазыр — Лельчыцы — Тураў.

В. Бабкова, М. Капач

СПІС НАСЕЛЕНЫХ ПУНКТАЎ МІНСКАЙ ГУБЕРНІ (1909)

Мазырскі павет

Населенный пункт	Душ обоих полов	Дворов	Населенный пункт	Душ обоих полов	Дворов
г. Мозырь	10 396		хут. Иванковщина	26	5
д. Акулинка	360	72	д. Казимировка	344	44
д. Антоновка	230	33	д. Каменка	419	62
д. Балажевичи	435	59	хут. Камень	34	4
д. Березовка	371	69	д. Мелешковичи	1730	231
д. Бибики	450	76	д. Мерабеля	158	22
Березовское имение Веселкино	18	1	д. Михалки	296	52
д. Боков Великий	193	29	им. Михалки	28	1
д. Боков Малый	336	56	д. Млынок Нижний	124	18
им. Боков Малый	11	1	д. Млынок Мелешковичский	38	8
им. Барбаров	32	8	д. Моисеевка	454	64
д. Барбаров	775	112	д. Новики	261	52
фольв. Барбаров	96	14	д. Осовец	445	64
д. Борисковичи	735	118	им. Осовец	19	1
д. Буда Зимовая	142	21	д. Пеньки	97	20
хут. Буда Казимировская	126	15	хут. Передрейка	161	23
хут. Буда Моисеевская	18	2	д. Провтюки	335	47
д. Буда Осовецкая	142	21	д. Прудок	466	62
д. Белая	165	28	им. Прудок	44	1
д. Васьковка	300	50	д. Романовка	430	75
д. Глиница	428	60	д. Рудня Каменская	209	30
хут. Гряда Криничная	74	11	д. Рудня Михалковская	139	27
д. Груд Кеневичев	192	31	д. Рудня Скрыгаловская	108	14
д. Дрозды	56	7	мест. Скрыгалово	1284	204
д. Жаховичи	915	122	им. Скрыгалово	35	1
хут. Забрачье	26	3	д. Слобода Скрыгаловская	1172	156
д. Заболотье	154	28	им. Слобода Скрыгаловская	129	1
д. Загорины	232	32	д. Слободка Скрыгаловская	314	38
им. Загорины	12	1	д. Слободка Михалковская	86	19
хут. Зеленка	35	5	д. Сколодин	188	21
д. Зимовищи Большие	338	42	д. Стрельск	120	19
им. Зимовищи Большие	10	1	д. Хомички	218	39
д. Зимовищи Малые	435	46	им. Хомички	20	1
им. Зимовищи Малые	11	1	д. Щекотова	202	24

1917

1941

У АГНІ РЭВАЛЮЦЫЙ І ВОЙНАЎ

За ўладу Саветаў

1917 год. Мазыр жыў напружаным трывожным жыццём прыфрантавога горада, вайна патрабавала ўсё новых ахвяр, падаў узровень жыцця насельніцтва, але ніхто не здагадваўся, якія небывалыя выпрабаванні, якія вялікія гістарычныя падзеі неўзабаве напаткаюць народ.

Праз некалькі дзён пасля таго, як у Петраградзе перамагла Лютаўская рэвалюцыя, мазыране даведаліся аб стварэнні Часовага ўрада. У горадзе і яго ваколіцах адбываліся сходы і мітынгі, удзельнікі якіх адзінадушна віталі перамогу над царызмам.

Прыкметную ролю ў лютаўскіх падзеях на Мазыршчыне адыгралі матросы Прыпяцкага атрада суднаў, якія базіраваліся ў Мазыры. Гэты атрад у першую сусветную вайну ўваходзіў у склад Заходняга фронту.

Пра падзеі тых дзён расказвае актыўны ўдзельнік рэвалюцыйнага руху на Мазыршчыне У. І. Мазуркевіч. «Пасля таго, як 28 лютага 1917 г. быў распаўсюджаны маніфест імператара Мікалая II аб адрачэнні ад трона і стала вядома, што ўлада перайшла ў рукі Часовага ўрада, у Мазыры быў праведзены агульнагарадскі мітынг. Вялікі двор мужчынскай гімназіі ўяўляў незвычайнае відовішча. Адзін за адным выступалі прамоўцы з палымянымі прамовамі. Гаварылі пра тое, што ўжо трэці год ідзе вайна за інтарэсы капіталістаў, з кожным днём усё больш ахвяр. Канец вайны можа прыблізіць толькі народ, калі ён завершыць рэвалюцыю і возьме ўладу ў свае рукі... Усюды палымнелі лозунгі «Далоў царскі ўрад!», «Далоў вайну!», «Няхай жыве дэмакратычная рэспубліка!»...»

Хутка былі прагнаны са сваіх пасад чыноўнікі старога рэжыму. Замест губернатараў, павятовых начальнікаў прызначаліся прадстаўнікі Часовага ўрада — губернскія і павятовыя камісары. Новая ўлада ахвотна падтрымлівала стварэнне камітэтаў, камісій і іншых арганізацый, якія супрацоўнічалі з ёй. Мэта іх была — накіраваць жыццё правінцыі ў рэчышча «парадку і цішыні», забяспечыць непадзельную ўладу Часовага ўрада і працяг вайны.

Мазырскім павятовым камісарам быў прызначаны памешчык А. А. Булгак-Флёраў, што выклікала незадаволенасць насельніцтва. Камісар вымушаны быў адмовіцца ад пасады. У інфармацыйным лісце губернскага аддзела па справах мясцовага самакіравання гаварылася, што памешчык пакінуў сваю пасаду «без асаблівага націску»... Па прадстаўленні губернскага камісара мазырскім павятовым камісарам быў зацверджаны таварыш пракурора Мінскай акругі П. М. Фалевіч, а Булгак-Флёраў узначаліў павятовую земскую ўправу.

Палітычнае жыццё ў Мазыры ажывілася. Розныя партыі спяшаліся стварыць у горадзе свае арганізацыі. Да

Дэлегаты 1-га акруговага з'езда Саветаў

ўлады імкнуліся бундаўцы, сацыялісты-рэвалюцыянеры (эсэры), прадстаўнікі Аб'яднанай яўрэйскай сацыялістычнай партыі, Польскі выбарны камітэт, Партыя народнай вольнасці... Пачала дзейнічаць арганізацыя РСДРП, большасць якой складалі меншавікі. Бальшавіцкая група не была нават створана. У красавіку 1917 г. арганізавалася аб'яднаная РСДРП — меншавікі і бальшавікі. З «аб'яднанкай» мелі сувязь і бундаўцы. Дзейнічала невялікая арганізацыя БСГ (Беларуская сацыялістычная грамада). Кожная арганізацыя карысталася падтрымкай розных груп насельніцтва па нацыянальных і класавых прыкметах.

У сакавіку адбыліся выбары ў мазырскія Саветы рабочых і салдацкіх дэпутатаў. Большасць месцаў атрымалі эсэры, бундаўцы і меншавікі. Саветамі кіравалі эсэры Малыкін і Каменеў.

Сялянам цяжка было разабрацца ў складанай палітычнай сітуацыі ў павеце. Камісары Часовага ўрада, земствы, Савет рабочых і сялянскіх дэпутатаў пераконвалі сялян цярпліва чакаць лепшай долі, вырашэння зямельнай рэформы праз Устаноўчы сход. Памешчыкі між тым заставаліся пры сваіх інтарэсах.

У красавіку Саветы аб'ядналіся. Большасць месцаў захапілі прадстаўнікі згодніцкіх партый, якія падтрымлівалі Часовы ўрад. Амаль увесь дакастрычніцкі перыяд Мазырскім Саветам

кіраваў Малыкін. Сярод членаў выканкама Савета, у які ўваходзілі Лакін, Корнеў, Злотнікаў, Гафштэйн, Гурэцкая, Ермакоў і Каменеў, бальшавікоў не было, хоць у горадзе працавала нямала актыўных членаў гэтай партыі. Адзін з іх — дваццацігадовы рабочы фабрыкі «Маланка» Ф. І. Віршыц. У сакавіку 1917 г. яго выбралі старшынёй фабзаўкама. Разам з Ліўшыцам ён быў членам Савета. Пад іх кіраўніцтвам рабочыя фабрык «Маланка», «Прыма» адразу пасля Лютаўскай рэвалюцыі абязброілі канвой і гарадавых.

8 красавіка Мазырскі Савет рабочых дэпутатаў прыняў пастанову аб 8-гадзінным рабочым дні, якая насіла рэкамендацыйны характар: «На чаргу павінна быць пастаўлена правядзенне ў заканадаўчым парадку 8-гадзіннага рабочага дня ... без памяншэння заработнай платы». Адначасова Савет папярэджваў аб недапушчальнасці неарганізаваных выступленняў рабочых, заклікаў да пагаднення з прадпрымальнікамі.

11 мая 1917 г. у адным з першых нумароў газеты «Известия Мозырского Совета рабочих и солдатских депутатов» паведамлялася, што ўводзіцца 8-гадзінны рабочы дзень, пазаўрочныя работы дазваляюцца ў парадку выключэння за двайную плату, а напярэдадні святаў — 7-гадзінны рабочы дзень. Забаранялася жаночая і дзіцячая праца на прадпрыемствах са шкоднымі ўмовамі. Прадпрымальнікі ўспрынялі пераход да 8-гадзіннага рабочага дня без супраціўлення, таму што вялікі попыт і высокія цэны на тавары дазвалялі перакласці лішнія затраты на пакупніка...

У маі 1917 г. на фабрыцы «Маланка» была створана бальшавіцкая ячэйка. У яе ўваходзілі рабочыя Траццякоў, Ліўшыц, Віктар Чарнецкі, Лерман, Фрыдман, Кірпічнікаў і Віршыц. Старшынёй ячэйкі быў абраны Ліўшыц, сакратаром — Віршыц. Лёс многіх першых бальшавікоў склаўся трагічна. У барацьбе за ўладу Саветаў загінулі Траццякоў, Лерман, Фрыдман. У 1920 г. белапалякі павесілі Кірпічнікава.

У маі — чэрвені ў Мазыры прайшла забастоўка рабочых абутковых майстэрняў. У ходзе яе заработная плата была павышана ад 40 да 100 працэнтаў. Рабочыя актыўна падтрымлівалі забастоўку калектыву лесапільна-фанернага завода на ст. Пціч. У дапамогу забастоўшчыкам было сабрана 317 рублёў. На неспакойную станцыю прыбылі мазырскія рабочыя Малышкін і Петравец, якія рашуча падтрымлівалі рабочых завода. Забастоўка працягвалася 27 дзён і закончылася перамогай рабочых.

Вясной і ўлетку 1917 г. пад націскам рэвалюцыйнай барацьбы ў гарадах узмацніўся і сялянскі рух. Сяляне захоплівалі зямлю, маёмасць гаспадароў, высякалі казённы і памешчыцкі лес, праганялі з пасад чыноўнікаў Часовага ўрада. Батракі і малазямельныя сяляне падняліся супраць памешчыка Лянкевіча ў маёнтку Міхалкі. Уладальнік маёнтка Сідзельнікі Багдан Абуховіч, які меў 380 дзесяцін зямлі, тэлеграфаваў 26 чэрвеня міністру ўнутраных спраў, што Міхалкаўскі камітэт самавольна дзеліць зямлю. Барбароўскі памешчык Горват таксама прасіў абараніць яго ад самавольных дзеянняў сялян і мясцовых камітэтаў.

Сялянскія хваляванні пракаціліся па ўсім Мазырскім павеце. Першым арганізаваным мерапрыемствам стаў сялянскі з'езд, які адбыўся 29 красавіка. Пасля абмеркавання пытання аб зямлі з'езд запатрабаваў бясплатнай перадачы беззямельным сялянам усіх памешчыцкіх, царкоўных і іншых земляў. З такім жа патрабаваннем з'езд накіраваў дэлегатам на I Усерасійскі сялянскі з'езд старшыню Мазырскага павятовага зямельнага камітэта Ф. Цалко, які, аднак, не апраўдаў даверу сялян. З'езд прызнаў неабходным працяг вайны, адобрыў «заём свабоды», выказаў давер Часоваму ўраду.

Ліпеньскі расстрэл дэманстрацыі рабочых і салдат у Петраградзе выклікаў гнеўнае абурэнне мазыран. Была праведзена дэманстрацыя пратэсту, але

кіраўніцтва Мазырскага Савета ўпарта падтрымлівала дзеянні Часовага ўрада.

У жніўні мазырскія бальшавікі выйшлі з аб'яднанага камітэта, разарвалі адносіны з «абаронцамі» і стварылі самастойную арганізацыю. 23 жніўня Палескі камітэт РСДРП(б) накіраваў мазырскай арганізацыі бальшавікоў пісьмо, у якім ухваляў рашэнне «адда-ліцца ад «абаронцаў», абяцаў усемагчымую падтрымку, дапамогу літаратурай, сувязь з ЦК партыі і прапанаваў прыняць удзел у канферэнцыі бальшавікоў Паўночна-Заходняга краю ў Мінску.

Палітыка Мазырскага Савета была непастаяннай і супярэчлівай. Савет узяў пад свой кантроль, абапіраючыся на рабочыя дружыны, станцыі Мазыр, Калінкавічы, прыстань на Прыпяці, пошту, тэлеграф. На мітынгах салдаты адмаўляліся ісці на Петраград, арыштоўвалі афіцэраў. І адначасова Мазырскі Савет, кіраўнікі прафсаюза актыўна выступалі ў падтрымку Часовага ўрада. 30 жніўня Савет заявіў, што гатовы прыкласці ўсе намаганні, каб абараніць адзіную, прызнаную ўсёй краінай вярхоўную ўладу — Часовы ўрад.

У сярэдзіне мая адбыўся 2-гі з'езд сялянскіх дэпутатаў, у чэрвені — 3-ці. Яму папярэднічалі бурныя падзеі. Савет паспрабаваў збавіцца ад бальшавіка, афіцэра 3-й арміі В. Азарава, які карыстаўся вялікім аўтарытэтам у горадзе і павеце. Камандуючаму Заходнім фронтам быў накіраваны зварот з просьбай адклікаць з Мазыра Азарава, які актыўна выступаў «з прапагандай бальшавізму ў прыфрантавой паласе, што дрэнна ўздзейнічае на сялян і салдат», і перадаць яго справу ў франтавую пракуратуру. У рабоце з'езда ўдзельнічала вялікая група салдат.

5 верасня адбыўся 4-ты з'езд сялянскіх дэпутатаў, на рашэнні якога рашучы ўплыў аказалі бальшавікі. З'езд запатрабаваў стварыць кіруючыя органы з прадстаўнікоў рабочых і сялян, перадаць сялянам зямлю памешчыкаў, адмяніць смяротную кару на фронце, аб'явіць раўнапраўе нацый, неадкладна падпісаць дэмакратычны мір.

Уплыў бальшавікоў усё больш адчуваўся ў горадзе. Пад іх націскам 4 верасня Савет абмеркаваў контррэвалюцыйнае выступленне Карнілава, запатрабаваў устанавіць рабочы кантроль над вытворчасцю і размеркаваннем, нацыяналізаваць банкі і буйныя прадпрыемствы, спыніць вайну, распачаць барацьбу з разрухай, увесці прагрэсіўны падатак.

5-ты з'езд сялянскіх дэпутатаў Мазырскага павета адбыўся 6—7 кастрычніка. У прэзідыум яго ўваходзіў член Мінскага камітэта РСДРП(б) і Мінскага Савета М. І. Крывашэін, якога выбралі ганаровым старшынёй з'езда. У прэзідыуме былі В. Азараў, сяляне Чубар, Місачэнка, Ветраў. З'езд выпрацаваў рашучую, непрымірымую рэзалюцыю, якая патрабавала абмежавання правоў памешчыкаў, капіталістаў і банкіраў, неадкладную перадачу зямлі сялянам, скліканне Устаноўчага сходу.

Бальшавіцкі характар рэзалюцыі з'езда адзначылі газеты «Свободный народ» і «Речь», якія сцвярджалі, што гэтая рэзалюцыя з'яўляецца «пагрозай анархіі». Павятовы камісар П. Фалевіч дакладваў галоўнаму ўпраўленню міліцыі, што ў павеце разрастаюцца беспарадкі, сяляне захопліваюць і дзеляць зямлю памешчыкаў. «Становішча з кожным днём становіцца горшым. Хутка яно стане пагражальным дзякуючы бальшавіцкай рэзалюцыі сялянскага з'езда».

У верасні — кастрычніку ў населеных пунктах павета адбылося звыш дваццаці сялянскіх хваляванняў. Батракі патрабавалі перадаць ім зямлю памешчыкаў, царкоўнікаў і кулакоў, ліквідаваць кабальную арэнду, палегчыць падатковы цяжар.

Маскоўская эсэраўская газета «Зямля і воля» паведамляла, што на аснове пастановы Мазырскага павятовага зямельнага камітэта сяляне захопліваюць яравыя палі і сеюць жыта. Газета «Речь» — цэнтральны орган партыі ка-

дэтаў — змясціла паведамленне, што з'езд сялян, які адбыўся ў Мазыры, прыняў шэраг рэзалюцый бальшавіцкага характару.

Увосень 1917 г. рэвалюцыйны рух узняўся на самую высокую ступень. Становішча ў Беларусі было неспакойным: дэманстрацыі, сялянскія выступленні, хваляванні салдат Заходняга фронту. 25 кастрычніка Часовы ўрад быў звергнуты. II Усерасійскі з'езд Саветаў у Петраградзе ўтварыў Савет народных камісараў на чале з У. І. Леніным. Улада ў Мінску і ў Мінскай губерні перайшла ў рукі Ваенна-рэвалюцыйнага камітэта.

У Мазыры Савецкая ўлада ўстанаўлівалася з вялікімі цяжкасцямі. Уплыў аказвала тое, што ў Савеце рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў бальшавікі, як і раней, былі ў меншасці. Савет рабочых і салдацкіх дэпутатаў не падтрымаў кастрычніцкі пераварот. Старшыня Савета Малыкін заявіў: «Нашы таварышы-бальшавікі памыляюцца, беручы ўладу ў свае рукі. Гэта прывядзе да анархіі...»

Савет пачаў сабатаваць мерапрыемствы Савецкай улады. Рабочыя фабрык «Прыма», «Маланка» і іншых прадпрыемстваў, матросы Прыпяцкага атрада суднаў патрабавалі зняць стаўленікаў Часовага ўрада з іхніх пасад і стварыць ваенна-рэвалюцыйны камітэт. Так былі прагнаны павятовы камісар Фалевіч і яго намеснік Ліякумовіч, начальнік міліцыі Несцярэнка і іншыя. Быў створаны Ваенна-рэвалюцыйны камітэт на чале з радавым 510-га Васільсурскага палка М. І. Паўлавым. У Савет увайшлі бальшавікі Барабанаў, Азараў, Ліўшыц, матрос Сядых, Лук'яновіч і Э. Гурэцкая (Бунд).

Вялікую дапамогу пры ўстанаўленні Савецкай улады ў Мазыры аказаў накіраваны з Мінска Ваенна-рэвалюцыйным камітэтам Заходняй вобласці і фронту 24-гадовы большавік С. В. Федаровіч. Нягледзячы на маладосць, ён не раз арыштоўваўся царскімі ўладамі за палітычную агітацыю. Быў

М. І. Паўлаў

упаўнаважаным Мінскага камітэта РСДРП(б) па ўстанаўленні Савецкай улады на Мазыршчыне.

Хутка была створана новая міліцыя, у складзе якой налічвалася 30 чалавек. Начальнікам быў прызначаны бальшавік А. М. Кухнавец, жыхар вёскі Барбароў. Трэба было паставіць рашучы заслон крадзяжу дзяржаўнай маёмасці, спекуляцыі, хуліганству, бандытызму. Міліцыі дапамагалі рабочыя-дружыннікі.

На вёсцы таксама было неспакойна. Пасля таго як прыйшлі весткі аб пераваросе ў Петраградзе, сяляне вёскі Міхалкі П. С. Каленік, Н. С. Калеснік, Л. П. Краўчанка і іншыя, узброіўшыся хто чым мог, арыштавалі памешчыка Лянкевіча. Зямля і маёмасць былога гаспадара маёнтка перайшлі ў рукі валаснога рэвалюцыйнага камітэта. Так зрабілі сяляне амаль па ўсёй Мазыршчыне.

Стары гарадскі Савет у Мазыры так і не прыняў новай улады. 6-ты з'езд сялянскіх дэпутатаў 22 і 23 снежня, хоць і прызнаў ваенна-рэвалюцыйны камітэт адзінай уладай у павеце, запісаў у сваёй рэзалюцыі аб стварэнні сацыялістычнай улады з прадстаўнікоў некалькіх партый. Міліцыя напала на след падпольнай гарадской управы, спроба арганізаваць антысавецкую дэманстрацыю была спынена.

На выбарах ва Устаноўчы сход у лістападзе і снежні 1917 г. адзінаццаць партый і арганізацый прапаноўвалі сваіх кандыдатаў. Вялася настойлі-

Супрацоўнікі мазырскай міліцыі, узнагароджаныя імяннымі шаблямі. Стаяць (злева направа): К. І. Шыбут, Н. М. Гецька. Сядзяць (злева направа): С. Дземідзенка, К. П. Трапачка. 1923

вая агітацыя сярод насельніцтва, ствараліся кааліцыі. Бальшавікі не прынялі прапанову бундаўцаў аб вылучэнні адзіных кандыдатаў, але не паспелі паведаміць аб гэтым выбаршчыкам. Звесткі аб выніках галасавання былі пададзены са спазненнем. У Мазырскім павеце і гарнізоне поўную перамогу атрымалі бальшавікі, у Мазыры большасць галасоў атрымалі чатыры яўрэйскія арганізацыі.

Многа галасоў атрымана было і польскім нацыянальным спісам. Буржуазныя партыі (кадэты, рускі дэмакратычны спіс) падтрымала невялікая колькасць выбаршчыкаў. Каля трох тысяч галасоў атрымала БСГ. На поўную перамогу разлічвалі эсэры, але пад уплывам салдат-франтавікоў і матросаў Балтыйскага флоту, якія вярнуліся ў вёскі, сяляне аддавалі свае галасы бальшавікам.

Нестабільным заставалася становішча ў Мазыры на пачатку 1918 г. 5 студзеня на пасяджэнні Мазырскага Савета распрацоўваўся наказ дэлегату III Усерасійскага з'езда Саветаў матросу Выбарных: Устаноўчы сход павінен складацца з прадстаўнікоў рабочых і сялян, у ім павінны мець сваіх прадстаўнікоў сацыялістычныя партыі. Уся ўлада на месцах — Саветам. Эсэр Марціновіч, бундаўка Гурэцкая і іншыя выступілі супраць і прапанавалі выбраць іншага дэлегата. Патрабаванне было адхілена, але ў наказ увайшла прапанова аб устанаўленні Савецкай улады («сацыялістычнай улады») з прадстаўнікоў усіх небуржуазных партый.

На працягу студзеня 1918 г. Савецкая ўлада мірным шляхам усталявалася па ўсёй тэрыторыі Мазырскага павета. Сярод змагароў за новую ўладу былі розныя людзі. Адны з іх прысвяцілі рэвалюцыйнай барацьбе ўсё сваё жыццё, другія былі далучаны да актыўнай палітычнай дзейнасці апошнімі бурнымі падзеямі. Энергічным, валявым чалавекам і камандзірам быў В. І. Азараў, які знаходзіўся ў гушчы падзей амаль увесь 1917 год. Дзякуючы свайму службоваму становішчу (служба тылу 3-й арміі) ён мог без перашкод ездзіць па павеце, ажыццяўляць сваю работу. У пачатку 1917 г. ён быў выбраны ў склад Мазырскага Савета сялянскіх дэпутатаў. У чэрвені, на 3-м з'ездзе сялян, нягледзячы на засілле эсэраў, В. Азараў быў выбраны намеснікам старшыні павятовага Савета сялянскіх дэпутатаў. Мясцовыя ўлады варожа адносіліся да работы Азарава, спрабавалі арыштаваць і перадаць яго ваеннаму суду, і ён вы-

мушаны быў часова пакінуць горад. Але пасля вярнуўся і прымаў актыўны ўдзел у рабоце 4-га і 5-га з'ездаў, якія прынялі бальшавіцкія рэзалюцыі. Разам з С. В. Федаровічам В. І. Азараў прыехаў у Мазыр у лістападзе 1917 г. і прымаў актыўны ўдзел ва ўстанаўленні тут Савецкай улады.

Я. Фарбераў

С. В. Федаровіч

Федаровіч Сямён Васілевіч нарадзіўся 20.8.1893 г. у в. Грычынавічы Мазырскага павета, актыўны ўдзельнік барацьбы за ўладу Саветаў. За палітычную агітацыю сярод сялян арыштоўваўся царскімі ўладамі ў 1910, 1913 і 1916 гг. У чэрвені 1917 г. выбраны старшынёй салдацкага камітэта роты, удзельнік кастрычніцкіх падзей у Мінску. Упаўнаважаны Мінскага камітэта РСДРП(б) па ўстанаўленні ўлады Саветаў у Мазырскім павеце. У перыяд нямецкай акупацыі ўдзельнік камуністычнага падполля на Мазыршчыне, у савецка-польскую вайну камісар дывізіі на Заходнім фронце.

Пасля грамадзянскай вайны на партыйнай і савецкай рабоце ў Сібіры, на Паўночным Каўказе. З 1939 г. — старшыня планавай камісіі Ленінскага райвыканкама Пінскай вобласці. Удзельнік камуністычнага падполля і партызанскага руху на Піншчыне ў Айчынную вайну. З 1944 г. — дырэктар Дзяржаўнага выдавецтва БССР. Узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, медалямі.

Памёр 10.3.1968 г.

Родам з Лубні

К. П. Марціновіч нарадзіўся ў 1894 г. у мнагадзетнай сялянскай сям'і, у якой было пяцёра сыноў і дзве дачкі. Вучыліся дзеці ў наёмных настаўнікаў толькі ў зімовы час. Ксенафонт быў здольным вучнем, бацька імкнуўся даць яму магчымасць вучыцца далей. Да пачатку першай сусветнай вайны Марціновіч працаваў вясковым настаўнікам у Магілёўскай губерні. У 1914 г. паступіў у Віленскі настаўніцкі інстытут.

Рэвалюцыйныя падзеі на Беларусі захапілі маладога настаўніка. З мая 1917-га і да пачатку нямецкай акупацыі Палесся вясной 1918 г. Ксенафонт Піліпавіч Марціновіч — член выканкама Мазырскага павятовага Савета і намеснік старшыні Мазырскага рэвалюцыйнага камітэта. Калі горад захапіў вораг, перайшоў на падпольную работу. Пагражаў арышт, таму ён перайшоў лінію фронту і ўступіў у Чырвоную Армію.

У грозным 1919 г. Марціновіч на Паўднёвым фронце, галоўны палявы кантралёр.

К. П. Марціновіч (сядзіць, першы справа)

Пасля грамадзянскай вайны Ксенафонт Марціновіч назначаецца начальнікам ваенна-марской інспекцыі Наркамата рабоча-сялянскай інспекцыі краіны. З 1937 г. ён начальнік Першага галоўнага ўпраўлення Наркамата абароннай прамысловасці СССР.

Працуючы ў Маскве на адказнай дзяржаўнай пасадзе, К. П. Марціновіч меў шырокія сувязі з культурным, у тым ліку пісьменніцкім асяроддзем краіны. Асабліва дарагімі і незабыўнымі былі для яго сустрэчы з А. М. Горкім.

Высокі быў яго аўтарытэт у армейскіх колах і ва ўрадзе. У 1930 г. быў зацверджаны статут новага баявога ордэна Чырвонай Зоркі. Пастановай Прэзідыума УЦВК СССР 23 мая 1930 г. К. П. Марціновіч быў узнагароджаны ордэнам пад № 2.

А праз некаторы час у Чырвонай Арміі раскруцілася страшэннае кола палітычных рэпрэсій, якое захапіла і загубіла разам з тысячамі вядомыхваеначальнікаў і К. П. Марціновіча...

М. Капач

АД МАЗЫРСКАГА САВЕТА СЯЛЯНСКІХ ДЭПУТАТАЎ

Браты-сяляне! Уступаючы ў 1918 год, Мазырскі павятовы Савет сялянскіх дэпутатаў звяртаецца да вас з брацкім заклікам згуртавацца ў адну агульную дружную і стойкую арганізаваную сілу для прывядзення ў парадак разбуранага гаспадарчага апарата і адміністрацыйна-судовага ўпраўлення.

Новая земская ўправа ўжо адкрыла сваю дзейнасць. Цяжка ёй будзе справіцца і наладзіць разбураны фінансавы механізм. Але, мяркуючы па яднанню на сялянскім з'ездзе, мы разлічваем на шырокую і дружную падтрымку ўсіх сялян.

Мы верым у сілу рускага чалавека, у яго творчы розум і таму галосна скажам: мы перажылі стагоддзі прыгнёту царызму, перажывем і гэты час, канчаткова замацаваўшы за сабою волю, зямлю і брацтва народаў.

Азараў

Старшыня Савета, член Усерасійскага выканаўчага камітэта Саветаў

«Известия Мозырского Совета рабочих и солдатских депутатов», 5 лютага 1918 г.

Адпор інтэрвентам

Пасля свайго першага ўсталявання Савецкая ўлада трымалася ў Мазыры нядоўга. 8 лютага 1918 г., парушыўшы пагадненне аб перамір'і, Германія накіравала свае войскі на ўсход. Нягледзячы на гераічнае супраціўленне толькі што створанай Чырвонай Арміі, немцы захапілі Мінск, Гомель, акупіравалі большую частку Беларусі. У пачатку сакавіка варожыя войскі ўзялі пад кантроль Мазыр і Мазырскі павет. Гэтая тэрыторыя ўвайшла ў склад «Палескай губерні», якая падпарадкоўвалася гетману Украіны Скарападскаму. За нямецкімі войскамі ў Мазыр прыйшло падраздзяленне гайдамакаў, пачала дзейнічаць іхняя «варта». Скарападскага хутка знялі з пасады, і гэтыя сілы сталі падпарадкоўвацца «галоўнаму атаману» Пятлюру.

На тэрыторыі, акупіраванай немцамі, было ўведзена ваеннае становішча. Жыхарам пасля 20 гадзін забаранялася выходзіць з дому, вокны яны павінны былі завешваць або закрываць аканіцамі. Усе газеты канфіскоўваліся, за выдачу палітычных агітатараў абяцалася ўзнагарода — 200 рублёў.

У свае маёнткі вярнуліся многія памешчыкі. Мясцовая ўлада ўвяла ўсемагчымыя грашовыя і натуральныя паданткі, у тым ліку пастаўкі буйной рагатай жывёлы, коней, авечак, свіней, курэй, збожжа. Усё вывозілася ў Герма-

нію. Нямецкая камендатура, «варта» і «дзяржаўная паліцыя» тэрарызавалі насельніцтва горада і вёсак.

Бальшавіцкая арганізацыя, ядром якой стала ячэйка на фабрыцы «Маланка», пайшла ў падполле. Яна падтрымлівала сувязь з бабруйскай падпольнай арганізацыяй і партыйным цэнтрам у Смаленску. У рабоце арганізацыі прымалі актыўны ўдзел М. А. Галадзец, С. Н. Дуброва, С. В. Федаровіч, Ф. І. Віршыц і іншыя.

Падпольшчыкі вырашылі адзначыць свята 1 Мая. Нямецкае камандаванне выдала загад аб забароне мітынгаў і дэманстрацый, але падрыхтоўка да свята працягвалася. Распаўсюджваліся лістоўкі не толькі сярод рабочых, але і сярод нямецкіх салдат.

Арганізатары дэманстрацыі Віршыц, Траццякоў, Гафштэйн, В. Чарнецкі, Зэльдзін, Кірпічнікаў і Ліўшыц сабраліся каля фабрыкі «Маланка». З чырвоным сцягам, які нёс Фёдар Віршыц, дэманстранты накіраваліся да цэнтра горада. З раёна Целяпуноў ішла група рабочых фабрыкі «Прыма», да іх далучылася яшчэ адна вялікая група рабочых — усяго больш як 300 чалавек. Нягледзячы на папярэднюю забарону, камендант вымушаны быў дазволіць дэманстрантам выйсці на цэнтральную плошчу, дзе адбыўся мітынг.

Вясной і летам падпольная работа актывізавалася. Заходні абкам РКП(б) накіраваў у Мазыр сваіх актывістаў. Па горадзе распаўсюджвалася ўсё больш лістовак, у тым ліку і на нямецкай мове. Нарастаў і партызанскі рух, неабходна была зброя. Падпольшчыкі Траццякоў, Аркін, Сухарэнка, Бекерман устанавілі сувязь з аховай склада ў Пхове і здолелі здабыць зброю для партызан. Значная колькасць гэтага ўзбраення была сапсаваная, але яго адрамантавалі. Партызанскія атрады нападалі на падраздзяленні акупантаў, захоплівалі зброю, боепрыпасы. Невялікі атрад Андрэя Зубца ўварваўся ў горад Мазыр, вызваліў з турмы групу палітычных зняволеных.

У жніўні адбылася нарада кіраўнікоў падпольных бальшавіцкіх арганізацый Гомельскага, Мазырскага і Рэчыцкага паветаў, арганізаваная Палескім камітэтам партыі. Было вырашана пачаць падрыхтоўку паўстання, але бальшавікі папярэджвалі аб небяспецы дачаснага выступлення.

У лістападзе 1918 г. у Германіі адбылася рэвалюцыя, ліквідавана манархія. Урад РСФСР скасаваў грабежніцкі Брэсцкі мір. Пачалося выгнанне акупантаў з гвалтоўна захопленай тэрыторыі. Падпольшчыкі ўзмацнілі агітацыйную работу сярод салдат нямецкага гарнізона. У аглядзе інфармацыйнага аддзела Белнацкама гаварылася: «Германскія салдаты ў Беларусі канчаткова дэмаралізаваны. Па сваім знешнім выглядзе яны нагадваюць салдат часоў кераншчыны. Спекулююць на вуліцах тытунём, хлебам, часта нападаюць на афіцэраў. Непадпарадкаванне начальству — не рэдкасць...»

Але ў 386-м пяхотным палку 20-й нямецкай дывізіі, які стаяў у Мазыры, быў поўны парадак. У горадзе размяшчалася яшчэ дружына пятлюраўцаў — звыш 500 чалавек і белагвардзейскі атрад палкоўніка Каменева.

Восенню актывізаваўся партызанскі рух. З дапамогай разведчыкаў 151-га палка партызанамі быў разбіты буйны нямецкі атрад у вёсцы Дудзічы (цяпер Калінкавіцкі раён), партызаны часта нападалі і на нямецкія эшалоны на ст. Калінкавічы.

У вёску Слабада былі прысланы ўпаўнаважаны ЦК бальшавікоў матрос Сядых, бальшавік Раташняк і палітработнік Палахоўскі. Іх мэтай была арганізацыя атрада з мясцовых жыхароў для барацьбы з контррэвалюцыяй і інтэрвенцыяй. Патрабаваліся сродкі і адданыя справе рэвалюцыі людзі. Такім быў былы франтавік І. Д. Ганчар. Яму было даручана дабрацца да штаба Заходняга фронту, які знаходзіўся за Жлобінам. Там ён атрымаў зброю і грошы, неабходныя інструкцыі. 4 лістапада Ганчар вярнуўся і арганізаваў пар-

Я. Я. Шкарадэк — жыхар Мазыра, удзельнік Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны

Д. З. Мануільскі

тызанскі атрад, які актыўна ўключыўся ў барацьбу з ворагам.

Жыхары вёсак Слабада, Майсееўка, Лешня, Скрыгалаў стварылі два партызанскія атрады. Адзін узначаліў І. Д. Ганчар, другі — Кавалёў. Актыўна змагаліся супраць захопнікаў партызаны Д. І. Клімчанка, Ц. Б. Гнедзька, М. І. Паўлаў, П. С. Рухло і іншыя. Цёмнай восеньскай ноччу была праведзена смелая аперацыя супраць гайдамакаў. Праз некаторы час партызаны напалі на акупантаў у вёсках Слабада і Скрыгалаў і вызвалілі іх.

У лясах вакол вёсак Мялешкавічы, Махнавічы, Буйнавічы жах на акупантаў наводзіў атрад пад кіраўніцтвам К. Качэні. Паспяхова дзейнічаў таксама атрад М. А. Лук'яновіча, які ўваходзіў у першы склад Мазырскага рэўкама. Увосень 1918 г. у партызанскіх атрадах павета змагалася больш як тысяча чалавек.

Рэвалюцыя ў Германіі, партызанскі рух на тэрыторыі павета, актыўныя дзеянні Чырвонай Арміі прымусілі нямецкае камандаванне пайсці на перагаворы з прадстаўнікамі Чырвонай Арміі. Перагаворы ішлі цяжка, але ў выніку нямецкае камандаванне вымушана было прапусціць у Мазыр 6 чалавек для арганізацыі Савецкай улады.

18 снежня 1918 г. атрады Чырвонай Арміі падышлі да Мазыра. У зводцы палітаддзела Заходняга фронту гаварылася: «Нашы войскі былі сустрэты за дзве вярсты ад горада рабочымі з музыкай і песняй «Інтэрнацыянал». Арганізаваны рэўкам...» Нямецкія салдаты не супраціўляліся. Белагвардзейскі атрад Каменева ў колькасці 300 чалавек быў раззброены, з турмы вызвалены палітычныя зняволеныя. На гарадскім мітынгу выступалі чырвонаармейцы, рабочыя, а таксама нямецкія салдаты. У склад рэўкама ўвайшлі бацька і сын Лобачы, Манахаў, Серабракоў і іншыя.

У горадзе ў той неспакойны час адначасова знаходзіліся нямецкія войскі і падраздзяленні Чырвонай Арміі. Нямецкае камандаванне патрабавала вывесці з Мазыра і Калінкавіч чырвонаармейцаў, з Германіі прыйшло падмацаванне. 21 снежня ў горад прыбылі прадстаўнікі Савецкага ўрада Д. З. Мануільскі, В. Р. Мянжынскі, Д. Гурэвіч. У выніку перагавораў прыйшлося вывесці батальён чырвонаармейцаў. Пры непасрэднай дапамозе нямецкага камандавання ў горад прыйшоў вялікі атрад пятлюраўцаў, улада перайшла ў рукі пятлюраўскай дырэкторыі. Рэўкаму прыйшлося ісці ў падполле. Пачалі стварацца ўзброеныя атрады рабочых.

Зноў актывізаваліся баявыя дзеянні партызан, на гэты раз супраць пятлюраўцаў. У раёне Мазыра дзейнічала вялікая колькасць розных атрадаў. У пачатку студзеня 1919 г. у горад прыбыла воінская група, якая называла сябе ўкраінскім рэспубліканскім атрадам. Начальнік атрада Семяненка аб'явіў, што яго атрад «стаіць на ахове заваёў рэвалюцыі, але падтрымлівае ўладу дырэкторыі». Гэта выклікала пратэсты мазыран. 8 студзеня атрад па патрабаванні рабочых вымушаны быў пакінуць горад. А праз тры дні ў горад уступіў 6-ты Гродзенскі стралковы полк і бронеатрад Чырвонай Арміі. У Мазыры аднавілася Савецкая ўлада.

Я. Фарбераў

З РАСПАРАДЖЭННЯ МАЗЫРСКАГА ПАВЯТОВАГА ВАЕНРЭЎКАМА АБ НАРЫХТОЎЦЫ ЛАПЦЕЙ ДЛЯ ЧЫРВОНАЙ АРМІІ

27 верасня 1918 г.

Валасным рэўкамам Мазырскага павета

На падставе тэлеграмы старшыні Белрэўкама прапануецца валасным рэўкамам прыняць усе меры да аказання садзейнічання і дапамогі агентам Цэнтрабелсаюза, якім даручана нарыхтаваць 200 тысяч пар лапцей для Чырвонай Арміі...

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 30. Воп. 1. Л. 9.

З ДАНЯСЕННЯ НАЧАЛЬНІКА ШТАБА ЗАХОДНЯЙ АРМІІ

19 снежня 1918 г. Смаленск

Комиссар коменданта станции Жлобин Фоменко доносит, что им сегодня, в 3 часа, получено по прямому проводу из Гомеля от т. Мануильского следующее: «Состоялось соглашение с дивизионным Мозырским Советом, в силу которого линия Калинковичи — Мозырь — Лунинец занимается 17 декабря нашими войсками; германские войска остаются до тех пор, пока не получат возможность выехать. Вся власть передается Совдепам и ревкомам...

Наштармзап *Новиков*
Военком *Белевский*

Расійскі дзяржаўны ваенны архіў (РДВА). Ф. 6. Воп. 4. Спр. 36. Л. 104—105.

ТЭЛЕГРАМА ПАЛІТАДДЗЕЛА ЗАХОДНЯГА ФРОНТУ Я. М. СВЯРДЛОВУ

19 снежня 1918 г.

14 снежня камандзір 151-га палка быў у Мазыры на перагаворах з германскім дывізійным саветам. Абмяркоўвалася пытанне заняцця савецкімі войскамі Мазыра і аб сумеснай рабоце з немцамі, прычым было ўказана, што недапушчэнне ў горад выкліча паўстанне з чыгуначнай забастоўкай, што можа перашкодзіць сумеснай рабоце і эвакуацыі... Заява зрабіла ўплыў, і 16 снежня быў скліканы з'езд Саветаў раёнаў Рэчыца — Пінск. Звесткі аб рашэнні з'езда пакуль яшчэ не атрыманы.

Пасяджэнне ахоўвалася ротай нямецкіх салдат на выпадак непаразумення з боку «дзяржаўнай варты». Пасля сканчэння пасяджэння дэлегатаў праводзілі за горад каравул і члены Савета...

Заг. палітаддзела

РДВА. Ф. 6. Воп. 4. Спр. 36. Л. 102.

З ПАВЕДАМЛЕННЯ АБ ВЫЗВАЛЕННІ МАЗЫРСКАГА ПАВЕТА І АДНАЎЛЕННІ САВЕЦКАЙ УЛАДЫ Ў ПАВЕЦЕ

21 снежня 1918 г.

18 декабря войска Красной Армии заняли Мозырь Минской губ. Войска были восторженно встречены рабочими и крестьянами. Весь Мозырский у. и прилегающие к нему уезды охвачены восстаниями, которые идут под лозунгом объединения с Советской Россией и явно против Петлюры и его компании. Во многих деревнях, селах Мозырского и других уездов образовались Советы депутатов. На улицах происходит братанье красноармейцев с немцами-солдатами. Наши красноармейцы остались без значков, так как эти значки отбирают у них немцы и прикрепляют их к своим фуражкам. Были митинги, выступали местные товарищи и немецкие солдаты. Сегодня освобождено 30 человек политических. На митинге принята резолюция и приветствие вождю всемирного пролетариата товарищу Ленину.

Дзяржаўны архіў Расійскай Федэрацыі (ДАРФ). Ф. 393. Воп. 4. Спр. 59. Л. 68.

ПАВЕДАМЛЕННЕ АБ СТАНОВІШЧЫ Ў МАЗЫРЫ

Пачатак студзеня 1919 г.

Из Гомеля в Мозырь полулегально прибыл уполномоченный по восстановлению Революционных органов власти в Белорусском и Украинском Полесье Е. Я. Молотов-Таращанский, имевший на это мандат от Д. З. Мануильского. В острой борьбе партий эсеров, большевиков и союза Бунд был организован Военно-революционный комитет еще до оставления немцами Мозыря. Одновременно контрреволюционные силы и сторонники Петлюры сорганизовали свою власть в виде некоей Директории, пользующейся покровительством немецкого оккупационного командования. А когда ревком окончательно утвердился в Мозыре в качестве единственной власти, контрреволюционеры в ночь на 1.01.1919 г. пытались силой оружия совершить переворот, но были разгромлены рабочими отрядами.

Рукапісны фонд Гомельскага абласнога музея. Трудящиеся Гомельщины в борьбе за власть Советов (1917—1920). Хроника событий. Гомель, 1958. С. 130.

З ДАНЯСЕННЯ НАЧАЛЬНІКА АПЕРАТЫЎНАГА АДДЗЕЛА ЗАХОДНЯЙ АРМІІ

14 студзеня 1919 г. № 116/0 г. Смоленск *6 час. 0 мін.*

...Мозырское направление. 12 января частями Гродненского полка и броневым отрядом занят Мозырь, части 153-го полка — в районе Калинковичи — Горочичи...

Начоперотдела генштаба *В. В. Сергеев*

РДВА. Ф. 6. Воп. 4. Спр. 36. Л. 241.

ТЭЛЕГРАМА
мінскага губернскага ваеннага камісара Някрасава

9 лютага 1919 г.

Срочно военная, Москва, Совнарком, ВЦИК, Свердлову,
Склянскому, Цека коммунистов большевиков.
Копия: Минск, правительству Белорусской республики Мясникову

В Речицком, Мозырском, Пинском уездах Минской губернии Советская власть организована. Причем организовавшийся в конце декабря восемнадцатого года Полесский ревком, состоящий целиком почти из левых эсеров, проводил политику организации Советской власти с левоэсеровскими взглядами, доходя до того, что для партии коммунистов (оставляли) два или одно место.

Губвоенком *Некрасов*

Переписка секретариата ЦК РКП(б) с местными партийными организациями (январь — март 1919 г.). Сборник документов. М., 1971.

Выгнанне пятлюраўцаў

У складзе Мінскай губерні Мазыр і павет увайшлі ў склад БССР. Пачалося аднаўленне народнай гаспадаркі. Для кіраўніцтва гаспадарчай дзейнасцю быў створаны Савет народнай гаспадаркі ў складзе вытворчага, транспартнага і ляснога аддзелаў. Рыхтаваліся аднавіць работу прамысловыя прадпрыемствы, у першую чаргу запалкавая фабрыка «Маланка». Адкрыта была майстэрня па рамонце абмундзіравання. Дала электрычнасць адрамантаваная электрастанцыя. Найбольш складана было аднавіць вядучую галіну прамысловасці — лясную. Адсутнасць сродкаў не дазваляла наладзіць работу лесапільняў, фанерных прадпрыемстваў, смалакурняў. Да вясны 1919 г. у павеце было ўтворана 18 саўгасаў, сярод іх і саўгас «Слабада». Народ імкнуўся да мірнай, стваральнай працы. Але ішла грамадзянская вайна.

Напярэдадні вясны 1919 г. у Мазырскім павеце было неспакойна і трывожна. 26 сакавіка павятовы камітэт партыі тэлеграфаваў ЦК РКП(б): «Положение в Мозыре критическое, отсутствуют военные силы на участке фронта Мозырь — Овруч... Необходимо прислать надежные рабочие полки и красных офицеров...»

Былы афіцэр царскай арміі эсэр М. А. Стракапытаў арганізаваў мяцеж у Гомелі. Яго падтрымаў 68-мы полк 8-й стралковай дывізіі, які самавольна пакінуў фронт у раёне Мазыра. А 30 сакавіка Мазыр занялі пятлюраўцы. Абарону на левым беразе Прыпяці трымалі мясцовыя актывісты і рэшткі сіл Чырвонай Арміі, якія заставаліся тут. Тым часам на чыгуначным раз'ездзе Галявіцы, што знаходзіўся недалёка ад горада, супраць стракапытаўскіх мяцежнікаў дзейнічалі браняпоезд, якім камандаваў ваенкам Смаленскай губерні І. А. Адамовіч (будучы старшыня Саўнаркама БССР), і часці восьмай стралковай дывізіі. Разграміўшы сілы мяцежнікаў, браняпоезд і чырвонаармейцы ўзялі напрамак на вызваленне Мазыра.

Дзесяць дзён пятлюраўцы гаспадарылі ў горадзе. Гэта былі страшныя дні. Грабяжы, забойствы, расправы над мірным насельніцтвам... Гарэлі дамы. Пятлюраўцы проста на вуліцы адбіралі ў людзей кашалькі з грашыма, каштоўныя рэчы, здымалі абутак, вопратку... А пры адступленні забралі сілком з сабой 400 юнакоў.

Лёс многіх кіраўнікоў горада і павета быў трагічны. Старшыня рэўкама М. А. Галадзец, члены рэўкама А. Родзік і Сакалоў, камуністы Гольдэнберг, Ямпольскі не паспелі эвакуіравацца і некалькі дзён хаваліся ў горадзе. З дапамогай верных людзей дабраліся да вёскі Касцюковічы, дзе сыны мясцовага старасты пераправілі іх на левы бераг Прыпяці. Там яны далучыліся да Мазырскага жалезнага камуністычнага атрада.

На досвітку 10 красавіка, пад націскам Чырвонай Арміі, пятлюраўцы сталі пакідаць Мазыр. Асобныя роты 66-га палка і атрад мазырскіх камунараў на чале з М. А. Галадцом на параходах «Тураў» і «Сокал» пераправіліся цераз Прыпяць і авалодалі горадам. Потым, уварваўшыся на станцыю Козенкі, захапілі браняпоезд ворага, 29 вагонаў і платформу са снарадамі. Не абышлося без страт. Каля Міхалак загінуў камсамолец Палей.

З вялікай радасцю сустрэла насельніцтва Мазыршчыны сваіх вызваліцеляў. 11 красавіка на партыйным сходзе камуністаў 66-га палка і партыйцаў штаба гарнізона горада быў створаны Мазырскі рэвалюцыйны камітэт у складзе старшыні М. Галадца і членаў Розіна і Сакалова.

Значная роля ва ўмацаванні Савецкай улады на вёсцы была адведзена камітэтам беднаты. Камбеды, якія ўзніклі на вёсцы пасля выгнання пятлюраўцаў, дапамаглі бядняцкім гаспадаркам у правядзенні палявых работ, надзяленні іх зямлёй. Так, у вёсцы Бабры кіраўніком камітэта стаў Я. М. Бобр (ён потым ваяваў у складзе Мазырскага стралковага палка), членамі камітэта сталі Антон і Раман Бабры, Скідан. Камбеды былі створаны ў валасных цэнтрах — Мялешкавічы, Міхалкі, Слабада, Скрыгалаў, а таксама ў вёсках Барбароў, Махнавічы, Бібікі, Бокаў і іншых.

На Прыпяці пачала стварацца рачная ваенная флатылія з параходаў «Сокал», «Чацвёрты», «Ржышчаў», «Пакорны». З дна ракі быў падняты затоплены 10 красавіка пры перавозцы войск параход «Тураў». У Пхове знаходзілася многа паўбраніраваных маторных катэраў і дапаможных суднаў, якія былі ўключаны ў склад флатыліі. Камандзірам флатыліі быў прызначаны прыпяцкі рачнік Леанід Асоўскі.

Чырвонаармейцы і жыхары Мазыра за 20 дзён адрамантавалі ўзарваныя чыгуначныя і пешаходныя масты цераз Прыпяць. Аднаўляліся прамысловыя прадпрыемствы.

І. Краўцоў, Я. Фарбераў

ТЭЛЕГРАМА № 628
камандзіра камуністычнага атрада М. Галадца (Заходні фронт)

8 красавіка 1919 г.

Москва, Центральному комитету партии коммунистов

5 апреля вырвался из Мозыря, занятого петлюровцами 29 марта. (Мозырь) абсолютно разгромлен. Имеется много жертв в окрестностях Мозыря. Трупы изуродованных мозырян, убитые женщины, коммунисты, (идут) гонения на рабочих и коммунистов. За мою голову обещано 100 000 рублей. Из моего коммунистического отряда имеются убитые, раненые и растерзанные. Оставшиеся в живых коммунисты отряда ежедневно вырываются из Мозыря в Калинковичи и дают хорошие сведения. Приступили к дополнительной вербовке коммунистического отряда из оставшихся в живых рабочих. Роты (завтра) или послезавтра выступают на фронт.

Командир коммунистического отряда *Голодец*

Расійскі цэнтр захавання і вывучэння дакументаў навейшай гісторыі (РЦЗВДНГ). Ф. 17. Воп. 65. Спр. 152. Л. 54.

ТЭЛЕГРАМА старшыні ваенна-рэвалюцыйнага камітэта г. Мазыра

Москва, ЦК коммунистов *13 красавіка 1919 г.*

10 (апреля) Мозырь занят красными войсками 66-го полка и железным коммунистическим отрядом... Красный Мозырь ...окончательно разгромлен петлюровскими бандитами и присоединившимися к ним кулакам, черносотенцами, белогвардейцами, гимназистами, реалистами и прочими сынками, ушедшими с ними... 11 (апреля) на партийном совещании с участием коммунистов полковых ячеек и коммунистов штаба гарнизона был сконструирован Военно-революционный комитет. 13 (апреля) были довыборы членов Военно-революционного комитета. Избраны: Хоботов, Ковенцев, Богданович и Певзнер. ...

Председатель Военно-революционного комитета *Голодец*

РЦЗВДНГ. Ф. 17. Воп. 65. Спр. 26. Л. 30.

ТЭЛЕГРАМА ўпаўнаважанага ЦК РКП(б) і УЦВК па Смаленскай і Мінскай губернях К. І. Ландара

27 мая 1919 г.

З адреса: Москва, Цека РКП, Маховая, 7, ВЦИК, Кремль, Совнарком, Ленину.

Последний крупный отряд бандитов, оперировавший в Мозырском уезде, ликвидирован. Предводитель банды Шиманский захвачен в Ельской волости. Бандиты рассеяны. Партийная работа в уезде отсутствует. В Мозыре зарегистрировано 24 коммуниста и 15 сочувствующих. В 24 волостях всего 6 ячеек. Советская работа после петлюровской оккупации начинает налаживаться. Настроение крестьян в пользу Советской власти. Батраки не организованы. В волостных исполкомах бедняки отказываются работать, не получая денег. Денежный кризис здесь невероятен, парализует всю советскую работу. По заготовке дров задолжали крестьянам 6 миллионов (рублей). Рабочие и служащие не получают денег, некоторые с января. Могут приостановиться начатые работы по ремонту моста через Припять из-за отсутствия денег. Погибают заготовленные бревна, доски, фанера, дрова на десятки миллионов рублей. Начались лесные пожары. Главлеском Литвы и Белоруссии проявил преступную бездеятельность в отношении Мозырского района. Крестьяне относятся благожелательно. Объявлена мобилизация за 5 лет Советом Обороны Литвы и Белоруссии. Добровольная крестьянская (мобилизация) потерпела неудачу. Крестьяне согласны идти принудительно или по жребию. Коммунисты дали 30 человек. Профессиональные союзы дали 25 %. Цека Литвы и Белоруссии мало внимания уделяет Мозырю. Между тем положение здесь исключительное, требует особого внимания. Необходимо перевести деньги до 15 млн. рублей, предписав Минску немедленно ассигновать кредиты на насущные нужды, без удовлетворения которых работа остановится. Из Минска направил сюда 2 партийных работников и в помощь им дал 8 человек, взятых мной из Москвы исключительно для партийной работы в деревне. Из Мозыря выезжаю в Речицу...

Ландер

РЦЗВДНГ. Ф. 17. Воп. 65. Спр. 152. Л. 33.

За Пятлюрам — польскія легіянеры

Доўгачаканы мір на Мазыршчыне быў кароткім. Ужо ў сярэдзіне красавіка 1919 г. зноў стала трывожна. Значная частка заходняга Палесся была акупіравана белапольскімі захопнікамі. Вайна пасоўвалася бліжэй да Мазыра. То там, то тут у навакольных лясах паявіліся банды. Многія з іх утвараліся на сродкі польскіх улад, і кіраўнікамі іх сталі выхадцы з польскай шляхты.

Савецкая ўлада прымала рашучыя меры па арганізацыі абароны Мазыра і заходніх подступаў да яго. У красавіку была сфарміравана Мазырская каравульная рота, якая пазней стала асновай Мазырскага стралковага палка. Байцамі роты сталі мазыране Якаў Цяслюк, Фёдар Пугач, Аляксандр Мужэнка, Іван Ляўковіч, Барыс Яцко, Мацвей Рудзько, Ілля Казак і многія іншыя. Каравульнай ротай камандаваў І. С. Прохараў, які праз некаторы час ужо стаў камандзірам батальёна.

Становішчам на подступах да Мазыра зацікавілася камандаванне Украінскага фронту. Для разведкі сіл ворага і для вядзення баявых дзеянняў з канца мая 1919 г. сталі прыходзіць з Кіева адно за адным судны Дняпроўскай ваеннай флатыліі (ДВФ).

У чэрвені з мазырскіх і калінкавіцкіх часцей, прыбыўшых рэчыцкіх і гомельскіх камуністаў, камсамольцаў і добраахвотнікаў пад камандаваннем былога данецкага шахцёра Я. А. Калюжнага быў сфарміраваны зводны атрад з 600 чалавек пры 7 кулямётах. Разам з маракамі ДВФ і 64-м палком 26 ліпеня атрад удзельнічаў у вызваленні ад палякаў Турава.

24 ліпеня ў Мазыр прыбыў прызначаны Рэвалюцыйным саветам Заходняга фронту надзвычайны камісар Мазырскага абарончага раёна А. І. Жабін. Разам з ім — 90 ваенных маракоў былой Чудскай ваеннай флатыліі на чале з камісарам-балтыйцам А. М. Кульбергам, механікам А. К. Сіўковым (апошні ў 1937 г. стаў камандуючым Балтыйскага флоту). Штаб А. І. Жабіна размясціўся ў доме № 4 на вул. Спаскай, штаб фарміруемай Прыпяцкай ваеннай флатыліі — у доме № 70 на гэтай жа вуліцы.

П. І. Пашкін — начальнік Дняпроўскай ваеннай флатыліі

10 жніўня адбылася мазырская партканферэнцыя, дэлегатам якой ад камуністаў флатыліі быў П. А. Айзупет. (Ён жа ў 1917 г. быў дэлегатам VII (красавіцкай) Усерасійскай канферэнцыі, на якой сустракаўся з У. І. Леніным.) Важнейшым на канферэнцыі было пытанне абароны Мазыра і павета. У гэты ж дзень у горад са штаба Заходняга фронту прыбыў новы начальнік Прыпяцкай ваеннай флатыліі П. І. Пашкін.

У горадзе і павеце 10 жніўня было аб'яўлена асаднае становішча, пачалася эвакуацыя насельніцтва.

Лінія фронту праходзіла ўжо па рубяжы Петрыкаў — рака Убарць — Злодзін. Штаб 64-га палка 8-й стралковай дывізіі знаходзіўся ў Скрыгалаве. Такім чынам з пачатку верасня 1919 г. вайна ўжо разгарэлася на мяжы цяперашняга Мазырскага раёна. На поўдзень жа ад Прыпяці часцей Чырвонай Арміі не было, там дзейнічалі толькі партызанскія атрады.

Надзвычайны камісар раёна А. І. Жабін, начальнік флатыліі П. І. Пашкін, камандзір Мазырскага палка Малевіч, рэвалюцыйны камітэт прынялі рашучыя дзеянні па абароне Мазырскага вузла і ўсяго баявога ўчастка. Флатылія папоўнілася двума вартавымі су-

днамі «Звязда» і «Тураў». Ішла мабілізацыя ў Мазырскі стралковы полк. 8 верасня белапалякі ў жорсткім баі захапілі Петрыкаў. Але пратрымаліся там нядоўга — на другі дзень былі выбіты.

Абараняць павет выйшлі яго жыхары. Мазырскі полк папоўніўся добраахвотнікамі. Камуністы горада і павета Тураўскі, Рубінскі, Балазоўскі, Каган, Шустэрман, Багдановіч, Гольдэнберг, Завадскі, беспартыйныя Бялоцкі, Чырун, Гіршман, Жахоўскі і многія іншыя знайшлі сваё месца ў першых радах змагароў. Мазырскія абутнікі і краўцы шылі абутак і абмундзіраванне для байцоў.

Не стаяла ўбаку і інтэлігенцыя. 9 верасня працаўнікі народнай асветы ўручылі Мазырскаму стралковаму палку пашыты імі баявы Чырвоны сцяг. З гэтай нагоды на гарадской плошчы адбыўся парад чырвонаармейцаў палка і маракоў Прыпяцкай ваеннай флатыліі. На парад прыйшлі жыхары горада і павета, адбыўся ўрачысты мітынг. Быў зачытаны загад па Мазырскім стралковым палку, у якім выказвалася цвёрдая ўпэўненасць у канчатковай перамозе Савецкай улады.

Камандаванне 12-й арміі, улічваючы пагрозу новага наступлення палякаў на Мазыр, перакінула сюды падмацаванні. 10 верасня з Кіева прыбыў 58-мы Кіеўскі асобны стралковы полк чыгуначнай абароны, часці чацвёртай брыгады 44-й стралковай дывізіі, якой камандаваў да дня гібелі (30 жніўня) легендарны М. А. Шчорс.

З боку вёсак Буйнавічы і Злодзін, мястэчка Петрыкаў у сярэдзіне верасня вораг зноў пачаў наступленне больш моцнымі сіламі. 16 і 17 верасня былі захоплены Махнавічы і Мялешкавічы. Але праз некалькі дзён воіны Чырвонай Арміі і маракі ваеннай флатыліі выбілі палякаў з гэтых населеных пунктаў.

Геаічна змагаліся чырвонаармейцы Мазырскага стралковага палка. 30 верасня ў баі ля вёскі Злодзін (цяпер вёска Чырвонабярэжжа Лельчыцкага раёна) смерцю героя загінуў разведчык палка Макар Юшкевіч. Вылучыліся сваёй адвагаю мазыране Фёдар Лузан, Нічыпар Штукар, Аляксандр Шкуратоўскі. У загадзе па Мазырскім палку ад 6.10.1919 г. іх баявыя дзеянні былі пастаўлены ў прыклад усяму асабоваму складу. «...Конные разведчики Мозырского полка безукоризненно и доблестно воюют, особенно Лузан Федор. Он не раз своей самоотверженностью выводил батальон из затруднительного положения...»

Палякі рваліся да Мазыра. Першага кастрычніка яны зноў захапілі Петрыкаў і Буйнавічы. Аслабленыя роты 58-га палка адышлі на лінію Вялаўск — Глініца — Скалодзін — Канапелькі. У дапамогу палку з Мазыра на параходах у напрамку Скрыгалава тэрмінова былі перакінуты 200 чырвонаармейцаў Мазырскага палка.

У хуткім часе Мазырскі стралковы полк быў пераведзены на іншы ўчастак фронту. 16 лістапада ў палку змянілася і кіраўніцтва. У апошнім загадзе яго камандзіра Малевіча дадзена высокая ацэнка баявым дзеянням нядаўна сфарміраванага палка.

Тым часам на фронце ўсталявалася часова зацішша. У сувязі з тым, што на станцыі Мікашэвічы з 10 кастрычніка па 9 снежня праходзілі савецка-польскія перамовы, адбылася замена воінскіх палкоў на мазырскім участку фронту. Але ў хуткім часе перамовы былі спынены польскай дэлегацыяй, і баявыя дзеянні аднавіліся. 12 снежня белапалякі авалодалі мястэчкам Скрыгалаў. Начальнік участка В. Н. Васін дакладваў з Мазыра ў штаб 47-й стралковай дывізіі: «Нет сил восстановить положение у Скрыгалова. Я приказал партизанской роте Э. Ковальского из Ельска занять Махновичи, а из Мозыря роту резерва направить в Слободу Скрыгаловскую. Туда же направлен и взвод артиллерии».

У дакументах Расійскага дзяржаўнага архіва ВМФ захаваліся цікавыя

звесткі аб ролі Мазыра ў пашырэнні партызанскага і падпольнага руху ў тыле ворага ў 1919 г. Вядомы польскі рэвалюцыянер Эдуард Кавальскі — бацька сябра і паплечнік Ф. Кона, Ф. Дзяржынскага, Ю. Мархлеўскага, уваходзіў у Зафрантавое бюро пры 12-й арміі і ў канцы жніўня 1919 г. уладкаваўся на некаторы час у Мазыры. Ён павінен быў весці агітацыю ў войску праціўніка на фронце і ў яго тыле, ствараць партызанскія атрады і садзейнічаць руху паўстанцаў у белапольскім тыле. Асабліва актыўна Зафрантбюро разгарнула свае дзеянні пасля таго, як Мазыр наведаў член РВС 12-й арміі С. І. Аралаў. Ён выдаў Э. Кавальскаму чэкавую кніжку для забеспячэння партызанскіх атрадаў, 100 пар салдацкіх ботаў, ватныя штаны, фуфайкі, бялізну, новыя вінтоўкі, боепрыпасы.

У кастрычніку Э. Кавальскі накіраваў некалькі інструктараў у польскі тыл для арганізацыі там масавых паўстанняў. Сфарміраваны к пачатку снежня ў Мазыры партызанскі атрад «Бальшавік» перайшоў лінію фронту ў раёне Жытоміра. Яшчэ раней, 24 лістапада, адзін з партызанскіх атрадаў з Мазыра дасягнуў пінскіх балот і паспяхова дзейнічаў у раёне Дубровіцы. На шляху да месца дзеянняў атрад папоўніўся 75 добраахвотнікамі-палешукамі. Да 1 снежня быў сфарміраваны таксама і атрад «Пралетарый», у склад якога ўвайшло 115 чалавек.

Разам з Э. Кавальскім у Мазыры дзейнічаў вядомы рэвалюцыянер І. К. Апанскі, дапамагалі ім М. А. Андрэеў, Г. Б. Саф'ян і іншыя. З іх дапамогай у польскім тыле, у Петрыкаве, была арганізавана падпольная група камуністаў. Вось што пісаў з Мазыра ў Маскву Э. Кавальскі Ф. Кону 24 лістапада 1919 г.: «Много помогаем партизанам. Через прифронтовых крестьян пересылаем в тыл поляков литературу... Агитаторы из крестьян действуют более удачно, чем присылающиеся из частей комиссары. Они умело используют крестьянских мальчишек и с их помощью расклеивают листовки на польском языке за линией фронта... Повсюду поднимаются крестьяне и встречают мои отряды с объятиями. Крестьяне целыми партиями переходят фронт и требуют оружия, чтобы мстить. Даю оружие лишь партийным. Если бы было чем вооружить их всех поголовно, то, думаю, вскоре можно было бы перенести нашу борьбу из Мозыря в Люблин».

Камандзіры аднаго з польскіх штабоў паведамлялі, што ўсімі паўстаннямі ў іх тыле «руководит некий Ковальский из Мозыря. В декабре 1919 г. между болотами, по так называемой «солнечной дороге» севернее Сарн прорвался отряд в 300 человек»[1]. У дакументе адзначаецца, што партызаны здолелі здзейсніць шэраг дыверсій на чыгункі, раззброілі некалькі польскіх гарнізонаў.

14 снежня 3-ці батальён 421-га палка ў кароткім баі выбіў белапалякаў са Скрыгалава. Праз дзень чырвонаармейцаў змянілі маракі, якія 16 снежня атрымалі тут баявое хрышчэнне. Звыш 500 легіянераў атакавалі Скрыгалаў, але іх атакі захлынуліся ад метких стрэлаў маракоў. Некалькі дзесяткаў легіянераў было забіта і паранена, астатнія кінуліся ўцякаць.

20 снежня маракі здзейснілі вылазку ў тыл праціўніка і атакавалі белапалякаў на супрацьлеглым беразе Прыпяці ля вёскі Конкавічы. У час гэтай аперацыі вылучыліся байцы Скрыгалаўскага партызанскага атрада: камандзір Іван Ганчар, партызаны Лука Каласоўскі, Піліп Казак, Сцяпан і Якаў Пікузы, Цімафей Рудзько. Два польскія батальёны і эскадрон кавалерыі, якія не чакалі партызан, а мірна спалі, панеслі значныя страты, 6 гармат былі знішчаны. У ліку захопленых трафеяў было зімняе абмундзіраванне, якое скарысталі партызаны і маракі.

[1] Документы и материалы по истории советско-польских отношений (ноябрь 1918 г. — апрель 1920 г.). М., 1964. Т. 2. С. 396, 559.

Меліся забітыя і ў маракоў. У баі ля Конкавіч быў смяротна паранены камандзір узвода Георгій Беркум-Васільеў. Сабраўшы апошнія сілы, ён паспеў кінуць яшчэ дзве гранаты і знішчыць групу белапалякаў, сам пры гэтым загінуў. Загінуў і марак Мярэжка. Абодва былі пахаваны ў вёсцы Слабада.

Партызанскія атрады былі вельмі важнай баявой сілай, на якую абапіралася савецкае камандаванне, у тым ліку на Мазырскім баявым участку. У данясенні інфарматара палітаддзела 47-й стралковай дывізіі Андросава паведамляецца: «Военком 3-го батальона 423-го полка тов. Воропанов помог в организации партизанского отряда из крестьян деревень Балажевичи, Лешня, м. Скрыгалово и других. Ночью 1 декабря отрядом был сделан налет на деревню Новоселки, во время которого убито 37 поляков и взят один пулемет».

Успамінаючы пра гэты гераічны час, Я. С. Пікуза пісаў: «В конце ноября 1919 г. к нам в Скрыгалово пробрался связной В. И. Талаш с сообщением, что в Новоселках остановилась команда белопольских моряков с целью подготовки к созданию своей военной флотилии. Советское командование приняло решение — сделать налет на Новоселки силами партизан. Быстро сформировали партизанский отряд из жителей Скрыгаловской волости. Только из Скрыгалова в отряд вошло 36 человек. Совместным ударом нашего отряда и партизан В. И. Талаша все белопольские матросы в Новоселках были уничтожены. Многие из партизан позже влились в части Красной Армии, некоторые погибли. Тимофей Рудько, Лукьян Падило, Андрей Прокопенко остались в Скрыгалове и были расстреляны белополяками».

24 снежня рота маракоў, маючы каля 20 чалавек параненых і хворых, адбіла моцную атаку легіянераў на Скрыгалаў. 30 снежня пасля двухгадзіннага артабстрэла белапалякі сілай у 400 штыкоў і ўзвода кавалерыі зноў атакавалі Скрыгалаў. Страціўшы нямала сваіх людзей, легіянеры выцеснілі маракоў, чырвонаармейцаў і партызан са Скрыгалава і вёскі Белая. Хутка да палякаў прыйшло падмацаванне ў 200 кавалерыстаў, часці Чырвонай Арміі адступілі да Слабады. Вораг неадступна ішоў у напрамку на Мазыр. Толькі дзякуючы таму, што прыбылі дадатковыя сілы, нашым часцям удалося выправіць становішча пад Скрыгалавам. Гэта было ў апошні дзень, у апошнія гадзіны 1919 года.

Польскае камандаванне працягвала папаўняць войскі, якія наступалі на Мазыр. 18 студзеня 1920 г. белапалякі сканцэнтравалі свой удар на слабыя месцы Мазырскага баявога ўчастка. На другі дзень яны авалодалі мястэчкам Скрыгалаў, вёскамі Белая, Майсееўка, Слабада, Раманаўка, Мялешкавічы.

Неабстраляныя, толькі што сфарміраваныя войскі Гомельскай брыгады былі ўключаны ў склад прыбыўшых часцей 139-й брыгады 47-й стралковай дывізіі, якая заняла абарону на мазырскім баявым участку. Стала магчымым авалодаць страчанымі рубяжамі. У 10 гадзін раніцы 27 студзеня моцным ударам ля вусця ракі Пціч у напрамку на вёску Міхнавічы з поўначы на поўдзень цераз раку Прыпяць наступаючыя чырвонаармейцы і партызаны стварылі пагрозу групоўкам белапалякаў на заходніх рубяжах ля Мазыра. Зноў былі вызвалены Белая, Майсееўка, Слабада, Скрыгалаў. Баючыся быць акружанымі, белапалякі без бою пакінулі і Мялешкавічы.

Цяжкія баі пад Мазыром не сціхалі ні на адзін дзень. Польскае камандаванне імкнулася захапіць Мазыр, савецкае ж камандаванне — утрымаць свае пазіцыі, выканаць дырэктыву галаўкама С. С. Каменева «принять меры к обязательному сохранению за нами железной дороги Бердичев — Мозырь — Жлобин...». (Директивы Главного командования Красной Армии (1917—1920). Сборник документов. М., 1969. С. 496.) Але неабходных падмацаванняў чырвонаармейцам не далі, бо

сілы патрабаваліся на іншых напрамках франтоў.

7 лютага група белапалякаў з 250 чалавек, маючы 4 кулямёты і 2 бамбамёты, атакавала вёску Раманаўка і перарэзала дарогу на Слабаду Скрыгалаўскую. Раніцай 8 лютага вораг атакаваў і заняў Слабаду, Раманаўку, Майсееўку, Зімовішчы. Чырвонаармейцы адступілі да вёскі Прудок. К канцу дня 8 лютага войскі савецкіх часцей сканцэнтраваліся і падрыхтаваліся да контрнаступлення, якое пачалося ў 18 гадзін з вёсак Касцюковічы, Прудок і Мялешкавічы. Позна ноччу 9 лютага імклівым штыкавым ударам чырвонаармейцы і партызаны выбілі ворага з захопленых вёсак. Белапалякі вымушаны былі адступіць і з вёскі Лешня, дзе каля 40 легіянераў трапілі ў палон. У гэтым баі загінуў партызан Скрыгалаўскага партызанскага атрада Лука Іванавіч Каласоўскі.

Праз тыдзень зноў разгарнуліся ўпартыя баі за Скрыгалаў. Некалькі разоў мястэчка пераходзіла з рук у рукі. Зноў нашы войскі вымушаны былі адысці да вёскі Прудок. У сярэдзіне лютага разведчыкі выявілі на мазырскім напрамку яшчэ тры новыя палкі ворага, перакінутыя з-пад Бабруйска. Усяго групоўка ворага стала налічваць 7300 штыкоў і 1300 шабляў супраць 5690 штыкоў і 50 шабляў чырвонаармейцаў. Маючы большыя сілы і багацейшы вопыт вядзення бою, праціўнік 21 лютага зноў захапіў вёскі Каменка, Мялешкавічы, Махнавічы і знаходзіўся за 12 вёрст ад Мазыра.

Рэўваенсавет 12-й арміі прыняў рашэнне накіраваць у Мазыр новы атрад маракоў Дняпроўскай флатыліі, які быў тэрмінова сфарміраваны ў Гомелі з экіпажаў флатыліі і стаў называцца марскім берагавым атрадам (1-шы МБА). 24 лютага атрадам былі заняты амаль без бою вёскі Жахавічы, Майсееўка, Слабада Скрыгалаўская. На заходнім участку абароны Мазыра дзейнічалі таксама прысланыя з Гомеля атрад Дыбенкі, разведатрад Балдзенкі,

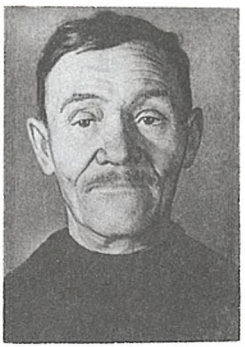

І. С. Каралёў — жыхар Мазыра, марак Дняпроўскай ваеннай флатыліі

37-мы асобны батальён, партызаны, атрад мазырскіх камуністаў. 25 лютага маракі з дапамогай партызан В. І. Талаша здзейснілі рэйд за Прыпяць; выбілі праціўніка з вёсак Кацуры і Мышанка. У баі загінулі маракі І. Г. Барт і І. Ф. Кавалёў, якія пахаваны ў Слабадзе. У 421-м палку, штаб якога ў сярэдзіне лютага 1920 г. размяшчаўся ў Махнавічах, таксама былі страты.

Становішча на мазырскім баявым участку пагоршылася к пачатку сакавіка. Часці 139-й брыгады былі абяссілены. Вясной 1920 г. на фронце бушаваў сыпны тыф. У палках засталося па 200—300 штыкоў. На пазіцыях фронту ў 170 кіламетраў абарону ўтрымлівала каля 1500 чырвонаармейцаў, маракоў і партызан, супраць якіх было 7 тысяч штыкоў і 1700 шабляў ворага. Часта групы абаронцаў Мазыршчыны, якія налічвалі 30—40 чалавек, выбівалі з вёсак і сёл буйныя сілы белапалякаў у 300—500 легіянераў. У такіх выпадках чырвонаармейцам дапамагала артылерыя бронепаяздоў, якіх на мазырскім участку было чатыры.

Па пэўных прычынах на подступах да Мазыра намечаная змена войск Чырвонай Арміі затрымалася. Гэта пагоршыла становішча. Польскае камандаванне спланавала нанесці ўдар па горадзе адначасова з трох бакоў. Другая кавалерыйская брыгада праціўніка на правым флангу наносіла ўдар у напрамку Калінкавіч. 18-я пяхотная брыгада абыходзіла Мазыр з поўдня на Барбароў і Нароўлю. 17-я пяхотная брыгада

Помнік маракам Дняпроўскай ваеннай флатыліі, якія загінулі ў 1920 г. В. Слабада

палякаў дзейнічала ў цэнтры на Мазыр і Калінкавічы з захаду.

З-за вясновага бездарожжа адставалі абозы 57-й стралковай дывізіі. Легіянерам, у якіх было шмат кавалерыі, ранняя вясна не перашкаджала, а, наадварот, дапамагла вырашыць задачы абходаў, нечаканых налётаў. Крывавыя баі разгараліся ўсё больш і больш. Цяжкімі былі яны і 4 сакавіка каля вёсак Слабада, Прудок, Мялешкавічы, Малы Бокаў, на бліжэйшых подступах да Мазыра. На барацьбу з ворагам былі кінуты апошнія рэзервы: каравульная каманда гарнізона, штабныя работнікі 139-й брыгады, атрад мазырскіх рабочых і камуністаў. Вёскі Слабада і Майсееўка некалькі разоў пераходзілі з рук у рукі. Падмацаванняў так і не паступіла. Развязка падзей каля горада набліжалася з кожнай гадзінай.

Ноччу 5 сакавіка вялікая групоўка легіянераў, пяхоты, кавалерыі здолела прасачыцца ў тыл абаронцаў Мазыра. На досвітку палякі былі ўжо ў горадзе. Малыя групы чырвонаармейцаў, камуністаў і рабочых адчайна супраціўляліся, але вымушаны былі з боем адыходзіць за Прыпяць. Бой у горадзе ішоў увесь дзень. Камісар брыгады Мікалай Сцяпанавіч Данілеўскі вырашыў адступіць толькі тады, калі будуць знішчаны дакументы штаба і спісы камуністаў брыгады. Ён добра ўяўляў, што гэта будзе каштаваць яму жыцця. Па словах аднаго з белапольскіх афіцэраў, у гэтым баі загінула больш палякаў, чым за ўвесь час баёў у горадзе.

У той жа дзень вораг заняў і Калінкавічы. Рэшткі 417-га палка і 1-га марскога берагавога атрада працягвалі змагацца каля вёскі Слабада. Дапамагчы акружаным байцам не было каму. Пахаваўшы загінуўшых на мясцовых могілках, атрад з цяжкасцю прарваў акружэнне каля вёскі Касцюковічы і фарсіраваў Прыпяць. Каля Калінкавіч зноў прарвалі кальцо і пайшлі на ўсход.

Хмары белапольскай акупацыі навісалі над Мазыршчынай да канца чэрвеня 1920 года. Але Палессе не змірылася з акупацыйным становішчам і паднялося на барацьбу з ворагам.

І. Краўцоў

Камісар Данілеўскі

У Мазыры на доме № 32 па вуліцы Леніна ёсць мемарыяльная дошка з надпісам: «Тут у 1920 годзе, змагаючыся з белапалякамі, па-геройску загінуў верны сын Радзімы Мікалай Сцяпанавіч Данілеўскі, камісар брыгады 41-й дывізіі»[1].

[1] На мемарыяльнай дошцы недакладнасць. Трэба чытаць: «...камісар брыгады 47-й дывізіі».

Нарадзіўся Мікалай Сцяпанавіч у 1892 годзе ў сям'і прыказчыка харкаўскіх магазінаў і праз шэсць год застаўся без бацькі. У сям'і склалася цяжкае матэрыяльнае становішча, і адзінаццацігадовы Коля вымушаны быў шукаць свой кавалак хлеба. Гаротнае дзяцінства, праца па 16 гадзін у суткі не зламалі юнака. Дапамагла яму і вялікая прага да ведаў. Увесь вольны час ён аддаваў чытанню кніг. Юнака ў хуткім часе прыкмецілі старэйшыя таварышы — удзельнікі рэвалюцыйнай барацьбы. Яны знаёмілі яго з бальшавіцкай літаратурай, вучылі адстойваць інтарэсы рабочых. Так у чатырнаццаць год Данілеўскі пачаў рэвалюцыйную барацьбу, а ў васемнаццаць уступіў у бальшавіцкую партыю. Ён быў адным з актыўных членаў харкаўскай групы РСДРП(б).

Работа ў прафсаюзах, кіраўніцтва легальнымі арганізацыямі партыі, арганізацыя забастовак, нелегальная работа сярод салдат — вось тая дзейнасць, якую вёў Мікалай Сцяпанавіч у Харкаве. У гады новага рэвалюцыйнага ўздыму ў Расіі ён падтрымліваў цесную сувязь з членамі думскай бальшавіцкай фракцыі Г. І. Пятроўскім і М. К. Муранавым. Потым турма, катарга. Лютаўская рэвалюцыя вызваліла Данілеўскага, і ён з першых жа дзён пачаў працаваць над арганізацыяй і згуртаваннем сіл партыі. Неўзабаве яго выбралі членам першага легальнага харкаўскага камітэта бальшавікоў.

Калі ў Петраградзе перамагла Кастрычніцкая рэвалюцыя, Харкаўскі камітэт РСДРП(б) стварыў свой орган барацьбы за ўладу Саветаў, у склад якога разам з Арцёмам (Сяргеевым) увайшоў і Данілеўскі.

Кіруючыся ўказаннямі У. І. Леніна — хутчэй склікаць Усеўкраінскі з'езд Саветаў, бальшавікі Украіны разгарнулі падрыхтоўку да яго. З'езд адбыўся 11—12 снежня 1917 г., ён праголасаваў за пераход усёй улады на Украіне ў рукі Саветаў і выбраў Цэнтральны выканаўчы камітэт. На першым

М. С. Данілеўскі

пасяджэнні Данілеўскі быў зацверджаны членам прэзідыума і сакратаром ЦВК Украіны. На гэтай пасадзе ён знаходзіўся да сярэдзіны 1918 года.

Пачалася грамадзянская вайна. Мікалай Сцяпанавіч узначаліў створаны з харкаўчан камуністычны атрад, вёў баі пад Краменчугом, Барвенкавам... Чырвоны камісар праяўляў выключную мужнасць. Адзін са старэйшых харкаўскіх бальшавікоў В. Маргуноў расказвае: «У поспеху аперацыі пад Барвенкавам галоўную ролю адыграў Данілеўскі. Дзякуючы ўласцівай толькі яму энергіі ўдалося падняць настрой чырвонагвардзейцаў. Націск нашых часцей быў настолькі хуткім, што немцы, не паспеўшы адступіць, рассеяліся па вёсках».

Затым баі пад Луганскам, Міраваў, гераічны паход часцей Чырвонай Арміі пад Царыцын. За ўдзел у абароне Царыцына Данілеўскі быў узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга. У адным з баёў з войскамі Краснова загінуў яго лепшы сябра Руднеў — вядомы герой грамадзянскай вайны. А ў хуткім часе ён і сам быў цяжка паранены.

Летам 1919 г. Данілеўскі зноў на фронце, цяпер ужо камісар камуністычнай брыгады 47-й дывізіі. Брыгада Данілеўскага перакідваецца пад Мазыр для аховы граніц Украіны і Беларусі. На Палессі тады таксама было неспакойна. Вялася барацьба з бандамі Цюцюнніка, Струка і іншых атаманаў. Часта адбываліся сутычкі з польскімі легіянерамі.

Вясной 1920 г. польскія войскі напалі на савецкія часці. Пад ударам аказалася і брыгада Данілеўскага, якая стаяла пад Мазыром і ў самім горадзе. Завязаўся бой з праціўнікам, сілы якога ў тры разы пераўзыходзілі нашы войскі. Удар быў нечаканым, і чырвоныя, не паспеўшы сабраць штабныя дакументы, адступілі на левы бераг Прыпяці. Легіянеры святкавалі перамогу. Але раптам з двухпавярховага будынка мазырскага павятовага ваеннага начальніка, дзе размяшчаўся штаб брыгады, пачалі раздавацца частыя прыцэльныя выстралы. Палякі некалькі разоў спрабавалі штурмам узяць будынак, але зноў і зноў адступалі назад.

Толькі вечарам легіянеры ўварваліся ў штаб. У гэты час раздаўся выстрал. У печцы яшчэ дагаралі штабныя дакументы, а на падлозе ляжалі трупы абаронцаў штаба брыгады, у тым ліку і М. С. Данілеўскага. Да апошняга патрона змагаўся адважны камісар...

М. Капач

ТЭЛЕГРАМА № 599
упаўнаважанага ЦК РКП(б) і УЦВК па Смаленскай і Мінскай губернях К. І. Ландара

Москва, Цека РКП, Стасовой. *19 ліпеня 1919 г.*
Копии: Совнарком, Ленину, ВЦИК, Серебрякову

В связи с последним циркулярным письмом ЦК отдал распоряжение всем уездам Смоленской и Минской (губерний) о неуклонном проведении сего (циркуляра) в жизнь под руководством моих сотрудников. Дал конкретные указания применительно к местным условиям. Борьба с дезертирством в Смоленской (губернии) протекает успешно, в Минской слабо. Сейчас принял меры к усилению. Контроль налаживаю. К ревизии Главлеса и Рупвода приступлено, по предварительным данным работа слаба. Из Мозырскага уезда заготовленные материалы не будут вывезены, по приезде Иоффе согласую работу. Бандитизм в Мозырском (уезде) крайне развился в последние дни. Посланы отряды. Продовольственная политика Минской (губернии) неудовлетворительна: всюду свободная торговля, рабочие ничего не получают. Снабжение местных гарнизонов по-прежнему. Солдаты попрошайничают, в частности в Бобруйске. Необходимо принять срочные меры из центра.

Ландер

РЦЗВДНГ. Ф. 17. Воп. 65. Спр. 26. Л. 12.

ЗАГАД № 21 ПА МАЗЫРСКІМ СТРАЛКОВЫМ ПАЛКУ

г. Мозырь *9 верасня 1919 г.*

От имени всего Мозырского стрелкового полка благодарю школьных работников города Мозыря за драгоценный подарок полку — Красное Знамя. Я уверен, что борцы за пролетариат в лице красноармейцев с оружием в руках высоко будут держать это Знамя, окрасят его своей кровью, но все-таки окончательно уничтожат слуг буржуазии и приспешников царя и выбросят их за борт новой жизни, как пчелы выбрасывают из ульев трутней. И тогда, возвратясь к своим семьям, мы опять увидим плоды Ваших работ по подготовке молодого поколения, в лице которого мы найдем себе хороших помощников к устройству нашего общего улья, нашей молодой социалистической Советской Республики, вспомним, что Вы, кроме своей работы, еще оказывали поддержку Красной Армии отчислениями из своего скудного содержания.

И опять мы приносим Вам горячую благодарность за Ваши усилия помочь пролетариату, пойдем тогда с Вами рука об руку вперед, гордо и высоко держа Красное Знамя.

А теперь, товарищи, пока будем пробираться по разным тропинкам, которые приведут нас к одной светлой и новой жизни.

Еще раз благодарю Вас, товарищи, за Ваше стремление помочь окончательному освобождению пролетариата от его эксплуататоров и еще не уснувших царских слуг.

Врид командира полка *Трусевич*
Политком *Анисимов*

РДВА. Ф. 3899. Воп. 2. Спр. 4. Л. 24.

З РЭЗАЛЮЦЫІ СХОДУ МАРАКОЎ ПРЫПЯЦКАЙ ВАЕННАЙ ФЛАТЫЛІІ Ў г. МАЗЫР

10 верасня 1919 г.

«...Нас ничто не устрашит: ни поляки, ни Деникин, ни Петлюра. Били мы уже этих белогвардейцев и будем бить до последнего конца, пока не будет очищен весь мир от белогвардейской сволочи и банды... Дайте нам снаряды, обмундирование, провизию, и мы будем стоять до последнего...»

Расійскі дзяржаўны архіў Ваенна-марскога флоту (РДАВМФ). Ф. р-139. Воп. 2. Спр. 5. Л. 10.

З ЗАГАДА КАМАНДЗІРА МАЗЫРСКАГА СТРАЛКОВАГА ПАЛКА

16 лістапада 1919 г.

«...При тяжелых условиях вступил я в командование полком, только что начинавшим формироваться. Оторванность от центральных органов снабжения и управления воинскими частями, отсутствие точных руководящих указаний, необеспеченность обмундированием и другим сильно тормозили превращение полка в мощную боевую единицу. Но ... полк все же сумел окрепнуть, стать более или менее внушительной военной силой. 1-й батальон целый месяц с честью выполнял задачи по защите территории Советской Республики, не уступив ни пяди ее.

Самое главное сделано. Полк окончательно сформирован, а часть его получила боевое крещение под Красным Знаменем Мозырского стрелкового полка. Благодарю моего помощника Трусевича, адъютанта Бугурова, командиров: 1-го батальона — Прохорова, 3-го батальона — Копачева, 1-й роты — Ясинского, 2-й роты — Богдановича, 3-й роты — Боровика, 4-й роты — Зайцева, 7-й роты — Окарского...

Командир полка Малевич, врид военкома Бабеня».

РДАВМФ. Ф. р-139. Воп. 2. Спр. 5. Л. 15.

Канец акупацыі

Чатыры месяцы заставалася Мазыршчына пад белапольскай акупацыяй. Становішча падполышчыкаў у Мазыры было цяжкім, хоць да работы ва ўмовах акупацыі рыхтаваліся загадзя. Кіравалі падполлем М. Андрэеў, Г. Саф'ян і А. Пракапчук. Апошні (будучы вучоны-медык, акадэмік АН Беларусі) прыбыў пасля таго, як горад быў заняты белапалякамі, але хутка вярнуўся ў Брэст-Літоўск. Андрэеў і Саф'ян вялі патрыятычную работу на месцы, згуртоўвалі працоўных да барацьбы з ворагам.

Акупанты ўвялі свой жорсткі рэжым, кругласутачны кантроль за жыхарамі на вуліцах і ў дамах, здзекаваліся з насельніцтва, білі, катавалі. У кожнай вёсцы былі расстраляныя ці павешаныя. У Бабрах на вачах у 55-гадовай сялянкі А. Г. Бобр яны павесілі 18-гадовага сына Дзмітрыя толькі за тое, што два яго браты ваявалі ў Чырвонай Арміі. У Міхалках былі павешаны браты Фёдар і Павел Каленікі, а таксама Іван Міхайлавіч Кухнавец, у Скрыгалаве расстралялі трох былых партызан, у Козенках быў забіты С. Н. Сузько — за тое, што не хацеў па загаду вывозіць нарабаванае ў насельніцтва

І. Д. Трусевіч — камісар Мазырскага стралковага палка, удзельнік барацьбы з польскімі інтэрвентамі. 1920

Ц. С. Хвесін

і вайсковы груз (насценгазета Гомельскага аддзялення РОСТА № 273 ад 6 ліпеня 1920 г.).

Акт надзвычайнай камісіі з Мазыра сведчыць аб тым, што ў вёску Мялешкавічы ноччу 26 чэрвеня з Ельска прыбыў 22-гі польскі пяхотны полк, які распачаў жорсткі грабеж і здзекаванне з сялян, асабліва жанчын. 27 чэрвеня бясчынствы працягваліся. З наступленнем цемнаты акупанты акружылі вёску і падпалілі яе ў шасці месцах, адкрыўшы агонь з кулямётаў, каб не даць магчымасці жыхарам тушыць палаючыя дамы. Сям'ю аднаго савецкага служачага белапалякі зачынілі ў доме, а затым яго падпалілі, але праз глухі ход ахвяры выратаваліся. Былі расстраляны 60-гадовы бацька вясковага старасты Іван Жыльскі і пяць юнакоў, тры жыхары згарэлі жывымі. У той дзень у вёсцы згарэла 136 дамоў з усімі гаспадарчымі пабудовамі і нажытым скарбам. У гэты ж дзень у вёсках Мялешкавіцкай воласці бясчынствы тварыў 41-шы польскі полк, спаліўшы яшчэ 36 дамоў і знішчыўшы дзесяткі яўрэйскіх сем'яў.

Польскай ахранцы ўдалося арыштаваць групу падпольшчыкаў з Калінкавіч і Мазыра. У чэрвені 1920 г. былі павешаны ў гарадскім садзе на беразе Прыпяці ў прысутнасці жыхароў Рыгор Салаўёў — былы палітработнік аднаго з палкоў Чырвонай Арміі, які трапіў у палон пад Рэчыцай, Ш. Кірпічнікаў, рабочы фабрыкі «Маланка», і Хая Кацман, падпольшчыца з Калінкавіч. Мазыране запомнілі апошнія словы Р. Салаўёва: «Я паміраю за свабоду...»[1] Дэфензіва (польская контрразведка) дабіралася і да групы М. Андрэева, але ён паспеў схавацца ў роднай вёсцы Мялешкавічы. 16 чэрвеня быў арганізаваны налёт на кватэру Г. Б. Саф'яна, які жыў на Слуцкай вуліцы. Камуніст быў арыштаваны. Разам са Злотнікавым Саф'ян быў асуджаны ваенна-палявым судом Польшчы і адпраўлены ў канцлагер.

Але зламаць супраціўленне жыхароў Мазыршчыны белапалякам не ўдалося. Актыўна дзейнічалі партызанскія атрады ў вёсках павета (Слабадскі, Ляшнянскі, Майсееўскі, Мялешкавіцкі і іншыя атрады). У адным з дакументаў ад 13 чэрвеня паведамляецца: «В Мозыре вспыхнуло восстание против польских оккупантов. Для подавления восстания выслан из Речицы 22-й Седлецкий полк...»[2]

18 мая загадам па войсках Заходняга фронту Чырвонай Арміі створана Паўднёва-Мазырская (з 11 чэрвеня — Мазырская) група войск фронту пад камандаваннем Ціхана Серафімавіча Хвесіна (1894—1938). Гэта быў актыўны ўдзельнік грамадзянскай вайны. Ён быў камандуючым арміі на Доне, у Туркестане і на іншых франтах. У склад групы ўваходзілі 57-я і 24-я стралковыя дывізіі, некалькі брыгад, тры бронепаязды з дэсантнікамі, паветраплавальны атрад, 2 бронеатрады, група суднаў Дняпроўскай флатыліі і іншыя часці.

19 чэрвеня войскі мазырскай групы фарсіравалі Днепр, авалодалі Рэчыцай і накіраваліся на Васілевічы — Хойнікі. Адначасова ў вусці Прыпяці ішло вытраліванне польскіх мін, каб судны ДВФ маглі ўзаемадзейнічаць з наступаючымі на Мазыр часцямі Чырвонай Арміі. 25 чэрвеня дзякуючы рачной флатыліі была вызвалена На-

[1] Борьба за Советскую власть в Белоруссии. Сборник документов. Мн., 1971. Т. 2. С. 341.
[2] Тамсама. С. 329.

роўля, на другі ж дзень белапалякі ўцяклі з Барбарова.

Наступленне на Мазыр развівалася і з поўдня, дзе дзейнічаў левы фланг 24-й дывізіі. У Новай Рудні (цяпер Ельскі р-н) быў падбіты браняпоезд працiўніка «Сікорскі», які трапіў у рукі савецкіх войск. 27 чэрвеня кананерскія лодкі «Мощный», «Губительный» і «Грозный» падышлі да вёскі Нагорная і ўступілі ў артылерыйскую дуэль з батарэямі і бронепаяздамі працiўніка каля Мазыра і Калінкавіч. Сярод белапалякаў пачалася паніка, калі снарады канлодкі «Мощный» сталі рвацца на прыстані Мазыра і адзін з іх разарваўся каля борта парахода, дзе знаходзіўся штаб начальніка 9-й польскай пяхотнай дывізіі.

Трапіўшы патаемна ў горад, разведчыкі-маракі і чэкісты сустрэлі разведчыкаў 215-га палка 24-й дывізіі. Яны захапілі ў палон начальніка паліцыі Мазыра, аднаго з прыставаў і тых, хто караў патрыётаў. Быў арыштаваны мясцовы мільянер Зільберштэйн, які ўдзельнічаў у арганізацыі пакаранняў і тэроры супраць рабочых Мазыра і чыгуначнікаў Калінкавіцкага вузла. 20 карнікаў і контррэвалюцыянераў праз некаторы час былі прыгавораны да расстрэлу. *(РДАВМФ. Ф. р-402. Воп. 2. Спр. 210. Л. 5.)*

Раніцай 29 чэрвеня да мазырскай прыстані падышлі канлодкі «Мощный» і «Грозный», тральшчык «Патрон». На борце «Мощного» знаходзіўся камандуючы ДВФ П. І. Смірноў і ваенкам флатыліі Я. Я. Чадарайн. Маракі спешна прыступілі да тушэння падпаленага белапалякамі драўлянага моста. Аднак яго выратаваць не ўдалося. Узарваным быў і чыгуначны мост. У 15 гадзін 30 хвілін таго ж дня ў Мазыр уступіў 215-ты полк. За правядзенне аперацыі па вызваленні Мазыра камандуючы групай Ц. С. Хвесін быў узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга. Гэтым жа ордэнам быў узнагароджаны і камандзір 4-га палка 2-й кавалерыйскай брыгады Пётр Мусаеў. Полк пад яго камандаваннем вызначыўся ў баях каля вёсак Агароднікі, Шарэйкі, Лубня і Прудок, захапіў у палон 216 белапалякаў з 6 кулямётамі, 500 ручнымі гранатамі і іншымі трафеямі (усе вёскі Калінкавіцкага раёна, акрамя Лубні).

Расчысціўшы за некалькі гадзін праходы пад узарваным чыгуначным і спаленым драўляным мастамі, судны флатыліі пайшлі ўверх па Прыпяці. З іх дапамогай 30 чэрвеня вёскі Загорыны, Мерабель, Касцюковічы, Жахавічы, а 1 ліпеня Скрыгалаў і Слабада былі вызвалены. Усе воласці павета былі ахоплены паўстаннямі. Партызанскія атрады ў многіх месцах яшчэ да падыходу наступаючых часцей Чырвонай Арміі займалі вёскі. 8 ліпеня баі праходзілі ўжо на заходніх межах раёна. У зводках камандзіра Асобага стралковага дывізіёна М. Ефанешнікава і ваенкама А. Цярлецкага адзначалася, што к канцу дня 8 ліпеня дывізіён знаходзіўся на лініі Шаставічы — Глініца — Скалодзін — Астражанка. Вораг адступаў на Майсеевічы — Снядзін, на Буйнавічы — Злодзін (цяпер тэрыторыя Лельчыцкага і Петрыкаўскага раёнаў)...

Фронт ад Мазырскага раёна адышоў на захад. Жыццё ў Мазыры і павеце стала наладжвацца. Быў створаны Мазырскі павятовы ваенна-рэвалюцыйны камітэт на чале з У. Р. Кажурам, сакратаром стаў Я. Сарокін. 2 ліпеня камандуючы флатыліі П. І. Смірноў назначыў начальнікам гарнізона Мазыра начальніка дэсантнага атрада В. Федарэнку, а камендантам горада стаў камандзір першага кавалерыйскага эскадрона ваенмор Лейбнер. У першым загадзе В. Федарэнкі паведамлялася: «Всем гражданам, учреждениям, торговым предприятиям немедленно приступить к работе, приложить все усилия, чтобы быстрее возобновить мирную жизнь, разрушенную польской шляхтой, тем ужасом, который царил при поляках... Призываю население к спокойствию и порядку, помня, что враг оставил

своих агентов, кои будут играть на умах малосознательных и тем нарушать течение жизни и мешать налаживанию жизненного порядка...» *(Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 307. Воп. 1. Спр. 3. Л. 8.)*

Жыхары Мазыра і павета, спазнаўшы жорсткасць варожай акупацыі, падтрымлівалі Савецкую ўладу. Трэба было як мага хутчэй ліквідаваць цяжкія вынікі чатырохмесячнага гаспадарання польскай шляхты. Усё, што мела хоць якую каштоўнасць, было раскрадзена, вывезена. Склалася катастрафічнае становішча з забеспячэннем насельніцтва прадуктамі. Мазырскі валрэўкам паведамляў у тэлеграме ў Маскву, што павет зусім разрабаваны.

Валасныя рэвалюцыйныя камітэты тэрмінова былі арганізаваны ў Мялешкавічах, Міхалках, Слабадзе, Скрыгалаве і іншых вёсках.

У Мялешкавічах валрэўкам узначаліў К. Качэня, былы камандзір партызанскага атрада, членамі рэўкама абраны А. Жыльскі, М. Жыльскі, Ц. Паўленка, А. Дарашэвіч, 27 ліпеня 1920 г. быў скліканы 1-шы з'езд прадстаўнікоў сельскіх Саветаў Мялешкавіцкай воласці. Абмяркоўваліся пытанні аб дэзерцірах, пастаўцы падвод на дзяжурства валрэўкаму, зберажэнні лясоў ад пажараў, аказанні дапамогі сем'ям чырвонаармейцаў і пацярпелым ад белапольскіх акупантаў.

Значна пацярпела ад белапольскага нашэсця і Міхалкаўская воласць. Браты Каленікі былі павешаны, ворагі жорстка здзекаваліся з іх трупаў. Селяніну Цыркуну на грудзях цвікамі прыбілі аркуш паперы з надпісам «Камуніст», калі ён быў яшчэ жывы. На агульным сходзе жыхары Міхалак гнеўна асудзілі зверствы белапалякаў і прынялі рэзалюцыю, якая заклікала да помсты ворагу: «Мы, грамадзяне сяла Міхалкі, зведаўшы на сабе цяжкі прыгнёт польскіх улад, далі клятву: усе сілы і сродкі аддаць на барацьбу з нізкім і лютым ворагам пралетарыяту, а ўсім здольным насіць зброю — па першым закліку ўзяць яе ў рукі і як адзін чалавек стаць у рады доблеснай Чырвонай Арміі... Усе, ад малога да вялікага, шлём лютаму ворагу і душагубу — польскаму панству сваё вечнае праклянне і помсту».

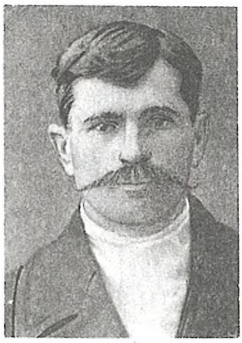

Дорах Адам Піліпавіч — жыхар в. Міхалкі, удзельнічаў у грамадзянскай вайне на Паўднёвым і Заходнім франтах, вызначыўся ў барацьбе з польскімі інтэрвентамі

Гарэлька Павел Паўлавіч — жыхар в. Міхалкі, удзельнічаў у рэвалюцыйных падзеях у Маскве і ў грамадзянскай вайне на Заходнім фронце, арганізатар Савецкай улады ў Міхалкаўскай воласці

Міхалкаўскім валрэўкамам, які ўзначаліў М. Калеснік, была праведзена вялікая работа па ўстанаўленні грамадскага парадку ў воласці. Былі прызначаны вартаўнікі для аховы лясоў ад пажараў, пасеваў і сенажацяў, на ўлік узята рухомая і нерухомая маёмасць саўгасаў, якая аддавалася пад адказнасць батрацкіх камітэтаў, а таксама паравыя, вадзяныя і конныя млыны. З'езды прадстаўнікоў сельскіх Саветаў воласці вырашалі пытанні аб раздзеле зямлі паміж сялянамі і саўгасамі. Міхалкаўскі валасны рэўкам прымаў актыўны ўдзел у правядзенні нядзелі хворага і параненага чырвонаармейца.

Вялікую работу па аднаўленні і ўмацаванні Савецкай улады ў вёсках вёў і Скрыгалаўскі валрэўкам, створаны 8 ліпеня. У склад яго ўвайшлі М. Казнан, А. Белы, Н. Курмаз. У 14 населеных пунктах воласці былі арганізаваны сельскія Саветы, адкрыты валасная бібліятэка і культурна-асветніцкі гурток. Санітарныя камісіі змагаліся

з эпідэміямі. З вялікімі цяжкасцямі былі адноўлены і адрамантаваны масты і дарогі, наладжана сувязь з павятовым цэнтрам. З жніўня 1920 г. была склікана валасная канферэнцыя па правядзенні нядзелі хворага і параненага чырвонаармейца.

Слабадскі валрэўкам, які пачаў работу 1 ліпеня 1920 г., узначалілі М. Лук'яновіч, Казлоў і Чарняк, актыўныя ўдзельнікі барацьбы за Савецкую ўладу.

У Мазыры было адкрыта паштова-тэлеграфнае аддзяленне, у некаторых валасцях арганізавана конная сувязь. У. Ф. Кажура паведамляў старшыні Мінскага губваенрэўкама А. Р. Чарвякову, што ў Мазыр прыязджаюць людзі з мандатам Гомельскага губваенрэўкама, аддаюць свае распараджэнні. Пытанне, узнятае старшынёй Мазырскага рэўкама, было прынцыповым, размова ішла аб спробе ўключыць Мазыр у Гомельскую губерню, якая ўваходзіла тады ў склад РСФСР.

Пачаўся падзел памешчыцкай зямлі сярод беднаты. У саўгасах павета пасля выгнання польскіх інтэрвентаў амаль не засталося коней, буйной рагатай жывёлы. Быў узяты на ўлік і пад ахову саўгасны інвентар, пачаўся яго рамонт. У сувязі з вялікай небяспекай эпідэміі былі створаны дэзінфекцыйныя атрады, пачалася санітарная чыстка горада, закупляліся медыкаменты. Наладжвалася грамадскае харчаванне. У дакладзе аб дзейнасці валрэўкама 20 ліпеня адзначалася, што, нягледзячы на ўсе цяжкасці, настрой у горадзе і павеце добры, насельніцтва радуецца вызваленню ад белапалякаў, наступленню мірнага жыцця...

І. Краўцоў, Я. Фарбераў

Жыхар Мазыра Пратасавіцкі Мікалай Міхайлавіч сярод байцоў-чапаеўцаў (у першым радзе ў цэнтры)

Слабада партызанская

Жыхары вёскі Слабада Скрыгалаўская ў гады грамадзянскай вайны актыўна змагаліся ў тыле супраць нямецкіх і белапольскіх захопнікаў, пятлюраўцаў і балахоўцаў.

Ганчар Іван Дзмітрыевіч нарадзіўся ў 1889 г. у сям'і беднага селяніна. У дзяцінстве працаваў у маёнтку пана Снядзецкага, дзе спазнаў сацыяльную несправядлівасць. У 1908 г. быў мабілізаваны ў царскую армію, прымаў удзел у рэвалюцыйнай барацьбе.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі вярнуўся з арміі дадому і стаў адным з арганізатараў Савецкай улады ў роднай вёсцы. Праводзіў падзел панскай зямлі, арганізаваў камітэт беднаты.

Вясной 1918 г. Палессе акупіравалі нямецкія войскі. Іван Дзмітрыевіч звязаўся з мазырскім падполлем, пачаў выконваць яго заданні. Па даручэнні падпольнага цэнтра ён перайшоў лінію фронту, дабраўся да штаба Заходняга фронту, які знаходзіўся каля Рагачова, і прынёс туды звесткі аб становішчы ў глыбокім тыле. У штабе фронту Ганчару выдалі мандат на права арганіза-

І. Д. Ганчар

Ц. Б. Гнедзька

А. С. Мароз

П. С. Рухло

цыі партызанскага атрада, грошы і зброю, а таксама неабходныя інструкцыі. Партызанскі атрад сваімі дзеяннямі паскорыў вызваленне воласці ад ворага. У перыяд белапольскай акупацыі вясной 1920 г. І. Д. Ганчар зноў арганізаваў баявы атрад з мясцовага насельніцтва.

Пасля заканчэння грамадзянскай вайны Іван Дзмітрыевіч працаваў старшынёй сельсавета ў Скрыгалаве і Слабадзе, быў арганізатарам калгаса ў роднай вёсцы. Памёр у 1938 г.

Гнедзька Цімох Барысавіч нарадзіўся ў 1897 г. у беднай сялянскай сям'і. З малых год зведаў цяжар сялянскай працы. З 1914 г. працаваў на чыгунцы, затым ваяваў на франтах першай сусветнай вайны. Атруціўся газам, які немцы скарыстоўвалі пры вядзенні вайны, доўгі час лячыўся, вярнуўся ў родную вёску. У 1918 г. зноў на вайне з немцамі, цяпер ужо ў якасці байца Слабадскога партызанскага атрада. Выгналі немцаў, а праз год і новых захопнікаў — белапалякаў. Служба ў Чырвонай Арміі і выкананне адказных разведвальных заданняў за мяжой — у Польшчы. З 1924 па 1937 г. працаваў старшынёй Слабадскога сельсавета, старшынёй калгасаў у Хойніцкім і Калінкавіцкім раёнах.

У 1937 г. па беспадстаўным абвінавачанні ў шпіянажы на карысць буржуазнай Польшчы быў асуджаны на 10 год. Прасіўся з лагера на фронт, але не дазволілі. Вярнуўся з месцаў заключэння толькі пасля вайны. Між іншым, малодшы брат «ворага народа» Іван Барысавіч змагаўся ўсю Айчынную вайну палітруком роты, камандзірам атрада і партызанскай брыгады ў Мінскай вобласці, і яму дарэчы прыдаліся ўспаміны старэйшага брата пра дзейнасць партызан у грамадзянскую вайну.

У 1967 г. Цімох Барысавіч за актыўны ўдзел у грамадзянскай вайне быў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі. Памёр у 1970 годзе.

Мароз Аляксей Сцяпанавіч нарадзіўся ў 1894 г. Усю першую сусветную вайну прайшоў на фронце разведчыкам. Вопыт франтавой разведкі спатрэбіўся А. С. Марозу ў гады грамадзянскай вайны ў Слабадскім партызанскім атрадзе І. Д. Ганчара, дзе ён быў камандзірам атрада разведчыкаў. Пасля выгнання белапалякаў служыў у Чырвонай Арміі, некалькі гадоў — на савецка-польскай мяжы, неаднаразова выконваў спецыяльныя заданні на тэрыторыі Польшчы. Працаваў таксама старшынёй калгаса ў Майсееўцы і старшынёй выканкама Прудкоўскага сельсавета.

У 1938 г. А. С. Мароз быў беспадстаўна рэпрэсіраваны. Асноўнае абвінавачанне: калі ў 20-я гады служыў на мяжы, быў «завярбованы» польскай разведкай. Рэабілітаваны пасля 1953 г. У 1967 г. узнагароджаны медалём «За адвагу». Памёр у 1981 г.

Рухло Павел Сцяпанавіч нарадзіўся ў 1900 г. у сям'і беднага селяніна. У 1918 г. стаў членам Слабадскога партызанскага атрада, мужна ваяваў супраць нямецкіх захопнікаў. Пасля заключэння Брэсцкага міру ваяваў у Чырвонай Арміі да канца грамадзянскай вайны, затым служыў на мяжы.

Вярнуўшыся з вайсковай службы, Павел Сцяпанавіч стаў актывістам і арганізатарам новага жыцця ў вёсцы. Доўгія гады быў членам сельскага Савета і членам праўлення калгаса. У 1941—1945 гг. ваяваў на фронце і партызанскім атрадзе. Пасля вайны працаваў у калгасе. Памёр у 1954 г.

Чатыры біяграфіі партызанаў Слабадскога атрада, а ўсіх больш за 50 жыхароў Слабады змагаліся тады ў тыле ворага. Невыпадкова, і праз дваццаць гадоў, у Вялікую Айчынную, з гэтай вёскі больш як 150 чалавек ваявалі ў партызанскіх атрадах і звыш 300 — на фронце. Гераічныя традыцыі мінулага захаваліся і памножыліся.

М. Капач, М. Каян

З ДАНЯСЕННЯ КАМАНДЗІРА 72-й БРЫГАДЫ 24-й СІБІРСКАЙ ЖАЛЕЗНАЙ ДЫВІЗІІ

№ 100/По г. Мозырь *29 чэрвеня 1920 г.*

Доношу, что после продолжительной перестрелки у дер. Раевской и при энергичной поддержке Днепровской флотилии, которая своим выходом к г. Мозырю наводила панику и беспорядки у противника, 29 июня... 215-м полком был взят г. Мозырь... По оставлении города противник зажег деревянный мост через р. Припять и взорвал железнодорожный мост, от которого уцелела одна ферма. В г. Мозыре оставлено противником: 300 артснарядов, 30 тыс. немецких патронов, одна кухня, 2 повозки, 5 винтовок и взято в плен 2 солдата. На видном месте противник оставил двух повешенных жителей...

Комбриг 72-й 24-й Железной *Устинов*
Заввоенкома *Лебединский*

Борьба за Советскую власть в Белоруссии. Сборник документов. Мн., 1971. Т. 2. С. 335—336.

З ПРАТАКОЛА МЯЛЕШКАВІЦКАГА ВАЛРЭЎКАМА АБ ЗВЕРСТВАХ БЕЛАПАЛЯКАЎ У ВЁСЦЫ МЯЛЕШКАВІЧЫ МАЗЫРСКАГА ПАВЕТА

6 ліпеня 1920 г.

...В ночь с 26 на 27 июня с. г. в село Мелешковичи прибыл из Ельска 22-й пехотный польский полк. Остановившись, все солдаты приступили к повальному грабежу всего находящегося в квартирах обывателей имущества. Грабилось все: одежда, обувь и продукты. Входя в дом, бандиты-шляхтичи приставляли к груди обывателей винтовки и другого рода оружие, требуя деньги, причем избивали до потери сознания. Беспощадно насиловали женщин.

Грабеж и насилие продолжались с 11 часов вечера 26 июня до 10 часов вечера 27 июня с. г. Заграбив все имущество, сложив на подводы и отправив все за село, одна рота солдат осталась в селе и подожгла его в шести местах и начала обстреливать, дабы жители не могли спасти подожженных построек.

При этом одну семью бывшего советского служащего, секретаря Мелешковичского исполкома заперли в дом, наложив туда соломы, и подожгли снаружи здание и внутри, поставив у окон караул. Но благодаря тому, что в задней комнате здания окно выходило в глухой переулок, жертвам удалось незаметно бежать через таковой.

Было арестовано 16 человек, из коих один человек, отец сельского старосты Игнатий Жильский, 60 лет, расстрелян за то, что в селении не оказалось больше подвод увести награбленное имущество, и 5 молодых людей, которые подозревались якобы партизанами. Все арестованные были подвергнуты телесному наказанию шомполами и резинами до 50 ударов, после истязания были приговорены к расстрелу и приставлены к стенке, но

расстрелян только упомянутый старик, а остальным было приказано разбежаться и по бежавшим было выпущено несколько залпов, и после чего оказался раненым один, а остальные спаслись благодаря огородам, находящимся вблизи.

Пожаром уничтожено 136 домов со всеми холодными постройками, скотскими и хлебными сараями. Человеческих жертв от огня — 3, которые болели тифом и не могли спастись.

Того же числа 41-м пехотным польским полком, проходившим через село Ремезы Мелешковичской волости, было зажжено в трех местах упомянутое село, где сгорело 36 домов со всеми холодными постройками... Грабилось не только то, что находилось в домах, но раздевали обывателей, оставляя босыми и нагими.

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 307. Воп. 1. Спр. 2. Л. 50—51.

Зверствы польскіх акупантаў. 1920

Палескі Жалязняк

Нарадзіўся А. А. Брэгман у 1895 г. у сям'і мазырскага рамесніка. Тут вучыўся, стаў на рэвалюцыйны шлях. А ў дваццаць два гады ён ужо член Бабруйскага камітэта РСДРП(б), член Бабруйскага Савета, камісар па харчаванні.

У час акупацыі Беларусі нямецкімі захопнікамі ў 1918 г. Аляксандр Абрамавіч знаходзіўся на падпольнай рабоце ў Барысаве і Магілёве. Пасля вызвалення Беларусі восенню 1918 г.— сакратар Магілёўскага павятовага камітэта РСДРП(б), член губернскага рэвалюцыйнага камітэта. Калі частку Беларусі захапілі польскія легіянеры, на Мазыршчыне надоўга спынілася лінія фронту. Для адпору ворагу была створана група войск, вядомая як Мазырская.

У лютым 1919 г. камісарам адной з брыгад групы быў прызначаны А. А. Брэгман. Чырвоная Армія вяла цяжкія баі з акупантамі. Камісар А. А. Брэгман пад псеўданімам Жалязняк вёў вялікую агітацыйную работу сярод чырвонаармейцаў і насельніцтва прыфрантавых вёсак у тыле ворага.

У адным з баёў летам 1919 г. камісар быў паранены і з групай чырвонаармейцаў захоплены ў палон.

Асабліва жорстка здзекаваліся палякі з А. А. Брэгмана. Білі шомпаламі, калі страчваў прытомнасць, аблівалі вадой. Потым па шыю закапалі ў зямлю, білі па галаве, пасыпалі раны соллю, пасля адсеклі галаву... Месца пахавання яго невядома.

М. Капач

Яшчэ адна напасць — балахоўцы

Жыхароў Палесся і Мазыра чакала яшчэ адна напасць у тым жа дваццатым годзе. З Польшчы пачалося наступленне войск генерала Станіслава Булак-Балаховіча. У яго фарміраванне ўваходзілі тры пяхотныя і кавалерыйская дывізіі, атрады Барыса Савінкава і рускіх манархістаў. У іх было 36 гармат і 150 кулямётаў.

Захапіўшы 7 лістапада 1920 г. Петрыкаў, армія балахоўцаў рухалася дзвюма групамі на Калінкавічы і Мазыр. 10 лістапада паўднёвая група заняла Скрыгалаў, вёскі Раманаўка, Мялешкавічы, Слабада і ўварвалася ў Мазыр. У той жа дзень паўночная група захапіла Калінкавічы. Іх не маглі стрымаць малалікія сілы Чырвонай Арміі і мясцовых актывістаў. Забойствамі, разбоем і жорсткімі расправамі над мірнымі жыхарамі пазначаны шлях на Палессі бандытаў-балахоўцаў, крывавым было 10-дзённае гаспадаранне ў Мазыры «борцов за свободу».

Для таго каб ліквідаваць фарміраванне Булак-Балаховіча, камандаванне Чырвонай Арміі выдзеліла спецыяльную групоўку (4-ю, 10-ю, 17-ю, 48-ю стралковыя дывізіі), якая сканцэнтраванымі ўдарамі разграміла асноўныя сілы балахоўцаў на подступах да Мазыра з усходу. Сам Булак-Балаховіч з часткай войск стараўся ўтрымацца ў Мазыры. Яго аднадумцы, Савінкаў і брат генерала Юзэф Балаховіч, уцяклі з Мазыра, але на захадзе ад горада трапілі ў акружэнне. Разгарнуліся жорсткія баі, якія цягнуліся на працягу чатырох сутак.

18 лістапада 1920 г. 60 байцоў і разведчыкаў 145-га, 146-га і 147-га палкоў 49-й брыгады 17-й стралковай дывізіі пераправіліся на лодках цераз Прыпяць. У вёсцы Касцюковічы байцоў сустрэлі 7 перабежчыкаў-балахоўцаў. Яны далі каштоўныя звесткі аб праціўніку. Камандаванне даведалася, што ў Мазыры ўжо быў нацыянальны ўрад — Беларускі палітычны камітэт у складзе П. Алексіюка, В. Адамовіча, І. Міткевіча і іншых.

Раніцай 19 лістапада ўся 49-я брыгада пераправілася цераз Прыпяць, заняла Майсееўку і накіравалася да вёскі Прудок. Групоўка Б. Савінкава і Ю. Балаховіча, якая выступіла з Мазыра, аказалася адрэзанай. Яны адчайна рваліся на Петрыкаў — Тураў па дарозе праз Слабаду — Скрыгалаў — Балажэвічы. Вёскі некалькі разоў пераходзілі з рук у рукі. Часці 49-й дывізіі мелі страты забітымі і параненымі.

Увесь дзень з ранку да вечара балахоўцы атакавалі Загорыны, Хамічкі, Майсееўку, Слабаду, Белую. Нарэшце балахоўцам цаной шматлікіх страт удалося ненадоўга захапіць Белую, Скрыгалаў і праз іх па бальшаку на Петрыкаў часткай войск з абозамі вырвацца з акружэння. З імі ўцёк і авантурыст Савінкаў. Ю. Балаховіч з групоўкай ноч на 20 лістапада правёў у Прудку і, упэўніўшыся, што шлях для адступлення яго групе па бальшаку на Скрыгалаў — Петрыкаў адрэзаны канчаткова, павярнуў на паўднёвы захад па дарозе на Малыя Зімовішчы — Мялешкавічы — Махнавічы — Буйнавічы — Злодзін — Тураў. Ноччу 21 лістапада ля вёскі Махнавічы адбыўся бой 146-га палка з балахоўцамі. Перарэзаць дарогу да адступлення ворагу батальёны 146-га палка не паспелі. Гэта скарыстаў Ю. Балаховіч. Цяжка паранены, ён здолеў з узводам асабістай аховы ўцячы ў напрамку Буйнавіч, звозячы з сабой найбольш каштоўнае дабро, нарабаванае ў Мазыры. Аднак 300 легіянераў былі ўзяты тут у палон.

Сам Булак-Балаховіч за братам і Савінкавым не пайшоў, з асноўнай часткай войска застаўся ў Мазыры, хацеў ператварыць горад у крэпасць. З Савінкавым у генерала былі розныя погляды на далейшае палітычнае ўпарадкаванне дзяржаўнай улады ў Расіі. Пад ударамі Чырвонай Арміі планы гэтых «вождей» як у Расіі, так і ў Беларусі праваліліся. Да Мазыра тым часам на ліквідацыю галоўнай групоўкі бала-

хоўцаў тэрмінова былі накіраваны 51-я брыгада 17-й стралковай дывізіі і іншыя часці.

Разгарнуліся баі за Мазыр. Чырвонаармейцы і чырвоныя камандзіры праяўлялі гераізм і мужнасць. Так, камандзір 6-й роты 151-га палка, ураджэнец Рагачоўшчыны М. В. Петракоў, прабраўшыся ў Мазыр, два дні з дапамогай падпольшчыкаў вёў разведку сіл балахоўцаў. А калі 151-шы полк пачаў бой за Мазыр, далучыўся да сваіх. За гэты подзвіг адважны камандзір быў узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга.

Жорсткі бой разгарэўся 21 лістапада паміж 151-м стралковым палком і кавалерыйскім палком балахоўцаў за авалоданне Міхалкамі. Умелыя дзеянні чырвонаармейцаў не толькі забяспечылі вызваленне вёскі, але і прымусілі генерала пакінуць Мазыр.

Пацярпеўшы паражэнне пад Міхалкамі і пад пагрозай поўнага акружэння балахоўцы кінуліся з горада на паўночны ўсход, пераправіліся цераз Прыпяць, нечаканым ударам збілі невялікія атрады Чырвонай Арміі і, пакідаючы на шляху адступлення смерць і разруху, пайшлі на захад. У раёне Турава і Давыд-Гарадка польскія ўлады вымушаны былі раззброіць «армію» авантурыста.

Такім чынам за 16 сутак баёў войскі Булак-Балаховіча былі разгромлены. У палон было захоплена 4540 салдат, 120 афіцэраў, 4 гарматы, 40 кулямётаў, 7 аўтаматаў, 1286 вінтовак, сцяг, аўтамабіль і матацыкл.

Дзесяткі байцоў і камандзіраў Чырвонай Арміі былі ўзнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга, каштоўнымі падарункамі. Ардэнаносцамі сталі камандзір 49-й брыгады Касабуцкі Іван Сцяпанавіч, памочнік камандзіра 146-га палка Нарушэвіч Аляксандр Пятровіч, камандзір брыгады Віталь Дзмітрыевіч Каўшоў. Такой жа ўзнагароды быў удастоены вядомы латышскі бальшавік Аскар Юр'евіч Калнін, камандзір брыгады 48-й дывізіі, які загінуў ля вёскі Крышычы Калінкавіцкага раёна. У баях з балахоўцамі вызначыліся мазырскія камсамольцы В. Харужая, Г. Саф'ян, А. Ціханаў.

У данясенні Мазырскага рэўкама ад 4 снежня 1920 г. паведамлялася: «В связи с последним нашествием банд Балаховича город Мозырь был жестоко разграблен и разгромлен. Все имущество городского населения разграблено или уничтожено. Теперь город переживает как продовольственный, так и хозяйственно-экономический кризис». Мазырская павятовая камісія выявіла страты, якія былі нанесены белапалякамі і балахоўцамі. Было ўстаноўлена, што па Мазырскім павеце яны склалі 19 721 448 руб. 56 кап. (у залатой даваеннай валюце).

Савецкая дзяржава не пакінула народ у бядзе. Урад БССР выдзеліў фінансавыя сродкі для будаўніцтва жылля, аднаўлення бытавога абслугоўвання, пешаходнага і чыгуначнага мастоў цераз Прыпяць, арганізацыі дастаўкі прадуктаў. Мазыркі рэўкам пасля прад'яўлення справаздачы аб памерах прычыненых ворагамі матэрыяльных страт атрымаў 8 мільёнаў рублёў.

Мазыране і жыхары павета пачалі нарэшце аднаўляць мірнае жыццё, будаваць сваё будучае.

І. Краўцоў

Цяжкія выпрабаванні

На прыкладзе адной толькі вёскі Махнавічы пераконваешся, колькі няшчасцяў і бедаў давялося перажыць вясковаму насельніцтву Мазыршчыны ў суровы паслярэвалюцыйны час. Небывалыя выпрабаванні ў гады грамадзянскай вайны выпалі на долю жыхароў гэтай вёскі.

У самым пачатку акупацыі Палесся германскімі войскамі жыхары Махнавіч і суседніх вёсак арганізавалі партызанскі атрад. Увесь 1919 г. і палову наступнага 1920 г. ішла вайна з пятлюраўцамі і белапольскімі захопнікамі. Махнавічы і другія вёскі на

Тураўскім бальшаку не раз станавіліся арэнаю баявых дзеянняў, пераходзілі з рук у рукі. Зноў, як і ў час барацьбы з кайзераўцамі, патрыёты Махнавіч і навакольных вёсак у складзе некалькіх партызанскіх атрадаў і груп ваявалі з захопнікамі. Групай партызан з Махнавіч камандаваў Машчыц Іларыён Нікіфаравіч. Архівы зберагліі звесткі пра сумесныя баі Чырвонай Арміі і партызан у гэтых месцах. Так, 16 і 17 верасня 1919 г. у жорсткім баі белапалякамі былі захоплены Буйнавічы, Махнавічы і Мялешкавічы, але праз дваты дні яны былі выгнаны з гэтых вёсак. 18 студзеня 1920 г. Махнавічы зноў былі захоплены ворагам. На гэты раз захопнікі пратрымаліся тут да 27 студзеня. Цяжкія баі пад Мазыром не сціхалі. Палякі імкнуліся захапіць горад — важны стратэгічны пункт. На мазырскім напрамку значна павялічылася колькасць войск і баявой тэхнікі праціўніка. Часці Чырвонай Арміі былі абяссілены бесперапыннымі баямі і сыпным тыфам, які лютаваў сярод насельніцтва і вайскоўцаў. 421-шы полк Чырвонай Арміі, штаб якога ў сярэдзіне лютага 1920 г. размяшчаўся ў Махнавічах, у баях 20 і 23 лютага панёс страты. 5 радавых было забіта, 4 — прапалі без вестак, некалькі дзесяткаў паранена.

Ранняя вясна і бездарожжа затрымлівалі папаўненне і абозы Чырвонай Арміі. Баі на подступах да Мазыра разгараліся ўсё больш. 5 сакавіка горад быў захоплены легіянерамі. Мазыршчына на некалькі месяцаў аказалася ў белапольскай акупацыі.

Не скарыліся захопнікам жыхары Палесся. Разгарэлася полымя партызанскай барацьбы, у якой удзельнічала больш за 50 жыхароў Махнавіч, Забалацця і іншых бліжэйшых вёсак. Канопліч Пётр Платонавіч, Канопліч Канстанцін Сцяпанавіч, Канопліч Захар, Фралоў Сцяпан загінулі ў баях з белапалякамі.

Вораг помсціў мясцоваму насельніцтву за падтрымку падпольнага і партызанскага руху. 26 чэрвеня была цалкам спалена суседняя вёска Мялешкавічы. Забітыя акупантамі былі амаль у кожнай вёсцы. А Чырвоная Армія ішла на дапамогу. 29 чэрвеня з баямі быў вызвалены Мазыр, праз некалькі дзён — Мялешкавічы і Махнавічы. Да 8 ліпеня ўся тэрыторыя раёна была вызвалена ад акупантаў.

Мірнае жыццё ў павеце і кожнай вёсцы стала наладжвацца. Аднавілі работу валасны рэвалюцыйны камітэт у Мялешкавіцкай воласці, куды адносіліся і Махнавічы. На месцах сталі працаваць сельскія Саветы. Махнавіцкі ўзначаліў Канопліч Іван Андрэевіч. Была адноўлена работа пачатковай школы, настаўнікам якой быў Дарашэвіч. Пачаўся падзел памешчыцкай зямлі.

А хутка новая бяда над Мазыршчынай — балахоўцы, якія выступілі з Польшчы. Тры пяхотныя і кавалерыйскую дывізіі, некалькі атрадаў манархістаў пры 36 гарматах і 150 кулямётах не змаглі затрымаць малалікія сілы Чырвонай Арміі. 9 лістапада былі захоплены Махнавічы, 10-га — Мялешкавічы, Скрыгалаў, Мазыр. Пачалося рабаўніцтва, расправы і здзекі з мірных жыхароў.

Камандаванне Чырвонай Арміі сканцэнтравала супраць балахоўцаў групоўку войск, якія 20 лістапада пасля жорсткіх чатырохсутачных баёў вызвалілі Мазыр. Ноччу 21 лістапада ля Махнавіч адбыўся бой 146-га палка Чырвонай Арміі з адступаючымі балахоўцамі. 300 легіянераў тут былі ўзяты ў палон.

В. Бабкова, М. Капач

Легендарны камбрыг

У вёсцы Праўцюкі на адным з будынкаў установлена мемарыяльная дошка. «Тут 11 лістапада 1920 г. загінуў камандзір брыгады Чырвонай Арміі Каўшоў Віталій Дзмітрыевіч». Са здымка 1919 г. глядзіць малады чалавек з энергічнымі рысамі твару. В. Д. Каўшову — 24. А праз год ён загінуў.

В. Д. Каўшоў

Віталій Каўшоў з юнацкіх гадоў звязаў свой лёс з рэвалюцыйным рухам. Адразу ж пасля Лютаўскай рэвалюцыі ўступіў у бальшавіцкую партыю. У Златаусце В. Д. Каўшоў, выбраны старшынёй рэвалюцыйнага камітэта, праводзіў вялікую арганізатарскую работу па станаўленні Савецкай улады на Урале. Калі чэхі ўзнялі мяцеж, Віталій Каўшоў сфарміраваў конную дружыну, якая ўступіла ў няроўны бой з іх корпусам. Кавалерысты два месяцы дзейнічалі па тылах праціўніка, затым злучыліся з Чырвонай Арміяй.

Таленавітыя, адданыя Радзіме камандзіры патрэбны былі Чырвонай Арміі, і камандаванне пасылае Віталія Каўшова ў толькі што адкрытую вышэйшую ваенную навучальную ўстанову — Акадэмію Генеральнага штаба.

З курсантаў маскоўскіх ваенных навучальных устаноў восенню 1919 г. тэрмінова была сфарміравана 3-я Маскоўская стралковая брыгада, яе накіроўвалі на абарону Петраграда ад войск Юдзеніча, і камісарам брыгады быў прызначаны В. Д. Каўшоў. За доблесць і мужнасць Віталій Дзмітрыевіч быў узнагароджаны імянной зброяй.

Вясной 1920 г. на Савецкую краіну рушылі польскія войскі. Віталій Дзмітрыевіч зноў на фронце — памочнік начальніка аператыўнага аддзела штаба 8-й стралковай дывізіі 16-й арміі, затым начальнік штаба 2-й кавалерыйскай брыгады 13-й дывізіі. Неўзабаве ён прызначаецца камандзірам 28-й брыгады. Нялёгкія баі давялося весці брыгадзе Каўшова.

У кастрычніку 1920 г. быў падпісаны дагавор аб перамір'і, папярэдніх умовах міру з Польшчай і ўстаноўлена дзяржаўная граніца. Але ў лістападзе ў Беларусь уварваліся шматлікія, добра ўзброеныя войскі Булак-Балаховіча. Яны захапілі многія раёны Палесся, у тым ліку і Мазыр. На падмогу мясцовай міліцыі і атрадам, якія былі сфарміраваны з камуністаў і камсамольцаў, прыйшлі рэгулярныя часці Чырвонай Арміі. З маршу прыняла баявы парадак і 28-я брыгада. Завязаліся жорсткія баі.

Стомленыя коннікі брыгады Каўшова 11 лістапада размясціліся на адпачынак у Праўцюках. Мясцовым кулакам-хутаранам удалося ноччу правесці ў вёску атрад балахоўцаў. Дом, дзе знаходзіўся Каўшоў і іншыя камандзіры, быў акружаны. Каўшоў адстрэльваўся, пакуль варожая куля не абарвала яго неспакойнае, гераічнае жыццё.

В. Д. Каўшоў быў пахаваны на могілках у Праўцюках. Потым яго прах перавезлі ў Маскву і перазахавалі там на Краснай плошчы.

5 лютага 1921 г. загадам Рэўваенсавета В. Д. Каўшоў быў пасмяротна ўзнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга.

М. Капач

«АРМИЯ» БУЛАК-БАЛАХОВИЧА В МОЗЫРЕ

...Отряд, растянувшись на добрые две версты, приближался к Мозырю. Вернулись высланные вперед разведчики, они доложили, что в городе, кроме десятка комсомольцев-чоновцев, нет никого. А город богатый. Эта новость, сопровождаемая ликующими криками, как вихрь пронеслась по колонне.

Бой за Мозырь начался в сумерках, и не понять было — действительно ли шел бой на самом деле, или просто так, на скаку стреляя во все стороны, передовой эскадрон ворвался

в город, и тотчас взметнулись над городом несколько пожаров. Когда Савинков и старший Балахович въехали на центральную площадь города, младший Балахович уже творил там суд и расправу — на балконе здания почты уже были повешены двое, а третьего вешали на фонаре. Иосиф Балахович подскакал к брату на разгоряченном коне:

— Стась! Красных гадов вешаем! Хошь сам побаловаться?

— Успеется,— отмахнулся старший и спросил, где его квартира.

Иосиф показал плетью на здание почты, где качались повешенные, и крикнул:

— Вон там, с украшением!

Балахович и Савинков расположились на втором этаже. Здесь, очевидно, жил заведующий почтой — это была большая, давно и хорошо обжитая квартира. Куда только подевались ее обитатели?

Савинков занял маленькую комнатку рядом с кухней, заперся и, не раздеваясь, повалился в постель. Потом он много раз просыпался от пьяного ора, всю ночь играла гармошка, визжали женщины, раздавались выстрелы — братья Балаховичи справляли победу.

...Однако выехать в этот день Савинков не мог. Вскоре после полудня балаховцы вынуждены были вступить в бой с частью Красной Армии, прибывшей в Мозырь из Гомеля. Бой завязался на восточной окраине города, и до вечера нельзя было понять, выдержат ли балаховцы натиск красных. Уезжать в этой обстановке Савинков считал неприличным. Поздно вечером стало известно, что к Мозырю движется еще одна красноармейская часть, и тогда Балахович принял решение временно выйти из города...

З кнігі: Василий Ардаматский. «Возмездие».

ЗАГАД № 1 МАЗЫРСКАГА ПАВЯТОВАГА ВАЕННА-РЭВАЛЮЦЫЙНАГА КАМІТЭТА

21 лістапада 1920 г.

О возобновлении деятельности комитета после разгрома банд Булак-Балаховича

1. Сего числа военно-революционный комитет в старом составе вернулся в г. Мозырь и приступил к исполнению своих обязанностей.
2. Доводится до сведения граждан г. Мозыря и уезда, что банда Булак-Балаховича разбита. Рассеянные по уезду незначительные отряды бандитов не представляют никакой опасности, и приняты меры по их поимке.

   Граждане г. Мозыря и уезда призываются к полнейшему спокойствию, не придавать значения провокационным слухам, распространяемым провокаторами и агентами бандитов, при обнаружении таковых задерживать и препровождать в военревком, который с ними поступит по закону военно-революционного времени.
3. Всем жителям, коим известно местопребывание солдат балаховской банды, немедленно сообщать в увоенревком. Укрыватели остатков банд понесут самое строгое наказание вплоть до расстрела...

Предвоенревкома *В. Кожуро*
Члены военревкома *Барсуков, Краснов, Бежик*

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 307. Воп. 1. Л. 263.

ДАНЯСЕННЕ МАЗЫРСКАГА ПАВЯТОВАГА ВАЕНРЭЎКАМА Ў РЭЎАРМ 16 І РЭЎКАМБЕЛ АБ ВЫЗВАЛЕННІ МАЗЫРСКАГА ПАВЕТА АД БАНД БУЛАК-БАЛАХОВІЧА І ЎСТАНАЎЛЕННІ САВЕЦКАЙ УЛАДЫ Ў МАЗЫРЫ І ПАВЕЦЕ

26 лістапада 1920 г.

Доношу, что Мозырский уезд почти весь очищен от балаховской банды, а ее отдельные части, рассеявшиеся по уезду незначительными кучками, энергично вылавливаются.

В освобожденных волостях уезда, а именно: Михалковской, Мелешковичской, Слободской, Скрыгаловской — уже организованы волвоенревкомы, но для назначения на ответственные должности в уезде ощущается недостаток в опытных политических работниках, об откомандировании коих убедительно прошу.

Для расследования и выяснения жертв балаховских банд по гор. Мозырю и уезду образована особая комиссия из пяти человек, которая уже приступила к своим обязанностям.

Отделы ревкома постепенно возвращаются в Мозырь, вместе с своими сотрудниками приступают к организационной работе.

Связь с волвоенревкомами уезда налаживается.

В заключение, прошу необходимую материальную поддержку.

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 307. Воп. 1. Спр. 5. Л. 8.

ДАНЯСЕННЕ МАЗЫРСКАГА ПАВЯТОВАГА ВАЕНРЭЎКАМА Ў РЭЎКАМ БЕЛАРУСІ АБ РАЗГРОМЕ МАЗЫРА БАНДАМІ БУЛАК-БАЛАХОВІЧА І АБ НЕАБХОДНАСЦІ АКАЗАННЯ ДАПАМОГІ НАСЕЛЬНІЦТВУ МАЗЫРА І ПАВЕТА

4 снежня 1920 г.

В связи с нашествием банд Балаховича город Мозырь подвергся небывалому разгрому. Все имущество городского населения разгромлено и разбито... Город переживает как в продовольственном, так и в хозяйственно-экономическом отношении небывалый кризис.

Излишне упоминать, что местные органы не располагают никакими ресурсами, а потому необходима немедленная помощь центра. Крестьянское население уезда за весь период не получило никаких фабрикатов, в то время как, находясь в фронтовой полосе, переносило все тяжести гражданской войны. В настоящее время опродкомдив 17 выполняет разверстку по уезду. В связи с этим Мозырский увоенревком просит Ревком Белоруссии об энергичном воздействии на соответствующие органы, как-то: компродбел, губсоюз, совнархоз об отпуске в самом срочном порядке для Мозырского уезда всевозможных фабрикатов и предметов широкого потребления. В случае неимения потребного количества фабрикатов в Минске увоенревком просит выдать члену коллегии Мозырского райпродкома тов. Розенману мандат на право получения этих предметов непосредственно из Москвы в счет компродбела.

Предувоенревкома
Секретарь

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 307. Воп. 1. Спр. 5. Л. 22.

З ПАВЕДАМЛЕННЯ АБ РАБОЦЕ КАМІСАРЫЯТА САЦЫЯЛЬНАГА ЗАБЕСПЯЧЭННЯ РЭЎКАМА БССР ПА АКАЗАННІ ДАПАМОГІ НАСЕЛЬНІЦТВУ, ШТО ПЕРАЖЫЛО АКУПАЦЫЮ

12 снежня 1920 г.

Работа по оказанию помощи крестьянству и жертвам контрреволюции идет быстрыми темпами. Полученные ранее из Смоленска и Рославля 3 вагона мануфактуры распределяются среди бедноты и красноармейцев.

Между уездами мануфактура распределена следующим образом:

Мозырский уезд — 20 000 аршин.

«Советская Белоруссия», 12 снежня 1920 г.

Ваяваў і працаваў на Прыпяці

Каралёў Пётр Яўхімавіч — патомны прыпяцкі рачнік, жыхар пасёлка Пхоў (цяпер мікрараён Мазыра), актыўны ўдзельнік першай сусветнай і грамадзянскай войнаў.

Нарадзіўся ў 1890 г. у Маскоўскай губерні. У час рэвалюцыйных падзей 1905 г. удзельнічаў у забастоўках маскоўскіх рабочых, выконваў заданні старэйшых. У 1912 г. быў прызваны на флот і пасля пачатковай падрыхтоўкі ў балтыйскім флоцкім экіпажы служыў камендорам на Амурскай ваеннай флатыліі. У 1916 г. яго за бунтарскі характар адлічылі з флатыліі і накіравалі на Заходні фронт.

Ваяваў кулямётчыкам і разведчыкам каля Маладзечна. Там жа сустрэў Лютаўскую рэвалюцыю, быў абраны франтавікамі членам палкавога камітэта. У 1917 г. як былы марак і рачнік быў накіраваны служыць на бранякатэры Прыпяцкага атрада рачных суднаў За-

ходняга фронту, галоўнай базай якога былі Мазыр і Пхоў.

У гэтым атрадзе служыла нямала маракоў-балтыйцаў, накіраваных сюды з флоту за рэвалюцыйную дзейнасць, з якімі П. Я. Каралёў удзельнічаў у стварэнні органаў Савецкай улады на Мазыршчыне ў кастрычніку 1917 года.

Першую палову 1918 г. П. Я. Каралёў у Маскве, бо Беларусь была захоплена нямецкімі войскамі. Восенню таго ж года ён зноў накіроўваецца ў Гомель і Кіеў, дзе фарміравалася Дняпроўская ваенная флатылія. Пётр Яўхімавіч назначаецца старшым камендорам (камандзірам гарматы) кананерскай лодкі «Малый». Пачаліся ўпартыя баі з дзянікінцамі, пятлюраўцамі, рознымі бандыцкімі фарміраваннямі на Дняпры і яго прытоках, а потым і з белапалякамі, якія рваліся на ўсход.

Значнай баявой аперацыяй з удзелам канлодкі «Малый», іншых суднаў флатыліі быў вядомы ў гісторыі грамадзянскай вайны Лоеўскі прарыў, калі ноччу з 1 на 2 чэрвеня 1920 г. у жорсткім баі караблі флатыліі прарваліся каля Лоева ўверх па Дняпры і Прыпяці. Збераглося баявое данясенне камандзіра канлодкі «Малый» А. П. Эрдмана і паліткама Саднікава, у якім аб Каралёве і яго сябрах па зброі напісана:

«...Доношу, что во время боев по прорыву обороны белополяков каждый моряк исполнял приказания точно и скоро, несмотря на неприятельский артиллерийский и пулеметный огонь. Общим желанием и старанием команды добить врага канлодка «Малый» прорвалась через неприятельские укрепления, нанеся удар ему. Боевой приказ от 1 июня за № 31 исполнен полностью...» (РДАВМФ. Ф. р.-139. Воп. 1. С. 349. Л. 111.)

Кананерская лодка «Малый» за баі ў час Лоеўскага прарыву была ўзнагароджана Ганаровым Чырвоным сцягам. У гэтыя дні П. Я. Каралёў быў паранены. Потым у якасці старшага камендора канлодкі «Губительный» вызваляў ад белапалякаў Мазыр, Петрыкаў, Тураў, іншыя прырэчныя гарады Беларусі.

У сакавіку 1921 г. Пётр Яўхімавіч дэмабілізаваўся з флатыліі і ўсё далейшае жыццё звязаў з Дняпром і Прыпяццю, з 1946 г. жыў і працаваў у рачным порце «Пхоў».

І. Краўцоў

За свабоду Беларусі

На тэрыторыі Мазыршчыны пасля грамадзянскай вайны засталося некалькі брацкіх і адзіночных магіл. У іх пахаваны воіны Чырвонай Арміі, партызаны і падпольшчыкі, якія аддалі сваё жыццё за ўладу Саветаў, мірныя жыхары — ахвяры захопнікаў. Захаваліся імёны некаторых з іх.

ГОРАД МАЗЫР
КАЛЯ СТАДЫЁНА «СПАРТАК»

АЛЕЙНІКАЎ Іван Емяльянавіч, н. у 1880 у Чарнігаўскай губ., камандзір вартавога карабля «Беркут», загінуў 10.10.1920.

ГАВЯДЗІНАЎ Васіль Іванавіч, н. у 1895 у Яраслаўскай губ.,

ГАНЧАРЭНКА Яўхім Сяргеевіч, н. у 1896 у Чарнігаўскай губ. — камендоры кананерскай лодкі «Мощный» Дняпроўскай ваеннай флатыліі — загінулі 10.7.1920.

ДАНІЛЕЎСКІ Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1892, сакратар ЦВК Украіны ў 1918, камісар 139-й брыгады 47-й стралковай дывізіі, загінуў 5.3.1920.

КАНАВАЛАЎ Рыгор Савельевіч, н. у 1897 у Бранскай губ., старшы камендор канлодкі «Мощный», загінуў 10.7.1920.

КАЦМАН Хая, падпольшчыца г. Калінкавічы, павешана белапалякамі ў чэрвені 1920.

КІРПІЧНІКАЎ Ш., рабочы фабрыкі «Ма-

І. Е. Алейнікаў

Помнік загінуўшым у грамадзянскай вайне

ланка», падпольшчык г. Мазыр, павешаны белапалякамі ў чэрвені 1920.

МУРАЧОЎ Мікалай, камендор вартавога карабля «Ястреб», утапіўся пры размініраванні чыгуначнага моста 11.7.1920.

РУДЗІТ Юлій Янавіч, н. у 1890 у Віцебскай губ., сігнальшчык канлодкі «Мощный», загінуў 10.7.1920.

САЛАЎЁЎ Рыгор, палітработнік Чырвонай Арміі, падпольшчык г. Калінкавічы, павешаны белапалякамі ў чэрвені 1920.

ЯЎСЕЕНКА Андрэй Іванавіч, н. у 1896 у Бранскай губ., камендор канлодкі «Мощный», загінуў 10.7.1920.

25 воінаў Чырвонай Арміі і ўдзельнікаў падпольнага руху на Мазыршчыне. (Прозвішчы і імёны не ўстаноўлены.)

КАЛЯ КУРГАНА СЛАВЫ

ЧАРНЕЦКІ Васіль, ураджэнец Хмяльніцкай вобл., машыніст браняпоезда, загінуў у 1920.

ВЁСКА ПРАЎЦЮКІ (МОГІЛКІ)

Два чырвонаармейцы загінулі 11.11.1920.

ВЁСКА СЛАБАДА (МОГІЛКІ)

АЛЯКСАНДРАЎ Андрэй, шкіпер кананерскай лодкі «Грозящий» Дняпроўскай ваеннай флатыліі,

БАРТ Іаган Генрыхавіч, н. у г. Талін, машыніст міннага дывізіёна флатыліі — загінулі 1—5.3.1920.

БЕРКУМ-ВАСІЛЬЕЎ Георгій, камандзір атрада маракоў флатыліі, загінуў 20.12.1919.

ДЗМІТРЫЕЎ Іван Дзмітрыевіч, н. у 1889 у Чувашыі, рулявы канлодкі «Молодецкий»,

ЖЫТНІКАЎ Ануфрый Паўлавіч, н. у 1882 у в. Н. Івакі Добрушскага р-на, сігнальшчык канлодкі «Молодецкий» — загінулі 5.3.1920.

ЗАТЫКАЙЧАНКА Іван, н. у Іванаўскай губ., кулямётчык канлодкі «Молодецкий»,

КАВАЛЁЎ Ілья Фёдаравіч, н. у Курскай губ., камендор канлодкі «Грозящий»,

КАРАЛЁЎ Захар Логвінавіч, н. у 1884 у Арлоўскай губ., мінёр флатыліі — загінулі ў 1920.

КАРЖАВІН Іван Сцяпанавіч, н. у Вяцкай губ., загадчык гаспадаркі канлодкі «Мудрый», загінуў 1.3.1920.

МЯРЭЖКА, матрос флатыліі, загінуў 20.12.1919.

РЫБІН Іван Паўлавіч, н. у Томскай губ., матрос тральшчыка «Міна»,

САВІЧ Мікалай Ільіч, н. у 1893 у Тульскай губ., матрос флатыліі,

ЦІМАФЕЕЎ Якаў Сяргеевіч, н. у Казанскай губ., начальнік каманды штаба флатыліі — загінулі ў 1920.

Страты 417-га палка ў баях на Мазыршчыне ў лютым 1920 г.

а) Загінулі ў баі каля в. Лешня 19.2.1920 (месца пахавання невядома):

КАЎГАН Піліп, чырвонаармеец 6-й роты

МАСЛАЎ Усцін, чырвонаармеец 6-й роты

ПЯТРОЎ Аляксей, памочнік камандзіра 6-й роты

УДАЛЬЦАЎ Аляксандр, чырвонаармеец 6-й роты

ЦЫГАНОЎ Рыгор, камандзір узвода 6-й роты

ЮШКОЎ Рыгор, камандзір узвода 1-й роты.

б) Прапалі без вестак у баі каля в. Лешня 19.2.1920:

ДАНЦОЎ Нікіфар, чырвонаармеец 1-й роты

ДРАБЫШЭЎСКІ Фёдар, камандзір аддзялення 1-й роты

КАРПЕНЕР Саламон, камандзір узвода 1-й роты

КОЛАСАЎ Васіль, камандзір аддзялення 1-й роты

ПЛІПАЎ Міхаіл, чырвонаармеец 6-й роты

ПЯТРОЎ Міхаіл, чырвонаармеец 1-й роты

ПЯТРУНІН Сцяпан, камандзір аддзялення 1-й роты

А. П. Жытнікаў

І. С. Каржавін

СУРКОЎ Васіль, чырвонаармеец 1-й роты.

в) Прапалі без вестак у баі каля в. Скрыгалаў 22.2.1920:

ІВАНОЎ Пётр, чырвонаармеец 4-й роты
ІВАНОЎ Сцяпан, чырвонаармеец 4-й роты
КАСЦЯЕЎ Сяргей, камандзір узвода 4-й роты
ЛЕВЯШЧОЎ Павел, чырвонаармеец 4-й роты
СМІРНОЎ Мікалай, чырвонаармеец 4-й роты, прапаў без вестак каля в. Слабада 23.2.1920.

РДВА. Ф. 36 835. Воп. 1. Спр. 6. Л. 47.

Загінулі 20 і 23 лютага 1920 г. у баях за вёскі Махнавічы, Рэмязы, Мялешкавічы чырвонаармейцы 421-га палка (месца пахавання невядома):

ГАРВОН Сямён,
ЛАДЫШ Мікіта,
МУЛЫГІН Мікалай,
САМАНЧУК Рыгор — разведчыкі палка.
ПЕТЫШКОЎ Андрэй — радавы 4-й роты.

Прапалі без вестак у тыя ж дні чырвонаармейцы 4-й роты:

БАНЬКОЎСКІ Кузьма
ДАВЕРАЎ Іван
ЛАЎРЫК Сямён
МЕЛЬНІКАЎ Антон.

РДВА. Ф. 3787. Воп. 1. Спр. 9. Л. 202, 203, 210.

Спіс воінаў 1-га Мазырскага берагавога атрада, якія прапалі без вестак у баях з белапалякамі 4—5 сакавіка 1920 г. у раёне вёсак Слабада, Майсееўка, Касцюковічы:

БАЗАРАЎ Іван Мітрафанавіч
БУРДЗІН Міхаіл Мацвеевіч
ВАСЬКОЎ Іван
ДАЗОРАЎ Іван Міхайлавіч
ЖАБІН Іван Васілевіч
ІВАНОЎ Іван
КАРАТКЕВІЧ Рыгор Фролавіч
КОСЦЕРАЎ Васілій Міхайлавіч
КУРЫН Аляксей Сцяпанавіч
КУЦЫ Іван Канстанцінавіч
ЛУК'ЯНЧАНКА Іван Іосіфавіч
МАЛЫХІН Мітрафан
РУТКЕВІЧ Уладзіслаў Уладзіслававіч
РЫЛЬЦАЎ Апанас Іванавіч
САВЕНКА Іван
СМІРНОЎ Апанас Іванавіч.

РДВА. Ф. 3787. Воп. 1. Спр. 19. Л. 105.

Ваеннаслужачыя і мірныя жыхары Мазыршчыны, якія загінулі ў гады першай сусветнай і грамадзянскай войнаў (1914—1920)

ГОРАД МАЗЫР

АРКІН Арон Сімхавіч, палітрук роты, загінуў у 1920 каля г. Полацк.

БОБР Дзмітрый, павешаны белапалякамі ў 1920.

БРЭГМАН Аляксандр Абрамавіч, н. у 1895, камісар брыгады Мазырскай групы Чырвонай Арміі, закатаваны белапалякамі летам 1920.

БРЭГМАН Лейба Саламонавіч, чырвонаармеец, загінуў 3.7.1919 у Валожынскім р-не Мінскай вобл.

БЯРНАЦКІ, загінуў у 1920.

ЗЕЛЬДЗІН Навум Беркавіч, чырвонаармеец, загінуў 3.7.1919 у Валожынскім р-не Мінскай вобл.

ЛОБАЧ Майсей Міхайлавіч, чырвонаармеец, загінуў 2.5.1920.

ПАЛЕЙ, загінуў у 1920.

ФІШБЕЙН Самуіл Арэф'евіч, прапаў без вестак у 1919.

ШУСТЭРМАН Барыс, камандзір партызанскага атрада, загінуў у чэрвені 1920.

ШЭЙКМАН, загінуў у 1920.

ШЭЙНМАН Самуіл Зельманавіч, чырвонаармеец, павешаны ў 1919 дзянікінцамі ў г. Харкаў.

ШЭЙНМАН Самуіл Ісакавіч, чырвонаармеец, загінуў у 1919 каля г. Віцебск.

КАМЕНКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА МЛЫНОК

КАДОЛ Ілья Дзям'янавіч, загінуў у 1917 каля г. Баранавічы.

І. М. Сузько

ВЁСКА МЯЛЕШКАВІЧЫ

ЖЫЛЬСКІ Ігнат, 60 гадоў, і пяць юнакоў — расстраляны 27.6.1920.
Тры чалавекі ў той дзень загінулі ў агні.

КОЗЕНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА КОЗЕНКІ

СУЗЬКО Ігнат Міхайлавіч, расстраляны ў 1918.
СУЗЬКО Сямён Мікітавіч, расстраляны ў 1920.

КРЫНІЧАНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АКУЛІНКА

БІГЕЛЬ Канстанцін Прохаравіч

МАХНАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА МАХНАВІЧЫ

ДЗЕНІСЕНКА Фама Конанавіч
ЗАЯЦ Канстанцін Яўменавіч
КАНОПЛІЧ Захар
КАНОПЛІЧ Канстанцін Сцяпанавіч
КАНОПЛІЧ Пётр Платонавіч
КОВАЛЬ Сцяпан
ФРАЛОЎ Сцяпан

МІХАЛКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА КУСТАЎНІЦА

БУНАС Іван, памёр ад ран 24.2.1921.

ВЁСКА МІХАЛКІ

КАЛЕНІК Павел Сцяпанавіч,
КАЛЕНІК Фёдар Сцяпанавіч,
КУХНАВЕЦ Іван Міхайлавіч — павешаны белапалякамі ў 1920.
РУДКОЎСКІ Мікалай, загінуў 10.4.1919.

ВЁСКА РУДНЯ МІХАЛКАЎСКАЯ

ДВОРАК Пётр Сцяпанавіч

ПРУДКОЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ПРУДОК

ВАШКЕВІЧ Ермалай,
ЗЫНКОЎСКІ Раман Мітрафанавіч,
КІРЫЛАЎ Дзям'ян Андрэевіч, старшыня рабачкама маёнтка «Прудок»,
КУЧЫНСКІ Аляксандр — расстраляны балахоўцамі ў лістападзе 1920.
МАЗГОЎ Сямён Лявонавіч
МАРОЗ Рыгор
МІСЕВІЧ Максім Фёдаравіч
МІШКОЎ Фёдар
ПАШКОЎСКІ Ігнат Рыгоравіч
РАЖОК Фёдар Пятровіч

ВЁСКА БАРЫСКАВІЧЫ

КАБЗАР Андрэй Рыгоравіч
ПРЫХОДЗЬКА Андрэй Восіпавіч

ВЁСКА ЗАГОРЫНЫ

ЧУРЫЛА Нікіфар

СЛАБАДСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА В. ЗІМОВІШЧЫ

КЛІМЕНКА Андрэй Лявонавіч
ПАТАПАЎ Сцяпан Яўсеевіч

ВЁСКА МАЙСЕЕЎКА

КЛІМЕНКА Сафрон Канстанцінавіч
ПАЎЛАЎ Аркадзь Рыгоравіч
ШВАВАРАЎ Андрэй Яўхімавіч
РАК Рыгор Максімавіч

ВЁСКА КАЗІМІРАЎКА

КУРМАЗ Пётр Панкратавіч
СІДАРЭНКА Павел Лазаравіч
СІДАРЭНКА Сцяпан Лазаравіч

ВЁСКА РАМАНАЎКА

АСТРЭЙКА Васіль Вайстратавіч

КЛЮКА Фёдар Мікітавіч
ШЭЎКА Максім Карпавіч

ВЁСКА РУДНЯ КАМЕНСКАЯ

ГАРУЛЯ Савелій Ігнатавіч, загінуў у 1915 у Кобрынскім р-не Брэсцкай вобл.

ВЁСКА СЛАБАДА

АДАМАНСКІ Пётр Сцяпанавіч
СІТНІК Ілья Мацвеевіч
СІТНІК Іван Карпавіч
ЛАСЕВІЧ Аляксандр Сямёнавіч, загінуў у верасні 1919.

ВЁСКА ХАМІЧКІ

КУЛАГА Мікалай Іванавіч, загінуў у 1917.
СМАЛЯНІК Міхаіл Апанасавіч, загінуў у 1918 г.

ВЁСКА ЧАРАМАШНЯ

КОЦІК Нохім Янкелевіч, старшыня сельсавета, павешаны балахоўцамі ў лістападзе 1920.

СКРЫГАЛАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ЖАХАВІЧЫ

БАБРОЎНІК Міхаіл Фёдаравіч
БАБРОЎНІК Пётр Гапонавіч
КУГАН Кірыла Іосіфавіч
КУГАН Мікіта Іосіфавіч
ПІСАНІК Захар Арцёмавіч
РАБЧАНКА Несцер Уласавіч
РАСОШАНКА Кузьма Давыдавіч
ТКАЧ Яўхім Паўлавіч

ВЁСКА ЛЕШНЯ

БАКАВЕЦ Іван Антонавіч, пяць вяскоўцаў-яўрэяў — расстраляны белапалякамі ў 1920.
КАРАСЬ Сцяпан, партызан атрада В. Талаша, загінуў у 1920.
СІТНІК Міхаіл Ігнатавіч, загінуў у 1919.

ВЁСКА СКРЫГАЛАЎ

КАЛАСОЎСКІ Лука Іванавіч, намеснік камандзіра Скрыгалаўскага партызанскага атрада, загінуў у лютым 1920.
МАМАЙКА Дзмітрый Іванавіч, загінуў 21.11.1918.
ПАДЗІЛА Лук'ян,
ПРАКАПЕНКА Андрэй,
РУДЗЬКО Цімафей — партызаны Скрыгалаўскага атрада, расстраляны белапалякамі ў красавіку 1920.
ШАСТАКОВІЧ Пётр, памёр ад ран 21.5.1921.
ЯЦКО Андрэй, загінуў 24.4.1920.

Загінуўшыя землякі, месца нараджэння якіх не ўстаноўлена

ГУЗАВЕЦ Кузьма Якаўлевіч, н. у 1895, матрос Кранштацкага гарнізона,
ДРАГУНОЎ Макар Кузьміч, н. у 1895, матрос Балтфлоту,
КАСЦЯРОНАК Ананій Іванавіч, н. у 1895, матрос Балтфлоту,
ЛУГОЎСКІ Фёдар Трафімавіч, н. у 1891, матрос Балтфлоту,
ЯЦУК Дзмітрый Іванавіч, н. у 1897, матрос Балтфлоту — прапалі без вестак у час Кранштацкага мяцяжу 17—18.3.1921.
ЛАЗАРЧУК Аркадзь Марцінавіч, машыніст пасыльнага судна «Кречет» Балтфлоту, памёр ад хваробы 13.1.1920 у г. Петраград.
НЕКРАШЭВІЧ Марк Фёдаравіч, н. у 1888, камендор лінкора «Слава» Балтфлоту, памёр ад ран 6.4.1920 у г. Кранштат.
ШЧУР Герасім Сідаравіч, н. у 1892, матрос эсмінца «Свобода» Балтфлоту, загінуў 21.10. 1919.
ЮШКЕВІЧ Макар, разведчык Мазырскага стралковага палка, загінуў 30.9.1919 у баі з белапалякамі ў в. Злодзін Лельчыцкага р-на Гомельскай вобл.

На падставе архіўных матэрыялаў і сведчанняў насельніцтва спіс падрыхтавалі

М. Капач, І. Краўцоў

Да 50-годдзя Кастрычніка

28 кастрычніка 1967 г. у сувязі з 50-годдзем Кастрычніцкай рэвалюцыі Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР узнагародзіў актыўных удзельнікаў рэвалюцыі, грамадзянскай вайны і барацьбы за ўстанаўленне Савецкай улады

ОРДЭНАМ ЛЕНІНА

КРЫЎЧЫК Павел Апанасавіч

ОРДЭНАМ ЧЫРВОНАГА СЦЯГА

ВЫСЛОЎЖЫЛ Іосіф Іосіфавіч
КУХНАВЕЦ Рыгор Іванавіч
ШЫБУТ Канстанцін Іванавіч

ОРДЭНАМ ЧЫРВОНАЙ ЗОРКІ

ГНЕДЗЬКА Цімафей Барысавіч
ДУБІНСКІ Мікалай Яўхімавіч
МАРОЗАЎ Даніл Яўстафіевіч
МЕЙЛАХ Лявон Іванавіч

ОРДЭНАМ ПРАЦОЎНАГА ЧЫРВОНАГА СЦЯГА

ЭЛЬМАН Андрэй Пятровіч

ОРДЭНАМ ЗНАК ПАШАНЫ

ЖУДРА Іван Ульянавіч
ШУМАК Іван Кузьміч
ЯРОМА Барыс Антонавіч

МЕДАЛЁМ «ЗА АДВАГУ»

АСТРЭЙКА Сцяпан Пракопавіч
БАГІНСКІ Ксенафонт Адамавіч
БАЛЮНОЎ Цімафей Акімавіч
КАРОТКІН Дзмітрый Фядосавіч
МАРОЗ Аляксей Сцяпанавіч
МЯТЛІЦКІ Андрэй Іосіфавіч
ПАДУТА Павел Сямёнавіч
СОБАЛЕЎ Фёдар Несцеравіч

МЕДАЛЁМ «ЗА БАЯВЫЯ ЗАСЛУГІ»

АГЕЕЎ Сяргей Васілевіч
АСТАПАЎ Сцяпан Аляксеевіч
БАРЫСАЎ Уладзімір Сямёнавіч
БОНДАР Пётр Міхайлавіч
ГРЫНГАЎЗ Самуіл Эмануілавіч
ДЗЕРАВЯНКА Фёдар Андрэеевіч
ДУБРОЎСКІ Павел Паўлавіч
ЗАЛЬЦМАН Якаў Абрамавіч
КАРПАЎ Аляксандр Цімафеевіч
КАЦМАН Абрам Мендзелевіч
ЛАПЕТА Васіль Міхайлавіч
ЛЕВЯНКОЎ Парфірый Іосіфавіч
ПІВАВАР Мікалай Фёдаравіч
САПРЫНОЎСКІ Канстанцін Іосіфавіч
СТАРОБІНСКІ Самуіл Лазаравіч
СЫЧОЎ Аляксандр Мікалаевіч
ФОКІН Яўсей Іванавіч
ХАРАВЕЦ Сямён Піліпавіч
ЧАПАЙКІН Васіль Іосіфавіч
ШАЎЧЭНКА Ганна Мікалаеўна
ЮШКЕВІЧ Пётр Макаравіч

МЕДАЛЁМ «ЗА ПРАЦОЎНУЮ АДЗНАКУ»

ГВОЗДЗЕЎ Міхаіл Максімавіч
ДУБАТАЎКА Макар Дзмітрыевіч
КАРОБКА Шая Ісаравіч
КУНГЕР Фёдар Цімафеевіч
РАЕЎСКІ Антон Паўлавіч
ТУРАК Георгій Піліпавіч
ТУРАЎСКІ Ісаак Ліпавіч
ЧАРНЕЦКІ Міхаіл Мартынавіч

МЕДАЛЁМ «ЗА ПРАЦОЎНУЮ ДОБЛЕСЦЬ»

ВАНГЭНГЭЎМ Вівея Аляксандраўна

ПАД ЗНАКАМ СЯРПА І МОЛАТА

Змаганне за сацыялізм

Перыяд, які працягваўся два дзесяцігоддзі — ад вайны грамадзянскай да Вялікай Айчыннай, можна, гаворачы пра Палессе, ахарактарызаваць адным купалаўскім радком: «Як на край балотны йшоў сацыялізм». На Мазыршчыне, як і ўсюды, змаганне за новы грамадскі лад было цяжкае, упартае, часта бязлітасна суровае.

Вынікі сямігадовых ваенных дзеянняў першай сусветнай і грамадзянскай войнаў для Мазыршчыны былі надзвычай цяжкімі. Прамысловая вытворчасць у параўнанні з узроўнем 1913 г. зменшылася ў пяць разоў, на 30 працэнтаў скараціласа колькасць рабочых. Большасць прадпрыемстваў бяздзейнічала, сельская гаспадарка прыйшла ў заняпад. Людзі былі на фронце. Шмат салдат загінула і было паранена. Насельніцтва горада не забяспечвалася прадуктамі, сяляне — таварамі першай неабходнасці. Каштоўнае абсталяванне лесапільнага завода, фанерных фабрык «Прыма», «Маланка» і іншых прадпрыемстваў было вывезена ці разраба-

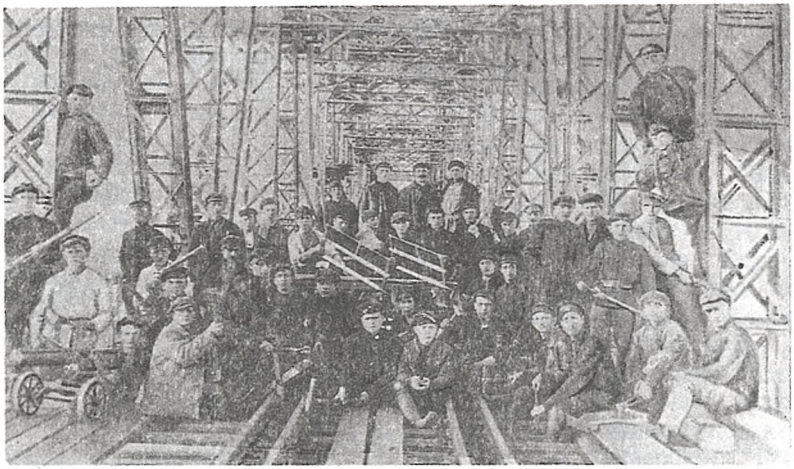

Камсамольцы на будаўніцтве моста цераз Прыпяць. У апошнім радзе (стаіць, другі злева) сакратар Палескага акруговага камітэта камсамола І. П. Галадко. 1924

вана, а тое, што засталося, было ў нерабочым стане.

Да 1 мая 1922 г. у Мазыры працавалі млын, лесапілка, электрастанцыя, бляшаная майстэрня і бойня. На 7-м з'ездзе Саветаў Мазырскага павета ў снежні 1922 г. адзначалася, што да сярэдзіны года прадпрыемствы амаль не дзейнічалі, патрабаваўся капітальны рамонт. Млын перапрацоўваў за год 25 тыс. пудоў збожжа, выпускаў 200 пудоў круп.

Аднаўленчы перыяд на Мазыршчыне ішоў марудна і нездавальняюча. Бяздзейнічалі чыгунна-ліцейны завод «Таўра», гарбарныя заводы (былыя Фішмана і Гаравога). Электрастанцыя ў 1921 г. выпрацавала 6 тыс. свячэй энергіі.

Лепшымі былі справы на прадпрыемствах дрэваапрацоўчай прамысловасці. У 1923 г. на 200 працэнтаў павялічыўся выпуск прадукцыі фанернай фабрыкай «Чырвоны Кастрычнік», на 400 працэнтаў — лесапільным заводам «Пралетарый» (былыя фабрыкі «Прыма» і «Маланка»). Гэтыя прадпрыемствы ўваходзілі ў аб'яднанне «Лесбел», якое з'яўлялася састаўной часткай Аб'яднання экспартнай лясной прамысловасці Заходняга раёна. На знешні рынак, у Англію і Германію, ішлі фанерная сыравіна, мэблевая клёпка і фанера вышэйшых гатункаў.

Рабіліся першыя крокі ў аднаўленні буйной сельскагаспадарчай вытворчасці. Яшчэ ў 1919 г. пасля выгнання з Мазыршчыны нямецкіх і гетманаўскіх акупантаў на базе былых памешчыцкіх маёнткаў пачалі стварацца саўгасы, камуны і сельскагаспадарчыя арцелі. У вёсцы Скрыгалаўская Слабада на землях памешчыка Снядзецкага быў створаны саўгас «Слабада», якім кіраваў П. І. Баравік, прысланы павятовымі ўладамі. У перыяд белапольскай акупацыі гаспадарка была разбурана і разрабавана. У данясенні загадчыка зямельнага аддзела Мазырскага павета 16 ліпеня 1920 г. паведамлялася: «У саўгасе «Слабада» спалены дамы і раскрадзена большая частка інвентару. Няма ні коней, ні жывёлы...» З дапамогай дзяржавы гаспадарка саўгаса паступова ўмацоўвалася. Калі ў 1921 г. засявалася 65 дзесяцін жыта, 3 аўса, 8 грэчкі, то ў 1923 г. жытам засявалася 98 дзесяцін, аўсом — 15, канюшынай і бульбай — 30. У 1922 г. у гаспадарцы быў свой лакамабіль, малатарня і зернеачышчальная машына. У 1919 г. былі спробы арганізаваць калектыўныя гаспадаркі і ў іншых былых маёнтках — Барбарове, Сідзельніках, Мялешкавічах, Прудку, Асаўцы, але перашкодзіла белапольская акупацыя.

У Мазыры таксама вяліся аднаўленчыя работы, рамантавалася жыллё. Была рэканструявана гарадская электра-

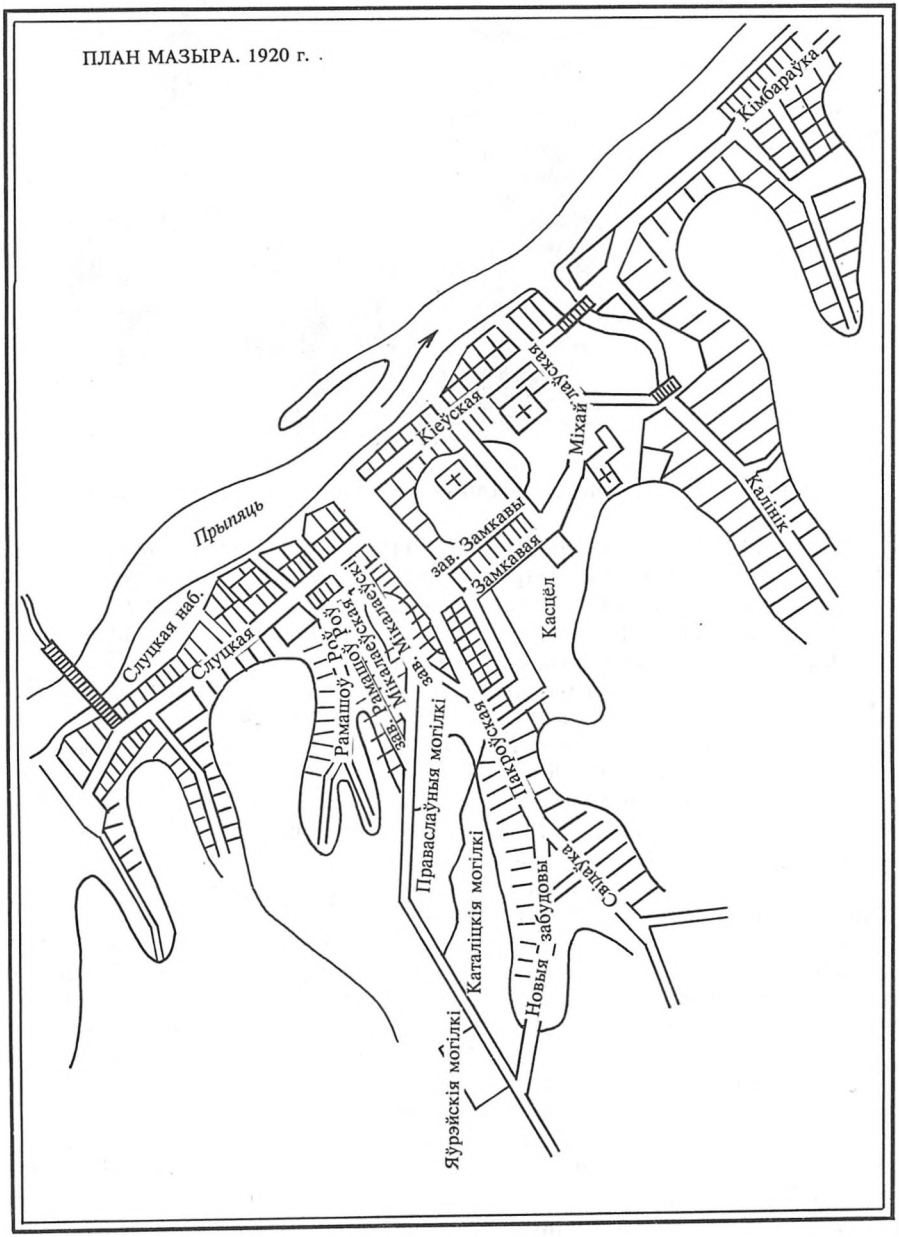

станцыя. На ёй устанавілі новую дынама-машыну магутнасцю 78 конскіх сіл, што дазволіла амаль поўнасцю электрыфікаваць горад. Быў адноўлены водаправод, які налічваў 800 кранаў. У горадзе працавалі лазня і пральня.

Працоўныя Мазыршчыны аказвалі шэфскую дапамогу часцям Чырвонай Арміі. Для яе патрэб было сабрана 400 пудоў жыта, 1442 метры мануфактуры, 8 пудоў цукру. Працоўны люд Мазыршчыны дзяліўся апошнім кавалкам

хлеба і з галадаючым насельніцтвам Паволжа. Былі адкрыты два дзіцячыя дамы для дзяцей з галадаючых раёнаў. Адзін з такіх дамоў быў размешчаны ў Касцюковічах у былым маёнтку.

З наступленнем мірнага жыцця ў вёсцы пачалося размеркаванне зямлі. Яе атрымалі практычна ўсе сяляне. Толькі за 1922 г. у павеце было падзелена 7 тыс. дзесяцін зямлі, якую атрымалі 387 беззямельных і 1713 малазямельных сялян. Але становішча сельскай гаспадаркі па-ранейшаму заставалася цяжкім.

У сакавіку 1921 г. харчразвёрстка была заменена прадуктовым падаткам. Ствараліся ўмовы для стымулявання дробнай таварнай вытворчасці, вырашаліся многія пытанні гандлю. Хуткімі тэмпамі пачала развівацца саматужная вытворчасць. У Мазырскім павеце ў 1923 г. было 1853 такіх прадпрыемстваў.

Адной з найбольш сур'ёзных праблем з'яўлялася беспрацоўе. Значную частку беспрацоўных складала моладзь. Так, у Мазыры ў 1924 г. з 553 беспрацоўных, якія стаялі на ўліку, 141 былі юнакі і дзяўчаты. Каб заняць людзей, ствараліся новыя працоўныя калектывы, галоўным чынам па гарадскім і дарожным будаўніцтве. У 1925—1930 гг. на тэрыторыі раёна замест былога паштовага тракта Санкт-Пецярбург — Валынь, побач з чыгункай Калінкавічы — Оўруч — Корасцень, пабудаванай тэрмінова для ваенных мэт у гады першай сусветнай вайны, была пракладзена аўтамабільная дарога з цвёрдым пакрыццём Мазыр — Оўруч, мост цераз Прыпяць у раёне вёскі Навікі. Рамантаваліся грунтавыя дарогі: Мазыр — Скрыгалаў — Петрыкаў, Мазыр — Лельчыцы, Міхалкі — Нароўля, Слабада — Казіміраўка. На гэтым будаўніцтве былі заняты тысячы жыхароў Мазыршчыны. Да сакавіка 1925 г. у Мазыры было створана 13 працоўных калектываў, у якіх было занята 160 чалавек.

17 ліпеня 1924 г. у рэспубліцы былі ліквідаваны паветы і воласці, утворацы акругі і раёны. Мазырскі павет быў пераўтвораны ў Мазырскую акругу. На месцы былых валасцей — Міхалкаўскай, Слабадской, Мялешкавіцкай і часткі тэрыторыі сучаснага Калінкавіцкага раёна быў утвораны Мазырскі раён. Межы яго неаднаразова мяняліся. Мялешкавіцкі сельсавет да 1938 г. адносіўся да Ельскага раёна, Скрыгалаўскі — да Петрыкаўскага, Міхалкаўскі і польскі нацыянальны Кустаўніцкі спачатку да Нараўлянскага, затым — да Ельскага. Больш чым 10 сельсаветаў Калінкавіцкага раёна двойчы мянялі раённае падпарадкаванне, а да 1938 г. адносіліся да Мазырскага. Махнавіцкі, Асавецкі і Барбароўскі сельсаветы ўключаны ў склад Мазырскага раёна ў пасляваенны час.

Мяняў сваё геаграфічнае месца і цэнтр раёна. У 1926—1927 гг. ім была вёска Слабада. Сельскія Саветы неаднаразова разбуйняліся і ўзбуйняліся.

У сельскай гаспадарцы поруч з аднаасобнікамі працавалі і камунары. Піянерам калектыўнага валодання зямлёй была працоўная арцель «Сіла», створаная ў 1922 г. у Прудку, куды ўвайшлі дзевяць батрацкіх сямей. Праз год была ўтворана арцель «Чырвоная Зорка» ў Лешні і камуна «Міна» ў Хамічках.

У красавіку 1924 г. на землях былога землеўладальніка Горвата ў Барбарове сем'ямі беднякоў створаны калгас «Серп і молат», першым старшынёй якога быў абраны дэмабілізаваны чырвонаармеец Р. І. Кухнавец. У былым маёнтку Сідзельнікі ў вёсцы Гурыны была створана яўрэйскай беднатой калектыўная гаспадарка «Афрэер» («Уперад»).

Неадназначна адносілася насельніцтва Мазыршчыны да калектыўнага валодання зямлёй. Праз два месяцы ў калгасе «Серп і молат» былі спалены пабудовы грамадска-гаспадарчага двара, затым спалена гумно са збожжам. У агні загінулі два члены калгаса — Іван Наўныка і Мікалай Барысенка, Язэп Барысенка моцна абгарэў.

У Рудні Міхалкаўскай у час сходу з абрэза праз акно быў застрэлены С. І. Дворак, у Мялешкавічах сякерай забіты Я. З. Зіберман. Але найбольш абвастрылася барацьба ў вёсцы ў самым канцы дваццатых гадоў.

Складанай была ў пачатку 20-х гадоў эпідэміялагічная сітуацыя. Людзі часта хварэлі на брушны тыф, каросту, дыфтэрыт і іншыя інфекцыйныя захворванні. Медыцынскія ўстановы былі вельмі беднымі. Гарадская амбулаторыя размяшчалася ў непрыстасаваным памяшканні. Бальніца на 30 ложкаў знаходзілася ў пабудове барачнага тыпу. Існавала яшчэ адна бальніца на два аддзяленні, дзе прымалі парадзіх і інфекцыйных хворых. У сувязі з эпідэміяй сярод насельніцтва і ў арміі сыпнога тыфу быў адкрыты, як тады яго называлі, «заразны барак». Невялікія ўчастковыя бальніцы былі ў Слабадзе і Скрыгалаве, а ў Міхалках і Мялешкавічах — медыцынскія пункты.

Медыцынскіх работнікаў было ўсяго 41 чалавек, з іх — 6 урачоў, 8 лекарскіх памочнікаў, некалькі акушэрак і медыцынскіх сясцёр. Пры ўспышцы малярыі ў чэрвені 1924 г. Наркамздраў БССР камандзіраваў у Мазырскі павет тры атрады ўрачоў.

У канцы студзеня 1921 г. на Мазыршчыне пабываў старшыня ЦВК БССР А. Г. Чарвякоў, які наведаў некаторыя медыцынскія ўстановы. Ён адзначыў, што бальніцы знаходзяцца ў здавальняючым стане. Для медыцынскіх работнікаў гэта было пахвалой за іх самаадданую работу.

Значна паспрыяў паляпшэнню аховы здароўя насельніцтва на Мазыршчыне прысланы з Мінска ўрач Я. Кантаровіч, які быў першым загадчыкам павятовага аддзела аховы здароўя.

У канцы 20-х гадоў у Мазыры працавала 18 урачоў, 4 стаматолагі, 10 лекарскіх памочнікаў, 4 акушэркі, 16 сясцёр міласэрнасці, 13 фармацэўтаў. Былі адкрыты дзве бальніцы на 100 ложкаў, радзільны прытулак на 15 ложкаў, цэнтральная амбулаторыя на тры аддзяленні (тэрапеўтычнае, хірургічнае, зубаўрачэбнае), а таксама амбулаторыя на фанернай фабрыцы «Чырвоны Кастрычнік» і лесапільным заводзе «Пралетарый», дом дзіцяці, туберкулёзны дыспансер, хіміка-бактэрыялагічная лабараторыя, дэзінфекцыйны атрад. Пачалі дзейнічаць кансультацыі для немаўлят, цяжарных жанчын і кормячых маці, дом дзіцяці і маці, дзіцячая бальніца.

Павялічылася колькасць медыцынскіх устаноў і ў вёсцы. У цэнтры амаль кожнага сельскага Савета працавалі фельчарска-акушэрскія пункты, пашырылася матэрыяльная база адкрытай у канцы мінулага стагоддзя Скрыгалаўскай участковай бальніцы — адзінай у сельскай мясцовасці, дзе з 1914 па 1924 г. працаваў выдатны ўрач Л. С. Чычкоўскі. З дня заснавання да 1941 г. працавала тут акушэркай В. К. Захар'яш.

Для таго каб аказваць хірургічную дапамогу хворым, у Мазыр прыехаў хірург — будучы доктар медыцынскіх навук Ф. К. Абрамовіч. За гады сваёй нястомнай дзейнасці ён выратаваў жыццё многім тысячам людзей. Выдатны хірург Ф. К. Абрамовіч падрыхтаваў плеяду здольных урачоў-хірургаў. Добрая памяць захавалася аб яго вучнях — Куцаве, Кенігсбергу, Когане, якія сталі кандыдатамі медыцынскіх навук, працавалі ў Мазыры і ў іншых гарадах.

У 1928 г. ЦВК Беларусі за актыўны ўдзел у грамадзянскай вайне, аднаўленні народнай гаспадаркі ўзнагародзіў мазырскі завод «Чырвоны Кастрычнік» і вёску Мялешкавічы ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга БССР.

У 1932 г. на Мазыршчыне існавала 22 дзяржаўныя, 82 кааператыўныя і 3 грамадскія прамысловыя прадпрыемствы, дзе працавала 3435 чалавек, або 2892 рабочыя і 378 служачых. Акрамя гэтага, 74 чалавекі былі заняты надомнай працай.

Асноўнымі прадпрыемствамі Мазыра з'яўляліся: электрастанцыя, дзе пра-

Выпуск курсаў малодшых медыцынскіх сясцёр пры Мазырскім раённым камітэце Чырвонага Крыжа. 1931

цавала 25 чалавек, арцель «Молат» — 56, цагельны завод — 34, Белхімлес — 104, цагельная арцель «Будаўнік» — 31, лесапільны завод «Пралетарый» — 301, фанерны завод «Чырвоны Кастрычнік» (былы «Прыма») — 427, шавецкія арцелі «Уперад» — 61 і «Чырвоны саматужнік» — 81, дрэваапрацоўчая фабрыка «Прафінтэрн» — 259 чалавек.

Сацыялістычным спаборніцтвам было ахоплена больш як палова рабочых фабрык «Чырвоны Кастрычнік», «Прафінтэрн», завода «Пралетарый». Калі ў краіне разгарнуўся стаханаўскі рух, у ім удзельнічала каля дзвюх трацей працуючых на прадпрыемствах Мазыра.

Паводле Усесаюзнага перапісу насельніцтва 1926 г. у Мазырскай акрузе пражывала 3274 рускія, 8803 украінцы, 277 344 беларусы, 8883 палякі, 486 чэхаў і славакаў, 1 серб, 150 латышоў, 104 літоўцы, 2 латгальцы, 3356 немцаў, 1 шведка, 1 малдаванін, 2 грэкі, 27 254 яўрэі, 1 фінка, 11 эстонцаў, 1 марыец, 8 мардоўцаў, 2 мадзьяры, 3 чувашы, 31 татарын, 1 башкір, 3 найгабакі, 165 цыганоў, 1 грузін, 1 чачэнец, 1 армянін, 114 чалавек прыналежнасць да нацыянальнасці не ўказалі. Усяго грамадзян СССР — 330 008, іншаземцаў — 16.

У гарадскіх пасяленнях Мазырскай акругі налічвалася 37 888 чалавек пастаяннага насельніцтва, у тым ліку ў Мазыры — 9818. Насельніцтва сельскай мясцовасці раёна ў 1933 г. складала 110 925 чалавек. Нацыянальны склад быў таксама разнастайны: 84,4 працэнта беларусаў, 12,1 — яўрэяў, 0,73 — палякаў, 1,66 — рускіх, 0,73 працэнта ўкраінцаў. У 1939 г. насельніцтва Мазыра складала 17,5 тыс. чалавек.

Т. Нікіціна

СПІС СЕЛЬСАВЕТАЎ У 1920—1924 гг. (да новага раяніравання)

Міхалкаўская воласць: Акулінкаўскі, Бібікаўскі, Бярозаўскі, Гурыноўска-Навікоўскі, Кустаўніцкі, Мала-Бокаўскі, Міхалкаўскі, Міцькоўскі, Пянькоўскі, Руднянскі, Санюкоўскі.

Мялешкавіцкая воласць: Васькаўскі, Вяліка-Бокаўскі, Гостаўскі, Заводна-Востраўскі, Махнавіцкі, Мялешкавіцкі, Раманаўскі, Рамязоўскі.

Нараўлянская воласць: Барбароўскі, Праўцюкоўскі, Стрэльскі.

Скрыгалаўская воласць: Асавецкі, Асавецка-Будскі, Балажэвіцкі, Валаўскі, Глініцкі, Крушніцкі, Лешнянскі, Скалодзінскі, Скрыгалаўскі, Шаставіцкі.

Слабадская воласць: Барыскавіцкі, Бельскі, Вяліка-Зімовіцкі, Драздоўскі, Жахавіцкі, Загорынскі, Каменкаўскі, Казіміраўскі, Касцюковіцкі, Кацуроўскі, Майсееўскі, Мала-Зімовіцкі, Міхнавіцкі, Прудкоўскі, Слабадскі, Рэдзька-Лычажэвіцкі, Чарамашня-Руднянскі.

Прыгарадныя (да Мазыра): Баброўскі, Булаўкаўскі, Козенскі, Лапцеўскі, Лубнянскі, Матрункаўскі, Раеўскі, Целяпуноўскі.

СПІС АСАБОВАГА СКЛАДУ ВАЛВЫКАНКАМАЎ МАЗЫРСКАГА ПАВЕТА НА 24 САКАВІКА 1924 г.

Михалковская волость: Козинцев Евгений Степанович (председатель); Толпыко Мартын Михайлович (член сельсовета, зав. волостным земельным отделом); Сергейчук Иосиф Исидорович (член сельсовета); Никитенко Павел Исидорович (секретарь).

Мелешковичская волость: Возняк Михаил Павлович (председатель); Сухоницкий Кирилл Емельянович (член сельсовета, зав. волостным земельным отделом); Терешкович Иван Степанович (член сельсовета); Волков Дмитрий Александрович (секретарь).

Скрыгаловская волость: Веронич Адам Демьянович (председатель); Хмелевский Никонор Тимофеевич (член сельсовета, зав. волостным зем. отделом); Прохоренко Василий Ефимович (член сельсовета); Мицкевич Вячеслав Терентьевич (секретарь).

Слободская волость: Бублис Иосиф Александрович (председатель); Цывунчик Емельян Михайлович (член сельсовета, зав. волостным земельным отделом); Балбатун Юльян Антонович (член сельсовета); Бурак Игнатий Романович (секретарь).

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 60. Воп. 1. Спр. 389. Л. 1—2.

СПІС НАСЕЛЕНЫХ МЕСЦ НА ЖНІВЕНЬ 1924 г.

Асавецкі сельсавет. Асавец (вёска) двароў — 98, жыхароў — 696; Асавецкая Буда (хут.) — 27, 139; Зімавая Буда (вёска) — 35, 341; Кяневічаў Груд (хут.) — 62, 331; Крушнікі (вёска) — 99, 571; Перадрэйка (хут.) — 53, 265; Спрымачоў (хут.) — 21, 116; Турбінка (хут.) — 34, 219.

Усяго па сельсавеце: нас. месц — 8, двароў — 429, жыхароў — 2678.

Барбароўскі сельсавет. Барбароў (сяло), двароў — 162, жыхароў — 732; Барбароў (фальварак) — 27, 100; Гранач (фальв.) — 2, 9; Млынок Верхні (вёска) — 37, 200; Млынок Ніжні (вёска) — 34, 137; Праўцюкі (вёска) — 76, 376; Стрэльск (вёска) — 74, 367; Стрэльская Гара (хут.) — 13, 81.

Усяго па сельсавеце: нас. месц — 9, двароў — 456, жыхароў — 2160.

Бібікаўскі сельсавет. Акулінка (вёска), двароў — 88, жыхароў — 450; Бібікі (сяло) — 101, 502; Гурыны (вёска) — 60, 327; Малажава (хут.) — 9, 41; Нізкі Лес (хут.) — 18, 99; Сафіеўка (хут.) — 1, 6; Сідзельнікі (маёнтак) — 1, 36; Ясеншчына (хут.) — 1, 30.

Усяго па сельсавеце: нас. месц — 8, двароў — 282, жыхароў — 1491.

Глініцкі сельсавет. Глініца (вёска), двароў — 92, жыхароў — 590; Скалодзіна (вёска) — 48, 300; Крынічная Града (хут.) — 15, 70.

Усяго па сельсавеце: нас. месц — 3, двароў — 145, жыхароў — 960.

Вяліка-Бокаўскі сельсавет. Антонаўка (вёска), двароў — 62, жыхароў — 332; Бярозаўка (вёска) — 79, 385; Васькаўка (вёска) — 71, 418; Вялікі Бокаў (вёска) — 58, 295; Гостаў (вёска з 5 хутарамі) — 85, 439; Каменка (вёска) — 102, 500; Рубеж (хут.) — 2, 19; Рудня (вёска) — 58, 254; Чарамашня (вёска) — 19, 104; Шчакатава (вёска) — 40, 228.

Усяго па сельсавеце: нас. месц — 15, двароў — 576, жыхароў — 2974.

Махнавіцкі сельсавет. Заводны Востраў і Забалацце (хут.), двароў — 53, жыхароў — 322; Махнавічы (вёска з 55 хутарамі) — 302, 1667.

Усяго па сельсавеце: нас. месц — 60, двароў — 355, жыхароў — 1989.

Міхалкаўскі сельсавет. Буда (хут.), двароў — 3, жыхароў — 11; Ляхаўцы (вёска) — 36, 185; Малыя Міцькі (хут.) — 8, 47; Малы Бокаў (вёска) — 92, 419; Міхалкі (сяло) — 215, 1044; Міхалкі (маёнтак) — 5, 16; Міцькі (вёска) — 107, 499; Пянькі (вёска) — 39, 196; Рудня (вёска) — 54, 264; Сабінаў (хут.) — 4, 13; Староселле (вёска) — 42, 208; Тварычаўка (вёска) — 35, 189; Трасцяніца (калонія) — 2, 9; Чырвоны Араты (калонія) — 1, 30; Ягаднае (хут.) — 1, 9.

Усяго па сельсавеце: нас. месц — 15, двароў — 644, жыхароў — 3136.

Прудкоўскі сельсавет. Барыскавічы (вёска), двароў — 170, жыхароў — 808; Загорыны (вёска) — 70, 279; Мерабель (вёска) — 45, 218; Лычажэвічы (вёска) — 47, 217; Рэдзька (вёска) — 36, 186.

Прудок (сяло), двароў — 113, хутары: Паднеглі — 2, Зяленкі — 3. Жыхароў — 616.

Усяго па сельсавеце: нас. месц — 8, двароў — 486, жыхароў — 2319.

Скрыгалаўскі сельсавет. Асіцішча (хут.), двароў — 7, жыхароў — 33; Балажэвічы (вёска) — 138, 667; Востраў (хут.) — 1, 6; Жахавічы (вёска) — 171, 937; Казельцы (хут.) — 9, 30; Лешня (вёска) — 157, 914; Лясная (вёска) — 57, 200; Надаткі (хут.) — 17, 53; Рудня Скрыгалаўская (хут.) — 32, 152; Скрыгалаў (мястэчка) — 304, 1764; Ясенец (хут.) — 24, 60.

Усяго па сельсавеце: нас. месц — 11, двароў — 1017, жыхароў — 4641.

Слабадскі сельсавет. Слабада (сяло), двароў — 157, хутары: Адзічэц — 2, Буда — 1, Белькаў — 1, Ганчароўка — 1, Заложжа — 11, Замосце — 7, Камароўка — 1, Ліпнікі — 7, Мох — 1, Падтуркі — 3, Падрэчча — 9. Усяго жыхароў — 1173.

Белая (вёска), двароў — 52, жыхароў — 295; Буда Казіміраўская (хут.) — 30, 145; Вялікія Зімовішчы (вёска) — 87, 418; Малая Слабодка (вёска) — 67, 320; Майсееўка (вёска) — 104, 520; Раманаўка (вёска) — 108, 619; Хамічкі (вёска) — 72, 354.

Казіміраўка (вёска) — двароў 35, Нівішча (хут.) — 2. Жыхароў — 481.

Касцюковічы (вёска), двароў — 111, хутары: Гарохаўка — 1, Казлоў Рог — 2, Овач — 1. Жыхароў — 592.

Малыя Зімовішчы (вёска), двароў — 109, хутары: Змітраўка — 1, Забродцзе — 4, Казлоўшчына — 1, Круглы — 1, Мікалаеўка — 3, Падброддзе — 5. Насельніцтва — 559.

Усяго па сельсавеце: нас. месц — 32, двароў — 1057, жыхароў — 5476.

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 60. Воп. 1. Спр. 56. Л. 93—104.

ПІСЬМО АДДЗЕЛА ПА РАБОЦЕ Ў ВЁСЦЫ МАЗЫРСКАГА ПАВЯТОВАГА ГАРКАМА ПАРТЫІ ВАЛРЭЎКАМАМ І ЧЛЕНАМ ПАРТЫІ АБ ПРАВЯДЗЕННІ ПАДРЫХТОЎЧАЙ РАБОТЫ СЯРОД РАБОЧЫХ САВЕЦКІХ МАЁНТКАЎ ДА ПАВЯТОВАГА З'ЕЗДА РАБОТНІКАЎ ЗЯМЛІ І ЛЕСУ

15 снежня 1920 г.

Уважаемые товарищи! На 25 декабря с. г. в г. Мозыре созывается съезд работников земли и леса.

Этот съезд должен будет наметить общий план работ по поднятию сельскохозяйственного производства и лесоводства в Мозырском уезде. Поэтому отдел по работе в деревне при Мозырском укоме призывает Вас, товарищи, оказать самое огромное влияние на пролетариев — рабочих имений, чтобы они обязательно послали на этот съезд своих делегатов и более революционных передовых товарищей.

Рабочим широко разъяснить задачи Советской власти и ту обязанность рабочего в участии в этом великом деле и что рабочий советского имения является не тем простым орудием производства, как у помещика, а что он здесь не только рабочий, а член, участник этого советского хозяйства. И насколько он будет иметь прилежность в расширении этого хозяйства и контроль над управлением — настолько он сам обеспечит свое благосостояние и т. д.

Отдел просит Вас провести всюду выборы на уездный съезд работников леса и земли не позже 22 декабря с. г. по расчету: 1 делегат от 10 рабочих, 2 делегата от 10 до 25 рабочих и свыше 25 рабочих — 3 делегата.

Делегаты должны явиться с протоколом общего собрания, с подробными списками рабочих и их семей, ведомостями выплаты им жалования и ведомостями полученных и недополученных пайков.

Заведующий отделом по работе
в деревне Мозырского укома (подпись неразборчива)

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 79. Воп. 1. Спр. 14. Л. 33.

ЗВАРОТ МАЗЫРСКАГА ПАВЯТОВАГА КАМІТЭТА КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ ДА ЎСІХ ВАЛЯЧЭЕК МАЗЫРСКАГА ПАВЕТА

28 снежня 1920 г.

Дорогие товарищи!

На нас, победителей бесчисленных контрреволюционных банд, надвигается самый грозный враг — холод. Положение с топливом катастрофическое. В больницах и лазаретах мерзнут больные; в приютах болеют и гибнут от холода дети; фабрики и заводы стоят, грозит остановиться железная дорога — жизненный нерв республики!

Мы, коммунисты, всегда и всюду стоящие на передовых постах, должны личным примером, словом, разъяснением увлечь за собой беспартийных рабочих и крестьян на борьбу с новым врагом и общими усилиями выйти победителями из крайне тяжелого положения.

Организуйте митинги и собрания по деревням, разъясняйте крестьянам значение топлива для Рабоче-Крестьянской Республики, побуждайте их не уклоняться от исполнения гужевой повинности, а с особой энергией стремитесь вывезти из лесу как можно больше дров к железной дороге. Постарайтесь организовать субботники и воскресники под лозунгом: «Все на топливный фронт!»

О всех мерах, принятых Вами в этом направлении, сообщайте укому.

С коммунистическим приветом!

Секретарь укома
Заведующий отделом по работе в деревне

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 293. Воп. 1. Спр. 6. Л. 19.

ПАСВЕДЧАННЕ АБ УЗНАГАРОДЖАННІ КАШТОЎНЫМ ПАДАРУНКАМ САКРАТАРА МАЗЫРСКАГА ПАВЯТОВАГА КАМІТЭТА ПАРТЫІ ТАВ. БАБЕНКІ АЛЯКСЕЯ ЯКАЎЛЕВІЧА

17 сакавіка 1923 г.

Дано ответственному секретарю Мозырского укома и члену Президиума Мозырского уездного исполнительного комитета тов. Бабенко Алексею Яковлевичу в том, что за умелое руководство партийной организацией, советской работой и проявленную в этих областях необыкновенную энергию награжден золотыми часами с надписями:

«А. Я. Бабенко — товарищеский подарок от Мозырской парторганизации 16 марта 1923 г.», «Члену Президиума А. Я. Бабенко от Мозырского уисполкома 16 марта 1923 г.».

Что подписями и приложением печати удостоверяется.

Секретарь Мозырского укома *Розенман*
Председатель Мозырского
уисполкома *В. Луцкевич*
Секретарь *Микулич*

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 88. Воп. 1. Спр. 5. Л. 527.

З МАТЭРЫЯЛАЎ ДА ДАКЛАДА АБ РАБОЦЕ МАЗЫРСКАЙ МІЛІЦЫІ

1 красавіка 1924 г.

...Главные задачи милиции ... сводятся к следующему:

1) Борьба с самогоноварением, 2) борьба с контрабандой, 3) борьба с дезертирством и бандитизмом, 4) предупреждение различного рода преступлений.

	1.4.22—1.4.23 гг.	1.4.23—1.4.24 гг.
Обнаружено случаев выделки самогонки	268	757
Задержано самогоночных аппаратов	144	337
Задержано самогонки в ведрах	148	122
Задержано людей	316	889
Заявлено случаев ограбления и убийств	9	38
Задержано людей	32	26
Раскрыто краж	217	180
Задержано людей	122	196
Задержано военных дезертиров	442	133

Начальник Мозырской уездмилиции *Бальзовский*

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 60. Воп. 1. Спр. 40. Л. 112, 113.

СА СПРАВАЗДАЧЫ ДЗЕЙНАСЦІ МАЗЫРСКАЙ АКРУГОВАЙ ІНСПЕКЦЫІ ПРАЦЫ З 1 СТУДЗЕНЯ 1924 г. ПА 1 САКАВІКА 1925 г.

Меры борьбы с безработицей

Первым методом уменьшения кадра безработных является чистка каталога, чтобы изъять из числа безработных чуждый элемент ... Таких чисток в течение года было две — в феврале и в августе, причем февральская чистка дала обратное явление тем, что как раз в это время подоспела демобилизация Красной Армии, за счет которой произошло увеличение. Но та цель, которую преследовала чистка, была достигнута. Августовская чистка дала 57,5 % уменьшения, это касается главным образом непролетарского элемента, которые стремятся попасть на учет биржи, преследуя цель облегчения себя от налога.

Что же касается пролетарского числа безработных, то для поддержания их выдавалось пособие страхкассы в среднем 31,6 % общего числа на 6859 руб. 95 коп. Остальная часть безработных, менее нуждающаяся в нашей мизерной поддержке, пособием не снабжалась... Пособия выдавались по 1-й категории в размере 6 рублей и по 2-й — 4 рубля. Несмотря на довольно мизерное число удовлетворенных пособием, обеспечение безработных недостаточно.

Радикальным средством борьбы с безработицей является организация трудколлективов, что дает положительные результаты.

В настоящее время во всех коллективах, состоящих при инспекции труда, работает 160 человек... Организованы следующие коллективы:

сапожников «Труд»	— 48 чел.	белошвейниц	— 6 чел.
мужских портных	— 18 чел.	парикмахеров	— 6 чел.
дамских портных	— 20 чел.	папиросников	— 7 чел.
кузнецов	— 9 чел.	часовых мастеров	— 5 чел.
заготовщиков	— 13 чел.	торговый	— 6 чел.
фотографов	— 9 чел.		160 человек
жестянщиков	— 8 чел.		
изготовление бумажных мешков	— 6 чел.		

Кроме того, по обязательному постановлению СНК БССР был проведен месячник «Безработным», и собранные в ходе его средства предназначались для организации новых коллективов и усиления существующих ...

В Мозырском округе в течение месячника было собрано 3320 руб., а также для вышеуказанной цели отпущено по общереспубликанскому бюджету СНК 1500 руб.

ФІЛ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 60. Воп. 1. Спр. 39. Л. 141.

СПРАВАЗДАЧА-ДАКЛАД МАХНАВІЦКАГА СЕЛЬСКАГА САВЕТА МАЗЫРСКАГА РАЁНА ЗА ПЕРЫЯД З 23 ЖНІЎНЯ 1924 г. ПА ЖНІВЕНЬ 1925 г.

1. Организационная работа:

а) Сельсовет существует с 1919 года.

б) Последние выборы в ноябре месяце 1923 года.

в) Мужчин — 14, женщин — 1, все члены беспартийные, социальное положение: крестьян — 13, рабочих — 1, служащих — 1 и бедняков — 12, середняков — 3.

г) Заседаний сельсовета: было с 23 августа — 6 с повесткой дня: значение районирования, польза от такового крестьянству, сельхозналог, школьное дело (ремонт школ), эпизоотия, ремонт дорог, дело помощи жертвам интервенции. Все вопросы разбирались в положительном смысле.

д) Отношение населения к сельсовету вполне хорошее за исключением небольшой группы зажиточных крестьян и спекулянтов. Посещаемость населения увеличилась.

е) За время с 23 августа по отчетный день сельсовет посетили: председатель районного исполнительного комитета т. Родькин, члены исполкома т. Терешкович и Дорошевич, из окружного исполкома т. Межуев, окружного земельного управления вет. врач т. Ключарев 2 раза и вет. врач Наркомзема Белоруссии т. Иоффе 2 раза. Всеми приезжими товарищами делались на общих собраниях доклады, отчеты и разъяснения по всякого рода отраслям.

ж) Население крайне нуждается в сем. ссуде рожью вследствие градобития, сельсоветом своевременно было возбуждено ходатайство об отпуске таковой, но до сего времени ответа не получено.

з) В настоящее время население нуждается в заработках вследствие недорода хлебов и градобития. Кроме того, в лесоматериалах для построек.

2. Налоговая работа:

а) Поступило сельхозналога к 6 ноября с/г. р. 1462 к. 42, осталось после срока, т. е. после календарного срока, каковой установлен Махновичскому Совету приказом РИКа за № 1 от 5 ноября с/г. — нет.

б) Был местный налог на ремонт школ и общественного здания под канцелярию сельского Совета, общая сумма налога 150 руб. (основания: постановление общего собрания гр. с. Махновичи и х. Заводный Остров). В счет этого налога поступило руб. 17 коп. 75.

в) Ненормальностей при сборе налога не наблюдалось.

г) Комитеты Взаимопомощи при сборе сельхозналога никакого участия не принимали, а ячеек КПБ и КСМ в районе Махновичского сельсовета нет.

3. Народное образование:

а) Школ в районе сельсовета — 2, типа 0 — 3 с тремя учителями, учащихся 115 чел.

б) Детей школьного возраста от 7 до 16 лет 390 душ не посещают школы потому, что имеющиеся 2 школы малы и не могут обслуживать, т. е. вместить в себя всех детей школьного возраста.

в) Изб-читален в районе сельсовета нет, и открыть таковую в настоящее время за неимением помещения нет возможности.

г) Доклады и собеседования всего было — 6 случаев, местными учителями, на тему С. Х. кредит, кооперация, улучшение С. Х. скотоводства, и окружным вет. врачом на тему эпизоотия и борьба с ней. Постановки спектакля не было за неимением помещения.

д) Хорошей постановке в народном образовании до сих пор мешало то обстоятельство, что в районе сельсовета нет хорошо оборудованных школ, т. е. помещений, мебели и учебных пособий, и, кроме того, то обстоятельство, что население района поселено по хуторам и находится на далеком расстоянии от школ. Присланное количество книг составляет 30 % потребного количества. По внешкольному образованию те же обстоятельства, отсутствие хороших помещений, а главное, расселенность по хуторам.

е) Что нужно сделать новому составу сельского Совета в области улучшения народного образования? Принять срочные меры к сбору средств на окончание ремонта школ и мебели, принять срочные меры к получению книг, необходимых для школ, т. к. отпущенное количество учебников удовлетворяет потребности на 30 % таковой. По внешкольному образованию: исходатайствовать необходимый лесоматериал для постройки здания под избу-читальню, будировать население пойти навстречу в этой области, взять на себя постройку здания. Временно до сооружения нового здания под избу-читальню открыть таковую по вечерам в канцелярии сельского Совета. Выписать газеты и журналы.

ж) Поднять работоспособность комитета общественной взаимопомощи, в чем сельсовет должен принять деятельное участие лично.

з) Принять меры по борьбе с винокурением и другими уголовными преступлениями, пчелодерством и пр.

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 72. Воп. 1. Спр. 102—103.

На калектыўную форму гаспадарання

На працягу 1928—1934 гг. ва ўсіх населеных пунктах раёна было арганізавана больш як 100 калектыўных гаспадарак. У некаторых вёсках іх стваралася некалькі, напрыклад, у Слабадзе — 4 (тры калгасы і адзін саўгас), у вёсцы Скрыгалаў — 3, у Мялешкавічах — 2, Прудку — 3.

Значная частка сялян пад уздзеяннем прапаганды і вопыту перадавых калектыўных гаспадарак, якім па магчымасці дапамагала дзяржава, уступала ў калгасы добраахвотна з верай у лепшае будучае. Нават у назвах калгасаў «Светлы шлях», «Новае жыццё», «Уперад», «Наша праўда», «Вольны селянін», «Крыніца камунізма», «За новае Палессе», «Бальшавіцкі змагар», «Прамень Кастрычніка» і іншых выказвалася надзея і ўпэўненасць людзей у светлым заўтрашнім дні.

На Мазыршчыну накіроўваліся прадстаўнікі рабочага класа — дваццаціпяцітысячнікі, арганізатарскі вопыт якіх і пралетарская загартоўка павінны былі дапамагчы ў арганізацыі калектыўных гаспадарак. Добрую памяць пра сябе пакінуў пасланец рабочых Ленінграда П. І. Акуленка. Зімою 1929 г. ён прыехаў у Слабаду. Вывучаў жыццё вяскоўцаў, хадзіў ад хаты да хаты, знаёміўся з жыхарамі, прыглядаўся да кожнага, многа апавядаў ім аб жыцці рабочых. Калі пачаўся агульны сход сялян, школа была перапоўнена. Даступна, зразумела для вяскоўцаў тлумачыў Акуленка значэнне калектывізацыі, паказваў шляхі паляпшэння ўмоў жыцця. Адразу пасля сходу некалькі дзесяткаў слабаджан падалі заявы ў калгас, старшынёю якога выбралі Акуленку. Такімі ж арганізатарамі і кіраўнікамі новых калектыўных гаспадарак былі А. І. Сазонаў (в. Перадрэйка), Г. Е. Кузьменка (в. Бокаў). Вялікі ўклад у калектывізацыю ўнеслі таксама дваццаціпяцітысячнікі М. В. Палхоўскі, П. С. Пашкевіч, Зелікоўскі і іншыя.

Няведанне калектыўнага жыцця, падчас няўмелае кіраўніцтва, сцісłыя і жорсткія тэрміны абагулення сельскагаспадарчага інвентару і ўсёй жывёлы (у тым ліку птушак і парасят) прымушалі разважлівых па натуры сялян з асцярогай адносіцца да калектывізацыі. Часта толькі што створаныя калгасы распадаліся. Адной з прычын гэтага было неабгрунтаванае размеркаванне даходаў, якое ў многіх выпадках ішло не па выніках працы, а па колькасці едакоў. Але калгаснае жыццё з кожным годам усталёўвалася і ўмацоўвалася.

Хлеб дзяржаве. «Чырвоны абоз» са збожжам. 1929

З нашымі поспехамі не маглі мірыцца кулакі. На калгасным полі частымі сталі патравы, нам падкідвалі паперкі з пагрозамі забойства кіраўнікоў калгаса і падпалу новых пабудоў. І гэта былі не пустыя пагрозы. Калі звезлі ў гумно ўраджай, яго падпалілі. Згарэла ўсё калгаснае збожжа, былі і чалавечыя ахвяры — калгаснікі Іван Наўныка і Мікалай Барысенка. Гэта было вялікім нашым горам. Але зноў мы праявілі вытрымку, яшчэ больш згуртаваліся. Ды і дзяржава не пакінула нас у бядзе. Уся маёмасць была застрахаваная, мы атрымалі вялікую кампенсацыю, купілі кармы для жывёлы, а яшчэ і дваццаць кароў, шэсць пар коней. Для калгаснікаў закупілі 250 пудоў мукі, 50 кілаграмаў мяса.

КОММУНИСТИЧЕСКИЙ ОАЗИС

В районе Слободской волости Мозырского уезда есть настоящий оазис — коммуна «Мина». Здесь в 1920 г. глубокой осенью поселилось трое красноармейцев, возвратившихся с фронта. За два года из ничего создано хозяйство, благодаря самоотверженному труду и дисциплине, которая имеется среди членов коммуны. Отношение с крестьянами у коммуны хорошее. Крестьянам нравится жизнь членов коммуны, их усердие в труде, товарищеские чувства, обеды, ужины и завтраки в общей столовой. Крестьяне часто посещали коммуну, члены которой, нуждаясь в рабочей силе, приглашали крестьян поступить в коммуну.

Крестьяне охотно вступили бы в нее, но их останавливает опасение, что будет война с Польшей, могут еще прийти паны и т. п. Слухи эти, особенно в последнее время, среди крестьян существуют. В связи с этим, между прочим, пробудилось у наиболее сознательных крестьян стремление читать газеты, чтобы знать, что творится на белом свете.

От редакции: Нелепые слухи о войне должны рассеиваться членами коммуны.

«Белорусская деревня», 10 лютага 1923 г.

З ДАВЕДКІ ІНСТРУКТАРА АДДЗЕЛА КАЛГАСНАЙ І СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧАЙ КААПЕРАЦЫІ НАРКАМЗЕМА БССР Т. Г. ГУЛЬКО ПА ВЫНІКАХ ПРАВЕРКІ СТАНУ КАЛГАСАЎ, АРЦЕЛЯЎ І КАМУН У МАЗЫРСКІМ ПАВЕЦЕ

Не раней 11 красавіка 1923 г.

Согласно выданному мне удостоверению от 11 апреля 1923 года за № 1627, я выехал в Мозырский уезд, где и произвел обследование 9 колхозов, из них две коммуны, и организовал новую артель...

...Артель «Красная зорька» организована в 1921 г., объединяет 5 семейств в числе 19 едоков и крестьян дер. Лешня. Земли артели не отграничены, что является одним из основных тормозов в развитии артели, и сейчас можно сказать, что артель не существует. Но она дает большие надежды на то, что при отводе ей участка будет примерной организацией, так как все члены имеют сильное стремление к артели, и необходимо в этом районе данную организацию удержать. Главным тормозом в ее развитии является Скрыгаловское лесничество. Намеченный в 1921 г. участок под артель ныне большей своей частью находится в пользовании единоличных крестьян, а против пользования артелью лесничество протестует. Лесное управление Наркомзема, пожалуй, неправильно информировано...

Состав артели довольно социальный и вполне подходящий, в данное время очень осторожно подходит к приему новых членов...

Живой инвентарь в артели следующий: лошадей три, рабочих быков 1, телят 3, овец 11 и свиней 6. Мертвый инвентарь и земледельческие орудия также имеются, в данное время приняты меры к перевозу построек на артельный участок, уже поставлен один дом...

Артель «Сила» организована в марте 1922 г. из местных крестьян, объединяет 9 семейств в числе 37 едоков. Организаторами были два крестьянина Ильюки, один из них член совета, а другой — председатель.

Земля отграничена в числе 71 дес., в т. ч. луга 15 дес. 23 саж. Живой инвентарь следующий: лошадей 4, рабочих быков 4, коров 7, телок 5, бычков 1, телят 5, овец 39, свиней 29. Земледельческие машины и орудия имеются, на полученный инвентарь вместе с усадьбой имения Прудок мной составлена опись. При организации артели был следующий живой инвентарь: лошадей 3, рабочих быков 2, коров 6, телят 3, свиней 4, овец 12. Живой инвентарь, введенный при вступлении в артель, в данное время заменен, теперь артель имеет хороших лошадей и лучший скот. Посевы следующие: ржи озимой 10 дес., пшеницы яровой 2 дес., ячменя 1 дес., овса 3 дес., гречихи 10 дес., картофеля 8 дес., огорода 3 дес., а в 1922 г. всего посева было 11 десятин...

Тип хозяйства скотоводческо-зерновой, севооборот 4-польный. Ведется отчетность, хотя и не формальная, но все же имеются записи прихода и расхода, имеются кассовая и продуктовая книги, отсутствует книга инвентарная...

Зимой текущего года группой членов артели в числе пяти семейств был произведен опыт общего питания в течение 3-х месяцев, в результате сэкономили до 45 пудов ржи, в данное время общее питание прервано ввиду отсутствия котлов и кухни. На усадьбе артели имеется мельница и крупорушка...

Коммуна «Мина» организована в д. Хомички в 1921 г., организатором ее был демобилизованный красноармеец т. Ратушняк. Объединяет 8 семейств в числе 23 едоков, при организации была группа из 4-х демобилизованных красноармейцев, которые объединили свое имущество и стали организовывать хозяйство. В настоящее время имеется следующий живой инвентарь: лошадей 5, жеребенок 1, коров 6, телок 5, бычок 1, свиней 18, поросят 34, овец 2...

В хозяйстве отсутствует план севооборота ввиду того, что нет навоза и почва истощена, а засевы производятся кусками, где лучшая земля. В коммуне нет членов, которые хорошо бы знали сельское хозяйство, отчетность не заведена и нет никаких книг для этой цели.

Внутренняя спайка членов в коммуне великолепная, жизнь построена на взаимном доверии; председатель коммуны т. Ратушняк пользуется большой репутацией как среди членов коммуны, так и между окрестным населением...

Колхозно-кооперативное строительство в Белорусской ССР (1917—1927). С. 179.

АРГАНІЗАЦЫЯ І АПЛАТА ПРАЦЫ Ў КАЛГАСАХ МАЗЫРСКАГА РАЁНА

З матэрыялаў праверкі за люты 1930 г.

Сельгасарцель «Колас Кастрычніка» (в. Міхалкі). Нормы выпрацоўкі — здзельшчына, стаўка I разраду — 55 к., авансы выдаюцца ў размеры 50 % грашыма і прадуктамі. Правілы ўнутранага распарадку ўведзены. Дысцыпліна ў калгаснікаў слабая, ёсць выпадкі нявыхаду на работу. Бюро працы арганізавана, але не працуе. Табель работ вядзецца, вытворчыя нарады не праводзіліся. Сацспаборніцтва адсутнічае.

Сельгасарцель «Серп і Молат» (в. Барбароў). Нормы выпрацоўкі ўведзены, але ў жыццё не праводзяцца, стаўка I разраду — 75 кап. Правілы ўнутранага распарадку прыняты. Выхад на працу ўзорны, па званку. Брыгадны парадак не прывіваецца, вытворчыя нарады не практыкуюцца. Выдача авансу праводзіцца без сістэмы, прадукты выдадзены калгаснікам да новага ўраджаю, на дзяцей выдаецца 25 % да заработку. Запазычанасць па зарплаце дасягае 300—350 руб. у год на сям'ю. Сацспаборніцтва адсутнічае.

Сельгасарцель «Ільіч», яўрэйскі (в. Рэдзька). Існуе падзёншчына — 1 руб. 50 кап., працадзень. Праца падлеткаў аплачваецца 90 кап. Брыгадны парадак не існуе, адыходніцтва займае 40 % мужчынскай рабочай сілы. Працоўная дысцыпліна адсутнічае, меліся выпадкі нявыхаду на працу.

Сельгасарцель «Новы свет» (в. Белая). Работа ў калгасе выконваецца ўсімі калгаснікамі дружна, уведзены разрады. Нормы выпрацоўкі не ўведзены. Калгас не землеўпарадкаваны, настрой у калгаснікаў дрэнны.

Сельгасарцель «Рухавік Рэвалюцыі» (в. Булаўкі). Па арганізацыі працы амаль што нічога не зроблена, бюро працы і вытворчыя нарады не працуюць, брыгады не арганізаваны. Правілаў унутранага распарадку няма, вытворчыя нарады не праводзяцца.

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 174. Воп. 1. Спр. 39. Л. 284.

ПРАТАКОЛ № 1
агульнага сходу грамадзян вёскі Васькаўка ад 3.1.1931 г.

Парадак дня:

Аб суцэльнай калектывізацыі в. Васькаўка. Дакладчык Паўлаў.

Пытанні да дакладчыка. Усяго больш 30 пытанняў. Частка з іх: На якіх умовах атрымліваюць сродкі працаздольныя? Ці можа наша зямля даць добры ўраджай без жывёлы? Што рабіць, калі ў сям'і ўсе непрацаздольныя, акрамя 1 чалавека? Як будзе пабудаваны калектыў? Ці змогуць жанчыны добра жыць паміж сабою, як будуць даваць прадукты сябрам калектыву? Што рабіць тады, калі адна цётка не жадае працаваць, ці другой прыйдзецца за яе працаваць? Ці дазваляць у калектыве святкаваць рэлігійныя святы? Ці заставацца членам калектыву жыць у сваіх хатах, або для іх будзе агульная?

Якую зямлю дадуць тым сялянам, якія не захочуць уступіць у калектыў і ў якіх адбяруць цяперашнюю зямлю? Калі хто захоча працаваць у выхадныя дні ці святы, ці будуць за гэта асобна плаціць? З колькіх чалавек можна арганізаваць калектыў? Ці ўсе жанчыны будуць выходзіць на работу ў адзін дзень і час? Як будзе ў калгасе з гультаямі? Ці з'яўляецца швейная машынка ўласнасцю члена калгаса? Ці можна будзе за дзяржаўны кошт выхоўваць дзяцей? Ці не прыйдзецца і ў калгасе плесці лапці? Ці мае права калектыў адной вёскі заняць зямлю ў другой вёсцы? Калі ў нашым калектыве будзе недахоп сродкаў, дзе іх возьмуць? Па колькі гадзін будуць працаваць у калектыве ў сезонны час? Якія падаткі будуць для калгаснай гаспадаркі? Ці прымуць кулакоў у калгасную гаспадарку? Як будзе размяркоўвацца праца і кім?

Спрэчкі:

Арцішэнка — гаварыў аб тым, што кулакі выдумваюць, што ў калектыве дрэнна жывуць, нічога не будуць за працу атрымліваць. А нам, бедным, трэба ісці туды.

Мішота Павел — аб тым, што пры ўступленні ў калектыў прыходзіцца сварыцца з жонкаю, якая хоча жыць самастойна.

Лузан Васіль — аб тым, што беднякам, батракам і маламоцным сераднякам неабходна ўступаць у калгас.

Лузан Домна — можа, у калектыве палепшыцца доля жанчыны.

Пастанавілі: Арганізаваць калгас у в. Васькаўка пад назвай «Чырвоны круг».

Галасавалі: За — 35, супраць — няма.

У склад праўлення абраць т. Мішоту Паўла, Жыльскага Піліпа, Лузана Васіля, Інавера Лявона, Шута Рыгора. Старшынёй — Інавера Лявона.

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 72. Воп. 1. Спр. 240. Л. 3—5.

З ПРАТАКОЛА № 1 ПАСЯДЖЭННЯ ПРЭЗІДЫУМА МЯЛЕШКАВІЦКАГА СЕЛЬСАВЕТА АД 30 СТУДЗЕНЯ 1930 г.

Павестка дня:

Аб раскулачванні кулака і высяленні некаторых кулацкіх гаспадарак.

Пастанавілі: Ліквідаваць кулака як клас... Прызнаць кулакамі і выселіць М. Качэню, Голіка, Я. Гусака, С. Бандарэнку, С. Цімохава, С. Долгага, Я. Дубаўца, У. Жыльскага.

З ПРАТАКОЛА ПАСЯДЖЭННЯ ГРУПЫ БЕДНАТЫ МЯЛЕШКАВІЦКАГА СЕЛЬСАВЕТА АД 10 СТУДЗЕНЯ 1931 г.

Слухалі: у гаспадарцы П. І. Бегляка ёсць прыбытак ад двух кватарантаў у 1929 г. у суме 190 рублёў, у 1930 г. з пяці вучняў ён браў па 5 рублёў за месяц, а ўсяго за пяць месяцаў — 125 рублёў. Такім чынам з кватарантаў узята 365 рублёў... Ён жа наймаў рабочую сілу для копкі бульбы і на час сенакосу, усяго каля 50 дзён у годзе.

Пастанавілі: прызнаць гаспадарку П. І. Бегляка кулацкай.

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 50. Воп. 1. Спр. 140. Л. 201.

ВОПІС МАЁМАСЦІ КУЛАКА АСТРЭЙКІ ПЯТРА С. З в. РАМАНАЎКА, ПЕРАДАДЗЕНАЙ КАЛГАСУ «ЛЕНІНАЎКА» 19.2.1930 г.

Хата 9×8 м — 1, сені 10×8 м — 1, хлявы — 2, сцёбка — 1, хлеў развалены — 1, гумно — 1, конь — 1, каровы — 2, валы — 2, бычкі — 3, авечкі — 3, ягняты — 2, свінні — 5, вазы — 2, плугі — 1, воз стары — 1, барана жалезная — 1, салома — 15 пудоў, сена — 10 вазоў, кулёў — 73 шт., малатарня ручная — 1, вуллі-калоды з пчоламі — 2, вуллі без пчол — 13, яблыні — 3, грушы і прышчэпкі — 10, дошкі — 32 шт., сенавал — 1, жыта — 96 пудоў, грэчка — 14 пудоў, авёс — 6 пудоў, ячмень — 3 пуды, проса — 1 пуд, пшаніца — 1 пуд 10 фунтаў, бульба — 2 капцы, семя канопляў — 13 фунтаў, семя льну — 25 фунтаў, вотруб'е — 2 пуды 20 фунтаў, мука жытняя — 6 пудоў, грэцкая мука — 3 пуды, аўчыны — 3 шт., бочкі вялікія — 7 шт., бочкі малыя — 4 шт., піла папярочная — 1, розных іншых рэчаў — 22.

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 80. Воп. 1. Спр. 226. Л. 35.

ЗВЕСТКІ АБ КАНФІСКАВАНАЙ МАЁМАСЦІ Ў КУЛАЦКІХ ГАСПАДАРКАХ МАХНАВІЦКАГА СЕЛЬСАВЕТА

	коней, штук	рабочых валоў, штук	рагатай жывёлы, штук	маладняка раг. жывёлы, штук	насення, пудоў	с/машын	інш. рэчаў	авечкі і свінні, штук	агульны кошт у руб.
1. Сельвіч Фёдар Самсонаў	1	—	3	6	24	2	22	11	632 р. 80 к.
2. Гольдман Нохім Вульфавіч	1	—	2	—	2	—	23	—	512 р. 40 к.
3. Гольдман Янкель Вульфавіч	1	—	2	2	2	8	8	—	342 р. 40 к.
4. Хлістун Пётр Міронавіч	—	2	2	3	44	3	17	7	829 р. 80 к.
5. Заяц Апанас Сямёнавіч	—	2	2	3	20	—	7	11	405 р. 00 к.
6. Хлістун Алесь Андрэевіч	2	—	5	3	62	2	15	14	786 р. 40 к.
7. Капыловіч Пётр Сіліч	2	—	2	3	33	—	7	15	649 р. 60 к.
8. Капыловіч Анціп Сцяпанавіч	1	3	4	2	43	3	14	22	905 р. 60 к.
9. Машчыц Алесь Раманавіч	3	3	4	5	64	—	10	19	905 р. 80 к.
10. Вягера Янка Агеевіч	2	2	3	3	19	—	14	9	564 р. 40 к.
11. Заяц Яўстрат Гаўрылавіч	1	2	6	9	29	—	9	27	1084 р. 80 к.
12. Заяц Анупрэй Мікалаевіч	1	—	5	1	16	1	7	18	579 р. 20 к.
13. Высоцкі Лука Дзмітрыевіч	3	2	6	4	11	3	8	20	1076 р. 50 к.
14. Капыловіч Янка Сіліч	2	—	5	9	35	—	7	19	712 р.

Старшыня сельсавета (подпіс)

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 72. Воп. 1. Спр. 61. Л. 19.

У паход супраць непісьменнасці

Згодна з дэкрэтам і дэкларацыяй Усерасійскага выканаўчага камітэта ад 16 кастрычніка 1918 г., усе школы, якія існавалі ў дарэвалюцыйны час (земскія, царкоўнапрыходскія, гімназіі, хедары і іншыя) замяняліся адзінай працоўнай школай. Яна падраздзялялася на школу першай (I — VII класаў) і другой (VIII — IX класаў) ступеняў. Сямігодка — асноўная агульнаадукацыйная школа. Яна магла існаваць як у поўным складзе, так і ў выглядзе асобных канцэрнаў. Першы канцэрн сямігодкі (0 — III класы) даваў пачатковую адукацыю, другі (IV — VII класы) — агульнаадукацыйная школа.

Справу адукацыі ў цяжкія пасляваенныя гады даводзілася пачынаць з нуля. Настаўнік Махнавіцкай школы Адам Якаўлевіч Дарашэвіч у дакладной запісцы раённаму кіраўніцтву пісаў: «Школа адкрыта ў 1904 г. земствам. Да 1920 г. размяшчалася ў наёмнай кватэры, затым пад школу адышоў дом былога маёнтка. У час грамадзянскай вайны белапалякамі і балахоўцамі знішчана амаль уся школьная маёмасць. Няма ні школьнай шафы, ні класных сталоў, ні класнай дошкі. Вучнёўскія парты сапсаваны, засталося ўсяго 18 двухмесных парт. Кніг для чытання таксама няма. Школу неабходна забяспечыць падручнікамі па гісторыі, рускай і краявой, прыродазнаўстве і геаграфічнымі картамі. У канцы мінулага года было ўсяго 85 вучняў, хлопчыкаў 74, дзяўчынак 6». Такое становішча было характэрным практычна для ўсіх школ горада і павета.

Да 1924 г. у Мазыры працавалі чатыры школы, у тым ліку дзве поўныя і дзве няпоўныя сямігадовыя, у якіх займалася 1350 вучняў, чвэрць з іх дзяўчынкі, і працавала 40 настаўнікаў. На тысячу душ насельніцтва ў горадзе вучылася 197 чалавек, у мястэчках 140, у вёсцы — 80 чалавек.

У раёне (у сучасных межах) існавала 37 школ, з якіх 26 былі аднакамплектныя, 7 — двухкамплектныя і 1 — трохкамплектная. Працавала на сяле 48 настаўнікаў. Школы адкрываліся ва ўсіх вёсках, дзе былі ўмовы — неабходная колькасць дзяцей, памяшканне.

Выпуск Слабадской школы. 1931

Працавалі школы ў вёсках Пянькі, Рэдзька і іншых.

Дзяржаўнымі мовамі ў 20-я гады ў Беларусі лічыліся 4 мовы — беларуская, руская, польская і яўрэйская, а навучанне ў школах вялося на 8 мовах.

Паводле Усесаюзнага перапісу 1926 г. у Мазыры жыло 4666 мужчын і 4957 жанчын, з іх адукаванымі адпаведна лічыліся 3527 і 3333.

Беларусізацыя школ ішла паступова. Напрыклад, у мазырскіх школах у 1924 г. выкладанне на беларускай мове пачыналася з малодшых класаў, у старэйшых навучанне ішло на рускай мове, а беларуская вывучалася як адзін з прадметаў. Да 1928 г. 80 працэнтаў школ рэспублікі былі беларускамоўнымі.

Валоданне беларускай мовай было абавязковым для кожнага дзяржаўнага служачага. Яны здавалі экзамен па веданні мовы. Даваўся час на яе вывучэнне, праводзіўся паўторны экзамен. Калі чалавек і ў другі раз не здаваў экзамен, яго вызвалялі з работы. У аддзелах народнай адукацыі прадугледжваліся работнікі, якія б ведалі польскую, яўрэйскую і іншыя мовы, на якіх вялося навучанне ў школах.

Вырашалася і праблема ліквідацыі непісьменнасці дарослага насельніцтва. Па звестках на 1 студзеня 1925 г. колькасць непісьменных па Мазырскім раёне складала 3294 чалавекі. Для ліквідацыі непісьменнасці адкрываліся школы рабочай моладзі і школы для дарослых. У сярэдзіне 20-х гадоў у Мазыры ў такіх школах навучалася 120 чалавек, з іх 90 вучылася ў школе на фабрыцы «Чырвоны Кастрычнік». У 1927/28 навучальным годзе працавалі і тры апорныя пункты ліквідацыі непісьменнасці. Гэта работа актывізавалася ў 1929 г., калі было створана таварыства «Прэч непісьменнасць».

Школы па ліквідацыі непісьменнасці сярод дарослых (лікбезы) былі арганізаваны практычна ва ўсіх населеных пунктах раёна. Для стварэння ячэек таварыства «Прэч непісьменнасць» у вёсках праводзіліся сходы насельніцтва. 5 снежня 1929 г. на сходзе ў Бібіках у ячэйку таварыства запісаліся 33 чалавекі. Заняткі праводзіліся тры разы ў тыдзень — у аўторак, сераду і пятніцу. Праводзілі іх настаўнікі Бібікаўскай школы.

У 20-я гады кожны год заканчвалі школу лікбеза каля 150 жыхароў раёна. Усяго атрымалі веды па пісьму, чытанні, арыфметыцы і іншых прадметах больш за 3000 чалавек. Настаўнікі патрабавалі ад навучэнцаў сур'ёзных адносін да вучобы. На экзаменах выпускнога класа лікбеза пры Слабадской школе выпускная камісія атэставала 17 чалавек, 12 пакінула на паўторны год навучання.

У 1924 г. урад Беларусі прыняў пастанову аб развіцці школьнай сеткі, каб на працягу дзесяці гадоў ажыццявіць усеагульную пачатковую адукацыю і пачаць пераход да сямігадовай. Ствараліся пачатковыя школы з разлікам на 100 вучняў — 50 на настаўніка. У цэнтрах сельскіх Саветаў будаваліся сямігадовыя школы на 320 вучняў. Гэтая пастанова мела важнае значэнне і для Мазырскага раёна, дзе школьным навучаннем было ахоплена толькі 2379 дзяцей, або 60 працэнтаў.

Былы настаўнік М. І. Варабей расказвае аб радасці сялян Стрэльска, калі ў 1932 годзе тут была адкрыта пачатковая школа. Яна мела два класныя пакоі, у кожным заняткі вёў настаўнік з двума класамі. Вучыліся дзеці ва ўзросце 8—12 гадоў.

Першая ў сельскай мясцовасці сямігодка была адкрыта ў 1924 г. у Слабадзе, дзе вучыліся дзеці з 10 населеных пунктаў. Затым гэтая школа ў 1936 г. была пераўтворана ў сярэднюю. Першы яе выпуск адбыўся ў 1939 г. З цягам часу такія школы былі адкрыты ва ўсіх цэнтрах сельскіх Саветаў. Дзеці пасля пачатковай школы ахвотна ішлі ў пяты клас сямігадовай школы, хоць многім прыходзілася пераадольваць па 10—20 кіламетраў. Хадзіць пешшу ў сямігадовыя школы было звычайнай з'явай.

У 1932/33 навучальным годзе Савет народных камісараў БССР прыняў рашэнне аб абавязковай сямігадовай адукацыі. У верасні 1939 г. у 10 сярэдніх і няпоўных сярэдніх школах Мазыра вучылася 3547 школьнікаў.

Акрамя агульнаадукацыйных школ у Мазыры працавалі спецыяльныя навучальныя ўстановы. У 1923 г. была адкрыта прафесійная школа па дрэваапрацоўцы, у 1926 г. — педагагічны тэхнікум, у 1937 г. — медыцынскае вучылішча.

Яскравай была статыстыка і культурных пераўтварэнняў. З 1935 г. працаваў калгасна-саўгасны тэатр, у 1938 г. ён быў рэарганізаваны ў Палескі абласны драматычны тэатр. Было 15 клубаў, гарадская бібліятэка, а таксама некалькі бібліятэк на прадпрыемствах. Ва ўсіх буйных населеных пунктах — Асаўцы, Глініцы, Скрыгалаве, Слабадзе, Міхалках, Мялешкавічах і іншых былі адкрыты хаты-чытальні. У Міхалках, Скрыгалаве, Мялешкавічах створаны духавыя аркестры.

З мая 1921 г. пачала выходзіць гарадская, а затым аб'яднаная газета, з 1938 па 1953 г. выдавалася абласная газета «Бальшавік Палесся». На кожным прадпрыемстве і ў калгасе выходзілі насценныя газеты. У Мазыры з 1932 г. працаваў кінатэатр, сельскіх жыхароў абслугоўвалі тры перасоўныя кінаўстаноўкі.

М. Капач, М. Мельчанка

Мазыршчына ў рыштаваннях

У 30-я гады горад і раён нагадвалі вялікую будаўнічую пляцоўку: узводзіліся новыя карпусы прамысловых прадпрыемстваў, будаваліся жылыя дамы і ўстановы. У кожнай вёсцы таксама

ішло будаўніцтва школ, магазінаў, клубаў, хат-чытальняў, гаспадарчых калгасных пабудоў. У гады даваенных пяцігодак уведзена ў дзеянне Мазырская ГЭС (пасёлак чыгуначнай станцыі Мазыр), якая забяспечыла электраэнергіяй прамысловыя прадпрыемствы і камунальныя патрэбы горада і многіх прыгарадных калгасаў. За дваццаць гадоў у Мазыры пабудавана 500 жылых дамоў і грамадскіх пабудоў, сярод іх гарадскі тэатр, пошта, выканкамы гарадскога, раённага і абласнога Саветаў, будынкі абкама партыі, Дома абароны, гарадской паліклінікі, школ, дзетсадоў-ясляў, рачнога вакзала.

Мянялася і аблічча вясковых населеных пунктаў. Ліквідоўваліся хутары, яны сцягваліся ў вёскі. Усяго па раёне былі перавезены на новае месца 402 хутары. У вёсках паявіліся новыя, прамыя, правільна спланаваныя вуліцы.

Пачалося наступленне на балоты. Каля вёсак Лешня, Скрыгалаў, Раманаўка, Мялешкавічы з'явіліся асушаныя і асвоеныя землі.

У 30-я гады цэнтры сельсаветаў і калгасаў звязала з раёнам тэлефонная сувязь. У вёсках Асавец, Скрыгалаў, Слабада, Казіміраўка, Прудок, Міхалкі, Мялешкавічы былі адчынены аддзяленні сувязі. У той жа час у Мазыры ўступіў у эксплуатацыю прыёмна-трансляцыйны радыёвузел. Для многіх вясковых клубаў і школ набыты радыёприёмнікі.

У 1928 г. у горадзе было два легкавыя аўтамабілі і два аўтобусы, з якіх адзін паштовы, а ў сярэдзіне 30-х гадоў быў адкрыты рэгулярны рух пасажырскіх аўтобусаў, якія звязвалі Мазыр з Калінкавічамі, пасёлкам чыгуначнай станцыі Мазыр, Нароўляй і іншымі буйнымі населенымі пунктамі Палесся.

У 1939 г. у раёне налічвалася 70 калгасаў, якія аб'ядналі больш за 15 тысяч сялянскіх двароў. Павялічвалася колькасць грамадскай жывёлы на калгаснай ферме, расла ўраджайнасць сельскагаспадарчых культур. Калгаснікі змагаліся за атрыманне ўраджаю збожжавых 12—13 цэнтнераў з гектара, бульбы — 150—170, пянькі і льновалакна — 4—5 цэнтнераў.

Т. Нікіціна, Т. Піліпчук

ТЭЛЕФАНАГРАМА ДНЕПРАДЗВІНСКАМУ ПАРАХОДСТВУ І БАСЕЙНАВАМУ КАМІТЭТУ РАЧНІКОЎ

18 красавіка 1936 г.

Сегодня ровно в 9 часов вышел в стахановский рейс на Киев товаропассажирский пароход «Беларусь». Машинная команда во главе с механиком Гойловым взяла обязательство хорошей работой машины обеспечить прибытие парохода в Киев на 20—30 минут раньше расписания... Команда парохода обратилась с призывом к стахановцам фабрики «Красный Октябрь», которая является главным поставщиком грузов (фанеры) для перевозки водным путем, своевременно обеспечить доставку грузов на пристань. Стахановцы фабрики горячо откликнулись на призыв, выделили специальную стахановскую бригаду грузчиков и автобригаду. Вместо обычной доставки фанеры утром она была доставлена в 2 часа ночи. Это дало возможность погрузить пароход раньше срока на 8 часов.

Руководство порта Пхов

«Белорусский фарватер», 18 красавіка 1936 г.

«УСЕ РАЁНЫ БССР» СА СТАТЫСТЫЧНАГА ЗБОРНІКА БССР 1933 г.

Мазырскі раён

Бліжэйшая чыгуначная станцыя — Мазыр (6 кіламетраў), другая станцыя Калінкавічы (14 кіламетраў). Раён падзяляецца на 32 сельсаветы, 2 гарсаветы. Агульная тэрыторыя — 305 532 га, у тым ліку зямель сельскагаспадарчага прызначэння — 63,8 %, лясоў — 35,4 %; сельскагаспадарчага прызначэння ўжыткоўнай — 87,8 %, неўжыткоўнай — 12,2 %.

Насельніцтва на 1.1.1933 г. — 110 925 чалавек.

У 1931 г. існавала 168 прадпрыемстваў з агульнай колькасцю рабочых 2589 чалавек: электрастанцыі — 2, кузняў — 29, кавальскіх арцеляў — 3, камбінат — 1, бляшана-рамонтная арцель — 1, смалакурная арцель — 1, цагельных заводаў — 7, чарапічных заводаў — 2, вапняных — 1, лесазаводаў — 3, лесакамбінат — 1, фанерны завод — 1, фабрыка унітазаў — 1, лубяных вырабаў — 2, бандарная арцель — 1, лазапляцельная арцель — 1, тэкстыльная арцель — 1, ваўначосак — 4, сукнавалак — 2, сушылка — 1, рымарная арцель — 1, лучыначная — 1, шавецкіх — 4, кравецкіх — 6, панчошная арцель — 1, фарбавальня — 1, мэблевых арцеляў — 2, друкарня — 1, млыноў паравых — 14, конных — 3, ветракоў — 46, крупарушак — 7, вадзяных млыноў — 3, маслабойняў — 4, бойня — 1, хлебазаводаў — 2, кандытарская арцель — 1, крухмальных заводаў — 2, завод фруктовых вод — 1, харчовая арцель — 1, водаправодная арцель — 1, водаправод — 1.

У 1932 г. у раёне налічвалася 177 прамысловых прадпрыемстваў з колькасцю рабочых 3803.

Асноўныя прадпрыемствы раёна: электрастанцыя — 25 рабочых, валавы прыбытак 66,6 тыс. руб. у 1932 г., арцель «Молат» — 56 рабочых, валавы прыбытак 199,0 тыс. руб., цагельны завод (34 і 38,9), Белхімлес, здабыча жывіцы (108 і 29,8), цагельная арцель будаўнікоў (31 і 41,8), шпалярэзны завод (38 і 93,9), лесапільны завод «Пралетарый» (310 і 1060,9), фанерны завод «Чырвоны Кастрычнік» (427 і 1157,5), саматужная арцель «Чырвоны тэкстыльшчык (175 і 221,3), шавецкая арцель «Уперад» (61 і 156,2), шавецкая арцель «Чырвоны Кастрычнік» (81 і 252,9), дрэваапрацоўчая фабрыка «Прафінтэрн» (259 і 406,3), крухмальны завод у в. Прудок (10 і 68,7).

Спажыўкааперацыя мела 20 сельпо з гандлёвай сеткай 72 адзінкі, пайшчыкаў — 20 958 чалавек.

Выяўлены карысныя выкапні: гліны — в. Нагорны Бераг, пяскі — вв. Гурыны, Барыскавічы, г. Мазыр, фасфарыты — г. Мазыр, жалезнякі — вв. Прудок, Антонаўка, Слабада, Бярозаўка.

Саўгасаў у раёне — 3: «Ліпава» з малочна-жывёлагадоўчай спецыялізацыяй (2474 га і 207 рабочых), «Молатава» (1166 га і 161 рабочы), «Слабада» з насенняводчай спецыялізацыяй (1299,3 га і 191 рабочы).

Прыгарадных гаспадарак — 4, з іх фермаў — 3 (2201 га і 182 рабочыя).

У раёне маецца 14 664 гаспадаркі, з якіх на 1.1.1933 г. калектывізавана 5650 — 38,5 %. Калгасаў 150, якія па плошчы ворыва займаюць 31,2 %. У калгасах маюцца фермы: жывёлатаварных — 43 з агульнай колькасцю пагалоўя 2386, малочнатаварных — 28 з пагалоўем 2872, па вырошчванні маладняку — 25 з пагалоўем 1286, конегадоўчых — 1 з пагалоўем 30.

У калгасах маецца складаных сельскагаспадарчых машын: сенакасілак — 40, конных грабляў — 79, жняярак-самаскідак — 90, снопавязалак — 8, бульбакапалак — 10, сеялак радковых — 80, трактароў — 5, складаных малатарняў — 6.

Пасяўная плошча ў 1932 г. складала 65 731 га, у тым ліку: збожжавых — 71,4 %, бульбы — 16,5 %, тэхнічных культур — 5,9 %, траў — 3,2 % і інш. — 3 %. Нарыхтоўкі на 1.2.1933 г. (у тонах): збожжавыя — 781, бульба — 5856, ільновалакно — 87, пянька — 44, ільнасемя — 177, каноплі — 112, салома — 1016, сена — 1094.

У раёне маецца 1 МТС, 36 трактароў, МТС абслугоўвае 50 калгасаў.

Сетка навучальных устаноў на 1.1.1933 г.: тэхнікумаў — 1 (Белпедтэхнікум), настаўнікаў — 12, студэнтаў — 165; ФЗС — 1, настаўнікаў — 12, вучняў — 608; сямігодак — 36, настаўнікаў — 248, вучняў — 8044; чатырохгодак — 98, настаўнікаў — 185, вучняў — 9047; каапшкола, настаўнікаў — 4, вучняў — 153; прафшкола — 1, настаўнікаў — 6, вучняў — 185. Працэнт пісьменнасці ў раёне — 86.

Выдаецца раённая газета «Калгаснік Мазыршчыны», тыраж — 4900 экз. Арганізаваны палітаддзел пры МТС.

Партарганізацыя раёна аб'ядноўвае 60 ячэек, камуністаў 1012, з іх членаў ВКП(б)Б — 616, кандыдатаў — 396; камсамольская арганізацыя — 89 ячэек, 1279 камсамольцаў.

Сцежкамі роднага краю

Аляксандр Іосіфавіч Крукоўскі нарадзіўся 23.2.1901 г. у вёсцы Загалле Ляскавіцкай воласці (цяпер Петрыкаўскі раён) у мнагадзетнай сялянскай сям'і. Хлопчыкам пасвіў жывёлу ў мясцовых багацеяў, а дарослага яго чакалі плуг, каса, сявенька... Яго чакаў звычайны лёс селяніна. Толькі хлопца з малых гадоў не пакідала неадольная цяга да кнігі, да вучобы.

Пачатковую адукацыю Аляксандр Крукоўскі атрымаў у Загальскай царкоўнапрыходскай школе. Самастойна падрыхтаваўся і паступіў у Слуцкую духоўную семінарыю — там вучылі за казённы кошт. Семінарыю скончыў з адзнакай, але святаром не стаў — марыў аб педагагічнай рабоце.

У 1919 г. Крукоўскі настаўнічаў у роднай вёсцы. Потым уладкаваўся ў Мазыры, выкладаў беларускую мову і літаратуру ў сямігадовай школе № 2, чытаў лекцыі на курсах перападрыхтоўкі настаўнікаў, некаторы час (з 1923 г.) займаў пасаду інспектара выхавання пры акруговым аддзеле народнай асветы.

У Мазыры А. І. Крукоўскі стаў ініцыятарам краязнаўчага руху. Узначаліў праўленне акруговага таварыства краязнаўства, якое хутка стала лепшым у рэспубліцы. У 1928 г. таварыства налічвала 30 мясцовых краязнаўчых аб'яднанняў (10 раённых таварыстваў, 11 школьных гурткоў і 18 гурткоў пры сельсаветах) з 1103 членамі.

Мясцовыя краязнаўчыя аб'яднанні займаліся выяўленнем і рэгістрацыяй здабыткаў матэрыяльнай і духоўнай культуры Мазыршчыны, даследаваннем і апісаннем прыроды і населеных пунктаў, адкрыццём музеяў, розных выставак і метэаралагічных станцый, наладжваннем экскурсій, лекцый. Яны падзяляліся на тры секцыі: прыродна-геаграфічную, грамадска-эканамічную і культурна-гістарычную. А. І. Крукоўскі накіроўваў і кантраляваў дзейнасць секцый, вёў вялікую даследчую работу. Выступаў у мясцовым і рэспубліканскім друку з артыкуламі аб карысных выкапнях на тэрыторыі Мазырскай акругі. Асабліва многа ўвагі ўдзяляў даследаванню вуснай народнай творчасці і матэрыялаў для геаграфічнага і дыялектнага слоўнікаў.

У рэспубліканскім друку ў тыя гады паведамлялася: «У справе збірання народнай творчасці з усіх акруговых краязнаўчых таварыстваў звяртае на сябе ўвагу Мазырскае, на чале якога стаіць т. Крукоўскі, сваім сталым, сур'ёзным падыходам да справы». «...Мазырская акруга з'яўляецца адзінай акругай у сучаснай Беларусі, дзе збіранне вуснай народнай творчасці ахапіла ўсе раёны акругі. Кіраўнік Мазырскага акруговага таварыства краязнаўства Крукоўскі прыцягнуў да збірання фальклорнага матэрыялу шмат асоб, пераважна настаўнікаў, якія сабралі 518 запісаў народнай творчасці».

А. І. Крукоўскі сабраў звыш трох тысяч дыялектных слоў і выразаў, а ўсяго да канца 1927 г. праўленне акруговага таварыства мела картатэку з 20 135 лексічных адзінак жывой мовы. На жаль, друкаванне слоўніка было адкладзена, рукапіс яго ў Вялікую Айчынную вайну згарэў... Загінулі і іншыя багатыя матэрыялы аб асаблівасцях мазырскіх гаворак, сабраныя мясцовымі краязнаўцамі пад кіраўніцтвам А. І. Крукоўскага.

У 1928 г. Мазырскім акруговым таварыствам краязнаўства было таксама зроблена поўнае дыялекталагічнае апісанне звыш 50 вёсак Мазырскай акругі з ілюстраваннем гэтага апісання слоўнікавым і фальклорным матэрыялам, выяўлена каля 400 мясцовых батанічных тэрмінаў.

У чэрвені 1930 г. А. І. Крукоўскі быў прызначаны намеснікам дырэктара Інстытута геалогіі і гідрагеалогіі Акадэміі навук БССР. На новай пасадзе з уласцівай яму самаадданасцю вучоны заняўся даследаваннем прыродных рэсурсаў Беларусі.

Некаторы час А. І. Крукоўскі зай-

маў пасаду дырэктара Інстытута геалогіі і гідрагеалогіі АН БССР. Потым ён быў звольнены з Акадэміі навук — рэпрэсіі не абмінулі і яго.

Памёр А. І. Крукоўскі 2.8.1945 г.

І. Германовіч

Адна з краязнаўчых прац А. Крукоўскага другой паловы 20-х гадоў — «Горад Мазыр і яго ваколіцы». Урывак з яе (з захаваннем моўных нормаў і назваў вуліц таго часу) прыводзіцца ніжэй.

Вуліцы Мазыра

У горадзе 17 вуліц: Ленінская (былая Пакроўская), Новае Страенне, Свідоўка, Розы Люксембург (былая Слуцкая), Слуцкая Набярэжная, вул. Лекерта (былая Мікалаеўская), Аляксандраўская, вул. Камсамольская (былая Замкавая), Гара Камунараў (былая Спаска-Замкавая і Спаская), вул. Карла Лібкнехта (былая Кіеўская), вул. Жытомірская, Кіеўская Набярэжная, вул. Калініна (б. Калінік), Нагорная, Першая Пралетарская (б. Пятніцкая), вул. доктара Саета (б. Рамашоў Роў); завулкаў — пяць: Гімназічны, Камсамольскі (б. Свята-Міхайлоўская вуліца), Лекерта (б. вул. Мала-Мікалаеўская), Кіеўскі, Праразны завулак. Адзін пляц, які мае назву Плошча Свабоды (б. Базарная).

Будуецца новая частка горада, якая мае назву Рабочы гарадок. Прыгарадамі з'яўляюцца: Кімбараўка (яна часта завецца Кімбараўскай вуліцай), Салаўёўка і хутар Цяляпуны, каля якога знаходзіцца фабрыка «Чырвоны Кастрычнік».

Брукаваныя толькі наступныя вуліцы: Новае Страенне, Ленінская, Аляксандраўская, Карла Лібкнехта, Камсамольская, частка Слуцкай Набярэжнай, Камсамольскі завулак ды Плошча Свабоды.

У горадзе 2 сады (паркі): адзін — на Плошчы Свабоды, другі, «Гарадскі сад» — на краі ўзгорка, які завецца Ксяндзоўка. Гэта — бярозавы гаёк, размешчаны на вышыні 165 метраў над схіламі ўзгорка. Па некрутым схіле ўзгорка з Ленінскай вуліцы зроблены ўсходкі для пераходу ў сад, лік усходак — 164.

Трэба адзначыць яшчэ тое, што паміж раўчаковымі далінамі, якія перараэаюць горад, знаходзяцца ўзгоркі, кожны з іх мае сваю назву. Так, паміж Ленінскай і Мікалаеўскай вуліцамі знаходзіцца ўзгорак «Жучта», а на ім — могілкі з царквою; паміж Ленінскай і Калінікам — Ксяндзоўка; у чатырохкутніку, бакамі якога служыць Плошча Свабоды, Камсамольскі завулак, вул. К. Лібкнехта, Камсамольская вуліца — гістарычная Спаска-Замкавая гара (цяпер — Гара Камунараў); каля Калініка, пралягаючы да Жытомірскае вуліцы,— Капітанская горка, прарэзаная раўчаком, па якім у кірунку да в. Міхалкі праходзіць Ленінградска-Кіеўскі гасцінец.

Узгоркі хоць рэдка, але пакрыты рознымі дрэвамі, ад чаго набываюць больш хараства і прыхарошваюць горад, калі на яго глянуць з якога-небудзь узгорка.

Вуліцы ж у горадзе пакрыўленыя і вузкія. Больш простымі і шырокімі з'яўляюцца: Ленінская, Розы Люксембург, Карла Лібкнехта. Асвятляецца Мазыр электрычнасцю, устаноўлена 24 фанары, на асвятленне якіх у снежні 1926 г. траціласа 720 кілават энергіі. Ні конкі, ні трамвая, ні аўтобусаў у Мазыры няма. З прычыны невялікіх канцоў горада і да вознікаў насельніцтва зварочваецца звычайна толькі тады, калі трэба прывезці доктара да хворага або калі трэба адвезці хворага ў бальніцу...

Частцы горада (вул. К. Лібкнехта, Кіеўская Набярэжная), што размешчана на больш нізкім беразе ракі, часам пагражаюць веснавыя паводкі, хоць адвод русла ракі ад гэтых месц зроблены пры дапамозе гатак. Глыбіня ракі — каля горада месцамі дасягае 230 см, шырыня — 0,5 км, шпаркасць цячэння — 3,2 км у гадзіну. Нармальны ўзровень лічыцца ў 200 см, але ў гады найвялікшых паводак, якімі ў апошнія гады былі 1917, 1924, 1926 г., узровень вады падымаўся на 360 (1926 г.) і нават на 413 (1924 г.). Самы нізкі ўзровень вады быў у 1925 г., калі ён дасягаў 68 см.

Ад школьнай парты

Амаль 60 гадоў, тры пакаленні жыхароў вёскі Скрыгалаў, вучыў Канстанцін Міхайлавіч Захар'яш. Нарадзіўся ён у 1877 г. у мнагадзетнай сялянскай сям'і. Закончыў Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю разам з Якубам Коласам і ў пачатку стагоддзя быў прызначаны загадчыкам Скрыгалаўскага народнага вучылішча. Яшчэ ў семінарыі, каб плаціць за вучобу, мусіў падзарабляць — вучыў сялянскіх дзяцей.

У Скрыгалаве К. М. Захар'яша ведалі не толькі як настаўніка, але як і заступніка сялян, дарадцу, хадака па справах абшчыны. Ён заўсёды жыў паўсядзённымі клопатамі вяскоўцаў, вёў сярод іх вялікую асветніцкую работу. Сярод былых вучняў К. М. Захар'яша ёсць военачальнікі і вучоныя, дзеячы культуры і ўрачы, дзяржаўныя і гаспадарчыя работнікі, настаўнікі і хлебаробы. Усім ім выдаў пуцёўку ў жыццё іх першы настаўнік.

У 1949 г. К. М. Захар'яшу ў ліку першых на Мазыршчыне прысвоена ганаровае званне «Заслужаны настаўнік Беларускай ССР». Праз год ён быў удастоены вышэйшай узнагароды — ордэна Леніна. У 1956 г. К. М. Захар'яш памёр.

М. Капач

Кампазітар С. А. Шварц

Шварц Самуіл Аронавіч нарадзіўся ў 1896 г. у Мазыры, вядомы музыкант і кампазітар. Вучыўся ў Кіеўскай музычна-драматычнай школе пад кіраўніцтвам выдатнага кампазітара Н. В. Лысенкі, у 1925 г. скончыў Кіеўскую кансерваторыю. Шмат гадоў С. А. Шварц жыў і працаваў кампазітарам і дырыжорам у Вольскім драматычным тэатры Саратаўскай вобл. Стварыў нямала музычных твораў — танцавальных п'ес, сюіт, маршаў, апрацаваў шэраг народных песень, напісаў музыку да некалькіх спектакляў.

В. Шур

Трагедыя народа

Па трывожных, хісткіх рэйках пайшло жыццё ў супярэчлівых 30-х гадах. Як быццам радасныя, напоўненыя працоўным рытмам дні, і — неспакойныя, страшныя ў чаканні незаслужанага абвінавачання ночы... Хваля за хваляй каціліся палітычныя рэпрэсіі. Спачатку яны былі накіраваны на знішчэнне рэшткаў кулакоў, нэпманаў, заможных слаёў насельніцтва горада і вёскі, старой інтэлігенцыі. Затым рэпрэсіі абрушыліся на партыйны, савецкі і камсамольскі апарат, камандны састаў арміі, гаспадарнікаў, кіраўнікоў і радавых працаўнікоў — на ўсіх...

Гэта была вялікая трагедыя народа. Толькі ў Мазыры і ў прыгарадных мясцовасцях расстраляны 2922 жыхары Палесся. Ва ўрочышчах Бярозаўка па дарозе Міхалкі — Рудня Міхалкаўская расстраляна 558 чалавек, Гулевічах — 134 чалавекі, Пеніцы — 39, Баравіках — 18... Было знішчана звыш 140 жыхароў горада. Сярод іх А. В. Дубіна, старшыня акруговага выканаўчага камітэта, А. А. Бычкоўскі, сакратар акруговага камітэта камсамола, В. І. Шылянок, сакратар акруговага выканаўчага камітэта, Н. М. Аронаў, загадчык аддзела мясцовай прамысловасці акрвыканкама, І. Ц. Салавей, загадчык аддзела рэдакцыі газеты «Бальшавік Палесся», М. Ф. Гарадзецкі і многія іншыя. Больш за 500 чалавек амаль з усіх вёсак Мазырскага раёна былі падвергнуты рэпрэсіям. Вядома, што ў Асавецкім сельсавеце расстраляна 76 чалавек, у Крынічанскім — 59, у Махнавіцкім — 62, у Міхалкаўскім — 81, у Козенскім — 48...

Сярод рэпрэсіраваных — сакратар Мазырскага райкама партыі Е. А. Левін, рэдактар раённай газеты А. А. Васільеў, старшыні калгасаў П. С. Пашкевіч (Махнавічы), Я. І. Берднік (Крынічная Града), П. К. Кашэвіч (Зімавая Буда), М. В. Палхоўскі (Раманаўка), Л. М. Лемба (Шчакатава), С. В. Гарбатоўскі (Пянькі), настаўнікі А. К. Кунгер, (Козенкі), Г. В. Серапін і Г. Н. Фрыдман (Скрыгалаў), А. І. Дробыш (Тварычаўка), работнікі лясгаса К. І. Ляўковіч (Нараўшчызна), Е. П. Шурынаў (Мялешкавічы), свяшчэннікі і служкі царквы — В. І. Жох (Слабада), В. К. Бягляк (в. Мялешкавічы), Ф. В. Чулкевіч (Балажэвічы) — больш як 400 чалавек рабочых і калгаснікаў.

Пачынаючы з 1953 г. справы практычна ўсіх рэпрэсіраваных былі перагледжаны і спынены з-за адсутнасці складу злачынства, а неабгрунтаваныя прыгаворы адменены.

С. Касцян, Т. Нікіціна

Апошняя пасада былога наркама

У 1929 г. дырэктарам Палескай пясчанай сельскагаспадарчай станцыі, якая знаходзілася ў Скрыгалаве, быў прызначаны Д. Ф. Прышчэпаў. Раскручвалася страшнае кола масавых рэпрэсій, і Дзмітрый Філімонавіч, першы народны камісар земляробства, адзін з першых трапіў пад яго. Абвінавачаны ў здрадзе Радзіме, ва ўсемагчымых ухілах, «шкодных думках», ён быў зняты з усіх пасад, выключаны з партыі, двойчы прыгавораны да расстрэлу...

Нарадзіўся Д. Ф. Прышчэпаў у 1896 г. на Віцебшчыне. Пасвіў кароў, батрачыў, потым — акопы першай сусветнай вайны, якія сталі своеасаблівымі універсітэтамі будучага вучонага. У грамадзянскую вайну яму даверылі камандаванне атрадам, потым палком Чырвонай Арміі, яго выбіраюць старшынёю Сенненскага павятовага выканкама і рэўкама.

Наступілі мірныя гады. Землякі выбралі Д. Ф. Прышчэпава намеснікам старшыні Віцебскага губернскага выканкама, затым ён працаваў намеснікам наркама земляробства. У 1924 г. абраны народным камісарам земляробства Беларусі. Пяць гадоў працаваў ён на гэтай пасадзе — так, як падказвала сумленне, сялянскі розум і прыродная кемлівасць. А ў 1929 г. здарылася бяда. Дзмітрыя Філімонавіча абвінавацілі ў тым, што ён хацеў, каб сяляне жылі заможна. Прышчэпаў быў супраць паскоранай, часта неабдуманай калектывізацыі.

Усяго два гады працаваў Дзмітрый Філімонавіч на Мазыршчыне. Незабыўны след пакінуў ён у рабоце навуковай доследнай станцыі, у яе гаспадарчым уладкаванні, паляпшэнні жыцця ў вёсцы. У Скрыгалаве дзякуючы Дзмітрыю Філімонавічу з'явілася электрычнасць. Ён дабіўся ў Саўміне выдзялення паравога лакамабіля і турбіны, іншага абсталявання. Лакамабіль быў дастаўлены па Прыпяці, а ад прыстані да вёскі — на валах. Вырашаліся многія іншыя пытанні па ўмацаванні матэрыяльнай базы станцыі, падборы кадраў. Станцыя была пераўтворана ў сельскагаспадарчы саўгас-тэхнікум — першую навучальную ўстанову на Палессі.

Помнік расстраляным у 1937—1939 гг. Па дарозе Міхалкі — Рудня Міхалкаўская

У ліпені 1930 г. Дзмітрый Філімонавіч быў арыштаваны і прыгавораны да 10-гадовага турэмнага зняволення. Карэлія, Сібір, Калыма — месцы пакут Д. Ф. Прышчэпава. У чэрвені 1937 г. быў датэрмінова вызвалены, але праз месяц, па дарозе на радзіму — новы арышт, тое ж самае абвінавачанне — і прыгавор да вышэйшай меры пакарання...

М. Капач

СА СПРАВАЗДАЧЫ МАЗЫРСКАГА АКРУЖКАМА КП(б) БЕЛАРУСІ ЗА ЧАС ПАСЛЯ II АКРУГОВАЙ ПАРТЫЙНАЙ КАНФЕРЭНЦЫІ З 6.6.1937 г. ПА 15.9.1937 г.

...Окружная парторганизация провела большую разоблачительную работу по очищению парторганизации от троцкистов и прочих врагов партии и народа. Всего исключено из партии за отчетный период 119 членов и кандидатов, в т. ч. 37 человек исключены как враги народа, 19 человек за связь с врагами народа, 12 троцкистов, 9 за связь с троцкистами, 10 за сопротивление исправлению последствий вредительства и 32 человека по другим причинам.

Анализ причин исключения показывает, что абсолютное большинство исключенных являлись врагами народа, врагами партии. Наиболее характерными из исключенных являются следующие: Бычковский — бывший секретарь окружкома ЛКСМБ, Гольдкварц — бывший редактор окружной газеты «Большевик Полесья», Драп — директор школы, и другие.

...Во главе руководства окружного совета Осоавиахима находился ставленник врага народа Милонова — Максимов, ныне исключенный из партии...

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 69. Воп. 4. Спр. 13. Л. 3.

Праходзіў па «мазырскай справе»

Адным з палітычных працэсаў на Беларусі ў канцы 30-х гадоў была так званая «мазырская справа». У ліпені 1938 г. яна набыла рэспубліканскі маштаб. Арыштавалі 17 чалавек, у асноўным дзяржаўных і партыйных дзеячаў, у тым ліку А. А. Ананьева.

Анатоль Андрэевіч меў тры класы адукацыі. Служыў у Чырвонай Арміі, у 1933 г. яго адкамандзіравалі ў распараджэнне ЦК ВКП(б).

Працоўная дзейнасць А. А. Ананьева ў Беларусі пачалася ў 1935 г. на Мазыршчыне, тут ён усё вышэй падымаўся па службовых прыступках. У 1937 г. А. А. Ананьеў — сакратар акружкама партыі. З Мазыра яго пераводзяць на пасаду намесніка старшыні СНК БССР, потым некалькі месяцаў ён працаваў сакратаром Віцебскага абкама КП(б)Б, а неўзабаве А. А. Ананьеў быў прызначаны другім сакратаром ЦК КП(б)Б.

Трагічны быў далейшы шлях гэтага чалавека. Арышт, турма, допыты... На допыце 16 студзеня 1939 г., магчыма, пад дыктоўку следчага Анатоль Андрэевіч паказаў, што ў чэрвені — ліпені 1936 г. атрымаў заданне падрыхтаваць

Выпуск курсаў тэхнікаў-жывёлаводаў. 1932

тэрарыстычны акт супраць К. Я. Варашылава, які павінен быў прыехаць у Беларусь на тактычныя вучэнні. «...Нам трэба было падрыхтаваць «дом паляўнічага», каб, па прыездзе Варашылава ў Беларусь, запрасіць яго на паляванне і здзейсніць тэракт... Мне было даручана падрыхтаваць людзей, так званых «паляўнічых». У абвінаваўчым заключэнні па «справе семнацаці» гэтыя паказанні, дапоўненыя іншымі вымысламі, выліліся ў фармуліроўку: «Абвінавачваныя па гэтай справе з'яўляліся ўдзельнікамі правацэнтрысцкай арганізацыі, якую ўзначальвалі Шаранговіч, Галадзед, Чарвякоў і Гікала, атрымалі заданне Рыкава падрыхтаваць і здзейсніць тэракт над наркамам абароны СССР Маршалам Савецкага Саюза К. Я. Варашылавым і правялі да гэтага падрыхтоўку. А. А. Ананьеў паказаў, што прамым вынікам наўмысных шкодніцкіх дзеянняў з'яўлялася нізкая ўраджайнасць, мізэрныя працадні калгаснікаў і да т. п. Каб выклікаць нездавальненне сярод калгаснікаў палітыкай савецкага ўрада, удзельнікі нацыянал-фашысцкай арганізацыі сабатавалі сталінскі статут сельгасарцелі, рашэнні партыі і ўрада аб надзяленні калгаснікаў прысядзібнымі ўчасткамі».

З пратакола закрытага судовага пасяджэння ваеннай калегіі Вярхоўнага суда СССР ад 27 мая 1940 г. вынікае, што А. А. Ананьеў свае паказанні, дадзеныя ім на папярэднім следстве, на судзе не пацвердзіў. «Я мусіў даваць такія паказанні, бо з першага дня допыту мяне збівалі», — заявіў ён.

29 мая 1940 г. ваенная калегія Вярхоўнага суда СССР за падрыў дзяржаўнай прамысловасці, транспарту, гандлю, грашовай абарачальнасці прыгаварыла А. А. Ананьева да 20 год папраўча-працоўных лагераў з наступным пазбаўленнем на 5 год палітычных правоў. Ён памёр 25 мая 1942 г. у перасыльнай турме ў Саратаўскай вобласці.

В. Грыгор'еў

В партии восстановить посмертно...

Степан Матвеевич Романенко в партию вступил в декабре 1918 года в возрасте 27 лет. Работал секретарем Оршанского, Мстиславского, Тереховского, Богушевского райкомов КП(б)Б, вторым секретарем Мозырского окружкома партии. С мая 1937 по январь 1938 г. — председатель Мозырского окрисполкома. С февраля по август 1938 года был председателем оргкомитета ЦИК БССР по Полесской области. 27 августа арестован органами НКВД, а в ноябре решением III Пленума ЦК КП(б)Б исключен из партии и членов ЦК КП(б) как «враг народа».

С. М. Романенко были предъявлены стандартные обвинения, что, «будучи вторым секретарем Мозырского окружкома КП(б)Б, преступно халатно относился к своим обязанностям, в результате чего имели место искривления налоговой политики, выражавшиеся в переобложении крестьянских хозяйств и незаконном изъятии и реализации имущества у неплательщиков. Не пресекал нарушения устава сельхозартели по отводу приусадебных участков колхозникам и земли единоличникам, не принимал всех зависящих от него мер к ликвидации инфекционных заболеваний лошадей, что снижало рост конского поголовья».

В мае 1940 года военная коллегия Верховного суда СССР приговорила С. М. Романенко к лишению свободы сроком на четыре года без поражения в правах, с отбытием наказания в исправительно-трудовых лагерях. Позже он умер в заключении...

При рассмотрении дела в военной коллегии Верховного суда СССР Степан Матвеевич сказал: «Я прошу суд при вынесении приговора учесть, что у меня, пробывшего 20 лет в партии, не было никаких предпосылок сделаться врагом народа, как я в том признался на предварительном следствии. Эти признания были выбиты у меня следователем. Я вступил в коммунистическую партию тогда, когда велась борьба на фронтах

гражданской войны. Я активно участвовал в февральской и Октябрьской революциях. Я всегда честно проводил генеральную линию партии. Я никогда не был врагом народа и никогда им не буду. Прошу дать возможность мне честно работать, как работают миллионы трудящихся нашей страны, и так, как я работал до моего ареста. Я несу ответственность за недочеты в Мозырском районе, но это не было вредительством».

Определением военной коллегии Верховного суда СССР от 4 апреля 1957 года приговор в отношении С. М. Романенко отменен и дело за отсутствием состава преступления прекращено.

В феврале 1989 года Бюро ЦК КПБ восстановило С. М. Романенко членом КПСС с 1918 года (посмертно).

«Политический собеседник». 1989. № 4.

ДАВЕДКА-ДУБЛІКАТ

Справа ў адносінах Рэута Лявона Мацвеевіча, 1892 года нараджэння, ураджэнца і жыхара в. Зімавая Буда Мазырскага раёна Гомельскай вобласці, да арышту 3 жніўня 1937 года — рабочы смалакурнага завода, перагледжана ваенным трыбуналам Беларускай ваеннай акругі 27 чэрвеня 1978 года.

Пастанова камісіі НКУС і Пракурора СССР ад 28 лістапада 1937 года па абвінавачванні Рэута Лявона Мацвеевіча ў прыналежнасці да шпіёнска-дыверсійнай арганізацыі і асуджанага да вышэйшай меры пакарання адменена і справа аб ім спынена за адсутнасцю складу злачынства.

Па гэтай справе Рэут Л. М. рэабілітаваны пасмяротна.

Старшыня Беларускага ваеннага суда палкоўнік юстыцыі *П. Лізуноў*

12 чэрвеня 1996 г.

Прозвішчы на абеліску

...Ціхія вясковыя могілкі ў вёсцы Крушнікі, сціплыя помнікі, драўляныя і металічныя крыжы. Помнік з чырвонага граніту на высокім месцы кідаецца ў вочы. Восем прозвішчаў на ім. Усе — Юніцкія. Але пахавана тут толькі Анастасія Барысаўна Юніцкая — жонка, маці, свякроў... Астатнія — муж Юніцкі Антон Пятровіч, сыны Пётр, Фёдар, Яфрэм, Васіль і Іван, нявестка Ефрасіння Іванаўна знайшлі вечны прытулак далёка ад гэтых мясцін, і невядома дакладна — дзе на шматпакутнай мазырскай зямлі... Аб'яднаў іх усіх агульны надпіс на помніку: «Бязвінна расстраляным і пасмяротна рэабілітаваным. Вашыя бязвінныя мукі балюча аддаюцца ў нашых сэрцах. Удзячныя вам дзеці, пляменнікі, унукі».

Жылі ціха і спакойна ў вёсцы, якой была і сама вёска, шчырыя, сумленныя людзі, працаўнікі, гаротнікі. Мала ведалі адпачынку, цяжкім было дзяцінства. Пасвілі жывёлу, аралі, сеялі. Былі добрымі хлебаробамі, будаўнікамі, пчалярамі. Пачалася калектывізацыя. І ў калгасе нядрэнна працавалі. Таму і жылі. Крыху лепш, чым іншыя. Заўсёды мелі кавалак хлеба, а да яго ў святы, у касавіцу — кавалак сала... Гэта выклікала зайздрасць і нянавісць тых, хто не любіў працаваць. Яны сталі «аўтарамі» сігналаў ва ўсе інстанцыі пра тое, што «ў Крушніках звілі сабе гняздо кулакі, ворагі народа і польскія шпіёны...». За некалькі начэй «чорны воран» значна паменшыў колькасць мужчын у Крушніках.

Зніклі бясследна больш як 40 чалавек на чале са старшынёй калгаса А. А. Юніцкім. Забралі і некалькі жонак «ворагаў народа». Прыгавор часцей быў адзін — расстрэл. Вядома, што ў ваколіцах Мазыра расстраляна 33 чалавекі з Крушнікаў. Сярод іх — муж, пяцёра сыноў, нявестка Анастасіі Барысаўны. Такую трагедыю маці трэба было вытрымаць, перажыць... Памерла яна ў 1947 г.

Мемарыяльная дошка, устаноўленая на будынку Свята-Міхайлаўскага сабора ў памяць аб ахвярах палітычных рэпрэсій 1937—1938 гг.

...У гады вайны дзеці і родныя «ворагаў народа» адважна змагаліся з ворагам на фронце, у партызанскіх атрадах. У мірны час працавалі шчыра, сумленна, як Э. П. Юніцкі (бацька і маці, дзед і чатыры дзядзькі якога расстраляны) — вопытны арганізатар вытворчасці, які ўзначальваў буйнейшыя будаўнічыя арганізацыі ў Мазыры і ў Гомелі.

М. Капач

Слаўнае імя

Мітрафан Віктаравіч Доўнар-Запольскі нарадзіўся ў 1867 г., вучыўся ў Мазырскай гімназіі, затым у Кіеўскім універсітэце. Была цікавая работа ў Маскоўскім архіве Міністэрства юстыцыі. З 1899 г. М. В. Доўнар-Запольскі — прыват-дацэнт Маскоўскага універсітэта, праз тры гады — Кіеўскага, прафесар гісторыі, доктар гістарычных навук. У 1925 г. ён працаваў правадзейным членам і кіраўніком гісторыка-археалагічнай камісіі Інбелкульта ў БДУ.

Навуковая і грамадская дзейнасць Доўнар-Запольскага яшчэ і сёння пасапраўднаму не ацэнена. Гэты вучоны-патрыёт займае пачэснае месца сярод такіх выдатных беларускіх гісторыкаў, як Я. Тышкевіч, А. Кіркор, У. Пічэта, У. Ігнатоўскі. Яго імя вядома не толькі гісторыкам, але і этнографам, фальклярыстам, мовазнаўцам. Ёсць усе падставы назваць Доўнар-Запольскага «бацькам беларускай гістарычнай навукі». Яго гістарычныя працы, напісаныя паводле архіўных матэрыялаў, — «Палітычны лад старажытнай Русі», «Зараджэнне міністэрстваў Расіі», «Нарыс па арганізацыі заходнерускага сялянства», «Нарыс сацыяльна-эканамічнай структуры Беларусі ў XVI — XVIII стст.», «Народная гаспадарка Беларусі 1861—1914 гг.» маюць і сёння вялікую навуковую вартасць...

М. В. Доўнар-Запольскі працаваў у розных навуковых установах Кіева, Мінска, Баку і Масквы, але ўсё жыццё і творчую дзейнасць прысвяціў вывучэнню роднай Беларусі, дзе ён нарадзіўся і вырас. Ён прапаноўваў друкаваць літаратуру на беларускай мове, вывучаць культуру і побыт народа, адкрыць беларускі універсітэт. Жывучы па-за межамі рэспублікі, ніколі не губляў сувязі з беларускімі вучонымі і пісьменнікамі, цікавіўся падзеямі, якія тут адбываліся. Менавіта М. В. Доўнар-Запольскі ўдакладніў этнічныя межы Беларусі. Ён улічыў усе фактары — ад лінгвістычных да культурна-эканамічных і гістарычных — пры вызначэнні месцаў пасялення беларусаў. Граніца паміж Украінай і Беларуссю праходзіць і цяпер амаль так, як яе вызначыў гісторык.

Ён думаў пра Беларусь, імкнуўся сюды, запісваў народныя песні, вывучаў быт, рабіў археалагічныя раскопкі... На жаль, чорнае крыло сталіншчыны не мінула і М. В. Доўнар-Запольскага, яго добрае імя на доўгі час было забыта.

Загінуў М. В. Доўнар-Запольскі ў 1934 г.

Г. Каханоўскі

М. А. Адамовіч

Вернутыя з забыцця

Расстраляны, расстраляны, высланы ў Сібір, памёр у зняволенні... Сотні ахвяр сталінскіх рэпрэсій 30-х гадоў... Адпаведнымі судовымі інстанцыямі ўсе яны рэабілітаваныя ў пасляваенны час, але такім жа неабходным актам у адносінах да бязвінных пакутнікаў з'яўляецца і публікацыя іхніх імёнаў у гэтай кнізе. Ніхто іх не верне ўжо з вечнага небыцця, але галоснае вяртанне ні ў чым не вінаватых людзей з ганебнага забыцця стане хоць бы малым суцяшэннем іхнім нашчадкам, а ўсім нам — суровым папярэджаннем, каб на роднай зямлі такое ніколі больш не паўтарылася... Вось ён, магчыма, яшчэ не поўны спіс нашых землякоў, якія загінулі ў гады масавых палітычных рэпрэсій:

ГОРАД МАЗЫР

АБРАМАЎ Уладзімір Карнеевіч, н. у 1903, расстраляны 16.2.1938.

АДАМОВІЧ Міхаіл Аляксандравіч, н. у 1904, расстраляны 24.12.1937.

АЛЕКСАНДРОВІЧ Аляксандр Іванавіч, н. у 1865, быў святаром, расстраляны ў 1938.

АЛЬХА Рыгор Дзмітрыевіч, н. у 1900, расстраляны ў 1938.

АЛЬШЭЎСКІ Уладзіслаў Вікенцьевіч, н. у 1867, расстраляны 11.3.1938.

АРОНАЎ Навум Мееравіч, н. у 1897, працаваў загадчыкам аддзела мясцовай прамысловасці Мазырскага акруговага выканкама, расстраляны 30.10.1937 у Мінску.

БАЛЮК Іван Сцяпанавіч, н. у 1898, расстраляны 24.12.1937.

БАРАВІК Апанас Іванавіч, н. у 1893, працаваў бухгалтарам рыбучастка, расстраляны 11.3.1938.

БАРАНОЎСКІ Леанід Антонавіч, н. у 1891, расстраляны 28.1.1938.

БЕЖЫК Іван Паўлавіч, н. у 1873, працаваў рахункаводам калгаса, расстраляны 16.2.1938.

БЕКАРЭВІЧ Васіль Фёдаравіч, н. у 1896, быў святаром, расстраляны 20.10.1937.

БІБІК Клім Карнеевіч, н. у 1878, расстраляны 22.3.1933.

БЛІНКОЎСКІ Вячаслаў Казіміравіч, н. у 1891, расстраляны 24.12.1937.

БОБР Іван Кандратавіч, н. у 1898, расстраляны 16.2.1938.

БОБР Піліп Архіпавіч, н. у 1872, працаваў возчыкам на фабрыцы «Прафінтэрн», расстраляны 16.2.1938.

БОБР Уладзімір Цярэнцьевіч, н. у 1888, расстраляны 16.2.1938.

БЫЧКОЎСКІ Антон Антонавіч, н. у 1911, працаваў сакратаром Мазырскага акружкама камсамола, расстраляны 24.11.1937 у Мінску.

БЯРНАЦКІ Клім Карнеевіч, н. у 1878, расстраляны 22.3.1933.

ВАРШАЎСКІ Станіслаў Юльянавіч, н. у 1906, працаваў загадчыкам Мазырскага акружнога фінансавага аддзела, расстраляны 30.10.1937 у Мінску.

ВІЗАНОВІЧ Юрый Васілевіч, н. у 1884, расстраляны 24.12.1937.

ВОЛЬФМАН Генах Моўшавіч, н. у 1897, расстраляны 29.12.1937.

ГАЛАВАЦКІ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1913, расстраляны 16.2.1938.

ГАРАДЗЕЦКІ Моўша Фрэімавіч, н. у 1913, расстраляны 24.12.1937.

ГАРЭЛАЎ Аляксандр Піліпавіч, н. у 1893, расстраляны 22.5.1938.

ГАЎШТЭЙН Лейзер Пейсахавіч, н. у 1905, расстраляны 29.12.1937.

ГАЎШТЭЙН Янкель Ісаравіч, н. у 1898, расстраляны 29.12.1937.

ГАЯВЫ Тарас Дзям'янавіч, н. у 1871, вартаўнік царквы, расстраляны 11.3.1938.

ГЕЙШТЭР Антон Міхайлавіч, н. у 1890, працаваў начальнікам Мазырскай сплаўной канторы, расстраляны 30.10.1937.

ГЛЕЗА Іван Антонавіч, н. у 1895, расстраляны 28.1.1938.

ГЛІНСКІ Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1890, працаваў бухгалтарам арцелі «Молат», расстраляны 16.2.1938.

ГОФМАН Давід Сіманавіч, н. у 1897, працаваў загадчыкам магазіна «Белплодаагародніна», расстраляны 3.3.1938.

ГУЛЕЦКІ Васіль Іванавіч, н. у 1890, расстраляны 29.12.1937.

ГУЛЬБІНОВІЧ Андрэй Андрэевіч, н. у 1874, працаваў механікам электрастанцыі, расстраляны 19.11.1937.

ГУРАЛІС Віктар Восіпавіч, н. у 1913, расстраляны 24.12.1937.

ГУРЫН Васіль Паўлавіч, н. у 1866, расстраляны 5.1.1938.

ДАМАШЭВІЧ Сафрон Фёдаравіч, н. у 1900, расстраляны 22.11.1938.

ДЗЕЛЯС Браніслаў Купрыянавіч, н. у 1897, расстраляны 28.1.1938.

ДЗЕНІШЧУК Станіслаў Купрыянавіч, н. у 1900, расстраляны 29.12.1937.

ДЗІКАН Ігнат Кузьміч, н. у 1902, працаваў цесляром на Мазырскай электрастанцыі, расстраляны 11.3.1938.

ДРОЗД Ісідар Піліпавіч, н. у 1884, расстраляны 20.10.1937.

ДУБЕРШТЭЙН Іван Карлавіч, н. у 1897, расстраляны 27.4.1938.

ДУБІНА Антон Васілевіч, н. у 1885, працаваў старшынёй Мазырскага акрвыканкама, расстраляны 29.10.1937.

ДУБІНСКІ-ІВАШКЕВІЧ Мікалай Лаўрэнцьевіч, н. у 1904, расстраляны 22.5.1938.

ДУБРАВІЦКІ Майсей Нахімавіч, н. у 1900, расстраляны ў 1938.

ДУБРАЎ Аляксандр Акімавіч, н. у 1868, расстраляны 16.2.1938.

ДУБРАЎ Яўхім Міхайлавіч, н. у 1894, расстраляны 11.3.1938.

ЕФІМОВІЧ Андрэй Вікенцьевіч, н. у 1898, расстраляны 29.12.1937.

ЗАХАРАЎ Іван Іванавіч, н. у 1878, працаваў загадчыкам базы Мазырскага рыбучастка, памёр у 1944 у месцы зняволення.

ЗУБАР Кузьма Сцяпанавіч, н. у 1895, расстраляны 29.12.1937.

ІВАШКЕВІЧ Клаўдзія Аляксандраўна, н. у 1900, расстраляна 14.10.1938.

ІВАШКЕВІЧ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1894, расстраляны 29.12.1937.

КАТЛЯРОЎСКІ Саламон Абрамавіч, н. у 1901, расстраляны 28.7.1938.

КУЗЬМЕНКА Андрэй Васілевіч, н. у 1871, служачы рэлігійнага культу, расстраляны 11.3.1938.

КУЗЬМІЧ Янкель Натанавіч, н. у 1888, расстраляны 11.3.1938.

КУНЕЦ Восіп Якаўлевіч, н. у 1895, расстраляны 24.12.1937.

ЛАНЬКО Пётр Якаўлевіч, н. у 1895, расстраляны 7.12.1937.

ЛЕВАНЧУК Іван Паўлавіч, н. у 1864, расстраляны 11.3.1938.

ЛЕВІН Афроім Абрамавіч, н. у 1885, працаваў упаўнаважаным Народнага камісарыята нарыхтовак па Мазырскім раёне, арыштаваны 2.7.1938, асуджаны 6.2.1940 на 5 гадоў зняволення, дзе і памёр 16.1.1944.

ЛЕВІН Яўсей Якаўлевіч, н. у 1898, працаваў сакратаром Мазырскага райкама КП(б)Б, арыштаваны ў 1938, асуджаны 29.5.1940 на 5 гадоў зняволення, далейшы лёс невядомы.

ЛЁТКІН Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1908, расстраляны 16.2.1938.

ЛІПСКІ Мацвей Васілевіч, н. у 1892, расстраляны 27.9.1937.

ЛУШКАРОЎ Сяргей Фаміч, н. у 1904, расстраляны 7.12.1937.

ЛЯСОТА Іван Мар'янавіч, н. у 1883, расстраляны 24.12.1937.

МАЗАЛЕЎСКІ Іван Васілевіч, н. у 1875, расстраляны 5.1.1938.

МАСЛА Андрэй Паўлавіч, н. у 1889, расстраляны 27.9.1937.

МІШКЕВІЧ Арэст Вікенцьевіч, н. у 1871, расстраляны 19.10.1937.

МУРАШКА Якім Паўлавіч, н. у 1881, расстраляны 16.2.1938.

МЯДЗВЕДЗЬ Аляксей Максімавіч, н. у 1888, расстраляны 16.2.1938.

МЯДЗВЕДЗЬ Фёдар Захаравіч, н. у 1874, расстраляны 11.3.1938.

НАЛІВАЙКА Апанас Якімавіч, н. у 1903, начальнік штаба дывізіі, расстраляны 24.4.1938.

ПАДАЛІНСКІ Дзямід Назаравіч, н. у 1894, расстраляны 24.4.1938.

ПАЛЕЙ Іосіф Шаламавіч, н. у 1884, расстраляны 29.12.1937.

ПАТАПЧУК Несцер Гардзеевіч, н. у 1903, расстраляны 27.4.1938.

ПАТАПЧУК Павел Гардзеевіч, н. у 1904, расстраляны 27.4.1938.

ПАЦАПНЯ Даніла Сцяпанавіч, н. у 1888, расстраляны 5.1.1938.

ПРАТАСАВІЦКІ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1895, расстраляны 7.12.1937.

ПРОХАРАЎ Яўген Сямёнавіч, н. у 1890, працаваў прарабам на будоўлі, расстраляны 16.2.1938.

ПРЫБЫЛОЎ Іосіф Эдуардавіч, н. у 1908, працаваў інструктарам Мазырскага аддзялення Дзяржбанка, расстраляны 11.3.1938.

ПРЫШЧЭПА Іван Сямёнавіч, н. у 1895, расстраляны 27.9.1937.

ПУРЫХ Ізраіль Лейзеравіч, н. у 1907, працаваў дырэктарам мукамольнага трэста, расстраляны ў 1938.

ПЫШНЯК Барыс Міхайлавіч, н. у 1900, расстраляны 16.2.1938.

ПЯТКЕВІЧ Антон Антонавіч, н. у 1897, працаваў планавіком-эканамістам, расстраляны ў 1938.

ПЯЧКОЎСКІ Вікенцій Васілевіч, н. у 1874, працаваў фельчарам, расстраляны 16.2.1938.

РАЖКО Андрэй Фёдаравіч, н. у 1893, расстраляны 29.12.1937.

РАМАНЕНКА Сцяпан Мацвеевіч, н. у 1891,

працаваў старшынёй Мазырскага акружнога выканкама, з лютага 1938 — старшынёй аргкамітэта ЦВК БССР па Палескай вобл., арыштаваны 27.8.1938, асуджаны 5.5.1940 на 4 гады зняволення, дзе і памёр у 1941.

РАНЦЭВІЧ Дзмітрый Андрэевіч, н. у 1889, расстраляны 16.2.1938.

РАТНЕР Залман Мордухавіч, н. у 1915, працаваў сакратаром Мазырскага райкама ЛКСМБ, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

РАШУТНЯК Міхаіл Лук'янавіч, н. у 1910, працаваў механікам аўтабазы, расстраляны 29.11.1937.

РУДЗЬКО Іван Рыгоравіч, н. у 1916, расстраляны 16.2.1938.

РУСІЛКА Кліменцій Аляксандравіч, н. у 1898, расстраляны 22.5.1938.

РЭХТМАН Гірш Шлёмавіч, н. у 1894, расстраляны 11.3.1938.

САВЕНКА Адам Кандратавіч, н. у 1904, расстраляны 11.3.1938.

САКАЛОЎ Міхаіл Паўлавіч, н. у 1903, расстраляны 28.1.1938.

САЛАВЕЙ Іван Цімафеевіч, н. у 1912, працаваў загадчыкам сельгасаддзела рэдакцыі газеты «Бальшавік Палесся», расстраляны 5.1.1938.

САПРЫНОЎСКІ Яўген Іосіфавіч, н. у 1902, расстраляны 16.2.1938.

САСНАВЕЦ Захар Іванавіч, н. у 1881, расстраляны 16.2.1938.

СВЯНЦЕЦКІ Банед Віктаравіч, н. у 1903, расстраляны 7.12.1937.

СВЯНЦЕЦКІ Карл Іванавіч, н. у 1902, расстраляны 29.11.1937.

СІНКЕВІЧ Іван Паўлавіч, н. у 1892, расстраляны 24.12.1937.

СЛАВУЦІН Барыс Зусевіч, н. у 1902, расстраляны 24.12.1937.

СМІРНОЎ Павел Цітавіч, н. у 1882, расстраляны 20.10.1937.

СЧАСНЫ Фама Сцяпанавіч, н. у 1907, расстраляны 29.12.1937.

ТРОЦ Іван Андрэевіч, н. у 1897, працаваў намеснікам дырэктара лесазавода «Пралетарый», расстраляны 22.11.1938.

ФЕШЧАНКА Піліп Кандратавіч, н. у 1883, расстраляны 20.10.1937.

ФІАЛКАЎ Майсей Яўсеевіч, н. у 1892, расстраляны 29.12.1937.

ФРЫДМАН Самуіл Годзіч, н. у 1892, расстраляны 29.12.1937.

ХАМЕНКА Мечыслаў Антонавіч, н. у 1911, расстраляны 27.4.1938.

ХАРКАВЕЦ Цімафей Парфіравіч, н. у 1892, расстраляны 29.12.1937.

ЦЕЛЯПУН Данііл Іванавіч, н. у 1902, расстраляны 5.1.1938.

ЦІХАНАЎ Фёдар Іванавіч, н. у 1901, расстраляны ў 1937.

ЧАРНЕЦКІ Канстанцін Вікенцьевіч, н. у 1893, расстраляны 29.12.1937.

ЧУГАЙ Антон Антонавіч, н. у 1912, расстраляны 21.7.1938.

ШАДЗЬКО Франц Андрэевіч, н. у 1907, расстраляны 21.7.1938.

ШАХНО Мікалай Іванавіч, н. у 1871, расстраляны 11.3.1938.

ШВЕР Антон Сідаравіч, н. у 1879, расстраляны 20.10.1937.

ШПАКОЎСКІ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1893, расстраляны 22.5.1938.

ШУМАК Максім Пракопавіч, н. у 1890, расстраляны 5.1.1938.

ШУМАК Павел Арцёмавіч, н. у 1871, расстраляны 16.2.1939.

ШУМАК Прохар Якаўлевіч, н. у 1881, расстраляны 16.2.1938.

ШЫЛЯНОК Васіль Іванавіч, н. у 1904, працаваў сакратаром Мазырскага акрвыканкама, расстраляны 29.12.1937.

ШЧЫПАНАЎ Іван Пятровіч, н. у 1875, слесар Мазырскай электрастанцыі, расстраляны 11.3.1938.

ЭЛЬКІН Якаў Беньямінавіч, н. у 1899, расстраляны 30.10.1937.

ЯКУБОЎСКІ Віктар Адамавіч, н. у 1908, расстраляны 28.1.1938.

ЯНЧАРУК Аляксандр Лаўрэнцьевіч, н. у 1907, расстраляны 27.4.1938.

ЯРМАК Павел Пятровіч, н. у 1895, расстраляны 27.9.1937.

АСАВЕЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АСАВЕЦ

ДУБЕНЬ Захар Фёдаравіч, н. у 1890, высланы ў 1934 у Сібір, далейшы лёс невядомы.

ПАШАК Іван Іванавіч, н. у 1899, расстраляны 25.5.1938.

УШЧЭНКА Яўгеній Міхайлавіч, н. у 1909, расстраляны 28.1.1938.

ВЁСКА АСАВЕЦКАЯ БУДА

БЯЛЯЦКІ Адам Іпалітавіч, н. у 1870, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

КАРАСЕВІЧ Ігнат Сцяпанавіч, н. у 1871, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

ВЁСКА ГІНЕВІЧАЎ ГРУД

БЫЧКОЎСКІ Макар Аляксандравіч, н. у 1861, высланы ў 1933 на Поўнач, далейшы лёс невядомы.

ПАШАК Андрэй Пятровіч, н. у 1890, высланы ў 1934 на Поўнач, далейшы лёс невядомы.

ВЁСКА ГЛІНІЦА

ВЫСОЦКІ Сяргей Барысавіч, н. у 1886, высланы ў 1933 на Поўнач, далейшы лёс невядомы.

РАДАЎНЯ Карп Назаравіч, н. у 1900, арыштаваны ў 1938, далейшы лёс невядомы.

ЦАЛКА Пётр Мікалаевіч, арыштаваны ў 1938, далейшы лёс невядомы.

ВЁСКА ЗІМАВАЯ БУДА

ЖУРАЎСКІ Мікалай Сцяшанавіч, н. у 1872, расстраляны 10.11.1937.

КАШЭВІЧ Аляксандр Андрэевіч, н. у 1897, расстраляны 7.11.1937.

КАШЭВІЧ Іван Казіміравіч, калгаснік, расстраляны 16.2.1938.

КАШЭВІЧ Пётр Казіміравіч, н. у 1894, старшыня мясцовага калгаса, расстраляны 16.2.1938.

КАШЭВІЧ Іван Канстанцінавіч, н. у 1899, арыштаваны ў 1937, памёр у лагеры 25.3.1938.

КАШЭВІЧ Рыгор Адамавіч, н. у 1870, расстраляны 26.10.1937.

РЭВУТ Васіль Адамавіч, н. у 1881, расстраляны 26.10.1937.

РЭВУТ Іван Мацвеевіч, н. у 1904, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

РЭВУТ Іосіф Мікалаевіч, н. у 1881, расстраляны 2.11.1937.

РЭВУТ Лявон Мацвеевіч, н. у 1902, расстраляны 5.1.1938.

РЭВУТ Міхаіл Мацвеевіч, н. у 1900, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

РЭВУТ Уладзімір Васілевіч, н. у 1903, расстраляны 7.12.1937.

РЭВУТ Уладзімір Мацвеевіч, н. у 1899, расстраляны 7.12.1937.

ХМЯЛЕЎСКІ Піліп Фёдаравіч, н. у 1883, расстраляны 5.1.1938.

ЧЫРЫЧ Лявон Рыгоравіч, н. у 1898, расстраляны 5.1.1938.

ЯШЧЫКОЎСКАЯ Кацярына Рыгораўна, н. у 1894, расстраляна 26.10.1937.

ЯШЧЫКОЎСКІ Антон Аляксандравіч, н. у 1868, расстраляны 26.10.1937.

ЯШЧЫКОЎСКІ Іван Іосіфавіч, н. у 1859, арыштаваны ў 1938, памёр у лагеры 17.11.1938.

ЯШЧЫКОЎСКІ Лук'ян Антонавіч, н. у 1921, арыштаваны ў 1937, загінуў у лагеры ў 1943.

ЯШЧЫКОЎСКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1905, расстраляны 26.10.1937.

ЯШЧЫКОЎСКІ Рыгор Станіслававіч, н. у 1902, расстраляны 16.2.1938.

ЯШЧЫКОЎСКІ Сямён Іванавіч, н. у 1900, расстраляны 16.2.1938.

ЯШЧЫКОЎСКІ Фёдар Станіслававіч, н. у 1908, расстраляны 16.2.1938.

ЯШЧЫКОЎСКІ Яўхім Іванавіч, н. у 1902, расстраляны 16.2.1938.

ВЁСКА КАМЕНЬ

МАРЦІНОВІЧ Фёдар Арэнавіч, н. у 1879, расстраляны 16.2.1938.

ВЁСКА КРУШНІКІ

ЗДАНЕВІЧ Карп Іванавіч, н. у 1895, забіты пры арышце ў 1937.

ЗДАНЕВІЧ Уладзімір Іванавіч, н. у 1881, расстраляны 24.11.1937.

ЗДАНЕВІЧ Фёдар Іванавіч, н. у 1901, расстраляны 26.10.1937.

КАШАЕД Павел Пятровіч, н. у 1892, расстраляны 26.10.1937.

КАШАЕД Пётр Фёдаравіч, н. у 1884, расстраляны 16.2.1938.

КАШАЕД Рыгор Мікалаевіч, н. у 1888, расстраляны 24.12.1937.

КАШАЕД Фёдар Фёдаравіч, н. у 1901, расстраляны 26.10.1937.

КАШЭВІЧ Іосіф Іванавіч, н. у 1902, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

КАШЭВІЧ Іосіф Мікалаевіч, н. у 1900, расстраляны 26.10.1937.

КАШЭВІЧ Франц Мікалаевіч, н. у 1891, расстраляны 26.10.1937.

КРУПА Дзмітрый Юльянавіч, н. у 1890, расстраляны 1.12.1937.

КРУПА Лявон Пятровіч, н. у 1901, расстраляны 26.10.1937.

КРУПА Мікалай Іванавіч, н. у 1895, расстраляны 26.10.1937.

КРУПА Пётр Аўгуставіч, н. у 1865, расстраляны 26.10.1937.

КРУПА Пётр Іванавіч, н. у 1900, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

КРУПА Якаў Пятровіч, н. у 1889, расстраляны 26.10.1937.

РЭВУЦКІ Андрэй Васілевіч, н. у 1898, расстраляны 26.10.1937.

РЭВУЦКІ Апанас Васілевіч, н. у 1892, расстраляны 26.10.1937.

ФАЛІНСКАЯ Сабіна Іосіфаўна, н. у 1887, расстраляна 16.2.1938.

ФАЛІНСКІ Віктар Іосіфавіч, н. у 1899, расстраляны 26.10.1937.

ФАЛІНСКІ Пётр Іосіфавіч, н. у 1901, расстраляны 26.10.1937.

ФІЦНЕР Іосіф Адамавіч, н. у 1889, высланы ў красавіку 1930 у Сібір, далейшы лёс невядомы.

ЮНІЦКІ Аляксандр Антонавіч, н. у 1889, старшыня мясцовага калгаса, расстраляны 26.10.1937.

ЮНІЦКІ Антон Пятровіч, н. у 1872, расстраляны 26.10.1937; яго сыны: **Пётр,** н. у 1890, арыштаваны ў 1930, асуджаны на 10 гадоў і загінуў у месцах зняволення, **Фёдар,** н. у 1897, расстраляны 26.10.1937, **Яфрэм,** н. у 1903, расстраляны 26.10.1937, **Васіль,** н. у 1912, расстраляны 26.10.1937, **Іван,** н. у 1914, расстраляны 24.12.1937, нявестка **Ефрасіння Іванаўна ЮНІЦКАЯ,** н. у 1897, расстраляна 20.3.1938.

ЮНІЦКІ Васіль Антонавіч, н. у 1912, расстраляны 26.1.1937.

ЮНІЦКІ Іосіф Іванавіч, н. у 1904, расстраляны 16.2.1938.

Я. А. Юніцкі

ЮНІЦКІ Лявон Карпавіч, н. у 1896, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

ЮНІЦКІ Пётр Юзэфавіч, н. у 1900, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

ЮНІЦКІ Мацвей Юльянавіч, н. у 1912, расстраляны 16.10.1938.

ЮНІЦКІ Юльян Людвікавіч, н. у 1896, расстраляны 29.2.1937.

ЮНІЦКІ Антон Адамавіч, н. у 1884, расстраляны 26.10.1937.

ЮНІЦКІ Пётр Адамавіч, н. у 1887, расстраляны 26.10.1937.

ЮНІЦКІ Мікалай Адамавіч, н. у 1910, расстраляны 26.10.1937.

ЮНІЦКІ Міхаіл Іосіфавіч, н. у 1886, расстраляны 26.10.1937.

ЮНІЦКІ Пётр Іосіфавіч, н. у 1887, расстраляны 26.10.1937.

ВЁСКА КРЫНІЧНАЯ ГРАДА

БАГІНСКІ Антон Іванавіч, н. у 1891, расстраляны 21.7.1938.

БАГІНСКІ Эдвард Антонавіч, н. у 1880, расстраляны 21.7.1938.

БЕРДНІК Якаў Іванавіч, н. у 1892, старшыня мясцовага калгаса, расстраляны 21.7.1938.

МАЛАК Караль Антонавіч, н. у 1911, арыштаваны ў 1937, загінуў у 1943 у Магаданскай вобл.

ПІНКОЎСКІ Юльян Іосіфавіч, н. у 1889, расстраляны 19.11.1937.

ВЁСКА СКАЛОДЗІН

БАБЁР Станіслаў Іванавіч, н. у 1890, высланы ў 1932 у Архангельскую вобл., дзе і загінуў.

ЦАЛКА Іосіф Мікалаевіч, н. у 1905, высланы ў 1933 у Сібір, далейшы лёс невядомы.

ЦАЛКА Мікалай Рыгоравіч, н. у 1879, сын **Пётр Мікалаевіч,** н. у 1902, **яго жонка і 4 дзяцей,** высланы ў 1932 у Сібір, далейшы лёс невядомы.

ВЁСКА СПРЫМАЧОЎ (цяпер не існуе)

БЕК Павел Іванавіч, н. у 1866, расстраляны 19.11.1937.

КОРЖ Фёдар Пятровіч, н. у 1900, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

КРУПА Андрэй Юльянавіч, н. у 1893, расстраляны 24.12.1937.

КРУПА Уладзімір Юльянавіч, н. у 1904, расстраляны 24.12.1937.

МАЗУРКЕВІЧ Уладзімір Ігнатавіч, н. у 1902, расстраляны 10.2.1937.

МІЦУРА Мацвей Пятровіч, н. у 1898, расстраляны 28.5.1938.

САНЧУКОЎСКІ Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1901, расстраляны 24.12.1937.

СУРЖЫЦКІ Адам Станіслававіч, н. у 1907, расстраляны 5.1.1938.

СУРЖЫЦКІ Арсен Адамавіч, н. у 1904, расстраляны 16.2.1938.

ФІЦНЕР Мікалай Адамавіч, н. у 1889, расстраляны 16.2.1938.

ФІЦНЕР Пётр Адамавіч, н. у 1907, расстраляны 5.1.1938.

ВЁСКА ТУРБІНКА

ГАЛЕНЯ Рыгор Іванавіч, н. у 1900, расстраляны 27.11.1937.

ГАЛІЦКІ Лука Іосіфавіч, н. у 1870, арыштаваны ў 1937, загінуў у лагеры 3.1.1940.

ЖУРАЎСКІ Віктар Якаўлевіч, н. у 1892, расстраляны 21.3.1937.

БАРБАРОЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАРБАРОЎ

КОТ Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1892, расстраляны 20.10.1937.

КУНЕЦ Іосіф Якаўлевіч, н. у 1895, расстраляны 24.12.1937.

НАВІЦКІ Сцяпан Яўстратавіч, н. у 1890, расстраляны 21.7.1938.

ШСКУН Канстанцін Ульянавіч, н. у 1896, расстраляны 20.10.1937.

ВЁСКА ГОРНАЯ

АЛЬХОЎСКІ Мечыслаў Іосіфавіч, н. у 1904, расстраляны 29.11.1938.

КАМЕНКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БЯРОЗАЎКА

АНТОНЕНКА Мікалай Васілевіч, н. у 1890, высланы ў пачатку 30-х гадоў у Сібір, далейшы лёс невядомы.

АСІПОВІЧ Васіль Васілевіч, н. у 1904, расстраляны 28.1.1938.

ВАСКЕВІЧ Сцяпан Данілавіч, н. у 1900 у в. Бярозаўка, рабочы ў Хабараўскай вобл., расстраляны 22.5.1938 у Мазыры.

СТАНКЕВІЧ Адольф Паўлавіч, н. у 1895, расстраляны 16.2.1938.

СТАНКЕВІЧ Браніслаў Паўлавіч, н. у 1902, расстраляны 28.1.1938.

ФЕДАРЭНКА Клімянцій Рыгоравіч, н. у 1899, расстраляны 16.2.1938.

ВЁСКА ВАСЬКАЎКА

ЖЫЛЬСКІ Сцяпан Іванавіч, н. у 1903, высланы ў пачатку 30-х гадоў у Сібір, далейшы лёс невядомы.

КАЧЭНЯ Герасім Емяльянавіч, н. у 1870, расстраляны 10.11.1937.

МІШОТА Апанас Аляксеевіч, н. у 1872, расстраляны 27.9.1937.

МІШОТА Дзям'ян Яўтухавіч, н. у 1890, высланы ў пачатку 30-х гадоў у Сібір, дзе і памёр.

САЧУК Ігнат Сцяпанавіч, н. у 1895, высланы ў пачатку 30-х гадоў у Сібір, далейшы лёс невядомы.

СУПОНЕНКА Радзівон Сцяпанавіч, н. у 1904, асуджаны ў 1937 на 10 гадоў, загінуў 1.4.1942.

ВЁСКА ВЯЛІКІ БОКАЎ

КАЛАЦЭЙ Рыгор Аўрамавіч, н. у 1900, высланы ў пачатку 30-х гадоў у Сібір, далейшы лёс невядомы.

РЭПІЧ Якаў Яўлампіевіч, н. у 1893, расстраляны 21.7.1938.

ВЁСКА ГОСТАЎ

БЕРАЗОЎСКІ Гаўрыла Пятровіч, н. у 1895, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

БЕРАЗОЎСКІ Павел Пятровіч, н. у 1890, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

МАЗУРКЕВІЧ Аляксей Ігнатавіч, н. у 1890, расстраляны 24.12.1937.

ВЁСКА МЛЫНОК

АБРАМЕНКА Іван Сяргеевіч, н. у 1903, **АБРАМЕНКА Сяргей Сцяпанавіч,** н. у 1880, **ГОЛІК Нічыпар Іванавіч,** н. у 1900 — высланы ў пачатку 30-х гадоў у Сібір, далейшы лёс невядомы.

ВЁСКА МЯЛЕШКАВІЧЫ

БЕЛЫ Васіль Аляксандравіч, н. у 1900, арыштаваны ў пачатку 30-х гадоў і высланы ў Сібір, далейшы лёс невядомы.

БІКША Іван Аўгуставіч, н. у 1903, расстраляны 2.10.1937.

БЯГЛЯК Васіль Калінікавіч, н. у 1900, царкоўны стараста, расстраляны 11.3.1938.

БЯГЛЯК Макар Парфёнавіч, н. у 1892, расстраляны 11.3.1938.

ВІКЕНЦЕЎ Франк Пятровіч, н. у 1900, высланы ў пачатку 30-х гадоў, далейшы лёс невядомы.

ПЕТРУШЭВІЧ Баляслаў Феліксавіч, н. у 1914, расстраляны 7.12.1937.

ЦІХАНАЎ Калінік Несцеравіч, н. у 1898, арыштаваны ў 1937, асуджаны да 10 гадоў зняволення, памёр 13.10.1941.

ШУРЫНАЎ Яфім Платонавіч, н. у 1898, ляснічы, расстраляны 29.12.1937.

КОЗЕНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАБРАНЯТЫ

БОБРЫК Даніла Пракопавіч, н. у 1872, расстраляны 2.10.1937.

ПОТАР Максім Лук'янавіч, н. у 1909, сакратар Бабраняцкага сельсавета, асуджаны ў 1932 на 5 гадоў зняволення, далейшы лёс невядомы.

ХАЗАНОВІЧ Вульф Майсеевіч, н. у 1886, старшыня калгаса імя Калініна, асуджаны 27.8.1936 на 5 гадоў зняволення, далейшы лёс невядомы.

ВЁСКА БУЛАЎКІ

БУЛАЎКА Пётр Ісакавіч, н. у 1899, расстраляны 27.9.1937.

ВЁСКА ДРАЗДЫ

АЛЬШЭЎСКІ Альбін Канстанцінавіч, н. у 1897, арыштаваны ў 1937, загінуў у месцах зняволення 27.9.1938.

АЛЬШЭЎСКІ Уладзіслаў Вікенцьевіч, н. у 1868, расстраляны 11.3.1938.

БАНДАРЭНКА Віктар Пятровіч, н. у 1891, расстраляны 10.11.1937.

ВЯРАКСА Іосіф Станіслававіч, н. у 1891, загадчык фермы, расстраляны 15.11.1938.

ВЯРАКСА Казімір Баляслававіч, н. у 1888, арыштаваны ў 1938 і асуджаны на 8 гадоў зняволення, дзе і памёр 17.4.1942.

ВЯРАКСА Леанард Іванавіч, н. у 1883, арыштаваны ў 1933 і асуджаны на 10 гадоў зняволення, дзе і памёр 20.9.1939.

ВЯРАКСА Пётр Уладзіміравіч, н. у 1876, высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

ГРЫГАРОВІЧ Аляксандр Лявонавіч, н. у 1896, арыштаваны ў 1938 і асуджаны на 8 гадоў зняволення, далейшы лёс невядомы.

ДРАЗДОВІЧ Казімір Станіслававіч, н. у 1874, расстраляны 2.4.1933.

Сям'я Ромбакаў. 1936

РАКІЦКІ Пётр Карлавіч, н. у 1913, расстраляны 11.3.1938.

РОМБАК Адам Вікенцьевіч, н. у 1887, брыгадзір мясцовага калгаса, расстраляны 27.9.1937.

РОМБАК Генадзь Адамавіч, н. у 1915, трактарыст МТС, расстраляны 24.1.1938.

РОМБАК Генрых Адамавіч, н. у 1916, расстраляны 16.2.1938.

РОМБАК Міхаіл Адамавіч, н. у 1911, бухгалтар аддзялення сувязі, расстраляны 29.12.1937.

РОМБАК Франц Адамавіч, н. у 1918, расстраляны 27.4.1938.

ХУТАР МОЛАЖАВА

ХАРАШУК Яфрэм Канстанцінавіч, н. у 1890, расстраляны 24.12.1937.

ВЁСКА НЕ ЎСТАНОЎЛЕНА

ШУРМЕЛЬ Рыгор Міхайлавіч, н. у 1899, расстраляны 22.5.1938.

МАХНАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ДЗЕРБІНКА

КАНОПЛІЧ Барыс Аляксеевіч, н. у 1878, расстраляны 24.12.1937.

КАСАК Майсей Антонавіч, н. у 1884, расстраляны 1.11.1937.

СЕЛЬВІЧ Пракоп Сямёнавіч, н. у 1885, расстраляны 19.11.1937.

ВЁСКА ЗАБАЛАЦЦЕ

КУЛІЦКІ Антон Іосіфавіч, н. у 1895, расстраляны 16.2.1938.

КУЛІЦКІ Карп Іосіфавіч, н. у 1896, расстраляны 20.10.1937.

КУЛІЦКІ Тамаш Іосіфавіч, н. у 1908, расстраляны 16.2.1938.

МАШЧЫЦ Рыгор Самойлавіч, н. у 1898, арыштаваны ў 1937, памёр у зняволенні 24.8.1937.

МУРАШКА Васіль Захаравіч, н. у 1893, расстраляны 16.2.1938.

ПОЛЯК Вацлаў Людвігавіч, н. у 1907, расстраляны 16.2.1938.

ПОЛЯК Іван Людвігавіч, н. у 1887, расстраляны 2.11.1937.

ПОЛЯК Іосіф Людвігавіч, н. у 1898, расстраляны 16.2.1938.

ПОЛЯК Людвік Мацвеевіч, н. у 1866, расстраляны 16.2.1938.

ПОЛЯК Станіслаў Людвігавіч, н. у 1901, расстраляны 16.2.1938.

ПОЛЯК Эдуард Людвігавіч, н. у 1914, расстраляны 16.2.1938.

ТРОШКА Іларыён Пятровіч, н. у 1891, расстраляны 11.3.1938.

ХАРЛАНЧУК Павел Захаравіч, н. у 1888, расстраляны 10.11.1937.

ВЁСКА ЗАВОДНЫ ВОСТРАЎ

АБРАМЧУК Мікалай Ермалаевіч, н. у 1904, расстраляны 7.12.1937.

АЛЬХОЎСКІ Браніслаў Пятровіч, н. у 1904, расстраляны 28.1.1938.

АЛЬХОЎСКІ Вячаслаў Іосіфавіч, н. у 1908, расстраляны 29.11.1937.

АЛЬХОЎСКІ Іван Вікенцьевіч, н. у 1888, расстраляны 1.12.1937.

АЛЬХОЎСКІ Лявонцій Вікенцьевіч, н. у 1898, расстраляны 1.12.1937.

АЛЯНЦЭВІЧ Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1893, расстраляны 10.11.1937.

БРАНІЦКІ Іван Рыгоравіч, н. у 1896, расстраляны 16.2.1938.

ВАЛЮЖЫНЕЦ Банед Альбінавіч, н. у 1894, расстраляны 10.11.1937.

ГАНЕЦКІ Пётр Ігнатавіч, н. у 1884, расстраляны 10.11.1937.

ГРЫШКЕВІЧ Іван Фёдаравіч, н. у 1907, расстраляны 1.12.1937.

ДАВЫД Пётр Іосіфавіч, н. у 1910, расстраляны 1.12.1937.

ДЗЕРАНГОЎСКІ Антон Людвігавіч, н. у 1897, расстраляны 10.11.1937.

ДЗЕРАНГОЎСКІ Баляслаў Людвігавіч, н. у 1890, расстраляны 5.11.1937.

ДЗЕРАНГОЎСКІ Вікенцій Людвігавіч, н. у 1885, расстраляны 19.11.1937.

ДЗЕРАНГОЎСКІ Станіслаў Людвігавіч, н. у 1912, расстраляны 1.12.1937.

КАЗЛЯКОЎСКІ Аляксей Сяргеевіч, н. у 1904, расстраляны 1.12.1937.

КАЗЛЯКОЎСКІ Дзмітрый Сяргеевіч, н. у 1901, расстраляны 20.3.1938.

ЛЯШЧЫНСКІ Адам Феліксавіч, н. у 1863, расстраляны 31.1.1938.

ЛЯШЧЫНСКІ Станіслаў Адамавіч, н. у 1890, расстраляны 9.6.1937.

ЛІТВІНЧУК Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1903, расстраляны 10.11.1937.

ЛІТВІНЧУК Ігнат Сцяпанавіч, н. у 1907, расстраляны 16.2.1938.

ЛІТВІНЧУК Канстанцін Міхайлавіч, н. у 1908, расстраляны 26.10.1937.

ЛІТВІНЧУК Міхаіл Панцялеевіч, н. у 1877, расстраляны 24.12.1938.

ЛІТВІНЧУК Сцяпан Панцялеевіч, н. у 1878, расстраляны 24.8.1937.

ЛІТВІНЧУК Якаў Андрэевіч, н. у 1904, расстраляны 24.12.1937.

МАЛІНОЎСКІ Спірыдон Іванавіч, н. у 1904, расстраляны 1.12.1937.

НОВАК Антон Францавіч, н. у 1884, расстраляны 1.12.1937.

ПАЎЛЕНКА Фёдар Фёдаравіч, н. у 1901, расстраляны 19.11.1937.

ВЁСКА ЗЯЛЁНЫ МОХ

ВЯРАКСА Валерый Марцінавіч, н. у 1898, расстраляны 26.10.1937.

ГЛЕЗА Іосіф Іванавіч, н. у 1894, расстраляны 11.3.1938.

ЧАРНЕЦКІ Эдуард Іосіфавіч, н. у 1913, расстраляны 22.5.1938.

ЮДЗІЦКІ Стэфан Яўхімавіч, н. у 1892, расстраляны 5.1.1938.

ВЁСКА МАХНАВІЧЫ

ГУРЫН Сцяпан Ільіч, н. у 1890, расстраляны ў 1930.

ДЗЕНІСЕНКА Пётр Сцяпанавіч, ЗАЯЦ Дзмітрый Ануфрыевіч, ЗАЯЦ Емяльян Аляксандравіч, ЗАЯЦ Ігнат Савіч — высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

КАНОПЛІЧ Ілья Нікіфаравіч, н. у 1900, расстраляны 24.12.1937.

КАНОПЛІЧ Іван Сіліч, КАНОПЛІЧ Пётр Сіліч, н. у 1890, **КАНОПЛІЧ Сямён Платонавіч,** н. у 1895, **КАПЫЛОВІЧ Анісім Сцяпанавіч,** н. у 1870, **КАПЫЛОВІЧ Сава Іванавіч** — высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

ЛЕЎЧЫК Дзяніс Васілевіч, н. у 1900, расстраляны 7.12.1937.

ЛУЗАН Сідар Міхайлавіч, н. у 1886, **ЛЯДВІГ Міхаіл Пятровіч,** н. у 1890, **МАШЧЫЦ Емяльян Васілевіч** — арыштаваны ў пачатку 30-х гадоў, далейшы лёс невядомы.

МАШЧЫЦ Рыгор Самуілавіч, н. у 1898, расстраляны 24.8.1937.

ПАШКЕВІЧ Павел Сцяпанавіч, н. у 1888, старшыня мясцовага калгаса, арыштаваны ў 1936 і прыгавораны да 6 гадоў зняволення, далейшы лёс невядомы.

ПАШЭЎСКІ Арсень Лаўрэнцьевіч, н. у 1901, расстраляны 2.12.1937.

РАЖОК Карп Філарэтавіч, н. у 1892, расстраляны 24.12.1937.

СЕЛЬВІЧ Фёдар Сямёнавіч, н. у 1890, царкоўны стараста, расстраляны ў 1930.

ХЛІСТУН Пётр Іванавіч, высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

ВЁСКА ПАДЛЯДЗІЧЫ

КАНОПЛІЧ Андрэй Якаўлевіч, н. у 1904, расстраляны 19.11.1937.

КАНОПЛІЧ Ігнат Ермалаевіч, н. у 1886, расстраляны 29.11.1937.

КАНОПЛІЧ Іларыён Савіч, н. у 1905, расстраляны 19.11.1937.

КАНОПЛІЧ Пракоп Фёдаравіч, н. у 1901, расстраляны 24.12.1937.

КАНОПЛІЧ Якім Зіноўевіч, н. у 1872, расстраляны 7.12.1937.

ЛАСОЎСКІ Міхаіл Абрамавіч, н. у 1893, расстраляны 1.12.1937.

МАЦЮК Герасім Мікітавіч, н. у 1883, расстраляны 10.11.1937.

СТЭЦКІ Аляксей Антонавіч, н. у 1898, расстраляны 10.11.1937.

СТЭЦКІ Сяргей Антонавіч, н. у 1905, расстраляны 29.11.1937.

МІХАЛКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА КУСТАЎНІЦА (цяпер не існуе)

АБРАМОВІЧ Адам Адольфавіч, н. у 1890, арыштаваны ў 1937 і асуджаны на 10 гадоў зняволення, памёр 13.4.1943.

АБРАМОВІЧ Аляксандр Уладзіслававіч, н. у 1895, расстраляны 21.1.1938.

АБРАМОВІЧ Аляксандр Фларыянавіч, н. у 1908, расстраляны 16.2.1938.

АБРАМОВІЧ Геранім Баляслававіч, н. у 1902, расстраляны 11.3.1938.

АБРАМОВІЧ Іван Баляслававіч, н. у 1904, расстраляны 28.1.1938.

АБРАМОВІЧ Іосіф Леапольдавіч, н. у 1893, расстраляны 26.1.1937.

АБРАМОВІЧ Іосіф Уладзіслававіч, н. у 1909, расстраляны 11.3.1938.

АБРАМОВІЧ Мікалай Іванавіч, н. у 1885, расстраляны 28.1.1938.

АБРАМОВІЧ Сігізмунд Баляслававіч, н. у 1883, расстраляны 22.5.1938.

АБРАМОВІЧ Станіслаў Тафілевіч, н. у 1916, расстраляны 21.6.1938.

АБРАМОВІЧ Тафіль Іванавіч, н. у 1890, расстраляны 21.6.1938.

АБРАМОВІЧ Фелікс Юльянавіч, н. у 1864, расстраляны 19.11.1937.

АБРАМОВІЧ Фларыян Іванавіч, н. у 1880, расстраляны 19.11.1937.

АВАДОЎСКІ Іосіф Фадзеевіч, н. у 1882, расстраляны 21.6.1938.

АМБРАЖЭВІЧ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1915, расстраляны 24.12.1937.

БАРОЎСКІ Адам Кліменцьевіч, н. у 1910, расстраляны 19.11.1937.

ВІСЛАВУХ Адольф Іосіфавіч, н. у 1910, расстраляны 28.1.1938.

ВІСЛАВУХ Дамінік Андрэевіч, н. у 1906, арыштаваны ў 1937, асуджаны на 10 гадоў зняволення, далейшы лёс невядомы.

ВІСЛАВУХ Іосіф Кліменцьевіч, н. у 1895, расстраляны 27.11.1938.

ВІСЛАВУХ Іосіф Уладзіслававіч, н. у 1905, расстраляны 16.2.1938.

ВІСЛАВУХ Міхаіл Аўгусцінавіч, н. у 1897, расстраляны 19.11.1937.

ВІСЛАВУХ Міхаіл Кліменцьевіч, н. у 1883, расстраляны 27.4.1938.

ВІСЛАВУХ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1917, расстраляны 27.7.1938.

ВІСЛАВУХ Фелікс Апанасавіч, н. у 1888, расстраляны 19.11.1937.

ВІСЛАВУХ Часлаў Аўгусцінавіч, н. у 1887, расстраляны 11.10.1938.

ДЗЕРАНГОЎСКІ Вільгельм Францавіч, н. у 1905, расстраляны 11.3.1938.

ДЗЕРАНГОЎСКІ Іван Мікалаевіч, н. у 1905, расстраляны 16.2.1938.

ДЗЕРАНГОЎСКІ Кліменцій Антонавіч, н. у 1883, расстраляны 29.11.1937.

ДЗЕРАНГОЎСКІ Напалеон Францавіч, н. у 1902, расстраляны 11.3.1938.

А. І. Віславух

Ю. А. Дзерангоўскі

Ф. Б. Дзетнер

Ф. І. Збароўскі

ДЗЕРАНГОЎСКІ Станіслаў Мікалаевіч, н. у 1907, расстраляны 27.4.1938.

ДЗЕРАНГОЎСКІ Юльян Антонавіч, н. у 1902, расстраляны 28.1.1938.

ДЗЕРАНГОЎСКІ Эразм Фадзеевіч, н. у 1860, расстраляны 26.10.1937.

ДЗЕТНЕР Антон Баляслававіч, н. у 1904, расстраляны 16.2.1938.

ДЗЕТНЕР Франц Баляслававіч, н. у 1895, расстраляны 21.7.1938.

ДУБІНЕЦКІ Іван Іванавіч, н. у 1898, расстраляны 19.11.1937.

ЗБАРОЎСКІ Аляксандр Рэанальдавіч, н. у 1905, расстраляны 14.10.1937.

ЗБАРОЎСКІ Андрэй Яраслававіч, н. у 1896, расстраляны 20.10.1937.

ЗБАРОЎСКІ Баляслаў Іосіфавіч, н. у 1867, расстраляны 2.12.1937.

ЗБАРОЎСКІ Іосіф Ануфрыевіч, н. у 1897, расстраляны 28.1.1938.

ЗБАРОЎСКІ Станіслаў Яраслававіч, н. у 1894, расстраляны 28.1.1938.

ЗБАРОЎСКІ Уладзіслаў Вітольдавіч, н. у 1909, расстраляны 28.1.1938.

ЗБАРОЎСКІ Франц Іосіфавіч, н. у 1892, расстраляны 14.10.1937.

У. В. Збароўскі

А. В. Ламановіч

Ф. У. Пятроўскі

Х. М. Міхальчук

ЗУБРЫЦКІ Аляксандр Іванавіч, н. у 1899, арыштаваны ў 1938 і асуджаны на 10 гадоў зняволення, далейшы лёс невядомы.

КЕЛЬ Станіслаў Актавільянавіч, н. у 1895, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

КУНЦЭВІЧ Баляслаў Сцяпанавіч, н. у 1882, расстраляны 14.10.1937.

ЛАМАНОВІЧ Аляксандр Вітольдавіч, н. у 1904, расстраляны 28.1.1938.

ЛАМАНОВІЧ Франц Вітольдавіч, н. у 1908, расстраляны 16.2.1938.

ПЯТРОЎСКІ Адам Мечыслававіч, н. у 1896, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

ПЯТРОЎСКІ Вацлаў Адамавіч, н. у 1864, расстраляны 26.10.1937.

ПЯТРОЎСКІ Іосіф Ануфрыевіч, н. у 1871, расстраляны 14.10.1937.

ПЯТРОЎСКІ Уладзіслаў Мечыслававіч, н. у 1903, расстраляны 19.11.1937.

ПЯТРОЎСКІ Франц Уладзіслававіч, н. у 1896, расстраляны 26.10.1937.

РАКІЦКІ Іосіф Купрыянавіч, н. у 1878, расстраляны 19.11.1937.

РАКІЦКІ Іосіф Феліксавіч, н. у 1908, расстраляны 21.7.1938.

РАКІЦКІ Мар'ян Дамінікавіч, н. у 1904, расстраляны 19.11.1937.

РАКІЦКІ Франц Канстанцінавіч, н. у 1888, расстраляны 14.10.1937.

РАКІЦКІ Франц Купрыянавіч, н. у 1876, расстраляны 26.10.1937.

РОМБАК Уладзіслаў Савінавіч, н. у 1899, расстраляны 7.12.1937.

САПЛІЦ Казімір Пятровіч, н. у 1877, расстраляны 10.11.1937.

САПЛІЦ Канстанцін Емяльянавіч, н. у 1903, расстраляны 16.2.1938.

САПЛІЦ Напалеон Пятровіч, н. у 1898, расстраляны 28.1.1938.

СТАНКЕВІЧ Мар'ян Іванавіч, н. у 1907, расстраляны 20.10.1937.

СТАНКЕВІЧ Уладзіслаў Іванавіч, н. у 1887, арыштаваны ў 1937, асуджаны на 10 гадоў зняволення, далейшы лёс невядомы.

СТАНКЕВІЧ Уладзіслаў Эдуардавіч, н. у 1887, высланы ў пачатку 30-х гадоў у Сібір, далейшы лёс невядомы.

ШАРАЙ Баляслаў Іванавіч, н. у 1881, расстраляны 27.4.1938.

ШАРАЙ Рамуальд Амбросавіч, н. у 1897, расстраляны 16.2.1938.

ВЁСКА МАЛЫ БАКАВЕЦ

ДАВЫДОВІЧ Аляксей Васілевіч, н. у 1893, брыгадзір будаўнічай брыгады калгаса, расстраляны 14.10.1937.

ДУБРАЎ Аляксей Паўлавіч, н. у 1893, расстраляны 14.10.1937.

КАЗАРЧУК Іван Мікітавіч, н. у 1897, расстраляны 9.10.1938.

ШУЛЬГА Максім Патапавіч, н. у 1888, расстраляны 27.9.1937.

ШУЛЬГА Мікіта Радзівонавіч, н. у 1890, высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

ШУЛЬГА Піліп Барысавіч, н. у 1888, арыштаваны ў 1939 і асуджаны на 5 гадоў зняволення, далейшы лёс невядомы.

ШУЛЬГА Сцяпан Барысавіч, н. у 1888, расстраляны 14.10.1937.

ВЁСКА МІХАЛКІ (цяпер не існуе)

АХРАМЕНКА Дзмітрый Аляксеевіч, н. у 1887, расстраляны 27.9.1937.

ГАЛІЕНКА Уладзімір Якаўлевіч, н. у 1896, расстраляны 21.7.1938.

ГАРЭЛЬКА Іван Пятровіч, н. у 1855, расстраляны 10.11.1937.

ГНЕДЗЬКА-МАНЕВІЧ Лявон Аляксеевіч, н. у 1908, арыштаваны ў 1937, памёр у зняволенні 9.1.1942.

ГРЫБОЎСКІ Васіль Цярэнцьевіч, н. у 1892, расстраляны 20.10.1937.

ДАНІЛЬЧУК Пётр Банедавіч, н. у 1880, расстраляны 14.10.1937.

КАЧАНОЎСКІ Адам Іванавіч, н. у 1877, расстраляны 27.4.1938.

КАЧАНОЎСКІ Ігнат Уладзіслававіч, н. у 1875, расстраляны 27.9.1937.

МІХАЙЛАЎ Мікалай Радзівонавіч, н. у 1913, расстраляны 11.3.1938.

МІХАЛЬЧУК Хрыстафор Мікалаевіч, н. у 1883, расстраляны 14.10.1937.

НІКІЦЕНКА Пётр Андрэевіч, н. у 1875, расстраляны 24.8.1937.

НІКІЦЕНКА Фёдар Андрэевіч, н. у 1874, арыштаваны ў 1938, далейшы лёс невядомы.

РУДНІЦКІ Аляксандр Антонавіч, н. у 1896, расстраляны 11.3.1938.

ВЁСКА МІЦЬКІ

СУХОЦКІ Антон Іванавіч, н. у 1892, прыгавораны 12.2.1933 да 10 гадоў зняволення, расстраляны 9.12.1937.

СУХОЦКІ Вікенцій Амброжавіч, СУХОЦКІ Людвіг Амброжавіч – высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

ВЁСКА ПРАЎЦЮКІ

ЖОЛУДЗЬ Нічыпар Верамеевіч, н. у 1893, расстраляны 20.10.1937.

ТАКВЭЛЬ Іван Васілевіч, н. у 1908, расстраляны 28.1.1938.

ВЁСКА РУДНЯ МІХАЛКАЎСКАЯ

ГАРБАР Емяльян Васілевіч, н. у 1893, расстраляны 27.9.1937.

ГЛЮЗ Іван Фёдаравіч, н. у 1891, расстраляны 15.2.1938.

ДВОРАК Іван Васілевіч, н. у 1872, расстраляны 11.3.1938.

ДУБРОВА Андрэй Іосіфавіч, н. у 1882, расстраляны 12.3.1938.

НОВІК Васіль Рыгоравіч, н. у 1908, расстраляны 11.3.1938.

ВЁСКА СТАРАСЕЛЛЕ

ВАКУЛЬЧУК Лявон Іванавіч, н. у 1901, расстраляны 27.10.1937.

ПРУДКОЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАРЫСКАВІЧЫ

ЕЎЖЫК Міхаіл Ульянавіч, н. у 1886, арыштаваны ў 1933, далейшы лёс невядомы.

КАПОРА Емяльян Трафімавіч, н. у 1900, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

КОЗЫР Якім Сцяпанавіч, н. у 1885, расстраляны 27.9.1937.

ТАКАРСКІ Фёдар Мікалаевіч, н. у 1895, арыштаваны ў 1933, далейшы лёс невядомы.

ВЁСКА ЗАГОРЫНЫ

ІСКРЫЦКІ Генадзь Фёдаравіч, н. у 1910, расстраляны 31.8.1938.

КАМЕНСКІ Аляксандр Платонавіч, н. у 1888, асуджаны ў 1937 на 10 гадоў зняволення, дзе і памёр 30.4.1938.

ЛУК'ЯНОВІЧ Павел Сцяпанавіч, н. у 1890, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

МІРАНЧУК Аляксандр Харытонавіч, н. у 1884, расстраляны 21.7.1938.

ШІСКУН Ананій Сямёнавіч, н. у 1896, арыштаваны ў 1933, далейшы лёс невядомы.

СІКОРСКІ Аляксандр Іванавіч, н. у 1896, расстраляны ў 1937.

ВЁСКА МЕРАБЕЛЬ

ЛУК'ЯНОВІЧ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1895, расстраляны 13.5.1933.

ПРУС Уладзімір Максімавіч, н. у 1894, расстраляны 27.11.1938.

ПРУС Цімафей Максімавіч, н. у 1892, расстраляны 27.11.1938.

ВЁСКА ПРУДОК

АБРАМАЎ Леанід Дзмітрыевіч, н. у 1914, расстраляны 21.7.1938.

ВАРАБ'ЁЎ Іван Яфрэмавіч, н. у 1891, арыштаваны ў 1937, асуджаны на 10 гадоў зняволення і памёр 1.6.1942.

ВЯДРЫЦКІ Міхаіл Кузьміч, н. у 1895, расстраляны 21.7.1938.

ДАЛІНЧУК Даніла Апанасавіч, н. у 1890, арыштаваны ў пачатку 30-х гадоў, далейшы лёс невядомы.

ЛЯВОНЧЫК Еўдакім Міхайлавіч, н. у 1877, расстраляны 31.1.1938.

МАЗГОЎ Анісім Анісімавіч, н. у 1855, высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

МУРАШКА Якаў Віктаравіч, н. у 1865, расстраляны 31.11.1938.

САЛЯНІК Давыд Архіпавіч, н. у 1891, расстраляны 21.7.1938.

САЛЯНІК Марк Давыдавіч, н. у 1913, расстраляны 21.7.1938.

ТРЫНКУН Вікенцій Вікенцьевіч, н. у 1888, арыштаваны ў 1938, асуджаны на 5 гадоў зняволення і памёр у 1944.

ХАЙКМАН Меер В., н. у 1894, высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

ХАЙКМАН Фая М., н. у 1894, высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

ЧАРНЯКОЎ Іван Дзмітрыевіч, н. у 1900, арыштаваны ў 1938, далейшы лёс невядомы.

СКРЫГАЛАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАЛАЖЭВІЧЫ

ДАМАСЕВІЧ Міхаіл Пятровіч, н. у 1890, высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

ЧУЛКЕВІЧ Уладзімір Фёдаравіч, н. у 1870, настаяцель мясцовай царквы, расстраляны 14.10.1937.

ШАСТАВЕЦ Карп Савіч, н. у 1896, расстраляны 27.9.1937.

ШПАКОЎСКІ Сямён Мікалаевіч, н. у 1892, расстраляны 27.9.1937.

ЯГЛІНСКІ Уладзімір Амбросавіч, н. у 1908, расстраляны 5.1.1938.

ЯСТРЭМСКІ Мікіта Яўхімавіч, н. у 1900, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

ВЁСКА БЕЛАЯ

ГРАМОВІЧ Яўстафій Іванавіч, н. у 1907, расстраляны 16.2.1938.

ВЁСКА ЖАХАВІЧЫ

БАБРОЎНІК Аляксандр Цімафеевіч, н. у 1900, арыштаваны ў 1939, загінуў у месцах зняволення.

ЛАЎРАНЧУК Нікан Якаўлевіч, н. у 1870, высланы ў 1935 за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

ЛЕВАНОВІЧ Адам Севасцьянавіч, н. у 1855, расстраляны 27.9.1937.

ЛЕВАНОВІЧ Андрэй Адамавіч, н. у 1895, высланы ў 1935 за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

НАСТУПЕЕЎ Якім Іванавіч, н. у 1890, высланы ў 1934 у Сібір, далейшы лёс невядомы.

РАБЧАНКА Андрэй Піліпавіч, н. у 1902, арыштаваны ў 1941, памёр у 1942 у зняволенні.

ТКАЧ Фёдар Марцінавіч, н. у 1887, расстраляны 16.2.1938.

ВЁСКА ЛЕШНЯ

МІЦУРА Мацвей Пятровіч, н. у 1900, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

ПУЗАН Ігнат Сямёнавіч, н. у 1874, расстраляны 19.10.1938.

ВЁСКА НАДАТКІ

БАРАНОЎСКІ Адам Ігнатавіч, н. у 1896, арыштаваны ў 1937, асуджаны на 10 гадоў зняволення, далейшы лёс невядомы.

ДАМАСЕВІЧ Цімафей Сямёнавіч, н. у 1857, расстраляны 27.9.1937.

КУЛАКОЎСКІ Макар Рыгоравіч, н. у 1890, расстраляны 27.9.1937.

КУЛАКОЎСКІ Павел Рыгоравіч, н. у 1890, расстраляны 27.9.1937.

КАЧЭНЯ Марк Фядотавіч, КАЧЭНЯ Рыгор Маркавіч — высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

ВЁСКА СКРЫГАЛАЎ

АБРАМОВІЧ Антон Міхайлавіч, н. у 1879, расстраляны 16.2.1938.

КОЙХМАН Шмуэль Вульфавіч, н. у 1895, расстраляны 17.3.1938.

ЛЯНСКІ Рувім Мееравіч, н. у 1908, расстраляны 29.12.1937.

ЛЯХЕВІЧ Іван Іванавіч, н. у 1860, высланы ў 1932 за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

ПКУЗА Аляксандр Мацвеевіч, н. у 1883, расстраляны 27.9.1937.

ПКУЗА Антон Піліпавіч, н. у 1890, высланы ў пачатку 30-х гадоў у Сібір, далейшы лёс невядомы.

ПКУЗА Мікалай Ільіч, н. у 1879, расстраляны 14.10.1937.

РАДЗЕВІЧ Аляксандр Антонавіч, н. у 1901, аграном саўгаса, арыштаваны ў пачатку 30-х гадоў, далейшы лёс невядомы.

РАДЗЕВІЧ Уладзімір Антонавіч, н. у 1889, рахункавод мясцовага калгаса, расстраляны 14.10.1937.

СЕРАПІН Рыгор Васілевіч, н. у 1897, расстраляны 14.10.1937.

ФРЫДМАН Гілько Нохімавіч, н. у 1910, загадчык гаспадаркі школы, расстраляны 20.10.1937.

ЧАРНЕЦКІ Антон Аляксандравіч, н. у 1907, расстраляны 24.12.1937.

ВЁСКА РУДНЯ СКРЫГАЛАЎСКАЯ

ЧАРКАСАЎ Міхаіл Іосіфавіч, н. у 1902, высланы ў пачатку 30-х гадоў у Томскую вобласць, дзе і расстраляны ў 1937.

ВЁСКА ЯСЕНЕЦ

КАМЕНСКІ Андрэй Адамавіч, н. у 1900, высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

СЛАБАДСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БУДА КАЗІМІРАЎСКАЯ

АСТРЭЙКА Раман Паўлавіч, н. у 1905, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

ВАРАБЕЙ Аляксандр Андрэевіч, н. у 1909, расстраляны 20.10.1937.

ВЁСКА ВЯЛІКІЯ ЗІМОВІШЧЫ

АСТАПЕНКА Іван Пятровіч, н. у 1902,

АСТАПЕНКА Сцяпан Іванавіч, н. у 1900, **КРАСЮК Сямён Рыгоравіч,** н. у 1874 — высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

КРАСЮК Сцяпан Захаравіч, н. у 1885, расстраляны 16.2.1938.

ВЁСКА МАЛЫЯ ЗІМОВІШЧЫ

КОЛАС Сямён Раманавіч, н. у 1903, арыштаваны ў 1937, памёр у месцах зняволення, 18.12.1941.

ВЁСКА КАЗІМІРАЎКА

КАЗАК Васіль Антонавіч, н. у 1875, расстраляны 27.9.1937.

ВЁСКА КАСЦЮКОВІЧЫ

ГРАД Васіль Фаміч, н. у 1896, расстраляны 16.2.1938.

МІСЕВІЧ Фёдар Кузьміч, н. у 1879, расстраляны 11.3.1938.

ШЭЎКА Адам Сцяпанавіч, ШЭЎКА Ганна Міхайлаўна, ШЭЎКА Павел Адамавіч — высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

ВЁСКА МАЙСЕЕЎКА

НАЗАРАНКА Мікалай Рыгоравіч, н. у 1898, расстраляны 10.3.1938.

ВЁСКА РАМАНАЎКА

АСТРЭЙКА Пётр Сідаравіч, н. у 1880, **ЖУРАЎСКІ Васіль Андрэевіч,** н. у 1898, **ЖУРАЎСКІ Сцяпан Андрэевіч,** н. у 1901, **ЛУШНА Агей Маркавіч,** н. у 1897 — высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

НАВУМЕНКА Віктар Мікалаевіч, н. у 1896, высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

НАВУМЕНКА Улас Паўлавіч, н. у 1910, арыштаваны ў 1933 і прыгавораны да 5 гадоў зняволення, далейшы лёс невядомы.

ПАЛХОЎСКІ Міхаіл Венядзіктавіч, н. у 1894, старшыня мясцовага калгаса, расстраляны 16.2.1938, яго жонка **ПАЛХОЎСКАЯ Ганна Фёдараўна,** н. у 1901, настаўніца мясцовай школы, асуджана на 8 гадоў зняволення.

СУПОНЕНКА Гаўрыла Яўтухавіч, н. у 1896, высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

М. І. Налівайка

ВЁСКА СЛАБАДА

БАРАНОЎСКІ Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1883, расстраляны 14.3.1930.

БЕЛЬСКІ Захар Яўстратавіч, н. у 1880, расстраляны 16.2.1938.

ГНЕДЗЬКА Лаўрэнцій Фёдаравіч, н. у 1908, **ГНЕДЗЬКА Фёдар Васілевіч,** н. у 1888, **ДАШКЕВІЧ Васіль Сцяпанавіч,** н. у 1882 — высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

ЖОГ Уладзімір Іванавіч, н. у 1893, настаяцель мясцовай царквы, расстраляны 27.9.1937.

ЗБАРОЎСКІ Уладзімір Іосіфавіч, н. у 1899, расстраляны 21.7.1938.

ПАПАВЕЦ Андрэй Максімавіч, н. у 1890, расстраляны 16.2.1938.

ВЁСКА ХАМІЧКІ

КУХАРЭНКА Андрэй Сямёнавіч, н. у 1900, высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

НІКІЦЕНКА Якім Пракопавіч, н. у 1903, **НІКІЦЕНКА Іосіф Данілавіч,** н. у 1900 — арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

ВЁСКА ШЧАКАТАВА

КАЧАН Павел Ігнатавіч, н. у 1902, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

КАЧАН Харытон Адамавіч, н. у 1908, расстраляны 21.7.1938.

КАШАВЕНКА Іван Аляксандравіч, н. у 1891, расстраляны 21.7.1938.

КАШАВЕНКА Мацвей Андрэевіч, н. у 1888, расстраляны 21.7.1938.

КАШАВЕНКА Пётр Парфіравіч, н. у 1894, расстраляны 21.7.1938.

КАШАВЕНКА Фёдар Парфенавіч, н. у 1890, арыштаваны ў 1937, далейшы лёс невядомы.

КАШАВЕНКА Яўхім Арцёмавіч, н. у 1880, расстраляны 21.7.1938.

КУРМАЗ Якаў Іванавіч, н. у 1900, высланы ў пачатку 30-х гадоў за межы рэспублікі, далейшы лёс невядомы.

ЛЕМБА Лявон Мацвеевіч, н. у 1897, старшыня мясцовага калгаса, расстраляны 29.12.1937.

НАЛІВАЙКА Мікіта Іванавіч, н. у 1901, арыштаваны ў 1937, асуджаны на 10 гадоў зняволення, дзе і памёр 15.3.1944.

СУЛІМСКІ Іван Фёдаравіч, н. у 1895, арыштаваны ў пачатку 30-х гадоў і асуджаны на 8 гадоў зняволення, далейшы лёс невядомы.

СЧЫСЛЁНАК Аляксей Андрэевіч, н. у 1913, дырэктар пачатковай школы, арыштаваны ў 1937, памёр у зняволенні ў жніўні 1938.

ТАРАСЕВІЧ Даніла Юльянавіч, н. у 1896, расстраляны 3.10.1938.

ШАЦЬКО Іван Пятровіч, н. у 1900, брыгадзір калгаса, арыштаваны ў 1938, далейшы лёс невядомы.

Па матэрыялах КДБ, філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр і сельскіх Саветаў спіс падрыхтавалі

І. Піліпчук, П. Шут

Ваяваў на Хасане

За вузкай паласой граніцы — чужая краіна Маньчжурыя... Праз паўгода службы Купрыян Мельчанка быў прызначаны наводчыкам гарматы. У часці аказаліся землякі. Мазыранінамі былі камандзір дывізіі Бацюня, саслужыўцы Пазняк, Галушкевіч...

У канцы лета 1938 г. дывізію падняліпа баявой трывозе. Паходным маршам часці накіроўваліся да граніцы. «Самураі напалі», — пачуў Мельчанка.

Падыход да граніцы быў надзвычай цяжкім. Артылерыю перапраўлялі на руках па водмелях заліва Пятра Вялікага. Зброя была пакрыта ржою — ад салёнай вады...

Над сопкамі Заазёрнай і Безыменнай клубіўся парахавы дым. Пяхота вяла няспынны агонь. Батарэя Мельчанкі размясцілася на схіле сопкі, пачалася артылерыйская дуэль. Японцы пачалі танкавую атаку, гармата нашага земляка біла прамой наводкай... Асколак снарада трапіў у нагу. Наспех перавязаўшы рану, Мельчанка працягваў весці агонь.

Пяхота несла страты. Пакінуўшы гарматы, у атаку пайшлі артылерысты. Загінуў камандзір батарэі. Камандаванне прыняў на сябе Мельчанка. Шэсць разоў вадзіў ён байцоў у атаку.

У Крамлі М. І. Калінін уручаў узнагароды героям Хасана. Ва ўрачыстай цішыні прагучала прозвішча Мельчанкі. Міхаіл Іванавіч уручаў яму медаль «За баявыя заслугі».

У гады Вялікай Айчыннай вайны К. Мельчанка змагаўся з ворагам у партызанскім атрадзе, быў камандзірам узвода разведкі.

А. Камароў

Загінулі ў 1939—1940 гг.

ПРЫ ВЫЗВАЛЕННІ ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ

ДУБРОВА Аляксей Іванавіч, н. у 1919 у Міхалкаўскім сельсавеце, рад., загінуў у баявых дзеяннях 26.9.1939.

У ВАЙНЕ З ФІНЛЯНДЫЯЙ

БЫЧКОЎСКІ Іван Дзям'янавіч, н. у 1915 у Асавецкім сельсавеце, рад., загінуў у 1940.

ДАНІЛЬЧУК Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1908 у в. Міхалкі, у Чырвонай Арміі з 1928, капітан, начальнік разведкі 27-й стралковай дывізіі, загінуў зімой 1940.

ДОРАХ Пётр Аляксандравіч, н. у 1903 у в. Міхалкі, рад., загінуў зімой 1939.

ЗАЯЦ Васіль Адамавіч, н. у 1917 у в. Дзербінка, рад., загінуў у 1940.

І. Д. Бычкоўскі

П. А. Дорах

КАНОПЛІЧ Фёдар Архіпавіч, н. у в. Падлядзічы, рад., загінуў зімой 1940.

КУЗЬМЕНКА Сяргей Пятровіч, н. у в. Рудня Каменская, рад., загінуў 9.2.1940.

КУРМАЗ Рыгор Маркавіч, н. у 1919 у в. Лешня, рад., загінуў зімой 1939.

МЕЛЬЧАНКА Дзмітрый Яўтухавіч, н. у в. Барбароў, памёр ад ран 2.10.1940 у г. Ленінград.

ТАРУН Сцяпан, н. у в. Козенкі, рад., загінуў у 1939.

ШЧЭРБІН Пётр, н. у в. Бібікі, рад., загінуў зімой 1939.

Па даных гаррайваенкамата
спіс падрыхтаваў

П. Шут

Мазыр — цэнтр Палескай вобласці

15 студзеня 1938 г. пастановай ЦВК БССР была ўтворана Палеская вобласць з цэнтрам у г. Мазыр. У склад яе ўвайшло 17 раёнаў былой Мазырскай акругі, якая існавала з 1924 г.: Акцябрскі, Брагінскі, Васілевіцкі, Глускі, Дамановіцкі, Ельскі, Жыткавіцкі, Калінкавіцкі, Камарынскі, Капаткевіцкі, Лельчыцкі, Мазырскі, Нараўлянскі, Парыцкі, Петрыкаўскі, Тураўскі, Хойніцкі; гарады Мазыр, Калінкавічы, Петрыкаў.

Вобласць была адной з найменш населеных у Беларусі: на 26 тыс. кв. км жыло каля 680 тыс. чалавек. У абласным цэнтры — 18 тыс. чалавек.

Вялікую плошчу вобласці займалі балоты і лясы. Большасць насельніцтва было занята ў сельскай гаспадарцы. У канцы 1940 г. налічвалася 1065 калгасаў, 8 саўгасаў, 26 МТС. Працавалі прадпрыемствы дрэваапрацоўчай прамысловасці, будаўнічых матэрыялаў, 5 торфазаводаў; найбольш буйное металаапрацоўчае прадпрыемства — арцель «Молат» (200 рабочых). На ўсіх прамысловых прадпрыемствах вобласці на 1.1. 1941 г. працавала 15 590 рабочых. Вяліся вялікія меліярацыйныя работы (толькі ў 1939 г. асушана звыш 6 тыс. га балот).

Адкрыта звыш 900 школ, у тым ліку 83 сярэдніх, 258 сямігодак, у якіх навучалася звыш 130 тыс. вучняў, працавала 4783 настаўнікі. Мазырскае педагагічнае вучылішча за 15 год існавання да чэрвеня 1941 г. падрыхтавала 1155 настаўнікаў. Першыя 360 медработнікаў выйшлі з медыцынскага вучылішча.

Вялікай павагай у насельніцтва Мазыра і вобласці карыстаўся абласны драматычны тэатр, на сцэне якога ішлі п'есы Ф. Шылера, А. Астроўскага, К. Транёва, К. Крапівы, Э. Самуйлёнка і іншых драматургаў.

Бюджэт вобласці на 1940 г. складаў звыш 102 млн. рублёў, у тым ліку на народную асвету асігнавалася каля 54 млн. рублёў, на ахову здароўя насельніцтва — 19 млн., на сельскую гаспадарку — 4 млн., на мясцовую прамысловасць — 2 млн. рублёў.

Зразумела, што кіраўніцтва ўсім гаспадарчым і культурным будаўніцтвам у вобласці ажыццяўлялася з Мазыра абласнымі партыйнымі і савецкімі органамі, і гэта быў той вялікі кадравы, арганізацыйны патэнцыял, які асабліва актыўна быў выкарыстаны, калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, — ужо ў першых мабілізацыйных мерапрыемствах, а затым і ў шырокім разгортванні на Мазыршчыне падпольнай барацьбы і ўсенароднага партызанскага руху.

Я. Фарбераў

1941

1945

ІШЛА ВАЙНА НАРОДНАЯ

У прыфрантавой паласе

У гісторыю Вялікай Айчыннай вайны савецкага народа з нямецка-фашысцкімі захопнікамі Мазыршчына ўпісала сваю адметную яркую старонку.

Пасля далучэння Заходняй Беларусі да БССР Палеская вобласць перастала быць прыгранічнай. Але ўжо на шосты дзень вайна дакацілася да яе мяжы. Баі на тэрыторыі вобласці ішлі з 28 чэрвеня па 3 верасня 1941 года. Два месяцы знаходзіўся ў прыфрантавой паласе абласны цэнтр Палесся — горад Мазыр.

Своечасова, у сцісłыя тэрміны была праведзена мабілізацыя ў армію. Прадпрыемствы горада пачалі працаваць на абарону. Быў сфарміраваны і пачаў дзейнічаць знішчальны батальён. На ўкамплектаванне каманднага і палітычнага складу 75-й стралковай дывізіі была накіравана група партыйных і савецкіх работнікаў горада і вобласці. Звыш 400 чалавек улілося ў склад 3-й арміі генерала В. І. Кузняцова, часці якой, выходзячы з варожага акружэння, зноў фарміраваліся ў раёне Мазыра.

Партыйныя, савецкія, камсамольскія арганізацыі Палескай вобласці прыступілі да арганізацыі спецыяльных атрадаў, якія атрымалі потым назву знішчальных батальёнаў. Яны ствараліся ў гарадах і райцэнтрах, у сельсаветах вобласці. У Мазыры, напрыклад, знішчальны батальён налічваў 300 чалавек, а асабовы склад такіх батальёнаў у вобласці — 4250 чалавек. Яны сачылі за месцамі магчымага прызямлення варожых шпіёнаў і дыверсантаў, неслі ахову чыгуначных вузлоў, станцый і іншых асабліва важных аб'ектаў, вялі разведку на фронце і ў тыле праціўніка, прымалі ўдзел у абарончых баях Чырвонай Арміі.

Баец-камсамолец Уладзімір Кіркавец з Мазырскага знішчальнага батальёна атрымаў ад адной з часцей Чырвонай Арміі заданне — разведаць размяшчэнне варожых войск у мястэчку Пціч. Ён паспяхова выканаў заданне. Дастаўленыя ім звесткі дазволілі нашай авіяцыі нанесці раптоўны і дакладны ўдар па скапленні войск і тэхнікі праціўніка. За гэты подзвіг адважны камсамолец быў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

Амаль адначасова з фарміраваннем знішчальных батальёнаў у гарадах і раёнах ствараласа народнае апалчэнне. У яго ішлі людзі, якія па розных прычынах не падлягалі прызыву ў дзеючую армію. Толькі ў Мазыры ў ліпені 1941 г. было сфарміравана 7 атрадаў народнага апалчэння з колькасцю байцоў у іх 238 чалавек, у сельскіх Саветах — групы народнага апалчэння. Потым на базе знішчальных батальёнаў, атрадаў і груп апалчэння ствараліся партызанскія атрады.

Знішчальныя батальёны і атрады народнага апалчэння аказвалі эфектыўную дапамогу часцям Чырвонай Арміі, якія вялі баі на подступах да Мазыра.

Праводзілася вялікая работа па арганізацыі падполля і партызанскіх атрадаў. Мірнае насельніцтва было мабілізавана на будаўніцтва ліній абароны. Такія лініі ствараліся па рэках Прыпяць і Пціч. Было таксама пабудавана некалькі вузлоў абароны, прыкрытых супрацьтанкавымі равамі.

На Мазыршчыне і ў іншых раёнах Палесся дзейнічала кавалерыйская група нашых войск. На подступах да Мазыра вялі жорсткія баі 75-я стралковая дывізія генерала С. І. Нядзвігіна і часці Мазырскага ўмацаванага раёна. У той час, калі нямецкія войскі ўжо выйшлі ў раён Смаленска і Вялікіх Лук, часці Заходняга фронту працягвалі абарончыя баі на Палессі...

Нежаданне гітлераўскіх стратэгаў разгортваць шырокае наступленне ў напрамку славутых Пінскіх балот, сумна вядомых ім яшчэ з гадоў першай сусветнай вайны, дзе назаўсёды спыніўся руска-германскі фронт, а таксама баявыя дзеянні савецкіх войск, упартае, гераічнае іх супраціўленне дазволіла мясцовым партыйным і савецкім органам Гомельскай і Палескай абласцей на працягу амаль двух месяцаў выкарыстоўваць усе людскія і матэрыяльныя рэсурсы для ўмацавання фронту, эвакуацыі на ўсход людзей, прадпрыемстваў і калгасна-кааператыўнай маёмасці.

Цяжкае становішча, якое склалася ў першыя дні вайны, настойліва патрабавала хуткай перабудовы прамысловасці, транспарту, сельскай гаспадаркі на ваенны лад. Мазырская арцель «Молат» за некалькі дзён асвоіла выпуск карпусоў гранат. Усе швейныя фабрыкі і майстэрні перайшлі на пашыў ваеннага абмундзіравання і амуніцыі, а хлебазаводы — да выпечкі галет. Усе аўтамайстэрні Мазыра і раёнаў Палескай вобласці прыступілі да рамонту франтавых машын. На прадпрыемствах Мазыра значна ўзрасла прадукцыйнасць працы. Камсамольцы фабрыкі «Прафінтэрн» Мар'ян Вінцукоўскі, Міхаіл Глега, Гапаякіна, Панкраценка, Рэвут і іншыя выконвалі вытворчыя заданні на 200 і больш працэнтаў.

У ліпені 1941 г. пачалася эвакуацыя насельніцтва і матэрыяльных каштоўнасцей ва ўсходнія раёны краіны. Мазырскія фанерныя заводы «Чырвоны Кастрычнік» і «Звязда», мэблевая фабрыка «Прафінтэрн», лесазавод «Пралетарый» былі вывезены ў Архангельскую, Пензенскую, Арлоўскую і іншыя вобласці. Усяго з Мазыра і іншых раёнаў Палескай вобласці было эвакуіравана 14 буйных прадпрыемстваў. З калгасаў вывезлі або эвакуіравалі сваім ходам 66 працэнтаў буйной рагатай жывёлы, 77 працэнтаў авечак і 15 працэнтаў свіней. Была эвакуіравана і значная частка сельскагаспадарчай тэхнікі.

Масавы ратны і працоўны подзвіг мазыран знайшоў працяг і развіццё ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі акупантамі ў партызанскіх атрадах і ў патрыятычным падполлі. Але перавага сіл была на баку нямецкіх войск. Чырвоная Армія 22 жніўня 1941 г. пакінула апошні яшчэ не захоплены ворагам абласны цэнтр Беларусі — Мазыр.

А. Васько, Я. Фарбераў

З ІНФАРМАЦЫЙНАЙ ЗАПІСКІ № 2 САКРАТАРА МАЗЫРСКАГА РАЙКАМА КП(б)Б У ЦК І ПАЛЕСКІ АБКАМ КП(б)Б АБ ХОДЗЕ МАБІЛІЗАЦЫІ Ў ЧЫРВОНУЮ АРМІЮ ПА РАЁНЕ

24 чэрвеня 1941 г.

Сов. секретно.

Оповещение о мобилизации в РККА по сельсоветам, колхозам, населенным пунктам Мозырского района проходило путем проведения митингов, бесед среди населения, а также вручения повесток призываемым. Трудящиеся района выразили, что они готовы выполнить

любое задание партии и правительства. Тов. Артюшенко П. И. в Бобринятах на митинге сказал, что у него имеются 2 брата, которые служат в рядах РККА. Он также идет в армию добровольцем, чтобы вместе с братьями беспощадно бить зарвавшихся фашистских гадов.

Все призываемые из сельских советов своевременно, организованно, к установленному сроку явились на сборные пункты и направлены по воинским частям, согласно указаниям райвоенкомата.

Необходимо было призвать в РККА по району 788 чел. Призвано 701 чел. 87 чел. не явились потому, что они в день мобилизации [находились] и по настоящее время находятся на спецстроительстве в гор. Минске, Калинковичах, а также часть из них ранее призвана в РККА на сборы. В числе мобилизованных призвано коммунистов 20 чел., которые активно выступали на митингах, собраниях, а также проводили политмассовую работу среди призываемых.

Усиленно проходит работа по прополке полей в большинстве колхозов района («Коминтерн», им. Ворошилова и в др.).

Необходимо было направить в РККА 253 лошади, доставлено — 223, в связи с тем, что часть лошадей для артиллерии не подошла по стандарту. Для выполнения наряда присланы другие лошади. Повозок необходимо было предоставить 124, предоставлено — 108. Недоукомплектовано за счет двухколок, которые отсутствуют в районе, заменяются одноконными...

В настоящее время парторганизация района проводит большую политмассовую работу среди населения, организуя его на поднятие политической бдительности, охрану социалистического имущества, на укрепление дисциплины и увеличение производительности* труда на социалистических полях.

Секретарь Мозырского РК КП(б)Б *Голуб*

НА РБ. Ф. 4. Воп. 33а. Спр. 73. Л. 1, 2. Арыгінал.

Падрыхтаваў да друку
У. Лемяшонак

* У дакументе «продуктивности».

З ІНФАРМАЦЫЙНАЙ ЗАПІСКІ САКРАТАРА ПАЛЕСКАГА АБКАМА КП(б)Б П. А. ЛЯВІЦКАГА АБ СТВАРЭННІ І ДЗЕЙНАСЦІ ЗНІШЧАЛЬНЫХ БАТАЛЬЁНАЎ У ВОБЛАСЦІ

8 ліпеня 1941 г.

...В г. Мозыре истребительный батальон состоял из 300 человек... В районе от 200 до 300 чел. В связи с всеобщей мобилизацией значительная часть бойцов батальона призвана в Красную Армию. В настоящее время, по состоянию на 8 июля, в гор. Мозыре в батальоне осталось 120 человек, в районах области осталось 1276 человек, из них 1249 мужчин и 27 женщин. На вооружении истребительных батальонов и работников НКВД области имеется 974 винтовки, 3 станковых и 4 ручных пулемета. Пулеметами вооружены батальоны гор. Мозыря, Туровского района, Октябрьского и Домановичского районов...

Секретарь Полесского обкома КП(б) Белоруссии *Левицкий*

Всенародное партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны. Документы и материалы. Мн., 1967. Т. 1. С. 60—62.

ПАСТАНОВА ПАЛЕСКАГА АБКАМА КП(б)Б АБ ВЫКАНАННІ ДЫРЭКТЫВЫ ДЗЯРЖАЎНАГА КАМІТЭТА АБАРОНЫ СССР АД 22 ЛІПЕНЯ 1941 г.*

23 ліпеня 1941 г.

1. Директиву Государственного комитета обороны СССР от 22 июля принять к немедленному выполнению.

2. Обязать секретарей райкомов КП(б)Б и председателей исполкомов райсоветов и земельные органы Туровского, Житковичского, Петриковского, Копаткевичского, Глусского, Паричского, Октябрьского, Домановичского, Лельчицкого, Ельского, Василевичского, Калинковичского районов уничтожить все посевы сахарной свеклы, кок-сагыза, льна-

* З пратакола.

долгунца, конопли и других технических культур, произведенные колхозами, совхозами и другими государственными организациями, путем скашивания, скармливания, вытаптывания скотом и другими способами.

3. Из общественных или государственных посевов зерновых культур и картофеля передать остающимся колхозникам по 1,5—2 га на хозяйство. Всю остальную часть посевов зерновых культур и картофеля уничтожать путем скашивания в зеленом виде на фураж для нужд Красной Армии, скармливания и вытаптывания скотом, сжигания и т. п.

4. Обком КП(б)Б обязывает Наровлянский, Хойникский, Брагинский, Комаринский и Мозырский райкомы КП(б)Б и райисполкомы распространить действие настоящего решения в случае, если будет создаваться угроза занятия территории районов противником.

НА РБ. Ф. 4126. Воп. 1. Спр. 2. Л. 18. Арыгінал.

Падрыхтаваў да друку
У. Лемяшонак

ПАСТАНОВА ПАЛЕСКАГА АБКАМА КП(б)Б АБ АРГАНІЗАЦЫІ БАРАЦЬБЫ Ў ТЫЛЕ ГЕРМАНСКІХ ВОЙСК

23 ліпеня 1941 г.

1. В соответствии с постановлением ЦК ВКП(б) об организации борьбы в тылу германских войск утвердить областную тройку по руководству подпольно-коммунистическими ячейками и партизанским движением.

5. Поручить председателю облисполкома тов. Зайцеву выделить необходимое количество денег, одежды, продовольствия и радиоприемников для партизанских отрядов и подпольных парторганизаций.

6. Предложить начальнику УНКВД тов. Строкину и первым секретарям РК КП(б)Б подготовить переход истребительных батальонов в партизанские отряды, причем руководствоваться принципом строгого индивидуального отбора каждого бойца, посылаемого в партизанские отряды.

Всенародное партизанское движение ... Т. 1. С. 73—74.

Як ратавалі жывёлу

З успамінаў Р. С. Шуера

Нарадзіўся я ў 1927 годзе ў вёсцы Раманаўка Мазырскага раёна. З 1932 г. жыў з бацькамі ў суседняй вёсцы Надаткі. Напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны вучыўся ў Скрыгалаўскай сярэдняй школе, збіраўся паступаць у Ленінградскае чыгуначнае вучылішча. Але не давялося. Пачалася вайна...

22 чэрвеня 1941 г. жыхароў вёскі склікалі на мітынг, які адбыўся каля школы. Старшыня калгаса А. Навуменка і яго намеснік Церашковіч паведамілі, што Германія напала на СССР і пачалася вайна. Адразу людзі не паверылі. У газетах пісалі, што Германія дружалюбная краіна, забаранялася называць яе фашысцкай, а Гітлера і Мусаліні — фашыстамі. Таму паведамленне аб вайне было нечаканым. Але давялося паверыць, і некаторыя жанчыны заплакалі.

Пасля мітынгу мне і маім таварышам Віктару Казаку і Аркадзю Байдзе далі коней і даручылі ездзіць у Скрыгалаўскі сельсавет, вазіць справаздачы, а назад прывозіць распараджэнні, што паступалі туды ад вышэйшай улады.

На фронт з калгаса пайшло 47 чалавек, у тым ліку ўсе мясцовыя камуністы і 7 камсамольцаў. Кіраваць гаспадаркай даручылі пажылому калгаснік у Кузьме Кадолу. У камсамольскай арганізацыі засталіся Ганна Чарэўка, Віктар Казак, Аркадзь Байда, Емяльян Мішота, Мікалай Навуменка, Уладзімір Чарэўка і я. На мяне былі ўскладзены абавязкі сакратара.

Камсамольская арганізацыя выконвала распараджэнні партыйных і савецкіх органаў: мы выходзілі на дзяжур-

ствы, сачылі, каб не парушаліся правілы святломаскіроўкі і г. д. У адно з нашых дзяжурстваў мы атрымалі распараджэнне спаліць на палях неабмалочанае збожжа або раздзяліць снапы між калгаснікамі.

У пачатку ліпеня 1941 г. паступіў загад аб эвакуацыі калгаснай жывёлы, таму што немцы падышлі да нашай вобласці. Мне і маім таварышам Віктару Казаку і Аркадзю Байдзе было даручана гнаць на ўсход калгасных кароў, цялят, валоў, коней і авечак. Гналі праз вёскі Слабада, Зімовішчы, Каменка, Навікі (мост цераз Прыпяць) і далей на Лоеў Гомельскай вобласці. Каля Мазыра нас абстраляў нямецкі разведвальны самалёт «рама». Але мы здолелі пераправіцца з жывёлай па мосце цераз Прыпяць і пагналі яе ўздоўж ракі. Тут жывёлу можна было і папасвіць. Дабраліся да вёскі Града Калінкавіцкага раёна, што ля Юравіч. Пасвілі там жывёлу каля двух тыдняў. Туды ж нам прывезлі новы загад — коней і валоў вярнуць у Надаткі. Тром камсамольцам — С. Грамовічу, П. Дробышу і М. Навуменку перадалі кароў, цялят і авечак, якіх яны пагналі далей на ўсход, а я з таварышамі коней і валоў павярнуў назад. Нашы зменшчыкі за Лоевам перадалі жывёлу мясцовым пагоншчыкам. Там нашых хлопцаў мабілізавалі ў армію.

Праз некалькі дзён мы прыгналі коней і валоў у свой калгас. Перад самай акупацыяй на нарадзе членаў праўлення калгаса з удзелам старых калгаснікаў было вырашана падзяліць калгасных коней і валоў: адзін конь або вол на дзве калгасныя сям'і. У першую чаргу надзяляліся рабочай жывёлай сем'і, з якіх хто-небудзь ваяваў на фронце.

У канцы жніўня 1941 г. праз нашы Надаткі на Казіміраўку праехалі нямецкія матацыклісты — мясцовасць апынулася ў тыле ворага. Камсамольцам давялося дзейнічаць у новых умовах. Пачалі са збору зброі і боепрыпасаў. Выходзілі на дарогі, часцей за ўсё на шлях Петрыкаў — Скрыгалаў — Мазыр, па якім нядаўна адступалі чырвонаармейцы і мусілі пакінуць разбітыя машыны і фурманкі. Падбіралі гранаты, патроны, вінтоўкі. Сам я знайшоў некалькі соцень патронаў, дзве скрынкі гранат, а таварышы падабралі ручны кулямёт, аўтамат, некалькі вінтовак. Усё гэта хавалі ў патаемных месцах у лесе. Так для нас, учарашніх школьнікаў, пачаліся чорныя дні фашысцкага «новага парадку», з якім кожны сумленны чалавек змагаўся, як толькі мог...

Чэкісты ў сорак першым

З успамінаў А. Г. Скокава, былога супрацоўніка Палескага абласнога ўпраўлення НКУС

Я працаваў у Палескім абласным упраўленні НКУС упаўнаважаным сакрэтна-палітычнага аддзела. Напярэдадні вайны быў пасланы на курсы пры вышэйшай школе НКУС СССР, вярнуўся ў Мазыр у красавіку 1941 г. Мяне прызначылі намеснікам начальніка аддзела, а ў пачатку вайны — яго начальнікам.

У ноч на 22 чэрвеня 1941 г. увесь асабовы склад упраўлення працаваў да 2—3 гадзін ночы, ніхто не ішоў дамоў. У 4 гадзіны 20 мінут памочнік дзяжурнага па НКУС Васільеў паведаміў, што германскія войскі напалі на нашу краіну. Намеснік начальніка ўпраўлення НКУС Р. І. Слепаў выклікаў усіх супрацоўнікаў па трывозе. (Начальнік аблупраўлення НКУС І. Н. Івашчанка напярэдадні выехаў у службовую камандзіроўку ў Беласток.) На нарадзе Слепаў сказаў, што германскія войскі перайшлі граніцу, вядуць баі з нашай арміяй, а нямецкая авіяцыя бамбіла Кіеў. Аб'явіў для ўсіх супрацоўнікаў НКУС казарменнае становішча.

У панядзелак прыехаў І. Н. Івашчанка і на нарадзе расказаў, што на

дарогах у раёне Беластока бачыў страшныя вынікі вайны — загінуўшых людзей, разбітыя аўтамашыны. Ён паставіў супрацоўнікам аддзелаў канкрэтныя задачы аператыўнай работы і сказаў: «Не выключана, што нам прыйдзецца часова пакінуць сваю тэрыторыю. Вораг яе можа захапіць, таму трэба стварыць падполле...»

У раённыя аддзелы перадаваліся ўказанні І. Н. Івашчанкі па арганізацыі патрыятычнага падполля. Рабіў гэта і я. У Мазыры было створана каля 10 падпольных груп на выпадак акупацыі горада.

У пачатку ліпеня 1941 г. мяне выклікаў І. Н. Івашчанка. Ён сказаў, што ў абласным камітэце партыі фарміруецца абласная тройка, куды патрэбен супрацоўнік упраўлення НКУС. Задача тройкі — аб'яднаць работу ўсіх органаў, якія займаюцца стварэннем падполля, арганізацыяй партызанскага руху ў вобласці, і, магчыма, застацца на акупіраванай ворагам тэрыторыі. Вырашана ўключыць у тройку і мяне. У дапамогу Івашчанка выдзеліў маладога і энергічнага работніка контрразведвальнага аддзела ўпраўлення Чыгіра. У гэты ж дзень я быў выкліканы да першага сакратара Палескага абкама КП(б)Б П. А. Лявіцкага, дзе ўжо былі старшыня аблвыканкама Т. Г. Зайцаў, першы сакратар Мазырскага гаркама партыі Кавалёў. Тройка займалася пытаннямі забеспячэння падполля зброяй, прадуктамі і г. д. На пасяджэнні выслухалі мяне, што зроблена і робіцца ўпраўленнем НКУС па забеспячэнні ўсім неабходным створанага падполля.

Дадзеныя мне партыйнымі органамі і органамі НКУС даручэнні былі ў асноўным выкананы. Падрыхтаваны для работы ў тыле ворага спецгрупы. Для кіраўніцтва імі і іншымі падпольнымі арганізацыямі пакінуты некалькі вопытных супрацоўнікаў НКУС, што прыбылі з заходніх абласцей Беларусі. Сярод іх былі Мурзікаў і Пазнякоў. Яны добрасумленна выконвалі даручэнні. Пазнякова потым выдаў здраднік, яго расстралялі ў пачатку 1942 г., а Мурзікаў і іншыя пайшлі ў партызанскі атрад.

На адным з пасяджэнняў тройкі мне было даручана арганізаваць склад медыкаментаў і перавязачных сродкаў, каб перадаць іх потым у партызанскія атрады. Да вайны я добра ведаў фельчара Мазырскай санэпідстанцыі М. Я. Рудніцкага. Ён без ваганняў згадзіўся з маёй прапановай прыняць удзел у арганізацыі склада і дапамагчы будучаму атраду медыкаментамі.

У першыя дні вайны паступіла распараджэнне аб пасылцы 5 супрацоўнікаў контрразведкі з Мазыра ў Пінск на дапамогу мясцоваму ўпраўленню НКУС. Праз некаторы час стала вядома, што тры супрацоўнікі з пасланых загінулі ў Пінску. На жаль, прозвішчы іх засталіся невядомымі.

Адным з важнейшых мерапрыемстваў у тыя дні было стварэнне знішчальных батальёнаў. Яны лавілі варожых парашутыстаў, папярэджвалі паніку, нярэдка ўдзельнічалі ў эвакуацыі калгаснай жывёлы ў савецкі тыл. Супрацоўнікам упраўлення, якія знаходзіліся ў раёнах, было сказана, што ў выпадку, калі раёны будуць захоплены ворагам, яны павінны ўступіць у партызанскія атрады.

Вайна толькі пачыналася, але ўжо былі страты. У ліпені 1941 г. у Дамановічах пры бамбардзіроўцы райцэнтра загінуў Барыс Хайкін.

У пачатку вайны немцы, каб забяспечыць паспяховы рух сваіх войск у глыб нашай краіны, часта арганізоўвалі ў прыфрантавых раёнах правакацыі, сеялі паніку сярод насельніцтва. Звычайна звесткі, атрыманыя ад невядомых па тэлефоне, не пацвярджаліся. Але былі сігналы і іншага характару. Неяк з Калінкавіцкага аддзела НКУС паведамілі, што падбіты нямецкі самалёт зрабіў у полі вымушаную пасадку. Па трывозе быў падняты знішчальны батальён, якім камандаваў Мятліцкі. Байцы батальёна вялі бой з нямецкімі лётчыкамі, якія знялі з самалёта буй-

накаліберны кулямёт, іншае ўзбраенне і доўга супраціўляліся. Байцы ўзялі ў палон лётчыка і перадалі яго ў абласны ваенкамат, а стралок і радыст былі забіты.

Жнівеньскія дні 1941 г. былі заняты арганізацыяй сувязі паміж падполлем Мазыра і раёнаў вобласці. 20 жніўня па заданні сакратара АК КП(б)Б Турыка і старшыні аблвыканкама Зайцава я з супрацоўнікам Чыгіром выехаў у Хойніцкі і Брагінскі раёны, каб падрыхтаваць базы ўзбраення і харчоў, наладзіць з мясцовым кіраўніцтвам сувязі.

20—21 жніўня 1941 г. у Брагіне мы займаліся стварэннем партызанскага атрада. У яго былі ўключаны работнікі партыйнага апарата, міліцыі і іншыя актывісты. Турык і Зайцаў паехалі ў Чарнігаў, дзе ў гэты час знаходзіўся штаб 21-й арміі, членам Ваеннага савета якой быў П. А. Лявіцкі.

Калі яны вярнуліся ў Брагін, нам было прапанавана адшукаць начальніка Палескага ўпраўлення НКУС І. Н. Івашчанку і паступіць у яго распараджэнне. У канцы жніўня мы знайшлі Івашчанку ў Болхаве Арлоўскай вобласці. Ён сказаў, што па ўказанні Наркамата ўнутраных спраў СССР усе супрацоўнікі органаў з Палескай вобласці павінны на месцы кіраваць партызанскім рухам і патрыятычным падполлем. Нам было загадана выехаць на фронт у напрамку Палескай вобласці і па заданні асобых аддзелаў весці разведку праціўніка. Шлях наш ляжаў назад, у занятую к гэтаму часу ворагам вобласць.

Чорныя дні акупацыі

Акупіраваўшы Палессе, Мазыр і раён, гітлераўцы пачалі ўстанаўліваць свой «новы парадак». Людзі пазбаўляліся ўсіх правоў на чалавечае існаванне, бо знішчаліся ўстановы культуры, асветы, аховы здароўя, а ўрэшце гэта быў крывавы чалавеканенавісніцкі рэжым масавага знішчэння насельніцтва.

Тэрыторыя Беларусі была падзелена на часткі. Паўднёвыя раёны Палескай, Гомельскай і Брэсцкай абласцей былі адарваны ад Беларусі і далучаны да рэйхкамісарыята Украіны. На Палессі ўтварылі чатыры акругі — Мазырскую, Васілевіцкую, Ельскую і Петрыкаўскую, якія падпарадкоўваліся жытомірскаму гебітскамісарыяту. У гарадах і райцэнтрах з'явіліся назначаныя акупантамі бургамістры, у сельскай мясцовасці — старасты. Былі створаны паліцэйскія ўчасткі, лагеры, гета.

Кожнага, хто выклікаў хоць невялікае падазрэнне акупацыйных улад, арыштоўвалі, адпраўлялі ў турмы ці лагеры, адкуль мала хто мог выйсці жывым. У першую чаргу забівалі камуністаў, камсамольцаў, савецкіх работнікаў, калгасных актывістаў. Поўнаму знішчэнню падлягала яўрэйскае насельніцтва Мазыра і раёна. З восені 1941 г. па вясну 1942 г. адбываліся масавыя расстрэлы яўрэяў, якія не паспелі эвакуіравацца ў савецкі тыл.

З ростам партызанскага руху, узмацненнем супраціўлення захопнікам узмацняліся і рэпрэсіі. У шалёнай ярасці гітлераўцы знішчалі мірнае насельніцтва, жанчын, дзяцей, старых. Часта людзей забівалі па стандартным абвінавачанні «за сувязь з партызанамі».

Ад расстрэлаў асобных людзей гітлераўцы перайшлі да масавага знішчэння насельніцтва многіх вёсак раёна. 22 сакавіка 1943 г. у вёсцы Казіміраўка былі расстраляны 358 чалавек, у тым ліку жанчыны і дзеці, спалена 76 хат. У той жа дзень у Будзе Казіміраўскай было забіта 127 жыхароў, спалена 32 хаты. У чэрвені 1943 г. была спалена вёска Раманаўка, забіта 30 сялян.

Жудасную расправу ўчынілі гітлераўцы над жыхарамі вёскі Касцюковічы, дзе 30 чэрвеня 1943 г. былі кінуты

жывымі ў калодзежы і спалены каля 200 чалавек. У сям'і Цімафея Місевіча, напрыклад, загінулі страшнай смерцю яго жонка Пелагея, дарослы сын Мікалай і пяцёра дзяцей ад 3 да 14 гадоў. У крывавай расправе ўдзельнічалі абверкаманда 10-СА (начальнік К. Крыстман) і мазырская паліцыя.

Былі спалены многія вёскі раёна. Ад рук акупантаў у раёне загінула звыш 1770 чалавек, а ў Мазыры за час акупацыі гітлераўцы і іх памагатыя забілі і закатавалі больш як 5500 чалавек. З раёна на катаржную працу ў Германію было вывезена звыш 1800 чалавек.

Акупанты лічылі, што такім чынам яны запалохаюць насельніцтва, прымусяць яго поўнасцю падпарадкавацца іх «новаму парадку», згадзіцца з рабскім існаваннем.

Але атрымалася наадварот. Як і на ўсёй тэрыторыі Беларусі, на Мазыршчыне разгарнуўся ўсенародны рух супраціўлення ворагу.

А. Васько

З ЛІСТОЎКІ МАЗЫРСКАГА ПАДПОЛЬНАГА РАЙКАМА КП(б)Б

3 верасня 1943 г.

...У 220 дзяцей, бацькоў якіх пагналі ў праклятую Нямеччыну, у г. Мазыры бяруць кроў для раненых фашыстаў. Да чаго толькі дакаціліся гітлераўскія падлюгі...

Усю вопратку і хлеб, закапаныя жыхарамі ў вёсцы Мялешкавічы, гітлераўцы забралі, а ямы напоўнілі трупамі расстраляных людзей. Усіх злачынстваў гітлераўскіх катаў не пералічыць. Ці можна ім усё гэта дараваць? Ніколі! Ім няма, не можа быць і не будзе ніякай літасці!

Партызаны! Да помсты кліча кроў замучаных бацькоў, матак, братоў, сясцёр.

Біце фашыстаў, адсякайце іх крывавыя лапы!

Вечнае праклятце гітлераўскім катам!

Выданне Мазырскага падпольнага райкама КП(б) Беларусі.

Зборнік лістовак усенароднай партызанскай барацьбы. Мн., 1952. С. 207.

Адных забівалі, другіх палілі...

З успамінаў Н. Ф. Марціновіч, былой жыхаркі в. Спрымачоў

У вайну мне не было і дзесяці гадоў, а ўсяго нас, дзяцей, было пяцёра. Малодшы брацік нарадзіўся ўлетку 1941 г. Колькі мы нацярпеліся!..

Бабулю фашысты спалілі. Сястру Фросю, ёй было васемнаццаць гадоў, хацелі таксама спаліць. Яна цудам выратавалася з палаючага будынка. Калі дым напоўніў памяшканне, Фросі ўдалося непрыкметна выскачыць праз акно ў каморы і ўцячы ў лес. Увечары вярнулася. Маці думала, што яна ўжо загінула... Але страшныя пакуты чакалі нас наперадзе.

Калі карнікі палілі Спрымачоў, мы ўцяклі, рассыпаліся як гарох у розныя бакі. Навокал моцная страляніна, людзі беглі хто куды, і мы з імі. Нас схавала суседка ў хмызняку. Маці і старэйшую сястру згубілі. Немцы, як маглі, здзекаваліся з мірных жыхароў, большасць з іх забілі. На маіх вачах фашыст падняў на штык немаўля ў пялёнках, якое маці схавала ў траве каля лазовага карча...

Нам пашанцавала, засталіся жывымі, хоць немцы ўсё ж злавілі нас і пагналі ў Германію на пакуты.

Цяжка ўспамінаць...

Расказвае жыхарка в. Жахавічы
Д. С. Леановіч

...Канец ліпеня 1943 г. Пайшла я ў поле жыта жаць. Дзяцей кінула дома. Я хоць была маладая, а ўжо трое дзяцей на руках мела... Дык вось пайшла... Кажу сваім: «Будзьце дома, а я пайду пажну». Дайшла да лесу, чую: машыны равуць. Наталля, суседка, кажа: «Мо самалёты?» А я крычу: «Цётка, машыны!» А тут страляць пачалі. Як загалашу! Каб жа ведала, то дзяцей з сабою забрала б... Я ўжо не знаю, куды бегчы. Ці па дзяцей, ці далей уцякаць. Усе з вёскі бягуць у лес. А я, наадварот, з лесу бягу ў вёску, бо што ж я без дзяцей?! Дзе ж маё сэрца будзе мацярынскае?!

З таго пуду бягу дзяцей ратаваць. Прыбягаю — а ў мяне яшчэ бабуля была, маёй маткі маці. Яна ўжо клункі пазгортвала, пазвязвала. Мяне ўбачыла, загаласіла: «Чаго ж ты прыбегла, нас паб'юць, то хоць бы засталася!» Кажу: «Што будзе дзецям, і мне тое». Ужо мы тыя клункі пазвязвалі, ужо нас да вазоў павялі. Людскія пажыткі пачалі на вазы грузіць. Якраз у Жахавічах было чацвера коней. Куды ж павядуць?..

Пачалі нас сартыраваць. Партызанскія сем'і — у левую старану, а нас — у правую. У мяне муж на фронце быў. Немцы з паліцаямі тыя клункі паразвязвалі, лепшае сабе пазабіралі.

Адвялі нас далей ад вёскі. Мо метраў трыццаць, а чуем па дзярэўні: «Бах! Бах!» Запальнымі кулямі. І быстра ж так усё гарыць. Палаюць Жахавічы. Мы едзем і галосім. Авечкі бекаюць, худоба раве, дзеці галосяць, мы галосім...

А там адзін калодзеж з аднае стараны, другі — з другое. Абодва зямлёй пазасыпаныя. Зямля ходзіць як жывая. То ж людзей у калодзеж пакідалі жыўём і пазасыпалі. А партызанскія сем'і расстрэльвалі на яўрэйскіх могілках. У дзевяці ямах...

З ПАКАЗАННЯЎ ЦАРАШНА МАЙСЕЯ ПЯТРОВІЧА АБ АКУПАЦЫІ МЯСТЭЧКА СКРЫГАЛАЎ НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІМІ ЗАХОПНІКАМІ Ў 1941—1943 гг.

Оккупировав м. Скрыгалов, немецко-фашистские власти прежде всего уничтожали активистов Советской власти и еврейское население. 15.1.1942 г. прибывший отряд СД и местная полиция собрали еврейские семьи в одно помещение — к Фридману Нохиму. Всего 45 душ. Вывели из помещения на польское кладбище в 500 метрах от Скрыгалова и расстреляли из пулемета.

Гражданку Гельтман Лукерью с ребенком расстреляли за то, что была замужем за евреем.

В сентябре 1941 г. арестованного активиста Советской власти Падило Павла Степановича полицаи по команде жандарма положили на землю, накрыли его бороной зубьями вниз. На борону положили колоду. Павел от страшной боли тут же скончался.

С первых же дней оккупации фашисты начали вылавливать красноармейцев, не успевших отступить с частями Красной Армии и оставшихся жить в деревнях. Их объявили военнопленными. Одного военнопленного красноармейца по имени Аркадий мучили голодом, потом избили до потери сознания и пристрелили. Таким же мучительным пыткам немцы и полицаи подвергли в 1941 г. четырех пленных красноармейцев.

Всего по местечку было расстреляно и замучено ни в чем не повинных граждан 83 человека, увезено в Германию 40 человек.

З дакументаў Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі па ўстанаўленні і расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 72. Воп. 1. Спр. 241. Л. 85—86.

Такое забыць нельга

Адной з самых жахлівых праяў фашысцкага акупацыйнага рэжыму быў генацыд у адносінах да яўрэйскага насельніцтва. Па ўказанні Гітлера летам 1941 года пачалі распрацоўваць планы «канчатковага вырашэння яўрэйскага пытання». Гэтае «канчатковае вырашэнне» азначала знішчэнне ўсіх яўрэяў. Па звестках начальніка 4-га аддзела гестапа Германа Эйхмана, якому Гітлер даручыў правядзенне ў жыццё гэтай праграмы, было забіта 6 мільёнаў яўрэяў, што складала трэцюю частку яўрэяў усяго свету[1].

Звярыную палітыку знішчэння савецкіх грамадзян яўрэйскай нацыянальнасці гітлераўскія галаварэзы з бясприкладнай жорсткасцю ажыццяўлялі на часова акупіраванай тэрыторыі Беларусі, у тым ліку на Мазыршчыне. У снежні 1941 г. у раёне Рамашоў Роў было створана яўрэйскае гета, дзе людзі жылі ў невыносных умовах.

Напярэдадні новага 1942 г. гітлераўцы арганізавалі масавы расстрэл насельніцтва гета. Звыш 700 чалавек утапілі ў Прыпяці. Частка людзей, якіх папярэдзіў падпольшчык Крыцкі, паспела схавацца і пражыць яшчэ некаторы час. Апошнія ахвяры гета былі расстраляны ў чэрвені 1942 г. Расстрэлам кіравалі начальнік жандармерыі оберлейтэнант Тыццэ, обер-вахмістр Урліх і начальнік мазырскай паліцыі Падбярэзны, які выдзеліў «у дапамогу» нямецкай жандармерыі 10 паліцаяў. Масаваму знішчэнню падвергліся і цыганы, што на той час знаходзіліся ў Мазыры і на тэрыторыі раёна.

Успаміны людзей, што ўратаваліся ад смерці ў час крывавых антыяўрэйскіх акцый, пераканаўча сведчаць аб тым, як фашысцкі рэжым «вырашаў яўрэйскае пытанне» на Мазыршчыне.

[1] Приговор Международного Военного трибунала. Сборник «Нюрнбергский процесс». М., 1961. Т. 7. С. 401–402.

З успамінаў Д. Д. Шульман

Мая цётка Р. Л. Шнітман у часы нямецка-фашысцкай акупацыі жыла на станцыі Мазыр са сваім бацькам і дзвюма дочкамі трох і пяці гадоў. Муж яе знаходзіўся на фронце. Калі ў 1941 г. пачаліся масавыя расстрэлы яўрэяў, Роза Лейбаўна з бацькам і дзецьмі, узяўшыся за рукі, пайшлі ў Прыпяць і ўтапіліся. У 1945 г. вярнуўся з фронту яе муж. Ад суседзяў даведаўся аб гібелі жонкі, дзяцей і цесця. Пражыў ён нядоўга, ад раненняў і гора хутка памёр.

З успамінаў Ф. М. Курцэр

У пачатку вайны мае бацька і маці эвакуіраваліся з горада. Маці трапіла ў акружэнне і загінула, бацька не вярнуўся з фронту. Загінулі і мае два браты, Хаім і Арон. Я засталася з дзецьмі трох і пяці гадоў — Валяй і Валодзем. У пачатку акупацыі нямецкія карныя органы распачалі масавае знішчэнне мірнага насельніцтва. Асабліва жорстка яны адносіліся да яўрэяў і тых, каго падазравалі ў сувязях з партызанамі. Днём і ноччу не сціхалі стрэлы ў Мазыры і яго ваколіцах. Я бачыла, як псіхічна хворы мазыранін кінуўся з палкай на нямецкага афіцэра і тут жа быў застрэлены. Забілі гітлераўцы і майго дзеда Лазара Мільмана.

У верасні 1941 г. я бачыла расстрэл сям'і з трох чалавек. Іх гітлераўцы падазравалі ў захоўванні прадуктаў і вопратку для партызан. Многіх мазыран-яўрэяў заганялі ў Прыпяць і там расстрэльвалі. Да студзеня 1942 г. усё яўрэйскае насельніцтва было сагнана ў гета па вуліцы Рамашоў Роў. Там была і я з дзецьмі. У пачатку 1942 г. адною ноччу немцы пачалі масавы расстрэл яўрэяў. У загадзя вырытыя траншэі кідалі і забітых і жывых, засыпалі ўсіх зямлёй.

Калі нас вялі на расстрэл, мне ўдалося з дзецьмі ўцячы з калоны і дабрацца да Васілевіч. Там я ўладкава-

лася ў камісарыят прыбіральшчыцай. Перад вызваленнем Васілевіч, у канцы 1943 г., мяне вывезлі ў Германію. Працавала ў баўэра. Вясной 1945 г. нас вызваліла Чырвоная Армія.

З успамінаў Р. А. Шэрман

У гады вайны я была эвакуіравана на ўсход, вярнулася ў родны горад у верасні 1944 г. Суседзі, якія перажылі нямецкую акупацыю, расказалі мне, як нямецкія карнікі расстрэльвалі, вешалі, тапілі мазыран, асабліва яўрэяў. Каб пазбегнуць здзекаў і пакут, яўрэі спрабавалі ўцякаць, хавацца і нават канчалі жыццё самагубствам.

Так, у канцы 1941 г. вялікая група старых яўрэяў, якія не маглі схавацца або ўцячы, вырашылі спаліць сябе ў доме № 19 па вул. Пушкіна, па суседстве з домам, дзе я жыла да вайны. У доме сабралася да 40 чалавек. Падпаліць дом па жэрабю павінна была Гафштэйн Хая, якая і зрабіла гэта падрыхтаваным факелам. Згарэлі гаспадар дома Гафштэйн Эля, яго жонка Фейга, нявестка Соша, суседзі Гафштэйн Эер, ягоная жонка Хая, сын Шлёма, Коган Ізлаэль і іншыя.

Пасля вайны некаторыя жыхары Мазыра спрабавалі на месцы былога пажару пабудаваць дом. Але адмаўляліся ад гэтай задумы, бо пры падрыхтоўцы пляцоўкі выкопвалі шмат чалавечых касцей.

З успамінаў К. У. Харавец

Я бачыла жудасныя злачынствы, якія ўчынялі акупанты. У 1941 г. я пешшу хадзіла ў Магілёў, дзе быў вялікі лагер савецкіх ваеннапалонных. Там, па звестках, знаходзіўся мой швагер. З вялікімі цяжкасцямі я адшукала яго і выпрасіла ў немцаў. Ён быў змардаваны, вельмі худы.

Паўз наш дом гітлераўцы вадзілі на расстрэл людзей — туды, дзе сёння трыкатажная фабрыка і СШ № 4. Асуджаных на смерць прымушалі капаць сабе яму-магілу. Мне давялося бачыць знявечаных падпольшчыкаў Казачэнку, Міцуру, Майсеева, Канаша перад расстрэлам.

Была я сведкай і масавых расстрэлаў яўрэяў у раёне цяперашняга Кургана Славы. Іх вадзілі сюды па панядзелках і серадах. Расстрэльвалі яў-

Расстрэл мірных жыхароў Мазыра. 1943

Былы вязень канцлагера Баклеева Алена Савельеўна. Фота 1946 г.

рэяў і на тэрыторыі, дзе цяпер пед-інстытут. Помню, было гэта ў каляднае свята. У немцаў граў патэфон, даносіліся гукі іх маршаў...

Аднойчы на яўрэйскія могілкі гітлераўцы прывялі на расстрэл старога партызана з унукам-хлопчыкам гадоў пяці-сямі. Прымусілі старога капаць магілу, хлопчык плакаў...

З успамінаў А. М. Ваера

У пачатку вайны нам эвакуіравацца не ўдалося. Для барацьбы з варожымі дыверсантамі ствараліся знішчальныя батальёны з моладзі, якая не была мабілізавана на фронт. Пайшоў туды і я разам са сваім сябрам Мішам Салянікам. Нас уключылі ў групу разведкі. Салянікy выдалі вінтоўку, а мне, невысокаму ростам, чэхаславацкі карабін. Даручылі ахоўваць будынак абкама камсамола.

З набліжэннем фронту батальён пакінуў горад, але мне аб гэтым ніхто не паведаміў. Я не ведаў, дзе шукаць сваіх, і застаўся адзін. Маці параіла мне ісці з горада. Падаўся я ў вёску Кустаўніца. Мясцовыя здраднікі аб'явілі мяне партызанам, а маці маю, як яўрэйку, хацелі расстраляць. У гэты час у вёску прыйшла савецкая дыверсійная група і вызваліла нас. Тыя, хто нас хацеў забіць, былі расстраляны...

Маці вырашыла ісці ў вёску Навікі, дзе жыла яе стрыечная сястра з дочкамі. Аднойчы яны паслалі мяне ў Мазыр па соль. Гэта было складана. У горадзе я сустрэў цётку Голду з жоўтымі нашыўкамі на паліто, спераду і на спіне, — такія нашыўкі загадвалі насіць яўрэям.

Сярод ночы пачалася страляніна. Мы схаваліся ў склепе. Раніцай паліцэйскія нас адшукалі і выцягнулі. Дзяцей сагналі ў адзін дом. Потым усіх вывелі на вуліцу, пастроілі ў рады, скамандавалі ўзяцца за рукі і павялі. Куды нас гоняць, мы ведалі, усе плакалі. У канцы вуліцы Саета мяне аклікнуў паліцэйскі. Ён да вайны працаваў у міліцыі і часта дзяжурыў на плошчы Леніна, ведаў мяне. Спытаў, як я сюды трапіў. Падышоў да другіх паліцэйскіх і штосьці ім сказаў. Мяне вывелі з калоны. Дзяцей павялі да Прыпяці. Іх на маіх вачах напаткаў горкі лёс. Усіх загналі ў раку і расстралялі. Тую жудасную карціну я не здолею забыць да канца свайго жыцця...

Падрыхтаваў да друку

І. Піліпчук

Населеныя пункты Мазырскага раёна, знішчаныя гітлераўцамі і не адноўленыя пасля Вялікай Айчыннай вайны

Вёска Спрымачоў, у якой налічвалася 20 двароў і пражывала 123 чалавекі, знішчана 5 чэрвеня 1943 г. і пасля вайны не аднавілася. Такі ж лёс спасцігнуў і пасёлак на 27-м км вузкакалейнай чыгункі Ельск — Лельчыцы, каля в. Забалацце, дзе было 4 двары і жыло 18 чалавек. Пасёлак быў знішчаны карнікамі 28 ліпеня 1943 г. і не аднавіўся.

Бяроза, дубок, тры сасонкі...

Бяроза, дубок ды тры сасонкі... Гэта ўсё, што засталося ад вёскі Спрымачоў Асавецкага сельсавета, якая загінула ў агні ў 1943-м разам з большасцю яе жыхароў.

Прыгожыя тут мясціны... Паляны, густыя лясы і цяжкапраходныя балоты. Па лясных дарогах іншы раз цяжка

Населеныя пункты Мазырскага раёна, поўнасцю або часткова знішчаныя і адноўленыя пасля Вялікай Айчыннай вайны

Населены пункт	Двароў	Жыхароў	Знішчана		Час правядзення акцыі
			двароў	жыхароў	
Асавец	96	457	96	74	чэрвень 1943 г.
Асавецкая Буда	31	153	31	9	чэрвень 1943 г.
Балажэвічы	165	727	165	42	студзень 1943 г.
Барыскавічы	179	867	4	23	студзень 1944 г.
Белая	86	268	24	21	студзень 1944 г.
Буда-Казіміраўская	32	233	32	131	22 сакавіка 1943 г.
Булаўкі	48	246	4	1	студзень 1944 г.
Васькаўка	70	319	6	11	ліпень 1943 г.
Гіневічаў Груд	54	243	51	6	ліпень 1943 г.
Глініца	144	722	144	35	снежань 1942 г.
Дзербінка	63	281	63	30	14 ліпеня 1943 г.
Жахавічы	200	1000	200	52	30 ліпеня 1943 г.
Забалацце	67	320	61	46	сакавік 1943 г.
Заводны Востраў	76	396	76	32	5 жніўня 1943 г.
Зімавая Буда	57	253	57	9	лістапад 1942 г.
Зімовішчы Вялікія	96	307	96	11	чэрвень 1943 г.
Зімовішчы Малыя	126	390	126	27	чэрвень 1943 г.
Зялёны Мох	54	221	54	11	26 ліпеня 1943 г.
Казіміраўка	76	420	76	372	22 сакавіка 1943 г.
Камень	34	169	34	30	чэрвень 1942 г.
Каменка	84	328	84	20	ліпень 1943 г.
Касцюковічы	150	468	150	162	30 чэрвеня 1943 г.
Крушнікі	72	288	72	19	чэрвень 1943 г.
Крынічная Града	29	88	26	5	снежань 1942 г.
Летавішчы	19	80	19	15	ліпень 1943 г.
Лешня	245	686	233	34	ліпень 1943 г.
Лубня	60	320	59	2	чэрвень 1943 г.
Майсееўка	109	340	109	50	жнівень 1943 г.
Махнавічы	197	893	197	71	13 чэрвеня 1943 г.
Млынок	23	79	23	8	24 ліпеня 1943 г.
Мялешкавічы	370	860	370	90	24 ліпеня 1943 г.
Надаткі	64	200	17	20	1943 г.
Падлядзічы	35	158	35	8	12 чэрвеня 1943 г.
Перадрэйка	60	235	60	51	ліпень 1943 г.
Прудок	175	793	13	34	студзень 1944 г.
Раманаўка	98	383	98	28	чэрвень 1943 г.
Рудня Каменская	35	125	35	9	ліпень 1943 г.
Скалодзін	59	250	59	32	снежань 1942 г.
Скрыгалаў	334	1093	219	109	1943 г.
Слабада	264	845	23	98	1943 г.
Турбінка	36	196	36	2	ліпень 1943 г.
Хамічкі	101	312	7	21	ліпень 1943 г.
Шчакатава	68	177	68	20	ліпень 1943 г.

Нямецка-фашысцкі генацыд на Беларусі. Мн., 1995.

было не тое што праехаць, але і прайсці. А навокал раздолле...

У гады першай сусветнай і грамадзянскай войнаў жыхары Спрымачова ваявалі на франтах і ў партызанскіх атрадах. У трыццатыя гады стварылі калектыўную гаспадарку. Была адкрыта пачатковая школа, магазін. Палепшаны дарогі. Толькі б жыць ды радавацца...

Бяда прыйшла ў Спрымачоў у 1937 г., калі за некалькі начэй былі арыштаваны і вывезены невядома куды каля двух дзесяткаў мужчын — «ворагаў народа»... Гэта былі лепшыя працаўнікі вёскі. Але ў якіх толькі грахах не абвінавачвалі іх! Людзі зніклі назаў-

сёды. Дзесяць з іх, як стала вядома, ляжаць у мазырскай зямлі, астатнія загінулі невядома дзе.

Вайна... Мужчыны, што яшчэ былі ў вёсцы, пайшлі на фронт, у партызанскія атрады. Засталіся дзеці, жанчыны, старыя. Фашысцкія карнікі жорстка адпомсцілі мірным жыхарам за свае няўдачы, за смелыя аперацыі партызан.

Ворагі накінуліся на вёску, як зграя дзікіх драпежнікаў, на досвітку 5 чэрвеня 1943 г. Тых, хто не паспеў схавацца, расстралялі ці спалілі ў хатах. А ў адну з хат загналі больш за сто чалавек жыхароў навакольных вёсак, што хаваліся ў лясах, і таксама падпалілі. Колькі людзей загінула тут у тую летнюю раніцу... Невядома і сёння.

Закончылася вайна. Жыхары Спрымачова, што засталіся жывымі, пабудавалі на былых селішчах зямлянкі. Але з цягам часу разышліся па навакольных вёсках. Засталася пустка...

Сярод збажыны, што наліваецца штогод у гадавіну трагедыі важкім коласам, на месцы вёскі расце бяроза, да якой прытуліўся дубок, побач — тры сасонкі. Яны абкружылі абеліск — выяву маці ў жалобе, якая плача аб загінуўшых родных, аб вёсцы, што знікла з твару зямлі, аб забытых магілах...

М. Капач

Ахвяры фашысцкага тэрору

ГОРАД МАЗЫР

З актаў Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі па выяўленні і расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў:

...В Мозырской тюрьме и застенках других немецких карательных организаций было умерщвлено немцами не менее 350 человек. Все еврейское население города, главным образом женщины, дети и старики осенью 1941 года были собраны в «гетто» по ул. Ромашов Ров, где затем были расстреляны или потоплены в реке.

Всего расстрелянных, замученных граждан — 5530 человек, из них расстреляно — 4730 человек. В ходе расследования обнаружено:

На еврейском кладбище — 18 могил, число трупов в каждой от 50 до 55 человек.

На ул. Пушкина, на бывшей усадьбе тюрьмы — 5 могил — 275 человек.

В урочище Ромашов Ров в овраге — 4 могилы — 850 трупов.

В овраге на пути из г. Мозыря в д. Бобры — 2 могилы — 1000 человек.

В конце ул. Свидовка — 2 могилы — 600 человек.

Часть расстрелянных зарывалась в землю живыми.

Извлечено трупов — 4032.

ДАРФ. Ф. 7021. Воп. 91. Л. 6—19.

Камісіі па падрыхтоўцы гісторыка-дакументальнай хронікі «Памяць» удалося ўстанавіць імёны толькі 623 закатаваных і расстраляных жыхароў.

Загінулі ў 1941 г.

БЕКЕРМАН Абрам Майсеевіч (1902 г.)
БЕКЕРМАН Бейля Абрамаўна (1902 г.)
БЕКЕРМАН Доба Абрамаўна (1918 г.)
БЕКЕРМАН Рыгор Абрамавіч (1937 г.)
ВАЙСМАН Меер Юдкавіч (1867 г.)
ГАМБУРГ Моталь (1870 г.) і яго дзеці **Абрам** (20 гадоў) і **Рахіль** (18 гадоў)
ГАМБУРГ Рыва Абрамаўна (1880 г.)
ГАРЭЦКАЯ Геня (16 гадоў), **Фрыда** (5 гадоў) і **Янкель** (4 гады)
ГРАЙФЕР Хана Якаўлеўна (1911 г.) і яе дзеці **Геня** (10 гадоў), **Паліна** (8 гадоў) і **Лёва** (1 год)
ГУХМАН Бася Мееравна (1860 г.)
ГУХМАН Янкель Юдавіч (1860 г.)
ДУБРАЎ Аляксей Мікалаевіч (1890 г.), старшыня калгаса, расстраляны ў лістападзе 1941 за сувязь з партызанамі.
ЖУКОЎСКАЯ Марыля Лаўрэнцьеўна (1898 г.)

ЗАГАЛЬСКІ Барыс Янкелевіч (1881 г.) і яго жонка **Бася Зелікаўна** (1882 г.)
ЗАЛАТАРОВА Лідзія Паўлаўна (1904 г.)
ЗАЛАТАРОВА Ніна (5 гадоў)
ЗАЛАТНІК Нісель (1867 г.)
ЗАЛАТНІК Сара (1862 г.)
ЗАРЭЦКІ Янкель Майсеевіч (1882 г.)
ЗАЯЦ Фідга Рыгораўна (1890 г.)
ЗАЯЦ Беба Ісакаўна (1928 г.)
ЗАЯЦ Карл (11 гадоў) і **Роза** (10 гадоў)
ІОФЕ Лея Сіманаўна (1909 г.)
ІОФЕ Сара Лазараўна (1923 г.), **Броня** (1910 г.) і **Лёва** (10 гадоў)
КАГАБАЕЎ Эдзік (1 месяц)
КАГАНОВІЧ Бася Іцкаўна (1864 г.)
КАЛІНОЎСКІ Сімон Беркавіч (1899 г.)
КАЛІНОЎСКАЯ Марыля (16 гадоў), **Міра** (12 гадоў), **Соня** (9 гадоў) і **Абрам** (9 гадоў)
КАРПАЎ І. Я.
КАРЧЭЎСКІ Сёма Хаімавіч (1911 г.) і яго сын **Лёня** (7 гадоў)
КАЦМАН Бейля Рувімаўна (1896 г.) і яе дзеці **Алнір** (13 гадоў), **Мендэль** (10 гадоў) і **Бася** (7 гадоў)
КАЦМАН Янкель Нахімавіч (1875 г.)
КАЦМАН Яша Моўшавіч (1878 г.)
КАЧЭНЯ Кірыла Яўхімавіч (1907 г.), яго жонка **Антаніна Рыгораўна** (1900 г.) і сын **Коля** (4 гады)
КОЙФМАН Хая Беньямінаўна (1917 г.)
КОЙФМАН Барыс Аляксандравіч (4 гады)
КОЙФМАН Іда Аляксандраўна (3 гады)
КУТМАН Фіра Абрамаўна (1905 г.)
КУТМАН Хаім Давыдавіч (1902 г.) і яго дзеці **Фрыда** (4 гады) і **Додзік** (3 гады)
ЛУТЦ Юліс Отавіч, яго жонка **Лізавета Лявонаўна** і дачка **Паўліна**
МАРОЗ Ульяна (1886 г.)
МІНЕВІЧ Іосіф Хацкелевіч (1870 г.)
РАЕЎСКІ Фядос Яўхімавіч (1886 г.)
РАГАВА Клаўдзія Васілеўна (1919 г.)
РОЗІН Гірш Абрамавіч (1860 г.)
РУДАКОЎСКІ Меер Яўсеевіч (1880 г.)
РУДЗЯНЕЦ Андрэй Данілавіч (1902 г.)
РЭВУТ Якаў Рыгоравіч (1896 г.)
СУРШІН Фаня (11 гадоў), **Сіма** (10 гадоў), **Абрам** (9 гадоў) і **Рахіль** (8 гадоў)
УЗЕНЬ Праскоўя Маркаўна (1904 г.)
УЗЕНЬ Давыд Лазаравіч (1928 г.)
ФРЫДМАН Янкель Хайкавіч (1860 г.)
ФРЭНКЛАХ Соня Віктараўна (1880 г.)
ФРЭНКЛАХ Ісак Ніселевіч (1928 г.)
ФРЭНКЛАХ Віктар Ошаравіч
ФРЭНКЛАХ Шафіра Юдаўна (1870 г.)
ФРЭНКЛАХ Дзвейра Віктараўна (1890 г.)
ФРЭНКЛАХ Сара (8 гадоў)
ФРЭНКЛАХ Хая Самуілаўна (1884 г.)
ШАЙКО Надзея Аляксееўна (1908 г.)
ШВАРЦМАН Якаў (12 гадоў)
ШНІТМАН Берл Лейбавіч (1915 г.)
ШНІТМАН Роза (22 гады)
ШНІТМАН Рахіль (6 гадоў)
ШНІТМАН Эстэр (3 гады)
ШЭЙКІНА Сара Мендзелеўна (1868 г.)
ШЭЙКІН Лейба Іцкавіч (1879 г.)
ШЭЙКІНА Бася Пінхусаўна (1869 г.)
ШЭХТМАН Гірш Ісмайлавіч (1859 г.)
ШЭХТМАН Рахіль Моўшаўна (1874 г.)
ШЭХТМАН Сара Моталеўна (1878 г.)
ЭДЭЛЬШТЭЙН Сара Якаўлеўна (1891 г.)
ЭЛЬКІН Анатоль (4 гады)
ЭЛЬКІНА Голда (1894 г.)
ЭЛЬКІН Кім (5 гадоў)
ЭЛЬКІНА Марыля (1914 г.)
ЯКУШ Платон Мартынавіч (1865 г.)
ЯКУШ Хрысціна Аляксееўна (1885 г.)
ЯНДУЛЬСКАЯ Станіслава Лявонаўна (1902 г.)
ЯНДУЛЬСКІ Станіслаў Лявонавіч (1907 г.)
ЯНДУЛЬСКІ Тадэвуш Лявонавіч (1909 г.)
ЯЦКО Васіль Арцёмавіч (1924 г.)

Загінулі ў 1942 г.

АГАЛЕЦ Праскоўя Міхайлаўна (1913 г.)
АГАЛЕЦ Таццяна Міхайлаўна (1924 г.)
АГАЛЕЦ Міхаіл Арцёмавіч (1875 г.)
АНЦІПЕНКА Іосіф Маратавіч (1886 г.)
АНЦІПЕНКА Мара Міхайлаўна (1892 г.)
БАБРОЎСКАЯ Голда Шаелеўна (1881 г.)
БАГАТЫРЭВІЧ Аляксандр Пятровіч (1914 г.)
БАЛЕЎ Даніла Іванавіч (1907 г.)
БАРГМАН Нісель Хаімавіч (1892 г.)
БАРКОЎСКІ Канстанцін Рыгоравіч (1896 г.)
БАРКОЎСКІ Анатоль Канстанцінавіч (1925 г.)
БАРКОЎСКІ Леў Канстанцінавіч (1923 г.)
БАРКОЎСКАЯ Тамара (1927 г.)
БАРКОЎСКІ Іосіф Сцяпанавіч (1890 г.)
БАРКОЎСКАЯ Марыя Львоўна (1910 г.)
БАРКОЎСКІ Уладзімір Іосіфавіч (1923 г.)
БАРКОЎСКІ Язэп Аляксандравіч (1924 г.)
БАРКОЎСКІ Ігар Аляксандравіч (1931 г.)
БАШКІН Гірш Сіманавіч (1 год)
БАШКІНА Соня Лейбаўна (1917 г.)
БАШКІНА Фіма Сіманаўна (3 гады)
БЕЙНЕНСОН Вольф Рыгоравіч (1868 г.)
БЕЙНЕНСОН Соня Вольфаўна (1900 г.)
БЕКЕРМАН Рыгор Абрамавіч (1920 г.)
БЕКФМАН Абрам Майсеевіч (1901 г.)
БЕЛКІН Барыс Абрамавіч (1875 г.)
БІБЕРМАН Хая Натанаўна (1888 г.) і яе дзеці **Берта** (7 гадоў), **Берка** (5 гадоў) і **Фаня** (2 гады)
БІКМАН Фіра Ізраілеўна (5 гадоў)
БОБР Аляксей Паўлавіч (1889 г.)
БОБР Цімафей Пятровіч (1871 г.)
БРАГІНСКАЯ Гіта Шлёмаўна (1895 г.)
БРАГІНСКАЯ Роза Абрамаўна (1910 г.)
БРЫСКМАН Сара Яўсеевна (1911 г.)
БУДОЎСКІ Іосіф Янкелевіч (1928 г.)
БУДОЎСКАЯ Ося Аронаўна (1918 г.)
БУДОЎСКАЯ Фаня Якаўлеўна (1881 г.)
БУДОЎСКАЯ Фрума Мееравна (1903 г.)
БУДОЎСКАЯ Цыта Мееравна (1899 г.)
БУРНІШТЭЙН Леў Шаевіч (1912 г.)
БУРНІШТЭЙН Фаня Самуілаўна (1850 г.)

БУРШТЭЙН Шэйна-Фейга Шмулеўна (1860 г.)
БУХМАН Абрам Шлёмавіч (1916 г.)
БУХМАН Нахім Айзікавіч (1860 г.)
БЯРНАЦКАЯ Дзвейра Ісакаўна (1871 г.)
БЯРНАЦКІ Берка Мордухавіч (1 год)
БЯРНАЦКІ Лейба Беркавіч (1898 г.)
БЯРНАЦКАЯ Фрэйда Аронаўна (1898 г.)
БЯРНАЦКАЯ Хася Лейбаўна (1922 г.)
БЯРНАЦКІ Абрам Лейбавіч (1926 г.)
БЯРНАЦКІ Ісак Лейбавіч (1928 г.)
БЯРНАЦКІ Іосіф Янкелевіч (1890 г.)
ВАЙСМАН Барыс Аўрамавіч (1876 г.)
ВАЙСМАН Голда Тавелеўна (1913 г.)
ВАЙСМАН Тавель Рувімавіч (5 гадоў)
ВАЙСМАН Фейга Сролеўна (1883 г.)
ВАЙСМАН Хана Гіршаўна (1876 г.)
ВАЙСМАН Эстэр Іосіфаўна (1861 г.)
ВАЙСМАН Эстэр Еселеўна (1859 г.)
ВАЙСМАН Янкель Лейзаравіч (1931 г.)
ВАЙСМАН Фейга Меераўна (1881 г.)
ВАЛЬПЕРТ Сара Гіршаўна (1863 г.)
ВАСЕРМАН Голда (1907 г.)
ВАСЕРМАН Іосіф Бенцыянавіч (1905 г.) і яго сын **Леў** (13 гадоў)
ВЕКСЛЕР Сендэр Мееравіч (1891 г.), яго жонка **Нахіма Айзікаўна** (1886 г.) і іх дзеці **Мера** (1918 г.) і **Хая** (1911 г.)
ГАКХМАН Нахама Давыдаўна (1891 г.)
ГАМБУРГ Рахіль Мордухаўна (1926 г.)
ГАМБУРГ Соня Мордухаўна (1913 г.)
ГАМБУРГ Рыва Ізраілеўна (4 гады)
ГАНІКМАН Цыля Давыдаўна (1892 г.)
ГАРАВАЯ Хана Герцаўна (1903 г.) і яе дзеці **Геня** (17 гадоў), **Клара** (12 гадоў), **Лёва** (4 гады) і **Нісель** (3 гады)
ГАРАВАЯ Хана Зелікаўна (1876 г.)
ГАРЭЛІК Фейга (1886 г.)
ГАЎРЫЛЕНКА Ніна Майсееўна (1914 г.)
ГАФШТЭЙН Леў Якаўлевіч (1927 г.)
ГАФШТЭЙН Юрый Якаўлевіч (3 гады)
ГАФШТЭЙН Бэла Мулеўна (6 гадоў)
ГАФШТЭЙН Лейзер Іцкавіч (1863 г.)
ГАФШТЭЙН Зуся (1887 г.)
ГАФШТЭЙН Хана Цалераўна (1895 г.)
ГАФШТЭЙН Бася Мордухаўна (1870 г.)
ГЕЙДЭЛЬМАН Геся Беркаўна (1925 г.)
ГЕЙДЭЛЬМАН Роня Сролеўна (1870 г.)
ГЕРДАЎ Абрам Гіршавіч (1869 г.)
ГЕРДАВА Рыва Беркаўна (1877 г.)
ГІЗУНТЭРМАН Аркадзь (5 гадоў)
ГІНЗБУРГ Хая Фрэмаўна (1905 г.) і яе дзеці **Эдзік** (17 гадоў), **Дора** (4 гады) і **Клара** (3 гады)
ГІНЗБУРГ Мордух Самойлавіч (1890 г.)
ГЛІНЕР Ніна Паўлаўна (1933 г.)
ГЛІНЕР Леанід (3 гады)
ГОЛУБ Арон Вольфавіч (1880 г.)
ГОЛЬФМАН Ізя (3 гады)
ГОЛЬФМАН Арон Мошкавіч (1870 г.)
ГОЛЬФМАН Барыс Левімавіч (1918 г.)
ГОЛЬШМІТ Злата Абаўна (1907 г.)
ГОЛЬШСКІ Абрам Беніямінавіч (1926 г.)
ГОМАН Сара Ніселеўна (1925 г.)
ГОНІКМАН Цына Давыдаўна (1892 г.)
ГОНКІНА Эстэр (1870 г.)
ГОТЛІБ Эйдэль Гіршавіч (1872 г.)
ГОФМАН Хаім Гіршавіч (1892 г.)
ГРЫНБУРГ Мордух Самуйлавіч (1890 г.)
ГРЫЦКЕВІЧ Тацяна (90 гадоў), **Ліля** (5 гадоў) і **Валянцін** (4 гады)
ГРЭНАДЗЁР Роза Моўшаўна (1896 г.)
ГРЭНАДЗЁР Хася (1851 г.)
ГУЗМАН Мар'яна Майсееўна (1879 г.)
ГУЗМАН Гірш Сааравіч (1876 г.)
ГУРВІЧ Гейза Шайкаўна (1864 г.)
ГУТМАН Люба Шмуйлаўна (1872 г.)
ГУТМАН Малка Сролеўна (1917 г.)
ГУТМАН Рахіль Беркаўна (1861 г.)
ГУТМАН Хая Юдэлеўна (1891 г.)
ГУТЭРМАН Гэля Барысаўна (1892 г.)
ГУТЭРМАН Рыва Моўшаўна (1881 г.)
ГУХМАН Айзік Шмулавіч (1889 г.)
ГУХМАН Хася Яўхімаўна (1904 г.)
ДАМІНІКОЎСКІ Напалеон Карлавіч (1895 г.)
ДВОРАК Міхаіл Аляксандравіч (1912 г.)
ДЗЕХТУР Фісель Янкелевіч (1894 г.)
ДЗЕХТУР Фрыда Борухаўна (1894 г.)
ДЗЕХТУР Хаім Янкелевіч (1883 г.) і яго дзеці **Берта** (16 гадоў), **Борух** (16 гадоў), **Рыма** (15 гадоў), **Рахіль** (13 гадоў) і **Яша** (10 гадоў)
ДЗЕХТЭР Зелда Мордухаўна (1891 г.)
ДЗЯГЦЯР Міхаіл Вольфавіч (1895 г.)
ДЗЯГЦЯР Янкель Нехімавіч (1894 г.)
ДУБРАЎ Адам Аляксеевіч (1887 г.) і яго сын **Вадзім** (5 гадоў)
ДУБРОВА Надзея Лук'янаўна (1916 г.)
ДУБРОВА Ганна Аляксееўна (1920 г.)
ДУДЗЯНЕЦ Андрэй Данілавіч (1902 г.)
ДУХАН Меер (13 гадоў) і **Лізавета** (4 гады)
ДУХІНА Эля Меераўна (1917 г.)
ДУХІН Марат Саламонавіч (1928 г.)
ЕФІМОВІЧ Мікалай Андрэевіч (1925 г.)
ЗАЙЧЫК Цыля Іцкаўна (1883 г.)
ЗАЙЧЫК Фіра Іосіфаўна (1910 г.)
ЗАЙЧЫК Соня Анатольеўна (9 гадоў)
ЗАРЭЦКАЯ Бейля Хонаўна (1882 г.)
ЗАРЭЦКАЯ Гензель Янкелеўна (1876 г.)
ЗАРЭЦКАЯ Голда Самуілаўна (1900 г.)
ЗАРЭЦКАЯ Іда (17 гадоў), **Самуіл** (14 гадоў) і **Арон** (10 гадоў)
ЗАРЭЦКАЯ Броха Зелікаўна (1883 г.)
ЗАРЭЦКІ Барыс Янкелевіч (1876 г.)
ЗАРЭЦКАЯ Фейга Невахаўна (1875 г.)
ЗАРЭЦКІ Мулік Есупавіч (12 гадоў)
ЗАРЭЦКІ Есуп (1900 г.)
ЗАРЭЦКАЯ Сара Есупаўна (1929 г.)
ЗАХАРЧАНКА Ганна Аляксандраўна (1919 г.)
ЗАЯЦ Сара Ісакаўна (1919 г.)
ЗЕЛЬДЗІНА Сара Калманаўна (1876 г.)
ЗЕЛЬДЗІНА Раіса Хілеўна (1881 г.)
ЗЕЛЬДЗІНА Геня Лейбаўна (1924 г.)
ЗЕЛЬДЗІНА Ада Лейбаўна (1925 г.)
ЗІНДМАН Бася Лейбаўна (1865 г.)
КАВАЛЕРЧЫК Сара Абрамаўна (1865 г.)
КАГАН Фрума Германаўна (1879 г.)
КАГАНОВІЧ Лена Давыдаўна (1907 г.) і яе

дзеці **Уладзімір** (13 гадоў) і **Юрый** (3 гады)

КАЙНЕНСОН Вольф (1869 г.)

КАЙНЕНСОН Соня (1900 г.)

КАЛЕВАТАВА Ганна Ільінічна (1925 г.)

КАЛІНОЎСКАЯ Броня Сендэраўна (1874 г.)

КАЛІНОЎСКАЯ Роза Лейбаўна (1900 г.)

КАЛІНОЎСКІ Лёва (12 гадоў), **Марат** (7 гадоў) і **Фелікс** (5 гадоў)

КАЛІНОЎСКАЯ Броха Іоселеўна (1876 г.)-

КАЛІНОЎСКАЯ Рахіль Моталеўна (1876 г.)

КАМБАРОЎСКАЯ Вольга Дзям'янаўна (1897 г.)

КАМБАРОЎСКАЯ Стася Навумаўна (1914 г.)

КАМБАРОЎСКАЯ Хамеля (10 гадоў) і **Святлана** (2 гады)

КАМБАРОЎСКІ Лейба (1903 г.) і **Клара** (5 гадоў)

КАМІСАРЧЫК Абрам Залманавіч (1865 г.)

КАМІСАРЧЫК Тамара Моўшаўна (1874 г.)

КАМІСАРЧЫК Фейга Аронаўна (1871 г.)

КАМЯНЕВІЧ Гірш Сіманавіч (1890 г.)

КАМЯНЕВІЧ Софія Майсееўна (1920 г.)

КАНАВАЛЬЧУК Мікалай Мікалаевіч (1903 г.)

КАРАБКО Броха Лейбаўна (1906 г.)

КАРАБКО Хаім Мордухавіч (1874 г.)

КАРДАШ Ніна Сяргееўна (1923 г.), студэнтка педтэхнікума, закатавана ў хойніцкай турме 30.12.1942.

КАРОБАЧКА Роза Барысаўна (1900 г.)

КАРОБАЧКА Міхаіл Барысавіч (1920 г.)

КАРОБАЧКА Дзіма (9 гадоў) і **Святлана** (1 год)

КАРПМАН Шэйна Іцкаўна (1872 г.)

КАРСАКОЎ Трафім Іванавіч (1857 г.)

КАРЧЭЎСКАЯ Нейма Халілаўна (1875 г.)

КАРЧЭЎСКАЯ Соня Ісакаўна (1911 г.)

КАРЧЭЎСКІ Сёма (4 гады) і **Лёня** (17 гадоў)

КАЦАВА Хася Мордухаўна (1900 г.)

КАЦАЎ Бора Вольфавіч (1898 г.) і **Уладзімір** (1 год)

КАЦМАН Хая-Сара Аўнераўна (1866 г.)

КАЦМАН Ісак Цалеравіч (1896 г.) і яго дзеці **Валя** (7 гадоў) і **Любоў** (4 гады)

КАЦМАН Геня Іосіфаўна (1916 г.)

КАЦМАН Іцка Майсеевіч (1874 г.)

КАЦНЕЛЬСОН Міра Навахаўна (1896 г.)

КАЦНЕЛЬСОН Рыва (9 гадоў) і **Янкель** (6 гадоў)

КАШАЛЕВІЧ Гірш (1890 г.)

КЕБЕЦ Мікалай Лаўрэнцьевіч (1924 г.)

КІМБАРАЎСКІ Натан Лейбавіч (1925 г.)

КЛУГЕРМАН Хася Беркаўна (1872 г.) і **Ювa** (10 гадоў)

КЛЯМАР Леанід (14 гадоў)

КОЙХМАН Раіса Мендэлеўна (1900 г.)

КОЛІК Міхля Лейбаўна (1926 г.)

КОЛІК Дзвейра Янкелеўна (1923 г.)

КОЛІК Фрыда Сендэраўна (1890 г.)

КОЛІК Хая Яўсееўна (1852 г.)

КОЛІК Ханон Лейбавіч (1928 г.)

КОЛІК Сендэр Хонавіч (1888 г.)

КОЛІК Ася Мееараўна (1910 г.)

КОЛІК Соня (12 гадоў), **Іда** (9 гадоў) і **Беня** (7 гадоў)

КОФМАН Зяма Беньямінавіч (1903 г.)

КОФМАН Фая Ніселевіч (1892 г.)

КОФМАН Шая Ізраілевіч (1891 г.)

КОФМАН Рая Львоўна (1900 г.)

КОФМАН Грыша (12 гадоў) і **Бэла** (7 гадоў)

КОЦІК Невах Мордухавіч (1851 г.)

КОЦІК Эля Невахаўна (1905 г.)

КОЦІК Рыва Моталеўна (7 гадоў), **Берка** (6 гадоў) і **Лія** (2 гады)

КРУКОЎСКІ Антон Натанавіч (1920 г.) і яго сын **Іван** (4 гады)

КРУЦІКАВА Рая (5 гадоў)

КРЫЦКАЯ Эстэр-Голда Абрамаўна (1888 г.)

КУЗЬМІЧ Аляксандр Пятровіч (1902 г.)

КУЗЬМІЧ Эстэр (1865 г.)

КУРМАЗ Ганна Сцяпанаўна (1900 г.)

КУРМАЗ Матруна Сцяпанаўна (1909 г.)

МАСКОЎСКІ Зяма Аронавіч (1911 г.)

МІЛЬМАН Бася Элеўна (1876 г.)

МІЛЬМАН Лазар (1857 г.)

МІЛЯЎСКАЯ Хана Ашэраўна (1899 г.)

МІЛЯЎСКАЯ Клара Сцяпанаўна (1927 г.)

МІНЕВІЧ Нахман Шэвелевіч (1876 г.)

МІНКОЎСКІ Люсік Мордухавіч (1927 г.)

МІНЧУК Сынклеш Канстанцінавіч (1890 г.)

МІХАЙЛАЎ Уладзімір Іванавіч (1897 г.)

МУЗЫКАНТ Хая Бенцыянаўна (1892 г.)

МУЗЫКАНТ Клара Аронаўна (1917 г.)

НАЙМАН Бася (1874 г.)

НАРАЎЛЯНСКАЯ Хана Нахімаўна (1901 г.)

НАРАЎЛЯНСКІ Меер Нохімавіч (1902 г.)

НАРАЎЛЯНСКІ Іцка Нохімавіч (1901 г.) і яго дзеці **Фрыда** (14 гадоў), **Рафаэль** (12 гадоў), **Бася** (11 гадоў), **Ліза** (10 гадоў), **Моталь** (6 гадоў) і **Шлёма** (5 гадоў)

НЕЙТМАН Міхаіл Яўхімавіч (1915 г.) і яго дачка **Рыва** (13 гадоў)

НЕЙТМАН Хаім Шлёмавіч (1880 г.)

НІСНЕВІЧ Хаім Якаўлевіч (1882 г.)

НІСНЕВІЧ Генадзь Веньямінавіч (1918 г.) і яго дачка **Юля** (12 гадоў)

НІСНЕВІЧ Соня (8 гадоў), **Майсей** (6 гадоў), **Нэля** (4 гады) і **Генадзь** (1,5 года)

ПАРТНАЯ Хая Рыгораўна (1906 г.)

ПЕКУРОЎСКАЯ Фрэйда Рувімаўна (1860 г.)

ПЕТЛАХ Сямён Самуілавіч (1904 г.)

ПЕТЛАХ Роза Сіманаўна (1891 г.) і яе дзеці **Моня** (8 гадоў) і **Берта** (7 гадоў)

ПІКОЎСКІ Абрам Тэвелевіч (1882 г.)

ПІКОЎСКІ Тэвель Хаймавіч (1864 г.)

ПІНСКАЯ Сара Беркаўна (1904 г.) і яе дзеці **Барыс** (10 гадоў), **Нохім** (7 гадоў) і **Ева** (2 гады)

ПІНСКАЯ Фейга Аронаўна (1861 г.)

ПРАКОПЧЫК Яўхім'я Навумаўна (1869 г.)

РАБІНОВІЧ Эстэр Цалеўна (1884 г.)

РАБІНОВІЧ Меер Эльевіч (1892 г.)

РАВІКОЎСКІ Абрам Барысавіч (1885 г.)

РАВІКОЎСКІ Іцка Давыдавіч (1870 г.)

РАВІКОЎСКІ Меер Элевіч (1881 г.)

РАГІНСКАЯ Фаня Шлёмаўна (1876 г.)

РАДАМІСЕЛЬСКІ Гея Сіманавіч (1878 г.)
РАДАМІСЕЛЬСКІ Іосіф Лейбавіч (1876 г.)
РАДНЕЎСКІ Сяргей Паўлавіч (1908 г.)
РАСКІНА Бася Давыдаўна (1899 г.) і яе дзеці **Сара** (6 гадоў) і **Соня** (4 гады)
РАСОШАНКА Дзям'ян Васілевіч (1888 г.)
РОГАВА Хая Барысаўна (1918 г.) і яе дзеці **Фелікс** (4 гады) і **Анатоль** (1 год)
РОЗЕНБЕРГ Рахіль Моўшаўна (1868 г.)
РОЗЕНФЕЛЬД Рона (3,5 гады)
РОНЬКІНА Эстэр Самуйлаўна (1866 г.)
РУБІНШТЭЙН Яўхім Абрамавіч (1913 г.)
РУДЗЬКОЎСКІ Зяма Аронавіч (1911 г.)
РЫБАКОВА Анастасія Філімонаўна (1890 г.)
РЫБАКОЎ Андрэй Іванавіч (1900 г.)
РЭБАК Карл Андрэевіч
РЭЧЫЦКІ Міхаіл Фядосавіч (1906 г.) і яго **сястра**
САВІЧ Іван Сцяпанавіч (1872 г.)
САНДАМІРСКАЯ Цыля Янкелеўна (1896 г.)
САНДАМІРСКАЯ Генеша Янкелеўна (1871 г.)
САНДАМІРСКІ Янкель Саламонавіч (1871 г.)
САФОНАЎ Мітрафан Пятровіч (1906 г.) і яго дзеці **Валянціна** (2 гады) і **Софія** (1 год)
СЕЛІВОНЧЫК Яўген Уладзіміравіч (1894 г.)
СІМАНОВІЧ Вульф Іосіфавіч (1862 г.) і яго дачка **Раіса** (10 гадоў)
СІМАНОВІЧ Голда Вульфаўна (1888 г.)
СІРОТА Гейза Баркаўна (1871 г.)
СЛУЦКАЯ Соня Ісакаўна (1910 г.)
СЛУЦКАЯ Роза Ісакаўна (1912 г.)
СТАЛЯР Хана Лейбаўна (1870 г.)
СУХАРЭНКА Сара Яўсееўна (1870 г.)
ТРАЙБЕРМАН Лія Абрамаўна (1906 г.)
ТРАЙБЕРМАН Серфель (7 гадоў)
ТРАЙБЕРМАН Рахіль (5 гадоў)
УРЭЦКІ Нохім Беркавіч (1864 г.)
УРЭЦКАЯ Соня Сролеўна (1913 г.)
УРЭЦКАЯ Клара Аронаўна (1900 г.)
УРЭЦКАЯ Поля Якаўлеўна (1918 г.)
УРЭЦКАЯ Алена (12 гадоў)
УРЭЦКІ Якаў (7 гадоў)
УРЭЦКАЯ Клара Беніцыянаўна (1900 г.)
УРЭЦКІ Меер Залманавіч (1887 г.)
ФАЙНБЕРГ Соня Янкелеўна (1892 г.)
ФЕЙГЕН Іосіф Лейбавіч (1875 г.)
ФЕЙГЕН Феня Саламонавіч (1880 г.)
ФЕЙЧЫН Геня Беньямінавіч (1880 г.)
ФЕЛЬДЗЮН Хаім Мордухавіч (1924 г.)
ФІНБЕРГ Хая Нохімаўна (1885 г.)
ФІНБЕРГ Сулія Янкелеўна (1887 г.)
ФІТЭРМАН Соня Майсееўна (1924 г.)
ФІТЭРМАН Фаня Беркаўна (1908 г.)
ФІЦНЕР Беніямін Лейбавіч (1882 г.)
ФРУМАН Анатоль Давыдавіч (1913 г.)
ФРЫДМАН Лейзер Элевіч (1884 г.)
ФРЫДМАН Сямён Лазаравіч (1927 г.)
ФРЫДМАН Роза Лейбаўна (1888 г.)
ФРЫДМАН Ева Шмулеўна (1920 г.)
ФРЫДМАН Лейба (12 гадоў)
ФРЫДМАН Хая Меераўна (1873 г.)
ФРЫДМАН Берка Халімонавіч (1886 г.)
ФРЫДМАН Шлёма Лейбавіч (1990 г.)
ФРЫДМАН Эцыля Меераўна (1905 г.)
ФРЫДМАН Нісель Мееравіч (1866 г.) і яго дзеці **Рыва** (14 гадоў) і **Шлёма** (11 гадоў)
ФРЫДМАН Нахама Невахаўна (1885 г.)
ФРЫДМАН Нейля Мешараўна (1890 г.)
ФРЫДМАН Саралея Іцкаўна (1877 г.)
ФРЭНКЛАХ Юда (12 гадоў)
ФРЭНКЛАХ Мася (11 гадоў)
ФРЭНКЛАХ Цыля Меераўна (1912 г.)
ФРЭНКЛАХ Зіна Меераўна (1915 г.)
ФРЭНКЛАХ Любоў Львоўна (1909 г.)
ФРЭНКЛАХ Ента Хелеўна (1885 г.)
ФРЭНКЛАХ Софія (12 гадоў)
ФРЭНКЛАХ Анатлія Халоеўна (1892 г.) і яе дзеці **Якаў** (12 гадоў) і **Ida** (3 гады)
ФУНК Лея Вольфаўна (1902 г.) і яе дзеці **Уладзімір** (12 гадоў), **Маня** (5 гадоў) і **Гірш** (2 гады)
ФУРМАН Яўхім Маркавіч (1914 г.)
ФУТАРАНСКАЯ Рахіля Уладзіміраўна (1865 г.)
ХАОН Хая Ханонаўна (1888 г.)
ХАОН Сендэр Ханонавіч (1892 г.)
ХАОН Фрыда Сендэраўна (1890 г.)
ХАОН Двойра Якаўлеўна (1923 г.)
ХАОН Міхля Лейбаўна (1926 г.)
ХАОН Лейба (14 гадоў)
ХАРХУРЫН Рыгор (14 гадоў)
ХАЧЫНСКАЯ Вольга Абрамаўна (1913 г.)
ХАШКОВА Соня Рыгораўна (1913 г.)
ХАШКОВА Мая (8 гадоў) і **Леанід** (3 гады)
ХЛУСЦІНА Шэйна Янкелеўна (1865 г.)
ЦВЯТКОЎ Мікалай Якаўлевіч (1907 г.)
ЦЕЛЕШ Рыгор Антонавіч (1907 г.)
ЦЭЙЛЕЎСКАЯ Бейля Сролеўна (1902 г.)
ЦЭНТНЕР Моўша (1860 г.)
ЧУХМАН Айзік Лейбавіч (1895 г.)
ЧУХМАН Бася Тавелеўна (1869 г.)
ЧУХМАН Бася Меераўна (1860 г.)
ЧУХМАН Хася Яўхімаўна (1904 г.)
ЧУХМАН Янкель Юдавіч (1860 г.)
ШАБАНОВІЧ Абрам Ніселевіч (1868 г.)
ШПІТАЛЬНІК Матля Юдаўна (1866 г.)
ШУЛЬМАН Майсей Міхайлавіч (1868 г.)
ШУЛЬМАН Хаім Лейбавіч (1884 г.), яго жонка **Хася Лейзераўна** (1886 г.) і іх дзеці **Рыва** (17 гадоў), **Сара** (15 гадоў), **Лазар** (13 гадоў), **Рыгор** (11 гадоў), **Генік** (3 гады)
ШУЛЬМАН Барыс Майсеевіч (1892 г.), яго жонка **Маня Бенядзіктаўна** (1914 г.) і іх дзеці **Рыта** (16 гадоў) і **Сіма** (1 год)
ШУМАК Сяргей Кірэевіч
ШУСТЭРМАН Бейла Голдаўна (1905 г.)
ШУСТЭРМАН Ася (6 гадоў)
ШУСТЭРМАН Ліза Нохімаўна (1904 г.)
ШУСТЭРМАН Ханя (7 гадоў)
ШУСТЭРМАН Хая Элеўна (1890 г.)
ШУСТЭРМАН Яўгенія Нохімаўна (1906 г.)
ШЭХТМАН Янкель Іосіфавіч (1898 г.)
ШЭХТМАН Эстэр Майсееўна (1884 г.)
ШЭХТМАН Рахіля Абрамаўна (1858 г.)

Загінулі ў 1943 г.

БАРАНАЎ Міхаіл Кірылавіч (1899 г.)
БРЭГМАН Марыя (10 гадоў)
БРЭГМАН Абрам (9 гадоў)
БРЭГМАН Сямён (6 гадоў)
БРЭГМАН Ганна (4 гады)
БЫЧКОЎСКІ Пётр Захаравіч (1894 г.), старшыня калгаса, і яго дачка **Вольга** (17 гадоў)
КАЛЕВАТАВА Вольга Дзям'янаўна (1904 г.) і яе дачка **Ганна** (17 гадоў)
КАНАВАЛЬЧУК Мікалай Мікалаевіч (1903 г.), **Лізавета** (1902 г.), **Аляксандр** (1916 г.), **Мікалай** (1923 г.) і **Галя** (1 год)
КАЧЫНСКАЯ Рыва Абрамаўна (1905 г.)
КУЗНЕЦ Каліна Донаўна (1906 г.) і яе дзеці **Лёва** (14 гадоў), **Хася** (13 гадоў), **Міша** (12 гадоў) і **Хаім** (9 гадоў)
КУЛЕШ Акуліна Іванаўна (1914 г.)
МАСКАЛЕНКА Васіль Максімавіч (1927 г.)
ПАЛІВОДА Эма Генрыхаўна (1882 г.)
САВІЦКАЯ Аляксандра Васілеўна (1908 г.)
ШЭЙКМАН Абрам Янкелевіч (1925 г.)
ШЭЙКМАН Янкель Шлёмавіч (1881 г.)
ШЭХТМАН Сара Сордухаўна (1878 г.)

Загінулі 14.1.1944 пры бамбёжцы Мазыра

САВЕНКА Майсей Мартынавіч (1888 г.)
САВЕНКА Пелагея Дзмітрыеўна (1889 г.)
САВЕНКА Антаніна Канстанцінаўна (1871 г.)
САВЕНКА Павел Лявонавіч
САВЕНКА Герасім Мартынавіч (1882 г.)

Скончылі жыццё самагубствам

Па сцверджанні сведкаў, якія жылі ў Мазыры ў перыяд фашысцкай акупацыі, восенню 1941 г. група жыхароў горада яўрэйскай нацыянальнасці, каб пазбегнуць гібелі ад рук фашыстаў, вырашыла падвергнуць сябе самагубству праз самаспальванне, якое і адбылося ў доме № 19 па вул. Пушкіна.

ГАФШТЭЙН Эля (1900 г.)
ГАФШТЭЙН Фейга (1905 г.)
ГАФШТЭЙН Соша (1922 г.) падпаліла хату і згарэла разам з усімі.
ГАФШТЭЙН Эер (1913 г.)
ГАФШТЭЙН Хая (1915 г.)
ГАФШТЭЙН Шлёма Эеравіч (1935 г.)
ГАФШТЭЙН Роза (1917 г.)
ГОФМАН Эля (1870 г.)
ГОФМАН Малка (1910 г.)
ГУТМАН (1885 г.)
ГУТМАН Нісель (1860 г.)
ДОМНІЧ (1895 г.)
ДОМНІЧ (1896 г.)
ЗАРЭЦКАЯ Броха (1887 г.)
ЗАРЭЦКІ Берка (1897 г.)
КАГАН Ісраэл (1901 г.)
РАВІНОВІЧ Моўша (1905 г.)
РАГІНСКАЯ Соня (1908 г.)
САНДАМІРСКАЯ Гнейша Майсееўна (1872 г.)
ФАРБЕРГ Іцхак (1890 г.)
ШЭХТМАН Фаня (1907 г.)

АСАВЕЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АСАВЕЦ

БАБЕР Аляксей Архіпавіч, н. у 1926, расстраляны ў 1942.
ВАСКЕВІЧ Ганна Якаўлеўна, н. у 1906, яе дзеці **Вольга** (13 гадоў), **Аляксандра** (11 гадоў) і **Ніна** (9 гадоў), расстраляны ў 1943.
ГАЛІЦКІ Леанід Мікалаевіч (1 год),
ГАНЧАРЭВІЧ Апанас Макаравіч, н. у 1900,
ГАНЧАРЭВІЧ Апанас Максімавіч, н. у 1901,
ГЕРАСІМОВІЧ Максім Данілавіч, н. у 1923 — расстраляны ў 1942.
ДУБЕНЬ Генадзь Васілевіч (3 гады),
ДУБЕНЬ Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1926,
ДУБЕНЬ Павел Калінікавіч, н. у 1902, яго дзеці **Іван** (16 гадоў), **Яўгенія** (8 гадоў), **Ніна** (5 гадоў) і **Каця,**
ДУБЕНЬ Паша (10 гадоў),
ДУБЕНЬ Яўхім Іванавіч, н. у 1897, яго жонка **Лізавета Васілеўна,** н. у 1903, іх дзеці **Марыя** (18 гадоў), **Сцяпан** (15 гадоў), **Мікалай** (11 гадоў), **Таццяна** (7 гадоў) і **Уладзімір** — спалены жывымі 5.6.1943 у в. Спрымачоў.
КАВАЛЬЧУК Дзмітрый Ігнатавіч, н. у 1860,
КАВАЛЬЧУК Дзмітрый (7 гадоў),
КАВАЛЬЧУК Кацярына Іванаўна, н. у 1932,
КАВАЛЬЧУК Міхаіл Ігнатавіч, н. у 1863,
КАВАЛЬЧУК Міхаіл Кірэевіч, н. у 1867 — расстраляны ў 1943.
КАНАВАЛЬЧУК Аксенцій Назаравіч, н. у 1873, расстраляны ў 1943.
КАНАВАЛЬЧУК Лізавета Міхайлаўна, н. у 1887, спалена жывой у 1942.
КАНАВАЛЬЧУК Марыя Васілеўна (7 гадоў),
КАНАВАЛЬЧУК Мікалай Аляксеевіч, н. у 1914, яго жонка **Аляксандра Ігнатаўна,** н. у 1920, іх дзеці **Галіна** і **Мікалай** (2 і 1 год),
КАНАВАЛЬЧУК Мікалай Данілавіч, н. у 1917 — расстраляны ў 1943.
КАНАВАЛЬЧУК Яўгенія Сцяпанаўна, н. у 1898,
МАНАХ Фядора, н. у 1910 — расстраляны ў 1942.
МАРЦІНОВІЧ Артур Логвінавіч, н. у 1930, загінуў у 1944.
МАРЦІНОВІЧ Ілья Станіслававіч, н. у 1897, расстраляны ў 1942.
МАРЦІНОВІЧ Кузьма Рыгоравіч, н. у 1868,

МАРЦІНОВІЧ Мікалай, н. у 1861,
МАРЦІНОВІЧ Міхаіл Аляксеевіч (1 год),
МАРЦІНОВІЧ Пелагея, н. у 1883 — расстраляны ў 1943.

МАСЦІЧ Таццяна Маркаўна, н. у 1918, яе дзеці **Аляксей** і **Вольга** (5 і 3 гады), расстраляны ў 1942.

МАСЦІЧ Фядора, н. у 1883, расстраляна ў 1943.

МІКСЮК Фама Пятровіч, н. у 1905, падарваўся на міне ў 1944.

МІКСЮК Фёдар Аляксеевіч, н. у 1906,
ПАШАК Аляксей Міхайлавіч, н. у 1923,
ПАШАК Аляксандр Міхайлавіч (8 гадоў),
ПАШАК Марыя Сямёнаўна (9 гадоў) — забіты ў 1943.

СУГРЭЙ Аўдоцця, н. у 1885, расстраляна ў 1943.

СУГРЭЙ Фёкла, н. у 1902, яе дачка **Насця** (7 гадоў), расстраляны ў 1943.

СУДЗІБАР Аграфена Паўлаўна, н. у 1888, расстраляна ў 1942.
СУДЗІБАР Марыя Іванаўна (1 год),
ЦАЛКА Адам Міхайлавіч (1 год),
ЧЫРЫЧ Валянціна Данілаўна (4 гады),
ЧЫРЫЧ Марыя Герасімаўна, н. у 1868,
ШАСТАВЕЦ Антон Захаравіч, н. у 1852,
ШАСТАВЕЦ Антон Дзям'янавіч, н. у 1900,
ШАСТАВЕЦ Анатоль Антонавіч (7 гадоў),
ШАСТАВЕЦ Макар Ануфрыевіч, н. у 1927,
ШАСТАВЕЦ Матрона Іванаўна, н. у 1873,
ШАСТАВЕЦ Павел Антонавіч, н. у 1915,
ШАСТАВЕЦ Праскоўя Максімаўна, н. у 1895 — расстраляны ў 1943.

ВЁСКА АСАВЕЦКАЯ БУДА

БРАТКОЎСКІ Аляксей Фёдаравіч, н. у 1914, расстраляны ў 1943.

БРАТКОЎСКАЯ Антаніна Фёдараўна, н. у 1921, расстраляна ў 1943.

ВІДЗІНЧУК Ульяна Аляксееўна, н. у 1882, расстраляна ў 1942.

ВІДЗІНЧУК Якаў Сцяпанавіч, н. у 1877, расстраляны ў 1942.

КЕБЕЦ Стэфа, н. у 1863,
КЛІМЕНКА Сямён Данілавіч, н. у 1863 — расстраляны ў 1943.

ЛАПІЦКІ Міхаіл Максімавіч, н. у 1925, расстраляны ў 1942.

ВЁСКА ГІНЕВІЧАЎ ГРУД

БЫЧКОЎСКІ Пётр Максімавіч, н. у 1925, расстраляны ў студзені 1944.

БЫЧКОЎСКІ Піліп Максімавіч, н. у 1928, спалены жывым у студзені 1944.

ДУДНІЦКІ Васіль, н. у 1895, расстраляны ў 1943.

ВЁСКА ГЛІНІЦА

АРЛОЎСКАЯ Аксеня Міхайлаўна, н. у 1923, вывезена ў 1943 на прымусовыя работы ў Германію, там і загінула.

АРЛОЎСКІ Мікалай Севасцьянавіч, н. у 1906, яго маці (імя і імя па бацьку не ўстаноўлены), расстраляны ў 1943.

БЕЛКАВЕЦ Пётр Ільіч, н. у 1906, расстраляны ў 1941, пахаваны ў в. Майсеевічы Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

БЫЧКОЎСКІ Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1896,
БЫЧКОЎСКІ Ціхан Паўлавіч, н. у 1880,
ВАСКЕВІЧ Алена Васілеўна, н. у 1902,
ВАСКЕВІЧ Герасім Якаўлевіч, н. у 1887,
ВАСКЕВІЧ Іван (14 гадоў), яго брат **Мікалай** (5 гадоў) і сястра **Алена** (3 гады) — расстраляны ў 1943.

ВАСКЕВІЧ Дзяніс Рыгоравіч, н. у 1886, загінуў пры бамбёжцы ў 1943.

ВАСКЕВІЧ Мікалай, н. у 1880, яго жонка **Матруна,** н. у 1884, расстраляны ў 1942.
ВАСКЕВІЧ Павел Якаўлевіч, н. у 1881,
ВАСКЕВІЧ Сямён Якаўлевіч, н. у 1884,
ВАСКЕВІЧ Яўхім'я, н. у 1840 — расстраляны ў 1943.

ВЫСОЦКАЯ Ганна Мікалаеўна, н. у 1923, падарвалася на міне ў 1944.

ВЫСОЦКІ Ахрым, н. у 1863, расстраляны ў 1943.

ВЫСОЦКІ Калінік Васілевіч, н. у 1902, вывезены ў 1943 на работу ў Германію, там і загінуў.

ДАМАСЕВІЧ Іван Сцяпанавіч, н. у 1926, падарваўся на міне 12.7.1944.

ДЗЯГТУР Фісель Борухавіч, н. у 1894, яго жонка **Эстэр,** н. у 1894, іх дзеці **Берта** (15 гадоў), **Рыма** (14 гадоў), **Рахіль** (12 гадоў), **Якаў** (9 гадоў) і **Борух** (5 гадоў), расстраляны ў 1941.

ЗДАНЕВІЧ Ісак Іосіфавіч, н. у 1894,
ЗДАНЕВІЧ Мальвіна Мяфодзьеўна, н. у 1930,

КАВАЛЕВІЧ Міхаіл, н. у 1884 — расстраляны ў 1943.

КАЛІНОВІЧ Марыя Міхайлаўна, н. у 1923,

КАШЭВІЧ Сцяпан Іосіфавіч, н. у 1901, яго сын **Мікалай** (16 гадоў) — у 1942 вывезены на работу ў Германію, дзе і загінулі.

МАКАРАВЕЦ Карп Архіпавіч, н. у 1927,
МАРЦІНОВІЧ Ульяна Сцяпанаўна, яе сястра **Ева** (па 16 гадоў) — расстраляны ў 1943.

МАСКАЛЕНКА Іван Пятровіч, н. у 1926, падарваўся на міне ў 1944.

МАСКАЛЕНКА Уладзімір Сямёнавіч, н. у 1915, яго сын **Міхаіл** (7 гадоў), расстраляны ў 1943.

НЕСЦЯРЭНЯ Ульяна Аляксееўна, н. у 1898, яе дзеці **Наталля** і **Уладзімір** (11 і 5 гадоў), расстраляны ў 1942.

ПІСКУН Рыгор Міхайлавіч, н. у 1926, расстраляны ў 1943.

РАДАЎНЯ Еўдакія Яўхімаўна, н. у 1870, расстраляны ў 1942.

РАДАЎНЯ Ганна Пятроўна, н. у 1924,

РУБЛЕЎСКІ Васіль Мікалаевіч, н. у 1927 — падарваліся на мінах у 1944.

СУПОНЕНКА Арына Якаўлеўна, н. у 1886, расстраляна ў 1942.

ТУРЧЫН Мар'я, яе дачка **Надзея**, расстраляны ў 1942 як члены яўрэйскай сям'і.

ЧЫРЫЧ Агафія Міхайлаўна, н. у 1896, вывезена ў 1943 на работу ў Германію, там і загінула.

ЧЫРЫЧ Аляксандра Іосіфаўна, н. у 1910, падарвалася на міне ў 1943.

ЧЫРЫЧ Міхаіл Дзмітрыевіч, н. у 1927, вывезены ў 1943 на работу ў Германію, там і загінуў.

ВЁСКА ЗІМАВАЯ БУДА

КАШЭВІЧ Віталь Людвігавіч, н. у 1930, загінуў летам 1944 пры размініраванні мясцовасці.

КАШЭВІЧ Марыя Іванаўна (4 месяцы), забіта ў 1943.

КАШЭВІЧ Міхаіл Пятровіч, н. у 1930,

КАШЭВІЧ Пётр Іванавіч, н. у 1930 — загінулі летам 1944 пры размініраванні мясцовасці.

ХМЯЛЕЎСКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1883,

ШЭНДЗЕР Вольга Уладзіміраўна, н. у 1908 — расстраляны ў 1943.

ЯШЧЫКОЎСКАЯ Анастасія Яўхімаўна (10 гадоў),

ЯШЧЫКОЎСКАЯ Ганна Міхайлаўна, н. у 1909 — расстраляны ў студзені 1944.

ВЁСКА КАМЕНЬ

З актаў Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі па выяўленні і расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў:

...В 1942 г. карательный отряд СС сжег деревню Камень Осовецкого сельсовета. Было сожжено заживо 28 человек. Из этой деревни угнали в немецкое рабство 22 человека...

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 310. Воп. 1. Спр. 18. Л. 3.

ВАСКЕВІЧ Акуліна Навумаўна, н. у 1905 і яе дзеці **Навум** (17 гадоў), **Аляксандр** (10 гадоў), **Міхаіл** (8 гадоў) і **Васіль** (3 гады)

ВАСКЕВІЧ Варвара (1902 г.)

ВАСКЕВІЧ Вера Іванаўна (1902 г.)

ВАСКЕВІЧ Ганна, н. у 1909 і яе дзеці **Вольга** (16 гадоў), **Надзея** (14 гадоў), **Аляксандра** (10 гадоў) і **Ніна** (8 гадоў)

ВАСКЕВІЧ Іван Кузьміч (10 гадоў)

ВАСКЕВІЧ Сцепаніда Адамаўна (1898 г.)

ЖУРАЎСКІ Сцяпан Адамавіч, н. у 1922, яго жонка **Анастасія Сцяпанаўна** (1922 г.) і іх сын **Віктар** (2 гады)

ЗДАНЕВІЧ Вольга Адамаўна (1914 г.)

ЗДАНЕВІЧ Сцепаніда (1872 г.)

МАРЦІНОВІЧ Анастасія Яўстратаўна (1920 г.)

МАРЦІНОВІЧ Лізавета (1867 г.)

МІКСЮК Ганна Радзівонаўна (1922 г.)

ЦАЛКА Андрэй Рыгоравіч (1862 г.)

ШАСТАВЕЦ Алена Васілеўна (7 гадоў)

ШАСТАВЕЦ Наталля (1864 г.)

ШАЎЦОВА Тамара (1 год)

ШЭВЕЛЬ Аляксандр (7 гадоў)

ШЭВЕЛЬ Галіна Карпаўна (1867 г.)

ШЭВЕЛЬ Марыя (6 месяцаў)

ВЁСКА КРЫНІЧНАЯ ГРАДА

БАГІНСКАЯ Альбіна Антонаўна, н. у 1922, загінула ў 1941.

БАГІНСКАЯ Ганна, н. у 1908,

БЕРДНІК Васіль Іванавіч, н. у 1905 — расстраляны ў 1943.

ІШСКУН Алена Мікалаеўна, н. у 1930, загінула ў 1941.

ВЁСКА КРУШНІКІ

ЗДАНЕВІЧ Франц Данілавіч, н. у 1862,

КАНАВАЛЬЧУК Мікалай Антонавіч, н. у 1913, супрацоўнік міліцыі г. Петрыкаў — расстраляны ў 1942.

КАШАЕД Іван Мікалаевіч, н. у 1907, расстраляны ў 1942.

КРУПА Ульяна Ігнатаўна, н. у 1898, расстраляна ў 1943.

РАВУЦКІ Ігнат Іванавіч, н. у 1872,

ЧЫЖЭЎСКАЯ Антаніна Міхайлаўна, н. у 1898 — расстраляны ў 1942.

ЮНІЦКАЯ Ганна Пятроўна, н. у 1923, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

ЮНІЦКІ Іван Пятровіч, н. у 1931, загінуў пры бамбёжцы ў 1941 у Данецкай вобл.

ЮНІЦКАЯ Караліна, н. у 1878, яе сын **Адам** (19 гадоў), расстраляны ў 1943.

ВЁСКА ЛЕТАВІШЧЫ

У ліпені 1943 г. карная экспедыцыя спаліла ўсе 19 хат вёскі, жыхароў, якія не паспелі схавацца ў лесе, расстралялі.

БАБЁР Аляксей Арцёмавіч (1908 г.)

БАБЁР Варвара Сцяпанаўна, н. у 1908, яе дзеці **Кацярына** (8 гадоў), **Надзея** (5 гадоў) і **Любоў** (3 гады)

ДУБЕНЬ Анатоль (6 месяцаў)

ДУБЕНЬ Мікалай Захаравіч (1927 г.)
ЗУХТА Антон Лявонавіч (1908 г.)
КАВАЛЬЧУК Кацярына Іванаўна (9 гадоў)
КОЗЕЛ Юрый (7 гадоў)
МАРЦІНОВІЧ Антон Лявонавіч (1903 г.)
МАРЦІНОВІЧ Ева (1863 г.)
МАРЦІНОВІЧ Ніна (3 месяцы)
МАСЦІЧ Фёкла Васілеўна (100 гадоў)
САКАЛОЎСКАЯ Ніна (1 год)

ВЁСКА ПЕРАДРЭЙКА

БЫЧКОЎСКАЯ Вольга (5 гадоў), расстраляна ў 1943.

БЫЧКОЎСКІ Дзям'ян Яўхімавіч, н. у 1920, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

БЫЧКОЎСКІ Пётр Рыгоравіч, н. у 1887,

БЫЧКОЎСКАЯ Сцепаніда Навумаўна, н. у 1898,

ГАЛІЦКАЯ Аляксандра, н. у 1873,

ГАЛІЦКАЯ Ганна Іванаўна, н. у 1883 — расстраляны ў 1943 у г. Петрыкаў Гомельскай вобл.

ГАЛІЦКІ Іван Фёдаравіч, н. у 1905, яго жонка **Алена Іванаўна,** н. у 1909, іх дзеці **Леанід** (12 гадоў), **Васіль** (9 гадоў), **Іван** (4 гады) і **Галя** (2 гады),

ГАЛІЦКАЯ Таццяна Аляксееўна, н. у 1910, яе дзеці **Галіна** (11 гадоў), **Леанід** (10 гадоў), **Фёдар** (8 гадоў), **Іван** (6 гадоў) і **Васіль** (4 гады) — расстраляны ў 1943 у г. Петрыкаў Гомельскай вобл.

ДУБЕНЬ Кірэй, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ЖУРАЎСКІ Макар Лук'янавіч, н. у 1913, падарваўся на міне ў 1944.

ЖУРАЎСКАЯ Марыя Лявонаўна, н. у 1918, яе дзеці **Сцяпан** (7 гадоў), **Леанід** (5 гадоў), **Ніна** (3 гады), спалены жывымі летам 1943.

ЖУРАЎСКАЯ Яраслава Іванаўна, н. у 1907, яе дзеці **Антаніна** і **Любоў** (12 гадоў), **Ніна** (8 гадоў), **Рыгор** (7 гадоў), **Сцяпан** (6 гадоў), **Андрэй** (5 гадоў) і **Іван** (2 гады), спалены жывымі летам 1943.

КНІГА Міхаіл Іванавіч, н. у 1910, сувязны партызанскага атрада, яго жонка **Ульяна Станіславаўна,** н. у 1910, іх дзеці **Лідзія** (10 гадоў), **Раман** (8 гадоў), **Аляксей** (6 гадоў) і **Любоў** (3 гады), расстраляны 15.8.1943 у г. Петрыкаў Гомельскай вобл.

З пісьма родзічкі пакараных М. П. Масціч

Калі вёску спалілі, цётка Ульяна з дзецьмі схавалася ў лесе, а потым дабраліся да Петрыкава, дзе была радня і цэлыя, няспаленыя хаты, трэба было абсушыць дзяцей.

15 жніўня 1943 года з партызанскага падполля ў Петрыкаў наведаўся дзядзька Міхаіл. Даведаўшыся, што тут яго сям'я, вырашыў зайсці да іх. Але аб яго прыходзе даведаліся карнікі, прыйшлі да хаты, арыштавалі ўсіх і павялі да лесу. Сярод арыштаваных было больш пяцідзесяці чалавек, старых ды малых.

Там заставілі дарослых капаць сабе яму — магілу. У жонкі Міхаіла, цёткі Ульяны, былі з сабой чацвёра дзяцей, яна плакала і прасілася забіць яе першай, каб не бачыць смерці дзяцей. Адзін фашыст пнуў яе ў яму і даў па ёй аўтаматную чаргу. Потым дзяцей паставілі на краі ямы і расстралялі.

КНІГА Ліда (8 гадоў), **Ніна** (5 гадоў), спалены жывымі летам 1943.

НАВІЦКАЯ Аўдоцця (7 гадоў), спалена жывой у 1943.

РАДАЎНЯ Фаіна Іванаўна, н. у 1913, прапала без вестак у 1943.

СІЛІЦКАЯ Юлія Сцяпанаўна, н. у 1922, вывезана ў 1942 на работу ў Германію і загінула.

ЯШЧЫКОЎСКІ Іван Станіслававіч, н. у 1907, расстраляны ў студзені 1944.

ВЁСКА СКАЛОДЗІН

ЛІПСКАЯ Арына Лукашоўна, н. у 1890,

ЛІПСКІ Іосіф Сцяпанавіч, н. у 1915 — расстраляны ў 1943.

ПІСКУН Даніла Міхайлавіч, разам з трыма сваімі дзецьмі (імя і ўзрост не ўстаноўлены) спалены жывымі ў 1942 у в. Вялаўск Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

РУБЛЕЎСКАЯ Алена Аляксееўна, н. у 1886,

ТУШЫНСКІ Іван Паўлавіч, н. у 1870, удзельнік руска-японскай (1905), першай сусветнай і грамадзянскай вайнаў, расстраляны ў 1943.

ЦАЛКА Алена Пятроўна, н. у 1870, падарвалася на міне ў 1944.

ЦАЛКА Аляксандр Андрэевіч, н. у 1878, расстраляны ў 1942.

ЦАЛКА Антаніна Паўлаўна, н. у 1908, расстраляна ў 1943.

ЦАЛКА Васіль Анісімавіч, н. у 1928,

ЦАЛКА Даніла Фёдаравіч, н. у 1895 — падарваліся на мінах у 1944.

ЦАЛКА Дар'я Вікенцьеўна, н. у 1937, расстраляна ў 1943.

ЦАЛКА Дзмітрый Андрэевіч, н. у 1879, падарваўся на міне ў 1944.

ЦАЛКА Кацярына Іосіфаўна, н. у 1909, падарвалася на міне ў 1943.

ЦАЛКА Мікалай Васілевіч, н. у 1898, загінуў у 1941 у палоне.

ЦАЛКА Мікалай Пятровіч, н. у 1898, прапаў без вестак у 1943.

ЦАЛКА Несцер Якаўлевіч, н. у 1900, яго жонка **Алена Пятроўна,** іх дзеці **Міхаіл, Наталля** і **Піліп,** расстраляны ў 1942 у г. Петрыкаў Гомельскай вобл.

ЦАЛКА Пётр Рыгоравіч, н. у 1913,

ЦАЛКА Станіслава Мікалаеўна, н. у 1930,

ЦАЛКА Фама Іосіфавіч, н. у 1910,

ЦАЛКА Юзік Уладзіміравіч, н. у 1926,
ЦАЛКА Якім Рыгоравіч, н. у 1910 — расстраляны ў 1943.
ЦАЛКА Якуб Данілавіч, н. у 1879, падарваўся на міне ў 1944.

ВЁСКА СПРЫМАЧОЎ (цяпер не існуе)

З актаў Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі па выяўленні і расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў:

...5 июня 1943 г. карательный отряд захватил 150 человек местного населения из соседних деревень, которые прятались в лесу от немецких оккупантов. Эту группу беззащитных людей пригнали в деревню Спрымачев Осовецкого сельсовета, загнали в один дом, наглухо заколотили и подожгли. Все люди заживо сгорели в этом доме...

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 310. Воп. 1. Спр. 18. Л. 4.

Жыхары в. Спрымачоў, спаленыя 5 чэрвеня 1943 г.

ВЕРАНЧУК Зіновій Верамеевіч (1895 г.)
ВЕРАНЧУК Сафія (1908 г.)
ВЕРАНЧУК Вольга Зіноўеўна (2 гады)
ВЕРАНЧУК Зіна
ВЕРАНЧУК Надзея
ДУДНІЦКІ Васіль (1900 г.)
ЗДАНЕВІЧ Варвара
МАЗУРКЕВІЧ Вольга Дзмітрыеўна (1898 г.) і яе дзеці **Надзея** (20 гадоў), **Таццяна** (14 гадоў) і **Ядвіга** (12 гадоў)
СУРЖЫЦКІ Аляксей Іосіфавіч (1927 г.)

ВЁСКА ТУРБІНКА

БРУКОЎСКІ Фёдар Рыгоравіч, н. у 1873, расстраляны ў 1942.
ГАЛЕНЯ Таццяна Сцяпанаўна, н. у 1883, спалена жывой 5.6.1943 у в. Спрымачоў.

БАРБАРОЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАРБАРОЎ

БЯЛЬКО Уладзімір Іванавіч, н. у 1927,
ВАСЬКО Іван Якаўлевіч, н. у 1915 — расстраляны ў 1943.
ДЗІВІНСКАЯ Дар'я Кандратаўна, н. у 1887, забіта ў лістападзе 1943.
ЗАЛАТАРЭНКА Ганна Антонаўна, н. у 1870, расстраляна ў лістападзе 1943.
КАРАБІНОВІЧ Кацярына Савельеўна, н. у 1906, яе **грудное дзіця**, загінулі ў 1944.

ВЁСКА ВЕРХНІ МЛЫНОК

ПЕРАПЕЧА Арцём Міхайлавіч, н. у 1879,
ШУГАЙ Уладзімір Пятровіч, н. у 1892 — расстраляны ў 1943.

ВЁСКА НІЖНІ МЛЫНОК

ВАСЬКО Надзея Дзянісаўна, н. у 1936, расстраляна ў 1943.
КУЦАПАЛ Васіліна Андрэеўна, н. у 1893,
КУЦАПАЛ Тарас Лявонавіч, н. у 1890 — расстраляны ў сакавіку 1942.

ПАСЁЛАК ПРАГРЭС

ПАПОК Рыгор Афтамавіч, н. у 1922, расстраляны ў студзені 1944.

Помнік жыхарам в. Спрымачоў і навакольных вёсак, спаленым жывымі ў Спрымачове

ПАСЁЛКІ НОВАЯ НІВА І ЧЫРВОНАЯ ГОРКА

БАРЫСЕНКА Павел Рыгоравіч,
КАРДАШ Віктар Міхайлавіч,
КУХНАВЕЦ Клім Рыгоравіч,
МЕЛЬЧАНКА Арсень Ціханавіч,
ПАНГЛІШ Іван Пятровіч — дзеці ад 9 да 12 гадоў, загінулі пры выбуху міны ў 1944 г.

КАМЕНКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АНТОНАЎКА

АРАХОЎСКІ Лявон Сямёнавіч, н. у 1899, расстраляны ў кастрычніку 1942 за сувязь з партызанамі.
КАЛАЦЭЙ Аніcся Паўлаўна, н. у 1894,
КАЛАЦЭЙ Антон Пятровіч, н. у 1901 — загінулі ў сакавіку 1943.

ВЁСКА БЯРОЗАЎКА

АНТОНЕНКА Надзея Ульянаўна, н. у 1908, расстраляна ў чэрвені 1942.
ДВОРАК Іван Рыгоравіч, н. у 1903, расстраляны ў 1943 за сувязь з партызанамі.
ДВОРАК Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1927, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.
ДУБРОВА Дзмітрый Яўхімавіч, н. у 1898, расстраляны ў 1943.
КУЗЬМЕНКА Якаў Пятровіч, н. у 1895, расстраляны ў чэрвені 1942.
ШАЎЧЭНКА Вольга Фёдараўна, н. у 1920, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

ВЁСКА ВАСЬКАЎКА

ЖЫЛЬСКІ Іван Сцяпанавіч, расстраляны ў 1943.
КАЛАЦЭЙ Піліп Яўхімавіч,
ЛУЗАН Аляксей Фёдаравіч, н. у 1891 — расстраляны ў 1943.
ЛУЗАН Міхаіл Давыдавіч, н. у 1918, брыгадзір калгаса, расстраляны 18.8.1942 за сувязь з партызанамі.
МІШОТА Таццяна Аляксееўна, н. у 1920, расстраляна ў красавіку 1943.
САЧУК Нікадзім Яўсеевіч, н. у 1882, расстраляны ў 1942.

ВЁСКА ВЯЛІКІ БОКАЎ

КАЛАЦЭЙ Антон Якаўлевіч, н. у 1881, расстраляны ў 1943.
КАЛАЦЭЙ Іван Сямёнавіч, н. у 1870, расстраляны ў 1941.
КАЛАЦЭЙ Іосіф Іванавіч, н. у 1902, прапаў без вестак у 1942.
КАЛАЦЭЙ Матрона Архіпаўна, н. у 1924, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.
КАЛАЦЭЙ Мікалай Сіліч, н. у 1924, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.
КАЛАЦЭЙ Фёдар Лявонавіч, н. у 1891, расстраляны ў 1941.
ЦАРЭНКА Марк Фёдаравіч, н. у 1890, расстраляны ў 1943.
ЦАРЭНКА Мікалай Якаўлевіч, н. у 1898, прапаў без вестак у 1942.
ЦАРЭНКА Нікіфар Якаўлевіч, н. у 1893,
ЦАРЭНКА Ніна Маркаўна, н. у 1920 — вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.

ВЁСКА ГОСТАЎ

АЎДЗЯЙЧУК Вольга Сцяпанаўна, н. у 1908,
АЎДЗЯЙЧУК Ульяна Сцяпанаўна, н. у 1908, яе дачка **Алена** (10 гадоў), расстраляны 10.5.1943 за сувязь з партызанамі.
ДАНІЛЬЧАНКА Іван Андрэевіч, н. у 1912, расстраляны ў 1943.
ЛАЗАРЭНКА Лізавета Іванаўна, н. у 1921, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.
МАЗУРКЕВІЧ Мікалай Іпалітавіч, н. у 1905,
МАЗУРКЕВІЧ Міхаіл Іпалітавіч, н. у 1907 — члены маладзёжнай падпольнай арганізацыі, расстраляны ў лістападзе 1943 у г. Ельск Гомельскай вобл.

ВЁСКА ІВАНКАЎШЧЫНА

ГУСАК Марыя Лук'янаўна, н. у 1924, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.
ЗАЯЦ Дзяніс Сцяпанавіч, н. у 1873,
ЗАЯЦ Фёдар Мікітавіч, н. у 1927,
КАДОЛ Дзмітрый Рыгоравіч, н. у 1898 — расстраляны ў 1943.
ЛУШНА Яўхім Лявонавіч, н. у 1902, расстраляны ў жніўні 1942 за сувязь з партызанамі.
ТУРЧЫН Герасім Аляксандравіч, расстраляны ў 1943.

ВЁСКА КАМЕНКА

АНТОНЕНКА Аляксандр Іванавіч, н. у 1925, расстраляны ў 1942 за сувязь з партызанамі.
АНТОНЕНКА Іван Іванавіч, н. у 1925,
КУЗЬМЕНКА Ева Андрэеўна, н. у 1928,
КУЗЬМЕНКА Марыя Пятроўна, н. у 1935,
ЛІС Антон Мацвеевіч, н. у 1910,
ЛІС Макар Дзмітрыевіч, н. у 1916 — расстраляны ў 1943.

У 1942—1943 гг. на работу ў Германію было вывезена больш за 200 вяскоўцаў, сярод іх нямала малалетніх дзяцей. Многія з іх загінулі ад непасільнай працы, голаду і катаванняў.

КАПОРА Любоў Фёдараўна (1923 г.)
КУЗЬМЕНКА Вера Паўлаўна (1921 г.)
КУЗЬМЕНКА Ганна Сяргееўна (5 гадоў)
КУЗЬМЕНКА Ева Андрэеўна (1908 г.)
КУЗЬМЕНКА Іван Раманавіч (1924 г.)
КУЗЬМЕНКА Марыя Нікіфараўна (1927 г.)
КУКСА Аляксандр (1 год)
КУКСА Міхаіл (4 гады)
ЛІС Іван Сцяпанавіч (1910 г.)
ЛІС Кузьма Самуілавіч (1925 г.)
ЛІС Міхаіл Яўхімавіч (1923 г.)
СІЎЧАНКА Кацярына Дзмітрыеўна (1936 г.)

ВЁСКА МЛЫНОК

Расстраляны ў 1943 г.

АЎРАМЕНКА Андрэй Паўлавіч (1865 г.)
ЛУЗАН Ганна Міхайлаўна (1928 г.)
ЛУЗАН Таццяна Максімаўна (1927 г.)
ЛУШНА Адам Аўрамавіч (1934 г.)
ЛУШНА Ганна Аўрамаўна (1943 г.)
СУХАНІЦКАЯ Марыя (1866 г.)
ЛУЗАН Марта Паўлаўна, н. у 1927, вывезена ў 1942 на работу ў Германію і загінула.

ВЁСКА МЯЛЕШКАВІЧЫ

З актаў Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі па выяўленні і расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў:

...24 июля 1943 г. немецкие войска приехали в деревню Мелешковичи, цепью охватили всю деревню, открыли ружейно-пулеметный огонь зажигательными пулями. Подожгли деревню, сгорело 370 домов со всеми холодными постройками. В тот день было поймано на улицах и расстреляно 10 человек, пытавшихся бежать в лес. 58 человек были расстреляны в лесу...

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 310. Воп. 1. Спр. 16. Л. 65.

БАКУН Іван Адамавіч (1912 г.)
БЕЛАЯ Вольга Васілеўна (1926 г.)
БЕЛАЯ Кацярына Сільвестраўна (1920 г.)
БЕЛЫ Міхаіл Васілевіч (1928 г.)
ВЯГЕРА Ірына Спірыдонаўна (1868 г.)
ВЯГЕРА Таццяна Гаўрылаўна (1865 г.)
ГАЛЁНКА Анатоль Уладзіміравіч (5 гадоў)
ГУСАК Іван Піліпавіч (1903 г.)
ДАДЗЬКО Матрона Васілеўна (1914 г.)
ДОЛГАЯ Марыя Аляксееўна (1884 г.)
ЖЫЛЬСКАЯ Лідзія (некалькі месяцаў)
ЖЫЛЬСКАЯ Лізавета Іванаўна (1863 г.)
ЖЫЛЬСКАЯ Марыя (некалькі месяцаў)
ЖЫЛЬСКІ Назар Антонавіч (1897 г.)
ЖЫЛЬСКАЯ Пелагея Клімаўна (1879 г.)
ЖЫЛЬСКАЯ Фядора Кузьмінічна (1894 г.)
ЗАЯЦ Еўдакія Сцяпанаўна (1884 г.)
КАДОЛ Аляксей Андрэевіч (1912 г.)
КАДОЛ Варвара (4 гады)
КАДОЛ Ганна Антонаўна (1884 г.)
КАДОЛ Ганна Ульянаўна (1924 г.)
КАДОЛ Дар'я Ульянаўна (1927 г.)
КАДОЛ Матрона Яўсееўна (1907 г.)
КАДОЛ Міхаіл Пятровіч (1931 г.)
КАДОЛ Платон Лаўрэнавіч (1903 г.)
КАДОЛ Таццяна Пятроўна (1927 г.)
КАДОЛ Таццяна Пятроўна (1921 г.)
КАЧЭНЯ Анатоль (4 гады)
КАЧЭНЯ Вольга (4 гады)
КАЧЭНЯ Марыя Іванаўна (1924 г.)
КАЧЭНЯ Марыя Сцяпанаўна (1926 г.)
КАЧЭНЯ Мікалай Фёдаравіч (1933 г.)
ЛУЗАН Іван Прохаравіч (1907 г.)
ЛУЗАН Іван Сцяпанавіч (1907 г.)
ЛУЗАН Павел Маркавіч (1925 г.)
МІШОТА Таццяна Купрыянаўна (1925 г.)
НАГАРАНСКАЯ Еўдакія (1880 г.)
НАГАРАНСКІ Іван Давыдавіч (1927 г.)
НАВУМЕНКА Галіна Макараўна (1937 г.)
НАВУМЕНКА Ганна (1872 г.)
НАВУМЕНКА Ксенія Сяргееўна (1864 г.)
НАВУМЕНКА Таццяна Макараўна (1934 г.)
РАЖОК Максім Піліпавіч (1913 г.)
САЧУК Еўдакія (5 гадоў)
САЧУК Мікалай (1 год)
СУХАВЕРХАЯ Кацярына (1865 г.)
СУХАВЕРХІ Мікалай Васілевіч (1932 г.)
СУХАНІЦКАЯ Яўгенія (3 гады)
СУХАНІЦКІ Мікалай (1 год)
СУХАНІЦКІ Якаў Іванавіч (1883 г.)
ХЛІСТУН Ксенія Іванаўна (1897 г.)
ЦІХАНАВА Анастасія Аляксееўна (1885 г.)
ЦІХАНАВА Вольга (4 гады)
ЦІХАНАВА Матрона Васілеўна (1924 г.)
ЦІХАНАВА Усціння Цітаўна (1912 г.)
ЦІХАНАЎ Іван (2 гады)
ЦІХАНАЎ Мікалай (5 гадоў)
ЦІХАНАЎ Фёдар (3 гады)

* * *

ГАЛЁНКА Уладзімір Пятровіч, н. у 1902, расстраляны ў жніўні 1942 за сувязь з партызанамі.

ДОЛГАЯ Тэкля Маркаўна, н. у 1922, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

ЖУРБА Анатоль Рыгоравіч, вывезены ў 1942 на работу ў Германію і загінуў.

ЖЫЛЬСКІ Аляксей Рыгоравіч, н. у 1889,

расстраляны ў жніўні 1942 за сувязь з партызанамі.

ЗДРОК Фёкла Філімонаўна, н. у 1924, загінула 4.11.1945 у Германіі.

КАДОЛ Ілья Купрыянавіч, н. у 1912, расстраляны ў жніўні 1942 за сувязь з партызанамі.

ЛУЗАН Марта Паўлаўна, н. у 1923, вывезена на работу ў Германію, там і загінула.

РАЖОК Васіль Піліпавіч, н. у 1915, расстраляны ў жніўні 1942 за сувязь з партызанамі.

СІМАНОВІЧ Моўша, н. у 1874, расстраляны ў 1942.

ХЛІСТУН Кацярына Міхайлаўна, н. у 1921,

ЦІХАНАЎ Трафім Паўлавіч, н. у 1925 — вывезены на работу ў Германію, там і загінулі.

ШЭЙКМАН Аўрам, н. у 1884,

ШЭЙКМАН Блюма,

ШЭЙКМАН Дася, н. у 1925,

ШЭЙКМАН Фаіна — расстраляны ў 1942.

ВЁСКА СВІРЫНАЎКА

КАЛАЦЭЙ Уладзімір Іванавіч, н. у 1930,

РОПАТ Аляксей Пятровіч, н. у 1930 — расстраляны ў 1943.

СМОЛЯР Васіль Нікіфаравіч, н. у 1880,

СМОЛЯР Сяргей Васілевіч, н. у 1931 — падарваліся на мінах у ліпені 1944.

КОЗЕНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАБРАНЯТЫ

БАГДАНІК Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1910,

БОБР Мікалай Кандратавіч, н. у 1912 — расстраляны ў 1942 за сувязь з партызанамі.

БОБР Усцінія Мікалаеўна, н. у 1915, загінула 17.5.1944.

БОБР Фёдар Сідаравіч, н. у 1905, расстраляны ў снежні 1942 за хаванне двух чырвонаармейцаў-дэсантнікаў.

ДУБРОВА Павел Сцяпанавіч, н. у 1907,

МІЛЮХІН Архіп Іванавіч, н. у 1903 — расстраляны ў 1942 за сувязь з партызанамі.

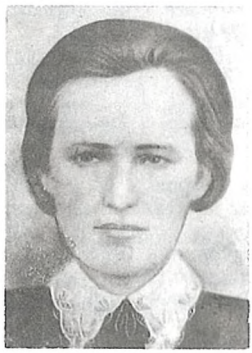

У. М. Бобр

САВЕНКА Рыгор Нікіфаравіч, н. у 1926, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ВЁСКА БУЛАЎКІ

БАБЫНА Вольга Палікарпаўна,

БАБЫНА Ева Палікарпаўна,

БАБЫНА Матрона Іосіфаўна — загінулі 13.1.1944 пры артабстрэле вёскі нямецкімі войскамі.

ВЁСКА ДРАЗДЫ

РАК Софія Нікіфараўна, падарвалася на міне.

РАК Уладзімір Іванавіч, н. у 1923,

РОМБАК Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1918,

ЦІХАНАЎ Мікалай Андрэевіч, н. у 1925 — вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.

ВЁСКА КОЗЕНКІ

АРЦЮХОВА Галіна Андрэеўна, н. у 1924,

ДУБРАЎ Юрый Іванавіч, н. у 1923,

МАРКІНА Вера Аляксееўна, н. у 1920,

МІТКЕВІЧ Анастасія Нікіфараўна, н. у 1924 — вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.

РЫМША Ганна Іванаўна, н. у 1908, член Козенскай падпольнай арганізацыі, расстраляна ў маі 1942.

СУЗЬКО Ігнат Міхайлавіч, н. у 1895, член Козенскай падпольнай арганізацыі, расстраляны ў верасні 1942.

ХАЛЬКО Ганна Фёдараўна, н. у 1915, прапала без вестак.

ЧЫРЫЧ Андрэй Данілавіч, н. у 1931,

ЧЫРЫЧ Арсень Данілавіч, н. у 1936 — расстраляны ў 1943 каля в. Вялаўск Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

Тры жыхары вёскі загінулі ў час артабстрэлу ў студзені 1944 г. (прозвішчы не установлены).

ВЁСКА ЛУЧАЖЭВІЧЫ

АБРАМАЎ Фёдар Майсеевіч, н. у 1911, расстраляны 2.2.1942 за сувязь з партызанамі.

АЎДЗЕЕНКА Іван Калінікавіч, н. у 1889, яго жонка **Фядора,** н. у 1909, іх дзеці **Ганна, Яўгенія, Валянціна** і **Соня** (13, 11, 9 і 6 гадоў), расстраляны ў лістападзе 1943.

КУЗЬМЕНКА Надзея Паўлаўна, н. у 1914, расстраляна ў 1943.

ВЁСКА НАВІКІ

САВЕНКА Апанас Ігнатавіч, н. у 1920,

ЯНІСАЎ Браніслаў Мікалаевіч, н. у

1916 — вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.

ВЁСКА НАГОРНЫЯ

БОБР Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1910, член Мазырскай падпольнай арганізацыі, расстраляны ў 1942.

ВЁСКА ПРАНЬКІ

ШУМАК Фядора Яфрэмаўна, н. у 1920, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

ВЁСКА РАЕЎСКІЯ

ДЗІКАН Пётр, расстраляны ў 1942.

КРЫНІЧАНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АКУЛІНКА

ПІЛІПОНЧЫК Іван Гаўрылавіч, н. у 1894, расстраляны ў 1943.

ЦУКЕР Уладзімір Фёдаравіч, н. у 1930, падарваўся на міне ў 1942.

ВЁСКА БІБІКІ

АЛЬХОВІК Мікалай Міхайлавіч, н. у 1924, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

БУЮК Аляксандр Іванавіч, н. у 1887, расстраляны ў 1943.

ДУБРОВА Аляксандра Іванаўна,

ДУБРОВА Пётр Сідаравіч, н. у 1929,

ДУБРОЎСКАЯ Софія Уладзіміраўна, н. у 1924 — вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.

КАЛЕСНІК Барыс Нікіфаравіч, н. у 1925,

КАЛЕСНІК Мікалай Нікіфаравіч, н. у 1924,

КАЛЕСНІК Нікіфар Васілевіч, н. у 1875,

ЦЯСАВЕЦ Пётр Харытонавіч, н. у 1894,

ЯРАШ Яўхім Рыгоравіч, н. у 1889 — расстраляны ў 1943.

ВЁСКА ГУРЫНЫ

ГОЛІК Адам Пятровіч, н. у 1916,

ГУРЫН Уладзімір — расстраляны ў 1943.

ЕРУХІМОВІЧ Майсей Гаўрылавіч, н. у 1884, яго жонка **Рыва,** н. у 1889, іх дачка **Соня** (15 гадоў), закатаваны ў 1942.

ФЕШЧАНКА Максім, загінуў у 1943.

ЯВОРСКІ Антон Антонавіч, расстраляны ў 1943.

ВЁСКА МАТРУНКІ

БАБЫНА Пракоп, н. у 1873, загінуў у студзені 1944.

КУКСА Вольга (7 гадоў), **Уладзімір** (6 гадоў), загінулі ў 1945.

КУНГЕР Агафія, н. у 1880, загінула ў студзені 1944.

КУНГЕР Анастасія Данілаўна, н. у 1920, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

КУНГЕР Іван Міхайлавіч, н. у 1925, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

МАЎКАЛА Мікалай (7 гадоў), падарваўся на міне ў 1945.

СІРАЖ Пелагея Дзмітрыеўна, н. у 1932, загінула ў студзені 1944.

ШУМАК Еўдакім Нічыпаравіч, н. у 1925, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ШУМАК Пётр Мікалаевіч, н. у 1933, загінуў у 1945.

ШУМАК Сава, н. у 1873, загінуў у студзені 1944.

ВЁСКА ЛУБНЯ

МУЖЭНКА Дар'я Лявонаўна, н. у 1885,

МУЖЭНКА Якім Герасімавіч, н. у 1855 — расстраляны ў 1943.

ВЁСКА ПЯНЬКІ

БАЖКО Мікалай Паўлавіч, н. у 1915, сувязны партызанскага атрада імя К. Варашылава, загінуў 19.6.1943.

ГАРЭЛІК Сцепаніда Сямёнаўна, н. у 1914,

ДУДКОЎСКАЯ Сабіна Уладзіміраўна, н. у 1929,

КАЛАЦЭЙ Аляксей Філімонавіч, н. у 1880 — расстраляны ў 1943.

ВЁСКА СТРЭЛЬСК

ГАНЧАРЭНКА Міхаіл Трафімавіч, н. у 1923, расстраляны ў 1943.

ДУБІНА Ефрасіння Іванаўна, н. у 1899,

ДУБІНА Яўстрат Рыгоравіч, н. у 1897 — спалены жывымі ў маі 1943 за сувязь з партызанамі.

ЛАВОРАНКА Кузьма, н. у 1900, расстраляны ў снежні 1943.

МЕЛЬЧАНКА Мікалай Цімафеевіч, н. у 1920, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ПАРХОМЕНКА Васіліна Мітрафанаўна, н. у 1910, расстраляна ў 1943.

ХУТАР МОЛАЖАВА

ХАРАШУК Антаніна Яфрэмаўна,

ХАРАШУК Мікалай Яфрэмавіч – расстраляны ў 1943.

МАХНАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ДЗЕРБІНКА

З актаў Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі па выяўленні і расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў:

В деревне Дербинки Махновичского сельсовета 14.7.1943 г. карателями замучено и расстреляно 19 человек...

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 310. Воп. 1. Спр. 8. Л. 2.

КАНОПЛІЧ Аляксандр Міронавіч (1923 г.)
КАНОПЛІЧ Анастасія Аляксандраўна (1892 г.)
КАНОПЛІЧ Ірына Сцяпанаўна (1916 г.)
КАНОПЛІЧ Лукер'я Міронаўна (1888 г.)
КАНОПЛІЧ Мялання Патапаўна (1906 г.)
КАНОПЛІЧ Міхаіл (2 гады)
КАНОПЛІЧ Надзея (1 год)
КАНОПЛІЧ Праскоўя Якаўлеўна (1910 г.)
КАНОПЛІЧ Таццяна Іванаўна (1936 г.)
КАНОПЛІЧ Таццяна (3 гады)
КАНОПЛІЧ Тэкля Патапаўна (1886 г.)
КАНОПЛІЧ Фёдар Аляксеевіч (1930 г.)
КАПЫЛОВІЧ Лідзія Якаўлеўна (1905 г.)
МАШЧЫЦ Зінаіда Іванаўна (1889 г.)
МАШЧЫЦ Лідзія (2 гады)
МАШЧЫЦ Фядосся (1909 г.)
ТРОШКА Ганна Ермалаеўна (1914 г.) і яе дзеці **Адам** і **Васіль** (8 і 6 гадоў)

Расстраляны карнікамі ўлетку 1943 г.

КАНОПЛІЧ Анастасія Ануфрыеўна
КАНОПЛІЧ Ефрасіння Якімаўна (1912 г.)
КАНОПЛІЧ Марыя Аляксееўна
КАНОПЛІЧ Марыя (2 гады)
КАПЫЛОВІЧ Марыя Мікалаеўна (1900 г.)
КАПЫЛОВІЧ Матрона Іванаўна
КАПЫЛОВІЧ Мікалай Андрэевіч (2 гады)
ЛУЗАН Ева (2 гады)
ЛУЗАН Ірына Сідараўна (1912 г.)
МАШЧЫЦ Марыя (1,5 года)
МАШЧЫЦ Матрона Ануфрыеўна (1873 г.)

ВЁСКА ЗАБАЛАЦЦЕ

З актаў Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі па выяўленні і расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў:

В деревне Заболотье Махновичского сельсовета 28 июля 1943 г. карателями было расстреляно 33 человека. В этот же день сюда пригнали 35 человек со Старо-Высоковского сельсовета, которых заживо бросили в колодец и засыпали...

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 310. Воп. 1. Спр. 8. Л. 2, 98.

БАРАНОЎСКАЯ Агафія (1876 г.)
БАРАНОЎСКАЯ Хрысціна (1877 г.)
БАРАНОЎСКІ Іван (3 гады)
БАРАНОЎСКІ Лукаш (1877 г.)
ВЯГЕРА Пелагея Іванаўна (1864 г.)
ГОЛІК Ульяна (1864 г.)
ЗАЯЦ Аляксей Піліпавіч (1918 г.)
ЗАЯЦ Анастасія Мікітаўна (1916 г.)
ЗАЯЦ Анатоль (3 гады)
КАНОПЛІЧ Валянціна Антонаўна (1936 г.)
КАНОПЛІЧ Валянціна (5 гадоў)
КАНОПЛІЧ Віктар (2 гады)
КАНОПЛІЧ Вольга Андрэеўна (1927 г.)
КАНОПЛІЧ Вольга Пятроўна (6 гадоў)
КАНОПЛІЧ Ганна Іванаўна (1884 г.)
КАНОПЛІЧ Іван (2 гады)
КАНОПЛІЧ Іван (4 гады)
КАНОПЛІЧ Іван Фёдаравіч (1936 г.)
КАНОПЛІЧ Іосіф Андрэевіч (1918 г.)
КАНОПЛІЧ Марыя Іосіфаўна
КАНОПЛІЧ Нікіфар Лявонавіч (1874 г.)
КАНОПЛІЧ Пётр Сяргеевіч (1905 г.)
КАНОПЛІЧ Праскоўя Сяргееўна (1896 г.)
КАНОПЛІЧ Сцепаніда Раманаўна (1916 г.)
КАНОПЛІЧ Таццяна Фёдараўна (1925 г.)
КАНОПЛІЧ Уладзімір Фёдаравіч (1936 г.)
КАПЫЛОВІЧ Іван (7 гадоў)
КАПЫЛОВІЧ Уладзімір (5 гадоў)
ЛІПЯНСКІ Пётр Амбросавіч (1887 г.)
МАШЧЫЦ Рыгор Сямёнавіч (1884 г.)
ПРЫХОДЗЬКА Іван Рыгоравіч (5 гадоў)
ПРЫХОДЗЬКА Рыгор Навумавіч (1914 г.)
ШАСТАВЕЦ Максім Фядосавіч (1894 г.)
ЯЦУХНА Міхаіл Емяльянавіч (1930 г.)

Расстраляны ў 1943 г.

БАРАНОЎСКАЯ Домна (1877 г.)
БАРАНОЎСКАЯ Марыя Міхайлаўна
ГАРАШУК Надзея Купрыянаўна
КАНОПЛІЧ Андрэй Іванавіч
КАПЫЛОВІЧ Марыя Савічна
ЛІТВІНЧУК Лізавета Платонаўна
СІЎЧУК Аўрам Рыгоравіч
СІЎЧУК Вольга Уладзіміраўна
СІЎЧУК Мікалай Уладзіміравіч
КОЗІНЦАЎ Апанас Архіпавіч, н. у 1906, арыштаваны ў сакавіку 1943 за сувязь з падпольшчыкамі і прапаў без вестак.

ВЁСКА ЗАВОДНЫ ВОСТРАЎ

З актаў Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі па выяўленні і расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў:

В деревне Заводный Остров 5.8. 1943 г. были расстреляны и замучены 14 человек, из которых 9 человек расстреляно, 5 человек сожжены живыми...

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 310. Воп. 1. Спр. 8. Л. 2, 98.

АБРАМЧУК Еўдакія (6 гадоў)
АБРАМЧУК Фёдар Макаравіч (1930 г.)
АЛІШЭЎСКАЯ Валянціна (5 гадоў)
АЛІШЭЎСКІ Юрась Людвігавіч (1903 г.)
КАЗЛОЎСКАЯ Зінаіда Іванаўна (1908 г.)
КАЗЛЯКОЎСКАЯ Любоў Пятроўна (1928 г.)
КАПЫЛОВІЧ Аляксандра Платонаўна (1906 г.)
КРЭНТ Павел Лявонавіч (1893 г.)
ПАЎЛЕНКА Андрэй Фёдаравіч (1897 г.)
ЦЫК Станіслава Сцяпанаўна (1912 г.) і яе дзеці **Аляксандр** і **Міхаіл** (9 гадоў), **Сцяпан** (7 гадоў), **Ганна** (2 гады)

* * *

АБРАМЧУК Пракоп Ермалаевіч, н. у 1916,
АБРАМЧУК Марыя — расстраляны ў 1943.
АЎРАМЕНКА Нікадзім Макаравіч, н. у 1910, працаваў у Ельскім райкаме КП(б)Б, расстраляны 23.12.1942.
АЛЬХОЎСКАЯ Ганна Мечыславаўна, расстраляна ў 1943.
ГАЙДУК Мітрафан Паўлавіч, н. у 1870,
ГАЙДУК Ганна Мітрафанаўна, н. у 1907,
ГАЙДУК Мальвіна Мітрафанаўна, н. у 1917 — расстраляны ў 1942.
ГАНТАР Рыгор Паўлавіч, загінуў у 1943.
ДАВЫД Уладзімір Карлавіч, н. у 1910,
КАЗЛЯКОЎСКАЯ Валянціна Дзмітрыеўна, н. у 1924,
КАЗЛЯКОЎСКАЯ Марыя Сяргееўна, н. у 1915 — расстраляны ў 1943.
ЛЯШЧЫНСКАЯ Ганна Іванаўна, загінула ў 1943.

ВЁСКА ЗЯЛЁНЫ МОХ

ГАЛАВАЧ Уладзімір Астапавіч, н. у 1900,
ЖУРАЎСКІ Лявон Сцяпанавіч, н. у 1903 — расстраляны 26.7.1943.
ЖУРАЎСКАЯ Аляксандра (2 гады),
ЖУРАЎСКАЯ Лізавета — расстраляны ў 1943.
ПАЛУЯНАЎ Аляксей, н. у 1880,
ПАЛУЯНАВА Праскоўя, н. у 1884 — расстраляны 26.7.1943.
РАЖОК Максім, расстраляны ў 1943.
ФЯСЬКОЎ Рыгор, спалены жывым 18.7.1942 у в. Копанка Ельскага р-на Гомельскай вобл.
ЮДЗІЦКІ Іван Казіміравіч,
ЮДЗІЦКАЯ Таццяна Якаўлеўна — расстраляны ў 1943.

ВЁСКА МАХНАВІЧЫ

З актаў Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі па выяўленні і расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў:

В деревне Махновичи 13 июня 1943 г. карателями расстреляно и замучено 42 человека советских граждан, из числа которых часть людей были закопаны живыми на опушке леса на расстоянии 1 км от деревни.

При раскопке ямы родственниками замученных было обнаружено, что некоторые из замученных находились в сидячем или стоячем положении...

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 310. Воп. 1. Спр. 8. Л. 2.

БАРАНОЎСКІ Васіль Іосіфавіч (1930 г.)
ВАСКЕВІЧ Таццяна (1877 г.)
ВЯГЕРА Адам Якаўлевіч (1927 г.)
ГОЛІК Міхаіл Мікалаевіч (1936 г.)
ГОЛІК Таццяна (2 гады)
ДОЎГАЯ Марыя Лукінічна (1902 г.)
ЗАЯЦ Вайстрат Гаўрылавіч (1886 г.)
ЗАЯЦ Вера Сямёнаўна (1877 г.)
ЗАЯЦ Вольга Дзмітрыеўна (1923 г.)
ЗАЯЦ Ганна Віктараўна (1923 г.)
ЗАЯЦ Лукер'я Ануфрыеўна (1902 г.)
ЗАЯЦ Мікалай Дзмітрыевіч (1925 г.)
ЗАЯЦ Соф'я Дзмітрыеўна (1898 г.)
ЗАЯЦ Тэкля Логвінаўна (1886 г.)
КАНОПЛІЧ Алена Дзмітрыеўна (1871 г.)
КАНОПЛІЧ Аўдоцця Сцяпанаўна (1876 г.)
КАНОПЛІЧ Вольга Сільвестраўна (1920 г.)
КАНОПЛІЧ Елісей Пятровіч (1870 г.)
КАНОПЛІЧ Іван Калінікавіч (1902 г.)
КАНОПЛІЧ Капіталіна Платонаўна (1902 г.)
КАНОПЛІЧ Мікалай Дзмітрыевіч (1928 г.)
КАНОПЛІЧ Мікалай Рыгоравіч (1930 г.)
КАНОПЛІЧ Павел Лаўрэнцьевіч (1922 г.)
КАНОПЛІЧ Рыгор (2 гады)
КАНОПЛІЧ Уладзімір Рыгоравіч (1928 г.)
КАНОПЛІЧ Уладзімір Якімавіч (1906 г.)
КАНОПЛІЧ Фёдар (4 гады)
КАНОПЛІЧ Фядосся Яўхімаўна (1901 г.)
КАПЫЛОВІЧ Васіль Тарасавіч (1892 г.)
КАПЫЛОВІЧ Іван Васілевіч (1923 г.)
КАПЫЛОВІЧ Ксенія Васілеўна (1928 г.)
КАПЫЛОВІЧ Серафіма Васілеўна (1893 г.)
КАПЫЛОВІЧ Фядосся Еўдакімаўна (1900 г.)
ЛУЗАН Ганна Іванаўна (1928 г.)
МАШЧЫЦ Піліп Ніканоравіч (1902 г.)
МАШЧЫЦ Таццяна Ісакаўна (1930 г.)
ХАРКЕВІЧ Анастасія Савічна
ХАРКЕВІЧ Антаніна Іванаўна

ШАСТАВЕЦ Адам Пятровіч (1932 г.)
ШАСТАВЕЦ Віктар (3 гады)
ШАСТАВЕЦ Марыя Кірылаўна (1930 г.)
ШАСТАВЕЦ Таццяна Пятроўна (1935 г.)
ШАСТАВЕЦ Фёдар Пятровіч (1930 г.)

* * *

ДЗЕНІСЕНКА Іосіф Цярэнцьевіч,
ДОЎГІ Адам Панкратавіч, н. у 1920,
ЗАЯЦ Дар'я Дзмітрыеўна, н. у 1917 — расстраляны ў 1943.
ЗАЯЦ Марыя Віктараўна, н. у 1921, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.
ЗАЯЦ Павел Дзмітрыевіч,
КАНОПЛІЧ Вольга Сілаўна, н. у 1925,
КАНОПЛІЧ Еўдакія Сцяпанаўна, н. у 1874,
КАНОПЛІЧ Іван Васілевіч, н. у 1923,
КАНОПЛІЧ Лукер'я Міронаўна, н. у 1888,
КАНОПЛІЧ Малання Пятроўна,
КАНОПЛІЧ Павел Сяргеевіч,
КАНОПЛІЧ Серафіма Васілеўна, н. у 1893,
КАНОПЛІЧ Фёдар Аляксеевіч, н. у 1920 — расстраляны ў 1943.

ВЁСКА ПАДЛЯДЗІЧЫ

СТЭЦКАЯ Валянціна Фёдараўна, яе дзеці **Ева** і **Яўгенія,** расстраляны 12.6.1943.
СТЭЦКІ Дзям'ян Антонавіч, н. у 1904, яго дачка **Марыя** (4 гады), расстраляны ў 1943.

МІХАЛКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА КУСТАЎНІЦА (цяпер не існуе)

АБРАМОВІЧ Тафіль Іванавіч, н. у 1890,
АБРАМОВІЧ Караль Тафілевіч, н. у 1924 — вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.
АБРАМОВІЧ Уладзімір Уладзіміравіч, н. у 1925, расстраляны ў 1942 за сувязь з партызанамі.
АБРАМОВІЧ Уладзімір (6 гадоў), падарваўся на міне ў 1944.
АБРАМОВІЧ Франя Эдуардаўна, н. у 1875, расстраляна ў 1942 за сувязь з партызанамі.
БАГІНСКАЯ (САДОЎСКАЯ) Марыя Іосіфаўна, н. у 1919, двое яе малых дзяцей, расстраляны ў 1943 як члены сям'і партызана.
БАГІНСКАЯ Марыя Казіміраўна, н. у 1915, жонка старшыні калгаса, расстраляна ў 1942.
БАГІНСКАЯ Юлія Іосіфаўна, н. у 1917, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.
БАРОЎСКАЯ Франя Канстанцінаўна, н. у 1902, загінула 5.12.1943.
ВІСЛАВУХ Генрых, н. у 1870, вывезены ў 1943 на работу ў Германію, там і загінуў.
ГАЛЁНКА Алена, н. у 1912, расстраляна ў 1943.
ГАРШТЭЙН Марат (7 гадоў) і **Уладзіслаў** (5 гадоў), загінулі ў снежні 1943.
ДЗЕРАНГОЎСКАЯ Соф'я Іосіфаўна, н. у 1876, загінула 5.12.1943.
ДЗЕТНЕР Баляслаў, н. у 1870, арыштаваны ў 1943 і загінуў у канцлагеры.
ДРАПЕЙ Рамуальда, н. у 1917, да 1937 — старшыня Кустаўніцкага нацыянальнага польскага сельсавета, павешана ў 1942 за падпольную дзейнасць у Нароўлі, дзе часова жыла.
ДУБІКОЎСКІ Аляксандр (6 гадоў), загінуў 5.12.1943.
ДУБІКОЎСКІ Віктар (8 гадоў), падарваўся на міне ў 1944.
ДУБІНЕЦКІ Славамір, н. у 1924, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.
ІВАШКЕВІЧ Эдуард (9 гадоў), падарваўся на міне ў 1944.
ЗБАРОЎСКІ Фелікс Іосіфавіч, н. у 1926, загінуў 5.12.1943.
КАРЦЕЛЬ Браніслава, н. у 1902, паранена 5.12.1943 і памерла.
ЛАМАНОВІЧ Іван, н. у 1881, расстраляны ў 1942.
ЛАМАНОВІЧ Рамуальд Антонавіч, н. у 1923, прапаў без вестак у 1941.
РАДЗІШЭЎСКІ Казімір Дамінікавіч, н. у 1875, загінуў 5.12.1943.
РАКІЦКАЯ Вікторыя Францаўна, н. у 1928, загінула ў 1943.
РАКІЦКІ Вінцэнт Данілавіч, н. у 1920,
РАКІЦКІ Іосіф Данілавіч, н. у 1916 — расстраляны ў 1942.
САПЛІЦ Вікторыя, н. у 1870,
САПЛІЦ Фаіна, н. у 1887,
САПЛІЦ Станіслаў (6 гадоў) — загінулі 13.1.1944 у в. Прудок Мазырскага р-на.
СТАХОЎСКАЯ Соф'я Лявонаўна, н. у 1879,
ТРАЦЯК Гелена Дамінікаўна, н. у 1920, настаўніца,
ШАБУНОЎСКІ Лявон Аўгуставіч, н. у 1880 — загінулі 5.12.1943.
ШАРАЙ Сігізмунд Іванавіч, н. у 1890, прапаў без вестак у студзені 1944.

ВЁСКА ЛЯХАЎЦЫ

СЕМЯНЕНКА Антон Кандратавіч, н. у 1896, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ВЁСКА МАЛЫ БАКАВЕЦ

АНТОНЕНКА Фёдар Іванавіч, н. у 1907,
ДВОРАК Андрэй Назаравіч, н. у 1876,
ДУБРАЎ Васіль Паўлавіч, н. у 1908,
ДУБРОВА Васіль Архіпавіч, н. у 1918 — расстраляны ў 1943.
КАЛЕСНІК Уладзімір Мікалаевіч, н. у

П. М. Міляўская, А. Б. Міляўскі (загінуў на фронце)

1923, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ЛІС Мікалай (9 гадоў), падарваўся на міне ў 1945.

ЧАРНЯК Андрэй Яўхімавіч, н. у 1910, расстраляны ў 1943.

ЯЦКО Мікалай (10 гадоў), падарваўся на міне ў 1945.

ВЁСКА МІХАЛКІ (цяпер не існуе)

АНДРЫЕЎСКАЯ Агрыпіна Фёдараўна, н. у 1868, расстраляна ў 1941.

ГАРЭЛЬКА Фёдар Сідаравіч, н. у 1914, расстраляны ў 1943 за сувязь з партызанамі. Яго жонка **Пелагея Мікалаеўна,** н. у 1910, іх дзеці **Вячаслаў** (10 гадоў) і **Уладзімір** (1 год), спалены жывымі ў 1942.

ГАРЭЛЬКА Сцепаніда Сямёнаўна, н. у 1911,

ДАНІЛЬЧУК Алена Еўдакімаўна, н. у 1883 — расстраляны ў 1943.

МІЛЯЎСКАЯ Праскоўя Мікалаеўна, н. у 1912, сувязная партызанскага атрада, яе двое дзяцей, спалены жывымі ў 1943.

МІНЕВІЧ Лявон, н. у 1908, расстраляны ў 1942.

МІЦУРА Апанас, н. у 1912, яго жонка **Еўдакія Нікіфараўна,** н. у 1914, іх дзеці **Яўгенія** (11 гадоў), **Анатоль** (5 гадоў), **Рыгор** (3 гады), **Уладзімір** (2 гады) і **Вольга** (1 год), спалены жывымі ў 1943.

МІХАЙЛАЎ Мікалай Радзівонавіч, расстраляны ў 1943.

ВЁСКА МІЦЬКІ

БАЛУК Ганна Васілеўна, н. у 1924, расстраляна восенню 1942.

ЗАДВОРСКІ Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1924, прапаў без вестак у 1942.

КАСТРЫЦКІ Фёдар (12 гадоў), падарваўся на міне ў 1948.

КУХНАВЕЦ Адам Іосіфавіч, н. у 1887,

КУХНАВЕЦ Варвара Адамаўна, н. у 1910 — расстраляны ў 1943.

ЛІТВІН Аляксей Карпавіч, н. у 1929, загінуў у 1944.

МАКЕЕЎ Пётр Сяргеевіч, н. у 1872, закатаваны ў лютым 1943.

СУХОЦКІ Аляксандр Напалеонавіч, н. у 1925, расстраляны ў 1943.

ВЁСКА ПРАЎЦЮКІ

ЖОЛУДЗЬ Аляксандр Яўхімавіч, н. у 1922, расстраляны ў 1943.

ЖОЛУДЗЬ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1914, загінуў у 1943.

ВЁСКА РУДНЯ МІХАЛКАЎСКАЯ

ГЛЮЗ Марыя Трафімаўна, н. у 1929, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

ДЗЕНІСЕНКА Сцяпан (12 гадоў),

ДУБРОВА Іван (10 гадоў),

ДУБРОВА Канстанцін (10 гадоў) — загінулі ў 1944 ад выбуху снарада.

ВЁСКА СТАРАСЕЛЛЕ

ДАМІНІКОЎСКІ Напалеон Карлавіч, н. у 1887, расстраляны 18.3.1942.

ЛУК'ЯНЕНКА Піліп Паўлавіч, н. у 1900, загінуў у 1942.

ПРУДКОЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАРЫСКАВІЧЫ

БАСАК Яўхім Антонавіч, н. у 1867,

БАСАК Матрона Яўхімаўна, н. у 1869 — расстраляны ў 1943 у г. Мазыр.

ЕЎЖЫК Дзмітрый Васілевіч, н. у 1896, яго жонка **Вольга Тарасаўна,** н. у 1908, іх дзеці **Сяргей** і **Еўдакія** (21 і 17 гадоў), расстраляны ў 1943 у г. Мазыр.

ЕЎЖЫК Іван Васілевіч, н. у 1909,

КАПОРА Міхаіл Савельевіч, н. у 1905,

КРЫВІЦКАЯ Вольга Савічна, н. у 1900 — расстраляны ў 1943.

КРЫВІЦКІ Канстанцін Паўлавіч, н. у 1920, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

КРЫВІЦКАЯ Надзея Мікалаеўна, н. у 1907,

КРЫВІЦКАЯ Яўгенія Аляксееўна, н. у 1925,

КРУГЛАЯ Ульяна Іванаўна, н. у 1910 — расстраляны ў 1943.

ЛІС Ірына Іванаўна, н. у 1922, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

НОВІКАЎ Іван Прохаравіч, н. у 1910, расстраляны ў 1943.

ПАДАЛІНСКІ Міхаіл Давыдавіч (14 гадоў), падарваўся на міне ў 1944.

ПАДАЛІНСКІ Сяргей (7 гадоў), расстраляны ў 1943.

ПАДАЛІНСКІ Уладзімір Давыдавіч, н. у 1923, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ПАХАДЗІЦКАЯ Домна Захараўна, н. у 1876, расстраляна ў 1943.

РЫМША Сафрон Пятровіч, н. у 1895,

ШУТ Мяфодзій Кузьміч, н. у 1914 — закатаваны ў канцлагеры.

ШВЕР Марыя Кузьмінічна, н. у 1902, расстраляна ў 1943.

ШЧЫПЕР Васіль Савіч, н. у 1926, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ВЁСКА ЗАГОРЫНЫ

ГАРЛЕВІЧ Васіль Аляксандравіч, н. у 1925, расстраляны ў 1943.

ЗУБЧЫК Міна Васілевіч, н. у 1910, расстраляны ў 1943.

ЗУБЧЫК Уладзімір Васілевіч, н. у 1927, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ЛУК'ЯНОВІЧ Аляксандр Дзям'янавіч,

ЛУК'ЯНОВІЧ Мікалай Дзям'янавіч — падарваліся на мінах у 1944.

ЛУК'ЯНОВІЧ Захар Іосіфавіч, н. у 1901, расстраляны ў 1943.

ЛУЦЭВІЧ Сямён Аляксандравіч, н. у 1907, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

МАЗУРКЕВІЧ Рыгор Іванавіч, падарваўся на міне ў 1944.

МАЙСТРОВІЧ Мікалай Карпавіч, н. у 1900, расстраляны ў 1943.

МІСЕВІЧ Аркадзь Іосіфавіч, расстраляны ў 1942.

ПАШКОЎСКІ Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1895,

ПАШКОЎСКІ Арсень Іосіфавіч, н. у 1903 — члены Мазырскай падпольнай арганізацыі, расстраляны ў снежні 1942 у г. Мазыр.

РАМАНАЎ Павел Васілевіч, н. у 1924,

САМБАКОЎСКАЯ Алена Людвігаўна, н. у 1920,

СІКОРСКІ Іван Сямёнавіч, н. у 1924 — вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.

ЮРКЕВІЧ Цімафей Дзмітрыевіч, н. у 1894, расстраляны ў 1943.

ВЁСКА МЕРАБЕЛЯ

ПРУС Андрэй Андрэевіч, н. у 1888, загінуў 14.1.1944.

ВЁСКА ПРУДОК

АБРАМАЎ Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1910, расстраляны ў 1943.

АБРАМАЎ Міхаіл Раманавіч, н. у 1907, расстраляны ў 1942.

КЛІМЕНКА Яўгенія Раманаўна, н. у 1900, прапала без вестак.

КУДРЫС Сафрон Дзмітрыевіч, н. у 1865,

ЛЕМБА Агей Лявонавіч, н. у 1878 — расстраляны ў 1943.

ЛЯВОНАЎ Рыгор Яўціхіевіч, н. у 1912, старшыня калгаса ў в. Прудок, член Мазырскай падпольнай арганізацыі, расстраляны ў 1942 у г. Мазыр.

МЕЛЬНІК Васіль Васілевіч, н. у 1905,

МЕЛЬНІК Ганна (4 гады) — расстраляны ў 1942.

МЕЛЬНІК Ніна Рыгораўна, н. у 1923, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

МЕЛЬНІК Рыгор Дзмітрыевіч, н. у 1878,

МІСЕВІЧ Ігнат Фёдаравіч, н. у 1878 — расстраляны ў 1943.

МІСЕВІЧ Ігнат Аляксеевіч, н. у 1909,

МІСЕВІЧ Усцінія Нікіфараўна, н. у 1908 — загінулі ў студзені 1944.

МІШОТА Юлія Давыдаўна, н. у 1865, расстраляна ў 1943.

ПАСЕЧНІК Вольга (5 гадоў) і **Лізавета** (2 гады), забіты ў 1943.

ПАШКОЎСКАЯ Домна Кірылаўна, н. у 1906,

ПАШКОЎСКІ Аляксандр Сямёнавіч, н. у 1928 — расстраляны ў 1943.

ПАШКОЎСКАЯ Лідзія Васілеўна, н. у 1925, расстраляна ў 1942.

ПАШКОЎСКАЯ Лідзія Віктараўна, н. у 1914, яе дзеці **Марыя** (6 гадоў), **Праскоўя** (5 гадоў) і **Ніна** (3 гады), расстраляны ў 1943.

ПАШКОЎСКАЯ Праскоўя Маркаўна, н. у 1885, расстраляна ў 1943.

ПІВАВАРАЎ Макар Аляксеевіч, н. у 1910, расстраляны ў 1942.

ПІСКУН Андрэй Сафронавіч, н. у 1922,

УСЕНКА Дзяніс Пятровіч, н. у 1900 — вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.

ЧУРЫЛА Радзівон Васілевіч, н. у 1909, расстраляны ў 1943.

ШАЎЦОЎ Нікадзім Аўрамавіч, н. у 1904, расстраляны ў 1942 за ўкрыццё яўрэяў.

ШАФІРАЎ Арцём Маркавіч, н. у 1909, забіты ў 1942.

ШАФІРАЎ Рыгор Іосіфавіч, н. у 1875, расстраляны ў 1943.

ВЁСКА РЭДЗЬКА

КАЎШАРОЎ Кірыла Якаўлевіч, н. у 1887, расстраляны ў 1942 за ўкрыццё яўрэяў.

КОЗЕЛ Марфа Іванаўна, н. у 1912, яе грудное дзіця, расстраляны ў 1942.

МІНДЛІН Гірш Беркавіч, н. у 1888, яго жонка **Хая Меераўна,** н. у 1890, іх дзеці **Беня** і **Нема** (20 і 8 гадоў), расстраляны ў 1942.

ПІВАВАРАЎ Цімафей Фёдаравіч, н. у 1902, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

САДОЎСКАЯ Тэкля Ануфрыеўна, н. у 1879,

СУХАНІЦКАЯ Аляксандра Ільінічна, н. у 1878,

СУХАНІЦКАЯ Лідзія Рыгораўна, н. у 1918, яе трое дзяцей — расстраляны ў 1942.

СУХАНІЦКАЯ Ніна Нікіфараўна, н. у 1920, яе дзеці **Таццяна** (2 гады), **Вольга** (некалькі месяцаў), расстраляны ў 1942 у г. Мазыр.

ШАЎЧЭНКА Марыя Емяльянаўна, н. у 1917, расстраляна ў 1943.

ШЭЙКМАН Хая, н. у 1880, **ШЭЙКМАН Шолам,** н. у 1880, іх чацвёра дзяцей — расстраляны ў 1942 у г. Мазыр.

СКРЫГАЛАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАЛАЖЭВІЧЫ

АБІБАК Сцяпан (7 гадоў),

ВЯРГУН Кузьма Кузьміч, н. у 1925,

ВЯРГУН Мікалай Фёдаравіч, н. у 1932 — расстраляны ў 1943.

ДАМАСЕВІЧ Домна Ксенафонтаўна, н. у 1849, спалена жывой 22.6.1943.

ДАМАСЕВІЧ Домна Сцяпанаўна, н. у 1863, расстраляна ў 1943.

ДАМАСЕВІЧ Марыя Апанасаўна, н. у 1926, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

ДАМАСЕВІЧ Марыя, н. у 1889,

ДАМАСЕВІЧ Матрона Васілеўна, н. у 1877,

ДАМАСЕВІЧ Соф'я, н. у 1921 — расстраляны ў 1943.

ДАМАСЕВІЧ Фядора Апанасаўна, н. у 1927, вывезена ў 1942 на работу ў Германію і расстраляна за сабатаж.

ДРАЙГАН Міхаіл, расстраляны ў 1943.

ЗУХТА Міхаіл Ільіч,

ЗУХТА Павел Паўлавіч — падарваліся на мінах у 1944.

ЗУХТА Яўгенія (6 гадоў), расстраляна ў 1943.

КАПІТОНЕЦ Фёдар Савельевіч, н. у 1904, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ЛАЗІЦКІ Іосіф Віктаравіч, н. у 1885,

МЯЛЕШЧАНКА Дзяніс, н. у 1885,

ПАДЗЯНІК Галіна Лаўрэнцьеўна, н. у 1912 — расстраляны ў 1943.

ШКУЗА Аляксандр, падарваўся на міне ў 1944.

РАДАЎНЯ Васіль Цярэнцьевіч, н. у 1908, расстраляны ў 1943.

РАДАЎНЯ Іван Андрэевіч,

РАДАЎНЯ Кацярына — падарваліся на мінах у 1944.

РАДАЎНЯ Міхаіл Сяргеевіч, н. у 1880, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

РАДАЎНЯ Пётр (8 гадоў),

РАДАЎНЯ Сцяпан Аляксеевіч, н. у 1869,

РАДАЎНЯ Сяргей Рыгоравіч, н. у 1889 — расстраляны ў 1943.

ШАСТАВЕЦ Арсень Васілевіч, падарваўся на міне ў 1944.

ШАСТАВЕЦ Павел Васілевіч, н. у 1910, расстраляны ў 1943.

ШАСТАВЕЦ Павел Рыгоравіч, н. у 1930, падарваўся на міне ў 1943.

ШАСТАВЕЦ Савелій Карпавіч, н. у 1930,

ШПАКОЎСКАЯ Галіна (6 гадоў) — расстраляны ў 1943.

ШПАКОЎСКАЯ Праскоўя, падарвалася на міне ў 1944.

ШПАКОЎСКІ Мікалай Фёдаравіч, н. у 1927, вывезены на работу ў Германію, там і загінуў.

ШПАКОЎСКАЯ Яўгенія, н. у 1910,

ЯСТРЭМСКАЯ Ірына Сямёнаўна, н. у 1865,

ЯСТРЭМСКАЯ Соф'я Аляксееўна, н. у 1895,

ЯСТРЭМСКІ Пётр, н. у 1869,

ЯСТРЭМСКІ Сцяпан Т., н. у 1867,

ЯЦУШКА Марыя,

ЯЦУШКА Соф'я Савельеўна — расстраляны ў 1943.

ВЁСКА БЕЛАЯ

БЫЧКОЎСКАЯ Соф'я Лукінічна, н. у 1900, расстраляна ў 1943.

ВЯРАКСІЧ Сцяпан Мікітавіч, н. у 1871,

ГЛУХАТАРЭНКА Сяргей Якаўлевіч, н. у 1886 — расстраляны ў 1943.

ГРАМОВІЧ Аляксандр Мацвеевіч, н. у 1926, расстраляны ў 1943.

ГРАМОВІЧ Аркадзь Макаравіч, падарваўся на міне ў 1944.

ГРАМОВІЧ Ганна Рыгораўна, н. у 1878,

ГРАМОВІЧ Ева, н. у 1870,

ГРАМОВІЧ Іван Васілевіч, н. у 1872,

ГРАМОВІЧ Мікалай Андрэевіч, н. у 1927,

ГРАМОВІЧ Навум Мікітавіч, н. у 1894 — расстраляны ў 1943.

ГРАМОВІЧ Уладзімір Макаравіч, н. у 1923, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ДАШКЕВІЧ Агрыпіна Андрэеўна, н. у 1904,

ДАШКЕВІЧ Іван Андрэевіч, н. у 1928,

КОЛАС Праскоўя Міхайлаўна, н. у 1900,

НАВАРУЦКАЯ Браніслава Сцяпанаўна, н. у 1903,

НАВАРУЦКАЯ Софія Сцяпанаўна, н. у 1874,

ПАЗНЯК Агрыпіна Маркаўна, н. у 1900 — расстраляны ў 1943.

ВЁСКА ЖАХАВІЧЫ

БАБРОЎНІК Іван Парфёнавіч, н. у 1925, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

БАБРОЎНІК Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1878, яго жонка **Ульяна Міхайлаўна,** н. у 1879, унучка **Мальвіна** (2 гады), расстраляны 31.7.1943 як сям'я партызана.

БАБРОЎНІК Надзея Фёдараўна, н. у 1924, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

БАБРОЎНІК Фядосся Аўрамаўна, н. у 1907, расстраляна 31.7.1943.

БАБРОЎНІК Фядосся Міхайлаўна, н. у 1905, яе дзеці **Андрэй** (7 гадоў), **Ліда** (5 гадоў), **Уладзімір** (3 гады), **Леанід** (2 гады), расстраляны 31.7.1943.

БАБРОЎНІК Якаў Пятровіч, н. у 1903, падарваўся на міне ў жніўні 1941.

БАНДАРЭНКА Ева Аляксандраўна, н. у 1925, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

БАНДАРЭНКА Павел Васілевіч, н. у 1872,

БАНДАРЭНКА Фядора Паўлаўна, н. у 1854 — расстраляны 31.7.1943 як сям'я партызана.

БАНДАРЭНКА Праскоўя, н. у 1874,

БАНДАРЭНКА Яўхімія, н. у 1851 — загінулі 30.7.1943.

ГРАМОВІЧ Сільвестр Пятровіч, н. у 1880, яго жонка **Марыя Сяргееўна,** н. у 1886, расстраляны 31.7.1943 як сям'я партызана.

ДУБАВЕЦ Гаўрыла Аляксандравіч, н. у 1900,

ДУБАВЕЦ Аляксандр Раманавіч (12 гадоў) — падарваліся на мінах у 1941.

ДУБАВЕЦ Марыя Раманаўна, н. у 1925, загінула ў студзені 1944.

ДУБАВЕЦ Раман Аляксандравіч, н. у 1927, забіты ў верасні 1943.

КАМЕНСКАЯ Кацярына Міхееўна, н. у 1922,

КЛІМЧАНКА Ганна Мацвееўна, н. у 1922 — вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.

КЛІМЧАНКА Іосіф Платонавіч, н. у 1874, забіты ў верасні 1943.

КУПРЫЕНКА Ефрасіння Міхайлаўна, н. у 1886, яе сын **Міхаіл,** расстраляны 31.7.1943 як сям'я партызана.

ЛЕВАНОВІЧ Ганна Савічна, н. у 1874, расстраляна ў 1943.

ЛЕВАНОВІЧ Лізавета Антонаўна, н. у 1885,

ЛЕВАНОВІЧ Марфа Кірылаўна, н. у 1916, яе дзеці **Дзіма** і **Мальвіна** (8 і 4 гады), расстраляны 31.7.1943 як сям'я партызана.

ЛЕВАНОВІЧ Надзея Архіпаўна, н. у 1920, расстраляна ў час родаў 30.7.1943.

МЯШКОВА Марына, н. у 1865, яе дачка **Праскоўя Міхайлаўна,** н. у 1905, яе дзеці **Софія, Іван і Мікалай** (9, 6 і 1 год), расстраляны 31.7.1943 як сям'я партызана.

ПАЗНЯК Агрыпіна Андрэеўна, н. у 1889, загінула 31.7.1943.

ПАЗНЯК Кірыла Міхайлавіч, н. у 1878,

ПАЗНЯК Рыгор Елісеевіч, н. у 1926 — расстраляны 30.7.1943.

ПАЗНЯК Сынклета, н. у 1903, загінула ў жніўні 1943.

ПІСАНІК Елісей Уладзіміравіч, н. у 1874, яго сын **Міхаіл,** н. у 1917, расстраляны 31.7.1943.

РАБЧАНКА Ігнат Васілевіч, н. у 1913, расстраляны ў снежні 1943.

РАБЧАНКА Хрысціна, н. у 1920, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

РАСОШАНКА Дзям'ян Васілевіч, н. у 1874, расстраляны ў студзені 1944.

РАСОШАНКА Кацярына Паўлаўна, н. у 1924, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

ШАЎРЭЙ Дзям'ян Мікалаевіч, н. у 1900, расстраляны ў студзені 1944.

ШАХЛАН Сафрон Іванавіч, н. у 1875, загінуў 30.7.1943.

ШАХЛАН Якаў Давыдавіч, н. у 1888, расстраляны ў чэрвені 1943.

ШАХЛЕВІЧ Фядора Андрэеўна, н. у 1907, яе сын **Мікалай** (2 гады), расстраляны 31.7.1943 у г. Мазыр.

ВЁСКА ЛЕШНЯ

БАКАВЕЦ Марыя, н. у 1866,

БАКАВЕЦ Таццяна, н. у 1870,

БАКАВЕЦ Фядосся, н. у 1869,

БАРАНОЎСКІ Ілья Пракопавіч, н. у 1869 — расстраляны ў 1943.

ВЯРАКСІЧ Любоў Ігнатаўна, н. у 1925,

ВЯРАКСІЧ Максім, н. у 1869 — расстраляны ў 1943.

ГАЛУШКА Давыд Канстанцінавіч, н. у 1895, загінуў у 1943 у канцлагеры ў г. Калінкавічы Гомельскай вобл.

ДУБАВЕЦ Любоў Віктараўна, н. у 1923,

ЗАХАРАНКА Марыя, н. у 1868 — расстраляны ў 1943.

КЛЕГА Сцяпан (9 гадоў), падарваўся на міне ў 1944.

КРАЎЧАНКА Раман Яўхімавіч, н. у 1894,

МІЦУРА Аляксандр Мартынавіч, н. у 1912,

МІЦУРА Аляксандра Мацвееўна, н. у 1920,

МІЦУРА Іван (4 гады),

МІЦУРА Марыя, н. у 1874,

МІЦУРА Мацвей Васілевіч, н. у 1884,

МІЦУРА Рыгор (4 гады),

НАВУМЕНКА Ульяна, н. у 1884,

ПАДЗІЛА Вольга Аляксееўна, н. у 1925,

РАБІЛКА Віктар,

РАБІЛКА Лізавета Данілаўна, н. у 1921 — расстраляны ў 1943.

РАФАЛЬСКІ Рыгор Лук'янавіч, н. у 1925, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

СІТНІК Фёдар (8 гадоў), падарваўся на міне ў 1944.

СУХАВЕРХІ Рыгор Аляксеевіч, н. у 1923, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ХАНЕЦКІ Іван Фёдаравіч, н. у 1878, расстраляны ў студзені 1944.

ХАНЕЦКІ Юрый Іосіфавіч, н. у 1922, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ВЁСКА НАДАТКІ

БАЙДА Надзея Мікалаеўна, н. у 1924, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

ВАЛЬТМАН Аляксандр Іванавіч, н. у 1928,

КАРАБУН Фядосся Паўлаўна, н. у 1903,

КУЛАКОЎСКІ Васіль Рыгоравіч, н. у 1882,

ЛУЗАН Ганна (1 год) — расстраляны ў 1943.

ЛУЗАН Якаў Макаравіч, н. у 1917, яго жонка **Фядора Савельеўна,** н. у 1917, іх дзеці **Ніна і Вера** (6 і 4 гады), расстраляны 22.3.1943 у в. Казіміраўка Мазырскага р-на.

МІСЕВІЧ Марыя Піліпаўна, н. у 1904, яе дзеці **Андрэй, Яўгенія** і **Міхаіл** (6 і 5 гадоў), забіты 30.6.1943 у в. Касцюковічы Мазырскага р-на.

МЯДЗЕНЯ Марыя Лук'янаўна, н. у 1928,

СУЛІМСКІ Іван Фёдаравіч, н. у 1926 — вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.

СУЛІМСКІ Цімафей Канстанцінавіч, н. у 1906, расстраляны ў 1943.

СУПОНЕНКА Марыя Іванаўна, н. у 1924,

ЧАРЭЎКА Андрэй Міхайлавіч, н. у 1925 — расстраляны 22.3.1943 у в. Казіміраўка Мазырскага р-на.

ВЁСКА РУДНЯ СКРЫГАЛАЎСКАЯ

ГАЛЕНКА Іван Іванавіч, н. у 1923,

ДЗЯТЛОЎСКІ Пётр Радзівонавіч, н. у 1924 — вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.

ВЁСКА СКРЫГАЛАЎ

АГАЛЕЦ Вольга Лаўрэнцьеўна, н. у 1930,

АГАЛЕЦ Нікіфар Цімафеевіч, н. у 1876,

АГАЛЕЦ Таццяна Міхайлаўна, н. у 1921 — расстраляны ў 1943.

АГАРОДНЫ Пётр Максімавіч, н. у 1926, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

АСТРОЎСКІ Павел Цярэнцьевіч, н. у 1925, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

БАКАВЕЦ Аляксей Мікалаевіч, н. у 1923, расстраляны ў 1943.

ГЕЛЬФМАН Лукер'я Сяргееўна, н. у 1917, яе дзеці **Святлана** і **Барыс** (5 і 1 год), расстраляны ў 1942.

ГУТМАН Пелагея Міхайлаўна, н. у 1918, яе дзеці **Аляксандр** і **Марыя** (4 і 3 гады), расстраляны ў 1943.

ДРОБЫШ Іван Іванавіч, н. у 1923, загінуў у 1941 пры эвакуацыі калгаснай маёмасці.

ЖУРАЎСКАЯ Сафія Фёдараўна, н. у 1919, расстраляна ў 1943.

ІВАНЬКАЎ Пётр Мікалаевіч, н. у 1922, настаўнік, закатаваны ў 1942 за сувязь з падпольшчыкамі.

КАЖАН Марыя Станіславаўна, н. у 1889,

КАРЖЭЎСКАЯ Вольга Андрэеўна, н. у 1922,

КАРЖЭЎСКІ Васіль Аляксандравіч, н. у 1870,

КАРЖЭЎСКІ Сяргей Андрэевіч, н. у 1927,

КАСІНСКАЯ Надзея Фёдараўна, н. у 1922,

КАСІНСКІ Іосіф Піліпавіч, н. у 1884,

КАСЫ Уладзімір Данілавіч, н. у 1927,

КУРМАЗ Аляксей Апанасавіч, н. у 1923,

КУРМАЗ Марыя Сільвестраўна, н. у 1922,

КУРМАЗ Наталля Мікалаеўна, н. у 1922,

ПАДЗІЛА Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1874,

ПАДЗІЛА Піліп Кірылавіч, н. у 1870,

ПАДЗІЛА Фёдар Данілавіч, н. у 1916 — расстраляны ў 1943.

ПАДЗІЛА Павел Сяргеевіч, н. у 1900, актывіст Савецкай улады, закатаваны карнікамі ў 1941 (памёр пад цяжарам пакладзенай на яго жалезнай бараны зубцамі ўніз).

ПІКУЗА Аляксандр Гаўрылавіч, н. у 1884,

ПІКУЗА Анатоль Якаўлевіч, н. у 1922 — расстраляны ў 1943.

ПІКУЗА Ілья Мацвеевіч, н. у 1910, падарваўся на міне ў лютым 1945, пахаваны ў в. Дабрынь Ельскага р-на Гомельскай вобл.

ПІКУЗА Леанід Міхайлавіч, н. у 1923,

ПІКУЗА Мікалай Андрэевіч, н. у 1922 — расстраляны ў 1943.

ПІКУЗА Павел Паўлавіч, н. у 1921, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ПРАТАСЕНКА Аляксандра Арсеньеўна, н. у 1926,

ПРАТАСЕНКА Андрэй Емяльянавіч, н. у 1896,

ПРАТАСЕНКА Вольга Уладзіміраўна, н. у 1926,

ПРАТАСЕНКА Ганна Андрэеўна, н. у 1926 — расстраляны ў 1943.

РАЗУМОЎСКІ Абрам Яўхімавіч, н. у 1912, прапаў без вестак у 1941.

РУДЗЬКО Іван Майсеевіч, н. у 1917,

РУДЗЬКО Надзея Аляксандраўна, н. у 1919,

СЛУКОЎСКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1923,

ХМЯЛЕЎСКАЯ Ганна Сцяпанаўна, н. у 1870,

ХМЯЛЕЎСКАЯ Ірына Дзмітрыеўна, н. у 1917,

ХМЯЛЕЎСКІ Міхаіл Дзмітрыевіч, н. у 1923,

ШАСТАВЕЦ Мелання (7 гадоў) — расстраляны ў 1943.

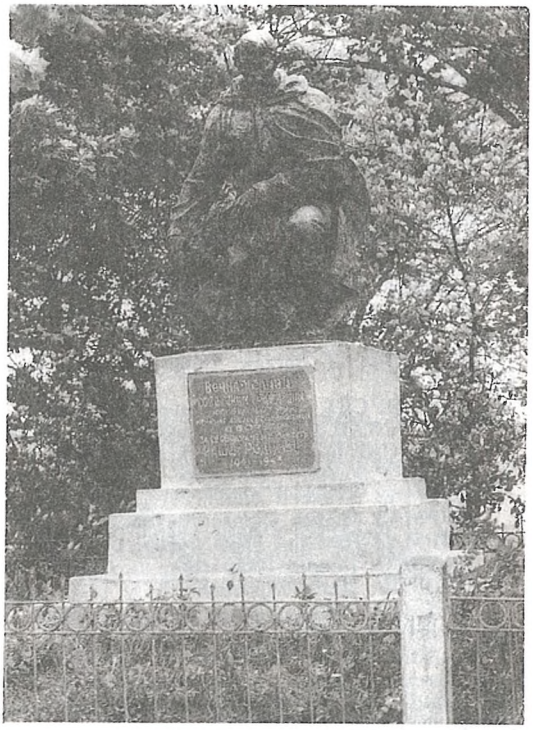

Помнік жыхарам в. Буда Казіміраўская, закатаваным 22 сакавіка 1943 г.

ШАЎРЭЙ Мікалай Пятровіч, н. у 1920, забіты 5.7.1943.

ШЧАРБАЧЭНЯ Уладзімір (9 гадоў), **Аляксандр** (7 гадоў), **Кацярына** (1 год) — забіты ў 1943.

ШЫГАР Таццяна Цімафееўна, н. у 1925,

ШЫЦІК Лідзія, н. у 1925 — расстраляны ў 1943.

Значную частку насельніцтва Скрыгалава да 1941 г. складалі яўрэі. З пачаткам вайны не многія змаглі эвакуіравацца. Больш як шэсцьдзесят з іх былі расстраляны ў Скрыгалаве 2.2.1942, астатнія забіты ў Мазыры ці патоплены ў Прыпяці ў 1941—1942 гг. Былі знішчаны таксама і члены змешаных міжнацыянальных сем'яў.

ГІНЗБУРГ Еля (1933 г.)
ГІНЗБУРГ Леў (1874 г.)
ГІНЗБУРГ Хаім (1932 г.)
ГОЛЬФАНД Ама (1909 г.)
ГОЛЬФАНД Роза Хаімаўна (1898 г.)
ГУЗМАН Сара (1924 г.)
ГУТМАН Абрам Шмуйлавіч (1877 г.)
ГУТМАН Борух (1926 г.)
ГУТМАН Валька (1874 г.)
ГУТМАН Есель
ГУТМАН Любоў Абрамаўна (1891 г.)
ГУТМАН Мэндаль Абрамавіч (1925 г.)
ГУТМАН Нохім
ГУТМАН Софа
ГУТМАН Тойба (5 гадоў)
ГУТМАН Эстэр Абрамаўна (1927 г.)
ГУТМАН Ханон (1914 г.)
ГУТМАН Хася Юдэлеўна (1881 г.)
ГУТМАН Шэял (1936 г.)
КВЕТНЫ Арон Насавіч (1884 г.)
КВЕТНАЯ Рэвека Шоламаўна (1884 г.)
МАЛАМЭНТ Цэра (1872 г.)
ПЯРЦОВІЧ Бейль (1899 г.)
ПЯРЦОВІЧ Фаіна (1903 г.)
РАЗУМОЎСКАЯ Ефа
ПРЫХОДЗЬКА Дар'я Міхайлаўна і яе дзеці **Тамара, Усевалад** і **Ліля**
РАЗУМОЎСКАЯ Тойба (1920 г.)
РАЗУМОЎСКІ Хаім (1884 г.)
РАЗУМОЎСКАЯ Фрума
РАЗУМОЎСКІ Якаў
СТРАЛЕЦ Моцель (1860 г.)
СТРАЛЕЦ Эйха (1924 г.)
ФРЫДМАН Лея (1874 г.)
ФРЫДМАН Лева (1868 г.)
ФРЫДМАН Нохім (1874 г.)
ФРЫДМАН Фая (1874 г.)
УРЭЦКІ Янкель (1874 г.)
ШАБАШОВІЧ Абрам Еселевіч (1874 г.)
ШАПІРА Бэрка
ШАПІРА Крэйза і яе дзіця
ШАПІРА Эстэр (1884 г.)

ВЁСКА ЯСЕНЕЦ

ДУДАРЭНКА Ірына Паўлаўна, н. у 1927,
ЛЕВАНОВІЧ Адам Якаўлевіч, н. у 1922,
РАСОШАНКА Андрэй Дзянісавіч, н. у 1927,
ТКАЧ Аркадзь Кірылавіч, н. у 1924 — вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.

СЛАБАДСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БУДА КАЗІМІРАЎСКАЯ

На світанні 22 сакавіка 1943 г. карнікі акружылі вёску, у якой налічвалася 32 двары. Жыхароў расстралялі ў хатах, потым падпалілі...

У той трагічны дзень загінула 127 чалавек.

АСТРЭЙКА Анастасія Мікалаеўна (1915 г.) і яе дзеці **Соня** і **Галя** (5 і 3 гады)
БЫЧКОЎСКАЯ Зінаіда Міхайлаўна (1912 г.) і яе дачка **Ганна** (2 гады)

ГЛУХАТАРЭНКА Галіна Мікалаеўна (1915 г.) і яе сын **Іван** (2 гады)

ГЛУХАТАРЭНКА Вера Якаўлеўна (1913 г.) і яе дзеці **Уладзімір** і **Сцяпан** (13 і 2 гады)

ГЛУХАТАРЭНКА Марына Іванаўна (5 гадоў) і **Ліля** (2 гады)

ГЛУХАТАРЭНКА Сафія Іванаўна (1919 г.) і яе дзеці **Алена, Марыя** і **Іра** (2 і 3 гады)

ГЛУХАТАРЭНКА Якаў Станіслававіч (1864 г.) і яго жонка **Уліта Адамаўна** (1869 г.)

ГНЕДЗЬКА Аксіння Фёдараўна (1898 г.)

ДУБАВЕЦ Аксіння Цімафееўна (1924 г.) і яе сястра **Марыя** (1928 г.)

ДУБАВЕЦ Наталля Восіпаўна (1896 г.)

ЖУРАВЕЛЬ Алена Мікалаеўна (1896 г.) і яе дачка **Люба** (15 гадоў)

ЖУРАВЕЛЬ Аляксандр Адамавіч (1889 г.), яго жонка **Аўроння Сцяпанаўна** (1896 г.) і іх дзеці **Надзея** (20 гадоў), **Якаў** (18 гадоў), **Марфа** (16 гадоў) і **Сцяпан** (12 гадоў)

ЖУРАВЕЛЬ Антон Мікалаевіч (1898 г.), яго жонка **Ганна Адамаўна** (1899 г.) і іх дзеці **Антон** і **Навум** (16 і 10 гадоў)

ЖУРАВЕЛЬ Аўдоцця Сцяпанаўна (1908 г.)

ЖУРАВЕЛЬ Еўдакія Сцяпанаўна (1896 г.), дачка **Еўдакія** (25 гадоў) і яе дзеці **Каця** і **Жэня** (7 і 5 гадоў)

ЖУРАВЕЛЬ Іван Віктаравіч (1905 г.), яго жонка **Лідзія Андрэеўна** (1910 г.) і іх дзеці **Яўхімія** (18 гадоў), **Уладзімір** (16 гадоў), **Надзея** (13 гадоў) і **Ніна** (3 гады)

ЖУРАВЕЛЬ Ігнат Міхайлавіч (1920 г.) і яго жонка **Яўхімія Іванаўна** (1923 г.)

ЖУРАВЕЛЬ Мікалай Мікалаевіч (1928 г.)

ЖУРАВЕЛЬ Мікалай Якаўлевіч (1921 г.)

ЖУРАВЕЛЬ Міхаіл Адамавіч (1897 г.), яго жонка **Праскоўя Аляксееўна** (1902 г.) і іх дзеці **Таццяна** (24 гады), **Уладзімір** (22 гады), **Мацвей** (16 гадоў), **Сафія** (15 гадоў), **Міхаіл** (7 гадоў) і **Арсень** (5 гадоў)

ЖУРАВЕЛЬ Нікіфар Віктаравіч (1898 г.) — сувязны партызанскага атрада, яго жонка **Варвара Адамаўна** (1899 г.) і іх дзеці **Ефрасіння** (17 гадоў), **Сяргей** (15 гадоў) і **Ліда** (13 гадоў)

ЗІНКЕВІЧ Іосіф Адамавіч (1891 г.), яго жонка **Фядора Іванаўна** (1886 г.) і іх дзеці **Усціння** (16 гадоў), **Іван** (12 гадоў) і **Фруза** (10 гадоў)

КАДОЛ Арцём Восіпавіч (1917 г.), яго жонка **Матруна Міхайлаўна** (1913 г.) і іх дзеці **Іван** (6 гадоў), **Павел** (4 гады), **Вольга** (2 гады) і **Васіль** (1 год)

КАДОЛ Іосіф Васілевіч (1887 г.), яго жонка **Марыя Іванаўна** (1881 г.), нявестка **Марыя Антонаўна** (21 год) і ўнукі **Анатоль** і **Іван** (3 і 1 год)

КРУПА Рыгор Іванавіч (1895 г.), яго жонка **Анастасія Іванаўна** (1900 г.) і іх дзеці **Ульяна** (22 гады), **Юлія** (21 год), **Таццяна** (16 гадоў), **Вольга** (13 гадоў), **Аркадзь** (10 гадоў) і **Зіна** (7 гадоў)

КРУПА Сабіна Рыгораўна (1881 г.) і яе дзеці **Пелагея** (28 гадоў), **Арсень** (17 гадоў), **Пётр** (15 гадоў), **Надзея** (12 гадоў) і **Іван** (3 гады)

Н. В. Журавель

САЧУК Фёкла Дзмітрыеўна (1911 г.) і яе дзеці **Таццяна** (12 гадоў), **Любоў** (7 гадоў) і **Пелагея** (6 гадоў)

СЛІЗЕЎСКІ Аляксандр Кандратавіч (1924 г.) і яго сястра **Антаніна** (1929 г.)

СЛІЗЕЎСКІ Міхаіл Дзянісавіч (1883 г.), яго жонка **Ірына Раманаўна** (1884 г.), сын **Фёдар** (27 гадоў), нявестка **Ангеліна Андрэеўна** (22 гады) і іх сын **Мікалай** (1 год)

СЛІЗЕЎСКІ Яўхім Міхайлавіч (1911 г.), яго жонка **Марфа Адамаўна** (1907 г.) і іх дзеці **Лідзія** (11 гадоў), **Мікалай** (9 гадоў), **Віктар** (7 гадоў), **Міхаіл** (5 гадоў) і **Надзея** (1 год)

СУПОНЕНКА Кірыл Савельевіч (1913 г.), яго жонка **Еўдакія Пятроўна** (1914 г.) і іх дзеці **Вольга** (4 гады), **Галя** (2 гады) і **Саша** (1 год)

ФІЦНЕР Кацярына Сцяпанаўна (1910 г.), яе сын **Уладзімір** (4 гады) і **дачка** (1 год)

ФІЦНЕР Фаіна Іванаўна (1895 г.), дачка **Надзея** (28 гадоў) і яе дзіця **Жэня** (5 гадоў)

* * *

ГЛУХАТАРЭНКА Максім Іванавіч, н. у 1923,

КАДОЛ Таццяна Восіпаўна, н. у 1922,

КРУПА Мацвей Рыгоравіч, н. у 1920 — вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.

ФІЦНЕР Андрэй Карпавіч, н. у 1921, расстраляны ў 1943.

ВЁСКА ВЯЛІКІЯ ЗІМОВІШЧЫ

БОБЕХ Яўхім'я, н. у 1840,

ЗЫБЛЕНКА Фёдар Рыгоравіч, н. у 1942 — загінулі ў 1943.

ЗУБРЫЦКІ Рыгор Іосіфавіч, н. у 1878, забіты ў 1943.

КРАСЮК Аксіння Андрыянаўна, н. у 1882, расстраляны ў студзені 1943 у в. Прудок Мазырскага р-на.

КУХАРЭНКА Марфа Сцяпанаўна, н. у 1892, загінула ў 1942.

КУХАРЭНКА Піліп Яўсеевіч, н. у 1869, расстраляны ў 1943.

ПАТАПАВА Аўдоцця Раманаўна, н. у 1903, забіта ў 1942.

ПАТАПАЎ Захар Емяльянавіч, н. у 1878,

РОПАТ Канстанцін Рыгоравіч, н. у 1891 — расстраляны ў 1943.

РОПАТ Матрона Раманаўна, н. у 1896, загінула ў 1942.

ВЁСКА КАЗІМІРАЎКА

22 сакавіка 1943 г. на світанні карнікі акружылі вёску, расстралялі жыхароў у іх дамах і дварах. Вёску падпалілі. Было знішчана 358 жыхароў.

АНІКЕЙЧЫК Дзмітрый Мікалаевіч (1893 г.), яго жонка **Агрыпіна Якаўлеўна** (1895 г.) і іх дзеці **Вольга, Марыя** і **Жэня** (17, 11 і 3 гады)

АНІКЕЙЧЫК Фядора Іванаўна (1907 г.) і яе дзеці **Аляксандр** і **Коля** (5 і 2 гады)

БУЙНАВЕЦ Ганна Іосіфаўна (1908 г.) і яе дзеці **Надзея, Вольга** і **Ліда** (10, 6 і 2 гады)

БУЙНАВЕЦ Ева Іванаўна (1896 г.)

БУЙНАВЕЦ Сямён Сцяпанавіч (1850 г.) і яго жонка **Надзея Іванаўна** (1864 г.)

БУЙНАВЕЦ Яўгенія Сяргееўна (1897 г.) і яе дзеці **Марыя, Антаніна** і **Жэня** (14, 11 і 6 гадоў), імёны астатніх дваіх дзяцей невядомы

БЫЧКОЎСКАЯ Зінаіда Міхайлаўна (1913 г.) і яе дачка **Ганна** (2 гады)

ГНЕДЗЬКА Аксана Фёдараўна (1898 г.)

ГНЕДЗЬКА Марфа Савічна (1905 г.) і яе дзеці **Таццяна, Арсень, Марфа** і **Міхаіл** (14, 13, 6 і 3 гады)

ДАШКЕВІЧ Анатоль Пракопавіч (1900 г.) і яго дачка **Вольга** (7 гадоў)

ДАШКЕВІЧ Ефрасіння Кузьмінічна (1900 г.) і яе сын **Ілья** (15 гадоў)

ДЗЕМІДЗЕНКА Алена Сямёнаўна (1896 г.), яе дзеці **Вольга, Міхаіл, Арсень, Нікадзім, Аня** (16, 14, 10, 8 і 3 гады). Чацвярых дзяцей імёны і ўзрост не ўстаноўлены.

Сведчыць І. Дземідзенка, жыхар вёскі, які цудам застаўся жывы

...Приведу еще один факт. Моя родственница Демиденко Елена Семеновна имела девять детей. Каратели пришли к ней в дом, мать расстреляли у входа, на пороге, детям скомандовали «ложись». Все полегли на пол, ребенок же двух-трех лет, будучи крайним, заполз под кровать. Фашисты, перестреляв автоматными очередями всех детей, вытащили за ножку из-под кровати маленького и вынесли его на двор. Один зверюга немец подбросил ребенка вверх, другой подставил штык, на котором и повисло дитя...

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 2790. Воп. 1. Спр. 16. Л. 28.

ДЗЕМІДЗЕНКА Надзея (12 гадоў) і **Адам** (9 гадоў)

ДУБАВЕЦ Дар'я Аляксандраўна (1918 г.)

ДУБАВЕЦ Аксана Цімафееўна (1925 г.) і яе сястра **Марыя** (14 гадоў)

ДУБАВЕЦ Алена Адамаўна (1902 г.) і яе сын **Міша** (7 гадоў)

ДУБАВЕЦ Алена Сямёнаўна (1897 г.)

ДУБАВЕЦ Аляксандра Мікалаеўна (1886 г.)

ДУБАВЕЦ Анісім Макаравіч (1902 г.) і яго дзеці **Валянціна** і **Таццяна** (7 і 5 гадоў)

ДУБАВЕЦ Арына Анісімаўна (1901 г.) і яе дзеці **Васіль, Міхаіл, Таццяна** і **Галя** (15, 10, 6 і 3 гады)

ДУБАВЕЦ Валянціна Сямёнаўна (1901 г.)

ДУБАВЕЦ Ганна Іосіфаўна (1922 г.) і яе дзеці **Аляксандра** і **Зіна** (3 і 1 год)

ДУБАВЕЦ Ганна Емяльянаўна (1909 г.) і яе дзеці **Міхаіл** і **Ганна** (5 і 2 гады)

ДУБАВЕЦ Ганна Мікалаеўна (1886 г.)

ДУБАВЕЦ Ганна Пятроўна (1901 г.) і яе дачка **Вольга** (16 гадоў)

ДУБАВЕЦ Іван Фёдаравіч (1899 г.)

ДУБАВЕЦ Кацярына Іванаўна (1858 г.), яе нявестка **Марфа Ігнатаўна** (1901 г.) і ўнукі **Марыя, Надзея** і **Наталля** (15, 12 і 5 гадоў)

ДУБАВЕЦ Максім Герасімавіч (1901 г.), яго жонка **Мар'я Сцяпанаўна** (1903 г.) і іх дачка **Соф'я** (15 гадоў)

ДУБАВЕЦ Мар'я Цімафееўна (1911 г.) і яе дзеці **Таццяна, Марфа, Ганна, Арсень** і **Васіль** (12, 9, 6, 4 і 1 год)

ДУБАВЕЦ Анастасія Аляксееўна (1903 г.)

ДУБАВЕЦ Наталля Восіпаўна (1897 г.)

ДУБАВЕЦ Праскоўя Карнееўна (1896 г.) і яе дачка **Аксана** (8 гадоў)

ДУБАВЕЦ Ульяна Іванаўна (1886 г.), яе дачка **Мар'я** (18 гадоў) і ўнучка **Ганна** (5 гадоў)

ДУБАВЕЦ Уладзімір Сямёнавіч (1919 г.)

ДУБАВЕЦ Вольга Сямёнаўна (1926 г.)

ДУБАВЕЦ Фаіна Міхайлаўна (1908 г.) і яе дачка **Кацярына** (11 гадоў)

ДУБАВЕЦ Фёдар Васілевіч (1890 г.), яго жонка **Хрысціна Аляксееўна** (1891 г.) і іх дзеці **Галіна** і **Агрыпіна** (16 і 10 гадоў)

ДУБАВЕЦ Фёдар Васілевіч (1880 г.)

ДУБАВЕЦ Фядора Пятроўна (1887 г.) і яе дачка **Вольга** (27 гадоў)

ДУБАВЕЦ Жэня (1 год)

КАДОЛ Фядора Калінікаўна (1898 г.), яе дзеці **Аляксей, Ілья, Марфа, Таццяна, Іван, Мікалай, Вольга** (16, 14, 11, 10, 8, 6 і 5 гадоў) і яшчэ адно малалетняе дзіця

КАЗАК Аксіння Ісакаўна (1901 г.) і яе сын **Трафім** (8 гадоў)

КАЗАК Аксіння (12 гадоў) і **Фёдар** (8 гадоў)

КАЗАК Васіль Захаравіч (1880 г.) і яго дзеці **Анастасія** (32 гады), **Таццяна** (24 гады) і **Аксіння** (22 гады)

КАЗАК Еўдакія Сцяпанаўна (1903 г.) і яе дзеці **Надзея, Ганна, Васіль** і **Уладзімір** (15, 5, 3 і 1 год)

КАЗАК Марфа Мікітаўна (1922 г.), яе браты **Мікалай** і **Юлій** і сястра **Ульяна** (15, 12 і 5 г.)

КАЗАК Сцяпан Захаравіч (1871 г.), яго жонка **Фядосся Рыгораўна** (1886 г.) і сёстры **Тамара** і **Аксіння** (18 гадоў)

КАЗАК Трафім Захаравіч (1903 г.)

КАЗАК Міхаіл Захаравіч (1908 г.)

КАЗАК Павел Захаравіч (1920 г.)

КАЗАК Таццяна Іосіфаўна (1923 г.)

КАЗАК Якаў Сцяпанавіч (1901 г.), яго жонка **Агрыпіна Піліпаўна** (1903 г.) і іх дзеці **Пелагея** (17 гадоў), **Аляксандр** (15 гадоў) і **Мар'я** (13 гадоў)

КАМЕНСКІ Апанас Пятровіч (1883 г.), яго жонка **Кацярына Сцяпанаўна** (1884 г.) і іх сын **Фёдар** (1903 г.)

КАМЕНСКАЯ Варвара Уласаўна (1900 г.)

КАМЕНСКАЯ Еўдакія Уласаўна (1897 г.)

КАМЕНСКАЯ Ірына Іванаўна (1863 г.)

КАМЕНСКАЯ Кацярына Рыгораўна (1907 г.) і яе дзеці **Аксіння, Пётр** і **Васіль** (10, 3 і 1 год)

КАМЕНСКІ Міхаіл Уласавіч (1893 г.)

КАМЕНСКАЯ Наталля Паўлаўна (1874 г.)

КАМЕНСКАЯ Таццяна Сцяпанаўна (1893 г.) і яе дачка **Алена** (16 гадоў)

КАМЕНСКІ Ульян Уласавіч (1881 г.), яго жонка **Таццяна Сцяпанаўна** (1882 г.) і іх дачка **Алена** (16 гадоў)

КАМЕНСКАЯ Фядора Піліпаўна (1905 г.)

КАМЕНСКАЯ Фядора Якаўлеўна (1896 г.) і яе дзеці **Надзея, Фёдар, Мальвіна** і **Уладзімір** (14, 8, 5 і 3 гады)

КАНОПЛІЧ Ірына Пятроўна (1894 г.) і яе дачка **Аксіння** (16 гадоў)

КАНОПЛІЧ Таццяна Захараўна (1871 г.)

КАСІНСКАЯ Варвара Уласаўна (1900 г.)

КАЧУР Агрыпіна Паўлаўна (1893 г.) і яе дачка **Надзея** (20 гадоў)

КАЧУР Вольга Адамаўна (1876 г.)

КАЧУР Ганна Сідараўна (1923 г.) і яе сын **Фёдар** (2 гады)

КАЧУР Еўдакія Ананьеўна (1902 г.) і яе сын **Міхаіл** (9 гадоў)

КАЧУР Яўген (6 гадоў)

КАЧУР Яўсей Дзям'янавіч (1864 г.)

КОЛАС Міхаіл Раманавіч (1883 г.), яго жонка **Хрысціна Давыдаўна** (1884 г.) і іх дзеці **Праскоўя** і **Вольга** (15 і 10 гадоў)

КУРМАЗ Алена Цярэнцьеўна (1891 г.)

КУРМАЗ Вольга Конанаўна (1911 г.) і яе дзеці **Надзея** (14 гадоў), **Фёдар** (11 гадоў), **Міхаіл** (10 гадоў), **Сцяпан** (6 гадоў), **Алена** (3 гады)

КУРМАЗ Еўдакія Апанасаўна (1912 г.) і яе дзеці **Уладзімір** і **Ганна** (6 і 4 гады)

КУРМАЗ Малання Іванаўна (1912 г.)

КУРМАЗ Матрона Лазараўна (1896 г.)

КУРМАЗ Матрона Якаўлеўна (1897 г.) і яе дзеці **Антаніна** і **Марыя** (21 і 10 год)

КУРМАЗ Міхаіл Іванавіч (1863 г.)

КУРМАЗ Праскоўя Якаўлеўна (1868 г.), яе дачка **Аксана** (1913 г.), нявестка **Вольга** (1923 г.) і ўнук **Пятро** (1 год)

КУРМАЗ Фядот Анікеевіч (1881 г.), яго дзеці **Васіль, Ева, Уладзімір** і чатыры ўнукі

КУРМАЗ Фядот Дзям'янавіч (1869 г.), яго жонка **Васіліна Сцяпанаўна** (1873 г.) і іх дачка **Надзея** (34 гады)

КУРМАЗ Фядора Яўсееўна (1904 г.) і яе дзеці **Мікалай** і **Арсень** (8 і 4 гады)

ЛАГОЎНІК Іван Пятровіч (1882 г.) і яго дачка **Яўгенія** (27 гадоў)

ЛУЗАН Вольга Максімаўна (1895 г.) і яе дзеці **Соф'я, Таццяна, Ганна, Надзея, Васіль, Аляксей** і **Мацвей** (17, 15, 13, 11, 9, 7, і 5 гадоў)

ЛУЗАН Ганна Архіпаўна (1871 г.), дачка **Ксенія** (1903 г.) і яе дзеці **Ніна** (6 гадоў) і **Уладзімір** (2 гады)

ЛУЗАН Іван (10 гадоў) і **Міхаіл** (7 гадоў)

ЛУЗАН Кацярына Іванаўна (1911 г.) і яе дзеці **Сцяпан, Вольга, Ганна, Мікалай** і **Надзея** (10, 7, 6, 3 і 2 гады)

ЛУЗАН Максім Якаўлевіч (1895 г.) і яго жонка **Зінаіда Адамаўна** (1896 г.)

ЛУЗАН Матрона Іосіфаўна (1901 г.) і яе дзеці **Рыгор, Сцяпан, Мікалай, Фёдар** і **Аляксей** (12, 8, 6, 3 і 1 год)

МАРЦІНОВІЧ Еўдакія Яўхімаўна (1909 г.) і яе дзеці **Васіль, Марыя, Ніна, Еўдакія, Ганна** і **Мікалай** (14, 12, 8, 5, 4 і 2 гады)

МУДРЫК Антон Самуілавіч (1913 г.)

ПАДЛОБНІК Ульяна Максімаўна (1911 г.) і яе дзеці **Аляксандр, Яўгенія** і **Таццяна** (7, 6 і 2 гады)

ПЕШКА Анастасія Васілеўна (1908 г.) і яе дзеці **Ганна, Аляксей** і **Жэня** (7, 5 і 3 гады)

САРАЧУК Яўгенія (4 гады) і грудное дзіця **Надзя**

САРАЧУК Яўхім Іванавіч (1897 г.), яго жонка **Наталля Макараўна** (1903 г.) і іх дзеці **Зоя, Аляксей, Фядора** і **Ганна** (16, 11, 10 і 3 гады)

СУПОНЕНКА Анастасія Іванаўна (1923 г.)

СУПОНЕНКА Антаніна Ігнатаўна (1896 г.) і яе дочкі **Антаніна** і **Марыя** (8 і 4 гады)

СУПОНЕНКА Апанас Яўтухавіч (1895 г.), яго жонка **Таццяна Іосіфаўна** (1896 г.) і іх сын **Міхаіл** (16 гадоў)

СУПОНЕНКА Марфа Пятроўна (1900 г.) і яе дзеці **Марыя, Аляксей** і **Андрэй** (17, 14 і 6 гадоў)

СУПОНЕНКА Пракоп Яўціхіевіч (1880 г.), яго жонка **Ганна Сямёнаўна** (1883 г.) і іх дзеці **Варвара, Любоў, Антаніна, Марфа, Міхаіл, Нікадзім** і **Вольга** (25, 15, 11, 11, 9, 5 і 1 год)

СУПОНЕНКА Соня (10 гадоў)

СУПОНЕНКА Таццяна Восіпаўна (1896 г.) і яе ўнукі **Яўген** і **Галіна** (8 і 5 гадоў)

СУПОНЕНКА Яўгенія Іосіфаўна (1902 г.)

ТКАЧ Варвара Ігнатаўна (1902 г.) і яе дзеці **Ганна** і **Арсень** (13 і 10 гадоў)

ТКАЧ Варвара Іосіфаўна (1897 г.)

ТКАЧ Вольга Паўлаўна (1900 г.)

ТКАЧ Лізавета Іванаўна (1917 г.), яе сястра **Дар'я** (1920) і дзеці **Рыгор** і **Пётр** (11 і 9 гадоў)

ТКАЧ Надзея (5 гадоў) і **Уладзімір** (3 гады)

ТКАЧ Наталля Аляксандраўна (1901 г.) і яе дзеці **Лявон** і **Пятро** (10 і 5 гадоў)

ТКАЧ Праскоўя Данілаўна (1915 г.)

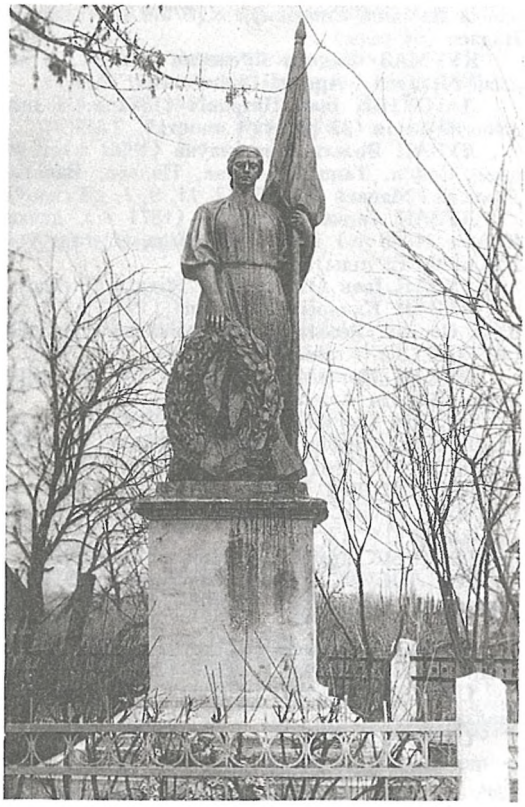

Помнік жыхарам в. Касцюковічы, закатаваным у 1943 г.

ТУРБАЛ Марына Іванаўна (1901 г.) і яе дзеці **Іван** і **Марыя** (6 і 4 гады)

ТУРБАЛ Надзея Паўлаўна (1902 г.) і яе дзеці **Уладзімір, Надзея** і **Сцяпан** (6, 2 і 1 год)

ТУРКО Арсень Платонавіч (1902 г.), яго жонка **Таццяна Піліпаўна** (1920 г.) і двое дзяцей

ТУРКО Ганна Піліпаўна (1897 г.) і яе дзеці **Марфа, Уладзімір, Надзея, Аксён, Іван** і **Васіль** (25, 17, 15, 7, 5 і 3 гады)

ТУРКО Дар'я Аляксандраўна (1919 г.) і яе сын **Уладзімір** (3 гады)

ТУРКО Іван (1863 г.) і яго жонка **Кацярына Мікітаўна** (1866 г.)

ТУРКО Кацярына Мікітаўна (1884 г.), яе дачка **Ганна** (1903 г.) і ўнукі **Таццяна, Ульяна, Марфа, Ганна** і **Надзея** (17, 15, 12, 8 і 7 гадоў)

ТУРКО Марына Архіпаўна (1911 г.) і яе сястра **Кацярына** (1913 г.) і дзеці **Мікалай** і **Уладзімір** (7 і 4 гады)

ТУРКО Мар'я (10 гадоў) і **Валянціна** (3 гады)

ТУРКО Мікалай Ігнатавіч (1896 г.), яго жонка **Яўхім'я Іванаўна** (1901 г.) і іх дзеці **Якаў, Уладзімір, Мальвіна** і **Яўгенія** (16, 14, 10 і 6 гадоў)

ТУРКО Надзея Савічна (1922 г.), **Вольга** (18 гадоў) і **Сяргей** (7 гадоў)

ТУРКО Піліп Адамавіч (1898 г.), яго жонка **Хрысціна Рыгораўна** (1891 г.), іх дзеці **Надзея** і **Марфа** (32 і 28 гадоў) і ўнукі **Ніна** і **Фёдар** (6 і 2 гады).

ТУРКО Праскоўя Сцяпанаўна (1908 г.) і яе сын **Васіль** (10 гадоў)

ТУРКО Таццяна Аляксандраўна (1904 г.)

ТУРКО Таццяна Рыгораўна (1919 г.) і яе сын **Рыгор** (7 гадоў)

ТУРКО Фядора Адамаўна (1899 г.)

ТУРКО Фядосся Іванаўна (1890 г.), яе дачка **Яўгенія** (1916 г.) і ўнукі **Аляксей** і **Вольга** (6 і 3 гады)

ЧУБ Марына Харытонаўна (1908 г.) і яе сын **Васіль** (17 гадоў)

* * *

ДУБАВЕЦ Фёдар Васілевіч, н. у 1880, забіты ў 1943.

КАНОПЛІЧ Васіль, н. у 1925, загінуў 22.3.1943.

СУПОНЕНКА Апанас Яўстратавіч, н. у 1896,

СУПОНЕНКА Марфа Апанасаўна, н. у 1916 — расстраляны ў студзені 1943.

СУПОНЕНКА Міхаіл Апанасавіч, н. у 1927, расстраляны ў студзені 1943 у г. Мазыр.

ТКАЧ Домна Яўхімаўна, расстраляна 15.3. 1943.

ТУРКО Яўген Піліпавіч, н. у 1901, старшыня калгаса, расстраляны 20.1.1943.

ВЁСКА КАСЦЮКОВІЧЫ

З актаў Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі па выяўленні і расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў:

...Деревня Костюковичи 30 июня 1943 г. была окружена в 5 часов утра немецкими карательными войсками, население деревни собрано в одно место, затем, разделив жителей на 4 группы, немецкие солдаты приступили к их истреблению.

Наполнив 4 колодца живыми людьми, сверху забросав их камнями и бревнами, таким путем уничтожили 150 человек, а деревню подожгли, в результате чего сожжено 11 человек и сгорело 105 домов...

ДАРФ. Ф. 7021. Воп. 91. Спр. 19. Л. 2, 3.

БАБРОЎНІК Аляксандр Пятровіч (1893 г.)

БАБРОЎНІК Раман Аляксандравіч (1913 г.), яго жонка **Яўгенія Аляксееўна** (1918 г.) і іх дзеці **Міхаіл** і **Вольга** (5 і 3 гады)

ГРАД Адам Рыгоравіч (1887 г.), яго жонка **Фядора Мікалаеўна** (1910 г.) і трое дзяцей

ГРАД Антон Кузьміч (1912 г.)

ГРАД Апанас Мікалаевіч (1904 г.), яго жонка **Праскоўя Данілаўна** (1906 г.) і дачка **Ганна** (2 гады)

ГРАД Іван Сямёнавіч (1927 г.)

ГРАД Мікалай Мікітавіч (1883 г.), яго жонка **Праскоўя Мікалаеўна** (1886 г.) і іх дзеці **Фёдар** (33 гады), **Людміла** (28 гадоў), **Уладзімір** (23 гады), **Аркадзь** (16 гадоў) і **Ева** (8 гадоў)

ГРАД Матрона Аляксееўна (1917 г.) і яе сын **Міхаіл** (5 гадоў)

ГРАД Аўдоцця Міронаўна (1860 г.)

ГРАД Іван Мікалаевіч (1900 г.)

ГРАД Аўдоцця Міхайлаўна (1895 г.)

ГРАД Фёдар Сцяпанавіч і яго брат **Іван**

ГРАД Фядос Кузьміч (1870 г.)

ГУСАК Міхаіл Нікіфаравіч (1925 г.)

ГУСАК Несцер Антонавіч (1880 г.) і яго жонка **Агаф'я Іванаўна** (1882 г.)

ДАШКЕВІЧ Праскоўя (1870 г.)

ДЗЯРКАЧ Антаніна Канстанцінаўна (1919 г.) і яе сын **Анатоль** (2 гады)

ДЗЯРКАЧ Васіль Мяфодзьевіч (1908 г.), яго жонка **Тэкля Іванаўна** (1910 г.) і іх дзеці **Уладзімір** (12 гадоў), **Вольга** (8 гадоў) і **Ганна** (3 гады)

ДЗЯТЛОЎСКАЯ Аляксандра (1860 г.)

ДЗЯТЛОЎСКІ Міхаіл (1860 г.)

ЕЎЖЫК Лізавета Мікалаеўна (1916 г.) і яе трое дзяцей

КАМЕНСКАЯ Аўдоцця Іванаўна (1870 г.)

КАМЕНСКІ Мікалай Іванавіч (1870 г.)

КАМЕНСКІ Рыгор Мікалаевіч (1890 г.), яго жонка **Соф'я Тарасаўна** (1904 г.) і іх дзеці **Адам** (22 гады), **Іван** (20 гадоў) і **Міхаіл** (8 гадоў)

КАМЕНСКІ Фёдар Сафронавіч (1926 г.)

КАЧУР Праскоўя

КОЗЕЛ Аляксандр Мікалаевіч (1940 г.)

КОЗЕЛ Іван Адамавіч (1906 г.)

КОЗЕЛ Мікалай Рыгоравіч (1887 г.)

КОЗЕЛ Іван Андрэевіч (1926 г.)

КОЗЕЛ Рыгор Андрэевіч (1914 г.), яго жонка **Алена Паўлаўна** (1912 г.) з народжаным напярэдадні ноччу дзіцём

КОЗЕЛ Рыгор (12 гадоў) і **Фёдар** (6 гадоў)

КОЛАС Апанас Ананьевіч (1920 г.), яго жонка **Ганна Аляксееўна** (1922 г.) і іх дзеці **Ніна** (2 гады) і **Міхаіл** (1 год)

КОЛАС Уладзімір (1941 г.)

ЛАЎРАНЧУК Аляксей Адамавіч (1892 г.) і яго жонка **Аўдоцця Сямёнаўна** (1892 г.)

ЛАЎРАНЧУК Пётр Карнеевіч (1873 г.) і яго сын **Міхаіл** (1918 г.)

МІСЕВІЧ Адам Фёдаравіч (1927 г.)

МІСЕВІЧ Гаўрыла Дзянісавіч (1906 г.) і яго дзеці **Надзея** і **Вольга** (1 год)

МІСЕВІЧ Дзяніс Кузьміч (1887 г.), яго жонка **Арына Антонаўна** (1888 г.) і іх сын **Іван** (17 гадоў)

МІСЕВІЧ Сафрон Кузьміч (1904 г.), яго жонка **Ганна Паўлаўна** (1912 г.), іх сын **Міхаіл** (7 гадоў) і малалетняя дачка

МІСЕВІЧ Таццяна (7 гадоў) і **Вольга** (5 гадоў)

МІСЕВІЧ Тэкля Нягрэеўна (1881 г.) і яе сын **Мікалай** (18 гадоў)

МІСЕВІЧ Цімафей Кузьміч (1897 г.), яго жонка **Пелагея Пракопаўна** (1900 г.) і іх дзеці **Мікалай** (18 гадоў), **Соф'я** (11 гадоў), **Марфа** (9 гадоў), **Надзея** (3 гады)

ПАДАЛІНСКІ Іван Сцяпанавіч (1896 г.), яго жонка **Марыя Кандратаўна** (1904 г.) і іх сын **Сцяпан** (13 гадоў)

ПАЛУЯНСКАЯ Ніна (1916 г.) і яе дзеці **Леанід** (5 гадоў) і **Святлана** (3 гады)

РАЧЫЦКІ Аляксандр Арцёмавіч (1917 г.)

РАЧЫЦКІ Аляксей Іванавіч (1888 г.), яго жонка **Матрона Пятроўна** (1889 г.) і іх дзеці **Сяргей** (18 гадоў) і **Ліда** (15 гадоў)

РАЧЫЦКІ Пётр Дзмітрыевіч (1906 г.) і яго брат **Антон** (1916 г.)

РАЧЫЦКАЯ Паліна Віктараўна (1924 г.)

РАЧЫЦКІ Рыгор Паўлавіч (1914 г.), яго жонка **Ева Іванаўна** (1920 г.) і іх сын **Мікалай** (5 гадоў)

РАЧЫЦКАЯ Таццяна Мікітаўна (1916 г.)

РАЧЫЦКАЯ Фядора Васілеўна (1870 г.)

СІЛІЧ Дар'я (1870 г.)

СІЛІЧ Аляксей Апанасавіч (1889 г.), яго жонка **Ганна Гаўрылаўна** (1889 г.) і іх сын **Трафім** (29 гадоў)

СІЛІЧ Апанас Апанасавіч (1887 г.), яго жонка **Алена Фамінічна** (1900 г.) і іх дзеці **Іван** (17 гадоў), **Мікалай** (15 гадоў) і **Яўгенія** (5 гадоў)

СІЛІЧ Варвара Адамаўна (1895 г.) і яе сын **Рыгор** (1919 г.)

СІЛІЧ Максім (1870 г.)

СІЛІЧ Сяргей Кандратавіч (1887 г.) і яго жонка **Дар'я Пятроўна** (1889 г.)

СІЛІЧ Уліта Карнееўна (1864 г.)

СІЛІЧ Усціння Андрэеўна (1906 г.) і яе сын **Міхаіл** (5 гадоў)

ТКАЧ Аляксей Апанасавіч (1885 г.)

ТКАЧ Вольга Іванаўна (1885 г.)

ТКАЧ Кузьма Аляксеевіч (1906 г.) і яго жонка **Ева Яўстратаўна** (1918 г.)

ФАЛІНСКАЯ Ева Данілаўна (1860 г.)

ШЧЫПЕР Даніла Сямёнавіч (1885 г.) і яго жонка **Матрона Якаўлеўна** (1886 г.)

ЯРМАК Матруна (1860 г.)

* * *

БАБРОЎНІК Аляксандр Яўхімавіч, н. у 1893, расстраляны 15.5.1943 за сувязь з партызанамі.

БРАЖНІК Анастасія Міхайлаўна, н. у 1904, яе сын **Фёдар,** н. у 1913,

БУЦІК Сяргей Іосіфавіч, н. у 1915, яго жонка **Сынклета Васілеўна,** н. у 1917, дзеці

Марыя (5 гадоў), **Ларыса** (2 гады) — спалены жывымі ў жніўні 1943.

ГРАД Акуліна, н. у 1923,

ГУСАК Адам Рыгоравіч, н. у 1927 — расстраляны 15.5.1943 за сувязь з партызанамі.

ГУСАК Пракоп Несцеравіч, н. у 1924, расстраляны 29.7.1943 у г. Мазыр.

ГУСАК Таццяна Несцераўна, н. у 1924, загінула пры артабстрэле ў пачатку студзеня 1944.

ДЗЯРКАЧ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1926, забіты ў маі 1943.

КАМЕНСКІ Адам Рыгоравіч, н. у 1925, расстраляны восенню 1943.

КАМЕНСКІ Андрэй Сцяпанавіч, н. у 1928, забіты летам 1943.

КАМЕНСКІ Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1883, расстраляны 29.6.1943.

КАМЕНСКІ Цярэнцій Міхайлавіч, н. у 1870, яго сын **Мікалай,** н. у 1928, расстраляны 29.6.1943 у г. Мазыр.

КУЦЬКО Міхаіл Кірэевіч, н. у 1913, старшыня калгаса, расстраляны летам 1942 за падпольную дзейнасць.

ЛАЎРАНЧУК Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1924, расстраляны летам 1943.

МІСЕВІЧ Адам Філімонавіч, н. у 1924, загінуў у студзені 1944.

РАСОШАНКА Фёдар Цімафеевіч, н. у 1925,

РАЧЫЦКІ Іван Кузьміч, н. у 1922 — вывезены ў чэрвені 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.

РАЧЫЦКІ Іосіф Мікітавіч, н. у 1900,

СУПЧУК Рыгор Васілевіч, н. у 1894 — у 1941 пераганялі ў тыл калгасную жывёлу і загінулі пры бамбёжцы ў Чарнігаўскай вобл.

СУХАВЕНКА Андрэй Іосіфавіч, н. у 1925,

СУХАВЕНКА Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1926 — расстраляны ў жніўні 1943 за сувязь з партызанамі.

ТКАЧ Дзмітрый Радзівонавіч, н. у 1905, бухгалтар калгаса, павешаны ў маі 1943 за сувязь з партызанамі, яго брат **Іван,** н. у 1906, расстраляны ў маі 1943.

ТКАЧ Мікалай (5 гадоў) і **Ніна** (3 гады), загінулі ў студзені 1944.

ФАЛІНСКІ Павел Іванавіч, н. у 1924, вучыўся ў Ленінградзе і загінуў у час блакады.

ФАЛІНСКІ Селіфан Іванавіч, н. у 1922,

ШЧЫПЕР Таццяна Данілаўна, н. у 1924 — вывезены ў чэрвені 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.

ШЧЫПЕР Карп Сямёнавіч, н. у 1890, расстраляны летам 1943.

ВЁСКА МАЙСЕЕЎКА

БАНДАРЭНКА Васіль Мікалаевіч, н. у 1880, расстраляны ў 1942 у в. Хамічкі Мазырскага р-на.

БАСАК Аўдоцця Рыгораўна, н. у 1894, забіта летам 1943.

ВІНАКУРАНКА Кірыла, н. у 1890, прапаў без вестак.

ГАЛЁНКА Яўгеній Адамавіч, н. у 1884,

ІЛЬЮК Дзмітрый Сямёнавіч, н. у 1927 — расстраляны ў 1943.

КОЗЕЛ Ганна, н. у 1874, спалена жывой у 1942.

КОЗЕЛ Надзея Сцяпанаўна, н. у 1885, расстраляна ў 1943.

КОЗЕЛ Таццяна Мікалаеўна, н. у 1932, жывой засыпана зямлёй у калодзежы 30.6.1943.

КУХАРЭНКА Ананій Сямёнавіч, н. у 1906,

КУХАРЭНКА Вера Мікалаеўна, н. у 1907,

КУХАРЭНКА Сямён (1 год),

ЛАЗІНСКАЯ Надзея Архіпаўна, н. у 1915,

ЛІС Пракоп Парфіравіч, н. у 1910,

МАЗУРКЕВІЧ Юлія Васілеўна, н. у 1914,

МАЙСТРОВІЧ М. Г., н. у 1927,

МАЙСТРОВІЧ Вольга Дзмітрыеўна, н. у 1927,

МАРТЫНОВІЧ Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1911 — расстраляны ў 1943.

МІСЕВІЧ Марыя Цімафееўна, н. у 1924, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

МІЦУРА Іван Сямёнавіч, н. у 1869,

МІЦУРА Кандрат Іванавіч, н. у 1925,

МІЦУРА Праскоўя Карпаўна, н. у 1887 — расстраляны ў 1943.

МІЦУРА Сямён Навумавіч, н. у 1897, прапаў без вестак.

МУДРАГЕЛЬ Іван Пятровіч, н. у 1938,

ПАДАЛЯК Аляксей Васілевіч, н. у 1888,

ПАСЕЧНІК Васіль С., н. у 1884,

ПЯЧКОЎСКАЯ Лідзія Фёдараўна, н. у 1928,

ПІВАВАРАЎ Андрэй Фёдаравіч, н. у 1879,

ПІВАВАРАЎ Антон (1 год) — расстраляны ў 1943.

ПІВАВАРАЎ Ігнат Фёдаравіч, н. у 1901, расстраляны ў 1942 за сувязь з партызанамі.

ПІВАВАРАВА Лідзія Іванаўна, н. у 1937,

ПІВАВАРАЎ Навум Фёдаравіч, н. у 1882,

ПУГАЧЭНКА Адам Аляксеевіч, н. у 1924 — расстраляны летам 1943.

ПУГАЧЭНКА Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1911, расстраляны ў 1943 у в. Прудок Мазырскага р-на.

РАК Аляксандр Ігнатавіч, н. у 1924, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

РАК Вольга Фёдараўна, н. у 1926, расстраляна ў 1942.

РАК Ірына Піліпаўна, н. у 1920, расстраляна ў 1943.

РАК Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1930, засыпаны жывым у калодзежы 30.6.1943 у в. Касцюковічы Мазырскага р-на.

РАК Піліп Васілевіч, н. у 1860,

РАК Таццяна, н. у 1894 — расстраляны ў 1943.

САРАЧУК Кацярына Сямёнаўна, н. у 1879, расстраляна ў 1942.

САРАЧУК Марыя Сямёнаўна, н. 1932, расстраляна летам 1943.

САРАЧУК Сямён Іванавіч, н. у 1890, расстраляны ў 1943 у в. Слабада Мазырскага р-на.
САЎЧЫК Ілья Іванавіч, н. у 1907, расстраляны ў 1942.
САЎЧЫК Якім Фаміч, н. у 1889, прапаў без вестак.
СМАЛЯНІК Антаніна Фёдараўна, н. у 1923,
СМАЛЯНІК Ева Фёдараўна, н. у 1927,
СМАЛЯНІК Марфа Фёдараўна, н. у 1925,
ЧАРНЯК Ганна, н. у 1854 — загінулі ў 1943.

ВЁСКА МАЛЫЯ ЗІМОВІШЧЫ

АСТАПЕНКА Аўдоцця Фамічна, н. у 1868,
АСТАПЕНКА Ганна Маркаўна, н. у 1933,
ЕЎЖЫК Матрона (1 год) — спалены жывымі ў 1943.
ЕЎЖЫК Уладзімір Апанасавіч, н. у 1926, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.
КЛІМЕНКА Гардзей Іванавіч, н. у 1865,
КЛІМЕНКА Кірыла, н. у 1870 — расстраляны ў 1943.
КЛІМЕНКА Надзея Максімаўна, н. у 1925, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.
КЛІМЕНКА Пётр Гардзеевіч, н. у 1883, расстраляны ў 1943.
КОЛАС Мікіта Пятровіч, н. у 1924, вывевывезены ў 1943 на работу ў Германію, там і загінуў.
КОЛАС Праскоўя Макараўна, н. у 1886, спалена жывой у 1943.
КОЛАС Сцяпан Маркавіч, н. у 1909,
ПАЎЛЮК Антаніна Васілеўна, н. у 1929 — расстраляны ў 1943.
ПАЎЛЮК Марфа Паўлаўна, н. у 1903, спалена жывой у 1943.
ПАЗНЯК Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1923, вывезены ў 1943 на работу ў Германію, там і загінуў.
РОПАТ Сцяпан Пятровіч, н. у 1892,
ШКЛЯР Лука Якімавіч, н. у 1880,
ШКЛЯР Харытон Давыдавіч, н. у 1869,
ЯРМАК Кірыла (5 гадоў) і **Уладзімір** (2 гады) — загінулі ў 1943.
ЯРМАК Лізавета Іванаўна, н. у 1916, яе дзеці **Адам** і **Надзея** (5 і 3 гады), у жніўні 1943 кінуты ў калодзеж і засыпаны зямлёй.
ЯРМАК Мікалай і **Фёдар** (5 гадоў), спалены жывымі ў 1943.
ЯРМАК Навум Данілавіч, н. у 1866, расстраляны ў 1943.

ВЁСКА РАМАНАЎКА

АСТРЭЙКА Ганна Цімафееўна, н. у 1904,
АСТРЭЙКА Таццяна (4 гады) — расстраляны ў 1943.
ГЛУХАТАРЭНКА Улас Купрыянавіч, н. у 1930, загінуў пры выбуху снарада ў 1946.
ЖУРАЎСКІ Андрэй Пятровіч, н. у 1873, расстраляны ў 1943.
КАРКОШКА Галіна (8 гадоў) і **Піліп** (6 гадоў), забіты ў 1943.
КАРКОШКА Ганна Іванаўна, н. у 1900, расстраляна 22.3.1943 у в. Казіміраўка Мазырскага р-на.
КАРКОШКА Ірына Банедаўна, н. у 1866, яе ўнукі **Пракоп** і **Іван** (5 і 3 гады), расстраляны ў 1943.
КАРКОШКА Надзея Дзмітрыеўна, н. у 1925,
КАРКОШКА Рыгор Аўрамавіч, н. у 1923 — вывезены ў 1943 на работу ў Германію, там і загінулі.
КОЛАС Міхаіл Раманавіч, н. у 1882, расстраляны 22.3.1943.
ЛУПІНА Аляксандра Паўлаўна, н. у 1892, расстраляна ў 1943.
ЛУПІНА Таццяна, н. у 1864, расстраляна ў 1943.
МІШОТА Рыгор Банедавіч, н. у 1882, сувязны Мазырскай партызанскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, закатаваны 10.8.1943 у в. Махнавічы Мазырскага р-на.
НАВУМЕНКА Аляксей Іванавіч, н. у 1928, падарваўся на міне ў 1946.
НАВУМЕНКА Галіна (1 год),
НАВУМЕНКА Вольга (4 гады) і яе сястра **Еўдакія** (2 гады),
НАВУМЕНКА Ірына Пракопаўна, н. у 1904,
ПАРХОМЕНКА Васіль Адамавіч, н. у 1900,
ПАРХОМЕНКА Яўхімія Пракопаўна, н. у 1873,
ПРАХАРЭНКА Уліта Фёдараўна, н. у 1894,
ХІЛЬКО Уладзімір Ананьевіч, н. у 1938,
ШУМАК Мікалай Іванавіч, н. у 1930 — расстраляны карнікамі ў 1943.

ВЁСКА РУДНЯ КАМЕНСКАЯ

БАСАК Адам Іванавіч, н. у 1890,
ГАРУЛЯ Сямён Максімавіч, н. у 1883,
ГАРУЛЯ Цярэнцій Ігнатавіч, н. у 1877 — расстраляны ў 1943 за сувязь з партызанамі.
ШОБА Міхаіл Трафімавіч, н. у 1930, падарваўся на міне ў 1944.
ШОБА Трафім Максімавіч, н. у 1891,
ШЧЫПЕР Фёдар Лук'янавіч, н. у 1872,
ЯРМАКАВЕЦ Наталля, н. у 1895 — расстраляны ў 1943.

ВЁСКА СЛАБАДА

БАНДАРЭНКА Малання Кандратаўна, н. у 1883,
БАНДАРЭНКА Мікалай Калінікавіч, н. у 1930 — расстраляны ў 1943.
ГАНЧАРЭВІЧ Пётр Дзмітрыевіч, н. у 1924, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.
ГАНЧАР Ганна Навумаўна, н. у 1928,

ГАНЧАР Давыд Пятровіч, н. у 1912 — расстраляны ў 1943.

ГАНЧАР Павел Фёдаравіч, н. у 1895, расстраляны ў 1942.

ГНЕДЗЬКА Кацярына Аляксандраўна, н. у 1916,

ГНЕДЗЬКА Любоў Емяльянаўна, н. у 1910 — расстраляны ў 1943.

ГНЕДЗЬКА Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1922, прапаў без вестак у 1941.

ГУСАК Анастасія Вайстратаўна, н. у 1915, расстраляна ў 1943.

ДАШКЕВІЧ Сяргей Якаўлевіч, н. у 1881, расстраляны ў 1942.

ДЗЯГЦЯР Зельда Мордухаўна, н. у 1884, расстраляна ў 1941.

ДЗЯГЦЯР Хаім, н. у 1900, расстраляны ў 1941.

ГУТМАН Сроль, яго дачка і сын, расстраляны ў 1941.

ДУБАВЕЦ Яўгенія Прохараўна, н. у 1881, расстраляна ў 1943.

ДУДНІК Сцяпан Цімафеевіч, н. у 1920, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

КАМЕНСКАЯ Ірына Сямёнаўна, н. у 1864,

КАСІНСКІ Фёдар Паўлавіч, н. у 1925,

КЛІМЧАНКА Кацярына (2 гады),

КЛІМЧАНКА Матрона Сцяпанаўна, н. у 1868,

КЛІМЧАНКА Яўхім Аляксеевіч, н. у 1896,

КРАСЮК Аляксандра Якаўлеўна, н. у 1874 — расстраляны ў 1943.

КРАСЮК Ігнат Раманавіч, н. у 1900,

КРАСЮК Несцер Ігнатавіч, н. у 1925 — вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінулі.

КРАСЮК Рыгор Аляксеевіч, н. у 1884,

КУЛІДА Сцяпан Кузьміч, н. у 1891 — расстраляны ў 1943.

КУЛІДА Уладзімір Фёдаравіч, н. у 1920, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ЛУНЕЎСКІ Дзмітрый Лукіч, н. у 1861, расстраляны ў 1943.

МАРОЗ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1920, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

МІСЕВІЧ Анастасія Піліпаўна, н. у 1885,

МІСЕВІЧ Лізавета, н. у 1864,

МІСЕВІЧ Рыгор Іванавіч, н. у 1893,

МІСЕВІЧ Сцяпан Іванавіч, н. у 1897,

МІЦУРА Дар'я Мартынаўна, н. у 1881,

МІЦУРА Міхаіл Сяргеевіч, н. у 1922 — расстраляны ў 1943.

МЫЛКО Лізавета Калінікаўна, н. у 1885, расстраляна ў студзені 1944.

ПАНФІЛЕНКА Аўдоцця Сцяпанаўна, н. у 1904,

ПАНФІЛЕНКА Еўдакія Сямёнаўна, н. у 1915,

ПАНФІЛЕНКА Стахей Андрэевіч, н. у 1877 — расстраляны ў 1943.

ПАНФІЛЕНКА Сяргей Васілевіч, н. у 1924, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

РАК Рыгор Васілевіч, н. у 1861, загінуў у студзені 1944.

РУХЛО Ірына Кірылаўна, н. у 1894,

РУХЛО Кацярына Аляксандраўна, н. у 1920,

РУХЛО Мар'яна Якаўлеўна, н. у 1865,

РУХЛО Марфа Архіпаўна, н. у 1922,

САЛАВЕЙ Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1940,

СВІЦІЧ Ева — расстраляны ў 1943.

СІДАРЧУК Лідзія Андрэеўна, н. у 1920, вывезена ў 1942 на работу ў Германію, там і загінула.

СІЛІЧ Анастасія Лявонаўна, н. у 1884,

СІЛІЧ Аўдоцця Лукінічна, н. у 1919,

СІЛІЧ Еўдакія Лукашоўна, н. у 1910 — закатаваны ў 1943.

СІЛІЧ Васіль Іванавіч, н. у 1899,

СІЛІЧ Зінаіда Іванаўна, н. у 1903 — расстраляны ў 1943.

СІЛІЧ Уладзімір Андрэевіч, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

СІТНІК Дзяніс Нікіфаравіч,

СІТНІК Еўдакія Аўрамаўна, н. у 1883,

СІТНІК Міхаіл Іванавіч, н. у 1903,

СІТНІК Навум Сцяпанавіч, н. у 1896 — расстраляны ў 1943.

СІТНІК Сцяпан Антонавіч, н. у 1922, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

СІТНІК Сцяпан Яўхімавіч, н. у 1868,

ТКАЧ Яўхімія Сцяпанаўна, н. у 1883,

ТУРБАЛ Ганна Дзянісаўна, н. у 1933,

ТУРБАЛ Марфа Арцёмаўна, н. у 1924 — расстраляны ў 1943.

ТУРБАЛ Павел (2 гады), забіты ў 1943.

ТУРЧЫН Аляксей Аляксандравіч, н. у 1922,

ТУРЧЫНА Тэкля Сцяпанаўна, н. у 1910 — расстраляны ў 1943.

УРЭЦКІ Нохім Аўнеравіч, н. у 1874,

УРЭЦКАЯ Фейга, н. у 1877 — расстраляны ў 1941 у г. Мазыр.

ФРЭНКЕЛЬ Анатоль Якаўлевіч, расстраляны ў 1942.

ФРЭНКЕЛЬ Леанід Міхайлавіч (6 гадоў), яго брат **Марат** (5 гадоў), расстраляны ў 1943 у г. Мазыр.

ХІМЧАНКА Лідзія Іосіфаўна, н. у 1913,

ЧАРЭЎКА Іван Паўлавіч — расстраляны ў 1943.

ЧУБ Павел Фёдаравіч, н. у 1920,

ШЭЎКА Надзея Аляксееўна, н. у 1927 — загінулі пры выбуху міны ў 1944.

ВЁСКА ХАМІЧКІ

БАНДАРЭНКА Васіль Навумавіч, н. у 1880,

КУХАРЭНКА Ананій Сямёнавіч, н. у 1906 — расстраляны ў ліпені 1943 за сувязь з партызанамі.

КУХАРЭНКА Вера Мікалаеўна, н. у 1907,

яе грудное дзіця — расстраляны ў жніўні 1943.

ЛІС Пракоп Парфіравіч, н. у 1910,

МАЗУРКЕВІЧ Юлія Валянцінаўна, н. у 1914,

МАЙСТРОВІЧ Вольга Дзмітрыеўна, н. у 1927,

МАЙСТРОВІЧ М. Г., н. у 1927,

МАРЦІНОВІЧ Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1911 — расстраляны ў 1943.

МУДРАГЕЛЬ Іван (4 гады), забіты ў 1943.

НІКІЩЕНКА Пётр Іосіфавіч, н. у 1924, вывезены ў 1942 на работу ў Германію, там і загінуў.

ПАСЕЧНІК Васіль С., н. у 1884,

ПЯЧКОЎСКАЯ Лідзія Фёдараўна, н. у 1928,

ШВАВАРАЎ Антон Пятровіч,

ПУГАЧЭНКА Адам Анісімавіч, н. у 1924 — расстраляны ў 1943.

ПУГАЧЭНКА Уладзімір А., н. у 1912, расстраляны ў ліпені 1943 за сувязь з партызанамі.

СМАЛЯНІК Антаніна Фёдараўна, н. у 1923,

СМАЛЯНІК Марфа Фёдараўна, н. у 1927,

СМАЛЯНІК Яўгенія Фёдараўна, н. у 1929 — расстраляны ў лесе ў чэрвені 1943.

СМАЛЯНІК Міхаіл Піліпавіч, н. у 1911, расстраляны ў 1942 за падпольную дзейнасць.

ВЁСКА ЧАРАМАШНЯ

Чарамашня — невялікая вёсачка Мазыршчыны. З мінулага стагоддзя тут жыла яўрэйская беднота, якая займалася паляводствам. У 1941 г. усе жыхары загінулі ад фашысцкага генацыду. Большасць іх расстраляна ў ваколіцах роднай вёскі...

ВАЙСАНЕТ Фейга Меераўна (1881 г.)

ВАЙСМАН Зусь Ісакавіч (1880 г.), яго жонка **Блюма Неўхаўна** (1881 г.) і іх дзеці **Міхаіл, Самуіл** і **Раіса** (20, 17 і 10 гадоў)

ВАЙСМАН Лейзар Іцкавіч (1880 г.), яго жонка **Хана Неўхаўна** (1889 г.) і іх дзеці **Аўраам, Шлёма** і **Якаў** (25, 15 і 11 гадоў) і 2 унукі (9 і 7 гадоў)

ВАЙСМАН Сара Рувікаўна (1939 г.)

ГАФШТЭЙН Сара (1900 г.) і яе дзеці **Беня, Гірш** і **Давыд** (16, 14 і 9 гадоў)

КАЦНЕЛЬСОН Мара Неўхаўна (1896 г.)

КОЦІК Невах Мардухавіч (1851 г.) і яго дочкі **Этля** і **Мера**

РАШКЕС Дора А. (4 гады) і **Саламон** (3 гады)

ФРЫДМАН Наха́іма Неўхаўна (1885 г.)

ФРЫДМАН Рыва Ніселеўна (1928 г.) і яе брат **Шлёма** (1931 г.)

ШЭЙКМАН Янкель Шлёмавіч (1881 г.), яго жонка **Хася Зусеўна** і іх дзеці **Абрам** і **Сіма**

ВЁСКА ШЧАКАТАВА

КАШАВЕНКА Соф'я Юльянаўна, н. у 1895, яе сын **Сцяпан** (11 гадоў), расстраляны ў 1943.

ШВАВАРАЎ Макар Фаміч, н. у 1897, расстраляны ў снежні 1943.

Па матэрыялах філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр і сельскіх Саветаў спіс падрыхтавалі

Т. Піліпчук, П. Шут

Не скарыліся ворагу

Нягледзячы на цяжкія ўмовы акупацыі ў гераічную барацьбу з фашысцкім рэжымам актыўна ўключылася мазырскае патрыятычнае падполле. У складзе нелегальных арганізацый і груп або ў адзіночку гарадскія і сельскія падпольшчыкі выконвалі ролю партызанскіх сувязных, вялі разведку, палітычную работу сярод насельніцтва, учынялі дыверсіі, збіралі зброю і боепрыпасы, медыкаменты і прадукты, адзенне і абутак для партызан, накіроўвалі ў партызанскія атрады папаўненне і г. д.

Патрыятычнае падполле абласнога цэнтра Мазыра ўключала ў сябе членаў разведвальных груп, пакінутых па заданні партыйных органаў і ўпраўлення НКУС Палескай вобласці для дзеянняў у тыле ворага, а таксама падпольныя арганізацыі, якія ствараліся ў Мазыры з ліку камуністаў, камсамольцаў і ваеннаслужачых Чырвонай Арміі, што трапілі ў акружэнне, іншых патрыётаў.

Яшчэ да прыходу немцаў у Мазыры было створана 7 падпольных разведвальных груп па 3—5 чалавек у кожнай. Кіраўнікамі былі прызначаны В. І. Крыцкі — бухгалтар абласнога аддзела

аховы здароўя, М. Ю. Майсееў — механік порта Пхоў, Ф. Г. Беленькі — судовы інспектар, М. Я. Рудніцкі — урач санстанцыі, Я. Р. Навасёлава — швачка арцелі індпашыву, К. Р. Ткач — загадчык Жахавіцкай пачатковай школы. Для кіраўніцтва ўсімі групамі быў пакінуты аператыўны работнік органаў дзяржбяспекі А. П. Палякоў (псеўданім П. А. Прымакоў). У Мазыры і раёне былі падабраны канспіратыўныя кватэры. Частка падпольшчыкаў не была аб'яднана ў групы. З імі меркавалася наладзіць сувязь пазней, па неабходнасці.

З першых дзён вайны было бачна, што гітлераўцы, ствараючы акупацыйны апарат, робяць стаўку на пацярпеўшых ад Савецкай улады. З улікам гэтага частка будучых падпольшчыкаў была «рэпрэсіравана» па палітычных матывах і пасаджана перад прыходам немцаў у турму. Так удалося «ўладкаваць» В. І. Крыцкага бургамістрам Мазыра, М. Ю. Майсеева — бургамістрам Мазырскага сельскага раёна, Я. У. Сілівончыка — загадчыкам аддзела працы гарадской управы і г. д. Гэта павялічыла магчымасці падпольшчыкаў у барацьбе супраць акупантаў.

Аднак у першыя месяцы акупацыі фашысты нанеслі ўдары па патрыятычным падполлі. 24 верасня 1941 г. на цэнтральнай плошчы горада быў расстраляны падпольшчык Лутц Юліс Отавіч, яго жонка Лізавета Лявонаўна і дачка Паўліна. У доме гэтай сям'і захоўвалася зброя, харчы і адзенне для партызан. Перад расстрэлам мужная патрыётка Паўліна Лутц кінула ворагам: «Бандыты! Усіх нас не заб'еце!»

У лістападзе 1941 г., выконваючы баявое заданне камандавання, у Мазыры з'явіўся партызан І. Я. Карпаў, якога пазнаў адзін з паліцэйскіх і арыштаваў яго. Пасля жорсткіх катаванняў І. Я. Карпаў быў расстраляны ў мазырскай турме. У гэты ж час каля вёскі Каменка паліцэйскія схапілі і расстралялі падпольшчыка Ш. М. Гафштэйна.

С. П. Ракіцкі

Д. А. Казлоўскі

ЦК КП(б) Б аказваў дапамогу падполлю Мазыршчыны. У нашым тыле, каля Бранска, вялася кароткачасовая падрыхтоўка арганізатараў падпольнай і партызанскай барацьбы для акупіраванай Беларусі. З ліку тых, хто прайшоў падрыхтоўку, у раён Мазыра былі накіраваны Ц. Я. Абрамаў, К. С. Гаруля, С. П. Пакацін, С. П. Ракіцкі і іншыя, якія паспяхова дабраліся да месца дыслакацыі і ўключыліся ў падпольную работу восенню 1941 г.

У верасні — лістападзе 1941 г. у Мазыры сфарміравалася падпольная патрыятычная група з 10 чалавек на чале з Д. А. Казлоўскім. У яе ўваходзілі М. С. Казарэз, С. П. Ракіцкі, С. П. Раднеўскі, А. Ф. Суркоў, Р. А. Чавус, А. І. Крукоўскі, П. М. Гарбарчук, Я. І. Талкачоў, П. Р. Чарнецкі, А. І. Шастакоўскі.

Члены групы прымалі, запісвалі і распаўсюджвалі сярод насельніцтва зводкі Саўінфармбюро, падбіралі і далучалі да падпольнай работы надзейных савецкіх людзей, збіралі зброю, боепрыпасы, вялі разведку, ажыццяўлялі дыверсіі. У лістападзе 1941 г. група наладзіла сувязь з падпольшчыкамі Калінкавіч К. М. Бакуном, М. С. Дзячэнкам і іншымі.

У верасні 1941 г. у Мазыры вакол пакінутага для барацьбы ў тыле ворага В. І. Крыцкага стала групавацца другая падпольная арганізацыя. У яе ўвайшлі М. Ф. Уласенка, Я. І. Бінецкая,

І. М. Міцура, А. П. Кузьміч, М. Ю. Майсееў, А. С. Мураўёў, А. Г. Папрацінская, А. І. Савіч і іншыя. Большасць з іх уладкавалася на працу ў розныя акупацыйныя ўстановы, што дазволіла ім эфектыўна дзейнічаць у падполлі.

Так было і ў вёсках Мазырскага раёна. У канцы гэтага ж года на падпольную работу па месцы жыхарства перайшлі некаторыя партызаны Мазырскага атрада: М. Ф. Уласенка — у Каменцы, І. А. Міцура — у Бабрах, Ф. С. Валасюк — у Белай, М. К. Куцько — у Касцюковічах, Д. М. Гнедзька — у Слабадзе, З. І. Лук'яновіч — у Прудкоўскім сельсавеце, Л. Г. Грамовіч — у Бібікаўскім сельсавеце, Х. А. Урэцкі — у Іванкаўшчыне, Е. Д. Сітнік — у Скрыгалаўскім сельсавеце, М. А. Дубавец — у Мялешкавічах і г. д. Пры садзейнічанні бургамістраў Мазыра і Мазырскага раёна некаторыя з гэтых падпольшчыкаў уладкаваліся на кіруючыя пасады ў сельскія абшчыны.

Патрыёты растлумачвалі насельніцтву сутнасць фашысцкага «новага парадку», інфармавалі яго аб становішчы на савецка-германскім фронце, падбіралі людзей для партызанскай барацьбы, сабатавалі выкананне загадаў і распараджэнняў акупацыйнай адміністрацыі, вываз савецкіх людзей у Германію, камплектавалі ініцыятыўныя групы для стварэння партызанскіх атрадаў. Аднак сярод падпольшчыкаў знайшліся здраднікі. Па іх даносах былі арыштаваны Ф. А. Каменскі, П. В. Падлобнікаў, М. Н. Чуб — у Казіміраўцы, М. А. Дубавец і Х. А. Урэцкі — у Мялешкавічах. Усе ў студзені 1942 г. расстраляны гітлераўцамі ў мазырскай турме.

З першых дзён фашысцкай акупацыі ў барацьбу з захопнікамі ўключылася падпольная камсамольская арганізацыя вёскі Міхалкі, створаная на базе даваеннай пярвічнай камсамольскай арганізацыі. Яе ўзначаліў даваенны сакратар Аляксандр Тарасаў. Міхалкаўскія камсамольцы хутка навучыліся

А. С. Мураўёў

А. І. Савіч

весці работу ў новых умовах. Дзейнічалі актыўна, але асцярожна. Таму не ведалі правалаў. На рахунку арганізацыі нямала баявых спраў, ад распаўсюджвання савецкіх лістовак да параўнальна буйных дыверсій. Менавіта яна стала ў далейшым надзейнай апорай народных мсціўцаў у Міхалках і ў суседніх вёсках.

Падпольныя арганізацыі і падпольшчыкі-адзіночкі летам і восенню 1941 г. дзейнічалі і ў іншых населеных пунктах Мазырскага раёна. Але ў гэты перыяд патрыятычнае падполле не было масавым. На набыццё вопыту барацьбы ў тыле ворага патрэбен быў пэўны час. І ўсё ж дзейнасць патрыятычнага падполля ў 1941 г., нягледзячы на ўсе цяжкасці, з якімі прыйшлося яму сустрэцца ў першыя месяцы акупацыі, спрыяла стварэнню ўмоў для пашырэння сеткі падпольных арганізацый у далейшым.

У 1942 г. актыўна дзейнічала падпольная патрыятычная арганізацыя на чале з В. І. Крыцкім у Мазыры. Працягвалася ўладкаванне членаў арганізацыі ва ўстановы акупацыйнага рэжыму. Так, пры садзейнічанні бургамістра Мазыра В. І. Крыцкага М. Ф. Уласенка стаў бургамістрам Каменкаўскай воласці, І. М. Міцура — старастам вёскі Бабры, што недалёка ад Мазыра.

Патрыёты паспяхова сабатавалі і зрывалі некаторыя мерапрыемствы гітлераўцаў, здабывалі і рэгулярна пера-

давалі ў партызанскія атрады разведданыя аб праціўніку. В. І. Крыцкі і М. Ю. Майсееў рассейвалі падазронасць у карнікаў да тых, хто трапіў у поле іх зроку як «ненадзейны», забяспечвалі дакументамі на права жыхарства і перамяшчэнне асоб, якія актыўна змагаліся з акупантамі, аказвалі дапамогу сем'ям савецкіх ваеннаслужачых, забяспечвалі прадуктамі партызанскія групы, праз сваіх людзей распаўсюджвалі савецкія лістоўкі, перашкаджалі акупантам праводзіць рэпрэсіі супраць яўрэяў.

Каб абмежаваць вываз людзей на катаргу ў Германію, М. Ю. Майсееў арганізоўваў фіктыўныя «леспрамгасы» на чале з надзейнымі людзьмі, якія выдавалі дакументы як «працуючым» сотням савецкіх людзей. Для сувязі з партызанамі ў Акцябрскім раёне ён паслаў падпольшчыка В. Смірнова, але той па дарозе быў схоплены паліцэйскімі ў Гарбавіцкай Рудні.

Смелай, мужнай і знаходлівай разведчыцай праявіла сябе член падпольнай групы В. І. Крыцкага Аўгуста Густаваўна Папрацінская, якая да вайны выкладала нямецкую мову ў адной з сярэдніх школ Мазыра. Гітлераўцы прымусова ўзялі яе перакладчыцай у гебітскамісарыят. Чэшцы па нацыянальнасці, ёй яны аказвалі давер. З кастрычніка 1941 г. А. Г. Папрацінская выконвала разведвальныя заданні кіраўніка падпольнай групы. Яна атрымала доступ да сакрэтнай інфармацыі і магла здабываць важныя разведданыя, своечасова папярэджваць аб маючых адбыцца арыштах у горадзе і раёне. У выніку многія запланаваныя карныя аперацыі гітлераўцаў правальваліся. А. Г. Папрацінская наўмысна рабіла недакладныя пераклады даносаў на падпольшчыкаў і іншых патрыётаў, брала многіх на парукі. Такім чынам яна ўратавала многіх падпольшчыкаў. Па яе хадайніцтву былі вызвалены з-пад арышту падпольшчыкі І. А. Міцура і С. П. Раднеўскі.

Дом, дзе жыў М. С. Казарэз

Мемарыяльная дошка на доме, дзе жыў М. С. Казарэз

Цесныя сувязі падпольная арганізацыя В. І. Крыцкага падтрымлівала з камандаваннем Калінкавіцкага партызанскага атрада, куды пасля арышту падпольшчыка М. С. Казарэза ў красавіку 1942 г. улілася большая частка падпольнай групы Д. А. Казлоўскага, а таксама іншыя падпольшчыкі. Сувязь забяспечвала член падпольнай групы В. І. Крыцкага жыхарка вёскі Навікі (каля Мазыра) Ядзвіга Іосіфаўна Бінецкая. На яе кватэру прыходзілі партызаны і падпольшчыкі Р. А. Чавус, Я. І. Талкачоў, Л. Лаеўскі і жонка Р. А. Чавуса Ганна Мітрафанаўна. Сустракаючыся з мужам на кватэры ў Я. І. Бінецкай, Г. М. Чавус перада-

вала партызанам здабытыя падпольшчыкамі каштоўныя звесткі аб праціўніку. Назад несла ў горад лістоўкі і антыфашысцкую літаратуру.

Фашысты даведаліся, што А. Г. Папрацінская вінавата ва ўцечцы інфармацыі з гебітскамісарыята. Яе арыштавалі і на допытах здзекаваліся асабліва жорстка. Але мужная патрыётка нічога не сказала гітлераўцам і была расстраляна ў жніўні 1942 г.

У 1942 г. працягвалі барацьбу падпольшчыкі ў вёсках раёна. Гэта былі І. Г. Антоненка, І. І. Лагоўнік, М. Ф. Уласенка і іншыя. Яны разам з мазырскімі падпольшчыкамі Р. І. Чавусам, К. С. Гарулем, М. Я. Рудніцкім, П. М. Лузаном у вёсцы Каменка арганізавалі партызанскую групу. Дапамогу зброяй аказалі мазырскія падпольшчыкі В. І. Крыцкі і М. Ю. Майсееў. У гэты перыяд Антоненка і Уласенка ўступілі ў партызанскі атрад С. А. Каўпака і пазней загінулі ў баях. Іншыя партызаны групы цесна ўзаемадзейнічалі з калінкавіцкім атрадам імя Варашылава.

Шырылася народнае супраціўленне нямецкаму «новаму парадку», і акупанты ўзмацнілі рэпрэсіі. Яны павысілі ўзровень цэнтралізаванага кіраўніцтва карнымі аперацыямі. У чэрвені 1942 г. у Мазыры ствараецца цэнтральная жандармерыя на чале з Гансам Кольморгенам. Яму былі падпарадкаваны раённыя жандармерыі ў Калінкавічах, Ельску, Нароўлі, Лельчыцах, жандарскія ўчасткі ў вёсках Скрыгалаў, Рэмязы, на станцыі Славечна, а таксама паліцэйскія падраздзяленні з ліку здраднікаў.

У маі 1942 г. гітлераўцы арыштавалі ў вёсцы Васькаўка партызан П. Гардзеева, С. Вялічку, а таксама Г. І. Рымша і яе брата Ф. І. Бакуна, якія памагалі ім. Праз некалькі дзён усіх іх расстралялі ў мазырскай турме. У гэтым жа месяцы ў Мялешкавічах па даносу здраднікаў за сувязь з партызанамі былі арыштаваны мясцовыя жыхары У. П. Галенка, А. І. Жыльскі (старшыня калгаса в. Млынок), А. А. Кадол, Максім Ражок, І. П. Лузан, Я. Л. Лупіна. Яны былі расстраляны ў ліпені 1942 г. у рове каля вёскі Бабры.

Пачынаючы з чэрвеня — ліпеня 1942 г. СД, жандармерыя і паліцыя прыкладаюць шмат намаганняў, каб выявіць ядро патрыятычнага падполля. Многія падпольшчыкі арыштоўваліся па некалькі разоў, але гітлераўцы не мелі канкрэтных доказаў іх антыфашысцкай дзейнасці, і пасля жорсткіх допытаў яны адпускаліся на волю. Патрыёты працягвалі барацьбу.

Аднак гітлераўцам удалося ўсё ж заслаць у рады падпольшчыкаў сваю агентуру з ліку мясцовых здраднікаў. У характарыстыцы з выпадку прадстаўлення жандара Ганса Кольморгена да ўзнагароды медалём «За асобыя заслугі» яго жытомірскае начальства пісала: «Восенню 1942 г. пад яго кіраўніцтвам была выкрыта вялікая група бандытаў, добра законспіраваная, кіруемая афіцэрамі Чырвонай Арміі. Былі канфіскаваны радыёпрыёмнікі і перадатчыкі, прыстасаванні для выпуску лістовак, выбуховыя рэчывы і іншае. Арыштавана 90 чалавек, 61 з якіх расстраляны ў інтарэсах бяспекі рэйха».

Цяжкія страты панесла патрыятычнае падполле Мазыра ў жніўні — верасні, а затым — у снежні 1942 г. У засценках СД і жандармерыі загінулі мужныя патрыёты В. І. Крыцкі, М. Ю. Майсееў, А. П. Палякоў, Ц. Я. Абрамаў, Е. В. Сілівончык, А. Ф. Сузько, Е. А. Канаш, І. А. Міцура, М. К. Куцько, браты Рыгор і Карп Лявонавы, А. П. Кузьміч, А. І. Крукоўскі, С. П. Раднеўскі, Д. І. Балеў, І. М. Лапета, маці і сын Тамара і Раман Арцюшэнкі, Я. Н. Пракопчык і іншыя.

У студзені 1943 г. загінулі падпольшчыкі М. В. Загорскі, Ф. Р. Беленькі, В. І. Міхайлаў, А. І. Пашкоўскі, Н. П. Башко, А. К. Мейлах, Д. М. Гнедзька, Е. Д. Сітнік, І. І. Лагоўнік.

Жорсткі тэрор фашысцкіх акупантаў і іх памагатых не спыніў барацьбы

А. Б. Няпомняшчы (злева) і Ф. Глебаў

савецкіх людзей супраць захопнікаў. Удалося пазбегнуць арыштаў групе падпольшчыкаў на чале з А. С. Мураўёвым, якая працягвала барацьбу.

У гады акупацыі гітлераўцы арганізавалі лагер для савецкіх ваеннапалонных — у вёсцы Козенкі, побач з чыгуначнай станцыяй. У студзені 1942 г. з Оўруча ў лагер акупанты прывезлі групу палонных чырвонаармейцаў, сярод якіх быў Аляксандр Барысавіч Няпомняшчы — былы намеснік камандзіра 823-га артылерыйскага палка, радавыя Фёдар Глебаў, Аляксандр Кажэнка, Аркадзь Шчука і Мікалай Грэчка. З іх А. Б. Няпомняшчы стварыў падпольную групу і прыступіў да арганізацыі ўцёкаў ваеннапалонных.

Лагер ахоўвалі салдаты славацкай часці, якія не сімпатызавалі гітлераўцам. А. Б. Няпомняшчы наладзіў кантакты з пісарам часці малодшым сяржантам Янам Быстранам. Ён стаў уключаць падпольшчыкаў у спісы каманд па нарыхтоўцы дроў, што давала магчымасць ім добра вывучыць ваколіцы лагера і наладзіць сувязі з насельніцтвам. Так удалося звязацца ў Козенках з афіцэрам В. Д. Клімавым, што ўцёк з палону, а праз яго — з мазырскімі падпольшчыкамі.

Група з дванаццаці чалавек старанна рыхтавалася да ўцёкаў. Вялася работа сярод славакаў, каб схіліць іх да пераходу на бок партызан. Праз Яна Быстрана меркавалася здабыць зброю. Пастаянную агітацыю сярод славакаў вялі мазырская падпольшчыца Лізавета Клямар, а таксама ваеннапалонныя — падпольшчыкі Ф. Глебаў, А. Кажэнка, М. Грэчка і іншыя.

На бок савецкіх патрыётаў перайшлі славакі Ян Пінтэр, Васіль Станко, Штэфан Шверцал, Ян Зэлінка, Віктар Кенрэра і іншыя. Ян Быстран сустрэўся з партызанамі. У вызначаны час ён па адным, па два пасылаў падпольшчыкаў па дровы. Так ва ўмоўленым месцы была падрыхтавана зброя і форма нямецкіх салдат.

Ноччу 22 лістапада 1942 г. з Козенкаў пайшлі да партызан 15 савецкіх ваеннапалонных на чале з А. Б. Няпомняшчым. Сярод іх было і некалькі славакаў. Праз трое сутак група з баямі прабілася да партызан злучэння С. А. Каўпака. Некалькі чалавек загінулі.

Акрамя падпольных арганізацый у Мазыры і яго ваколіцах дзейнічалі разведчыкі, сувязныя, невялікія падпольныя групы. Адной з іх кіраваў Я. Р. Захаранка. Малодшы лейтэнант Я. Р. Захаранка ў пачатку вайны аказаўся ў палоне, адкуль яму ўдалося ўцячы і дабрацца да сваёй вёскі Мялешкавічы, дзе ён адразу пачаў шукаць сувязі з партызанамі і ўступіў у Ельскі атрад.

Камандаванне гэтага атрада накіравала Я. Р. Захаранку ў Мазыр з заданнем уладкавацца на работу да акупантаў. Ён паспяхова выканаў заданне, сабраў каштоўныя звесткі аб размяшчэнні нямецкіх войск у Мазыры і перадаў партызанам, выратаваў ад масавага расстрэлу жыхароў вёсак Мялешкавічы і Раманаўка. Разведчыку дапамагло знаёмства з Ганнай Іванаўнай Троіцкай, маладой патрыёткай, якая працавала перакладчыцай у гебітскамісарыяце. Яны працавалі разам і неўзабаве сталі мужам і жонкай. Ганна Іванаўна здабывала і перадавала Я. Захаранку звесткі аб арыштах падпольшчыкаў, іх паводзінах на допытах. Здабытыя звесткі дазвалялі партызанскаму камандa-

Ян Быстран

Ян Пінтэр

Е. П. Міцура (Клямар)

ванню ведаць аб намерах гебітскамісарыята і прымаць адпаведныя захады. Падпольшчыкі актыўна распаўсюджвалі лістоўкі ў горадзе і нават у варожых установах. Незадоўга да вызвалення Мазыра гітлераўцы высачылі адважнага падпольшчыка, і ён загінуў.

З развіццём партызанскага руху стала ўзрастаць роля сувязных. Падбіраліся да гэтай небяспечнай работы новыя патрыёты. Сярод іх вызначыўся мазыранін, былы шафёр аблвыканкама П. М. Канопліч. Па заданні партызан ён хадзіў у разведку ў вёску Раманаўка, куды прыходзіла на сувязь Агата Пархоменка. Атрымаўшы ад яе разведданыя, Пётр Максімавіч перадаваў іх Ельскаму партызанскаму атраду.

Актыўна ўдзельнічалі ў Мазыры таксама падпольныя групы М. Говарава, Л. Казлова, Ф. Казлова, М. Радзевіча, А. Радзіеўскага, А. Савенкі, П. Шанько.

25 красавіка 1943 г. быў сфарміраваны склад Мазырскага падпольнага РК КП(б)Б: сакратар М. К. Ільінкоўскі (з 25.4.1943 па 8.1.1944), членамі райкама сталі А. Л. Жыльскі (з 25.4. 1943 па 8.1.1944), П. М. Лузан (з 25.4. 1943 па 8.1.1944). Райкам выдаваў газету «За Радзіму» (рэдактар У. Я. Басак). Выйшла 9 нумароў газеты па 350 экземпляраў кожны.

Мазырскі падпольны райкам ЛКСМБ быў створаны ў маі 1943 г. Яго ўзначаліў кіраўнік адной з падрыўных груп партызанскага атрада імя К. Я. Варашылава К. С. Гаруля. Склад Мазырскага падпольнага РК ЛКСМБ: сакратары К. С. Гаруля (з 1.5.1943 па 1.10. 1943), Д. С. Каменскі (з 1.10.1943 па 8.1.1944), Р. І. Піваварaў (сакратар па прапагандзе з 14.9.1943 па 8.1.1944); члены райкама Р. І. Піваварaў (з 1.5. 1943 па 14.9.1943), У. Д. Лук'яновіч (з 1.5.1943 па 8.1.1944), Я. Р. Захаранка (з 1.5.1943 па 5.9.1943, загінуў), І. М. Уласенка (з 1.5.1943 па 4.8.1943), М. А. Навуменка (з 1.10.1943 па 8.1.1944).

Вялікую ўвагу камандаванне Мазырскага партызанскага атрада, потым брыгады, падпольныя райкамы партыі і камсамола ўдзялялі разведвальнай рабоце, наладжванню сувязей з дзеючымі і стварэнню новых падпольных арганізацый і груп у Мазыры, сельскіх населеных пунктах, у першую чаргу ў тых, дзе размяшчаліся гарнізоны праціўніка, або паблізу іх.

З вясны 1943 г. разгарнулі барацьбу супраць акупантаў уцалелыя ад арышту ў 1942 г. падпольшчыкі Мазыра. Былы выкладчык Мазырскага педвучылішча А. С. Мураўёў стварыў новую падпольную арганізацыю, у якую ўвайшлі Н. В. Замыка, Н. І. Зуева, К. В. Катлінскі, Е. Ф. Клямар, М. С. Маргунова, Т. Я. Есьман, А. М. Траццякова і В. П. Хархалеў. Падпольшчыкі мелі сувязь з калінкавіцкімі і мазырскімі партызанамі, выконвалі іх даручэнні.

У канцы красавіка 1943 г. Мазырскі падпольны райкам партыі ўстанавіў су-

вязь з кіраўніком групы А. С. Мураўёвым і даручыў яму выявіць у горадзе колькасць камуністаў і камсамольцаў, якія ўцалелі ад масавых арыштаў. Заданне неўзабаве было выканана. А. С. Мураўёў дапамог арганізаваць некалькі явачных кватэр для партызанскіх разведчыкаў і сувязных, а таксама некалькі «назіральных пунктаў», адкуль падпольшчыкі сачылі за перамяшчэннем нямецкіх войск па чыгунцы і на пераправе цераз Прыпяць.

Летам і восенню 1943 г. Палескі падпольны абкам і Мазырскі райкам партыі прадоўжылі работу па рэарганізацыі дзеючых і стварэнні новых падпольных арганізацый з камуністаў і беспартыйных патрыётаў. У іх былі ўключаны і некаторыя падпольшчыкі з арганізацыі А. С. Мураўёва. У ліставадзе 1943 г. у Мазыры падпольным райкамам КП(б)Б была створана падпольная партыйная арганізацыя ў складзе Н. В. Замыка, А. С. Мураўёва і В. П. Хархалева. Сакратаром яе быў прызначаны К. Л. Кебец. Крыху раней у Мазыры падпольным абкамам КП(б)Б была створана другая падпольная партыйная арганізацыя ў складзе П. Г. Кузьменкі, П. С. Калганава, І. В. Кунца. Сакратаром арганізацыі быў прызначаны П. Г. Кузьменка. Пачала дзейнічаць і яшчэ адна падпольная арганізацыя з беспартыйных патрыётаў у складзе В. З. Баравік, Валянціны Іванаўны Бабыр і Паліны Дзянісаўны Салавей. Кіраўніком групы стала Валянціна Захараўна Баравік.

Падпольная арганізацыя была створана таксама на станцыі Мазыр з васьмі чалавек. Сакратаром быў прызначаны М. С. Ганчар. Арганізатарам яе быў начальнік разведкі Мазырскай партызанскай брыгады М. С. Кірушкін. Члены гэтых арганізацый у асноўным па заданні партызанскага камандавання вялі разведку сіл праціўніка, распаўсюджвалі антыфашысцкую літаратуру.

Энергічную работу па стварэнні камсамольска-маладзёжнага падполля на тэрыторыі Мазырскага раёна разгарнуў і падпольны райкам ЛКСМБ. Да восені 1943 г. тут было створана 14 падпольных камсамольскіх арганізацый і груп, у складзе якіх налічвалася 58 патрыётаў. Падпольныя арганізацыі ўзначальвалі ў вёсках: Васькаўка (4 чалавекі) — Сяргей Жыльскі, Рудня (3 чалавекі) — Сяргей Басак, Каменка і Бокаў (7 чалавек) — Соф'я Адамаўна Басак, Слабада і Слабодка (8 чалавек) — Сяргей Ліс, Майсееўка і Хамічкі (10 чалавек) — Уладзімір Карабун, Вялікія і Малыя Зімовішчы, Шчакатава (10 чалавек) — Валянціна Максімава, Барыскавічы і Прудок (8 чалавек) — Васіль Басак, Махнавічы (8 чалавек) — І. М. Канопліч (створана Ельскім падпольным РК ЛКСМБ летам 1943 г.). Маладыя падпольшчыкі вялі разведку, здабывалі зброю і боепрыпасы, медыкаменты, распаўсюджвалі антыфашысцкую літаратуру і г. д.

Добрымі разведчыкамі былі камсамольцы-падпольшчыкі з вёскі Слабада Гнедзька і Рэвут. Распаўсюджвалі літаратуру ў Мазыры і іншых населеных пунктах камсамольцы Сцяпан Дашкевіч, Наташа Прус, А. Паўлюк, Васіль Міська. Усімі даступнымі сродкамі шкодзілі ворагу Кацярына Сітнік, Надзя Мылко, Васіль Клявец. Камсамольцы Уладзімір Сідарчук і Сцяпан Дашкевіч спалілі варожую аўтамашыну, расправіліся з гітлераўцамі, якія ў ёй знаходзіліся, забралі зброю. Маладыя падпольшчыкі вёскі Слабада здабылі і перадалі народным мсціўцам 250 кг толу, некалькі вінтовак, боепрыпасы, шмат патронаў.

Актыўна змагалася з ворагам камсамолка-падпольшчыца з вёскі Міхалкі Юля Ахраменка. Яна падтрымлівала сувязь з Нараўлянскім падпольным РК КП(б)Б і выконвала яго заданні, дастаўляла партызанам медыкаменты з Нараўлянскай бальніцы, наладзіла сувязь з афіцэрам чэхаславацкага батальёна, які размяшчаўся ў Міхалках, славакам Янам Генжэлем. Быў распрацаваны план пераходу групы чэхаў і слава-

В. П. Хархалеў

К. В. Катлінскі

Н. В. Замыка

Г. М. Краўчанка (Трацякова)

Г. В. Родэ (Сернікава)

Манзіенка Фёдар Сяргеевіч — кіраўнік групы разведчыкаў. Фота 1976 г.

Навуменка Іван Якаўлевіч — член падпольнай групы Ф. С. Манзіенкі

Лянкевіч Марыя Сідараўна — сувязная падпольнай групы Ф. С. Манзіенкі

каў на бок партызан. 17 мая 1943 г. Юля Ахраменка прывяла ў Нараўлянскі партызанскі атрад славакаў Яна Генжэля, Стэфана Канько, Паўлюка Андро, Яна Крауса, Петра Боршча і іншых. Акрамя таго, яна даставіла партызанам міну, якой пасля была ўзарвана нямецкая камендатура ў горадзе Оўруч.

У маі 1943 г. з падпольнай арганізацыяй А. С. Мураўёва ўстанавіў сувязь камандзір адной з разведвальных груп штаба Беларускага фронту капітан А. І. Яфімаў (Быстроў), а ў чэрвені быў распрацаваны дэталёвы план дастаўкі ў Мазыр радысткі з рацыяй, каб мець прамую сувязь разведгрупы са штабам фронту. Па заданні А. С. Мураўёва камсамолка-падпольшчыца Лізавета Клямар здабыла 12 бланкаў нямецкіх пашпартоў з усімі подпісамі і пячаткамі. Адным з гэтых пашпартоў забяспечылі радыстку З. А. Кулікову. Яе з рацыяй пасялілі ў доме падпольшчыкаў К. В. Катлінскага і Г. М. Трацяковай.

Для аператыўнага збору разведвальнай інфармацыі аб праціўніку ў Мазыры і яго ваколіцах капітанам Быстровым была створана з мазырскіх падпольшчыкаў спецыяльная падпольная разведвальная група з 9 чалавек. Кіраўніком яе быў прызначаны К. В. Катлінскі. У склад групы былі ўключаны А. С. Мураўёў, М. І. Мазуркевіч, Г. М. Трацякова, Н. В. Замыка, Г. В. Родэ (Сернікава), Мікалай Бандарэн-

ка, Т. Я. Есьман — сувязная, З. А. Кулікова (Вольга) — радыстка. Прыцягваліся да вядзення разведкі А. Савіч, М. М. Шулярэнка, М. К. Кунгер і іншыя.

Гэтая мазырская падпольная разведвальная група здабывала і перадавала праз радыстку камандаванню Чырвонай Арміі каштоўную інфармацыю аб перамяшчэнні войск і ваенных грузаў праціўніка праз станцыю Мазыр, цераз Прыпяць, аб ваенных аэрадромах і абарончых умацаваннях у Мазыры. Група дзейнічала да снежня 1943 г.

Мазырскія падпольшчыкі здабывалі нямала каштоўных звестак аб праціўніку і для камандавання партызанскіх фарміраванняў, што давала ім магчымасць праводзіць паспяховыя баявыя аперацыі, своечасова супрацьдзейнічаць карным мерапрыемствам гітлераўцаў. Падпольшчыкі змагаліся з ворагам да вызвалення горада і раёна.

А. Васько

З ПАСТАНОВЫ ЦК КП(б)Б АБ НАКІРАВАННІ ДЫВЕРСІЙНАЙ ГРУПЫ Ў МАЗЫРСКІ РАЁН ПАЛЕСКАЙ ВОБЛАСЦІ І КАМПЛЕКТАВАННІ МАЗЫРСКАГА ФІЛІЯЛА СПЕЦШКОЛЫ

30 ліпеня 1941 г.

1. Направить группу Иванова В. Ф. в Мозырский район в составе Шумилина А. М., Мелкозерова А. Л., Щипера Т. Г., Новикова А. И., Юхневича А. И., Родионова П. Ф., Ткачева И. С., Прановича Г. С.
2. В случае занятия района врагом группе вести диверсионную работу...
3. Филиал спецшколы в Мозыре укомплектовать работниками Полесской и Пинской областей: Шмаков, Пилощенко, Образевич, Александров, Костычев, Путин...

НА РБ. Ф. 4. Воп. 3. Спр. 1214. Л. 56.

Як сумленне загадвала

З успамінаў падпольшчыка А. С. Мураўёва

У вёсцы Хрысцінаўка Палтаўскай вобласці мяне схапілі немцы і павезлі ў лагер для ваеннапалонных у Кіраваград. Удалося ўцячы. У пачатку снежня 1941 г. дабраўся да Мазыра.

У Мазыры ўжо дзейнічалі падпольныя групы і падпольшчыкі-адзіночкі. Адной з такіх патрыятычных груп кіраваў Д. А. Казлоўскі. З ім пазнаёміў мяне К. В. Катлінскі, мой даўні сябар і калега.

Упершыню я прысутнічаў на сходзе падпольшчыкаў у снежні 1941 г. Абмяркоўвалі пытанні: зрыў фашысцкіх мерапрыемстваў, збор зброі, падрыхтоўка людзей для новага партызанскага атрада.

У далейшым нарады і сустрэчы праводзіліся на кватэрах падпольшчыкаў М. Казарэза, А. Суркова, С. Раднеўскага, Д. Казлоўскага, К. Катлінскага і іншых.

Вясной 1942 г. група мазырскіх і калінкавіцкіх падпольшчыкаў пайшла ў лес для арганізацыі партызанскага атрада. Засталіся ў Мазыры на падпольнай рабоце В. Катлінскі, В. Хархалеў, С. Пячкоўскі, А. Шастакоўскі, П. Гарбарчук, А. Суркоў і я. Славацкая камендатура ў Мазыры была заменена нямецкай, уведзены больш строгія парадкі. Каб паказаць сваю лаяльнасць да акупацыйных улад, мне неабходна было ўладкавацца на работу. Я звярнуўся да бургамістра Мазыра В. І. Крыцкага, таксама падпольшчыка, які прызначыў мяне бібліятэкарам. Мы працягвалі распаўсюджваць лістоўкі, савецкія газеты. Газету «Правда» дастаўлялі ад партызан Марта Кунгер, Васіль Хархалеў, настаўніца з вёскі Гостаў Марыя Шулярэнка.

У пачатку 1942 г. В. І. Крыцкі выклікаў мяне ў гарадскую ўправу і прапанаваў заняць пасаду загадчыка школьнага аддзела. Ён мне даў зразумець, што неабходна зрабіць так, каб ні адна школа не працавала. «Школы ад-

крыем тады, калі вызвалім Радзіму ад захопнікаў...» — сказаў ён. Акупанты многа моладзі вывозілі на работу ў Германію. В. І. Крыцкі даручыў мне ўзяць многіх юнакоў і дзяўчат на ўлік і са згоды гебітскамісарыята замацаваць за школамі раёна і горада. Такім чынам было выратавана 120 чалавек.

Некалькі разоў насіў медыкаменты да партызан. Летам 1942 г. падпольшчыкі В. Хархалеў і К. Кебец выкралі ў немцаў станок для набіўкі патронамі кулямётных стужак і перадалі яго ў атрад. Выкарыстоўваючы сваё службовае становішча, В. І. Крыцкі праз М. Ю. Майсеева і І. А. Міцуру дастаўляў з Мазыра партызанам муку, соль і медыкаменты.

У маі 1942 г. гітлераўцы схапілі і расстралялі М. Казарэза, А. Крукоўскага, перакладчыцу гебітскамісарыята А. Папрацінскую і многіх іншых. Падпольшчыкі, якія засталіся на волі, працягвалі барацьбу з акупантамі. На дарозе Мазыр — Міхалкі група падпольшчыкаў на чале з М. Ю. Майсеевым падарвала аўтамабіль з жандарамі. Павел Гарбарчук з таварышам, працуючы ў немцаў механікам гаража, забіў ахоўніка-паліцэйскага і прыгнаў да партызан легкавы аўтамабіль генерала Веймара.

22 жніўня 1942 г. многія падпольшчыкі былі арыштаваны. Сярод іх — В. І. Крыцкі, М. Ю. Майсееў, І. А. Міцура, Е. В. Сілівончык, Ц. Я. Абрамаў, А. П. Кузьміч і іншыя. Пасля страшэнных катаванняў іх расстралялі, але яны не выдалі сваіх таварышаў па барацьбе.

Месца тых, хто загінуў, у радах падпольшчыкаў займалі новыя патрыёты: Лізавета Клямар, Марыя Маргунова, Ганна Родэ, Галіна Трацякова, камсамолец А. І. Шастакоўскі, Ганна Чавус і іншыя.

З мая 1943 г. з групай мазырскіх падпольшчыкаў устанавіў сувязь начальнік разведвальнай групы Цэнтральнага фронту капітан Быстроў. У чэрвені на кватэру да Катлінскіх была

М. С. Русецкая (Маргунова). Фота 1984 г.

перапраўлена радыстка Кулікова з рацыяй. Мы збіралі звесткі аб праціўніку. Оля (Кулікова) перадавала іх у Цэнтр. Н. В. Замыка, рызыкуючы жыццём, здабывала звесткі аб руху варожых эшалонаў па чыгунцы Калінкавічы — Оўруч. На станцыі Мазыр разведданыя збіраў М. І. Мазуркевіч, а падпольшчык А. І. Савіч — на станцыі Калінкавічы, на аэрадроме ля вёскі Бокаў і ў іншых месцах. Рацыя паспяхова працавала да канца лістапада 1943 г., пакуль хапала электрасілкавання. Затым радыстка з рацыяй была перапраўлена ў Мазырскі партызанскі атрад.

Падпольная група Ц. Я. Абрамава

Восенню 1941 г. супрацоўнік Палескага абласнога ўпраўлення НКУС Ц. Я. Абрамаў быў накіраваны ў спецыяльную школу, дзе праходзіў падрыхтоўку для барацьбы з ворагам у яго тыле. У кастрычніку 1941 г. разам з баявымі сябрамі Раманам Казачэнкам, Купрэем Мельчанкам, Сцяпанам Пакаціным, Адамам Харланчуком накіраваны ў Мазыр.

Цімафей Яўсеевіч прыйшоў да бургамістра горада падпольшчыка Васіля Крыцкага і быў прызначаны ім на работу грузчыкам. Абрамаў меў магчымасць бываць у гарнізонах ворага, ездзіць па горадзе, заўважаць усё, што цікавіла яго як разведчыка, збіраць неабходныя звесткі. Да пачатку 1942 г. Абрамаву пры дапамозе Рамана Каза-

Ц. Я. Абрамаў

чэнкі, Купрэя Мельчанкі, Сцяпана Пакаціна, Мікалая Казарэза ўдалося стварыць падпольную групу, у якую ўвайшлі Аляксей Смародскі, Дзмітрый Карасёў, Емяльян Прахарэнка і іншыя. А ў студзені 1942 г. да іх далучыўся брыгадны ветурач Мікалай Говараў, прысланы Жытомірскім падпольным цэнтрам для сувязі з Мазырскім падполлем. Падпольшчыкі пісалі лістоўкі і расклейвалі іх. Асабліва нервова гітлераўцы рэагавалі на паведамленні Саўінфармбюро аб разгроме нямецкіх войск пад Масквой. Цімафей Яўсеевіч устанавіў сувязь з адным арганізатарам Мазырскага падполля Рыгорам Чавусам і яго баявымі саратнікамі — Станіславам Петрасяком і Лук'янам Мацвеевым.

У Мазыры і яго ваколіцах пачаліся дывэрсіі. Падпольшчыкі знішчалі нямецкіх акупантаў і іх стаўленікаў. ЦК КП(б)Б і камандаванне Чырвонай Арміі атрымлівалі каштоўныя даныя аб праціўніку ў горадзе і на тэрыторыі раёна.

Абрамаў быў чалавекам кіпучай энергіі, кемлівы і бясстрашны ў барацьбе з ворагам. Яго кватэра часта ператваралася ў штаб. Нярэдка тут збіраліся Казачэнка, Казарэз, Гармаш, Харланчук, Пакацін і іншыя.

На прапанову таварышаў пайсці ў партызаны Цімафей Яўсеевіч адказваў: «Не, я павінен да канца выканаць свой абавязак...» А хутка наступіла трагічная развязка.

«У тую ліпеньскую ноч, — успамінае жонка падпольшчыка Соф'я Ніканораўна Абрамава, — муж доўга размаўляў у кватэры з падпольшчыкам Смародскім, які падтрымліваў сувязь з партызанамі. Я, як заўсёды, знаходзілася ў двары і назірала. Смародскі пайшоў. Праз пяць мінут да дома пад'ехала грузавая машына з эсэсаўцамі. Яны акру-

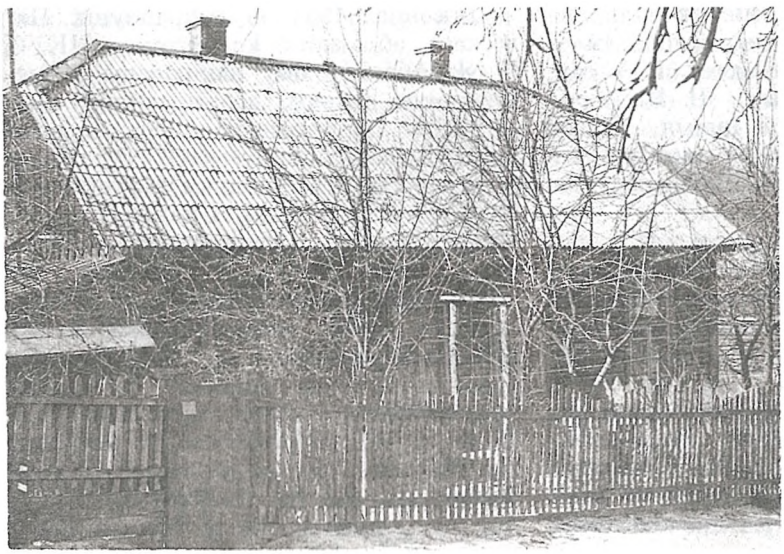

Дом на вул. Калініна, 6, дзе была явачная кватэра падпольшчыкаў

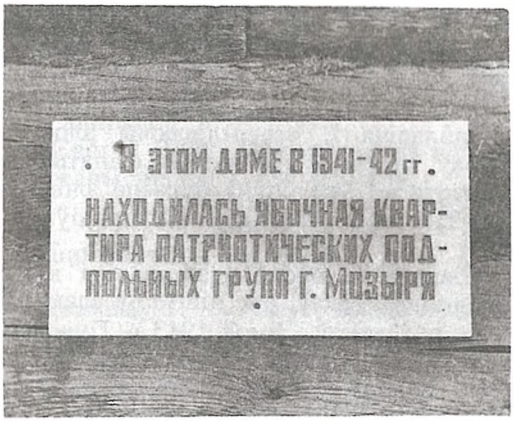

Мемарыяльная дошка на доме, дзе ў 1941—1942 гг. знаходзілася явачная кватэра падпольшчыкаў

знайшла накрэсленыя вострым прадметам словы: «Бывай, сям'я. Бывай, Радзіма» і літары «Т. Е. А.». Няма сумнення, гэта напісаў Цімафей Абрамаў перад расстрэлам.

... У Мазыры, у ціхім завулку імя Калініна, стаіць стары драўляны дом. Мемарыяльная дошка сведчыць, што ў гэтым будынку ў 1941—1942 гг. знаходзілася явачная кватэра патрыятычных груп Мазыра. У гэтым доме жыла сям'я Цімафея Яўсеевіча Абрамава.

А. Васько

жылі дом, уварваліся ў кватэру. Цімафей паводзіў сябе спакойна. Апранаючыся, ціха сказаў: «Трымайся!» Яго штурханулі ў спіну і павялі. Адразу ж папярэдзіла Смародскага, той паспеў схавацца».

Жудасныя катаванні давялося вытрымаць Абрамаву, але нішто не зламала яго волю. На восьмыя суткі гестапаўцы, раз'юшаныя стойкасцю і нескаронасцю падпольшчыкаў, расстралялі яго, а таксама Рамана Казачэнку і яшчэ некалькі дзесяткаў патрыётаў. Было Абрамаву 24 гады...

* * *

На другі дзень схапілі Соф'ю Ніканораўну разам з двума маленькімі дзецьмі (сыну было тры месяцы). Фашыст, які дапытваў яе, дабіваўся, з кім сустракаўся муж. У пакоі, дзе вёўся допыт, на падлозе ляжаў чалавек з адрэзанымі вушамі і выкалатымі вачыма. Гэта, на думку катаў, павінна было ўздзейнічаць на маладую жанчыну. Спробы дабіцца ад Соф'і Ніканораўны паказанняў нічога не далі. Збітую і акрываўленую, яе выкінулі разам з дзецьмі на вуліцу.

Пасля вызвалення Мазыра ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў Соф'я Ніканораўна ў адной з камер былой турмы

Незламаная воля

Пасля гібелі кіраўніка падпольнай групы Ц. Я. Абрамава ўвесь цяжар кіраўніцтва барацьбой лёг на плечы М. М. Говарава. Сын малазямельнага селяніна з Курскай вобласці, ён 19-гадовым хлапчуком храбра змагаўся ў конніцы Катоўскага. Пасля грамадзянскай вайны — вучоба ў Харкаўскім ветэрынарным інстытуце, затым зноў служба ў Чырвонай Арміі.

Айчынная вайна заспела яго ў пагранічным горадзе Самборы на Украіне. На Паўднёва-Заходнім фронце Говараў удзельнічаў у цяжкіх баях, адступаючы да Дняпра.

Восенню 1941 г. у адным з жорсткіх баёў на Украіне частка коннікаў, у тым ліку і Говараў, трапілі ў акружэнне, а затым у палон. У ноўгарад-валынскім канцлагеры Мікалай Міхайлавіч устанавіў сувязі з камандзірамі Чырвонай Арміі Старчанкам, Смірновым і іншымі вязнямі.

Хутка патрыёты з падпольнага цэнтра Жытоміра Барадзін, Пратасевіч і Слючэнка праніклі ў канцлагер і дапамаглі некаторым вязням, у тым ліку Говараву, Смірнову і Старчанку, выбрацца на волю. Усе яны былі накіраваны Жытомірскім падпольным партыйным цэнтрам у розныя гарады. Так Мікалай Міхайлавіч апынуўся ў Мазыры. «Ён меў цвёрды намер узняць на барацьбу з акупантамі ўсіх сумленных

і смелых людзей», — успамінае былы камандзір 1-га Малдаўскага злучэння партызан Е. А. Старчанка. (1-е Малдаўскае злучэнне партызан у пачатку 1943 г. фарміравалася на тэрыторыі Лельчыцкага і Мазырскага раёнаў.)

Па прапанове М. М. Говарава яўкі падпольшчыкаў былі перанесены ў ветлячэбніцу, часткова — у яго кватэру. Гэта забяспечвала большую канспірацыю, лепшую сувязь з людзьмі.

Народныя мсціўцы праніклі амаль ва ўсе тылавыя службы ворага, ні ўдзень, ні ўначы не даючы спакою захопнікам. Мікалай Міхайлавіч і Раман Казачэнка ўдзельнічалі ў дыверсіі па знішчэнні гебітскамісара Мазыра. Летам 1942 г., знаходзячыся ў вёсцы Міхалкі, ён устанавіў, што на мясцовым маслазаводзе скапілася вялікая колькасць масла, смятаны, сыру. Звязаўся з партызанамі Сычовым і Казловым. Наступнай ноччу ўся прадукцыя маслазавода была адпраўлена партызанам.

Мікалай Міхайлавіч валодаў рэдкай вытрымкай, душэўным спакоем, шчырасцю і шчодрасцю сэрца. Невыпадкова работнікі ветлячэбніцы Шэмет Міхаіл Сяргеевіч, Іванова Кацярына Міхайлаўна, Ларывон Макарчук, Ганна Сафронава і яе сын Мікалай, Марыя Ліс і іншыя ахвотна дапамагалі Говараву ў цяжкай і небяспечнай падпольнай рабоце.

Вестка аб акружэнні гітлераўскіх войск пад Сталінградам выклікала ў Мікалая Міхайлавіча незвычайны прыліў сіл і радасці. Ён не спаў начамі, пісаў лістоўкі, планаваў новыя ўдары па ворагу.

У канцы 1942 г. зноў пачаліся арышты падпольшчыкаў. Аднымі з першых былі схоплены партызанскія сувязныя Сергіевіч і Мелехаў, але пры канваіраванні ў гестапа яны змаглі ўцячы і трапілі да партызан. У хуткім часе былі арыштаваны М. М. Говараў, М. С. Шэмет, Емяльян Прахарэнка, Адам Харланчук, Лук'ян Мацвееў. Пачаліся жорсткія допыты, катаванні, якім супрацьстаялі жалезная стойкасць патрыётаў. Аднойчы начальнік мазырскай жандармерыі обер-лейтэнант Карл Кіцман падышоў да змучанага Мікалая Міхайлавіча і, стрымліваючы злосць, сказаў: «Не разумею вашага фанатызму і ўпартасці, усё роўна будзеце зломлены. Навошта ўпартасць і супраціўленне?»

Больш як месяц здзекаваліся каты з падпольшчыкаў, але нішто не зламала волю патрыётаў. Зімой 1943 г. Говараў, Шэмет, Прахарэнка, Харланчук, Мацвееў, Казлоў і іншыя савецкія патрыёты былі расстраляны...

І. Ветраў, А. Духанін, А. Жыльскі

Не стаяў убаку

З успамінаў Р. Ф. Раднеўскай

Мой муж Сяргей Паўлавіч Раднеўскі ў першыя дні вайны быў мабілізаваны на фронт. Восенню 1941 г., вярнуўшыся з акружэння, Сяргей адразу ўступіў у гарадскую падпольную арганізацыю. Дастаў радыёпрыёмнік, які схаваў перад адыходам у армію. Да нас прыходзілі слухаць радыё К. М. Бакун, А. Ф. Суркоў, Д. А. Казлоўскі, К. В. Катлінскі і іншыя. Сяргей пасылаў мяне ў гэты час вартаваць на вуліцу.

Каб прыдаць дому нежылы выгляд, вокны дома забілі дошкамі. Нярэдка прыходзілі партызаны, запісвалі зводкі Саўінфармбюро. У нас бываў і Жэня Талкачоў, якога падпольшчыкі часта пасылалі ў Калінкавічы, Казарэз, Мураўёў, Крыцкі і іншыя падпольшчыкі. Сяргей Паўлавіч час ад часу наведваў па сваіх падпольных справах партызанскі атрад.

Восенню 1942 г. навісла пагроза арышту мужа. Мы рашылі пайсці ў партызанскі атрад. Але па даносу здрадніка Сяргей Паўлавіч быў арыштаваны. Дом акружылі, муж спрабаваў уцячы праз акно, але вакол дома стаялі немцы і паліцэйскія. Нямецкі афіцэр

ударыў мяне бізуном. Мужа павялі, больш яго я не бачыла...

На другі дзень я пайшла ў турму — даведацца пра мужа. Мне сказалі, што яго адправілі ў Жытомір.

Сяргей Паўлавіч пасмяротна ўзнагароджаны медалём «За адвагу».

Г. М. Чавус

Падпольшчык і партызан

З успамінаў Г. М. Чавус, былой падпольшчыцы

23 чэрвеня 1941 г. мой муж Р. А. Чавус быў мабілізаваны ў Чырвоную Армію. Камандаваў узводам у 75-й стралковай дывізіі. Я ў гэты час была ў Мазыры з двума дзецьмі, цяжарная трэцім, таму эвакуіравацца не магла.

З мужам я нечакана сустрэлася ў кастрычніку 1941 г. у вёсцы Акулінка, куды ён прыйшоў пасля ўцёкаў з чарнігаўскага лагера ваеннапалонных. 75-я дывізія, у якой муж ваяваў, была разбіта ворагам у раёне Прылук на Чарнігаўшчыне, дзе ён і трапіў у палон. Муж пацікавіўся, што робіцца ў Мазыры, ці шмат у горадзе немцаў. Я вярнулася ў Мазыр, мы дамовіліся, што хутка і ён прыйдзе дамоў.

Немцы вывесілі аб'явы аб рэгістрацыі мужчын. Рыгор Антонавіч не хацеў ісці на рэгістрацыю, але я ўгаварыла, каб не падвяргаць небяспецы сям'ю. Вярнуўшыся, ён паведаміў, што ў Мазыры ёсць нашы людзі. Уладкаваўся на працу манцёрам у нямецкую вайсковую часць, якая размяшчалася ў Козенках. Разам з мужам там працавалі С. П. Петрасяк і М. С. Казарэз. Я бачыла, як ён прыносіў дамоў жалезную скрынку, на дне якой ляжалі патроны. Аднойчы ўбачыла і два пісталеты. Прыносіў дэталі радыёпрыёмніка, правады. Вечарамі амаль не бываў дома. Да яго часта прыходзілі Яўген Талкачоў, Сяргей Раднеўскі, Андрэй Суркоў, Станіслаў Ракіцкі, Мікалай Казарэз, Цімафей Абрамаў, Аляксей Смародскі.

7 лістапада 1941 г. Рыгор Антонавіч сказаў, што слухалі па радыё Маскву. А ў пачатку 1942 г. гітлераўцы арыштавалі некалькі падпольшчыкаў. Пагроза арышту навісла і над мужам. Ён вымушаны быў пайсці ў партызанскі атрад.

Муж некалькі разоў прыходзіў з партызанскага атрада, сустракалася я з ім ва ўрочышчы Сідзельнікі, недалёка ад Мазыра. Рыгор Антонавіч расказваў, што яны на Прыпяці абстралялі баржу, у Юравічах выратавалі ад знішчэння яўрэйскую сям'ю Карчавых.

У 1943 г. паліцыя і гестапа рабілі часта на кватэры вобыск, дапытваліся пра мужа. Але яго ўжо не было ў жывых. 17 кастрычніка 1942 г. Рыгор Антонавіч загінуў у баі з акупантамі каля вёскі Нахаў Калінкавіцкага раёна.

Юны змагар

На цэнтральнай вуліцы Мазыра, недалёка ад кінатэатра «Радзіма», на будынку школы ўстаноўлена мемарыяльная дошка з надпісам: «Тут у 1940—1941 гадах вучыўся Яўген Талкачоў, адважны партызан-разведчык, які гераічна загінуў у баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі».

Калі пачалася вайна, падлетак Жэня папрасіўся ў ваенкамаце на фронт. Яму адмовілі. У першыя дні акупацыі Мазыра Талкачоў звязаўся з падпольшчыкамі. Нікому не кідаўся ў вочы хлопчык, які нібыта без справы сноўдаўся па вуліцах. Ён незаўважна падыходзіў да патрэбнага дома, стукаў у дзверы.

Я. І. Талкачоў

— Слухаю цябе, Жэня,— гаварыў, адчыняючы дзверы, Мікалай Казарэз, падпольшчык, камуніст.

— На вуліцах устаноўлены вітрыны для загадаў нямецкай камендатуры,— гаварыў напаўголаса хлопчык.— Зачыняюцца яны сеткай з дроту, замкі нескладаныя. Вакол камендатуры калючы дрот...

Затым Талкачоў запісваў зводкі Саўінфармбюро, а ноччу прабіраўся да вітрын, адмыкаў іх і на загады камендатуры наклейваў свежыя зводкі.

Аднойчы падпольшчыкам стала вядома, што з Жытоміра прыбыў у Мазыр фашысцкі палкоўнік, які павінен быў праводзіць у гарадскім тэатры нараду афіцэраў СС і гестапа.

— Нельга дапусціць, каб наш горад ператварыўся ў нямецкі адміністрацыйны цэнтр, дзе будуць прымацца рашэнні аб сумесных аперацыях супроць партызан і мірных жыхароў,— гаварыў камандзір падпольнага цэнтра К. М. Бакун.— Трэба сарваць сустрэчу.

Хутка ўзнік план. Аперацыю было даручана правесці Дзмітрыю Казлоўскаму, Яўгену Талкачову і Канстанціну Катлінскаму.

За некалькі гадзін да пачатку нарады Жэня прабраўся ў памяшканне тэатра. Ён ужо ведаў, што там, у правым крыле, стаялі бочка з пакостам і фарба. Ды і з сабою захапіў сяго-таго...

А калі ў зале загрымела «Хайль Гітлер!», Жэня запаліў пакост і фарбу. Сцены да гэтага абліў бензінам...

Вартавыя, убачыўшы, як з вокан тэатра паваліў дым, адкрылі стральбу. Нарада немцаў была сарвана.

У сярэдзіне студзеня 1942 г. падпольшчыкі даведаліся, што праз 3—4 дні ў Акцябрскі раён выедуць карнікі. Трэба было папярэдзіць партызан. Выканалі гэта заданне Кузьма Бакун і Жэня Талкачоў. Партызаны змаглі падрыхтавацца да «сустрэчы».

Шмат смелых аперацый было на рахунку юнага падпольшчыка. Адна з іх — удзел у падрыве электрастанцыі.

Пазней Жэня з'яўляўся ў Мазыры, але ўжо па заданні партызанскага атрада, дзе ён змагаўся. Загінуў Яўген Талкачоў пад Калінкавічамі ў няроўным баі з фашыстамі.

Ю. Герасіменка

Удзельнікі антыфашысцкага падполля, якія змагаліся на Мазыршчыне і загінулі на тэрыторыі раёна і за яго межамі

Група партыйна-савецкага актыву, пакінутая партыйнымі органамі ў тыле ворага ў 1941 г.

АНТОНЕНКА Іван Рыгоравіч, н. у 1900, старшыня калгаса ў в. Каменка. У кастрычніку 1942 уступіў у партызанскае злучэнне С. Каўпака, загінуў у 1943 у Кіеўскай вобл.

ГАФШТЭЙН Шалом Меераві ч, н. у 1893, старшыня калгаса ў в. Чарамашня, закатаваны ў 1941.

ГНЕДЗЬКА Дзяніс Максімавіч, н. у 1901, старшыня калгаса «Мазыршчына» ў в. Слабада, расстраляны ў студзені 1943.

ДУБАВЕЦ Мікалай Адамавіч, н. у 1910, старшыня Мялешкавіцкага сельспажыўтаварыства, расстраляны 8.1.1942.

КАМЯНЕЦКІ Фёдар Апанасавіч, н. у 1893, нам. старшыні райвыканкама, расстраляны 8.1.1942.

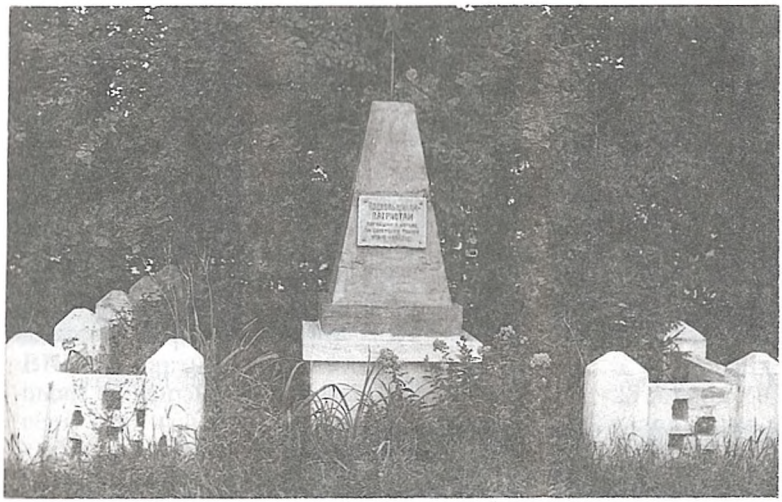

Помнік загінуўшым падпольшчыкам (у двары СШ № 4 г. Мазыр)

КАРПАЎ Іван Якаўлевіч, н. у 1915, інструктар упраўлення міліцыі Палескай вобласці, расстраляны ў лістападзе 1941.

ЛАГОЎНІК Іван Іванавіч, н. у 1900, старшыня Баброўскага сельсавета, расстраляны ў 1942.

ЛУК'ЯНОВІЧ Захар Іосіфавіч, н. у 1901, старшыня Прудкоўскага сельсавета, расстраляны 30.8.1942.

ЛУТЦ Лізавета Лявонцьеўна, н. у 1885, сувязная партызанскага атрада, расстраляна 24.9. 1941 на плошчы ў г. Мазыр.

ЛУТЦ Юліс Отавіч, н. у 1880, заатэхнік райземаддзела, сувязны партызанскага атрада, расстраляны 24.9.1941 на плошчы ў г. Мазыр.

ЛЯВОНАЎ Карп Яўціхіевіч, н. у 1910, старшыня калгаса ў в. Раманаўка, расстраляны ў жніўні 1942.

ЛЯВОНАЎ Рыгор Яўціхіевіч, н. у 1912, старшыня калгаса «Праўда», расстраляны ў жніўні 1942.

МІЦУРА Іван Абрамавіч, н. у 1890, старшыня калгаса ў в. Бабры, расстраляны ў жніўні 1942.

ПАДЛОБНІКАЎ Павел Васілевіч, н. у 1910, загадчык Казіміраўскай пачатковай школы, расстраляны 8.1.1942.

СІТНІК Яўхім Данілавіч, н. у 1901, старшыня Скрыгалаўскага сельсавета, расстраляны 20.1.1943.

УЛАСЕНКА Мікалай Філімонавіч, н. у 1904, сакратар Каменкаўскага сельсавета, у лістападзе 1942 уступіў у партызанскае злучэнне С. Каўпака, загінуў 18.3.1943 у Кіеўскай вобл.

УРЭЦКІ Ханон Айзікавіч, н. у 1904, старшыня калгаса «XVII партз'езд», расстраляны 18.1.1942.

ЧУБ Максім Мікалаевіч, н. у 1895, старшыня Казіміраўскага сельсавета, расстраляны ў студзені 1942.

Падпольшчыкі, пакінутыя органамі дзяржбяспекі ў тыле ворага ў 1941 г.

БАЛЕЎ Даніла Іванавіч, н. у 1907, шавец, расстраляны ў студзені 1943.

БЕЛЕНЬКІ Фока Рыгоравіч, кіраўнік групы са жніўня 1941 па снежань 1942, расстраляны ў студзені 1943.

ЗАГОРСКІ Мадэст Васілевіч, н. у 1911, рабочы мясакамбіната, расстраляны ў студзені 1943.

КАНАШ Яфрэм Аляксеевіч, н. у 1900, начальнік пажарнай каманды аблгандлю, расстраляны ў жніўні 1942.

КРЫЦКІ Васіль Іванавіч, н. у 1893, бухгалтар аблвыканкама, кіраўнік групы, расстраляны 30.8.1942.

КУЗМІЧ Аляксандр Пятровіч, н. у 1901, бухгалтар аблвыканкама, расстраляны ў студзені 1943.

МАЙСЕЕЎ Міхаіл Ульянавіч, н. у 1906, механік порта Пхоў, расстраляны ў верасні 1942.

МІХАЙЛАЎ Уладзімір Іванавіч, н. у 1898, дэкаратар абласнога тэатра, расстраляны ў студзені 1943.

ПАЛЯКОЎ Архіп Паўлавіч (Прымакоў А. П.), н. у 1909, оперупаўнаважаны Кольнаўскага райаддзялення дзяржбяспекі Беластоцкай вобл., кіраўнік падпольных груп органаў дзяржбяспекі ў Мазыры са жніўня 1941 па верасень 1942, расстраляны ў кастрычніку 1942.

ПАПРАЦІНСКАЯ Аўгуста Густаваўна, н. у 1885, настаўніца нямецкай мовы, расстраляна ў кастрычніку 1942.

ПАШКОЎСКІ Арсень Іосіфавіч, н. у 1902, бакеншчык на р. Прыпяць, расстраляны ў снежні 1943.

СІЛІВОНЧЫК Яўген Уладзіміравіч, н. у

В. І. Крыцкі

М. У. Майсееў

М. С. Казарэз

С. П. Раднеўскі

У. І. Міхайлаў

А. Г. Папрацінская

І. М. Лапета

1895, старшы бухгалтар сплаўканторы, расстраляны ў верасні 1942.

СУЗЬКО Аляксей Піліпавіч, н. у 1908, рабочы, расстраляны ў жніўні 1942.

ТКАЧ Кандрат Радзівонавіч, н. у 1910, настаўнік Жахавіцкай пачатковай школы, расстраляны ў ліпені 1942.

Група Д. А. Казлоўскага

КАЗАРЭЗ Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1908, інструктар Палескага абкама КП(б)Б, расстраляны ў сакавіку 1942.

КРУКОЎСКІ Антон Іванавіч, н. у 1923, супрацоўнік абпза, расстраляны ў студзені 1943.

РАДНЕЎСКІ Сяргей Паўлавіч, н. у 1908, начальнік аддзела Мазырскай электрастанцыі, расстраляны ў верасні 1942.

СУРКОЎ Андрэй Піліпавіч, н. у 1896, праараб будтрэста, расстраляны ў сакавіку 1942.

ТАЛКАЧОЎ Яўген Іосіфавіч, н. у 1923, навучэнец, у студзені 1942 пайшоў у партызанскі атрад імя Варашылава, загінуў 16.9.1942.

ЧАВУС Рыгор Антонавіч, н. у 1912, ст. лейтэнант, у красавіку 1942 пайшоў у партызанскі атрад імя Варашылава і загінуў 17.9. 1942.

Група Ц. Я. Абрамава

АБРАМАЎ Цімафей Яўсеевіч, н. у 1918, супрацоўнік МУС, кіраўнік групы з кастрычніка 1941 па жнівень 1943, расстраляны ў жніўні 1943.

АРЦЮШЭНКА Раман (Рэм) Якаўлевіч, н. у 1926, навучэнец, расстраляны ў ліпені 1942.

АРЦЮШЭНКА Тамара Якаўлеўна, н. у 1928, навучэнка, расстраляна ў ліпені 1942.

БАЖКО Мікалай Паўлавіч, н. у 1911, майстар мэблевай фабрыкі, у лютым 1943 пайшоў у партызанскі атрад, у маі схоплены жандармерыяй і расстраляны.

ГОВАРАЎ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1898, начальнік ветаддзела 26-й арміі, расстраляны ў жніўні 1943.

ЛАПЕТА Іван Міхайлавіч, н. у 1907, начальнік упраўлення мясцовай прамысловасці, расстраляны ў снежні 1942.

МЕЙЛАХ Аляксандр Канстанцінавіч, н. у 1896, бухгалтар абласнога суда, расстраляны ў студзені 1943.

ШЭМЕТ Сцяпан Паўлавіч, н. у 1904, памочнік начальніка аддзела ветэрынарнай службы 26-й арміі, расстраляны ў верасні 1943.

Спіс падрыхтавала
Т. Піліпчук

Мазыршчына партызанская

Канкрэтная праграма разгортвання ўсенароднага змагання з ворагам на акупіраванай ім тэрыторыі была выкладзена ў дырэктыве СНК СССР і ЦК ВКП(б) партыйным, савецкім арганізацыям прыфрантавых абласцей ад 29 чэрвеня 1941 г. і ў спецыяльнай пастанове «Аб арганізацыі барацьбы ў тыле германскіх войск», прынятай ЦК ВКП(б) 18 ліпеня гэтага ж года.

Усёй практычнай работай па стварэнні патрыятычнага падполля і першых партызанскіх атрадаў у Беларусі кіраваў ЦК КП(б)Б. Ім былі распрацаваны і накіраваны на месцы дырэктывы, у якіх кіруючыя партыйныя органы абавязваліся загадзя рыхтавацца да работы ва ўмовах падполля, ствараць базу для разгортвання партызанскага руху.

Ствараліся партызанскія атрады і на тэрыторыі Палескай вобласці. Тут праходзілі важныя чыгуначныя магістралі, наяўнасць вялікіх лясоў таксама спрыяла развіццю партызанскага руху.

Мазыр працяглы час служыў базай для накіравання ў тыл ворага на нелегальную работу ў Пінскую, Мінскую і іншыя вобласці арганізатараў барацьбы з ворагам. Пасля акупацыі Пінска гітлераўцамі 4 ліпеня 1941 г. у Мазыр пераехалі абласныя партыйны і камсамольскі камітэты, адсюль яны накіроўвалі на тэрыторыю Пінскай вобласці сваіх партызан і падпольшчыкаў. Людзі, якія ішлі ў тыл ворага, атрымлівалі тут матэрыяльнае забеспячэнне, вопытных праваднікоў, праходзілі кароткатэрміновае абучэнне.

Другі сакратар Палескага абкама партыі Ф. М. Языковіч, сакратары райкамаў падбіралі кадры і фарміравалі падполле на выпадак акупацыі Мазыршчыны. Як паведамляў у ЦК КП(б)Б першы сакратар абкама П. А. Лявіцкі, ужо да 12 ліпеня 1941 г. у большасці раёнаў вобласці былі арганізаваны падпольныя партыйныя ячэйкі, а ў астатніх яны ствараліся.

23 ліпеня 1941 г. у Мазыры адбылося пасяджэнне бюро Палескага абкама партыі, на якім прысутнічалі сакратары ЦК КП(б)Б В. Г. Ванееў і В. Я. Уласаў, сакратары абкама партыі, кам-

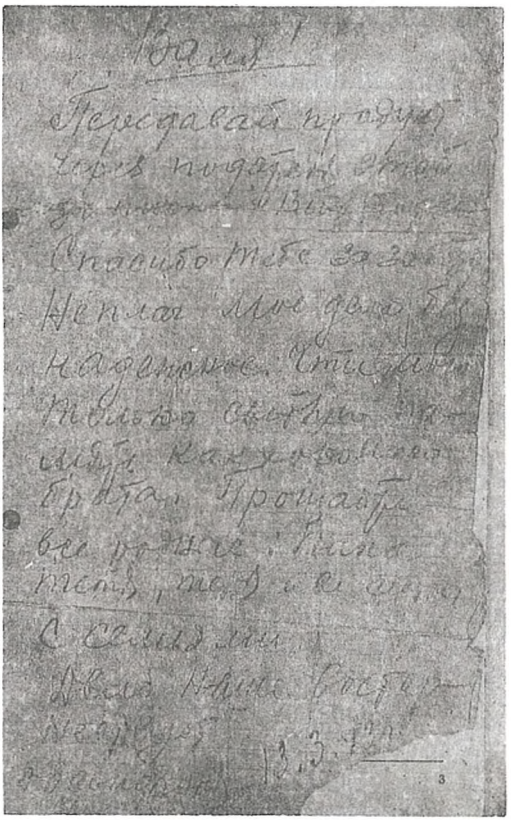

Запіска з фашысцкай турмы. Мазыр, сакавік 1943

П. А. Лявіцкі. Мазыр, 1944

самола і іншыя кіруючыя работнікі вобласці. На ім былі падведзены вынікі работы па выкананні партыйных дырэктыў. Бюро зацвердзіла склад раённых партыйных троек, камандна-палітычны састаў партызанскіх атрадаў. Для кіраўніцтва імі была ўтворана абласная партыйная тройка (Ф. Языковіч, Т. Зайцаў і І. Івашчанка).

Для кіраўніцтва партызанскім рухам і патрыятычным падполлем на тэрыторыі Мазырскага раёна быў пакінуты сакратар райкама партыі М. І. Макаранка, членамі тройкі прызначаны І. Г. Кавальчук і І. І. Маркаў. Для работы ў тыле ворага ў вобласці было створана 176 падпольных партыйных арганізацый, а абкам камсамола пад кіраўніцтвам першага сакратара М. Л. Пінязіка падабраў і пакінуў для работы ў тыле ворага 675 камсамольцаў. Было створана 8 разведгруп.

З прыходам фашыстаў, з 22 жніўня, прыступіў да баявых дзеянняў Мазырскі партызанскі атрад, створаны на базе знішчальнага батальёна ў тым жа месяцы. Асабовы склад яго быў укамплектаваны ў асноўным прадстаўнікамі партыйна-савецкага і камсамольскага актыву Мазырскага раёна, якія па розных прычынах не былі прызваны ў Чырвоную Армію. У склад атрада ўвайшлі: М. І. Макаранка — другі сакратар Мазырскага РК КП(б)Б, Л. П. Рудзеня — старшыня райвыканкама, Ф. А. Каменскі — намеснік старшыні райвыканкама, І. А. Міцура — старшыня калгаса з вёскі Бабры, М. К. Куцько — старшыня калгаса «Абарона» (вёска Касцюковічы), Д. М. Гнедзька — старшыня калгаса «Мазыршчына» (вёска Слабада), З. І. Лук'яновіч — старшыня Прудкоўскага сельсавета, Х. А. Урэцкі — старшыня калгаса «XVII партз'езд» (вёска Іванкаўшчына), Е. Д. Сітнік — старшыня Скрыгалаўскага сельсавета, Ф. С. Валасюк — старшыня калгаса з вёскі Белая, М. Ф. Уласенка — сакратар Каменкаўскага сельсавета, П. В. Падлобнікаў — загадчык Казіміраўскай пачатковай школы, Л. Г. Грамовіч — старшыня Бібікаўскага сельсавета, І. Я. Карпаў — інструктар палітаддзела Упраўлення міліцыі Палескай вобласці і іншыя. Усяго ў атрадзе было каля 50 чалавек. Камандзірам яго быў прызначаны М. І. Макаранка, камісарам — П. І. Счаслаўскі.

Вялікую ўвагу камандаванне атрада ўдзяляла распаўсюджванню звестак сярод насельніцтва аб становішчы на савецка-германскім фронце. Было наладжана праслухоўванне савецкіх радыёперадач, і змест іх вусна або з дапамогай лістовак распаўсюджваўся сярод насельніцтва.

Партызаны вывелі са строю электрастанцыю, знішчылі мост цераз Прыпяць і чыгуначны мост на станцыі Мытва, псавалі сувязь. Значную дапамогу аказвалі партызаны воінам-акружэнцам у пераходзе лініі фронту. У кастрычніку 1941 г. большая частка атрада на чале з яго камандзірам, пасля страты некалькіх баз і цяжкіх баёў з карнікамі, накіравалася праз лінію фронту на злучэнне з часцямі Чырвонай Арміі. Частка партызан перайшла да падпольнай барацьбы.

У Мазыры па ініцыятыве гаркама КП(б)Б, з дапамогай абкама партыі быў створаны і другі партызанскі атрад. Ён налічваў 160 чалавек. Камандзірам яго быў прызначаны старшыня калгаса «Пралетарый» П. Р. Мардусевіч, камісарам — работнік фабрыкі «Прафінтэрн» І. Александровіч, сакратаром партыйнай арганізацыі — сакратар Мазырскага РК КП(б)Б Ш. А. Голуб,

сакратаром камсамольскай арганізацыі атрада — старшыня Мялешкавіцкага сельспажыўтаварыства М. А. Дубавец. Атрад пэўны час дзейнічаў у Мазырскім раёне, а затым у верасні 1941 г. перайшоў у лясныя масівы Брагінскага раёна. Далейшы лёс атрада невядомы.

Махнавіцкі партызанскі атрад быў створаны ў жніўні 1941 г., у яго склад увайшлі партыйна-савецкія і камсамольскія актывісты Махнавіцкага сельскага савета Ельскага (цяпер Мазырскага) раёна. Камандзірам атрада быў прызначаны начальнік Ельскай раённай міліцыі Я. Ф. Ганчарэнка, камісарам — дырэктар Ельскага лясгаса Я. Д. Пярлоў. Партызаны падрывалі масты, тэлеграфна-тэлефонную сувязь, вялі палітычную агітацыю сярод насельніцтва, знішчалі фашысцкіх паслугачоў і шпіёнаў. Былі спалены і ўзарваны 4 масты. У атрадзе налічвалася 89 байцоў, але толькі менш як палова з іх была ўзброена вінтоўкамі. Частка зброі была атрымана ад украінскіх атрадаў.

З дапамогай здраднікаў гітлераўцам удалося вызначыць месца дыслакацыі атрада, і ён быў акружаны. З акружэння вырвалася пасля жорсткага бою каля 40 чалавек, якія на чале з камісарам Я. Д. Пярловым уліліся ў Качышчанскі партызанскі атрад Ельскага раёна.

На тэрыторыі раёна ў цяперашніх межах у ваколіцах вёсак Асавец і Турбінка ў жніўні — кастрычніку 1941 г. дзейнічаў партызанскі атрад пад кіраўніцтвам першага сакратара Петрыкаўскага райкама партыі Х. І. Варгаўціка. 10 кастрычніка 1941 г. ён загінуў у баі, большасць байцоў падалася за лінію фронту.

Цяжкасці станаўлення партызанскага руху вызначаліся вострым недахопам зброі, боепрыпасаў, медыкаментаў, суровасцю першай ваеннай зімы. Не было вопыту ўзброенай барацьбы з моцным, узброеным ворагам. На барацьбу з партызанамі вораг кінуў спрактыкаваны, бязлітасны і зладжаны карны апарат. А ў народных мсціўцаў яшчэ не наладзілася як след сувязь з патрыятычна настроеным насельніцтвам.

Адразу пасля акупацыі горада ў Мазыры гітлераўцы пачалі ствараць карныя і контрразведвальныя органы, а таксама органы «парадку» на чале з адпетымі катамі: Гале — гебітскамісарам, начальнікам раённай жандармерыі, афіцэрам СД Розенталем, Вітке — загадчыкам аддзела «аховы здароўя», Стэфанам — загадчыкам аддзела «асветы».

Пры жандармерыі былі сфарміраваны падраздзяленні карнікаў: жандарская часць (2 афіцэры і 55 жандараў), матарызаваны ўзвод (1 афіцэр і 36 жандараў), вучэбная ахоўная рота (1 афіцэр, 4 фельдфебелі і 3 узводы жандармерыі). Акрамя таго, з ліку здраднікаў былі створаны мазырскія гарадская, раённая, водная паліцыя і паліцыя ў Скрыгалаўскай воласці. Гэтыя падраздзяленні прымалі непасрэдны ўдзел у масавых расстрэлах падпольшчыкаў, партызан і іх сем'яў, а таксама мірных савецкіх грамадзян.

Фашысты не абмяжоўваліся адкрытым насіллем і забойствамі, яны імкнуліся ў першую чаргу знішчыць тых, хто, на іх думку, уяўляў найбольшую небяспеку для «рэйха». З гэтай мэтай ствараліся разведвальныя органы з разгалінаванай сеткай шпіёнаў і правакатараў. У Мазыры і Калінкавічах дзейнічалі рэзідэнтуры «зондэрштаба-Р». «Абвер» паставіў перад імі задачу: весці агентурную разведку і разлажэнне партызанскіх атрадаў, выяўляць падпольныя антыфашысцкія групы і асоб, звязаных з партызанамі. У такіх складаных умовах значная частка партызанскіх атрадаў Палескай вобласці не змагла замацавацца ў зададзеных раёнах дыслакацыі, і яны пайшлі за лінію фронту. Аднак вопыт узброенай барацьбы першых партызанскіх атрадаў, накоплены ў пачатковы перыяд акупацыі, адыграў вялікую ролю ў разгортванні партызанскага руху.

Перамога Чырвонай Арміі пад Масквой, вестка аб якой дайшла да ўсіх куткоў Беларусі, актывізавала савецкіх людзей у тыле ворага.

Выкарыстоўваючы больш спрыяльнае становішча, якое склалася пасля перамогі пад Масквой, ЦК КП(б)Б узмацніў арганізатарскую і палітычную работу, каб надаць партызанскай барацьбе з ворагам масавы характар. З гэтай мэтай у тыл ворага накіроўваліся новыя кадры для арганізацыі патрыятычнага падполля і партызанскага руху.

У Мазырскі раён у сакавіку — красавіку 1942 г. з-за лініі фронту прыслалі 2 арганізатарскія групы на чале з былым сакратаром Мазырскага ГК КП(б)Б А. К. Бяляевым і Я. А. Татаравым. Яны мелі рацыі, што дазваляла ўстанавіць надзейную сувязь партызан з цэнтрам.

З вясны 1942 г. партызанскі рух прымае шырокі размах. У другой палове 1942 г. актывізавалі свае баявыя дзеянні народныя мсціўцы. Так, партызанскі атрад імя Варашылава з 2 па 20 жніўня 1942 г. правёў рад баявых аперацый па зрыву паставак правіянту гітлераўцам. Былі разгромлены два малаказборныя сепаратарныя пункты. Для разгрому буйных варожых гарнізонаў у партызан не хапала сіл і вопыту, але і ў гэтых аперацыях яны здабылі больш як 20 вінтовак, знішчылі дзве легкавыя аўтамашыны, забілі і паранілі некалькі афіцэраў праціўніка.

Позняй восенню 1942 г. у паўднёвыя раёны Палесся з бранскіх лясоў прыбылі ўкраінскія партызанскія злучэнні С. А. Каўпака, А. М. Сабурава і А. Ф. Фёдарава. Гэтыя злучэнні папаўняліся мясцовымі жыхарамі. У рады ўкраінскіх і малдаўскіх (злучэнне якіх пачало дзейнічаць на Палессі з мая 1943 г.) народных мсціўцаў улілося многа жыхароў Мазырскага раёна.

Жыхары вёскі Перадрэйка Асавецкага сельсавета А. Піскун і Ю. Галіцкі ў 1942 г. уступілі ў злучэнне ўкраінскіх партызан А. Ф. Фёдарава і неаднаразова хадзілі на падрыў варожых эшалонаў на чыгунцы Ковель — Александрыя — Журавічы, Ковель — Роўна. У гэтым батальёне змагаліся і іх землякі Васіль Кавальчук, І. Шаставец, П. Сарока, Ф. Марціновіч і іншыя патрыёты.

У перадваенны час Рыгор Марціновіч, Яўхім Цалка, Аляксандр Канавальчук вучыліся ў Асавецкай школе Мазырскага (раней Петрыкаўскага) раёна. У перыяд акупацыі разам пайшлі ў партызаны. Р. Марціновіч змагаўся ў партызанскім атрадзе імя Кожухава. Я. Цалка ўступіў у партызанскае злучэнне генерала А. Фёдарава. У адным з баёў на тэрыторыі Заходняй Украіны ён загінуў смерцю храбрых. Аляксандр і В. Канавальчукі ўступілі ў атрад імя У. І. Леніна злучэння ўкраінскіх партызан генерала А. М. Сабурава.

Вялікую ролю ў развіцці партызанскага руху і патрыятычнага падполля ў гэты час адыгралі ўпаўнаважаныя партыйных і камсамольскіх кіруючых органаў.

У лістападзе 1942 г. ЦК ЛКСМБ прызначыў упаўнаважаным ЦК па Палескай вобласці сакратара абкама камсамола М. Л. Пінязіка, у ліпені гэтага ж года па рашэнні ЦК ЛКСМБ у ліку пяці камсамольскіх работнікаў у вобласць быў накіраваны і У. К. Рудак. Прайшоўшы па тылах праціўніка звыш 1200 км, ён восенню 1942 г. дасягнуў Палесся і неўзабаве быў прызначаны ўпаўнаважаным ЦК у Паўднёва-Прыпяцкую зону, куды ўваходзіў і Мазырскі раён. Для аказання практычнай дапамогі мясцовым камсамольскім работнікам у Палескую і іншыя вобласці прыбылі і адказныя камсамольскія работнікі, якіх узначальваў сакратар ЦК ЛКСМБ К. Т. Мазураў.

У снежні 1942 г. камандаванне Калінкавіцкага партызанскага атрада імя Варашылава стварыла ініцыятыўную групу партызан для арганізацыі новага партызанскага атрада, які атрымаў імя М. В. Фрунзе. У яго ўступіў і кіраўнік Міхалкаўскай падпольнай камсамольскай арганізацыі Аляксандр Та-

А. А. Валасевіч

Т. Я. Мароз

расаў, які хутка быў прызначаны камандзірам узвода. 12 лютага 1943 г. партызаны А. Тарасава прынялі бой са славакамі ля вёскі Міцькі Мазырскага раёна. Былі забіты афіцэр і пяць салдат праціўніка. Партызаны страт не мелі. 24 чэрвеня 1943 г. група падрыўнікоў на чале з А. Тарасавым замініравала чыгунку на перагоне Мазыр — Ельск непадалёку ад станцыі Мытва. Пад адхон паляцела 18 вагонаў з жывой сілай, было забіта і паранена каля батальёна салдат і афіцэраў праціўніка, знішчаны дзве цыстэрны з гаручым. Група партызан, якую ўзначальваў А. Тарасаў і падрыўнік С. П. Пакацін, была паслана на падрыў чыгункі Мазыр — Ельск. У вёсцы Міхалкі падрыўнікі нарваліся на варожую засаду. У перастрэлцы былі забіты афіцэр і 2 салдаты праціўніка. У гэтым баі загінуў камандзір узвода Аляксандр Паўлавіч Тарасаў.

З пашырэннем партызанскага руху ў суседніх раёнах стварыліся ўмовы для арганізацыі партызанскіх фарміраванняў і на тэрыторыі Мазырскага раёна, побач з абласным цэнтрам. Пачатак гэтаму паклала рашэнне Палескага падпольнага абкама КП(б)Б і абласнога штаба партызанскага злучэння ад 22 лютага 1943 г. аб арганізацыі Мазырскага партызанскага атрада на базе групы народных мсціўцаў з 12 чалавек, выдзеленых з Ельскага партызанскага атрада. Камандзірам атрада быў прызначаны А. Л. Жыльскі, а камісарам і сакратаром Мазырскага падпольнага райкама КП(б)Б М. К. Ільінкоўскі. У групу былі падабраны партызаны, якія добра ведалі Мазырскі раён: Антон Валасевіч, Кузьма Каменскі, Пётр Лузан, Аляксандр Ганчар, Андрэй Дубавец, Мікалай Кірушкін, Аляксандр Пешка, Васіль Пальчэўскі і іншыя, у асноўным жыхары вёсак Казіміраўка, Мялешкавічы і Слабада Мазырскага раёна.

Стварыць атрад трэба было ў надзвычай складаных умовах, паблізу абласнога цэнтра, варожы гарнізон якога налічваў больш за 4 тысячы чалавек. Гарнізоны размяшчаліся ў многіх навакольных вёсках. У Козенках дыслакаваліся 2 пяхотныя батальёны, у Бярозаўцы, Антонаўцы, Свірынаўцы — 2 сапёрныя батальёны, у Барыскавічах — 1500 салдат і афіцэраў, у Міхалках — 3 тысячы, у Прудку — 500, Слабадзе — 500, у Скрыгалаве — 350, у Белай, Надатках — да батальёна гітлераўцаў.

Размясціўшыся ў Мялешкавіцкіх лясах, група перш за ўсё наладзіла сувязь з мясцовым насельніцтвам. Падбіраліся людзі для атрада. Кандыдатаў у атрад правяралі ў баі, а затым залічвалі. Усіх жадаючых уступіць у рады народных мсціўцаў не заўсёды можна было прыняць з-за вострага недахопу зброі. Праз два-тры тыдні ў атрадзе ўжо было каля 50 чалавек. Толькі з вёскі Іванкаўшчына ў яго рады за адну ноч уступіла 15 чалавек. Атрад быў падзелены на тры ўзводы.

Для больш аператыўнага кіраўніцтва баявой дзейнасцю партызанскіх фарміраванняў, размешчаных на поўдзень ад Прыпяці, штаб Палескага партызанскага злучэння загадам ад 19 мая 1943 г. стварыў у гэтым рэгіёне партызанскае злучэнне Паўднёва-Прыпяцкай зоны, у склад якога былі ўключаны партызанскія атрады Ельскага, Мазырскага, Нараўлянскага, Лельчыцкага і Тураўскага раёнаў (камандзіры злучэння: М. С. Дзячэнка (май 1943 — верасень 1943, загінуў), А. М. Бяленчык (верасень

Ц. П. Бумажкоў

Р. С. Аўдзяйчук

1943 — студзень 1944), камісар Бяленчык, начальнік штаба Р. С. Аўдзяйчук).

23 чэрвеня 1943 г. з Мазырскага партызанскага атрада выдзелена група для арганізацыі новага атрада, а да канца верасня гэтага года Мазырскі партызанскі атрад вырас у партызанскую брыгаду, якой было прысвоена імя Аляксандра Неўскага. Яна створана 28 верасня 1943 г. Брыгада дзейнічала ў Мазырскім, Ельскім і Петрыкаўскім раёнах.

Камандзір брыгады А. Л. Жыльскі (верасень 1943 — студзень 1944), камісары М. К. Ільінкоўскі (жнівень 1943 — снежань 1943), М. С. Кірушкін (снежань 1943 — студзень 1944), начальнік штаба М. А. Забораў (верасень 1943 — студзень 1944).

1-шы атрад арганізаваны ў лютым 1943 г. Камандзіры атрада: А. Л. Жыльскі (люты 1943 — верасень 1943), А. Д. Колас (верасень 1943 — студзень 1944), камісары: М. К. Ільінкоўскі (люты 1943 — верасень 1943), А. С. Ганчар (верасень 1943 — студзень 1944), начальнікі штаба: М. А. Забораў (люты 1943 — верасень 1943), К. Д. Каменскі (верасень 1943 — студзень 1944).

3-ці атрад арганізаваны на базе ініцыятыўнай групы (15 чалавек) у чэрвені 1943 г., выдзеленай першым атрадам, да 20 верасня 1943 г. называўся другім. Камандзіры атрада: І. М. Уласенка (чэрвень 1943 — жнівень 1943), А. Р. Мішура (жнівень 1943 — студзень 1944), камісар П. М. Лузан (чэрвень 1943 — студзень 1944), начальнік штаба П. Л. Лузан (верасень 1943 — студзень 1944).

2-гі атрад сфарміраваны 28 верасня 1943 г. з асабовага складу, выдзеленага першым і трэцім атрадамі брыгады. Камандзір атрада — М. З. Патапаў, камісар — У. Д. Лук'яновіч, начальнік штаба — І. М. Уласенка (усе верасень 1943 — студзень 1944).

Барацьба з ворагам з кожным днём шырылася. Удары па ворагу нарасталі з павелічэннем сіл атрада, а затым брыгады. Узвод партызан Мазырскага атрада пад камандаваннем П. М. Лузана тры разы рабіў засады на дарозе Мазыр — Скрыгалаў. Вораг панёс страты. 12 красавіка 1943 г. група партызан пад камандаваннем П. М. Лузана зноў арганізавала засаду каля вёскі Хамічкі. Вораг страціў афіцэра і чатырох салдат.

12 чэрвеня 1943 г. група народных мсціўцаў колькасцю ў 30 чалавек на чале з А. Д. Коласам зрабіла засаду на калону праціўніка ў 150 чалавек каля дарогі паміж вёскамі Вялікія і Малыя Зімовішчы. Было забіта 6 і параненa 8 варожых салдат. Акрамя гэтага, партызаны адбілі ў гітлераўцаў 50 галоў жывёлы, нарабаванай у насельніцтва. Праз 10 дзён узвод партызан пад камандаваннем А. Валасевіча ўступіў у бой з калонай гітлераўцаў. Было забіта і параненa 15 гітлераўцаў.

Актывізацыя баявой дзейнасці партызан не давала спакою акупантам. 5 ліпеня 1943 г. фашысцкія войскі зрабілі вылазку супраць партызан каля вёскі Буда Казіміраўская. З-за перавагі ворагаў баявыя патрулі атрада вымушаны былі адступіць. Па загаду камандзіра атрада А. Л. Жыльскага А. Колас і У. Лук'яновіч арганізавалі засаду і нанеслі гітлераўцам раптоўны ўдар. Страціўшы 30 чалавек забітымі і параненымі, праціўнік адступіў.

Мазырскі партызанскі атрад меў вострую патрэбу ў зброі, боепрыпасах і выбуховых матэрыялах. З базы Палескага абкама партыі дапамога зброяй не

магла паступаць рэгулярна. Абкам базіраваўся ў Любанскім раёне, і трэба было перапраўляць баявыя грузы праз пільна ахоўваемую ворагам чыгунку Брэст — Гомель і раку Прыпяць, што было вельмі цяжка.

Выручыла дружба з украінскімі партызанскімі злучэннямі. У маі 1943 г. камандаванне атрада звярнулася па дапамогу да злучэння А. М. Сабурава. Туды была паслана група партызан Мазырскага атрада на чале з камісарам М. К. Ільінкоўскім. Яна вярнулася з мінамі, гранатамі, выбуховымі рэчывамі, ручным кулямётам. У сваю чаргу, камандаванне Мазырскага атрада накіравала ў злучэнне Сабурава па яго просьбе 50 чалавек папаўнення са свайго рэзерву. У ноч з 29 на 30 мая 1943 г. група падрыўнікоў Мазырскага атрада пад кіраўніцтвам Паўла Доўгага пусціла пад адхон варожы эшалон на перагоне чыгункі Мазыр — Мытва. На мінах, пастаўленых партызанамі на дарозе Мазыр — Скрыгалаў, падарваліся дзве варожыя аўтамашыны. Было забіта і паранена 16 гітлераўцаў.

Калі запасы толу скончыліся, зноў звярнуліся да ўкраінскіх партызан. Дэлегацыю мазыран на чале з камісарам атрада М. К. Ільінкоўскім у вёсцы Картынічы Лельчыцкага раёна прыняў начальнік Украінскага штаба партызанскага руху Т. А. Строкач. Атраду была аказана дапамога зброяй, боепрыпасамі, выбуховымі рэчывамі.

З дапамогай падпольшчыкаў народныя мсціўцы здабылі ў насельніцтва 33 вінтоўкі, 6 пісталетаў і наганаў, 24 тыс. патронаў.

Узаемадапамога ўкраінскіх і палескіх партызан праяўлялася і ў арганізацыі сумесных баявых дзеянняў супраць захопнікаў. Адной з буйнейшых баявых аперацый на тэрыторыі Мазырскага раёна быў разгром моцнага варожага гарнізона ў вёсцы Скрыгалаў аб'яднанымі сіламі мазырскіх, лельчыцкіх і ўкраінскіх партызан са злучэнняў А. Сабурава і А. Фёдарава. Жандарска-паліцэйскі гарнізон у Скрыгалаве знаходзіўся з 1941 г. Адсюль гітлераўцы рабілі налёты на вёскі Астражанка, Убарцьская Рудня, Замошша Лельчыцкага раёна, Асавец, Глініца, Крушнікі і іншыя вёскі Мазырскага раёна.

План разгрому гарнізона распрацавалі начальнік штаба Лельчыцкага партызанскага атрада П. Р. Ганчароў і камандзір аднаго з батальёнаў злучэння А. М. Сабурава К. Баліцкі. Падрабязныя звесткі аб гарнізоне даў партызанам жыхар Скрыгалава Іван Галушка. Ён перадаў таксама народным мсціўцам 250 патронаў, некалькі гранат і згадзіўся вывесці іх на зручныя для атакі пазіцыі. Да Скрыгалава ішлі і мазырскія партызаны, якіх правялі сувязныя з вёскі Лешня.

У ноч з 3 на 4 чэрвеня 1943 г. народныя мсціўцы скрытна падышлі да Скрыгалава, гарнізон якога налічваў 25 нямецкіх салдат і 235 паліцэйскіх. На досвітку партызаны адкрылі з усёй наяўнай зброі дружны агонь і ўварваліся ў вёску. Варожы гарнізон разбегся, пакінуўшы забітых і параненых. Кіраўніцтва разгромам гарнізона ажыццяўляў К. Баліцкі. З Мазыра да гітлераўцаў падышоў на дапамогу мотапяхотны полк з артылерыяй. У бой з ім уступіла засада на чале з камандзірам Лельчыцкага атрада Г. В. Федаровічам. Ён быў цяжка паранены.

У чэрвені 1943 г. рабіліся ўдалыя вылазкі, засады і дыверсіі мазырскіх партызан. Ад падпольшчыкаў вёскі Козенкі было атрымана паведамленне, што ноччу з 17 на 18 чэрвеня праз мясцовую станцыю пройдзе варожы эшалон з жывой сілай і вайсковымі грузамі. Дыверсійная група Антона Качаноўскага прыняла рашэнне падарваць гэты эшалон. Да чыгункі падышлі днём з лесу і да ночы схаваліся. Ноччу бясшумна замініравалі палатно. Самаробная міна спрацавала бездакорна, цягнік пайшоў пад адхон. Узарваліся і два вагоны з боепрыпасамі. З уцалелых вагонаў гітлераўцы адкрылі шалёны агонь. Гарнізон жа станцыі Козенкі, не разабраўшыся ў сітуацыі, адкрыў артылерый-

скі і кулямётны агонь па сваіх, прычыніўшы ім яшчэ большыя страты. Як устанавіла разведка, гэтая дыверсія дорага абышлася ворагу. Былі знішчаны паравоз, два вагоны з боепрыпасамі, чатыры з тэхнікай і некалькі з жывой сілай.

Дыверсійная група А. Г. Качаноўскага пазней падарвала яшчэ два варожыя цягнікі. Антон Герасімавіч праявіў сябе і добрым разведчыкам. Неаднаразова ён пераапранаўся ў жаночае адзенне і хадзіў у разведку ў Мазыр, на станцыю Козенкі, дзе ў славацкага афіцэра здабыў аўтамат.

Скрыгалаўскі бой і цэлая серыя іншых удалых аперацый народных мсціўцаў не давалі спакою гітлераўскаму ваеннаму камандаванню. Яно вырашыла правесці супраць партызанскіх фарміраванняў Паўднёва-Прыпяцкай зоны буйную карную экспедыцыю. Аб яе падрыхтоўцы камандаванне партызанскага атрада даведалася загадзя. 19 чэрвеня 1943 г. Мазырскі падпольны райкам КП(б)Б атрымаў некалькі трывожных паведамленняў. У горад прыбылі новыя варожыя войскі. З Калінкавіч у раёне вёскі Навікі пачала пераправу цераз Прыпяць вайсковая часць фашыстаў. Наладжвалася пераправа і ў раёне вёскі Загорыны. У вёсцы Бабры сканцэнтравалася шмат аўтамашын праціўніка. Па даных мазырскіх падпольшчыкаў галоўны ўдар карнікі намячалі супраць партызан, якія размяшчаліся каля вёскі Зялёны Мох і ў Лельчыцкіх лясах. Там акрамя беларускіх атрадаў дыслакавалася і ўкраінскае злучэнне генерала А. М. Сабурава. Фашысты планавалі таксама ліквідаваць аэрадром злучэння ў раёне вёскі Дубніцкае Лельчыцкага раёна.

Мазырскія партызаны адчувалі востры недахоп боепрыпасаў. На сваім пасяджэнні Мазырскі падпольны райкам партыі прыняў рашэнне не ўвязвацца ў сутыкненне з буйнымі сіламі праціўніка, вывесці фарміраванне з Зялёнага Моха і размясціцца паатрадна паблізу вёсак Васькаўка, Слабада, Надаткі. Было загадана рабіць засады, мініраваць дарогі, а на шляху Мазыр — Лельчыцы зрабіць завалы. Райкам партыі накіраваў групу партызан на чале з М. К. Ільінкоўскім да А. М. Сабурава, каб паведаміць аб пагрозе фашысцкага наступлення і прасіць памагчы боепрыпасамі. Карная экспедыцыя пачалася 25 чэрвеня 1943 г. У гэтых умовах група Ільінкоўскага прабіцца назад да сваіх ужо не змагла. У карнай экспедыцыі ўдзельнічала каля 60 тысяч нямецкіх салдат і афіцэраў. Наступленне вялося з Мазыра, Ельска, Оўруча, Алеўска і Петрыкава. Галоўныя сілы нямецкіх карнікаў былі сканцэнтраваны ў вёсцы Буйнавічы Лельчыцкага раёна. Перадавыя атрады ворага пераапраналіся ў цывільнае адзенне, якое звычайна насілі партызаны.

Разам з сабураўцамі група мазырскіх партызан вяла бой з карнікамі ў Лельчыцкім, а затым і Тураўскім раёнах.

Асноўныя сілы Мазырскай партызанскай брыгады правялі некалькі ўдалых засад, не раз прарываліся з варожага акружэння, нанеслі ворагу значныя страты. У саставе брыгады змагалася ў той час адрэзаная блакадай ад свайго батальёна група ўкраінскіх партызан. Пасля правалу гітлераўскай карнай экспедыцыі група М. К. Ільінкоўскага злучылася з асноўнымі сіламі брыгады ў Махнавіцкіх лясах.

У жніўні 1943 г. Мазырскі падпольны райкам партыі падвёў вынікі дзейнасці партызан за паўгода (сакавік — жнівень). За гэты час арганізатарская група выросла ў два атрады, затым у верасні — у брыгаду, якая налічвала звыш 200 байцоў. На ўзбраенні мелася 128 вінтовак, 28 аўтаматаў, 6 кулямётаў, 45 пісталетаў, гранаты. Усё гэта здабыта ў баях з ворагам. За гэты перыяд пушчаны пад адхон тры эшалоны праціўніка, разбіты 3 і пашкоджаны 2 паравозы, 24 вагоны, 30 аўтамашын, спалены на Прыпяці 2 караваны суднаў, маторная лодка, ліквідаваны 2 маслазаводы, выведзена са строю 25 км

сувязі, разбурана многа мастоў. Забіта звыш 300 і паранена каля 200 гітлераўцаў.

У канцы жніўня 1943 г. камандаванне мазырскіх партызанскіх атрадаў прыняло рашэнне разграміць гарнізон праціўніка ў вёсцы Шчакатава. Дамовіліся з генералам А. М. Сабуравым аб сумеснай баявой аперацыі. Генерал узяў агульнае кіраўніцтва аперацыяй на сябе. У ёй удзельнічала 295 сабураўцаў і 220 мазырскіх партызан, якім была пастаўлена задача блакіраваць варожы гарнізон у Слабадзе і не дапусціць падыходу падмацавання ворагу са Скрыгалава.

У ноч з 31 жніўня на 1 верасня 1943 г. быў нанесены раптоўны ўдар па гарнізонах Шчакатавы і Слабады. На світанні аўтаматчыкі злучэння А. Сабурава выйшлі на дарогу Шчакатава — Козенкі, перарэзалі тэлефонны кабель, каб акупанты не змаглі выклікаць падмацаванне з Козенак, і зрабілі засаду. Байцы Мазырскага атрада ўзялі пад кантроль дарогі Слабада — Шчакатава і Рудня — Шчакатава. Націск атакуючых прымусіў ворага пакінуць вёскі. Падмацаванне, якое ішло з Козенак, партызаны сустрэлі агнём і рассеялі. Больш ста акупантаў было выведзена са строю. У якасці трафеяў народныя мсціўцы ўзялі 4 кулямёты, 93 вінтоўкі, а таксама 120 коней і 3 тоны збожжа.

У гэтым баі атрымалі баявое хрышчэнне і звыш 3 дзесяткаў жыхароў вёсак Вялікія і Малыя Зімовішчы, якія ўступілі ў злучэнне Сабурава перад самай аперацыяй. Вызначыўся мінамётчык Ф. Д. Ропат. Смерцю храбрых загінуў кулямётчык Мітрафан Колас, цяжка паранены быў К. С. Паўлюк.

Паспяховыя баявыя дзеянні народных мсціўцаў павышалі іх аўтарытэт сярод насельніцтва. У брыгаду ўступалі не толькі людзі сталага ўзросту і моладзь, але і падлеткі. Восенню 1943 г. трынаццацігадовыя Арсень Пузан з вёскі Лешня Мазырскага раёна і Грыша Гурыновіч са станцыі Мазыр сустрэліся ў лесе і вырашылі ісці ў партызаны. Хлопчыкі выкралі ў гітлераўцаў 26 аўтаматаў і даставілі іх у атрад.

Мазырскія партызаны прынялі актыўны ўдзел у баявых аперацыях «рэйкавай вайны». Падрыўной справе было абучана 65 працэнтаў асабовага складу. У ноч на 19 верасня 1943 г. народныя мсціўцы нанеслі масіраваны ўдар па чыгункі на ўчастку Ельск — Мытва. Было пашкоджана і выведзена са строю 560 рэек. З ліку камсамольцаў-партызан выраслі дзесяткі майстроў дыверсійна-падрыўной справы. На баявым рахунку маладых падрыўнікоў Леаніда Серафімовіча 32 пушчаныя пад адхон варожыя эшалоны, Леаніда Караткевіча — 12, Рыгора Чавуса — 10.

У канцы верасня 1943 г. нямецкая акупацыйная адміністрацыя прыняла рашэнне аб перадыслакацыі паліцэйскіх гарнізонаў з Брагіна і Хойнік у Петрыкаў. Маршрут пралягаў праз Мазырскі раён: Слабаду, Белую, Скрыгалаў. Камандаванне Мазырскай партызанскай брыгады імя Аляксандра Неўскага прыняло рашэнне разграміць гэтыя варожыя фарміраванні. Была зроблена засада на дарозе паміж вёскамі Слабада і Белая. Група партызан на чале з Прусам знішчыла каля 20 чалавек, а ў раёне вёсак Майсееўка і Хамічкі, куды адступіў праціўнік, было забіта 40 гітлераўцаў. Асабліва вызначыліся партызаны, якіх у бой вёў член Мазырскага падпольнага райкама ЛКСМБ В. Д. Лук'яновіч. Вораг быў рассеяны і не дайшоў да месца новай дыслакацыі.

Восенню 1943 г. народныя мсціўцы Мазыршчыны сталі фактычна гаспадарамі на сваёй тэрыторыі.

Камандаванне Мазырскай брыгады, падпольныя райкамы партыі і камсамола праводзілі вялікую работу па разлажэнні варожых фарміраванняў. Да 15 жніўня 1943 г. на тэрыторыі Мазырскага раёна, за выключэннем мясцовай, а таксама краснадарскай і харкаўскай паліцыі, якія адступалі разам з

Радыст Мазырскай партызанскай брыгады імя Аляксандра Неўскага Г. А. Бабін вядзе радыёперадачу

немцамі, ніякіх фарміраванняў не было. З другой палавіны жніўня пачалі прыбываць часці так званай РОА (уласаўцы). У гэтыя часці стала засылацца літаратура, наладжваліся асабістыя кантакты на розных узроўнях. У выніку да партызан з гэтых часцей перайшло са зброяй 60 чалавек. Частка збегла без зброі. На бок народных мсціўцаў перайшлі са зброяй і 11 мясцовых паліцэйскіх.

Агітацыйная работа давала свае вынікі і ў фарміраваннях гітлераўскіх саюзнікаў. 16 верасня 1943 г. з прудкоўскага гарнізона была прыведзена ў атрад група румын, а ў лістападзе на бок народных мсціўцаў перайшло 10 сербаў з рабочага батальёна 7-й венгерскай дывізіі. Салдаты і афіцэры славацкай дывізіі пераходзілі да партызан цэлымі групамі. Першымі славакамі, якія перайшлі на бок мазырскіх партызан яшчэ вясной 1943 г., былі Павел Зэлінка, Ян Яворчык, Ян Зэлінка, Стэфан Шверцал, Андрэй Мажэрык, Марцін Мігорчак і іншыя. 10 красавіка ў атрад быў прыведзены начальнік сувязі славацкай дывізіі Ян Газуха, які пазней быў перапраўлены за лінію фронту ў чэхаславацкую вайсковую часць Людвіка Свободы. Славак Штэфан Шверцал і беларус Даніла Карасёў сталі неразлучнымі сябрамі, трапнымі кулямётчыкамі. Частка славакаў, якая перайшла на бок Мазырскай брыгады, была накіравана ў партызанскі атрад Яна Налепкі, пазней удастоенага высокага звання Героя Савецкага Саюза.

Асабовы склад Мазырскай партызанскай брыгады імя Аляксандра Неўскага быў сапраўды інтэрнацыянальны. Выдатна зарэкамендавала сябе група падрыўнікоў, у якую ўваходзілі славакі Я. Зэлінка, П. Зэлінка, Я. Яворчык і беларусы Павел Доўгі, Кірэй Здрок і іншыя. Пры іх удзеле з красавіка 1943 па студзень 1944 г. на чыгункі Мазыр — Оўруч было падарвана 10 варожых эшалонаў з жывой сілай і тэхнікай, а ў перыяд блакады — 59 аўтамашын з гітлераўцамі.

Мазырская партызанская брыгада цесна ўзаемадзейнічала з народнымі мсціўцамі суседняга Петрыкаўскага раёна. У маі 1943 г. з партызанскага атрада Балотнікава Петрыкаўскай брыгады была выдзелена ініцыятыўная група з 15 партызан на чале з А. І. Трухановічам і А. І. Шабалтасам. Яна была накіравана за Прыпяць для барацьбы з ворагам на тэрыторыі Глініцкага і Асавецкага, Скрыгалаўскага і Снядзінскага сельсаветаў. У складзе арганізатарскай групы былі камуністы А. П. Васкевіч — старшыня Глініцкага сельсавета, жыхар вёскі Турбінка, А. М. Беняк — старшыня калгаса ў вёсцы Асавец.

Пад кіраўніцтвам палітрука А. І. Шабалтаса народныя мсціўцы разгарнулі агітацыйную работу сярод насельніцтва вёсак Асавец, Глініца, Скрыгалаў, Турбінка і іншых. Мясцовыя жыхары сталі актыўна папаўняць арганізатарскую групу, якая ўжо ў пачатку ліпеня перарасла ў партызанскі атрад колькасцю ў 135 чалавек. Яму быў прысвоены нумар 136. Камандзірам атрада быў прызначаны Андрэй Іванавіч Трухановіч, камісарам — Андрэй Іванавіч Шабалтас, начальнікам штаба — Фёдар Данілавіч Палазнік.

Ян Налепка

У ліпені 1943 г. атрад прыняў бой з нямецкай карнай экспедыцыяй. Па дарогах Глініцкага і Асавецкага сельсаветаў гітлераўцы рухаліся невялікімі групамі, з засад іх сустракалі народныя мсціўцы. 28 ліпеня група партызан з 13 чалавек зрабіла засаду на дарозе Скалодзін — Асавец. Праціўнік страціў 5 чалавек забітымі. 2 жніўня 1943 г. партызаны пад камандаваннем А. І. Шабалтаса выйшлі на дарогу Асавец — Асавецкая Буда і абстралялі праціўніка. Вораг страціў 6 чалавек забітымі.

Толькі ў засадах, праведзеных з 25 ліпеня па 10 жніўня 1943 г., партызаны атрада № 136 знішчылі 4 грузавыя і адну легкавую аўтамашыны. Пад іх абломкамі і ад куль партызан загінуў 41 гітлеравец. Дзве аўтамашыны з боепрыпасамі і адна легкавая падарваліся на партызанскіх мінах. Загінула 12 гітлераўцаў. Былі знішчаны 2 параконныя фурманкі з 11 варожымі салдатамі. Паспяховыя дзеянні атрада паднялі аўтарытэт народных мсціўцаў сярод мясцовага насельніцтва. Яно дапамагала атраду прадуктамі, адзеннем, зброяй і боепрыпасамі, вяло разведку. Мясцовыя жыхары перадалі партызанам 30 вінтовак, 2 пісталеты, вялікую колькасць патронаў, 48 гранат.

Дыверсійна-падрыўная група атрада ў асноўным пускала пад адхон цягнікі ворага на чыгункі Брэст — Гомель. Так, 30 жніўня 1943 г. група падрыўнікоў атрада на чале з камандзірам аддзялення Міхаілам Макаравічам Галіцкім замініравала чыгуначнае палатно паміж станцыямі Пціч і Каржоўка. Але ў гэту ноч варожыя цягнікі не пайшлі. Раніцай групе нямецкіх вартавых удалося заўважыць міну. На месца прыбыў, відаць, адказны за ахову чыгункі фашысцкі генерал-маёр. Ён пачаў тлумачыць падначаленым, як абясшкодзіць міну. У гэты час адзін з партызан туза-

Партызаны атрада імя Варашылава перад выхадам на заданне. Стаяць (трэці злева) С. П. Ракіцкі, чацвёрты — С. П. Раднеўскі, чацвёрты справа — К. М. Бакун

Камісары Мазырскай і Лельчыцкай партызанскіх брыгад М. К. Ільінкоўскі і Р. А. Лін на сустрэчы ў Мазырскіх лясах

нуў замаскіраваны шнур. Адбыўся выбух. У выніку было забіта 18 і параненa 7 ворагаў. Быў забіты і генерал, якога павезлі хаваць у Германію.

Камсамолец Васіль Піскун пусціў пад адхон 3 варожыя эшалоны.

Падрыўнікі атрада А. І. Трухановіча падарвалі 7 варожых эшалонаў з рознымі грузамі і жывой сілай. Было разбіта 89 вагонаў. Праціўнік страціў пры гэтым 315 салдат і афіцэраў забітымі і 213 параненымі, 6 танкаў і 45 аўтамашын. Эшалон з жывой сілай, тэхнікай і гаручым пусціў пад адхон Дзяніс Радаўня, а камсамолка Ліда Дубіна на чыгунцы падарвала 2 рэйкі. Усяго па праграме «рэйкавай вайны» партызаны атрада падарвалі 205 чыгуначных рэек.

Не хапала выбуховых матэрыялаў. Трэба было іх здабываць, прыстасоўваць бомбы і снарады пад міны. З рызыкай для жыцця падрыўнікі выплаўлялі з іх выбуховыя рэчывы і канструявалі самаробныя міны. Але гэтага было недастаткова.

Вялікую ўвагу камандаванне атрада ўдзяляла разведцы, якая дзялілася на агентурную і ўнутраную. Яна вялася як у зоне дыслакацыі атрада, так і ў адданых варожых гарнізонах. Разведданыя перадаваліся камандаванню Петрыкаўскай і Мазырскай брыгад.

Праблемай для камандавання было медыцынскае абслугоўванне і забеспячэнне атрада. Медыцынскую службу ў ім узначальвала ўрач Генаэфа Пятроўна Лапета. Яна вылечыла і вярнула ў строй некалькі цяжка параненых партызан. Трох параненых прыйшлося адправіць для далейшага лячэння ў савецкі тыл. Многія партызаны хварэлі на тыф. Але медслужба атрада здолела іх вылечыць. Медыкаментамі атрад забяспечвалі ў асноўным падпольшчыкі. Начальніку штаба атрада Ф. Д. Палазніку ўдалося ўстанавіць кантакт з ветурачом Гебісам, які служыў у немцаў у Петрыкаве. Ён перадаў многа лякарстваў.

Восенню 1943 г. пачалося вызваленне Гомельскай і Палескай абласцей. Гітлераўскае камандаванне цяпер надавала вялікае значэнне Мазыру — апорнаму пункту на Прыпяці. Тут яно планавала стварыць глыбока эшаланіраваную абарону. У Мазыр і на станцыю Калінкавічы былі дадаткова сцягнуты войскі. Аб прыбыўшых вайсковых часцях і перамяшчэннях жывой сілы і тэхнікі праціўніка аператыўна паведамлялі партызанскаму камандаванню мазырскія падпольшчыкі. Затым гэтыя звесткі неадкладна перадаваліся за лінію фронту.

Імкнучыся зрабіць больш надзейным свой тыл, гітлераўцы арганізавалі карныя вылазкі супраць партызанскіх фарміраванняў, у тым ліку і супраць Мазырскай партызанскай брыгады. 30 снежня 1943 г. супраць партызан з вёскі Слабада выступіў карны атрад СС колькасцю 150 чалавек. Камандзір 1-га партызанскага атрада А. Д. Колас зрабіў засаду ў лесе непадалёку ад перакрыжавання дарог на вёскі Белая, Надаткі, Раманаўка, Казіміраўка. Страціўшы 20 чалавек забітымі і параненымі, праціўнік вымушаны быў вярнуцца ў Слабаду.

З пачаткам вызвалення савецкімі войскамі тэрыторыі Беларусі перад

падпольшчыкамі, партыйнымі органамі, партызанскімі атрадамі і брыгадамі, якія дзейнічалі ва ўсходніх абласцях рэспублікі, паўсталі новыя задачы па арганізацыі цеснага ўзаемадзеяння з савецкімі войскамі і аказанні ім усебаковай і эфектыўнай дапамогі. У гэты час пры штабе 61-й арміі Беларускага фронту была створана аператыўная група Палескага абкама партыі.

2 снежня 1943 г. прамы кантакт з 1321-м стралковым палком, якім камандаваў падпалкоўнік Алейнік, устанавіла Мазырская партызанская брыгада. Камандаванне палка выдзеліла брыгадзе боепрыпасы. Па заданні штаба 61-й арміі брыгада вяла разведку сістэмы абароны пярэдняга краю праціўніка, размяшчэння яго агнявых кропак, колькасці войск. Народныя мсціўцы ўзялі ў палон чатырох гітлераўцаў і ў якасці «языкоў» перадалі вайсковаму камандаванню.

Для дапамогі савецкім войскам у ажыццяўленні паспяховага наступлення камандаванне Мазырскай брыгады накіравала ў вёску Выступовічы Оўручскага раёна суседняй Украіны 80 праваднікоў, якія добра ведалі раён, горад Мазыр і яго ваколіцы. Камандзір Мазырскай партызанскай брыгады А. Л. Жыльскі разам з камандаваннем наступаючых войск удзельнічаў у распрацоўцы плана абходнага манеўра на Мазыр. Ваенны савет 61-й арміі пасля аналізу партызанскіх разведданых прыняў рашэнне — пры дапамозе партызан непрыкметна прасачыцца ў тыл ворага двум кавалерыйскім карпусам і разам з партызанамі разграміць мазырскую групоўку праціўніка.

8 студзеня 1944 г. два атрады Мазырскай партызанскай брыгады імя Аляксандра Неўскага злучыліся ў вёсцы Іванкаўшчына Мазырскага раёна з часцямі 7-га гвардзейскага кавалерыйскага корпуса. 3-ці атрад брыгады злучыўся з часцямі 2-га кавалерыйскага гвардзейскага корпуса. Партызанская брыгада забяспечыла армейскае камандаванне дакладнымі разведданымі.

2-гі атрад брыгады сумесна з часцямі 16-й гвардзейскай кавалерыйскай дывізіі пад камандаваннем генерал-маёра Р. А. Бялова ўдзельнічаў у вызваленні вёсак Слабада, Слабодка, Хамічкі, Барыскавічы і Прудок.

Пасля вызвалення Мазыра баявое ўзаемадзеянне часцей Чырвонай Арміі і мазырскіх партызан не спынялася. Так, 16 студзеня 1944 г. 2-гі атрад сумесна з воінскімі часцямі наступаў на захад да мяжы Петрыкаўскага раёна. К канцу дня 15 студзеня атрад самастойна авалодаў вёскай Перадрэйка Асавецкага сельсавета і ўтрымліваў яе да падыходу савецкіх войск.

1-шы і 2-гі атрады брыгады дзейнічалі сумесна з часцямі Чырвонай Арміі да 18 студзеня 1944 г. 3-ці атрад разам з 10-м і 12-м палкамі 2-га гвардзейскага кавалерыйскага корпуса ўдзельнічаў у вызваленні вёсак Скрыгалаў і Асавец. Партызаны забяспечылі ваеннае камандаванне дакладнымі разведданымі, былі праваднікамі воінскіх часцей. Атрад разам з вайсковымі падраздзяленнямі ўдзельнічаў у фарсіраванні Прыпяці. Баявое ўзаемадзеянне атрада і вайскоўцаў працягвалася да 20 студзеня 1944 г.

За актыўную дапамогу воінскім часцям у баях за вызваленне Мазыра і раёна асабоваму складу Мазырскай партызанскай брыгады імя Аляксандра Неўскага камандуючы 61-й арміяй генерал-лейтэнант П. А. Бялоў аб'явіў падзяку.

Пасля вызвалення раёна выйшлі з падполля Мазырскі райкам партыі і райкам камсамола. Да 20 студзеня 1944 г. былі расфарміраваны атрады Мазырскай партызанскай брыгады, якая на дзень злучэння з Чырвонай Арміяй налічвала звыш 500 партызан і партызанак. Большая частка іх папоўніла падраздзяленні 61-й арміі.

Былі падведзены баявыя вынікі дзейнасці брыгады за час яе барацьбы ў тыле ворага. Народныя мсціўцы сумесна са злучэннем А. М. Сабурава падарвалі 15 варожых эшалонаў з жывой сілай і грузамі ваеннага прызначэння.

Было выведзена са строю 16 паравозаў, 99 вагонаў і платформаў, знішчаны танк, бронемашына, 58 аўтамашын, забіта 1698 салдат і афіцэраў праціўніка, звыш 900 паранена. Падарваны 584 чыгуначныя рэйкі, спалены 19 мастоў, разгромлены 2 варожыя гарнізоны і 12 маслапунктаў, што працавалі на акупантаў. У якасці трафеяў партызаны ўзялі ў баях з гітлераўцамі 17 ручных кулямётаў, 85 аўтаматаў, 265 вінтовак, 300 тыс. патронаў і г. д.

А. Васько

Ф. М. Языковіч

Воін, падпольшчык, партызан

Языковіч Фёдар Міхайлавіч (н. 5.2.1903). З 1924 г. працаваў настаўнікам, інспектарам, загадчыкам райана ў Магілёўскай і Мінскай абласцях, быў на прафсаюзнай, культурна-асветніцкай рабоце. У 30-я гады — дырэктар Рэспубліканскай школы старшынь калгасаў, інструктар ЦК КП(б)Б, а з 1939 г. — загадчык аддзела, другі сакратар Палескага абкама КП(б)Б. У пачатку Вялікай Айчыннай вайны — адзін з першых арганізатараў падпольнай і партызанскай барацьбы на Мазыршчыне. Потым быў камісарам кавалерыйскай групы, камісарам дывізіі на Цэнтральным, Паўднёва-Заходнім і Бранскім франтах. З лістапада 1942 г. — упаўнаважаны ЦК КП(б)Б па Палескай вобласці, у 1943 г. — першы сакратар Палескага падпольнага абкама КП(б)Б, камандзір Палескага партызанскага злучэння. Загінуў 7.4.1943 г. каля станцыі Старушкі. Пахаваны ў Мазыры на Кургане Славы. Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Чырвонага Сцяга.

Імя Ф. М. Языковіча прысвоена мазырскай сярэдняй школе № 5, вуліцам у Мазыры і Калінкавічах, у г. п. Акцябрскім. На месцы гібелі паміж чыгуначнымі станцыямі Брынёў і Старушкі ўстаноўлены абеліск, на будынку чыгуначнай станцыі Старушкі — мемарыяльная дошка.

Па ініцыятыве Фёдара Міхайлавіча быў распрацаваны і ажыццёўлены шэраг буйных баявых аперацый. Як і намячалася, асноўныя дзеянні партызанскіх атрадаў Палескага злучэння канцэнтраваліся на камунікацыях ворага. На чыгунцы Лунінец — Гомель з 76 прайшоўшых за сакавік 1943 г. у бок фронту воінскіх эшалонаў 20 пусцілі пад адхон, узарвалі 13 мастоў на шасэйных дарогах і чыгунцы, разграмілі два гарнізоны ворага, 3 валасныя ўправы...

Ва ўсіх справах і пачынаннях Фёдара Міхайлавіча адчувалася рука вопытнага баявога камандзіра і ўмелага партыйнага работніка. Высокая патрабавальнасць і выключная прынцыповасць у адносінах да падначаленых спалучаліся ў ім з патрабавальнасцю да самога сябе, з жаданнем унікнуць ва ўсё самому, імкненнем да тонкасці ведаць і адчуваць настрой таварышаў па зброі. Абстраляны ў франтавых баях ваенны камісар, мужны і рашучы, ён лічыў сваім абавязкам знаходзіцца побач з байцамі — партызанамі ў самыя цяжкія моманты бою. Так было і ў той дзень, 7 кастрычніка 1943 г. Аперацыя па разгроме варожага эшалона са зброяй ля раз'езда Брынёў на чыгуначнай лініі Брэст — Гомель падыходзіла да канца, калі варожая куля абарвала жыццё адважнага камандзіра. Яму тады споўнілася толькі 40 гадоў...

П. Панамарэнка

З кнігі: Секретарь обкома. Воспоминания и документы о Ф. М. Языковиче. Мн., 1982.

Яны былі першымі

Ветраў Іван Дзмітрыевіч (н. у 1905) перад вайной працаваў пракурорам Беларускай ССР, быў членам ЦК КП(б)Б і дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР першага склікання. Пасля акупацыі фашысцкімі захопнікамі Беларусі пайшоў на фронт, удзельнічаў у абароне Масквы. У канцы 1941 г. быў накіраваны ў распараджэнне ЦК КП(б)Б, выконваў заданні Беларускага штаба партызанскага руху. Са жніўня 1943 г. і да вызвалення Палесся быў першым сакратаром Палескага падпольнага абкама партыі і камандзірам злучэння партызанскіх атрадаў гэтай жа вобласці. Аўтар кнігі «Братья по оружию». Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны, многімі медалямі.

І. Д. Ветраў

М. І. Макаранка

З успамінаў І. Д. Ветрава

Лишь три месяца в 1941 г. действовал Мозырский партизанский отряд. Трагическая, в то же время героическая, была последующая судьба его командования, некоторых других партизан.

Недостаток фактов о жизни и деятельности подпольного райкома партии, командира отряда Максима Игнатьевича Макаренко, его соратников не позволил мне в книге «Братья по оружию», вышедшей в 1965 г., рассказать о них. Лишь позже, благодаря воспоминаниям оставшихся в живых партизан отряда, документам архива, свидетельствам семьи Макаренко, удалось восстановить картину суровой партизанской борьбы в первые месяцы оккупации района фашистами.

...В тридцатые годы Максим Макаренко работал на Гомельском хлебозаводе, затем в числе 25-тысячников приехал в деревню. Здесь он находился на посту председателя партийной ячейки, активно участвовал в создании колхозов. В начале 1941 г. Макаренко стал вторым секретарем Мозырского райкома партии.

Грянула война. Максим Игнатьевич был назначен секретарем Мозырского подпольного райкома партии. Он формировал истребительные отряды по борьбе с вражескими диверсантами, организовывал эвакуацию имущества предприятий, колхозов и совхозов в глубь страны, подбирал людей для подпольной работы. В лесах Мозырщины закладывались партизанские базы, действовали истребительные группы, которые вели охрану важнейших объектов города и района.

Партизанский отряд в составе 50 человек под командованием Макаренко, который базировался в Казимировских лесах, начал боевые действия в августе 1941 г. К сожалению, он просуществовал недолго. Фашистам удалось нанести ряд чувствительных ударов, захватить базы в урочище Чертень и других местах. Партизаны были вынуждены действовать мелкими группами. По-разному сложились их судьбы. Ф. Д. Козлов и И. Я. Черняк пробрались в Брянские леса, где сражались с фашистами. П. М. Лузан со своей группой подался к ельским партизанам. Некоторые группы ушли за линию фронта. В их составе и командир отряда М. И. Макаренко.

И только через 16 месяцев, 28 февраля 1943 г., в Мозырский район прибыла инициативная группа во главе с А. Л. Жильским и М. К. Ильинковским, посланная Полесским подпольным обкомом партии. За два месяца эта группа выросла в партизанский отряд в 150 человек. Не прекращались диверсии и в самом Мозыре. Здесь действовало несколько подпольных групп. Так, Мирон Устинович Чищеня до войны работал сторожем в райкоме, жил на берегу Припяти на Пролетарской улице. Райком партии оставил его в подполье. Наблюдая за передвижением фашистов по реке и переправе через Припять, он передавал ценную информацию своим людям.

Не могу не сказать о судьбе командования отряда. С горечью вспоминаю трагическую гибель секретаря парторганизации отряда Федора Афанасьевича Каменского, работавшего перед войной заместителем председателя Мозырского райисполкома. По доносу предателей фашистские изверги схватили его, привязали за ноги к телеге и долго таскали по улицам, а потом расстреляли. Комиссару отряда П. И. Счеславскому удалось избежать ареста и уйти с Е. М. Вольковской в Могилевскую область, где они вступили в бригаду «Чекист». Там Счеславский выполнял обязанности комиссара 1-го отряда и погиб 16 мая 1944 г. Похоронен он в д. Заозерье Белыничского района.

Максим Игнатьевич Макаренко перешел линию фронта и некоторое время находился в Москве в распоряжении ЦК КП(б)Б. В марте 1942 г. он в составе диверсионной группы был направлен в тыл врага с боевым заданием и погиб при минировании железной дороги...

ПАРТЫЗАНСКАЕ ЗЛУЧЭННЕ ПАЎДНЁВА-ПРЫПЯЦКАЙ ЗОНЫ

Мазырская брыгада імя Аляксандра Неўскага (1943)

Создана 28 сентября 1943 г. по решению командования двух партизанских отрядов, действовавших в Мозырском районе. Одновременно в бригаде был организован третий отряд.

Бригада действовала в Мозырском, Петриковском и Ельском районах.

Соединились с частями Красной Армии 8 января 1944 г. в составе 3 отрядов общей численностью 500 партизан.

Из них: мужчин — 472
женщин — 28
белорусов — 429
русских — 32
украинцев — 9
других нац. — 30
членов ВКП(б) — 31
кандидатов — 31
членов ВЛКСМ — 96
беспартийных — 342

Командир бригады — Жильский Александр Лукич	сентябрь 1943 — январь 1944
Комиссары: Ильинковский Михаил Кузьмич	сентябрь 1943 — декабрь 1943
Кирюшкин Николай Сергеевич	декабрь 1943 — январь 1944
Начальник штаба — Заборов Михаил Алексеевич	сентябрь 1943 — январь 1944

1-й отряд

Образован в феврале 1943 г. на базе инициативной группы (12 чел.), выделенной в соответствии с указанием Полесского подпольного обкома КП(б)Б Ельским отрядом.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 157 партизан.

Командиры отряда: Жильский Александр Лукич	февраль 1943 — сентябрь 1943
Колос Андрей Данилович	сентябрь 1943 — январь 1944
Комиссары: Ильинковский Михаил Кузьмич	февраль 1943 — сентябрь 1943
Гончар Александр Семенович	сентябрь 1943 — январь 1944
Начальники штаба: Заборов Михаил Алексеевич	февраль 1943 — сентябрь 1943
Каменский Кузьма Данилович	сентябрь 1943 — январь 1944

3-й отряд

Организован в июне 1943 г. на базе инициативной группы (15 чел.), выделенной 1-м отрядом. До 28 сентября 1943 г. назывался 2-й.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 142 партизана.

Командиры отряда: Власенко Иван Михайлович	июнь 1943 — август 1943
Мишура Александр Родионович	август 1943 — январь 1944
Комиссар — Лузан Петр Макарович	июнь 1943 — январь 1944
Начальник штаба — Лузан Петр Леонтьевич	сентябрь 1943 — январь 1944

2-й отряд

Сформирован 28 сентября 1943 г. из личного состава, выделенного 1-м и 3-м отрядами бригады.

На день соединения с частями Красной Армии насчитывал 166 партизан.

Командир отряда — Потапов Мина Захарович	сентябрь 1943 — январь 1944
Комиссар — Лукьянович Владимир Демьянович	сентябрь 1943 — январь 1944
Начальник штаба — Власенко Иван Михайлович	сентябрь 1943 — январь 1944

Партизанские формирования Белоруссии в годы Великой Отечественной войны 1941—1944. Мн., 1983. С. 660—662.

М. З. Патапаў

У. Д. Лук'яновіч

ПАРТЫЗАНСКІЯ ФАРМІРАВАННІ, ЯКІЯ НЕ ЎВАХОДЗІЛІ Ў СКЛАД ПАРТЫЗАНСКАГА ЗЛУЧЭННЯ ПАЛЕСКАЙ ВОБЛАСЦІ
(дзейнічалі на тэрыторыі Мазырскага раёна)

Отдельный Петриковский отряд

Образован в июле 1941 г. на основании постановления Полесского обкома КП(б)Б от 23 июля 1941 г. из партийных, советских и комсомольских активистов Петриковского района. В конце августа — начале сентября 1941 г. в отряд влились диверсионно-разведывательная группа во главе с М. А. Головкиным, направленная в Петриковский район по заданию Военного совета Западного фронта, а также диверсионно-разведывательная группа Житковичского района и Житковичский партизанский отряд.

В октябре 1941 г. отряд был окружен карателями. По решению партийного собрания отряда 21 октября 1941 г. он разбился на группы и вышел за линию фронта. Основная его часть присоединилась к Добрянскому отряду Черниговской области, житковичские партизаны вернулись в свой район. Численный состав отряда на сентябрь 1941 г.— 120 чел.

Командир отряда — Гордиенко Василий Игнатьевич
Комиссар — Соколовский Станислав Иванович
Начальник штаба — Яворский

Отдельный Махновичский отряд

Создан в августе 1941 г. в Махновичском сельсовете Ельского района из партийно-советского актива и местных патриотов. В начале октября 1941 г. в боях с противником отряд был рассеян, оставшаяся группа партизан (46 чел.) присоединилась к Кочищанскому отдельному отряду.

Командир отряда — Гончаренко Яков Федорович
Комиссар — Перлов Ефим Давыдович

Отдельный Мозырский отряд

Организован в августе 1941 г. на основании постановления Полесского обкома КП(б)Б от 23 июля 1941 г. из партийно-советского актива Мозырского района и рабочих электростанции. В начале октября 1941 г. отряд был окружен карателями. По решению командования основная часть, разбившись на мелкие группы, вышла в советский тыл. В районе осталось 7 человек для проведения работы нелегально.

Командир отряда — *Макаренко Максим Игнатьевич*
Комиссар — *Счеславский Петр Игнатьевич*

Партизанские формирования Белоруссии в годы Великой Отечественной войны 1941—1944. Мн., 1983. С. 666—668.

Камандны састаў Мазырскай партызанскай брыгады

Жыльскі Аляксандр Лукіч (н. 9(22).11.1909 у в. Мялешкавічы Мазырскага р-на) — адзін з арганізатараў і кіраўнікоў партызанскага руху ў Палескай вобласці.

У Чырвонай Арміі з 1931 г. У лістападзе 1941 г. накіраваны ў варожы тыл. У лістападзе 1942 — маі 1943 г. — камандзір партызанскіх атрадаў у Ельскім і Мазырскім раёнах, затым камандзір Мазырскай партызанскай брыгады імя Аляксандра Неўскага. У 1944—1948 гг. — старшыня Мазырскага райвыканкама, з 1950 г. на савецкай рабоце ў Гомелі, Гомельскай вобласці.

Узнагароджаны ордэнам Леніна, двума іншымі ордэнамі, медалямі.

Ільінкоўскі Міхаіл Кузьміч (н. 22.11.1903 у в. Дабрынь Ельскага р-на) — адзін з арганізатараў і кіраўнікоў партыйнага падполля і партызанскага руху ў Палескай вобласці.

З 1921 г. на педагагічнай і савецкай рабоце. Настаўнік і дырэктар сямігадовай школы ў в. Мялешкавічы, старшыня Ельскага райвыканкама. З жніўня 1941 г. у партызанах: камандзір і камісар атрада. У красавіку 1943 — студзені 1944 г. — сакратар Мазырскага падпольнага райкама КП(б)Б, адначасова ў верасні — снежні 1943 г. — камісар Мазырскай партызанскай брыгады імя Аляксандра Неўскага.

А. Л. Жыльскі

М. К. Ільінкоўскі

Пасля вайны працаваў першым намеснікам старшыні Палескага, старшынёй Пінскага аблвыканкамаў, сакратаром Іванаўскага РК КП(б)Б, кіраўніком спраў Савета Міністраў БССР, у Міністэрстве гандлю.

Узнагароджаны ордэнам Леніна, іншымі ордэнамі. Памёр у 1985 г.

М. К. Ільінкоўскі — аўтар кнігі «Ішла вайна народная». Невялікі ўрывак з яе прыводзіцца ніжэй.

...Командир отряда Александр Лукич Жильский молча склонился над картой. Десятки пометок на ней отмечали движение колонн немцев и их местонахождение. Вот-вот каратели сойдутся в Мелешковичах... Как будут действовать они дальше? Что предпринять партизанам? Все взводы, кроме одного, посланы в засады, откуда ведут наблюдение за гитлеровцами, минируют дороги и обстреливают вражеские машины.

Наконец последнее донесение вернувшихся разведчиков: каратели — в Мелешковичах. Двадцать три автомашины, в каждой больше двадцати солдат. Итого — около пятисот. Хуже того, судя по всему, они не собираются задерживаться в деревне и намерены немедленно начать наступление на лесные курени жителей.

Вокруг Жильского, ожидая приказания, уже собрались находившиеся в лагере командиры и часть партизан. Задумался командир. Надо бы ударить по врагу с тыла, да всего взвод под рукой...

— Разрешите предложить...

Лукич взглянул на Демидченко.

— Слушаю.

— Я со взводом быстро пройду к хутору Зеленка и, как только засада завяжет бой на подступах к лесу, ударю по карателям с тыла. Надо только, чтобы засада не слишком упорствовала: после первых же выстрелов отступала по опушке леса. Во-первых, гитлеровцы увяжутся за ней, пытаясь догнать или окружить, а мелешковцы тем временем смогут уйти подальше в чащу. Во-вторых, растянувшись или, еще лучше, разделившись на мелкие подразделения, немцы не смогут оказать организованное сопротивление нам. Я уверен, что они остановятся и даже отойдут назад.

— А как же наш лагерь, если гады сюда сунутся? — спросил кто-то из партизан.

— Здесь займет круговую оборону хозгруппа, — ответил за Демидченко командир отряда, явно одобряя этим внесенное предложение. И, обращаясь к Демидченко, добавил: — Сколько надо на подготовку?

— Взвод к выходу уже готов. Разрешите действовать?

— Действуй.

Все произошло именно так, как и предложил Демидченко. Утром следующего дня на опушке леса карателей встретила огнем засада. Потом она

начала медленно отходить. Обнаружив, что партизан совсем немного, гитлеровцы решили преследовать их, послав часть сил в обход. И когда им казалось, что победа вот-вот будет полной, раздались залпы демидченковского взвода. В задних цепях немцев появилась растерянность, затем они начали выходить из зоны обстрела.

Карательная экспедиция сорвалась...

З ДАНЯСЕННЯ КАМАНДАВАННЯ АХОВЫ ТЫЛУ 2-Й НЯМЕЦКАЙ АРМИИ АБ ДЗЕЙНАСЦІ ПАРТЫЗАН І ПАДПОЛЬШЧЫКАЎ І СТАНОВІШЧЫ Ў ТЫЛАВЫХ РАЁНАХ АРМІІ ЗА ПЕРЫЯД З 25 ВЕРАСНЯ ПА 20 КАСТРЫЧНІКА 1943 г.

З данясення № 1452 *25 верасня 1943 г.*

Только некоторые населенные крупные пункты (Речица, Брагин, Мозырь) управляются и контролируются немецкими учреждениями, а остальная территория находится под контролем партизан... Ограничиваемая лишь ж.-д. сообщением по линии Пинск — Гомель. Передвижение по шоссейным дорогам почти не осуществляется, причиной этого является то, что дороги во многих случаях заминированы, завалены, мосты разобраны, сожжены или взорваны. В сырую погоду временные объезды использовать нельзя...

Всенародное партизанское движение... Т. 2, кн. 2. С. 344.

З ДАКЛАДНОЙ ЗАПІСКІ Ў ЦК КП(б)Б САКРАТАРА ПАЛЕСКАГА ПАДПОЛЬНАГА АБКАМА І. Д. ВЕТРАВА «О ПОДБОРЕ ПАРТИЗАНСКИХ КАДРОВ, БОЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И МАССОВО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ РАБОТЕ СРЕДИ ПАРТИЗАН И НАСЕЛЕНИЯ ОБЛАСТИ ЗА ПЕРИОД С 1 АВГУСТА ПО 1 НОЯБРЯ 1943 г.»

5 лістапада 1943 г.

...В области регулярно (два раза в неделю) выходит областная газета «Большевик Полесья» средним тиражом 500 экз. За отчетный период ОК КП(б)Б издано 5 листовок общим тиражом 6 тыс. экземпляров.

...Областная и районные газеты, а также листовки, издаваемые ОК КП(б)Б и РК КП(б)Б, распространяются во всех районных пунктах области, включая гор. Мозырь и Калинковичи, Туров и Петриков и немецко-полицейские гарнизоны. Среди населения распространено большое количество литературы, полученной из Москвы (центральные и республиканские газеты и журналы, брошюры и листовки и т. д.). Спрос на литературу колоссален, газеты переходят из рук в руки, зачитываются до дыр... В г. Мозырь гитлеровцы произвели массовые аресты в поисках типографии газеты «Большевик Полесья».

Фашистские газетки «Новый путь» и «Мозырские известия», распространяемые в области, а также бесчисленное количество листовок, разбрасываемых немцами с самолетов, вызывают у трудящихся только насмешки и никаким авторитетом не пользуются. Население безгранично верит сообщениям Советского информбюро и ежедневно слушает и читает их с исключительным вниманием...

Секретарь Полесского подпольного обкома КП(б)Б *И. Ветров*

Всенародное партизанское движение... Т. 2, кн. 2. С. 407—415.

У імя перамогі

З успамінаў К. М. Бакуна, былога начальніка штаба Палескага партызанскага злучэння

Упершыню я сустрэўся з мазырскім падпольшчыкам Д. А. Казлоўскім у кастрычніку 1941 г. Мы намецілі мерапрыемства па актывізацыі дзейнасці, абгаварылі сувязь. Другая сустрэча з Казлоўскім і А. С. Мураўёвым адбылася ў памяшканні школы па вуліцы Камсамольскай, абмяркоўвалі канкрэтнае пытанне аб умацаванні падполля горада. На нарадзе ў доме № 114 па Пралетарскай вуліцы, дзе прысутнічалі мазырскія і калінкавіцкія падпольшчыкі Казлоўскі, Катлінскі, Талкачоў, Казарэз, Ракіцкі, Дзячэнка, Драбіца, вырашылі пытанне аб падрыхтоўцы лю-

К. М. Бакун

дзей да партызанскай барацьбы, збору зброі.

У раёне вёсак Міхалкі і Барбароў у пачатку вайны Мазырскім райвыканкамам былі закладзены базы для партызанскіх атрадаў. Казлоўскаму, Талкачову, Казарэзу, Ракіцкаму было даручана адшукаць іх, але гэта ўдалося значна пазней. У Калінкавіцкім раёне, ва ўрочышчы Новая Зямля, падпольшчыкі Ляўко, Камароў, Лядвіг, Талкачоў адшукалі 60 вінтовак, 2 ручныя кулямёты, 2 аўтаматы і шмат боепрыпасаў.

Я разам з Талкачовым быў накіраваны для сувязі з партызанскім атрадам Ф. І. Паўлоўскага, які дзейнічаў у Капаткевіцкім і Акцябрскім раёнах. Дамовіліся аб арганізацыі партызанскіх атрадаў у Калінкавіцкім і Мазырскім раёнах, аб каардынацыі іх дзеянняў.

У маі 1942 г. пачаў сваю дзейнасць партызанскі атрад. З Мазыра ў лес пайшлі Казлоўскі, Талкачоў, Ракіцкі, Марозаў. 12 чэрвеня атрад ажыццявіў першую баявую аперацыю на чыгунцы. Аб часе выхаду эшалона ворага нам паведаміў чыгуначны майстар з Калінкавіч І. В. Змушка, ён узброіў нас лапай і ключом. Выслабанілі рэйку, прывязалі да яе трос, схаваліся. Гэта было на павароце чыгункі на перагоне Галевіцы — Нахаў. Перад самым паравозам тросам рэйку сцягнулі з палатна. Цягнік пайшоў пад адкос. Разбіты паравоз, 16 пасажырскіх і 19 таварных вагонаў, забіта і паранена шмат гітлераўцаў. У гэтай аперацыі прымалі ўдзел Казлоўскі, Талкачоў, Аўдзяйчук, Марозаў, Глега, Шкарадзік, Трафім Кукса.

Мы разграмілі ў той час паліцэйскія гарнізоны ў Міхалках і Мялешкавічах, знішчылі маслазавод, у Каменцы разбурылі сепаратарны пункт, разагналі паліцэйскіх, на дарозе Оўруч — Мазыр знішчылі 2 варожыя аўтамашыны.

Заўсёды абапіраліся на мясцовых патрыётаў. У Каменцы жыў падпольшчык Рудніцкі з жонкай, яны забяспечвалі нас не толькі каштоўнымі звесткамі аб праціўніку, але і медыкаментамі. У вёсцы Тварычаўка дапамагаў Аўдзяйчук, у Мазыры па вуліцы Кімбараўка жыла наша сувязная Я. Бінецкая, якая перадавала звесткі ад падпольшчыкаў горада, дапамагала перапраўляць цераз Прыпяць папаўненне. Сувязныя М. Маргунова, М. Лянкевіч, Т. Есьман, Г. Родэ таксама здабывалі для нас каштоўныя звесткі аб ворагу.

Калі загінуў начальнік штаба атрада Леанід Лаеўскі і гітлераўцы захапілі ў яго дакументы атрада, Г. Родэ, атрымаўшы дакументы для перакладу (яна па заданні партызан працавала перакладчыцай у немцаў), частку іх знішчыла, частку перадала ў атрад, а з астатніх зрабіла недакладны пераклад, чым выратавала не адну партызанскую сям'ю. Л. Лаеўскі разам з ад'ютантам камандзіра Я. Талкачовым загінулі ў няроўным баі 15 верасня 1942 г.

Народныя мсціўцы працягвалі нарошчваць удары па ворагу. 5 ліпеня 1942 г. была ўзарвана электрастанцыя ў Калінкавічах. У гэтай аперацыі ўдзельнічалі С. П. Ракіцкі, Р. А. Чавус, Я. Талкачоў. У 1942 г. група партызан, у складзе якой былі Ракіцкі і Аўдзяйчук, захапіла на дарозе Калінкавічы — Мазыр каля паўтара мільёна марак. Частка іх была пераслана ў Маскву, на астатнія грошы партызаны купілялі ў славакаў зброю і выбуховыя матэрыялы.

У пачатку 1943 г. па ініцыятыве камандзіра Палескага партызанскага злучэння Ф. М. Языковіча былі наклі-

раваны камандзіры для арганізацыі партызанскага злучэння Паўднёва-Прыпяцкай зоны: Бялянчык, Дзячэнка, Аўдзяйчук, Гаруля і іншыя. Быў створаны Мазырскі атрад. У рады народных мсціўцаў за два месяцы ўступіла больш як 100 чалавек, за кароткі час атрад перарос у брыгаду.

У 1943 г. атрад імя Варашылава прыняў актыўны ўдзел у «рэйкавай вайне». Лепшымі падрыўнікамі атрада былі С. Ракіцкі, М. Глега, Д. Казлоўскі, Р. Аўдзяйчук, К. Гаруля, Кукса, Марозаў, Шкарадзік і іншыя.

Да нас летам 1943 г. прыбыла разведгрупа Чырвонай Арміі капітана Быстрова. Рацыя і радыстка былі перапраўлены ў Мазыр з дапамогай сувязной Есьман на кватэру Катлінскага. Некалькі месяцаў Цэнтр атрымліваў з Мазыра каштоўную разведвальную інфармацыю. А ўжо недалёка было доўгачаканае вызваленне...

Юнацтва маё баявое

К. С. Гаруля (н. у 1914 г. у в. Рудня Каменская Мазырскага р-на) у 1934 г. закончыў Слабадскую сямігодку, два гады працаваў у калгасе. У 1936—1938 гг. служыў у арміі, затым працаваў старшынёй калгаса ў роднай вёсцы. У гады нямецка-фашысцкай акупацыі — падпольшчык і партызан. Пасля вайны — на гаспадарчай рабоце. Працяглы час узначальваў калгас «Радзіма» Мазырскага р-на. Узнагароджаны ордэнамі і медалямі. Памёр у 1993 г.

З успамінаў К. С. Гарулі, былога сакратара Мазырскага падпольнага райкама ЛКСМБ

Па рэкамендацыі ЦК КП(б) Беларусі ў пачатку вайны я быў накіраваны ў спецыяльную школу, якая рыхтавала арганізатараў народнай барацьбы ў тыле ворага. Праграма была паскораная. Да пачатку кастрычніка вучобу закончылі. І вось небяспечны шлях у тыл ворага. Я трапіў у раён Мазыра. Разам са мной былі жыхар вёскі Зімовішчы Мітрафан Колас і яшчэ некалькі чалавек. Падышлі да Мазырскага раёна ў пачатку снежня, пераправіліся з Коласам цераз Прыпяць.

У мяне была задача — устанавіць сувязь з падпольшчыкамі, але гэта ўдалося не адразу.

К. С. Гаруля

Праз некаторы час я звязаўся з Ц. Я. Абрамавым, М. Ф. Уласенкам, А. С. Мураўёвым і С. П. Ракіцкім. Яны дапамаглі звязацца з партызанамі.

Жыў я ў сваёй роднай вёсцы Рудня. На сувязь да мяне некалькі разоў прыходзіў мазырскі падпольшчык, затым партызан Калінкавіцкага атрада Р. А. Чавус і партызан Іван Шкарадзік. У чэрвені 1942 г. я з імі пайшоў у атрад імя Варашылава, створаны ў пачатку вайны мазырскімі і калінкавіцкімі падпольшчыкамі.

Мяне накіравалі ў дыверсійна-падрыўную групу, а праз некаторы час прызначылі яе камандзірам. Група складалася ў асноўным з камсамольцаў і моладзі. Падрыўной справе я навучыўся яшчэ ў школе ў 1941 г. Не хапала ўзрыўчаткі. Часта дыверсіі на чыгункі мы рабілі шляхам развядзення рэек. Выцягвалі кастылі, якімі рэйкі мацаваліся да шпалаў, прывязвалі трос да адной з іх і, калі цягнік падыходзіў зусім блізка, цягнулі за трос, рэйка адыходзіла, і эшалон звальваўся пад адхон. Калі міну немагчыма было падкласці, абстрэльвалі цягнік. Машыніст і ахоўнік хаваліся ад куль, я — бягом на палатно і падкладваў пад рэйкі міну націсцкога дзеяння. Так было многа разоў.

...1 красавіка 1943 г. мяне выклікаў першы сакратар Палескага падпольнага абкама партыі Ф. М. Языковіч, які знаходзіўся ў лясах суседняга Капаткевіцкага раёна: «Вы прызначаецеся першым сакратаром Мазырскага падпольнага райкама камсамола. Гэта загад».

Трэба было шукаць мазырскіх партызан за Прыпяццю. Пераправіўся цераз раку з групай байцоў Калінкавіцкага атрада, якія ішлі на баявыя заданні. У Мялешкавіцкіх лясах сустрэў толькі што створаны Мазырскі атрад партызан, уручыў .пісьмо Ф. М. Языковіча камандзіру А. Л. Жыльскаму і камісару атрада М. К. Ільінкоўскаму. Апошні адначасова быў і сакратаром Мазырскага падпольнага райкама КП(б)Б. Яны абяцалі дапамогу ў камсамольскіх справах.

Адразу правялі атрадны камсамольскі сход, дзе мяне прадставілі моладзі. Пачалася баявая работа. Прыток несаюзнай моладзі ў атрад павялічваўся з кожным днём, быў укамплектаваны склад падпольнага райкама камсамола. Маладыя хлопцы, што праявілі сябе ў партызанскай і пад-

польнай барацьбе і мелі арганізатарскія здольнасці і аўтарытэт у моладзі — Рыгор Піваваравў, Уладзімір Лук'яновіч, Яўсей Захаранка, Іван Уласенка і Мікалай Навуменка, сталі членамі Мазырскага падпольнага райкама камсамола.

У 14 вёсках раёна былі створаны падпольныя камсамольскія арганізацыі, якія налічвалі каля 60 маладых патрыётаў. Іх узначальвалі адважныя хлопцы і дзяўчаты Сяргей Жыльскі, Сяргей Басак, Соня Басак, Сяргей Ліс, Уладзімір Карабун, Валя Максімава і іншыя. Гэта быў наш баявы актыў, пры ўдзеле якога была здзейснена не адна баявая аперацыя.

Маладыя патрыёты вялі разведку гарнізонаў праціўніка, распаўсюджвалі сярод насельніцтва антыфашысцкую літаратуру і лістоўкі, выконвалі ролю сувязных, удзельнічалі ў баявых аперацыях.

Замяніў бацьку

Восенню 1941 г. пры садзейнічанні бургамістра Мазырскага раёна М. Ю. Майсеева мой бацька Мікалай Уласенка быў прызначаны бургамістрам Каменкаўскай воласці. На гэтай пасадзе ён нямала карыснага зрабіў для партызан: забяспечваў прадуктамі, адзеннем, зброяй, медыкаментамі, інфармацыяй аб нямецкім гарнізоне ў Мазыры, наладжваў сувязі з падпольшчыкамі. Памятаю, ён прывозіў зброю з Мазыра — яе перадавала падпольная група В. І. Крыцкага. Зброя затым перапраўлялася ў атрад. Некалькі разоў ноччу да нас заходзілі партызанскія кіраўнікі К. М. Бакун, Р. А. Чавус, Д. А. Казлоўскі і іншыя.

Два разы бацька даручаў мне везці зброю ў вёску Аляксандраўка Ельскага раёна да Адама Уласенкі, які перапраўляў яе партызанам. Майсееў папярэджваў бацьку: «Мікалай, баюся я за твайго сына, малы ж яшчэ...» Вінтоўкі мы клалі на воз, зверху прыкрывалі сенам. Бацька папярэджваў: «Калі ў дарозе сустрэнуць фашысты і знойдуць зброю, уцякай, не стой на месцы. Каб не ўзялі жывым, а потым катавалі». На шчасце, усё абышлося добра.

Бадай што ва ўсіх вёсках Каменкаўскага сельсавета былі патрыёты, якія дапамагалі бацьку ў падпольнай рабоце. Помню Рыгора Шулярэнку, Марыю і Соф'ю Калацэй, Пятра Лузана, Русецкага, Паўла Жыльскага, Канстанціна Кашаля, Ядвігу Бінецкую, Івана Міцуру. Маці таксама дапамагала бацьку ў яго справах. Бацька разам з М. Ю. Майсеевым дапамагалі людзям пазбегнуць вывазу ў Германію. Спрыяў гэтаму фельчар каменкаўскай паліклінікі Мікалай Якаўлевіч Рудніцкі і яго жонка Соф'я Іванаўна, яны выдавалі даведкі аб хваробах.

На жаль, былі і здраднікі. Па даносу аднаго з іх бацька быў арыштаваны. Падпольшчыкам групы В. І. Крыцкага яго ўдалося вызваліць. Бацька дружыў з камандзірам славацкай вайсковай часці, якая дыслакавалася ў ваенным гарадку Козенкі. Ён нярэдка бываў у нас дома ў Каменцы, дружалюбна вёў гутаркі. Бацька гаварыў маці: «Калі мяне схопяць, звярніся да гэтага славацкага падпалкоўніка, ён дапаможа...»

Восенню 1942 г. гітлераўцы арыштавалі В. І. Крыцкага, М. Ю. Майсеева, І. А. Міцуру і іншых падпольшчыкаў. Пасля жорсткіх катаванняў фашысты іх расстралялі. Бацьку тэрмінова трэба было ісці ў партызаны. Каб не паставіць пад удар сям'ю, позняй восенню 1942 г. партызаны разыгралі сцэнарый прымусовага прыводу ў атрад. Я таксама хацеў пайсці, але мне сказалі: «Малы яшчэ... Памагай маці, прыйдзе твой час». Было мне тады 15 гадоў.

Бацька ваяваў у партызанскім злучэнні С. А. Каўпака. 12 сакавіка 1943 г. ён загінуў. А я ўсё-такі той вясной уступіў у Мазырскі партызанскі атрад, быў яго байцом да самага вызвалення раёна.

А. Уласенка

АБ РАЗГРОМЕ МАЗЫРСКІМ ПАРТЫЗАНСКІМ АТРАДАМ СУМЕСНА З УКРАІНСКІМІ ПАРТЫЗАНАМІ ЗЛУЧЭННЯ А. САБУРАВА 30 ЖНІЎНЯ 1943 г. У в. ШЧАКАТАВА МАЗЫРСКАГА Р-НА ВАРОЖАГА ГАРНІЗОНА

(Са справаздачы. Не пазней 21 лютага 1944 г.)

Постоянную связь Мозырский партизанский отряд поддерживал с украинскими партизанами — соединением А. Н. Сабурова, находившимся в то время в соседнем Лельчицком районе. О гарнизонах противника в Мозырском районе Сабурову сообщалось ежедневно.

27 августа 1943 г. т. Сабуров с двумя ротами и взводом конников прибыл в населенный пункт Крушники. Командир отряда т. Жильский и зам. командира по разведке Кирюшкин прибыли к Сабурову с предложением о совместном разгроме одного из гарнизонов в Мозырском районе. Избрали гарнизон в д. Щекотова. Перед Мозырским партизанским отрядом была поставлена следующая задача: к 8.00 часам 28 августа 1943 г. дать подробные разведданные о силе и вооружении гарнизона в этой деревне.

...Одновременно в н. п. Крушники был намечен маршрут движения и конечный пункт сбора. Тут же были подсчитаны вооружение и силы партизан. В отряде из соединения Сабурова насчитывалось 250 человек и конный взвод в 40 человек из личной охраны. Вооружение: пушек 45 мм — 2, минометов ротных — 4, пулеметов ручных — 6, автоматов — 228, остальное — винтовки. В Мозырском партизанском отряде — 220 человек, вооружение: пулеметов ручных — 3, автоматов — 21, остальное — винтовки.

Путем опроса местных жителей дер. Щекотова разведка доложила, что гарнизон располагается в двух сараях западнее деревни (до 400 м), вокруг прорыты окопы. От военного городка Козенки проведена телефонная связь. Там же около сараев размещено 150 верховых лошадей. В д. Щекотова находится застава — 15 человек с винтовками и до 500 лошадей, на которых наложен карантин.

Сабуров и Жильский, получив данные о противнике гарнизона в Щекотове и в других населенных пунктах, совместно составили план наступления...

В 16.00 часов 19 августа 1943 г. Сабуров собрал командный состав, проверил готовность и отдал приказ...

1. Командиру первой роты автоматчиков выслать 30 чел. на дорогу из военного городка Козенки на Щекотову и в 3.00 часа 30 августа сделать засаду в 3 км от Щекотовы, заминировать дорогу минами для автомашины. В 3 час. 30 мин. порвать связь с Козенками.

2. Командиру Мозырского партизанского отряда т. Жильскому выделить 20 человек с винтовками (в качестве проводников), хорошо знающих населенный пункт Щекотову и окружающие деревни.

Группой в 40 человек (заслон от Слободы) руководил командир Мозырского отряда; группой в 30 человек (заслон от Козенок) руководил командир взвода группы автоматчиков соединения Сабурова, группой в 20 чел. (заслон от Рудни) руководил командир взвода Мозырского партизанского отряда, и главной ударной группой, до 400 чел., руководил помощник Сабурова.

К 4.00 30 августа все группы достигли намеченных рубежей и ожидали сигнала. В 4.00 Сабуров дал команду: «По городку Козенки двумя снарядами «Огонь!»

Фашистов, погрузившихся в глубокий сон, ошеломил оглушительный треск пулеметов, автоматов и винтовок, взрывы мин. Сараи, где они спали, загорелись. Гитлеровцы, успевшие выскочить в одном белье, под светом пожара расстреливались партизанами, подползшими к сараям на 20—30 метров.

Бой длился около 20 минут. Застава, находившаяся в Рудне, залезла в щели и не сделала ни единого выстрела. Только со стороны Щекотовы раздалось несколько ружейных выстрелов. Группа партизан до 15 человек с пулеметом подползла к конюшням в д. Щекотова и огнем уничтожила до 200 лошадей, остальные разбежались. Группа командира Мозырского отряда одновременно по сигналу открыла огонь по школе и прилегающему к ней дому в Слободе, в которых размещались немецкие вояки.

Противник пытался подбросить подкрепление из Козенок. Три автомашины с живой силой подорвались на минах, немецкие солдаты были обстреляны автоматным огнем, остальные пять машин с войском противника повернули обратно. Подобрав трофеи, в 4.55 был дан сигнал на отход (две зеленые ракеты).

Результаты операции: противник понес следующие потери — в гарнизоне Щекотова убито гитлеровцев 150 чел. По дороге Козенки — Щекотова уничтожено три автомашины, убито и ранено до 50 фашистов. В дер. Слобода убито 12 гитлеровцев. Трофеи: пулеметов ручных — 4, винтовок — 93, лошадей — 120, седел — 30, зерна в д. Слобода — 3 тонны...

Командир Мозырской партизанской бригады *Жильский*, комиссар партизанской бригады *Кирюшкин*, начальник штаба бригады *Заборов*

Всенародное партизанское движение... Т. 2, кн. 2. С. 646—651.

Помнік на месцы разгрому партызанамі нямецкага гарнізона ў в. Шчакатава

Партызан Ян Зэлінка

У барацьбе з фашызмам разам з палескімі партызанамі ўдзельнічалі і грамадзяне краін Еўропы. Так і ў складзе брыгады імя Аляксандра Неўскага ваявала: сербаў — 20, славакаў — 12, румынаў — 1, фінаў — 1 чалавек... Аб гэтым сказана ў выніковай справаздачы камандавання брыгады ад 20 лютага 1944 г.

...Цёмнай красавіцкай ноччу 1943 г. пяцёра салдат-славакаў уцяклі з нямецкага гарнізона Козенкі. Яны прыйшлі ў партызанскі атрад. У сваёй зямлянцы перабежчыкаў сустрэў камандзір партызанскай брыгады Аляксандр Жыльскі.

— Пан вяліцель! З'явіліся ў ваша падпарадкаванне! — далажыў Ян Зэлінка.

— Добры дзень, сябры! — Моцна паціснуў руку кожнаму з іх камандзір. Завязалася цёплая размова.

У зямлянцы з'явіўся камандзір атрада Андрэй Колас, разведчыкі Мікалай Кірушкін і Дзмітрый Гаруля. Доўга размаўлялі, успаміналі, як славакі перадавалі партызанам медыкаменты, соль, зброю, боепрыпасы, звесткі аб праціўніку... Праз некалькі дзён славакі сталі членамі падрыўной групы, якую ўзначаліў партызан Павел Лузан.

...У цішыні цёмнай, ціхай красавіцкай ночы зрэдку ўспыхвалі асвятляльныя ракеты. Як не любілі іх партызаны! Павісне над галавою — быццам распранае.

— Наперад! — загадаў камандзір.

Ян Зэлінка, Вячаслаў Крыжаноўскі і Антон Качаноўскі папаўзлі да рэек і спрытна пачалі працаваць сапёрнымі лапатамі. Міна замаскіравана.

Хутка цішыню ночы ўзарваў моцны выбух. Дваццаць пяць вагонаў з боепрыпасамі і фашысцкай аховай паляцелі пад адхон...

Аперацыі на чыгункі ў розных месцах адбываліся сістэматычна. Усе іх цяжка і пералічыць.

Пасля вайны Ян Зэлінка застаўся на Палессі, ажаніўся. Яго жонкай стала былая партызанская сувязная Лена. Разам вырасцілі дзяцей. Іван Іванавіч, як з павагай называлі Яна жыхары

Ян Зэлінка

Іванкаўшчыны, працаваў лесніком у Мазырскім лясгасе, быў у ліку лепшых. Наведваўся і на сваю далёкую радзіму — Славакію. Але цягнула на новую... Памёр Іван Іванавіч у кастрычніку 1978 г.

На новай радзіме, за якую ён ваяваў, якая стала яму па-сапраўднаму роднай, на якой, нарэшце, вырасціў дзяцей, яго памятаюць, часта ўспамінаюць Яна добрымі словамі баявыя сябры і жыхары Мазыршчыны.

І. Цітоў

Жыхары Мазыршчыны, якія змагаліся ў партызанскіх атрадах і загінулі на тэрыторыі раёна і за яго межамі

Архівы Мінска, Кіева і Кішынёва даюць дакладныя звесткі аб удзеле жыхароў Мазыршчыны ў масавым партызанскім руху. Так, у Мазырскай партызанскай брыгадзе імя Аляксандра Неўскага з 500 чалавек каля 400 былі жыхарамі горада і раёна. 250 чалавек ваявалі ў Петрыкаўскай брыгадзе, 100 — у Ельскай, нямала мазыран былі партызанамі і ў суседніх раёнах...

19 лістапада 1942 года на Мазыршчыну ў раёне вёсак Аравічы — Барбароў цераз Прыпяць пераправіліся ўкраінскія партызанскія злучэнні С. Каўпака, А. Сабурава і А. Фёдарава. Прыбыццё на беларускае Палессе значна ўмацавала іх сілы. У злучэнне А. Сабурава пайшлі ваяваць 300 жыхароў Мазыршчыны, А. Фёдарава — каля 100, С. Каўпака — больш за 50 чалавек. Некалькі дзесяткаў чалавек былі байцамі Вінніцкага і Ровенскага злучэнняў. Вясной 1943 г. тут, у лясах Палесся, фарміравалася і 1-е Малдаўскае партызанскае злучэнне, дзе толькі з двух сельсаветаў раёна, Асавецкага і Скрыгалаўскага, ваявала больш як 100 чалавек. Маюцца звесткі аб удзеле мазыран у партызанскай барацьбе ў Карэліі, Смаленскай, Бранскай, Чарнігаўскай і іншых абласцях. Вядомы імёны каля 250 жыхароў горада і раёна, якія загінулі ў баявых дзеяннях лясной арміі. Толькі на тэрыторыі раёна загінула і пахавана больш як 50 партызан з украінскіх і беларускіх атрадаў, у тым ліку з Мазырскай брыгады імя А. Неўскага — 25 чалавек.

ГОРАД МАЗЫР

АРЦЁМАЎ Аркадзь П., н. у 1918, партызан 99-й Калінкавіцкай брыгады, загінуў 25.10.1943 у в. Заходы Калінкавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ДУЛУБ Рыгор Васілевіч, н. у 1924, партызан, павешаны 10.8.1943 у г. Мазыр.

КАЗАЧУК Яўген Іванавіч, партызан, загінуў у 1943, пахаваны ў г. Хойнікі.

КАРАСЁЎ Даніла Лазаравіч, н. у 1911, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў 4.7.1943, пахаваны ў в. Раманаўка Мазырскага р-на.

КРЫЖАНОЎСКІ Антон Яўхімавіч, н. у 1891, партызан, памёр ад хваробы 10.10.1943 у в. Глазкі Ельскага р-на Гомельскай вобл.

КУЗМЯНЮК Лука Дзямідавіч, н. у 1918, партызан 101-й Даманавіцкай брыгады, загінуў 15.9.1943 у в. Узнаж Гомельскай вобл.

ЛЯЎКО Васіль Рыгоравіч, н. у 1919, намеснік камандзіра атрада 99-й Калінкавіцкай брыгады, загінуў 25.3.1944 у в. Хвойнае Акцябрскага р-на Гомельскай вобл.

МАКАРАНКА Максім Ігнатавіч, сакратар Мазырскага райкама КП(б)Б, камандзір Мазырскага партызанскага атрада ў жніўні — кастрычніку 1941, загінуў у 1943 у Магілёўскай вобл.

Я. І. Казачук

Д. Л. Карасёў

Р. А. Чавус

З. А. Пашак

СТАЧЫНСКІ Фёдар Ільіч, н. у 1909, камандзір аддзялення атрада імя М. Хрушчова, загінуў 1.4.1944 у в. Радаўніца Львоўскай вобл.

СЧАСЛАЎСКІ Пётр Ігнатавіч, камісар Мазырскага атрада ў жніўні – кастрычніку 1941, загінуў 16.5.1944 у Бялыніцкім р-не Магілёўскай вобл.

ТАЛКАЧОЎ Яўген Іосіфавіч, н. у 1924, камандзір узвода 99-й Калінкавіцкай брыгады, загінуў 16.9.1942 у в. Аўцюкі Калінкавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ЦІТАВЕЦ Альберт Уладзіміравіч, н. у 1924, партызан злучэння А. Фёдарава, прапаў без вестак 25.1.1943.

ЧАВУС Рыгор Антонавіч, н. у 1912, ст. лейтэнант, начальнік штаба партызанскага атрада імя Варашылава, загінуў 17.9.1942 у Калінкавіцкім р-не Гомельскай вобл.

ШКАРАДЗІК Ян Янавіч, н. у 1918, партызан, загінуў у сакавіку 1943 у в. Нахаў Калінкавіцкага р-на Гомельскай вобл.

АСАВЕЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АСАВЕЦ

ВАСКЕВІЧ Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1906, партызан злучэння А. Фёдарава, загінуў 27.3. 1944 у в. Яварнік Валынскай вобл.

КАНАВАЛЬЧУК Піліп Аўксенцьевіч, н. у 1911, партызан злучэння А. Фёдарава, загінуў 27.3.1944 у в. Яварнік Валынскай вобл.

РАБІНСКІ Нікіфар Піліпавіч, н. у 1902, партызан злучэння А. Фёдарава, загінуў 23.9.1943 у в. В. Студзень Ровенскай вобл.

СЕЛЬВІЧ Васіль Сяргеевіч, н. у 1922, партызан злучэння А. Фёдарава, загінуў 17.7. 1943 у в. Чырванаволе Ровенскай вобл.

ВЁСКА АСАВЕЦКАЯ БУДА

КОРЖ Тарас Якаўлевіч, н. у 1925, партызан злучэння А. Фёдарава, загінуў у чэрвені 1944 у Брэсцкай вобл.

СТАНКЕВІЧ Кандрат Данілавіч, н. у 1903, партызан злучэння А. Сабурава, з 1944 – у органах НКУС, загінуў у баі з нацыяналістамі ў 1945 у Хмяльніцкай вобл.

ВЁСКА ГІНЕВІЧАЎ ГРУД

БЫЧКОЎСКІ Міхаіл Лаўрэнцьевіч, н. у 1926, партызан злучэння А. Сабурава, прапаў без вестак у 1943 у Жытомірскай вобл.

ПАШАК Зыгмунд Андрэевіч, н. у 1903, камандзір аддзялення партызанскага атрада імя Катоўскага 1-га Малдаўскага злучэння, загінуў 18.11.1943 у в. Беразнякі Жытомірскай вобл.

ХАДАКОЎСКІ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1923, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у чэрвені 1943 у в. Залавы Ракітнянскага р-на Ровенскай вобл.

ВЁСКА ГЛІНІЦА

ВАСКЕВІЧ Васіль Кузьміч, н. у 1926, партызан, прапаў без вестак у 1944.

ВАСКЕВІЧ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1897, партызан, прапаў без вестак у 1944.

ВАСКЕВІЧ Мікалай Васілевіч, н. у 1923, расстраляны ў 1942 за сувязь з партызанамі.

ВАСКЕВІЧ Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1898, партызан, прапаў без вестак у 1943.

ВАСКЕВІЧ Нікіфар Іванавіч, н. у 1923, партызан 1-га Малдаўскага злучэння, прапаў без вестак у 1944 у Вінніцкай вобл.

ВЫСОЦКІ Міхаіл Паўлавіч, н. у 1924, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 10.5. 1944 у Заходняй Украіне.

ЖУКАВЕЦ Іван Калінікавіч, н. у 1920, партызан 1-га Малдаўскага злучэння, загінуў у кастрычніку 1943 у Цярнопальскай вобл.

МАКАРАВЕЦ Захар Пятровіч, н. у 1898, партызан, расстраляны ў 1943, пахаваны ў в. Асавец.

ФІЦНЕР Іван Адамавіч, н. у 1923, партызан злучэння А. Фёдарава, загінуў у 1943.

ЦАЛКА Яўхім Міхеевіч, н. у 1926, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у 1943, пахаваны ў в. Уладзіміраўка Ровенскай вобл.

ГЛІНІЦКІ ПАСЁЛАК

ВАСКЕВІЧ Міхаіл Аксёнавіч, н. у 1923, партызан 136-га атрада Петрыкаўскай брыгады, памёр ад ран у 1943.

ВЁСКА ЗІМАВАЯ БУДА

РЭВУТ Нікадзім Лявонавіч, н. у 1923, партызан 1-га Малдаўскага злучэння, прапаў без вестак у 1944 у Вінніцкай вобл.

ВЁСКА КАМЕНЬ

ВАСКЕВІЧ Васіль Кузьміч, н. у 1926, партызан злучэння А. Фёдарава, прапаў без вестак у 1943.

ВЁСКА КРУШНІКІ

ЗДАНЕВІЧ Аляксей Францавіч, н. у 1908, старшыня калгаса, партызан Вінніцкага злучэння, прапаў без вестак у 1943.

ЗДАНЕВІЧ Уладзімір Уладзіміравіч, н. у 1903, партызан Вінніцкага злучэння, памёр ад ран 12.8.1944.

КАШАЕД Аляксандр Уладзіміравіч, н.у 1921, партызан Вінніцкага злучэння, загінуў 28.7.1943 у Хмяльніцкай вобл.

КАШАЕД Пётр Францавіч, н. у 1924, партызан атрада «Чырвоны» Вінніцкага злучэння, загінуў 28.7.1943 у в. Чамярыўцы Хмяльніцкай вобл.

КАШАЕД Фабіян Мікалаевіч, н. у 1910, партызан Вінніцкага злучэння, прапаў без вестак у верасні 1943.

КРУПА Лявон Казіміравіч, н. у 1923, партызан атрада «Чырвоны» Вінніцкага злучэння, загінуў 28.7.1943 у Хмяльніцкай вобл.

ПАШАК Іван Яўхімавіч, н. у 1918, партызан Ровенскага злучэння, загінуў 28.7.1943 у в. Чамярыўцы Хмяльніцкай вобл.

ФІЦНЕР Уладзімір Іванавіч, н. у 1920, партызан атрада «Чырвоны» Вінніцкага злучэння, загінуў 28.7.1943 у Хмяльніцкай вобл.

ЮНІЦКІ Аляксандр Іванавіч, н. у 1921, партызан атрада «Чырвоны» Вінніцкага злучэння, загінуў 28.7.1943 у в. Чамярыўцы Хмяльніцкай вобл.

ВЁСКА КРЫНІЧНАЯ ГРАДА

БАГІНСКІ Уладзімір Эдуардавіч, н. у 1927, партызан злучэння А. Фёдарава, загінуў пры размініраванні.

ВЁСКА ПЕРАДРЭЙКА

ЖУРАЎСКІ Андрэй Філарэтавіч, н. у 1923, партызан злучэння А. Фёдарава, прапаў без вестак восенню 1943.

ЖУРАЎСКІ Мікалай Лукашавіч, н. у 1923, партызан злучэння А. Фёдарава, прапаў без вестак у 1944 у Ровенскай вобл.

ЖУРАЎСКІ Сцяпан Мікалаевіч, н. у 1904, партызан 130-й Петрыкаўскай брыгады, загінуў 3.11.1943 каля в. Конкавічы Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

КОРЖ Тарас Якаўлевіч, н. у 1925, партызан злучэння А. Фёдарава, загінуў 3.11.1943 у в. Машчаніда Цуманскага р-на Ровенскай вобл.

СЕМЕЧКА Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1925,

Т. Я. Корж

партызан злучэння А. Фёдарава, прапаў без вестак у 1943.

ШЛЯГА Мікалай Паўлавіч, н. у 1926, партызан злучэння А. Фёдарава, загінуў 6.11.1943 у в. Берасняны Цуманскага р-на Ровенскай вобл.

ВЁСКА СКАЛОДЗІН

СЯЎРУК Арсен Мікалаевіч, партызан, загінуў у 1943.

ЦАЛКА Сцяпан Ніканавіч, партызан, загінуў у 1943.

ЦАЛКА Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1905, партызан, загінуў у 1943 каля в. Астражанка Лельчыцкага р-на Гомельскай вобл.

ВЁСКА ТУРБІНКА

ВАНЬКОВІЧ Уладзімір Сямёнавіч, н. у 1920, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у 1944 у Польшчы.

БАРБАРОЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ГОРНАЯ

ЗАЙЦАЎ Васіль Лук'янавіч, н. у 1924, партызан злучэння С. Каўпака, загінуў 9.2.1943 у Жытомірскай вобл.

ПАСЁЛАК ПЕРАДАВЫ

КУНЕЦ Пётр Клімавіч, н. у 1914, партызан злучэння С. Каўпака, прапаў без вестак у снежні 1942.

ПАПОК Ілья Міхайлавіч, н. у 1915, камандзір аддзялення злучэння С. Каўпака, загінуў 3.3.1944 у в. Дамбровіца Валынскай вобл.

ПАСЁЛАК ПРАГРЭС

КУНЕЦ Пётр Арцёмавіч, н. у 1915, партызан злучэння С. Каўпака, прапаў без вестак у 1943.

КАМЕНКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АНТОНАЎКА

ГАРМОНЕНКА Васіль Сямёнавіч, н. у 1925, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 16.11.1943 каля г. Оўруч Жытомірскай вобл.

ВЁСКА БЯРОЗАЎКА

ГУЛІК Павел Мікалаевіч, н. у 1916, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў у верасні 1943 пры мініраванні чыгункі.

ВЁСКА ВАСЬКАЎКА

БАКУН Фёдар Іванавіч, н. у 1921, член Мазырскай падпольнай арганізацыі і партызан у 1941—1942, расстраляны ў чэрвені 1942.

ІЛЬЮК Міхаіл Мацвеевіч, н. у 1922, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у 1943 каля г. Высоцк Ровенскай вобл.

КАДОЛ Сцяпан Лявонавіч, н. у 1900, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў у студзені 1944 каля г. Мазыр.

РЫМША Ганна Іванаўна, н. у 1908, партызанка Мазырскага атрада ў 1941, расстраляна ў кастрычніку 1942.

САЧУК Павел Нікадзімавіч, н. у 1912, партызан злучэння А. Сабурава, прапаў без вестак у 1943.

ВЁСКА ГОСТАЎ

АЎДЗЯЙЧУК Іван Антонавіч, н. у 1924, партызан злучэння А. Сабурава, прапаў без вестак у 1943.

ДАНІЛЬЧАНКА Уладзімір Андрэевіч, н. у 1924, партызан злучэння А. Сабурава, прапаў без вестак у 1943 у Заходняй Украіне.

МАЗУРКЕВІЧ Пелагея Рыгораўна, н. у 1903, расстраляна з малым дзіцём у 1943 за сувязь з партызанамі.

ШУЛЯРЭНКА Іван Захаравіч, н. у 1924, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 10.8.1943, пахаваны ў в. Даўгань Ровенскай вобл.

ШУЛЯРЭНКА Павел Захаравіч, н. у 1926, партызан злучэння А. Сабурава, прапаў без вестак у 1943.

ВЁСКА ІВАНКАЎШЧЫНА

ПАТАПЕНКА Фёдар Давыдавіч, н. у 1910, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў 21.12.1943.

СУХАНІЦКІ Васіль Рыгоравіч, н. у 1926, партызан, прапаў без вестак у 1945.

Ф. Д. Патапенка

В. Ф. Нягрэй

ВЁСКА КАМЕНКА

АНТОНЕНКА Іван Рыгоравіч, н. у 1910, старшыня калгаса ў в. Каменка, партызан Мазырскага атрада і злучэння С. Каўпака, загінуў у 1943 у Кіеўскай вобл.

НЯГРЭЙ Вольга Фёдараўна, н. у 1920, член Мазырскай падпольнай арганізацыі, сувязная партызанскага атрада, расстраляна ў лістападзе 1943.

УЛАСЕНКА Мікалай Філімонавіч, н. у 1904, член Мазырскай падпольнай арганізацыі, затым партызан злучэння С. Каўпака, загінуў 18.3.1943 у Кіеўскай вобл.

ВЁСКА МЯЛЕШКАВІЧЫ

БАКУН Іван Антонавіч, н. у 1909, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў 18.4.1943 каля в. Слабада.

ВОЎК Іван Іосіфавіч, н. у 1907, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у 1943 у Брэсцкай вобл.

ДУБАВЕЦ Мікалай Адамавіч, н. у 1910, партызан Мазырскага атрада, расстраляны 8.1.1942 у г. Мазыр.

ЖЫЛЬСКІ Ігнат Міхайлавіч, н. у 1922, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, прапаў без вестак у 1943.

ЖЫЛЬСКІ Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1920, партызан атрада імя Багдана Хмяльніцкага Ровенскага злучэння, загінуў у 1944 у в. Грамячы Ровенскай вобл.

ЗАХАРАНКА Яўсей Рыгоравіч, н. у 1915, партызан Мазырскага атрада, загінуў 13.7.1943.

ЗДРОК Кірэй Якімавіч, н. у 1904, старшыня калгаса, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў 23.12.1943.

ЗЯНКЕВІЧ Уладзімір Уладзіміравіч, партызан, загінуў у студзені 1944 у Жытомірскай вобл.

КАЧЭНЯ Кірыла Ерамеевіч, н. у 1903, партызан, расстраляны ў 1943.

ЛУЗАН Павел Максімавіч, н. у 1919, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, памёр ад ран 20.1.1944.

ПЯТРОЎСКІ Іван Фёдаравіч, н. у 1916, настаўнік, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, памёр ад хваробы 6.1. 1944.

СУХАНІЦКІ Якаў Паўлавіч, н. у 1916, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 12.4. 1945 у баі з украінскімі нацыяналістамі ў Львоўскай вобл.

УРЭЦКІ Хонан Айзікавіч, н. у 1904, старшыня калгаса, партызан Мазырскага атрада, расстраляны 8.1.1942.

КОЗЕНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БУЛАЎКІ

ФЕДАРЭНКА Аляксей Іванавіч, н. у 1907, працаваў старшынёй сельсавета, партызан злучэння С. Каўпака, прапаў без вестак у 1943.

ВЁСКА ДРАЗДЫ

РУДЗІНСКІ Антон Феліксавіч, н. у 1923, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, прапаў без вестак 12—13 студзеня 1944 у баі за Мазыр.

ВЁСКА КОЗЕНКІ

БЕЛЫ Пётр Сямёнавіч, н. у 1915, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў 31.12.1943.

КРЫНІЧАНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БІБІКІ

ДУБРОВА Дзмітрый Калінікавіч, н. у 1906, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 10.11. 1943 у Жытомірскай вобл.

ДУБРОЎСКІ Ілья Адамавіч, партызан злучэння С. Каўпака, загінуў 25.12.1942 у Жытомірскай вобл.

ЗУБАР Купрыян Данілавіч, н. у 1913, партызан злучэння А. Сабурава, прапаў без вестак у 1944.

ЛЕВАНЧУК Рыгор Якаўлевіч, н. у 1917, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 8.4. 1944 у в. Падкамень Львоўскай вобл.

МАЙСЕЕНКА Яўхім Кірылавіч, партызан злучэння С. Каўпака, загінуў 15.3.1943 у Жытомірскай вобл.

СЕМЯНЕНКА Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1920, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у студзені 1943.

ЯРАШ Нікіфар Канстанцінавіч, н. у 1913,

А. Ф. Семяненка

Н. К. Ярош

М. П. Гарбарчук

П. К. Гурын

партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у 1943 у в. Скароднае Ельскага р-на Гомельскай вобл.

ВЁСКА ГУРЫНЫ

ГАРБАРЧУК Мікалай Паўлавіч, н. у 1912, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 24.11. 1942 у в. Скароднае Ельскага р-на Гомельскай вобл.

ГУРЫН Павел Ксенафонтавіч, н. у 1920, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 24.11. 1942 у в. Скароднае Ельскага р-на Гомельскай вобл.

МАРДУСЕВІЧ Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1896, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 30.4.1944 у Валынскай вобл.

МАРДУСЕВІЧ Браніслаў Антонавіч, н. у 1905, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у 1943 у Заходняй Украіне.

САСНОВІЧ Іван Іосіфавіч, н. у 1918, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 24.11. 1942 у в. Скароднае Ельскага р-на Гомельскай вобл.

ФЕШЧАНКА Мікалай Фёдаравіч, н. у 1907, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у кастрычніку 1942.

А. Р. Мардусевіч

Б. А. Мардусевіч

ХУТАР МОЛАЖАВА

КРАЎЧАНКА Рыгор Андрэевіч, н. у 1915, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у 1943.

МАХНАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ЗАБАЛАЦЦЕ

ГАЙДУК Якаў Іосіфавіч, н. у 1913, партызан Ельскай брыгады, загінуў 29.11.1943 у г. Ельск Гомельскай вобл.

КАНОПЛІЧ Рыгор Паўлавіч, партызан Махнавіцкага атрада ў жніўні — кастрычніку 1941, расстраляны ў красавіку 1942.

ХАРЛАНЧУК Пётр Фёдаравіч, н. у 1910, партызан Ельскай брыгады, загінуў 10.7.1943.

ВЁСКА ЗАВОДНЫ ВОСТРАЎ

КАСЦЮКЕВІЧ Ганна Антонаўна, н. у 1916, партызанка Ельскай брыгады, прапала без вестак 20.7.1943.

КАСЦЮКЕВІЧ Марыя Антонаўна, н. у 1923, працавала настаўніцай, партызанка Ельскай брыгады, загінула 27.7.1943, пахавана ў в. Вярхі Ельскага р-на Гомельскай вобл.

ЛІТВІНЧУК Андрэй Віктаравіч, н. у 1912, партызан Ельскага атрада, загінуў 1.1.1943.

ЛІТВІНЧУК Якаў Андрэевіч, н. у 1898, партызан, загінуў зімой 1941 у в. Новы Славечанскага р-на Жытомірскай вобл.

СТАРАВОЙТ Аляксандр Дзям'янавіч, н. у 1919, партызан Ельскай брыгады, загінуў 29.11. 1943 у г. Ельск Гомельскай вобл.

ВЁСКА ЗЯЛЁНЫ МОХ

ЖУРАЎСКІ Сямён Станіслававіч, н. у 1898, старшыня калгаса ў в. Махнавічы, партызан Махнавіцкага атрада, расстраляны ў 1942.

ВЁСКА МАХНАВІЧЫ

ЗАЯЦ Іван Еўдакімавіч, н. у 1921, партызан Махнавіцкага атрада, расстраляны 14.3.1942.

ЗАЯЦ Павел Якаўлевіч, н. у 1916, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 5.1.1945 у баі з нацыяналістамі ў пас. Тарчын Ровенскай вобл.

ЗАЯЦ Піліп Міхайлавіч, н. у 1914, партызан злучэння С. Каўпака, прапаў без вестак у ліпені 1943.

КАНОПЛІЧ Апанас Дзмітрыевіч, н. у 1912, старшыня Махнавіцкага сельсавета, партызан Махнавіцкага атрада, расстраляны 14.3.1942.

КАНОПЛІЧ Іван Дзям'янавіч, н. у 1902, партызан Махнавіцкага атрада, расстраляны 14.3.1942.

КАНОПЛІЧ Рыгор Калінікавіч, н. у 1893, партызан Махнавіцкага атрада, расстраляны 14.3.1942.

КАНОПЛІЧ Сцяпан Дзям'янавіч, н. у 1904, партызан Махнавіцкага атрада, расстраляны 14.3.1942.

ВЁСКА ПАДЛЯДЗІЧЫ

КАНОПЛІЧ Мікалай Максімавіч, н. у 1912, партызан Ельскай брыгады, загінуў 8.1. 1944 у в. Рамязы Ельскага р-на Гомельскай вобл.

КАНОПЛІЧ Фёдар Архіпавіч, партызан, прапаў без вестак у 1943.

СТЭЦКІ Васіль Фёдаравіч, н. у 1904, партызан Махнавіцкага атрада, расстраляны ў 1941.

МІХАЛКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА КУСТАЎНІЦА

ДЗЕРАНГОЎСКАЯ Ірына Антонаўна, н. у 1919, студэнтка Маскоўскага медыцынскага інстытута, у 1942 у складзе разведвальнай групы накіравана ў тыл ворага і прапала без вестак.

ШАРАЙ Адам Іосіфавіч, н. у 1919, партызан злучэння А. Сабурава, прапаў без вестак у 1944.

ШАРАЙ Мікалай Пятровіч, н. у 1915, настаўнік, палітрук роты Лельчыцкай партызанскай брыгады, загінуў 15.7.1943, пахаваны ў в. Стадолічы Лельчыцкага р-на Гомельскай вобл.

ВЁСКА МАЛЫ БАКАВЕЦ

АНТОНЕНКА Іван Рыгоравіч, н. у 1902, партызан, памёр ад ран 5.2.1943, пахаваны ў Маскве на Прэабражэнскіх могілках.

ЧЫРЭЦ Іван Апанасавіч, н. у 1915, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у 1944 у Польшчы.

І. А. Чырэц

М. У. Андрыеўскі

П. М. Бандарэнка

А. П. Тарасаў

ВЁСКА МІХАЛКІ

АНДРЫЕЎСКІ Мікалай Уладзіміравіч, н. у 1923, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 27.11.1942, пахаваны ў в. Капішчы Алеўскага р-на Жытомірскай вобл.

БАНДАРЭНКА Піліп Мікалаевіч, н. у 1910, старшыня роты партызанскага злучэння А. Сабурава, загінуў 7.5.1944, пахаваны ў в. Ястмэмбіца Ровенскай вобл.

ТАРАСАЎ Аляксандр Паўлавіч, н. у 1917, камандзір разведкі партызанскага атрада брыгады імя М. В. Фрунзе, загінуў 5.8.1943.

ВЁСКА ПРАЎЦЮКІ

АСТРОЎСКІ Пётр Сцяпанавіч, н. у 1920, партызан злучэння С. Каўпака, загінуў у 1943 у Кіеўскай вобл.

ДОРДАЛЬ Мікалай Цярэнцьевіч, н. у 1924, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у 1942.

ЖОЛУДЗЬ Міхаіл Васілевіч, н. у 1923, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у 1943 у Ровенскай вобл.

ЖОЛУДЗЬ Міхаіл Піліпавіч, н. у 1922, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 27.10. 1943 у Кіеўскай вобл.

ЗУЕЎ Андрэй Кузьміч, н. у 1920, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у 1943 у Ровенскай вобл.

ТАКВЕЛЬ Іван Кандратавіч, н. у 1915, партызан Ровенскага злучэння, памёр ад ран 28.12.1943 у в. Навасёлкі Марачаўскага р-на Ровенскай вобл.

ПРУДКОЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ЗАГОРЫНЫ

ГАРЛЕВІЧ Рыгор Андрэевіч, н. у 1898, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, расстраляны ў 1943.

МАСПАН Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1923, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 16.11.1943, пахаваны ў в. Палахачаў Оўручскага р-на Жытомірскай вобл.

СІКОРСКІ Ісак Аляксеевіч, н. у 1894, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, прапаў без вестак у студзені 1944.

ВЁСКА МЕРАБЕЛЯ

ЛУК'ЯНОВІЧ Захар Іосіфавіч, н. у 1901, старшыня Прудкоўскага сельсавета, партызан Мазырскага атрада і ўдзельнік падполля, расстраляны 30.8.1942, пахаваны ў двары школы № 4 г. Мазыр.

ВЁСКА ПРУДОК

КАШПЕЙ Аляксандр Гаўрылавіч, н. у 1917, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у 1944 каля г. Роўна.

ЛЕПЕШ Павел Іларыёнавіч, н. у 1915, партызан, прапаў без вестак 4.6.1944.

ЛЯВОНАЎ Карп Яўціхіевіч, н. у 1910, старшыня калгаса ў в. Раманаўка, партызан Мазырскага атрада, расстраляны ў 1942 у г. Мазыр.

МІСЕВІЧ Максім Ігнатавіч, н. у 1920, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, памёр ад хваробы ў 1944.

ВЁСКА РЭДЗЬКА

ДУБАВЕЦ Гаўрыла Аляксандравіч, н. у 1903, старшыня сельсавета, затым калгаса, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, прапаў без вестак у 1943.

Г. А. Дубавец

СКРЫГАЛАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАЛАЖЭВІЧЫ

ДАМАСЕВІЧ Пётр Трафімавіч, н. у 1926, партызан злучэння А. Фёдарава, загінуў 18.3. 1944 у в. Яварнік Львоўскай вобл.

СУЛКОЎСКІ Іван Фёдаравіч, партызан 1-га Малдаўскага злучэння, загінуў 20.2.1944 у Цярнопальскай вобл.

ШАСТАВЕЦ Кузьма Апанасавіч, н. у 1923, партызан злучэння А. Фёдарава, загінуў у 1944 у Заходняй Украіне.

ВЁСКА БЕЛАЯ

ВЯРАКСІЧ Гаўрыла Міхайлавіч, н. у 1906, партызан Мазырскага атрада, загінуў 19.6.1943 у в. Міхнавічы Калінкавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ВЯРАКСІЧ Дзяніс Рыгоравіч, н. у 1922, партызан злучэння А. Іванова, загінуў 13.7. 1944 у Валынскай вобл.

ВЯРАКСІЧ Нікіфар Міхайлавіч, н. у 1906, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, памёр ад хваробы 19.1.1944.

ГРАМОВІЧ Аляксандр Герасімавіч, н. у 1904, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў у разведцы 10.4.1943.

ВЁСКА ЖАХАВІЧЫ

ПАЗНЯК Мяфодзій Паўлавіч, н. у 1920, партызан злучэння А. Сабурава, закатаваны ўкраінскімі нацыяналістамі ў 1943 у Валынскай вобл.

ТКАЧ Кандрат Радзівонавіч, н. у 1910, настаўнік, партызан Мазырскага атрада і падпольшчык, расстраляны ў ліпені 1942 у г. Мазыр.

ШАХЛЕВІЧ Антон Давыдавіч, н. у 1906, старшыня калгаса, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў 23.12.1943.

ВЁСКА ЛЕШНЯ

БАКАВЕЦ Арцём Іванавіч, н. у 1914, партызан злучэння А. Сабурава, прапаў без вестак у 1944.

БАКАВЕЦ Мікалай Ісакавіч, н. у 1918, партызан злучэння А. Сабурава, прапаў без вестак 1.6.1944.

БРЭЎКА Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1908, машыніст паравоза, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 10.5.1944 у Львоўскай вобл.

ГРАМОВІЧ Аляксандр Дзмітрыевіч, н. у 1920, партызан злучэння А. Сабурава, прапаў без вестак у 1944.

ДУБАВЕЦ Рыгор Дзмітрыевіч, н. у 1908, партызан злучэння А. Сабурава, прапаў без вестак у жніўні 1943.

ДУБАВЕЦ Уладзімір Цімафеевіч, н. у 1920, партызан злучэння А. Сабурава, прапаў без вестак у жніўні 1943.

ДЗЯЦЕЛ Іван Лявонавіч, н. у 1925, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у студзені 1943, пахаваны ў в. Картынічы Лельчыцкага р-на Гомельскай вобл.

МІЦУРА Іосіф Міронавіч, н. у 1923, настаўнік, партызан злучэння А. Сабурава, прапаў без вестак у 1943.

ВЁСКА НАДАТКІ

ІЛЬЮК Міхаіл Мацвеевіч, н. у 1922, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у 1944 у г. Высоцк Ровенскай вобл.

ПАЛЯШЧУК Сямён Ціханавіч, н. у 1919, партызан злучэння А. Сабурава, прапаў без вестак у 1944.

ВЁСКА РУДНЯ СКРЫГАЛАЎСКАЯ

РАЖАЛОЎСКІ Іван Міхайлавіч, н. у 1922, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 4.9.1943 у в. Хлупяны Оўруцкага р-на Жытомірскай вобл.

ВЁСКА СКРЫГАЛАЎ

БАЧЭЎСКАЯ Ніна Ільінічна, н. у 1921, партызанка злучэння А. Сабурава, прапала без вестак у снежні 1942 у Лельчыцкім р-не Гомельскай вобл.

МАЙКОВА Вольга Міхайлаўна, н. у 1922, партызанка злучэння А. Фёдарава, загінула 20.3.1943 у в. Ніцы Валынскай вобл.

ПАДЗІЛА Павел Сцяпанавіч, н. у 1911, аграном МТС, партызан 130-й Петрыкаўскай брыгады, загінуў 13.7.1943.

ПРАЦЭНКА Уладзімір Іванавіч, н. у 1926, камандзір разведгрупы злучэння А. Сабурава, загінуў у 1944 у Заходняй Украіне.

ПРЫХОДЗЬКА Іван Іосіфавіч, н. у 1920,

Ф. А. Клімчанка

партызан злучэння С. Каўпака, загінуў восенню 1942 у Хойніцкім р-не Гомельскай вобл.

ПРЫХОДЗЬКА Уладзімір Мікітавіч, н. у 1912, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 7.6.1944 каля в. Гарай Львоўскай вобл.

ВЁСКА ЯСЕНЕЦ

ПІСАНІК Васіль Апанасавіч, н. у 1912, партызан атрада імя Будзённага, загінуў у 1943 у Валынскай вобл.

СЛАБАДСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БУДА КАЗІМІРАЎСКАЯ

ГЛУХАТАРЭНКА Уладзімір Фёдаравіч, н. у 1923, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў у 1943.

ВЁСКА ВЯЛІКІЯ ЗІМОВІШЧЫ

ЗУБРЫЦКІ Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1926, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 3.4.1944 у в. Завідуў Львоўскай вобл.

КЛІМЧАНКА Фядос Антонавіч, н. у 1915, працаваў старшынёй калгаса, сувязны партызанскага атрада, расстраляны ў 1943.

ВЁСКА КАЗІМІРАЎКА

ДЗЕМІДЗЕНКА Іван Парфенавіч, н. у 1917, настаўнік, расстраляны за сувязь з партызанамі і падпольную дзейнасць у пачатку лютага 1942.

КАМЕНСКІ Фёдар Апанасавіч, н. у 1893, старшыня сельсавета ў Калінкавіцкім р-не, партызан Мазырскага атрада, расстраляны ў студзені 1942.

ЛАГОЎНІК Іван Іванавіч, н. у 1900, старшыня Баброўскага сельсавета, партызан Мазырскага атрада, расстраляны ў 1942.

ЛУЗАН Лявон Савіч, н. у 1909, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў у верасні 1943.

ПАДЛОБНІКАЎ Павел Васілевіч, н. у 1910, настаўнік, партызан Мазырскага атрада, загінуў у лістападзе 1942.

РАДАЎНЯ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1914, партызан злучэння А. Сабурава, памёр ад ран у жніўні 1944.

ТУРКО Міхаіл Аляксандравіч, н. у 1923, партызан атрада імя Чапаева 1-й Карэльскай партызанскай брыгады, загінуў 20.8.1942 у Мядзведжагорскім р-не, Карэлія.

ЧУБ Максім Мікалаевіч, н. у 1895, старшыня Казіміраўскага сельсавета, партызан Мазырскага атрада, расстраляны ў студзені 1942 у г. Мазыр.

ВЁСКА МАЙСЕЕЎКА

КОЗЕЛ Аляксандр Сяргеевіч, н. у 1903, партызан Мазырскага атрада, загінуў 7.7.1943, пахаваны ў в. Колкі Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

ПАДАЛЯК Трафім Сцяпанавіч, н. у 1918, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 30.7. 1943 у в. Заліўе Ракітнянскага р-на Валынскай вобл.

ВЁСКА МАЛЫЯ ЗІМОВІШЧЫ

АСТАПЕНКА Максім Міхеевіч, н. у 1916, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 7.6.1943 у в. Гарай Жытомірскай вобл.

КОЛАС Мітрафан Пятровіч, н. у 1917, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 30.8. 1943 у в. Шчакатава Мазырскага р-на.

КОЛАС Навум Сцяпанавіч, н. у 1912, партызан, загінуў 22.4.1944 у в. Будзячаў Валынскай вобл.

ВЁСКА РАМАНАЎКА

ЛУШНА Пётр Сямёнавіч, н. у 1927, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, працаваў у органах НКУС пасля вызвалення раёна, загінуў у баі з нацыяналістамі 13.10. 1944, пахаваны ў в. Лапачы Валынскай вобл.

ЛУШНА Сямён Кандратавіч, н. у 1890, партызан Мазырскага атрада, расстраляны зімой 1942.

ВЁСКА РУДНЯ КАМЕНСКАЯ

ШЧЫПЕР Арцём Цімафеевіч, н. у 1896, старшыня калгаса, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў 10.1.1944.

ВЁСКА СЛАБАДА

БАНДАРЭНКА Аляксандр Міхайлавіч, н. у

1912, партызан Мазырскага атрада, паранены ў красавіку 1943, захоплены ў палон і закатаваны.

ГАНЕЦКІ Павел Іванавіч, н. у 1923, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў 21.6.1943.

ГАНЧАР Дзям'ян Пятровіч, н. у 1908, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў у лістападзе 1943.

ГАНЧАР Сцяпан Пятровіч, н. у 1913, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, паранены ў жніўні 1943, захоплены ў палон і закатаваны.

ГАНЧАР Яўхім Трафімавіч, н. у 1906, партызан, загінуў 21.5.1944.

ГНЕДЗЬКА Дзяніс Максімавіч, н. у 1901, старшыня калгаса, партызан Мазырскага атрада, расстраляны ў студзені 1943.

ГНЕДЗЬКА Ігнат Фёдаравіч, н. у 1924, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у 1944 у Валынскай вобл.

ГРАМОВІЧ Аляксандр Дзмітрыевіч, н. у 1920, бухгалтар калгаса, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў 12.1. 1944.

ДАШКЕВІЧ Сцяпан Рыгоравіч, н. у 1927, партызан, загінуў у 1943.

КАЛЕСНІК Максім Мікалаевіч, н. у 1917, партызан злучэння А. Сабурава, памёр ад ран 20.2.1944 у Маскве.

КЛІМЧАНКА Васіль Лук'янавіч, н. у 1912, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў у маі 1944 у Польшчы.

КЛІМЧАНКА Ілья Іванавіч, н. у 1909, працаваў у органах НКУС, партызан злучэння С. Каўпака, загінуў у 1943 у Шапятоўскім р-не Вінніцкай вобл.

КРАСЮК Андрэй Паўлавіч, н. у 1913, працаваў у органах НКУС, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 4.9.1943, пахаваны ў в. Хлупляны Оўруцкага р-на Жытомірскай вобл.

В. Л. Клімчанка

ЛАХАНСКІ Канстанцін Рыгоравіч, н. у 1910, партызан атрада «За свабоду славян» Пінскага злучэння, павешаны ўкраінскімі нацыяналістамі летам 1943 у Брэсцкай вобл.

МІСЕВІЧ Андрэй Іванавіч, н. у 1904, партызан атрада імя Фурманава Валынскага злучэння, загінуў 27.5.1943 у Валынскай вобл.

НЕСЦЯРЧУК Васіль Паўлавіч, н. у 1915, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, прапаў без вестак у 1943.

РУХЛО Павел Арцёмавіч, н. у 1918, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў у лістападзе 1943.

СІЛІЧ Сяргей Кірылавіч, н. у 1903, партызан злучэння А. Сабурава, загінуў 5.9.1943, пахаваны ў в. Хлупляны Оўруцкага р-на Жытомірскай вобл.

СІТНІК Міхаіл Іванавіч, н. у 1905, пар-

Помнік партызанам у в. Раманаўка

тызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў 13.7.1943.

СІТНІК Яўхім Данілавіч, н. у 1901, старшыня Скрыгалаўскага сельсавета, член падпольнай арганізацыі і партызан Мазырскага атрада, расстраляны 20.1.1943 у г. Мазыр.

ТУРБАЛ Дзяніс Нікіфаравіч, н. у 1923, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў 24.9.1943, пахаваны ў в. Раманаўка Мазырскага р-на.

ТУРЧЫН Аркадзь Якаўлевіч, н. у 1910, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў у кастрычніку 1943.

ШАСТАКОЎСКІ Аркадзь Раманавіч, н. у 1910, партызан, загінуў у 1943 у г. Высоцк Ровенскай вобл.

ШАЎЦОЎ Барыс Аўрамавіч, н. у 1908, партызан Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага, загінуў у верасні 1943 на чыгунцы ў Петрыкаўскім р-не Гомельскай вобл.

ВЁСКА ХАМІЧКІ

НІКІЦЕНКА Міхаіл Васілевіч, н. у 1926, партызан 125-й Капаткевіцкай брыгады, загінуў у 1943.

М. І. Сітнік

ВЁСКА ЧАРАМАШНЯ

ГАФШТЭЙН Шолам Мееравіч, н. у 1893, старшыня калгаса, партызан Мазырскага атрада, закатаваны ў 1941 у в. Каменка Мазырскага р-на.

Па матэрыялах архіваў Беларусі, Украіны, Малдовы спіс падрыхтаваў

М. Капач

Вызваленне

Восенню 1943 г. войскі Цэнтральнага фронту (у кастрычніку 1943 г. перайменаваны ў Беларускі) выйшлі да Дняпра. Злучэнні 65-й арміі ў выніку паспяхова праведзенай аперацыі фарсіравалі Днепр у раёне Лоева, захапілі шэраг плацдармаў.

26 лістапада пасля ўпартых баёў нашы войскі авалодалі Гомелем, вызвалілі першы абласны цэнтр Беларусі. Набліжаўся час вызвалення Мазыра. Была распрацавана аперацыя, якая ўвайшла ў гісторыю Вялікай Айчыннай вайны як Калінкавіцка-Мазырская.

Задача на правядзенне яе была пастаўлена камандаваннем фронту 2 студзеня 1944 г. (камандуючы — генерал арміі К. К. Ракасоўскі, член Ваеннага савета — генерал-лейтэнант К. Ф. Цялегін, начальнік штаба — генерал-палкоўнік М. С. Малінін). На падрыхтоўку аперацыі адводзілася пяць сутак. Ва ўмовах лясіста-балоцістай мясцовасці і бездарожжа асаблівае значэнне набывалі камунікацыі. Гітлераўскае камандаванне прыняло ўсе меры для ўмацавання сваёй групоўкі. Калінкавіцкаму чыгуначнаму і шасэйным вузлам, абласному цэнтру Мазыру яно надавала выключнае значэнне. Абарону трымалі 9 пяхотных і 2 танкавыя дывізіі, 3 дывізіёны штурмавых гармат, кавалерыйскі полк і іншыя часці. Былі пабудаваны даўгачасныя абаронныя збудаванні, дзоты, лініі траншэй, мясцовасць была густа замініравана.

Калінкавіцка-Мазырская аперацыя ажыццяўлялася войскамі дзвюх армій: 65-й (камандуючы — генерал-лейтэнант П. І. Батаў, член Ваеннага савета — генерал-маёр Н. А. Радзецкі, начальнік штаба — генерал-маёр М. В. Бабкоў) і 61-й (камандуючы — генерал-лейтэнант П. А. Бялоў, член Ваеннага савета — генерал-маёр Д. Г. Дуброўскі, начальнік штаба — генерал-маёр А. Д. Пулко-Дзмітрыеў). У склад 65-й арміі быў уключаны 1-шы гвардзейскі Данскі танкавы корпус пад камандаваннем генерал-маёра М. Ф. Панова.

АПЕРАЦЫЯ ВОЙСК 61-й АРМІІ ПА ВЫЗВАЛЕННІ МАЗЫРА

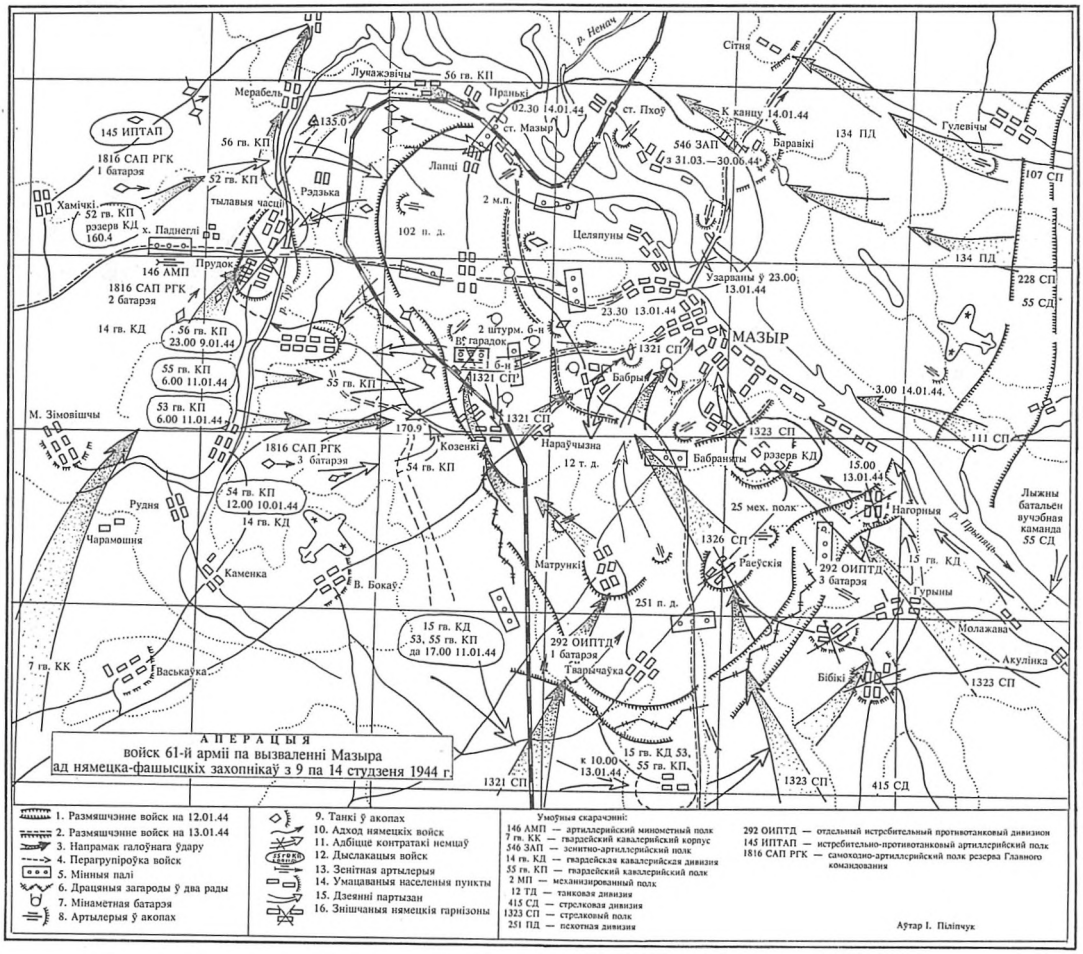

У вызваленні Мазыра асноўную ролю адыграла 61-я армія, якая прайшла вялікі баявы шлях. Сфарміраваная загадам Стаўкі Вярхоўнага Галоўнакамандуючага ад 2 лістапада 1941 г. як рэзервовая, армія прызначалася для арганізацыі абароннага рубяжа на Волзе. У склад арміі ўвайшло 7 стралковых і 2 кавалерыйскія дывізіі з Прыволжскай і Сярэднеазіяцкай ваенных акруг. Абставіны на фронце патрабавалі ўвядзення ў бой рэзерваў. І ўжо ў снежні 1941 г. армія была кінута ў бой у раёне ст. Павялец. Пад камандаваннем генерал-лейтэнанта П. А. Бялова 61-я армія ўдзельнічала ў Курскай бітве, у фарсіраванні Дняпра, у вызваленні Чарнігава, Брагіна, Хойнік.

У баях за Мазыр у аператыўным падпарадкаванні 61-й арміі знаходзіўся 2-гі гвардзейскі кавалерыйскі корпус, створаны на базе кавалерыйскай групы легендарнага генерала Л. М. Даватара. Асабліва вызначыўся корпус у баях пад Масквой, за што быў удастоены звання гвардзейскага. Пасля гібелі Л. М. Даватара корпусам камандаваў І. А. Плеў, з 1942 г.— В. В. Крукаў.

М. П. Канстанцінаў

І. Т. Чаленка — камандзір 15-й гвардзейскай кавалерыйскай дывізіі

Н. Р. Белацаркоўскі — камандзір роты знішчальнага батальёна

У баях за вызваленне Мазыршчыны ўдзельнічалі таксама 7-мы гвардзейскі кавалерыйскі (камандуючы — генерал-маёр М. П. Канстанцінаў) і 9-ты гвардзейскі стралковы корпусы — 12-я, 15-я і 16-я, 86-я і 356-я стралковыя дывізіі; 77-я дывізія, 415-я, 55-я стралковыя дывізіі, 5-я і 6-я артылерыйскія дывізіі артылерыйскага корпуса, якім камандаваў генерал-маёр Н. В. Ігнатаў, 5-я гвардзейская мінамётная дывізія. Для інжынернага забеспячэння аперацыі была накіравана інжынерна-сапёрная брыгада генерал-маёра М. Ф. Іофе, некалькі асобных батальёнаў. Актыўны ўдзел у аперацыі прымалі часці 16-й паветранай арміі (генерал-лейтэнант С. І. Рудэнка). Злучэнні войск, якія рыхтаваліся да Калінкавіцка-Мазырскай аперацыі, панеслі вялікія страты на Дняпры і атрымалі папаўненне з мабілізаваных у армію жыхароў Чарнігаўшчыны і першых вызваленых раёнаў Гомельшчыны.

У складзе 61-й арміі на Мазырскім напрамку не было танкавых часцей. Адзіная 68-я танкавая брыгада не была поўнасцю ўкамплектаваная. Яна дзейнічала на Калінкавіцкім напрамку і панесла сур'ёзныя страты.

Аперацыя планавалася так: ударамі левага фланга з поўдня і правага фланга 61-й арміі з раёна Глінная Слабада (25 км на ўсход ад Калінкавіч) у агульным напрамку на Калінкавічы і Мазыр з адначасовым ахопам раёнаў Калінкавічы — Мазыр з паўднёвага захаду сіламі 2-га і 7-га гвардзейскіх кавалерыйскіх корпусаў разбіць войскі ворага, авалодаць гарадамі Мазыр і Калінкавічы і выйсці на рубеж р. Пціч. У дырэктыве камандуючага фронтам камандуючаму 61-й арміі гаварылася: «...61-й армии с утра 8.1.44 г. перейти в решительное наступление с задачей: а) силами не менее четырех с. д. при поддержке 6-й артиллерийской дивизии прорвать фронт обороны противника»[1].

Дырэктыва прадугледжвала авалодаць горадам Калінкавічы 10.1.44 г., а 11.1.44 г., развіваючы поспех на Мазыр, галоўнымі сіламі выйсці да р. Прыпяць на ўчастку Рудня Гарбавіцкая — Града.

На світанні авіяцыя 16-й паветранай арміі нанесла ўдар па абароне ворага, а ў ходзе наступлення атакавала яго артылерыю, рэзервы, чыгуначныя эшалоны. Нашы войскі прарвалі галоўны рубеж абароны ворага і ў першы дзень прасунуліся на 2—6 км. Найбольшы поспех быў дасягнуты на левым флангу арміі, дзе разам з кавалерыйскімі корпусамі дзейнічала 415-я дывізія. У ноч на 8 студзеня 1321-шы полк гэтай дывізіі пачаў з поўдня абыходзіць Ельск і выйшаў у раён вёскі Рамазы.

[1] Цэнтральны архіў Міністэрства абароны (ЦАМА РФ). Ф. 61-й арміі. Воп. 16 695. Спр. 373.

9 студзеня 415-я дывізія і кавалерысты працягвалі рухацца наперад. Часткі 7-га кавалерыйскага корпуса выйшлі ў раён вёскі Мялешкавічы. Камандзір корпуса генерал М. П. Канстанцінаў прыняў рашэнне разбіць варожыя гарнізоны ў вёсках Раманаўка і Слабада, перарэзаць шлях Мазыр — Скрыгалаў.

З'яўленне нашых кавалерыстаў у гэтым раёне, на захад ад Мазыра, было нечаканым для гітлераўцаў, якія лічылі мясцовасць непраходнай. Але 10 студзеня супраціўленне гітлераўцаў узмацнілася. У раёне Ельск, Санюкі, Кустаўніца, Барбароў вораг кінуў у бой рэзервы. Пехацінцы і кавалерысты адбівалі бясконцыя контратакі.

Камандаванне фронту і арміі палічылі тэмп руху кавалерыстаў нездавальняючым. У баявым распараджэнні камандзіру 7-га корпуса камандуючы арміяй пацвердзіў, што, па разведданых, перад кавалерыстамі ворага няма, яны ўпускаюць спрыяльны момант. Папрок быў несправядлівым. У гэты дзень кавалерысты дасягнулі поспеху. Часці 14-й дывізіі ўварваліся ў вёску Прудок. У рукапашным баі было знішчана звыш 400 гітлераўцаў, захоплена 130 палонных, 11 складаў, знішчана інтэнданцкая служба 2-й нямецкай арміі.

Каб ліквідаваць прарыў, нямецкае камандаванне высунула насустрач кавалерыстам 1-ю лыжную брыгаду, якая толькі што прыбыла з Германіі, кавалерыйскі полк «Міттэ», які знаходзіўся ў рэзерве, часці 102-й пяхотнай дывізіі і пяць батальёнаў аховы. Супраціўленне ўзмацнілася, але гвардзейцы працягвалі рухацца наперад. Яны павялі наступленне на вёску Козенкі, але былі атакаваны дзвюма ротамі ворага з 6 танкамі і 8 самаходнымі гарматамі «Фердынанд». Кавалерысты панеслі сур'ёзныя страты. У гэты час гвардзейская кавалерыйская дывізія, авалодаўшы вёскай Раманаўка, выйшла да Слабады і пасля цяжкага бою вызваліла вёску.

Важныя падзеі адбыліся 11 студзеня. 3-я кавалерыйская дывізія (генерал-маёр Ягадзін) нечаканым ударам авалодала вёскай Скрыгалаў, за 30 км на захад ад Мазыра. Страціўшы каля 100 чалавек, рэшткі нямецкага гарнізона адступілі на паўночны бераг Прыпяці і ўзарвалі мост. Адначасова 53-ці кавалерыйскі полк маёра Сысоева, які наступаў на вёску Козенкі, выйшаў да чыгункі. Часці 415-й дывізіі з дапамогай партызан актывізавалі свае дзеянні ў раёне Ельска. Каля 8 гадзін раніцы 1326-ты полк уварваўся ў раённы цэнтр. Пад пагрозай акружэння немцы пачалі адыход у напрамку Мазыра, аказваючы ўпартае супраціўленне на прамежкавых рубяжах. Былі вызвалены вёскі Барбароў, Чырвоная Горка, В. Млынок, Праўцюкі, Кустаўніца, Акулінка, Міхалкі, Міцькі, Пянькі, Тварычаўка, Матрункі і іншыя. Вораг замацаваўся на рубяжы Бабраняты — Булаўкі — Козенкі і контратакаваў нашы войскі.

Перад 55-й дывізіяй была пастаўлена задача: двума палкамі разам з лыжным батальёнам перайсці ў наступленне ў напрамку Града — Малая Лубня, авалодаць населенымі пунктамі Шарэйка і Града, аказаць садзейнічанне 415-й стралковай дывізіі ў разгроме ворага на паўночны ўсход ад Ельска.

Баі набывалі ўсё больш жорсткі характар. У раёне Козенак супраць 53-га кавалерыйскага палка былі кінуты танкі. Агнём ворага знішчаны ўсе 45 гармат. Панёсшы сур'ёзныя страты, полк мусіў адысці, бо аказаўся пад пагрозай акружэння. 54-ты кавалерыйскі полк пакінуў вёску Барыскавічы, вызваленую напярэдадні. На ранейшыя пазіцыі адышла ўся 15-я дывізія. Корпус страціў забітымі каля 550 чалавек.

Разам з кавалерыстамі часці 415-й дывізіі пасля ўпартага бою ў той жа дзень авалодалі вёскамі Бабры і Булаўкі.

12 студзеня пачала актыўныя дзеянні 55-я дывізія. Яе часці авалодалі населенымі пунктамі Ігнатаўка, Фабіянаўка, Шарэйкі, Пеніца (Калінкавіцкі раён), Лубня, выйшлі да шляху

Р. А. Бялоў

М. М. Заіюльеў

Мазыр — Калінкавічы ў раёне вёскі Баравікі, але перарэзаць дарогу не змаглі.

415-я стралковая дывізія заняла рубеж каля вёскі Акулінкі. Камандуючы арміяй загадаў паскорыць наступленне дывізіі на Мазыр, а 55-й дывізіі авалодаць пераправай цераз Прыпяць. 14-я кавалерыйская дывізія палкоўніка Г. П. Коблава вызваліла вёску Загорыны, выйшла на паўднёвы бераг Прыпяці за 10 км на паўночны захад ад Мазыра. Асноўныя шляхі адыходу войск ворага былі перарэзаны, але ён, падцягнуўшы рэзервы, узмацніў супраціўленне. Камандаванне 7-га кавалерыйскага корпуса вырашыла абысці вузлы супраціўлення ворага. 14-я дывізія пачала дзеянні ў напрамку чыгуначнай станцыі Мазыр, 15-я дывізія наступала на Каменку і разам з 415-й стралковай дывізіяй выйшла ў раён вёсак Бібікі і Бабраняты. 16-я дывізія пераправілася цераз Прыпяць каля Касцюковіч і наступала на ст. Клінск.

Найбольшага напружання баі за Мазыр дасягнулі 13 студзеня. Вораг працягваў контратакі. 415-я стралковая дывізія на працягу дня адбівала 9 атак пяхоты і танкаў. У 4.00, сабраўшы рэшткі разбітых часцей, вораг контратакаваў нашы войскі ў раёне вёскі Бабры. У цяжкіх умовах камандзір 3-га батальёна 1321-га стралковага палка капітан Цакурын вывеў асабовы склад з вёскі і замацаваўся на новым рубяжы.

Упартае супраціўленне ворага, складаныя ўмовы надвор'я, вялікія страты замарудзілі тэмпы наступлення нашых войск. Вызначаныя планам тэрміны аперацыі не вытрымліваліся. У сувязі з гэтым камандуючы фронтам загадаў: «Войскам 61-й армии, стремительно преследуя противника ... 13.1.44 г. занять гг. Калинковичи и Мозырь». Камандуючы арміяй аддаў загад камандзіру 9-га стралковага корпуса 13 студзеня вызваліць Калінкавічы і перакінуць адну дывізію ў раён Мазыра. Камандзіру 415-й дывізіі была пастаўлена задача цалкам авалодаць Мазыром да 22.00 13 студзеня, гнаць ворага ў напрамку вёсак Прудок, Майсееўка, хутара Надаткі і да канца дня 15 студзеня пераправіцца цераз Прыпяць у раёне Скрыгалава.

7-мы кавалерыйскі корпус узяў напрамак на поўдзень ад Мазыра. З наступленнем цемры кавалерысты 15-й дывізіі і часці 415-й стралковай дывізіі абышлі ворага ў раёне вёскі Булаўкі і пачалі рухацца да Мазыра. Вораг заўважыў коннікаў прыкладна за 1 км ад горада. У гэты час 1321-шы полк адбіў пяць контратак ворага, перайшоў у наступленне і каля 22.00 авалодаў вёскай Бабры. Апоўдні вучэбная каманда 55-й дывізіі на чале з маёрам Далінскім і рота супрацьтанкавых гармат 128-га асобнага дывізіёна пачалі фарсіраваць Прыпяць у раёне вёскі Навікі.

Часці 415-й стралковай дывізіі, якія вызвалілі Козенкі, Дразды, Булаўкі, Бабры, разам з кавалерыстамі ўвайшлі ў Мазыр у 23.00. За імі горад займалі 1321-шы, затым 1326-ты і 1323-ці стралковыя палкі. Адным з першых уварваўся ў Мазыр батальён капітана Мурашкіна з 1321-га палка. 5-я рота, якой камандаваў малодшы лейтэнант Прыстанішчаў, гераічна адбівала ворага.

На світанку пазіцыі ворага з поўначы атакавалі часці 55-й стралковай дывізіі, якія перапраўляліся цераз Прыпяць. Першымі ўварваліся ў горад байцы малодшага лейтэнанта Бойчанкі.

Ветэраны 15-й гвардзейскай кавалерыйскай дывізіі — удзельнікі вызвалення Мазыршчыны на сустрэчы ў 1994 г. у Мазыры

Да 2.00 14 студзеня асноўная частка горада была вызвалена. Поўнасцю Мазыр вызвалены да 6 гадзін раніцы. У вызваленні Мазыра актыўны ўдзел прымала і Мазырская партызанская брыгада пад камандаваннем А. Л. Жыльскага.

У баявым данясенні камандуючага 61-й арміі паведамлялася: «Войска армии, сломив сопротивление противника, овладели Калинковичами и Мозырем. 415 с. д., сломив сопротивление противника на рубеже Бобренята, Булавки, Бобры, к 7.00 овладели г. Мозырь и к исходу дня вышли в район Загорины, Костюковичи, Мерабель...

В боях за Мозырь нанесены значительные потери преимущественно 86 пехотной дивизии противника, убиты 1500 человек солдат и офицеров. Освобождено 710 кв. километров, занято более 80 населенных пунктов».

У дзень вызвалення ў горадзе налічвалася ўсяго 4700 жыхароў. Змучаныя, галодныя людзі выходзілі з падвалаў, паўразбураных дамоў. У армейскай газеце «Боевой призыв» 17 студзеня ваенны журналіст П. Бляхін апісаў гэтую сустрэчу: «Жители выходят из подвалов и со всех сторон стекаются на площадь. Радостные слезы, крепкие объятья, горячие приветствия... Старики и женщины угощают бойцов чем могут. Люди наперебой зазывают бойцов к себе на квартиры. Ставят самовары и за семейным столом принимают красноармейцев, как родных сыновей».

На плошчы адбыўся мітынг, у якім удзельнічалі жыхары горада, воіны-вызваліцелі, партызаны. Горача віталі яны выступленні камандуючага 61-й арміі генерала П. А. Бялова, першага сакратара Палескага абкама КП(б)Б П. А. Лявіцкага. На мітынгу выступалі ўдзельнікі баёў за горад — воіны Чырвонай Арміі, партызаны, жыхары горада.

У баях за вызваленне Мазыра войскі панеслі вялікія страты. Толькі часці 61-й арміі страцілі каля 5 тысяч байцоў, 12 тысяч былі паранены. Нашы войскі не змаглі стварыць перавагі ў жывой сіле і матэрыяльных сродках на галоўных напрамках. Не хапала боепрыпасаў, гаручага. Аперацыю ўсклад-

няла цяжкапраходная лясіста-балоцістая мясцовасць. Адлігі стварылі сапраўднае бездарожжа. Вораг кінуў супраць наступаючых часцей Чырвонай Арміі значныя рэзервы. Наступленне ішло ўсё марудней. 18 студзеня часці 415-й дывізіі прасунуліся наперад усяго на 600—700 м. 19—20 студзеня яны адолелі яшчэ 200—300 м і вымушаны былі спыніцца. На гэтым завяршылася Калінкавіцка-Мазырская аперацыя. Войскі надоўга занялі лінію Дуброва — Юркі — Капаткевічы — р. Пціч. Асноўныя задачы Калінкавіцка-Мазырскай аперацыі былі выкананы. У выніку яе былі вызвалены Калінкавіцкі, Ельскі, Мазырскі, частка Петрыкаўскага і Тураўскага раёнаў.

Я. Фарбераў

БАІ НА БЛІЖНІХ ПОДСТУПАХ ДА МАЗЫРА

З баявога загада камандуючага 61-й арміі № 001:

...2. Армия 8.1.1944 г. переходит в решительное наступление.

10.1. овладевает Калинковичами.

а) Двумя кав. корпусами наносит удар во фланг и тыл противнику с задачей отрезать отход Мозырской группировки противника в западном и юго-западном направлении, захватить переправы на р. Припять на участке Мозырь, Загорины и перерезать жел. дорогу Калинковичи — Житковичи на участке Оголицкая Рудня, поселок Копцевичи.

Справа 65 армия.

Слева 13 армия.

3. Решил: двумя кавалерийскими корпусами, обходя открытый фланг противника, во взаимодействии с 415 стрелковой дивизией — одним корпусом захватить переправы на р. Припять на участке Мозырь — Загорины; вторым корпусом перерезать ж. д. Калинковичи — Житковичи на участке Оголицкая Рудня.

На остальном фронте армии оборонять занимаемый рубеж в готовности к наступлению.

...9. 2-му гвардейскому кав. корпусу с утра 7.1.1944 рейдировать в общем направлении на Кочище, х. Красный, Острожанка, Петриков, обходя открытый фланг противника, отрезая ему пути отхода на Мозырь.

7-му гвардейскому кавалерийскому корпусу с утра 8.1.1944 главными силами пройти линию ж. д. на участке раз. Богутичи — Шишки, обходя открытый фланг противника в общем направлении вдоль западного берега р. Чертень, овладеть ст. Мозырь, Загорины, обеспечивая правый фланг 2-го гвардейского кавалерийского корпуса и взаимодействуя с 415 стр. дивизией.

Задачи по дням:

К исходу 8.1.44 овладеть районом Мелешковичи, Движки;

9.1.44 выйти в район Прудок, Моисеевка, Слободка, Щекотова;

10.1.44 овладеть переправой на реке Припять. Широко использовать помощь партизан...

11.1.1944 г. 415 с. д. оборонять ранее занятую полосу. Силами не менее одного усиленного стрелкового полка во взаимодействии с 7-м гвардейским корпусом с утра 8.1.44 перейти в наступление на своем левом фланге в общем направлении вдоль жел. дороги в р-не Глинные. Конечная задача — во взаимодействии с 7-м гвардейским кавалерийским корпусом овладеть Мозырь...

З журнала баявых дзеянняў 61-й арміі:

10 января 1944 г.— к исходу дня на правом фланге противник оказывает сопротивление с прежнего рубежа, на левом фланге выбит из ряда населенных пунктов и оказывает сопротивление с рубежа Ельск, Красный Пильщик и другие.

Противник в течение дня удерживал занятый рубеж, совершенствовал оборону в инженерном отношении...

...7 гв. кав. корпус, продолжая наступление частями 14 гв. кав. дивизии, к 16.00 вышел в район Прудка, Щекотова; 16-я дивизия прикрывает положение корпуса с северо-запада на фронте Моисеевка, Слободка. (Лист 28).

11 января 1944 г. на правом фланге армии противник оказывает упорное сопротивление — переходит в контратаки.

На левом фланге армии противник выбит из ряда населенных пунктов, в том числе из м. Ельск и к исходу дня оказывает сопротивление из района Кустовница, Санюки, Мазуры, Староселье, Рудня.

55 стр. дивизия занимает прежнее положение. 415 с. д. продолжает наступать своим левым флангом, ударом 1321 стр. полка с северо-запада и 1326-го стр. полка с юга, овладели местечком Ельск.

...12 января 1944 г. противник в центре армии оказывает огневое сопротивление. На остальных участках, прикрываясь арьергардами, с утра 12.1.44 начал отходить в западном и северо-западном направлении. В 21.00 из района Александровка вел разведку боем. Потерял до 30 человек убитыми, отошел в исходное положение.

В течение ночи отмечалось усиленное движение противника в направлении Мозырь. В результате боя противник выбит из населенных пунктов Лубня, Гурины, Бибики, Раевские, Матрунки.

Войска правого крыла, сломив сопротивление противника, заняли 12 населенных пунктов.

Части левого фланга продолжали с боями продвигаться вперед и заняли 35 населенных пунктов.

55 стр. дивизия, преодолевая огневое сопротивление противника, овладела Пеница, Лубня.

425 стр. дивизия, продолжая наступление в течение суток, с боями продвинулась на 18 км и овладела 31 населенным пунктом. Занимает рубеж: Акулинка, 600 метров южнее Бибики, Творичевка.

... Противник продолжает отходить. В течение дня контратаковал наши части силою от роты до батальона с 4—10 танками.

Уничтожено 3 танка, 2 орудия, 5 минометов. Захвачено 9 пленных. Противник ведет бой в полуокружении в районе Калинковичи — Мозырь.

415 стр. дивизия отразила 9 контратак силами роты до батальона пехоты с 4—10 танками, заняла Моложево, Бибики, Раевские, Матрунки, Нагорные, Новики и ведет бой за Бобренята, Булавки, Бобры.

Погода — значительная облачность. Временами снегопад. Температура от 4 до 7 градусов.

...Задача 14 гв. кав. див. во взаимодействии с 1816 самоходно-арт. полком действовать вдоль жел. дороги и в течение 13.1.1944 г. овладеть ст. Мозырь, ж. д. мостом через р. Припять и в ночь на 14.1.44 овладеть шоссейным мостом г. Мозыря.

К 10.20 2-я батарея вышла на исходную позицию для атаки — лес южнее д. Мерабель.

К 18.00 1-я батарея заняла исходную позицию для атаки — кустарник юго-западнее села Прудок.

К 13.15 4-я батарея, приданная 56 гв. кав. полку, заняла исходные позиции для атаки — северная окраина леса юго-западнее д. Загорины.

Атака началась в 14.00 13 января 1944 года. 1 и 2 батареи во взаимодействии с кавалерийскими полками овладели д. Мерабель, перерезали ж. д. Овруч — Калинковичи и в 2.30 14.1.44 овладели ст. Мозырь.

4-я батарея во взаимодействии с 56 гв. кав. полком овладела д. Загорины и приняла участие в боях за город Мозырь.

В результате боя уничтожено: минометных батарей — 3, пушек — 2, пулеметных точек — 41, противотанковых орудий — 5, дзот с прислугой — 2, склад горючего — 1, солдат и офицеров — 300.

Потерь материальной части нет.

Ранен и отправлен в медчасть 14 гв. кав. дивизии мл. сержант Мурашкин.

Батареи выведены из боя в связи с отсутствием горючего.

К исходу дня 14 января полк сосредоточился в д. Мерабель. После взятия г. Мозыря полк получил задачу на марш по маршруту Слобода — Романовка — Казимировка — Турбинка — д. Крушники. (Из донесения командира 1816 самоходного арт. полка.)

З журнала баявых дзеянняў 415-й стралковай дывізіі:

К 8.00 11.1.44 г. 1326 СП, сломив сопротивление немцев, овладел районным центром и ж. д. станцией Ельск.

Немцы под угрозой окружения благодаря маневру 1321 стрелкового полка в районе ж. д. ст. Ельск начали отход перед всем фронтом дивизии в общем направлении на город Мозырь. Пытаясь приостановить продвижение наших частей, по пути отхода противник оставил усиленные группы прикрытия, оказывая упорное сопротивление на промежуточных рубежах. Продолжая преследование противника, 1323 полк овладел Барбаров, пос. Передовой, Прогресс, Красная Горка, Новая Нива, В. Млынок, Провтюки, Кустовница, Акулинка, после чего вышел в резерв командира дивизии. 1326 СП овладел д. Ми-

П. І. Машчалкаў

І. Б. Хамякоў — начальнік штаба 1323-га стралковага палка 415-й стралковай дывізіі

халки, Новоселки, М. Митьки, Сабино, Пеньки, Раевские и продолжает преследование отходящего противника.

1321 СП овладел Рудня, Староселье, М. Боковец, Мазуры, Творичевка, Сераши, Матрунки.

Противник в составе двух пехотных полков и приданных арт. минометных батарей закрепляется на подступах к г. Мозырь на рубеже: Бобренята, Булавки, Бобры, Козенки, оказывая сильное огневое сопротивление и неоднократными контратаками пытается приостановить движение наших частей. Завязался упорный бой, длившийся более суток, в результате которого сопротивление немцев было сломлено и к исходу дня 1326 полк овладел Бобренята и Булавки.

1321 полк овладел Бобры, Козенки.

В 23.00 13.1.44 г. 1321 СП на плечах отходящего противника первым ворвался в г. Мозырь, за ним 1326 полк и введенный в бой резервный 1323 СП. Начались уличные бои. В результате их в 2.00 14.1.44 г. полностью был освобожден областной центр Полесской области г. Мозырь.

ЦАМА РФ. Ф. 61-й армии. Воп. 16 695. Спр. 373.

Падрыхтаваў да друку
І. Піліпчук

З журнала баявых дзеянняў 7-га гвардзейскага кавалерыйскага корпуса:

...В течение 12.1. противник оказывал ожесточенное сопротивление, стремясь не допустить продвижение частей корпуса, одновременно начал эвакуацию г. Мозырь и отход частей Ельского гарнизона. С целью обеспечения переправ через р. Припять противник выдвинул в Загорины и Мерабели сильные гарнизоны из Мозыря.

Части корпуса, не имея достаточной живой силы, не могли продвигаться вперед, вследствие чего командир корпуса решил: обходя узлы сопротивления в районе Дрозды, Военный городок, Козинки, охватывающим ударом с северо-запада и юга овладеть г. Мозырь.

...К исходу 13.1.44 противник, видя неизбежность поражения, прикрываясь сильными арьергардами с юга, поспешно производил эвакуацию гарнизона г. Мозырь, пользуясь тем, что путь на север и северо-запад был открыт.

В г. Мозырь царила паника, противник взорвал склады в Военном городке и Мозырь и всеми силами стремился удержать за собой переправы, ведя сильный артиллерийский огонь по боевым порядкам частей корпуса.

В 0.30 14.1.44 15 гв. кд двумя полками во взаимодействии с полком 415 сд после короткого, но упорного боя ворвалась на юго-восточную окраину Мозырь и, продолжая развивать наступление, к 3.10 14.1.44 вышла на сев. окраину Мозырь и р. Припять.

14 гв. кд в 2.30 14.1 решительной атакой 54 и 52 кп с запада и юго-запада, имея впереди боевых порядков самоходные пушки с десантами автоматчиков, после 3-х часового боя ворвалась на ст. Мозырь и в д. Лапти, продолжая очищать от противника эти пункты, к 6.00 закрепилась в них.

Одновременно с частями 14 гв. кд 1321 сп 415 сд, овладев военным городком и Бобры, ворвался на юго-зап. окраину Мозырь.

Остатки разбитых частей Мозырского гарнизона противника в беспорядке отошли за р. Припять.

В результате обходного маневра частей 7 гв. кк по трудно проходимой лесисто-болотистой местности через открытый фланг и тыл противника во взаимодействии с частями 415 сд в ночь с 13 на 14.1.44 был освобожден крупный центр Полесской области гор. Мозырь.

В это время части 9 гв. ск овладели г. Калинковичи, отбросив противника за реку Птичь.

Вынікі баявых дзеянняў 7-га гвардзейскага кавалерыйскага корпуса:

За период с 5 по 14.1.44 частями 7 гв. кав. корпуса в ходе боев были разгромлены и уничтожены: батальон 459 пп, 3 дивизион кавполка «Митте», 2 мото сап. батальон, 186 пол. батальон, батальон 454 пп, 80 стр. батальон, 244 стр. батальон, ветеринарная рота, 251 пд, 86 мото стрелк. бат., тылы 251 пд. Освобождено от немецких оккупантов 152 населенных пункта, подбито и уничтожено 10 танков и 6 самоходных пушек, уничтожено 1456 солдат и офицеров и взято в плен 176 человек. Уничтожено 180 лошадей и захвачено 274. Захвачено винтовок 300, пулеметов 285, орудий 8, танков 10, автомашин 451, минометов 15. Захвачено складов 6, 162 бочки бензина и уничтожено 2 склада с боеприпасами.

Выводы:

1. В Мозырской операции 7 гв. кк, выполняя одну из основных задач фронтовой операции, решал характерную для крупных кавалерийских соединений задачу действий на открытом фланге и в тылу противника.

2. Действуя на открытом фланге и в тылу Мозырской группировки противника, кавкорпус, несмотря на исключительно тяжелые условия местности, сумел внезапно прикрыть фланг, а затем выйти в тыл противника на рубеж Прудок, Слобода, тем самым вынудить части противника, обороняющего рубежи Барбаров, Ельск, начать поспешный отход, чем способствовал успешному наступлению 415 сд и в целом 61 армии Белорусского фронта.

Для более согласованного и успешного взаимодействия кавкорпуса с частями 415 сд по захвату Ельск, а затем г. Мозырь, необходимо было 415 сд подчинить командиру кавкорпуса, что значительно ускорило бы выполнение общей задачи по захвату г. Мозырь и полного окружения и уничтожения Мозырской группировки врага.

ЦАМА РФ. Ф. 7-га гв. кав. корпуса. Воп. 264 483 с. Спр. 1. Л. 11—17.

СА СПРАВАЗДАЧЫ БЕЛАРУСКАГА ШТАБА ПАРТЫЗАНСКАГА РУХУ АБ УЗАЕМАДЗЕЯННІ ПАРТЫЗАН З ЧАСЦЯМІ ЧЫРВОНАЙ АРМІІ Ў МАЗЫРСКАЙ АПЕРАЦЫІ

«7.01.44 у раёне вёскі Новая Рудня — зыходнае становішча занялі 2-гі і 7-мы кав. корпусы.

Тав. Аўдзейчука[1] і Жыльскага[2] выклікалі ў штаб арміі (61-й. — **У. Л.**) для ўдакладнення абставін у тыле праціўніка.

У 18.00 8.01.44 2-гі і 7-мы кав. корпусы з праваднікамі-партызанамі выступілі па маршруце:

1. Новая Рудня, Кузьмічы, Кочышчы, Рэмезы, Ст. Высокае, Махнавічы, Мялешкавічы, Раманаўка і Казіміраўка (зыходны пункт).

2. Новая Рудня, Ст. Высокае, Дубраўка, Сініцкае Поле, Буйнавічы, раён Астражанка (зыходны пункт).

Да вечара 9.01.44 войскі, не заўважаныя праціўнікам, дасягнулі зыходнага становішча — раёна Астражанка, Казіміраўка, Раманаўка.

10.01.44 2-гі і 7-мы кав. корпусы сумесна з партызанамі раптоўным ударам авалодалі населенымі пунктамі Астражанка, Скрыгалаў, Белая, Слабада, перарэзаўшы артэрыю

[1] Р. С. Аўдзяйчук — начальнік штаба партызанскага злучэння Паўднёва-Прыпяцкай зоны Палескай вобласці.
[2] А. Л. Жыльскі — камандзір Мазырскай партызанскай брыгады імя А. Неўскага Палескай вобласці.

забеспячэння ворага — палепшаную грунтавую дарогу Мазыр — Петрыкаў. Прыціснуўшы працоўніка да ракі Прыпяць і развіваючы наступленне, на другі дзень — 11.01.44 гітлераўцы былі выбіты з населеных пунктаў Мерабеля, Прудок, Загорыны, ст. Мазыр, Замошша, Сімонічы, Горка, Убароцкая Рудня і інш.

Партызанскія атрады дзейнічалі сумесна з часцямі (корпусаў.— **У. Л.**) пад камандаваннем вайсковых камандзіраў.

13.01.44 камандзір 7-га кав. корпуса загадаў 1-му партызанскаму атраду Мазырскай брыгады фарсіраваць раку Прыпяць і ўзарваць на рацэ Іпа чыгуначны мост на ўчастку дарогі Калінкавічы — Капцэвічы.

Партызанскі атрад загад камандзіра 7-га кав. корпуса выканаў, мост быў узарваны.

Часці 2-га і 7-га кав. корпусаў разам з партызанамі разгромілі тылы ворага і, развіваючы наступленне з тылу абароны ворага, да 14.01.44 разгромілі Мазырскую групоўку працоўніка, поўнасцю вызвалілі ад акупантаў Ельскі, Лельчыцкі і Мазырскі раёны Палескай вобласці і цэнтр Палескай вобласці гор. Мазыр.

Генерал-лейтэнант тав. Бялоў аб'явіў падзяку партызанам за актыўны ўдзел у баях і за дапамогу часцям Чырвонай Арміі ў разгроме групоўкі ворага і вызваленні раёнаў Палескай вобласці БССР».

НА РБ. Ф. 3500. Воп. 3. Спр. 119. Л. 290—293.

Падрыхтаваў да друку
У. Лемяшонак

У абход па лясах і балотах

З успамінаў А. І. Ласоўскага, былога нам. камандзіра 2-га гвардзейскага кавалерыйскага корпуса

...Противник на подступах к Мозырю и Калинковичам, опираясь на укрепленный в инженерном отношении район, пытался задержать продвижение Красной Армии. Попытка общевойсковых соединений овладеть Мозырем и Калинковичами с ходу не удалась. Тогда К. К. Рокосовский решил по лесам и болотам в 16 километрах южнее Ельска пустить в тыл противника два кавалерийских корпуса — 2-й и 7-й. В конце декабря 1943 г. морозы были небольшие, и болота покрылись тонким льдом, который не выдерживал тяжести даже пешего человека. Противник, конечно, не мог ожидать на этом направлении действий крупных соединений и был уверен в своей безопасности. Но враг одного не учел — способностей советских кавалеристов.

2-й гвардейский кавкорпус уперся в незамерзшее болото, вынужден был остановиться. Подошли и главные силы (3-я и 4-я гв. кавдивизии). Колонны двигались в направлении Ремезы, Осовец, Скрыгалов вдоль поймы речки Чертень. Левей колонны шла 17-я гв. кавдивизия в направлении на Буйновичи. Шел мокрый снег.

Авангардный 12-й гв. кавполк вынужден был остановиться. Мы знали командира Аристова Сергея как энергичного человека. И если он уж остановился, значит, двигаться дальше нельзя. Зная, что впереди болото, я взял с собой саперный взвод и на рысях выехал в голову колонны. Аристов доложил: «Болото не замерзло, только слегка присыпано снегом, пеший и то провалится».

Решили прокладывать путь. К работе приступили дружно. В ход были пущены топоры, пилы, шашки. Полушубки были сброшены. Работали в гимнастерках. Впереди действовали три пешеразведывательные группы, удалось установить связь с партизанским отрядом. Партизаны сообщили, что немцы никакого наступления с этого направления не ждут.

Проложив полукилометровую гать через пойму речки Чертень, я сказал Аристову: «Дуй, Сережа, прямо в Скрыгалов. За фланги не беспокойся».

Я в нем не сомневался, он был старым доваторцем, и разъяснений, как действовать, не требовалось. В головной отряд был пущен эскадрон под командой капитана Ткачева. В разведку на Скрыгалов был выслан взвод лейтенанта Кривошеина Константина Акимовича. Это был москвич, стройный, подтянутый, выше среднего роста, с карими, с весе-

А. І. Ласоўскі

Р. П. Коблаў

лой искоркой жизни, глазами. Получив задачу, он спросил Аристова: «Можно ли до подхода головного отряда захватить Скрыгалов?» — «Действуй по обстановке», — ответил Аристов.

Опорные пункты врагов полк обходил, не ввязывался в бои. В лесу наткнулись на хвойный шалаш. Их встретил седой старик. Кривошеин соскочил с коня. Дед понял, что перед ним свои, и глаза его радостно заблестели. «Вы нам, дедушка, дорогу подскажите, как дойти до Скрыгалова скрыто со стороны Припяти». Дед ответил: «Все тропинки мне здесь известны, но словами тут не поможешь. Все равно собьетесь с пути или нарветесь на их охрану. Я лучше вас сам проведу, это вернее».

Дед действительно вывел взвод почти к самому Скрыгалову. Остановились в лощине с кустарником. Кривошеин заметил часового у здания школы (там был штаб).

Сержант Кихтенко притаился за снежным бугром. Одним прыжком оказался возле часового. Зажав ему рот рукавицей, опрокинул на спину. В окна полетели гранаты. В Скрыгалов ворвался эскадрон Ткачева.

Салют у гонар гвардзейцаў

Коблаў Рыгор Пятровіч (н. 28.9. 1898) з 1919 г. — у Чырвонай Арміі. Летам 1920 г. накіраваны на вучобу ў Маскву, быў крамлёўскім курсантам, увайшоў у гісторыю як першы вартавы каля Маўзалея У. І. Леніна. Вучыўся ў Ваеннай акадэміі імя Фрунзе. Скончыў акадэмію Генеральнага штаба. З лістапада 1943 г. — камандзір 14-й гвардзейскай кавалерыйскай дывізіі, якая прымала ўдзел у вызваленні Мазыра і Мазырскага раёна. Ганаровы грамадзянін Мазыра.

Январской ночью 1944 г. в д. Прудок ворвалась 14-я гвардейская дивизия генерал-майора Григория Коблова. Эта полесская деревня тогда часто упоминалась в штабных донесениях по обе стороны фронта. В ней обосновался штаб тыла 3-й гитлеровской армии, там было также много воинских складов противника.

Появление гвардейцев Коблова в тыловом селе было неожиданным. Гарнизон спал. Бесшумно сняв часовых, кавалеристы прорвались к штабу. Гитлеровцы в суматохе метались по селу. Офицеры пытались организовать сопротивление, но их подразделения были быстро смяты. Большинство пушек и танков так и не успели выстрелить. Через час в Прудке снова стало тихо. 2500 пленных, 500 грузовиков, 200 лошадей — трофеи гвардейцев. Но самым главным успехом было уничтожение штаба и захват складов, где хранились трехмесячные запасы стотысячной армии.

Не ослабляя наступательного порыва, дивизия устремилась на Мозырь. Справа следом за ней шли еще две крупные кавалерийские части. Мощная оборонительная линия, возведенная немцами на восточных подступах к городу, потеряла свое значение. А укреплен город был очень сильно. Его прикрывали доты и дзоты, минные поля и проволочные заграждения.

Командующий Белорусским фронтом приказал конникам атаковать Мозырь с тыла. Глухой ночью 7-й гвардейский кавалерийский корпус, впереди которого двигалась дивизия генерала Коблова, прорвал фронт на стыке двух немецких группировок в районе ж. д. станции Словечна и ушел в рейд по вражеским тылам вдоль западного берега речки Чертень. Все произошло очень быстро, гитлеровцы думали, что просто в тыл им заброшена партизанская группа.

Пять суток почти без остановок и отдыха двигались кавалеристы через леса и болота. Валили деревья, по трясине вели лошадей и тащили пушки. Ночью во мгле, днем в густом тумане. Лошади изнемогали от усталости, но люди выдерживали... Генерал Коблов подбадривал бойцов: «Фашисты греются на печке, нос боятся высунуть на улицу, а мы нагрянем как снег на голову».

И вот в середине января радостная весть прозвучала из репродукторов над Красной площадью, по всей стране. А вечером Москва салютовала гвардейцам двадцатью артиллерийскими залпами.

А. Абрамаў

На подступах да Скрыгалава

Перед батальоном была поставлена задача — выбить гитлеровцев из небольшого полесского селения Малая Лешня. Укрепившись в нем, фашисты сдерживали продвижение наших войск на Скрыгалов и далее — на железную дорогу Калинковичи — Брест. Немцы создали здесь мощную систему огня, простреливая каждый метр на подступах к селению. «Это не Лешня, а настоящая чертова клешня», — зло шутили промеж собой бойцы.

Мария Крутихина, уже бывалый связист, хорошо знала свою роль в предстоящем бою. Она не раз участвовала со своим батальоном в атаках и понимала, что первый, кто дает информацию о реальной обстановке и сообщает истинное местонахождение боевых порядков — это связист.

...По цепи передали приказ: «Крутихину к комбату!» Командир батальона был краток: «Нет связи с наблюдательным пунктом». Мария поняла без лишних слов. Поняла по глазам командира — без связи дело худо. Что там в ротах? Как ведет себя противник? Попробуй угадай!

Комбат хотел сказать этой высокой худой девушке, что связь с НП батальон потерял давно. Но, к большому удовлетворению комбата, девушка освободила его от нелегкого разговора...

— Все ясно, товарищ комбат, разрешите выполнять!

Комбат кивнул согласно головой, посмотрел связистке в глаза, будто для того, чтобы запомнить ее. На троих, ушедших навстречу смерти до нее, он как-то не успел посмотреть.

Мария поползла той же дорогой, по которой шли ее три товарища. И как она ни старалась быть незаметной, фашисты, видно, обнаружили. Они пулями вспахивали каждый квадратный метр земли.

Вот и обрыв. Мария обрадовалась, что теперь она выполнит приказ комбата. Остался пустяк — соединить два конца провода, и связь с наблюдательным пунктом будет восстановлена, а значит, батальон получит возможность, как говорится, «видеть» и «слышать»...

Мария начала торопливо соединять концы оборванной линии. Вдруг неподалеку рванул снаряд — и Марию отбросило в сторону. Она подползла снова к проводу. Она торопилась, будто ожидая, что немцы снова пошлют сюда еще снаряд, однако почувствовала: ранена, пальцы ее больше не слушаются. Поняла: соединить линию руками она не сможет.

Полупослушной ладонью она пододвинула конец провода к лицу и взяла его в зубы. Затем, собрав последние силы, поползла к другому концу. Придвинула так же ладонью и его. Чуть передохнула, потом жадно, как бы боясь опоздать, взяла в рот и этот конец провода. И уже теряя сознание, Мария крепко, до металлического хруста сжала зубы.

...Связистку Крутихину, после того, как батальон выполнил свою задачу, выбив фашистов из хутора, нашла санитарка Полина Юницкая. В бессознательном состоянии Мария была доставлена в госпиталь.

...Прошли многие годы. Подруги встретились. Встреча состоялась в родном селе Полины Александровны Юницкой — Крушники на Мозырщине. Можно было бы встретиться на Урале, в Артемовском. Но Мария Афанасьевна сама предложила, несмотря на состояние здоровья, встретиться там, в белорусском селе. Ведь от этого села совсем недалеко хутор Малая Лешня. Тот самый хутор, отбить который у фашистов помогла в январе 1944 года связист, гвардии рядовой, кавалер ордена Отечественной войны I степени Мария Афанасьевна Крутихина.

П. Коверда

Сборник «Дочери Урала в солдатском строю». Свердловск, 1975.

Выбух на Іпе

З успамінаў А. Д. Коласа, былога камандзіра 1-га атрада Мазырскай партызанскай брыгады імя Аляксандра Неўскага

...Ціхая марозная раніца. Над заснежанымі куранямі ўюцца блакітныя дымкі. У «зімовых палацах» яшчэ спяць партызаны, якія ноччу вярнуліся з задання. Астатніх цягнула бліжэй да цяпла. Прымасціўшыся да агню, з атрыманымі нядаўна з Вялікай зямлі газетамі вядзе гутарку з ляснымі салдатамі камісар атрада Аляксандр Ганчар. У гэты час падбег ад'ютант камандзіра брыгады Аляксандра Жыльскага малады зграбны хлапец Пятро Гнедзька.

— Таварыш камандзір атрада, вас выклікае камбрыг!

Штаб брыгады знаходзіўся пры нашым першым атрадзе, і я праз хвіліну быў у зямлянцы камбрыга.

— Ідзём у апошні партызанскі бой. Разам з франтавікамі! Вось паслухай прадстаўніка штаба фронту, падпалкоўніка...

Камандзір падвёў нас да карты, разгорнутай на століку з бярозавых бярвенняў. Размова была кароткай, але грунтоўнай. Групе партызан даручалася разам з узводам лейтэнанта Шаўчэнкі падарваць чыгуначны мост на рацэ Іпа, прытоку Прыпяці. Да моста было кіламетраў дзесяць — дванаццаць.

Выйшлі з атрада, прайшлі адвячоркам вёску Слабаду. Хто на конях, а хто пешшу. Наперадзе ўзвод партызан, за імі група вайскоўцаў. Увайшлі ў Майсееўку, маю родную вёску. Вось і зыходны рубеж, на ўскраіне лесу. Да Загорын кіламетры тры, поле адкрытае, злева і справа — узвышшы, дзе, магчыма, прытаіўся вораг.

Раптам у неба ўзляцелі ракеты — адна, другая, трэцяя, і на нас абрушылася лавіна агню. Мы заляглі. Нябачныя кулі ўпіваліся ў снежную гару, падалі з дзікім іржаннем коні. Хтосьці застагнаў...

Відаць, гэтае месца немцы прыстралялі яшчэ завідна. Непадалёку разарвалася міна. Другая, трэцяя... Засвісталі над галовамі асколкі.

Мы не стралялі, каб не выдаць сябе, ды і не бачылі, куды страляць.

Ноч светлая, месячная... Калядныя маразы — дванаццатае студзеня. На белай снежнай коўдры выразна чарнеюць чалавечыя постаці, тыя, што павінны ўзарваць мост, і тыя, хто ўжо не ўстане ніколі.

Коні сталі вырывацца з рук і ўцякаць, падмінаючы пад сябе людзей. З'явілася многа параненых. Што рабіць? Палкоўнік сказаў, што наша заданне вельмі важнае для ажыццяўлення ўсёй Мазырскай аперацыі. Сам Ракасоўскі сочыць за яго ходам. А мэта — мост на Іпе.

Разам з Валодзем Лук'яновічам паўзём да лейтэнанта Шаўчэнкі. Ён трапіў пад забітага каня. Дапамаглі выбрацца. Прымаем рашэнне: адыходзіць назад на той узлесак, адкуль бралі кірунак на Загорыны. Прыйшлося да самага лесу паўзці па полі. У лесе развялі вогнішча, сталі перавязваць параненых, адаграваць ногі. Раптам штосьці завыла ўверсе — выбух, трэск галля. Гэта разарвалася варожая міна. Асколкі ад дрэва ўдарылі па твары Уладзіміра Лук'яновіча, палілася кроў. «Нічога не бачу... Няўжо вочы выбіла?»

Выйшаў са строю адважны партызанскі камісар, якому ішоў дваццаць трэці год... Пра яго гаварылі: «Лук'яновіч не ведае, што такое страх».

Раніцай прыехаў да нас той самы палкоўнік. Ён ужо ведаў, што мы не прайшлі. Не крычаў, не лаяўся. Сказаў, што былі звесткі, нібы ні ў Загорынах, ні навокал ворага няма. Аказалася, усё інакш... Трэба ісці на Іпу другім, партызанскім маршрутам. Назад праз Хамічкі.

Падмацаваўшыся ў вёсцы, пагрэўшыся, узялі курс на Прыпяць. За гадзіну былі ў Касцюковічах. «Вёска, а людзей не відаць...» — заўважылі вайскоўцы. «Тут лічаныя душы ў жывых засталіся. Каго параненымі, а ў боль-

шасці жывымі кідалі галаварэзы ў студні», — адказаў камісар атрада Ганчар.

Прайшлі Прыпяць. На лузе — глыбокі снег. Непадалёку і мост. Выслалі ў тым напрамку разведку. Паставілі задачу байцам і партызанам. Кожная група атрымала заданне: хто ідзе да моста, хто прыкрывае агнём.

Падрыўнікі — наперадзе. Злева, ззаду — дазоры. Здаецца, ніхто не дыхаў. Ступалі па глыбокім снезе ціха, асцярожна. Даволі блізка змаглі падысці да моста. Але гітлераўцы не спалі, яны пачалі шалёны абстрэл нашых груп. Асабліва моцны агонь быў злева і справа ад моста. Кляшчоў са сваёй групай папоўз да левага агнявога пункта. Камісар Аляксандр Ганчар узяў на сябе камандаванне другой групай, замяніў параненага Валодзю Лук'яновіча. Шаўчэнка са сваёй групай рухаўся следам за падрыўнікамі.

Агонь — галавы не падняць, а байцы ўпарта паўзуць да моста. Асабліва цяжка падрыўнікам, яны наперадзе.

Праходзіць нейкі час. Змаўкае адзін дзот, затым другі... Групы здолелі скрытна падпаўзці і закідаць іх гранатамі. Неўзабаве падрыўнікі ўжо пад мостам. Прайшло яшчэ некалькі хвілін, і ў перадсвітальнай зімовай імжы прагрымелі выбухі. Мост узляцеў у паветра. Заданне выканана... Над лесам, лугам пранеслася пераможнае партызанскае «ўра!».

Не ўсе вярнуліся з гэтай аперацыі. Вайна ёсць вайна. А насустрач ужо ішлі наступаючыя вайсковыя часці. Яны ўжо ведалі пра нашу баявую ўдачу і віншавалі з перамогай, частавалі хлебам, цыгарэтамі.

Іншыя групы партызан у гэты час разам з коннікамі 16-й кавалерыйскай дывізіі наступалі на Скрыгалаў, Асавец, Мазыр. Сустрэліся мы назаўтра, 14 студзеня 1944 г., на галоўнай плошчы вызваленага Мазыра. У той дзень быў мітынг пераможцаў і нямногіх жыхароў горада, што засталіся ў жывых. Незвычайны мітынг застаўся ў памяці кожнага з нас...

З ПАЛІТДАНЯСЕННЯ ПАМОЧНІКА НАЧАЛЬНІКА ПАЛІТАДДЗЕЛА ПА РАБОЦЕ СЯРОД КАМСАМОЛЬЦАЎ 61-Й АРМІІ ПАДПАЛКОЎНІКА ЧУЧУЕВА ПАМОЧНІКУ НАЧАЛЬНІКА ПАЛІТУПРАЎЛЕННЯ 1-ГА БЕЛАРУСКАГА ФРОНТУ ПА РАБОЦЕ СЯРОД КАМСАМОЛЬЦАЎ ПАДПАЛКОЎНІКУ НАСАЧОВУ АБ ГЕРОЙСКІХ ПОДЗВІГАХ КАМСАМОЛЬЦАЎ У БАЯХ ЗА МАЗЫР І КАЛІНКАВІЧЫ

...Мужественно и умело дрались за Мозырь комсомольцы соединения, где помощником начальника политотдела по комсомолу капитан т. Глацкий. Перед боем комсомольцы дивизии дали клятву завоевать почетное звание для дивизии, удостоить ее чести называться Мозырской. Свою клятву они с честью выполнили.

1. Первым ворвался в город со своим отделением комсомолец — мл. сержант Светиков. Из автомата он лично уничтожил трех немцев, а бойцы его отделения уничтожили более 20 немцев. Командир полка лично вынес благодарность т. Светикову и представил его к ордену «Красная Звезда».

2. Отличился в этом бою комсомолец-пулеметчик т. Паринов, который уничтожил из пулемета 9 немецких солдат. Впереди его шел комсомолец-сапер т. Ярошенко, который со своим товарищем обезвредил 15 немецких мин и прорезал на 16 метров проволочное заграждение противника, чем обеспечил быстрый проход бойцов непосредственно в город. За умелые действия тт. Паринов и Ярошенко награждены правительственными наградами.

3. Хорошо действовали в бою за г. Мозырь комсомольцы тт. Синько, который гранатой уничтожил немецкий пулемет с прислугой, за что награжден орденом «Красная Звезда», Алафердян, который уничтожил из автомата четырех немцев, Хакимов, комсорг роты... Он первым бросился на немцев и убил штыком двух немцев. В этом бою т. Хакимов пал смертью храбрых. Посмертно награжден орденом Отечественной войны II степени.

...Хорошо действовали в боях за г. Мозырь комсомольцы соединения, где помощником нач-ка политотдела по комсомолу капитан т. Остапенко. За отличие в боях более 50 комсомольцев награждены орденами и медалями СССР. Наиболее яркий подвиг совершил комсо-

молец-пулеметчик т. Хорьков, который в течение 8 дней находился непосредственно в боевых порядках передовых подразделений, из своего пулемета отбил 5 контратак противника, уничтожил более 30 немцев. За свои подвиги т. Хорьков награжден тремя орденами.

Когда наши подразделения ворвались в г. Мозырь, то противник пытался зайти с фланга... В разведку были посланы комсомольцы Пулегов и Елфутин, которые разведали силы противника и привели пять пленных немцев. Комсомольцы награждены орденами Славы III степени.

Помощник начальника политотдела 61-й армии по работе среди комсомольцев подполковник *Чучуев*

ЦАМА РФ. Ф. 233. Воп. 2374. Спр. 237. Л. 227, 228.

Падрыхтаваў да друку
У. Лемяшонак

БОИ НА УЛИЦАХ МОЗЫРЯ

Ожесточенный бой за Мозырь разгорелся еще на подступах к городу. Здесь немцы соорудили мощные укрепленные линии долговременного типа. Каждая деревня, каждая высота были превращены в сильные опорные пункты и узлы сопротивления.

Но стремительный удар наших воинов опрокинул все расчеты немцев. Первым в город в ночь на 14 января ворвался батальон капитана Мурашкина.

Немцы не ожидали стремительного удара наших бойцов, стали поспешно отходить, ведя редкий ружейный и автоматный огонь. Внезапность позволила бойцам быстро овладеть крайними домами. Гитлеровцы не успели оказать здесь серьезного сопротивления. Сооруженный ими на окраине бункер — дот был сразу же обойден взводом старшины Попова, и гарнизон этого дота, почуяв окружение, стал разбегаться.

В то время, как штурмовая группа батальона, овладев окраиной, вышла на Ленинскую улицу, на правом фланге из оврагов выступили бойцы роты Федорова. Рассредоточившись в цепь, они немедленно начали очистку города с юго-восточной стороны вдоль реки Припять. Точно так же действовали две другие роты на левом фланге с юго-западной стороны. Действия рот на флангах облегчили продвижение бойцов штурмовой группы, вскоре достигнувшей центра города — площади Свободы.

Здесь немцы попытались оказать сопротивление, главным образом с крыш и чердаков. Но их быстро снимали оттуда наши автоматчики. Особенно в этом отличился старший сержант Цуканов. С крыши одного трехэтажного здания строчил вражеский автоматчик. Цуканов незаметно пробрался двором, быстро влез по приставленной к дому лестнице на крышу и захватил немца в плен.

Около трех часов длилась очистка города от немцев.

Мозырь снова стал советским.

Майор *В. Светцов*

«Боевой призыв», 15 студзеня 1944 г.

ЗАГАД ВЯРХОЎНАГА ГАЛОЎНАКАМАНДУЮЧАГА ГЕНЕРАЛУ АРМІІ РАКАСОЎСКАМУ

Войска Белорусского фронта в результате умелого обходного маневра сегодня, 14 января, штурмом овладели областным центром Белоруссии городом Мозырь и крупным железнодорожным узлом и городом Калинковичи — важными опорными пунктами обороны немцев на полесском направлении.

В боях за овладение городами Мозырь и Калинковичи отличились войска генерал-лейтенанта Батова, генерал-лейтенанта Белова, генерал-лейтенанта Крюкова, генерал-майора Константинова, генерал-майора Иванова И. И., генерал-майора Алексеева, артиллеристы генерал-полковника артиллерии Казакова, генерал-майора артиллерии Бескина, генерал-майора артиллерии Игнатова, генерал-майора артиллерии Егорова, танкисты генерал-майора танковых войск Панова и летчики генерал-лейтенанта авиации Руденко.

В ознаменование одержанной победы соединения и части, наиболее отличившиеся в боях за освобождение городов Мозырь и Калинковичи, представить к присвоению наименований «Мозырских» и «Калинковичских» и к награждению орденами.

Сегодня, 14 января, в 21 час столица нашей Родины Москва от имени Родины салютует нашим доблестным войскам, освободившим города Мозырь и Калинковичи, двадцатью артиллерийскими залпами из двухсот двадцати четырех орудий.

За отличные боевые действия объявляю благодарность всем руководимым Вами войскам, участвовавшим в боях за освобождение городов Мозырь и Калинковичи.

Вечная слава героям, павшим в борьбе за свободу и независимость нашей Родины!

Смерть немецким захватчикам!

Верховный Главнокомандующий Маршал Советского Союза *И. Сталин*

14 января 1944 года (№ 59)

Франтавая песня аб Мазыры

У гады Вялікай Айчыннай вайны кампазітар Анатоль Новікаў і паэт-песеннік Леў Ашанін у гонар вызвалення абласнога цэнтра Мазыра ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў напісалі «Песню пра Мазыр».

Был в руках у немцев козырь,
Стала крепость, что гора.
«Неприступен город Мозырь», —
Говорила немчура.

Припев:
У нас орлы-ребята.
Гой! Гой! Гой!
С нами пушки, автоматы.
Гой! Гой! Гой!

Ночью темной и глубокой
Скрылись конники во мглу.
Ждали фрицы нас с востока,
Глядь, а мы у них в тылу.

Припев.

Вынимали мы недаром
Искрометные клинки,
Дали, дали фрицам жару
Под деревнею Прудки.

Припев.

Снова бит немецкий козырь.
Путь к победе недалек.
Расцветай, советский Мозырь,
Наш полесский городок.

Припев:
А у нас орлы-ребята.
Гой! Гой! Гой!
С нами пушки, автоматы.
Гой! Гой! Гой!

Героі Савецкага Саюза, якія загінулі пры вызваленні Мазыршчыны

Захараў Канстанцін Фёдаравіч (н. у 1919 г. у г. Іванава). Лётчык-знішчальнік, камандзір авіяэскадрыллі. Загінуў 13.1.1944 г. Пахаваны ў Мазыры на Кургане Славы.

З першых дзён вайны К. Ф. Захараў на фронце, удзельнічаў у абароне Масквы. Меў не адну перамогу ў паветраных баях, камандаваў эскадрылляй. У сакавіку 1942 г. за баявыя поспехі К. Ф. Захараў быў узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга. Потым былі баі на Курскай дузе, дзе яго самалёт узнімаўся ў паветра па 7—8 разоў у дзень.

21 ліпеня 1943 г. эскадрылля капітана Захарава вылецела на перахоп варожых бамбардзіроўшчыкаў у раёне Спаскага. Савецкія лётчыкі імкліва атакавалі ворага і збілі пяць самалётаў. За смеласць і знаходлівасць, праяўленыя ў баях на Курскай дузе, К. Ф. Захараву была ўручана яшчэ адна ўзнагарода — ордэн Айчыннай вайны I ст. Ён зрабіў 190 баявых вылетаў, удзельнічаў у 41 паветраным баі, збіў 15 варожых самалётаў. Удзельнічаў у вызваленні Варонежа, Арла, Белгарада, Лоева, Гомеля...

У студзені 1944 г. войскі Беларускага фронту разгарнулі наступленне ў напрамку на Мазыр. Гітлераўцы стварылі ў горадзе і на подступах да яго глыбокаэшаланіраваную сістэму абароны з міннымі палямі, драцянымі загародамі, вялікай колькасцю дотаў, дзотаў і траншэй. Кровапралітныя баі разгарнуліся на зямлі і ў небе.

13 студзеня капітан Захараў вёў у бой з ворагам чацвёрку чырваназорных ЯК-9. Разам з ім ляцелі лейтэнант І. І. Волкаў, малодшыя лейтэнанты Е. В. Тарасенкаў і М. П. Каўказскі. Буйная аўтакалона гітлераўцаў была выяўлена на захад ад Мазыра. Па камандзе Захарава лётчыкі пачалі граміць яе, зніжаючыся да брыючага палёту. Запалалі аўтамашыны. У разгар бою ў Захарава скончыліся боепрыпасы, ён пачаў імітаваць атакі. У час апошняга заходу на цэль самалёт вядучага быў падбіты варожым снарадам і загарэўся. Машына дрэнна слухалася пілота. Да свайго аэрадрома не дасягнуць, а сесці на тэрыторыю,

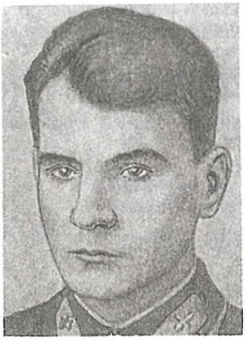

К. Ф. Захараў

Д. Калдыкараеў

М. М. Катаеў

І. Г. Лапін

занятую ворагам, азначала гібель або яшчэ горш — палон...

«Біце іх, браткі!» — крыкнуў на развітанне камандзір эскадрыллі сваім баявым сябрам, а сам накіраваў ахоплены полымем самалёт на скапленне варожых машын. Аглушальнай сілы выбух скалануў паветра...

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 2 жніўня 1944 г. капітану К. Ф. Захараву пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

На Мазырскім нафтаперапрацоўчым заводзе ён залічаны ў калектыў рамонтна-механічнага цэха завода, у гонар Героя Савецкага Саюза К. Ф. Захарава ўстаноўлена мемарыяльная дошка.

А. Ярохін

Калдыкараеў Джумагалы (н. у 1922 г. у Каракалпакіі) — радавы знішчальнага супрацьтанкавага дывізіёна. 27.10.1943 г. пад агнём праціўніка на падручных сродках першым пераправіўся цераз Днепр каля Камарына, захапіў апорны пункт, чым садзейнічаў фарсіраванню ракі свайму падраздзяленню. Захоплены ўчастак байцы ўтрымлівалі да пераправы ўсяго дывізіёна.

Загінуў пры вызваленні Мазыршчыны 26.1.1944 г. Пахаваны ў Мазыры на Кургане Славы.

Катаеў Міхаіл Максімавіч (н. 5.12.1903 г. у Паўладарскай вобл.) — старшына, камандзір разліку супрацьтанкавага ружжа. 27.9.1943 г. у ліку першых фарсіраваў Днепр каля в. Ніўкі Брагінскага р-на і агнём з ПТР забяспечыў пераправу 7-га знішчальнага супрацьтанкавага дывізіёна 7-га гвардзейскага кавалерыйскага корпуса.

Загінуў 26.1.1944 г. пры вызваленні Мазыршчыны. Пахаваны ў Мазыры на Кургане Славы. Яго імем названа вуліца.

Лапін Іван Георгіевіч (н. 6(19).12. 1916 г. у в. Пешава (цяпер Лапіна) Кастрамской вобл. у сялянскай сям'і). Скончыў 6 класаў, працаваў трактарыстам у калгасе. У Чырвонай Арміі ў 1927—1939 гг. і з 1941 г. Скончыў курсы малодшых лейтэнантаў. На фронце з лютага 1942 г. Камандзір мінамётнай батарэі 56-га гвардзейскага кавалерыйскага палка.

У час наступлення на в. Альшанае агнём яго батарэі было знішчана 7 варожых гармат, 2 мінамёты. 3.10.1943 г. заглушыў агонь 5 варожых батарэй, што забяспечыла паспяховае фарсіраванне нашым войскам р. Брагінка, знішчыў больш як 120 ворагаў. Загінуў 12.1.1944 г. каля в. Прудок пры наступленні нашых войск на Мазыр.

Пахаваны на плошчы Працы ў Гомелі. Яго імя носіць вёска, дзе ён нарадзіўся, і вуліца ў Гомелі.

Няжноў Валянцін Сцяпанавіч (н. 31.5.1915 г. у г. Ленінград) — старшы лейтэнант, камандзір падраздзялення сувязістаў 29-га палка 12-й гвардзейскай стралковай дывізіі. 29.9.1943 г. у ліку першых фарсіраваў Днепр каля в. Глушэц Лоеўскага р-на. Сувязісты

В. С. Няжноў

А. А. Рыжкоў

Р. М. Ціханаў

М. І. Шмаргун

пад яго камандаваннем праклалі тэлефонную лінію і ўстанавілі сувязь з захопленым плацдармам. У ходзе баёў на пераправе некалькі разоў падымаў байцоў у атаку.

Загінуў пры вызваленні Мазыршчыны 24.1.1944 г. Пахаваны ў Мазыры, дзе яго імем названа вуліца.

Рыжкоў Антон Андрэевіч (н. 5.3.1920 г. у Варонежскай вобл.) — ст. лейтэнант, камандзір роты 29-га палка 12-й гвардзейскай стралковай дывізіі. На фронце з першых дзён вайны. Праявіў выключную мужнасць і гераізм пры вызваленні Беларусі восенню 1943 г. Загінуў 28.1.1944 г. Узнагароджаны ордэнам Леніна, двума ордэнамі Чырвонага Сцяга. Яго імем названа вуліца ў горадзе. Пахаваны на Кургане Славы ў Мазыры.

Ціханаў Рыгор Мацвеевіч (н. 10.4.1912 г. у Какчатаўскай вобл.) — лейтэнант, удзельнік савецка-фінляндскай вайны. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны — на фронце, камандзір эскадрона 62-га кавалерыйскага палка 16-й гвардзейскай дывізіі. 28 верасня 1943 г. у раёне в. Ніўкі Брагінскага р-на эскадрон Ціханава пад агнём ворага на падручных сродках пераправіўся цераз Днепр, захапіў плацдарм і ўтрымліваў яго да падыходу асноўных сіл. Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Аляксандра Неўскага, Чырвонай Зоркі.

Загінуў 13.2.1944 г. Пахаваны ў Мазыры на Кургане Славы. Яго імем названа вуліца ў горадзе.

Шмаргун Мікалай Іванавіч (н. 19.2.1913 г. у Луганскай вобл.) — камандзір разліку супрацьтанкавага ружжа. Вызначыўся 27 верасня 1943 г. пры пераправе цераз Днепр у Брагінскім р-не. У час высадкі на бераг плыт быў разбіты, дэсантнікі на чале са Шмаргуном на падручных сродках дабраліся да берага і закідалі гранатамі варожыя траншэі, што садзейнічала фарсіраванню ракі іншымі падраздзяленнямі.

Памёр ад ран 30.1.1944 г. Пахаваны на Кургане Славы ў Мазыры.

В. Шур

Мазырскія вайсковыя злучэнні і часці

За вызваленне Мазыра ў ходзе Калінкавіцка-Мазырскай аперацыі 1944 г. загадам Вярхоўнага Галоўнакамандуючага ад 15 студзеня ганаровае найменне «Мазырскіх» атрымалі 18 злучэнняў і часцей 61-й арміі і 16-й паветранай арміі Беларускага фронту:

55-я стралковая дывізія (камандзір — палкоўнік М. М. Заіюльеў),

415-я стралковая дывізія (камандзір — палкоўнік П. І. Машчалкоў),

3-я гвардзейская кавалерыйская дывізія (камандзір — генерал-маёр М. Д. Ягадзін),

4-я гвардзейская кавалерыйская дывізія (камандзір — генерал-маёр Г. І. Панкратаў),

14-я гвардзейская кавалерыйская дывізія (камандзір — палкоўнік Г. П. Коблаў),

17-я гвардзейская кавалерыйская дывізія (камандзір — генерал-маёр П. Т. Курсакоў),

15-я гвардзейская кавалерыйская дывізія (камандзір — генерал-маёр І. Т. Чаленка),

6-я артылерыйская дывізія прарыву (камандзір — генерал-маёр А. С. Біцюцкі),

234-я знішчальна-авіяцыйная дывізія (камандзір — палкоўнік Е. З. Тананашвілі),

145-ты гвардзейскі знішчальны супрацьтанкавы полк (камандзір — палкоўнік С. Ф. Лобыраў),

1816-ты самаходна-артылерыйскі полк (камандзір — падпалкоўнік К. П. Рыжанкоў),

6-ты гвардзейскі мінамётны полк (камандзір — палкоўнік Н. М. Мурзаеў),

7-мы гвардзейскі мінамётны полк (камандзір — маёр Парфір'еў),

79-ты гвардзейскі знішчальна-авіяцыйны полк (камандзір — маёр М. Е. Нядзелька),

519-ы знішчальна-авіяцыйны полк (камандзір — маёр К. М. Мурыга),

810-ты асобны рэактыўны артылерыйскі дывізіён (камандзір — маёр С. Е. Салаўёў),

20-ты асобны агнямётны батальён (камандзір — маёр М. Н. Сакалоў),

344-ты інжынерны батальён (камандзір — капітан Г. В. Дзёмін).

Смутак і гнеў

Савецкі салдат, уступіўшы на беларускую зямлю, амаль паўсюдна сустракаў жахлівы малюнак: разбураныя і спаленыя гарады і вёскі, абяздоленыя і замардаваныя людзі, шматлікія ахвяры акупацыйнага рэжыму. Ён стаў сведкам фашысцкага генацыду. Сэрца яго перапаўнялі смутак і гнеў. У той жа час савецкі воін станавіўся і першай «надзвычайнай камісіяй», фіксуючы для сваіх сучаснікаў і нашчадкаў па свежых слядах карціну злачынстваў.

Эмацыянальнае ўздзеянне гэтых дакументаў, падчас не зусім умела складзеных, іх сапраўднасць узмацняюцца тым, што побач з подпісам воіна стаяў подпіс непасрэднага відавочцы злачынстваў гітлераўскіх катаў. Савецкі салдат і вызвалены ім жыхар Беларусі пісалі праўду, ні ў чым не пакрывіўшы душой, праўду-вырак, праўду-папярэджанне.

Вось адзін з першых актаў, складзеных у той час.

АКТ АБ ЗЛАЧЫНСТВАХ НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ АКУПАНТАЎ У в. ПРУДОК МАЗЫРСКАГА РАЁНА

13 января 1944 года

Мы, нижеподписавшиеся жители села Прудок Мозырского района Полесской области Кудрис Кирилл Владимирович, Пугаченко Кондрат Емельянович, Смолянина Полина Кирилловна и представители Политотдела Н-ского соединения гвардии майор Рувинсей В. С., капитан Белкин Р. С., составили настоящий акт на чинимые зверства, грабеж и разрушения в с. с. Прудок, Костюковичи и Казимировка Мозырского района Полесской области немецко-фашистскими оккупантами.

1. В с. Прудок фашистские мерзавцы расстреляли ни в чем невинных 17 граждан села. В числе расстрелянных бывший парторг сельсовета Леонов Карп 32 года, Леонов Григорий 30 лет, бывш. председатель колхоза Мельник Василий 45 лет, колхозник, Пашковская Домна 40 лет, колхозница. Они расстреляли ее только за то, что она напоила водой проходивших партизан. Пашковскую Лидию 18 лет немцы расстреляли за то, что население села не собралось в немецкую комендатуру, и т. д.

Немцы угнали на каторгу в Германию 70 молодых юношей и девушек. За время пребывания в селе гитлеровские мерзавцы ограбили почти всех жителей села. Они забрали 300 голов рогатого скота, 320 свиней, 100 овец, 50 лошадей, птицы более 600 шт. Эти мерзавцы разрушили и спалили много новых колхозных построек: сеновал, конюшню, 2 льносушилки, бойню, коровник и много других.

2. Фашистские палачи полностью спалили с. Костюковичи, т. е. 220 дворов.

Из жителей эти бандиты отобрали 40 семейств, женщин и детей всего 120 чел. и бросили их в колодцы живьем, после чего колодцы забрасывали гранатами. Фашистские поджигатели это сделали только за то, что партизаны убили предателя-старосту. В этом селе бандиты ограбили все население. Забрали 50 лошадей, 80 волов, 150 коров, 150 свиней, 130 овец и много другого колхозного добра и имущества колхозников.

3. Летом 1943 года фашистские каратели ворвались в с. Казимировка, согнали всех жителей в дома и сараи, закрыли и зажгли всех жителей около 600 чел. и более 140 дворов. Отдельные граждане села пытались вырваться из пламени, но мерзавцы их расстреливали и опять бросали в огонь. Все имущество жителей немцы забрали. Такое неслыханное зверство немцы совершили только за то, что подозревали жителей села в поддержке партизанам.

ЦАМА РФ. Ф. 233. Воп. 2374. Спр. 20. Л. 10—12.

Падрыхтаваў да друку
У. Лемяшонак

Зеніткі білі трапна

Пасля вызвалення Мазыр яшчэ паўгода заставаўся прыфрантавым горадам. Лінія фронту праходзіла па р. Пціч за некалькі дзесяткаў кіламетраў. Вызваленая ў выніку Калінкавіцка-Мазырскай аперацыі тэрыторыя стала плацдармам для сканцэнтравання сіл 1-га Беларускага фронту пры падрыхтоўцы аперацыі па поўным вызваленні Беларусі.

Па меры набліжэння летняй аперацыі ўсё большым станавіўся паток эшалонаў з жывой сілай і тэхнікай, якія рухаліся да чыгуначнага вузла Калінкавічы. Станцыі Калінкавічы і Мазыр былі канечнымі пунктамі чыгункі, бліжэйшымі да фронту. Войскі і тэхніка рухаліся таксама па аўтагужавой пераправе цераз Прыпяць. Значэнне чыгуначнага вузла і станцый, пераправы добра разумела германскае камандаванне. Нямецкая авіяцыя вясной і летам 1944 г. бесперапынна бамбіла гэтыя камунікацыі.

27 сакавіка 1944 г. на абарону чыгуначнай станцыі Мазыр, чыгуначнага моста і аўтамагістралі цераз Прыпяць заступіў 546-ты зенітна-артылерыйскі полк малога калібру, якім камандаваў падпалкоўнік Лужанскі. Баявую задачу выконвалі тры дывізіёны пад камандаваннем капітанаў Авяркова і Звягіна, старшага лейтэнанта Куншэнкі. Яны мелі на ўзбраенні малакаліберныя 37-міліметровыя зенітныя гарматы. Значную частку асабовага складу палка складалі дзяўчаты-зенітчыцы. Яны стойка пераносілі ўвесь цяжар вайны, праяўлялі вялікую мужнасць, вытрымку і пільнасць. 5 красавіка 1944 г. быў адбіты першы налёт нямецкіх бамбардзіроўшчыкаў, а хутка збіты і варожы самалёт, далёка не апошні.

У маі, асабліва ў чэрвені налёты сталі больш інтэнсіўнымі. Вельмі цяжкімі былі дні 5 і 6 чэрвеня, калі на чыгуначны мост вораг налятаў тройчы, скінуў не адзін дзесятак авіябомб. Дзякуючы дакладным дзеянням зенітчыкаў мост застаўся непашкоджаным. Пад камандаваннем Звягіна, Кірбяцьева, Барысенкі і Герасімава вызначыліся многія зенітчыкі, у тым ліку Дубіна, Максіменка, Белабародаў, Яжкулава, Мартыненка, Слесарэнка, Дакучай, Валікава і многія іншыя.

На працягу красавіка — мая — чэрвеня 1944 г. полк адбіў 46 налётаў варожай авіяцыі на Мазыр, 58 воінаў-зенітчыкаў былі ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі. Смерцю храбрых загінулі чырвонаармейцы Лысенка, Грыгаран, Голуб, Кулаева, Башкірава.

Т. Піліпчук

Подзвіг на беларускай зямлі

Ахметаў Фатула (н. 19.4.1918 г. у кішлаку Кулангір, Таджыкістан) — ст. сяржант, камандзір разліку супрацьтанкавага ружжа, Герой Савецкага Саюза. На фронце з 1941 г. Вызначыўся пры вызваленні Палескай вобласці. Загінуў 30.7.1944 г. у Польшчы, каля г. Сядлец.

У той дзень 12 лютага 1944 г. вораг усімі сіламі імкнуўся выбіць нашы падраздзяленні з рубяжа перад Прыпяццю. Некалькі атак фашыстаў адбілі воіны часці, у якой служыў старшы сяржант Фатула Ахметаў. Але гітлераўцы пры падтрымцы танкаў зноў пайшлі ў контратаку, імкнучыся прарвацца на ўчастку Перадрэйка — Шастовічы. Артылерыйскага прыкрыцця нашай пяхоты не было, галоўны цяжар адбіцця танкаў лёг на бранябойшчыкаў.

Да пачатку бою Ахметаў са сваім разлікам супрацьтанкавага ружжа выбраў выгадную пазіцыю, выкапаў і замаскіраваў акоп. На іх ішла галаўная варожая машына, якая бесперапынна пасылала з гарматы снарад за снарадам. Ахметаў прыціх у акопе, стараючыся не выдаць сябе. Вось яно, рашаючае імгненне — стрэл, яшчэ адзін — і варожая машына спынілася, паказаўся дымок, потым полымя... Аўтаматчыкі, якія рухаліся ўслед за прыкрыццём яе брані, спыніліся, залеглі, на іх абрушыўся агонь пяхоты. Яшчэ некалькі разоў яны імкнуліся прарвацца да пазіцыі батальёна, але ўсё было дарэмна.

Яго шлях па вогненных дарогах вайны ляжаў далей на захад. Ужо ачышчана ад фашысцкай нечысці ўся беларуская зямля, наперадзе ляжала Польшча. Адзін з баёў каля польскага горада Сядлец стаў апошнім для Фатулы Ахметава. Ён са сваім разлікам захапіў варожы дзот і знішчыў засеўшых у ім гітлераўцаў, што забяспечыла поспех усяму наступаючаму падраздзяленню нашых байцоў. А хутка ён быў смяротна паранены і праз некалькі гадзін памёр. Так салдат і не даведаўся, што за мужнасць і гераізм, праяўленыя пры вызваленні Мазырскага раёна, яму прысвоена званне Героя Савецкага Саюза. Дзве весткі — адна сумная, другая радасная — пайшлі ў далёкі кішлак Кулангір амаль адначасова...

Н. Салаўёў

Праз дваццаць гадоў

З успамінаў А. М. Міцуры

У снежні 1943 г. наш партызанскі атрад быў уключаны ў склад 415-й стралковай дывізіі. Мяне залічылі ў 1326-ты полк радавым і прызначылі першым нумарам кулямёта.

12 студзеня 1944 г. наша падраздзяленне атрымала задачу наступаць у напрамку Мазыра. Ішлі па лесе. 13 студзеня раніцай занялі пазіцыю ў раёне вёсак Раеўскія — Пянькі — Булаўкі. Хутка пачаўся бой. Вораг адчайна супраціўляўся, мы рухаліся наперад павольна, з вялікай цяжкасцю. Агонь праціўніка не даваў падняцца. Я з кулямётам знаходзіўся на правым флангу падраздзялення, паміж вёскамі Раеўскія — Булаўкі. Камандзір загадаў: «Міцура, правы фланг адкрыты. Агонь туды!» Удалечыні быў бачны горад, увесь у полымі пажараў і дыме.

У 23.40 13 студзеня я са сваім узводам увайшоў у Мазыр. Плошча была запоўнена нашымі салдатамі. На даху трохпавярховага дома яшчэ вісеў нямецкі сцяг. Было светла, гарэлі дамы. Удалечыні гарэў і драўляны мост цераз Прыпяць. Адзін з камандзіраў загадаў зняць варожы сцяг. І раптам прагрымеў выбух, трохпавярховага дома як не было. Перад адступленнем фашысцкія вылюдкі замініравалі яго. Каля 30 байцоў было паранена і забіта.

Немцы адступілі ў бок Пхова і працягвалі абстрэльваць горад з гармат, які быў густа замініраваны. Падраздзяленні рухаліся па вуліцы Пралетарскай след у след, каб не падарвацца. Ноччу прыбылі ў вёску Прудок. Разведка данесла, што немцы ў Мерабелі, Загорынах і Касцюковічах.

14 студзеня 1944 г. у 5 гадзін раніцы спыніліся на ўскрайку лесу перад вёскай Касцюковічы, акапаліся. Капаць было вельмі цяжка, акопы адразу напаўняліся вадой. Атрымалі боепрыпасы, падрыхтаваліся да бою. Патроны нам выдавалі трасіруючыя, немцы добра бачылі, адкуль я вяду агонь. Выбух... Мяне параніла. Трацячы прытомнасць, убачыў над сабою твар камандзіра: «Міцура, ты будзеш жыць! Я прадставіў цябе да ўзнагароды».

Узнагарода — ордэн Славы III ступені знайшла мяне толькі ў 1964 г., роўна праз дваццаць гадоў.

Усходы на папялішчы

Страшэнны малюнак разбурэнняў пакінуў вораг у Мазыры і раёне пасля 29 месяцаў акупацыі. У горадзе фашысты разбурылі мноства будынкаў. Адступаючы, яны знішчылі ўсе прамысловыя прадпрыемствы: заводы «Чырвоны Кастрычнік», «Пралетарый», «Пхоў», піўзавод, мясакамбінат, хлебазавод, старую і новую электрастанцыі, прадпрыемствы мясцовай прамысловасці і прамкааперацыі, усе культурныя і лячэбныя ўстановы. З 11 школ фашысты разбурылі 9, знішчылі дзве багатыя бібліятэкі. На дзень вызвалення ў Мазыры засталося толькі 4,7 тыс. жыхароў.

На тэрыторыі Мазырскага раёна гітлераўцы поўнасцю знішчылі машынна-трактарныя станцыі, грамадскія пабудовы калгасаў і саўгасаў, а таксама амаль усе клубы, школы і бальніцы. З 93 вёсак 36 былі спалены амаль поўнасцю і 10 на 50—75 працэнтаў. Толькі на тэрыторыі Скрыгалаўскага сельсавета было разбурана больш як 800 жылых пабудоў, а па Мазырскім раёне — 2668 (у межах да 1956 г.).

У жыхароў Казіміраўскага, Скрыгалаўскага і Слабадскога сельсаветаў гітлераўцы адабралі 1897 кароў, 339 коней, 1545 свіней, 3146 авечак. Такое ж рабаванне насельніцтва праводзілася і ў іншых сельсаветах.

З першых дзён вызвалення ў асноўным з былых партызан і падпольшчыкаў былі сфарміраваны кіруючыя партыйныя і камсамольскія органы, адноўлены мясцовыя Саветы, сталі функцыяніраваць грамадскія арганізацыі. Усе намаганні былі накіраваны на ўсебаковую дапамогу фронту і аднаўленне разбуранай акупантамі народнай гаспадаркі.

У першую чаргу была адноўлена работа чыгункі. У Мазыры была пушчана піларама, наладжана вытворчасць сельскагаспадарчага інвентару і прадметаў хатняга ўжытку.

Праз два тыдні пасля вызвалення Мазыра ў горадзе была адноўлена гарадская электрастанцыя. Яшчэ раней аднавіў работу хлебазавод. Праз 20 дзён пачаў працаваць водаправод. Хутка была адноўлена і фабрыка індывідуальнага пашыву, якая да 1 студзеня 1945 г. дала прадукцыі больш чым на мільён рублёў у тагачасных цэнах. 23 студзеня

Руіны будынка Палескага абкама партыі. 1944

Дэлегацыя з Ульянаўска. 1944

1944 года рабочыя прамысловай арцелі «Молат» прыступілі да выканання важнага задання: у тэрміновым парадку трэба было даць насельніцтву Мазыра і раёна 900 вёдзер і 400 леек.

Дзякуючы самаадданай працы ў Мазыры была адбудавана мэблевая фабрыка «Прафінтэрн», закончана аднаўленне Пхоўскага лесазавода.

Значную дапамогу жыхарам Мазыра і Мазырскага раёна ў аднаўленчых работах аказвалі воіны 61-й арміі. Яны аднаўлялі дамы, ачышчалі зямлю ад мін. У паходных кузнях двух кавалерыйскіх карпусоў рамантавалі сельскагаспадарчы інвентар. Частка выбракаваных армейскіх коней была перададзена калгасам і саўгасам. У сваю чаргу мясцовыя жыхары аказвалі дапамогу воінам у аднаўленні дарог і мастоў.

Аднаўляць народную гаспадарку вызваленых раёнаў дапамагала ўся краіна. У маі 1944 г. Ульянаўская вобласць РСФСР узяла шэфства над Палескай вобласцю. Калектывы прадпрыемстваў Ульянаўска прыслалі ў Мазыр прамысловае абсталяванне, пісьмовыя прылады, наглядныя дапаможнікі і неабходнае абсталяванне для школы, інвентар для дзіцячых садкоў. На работу ў Мазыр былі прысланы настаўнікі.

Для вызначэння аб'ёму дапамогі ў Мазыр прыехала дэлегацыя з Ульянаўскай вобласці. Члены дэлегацыі пабывалі ў сёлах, з душэўным пачуццём рэагавалі на мясцовыя патрэбы. У хуткім часе ў раён сталі паступаць трактары і запасныя часткі. З Ульянаўскай вобласці прыязджалі інжынеры і тэхнікі, якія дапамагалі рыхтаваць механізатарскія кадры. Першымі трактарыстамі часта станавіліся жанчыны, таму што мужчыны былі на фронце. Трактароў яшчэ не хапала,і на веснавой сяўбе 1944 г. шмат дзе выкарыстоўвалі коней, валоў і нават кароў.

Працоўныя раёна аказвалі дзейсную дапамогу савецкім войскам, якія наносілі знішчальныя ўдары па ворагу. У лютым 1944 г. па пачыну калгаснікаў калгаса імя Варашылава пачаўся збор грошай на эскадрыллю баявых самалётаў «Палескі партызан». У сакавіку — красавіку было сабрана і ўнесена ў фонд Савецкай Арміі 475 тыс. руб. і 35,9 тыс. руб. аблігацыямі дзяржаўных пазык. Калектыў рабочых і служачых мазырскай прамысловай арцелі «Молат» на агульным сходзе 25 сакавіка 1944 г. уключыўся ў перадмайскае спаборніцтва, каб сваёй ударнай працай дапамагчы Чырвонай Арміі разграміць ворага. Калектыў абавязаўся выканаць красавіцкі план на 155, а гадавы на 140 працэнтаў, павысіць прадуктыўнасць працы на 15 працэнтаў.

Прадпрыемствы, калгасы і арганізацыі шэфствавалі над ваеннымі шпіталямі. Шэфы збіралі для параненых воінаў прадукты і паліва. Актывісты Чырвонага Крыжа, у асноўным жанчыны, дзяжурылі ля ложкаў цяжкапараненых і хворых воінаў, рамантавалі і мылі бялізну, праводзілі з ранеными воінамі гутаркі, чыталі газеты. Сіламі абласнога тэатра, ансамбля песні і танца ў шпіталях даваліся канцэрты.

У Мазыры мясцовыя актывісты арганізоўвалі сустрэчы прыбыўшых параненых на вакзалах, аказвалі садзейнічанне ў іх перавозцы ў шпіталі, падтрыманні дабрабыту і парадку ў палатах, мыцці і рамонце бялізны. Ля ложкаў параненых у асноўным дзяжурылі жанчыны.

На працягу 1944 г. насельніцтва Мазыра адпрацавала на нядзельніках па

аднаўленні роднага горада 31 тысячу 825 чалавека-дзён.

Праз два тыдні пасля вызвалення Мазыра пачаліся заняткі ў чатырох пачатковых і дзвюх сямігадовых школах. Пачаў працаваць дзіцячы дом, у якім выхоўвалі 150 сірот. Адноўлена было педагагічнае вучылішча. А ў лютым 1944 г. урад Беларусі прыняў пастанову аб адкрыцці ў Мазыры настаўніцкага інстытута. У пачатку красавіка там пачаліся заняткі.

Аднаўляючы разбураную ворагам народную гаспадарку, працоўныя Мазыра і раёна да канца вайны аказвалі рознабаковую дапамогу фронту. Яны ўнеслі свой уклад у справу дасягнення канчатковай перамогі над гітлераўскай Германіяй. Пасля перамогі ўся ўвага і намаганні насельніцтва былі накіраваны на аднаўленне і далейшае развіццё народнай гаспадаркі. І яно ішло хуткімі тэмпамі.

А. Васько

Савецкая ўлада вяртаецца

Увесь студзень 1944 года ішлі ўпартыя баі за вызваленне Мазыршчыны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Да канца чэрвеня Асавецкі і Скрыгалаўскі сельскія Саветы знаходзіліся на лініі фронту, якая праходзіла за 35—40 кіламетраў ад Мазыра па рацэ Прыпяць. Гэта перашкаджала аднаўленню народнай гаспадаркі пастаяннымі налётамі варожай авіяцыі, высокай сканцэнтраванасцю войск у прыфрантавой паласе. Амаль тры тысячы мужчын, якія ў ваенныя гады жылі ў вёсках, разам з часткаю партызан брыгады імя Аляксандра Неўскага былі мабілізаваны ў Чырвоную Армію.

З ліку моладзі дапрызыўнага ўзросту і былых воінаў, дэмабілізаваных па раненні, ваенкаматамі і арганізацыямі ДТСААФ былі сфарміраваны ваенізаваныя атрады па размініраванні вызваленай тэрыторыі раёна і брыгады па будаўніцтве прымітыўных грамадскіх пабудоў і жылля для сем'яў загінуўшых на фронце.

На працягу студзеня 1944 года ў Мазыры і ў Мазырскім раёне распачалі дзейнасць усе Саветы, ад абласнога да сельскіх, а да вясны ва ўсіх населеных пунктах былі адноўлены калгасы, сістэма сувязі, установы народнай асветы, гандлю і іншыя службы.

Аб актыўнай, напружанай рабоце органаў Савецкай улады на вызваленай ад ворага Мазыршчыне сведчаць архіўныя дакументы, што прыводзяцца ніжэй.

ПАСТАНОВА ПАЛЕСКАГА АБЛСАВЕТА ДЭПУТАТАЎ ПРАЦОЎНЫХ

г. Мазыр *21 студзеня 1944 г.*

Об открытии питательных пунктов для возвратившихся граждан из тыла противника.

Исполком областного Совета депутатов трудящихся постановляет:

1. Открыть два питательных пункта: первый — питательный пункт при Калинковичском горторге; второй — при горторге г. Мозыря для питания граждан, возвратившихся из тыла противника. Отпустить по одной тонне зерна, по центнеру крупы и по одной тонне картофеля для общего питания.

2. Норму хлеба установить по 200 грамм на одного человека на обед и ужин.

...5. Отпуск обедов и ужинов производить по списку, проверяя документы.

Председатель исполкома облсовета *В. Леденев*

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 172. Воп. 2. Спр. 1. Л. 1.

№ 1

АБАВЯЗКОВАЯ ПАСТАНОВА МАЗЫРСКАГА ГАРАДСКОГА ВЫКАНАЎЧАГА КАМІТЭТА ДЭПУТАТАЎ ПРАЦОЎНЫХ

28 студзеня 1944 г.

Все руководители учреждений и владельцы домов к 28 января 1944 г. обязаны: очистить от мусора находящиеся в их ведении дворы и прилежащие тротуары.

Впредь содержать их в надлежащей чистоте. Для очистки площадей и прочих мест мобилизовать все трудоспособное население гор. Мозыря сроком три дня. Обязать нач. гор. милиции обеспечить выполнение настоящего постановления, впредь взять под контроль милиции соблюдение чистоты в городе.

Председатель исполкома Мозырского городского Совета депутатов трудящихся *Король*

Секретарь исполкома Мозырского городского Совета депутатов трудящихся *Красюк*

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 112. Воп. 3. Спр. 9. Л. 24.

РАШЭННЕ № 1
ВЫКАНКАМА МАЗЫРСКАГА РАЁННАГА САВЕТА ДЭПУТАТАЎ ПРАЦОЎНЫХ

На першым пасяджэнні выканаўчага камітэта Мазырскага раённага Савета дэпутатаў працоўных 9 лютага 1944 года былі прызначаны на адказныя пасады адноўленых органаў Савецкай улады ў раене:

загадчыкам зямельнага аддзела — Ганчар Аляксандр Сямёнавіч
загадчыкам аддзела адукацыі — Бабовіч Аляксандр Данілавіч
загадчыкам аддзела аховы здароўя — Ржавуцкая Алена Баляславаўна
загадчыкам аддзела сацыяльнага забеспячэння — Лузан Пётр Макаравіч
загадчыкам аддзела гандлю — Пальчэўскі Васіль Ігнатавіч
загадчыкам фінансавага аддзела — Рэвут Іван Васілевіч
загадчыкам дарожнага аддзела — Гаруля Аляксандр Сямёнавіч
загадчыкам агульнага аддзела выканкама — Раеўскі Іван Паўлавіч
раённым інспектарам ЦСУ — Прус Аляксей Мікалаевіч
народным суддзёй раёна — Кадзякоў Мікалай Васілевіч.

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 59. Воп. 2. Спр. 1.

РАШЭННЕ № 18
ВЫКАНКАМА МАЗЫРСКАГА РАЁННАГА САВЕТА ДЭПУТАТАЎ ПРАЦОЎНЫХ

22 лютага 1944 г.

Об открытии детского дома в Мозырском районе.

Исполком Мозырского районного Совета депутатов трудящихся решил:

1. Открыть районный дом для детей-сирот в деревне Слобода Слободского сельсовета.

2. Обязать председателя Слободского сельсовета тов. Пешко А. Е. и председателей колхозов обеспечить подбор помещений для детского дома.

Выделить необходимое количество рабочих для ремонта и подготовки детского дома. Назначить срок открытия дома к 5 марта 1944 года.

3. Предложить председателю Скрыгаловского сельсовета обеспечить детдом топливом и тягловой силой.

4. Обязать районо подобрать работников и воспитателей детского дома.

Председатель Мозырского райисполкома *Жильский*
Секретарь Мозырского райисполкома *Пивоваров*

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 59. Воп. 2. Спр. 1. Л. 21.

РАШЭННЕ МАЗЫРСКАГА ГАРАДСКОГА ВЫКАНАЎЧАГА КАМІТЭТА ДЭПУТАТАЎ ПРАЦОЎНЫХ

19 красавіка 1944 г.

О восстановлении жилфонда и коммунальных предприятий г. Мозыря.

Ход восстановления жилфонда Мозыря и предприятий городского коммунального хозяйства за последнее время из-за отсутствия рабочей силы проводится крайне неудовлетворительно, коммунальные предприятия пускаются в эксплуатацию с большими опозданиями, с рядом недоделок... Городское хозяйство находится в исключительно запущенном состоянии...

Мозырский городской исполнительный комитет депутатов трудящихся решил:

...Просить облисполком для восстановления областного города мобилизовать с области следующее количество рабочих специальностей: плотников — 120, столяров — 40, печников — 25, штукатуров — 30, разнорабочих — 100...

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 112. Воп. 3. Спр. 6. Л. 40.

З ПРАТАКОЛА ПАСЯДЖЭННЯ МАЗЫРСКАГА ГАРВЫКАНКАМА

11 мая 1944 г.

...До войны в гор. Мозыре было 11 школ, из них 4 средние, 6 неполных средних и 1 начальная школа. Они охватывали обучением 3340 учащихся. За время войны все школьное имущество растащено и разграблено, а сами школьные здания приведены в негодное состояние, за исключением двух. 9 зданий требуют ремонта. В настоящее время под школы приспособлено 6 зданий. 4-я бывшая и 7-я школы требуют капитального ремонта.

Детсад и школа на Пхове требуют текущего ремонта. Всего в 1944/1945 учебном году должно работать 8 школ: из них 3 средние, 3 неполные средние и 2 начальные. Всего они должны охватить обучением 2500 учащихся.

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 172. Воп. 2. Спр. 3. Л. 111.

З ПРАТАКОЛА ПАСЯДЖЭННЯ МАЗЫРСКАГА ГАРВЫКАНКАМА

13 чэрвеня 1944 г.

...1943/1944 учебный год в Мозыре начался в феврале 1944 года после освобождения от немецко-фашистских захватчиков. В самый короткий срок были восстановлены первые школы. Особо проявил себя учительский коллектив СШ № 1 и 2-й неполной средней школы. В настоящее время в городе работает 6 школ, в них обучается 954 учащихся. Повторили и усвоили программу 778 учащихся, 88 получили работу на лето и 89 оставлены на повторный год...

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 172. Воп. 2. Спр. 3. Л. 138.

РАШЭННЕ № 380 ВЫКАНКАМА МАЗЫРСКАГА РАЁННАГА САВЕТА ДЭПУТАТАЎ ПРАЦОЎНЫХ

29 кастрычніка 1944 г.

О бытовом устройстве инвалидов Отечественной войны.

Несмотря на приближение зимы в ряде мест председатели сельсоветов и колхозов, райсобес не проявили должной заботы о материальном и бытовом устройстве инвалидов Отечественной войны и их семей. Не оказывают должной помощи в строительстве жилья инвалидам и погорельцам в Скрыгаловском, Слободском и Михалковском сельсоветах, где еще 18 семей инвалидов войны не имеют домов или приспособленных к зимовке землянок.

Многие инвалиды испытывают большие трудности в обеспечении одеждой, обувью и продовольствием.

Исполком районного Совета решил:

1. Потребовать от председателей сельсоветов и колхозов создать специальные бригады для строительства домов и приспособленных землянок, в которых было бы возможно зимовать инвалидам войны и их семьям.

2. Предложить председателям сельсоветов и отделу социального обеспечения немедленно организовать воскресники по оказанию помощи инвалидам Отечественной войны в строительстве домов, землянок, заготовке дров и т. д.

3. Предложить заведующему райторготделом тов. Амельковичу произвести заказ на пошив необходимого количества обуви и одежды для инвалидов Отечественной войны, крайне нуждающихся в этом, а также выделять 15 % всех товаров рыночного фонда, прибывающих райпотребсоюзу.

4. Обязать заведующего отделом соцобеспечения тов. Радкевича о выполнении данного решения информировать исполком райсовета к 10 ноября 1944 года.

Председатель исполкома райсовета *Жильский*
Секретарь исполкома райсовета *Пивоваров*

Філ. ДА Гом. вобл. г. Мазыр. Ф. 59. Воп. 2. Спр. 2. Л. 192.

Баявая слава Мазыршчыны

Героі Савецкага Саюза

Барысаў Міхаіл Уладзіміравіч (н. 16.4.1923 г. у в. Нараўшчызна) — Герой Савецкага Саюза (1945). Скончыў Гомельскі аэраклуб, ваенна-марское авіяцыйнае вучылішча. З жніўня 1944 г. лейтэнант Барысаў ваяваў на Балтыйскім флоце, быў камандзірам звяна, намеснікам камандзіра эскадрыллі 8-й мінна-тарпеднай авіядывізіі.

За 10 месяцаў 1944—1945 гг. М. У. Барысаў зрабіў 47 баявых вылетаў, патапіў 9 і пашкодзіў 2 транспарты праціўніка водазмяшчэннем 80 тыс. тон. Умелай атакай патапіў нямецкі лінкор «Шлезвіг-Гальштэйн».

Да 1960 г. падпалкоўнік М. У. Барысаў служыў у Савецкай Арміі. Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны, двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, многімі медалямі.

Дзіўныя лёсы бываюць і ў людзей, знешне непрыкметных, і ў населеных пунктаў. Невялікая вёска Нараўшчызна — усяго два дзесяткі хат было да вайны — стала радзімай двух Герояў Савецкага Саюза: М. У. Барысава і М. В. Мураўёва.

Міхаіла Барысава старажылы памятаюць яшчэ хлапчуком. Яніна Шчапаноўская паказала месца, дзе калісьці стаяла хата Барысавых.

— Добрыя былі людзі, — гаворыць Яніна Людвігаўна, — бацька, вясковы фельчар, дапамагаў сялянам, лячыў і словам і справай. І дзеці пайшлі ў бацьку. Міша добра вучыўся. Стаў лётчыкам, і не проста лётчыкам — Героем. Некалькі разоў прыязджаў у Нараўшчызну пасля вайны. Хата іх у Мазыры згарэла ў вайну. І вось ён, Герой, у званні маёра, з сякерай завіхаўся каля новай будыніны. Не паехаў, пакуль не закончылі зруб. Не любіў расказваць пра свае баявыя подзвігі, пра іх у нас хадзілі легенды...

Катлавец Міхаіл Паўлавіч (н. 25.10.1914 г. у в. Лешня) — Герой Савецкага Саюза, камандзір танкавага батальёна. Да вайны скончыў Мінскі педінстытут і быў адразу прызваны ў Чырвоную Армію. Пачынаў вайну камандзірам танка, а ў чэрвені 1942 г. ужо камандаваў танкавым батальёнам. Асабліва вызначыўся ў баях восенню 1944 г. у Малдавіі. Узнагароджаны ордэнам Аляксандра Неўскага, баявымі медалямі. Загінуў 6.10.1944 г.

Ужо тры гады капітан Катлавец на фронце, а здаецца, што ваяваў усё жыццё. Танк даўно стаў нібы родным домам... Цяжкія баі вёў танкавы корпус у студзені 1944 г. у раёне Кіраваграда. Вораг бесперапынна контратакаваў, у баі за станцыю Лялекаўка экіпаж танка Катлаўца знішчыў сем танкаў, у адзін з самых напружаных дзён адбіў шэсць контратак. У наступных баях батальён, якім камандаваў капітан Катлавец, імклівым ударам завалодаў плацдармам на правым беразе р. Днестр і ўтрымліваў яго да прыходу асноўных сіл. Не адзін дзесятак танкаў, гармат САУ і ін-

М. У. Барысаў

М. П. Катлавец

М. В. Мураўёў

В. З. Харужая

шай варожай тэхнікі знайшлі тут сваю магілу.

А потым былі напружаныя, цяжкія баі на чужой тэрыторыі ў Венгрыі. Танкавы батальён пад камандаваннем Катлаўца ведаў адзін напрамак — толькі наперад. Ужо блізкай была перамога, яе промні далёка на захадзе бачыў кожны баец... У пачатку кастрычніка 1944 г. за два дні баёў экіпаж танка капітана Катлаўца знішчыў пяць варожых гармат, каля сотні фурманак, не менш чым роту жывой сілы. Адзін з такіх баёў стаў апошнім для М. П. Катлаўца.

Іменем Героя Савецкага Саюза М. П. Катлаўца названы вуліцы ў Ціраспалі і ў Мазыры.

Мураўёў Міхаіл Васілевіч (н. 15.5.1919 г. у в. Нараўшчызна) — Герой Савецкага Саюза, камандзір батарэі.

Пасля заканчэння тэхнікума працаваў электрамеханікам на Мазырскай ДРЭС. У 1939 г. прызваны ў Чырвоную Армію, скончыў Пензенскае артылерыйскае вучылішча. Камандзір батарэі 327-га асобнага знішчальнага супрацьтанкавага дывізіёна. Вызначыўся 25 верасня 1943 г. пры фарсіраванні Дняпра ў раёне Пераяслаўля-Хмяльніцкага. Малодшы лейтэнант Мураўёў знішчыў некалькі агнявых кропак ворага, забяспечыў паспяховае наступленне пяхоты і танкаў. За два дні батарэя Мураўёва адбіла некалькі контратак, знішчыла тры гарматы, чатыры мінамёты, 16 кулямётаў, мінамётную батарэю.

Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Чырвонага Сцяга, Аляксандра Неўскага, Айчыннай вайны II ст., двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, медалямі.

Памёр у 1981 г., пахаваны ў г. Нікапалі Днепрапятроўскай вобласці.

З узнагароднага ліста на М. В. Мураўёва

...У ходзе імклівага наступлення батарэя агнём разбурыла ўмацаванні і знішчыла агнявыя сродкі праціўніка, выйшла да Дняпра і пад моцным агнём фарсіравала раку.

8.10.1943 г. батарэя Мураўёва М. В. знішчыла батарэю 75-мм і 37-мм гармат праціўніка, 4 ротных мінамёты, 5 станкавых кулямётаў з прыслугай і 50 гітлераўцаў.

12.10.1943 г. у баі за в. Худаяраў батарэя Мураўёва М. В. знішчыла дзве 75-мм гарматы, 6 станкавых кулямётаў, мінамётную батарэю і 40 гітлераўцаў, авалодала вёскай і замацавалася на вышыні 160,9.

20.10.1943 г. у баі за г. Крамянчуг мал. лейтэнант Мураўёў праявіў мужнасць і храбрасць...

ЦАМА РФ. Ф. 38. Воп. 793 756. Спр. 32. Л. 207.

Харужая Вера Захараўна (н. 14(27).9.1903 г.) у 1919 г. скончыла Мазырскую адзіную працоўную школу 2-й ступені, настаўнічала на Палессі. У лістападзе 1920 г. у складзе камуністычнага батальёна змагалася супраць банд Булак-Балаховіча. Пасля грамадзянскай вайны працавала ў Мазырскім павятовым камітэце камсамола загадчыкам палітаддзела.

Тут, на Мазыршчыне, В. З. Харужая прайшла першую школу грамадзянскай загартоўкі, якая вызначыла яе далейшы гераічны лёс — лёс палымянай патрыёткі і рэвалюцыянеркі. З лютага 1924 года яна — адзін з кіраўнікоў падполь-

нага руху ў Заходняй Беларусі, за што была прыгаворана да 8 гадоў турмы. Пасля вызвалення Заходняй Беларусі В. З. Харужая на партыйнай рабоце на Палессі. У першыя дні Вялікай Айчыннай вайны яна — партызанка атрада В. З. Каржа.

З вясны 1942 г. Вера Захараўна ў апараце ЦК КП(б)Б у Маскве. У верасні 1942 г., пакінуўшы дзяцей на выхаванне сястры, на чале групы накіравалася ў варожы тыл. Стварыла групу ў Віцебскім камуністычным падполлі, перадавала камандаванню Чырвонай Арміі і партызанам каштоўныя звесткі. 13.11.1942 г. арыштавана і закатавана фашыстамі.

В. З. Харужай прысвоена высокае званне Героя Савецкага Саюза. Яе імем названы вуліцы і плошчы ў Мінску, Віцебску, Мазыры, Бабруйску і іншых гарадах Беларусі. У Мазыры, Пінску і Віцебску В. З. Харужай устаноўлены помнікі, мемарыяльныя дошкі.

ПІСЬМО В. З. ХАРУЖАЙ САКРАТАРУ ЦК КП(б)Б П. К. ПАНАМАРЭНКУ З ПРОСЬБАЙ НАКІРАВАЦЬ ЯЕ Ў ДЗЕЮЧУЮ АРМІЮ АБО НА ПАДПОЛЬНУЮ РАБОТУ Ў ТЫЛ ПРАЦІЎНІКА

Уважаемый тов. Пономаренко!

Надеюсь, Вы помните, что в начале августа 1941 г., когда я явилась к Вам с поручением из партизанского отряда, Вы, несмотря на мои возражения и просьбы на разрешение вернуться обратно, отправили меня в тыл, потому что у меня оставалось мало времени до родов.

Я подчинилась тогда, уехала, нашла свою семью и 5 октября родила сына. Теперь я живу в Молотовской обл., работаю в колхозе и невыносимо томлюсь от мысли, что в такие грозные дни, когда фашистские изверги терзают и топчут мою Белоруссию, я, отдавшая более 20 лет на борьбу за свободу и счастье моего народа, остаюсь в резерве, веду тихую мирную жизнь.

Я больше так не могу. Я должна вернуться. Я буду полезной. У меня большой опыт работы. Я знаю белорусский, польский, еврейский и немецкий языки. Я готова выполнять любую работу на фронте или в тылу врага. Я ничего не боюсь. В душе накипело столько ненависти, столько жажды борьбы, столько любви и желания отдать всю себя, что я готова идти одна на целые полчища фашистских сволочей.

Да ведь все это понятно. Дела на фронте таковы, что скоро снова будут вестись бои на могилевском, гомельском и минском направлениях. Будут нужны работники, люди. Так не забудьте же обо мне.

Сынок мой подрос немножко, и скоро я смогу его оставить с сестрой и бабушкой. Я жду Вашего отзыва. Жду с горячим нетерпением. Убедительно прошу поручить кому-нибудь ответить хоть несколькими словами на это мое письмо.

Не получили ли Вы в ЦК какие-нибудь сведения о моем муже Корнилове Сергее Гавриловиче... 4 июля 1941 г. был тяжело ранен в бою под Пинском, ...не хочу думать, что он погиб. Итак, до скорого, надеюсь, свидания, когда я буду получать от Вас боевой приказ.

Комсомол Белоруссии в Великой Отечественной войне. Документы и материалы. Мн., 1988. С. 59—60.

Кавалеры салдацкага ордэна

Бібік Фёдар Цярэнцьевіч (н. у 1910 г. у в. Майская) — сапёр, узнагароджаны ордэнам Славы трох ступеняў. З 1944 г. на 1-м Беларускім фронце. Вызначыўся ў баях на Украіне і ў Польшчы. 5 ліпеня 1944 г. каля г. Ковель зрабіў праход у драцяной загародзе праціўніка, праз які прайшла штурмавая група.

У баях на Сандамірскім плацдарме зрабіў на мінным полі праціўніка праходы для разведчыкаў. 14 студзеня 1945 г. на ўчастку прарыву на правым беразе Вісты пад варожым агнём зрабіў

Ф. Ц. Бібік

К. С. Куркевіч

праход у драцяной загародзе і зняў 140 мін.

Загінуў 5.5.1945 г.

В Козенском школьном музее оформлены стенды о земляке-герое. Один из них рассказывает о таком эпизоде.

Холодная январская ночь 1945 года. Бойцы в маскхалатах, притаившись в кустарниках, пристально наблюдают за вражескими позициями.

— Что будем делать, ребята? — спрашивает у товарищей ефрейтор Бибик. — Фашист бьет, поле заминировано. — Через минуту добавил: — Поступим так. Я иду первый. Если что, подменишь меня, ясно? — обратился он к одному из солдат.

— Яснее ясного, — ответил тот.

И Федор исчезает в снежной пыли. Главное — проползти нейтральную линию, по которой бьют фашисты. Слева, сзади, справа раздаются взрывы. А впереди еще более страшное — минное поле. И вот уже миноискатель прощупывает каждый сантиметр земли. Стоп... Есть мина натяжного действия. Через метр снова, рядом с ней — новая... Что ни метр, то «подарочек». Со стороны Вислы дует ветер, снег все гуще, но это не останавливает сапера. Федор твердо помнит, что он ошибается только раз.

В кустах с тревогой следили за его работой товарищи. А когда его скрыла метель, затаив дыхание, вслушивались в мелодии ветра...

Уже тридцать мин насчитал ефрейтор, вот уже и за полсотню перевалило, потом со счета сбился, а миноискатель подавал и подавал тревожные сигналы о наличии смертоносного металла.

На участке четырех линий вражеских траншей Федор Бибик обезвредил 90 мин натяжного действия и 50 противотанковых. Только когда умолк миноискатель, сапер вздохнул свободно. Он был весь мокрый, будто вышел из парной.

Федор лег, поднял над сабой ракетницу и нажал на курок. И через некоторое время, увидев условный сигнал, пошли вперед советские войска. Фашисты не ожидали такого удара, ибо не знали, что поле на левом берегу Вислы уже разминировано.

«Вперед вырвался сапер Бибик. Быстро и бесшумно сделал проход в заграждении из проволоки и вывел бойцов в тыл первой линии немецкой обороны».

Сколько таких проходов было сделано сапером за время войны! Он с честью выполнил долг воина. Полны ненависти к врагу его письма домой: «Мы гоним проклятого врага 570 км, идем так быстро, что ни одному фрицу из наших рук не вырваться. Их ждет смерть и страх. Мы на подступах к Берлину».

Федор Бибик не дожил до радостного дня Победы. В самом конце войны осколок разорвавшейся вражеской мины смертельно ранил его. Так и не узнал гвардии ефрейтор, что его боевые подвиги будут отмечены третьей высокой наградой — орденом Славы I степени: при жизни на его груди сияли уже два ордена Славы.

Боровский А., Герасименко Ю. Цветут над Припятью сады. Мн., 1987.

Куркевіч Карл Станіслававіч (н. 17.10.1926 г. у Мазыры) — разведчык, кавалер ордэнаў Славы трох ступеняў. З пачатку вайны змагаўся ў партызанскім атрадзе, быў разведчыкам. З верасня 1944 г. у Чырвонай Арміі, аўтаматчык. Вызначыўся 4 лютага 1945 г. у баі каля г. Франкфурт-на-Одэры, пры захопе «языкоў» на чужой тэрыторыі. У апошніх баях, пры прарыве варожай абароны, на левым беразе Одэра знішчыў 31 і ўзяў у палон 2 гітлераўцаў.

В. Шур

Генералы Вялікай Айчыннай

Дзікан Ігнат Максімавіч (н. у маі 1900 г. у в. Раеўскія) адзін з арганізатараў і кіраўнікоў партыйнага падполля і партызанскага руху ў Гомельскай вобласці, генерал-маёр.

У 1919—1938 гг. на савецкай рабоце, старшыня Церахаўскага і Стрэшынскага райвыканкамаў. У Айчынную вайну быў накіраваны ў тыл ворага. З ліпеня 1942 г. камісар 10-й Журавіцкай партызанскай брыгады, адначасова сакратар Журавіцкага падпольнага РК КП(б)Б. З кастрычніка 1943 г. начальнік аператыўнай групы Беларускага штаба партызанскага руху пры Беларускім і 1-м Беларускім фронце.

У мірны час — намеснік старшыні Бабруйскага аблвыканкама. Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Чырвонага Сцяга, медалямі.

Памёр 13.2.1948.

Пашкоўскі Міхаіл Казіміравіч (н. 22.9.(4.10)1897 г. у м. Скрыгалаў) удзельнік грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, генерал-маёр.

У арміі з 1916 г., у Чырвонай Арміі — з лістапада 1918 г. Удзельнік баёў на Заходнім фронце, ліквідацыі бандаў Булак-Балаховіча, савецка-фінляндскай вайны.

Скончыў Вышэйшыя курсы пры Ваеннай акадэміі тылу і забеспячэння. У Айчынную вайну — на Карэльскім, Калінінскім, 1-м Прыбалтыйскім, 3-м Беларускім і Забайкальскім франтах: камандзір палка, дывізіі, намеснік камандуючага войск па тылу групы войск, арміі.

Узнагароджаны ордэнам Леніна, сямю іншымі ордэнамі, медалямі.

Памёр 17.10.1970 г.

В. Шур

Воіны Чырвонай Арміі і партызаны, якія загінулі ў баях за вызваленне Мазыршчыны ў 1941—1944 гг. і пахаваны на тэрыторыі раёна

ГОРОД МОЗЫРЬ. КУРГАН СЛАВЫ

АЛЕЗОВ Семен Степанович, р. в 1916, ст. лейтенант, погиб 5.5.1944.

АНДРИЕВСКИЙ А. А., ряд., погиб 11.1.1944.

АНДРИЕВСКИЙ Д. М., ряд., погиб 11.1.1944.

АРИСТОВ Александр Никонорович, р. в 1903, ряд., погиб 12.1.1944.

АТАМУРАТОВ Джатар, ряд., погиб 18.1.1944.

БАЛЫКОВ Яков Н., ряд., погиб 1.5.1944.

БАРАБАШ Петр Кузьмич, р. в 1908 в с. Бугруватье Ахтырского р-на Омской обл., ряд., погиб 1.4.1944.

БАРСУКОВ Иван Степанович, р. в 1900, ряд., погиб 14.3.1944.

БАХАНОВ Борис Александрович, р. в 1919 в д. Сосновка Смоленской обл., сержант, умер от ран 17.3.1944.

БАШКИРОВА Ефросинья Михайловна, ефрейтор, погибла 5.5.1944.

БЕЗАКИН Леонид Григорьевич, р. в 1910, ряд., погиб 5.5.1944.

БЕЛЕНЧИК Александр Михайлович, р. в 1907, ряд., погиб 14.3.1944.

БЕЛОКУР Иван Андреевич, р. в 1923, сержант, умер от ран 13.11.1944.

БЕЛОУСОВ Василий Иванович, р. в 1903, ряд., умер от ран 22.9.1944.

БЕЛОУШКО Дмитрий Давыдович, р. в с. Симоновичи Бобруйского р-на Могилевской обл., ефрейтор, умер от ран 18.2.1944.

БЕЛЯЕВА Вера Григорьевна, ряд., погибла 5.5.1944.

БЕРЕЗОВ Виктор Е., р. в 1913, капитан, погиб 14.3.1944.

БЕРЛИЗОВ Иван Ефимович, р. у 1909 в с. Ивановка Семипалатинской обл., ряд., умер от ран 3.3.1944.

БЕСЕДИН Иван Васильевич, р. в Белгородской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

БОБЫЛЕВ К. П., р. в 1907, партизан, погиб 14.3.1944.

БОРИСЕНКО Иосиф Лаврентьевич, р. в д. Тежица Калинковичского р-на Гомельской обл., умер от ран 8.3.1944.

БУЗИН Степан Степанович, р. в с. Николаевка Аннинского р-на Воронежской обл., сержант, погиб 13.2.1944.

БУРДУН Борис Климович, р. в 1924 в г. Львов, ряд., погиб 15.1.1944.

БУРХАНОВ Лукьян Иванович, ст. сержант, умер от ран 6.5.1944.

БУРЯК Мирон Борисович, р. в с. Ковалин Киевской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ВАРШАВЕР Семен Яковлевич, р. в г. Чимкент, ряд., погиб 12.1.1944.

ВЕРСТАКОВ Иван Георгиевич, р. в 1907, майор, умер от болезни 25.12.1944.

ВЕРШКОВ А. И., моряк, погиб 12.1.1944.

ВИШНИЧКИН Владислав Георгиевич, р. в 1924, ряд., погиб 14.3.1944.

ВЛАСОВ Федор Никифорович, р. в Сталинградской обл., ряд., умер от ран 17.2.1944.

ВОЛЖИН Я. В., р. в 1886, ряд., погиб 14.3.1944.

ВОРОБЬЕВ Ефрем Семенович, р. в Брянской обл., мл. лейтенант, погиб 12.1.1944.

ГАРЕЛО Антон Д., р. в 1926, ряд., погиб 5.5.1944.

ГОЛУБ Иван Леонтьевич, мл. сержант, погиб 11.5.1944.

ГОРБАР Александр Денисович, р. в с. Хаенки Черниговской обл., ряд., умер от ран 31.3.1944.

ГОРДИК Иван Антонович, р. в 1911, ряд., погиб 14.3.1944.

ГРИГОРЯН, ряд., погиб 11.1.1944.

ГРОМЫКО Иван Васильевич, р. в 1919, ряд., погиб 14.3.1944.

ГУРИН Михаил Николаевич, р. в 1913 в Красноярском крае, ряд., умер от ран 16.10.1944.

ГУРЬЯНОВ Михаил Петрович, р. в 1900, ряд., умер от ран 25.5.1944.

ГУСЬКОВ Николай Григорьевич, сержант, умер от ран 26.7.1944.

ДАВТЯН Мисак Николаевич, р. в 1916, ряд., погиб 12.1.1944.

ДАМИАТОВ В. Ф., ряд., погиб 11.1.1944.

ДАНЧЕНКО Ф. Н., р. в 1897, ряд., погиб 14.3.1944.

ДЕЙДИВ О. М., р. в 1891, ряд., погиб 14.3.1944.

ДЕМИДОВ Иван Иванович, р. в 1926, ряд., умер от ран 15.10.1944.

ДЕМИН Виктор Васильевич, р. в 1912 в г. Первоуральск, ряд., умер от ран 7.5.1944.

ДЕНИСОВ Л. С., ряд., погиб 11.1.1944.

ДЕНИСОВ Петр Михайлович, р. в 1925 в с. Б. Степановка Аннинского р-на Воронежской обл., мл. сержант, погиб 13.1.1944.

ДОБЫШ Иван Дмитриевич, р. в Московской обл., старшина, моряк, умер от ран 9.4.1944.

ДОЛМАТОВ Пантелей Федорович, р. в Краснодарском крае, ряд., умер от ран 29.8.1944.

ЕГОРОВ Дмитрий Иванович, р. в 1918, ряд., погиб 5.5.1944.

ЕРМОШЕВИЧ В. М., мл. сержант, погиб 11.1.1944.

ЖИХАРЕВ Николай Прокопьевич, р. в с. Артюшкино Воронежской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ЗАРУБИНА Тамара Ивановна, ряд., погибла 11.5.1944.

ЗАХАРОВ Константин Федорович, р. в 1919 в г. Иваново, капитан, Герой Советского Союза, командир 233-го истребительного авиационного полка, погиб 13.1.1944.

ЗГАМА Иван Семенович, р. в 1903 в г. Николаев, ряд., умер от ран 4.7.1944.

ЗЕЛЕНИЦКИЙ Владислав Георгиевич, р. в 1924, ряд., погиб 12.1.1944.

ЗОЛОТОВ Алексей Т., р. в 1921, ст. лейтенант, погиб 12.1.1944.

ИВАННИКОВ Алексей Павлович, р. в 1923, ряд., погиб 5.5.1944.

ИВАНОВ Артем Васильевич, р. в Одесской обл., ряд., умер от ран 15.10.1944.

ИЛАЕВ Токий Илаевич, р. в 1914, ефрейтор, умер от ран 1.10.1944.

ИОНКИН Иван Михайлович, ряд., умер от ран 3.7.1944.

КАЛДЫКАРАЕВ Джумагалы, р. в 1922 в ауле Иван-Яб Ходжелийского р-на, Кара-Калпакия, ряд., Герой Советского Союза, погиб 26.1.1944.

КАПУСТЕНКО И. С., р. в 1911, ряд., погиб 14.1.1944.

КАРПЕНКО Михаил А., р. в 1911, ст. лейтенант, погиб 14.3.1944.

КАРТАВЕНКО Иван Стефанович, р. в 1908, ряд., умер от ран 15.3.1944.

КАТАЕВ Михаил Максимович, р. в 1903 в с. Осьмерыжск Качирского р-на Павлодарской обл., старшина, Герой Советского Союза, погиб 26.1.1944.

КАШАРОВА Е. И., ряд., погибла 11.1.1944.

КАШКОЛДА Я., мл. сержант, погиб 14.3.1944.

КИЛЬЯМ Франц Томашевич, ряд., служил в составе Войска Польского, умер от ран 31.10.1944.

КИТАЕВ Архип Степанович, ряд., погиб 12.1.1944.

КЛЕЩЕВ П. И., ряд., погиб 13.1.1944.

КЛИМОВ Афанасий Федотович, р. в Орловской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

КЛИЧЕВ А., ряд., погиб 13.1.1944.

КОЗЮК Иван А., р. в 1926, погиб 5.5.1944.

КОНДРАТЕНКО Федор Алексеевич, р. в 1912 в Сталинградской обл., старшина, погиб 12.1.1944.

КОНОПАЦКИЙ Данил Маркелович, р. в 1907, ряд., погиб 15.3.1944.

КОМАРОВ, ряд., погиб 11.1.1944.

КОМАРОВ Виктор Николаевич, р. в 1905, ряд., умер от ран в июле 1944.

КОМАРОВА Евсталина Ивановна, р. в 1927, ряд., погибла 14.3.1944.

КОРОТКОВ Никита Кузьмич, р. в 1894 в Смоленской обл., старшина, умер от ран 10.3.1944.

КОРТАВЕНКО Иван Стефанович, р. в 1908, ряд., умер от ран 15.3.1944.

КОРЯКИН М. И., р. в 1922, лейтенант, погиб 14.3.1944.

КРАМЦОВ М. С., ряд., погиб 12.2.1944.

КРАСИК Ефим Семенович, р. в 1912, лейтенант, погиб 14.3.1944.

КРАСИКОВ Максим Степанович, р. в 1911 в Липецкой обл., лейтенант, умер от ран 23.3.1944.

КРАСИЛЬНИКОВА Александра Николаевна, ряд., погибла 12.1.1944.

КРАСНОВ Михаил Семенович, р. в 1911, лейтенант, погиб 5.5.1944.

КРИВЧИКОВ Михаил Петрович, ряд., умер от ран 3.2.1945.

КРЫЛОВ, ряд., погиб 14.3.1944.

КРЮКОВ Павел Георгиевич, р. в 1900, ряд., умер от ран 17.2.1944.

КУЛАЕВА З. Н., ряд., погибла 13.3.1944.

КУЛИКОВ А. А., мл. сержант, погиб 13.1.1944.

КУЛЬБАТНЫЙ Иван Сергеевич, р. в Полтавской обл., ряд., умер от ран 17.2.1944.

КУНДИНСКИЙ Василий Григорьевич, р. в 1888, ряд., погиб 5.5.1944.

КУТМАНОВ М. И., ряд., погиб 11.1.1944.

КУТИКОВ А. А., ряд., погиб 14.3.1944.

Я. Т. Лукьянов

КУЧМАНОВ Михаил Петрович, р. в 1902 в Краснодарском крае, ряд., умер от ран 15.3.1944.

ЛАПТЕВ Г. Н., ст. лейтенант, погиб 14.3.1944.

ЛАПТЕВ Петр Александрович, ряд., погиб 12.1.1944.

ЛИПКО Виктор Алексеевич, р. в 1921, лейтенант, умер от ран 30.6.1944.

ЛУКЬЯНОВ Яков Терентьевич, р. в 1913, майор, погиб 12.1.1944.

ЛУКЬЯНОВИЧ Игнат Юстинович, р. в Петриковском р-не Гомельской обл., ряд., умер от ран 6.7.1944.

ЛУХАРЛЯМОВ М. З., р. в 1925, мл. сержант, погиб 14.3.1944.

ЛЫСЕНКО А. А., ряд., погиб 14.1.1944.

ЛЮБАДЕНЮК А. Г., ряд., погиб 11.1.1944.

МАКЕЕВ Егор Фатеевич, р. в 1924 в Орловской обл., сержант, погиб 15.1.1944.

МАКЛАЕВ Ф. А., р. в 1895, ряд., погиб 14.3.1944.

МАРКОВ Николай Дмитриевич, р. в г. Новосибирск, ряд., умер от ран 18.8.1944.

МЕЛИСОВ Федор Кузьмич, р. в 1896 в Ярославской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

МЕЛЬНИК Михаил Исакович, ряд., умер от ран 13.12.1944.

МЕНЯЙЛО Михаил Лаврентьевич, р. в 1902, ряд., погиб 14.3.1944.

МЕШКОВ Федор Кузьмич, р. в 1896 в Ярославской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

МИРОНОВ Петр Андреевич, р. в 1916 в д. Молодинко Московской обл., майор, погиб 21.1.1944.

МИХАЙЛОВ Борис Андреевич, р. в 1910, ряд., погиб 14.3.1944.

МОРОЗ Михаил Никифорович, р. в м. Репки Черниговской обл., ряд., умер от ран 19.7.1944.

МУНИН Семен Халимович, р. в 1897 в Джамбульской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

МУХАРЛЯМОВ М. З., р. в 1925, сержант, погиб 14.3.1944.

МЫХИН Андрей Семенович, р. в 1916 в Тамбовской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

НАЗАРОВ Павел Е., р. в 1915, старшина, погиб 14.3.1944.

НЕГОДОВ Ефим Матвеевич, р. в 1897 в Воронежской обл., ряд., умер от ран 28.7.1944.

НЕЖНОВ Валентин Степанович, р. в 1915 в г. Ленинград, ст. лейтенант, Герой Советского Союза, погиб 21.4.1944.

НИКУЛИН Александр Семенович, р. в 1917, ряд., погиб 14.3.1944.

НИЧЕУХИН И. Г., мл. сержант, погиб 14.3.1944.

НОВИЧКОВ Павел Никитович, р. в 1923 в Тамбовской обл., мл. сержант, умер от ран 4.5.1944.

ОЛЕЗОВ Семен Степанович, р. в 1916, ст. лейтенант, умер от ран 25.9.1944.

ОНИЩЕНКО Михаил Илларионович, р. в 1913, ряд., погиб 12.1.1944.

ОРЕХОВ Александр Васильевич, р. в 1922, лейтенант, погиб 18.5.1944.

ОСИДРО Мария А., лейтенант, военврач, погибла 12.1.1944.

ОЧЕМГИН Игнатий Николаевич, р. в 1916 в Томской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ПАВЕЛКО И. Т., лейтенант, погиб 14.3.1944.

ПАВЛОВ Данила Осипович, ряд., погиб 12.1.1944.

ПАЗИНИЧ Дмитрий Иосифович, р. в Полтавской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ПАНЧЕМНЫЙ Петр Федорович, р. в Черниговской обл., ряд., умер от ран 6.5.1944.

ПАСЧЕНКО Владимир Павлович, р. в 1891, ряд., погиб 12.1.1944.

ПЕРЕПЕЧА Семен Кондратьевич, р. в 1922, сержант, умер от ран 9.9.1944.

ПЕРЕПЕЧА Сергей, сержант, погиб 14.3.1944.

ПЕСТАКОВ Василий К., р. в 1923, лейтенант, погиб 5.5.1944.

ПОЛБИЦЫН Иван Николаевич, р. в Сталинградской обл., погиб 19.8.1944.

ПОПОВ Иван Григорьевич, ряд., погиб 11.1.1944.

ПОПОВ Павел Мартинович, р. в 1898, ряд., погиб 5.5.1944.

ПОЧУФАРОВ А. Н., ряд., погиб 14.3.1944.

ПОЧУФАРОВ Иван Алексеевич, р. в 1901 в Московской обл., старшина, умер от ран 3.4.1944.

ПРИМАЧУК Павел Нестерович, р. в Брестской обл., ряд., погиб 5.5.1944.

ПРУДКОВ Павел И., ряд., погиб 12.1.1944.

ПУЗЬКО Алексей Данилович, р. в 1908 в Чернобыльском р-не Киевской обл., ряд., погиб 15.1.1944.

ПУРИН Михаил Н., ряд., погиб 12.1.1944.

РАХИМОВ Карим, р. в Хорезмской обл., погиб 12.1.1944.

РЕВИН Михаил Кондратьевич, р. в 1916, ряд., погиб 14.3.1944.

РИПИНЧИК Василий Михайлович, р. в д. Карчевое Хойникского р-на Гомельской обл., ряд., умер от ран 7.3.1944.

РОГОЦКИЙ Николай Г., р. в 1918, сержант, погиб 12.1.1944.

РОСУШАНИН Ефрем Карпович, ряд., погиб 12.1.1944.

РУЖНИКОВ Иван Петрович, р. в д. Буйновка Воронежской обл., ряд., умер от ран 27.6.1944.

РЫЖКОВ Антон Андреевич, р. в 1920 в с. Абрамовка Таловского р-на Воронежской обл., ст. лейтенант, Герой Советского Союза, погиб 28.1.1944.

САВАТЕЕВ Дмитрий И., р. в 1922, старшина, погиб 5.5.1944.

САВЕЛЬЕВ К. Ф., ряд. погиб 14.3.1944.

САКСА А., словак, партизан, погиб в январе 1944.

СВИНАГОН Иван Сергеевич, ряд., умер от ран 23.5.1944.

СЕВАСТЬЕНКО Антон Филимонович, р. в д. Толстики Жлобинского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 26.6.1944.

СИДЛЯРОВ Панфил Артемович, р. в 1918 в Добрушском р-не Гомельской обл., сержант, умер от ран 13.2.1944.

СИДОРЕНКО Павел Афанасьевич, р. в Ельском р-не Гомельской обл., умер от ран 2.4.1944.

СИМЦОВ И. А., сержант, погиб 13.1.1944.

СИРОТЕНКО Иван Архипович, р. в Сумской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

СКУМИН Кондрат Григорьевич, р. в 1923, ряд., погиб 14.1.1944.

СЛОБОДЕНЮК Александр Григорьевич, р. в Целиноградской обл., сержант,погиб 17.3.1944.

СЛЫШ Иван Васильевич, ряд., умер от ран 23.2.1944.

СМЕРТИН Семен Агеевич, командир партизанского отряда Василевичской бригады, погиб в январе 1944.

СМИРНОВ Д. М., ряд., погиб в январе 1944.

СТАРУЕВ Корней А., р. в 1898, ст. сержант, погиб 12.1.1944.

СТАРЦЕВ Василий Алексеевич, р. в г. Джамбул, ст. сержант, умер от ран 27.1.1944.

СТЕПАНОВ А. И., ряд., погиб 12.1.1944.

СТЕПАНОВ Захар Степанович, р. в Чувашии, ряд., умер от ран 6.8.1944.

СТРЕЛЬНИКОВ Александр Денисович, ряд., умер от ран 17.10.1944.

ТАГАЕВ Борис Георгиевич, р. в 1920 в Сев. Осетии, ст. лейтенант, умер от ран 21.1.1944.

ТАРАРАКА Григорий Николаевич, р. в д. Шуманы Репкинского р-на Черниговской обл., ряд., погиб 27.4.1944.

ТВОРОГ Григорий Андреевич, ряд., умер от ран 26.2.1944.

ТИМОФЕЕВ Максим Герасимович, р. в г. Муром Владимирской обл., ряд., умер от ран 1.3.1944.

ТИХОМИРОВ Олег Алексеевич, р. в 1917 в г. Новороссийск, ряд., умер от болезни 20.1. 1944.

ТИХОНОВ Григорий Матвеевич, р. в 1912 в с. Симоновка Чистопольского р-на Кокчетавской обл., ст. лейтенант, Герой Советского Союза, погиб 13.2.1944.

ТИХОНОВ Илья Пантелеевич, р. в 1918, подполковник, погиб 5.5.1944.

ТКАЧЕНКО Георгий Романович, р. в Воронежской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ТОЛБИЦЫН И. Н., ряд., погиб в январе 1944.

ТОЛЧЕНИН Василий Алексеевич, ряд., погиб 12.1.1944.

ТРЕПАЧКО Павел Максимович, р. в Краснодарском крае, ряд., умер от ран 25.1.1944.

ТРОШКОВ Иван Васильевич, р. в д. Устаево Волховского р-на Ленинградской обл., сержант, умер от ран 21.3.1944.

УРЕНЕВА Анна Дмитриевна, р. в 1922 в Нижегородской обл., ряд., умерла от ран 19.8.1944.

УСАНОВ А. А., ряд., погиб в январе 1944.

ФЕДОРЕНКО Яков Иванович, р. в 1899, ряд., умер от ран 14.4.1944.

ФИЛОНОВ Георгий Иванович, р. в Кемеровской обл., ст. сержант, погиб 11.1.1944.

ФРОЛОВ Арсений, р. в 1920 в д. Смолево Московской обл., сержант, умер от ран 7.10. 1944.

ХАЙСАРОВ Зафир Гумерович, р. в 1924, ряд., погиб 12.1.1944.

ХОЛОДКОВ А. И., р. в Кемеровской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ХОЛОДКОВ Василий Петрович, р. в 1905 в Московской обл., ряд., умер от ран 8.9.1944.

ХРАМЦОВ М. С., ряд., погиб в марте 1944.

ЦВЕТКОВ Василий Михайлович, р. в д. Якшино Торжокского р-на Тверской обл., капитан, погиб 13.1.1944.

ЧЕРКАСОВ Егор Тимофеевич, р. в Брянской обл., ряд., умер от ран 4.2.1944.

ЧЕРНОГЕНКОВ Федор Степанович, р. в Кемеровской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ЧИСТЯКОВ Василий Н., р. в 1913, лейтенант, погиб 12.1.1944.

ЧУХНОВ Василий Максимович, р. в Ставропольском крае, ряд., умер от ран 10.2.1944.

ШАВРАН Григорий Афанасьевич, р. в 1926, ряд., погиб 12.1.1944.

ШАКАЛОВ П. А., майор, погиб в марте 1944.

ШАЛАЕВА В., ряд., погибла 5.5.1944.

ШАРАЕВ Федос Данилович, р. в д. Дятловичи Гомельского р-на, ряд., умер от ран 29.3.1944.

ШАРОВ Владимир Семенович, р. в 1899, ряд., погиб 5.5.1944.

ШВЫДЧЕНКО Кирилл Михайлович, р. в Иркутской обл., старшина, погиб 15.7.1944.

ШЕВЛЯКОВ А., р. в 1924, ряд., погиб 5.5. 1944.

ШЕЛОМОВ Иван Никитич, р. в 1907, ряд., умер от ран 24.2.1944.

ШЕСТАКОВ Василий Константинович, р. в 1923, ст. лейтенант, погиб 12.1.1944.

ШИЗЫЛОВ Николай К., р. в 1921, ст. сержант, погиб 14.3.1944.

ШИЛОВ Иван М., р. в 1894, ряд., погиб 12.1.1944.

ШМАТКОВ Федор И., р. в 1914, ряд., погиб 12.1.1944.

ШМОРГУН Николай Иванович, р. в 1913

в Луганской обл., ряд., Герой Советского Союза, умер от ран 30.1.1944.

ШОВКОПЛЯС Иван Ефимович, р. в Луганской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

ШТАНЬКО Иван Емельянович, р. в Воронежской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ШУНДЕВ Федор Васильевич, р. в 1910 в Челябинской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ЩЕРБЕНКО Алексей Андреевич, р. в Черкасской обл., ряд., умер от ран 19.8.1944.

ЩЕРБИНА Иван Дмитриевич, р. в Полтавской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ЮДЕНКО Николай Иванович, ст. сержант, умер от ран 5.3.1944.

ЮРЕВИЧ Григорий Иванович, ряд., умер от ран 22.8.1944.

ЯБЛОНЧИК Рафаил Моисеевич, р. в 1917 в Винницкой обл., ряд., умер от ран 6.10.1944.

ЯЗЫКОВИЧ Федор Михайлович, р. в 1903 в с. Старое Залитвинье Рогачевского р-на Могилевской обл., полковник, первый секретарь Полесского подпольного обкома КП(б)Б, командир Полесского партизанского соединения, погиб 7.4. 1943.

ЯКОВЛЕВ Александр Яковлевич, р. в 1922 в Кемеровской обл., лейтенант, погиб 13.1.1944.

ЯНЕРКОВ Дмитрий Семенович, р. в 1913, погиб 12.1.1944.

БРАТСКАЯ МОГИЛА ПО ул. ЛЕЛЬЧИЦКОЕ ШОССЕ

(бывшая д. Бобры)

АВДЕЕВ Александр Николаевич, р. в 1900 в с. Никольское Астраханской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

АЛИЕВ Бихня Алиевич, р. в 1917 в Алма-Атинской обл., ст. сержант, погиб 14.1.1944.

АЛЯБЬЕВ Никифор Петрович, р. в 1904 в Днепропетровской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

АНДРОСЕНКО Федор Ульянович, р. в 1905 в Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

АНИКИН Григорий Павлович, р. в 1907 в Самарской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

АННЕНКО Илья Афанасьевич, р. в 1920 в Луганской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

АНТОНЕНКО Иван Федосович, р. в 1924 в д. Дерновичи Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

АРГАМИКОВ Мавлед, ряд., погиб 11.1.1944.

АХМЕДОВ Хамдаш, р. в 1916 в Ленинабадской обл., ст. сержант, погиб 14.1.1944.

БАЙМЕНОВ Жаксмен, р. в 1922 в Актюбинской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

БАЛУЕВ Ефим Иванович, р. в 1912 в Омской обл., ст. сержант, погиб 13.1.1944.

БАРДАКОВ Константин Иванович, р. в 1911 в Краснодарском крае, ряд., погиб 11.1.1944.

БАРАБАНОВ Венедикт Елизарович, р. в 1910 в г. Семипалатинск, мл. сержант, погиб 10.1.1944.

БГИРЧАРЯЕВ Сангаши, р. в 1924 в с. Мари, Туркмения, ряд., погиб 11.1.1944.

БЕЛОУС Андрей Иванович, р. в 1912 в Черниговской обл., ст. сержант, погиб 13.1.1944.

БОБОК Георгий Трофимович, р. в 1912 в Черниговской обл., сержант, погиб 13.1.1944.

БОГДАН Тихон Федорович, р. в 1906 в Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

БОРОВКОВ Константин Афанасьевич, р. в 1920 в д. Осеево Курганской обл., мл. лейтенант, погиб 11.1.1944.

БОЯРСКИЙ Венедис Семенович, ст. лейтенант, погиб 13.1.1944.

БУГРИМ Иван Моисеевич, р. в 1910 в Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

БУГРИМ Федор Федотович, р. в 1917 в Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

БУДНИКОВ Андрей Денисович, р. в 1898 в Новосибирской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

БУЛАТОВ Алексей Родионович, р. в Екатеринбургской обл., ряд., погиб 29.9.1944.

БУНЕЕВ Александр Степанович, р. в 1925 в д. Луговая Нижегородской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

БУРАК Федор Леонович, р. в 1904 в с. Грушинка Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

БУРБА Василий Филиппович, р. в 1923 в с. Веди Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

БУРДЕЛА Николай Иванович, р. в 1903 в с. Смач Черниговской обл., погиб 13.1.1944.

БУТАРИН Александр Федорович, р. в 1913 в Башкирии, ряд., погиб 11.1.1944.

ВАГАНОВ Сантахи Хотырович, р. в 1905 в Омской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ВАРДШИВИЛИ Николай Ясупович, р. в 1923 в Грузии, ряд., погиб 11.1.1944.

ВЕРБА Иван Демьянович, р. в 1912 в Киевской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

ВИХРЕВ Федор Алексеевич, р. в 1914 в Новосибирской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

ВОСТРИКОВ Семен Павлович, р. в 1899 в д. Демченко Воронежской обл., ряд., погиб 13.1. 1944.

ГАВРИКОВ Анатолий Михайлович, р. в 1924 в г. Ставрополь, сержант, погиб 13.1.1944.

ГАЛЯНТ Яков Емельянович, р. в 1900 в г. Жернов Донецкой обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ГАРАЩУК Степан Корнеевич, р. в 1909 в с. Максимовичи Киевской обл., ряд., погиб 13.1. 1944.

ГЛАДКИЙ Илья Федорович, р. в 1901 в Сталинградской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ГОНДУЛЯН Григорий Андреевич, р. в 1911 в Кировобадской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ГОРОЖ Свирид Ермолаевич, р. в 1909 в с. Пряданка Днепропетровской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

ГОРЮНОВ Андрей Дмитриевич, р. в 1911 в Воронежской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ГОРЯЕВ Николай Ефимович, р. в 1902 в с. Афонино Алтайского края, ряд., погиб 11.1. 1944.

ГРИГОРЬЕВ Георгий Александрович, р. в

1895 в Днепропетровской обл., ряд., погиб 14.1. 1944.

ГРИЩЕНКО Леонтий Федорович, р. в 1913 в д. Пироговичи Киевской обл., ряд., погиб 13.1. 1944.

ГУСЕВ Степан Ильич, р. в 1922 в с. Тарасово Тверской обл., старшина, погиб 11.1.1944.

ДВОРАК Владимир Степанович, р. в 1904 в п. Красный Пильщик Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

ДЖАБАРОВ Зариф Умарович, р. в 1925, ряд., погиб 14.1.1944.

ДЖУМАЕВ Полта, р. в 1909 в Туркмении, ряд., погиб 13.1.1944.

ДОБАЕВ Абдумаман, р. в 1920 в Ферганской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ДМИТРИЕВ Владимир Яковлевич, р. в 1911 в г. Барнаул, ряд., погиб 11.1.1944.

ДРЫГИН Иван Михайлович, р. в 1924 в с. Согорно Новосибирской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ДУБОВ Леонид Степанович, р. в 1921 в д. Любоничи Могилевской обл., лейтенант, погиб 13.1.1944.

ДУКАЧ Петр Андреевич, р. в 1912 в с. Высокое Черниговской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

ДЮБА Василий Титович, р. в 1907 в д. Гриши Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ДЯЧЕНКО Иван Ефимович, р. в 1920 в г. Корсунь-Шевченко Черниговской обл., старшина, погиб 13.1.1944.

ЕРМАКОВ Дмитрий Федорович, р. в 1902, ст. сержант, погиб 13.1.1944.

ЕРМОЛАЕВ Михаил Егорович, р. в 1925 в д. Вязовая Орловской обл., ст. сержант,погиб 14.1.1944.

ЕФИМЕНКО Николай Кузьмич, р. в 1923 в д. Дерновичи Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ЖАДАН Павел Терентьевич, р. в 1898 в д. Ново-Павловка Харьковской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ЖЕРЕВЧУК Петр Иванович, р. в 1899 в Житомирской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ЖУЧКОВ Григорий Михайлович, р. в 1918, сержант, умер от ран 25.5.1944.

ЗАЛИЗКО Адам Васильевич, р. в 1923 в с. Прилуки Житомирской обл., ряд., погиб 13.1. 1944.

ЗАПЛЕТИН Петр Михайлович, р. в 1911 в д. Кудриновка Пензенской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ЗАСИНЕЦ Кузьма Миронович, р. в 1923 в д. Засинцы Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ЗАСИНЕЦ Николай Тимофеевич, р. в 1903 в д. Засинцы Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ИВАКИН Илья Андреевич, р. в 1902 в д. Поспелиха Алтайского края, ст. сержант, погиб 11.1.1944.

ИВАНИЧЕВ Александр Николаевич, р. в 1924 в с. Ялдры, Чувашия, ряд., погиб 11.1.1944.

ИВАНЕНКО Леонтий Ефимович, р. в 1922 в Южно-Казахстанской обл., ряд., погиб 11.1. 1944.

ИВАНОВ Семен Николаевич, р. в 1925 в с. Борисово Ярославской обл., ряд., погиб 11.1. 1944.

ИВАНОВ Федор Иванович, р. в 1913 в Чувашии, сержант, погиб 14.1.1944.

ИВАНЧИКОВ Иван Семенович, р. в 1921, ряд., умер от ран 20.1.1944.

ИГНАТЮК Гавриил Маркович, р. в 1922 в Житомирской обл., партизан, погиб 17.1.1944.

ИНОЗЕМЦЕВ Иван Иванович, р. в 1925 в Калмыкии, ряд., погиб 11.1.1944.

КАЛИН Эдуард Феликсович, р. в 1924 в д. Синицкое Поле Лельчицкого р-на Гомельской обл., ряд., умер от ран 21.1.1944.

КАМИНСКИЙ Александр Федосович, р. в 1912 в с. Николаевка Омской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

КАРАУЛОВ Петр Иванович, р. в 1917 в м. Лебеч Черниговской обл., сержант, погиб 13.1. 1944.

КИРИЛЕНКО Адам Моисеевич, р. в 1923 в Житомирской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

КИЧАТОВ Василий Иванович, р. в 1925 в г. Челябинск, ряд., погиб 14.1.1944.

КОБЕЦ Иван Емельянович, р. в 1908 в Черниговской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

КОВАЛЕНКО Борис Андреевич, р. в 1923 в Ельском р-не Гомельской обл., погиб 13.1.1944.

КОЛЕДА Михаил Петрович, р. в 1900 в д. Красиловка Черниговской обл., сержант, погиб 13.1.1944.

КОЛЬЦОВ Михаил Егорович, р. в 1913 в с. Н. Михайловское, Крым, ряд., погиб 14.1.1944.

КОМАРОВ Александр Арсентьевич, р. в 1925 в д. Скородное Ельского р-на Гомельской обл., умер от ран 21.1.1944.

КОМОЖКО Всеволод Михайлович, р. в 1922 в Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

КОНДРАТЮК Григорий Маркович, р. в 1922 в с. Н. Шарко Житомирской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

КОНДРАТЕНКО Федор Алексеевич, р. в 1912 в д. Николаевка Сталинградской обл., старшина, погиб 12.1.1944.

КОНОПЛИЧ Федор Архипович, р. в 1925 в д. Белецкая Житомирской обл., ряд., погиб 13.1. 1944.

КОРНЕВ Александр Дмитриевич, р. в 1899 в Ивановской обл., сержант, погиб 13.1.1944.

КОРОТКОВ Григорий Яковлевич, р. в 1901, ряд., погиб 13.1.1944.

КОРЧЕЖНЫЙ Владимир Давыдович, р. в 1901 в д. Максимовка Киевской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

КОРЧЕМНЫЙ Иван Степанович, р. в 1919 в Житомирской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

КОРШАВИН Александр Иванович, р. в 1925 в д. Александровка Нижегородской обл., мл. сержант, погиб 14.1.1944.

КОСОЛАПОВ Николай Дмитриевич, р. в

1925 в с. Пильна Нижегородской обл., мл. сержант, погиб 14.1.1944.

КРАВЧЕНКО Афанасий Васильевич, р. в 1899 в г. Хачмас, Азербайджан, ряд., погиб 11.1.1944.

КРАПИВНЫЙ Иван Илларионович, р. в 1909 в Чкаловской обл., мл. лейтенант, погиб 12.1.1944.

КРЕСЕНКО Семен Корнеевич, р. в 1909 в Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

КУЧЕРЕНКО Федор Давыдович, р. в 1915 в д. Максимовичи Киевской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

КУЧЕРГИН Николай Федорович, р. в 1906 в Марийской АССР, ст. лейтенант, погиб 13.1.1944.

КУШНЕР Иван Андреевич, р. в 1910 в Туркмении, мл. лейтенант, погиб 12.1.1944.

ЛАВРИНЕНКО Василий Григорьевич, р. в 1924 в Киевской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ЛАВРИНЕНКО Иван Евсеевич, р. в 1908, старшина, погиб 21.1.1944.

ЛАТИЕВ Петр Александрович, р. в 1903 в с. Ломаново Тульской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ЛЕВКОВСКИЙ Василий Максимович, р. в 1915, ряд., погиб 13.1.1944.

ЛЕНТЮГОВ Иван Васильевич, р. в 1907 в Курской обл., мл. сержант, погиб 14.1.1944.

ЛЕТУНОВСКИЙ Петр Андреевич, р. в 1908 в г. Москва, мл. сержант, погиб 13.1.1944.

ЛИТВИНЕНКО Константин Максимович, р. в 1925 в Ельском р-не Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ЛОЗВИНЕНКО Семен Потапович, р. в 1894 в д. Белая Сорока Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 15.1.1944.

ЛОПЕТА Михаил Петрович, р. в 1923 в Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ЛОСКУТНИКОВ Павел Михайлович, р. в 1923 в д. Постниково Новосибирской обл., лейтенант, погиб 13.1.1944.

ЛОСЬ Степан Васильевич, р. в 1924 в д. Подгалье Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ЛЫСЕНКО Савелий Иванович, р. в 1922 в с. Заровка Полтавской обл., сержант, погиб 11.1.1944.

ЛЮБЕНОК Степан Алексеевич, р. в 1903 в Киевской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

МАЛОВ Кирилл Николаевич, р. в 1919 в Татарстане, мл. лейтенант, умер от ран 20.1.1944.

МАДУМАРОВ Эргаш, р. в 1924 в Ферганской обл., мл. сержант, погиб 13.1.1944.

МАКАРОВ Андрей Афанасьевич, р. в 1914 в с. Прелестное Курской обл., лейтенант, погиб 13.1.1944.

МАКАРОВ Николай Николаевич, р. в 1923 в г. Москва, ряд., погиб 13.1.1944.

МАКАРЧУК Иван Петрович, р. в 1924 в Житомирской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

МАКЛАКОВ Иван Григорьевич, р. в 1920 в Смоленской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

МАКСИМЕНКО Александр Васильевич, р. в 1904 в с. Максимовичи Киевской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

МАРИНИЧЕВ Михаил Васильевич, р. в 1925 в Нижегородской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

МАРТЫНЕНКО Илья Иванович, р. в 1918, ряд., умер от ран 20.1.1944.

МАТЮШКИН Дмитрий Иванович, р. в 1921 в д. Свирская Калужской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

МАХМУТОВ Абдрахман, р. в 1918 в Ферганской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

МАХОВ Вячеслав Максимович, р. в 1923 в Ивановской обл., мл. сержант, погиб 13.1.1944.

МАЦЕНКО Михаил Антонович, р. в 1904 в с. Полесское Черниговской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

МИНЯЕВ Александр Михайлович, р. в 1925 в пос. Трусово Астраханской обл., сержант, погиб 11.1.1944.

МОИСЕЕВ Владимир Григорьевич, р. в 1925 в Сталинградской обл., ст. сержант, погиб 11.1.1944.

МУЗЫЧЕНКО Иван Алексеевич, р. в 1900 в Киевской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

МУНИН Семен Халимонович, р. в 1897 в с. Карикамер Джамбульской обл., Казахстан, ряд., погиб 14.1.1944.

НАГОРНЫЙ Григорий Петрович, р. в 1906 в с. Мухоеды Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

НАЗАРЕНКО Григорий Дмитриевич, р. в 1912 в д. Шуты Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

НАЗЫРОВ Абдуман, р. в 1913 в Омской обл., лейтенант, погиб 12.1.1944.

ОЛЕЙНИКОВ Петр Михайлович, р. в 1919 в Воронежской обл., лейтенант, погиб 12.1.1944.

ПАВЛОВ Сергей Владимирович, р. в 1918 в г. Абдулино Чкаловской обл., лейтенант, погиб 12.1.1944.

ПАРХОМЕНКО Степан Михайлович, р. в 1923 в д. Ковали Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ПИШОВЕЦ Александр Степанович, р. в 1911 в д. Красиловка Черниговской обл., сержант, погиб 13.1.1944.

ПОЛИШКО Дмитрий Афанасьевич, р. в 1925 в Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ПОЛЯКОВ Сергей Кондратьевич, р. в 1894 в г. Ногинск Московской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ПОПОВ Иван Григорьевич, р. в 1903 в Алтайском крае, ряд., погиб 11.1.1944.

ПОЧЕТНЫЙ Дмитрий Иванович, р. в 1923 в Житомирской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ПРОСЯНКИН Иван Тихонович, р. в 1917 в г. Прокопьевск Кемеровской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ПРОХОРЕНКО Исак Иванович, р. в 1896 в д. Довляны Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ПРОЦКО Василий Степанович, р. в 1901 на ст. Гривенская Краснодарского края, ряд., погиб 11.1.1944.

ПРОЩАЛЫГИН Петр Ефимович, р. в 1903 в г. Иркутск, ряд., погиб 11.1.1944.

РАДЖАНОВ Гарш, р. в 1922 в Семипалатинской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

РАЙ Петр Антонович, р. в 1913 в д. Шаповаловка Черниговской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

РУБАН Дмитрий Ефимович, р. в 1913, ряд., умер от ран 8.2.1944.

РУДНИЦКИЙ Михаил Адамович, р. в 1924 в д. Заширье Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

РУЗНЕВ Сайдубкар, р. в 1911 в Бухарской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

САВУТОВ Жакдовай, р. в 1922 в Чимкентской обл., сержант, погиб 13.1.1944.

САГИН Степан Федорович, р. в 1910, ряд., умер от ран 12.1.1944.

САДЫКОВ Г. Салахутдинович, р. в 1923 в Башкирии, лейтенант, погиб 13.1.1944.

САФРОНОВ Павел Дмитриевич, р. в 1898 в д. Александровка Ярославской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

СЕЛИВАНОВ Василий Лаврентьевич, р. в 1910, ряд., погиб 13.1.1944.

СЕМЕНЦОВ Андрей Иванович, р. в 1912 в Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

СЕРЖАН Сергей Иванович, р. в 1923 в д. Довляны Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

СЕРЕДОВ Петр Ефимович, р. в 1900 в Омской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

СИДОРЕНКО Адам Иванович, р. в 1924 в с. Стародубовичи Киевской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

СИНИЦКИЙ Петр Иванович, р. в 1923 в д. Казимировка Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

СКУМИН Кондрат Григорьевич, р. в 1923 в д. Хочень Лоевского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

СМИРНОВ Прокофий Никифорович, р. в 1918 в с. Заводино Московской обл., сержант, погиб 11.1.1944.

СОКОЦКИЙ Николай Яковлевич, р. в 1913 в г. Чернигов, ряд., погиб 13.1.1944.

СОЛОМКИН Иван Андреевич, р. в 1913 в пос. Ильича Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

СОРОКИН Кроня Николаевич, р. в 1925 в г. п. Лельчицы Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

СОУЛЕЙ Николай Сидорович, р. в 1924 в пос. Ясная Поляна Омской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

СПИК Василий Кононович, р. в 1908 в Полтавской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

СТРУК Иван Артемович, р. в 1910 в д. Мухоеды Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

СУГАК Василий Константинович, р. в 1902 в д. Сугаки Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

СУГАК Павел Трофимович, р. в 1912 в д. Сугаки Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

СЫРОМЯТНИКОВ Николай Николаевич, р. 1908 в г. Астрахань, сержант, погиб 11.1.1944.

ТАТАМБЕКОВ Стамкул, р. в 1910 в Карагандинской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ТАЦЕНКО Николай Григорьевич, р. в 1925 в Житомирской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ТЕРЕХИН Кирилл Парфенович, р. в 1911 в Ростовской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ТЕРШАКОВ Тажубай, р. в 1904 в с. Хончис Ферганской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ТЕХТЕНЕВ Берди, р. в 1923 в д. Кумы Ферганской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ТИМОФЕЕВ Федор Леонтьевич, р. в 1912 в с. Кожух Ростовской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ТРАСКОВСКИЙ Александр Тихонович, р. в 1897 в д. Мухоеды Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ТУЗ Иван Петрович, р. в 1923 в д. Лашук Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ТУФАТУЛИН Гариф, р. в 1910 в г. Кировоград, ст. сержант, погиб 11.1.1944.

УРАДАНОВ Укумбай, р. в 1912 в Казахстане, ряд., погиб 11.1.1944.

УШАКОВ Василий Николаевич, р. в 1924 в с. Озерки Курской обл., мл. лейтенант, погиб 13.1.1944.

ФАЙЗРАХМАНОВ Кызык, р. в 1925 в Башкирии, ряд., погиб 14.1.1944.

ХАЙСАМУТДИНОВ Мустафа, р. в 1925 в с. Линейное Сталинградской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ХОМЕЦ Алексей Сафронович, р. в 1916 в д. Ковали Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ХОМУТОВСКИЙ Антон Иосифович, р. в 1922 в Ельском р-не Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ХОМУТОВСКИЙ Иван Васильевич, р. в 1912 в д. Гриши Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ХРИДИН Иван Андреевич, р. в 1896 в Тамбовской обл., ряд., умер от ран 17.1.1944.

ХУСАИНОВ Мутей, р. в 1907 в Западно-Казахстанской обл., ефрейтор, погиб 13.1.1944.

ЦОКУР Антон Варфоломеевич, р. в 1925 в с. Рожковка Черниговской обл., ст. сержант, погиб 13.1.1944.

ЦУЛИМОВ Николай Егорович, р. в 1909 в с. Светлое Рязанской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

ЦЫГАНОВ Алексей Пименович, р. в 1908 в д. Санюки Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

ЧАЙКА Петр Иванович, р. в 1903 в Новосибирской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ЧЕРНЕНКО Захар Захарович, р. в 1924 в д. Голубовка Житомирской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ЧЕРНЫХОВ Федор Яковлевич, р. в 1923 в Сталинградской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ЧИЖИК Семен Семенович, р. в 1917, ряд., умер от ран 17.1.1944.

ЧИКУЛОВ Михаил Максимович, р. в 1912 в Хакассии, ряд., погиб 11.1.1944.

ШЕЛКОВЫЙ Петр Иванович, р. в 1924 в с. Репки Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ШЕПЕЛЮК Михаил Николаевич, р. в 1925 в с. Реутово Сумской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ШЕРШЕНЬ Николай Акимович, р. в 1913, ряд., погиб 13.1.1944.

ШКОЛЬНЫЙ Лука Макарович, р. в 1914, ряд., умер от ран 22.1.1944.

ШОМАН Василий Терентьевич, р. в 1917 в г. Лисичанск Луганской обл., техник-лейтенант, погиб 12.1.1944.

ШУЛЬГА Иван Васильевич, р. в 1899 в с. Васьковцы Черниговской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

ЮДЕНКО Михаил Тимофеевич, р. в 1923 в д. Дерновичи Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ЮЩЕНКО Михаил Ефимович, р. в 1905 в д. Максимовка Киевской обл., ряд., погиб 13.1. 1944.

ЯКУШ Василий Федотович, р. в 1913 в с. Иванковка Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ЯЩЕНКО Петр Дмитриевич, р. в 1896 в с. Буяки Городнянского р-на Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

БАРБАРОВСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ БАРБАРОВ

18 ноября 1942 г. через р. Припять в окрестностях Барбарова переправились партизанские соединения С. Ковпака, А. Сабурова и А. Федорова, которые держали направление в западные области Украины и Белоруссии. На нелегком пути оставались могилы погибших боевых товарищей...

В декабре 1943 г. и начале 1944 г. на берегах притока Припяти — р. Салакучи вели бои воины 415-й стрелковой дивизии и 27-й Наровлянской партизанской бригады. И снова — боевые потери.

АРСЛАНОВ Миргасим Арсланович, р. в 1915 в г. Отрадный Самарской обл., ряд., погиб 23.10.1943.

АХМЕТОВ Есентай, ряд., погиб 7.12.1943.

БЕЛОУСОВ Федосий Васильевич, ряд., погиб 9.12.1943.

БОРЩЕВ Алексей Николаевич, р. в с. Константиновка Самарской обл., ряд., погиб 1.12.1943.

ВАСИЛЬЕВ Алексей Васильевич, ряд., погиб 3.12.1943.

Ян Генжель

ВЫСОКИХ Василий Иванович, ряд., погиб 9.12.1943.

ГЕНЖЕЛЬ Ян, р. в 1918 в Чехословакии, партизан 27-й Наровлянской бригады, погиб 7.12.1943.

ЕВЖЕНКО Петр Антонович, р. в 1922 в д. Антонов Наровлянского р-на Гомельской обл., партизан 27-й Наровлянской бригады, погиб 6.12.1943.

ЕВЖЕНКО Семен Дмитриевич, р. в 1916, партизан 27-й Наровлянской бригады, погиб 6.12.1943.

КАМИЦКИЙ И. П., партизан соединения С. Ковпака, погиб 18.11.1942.

КАМОРЧЕВ Николай Федорович, ряд., погиб 3.12.1943.

КАНОНЕНКО Василий Акимович, р. в 1913, партизан 27-й Наровлянской бригады, погиб 6.12.1943.

КЛЕБАНОВ Ефим Васильевич, р. в 1925 в Сталинградской обл., ряд., погиб 15.12.1943.

КОШАРНЫЙ Иван Маркович, р. в 1908 в д. Смалегов Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 10.12.1943.

КУЛЫБА Гавриил Васильевич, р. в 1912 в с. Чистоконовка Киевской обл., ряд., погиб 5.12.1943.

КУНЕЦ Н. В., партизан соединения С. Ковпака, погиб 18.11.1942.

КУРНОСЕНКО Андрей Григорьевич, р. в 1916, партизан 27-й Наровлянской бригады, погиб 5.11.1943.

ЛУЩУК Иван Алексеевич, р. в 1925 в д. Народичи Житомирской обл., ряд., погиб 8.12.1944.

ЛЫСЕНКО Константин Максимович, р. в 1916 в г. Днепропетровск, командир взвода партизанского соединения А. Федорова, погиб 18.11. 1942.

МАКСИМЕЦ Владимир Саввич, р. в д. Григорьевка Черниговской обл., ряд., погиб 7.12. 1943.

МАТВЕЕВ Василий Сергеевич, р. в 1901, ряд., погиб 9.12.1943.

МОГИЛА В. И., партизан соединения С. Ковпака, погиб 18.11.1942.

МУЗЫЧЕНКО Денис Ефремович, ряд., погиб 7.12.1943.

НОВИК Василий Демьянович, р. в 1915 в с. Днепровское Черниговской обл., ряд., погиб 3.12.1943.

ОРАЗОВ Яран, р. в 1910, старшина, погиб 4.12.1943.

ПОНАМАРЕВ Викул Акимович, р. в 1896 в Алтайском крае, ряд., погиб 15.12.1943.

ПУХОВ Михаил Иванович, р. в 1920 в д. Заболотное Нижегородской обл., мл. сержант, погиб 3.12.1943.

СКРЫПКА Иван Семенович, р. в 1910 в с. Григоро-Ивановка Черниговской обл., ряд., погиб 7.12.1943.

СУРОВЕЦ И. Е., партизан соединения С. Ковпака, погиб 18.11.1942.

ТОЧМАМЕДОВ Курбан, р. в Марыйской обл., ряд., погиб 7.12.1943.

ФИЛАТОВ Иван Андреевич, ряд., погиб 10.1.1944.

ШМЕЛЕВ Константин Васильевич, мл. сержант, погиб 1.12.1943.

КАМЕНКОВСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ БЕРЕЗОВКА

В д. Березовка в январе — апреле 1944 г. находился 24-й полевой госпиталь 61-й армии. Здесь похоронены умершие от ран и погибшие в бою 16 воинов Красной Армии и один партизан.

АНИЕНКОВ Иван Михайлович, р. в 1901, ст. сержант, умер 29.1.1944.

АНФИОНОВ Григорий Анфионович, р. в Удмуртии, ряд., умер 26.1.1944.

ВАСИЛЬЕВ Вениамин Васильевич, мл. сержант, умер 12.3.1944.

ВОЛКОВ Александр Яковлевич, р. в 1925 в с. Чесменка Воронежской обл., ряд., умер 3.4.1944.

ДАНЬКО Михаил Дмитриевич, р. в 1909 в Наровлянском р-не Гомельской обл., ряд., умер 29.1.1944.

ДМИТРИЕВ К. М., ряд., умер 21.1.1944.

ДУДИН Петр Николаевич, р. в г. Ирбит, ряд., погиб 12.1.1944.

ИВАНОВ Б. А., ряд., умер 29.1.1944.

ИВАНОВ И. П., умер 21.1.1944.

КЛИМЕНТЬЕВ Григорий Лаврентьевич, р. в пос. Комсомольский Харьковской обл., ряд., погиб в январе 1944.

КУТЬЯНОВ С. Г., умер 18.1.1944.

НИКОНОВСКИЙ И. Р., ряд., погиб 12.1.1944.

ПАРХОМЕНКО Иван Иванович, р. в д. Киселевка Черниговской обл., ряд., умер 1.2.1944.

РУДНИЦКИЙ Михаил Адамович, р. в 1924 в д. Заширье Ельского р-на Гомельской обл., партизан, погиб в декабре 1943.

РЯЗАНОВ Павел Васильевич, р. в 1920 в г. Москва, ряд., погиб 21.1.1944.

ЦЕМКАЛО Иван Николаевич, р. в 1923 в г. Луганск, мл. сержант, умер 18.1.1944.

ЦИНКАРЕВ С. Г., ряд., умер 21.1.1944.

ДЕРЕВНЯ БОЛЬШОЙ БОКОВ

Похоронены три воина Красной Армии. Имена и даты гибели их не установлены.

ДЕРЕВНЯ МЕЛЕШКОВИЧИ

АКИХАМОВ Аннам, р. в 1921 в Туркмении, ряд., погиб 10.1.1944.

АНАНЬЕВ Василий Петрович, р. в 1923 в Тверской обл., партизан Мозырской бригады им. А. Невского, погиб 20.12.1943.

АНОСОВ Прокофий Артемович, р. в 1913 в Курганской обл., партизан Мозырской бригады им. А. Невского, погиб 20.12.1943.

ГЕРАНДОКОВ Мухарби, р. в 1916 в с. Плановское, Кабардино-Балкария, лейтенант, погиб 18.1.1944.

КОЛЬЧЕНКО Михаил Захарович, р. в 1918 в пос. Ушкалка Запорожской обл., ст. сержант, умер от ран 8.2.1944.

МАЛАЩЕНКО Кузьма Демьянович, р. в 1914 в д. Гулевичи Калинковичского р-на Гомельской обл., партизан бригады им. А. Невского, погиб 4.5.1943.

РЫБАКОВ Артем Давыдович, р. в 1909, партизан Мозырской бригады им. А. Невского, погиб в октябре 1943.

СУХАБУТДИНОВ Муллагалей Исламович, р. в 1907 в д. Шарипово, Башкирия, ряд., погиб 20.1.1944.

ФЕДОРОВ Федор Кириллович, р. в пос. Тальменка Алтайского края, сержант, умер от ран 25.2.1944.

Имена пяти воинов Красной Армии, погибших в январе — феврале 1944 г., не установлены.

КОЗЕНСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ КОЗЕНКИ

С 10 по 12 января 1944 г. шли ожесточенные бои за Козенки — железнодорожную станцию, деревню и военный городок на подступах к Мозырю. Храбро сражались воины 14-й и 15-й гвардейских кавалерийских дивизий 61-й армии, которые понесли в этих боях большие потери. Известны имена 213 погибших воинов.

Помнік воінам Чырвонай Арміі, якія загінулі пры вызваленні в. Козенкі

АВДЕЕВ Николай Александрович, р. в 1920 в с. Никольское Астраханской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

АВЕРИН Олег Бонифатьевич, р. в 1924 в с. М. Джулинка Винницкой обл., ряд., погиб 10.1.1944.

АГАФОНОВ Василий Петрович, р. в 1925 в с. Каратынное Сталинградской обл., сержант, погиб 11.1.1944.

АГАФОНОВ Зосим Константинович, р. в 1925 в д. Пушлаг, Карелия, ряд., погиб 12.1.1944.

АКЫЕВ Язмурад, р. в 1922 в с. Акбай Марыйской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

АЛИГАЗИЕВ Туралт, р. в 1913 в Актюбинской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

АЛИЕВ Исмаил, р. в 1922 в Шайокарском р-не Бухарской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

АНАНЬЯЗОВ Курткильды, р. в 1917 в Ашхабадской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

АНДРЕЕВ Афанасий Андреевич, р. в 1900 в с. Шумасткое, Чувашия, ряд., погиб 10.1.1944.

АННАМАМЕДОВ Мурат, р. в 1912 в ауле Чамаева, Туркмения, ряд., погиб 10.1.1944.

АННАМУХАМЕДОВ Эсен, р. в 1921 в Сагарчагенском р-не, Туркмения, ряд., погиб 10.1. 1944.

АРАЗОВ Акмурат, р. в 1915 в Туркмении, ряд., погиб 10.1.1944.

АТДАЕВ Вилькубан, р. в 1921 в Марыйской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

БАБАЕВ Атта, р. в 1917 в Марыйской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

БАБАЕВ Аттам, р. в 1901 в Ашхабадской обл., сержант, погиб 10.1.1944.

БАБАЕВ Худайберды, р. в 1921 в ауле Сухты Марыйской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

БАРАБАНОВ Венедикт Елизарович, р. в 1910 в г. Семипалатинск, мл. сержант, погиб 10.1.1944.

БЕКГАНОВ Абдула, р. в 1909 в Хорезмской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

БЕКНАЗАРОВ Розы, р. в 1924 в Марыйской обл., сержант, погиб 10.1.1944.

БЕРЕЗОВСКИЙ Сергей Никитович, р. в 1908 в Курской обл., умер от ран 14.2.1944.

БЕРШВИЛИ Георгий Семенович, ряд., погиб 12.1.1944.

БИБУЛАТОВ Нусусет, ряд., погиб 12.1. 1944.

БОБРОВ Николай Кузьмич, ряд., погиб 12.1.1944.

БОГАТОВ Игнат Васильевич, старшина, погиб 12.1.1944.

БОРОВИКОВ Алексей Иванович, р. в 1921 в г. Саратов, сержант, погиб 14.1.1944.

БОРОВКОВ Константин Афанасьевич, р. в 1920 в с. Осеево Курганской обл., мл. сержант, погиб 11.1.1944.

БОРИСОВ Яков Петрович, р. в 1921 в Иркутской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

БОЧКАРЕВ Иван Дементьевич, р. в 1924 в с. Такес Алма-Атинской обл., мл. сержант, погиб 10.1.1944.

БРЫЗГАЛОВ Михаил Васильевич, р. в 1914 в г. Чарджоу, Туркмения, ефрейтор, погиб 10.1. 1944.

БУТАРИН Александр Федорович, р. в 1923 в Башкирии, ряд., погиб 11.1.1944.

БУТОВ Иван Степанович, р. в 1914 в Ростовской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

БЫКОВ Александр Петрович, р. в 1920 в д. Доронино Омской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

БЫКОВ Павел Денисович, р. в 1917 в с. Сильчанка Новосибирской обл., ряд., погиб 20.1.1944.

БЫЧЕНКО Степан Ефимович, р. в 1905 в с. М. Татрино Донецкой обл., сержант, погиб 12.1.1944.

ВАЙТЕНКО Федор Семенович, р. в 1911 в г. Семипалатинск, ряд., погиб 10.1.1944.

ВЕСЕЛОВ Николай Алексеевич, сержант, погиб 12.1.1944.

ВЕРБЕНКО Василий Сергеевич, ряд., погиб 12.1.1944.

ВИХРЕВ Федор Алексеевич, р. в 1914 в Новосибирской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ВОЗНЮК Иван Афанасьевич, р. в 1910 в Житомирской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ВОЛКОВ Андрей Михайлович, р. в 1909 в

с. Сухой Донец Воронежской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ГАВРИНЕВ Василий Григорьевич, ряд., погиб 12.1.1944.

ГАНТИМУРАДОВ Осип Александрович, р. в 1911 в ауле Усть-Нецегорский, Чечено-Ингушетия, ряд., погиб 10.1.1944.

ГЕРАСИМОВ Николай Иванович, р. в 1920 в д. Крюково Ярославской обл, ряд., погиб 10.1. 1944.

ГНЕЗДИЛОВ Петр Семенович, р. в 1917 в Новосибирской обл, ряд., погиб 10.1.1944.

ГОЛУБЧЕНКО Петр Иванович, р. в 1911 в с. Клименевка Джамбульской обл, ряд., погиб 10.1.1044.

ГУЛЬДИН Михаил Иванович, р. в 1901 в с. Демьяновка Луганской обл, ряд., погиб 11.1.1944.

ГУСЕВ Степан Ильич, р. в 1922 в д. Тарасово Тверской обл., старшина, погиб 11.1.1944.

ГУСАК Алексей Иванович, н. в 1926 в с. Демьяновка Луганской обл, ряд., погиб 11.1. 1944.

ДАВЕТЬЯН Лисабек Николаевич, р. в 1923 в г. Ереван, ряд., погиб 11.1.1943.

ДАЛЕДОВИЧ Василий Иванович, ряд., погиб 12.1.1944.

ДЕГТЯРЕВ Роман Трофимович, р. в 1925 в Алтайском крае, ряд., погиб 11.1.1944.

ДЕДЫЧЕВ Петр Николаевич, р. в 1915 в с. Екатерино-Никольское Еврейской АО, ряд., погиб 10.1.1944.

ДОЛГАЛЕВ Федор Васильевич, ряд., погиб 12.1.1944.

ДУБИНИН Иван Михайлович, р. в 1908 в с. Александрово Самарской обл., мл. лейтенант, погиб 10.1.1944.

ДУДАКОВ Тимофей Иванович, ряд., погиб 12.1.1944.

ДУРОВ Григорий Алексеевич, р. в 1923 в г. Красный Сулин Ростовской обл., лейтенант, погиб 12.1.1944.

ДУСАНОВ Хоффат, р. в 1922 в Самаркандской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ЕВДОКИМОВ Филипп Евдокимович, р. в 1915 в д. Болтилово Смоленской обл., мл. лейтенант, погиб 10.1.1944.

ЕВТЕХОВ Иван Семенович, р. в 1919, ряд., погиб 10.1.1944.

ЕВТЕНКО Семен Семенович, р. в 1915 в ст. Ленинградская Краснодарского края, лейтенант, погиб 10.1.1944.

ЕЛЬЦОВ Дмитрий Михайлович, р. в 1917, мл. лейтенант, погиб 10.1.1944.

ЕРЕМИН Василий Герасимович, р. в 1911 в с. Ивановское Ярославской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ЕРОХИН Николай Степанович, р. в 1921 в Алтайском крае, ряд., погиб 10.1.1944.

ЖУРАВЛЕВ Геннадий Терентьевич, р. в 1898 в с. Ново-Павловка Харьковской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ЗАЙЦЕВ Михаил Павлович, р. в 1902 в с. Любино Тамбовской обл., ефрейтор, погиб 10.1.1944.

ЗАХАРОВ Лев Агафонович, ряд., погиб 12.1. 1944.

ЗЛОБИН Александр Николаевич, р. в 1920 в д. Короткая Орловской обл., мл. лейтенант, погиб 12.1.1944.

ЗУБКОВ Василий Антонович, ряд., погиб 12.1.1944.

ИВАКИН Илья Андреевич, р. в 1923 в д. Поспелиха Алтайского края, ст. сержант, погиб 11.1.1944.

ИВАНЕНКО Леонтий Ефимович, р. в 1922 в с. Блинково Южно-Казахстанской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ИВАНОВ Семен Николаевич, р. в 1925 в с. Барково Ярославской обл., ряд., погиб 11.1. 1944.

ИВАНОВ Николай Матвеевич, лейтенант, погиб 12.1.1944.

ИВЧЕНКО Иван Давыдович, р. в 1913 в с. Лозовая Павловка Луганской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ИНОЗЕМЦЕВ Иван Иванович, р. в 1925 в с. Янчик, Калмыкия, ряд., погиб 11.1.1944.

КАЗАНЦЕВ Михаил Степанович, ряд., погиб 12.1.1944.

КАЙЛУКОВ Павел Александрович, р. в 1913 в д. Алешанка Брянской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

КАЙМЫШЕВ Касим, сержант, погиб 12.1. 1944.

КАЛУГИН Иван Алексеевич, р. в 1905, ряд., погиб 11.1.1944.

КАМЫНИН Иван Архипович, р. в 1904 в Новосибирской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

КАПИТАНЕНКО Влас Иванович, р. в 1912 в д. Красная Слобода Сумской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

КАПЛУКОВ Павел Алексеевич, р. в 1904 в Орловской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

КАРАГОДА Николай Зиновьевич, р. в 1918 в Днепропетровской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

КАРПУКОВ Николай Александрович, р. в 1925 в с. Тропиково Новосибирской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

КАШАЕВ Анатолий Юсупович, ст. лейтенант, командир эскадрона, погиб 12.1.1944.

КЕЛОВ Чары, ряд., погиб 10.1.1944.

КИСЛОВ Кирилл Савельевич, р. в 1920 в Башкирии, сержант, погиб 10.1.1944.

КИРИЧЕНКО Иван Яковлевич, ряд., погиб 12.1.1944.

КИСЕЛЕВ Андрей Федорович, ряд., погиб 12.1.1944.

КИТАЕВ Сергей Елистратович, р. в 1902 в с. Белокуриха Алтайского края, ряд., погиб 10.1.1944.

КЛЕВИН Иван Иванович, ряд., погиб 13.1. 1944.

КЛОЧКОВ Василий Владимирович, р. в 1914 в Тверской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

КОДЗЕВ Хабес, р. в 1921 в г. Нальчик, ряд., погиб 10.1.1944.

КОКСЛИКОВ Гельды, р. в 1922, ряд., погиб 11.1.1944.

КОЛАЕВ Иван Филиппович, ряд., погиб 10.1.1944.

КОЛЕСНИКОВ Григорий Егорович, р. в 1916 в Кемеровской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

КОЛЕСНИКОВ Пантелей Иванович, р. в 1904 в ст. Выселки Краснодарского края, старшина, погиб 10.1.1944.

КОМИВЕНСКОЙ Александр Федосович, р. в 1912, ряд., погиб 11.1.1944.

КОМОЗА Евдоким Григорьевич, р. в 1921, ст. сержант, погиб 10.1.1944.

КОПЫЛОВ Даниил Афанасьевич, ряд., погиб 12.1.1944.

КОРНИЕНКО Николай Семенович, р. в 1921 в Сумской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

КОРОСТЫЛЕВ Иван Артемович, р. в 1913 в с. Фащевка Луганской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

КОССЕ Александр Карлович, р. в 1921 в с. Стерлачево Ленинградской обл., сержант, погиб 10.1.1944.

КРОТОВ Михаил Савельевич, ряд., погиб 12.1.1944.

КРУГЛЫЙ Медель Гендеевич, р. в 1913, сержант, умер от ран 29.1.1944.

КУАДАЕВ Бешим Илларионович, ряд., погиб 10.1.1944.

КУБАЧЕВ Павел Иванович, ряд., погиб 10.1. 1944.

КУЛИЕВ Махмут, р. в 1905 в Марыйской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

КУМПЕСОВ Кабытай, р. в 1916 в Семипалатинской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

КУРМАГАЗИЕВ Набий, р. в 1900 в Гурьевской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ЛАВИНСКИЙ Иван Петрович, ряд., погиб 12.1.1944.

ЛАПТЕВ Петр Александрович, р. в 1903 в с. Ломаново Тульской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ЛАПУТЕНКО Антон Андреевич, капитан, командир эскадрона, погиб 11.1.1944.

ЛАПУХИН Петр Николаевич, р. в 1911, ряд., погиб 10.1.1944.

ЛЕОНОВ Иван Николаевич, р. в 1918 в г. Курск, ряд., погиб 10.1.1944.

ЛИЗГИН Алексей Иванович, р. в 1915 в с. Прощеево Орловской обл., ряд., погиб в феврале 1944.

ЛИНКОВ Михаил Максимович, ряд., погиб 12.1.1944.

ЛИСНИКОВ Василий Борисович, ряд., погиб 12.1.1944.

ЛИТВИНОВ Василий Константинович, р. в 1914 в Иркутской обл., сержант, погиб 10.1.1944.

ЛОГИНОВ Иван Лукич, капитан, помощник начальника штаба полка, погиб 12.1.1944.

ЛОГИНОВ Никандр Васильевич, ряд., погиб 12.1.1944.

ЛОПАТИН Иван Павлович, ряд., погиб 12.1.1944.

ЛОПАТИН Семен Иванович, ряд., погиб 11.1.1944.

ЛУЧКО Дмитрий Тимофеевич, ряд., погиб 10.1.1944.

ЛЫСЕНКО Семен Митрофанович, ряд., погиб 12.1.1944.

МАКСИМОВ Кирилл Андреевич, р. в 1901 в с. Ново-Ановка Сталинградской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

МАКСИМЕНКО Федор Аврасимович, р. в 1911 в Киевской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

МАЛАХОВ Григорий Родионович, р. в 1901 в с. Песчанка Сталинградской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

МАЛЬЦЕВ Николай Петрович, сержант, погиб 10.1.1944.

МАМЫШЕВ Бадма Машиевич, р. в 1901 в Калмыкии, ряд., погиб 11.1.1944.

МЕДВЕДЕВ Александр Тимофеевич, р. в 1905 в г. Киев, ряд., погиб 11.1.1944.

МЕРЕДОВ Айдагды, р. в 1907 в ауле Бачар Ашхабадской обл., сержант, погиб 11.1.1944.

МИКУЛА Александр Григорьевич, ряд., погиб 12.1.1944.

МИРГОРОДСКИЙ Петр Матвеевич, ряд., погиб 12.1.1944.

МИРОШКИН Михаил Митрофанович, р. в 1925 в Мордовии, ряд., погиб 10.1.1944.

МОРОЗОВ Михаил Родионович, р. в 1918 в пос. Трусов Астраханской обл., погиб 11.1.1944.

МУКОВОЗЧИК Аркадий Назарович, ряд., погиб 12.1.1944.

НАГЛЫЙ Василий Варфоломеевич, р. в д. Б. Дегтяры Черниговской обл., ряд., умер от ран 27.2.1944.

НАРБАЕВ Шардижан, сержант, погиб 11.1. 1944.

НЕВРУЗБАКИЕВ Агаг Сатыкович, р. в 1913, ефрейтор, погиб 10.1.1944.

НЕДЕЛЬКОВСКИЙ Владимир Леонардович, р. в 1918 в д. Пилово Ленинградской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

НЕКРАСОВ Семен Арсентьевич, р. в 1915 в д. Еланка Пермской обл., ряд., умер от ран 12.1.1944.

НОСОВ Павел Николаевич, ряд., погиб 11.1. 1944.

НУРБЕРДЫЕВ Ата, р. в 1920 в Туркмении, ряд., погиб 10.1.1944.

ОГУЛЬДУРСАН П., р. в 1910 в Туркмении, погиб 11.1.1944.

ОЛЕНИКОВ Михаил Тимофеевич, ряд., погиб 11.1.1944.

ОРАЗОВ Акмурад, р. в 1900 в Гурьевской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ОРЛОВ Иван Маркович, р. в 1912 в Самарской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ОРУЗАЛИМОВ Мизит, р. в 1913, ряд., погиб 10.1.1944.

ОСТРОВЕРХОВ Федор Федорович, р. в 1917 в с. Ровное Джамбульской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ПАЛЕШКО Павел Тимофеевич, р. в 1921 в г. Владивосток, сержант, погиб 14.1.1944.

ПАХОМОВ Андрей Георгиевич, ряд., погиб 12.1.1944.

ПЕТУНИН Анатолий Николаевич, р. в 1916 в г. Железноводск, ст. сержант, погиб 11.1.1944.

ПЕТУХ Василий Ефремович, р. в 1922 в Киевской обл., ряд., погиб 15.1.1944.

ПЛАТУХА Филипп Михайлович, ряд., погиб 12.1.1944.

ПЕТРОВ Николай Петрович, р. в 1915 в Новгородской обл., лейтенант, погиб 11.1.1944.

ПОРТНЯГИН Федор Васильевич, р. в 1916 в д. Кулесовка Новосибирской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ПОРФИЛЬЕВ Василий Сергеевич, р. в 1908 в Марыйской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ПРОНИН Михаил Никитич, р. в 1915, сержант, погиб 12.1.1944.

ПУЧКОВ Николай Тимофеевич, р. в 1911 в д. Холмы Московской обл., сержант, погиб 10.1.1944.

РАДКАЛОВ Чарли, р. в 1922 в Семипалатинской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

РАДЖАПОВ Чары, р. в 1920, ряд., погиб 11.1.1944.

РАДЧЕНКО Павел Федорович, р. в 1907, ряд., погиб 11.1.1944.

РАЗГОНЯЕВ Сергей Михайлович, р. в 1901 в г. Новосибирск, ряд., погиб 12.1.1944.

РАЗУМОВ Анатолий Федорович, р. в 1924 в г. Алма-Ата, ряд., погиб 10.1.1944.

РЕЗНИК Василий Николаевич, р. в 1916 в с. Копино Луганской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

РОМАНЦЕВ Тихон Филиппович, р. в 1911 в Воронежской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

САВИН Александр Фролович, ст. лейтенант, погиб 12.1.1944.

САДОВНИКОВ Александр Иванович, р. в 1903 в д. Гумны Тамбовской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

САМОЙЛЕНКО Павел Георгиевич, р. в 1911 в Еврейской АО, ряд., погиб 10.1.1944.

СЕИДОВ Кокоджан, р. в 1910, ряд., погиб 10.1.1944.

СЕМУШКИН Степан Федорович, р. в 1924 в г. Алма-Ата, сержант, погиб 10.1.1944.

СМИРНОВ Алексей Андреевич, р. в 1912, ст. сержант, погиб 11.1.1944.

СТРЕЛЬНИКОВ Владимир Тимофеевич, р. в 1924 в Луганской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

СТРУКОВ Михаил Кондратович, р. в 1904 в с. 2-я Гнилуша Луганской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

СУБАЧЕВ Павел Иванович, р. в 1906 в г. Новосибирск, ряд., погиб 10.1.1944.

СУГАКОВ Константин Васильевич, р. в 1911 в г. Семипалатинск, ряд., погиб 10.1.1944.

СУСЛОВ Василий Иванович, р. в 1915, ряд., погиб 21.1.1944.

ТАИРОВ Мухамуттират, р. в 1907 в ауле Тахтабазар, Туркмения, ряд., погиб 10.1.1944.

ТАРАБРИН Даниил Георгиевич, р. в 1921, сержант, погиб 11.1.1944.

ТАРАНЕНКО Василий Данилович, р. в 1892, ряд., умер от ран 11.1.1944.

ТАРАНЕНКО Василий Ильич, р. в 1914, ряд., погиб 12.1.1944.

ТАТАМБЕКОВ Стамкул, р. в 1910 в с. Женержед Карагандинской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ТАТЬЯНОК Тимофей Никитович, р. в 1897 в ст. Горячие Ключи Краснодарского края, ряд., погиб 11.1.1944.

ТЕРЕШКИН Карп Михайлович, р. в 1913 в Новосибирской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ТЕРЕХИН Кирилл Парфенович, р. в 1911, ряд., погиб 11.1.1944.

ТОЛОЛАЕВ Иван Анисимович, р. в 1906 в с. Ново-Зубарево, Мордовия, ряд., погиб 11.1.1944.

ТОЛЧЕНИН Василий Алексеевич, ряд., погиб 12.1.1944.

ТУРКСУМБЕКОВ Сейтек, р. в 1910, ряд., погиб 10.1.1944.

УРАЗАКОВ Уксумбай, р. в 1912, ряд., погиб 11.1.1944.

УРАЗОВ Акмурат, р. в 1905 в Туркмении, ряд., погиб 10.1.1944.

УРУНОВ Нарзы, р. в 1925 в г. Самарканд, ряд., погиб 14.1.1944.

ФЕДОРЕНКО Прокофий Демидович, р. в 1919 в д. Татарск Новосибирской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ФИЛИН Андрей Иванович, р. в 1899 в д. Свинушкино Тульской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ФИЛИППОВ Георгий Иванович, р. в 1925, сержант, погиб 11.1.1944.

ФИЛОНОВ Георгий Иванович, р. в 1925 в Карагандинской обл., ст. сержант, погиб 11.1.1944.

ФОМИН Илья Архипович, р. в 1900 в Казахстане, ряд., погиб 10.1.1944.

ХАЙСАНОВ Зафир Кусарович, р. в 1925 в г. Астрахань, ряд., погиб 11.1.1944.

ХОДЖАНЯЗОВ Берды, р. в 1922 в ауле Сакаргач, Туркмения, ряд., погиб 10.1.1944.

ХОЛНАЗАРОВ Тургун, р. в 1914, сержант, погиб 10.1.1944.

ЦАПЕНКО Емельян Федорович, р. в 1917 в с. Ярмолицы Сумской обл., старшина, погиб 11.1.1944.

ЦВЕТКОВ Василий Михайлович, р. в 1917, капитан, умер от ран 12.1.1944.

ЧИЧКАНОВ Абдурахман Давидович, р. в 1909 в ауле Лихозур, Чечено-Ингушетия, ряд., погиб 11.1.1944.

ЧУПИН Николай Васильевич, р. в 1903, ст. сержант, погиб 10.1.1944.

ШАЙШАРДИНОВ Искак Абрагимович, р. в 1916 в Омской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ШУЛЬГАНОВ Артем Кузьмич, р. в 1903 в Каракалпакии, ряд., погиб 10.1.1944.

ЩЕМИЛОВ Иван Михайлович, ряд., погиб 12.1.1944.

ЮСИПИШИН Василий Родионович, ряд., погиб 10.1.1944.

ЯЗБЕРДЫЕВ Учкильды, р. в 1921 в Туркмении, ряд., погиб 11.1.1944.

ЯРОШЕВСКИЙ Георгий Евгеньевич, р. в 1923 в с. Жукля Черниговской обл., мл. сержант, погиб 10.1.1944.

ЯЦКИЙ Федор Иванович, р. в 1904 в с. По-

Н. А. Тарасов

кровка Семипалатинской обл., ряд., погиб 10.1. 1944.

ДЕРЕВНЯ ПРОНЬКИ

ЛЕМЕШКО Софья Титовна, р. в 1925 в г. п. Лоев Гомельской обл., ряд., санинструктор, умерла от ран 15.7.1944.

Четыре воина Красной Армии, имена, даты гибели которых не установлены.

КРИНИЧАНСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ БИБИКИ

18 мая 1957 г. перезахоронен прах 13 воинов Красной Армии, погибших в январе 1944 г. Установлены имена и воинские звания семи воинов.

ГАБАЗОВ Захар Хаметдинович, р. в 1910, сержант, погиб 14.1.1944.

ГАПСАТАРОВ Руслан Гумерович, р. в 1925 в Челябинской обл., сержант, погиб 12.1.1944.

КЛИМЕНТЬЕВ Григорий Лаврентьевич, р. в 1920 в пос. Комсомольский Харьковской обл., ряд., погиб в январе 1944.

КУЗНЕЦОВ Николай Иванович, р. в 1925 в с. Шеф-Майдан Рязанской обл., мл. сержант, погиб 12.1.1944.

НОВИКОВ Михаил Николаевич, р. в 1924 в д. Новобарсуки Ивановской обл., мл. сержант, погиб 14.1.1944.

ПАВЛЕНКО Николай Родионович, р. в 1917 в с. Максим Черниговской обл., ряд., погиб 26.2. 1944.

ТАРАСОВ Николай Афанасьевич, р. в 1912 в д. Бибики Мозырского р-на, майор, командир дивизиона реактивной артиллерии, умер от ран 24.6.1944.

МАХНОВИЧСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ МАХНОВИЧИ

БОБРУЙКО Михаил Анисимович, р. в 1919 в д. Ремезы Ельского р-на Гомельской обл., лейтенант, партизан соединения А. Сабурова, погиб 19.10.1943.

КАЛИНОК Петр Ильич, р. в 1902 в д. Н. Майдан Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

КАРГА Феодосий Иванович, р. в 1910 в с. Красное Черниговской обл., ефрейтор, погиб 15.1.1944.

КОНОВАЛЕНКО Григорий Андрианович, р. в 1911 в с. М. Любеч Черниговской обл., ряд., погиб 18.1.1944.

СТЕЦКИЙ Демьян Антонович, р. в 1907 в Лепельском р-не Витебской обл., партизан 37-й Ельской бригады, погиб 18.7.1943.

ТРАЩЕНКО Михаил Максимович, р. в 1914 в с. Страколесы Киевской обл., ряд., погиб 15.1.1944.

ХОЛОДОВИЧ Василий Николаевич, р. в 1906 в д. Сизаны Ельского р-на Гомельской обл., ряд., умер от ран 5.2.1944.

ШЕСТОПЕРОВ Иван Иванович, ряд., погиб в январе 1944.

МИХАЛКОВСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ КУСТОВНИЦА (бывшая)

БУРУНОВ Алексей Константинович, р. в 1917 в г. Любим Ярославской обл., ст. лейтенант, партизан отряда «За Родину» Ровенского соединения, погиб 19.11.1942.

НАУМЕНКО Никифор Кузьмич, р. в 1920 в с. Казаревичи Киевской обл., партизан отряда «За Родину» Ровенского соединения, погиб 19.11. 1942.

РАНЬКО Михаил Дмитриевич, р. в д. Киров Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 9.1.1944.

САВЧЕНКО П. Ф., ряд.

Имена восьми воинов Красной Армии, погибших в 1943—1944 гг., воинские части и дата гибели не установлены.

ДЕРЕВНЯ МИХАЛКИ (бывшая)

Тяжелый бой партизанского соединения А. Сабурова с карателями шел на дороге Мозырь — Ельск 19 ноября 1942 г.

С декабря 1943 г. на территории

сельского Совета часто появлялись разведчики 415-й стрелковой дивизии, в перестрелке с неприятелем были убитые и раненые. Понесла потери эта дивизия и в январе 1944 г. при освобождении населенных пунктов сельского Совета. В братской могиле захоронено 57 воинов Красной Армии и партизан.

БАРАШЕВ Егор Дмитриевич, р. в 1919 в Мстиславском р-не Могилевской обл., партизан соединения А. Сабурова, погиб 19.11.1942.

БОНДАРЕНКО Илларион Сергеевич, р. в 1913 в д. Шарин Ельского р-на Гомельской обл., партизан соединения А. Сабурова, погиб 19.11. 1942 г.

БОРИСОВ Иван Гордеевич, ряд., погиб 16.1.1944.

ВАНЮКОВ Роман Петрович, ряд., погиб 8.12.1943.

ГОРХОВСКИЙ Григорий Абрамович, ряд., умер от ран 18.4.1944.

Помнік на брацкай магіле воінаў Чырвонай Арміі, якія загінулі пры вызваленні в. Міхалкі

ДОВГАЛЮК Иван Иванович, ст. лейтенант, командир роты, погиб в январе 1944.

ЖАБОРОВСКИЙ Василий Романович, р. в 1907 в с. Стешино Киевской обл., ряд., погиб 15.1.1944.

ИЛЬИН Владимир Васильевич, р. в 1905 в д. Набережная, Коми АССР, ряд., погиб 8.12. 1943.

КОМИН Иван Семенович, р. в 1921 в г. Звенигород Алтайского края, партизан соединения А. Сабурова, погиб 19.11.1942.

КУГУТ Никита Семенович, р. в 1913 в с. Стешино Киевской обл., ряд., погиб 15.1.1944.

КУЗЬМЕНКО Петр Степанович, р. в 1911 в д. Максимовичи Киевской обл., ряд., погиб 15.1.1944.

КУНАШОВ Михаил Иванович, ряд., умер от ран 18.4.1944.

КУНЦОВ Иван Егорович, р. в 1920 в г. Б. Демьяновск, мл. сержант, погиб 8.12.1943.

ЛАДЫЖЕНКО Иван Васильевич, р. в 1926 в д. Скородное Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 16.1.1944.

ЛИГУС Филипп Афанасьевич, р. в с. Рахлы Черниговской обл., партизан соединения А. Сабурова, погиб 19.11.1942.

МЕЛЬНИКОВ Александр Федорович, р. в 1921 в с. Невежскино Оренбургской обл., партизан соединения А. Сабурова, погиб 19.11.1942.

НЕБОЛЬСИН Андрей Васильевич, подполковник, заместитель командира полка, погиб 14.1.1944.

НИСЬКО Василий Яковлевич, р. в 1906 в д. Рудня Белобережская Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 16.1.1944.

ПРИМАЧЕК Михаил Михайлович, р. в 1895 в д. Рудня Белобережская Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 16.1.1944.

САВЧЕНКО И. Ф., ряд.

САМУСЕНКО Василий Архипович, р. в 1922 в с. Рассоха Киевской обл., ряд., погиб 15.1.1944.

СМИРНОВ Александр Иосифович, мл. сержант, погиб 8.12.1943.

СМИРНОВ В. А., ряд.

СТОРОЖ Василий Михайлович, р. в 1898 в д. Конотоп Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 16.1.1944.

ТАЛАХАДЗЕ Георгий Ермолозович, р. в 1921 в Хашурском р-не, Грузия, партизан соединения А. Сабурова, погиб 19.11.1942.

ТАРАСОВ Михаил Михайлович, р. в 1917 в д. В. Двор Новгородской обл., ряд., умер от ран 6.5.1944.

ТИККО Леонид Исаакович, ряд., погиб 8.12.1943.

ХОМЯНОК Петр Ильич, ряд., погиб 15.1. 1944.

ЦУЦКАРЕВ Владимир Васильевич, р. в 1911 в с. Ловца Московской обл., старшина, погиб 8.12.1943.

ШМАКОВ Сергей Михайлович, р. в 1909, ряд., погиб 8.12.1943.

Г. Е. Талахадзе

Х. И. Варгавтик

Имена 6 воинов Красной Армии, погибших в январе—июне 1944 г., воинские части и дата гибели не установлены.

5 мая 1944 г. самолеты противника бомбили воинские эшелоны на ж.-д. ст. Мытва. Погибло 20 воинов войсковой части 11 357. Останки их в 1957 г. перезахоронены в братскую могилу.

БАЛАБАЙ Дарья Васильевна, р. в 1920 в г. Гадяч Полтавской обл., сержант, санинструктор.

ДРОЗД Николай Ильич, р. в 1917 в Паричском р-не Гомельской обл., ряд.

ДУДКО Андрей Степанович, р. в 1918 в д. Петровичи Паричского р-на Гомельской обл., ряд.

ЗАПАТЫЛОК Евтух Никитич, р. в д. Полесье Паричского р-на Гомельской обл., ряд.

КМОШНИКОВ Андрей Андреевич, р. в д. Груздово Брянской обл., ряд.

КОХНО Григорий Семенович, р. в д. Б. Бор Паричского р-на Гомельской обл., ряд.

КУЗНЕЦОВ Иван Никонорович, р. в с. Б. Трубечина Орловской обл., ряд.

КУЛАГА Иван Егорович, р. в с. Медведево Орловской обл., ряд.

ЛЕОНОВ Николай Михайлович, р. в д. Городцы Брянской обл., ряд.

МАЗУР Василий Степанович, р. в д. Мислов Паричского р-на Гомельской обл., ряд.

МАСЛОВ Иван Федорович, р. в д. Георгиево Орловской обл., ряд.

ПРОКОПЕНКО Василий Пименович, р. в Паричском р-не Гомельской обл., ряд.

РОЖНЫХ Филипп Андреевич, р. в г. Орел, ряд.

РОМАНОВ Семен Иванович, р. в г. Волхов Ленинградской обл., ряд.

СЕДЫХ Дмитрий Васильевич, р. в г. Болхов Орловской обл.

СМОЛЬСКИЙ Тихон Кириллович, р. в с. Переволока Речицкого р-на Гомельской обл., ряд.

ФОМИЧЕВ Федор Артемович, р. в г. Стародуб Брянской обл., ряд.

ЦЕЙНО Леон Иванович, р. в 1917 в д. Макановичи Речицкого р-на Гомельской обл., ряд.

ШЕБАНОВ Тихон Павлович, р. в 1885 в д. Колчанка Орловской обл., ряд.

ЩЕРБИН Иван Афанасьевич, р. в 1919 в д. Заречье Паричского р-на Гомельской обл., ряд.

ОСОВЕЦКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ ЗИМОВАЯ БУДА

БОГУСЛАВСКИЙ Пантелей Петрович, р. в 1907 в с. Кантемировка, Казахстан, ряд., погиб 2.2.1944.

ГОРБАТОВ Валентин Никитович, р. в 1924 в г. Сувинск Новосибирской обл., ряд., погиб 16.1.1944.

ДУБОВИК Тимофей Борисович, р. в 1919 в г. Ташкент, ряд., погиб 13.2.1944.

ИСКАКОВ Сулейман Закирович, р. в 1913 в г. Алма-Ата, лейтенант, командир взвода, погиб 25.1.1944.

ЛАПИКОВ Сергей Михайлович, р. в 1910, ряд., погиб 13.2.1944.

РАХИМГУЛОВ Арслан, р. в 1915 в Башкирии, ряд., погиб 16.1.1944.

ДЕРЕВНЯ КАМЕНЬ

С февраля по июль 1944 г. в лесу возле д. Камень дислоцировался 67-й отдельный медико-санитарный батальон 61-й армии. Умершие от ранений воины, а также погибшие в боях рядовые и офицеры 55-й стрелковой, 4-й, 16-й и 17-й гвардейских кавалерийских дивизий и других воинских частей, которые с января по июль 1944 г. держали оборону, были здесь захоронены. Сюда же перенесены останки погибших в годы войны партизан.

АББАЕВ К., погиб 13.1.1944.

АБДУЛАЕВ Абасали-аты, р. в 1912 в с. Вагуди, Армения, ряд., умер 14.3.1944.

АБИДОЦКИЙ Григорий Алексеевич, р. в 1898 в Черниговской обл., ряд., умер 25.4.1944.

БАРАТОВ Хайра, р. в 1903 в Бухарской обл., ряд., умер 30.6.1944.

БОГАЧЕВ Николай Иванович, р. в 1922 в с. Воротницк Ленинградской обл., ряд., погиб 13.3.1944.

БОЙКОВ Гордей Петрович, р. в 1901 в с. Елань, Бурятия, ряд., погиб 11.1.1944.

БОРОДИН Феоктист Матвеевич, р. в 1920 в д. Бартоломеевка Гомельской обл., ряд., погиб 14.3.1944.

БУБЕНЧИКОВ Геннадий Семенович, р. в 1921, сержант, умер 18.4.1944.

БЫВАЛЬКЕВИЧ Федот Петрович, р. в 1908 в с. Баханы Черниговской обл., ряд., умер 20.4.1944.

ВАРГАВТИК Хаим Израилевич, р. в 1902 в г. Полоцк, комиссар партизанского отряда, секретарь Петриковского подпольного райкома КП(б)Б, погиб 13.11.1941.

ГВОЗДЕВ Леонид Кириллович, р. в 1915 в с. Тимошевка Запорожской обл., лейтенант, умер 17.3.1944.

ГУЛЯЕВ Василий Тихонович, р. в 1904 в с. Дикое Воронежской обл., ряд., умер 19.6.1944.

ДАВЫДКИН Кирилл Игнатьевич, р. в 1915 в с. Мордовские Парки, Мордовия, ряд., умер 23.4.1944.

ДАЦЕНКО Григорий Семенович, р. в 1922 в Мордовии, ряд., умер 23.4.1944.

ДЕМЕНТЬЕВ Александр Григорьевич, р. в 1908 в г. Томск, ряд., погиб 20.1.1944.

ДЕРЕВЯНКО Даниил Тимофеевич, р. в 1920 в с. Несищи Сумской обл., ст. лейтенант, умер 1.7.1944.

ДЗАНАШВИЛИ Валерий Карапетович, р. в 1923 в с. Кохаврали, Грузия, ст. сержант, погиб 21.6.1944.

ДОБРЫНИН Герман Иванович, р. в 1922 в г. Серов, ряд., умер 23.4.1944.

ДОБОВАЕВ Латых, мл. лейтенант, погиб 18.1.1944.

ДУБЕНОК Павел Александрович, ряд., погиб 13.1.1944.

ДУДОРЕНКО Иван Сергеевич, р. в 1911 в Черниговской. обл., ряд., умер 30.6.1944.

ДУКАТОВ Семен Михайлович, ряд., погиб 13.1.1944.

ЕВДОКИМОВ Борис Васильевич, р. в 1922 в г. Ленинград, ряд., умер 19.5.1944.

ЕГОРОВ Андрей Константинович, р. в 1908 в г. Горно-Алтайск, ст. сержант, погиб 26.1.1944.

ЕРМАКОВ Константин Севастьянович, р. в 1895 в Чечерском р-не Гомельской обл., ряд., погиб 25.11.1944.

ЖАБА Петр Осипович, р. в 1911 в д. Павловка Черниговской обл., ряд., умер 25.5.1944.

ЖЕЛЕЗКО Марк Сидорович, р. в 1910 в д. Огородники Калинковичского р-на Гомельской обл., ряд., умер 1.7.1944.

ЗИНЧЕНКО Михаил Семенович, р. в 1918 в Калмыкии, ряд., умер 6.5.1944.

ИВАНОВ Алексей Алексеевич, р. в 1924 в г. Ленинград, ст. сержант, умер 14.3.1944.

ИВАНОВ Виктор Романович, р. в 1920 в с. Березка Черниговской обл., ст. сержант, умер 15.3.1944.

ИВАНОВ Степан П., ряд., погиб 14.3.1944.

ИВАХНО Иван Акимович, р. в 1906 в с. Худосино Полтавской обл., ряд., умер 30.6.1944.

ИОСИФОВ Виктор Андреевич, ряд., погиб 14.3.1944.

КАПРАНОВ Семен Иванович, р. в 1904, ряд., умер 23.2.1944.

КЕНЬКО Михаил Тимофеевич, р. в 1911 в г. Ельск Гомельской обл., ряд., умер 29.6.1944.

КЛАНОВЕЦ Григорий Дмитриевич, р. в 1903 в г. Чернигов, ряд., умер 29.6.1944.

КЛЕЩ Владимир Александрович, р. в 1918 в с. Яновка Черниговской обл., ряд., умер 19.3. 1944.

КОБЫЛИН Николай Иванович, р. в 1924 в г. Тула, ряд., умер 23.3.1944.

КОЛОНЕЙ Михаил Григорьевич, р. в 1919 в с. Рухеница Луганской обл., ряд., умер 8.6.1944.

Помнік на брацкай магіле воінаў Чырвонай Арміі і партызан, якія загінулі ў баях і памерлі ў шпіталі ў 1943—1944 гг. у в. Камень

Н. Д. Лосев

КОРОПЕЦ Григорий Иванович, р. в 1902 в с. Кудровка Черниговской обл., ряд., умер 30.6.1944.

КУЗНЕЦОВ Александр Гаврилович, р. в 1911 в с. Ново-Русаново Тамбовской обл., ряд., умер 10.1.1944.

КУЗОВАНОВ Павел Дмитриевич, р. в 1919 в с. Большой Колшай Алтайского края, ст. сержант, умер 3.6.1944.

КУРГАНОВ Сергей Никонорович, р. в 1911 в г. Астрахань, ряд., умер 10.5.1944.

КУЦЕНКО Петр Иванович, р. в 1905, ряд., погиб 14.3.1944.

ЛАДОНЬКО Михаил Данилович, р. в 1924 в с. Шабаевка Черниговской обл., ряд., умер 19.3. 1944.

ЛЕОНТЬЕВ Алексей Романович, р. в 1924 в д. Томица Пермской обл., мл. сержант, умер 22.3.1944.

ЛОСЕВ Никита Данилович, р. в 1911 в д. Щигры Калужской обл., ряд., умер 19.3.1944.

МАЛАШОК Г., партизан.

МАЛЕКОВ Михаил Константинович, ряд., погиб 14.3.1944.

МАМОСУЕВ Михаил Свиридович, р. в 1906 в с. Шарковское Курской обл., ряд., умер 14.3. 1944.

МАРГУЛИК Юрий Гедалеевич, р. в 1915 в г. Котовск Одесской обл., ряд., погиб 17.1.1944.

МАРГУЛИС-МУРЗИНЦЕВ Василий Петрович, р. в 1924 в Алтайском крае, ряд., погиб 14.3. 1944.

МАРКОНЯН Мизам Мартисович, р. в 1925 в с. Евдяхар, Армения, ряд., погиб 15.3.1944.

МАСУЕВ Михаил Свиридович, р. в 1918 в с. Марково Курской обл., ряд., умер 14.3.1944.

МАТВИЕНКО Арсен Михайлович, р. в 1911 в Черниговской обл., сержант, умер 26.3.1944.

МИТЕНКОВ М. А., ряд., погиб 14.2.1944.

МИТРОФАНОВ Митрофан Я., ряд., погиб 14.3.1944.

МИЧАНЬ Кузьма Андреевич, р. в 1910 в с. Юрьевка Черниговской обл., ряд., умер 12.3. 1944.

МОЗГИН Алексей Григорьевич, р. в 1902 в с. Щеребул Днепропетровской обл., ряд., погиб 1.6.1944.

МОРОЗОВ Владимир Васильевич, р. в 1923 в г. Новосибирск, лейтенант, погиб 20.1.1944.

МУРЗИНЦЕВ Василий Петрович, р. в 1920 в Алтайском крае, ряд., погиб 20.1.1944.

НАРУЦКИЙ Михаил Николаевич, р. в 1917 в д. Листвин Хойникского р-на Гомельской обл., ряд., умер от ран 30.6.1944.

НИВИКДИНОВ П. Ф., ряд., погиб 14.3. 1944.

НИКОЛАЕВ Леонид Иванович, р. в 1921 в д. Оруч Псковской обл., ст. сержант, умер 26.5.1944.

НИКУЛИН Иван Егорович, р. в 1909 в г. Прокопьевск Кемеровской обл., ряд., погиб 10.2.1944.

ОБИТОТСКИЙ Григорий Алексеевич, р. в 1914 в с. Молочки Черниговской обл., ряд., умер 25.4.1944.

ОВТИН Ефим Ефимович, р. в 1924 в с. Ега Пензенской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

ОЛИМСКИЙ Дмитрий Васильевич, р. в 1909, ряд., погиб 8.2.1944.

ПАШЕНКО Григорий Семенович, р. в 1915 в с. Дейматовка Черниговской обл., ряд., умер 30.6.1944.

ПЕРТЕРХЕР Иван Иосифович, р. в 1923 в с. Ясново Черниговской обл., ряд., умер 29.6. 1944.

ПИКАЛОВ Афанасий Устинович, р. в 1923 в д. Каштанка Алтайского края, ряд., погиб 20.1.1944.

ПОДЗОЛКИН Иван Григорьевич, р. в 1920 в г. Чернигов, ст. лейтенант, умер 25.3.1944.

ПОПОВ Илья Федорович, р. в 1914 в с. Ново-Никольское Воронежской обл., ряд., умер 23.3.1944.

ПОПУЛОВ Геннадий Иванович, р. в 1922, ряд., погиб 21.6.1944.

ПОРОТНИКОВ Василий Григорьевич, р. в 1918 в Новосибирской обл., ряд., погиб 8.2.1944.

САДОВИЧ Андрей Андреевич, р. в 1922, ряд., погиб 14.3.1944.

САРИН Николай Яковлевич, р. в 1915 в Целиноградской обл., ряд., умер 25.6.1944.

СИДОРЕНКО Иван Сергеевич, р. в 1918 в с. Монастарище Черниговской обл., ряд., умер 16.6.1944.

СИТНИКОВ Николай Иванович, р. в 1921 в д. Листвянка Новосибирской обл., ряд., погиб 14.3.1944.

СМАЧКОВ А. В., мл. сержант, погиб 14.3. 1944.

СМИРНОВ Владимир Александрович, р. в 1924 в д. Русеинох Ивановской обл., ряд., погиб 13.2.1944.

СОЛОВЕЙ Евтухий Федорович, р. в 1911 в д. Звеничев Черниговской обл., умер 8.6.1944.

СОЛОДКИЙ Максим Андреевич, р. в 1918 в с. Григорьевка Воронежской обл., сержант, погиб 10.2.1944.

СТАРКОВ Василий Андреевич, р. в 1920 в Екатеринбургской обл., сержант, погиб 20.1.1944.

СТЕПАНОВ Иван Иванович, р. в 1922, ряд., погиб 14.3.1944.

ТАЛАНОВ Александр Ефимович, р. в 1911 в с. Талипово, Кыргызстан, сержант, погиб 26.1.1944.

ТЕРЕХИН Василий Тимофеевич, р. в 1920 в д. Носково Омской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ТУРСИНБАЕВ Кималид, р. в 1922 в Куйбышевском р-не, Казахстан, мл. сержант, погиб 12.1.1944.

УФИМЦЕВ Макар Ананьевич, р. в 1914, ряд., погиб 13.3.1944.

ФИЗЕЕВ Мировалей Степанович, мл. сержант, погиб 14.3.1944.

ФОРОТНИКОВ Алтреос, ряд., погиб 14.3.1944.

ХАЙРОВ Борис Степанович, ряд., погиб 14.3.1944.

ЧАЩЕРОВ Борис Егорович, р. в 1925 в д. Нелидово Тверской обл., ряд., погиб 29.5.1944.

ЧЕРЕМЕЦ Егор Петрович, ряд., погиб 14.3.1944.

ЧУМАКОВ Николай Михайлович, р. в 1920 в г. Ставрополь, ряд., погиб 9.2.1944.

ШЕРИН Петр Васильевич, р. в 1924 в Кемеровской обл., ряд., погиб 20.1.1944.

ШЕСТАКОВ Федор Васильевич, р. в 1918 в пос. Целижи Читинской обл., ряд., погиб 14.2.1944.

ШМАТУХА Г., партизан.

Имена пяти партизан и даты их гибели не установлены.

ДЕРЕВНЯ КРИНИЧНАЯ ГРЯДА

В январе—июне 1944 г. в окрестностях д. Криничная Гряда воины 55-й стрелковой, 4-й и 15-й гвардейских кавалерийских дивизий вели тяжелые бои с противником. Здесь погибли:

АБИДОВ Сайда, р. в 1925 в г. Ташкент, ряд., погиб 28.6.1944.

АВЕРИН Иван Семенович, р. в 1914 в Меркенском р-не, Казахстан, ст. сержант, погиб 26.1.1944.

АЛЕКСЕЕВ Андрей Петрович, р. в 1920 в г. Смоленск, ряд., погиб 23.3.1944.

АНПИЛОГОВ Иван Григорьевич, р. в 1924 в д. Айзеровка, Башкирия, сержант, погиб 25.4.1944.

БАЗАРОВ Марсант, р. в 1916 в Чижадвадском р-не, Узбекистан, ряд., погиб 22.1.1944.

БЕРЕЖНЯК Ефим Тихонович, р. в 1919 в с. Бакаевка Черниговской обл., ряд., погиб 24.3.1944.

БОБКИН И. А., ст. сержант, погиб 14.3.1944.

БОРИСКИН Николай Сергеевич, р. в 1922 в д. Новинки Рязанской обл., ряд., умер от ран 17.4.1944.

БОТНИКОВ Владимир Эдуардович, р. в 1927, ряд., погиб 14.3.1944.

БУЙЛУК Василий Иванович, р. в 1925 в с. Никоновичи Черниговской обл., ряд., погиб 29.6.1944.

ВАДИКАРАЕВ О. В., ряд., погиб 13.3.1944.

ГАПОНЕНКО Владимир Евдокимович, р. в 1922 в г. Ворошилов Приморского края, ст. сержант, погиб 1.2.1944.

ГОЛОВАНОВ Григорий Ильич, р. в 1909, ряд., погиб 25.1.1944.

ГОЛОВАЩЕНКО Иван Федорович, р. в 1924 в д. Павловка Ростовской обл., лейтенант, погиб 14.3.1944.

ГОРЕЛИК Андрей Романович, р. в 1920 в Тереховском р-не Гомельской обл., ряд., погиб 29.6.1944.

ГРЕЧКО Виталий Артемович, р. в 1908 в г. Ичня Черниговской обл., ряд., погиб 29.6.1944.

ГУСЬКОВ Иван Андреевич, р. в 1905 в с. Ярено Рязанской обл., ряд., погиб 21.1.1944.

ДВОРАКОВСКИЙ Иван Дмитриевич, р. в 1897 в д. Небытов Хойникского р-на Гомельской обл., ряд., умер 20.4.1944.

ДЕРЮГИН Василий Ефимович, р. в 1919 в с. Добровольное Архангельской обл., ряд., погиб 24.1.1944.

ДЖУРАЕВ Усман Бектимирович, р. в 1920 в Ферганском р-не, Узбекистан, ряд., погиб 3.4.1944.

ДОРОНИН Михаил Гурьевич, р. в 1909, ряд., погиб 27.1.1944.

ДЬЯЧЕНКО Николай Антонович, р. в 1923 в с. Волынка Черниговской обл., ряд., погиб 7.4.1944.

ЖУКОВ М. А., ст. лейтенант, погиб 14.3.1944.

ЗАГУДАЕВ Степан Ефимович, р. в 1922 в с. Савино Екатеринбургской обл., ряд., погиб 29.6.1944.

ЗАДИГАРОВ Сайфулла, р. в 1914 в Кемеровской обл., ряд., погиб 17.6.1944.

ЗАЖИТОВ Гадыхан Теширназнеевич, р. в 1923 в с. Янушевка, Башкирия, сержант, погиб 30.6.1944.

ЗАЛОГА Петр Петрович, р. в 1925 в с. Максаки Черниговской обл., ряд., погиб 25.4.1944.

ИЖАТЬКО Фома Адамович, ряд., погиб 14.3.1944.

ИШАНБАЕВ Кушар, р. в 1922 в г. Чимкент, старшина, погиб 22.1.1944.

КАРИМОВ Абдухалим, р. в 1905 в Наманганском р-не, Узбекистан, ряд., умер от ран 31.3.1944.

КАШКИН Тимофей Михайлович, р. в 1922 в г. Орджоникидзе, лейтенант, погиб 23.1.1944.

КАШИН Алексей Сергеевич, ст. сержант, погиб 14.3.1944.

КЕЛЬМАНОВ Павел Самуилович, капитан, умер от ран 30.6.1944.

КОЗЕНЦЕВ Иван Васильевич, р. в 1921 в г. Ленинград, ряд., умер от ран 10.4.1944.

КОНСТАНТИНОВ Иван Емельянович, р. в 1902 в с. Быстрянка Алтайского края, ряд., погиб 22.1.1944.

КОРОБКО Павел Степанович, р. в 1921 в ст. Лабинская Краснодарского края, ст. лейте-

нант, командир эскадрона, погиб 21.4.1944.

КОРЧУГАНОВ Михаил Андреевич, р. в 1909 в Новосибирской обл., сержант, погиб 21.1. 1944.

КОСТЮКОВ Семен Игнатович, р. в 1914 в Кормянском р-не Гомельской обл., ст. сержант, погиб 25.1.1944.

КУЗИН Яков Семенович, р. в 1924 в д. Болотово Орловской обл., ряд., погиб 16.5.1944.

КУЗНЕЦОВ Николай Владимирович, р. в 1909, ряд., погиб 19.4.1944.

КУРАЛИЦИН Марисуд Расулович, р. в 1916 в г. Уфа, ряд., погиб 21.1.1944.

ТЕЛЬМАШОВ Н., ряд., погиб 14.3.1944.

ТИТОВЕЦ Николай Федорович, ряд., погиб 14.3.1944.

ТИТОВЕЦ Сергей Иванович, р. в 1915 в д. Стреличево Хойникского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 27.4.1944.

УГАРОВ Николай Федорович, р. в 1912 в д. Поповая Мельница Ульяновской обл., старшина, погиб 28.6.1944.

ХУДАЙБЕРГЕНОВ Худат-Кули, р. в 1912 в Марыйской обл., ряд., погиб 21.1.1944.

ХУДАЙНАЗАРОВ К., р. в 1903 в Марыйской обл., ряд., погиб 31.1.1944.

ЧЕРНЫЙ Петр Назарович, р. в 1911, ряд., погиб 25.1.1944.

ЧЕРКАШИН Георгий Илларионович, р. в 1904, ряд., погиб 24.1.1944.

ШАРАФУТДИНОВ Ахмед Валеевич, р. в 1907 в Башкирии, ряд., погиб 23.1.1944.

ШМОТКОВ Фома Адамович, р. в 1920 в д. Карчевое Хойникского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 19.3.1944.

ЩЕДРИН Михаил Иванович, р. в 1905 в Астраханской обл., ряд., погиб 25.1.1944.

ЩЕКОТИХИН Петр Афанасьевич, ряд., погиб 21.4.1944.

ЯРМИЛОВЕЦ Григорий Акафьевич, р. в 1911 в д. Пузики Черниговской обл., ряд., погиб 30.3. 1944.

В апреле 1944 г. захоронены также останки восьми воинов, погибших на боевых позициях при обстреле их из тяжелых минометов. Фамилии и подразделения погибших не установлены.

ДЕРЕВНЯ ОСОВЕЦ

В боях за деревни Глиница, Летавища, Осовец, Осовецкая Буда, Передрейка и Сколодин в январе — июне 1944 г. погибло около 300 воинов 3-й, 4-й, 15-й, 16-й и 17-й кавалерийских, 55-й стрелковой дивизий. В 1957 г. павшие герои перезахоронены в братскую могилу.

АВЕРИН Иван Степанович, р. в 1902 в с. Горелово Тамбовской обл., ряд., погиб 27.1.1944.

АГАНИН Иван Григорьевич, р. в 1922, ряд., погиб 10.1.1944.

АНДРЕЕВ Юрий Степанович, ст. лейтенант, погиб 12.1.1944.

АНИЧКИН Николай Иванович, р. в 1915 в с. Злынь Орловской обл., ряд., погиб 6.2.1944.

АНОСОВ Андрей Сергеевич, капитан, погиб 6.2.1944.

АНТОНЕНКО Михаил Андреевич, р. в 1924 в с. Звонкое Курской обл., ряд., погиб 9.3.1944.

АРБАТСКИЙ Петр Михайлович, р. в 1923 в д. Морозовка Ярославской обл., ряд., погиб 10.2.1944.

АРЕСТОВ Степан Гаврилович, р. в 1903 в д. Искуш, Башкирия, ефрейтор, погиб 27.1.1944.

АСАУЛОВ Каиргаш, р. в 1924 в с. Шуба-Кудук Актюбинской обл., ряд., погиб 14.2.1944.

АХМЕДОВ Али, р. в 1922 в Азербайджане, сержант, погиб 12.2.1944.

БАБАМИРЗАЕВ Тургун, р. в 1924 в Узбекистане, ряд., погиб 10.2.1944.

БАРАНОВ Иван Васильевич, р. в 1908 в Новосибирской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

БАРЫШНИКОВ Семен Владимирович, ряд., погиб 22.1.1944.

БЕКМУРАДОВ Султан, р. в 1915 в Туркмении, сержант, погиб 20.1.1944.

БЕЛЯВСКИЙ Виктор Сигизмундович, р. в 1923 в пос. Кузнецов Самарской обл., ряд., погиб 19.1.1944.

БЕРЕЖНОЙ Василий Федорович, р. в 1922 в с. Титовка Курской обл., ряд., погиб 25.1.1944.

БЕРЕЗОВСКИЙ Михаил Николаевич, р. в 1908 в с. Карган Алма-Атинской обл., мл. сержант, погиб 11.1.1944.

БЛИЗНЮК Андрей Абрамович, р. в 1901 в Казахстане, ряд., погиб 3.2.1944.

БЛИНОВ Александр Александрович, р. в 1919 в г. Ленинград, ряд., погиб 25.1.1944.

БОГОМОЛОВ Михаил Тарасович, р. в 1910 в с. Старое Ведовое Воронежской обл., ряд., погиб 12.2.1944.

БОЙКОВ Иван Иванович, р. в 1900 в д. Горка Московской обл., ряд., погиб 10.2.1944.

БОЛДАРЕВ Илья Иванович, р. в 1906 в с. Тютина Орловской обл., ряд., погиб 23.1.1944.

БОНДАРЬ Петр Григорьевич, р. в 1920 в с. Дмитриевка, Кыргызстан, ряд., погиб 11.1.1944.

БУРОВ Леонид Сергеевич, р. в 1913 в г. Ярославль, ряд., погиб 13.2.1944.

БУРСАКОВ Иван Акимович, р. в 1919, ефрейтор, погиб 14.2.1944.

БЫКОВ Иван Леонович, р. в 1912, ряд., погиб 10.1.1944.

ВАЛУЙСКИЙ Михаил Иванович, р. в 1911, сержант, погиб 13.2.1944.

ВИССАРИОНОВ Николай Варсакофиевич, р. в 1919 в г. Котельниково, сержант, погиб 13.2. 1944.

ВЛАДИМИРЦЕВ Дмитрий Иванович, р. в 1898 в г. Пласт Челябинской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ВОЙТЕНКО Кирилл Евстафьевич, р. в г. Фергана, ст. сержант, погиб 5.2.1944.

ВОРОБЬЕВ Иван Архипович, р. в 1901 в г. Бухара, ряд., погиб 26.1.1944.

ВОРОБЬЕВ Иннокентий Сергеевич, р. в 1919, сержант, погиб 19.2.1944.

ВОРОЖЕЙКИН Михаил Андреевич, р. в 1923, сержант, погиб 13.2.1944.

ВОРОЖИЩЕВ Василий Михайлович, р. в 1924 в с. Красная Четь Новосибирской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ВОРОНИН Петр Васильевич, р. в 1907 в с. Шатин Нижегородской обл., ряд., погиб 25.1. 1944.

ГАВРИКОВ Василий Абрамович, р. в 1918 в с. Алексеевское Рязанской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ГАЛУШКИН Алексей Митрофанович, р. в 1915, ряд., погиб 12.2.1944.

ГАМБАРИН Фрей Юнкелевич, р. в 1920 в г. Ташкент, ряд., погиб 12.2.1944.

ГЕНЕРАЛОВ Василий Васильевич, р. в 1904 в с. Озерки Саратовской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

ГЕРАСИМОВ Василий Степанович, р. в 1909 в с. Константиновка Ставропольского края, ст. сержант, погиб 25.1.1944.

ГЛАЗИРИН Петр Максимович, р. в 1905, ряд., погиб 26.1.1944.

ГЛАЗУНОВ Николай Васильевич, р. в 1924 в Челябинской обл., ефрейтор, погиб 23.1.1944.

ГЛУХОВ Иван Григорьевич, р. в 1896, ряд., погиб 17.1.1944.

ГЛУХОНЬКИЙ Николай Андрианович, р. в 1924 в д. Парафиевка Черниговской обл., ряд., погиб 12.2.1944.

ГНИДЕНКО Виктор Алексеевич, р. в 1922 в с. Титовка Ростовской обл., ряд., погиб 14.2. 1944.

ГОЛОВКО Юрий Васильевич, р. в 1901 в с. Бакаевка Черниговской обл., ряд., погиб 3.3. 1944.

ГОРОБЕЦ Алексей Иванович, р. в 1923 в с. Кряково Полтавской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ГОРШКОВ Иван Яковлевич, р. в 1913 в с. Суруловка Самарской обл., ряд., погиб 12.2. 1944.

ГРЕБЕНЩИКОВ Михаил Арсентьевич, р. в 1914 в с. Старо-Бородино Новосибирской обл., ряд., погиб 14.2.1944.

ГУРУЛЕВ Иван Иванович, р. в 1919 в с. Долгоныча Читинской обл., сержант, погиб 19.1.1944.

ДАЙНЕГО Федор Федорович, р. в 1925 в с. Большие Щербиничи Орловской обл., ряд., погиб 14.2.1944.

ДАЛЕКЯН Самвэль Михайлович, р. в 1916 в Армении, старшина, погиб 9.2.1944.

ДАМБАЕВ Джанима Данржанович, р. в 1921 в с. Михайловск, Бурятия, ряд., погиб 1.5.1944.

ДЕДЕНЕВ Сергей Кузьмич, р. в 1901, ряд., погиб 20.2.1944.

ДЖАЛГАСОВ Аменкос, р. в 1921 в г. Красноводск, сержант, погиб 20.1.1944.

ДЖАЛМАТОВ Аким, р. в 1923 в с. Баткен Ошской обл., ряд., погиб 12.2.1944.

ДЖИМА Василий Кириллович, р. в 1923 в с. Петрушевка Черниговской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

ДОЙНИЦЫН Федор Никифорович, р. в 1920 в Башкирии, ряд., погиб 2.2.1944.

ДОЛГИХ Василий Николаевич, р. в 1909 в с. Чудновская Слобода Рязанской обл., ряд., погиб 7.2.1944.

ДОМБРОВСКИЙ Владимир Владимирович, р. в 1907 в г. Черновцы, лейтенант, погиб 1.3.1944.

ДОНЦИК Федор Никифорович, р. в 1905 в д. Николаевка, Башкирия, ряд., погиб 12.2.1944.

ДУДИЧЕВ Александр Дмитриевич, р. в 1919 в с. Павловка Ярославской обл., ряд., погиб 27.1. 1944.

ДЬЯЧЕНКО Федор Иванович, р. в 1913 в с. Катовка Сумской обл., сержант, погиб 13.2. 1944.

ЕГОРОВ Михаил Иванович, ряд., погиб 2.2. 1944.

ЕМЕЛЬЯНОВ Василий Федорович, р. в 1908 в г. Южа Ивановской обл., ряд., погиб 27.1.1944.

ЕМЕЛЬЯНОВ Семен Леонтьевич, р. в 1911 в с. Жигановка Курской обл., ряд., погиб 28.2. 1944.

ЕРЕШЕНКО Дмитрий Гаврилович, р. в 1913 в с. Медцы Актюбинской обл., сержант, погиб 13.2.1944.

ЕРМАКОВ Дмитрий Егорович, р. в 1899 в с. Баштызино Нижегородской обл., ряд., погиб 12.2.1944.

ЕРОХИН Леонид Парфирьевич, р. в 1924 в Кемеровской обл., ряд., погиб 27.1.1944.

ЕСИПОВ Николай Антонович, р. в 1924 в Новосибирской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ЖАВНОВ Антон Стефанович, р. в 1907 в д. Мацилежевка Смоленской обл., ряд., погиб 19.2.1944.

ЖАНТИМИРОВ Рустам Данилович, р. в 1914 в д. Бородино Оренбургской обл., ряд., погиб 13.2.1944.

ЖУКОВ Николай Лаврентьевич, р. в 1923 в Иркутской обл., ряд., погиб 19.2.1944.

ЗАВЯДОВ Александр Федорович, р. в 1924 в д. Степаново Ивановской обл., сержант, погиб 29.1.1944.

ЗАЙКИН Иван Григорьевич, р. в 1904 в д. Бобетово Еврейской АО, старшина, погиб 13.2.1944.

ЗАЙЦЕВ Петр Яковлевич, р. в 1896 в г. Абдулинск Оренбургской обл., ряд., погиб 25.1.1944.

ЗАКИРОВ Радиф, р. в 1904 в Таджикистане, ряд., погиб 24.1.1944.

ЗАРИПОВ Татемьян Зарипович, ст. сержант, погиб 13.2.1944.

ЗИНЧЕНКО Иван Минович, р. в 1904 в Черниговской обл., ряд., погиб 25.2.1944.

ЗОРКИН Михаил Прокофьевич, р. в 1903 в с. Комозенки Саратовской обл., ряд., погиб 20.1.1944.

ЗЯБЛИНЦЕВ Иван Алексеевич, р. в 1913 в Челябинской обл., ст. сержант, погиб 12.2.1944.

ИВАНОВ Иван Ефимович, р. в 1897 в д. Баранвы Восточно-Казахстанской обл., ряд., погиб 14.2.1944.

З. А. Ильясов

М. И. Костылев

ИВАХНО Иван Григорьевич, р. в 1919 в ст. Хвостовая Краснодарского края, сержант, погиб 20.2.1944.

ИГАЕВ Петр Иванович, р. в 1914 в с. Кормаы, Башкирия, ряд., погиб 12.2.1944.

ИЛЬЧЕНКО Павел Николаевич, р. в 1924 в с. Петрушевка Черниговской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

ИЛЬЯСОВ Зафир Абунасович, р. в 1922 в г. Нижний Новгород, ряд., погиб 27.1.1944.

ИСМУХАМЕДОВ Кадир, р. в 1918 в д. Шткулово, Башкирия, ряд., погиб 26.1.1944.

ИЩЕНКО Роман Иванович, р. в 1908 в с. Топкий Овраг Саратовской обл., ряд., погиб 12.2.1944.

КАЗАКОВ Серафим Андреевич, р. в 1901 в с. Елово, Удмуртия, ряд., погиб 12.1.1944.

КАЗАНЦЕВ Петр Семенович, р. в 1915 в с. Партизанское Краснодарского края, ряд., погиб 21.1.1944.

КАКОСЬЯН Армен Артемович, р. в 1924 в г. Батуми, сержант, погиб 11.2.1944.

КАНЦЕРОВ Ибрагим Асадулович, р. в 1914 в д. Лаповка Пензенской обл., ряд., погиб 13.2. 1944.

КАРИБОВ Курбан, р. в 1900 в г. Баку, ряд., погиб 10.1.1944.

КАРИМОВ Ахмет Шарипович, р. в 1911 в д. Большое Карагандинской обл., ряд., погиб 12.2.1944.

КАРТАШОВ Александр Федорович, р. в 1911 в г. Саранск, ряд., погиб 12.2.1944.

КАРЦЕВ Алексей Иванович, р. в 1919 в д. Нетрубеж Орловской обл., мл. сержант, погиб 23.1.1944.

КВАРТИРМЕЙСТЕР Яков Иннокентьевич, р. в 1903 в Алтайском крае, ряд., погиб 18.1.1944.

КИРИЧЕНКО Иван Савельевич, р. в 1919 в с. Таенское Новосибирской обл., ряд., погиб 24.1.1944.

КИЧУБАЕВ Ахмед Р., р. в г. Джамбул, старшина, погиб 15.1.1944.

КОВАЛЕНКО Илья Савельевич, р. в 1916 в д. Дегтяри Черниговской обл., ряд., погиб 9.2. 1944.

КОЛЕТВИНОВ Андрей Иванович, р. в 1919 в Курской обл., ряд., погиб 20.1.1944.

КОЛЧУГИН Алексей Петрович, р. в 1906 в г. Озеры Московской обл., ряд., погиб 18.2.1944.

КОНАФАРОВ Владимир Андреевич, р. в 1910 в Ферганской обл., ряд., погиб 13.2.1944.

КОНЕВ Петр Михайлович, р. в 1906 в Тюменской обл., ряд., погиб 6.2.1944.

КОПКИН Сергей Павлович, р. в 1918 в Ярославской обл., ряд., погиб 27.1.1944.

КОРОНЕВ Николай Васильевич, р. в 1921 в г. Поти, ряд., погиб 10.2.1944.

КОРПУХИН Степан Петрович, р. в 1904 в г. Иганжа, Таджикистан, ряд., погиб 26.1.1944.

КОСИН Петр Петрович, р. в 1915, ряд., погиб 24.1.1944.

КОСТОМАРОВ Петр Михайлович, р. в 1904 в д. Петропавловск, Башкирия, ряд., погиб 23.1.1944.

КОСТЫЛЕВ Михаил Иванович, р. в 1905 в д. Ямная Кировской обл., ряд., погиб 14.2.1944.

КРИВОРУЧКО Иван Николаевич, р. в 1902 в с. Павлово Житомирской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

КРУТ Федор Алексеевич, р. в 1913 в г. Усолье Иркутской обл., сержант, погиб 23.1.1944.

КУДИНОВ Владимир Иванович, р. в 1921, ряд., погиб 6.2.1944.

КУДРЯШОВ Алексей Иванович, р. в 1916 в Тверской обл., ряд., погиб 19.1.1944.

КУЗНЕЦОВ Георгий Григорьевич, р. в 1908 в г. Пласт Челябинской обл., ряд., погиб 24.1.1944.

КУЗЬМИНЫХ Сергей Данилович, р. в 1915, ряд., погиб 26.1.1944.

КУЛАКОВ Василий Михайлович, р. в 1916 в г. Бузулук Оренбургской обл., ефрейтор, погиб 11.1.1944.

КУЛАКОВ Митрофан Григорьевич, р. в 1909 в Воронежской обл., ряд., погиб 12.2.1944.

КУЛИК Максим Тихонович, р. в 1912 в пос. Студенцы Самарской обл., ряд., погиб 6.3.1944.

КУРБЕРДИЕВ Иосиф, р. в 1916 в г. Мары, ряд., погиб 28.1.1944.

КУРДОВ Абдыкар, р. в 1918, ряд., погиб 26.1.1944.

ЛАВРИНЕНКО Иван Евсеевич, р. в 1908, старшина, погиб 23.1.1944.

ЛАРИОНОВ Гавриил Спиридонович, р. в 1920 в с. Проделан Краснодарского края, ряд., погиб 18.2.1944.

ЛАТФУЛЛИН Сабидулла, р. в 1918 в с. Беклян, Татарстан, сержант, погиб 12.1.1944.

ЛЕБЕДЕВ Николай Николаевич, р. в 1925 в с. Любин Ярославской обл., мл. сержант, погиб 10.1.1944.

ЛЕНЬ Алексей Васильевич, р. в 1918 в ст. Усть-Лабинская Краснодарского края, ряд., погиб 20.1.1944.

ЛИДЯНЦЕВ Александр Иванович, сержант, погиб 18.1.1944.

ЛИТВИНЕНКО Василий Сергеевич, р. в 1912 в г. Киренск Иркутской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ЛЫСАК Прокофий Максимович, р. в 1908 в г. Саратов, ряд., погиб 9.1.1944.

ЛЫСЕНКО Борис Александрович, р. в 1917 в г. Волоколамск, ст. лейтенант, погиб 12.2.1944.

МАКАРОВ Яков Афанасьевич, р. в 1902 в д. Андреевка Кировской обл., ряд., погиб 13.2. 1944.

МАЛКОВ Максим Кондратьевич, р. в 1925 в д. Тарадоновка Новосибирской обл., ряд., погиб 7.3.1944.

МАЛЮТИН Александр Михайлович, р. в 1924 в д. Лесино Сталинградской обл., ряд., погиб 21.1.1944.

МАЛЬЧУКОВ Павел Егорович, р. в 1920 в Кемеровской обл., ряд., погиб 26.1.1944.

МАХОВ Николай Семенович, р. в 1914 в с. Дмитриевка Тамбовской обл., ряд., погиб 23.1.1944.

МАЦУЕВ Афанасий Яковлевич, р. в 1924 в д. Подлосное Орловской обл., ряд., погиб 6.2. 1944.

МАШТАКОВ Павел Васильевич, р. в 1924 в с. Скалояр Саратовской обл., ряд., погиб 13.2. 1944.

МИЛОВАНОВ Георгий Иванович, р. в 1908 в Таджикистане, сержант, погиб 14.2.1944.

МИРЗОХОДЖАЕВ Альпо, р. в 1911 в ауле Сельжунск, Казахстан, ряд., погиб 23.1.1944.

МИРОНЕНКО Семен Поликарпович, р. в 1910 в г. Краснодар, ряд., погиб 24.1.1944.

МИРОШНИЧЕНКО Василий Антонович, р. в 1925 в с. Макарьевка Харьковской обл., ряд., погиб 13.2.1944.

МОИСЕЕНКО Григорий Романович, р. в 1924 в с. Пасюковля Воронежской обл., ряд., погиб 10.2.1944.

МОСКВИН Евлампий Павлович, р. в 1902 в с. Ареничево Кемеровской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

МОСКВИН Павел Матвеевич, р. в 1910 в д. Стрельцы Тамбовской обл., ряд., погиб 27.1. 1944.

МУРСАЛИМОВ Кохар, р. в 1915 в г. Ленинабад, ряд., погиб 24.1.1944.

МУСАЕВ Иргаш, р. в 1907 в г. Наманган, ряд., погиб 12.2.1944.

НАЗАРОВ Петр Григорьевич, р. в 1915 в с. Спасс Рязанской обл., старшина, погиб 26.1. 1944.

НАРБАЕВ Иксандер Калетаевич, р. в 1917 в с. Картамиш Кзыл-Ординской обл., ряд., погиб 15.2.1944.

НАРКУЛОВ Ишанкул, р. в 1905 в Южно-Казахстанской обл., ряд., погиб 20.1.1944.

НАРОЛЬСКИЙ Николай Саввич, р. в 1917 в с. Мукша Винницкой обл., ряд., погиб 23.1.1944.

НАСОНОВ Александр Тихонович, р. в 1926 в Луганской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

НИДЕНКО Виктор Алексеевич, р. в 1922 в Ростовской обл., ряд., погиб 14.2.1944.

НИКОНОВ Илья Иванович, р. в 1912 в с. Прошево Пермской обл., ряд., погиб 12.2.1944.

НОВОКЩЕНОВ Петр Федорович, р. в 1907 в с. Кусты Воронежской обл., ряд., погиб 9.3.1944.

И. А. Павлов

ОВТИН Ефим Ефимович, р. в 1924 в с. Ега Пензенской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

ОГОРОДНИКОВ Николай Андреевич, р. в 1919 в с. Бронь, Башкирия, ряд., погиб 13.2.1944.

ОКСАНЕНКО Григорий Степанович, р. в 1924 в с. Парафиевка Черниговской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

ОЛЬХОВИК Иван Абрамович, р. в 1920 в д. Слобода Воронежской обл., ряд., погиб 7.2. 1944.

ОРОЗБАЕВ Эзак, р. в 1921 в Алабаганском р-не, Казахстан, ряд., погиб 26.1.1944.

ОСИПОВ Виктор Андреевич, р. в 1924 в г. Балаково Саратовской обл., ряд., погиб 9.2. 1944.

ПАВЛОВ Иван Алексеевич, р. в 1913 в г. Бугуруслан Оренбургской обл., лейтенант, погиб 6.2.1944.

ПАВЛОВ Михаил Сергеевич, р. в 1903, ряд., погиб 25.1.1944.

ПАРШИН Тимофей Федорович, р. в 1911 в г. Москва, ряд., погиб 5.2.1944.

ПАТРЕКАЕВ Степан Андреевич, р. в 1913 в с. Смышляевка Ульяновской обл., сержант, погиб 26.5.1944.

ПАЦИН Серафим Антонович, р. в 1920 в с. Подлесково, Мордовия, ряд., погиб 15.2.1944.

ПЕСТЕРЦЕВ Иван Петрович, р. в 1906 в пос. Дарскич Нижегородской обл., ряд., погиб 12.2.1944.

ПЕТРОВ Николай Петрович, р. в 1915 в с. Кокша-Косы, Чувашия, сержант, погиб 7.2. 1944.

ПЕТРОВНИН Иван Петрович, р. в 1902 в г. Самарканд, ряд., погиб 12.2.1944.

ПИКУЛОВ Алексей Григорьевич, р. в 1921 в с. Тушинское Пермской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

ПИНАЕВ Василий Сергеевич, р. в 1909 в д. Ялань Марийской АССР, сержант, погиб 6.2. 1944.

ПИНЧУК Алексей Макарович, р. в 1925 в с. Большой Злеев Черниговской обл., сержант, умер от ран 14.3.1944.

ПЛИСКИН Иван Мартынович, р. в 1919 в с. Никольское Восточно-Казахстанской обл., ряд., погиб 12.2.1944.

ПОГОДИН Сергей Яковлевич, р. в 1910, ряд., погиб 26.1.1944.

ПОЛОНСКИЙ Иван Архипович, р. в 1908, ряд., погиб 25.1.1944.

ПОЛТАВЕЦ Михаил Ефимович, р. в 1907 в Днепропетровской обл., ряд., погиб 19.9.1944.

ПОЛЯКОВ Макар Егорович, р. в 1910 в г. Ефремов Тульской обл., ряд., погиб 12.2.1944.

ПРОКОПЕНКО Марк Иванович, р. в 1913 в д. Птичь Петриковского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 25.1.1944.

ПУХЛЯКОВ Федор Григорьевич, р. в 1905 в с. Богородское, Башкирия, ряд., погиб 24.1. 1944.

РАКУТА Степан Михайлович, р. в 1912 в с. Бакаевка Черниговской обл., ряд., погиб 27.2.1944.

РЕБЕНОК Павел Александрович, р. в 1913 в с. Любеч Черниговской обл., ряд., погиб 3.3.1944.

РОДИН Николай Александрович, р. в 1924 в д. Контерикино Нижегородской обл., ряд., погиб 28.1.1944.

РОМАНЕНКО Николай Васильевич, р. в 1903 в г. Ельня Смоленской обл., ряд., погиб 23.1.1944.

РУДЕНОК Андрей Данилович, р. в 1906 в с. Петрушин Черниговской обл., ряд., погиб 10.3. 1944.

РУМАКОВ Ерофей Ануфриевич, р. в 1911 в д. Красница. Могилевской обл., ряд., погиб 20.2.1944.

РЬЯНОВ Николай Иванович, р. в 1909, ст. сержант, погиб 26.1.1944.

РЯЗАНОВ Александр Алексеевич, р. в 1924 в д. Екатерининка Оренбургской обл., ряд., погиб 6.2.1944.

РЯЗАНОВ Иван Родионович, р. в 1901 в Башкирии, ряд., погиб 19.1.1944.

САВЕЛОВ Николай Иванович, р. в 1907 в с. Пушкино Ивановской обл., ряд., погиб 25.1. 1944.

САВЧУК Зот Иванович, р. в 1922 в с. Кулищи Житомирской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

САДОВСКИЙ Алексей Владимирович, р. в 1924 в с. Марково, Башкирия, ряд., погиб 19.1. 1944.

САДОВНИКОВ Дмитрий Андреевич, р. в 1914, ряд., погиб 14.2.1944.

САДЫКОВ Вагиз Маниголович, р. в 1924 в с. Лешев-Таманск, Татарстан, ряд., погиб 23.1. 1944.

САИТОВ Очилмояс, р. в 1907 в г. Чарджоу, Туркмения, ряд., погиб 10.2.1944.

САЛИМОВ Гайнутдин Хайрутдинович, р. в 1906 в д. Сипеши, Башкирия, ряд., погиб 24.1. 1944.

САМАКОВСКИЙ Василий Филиппович, р. в 1901 в Восточно-Казахстанской обл., ряд., погиб 26.1.1944.

САМСОНОВ Анатолий Александрович, р. в 1918 в ст. Романовская Ростовской обл., ряд., погиб 26.1.1944.

САМСОНОВ Иван Демьянович, р. в 1912 в с. Соколка Пензенской обл., ряд., погиб 10.2.1944.

САПАРОВ Турган, р. в 1924 в Наманганской обл., ряд., погиб 12.2.1944.

СВЕТИКОВ Иван Егорович, р. в 1925 в г. Орехово-Зуево, мл. сержант, погиб 24.2.1944.

СЕЛИВАНОВ Иван Петрович, ряд., погиб 28.1.1944.

СЕМЕНКО Виталий Фомич, р. в 1925 в д. Феськовка Черниговской обл., ряд., погиб 10.3.1944.

СЕМИН Павел Павлович, р. в 1915 в Рязанской обл., ст. сержант, погиб 9.2.1944.

СЕМКО Андрей Дмитриевич, р. в 1908, сержант, погиб 20.2.1944.

СЕМЫКИН Дмитрий Иванович, р. в 1924 в Воронежской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

СИНЬКОВ Дмитрий Ефремович, ряд., погиб 23.1.1944.

СКАЧКОВ Петр Дмитриевич, р. в 1923 в г. Кемерово, сержант, погиб 12.2.1944.

СЛУЦКИЙ Михаил Григорьевич, р. в 1914 в с. Старая Гута Брянской обл., ряд., погиб 26.1.1944.

СМЕРТИН Илья Иванович, р. в 1912 в с. Урозай Омской обл., ефрейтор, погиб 23.1.1944.

СМЕЯН Василий Васильевич, р. в 1919 в г. Чернигов, мл. сержант, погиб 7.3.1944.

СМИРНОВ Владимир Александрович, р. в 1915 в с. Русино Костромской обл., ряд., погиб 13.2.1944.

СМИРНОВ Михаил Васильевич, р. в 1910 в с. Тучковск Московской обл., ряд., погиб 12.2. 1944.

СМИРНОВ Николай Иванович, р. в 1908 в д. Афанасьево Нижегородской обл., ряд., погиб 21.1.1944.

СОБОЛЕВ Николай Иванович, р. в 1910 в Владимирской обл., ряд., погиб 25.1.1944.

СОГЛАСЕВ Тихон Николаевич, р. в 1916 в Башкирии, сержант, погиб 11.1.1944.

СОКОЛОВ Михаил Алексеевич, р. в 1919 в д. Западная Тульской обл., ряд., погиб 6.3.1944.

СОЛОВЬЕВ Петр Егорович, р. в 1901 в г. Казань, ряд., погиб 13.2.1944.

СОРОКИН Владимир Яковлевич, р. в 1924 в г. Ташкент, ряд., погиб 14.2.1944.

СТАНКОВ Степан Константинович, р. в 1918 в г. Владивосток, сержант, погиб 23.1.1944.

СТЕПАНОВ Дмитрий Никитич, р. в 1918 в г. Москва, ряд., погиб 19.2.1944.

СТЮКОВ Павел Тимофеевич, р. в 1912 в Казахстане, ряд., погиб 9.2.1944.

СУЛЕЙМАНОВ Агизам Сибагитович, р. в 1917 в д. Ибрагимово, Башкирия, ряд., погиб 18.2.1944.

СЫСОЕВ Клавдий Алексеевич, р. в 1905 в г. Москва, ряд., погиб 12.2.1944.

ТАЙГИН Семен Андреевич, р. в 1904 в с. Мурзино, Татарстан, ряд., погиб 10.1.1944.

ТЕТЮХИН Михаил Александрович, р. в 1915 в с. Свободное Ставропольского края, ряд., погиб 9.2.1944.

ТИМОШИН Борис Михайлович, р. в 1922 в

д. Басово Ярославской обл., сержант, погиб 9.2. 1944.

ТИШКОВ Михаил Егорович, сержант, погиб 27.1.1944.

ТРЕФИЛОВ Михаил Данилович, р. в 1925 в Кемеровской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

ТУРУЗБАЕВ Кумарбек, р. в 1916, ряд., погиб 9.2.1944.

ТЮТЮРИКОВ Константин Александрович, р. в 1908 в с. Финошинка Новосибирской обл., ряд., погиб 20.1.1944.

ТЮЧКАЛОВ Федор Николаевич, р. в 1903 в с. Красногорское Кировской обл., ряд., погиб 12.2.1944.

УЛИХИН Иван Петрович, р. в 1917, ряд., погиб 23.1.1944.

УСМАНОВ Тафа, р. в 1905 в с. Никольское Оренбургской обл., ряд., погиб 10.2.1944.

ФАЙЗИЕВ Хуснулла Сабитулович, р. в 1908 в г. Мелекес, ряд., погиб 27.1.1944.

ФАМУТДИНОВ Аглетдин Фамутдинович, р. в 1904 в Башкирии, ряд., погиб 15.1.1944.

ФЕДОТОВ Михаил Алексеевич, р. в 1907 в Ташкентской обл., погиб 14.1.1944.

ФИЛИМОНЕНКО Федор Гаврилович, р. в 1910 в с. Понарница Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944.

ФИЛЬЧЕНКО Степан Никифорович, р. в 1907 в с. Павлово Смоленской обл., ряд., погиб 5.2.1944.

ХАЙРЕТДИНОВ Сагит Хайретдинович, р. в 1910 в Башкирии, ряд., погиб 26.1.1944.

ХАНОВ Ата-Мурат, р. в 1922 в г. Мары, ряд., погиб 18.1.1944.

ХАРЬКО Никонор Андреевич, р. в 1925 в д. Маложин Брагинского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.2.1944.

ХАУЛИН Алексей Филиппович, р. в 1902 в пос. Шаф Оренбургской обл., ряд., погиб 23.1.1944.

ХВОРОСТИН Исидор Иванович, р. в 1907 в с. Днепровское Краснодарского края, ряд., погиб 12.2.1944.

ХЛЫНИН Семен Никитович, р. в 1910 в г. Благовещенск, ряд., погиб 9.2.1944.

ХОДЖАЕВ Бури, р. в 1918 в с. Клинок, Таджикистан, ст. сержант, погиб 20.1.1944.

ХОЛОБЫСТОВ Яков Ефимович, ряд., погиб 27.1.1944.

ХРОНЮК Михаил Яковлевич, р. в 1915 в с. Теретки Киевской обл., ряд., погиб 2.2.1944.

ЦЕПАНОВ Хасан Цепанович, р. в 1907 в Ферганской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

ЧЕРЕМНОВ Виктор Ефимович, р. в 1922 в д. Петровка Целиноградской обл., ефрейтор, погиб 10.2.1944.

ЧЕРНЫШЕВ Николай Егорович, р. в 1922 в с. Узум-Агич Алма-Атинской обл., сержант, погиб 15.2.1944.

ЧЕСНЫХ Василий Федорович, р. в 1921 в Хмельницкой обл., ряд., погиб 26.1.1944.

ЧУДАКОВ Дмитрий А., ряд., погиб 2.2.1944.

ШАБАНОВ Иван Александрович, р. в 1924 в с. 3-я Бугульда, Татарстан, сержант, погиб 12.2.1944.

ШАРНИРОВ Павел Павлович, ряд., погиб 5.5.1944.

ШАХМАТОВ Яков Васильевич, р. в 1909 в д. Урмиля Пермской обл., ряд., погиб 18.1.1944.

ШЕСТАК Григорий Маркович, р. в 1907 в с.. Матвеенка Черниговской обл., ряд., погиб 10.3.1944.

ШЕСТАКОВ Павел Иванович, р. в 1923 в с. Верхняя Инбатенка Красноярского края, ряд., погиб 18.1.1944.

ШИБЕКОВ Александр Алексеевич, р. в 1900 в с. Петровское Днепропетровской обл., ст. сержант, погиб 16.2.1944.

ШИЛОВ Сергей Сергеевич, р. в 1899 в Ростовской обл., ряд., погиб 2.2.1944.

ШИНКАРЕВ Павел Нефедович, р. в 1902, ряд., погиб 26.1.1944.

ШИРОКОВ Павел Ильич, р. в 1921 в с. Михайловка Ивановской обл., ряд., погиб 25.1.1944.

ШКОЛЬНИКОВ Павел Миронович, р. в 1918 в с. Дубянск Оренбургской обл., ст. лейтенант, погиб 25.1.1944.

ШТАННИКОВ Константин Иосифович, р. в 1917 в с. Делюркин Иркутской обл., ст. сержант, погиб 14.2.1944.

ШТУКАРЬ Павел Павлович, р. в 1897 в д. Буда-Софиевская Лельчицкого р-на Гомельской обл., партизан, погиб 5.7.1943.

ШУБА Николай Григорьевич, р. в 1925 в с. Шаповаловка Черниговской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

ШУБЕНОК Михаил Игнатьевич, р. в 1892 в Оренбургской обл., ряд., погиб 13.2.1944.

ЩЕНКО Роман Иванович, р. в 1908 в с. Топкий Овраг Саратовской обл., ряд., погиб 12.2.1944.

ЩЕРБАКОВ Борис Николаевич, р. в 1924 в с. Кабелево Ярославской обл., ряд., погиб 13.2.1944.

ЩЕРБИНИН Тимофей Федорович, р. в 1898 в с. Сидоровка Алтайского края, ряд., погиб 20.2.1944.

ЮРЧАК Степан Артемович, р. в 1905 в г. Слюдянка Иркутской обл., сержант, погиб 16.2.1944.

ЯКУШЕВ Николай Петрович, р. в 1923 в Ташкентской обл., ряд., погиб 12.2.1944.

ЯНИН Ефим Афанасьевич, р. в 1911 в пос. Ермоловка Кустанайской обл., ряд., погиб 31.1.1944.

ЯРМУЛЕНКО Константин Сергеевич, р. в 1922 в г. Биробиджан Хабаровского края, погиб 24.1.1944.

ПРУДКОВСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ ЗАГОРИНЫ

КРАВЧЕНКО Эмиль Андреевич, р. в 1927, юнга-матрос Днепровской военной флотилии, погиб 23.6.1944 в бою на р. Припять.

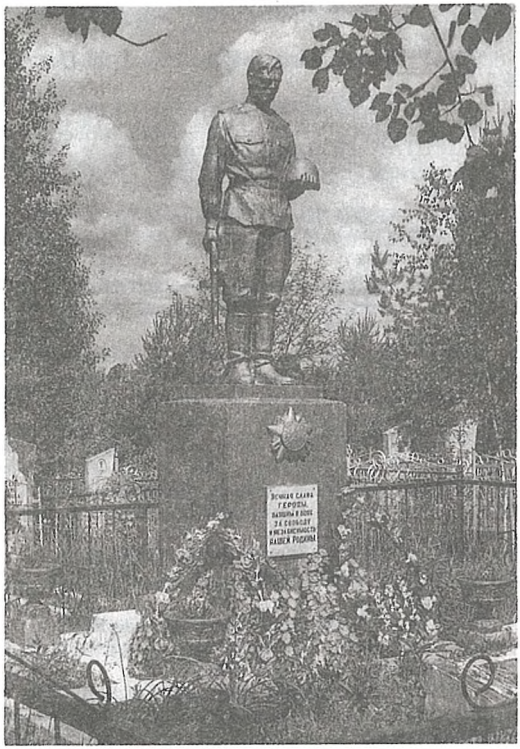

Помнік воінам Чырвонай Арміі, якія загінулі пры вызваленні раёна. В. Прудок

ДЕРЕВНЯ ПРУДОК

С 10 по 13 января 1944 г. на г. Мозырь с северо-запада вели наступление гвардейцы 14-й и 16-й кавалерийских дивизий. Не все воины дошли до города...

Здесь захоронены также моряки Днепровской военной флотилии.

АВДЕЕВ Василий Прокофьевич, р. в 1910 в д. Лубянка Рязанской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

АГАДЖАНОВ Курбан, р. в 1915 в Марыйской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

АМЕЛЬЧЕНКО Иван Иванович, р. в 1915 в с. Рожновка Черниговской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

АННАКУРБАНОВ Гельды, р. в 1912 в Марыйской обл., ст. сержант, погиб 10.1.1944.

АННАМУРАДОВ Хаитвай, р. в 1912 в с. Партизанское Красноярского края, ряд., погиб 11.1.1944.

АРЫКОВ Михаил Андреевич, р. в 1903, ряд., погиб 13.1.1944.

АСТРАХАНЦЕВ Никифор Игнатович, р. в 1900 в г. Глазов Кировской обл., старшина, погиб 11.1.1944.

АТАБУЛАЕВ Мамур, р. в 1922 в Туркмении, ряд., погиб 11.1.1944.

БАБЛИДЗЕ Павел Иванович, ряд., погиб 12.1.1944.

БЕВАЛЬКЕВИЧ Степан Петрович, р. в 1915 в с. Баханы Черниговской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

БЕЛЕКАНОВ Тогузбай, р. в 1902 в Семипалатинской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

БЕЛЯЕВ Сергей Николаевич, р. в 1924, ряд., умер от ран 11.3.1944.

БЛИНОВ Владимир Александрович, р. в г. Кострома, матрос Днепровской военной флотилии, умер от ран 26.5.1944.

БОГДАНОВ Николай Прокофьевич, р. в 1923 в Омской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ВАСИЛЬКОВЦЕВ Зиновий Егорович, р. в 1920 в д. Васильевка Тереховского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 16.1.1944.

ВОЛКОВ Леонид Владимирович, р. в 1914 в Семипалатинской обл., ряд., умер от ран 13.1.1944.

ВОЛКОВ Федот Лаврентьевич, р. в 1913 в с. Комары Смоленской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

ГАБАЗОВ П., ст. сержант, подорвался на мине 14.1.1944.

ГАИТОВ Дурдуклы, р. в 1921 в г. Байрам Марыйской обл., ряд., умер от ран 14.1.1944.

ГОЛЕВ Николай Сергеевич, р. в 1913 в г. Елань, ст. сержант, погиб 14.1.1944.

ГОРДЕЕВ Д., ряд., умер от ран 14.2.1944.

ГРИНЬ Андрей Иванович, р. в 1918 в с. Глуховка Черниговской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ДАНИЛОВ Петр, ряд., умер от ран 12.2.1944.

ДЕМИДОВ Вячеслав Степанович, р. в 1923 в г. Иркутск, ряд., погиб 12.1.1944.

ДОЛЖИКОВ Алексей Федорович, р. в 1919 в Орловской обл., старшина, погиб 11.1.1944.

ДУРДУКЛЫЧЕВ Ограз Берды, р. в 1919 в Марыйской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ДУРДШЕВ Бегент, р. в 1922 в Марыйской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ЕВТУШЕНКО Степан Алексеевич, р. в 1902 в с. Ново-Федоровка Днепропетровской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ЖАДАН Степан Лазаревич, р. в 1903 в г. Душанбе, старшина, погиб 11.1.1944.

ЖУК Михаил Корнеевич, р. в 1916 в Черниговской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ЗАЙЧЕНКО Иван Яковлевич, р. в 1913 в Харьковской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ЗАРИЧЕНКО Федор Ефимович, р. в 1920 в с. Бондаревка Черниговской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ЗОЗУЛЕНКО Василий Петрович, р. в 1910 в Челябинской обл., мл. лейтенант, погиб 12.1.1944.

ИЗМАИЛОВ Георгий Николаевич, ст. лейтенант, умер от ран 14.2.1944.

КАЛАШНИКОВ Яков Елисеевич, р. в 1903 в Таджикистане, старшина, погиб 13.1.1944.

КАРАКЧЕЕВ Николай Егорович, р. в 1910 в Алтайском крае, ряд., погиб 13.1.1944.

КАРПОВ Василий Андреевич, р. в 1905 в с. Колыван Алтайского края, ряд., погиб 12.1.1944.

КАРШУКОВ Николай Александрович, ряд., погиб 11.1.1944.

КЕМЕРДЖИЕВ Муслин, р. в 1922 в г. Махачкала, ряд., погиб 14.1.1944.

КОВАНДА Георгий Георгиевич, р. в 1902 в г. Душанбе, мл. лейтенант, погиб 12.1.1944.

КОЗЛОВ Иван Макарович, р. в 1909 в с. Шахи Алтайского края, ряд., погиб 11.1.1944.

КОЛАЕВ Иван Филиппович, ряд., погиб 14.1.1944.

КОПЫЛЬЦЕВ Александр Павлович, р. в 1923 в д. Тарасово Ленинградской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

КОСМЫЛИН Василий Яковлевич, мл. сержант, погиб 12.1.1944.

КОШКАРЕВ Николай Михайлович, р. в 1920 в с. Петаново Омской обл., сержант, погиб 11.1.1944.

КРИВОШЕИН Валентин Иванович, р. в 1915 в г. Киров, ряд., умер от ран 12.1.1944.

КРИЛЫШКИН Иван Александрович, р. в 1916 в д. Варвановка Пензенской обл., мл. лейтенант, умер от ран 15.1.1944.

КУДИНОВ Яков Владимирович, р. в 1895 в Орловской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

КУЗНЕЦОВ Степан Иванович, р. в 1903 в Рязанской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

КУЛАКОВ Григорий Александрович, р. в 1908 в Кыргызстане, лейтенант, погиб 10.1.1944.

КУЛАМУРАДОВ Кокаджан, р. в 1919 в Марыйской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

КУРБАТОВ Джуман, ряд., погиб 2.1.1944.

ЛАВРОВ Фома Федорович, р. в 1900 в д. Сергеевка Омской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ЛАСТОЧКИН И. В., ряд., умер от ран 12.2.1944.

ЛИВЧИНОВ Михаил Федорович, р. в 1906 в с. Колыванское Алтайского края, ряд., погиб 13.1.1944.

ЛЮБИМОВ Яков Порфирьевич, р. в 1917 в г. Караганда, старшина, погиб 10.1.1944.

МАКСИМОВ Кирилл Андреевич, р. в 1915, ряд., погиб 12.1.1944.

МАМЗУРИН Яков Степанович, р. в 1915 в Самарской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

МИЛЬКИН Василий Михайлович, р. в 1915 в г. Улан-Удэ, ст. сержант, погиб 12.1.1944.

МИХАЙЛОВ Григорий Егорович, р. в 1901 в Башкирии, ряд., погиб 11.1.1944.

НАЗАРЕНКО Иван Варламович, ряд., умер от ран 22.2.1944.

НАЗАРОВ Айдоглы, р. в 1919 в Таджикистане, ряд., погиб 11.1.1944.

НЕБЕСНЫЙ Степан Прокофьевич, р. в 1905 в с. Вишневка Целиноградской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

НИКОЛАЕВ Федор Захарович, р. в 1916, ст. сержант, погиб 13.1.1944.

НИКОЛЕНКО Николай Васильевич, ряд., погиб 14.1.1944.

НОВИКОВ А. И., мл. сержант, подорвался на мине 14.1.1944.

НОСКОВ Яков Минеевич, р. в 1920 в д. Шалево Кемеровской обл., сержант, погиб 11.1.1944.

НОТЕЛЕВСКИЙ Петр Иванович, ряд., погиб 12.1.1944.

НУРДАВЛЕТОВ Айсатар, р. в 1912 в Чимкентской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ОВЕТЧИКОВ Мухамедли, р. в 1909 в Марыйской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ОКАРКОВ Иван Семенович, р. в 1924 в Воронежской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ПАВЛОВ Даниил Иосифович, р. в 1899 в д. Юберки Ярского р-на, Удмуртия, ряд., погиб 13.1.1944.

ПАНФИЛОВ Василий Николаевич, р. в 1925 в д. Келеево Московской обл., мл. сержант, погиб 12.1.1944.

ПЛАКСИН Виктор Иванович, р. в 1925 в с. Ново-Алексеевка Саратовской обл., сержант, погиб 11.1.1944.

ПОЛЯКОВ Михаил Иванович, р. в 1924 в г. Арзамас Нижегородской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ПРИДЕНКИН С. Р., ст. лейтенант, погиб 11.1.1944.

ПРОЛЫГИН Иван Павлович, р. в 1917 в Рязанской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ПЫЛАЕВ Иван Петрович, р. в 1904 в г. Нижний Тагил, ряд., умер от ран 11.3.1944.

РАДЧЕНКО Семен Исаевич, р. в 1904 в с. Посудичи Орловской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

РАИМКУЛОВ Аид, р. в 1904 в Алма-Атинской обл., ст. сержант, умер от ран 13.1.1944.

РАСОШИН П. П., ряд., погиб 12.2.1944.

РЕБЕНОК Федор Михайлович, р. в 1918 в с. Александровка Черниговской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

РОМАШЕВ Сергей Демьянович, р. в 1901 в Кемеровской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

РУДЕНКО Ефим Емельянович, р. в 1906 в г. Анжерка Кемеровской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

РУДИЧ П. И., ряд., подорвался на мине 14.1.1944.

РЫХЛОВ Иван Михайлович, р. в 1907 в г. Душанбе, ст. сержант, погиб 11.1.1944.

САДЫКОВ Гаотият Салахутдинович, р. в 1913 в г. Ишимбай, Башкирия, лейтенант, погиб 13.1.1944.

САМОЙЛЕНКО Павел Георгиевич, р. в 1920 в с. Партизанское Оренбургской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

СИДОРЕНКО Афанасий Кузьмич, р. в 1902 в г. Зима Иркутской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

СУБХАНКУЛОВ Хадрей Ахсанович, р. в 1903 в д. Удряк, Башкирия, ряд., погиб 12.1.1944.

СУВОРОВ Николай Сергеевич, р. в 1907 в Кировской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

СУЛЕЙМЕНОВ Кадырбай, р. в 1900 в Кыргызстане, ряд., погиб 13.1.1944.

ТАСКИН Тимофей Миронович, р. в 1907 в Читинской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ТЕРЕХИН Григорий Алексеевич, ряд., погиб 10.1.1944.

ТИХИНЯ Федор Германович, р. в 1920 в д. Нахов Калинковичского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 14.1.1944.

ТИЯКОВ Джуманай, р. в 1910 в Алма-Атинской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ТУЗИКОВ Степан Андреевич, р. в 1906 в г. Целиноград, ряд., погиб 11.1.1944.

ТЮХОВ Серафим Семенович, р. в 1904 в Орловской обл., лейтенант, умер от ран 12.1.1944.

УЗАКОВ Исмаил, р. в 1906 в Наманганской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

УМАРОВ Шукур, р. в 1913 в Бухарской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

УСЕНКО Илья Михайлович, р. в 1920 в Семипалатинской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

УСЕНОВ Мардзафет, р. в 1915 в с. Курганчи Ташкентской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ФАРВАЗИТДИНОВ Минезелан, р. в 1906 в с. Старовеликово, Башкирия, ряд., погиб 13.1.1944.

ФЕДОРЕНКО Петр Тимофеевич, р. в 1902 в д. Нахов Калинковичского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

ФИСЕНКО Емельян Тарасович, р. в 1914 в с. Успеновка Джамбульской обл., сержант, погиб 11.1.1944.

ХМЫЗЕНКО Ефим Андреевич, р. в 1910 в г. Пржевальск, Кыргызстан, ефрейтор, погиб 10.1.1944.

ХОЛНАЗАРОВ, ряд., погиб в январе 1944.

ХРЕНОВ Тихон Константинович, р. в 1902 в Таджикистане, ст. сержант, погиб 13.1.1944.

ХУТОРНОЙ Василий Андреевич, р. в 1913 в с. Апанасенки Ставропольского края, ряд., погиб 11.1.1944.

ЧАПЫЕВ Поты, р. в 1918 в Ашхабадской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ЧАРКОВ Илья Васильевич, р. в 1915 в Новосибирской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

ЧЕРНОМОРЕЦ Григорий Павлович, р. в 1914 в Ростовской обл., ст. сержант, погиб 11.1.1944.

ЧЕЧЕГОВ Анатолий Васильевич, р. в 1912 в с. Партизанское Красноярского края, ряд., погиб 14.1.1944.

ШПАК И., ряд., погиб 12.2.1944.

ЯРОШЕВСКИЙ Георгий Евгеньевич, р. в 1918 в с. Жукия Черниговской обл., мл. сержант, погиб 11.1.1944.

СКРЫГАЛОВСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ ЖАХОВИЧИ

АНДРОВ Петр Егорович, р. в 1914 в с. Петухово Пермской обл., ефрейтор, утонул 18.1.1944 при форсировании р. Припять.

ИБРАНОВ Тимерьяр Шаяхметович, р. в 1910 в Башкирии, мл. лейтенант, погиб 20.1.1944.

КЛИМОВ Петр Терентьевич, р. в 1919 в г. Климов Орловской обл., сержант, погиб 18.1.1944.

КОВАЛЕНКО Григорий Фомич, р. в 1923 в с. Кривая Гора Киевской обл., ряд., погиб 22.1.1944.

КОМАЕВ Федор Дмитриевич, р. в 1924 в с. Крирт Целиноградской обл., ряд., погиб 19.1.1944.

КРИВОЛАПОВ Иван Никифорович, р. в 1915 в с. Борки Черниговской обл., ряд., погиб 22.1.1944.

ЛЕОНЕНКО Никифор Николаевич, р. в 1895 в д. Осиновка Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 11.2.1944.

ЛЮБИЧ Валерий Павлович, р. в 1911, лейтенант, погиб 15.1.1944.

МЕДЕНЦЕВ Александр Иванович, р. в 1913 в д. Протасово Нижегородской обл., ряд., погиб 18.1.1944.

ПРОХОРОВ Степан Егорович, ряд., погиб 18.1.1944.

РУДОЙ Иван Андреевич, р. в 1910 в с. Фурманово Омской обл., ряд., погиб 15.1.1944.

САВИН Владимир Иванович, р. в 1907 в г. Москва, ряд., погиб 18.1.1944 при форсировании р. Припять.

СИДОРЕНКО Николай, р. в 1925, ряд., погиб в январе 1944.

ТОРГАШИН Николай Павлович, р. в 1919 в г. Енисейск, ст. лейтенант, погиб 19.1.1944.

ЧЕБУРАНОВ Александр Иванович, р. в 1917 в г. Таган Ульяновской обл., лейтенант, погиб 17.1.1944.

Имена шести воинов Красной Армии, погибших в январе—июне 1944 г., их воинские части не установлены.

ДЕРЕВНЯ РУДНЯ СКРЫГАЛОВСКАЯ

БОГДАНОВ Александр, лейтенант, погиб в январе 1944.

ДЕРЕВНЯ СКРЫГАЛОВ

7 мая 1943 г. за д. Скрыгалов вели бой украинские и белорусские партизаны. С января по июнь 1944 г. по берегам р. Припять воины 55-й и 415-й стрелковых, 3-й, 4-й и 17-й кавалерийских диви-

зий в окрестностях деревень Балажевичи, Лешня, Рудня и Скрыгалов держали оборону, вели активную разведку. Установлены имена 168 воинов и партизан, погибших здесь...

АГАФОНОВ Павел Степанович, р. в 1908 в д. Шидякино Рязанской обл., партизан соединения А. Федорова, погиб 7.5.1943.

АДИЛОВ Ачил, р. в 1911 в д. Тельман Самаркандской обл., сержант, погиб 29.6.1944.

АДУЖИХИН Михаил Григорьевич, р. в 1902 в г. Ярославль, ряд., умер от ран 17.2.1944.

АКУЛЕНКО Федор Михайлович, р. в 1902 в д. Тульговичи Хойникского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

АМЕДОВ Рапсод, р. в 1920 в Таджикистане, ряд., погиб 18.1.1944.

АНДРИАНОВ Василий Леонтьевич, р. в 1901 в д. Федотово Московской обл., ряд., погиб 24.1.1944.

АРЫНЧИК Алексей Федорович, р. в 1914 в с. Андреевка, Казахстан, ст. сержант, погиб 16.2.1944.

АХМЕДЖАНОВ Рахим Ахмеджанович, р. в 1897 в Башкирии, ряд., погиб 26.1.1944.

БАБИН Петр Алексеевич, р. в 1900, ряд., погиб 28.2.1944.

БАДАХОВ Тарас Саркисович, р. в 1905 в г. Ереван, ряд., погиб 9.2.1944.

БАРАНОВСКИЙ Василий Григорьевич, р. в 1923 в д. Засинцы Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 19.1.1944.

БАРЫШ Федосий Алексеевич, р. в 1907 в с. Красное Черниговской обл., ряд., погиб 19.1.1944.

БАСТРИКОВ Михаил Николаевич, р. в 1915 в с. Еревены Марийской АССР, сержант, погиб 17.1.1944.

БАТРЫКОВ Сафа Садыкович, р. в 1900 в Туркмении, мл. сержант, погиб 19.5.1944.

БАШИНСКИЙ Николай Данилович, р. в 1915 в г. Наровля Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944.

БЕКЕЕВ Кошебий, р. в 1895 в Казахстане, ряд., погиб 17.1.1944.

БЕЛЯЕВ Иван Васильевич, р. в 1897 в с. Починок Марийской АССР, ряд., погиб 9.2.1944.

БОБРИК Адистор Васильевич, р. в 1912, ряд., погиб при разминировании территории 3.10.1944.

БОГДАНОВ Александр Иванович, р. в 1919 в г. Ленинград, сержант, погиб 18.1.1944.

БОЕВ Тимофей Васильевич, р. в 1922 в д. Байгора Воронежской обл., ряд., погиб 25.1.1944.

БОНДАРЕНКО Максим Григорьевич, р. в 1914 в с. Райшентаровка Черниговской обл., партизан соединения А. Федорова, погиб 7.5.1943.

БОРИСОВ Дмитрий Дмитриевич, р. в 1924 в Башкирии, ряд., погиб 26.1.1944.

БУШИН Иван Михайлович, р. в 1905 в г. Барабинск Новосибирской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

БЫВАЛЬЦЕВ Василий Федорович, р. в 1902 в г. Мары, ряд., умер от ран 28.1.1944.

ВАСЬКИН Александр Ильич, р. в 1925 в д. Килянт, Республика Коми, ряд., погиб 17.1.1944.

ВИКУЛОВ Иван Васильевич, р. в 1908 в с. Уалбан Читинской обл., сержант, погиб 9.2.1944.

ВОЙКИН Василий Никитович, р. в 1918 в с. Бесоново Пензенской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

ВОЛКОВ Александр Алексеевич, р. в 1915 в г. Москва, ряд., погиб 26.1.1944.

ВОРОБЬЕВ Дмитрий Иванович, р. в 1897 в Московской обл., ряд., умер от ран 28.1.1944.

ВЯТСКИХ Виктор Сергеевич, р. в 1925 в с. Каргосок Новосибирской обл., ряд., умер от ран 19.2.1944.

ГАПИЕНКО Ефим Трофимович, р. в 1894 в д. Рожава Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 18.1.1944.

ГОЛИКОВ Михаил Прохорович, р. в 1905 в с. Сокрубовка Сталинградской обл., мл. сержант, погиб 24.4.1944.

ГОНЧАРОВ Василий Михайлович, р. в 1907 в Кировской обл., ряд., погиб 24.1.1944.

ГОШКО Кирилл Романович, р. в 1902 в с. Ивашковка Черниговской обл., ряд., погиб 17.3.1944.

ГРИГОРЯН Яшик Саркисович, р. в 1915 в Армении, ряд., умер от ран 26.1.1944.

ГРИЩЕНКО Семен Константинович, р. в 1897 в Хойникском р-не Гомельской обл., ряд., погиб 19.1.1944.

ГУЛИЧЕВ Сергей Григорьевич, р. в 1909 в д. Чернышево Орловской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

ГУЩЕНКО Владимир Федорович, р. в 1919 в г. Калуга, партизан соединения А. Федорова, погиб 7.5.1943.

ГУЩИН Андрей Михайлович, р. в 1920, сержант, погиб 17.1.1944.

ДЕСЯТНИЧЕНКО Николай Иванович, р. в 1907 в г. Ичня Черниговской обл., ряд., погиб 28.2.1944.

ДЖАНЕЗАШВИЛИ Валерий Карапетович, сержант, погиб 21.6.1944.

ДОЛГОПОЛОВ Григорий Афанасьевич, р. в

Н. И. Десятниченко

А. Ф. Замотаев

Д. П. Заровский

А. А. Камышников

1920 в г. Красный Лиман Донецкой обл., сержант, погиб 3.2.1944.

ДОМИНОВ Георгий Иванович, р. в 1907 в с. Шакричи Омской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

ДУДКОВСКИЙ Владимир Петрович, р. в 1913 в д. Гнойное Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944.

ДУДНИК Терентий Артемович, р. в 1909 в с. Покровка Одесской обл., ст. лейтенант, погиб 20.1.1944.

ДУМИНСКИЙ Иосиф Иванович, р. в 1923 в с. Думинское Житомирской обл., ряд., погиб 18.1.1944.

ЕЛИСЕЕВ Михаил Афанасьевич, р. в 1925 в г. Самара, мл. сержант, погиб 9.2.1944.

ЖИР Иван Афанасьевич, р. в 1915 в с. Рассудов Черниговской обл., ряд., погиб 28.2.1944.

ЖОЛУБОВ Михаил Павлович, р. в 1911 в Камчатской обл., ряд., погиб 28.2.1944.

ЖУДЯКОВ Григорий Степанович, р. в 1912 в Челябинской обл., ряд., погиб 26.1.1944.

ЖУКОВ Сергей Николаевич, р. в 1901 в г. Пермь, ряд., погиб 28.2.1944.

ЗАГАРЯН Василий Карапетович, р. в 1921 в Армении, ряд., погиб 21.6.1944.

ЗАЙЦЕВ Василий Наумович, р. в 1904 в с. Большие Ключи Приморского края, ряд., погиб 26.1.1944.

ЗАМОТАЕВ Александр Федорович, ряд., погиб 28.2.1944.

ЗАМЫСЛОВ Александр Владимирович, р. в 1924 в д. Каменка Нижегородской обл., мл. лейтенант, умер от ран 19.1.1944.

ЗАРОВСКИЙ Дмитрий Петрович, р. в 1909 в с. Довжик Черниговской обл., ряд., погиб 9.3.1944.

ЗОЗУЛЯ Матрена Ивановна, р. в 1919 в д. Акненка Черниговской обл., медсестра партизанского соединения А. Федорова, погибла 7.5.1943.

ЗУБКОВ Леонид Мефодьевич, р. в 1910, сержант, погиб 20.1.1944.

ИВАНУШКИН Иван Григорьевич, р. в 1907 в д. Алексеевское Ярославской обл., капитан, зам. командира батальона, погиб 19.1.1944.

ИВАНЦОВ Сергей Ильич, ряд., умер от ран 26.1.1944.

ИГНАТЕНКО Иван Александрович, р. в 1910, ряд., погиб 8.3.1944.

ИГНАТЮК Гавриил Маркович, р. в 1922, ряд., погиб 17.1.1944.

ИПАТОВ Михаил Матвеевич, ряд., умер от ран 26.1.1944.

КАБАНОВИЧ Петр Федорович, р. в 1904 в г. Петриков Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

КАМЫШНИКОВ Анатолий Александрович, р. в 1925 в г. Астрахань, ряд., умер от ран 4.2.1944.

КАНАПАЦКИЙ Леонид Николаевич, р. в 1923 в д. Чапаевка Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944.

КАРПОВ Леонид Иванович, р. в 1914 в г. Ярославль, старшина, погиб 9.2.1944.

КИРИЛЛОВ Федор Федорович, р. в 1902 в с. Козловка Воронежской обл., ряд., погиб 26.1.1944.

КИСЛИЦКИЙ Павел Владимирович, р. в 1900 в с. Юзеповка Киевской обл., ряд., погиб 17.1.1944.

КЛИНТАКОВ Максим Ефимович, р. в 1910 в с. Укар, ряд., погиб 18.1.1944.

КОЖЕМЯКИН Матвей Маркович, р. в 1908 в г. Чернигов, партизан соединения А. Собурова, погиб 7.5.1943.

КОЖУХОВСКИЙ Михаил Алексеевич, р. в 1925 в Черниговской обл., ряд., погиб 28.2.1944.

КОЛОКОЛОВ Александр Михайлович, р. в 1914 в д. Портино Курской обл., ряд., погиб 26.1.1944.

КОНДАКОВ Семен Прокофьевич, р. в 1897 в Рязанской обл., ряд., погиб 25.1.1944.

КОПЕЙКО Николай Артемович, р. в 1906 в г. Полесское Киевской обл., ряд., погиб 19.1.1944.

КОРЖОВ Иван Михайлович, р. в 1900 в Башкирии, ряд., погиб 24.1.1944.

КРЕЙШМАН Иматуил Лазаревич, р. в 1919 в г. Ленинград, партизан соединения А. Сабурова, погиб 7.5.1943.

КРИВЕНОК Андрей Дмитриевич, р. в 1924 в с. Речета Киевской обл., ряд., погиб 17.1.1944.

КУДРЯВЦЕВ Виктор Захарович, р. в 1898 в г. Воронеж, ряд., погиб 17.1.1944.

КУЗНЕЦОВ Константин Михайлович, р. в 1903 в г. Коканд, Узбекистан, ряд., погиб 26.1.1944.

ЛАПА Алексей Григорьевич, р. в 1924 в д. Сугаки Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 19.1.1944.

ЛЕБЕДЕВ Петр Михайлович, р. в 1924 в Архангельской обл., сержант, погиб 26.3.1944.

ЛЕДЕНЕВ Андрей Прокофьевич, р. в 1915 в д. Семеновка, Кыргызстан, капитан, командир стрелкового батальона, погиб 19.1.1944.

ЛЕОНТЬЕВ Василий Андреевич, ряд., умер от ран 24.1.1944.

ЛЯШОК Алексей Иванович, мл. лейтенант, погиб 27.3.1944.

МАЗКО Иван Афанасьевич, р. в 1925 в д. Авдеевка Черниговской обл., ряд., погиб 28.2.1944.

МАЗУР Иван Васильевич, р. в 1924 в с. Новокиреевка Воронежской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

МАЛЫЙ Николай Савельевич, р. в 1914 в с. Троицкое Запорожской обл., ряд., погиб 14.6.1944.

МАЛЫШЕВ Михаил Данилович, р. в 1919 в с. Перлиново Тверской обл., партизан соединения А. Сабурова, погиб 7.5.1943.

МАЛШЕВ Тагир Мирзаданович, р. в 1897 в с. Авчадасан, Азербайджан, ряд., погиб 19.5.1944.

МАРИНЧИК Алексей Федорович, р. в 1914, ст. сержант, погиб 16.2.1944.

МАРКОВ Давид Маркович, р. в 1916 в Чувашии, ряд., погиб 26.1.1944.

МАРЧЕНКО Михаил Митрофанович, р. в 1919 в д. Кургановка Брянской обл., ряд., погиб 5.5.1944.

МАРЫГИН Григорий Данилович, р. в 1903 в д. Тешков Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 18.1.1944.

МЕРЗЛИКИН Андрей Ильич, р. в 1920 в д. Козловка Воронежской обл., ряд., погиб 17.1.1944.

МИНАСОВ Нурмухамед, р. в 1905 в Кустанайской обл., ряд., умер от ран 1.2.1944.

МИНИН Григорий Захарович, р. в 1923 в д. Саванны Алтайского края, ряд., погиб 31.1.1944.

МОЛОШЕК Григорий Иванович, р. в 1905 в с. Гута Студеная Черниговской обл., партизан соединения А. Федорова, погиб 7.5.1943.

МОРИН Андрей Ефимович, р. в 1914 в д. Петровка Красноярского края, ряд., погиб 12.4.1944.

МОТЛЯКОВ Николай Кузьмич, р. в 1919, ряд., погиб 26.1.1944.

МУРЗАБЕКОВ Актымбак, р. в 1900 в Актюбинской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

НАПОЛИН П. С., ряд., погиб 27.1.1944.

НЕБОЖАНКО Павел Максимович, р. в 1900 в д. Углы Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944.

НОСОВ Владимир Иванович, р. в 1906 в Алтайском крае, ряд., погиб 26.1.1944.

Ф. И. Охрименко

ОБУХОВ Николай Прокофьевич, р. в 1910 в г. Москва, сержант, погиб 17.1.1944.

ОСАДЧУК Иван Михайлович, р. в 1923, мл. сержант, умер от ран 26.1.1944.

ОХРИМЕНКО Федор Иванович, р. в 1911 в г. Ичня Черниговской обл., ряд., погиб 28.2.1944.

ПАНФИЛЕНКО Лазарь Самойлович, р. в 1908 в д. Шарин Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 19.1.1944.

ПАРХОМЕНКО Дмитрий Кириллович, р. в 1922 в д. Подгалье Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944.

ПАШКОВ Григорий Васильевич, р. в 1897 в Воронежской обл., ряд., умер от ран 21.1.1944.

ПЕРИН Евгений Маркиянович, р. в 1915 в Кировской обл., ряд., погиб 29.1.1944.

ПИНЧУК Михаил Артемович, р. в 1925 в д. Большой Змеев Черниговской обл., ряд., погиб 22.6.1944.

ПЛАТОНОВ Владимир Федорович, р. в 1924 в г. Златоуст, мл. сержант, погиб 6.2.1944.

ПЛЕГУНОВ Григорий Семенович, р. в 1891 в г. Уральск, сержант, погиб 26.1.1944.

ПОПОВ Алексей Петрович, р. в 1919 в г. Сыктывкар, мл. лейтенант, погиб 14.2.1944.

ПОРТНОВ Ефроим Яковлевич, р. в 1920, лейтенант, погиб 20.2.1944.

ПРАНИН Фома Сидорович, р. в 1896 в Московской обл., ряд., умер от ран 10.2.1944.

ПРИЛЕПА Семен Леонтьевич, р. в 1907 в с. Никулино Новосибирской обл., ряд., погиб 9.3.1944.

ПРИХОДЬКО Михаил Нестерович, р. в 1917 в Черниговской обл., ряд., погиб 29.6.1944.

ПУТИНЦЕВ Иван Афанасьевич, р. в 1907 в Читинской обл., ряд., погиб 23.1.1944.

РЕПИН Евгений Маркиянович, р. в 1910 в д. Воронино Кировской обл., ряд., умер от ран 29.1.1944.

РОГОВ Виктор С., р. в 1913, партизан Лельчицкой бригады, погиб 7.5.1943.

РОСЛИК Николай Петрович, р. в 1898 в г. Мена Черниговской обл., ряд., погиб 19.5.1944.

РЫКОВ Виктор Петрович, р. в 1919, партизан, погиб 5.4.1943.

САВИН Владимир Терентьевич, р. в 1919 в

с. Кашпировка Житомирской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

САМОНОВ Степан Емельянович, р. в 1909 в с. Степановка Черниговской обл., ряд., погиб 30.3.1944.

САФИН Харис Отаревич, р. в 1919 в Башкирии, сержант, погиб 26.1.1944.

СЕРЖАН Николай Филиппович, р. в 1923 в д. Довляды Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944.

СЕРЫЙ Василий Прокофьевич, р. в 1925 в с. Прибынь Черниговской обл., ряд., погиб 28.2.1944.

СИБАТУЛИН Зайнула, р. в 1896 в с. Борисков, Татарстан, ряд., погиб 19.1.1944.

СМЫКОВСКИЙ Николай Иванович, р. в 1923 в с. Сантарка Житомирской обл., мл. лейтенант, умер от ран 7.3.1944.

СОГЛАЕВ Тихон Николаевич, р. в 1916 в Башкирии, сержант, погиб 15.1.1944.

СОКОЛОВ Валерий Данилович, р. в 1925 в г. Нижний Новгород, ряд., погиб 29.6.1944.

СОЛОВЬЕВ Петр Дмитриевич, р. в 1901 в г. Ижевск, Удмуртия, сержант, погиб 26.1.1944.

СТАРОДУБОВ Григорий Иванович, р. в 1909 в пос. Липовка Саратовской обл., ряд., умер от ран 29.1.1944.

СТАРЦЕВ Василий Алексеевич, р. в 1898 в Кыргызстане, ст. сержант, погиб 26.1.1944.

ТАРАБАН Павел Христинович, р. в 1905 в Полтавской обл., ряд., погиб 28.2.1944.

ТИЩЕНКО Василий Иванович, р. в 1925 в Черниговской обл., ряд., погиб 28.2.1944.

ТУРЧИН Григорий Иванович, р. в 1898 в с. Ново-Троицкое Челябинской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

ФЕЩЕНКО Василий Тарасович, р. в 1908 в д. Скородное Ельского р-на Гомельской обл., ряд., погиб 19.1.1944.

ФИЛИППОВ Григорий Степанович, р. в 1906 в Алтайском крае, ряд., умер от ран 7.2.1944.

ФИЛОМЕНКО Николай Васильевич, р. в 1912 в с. Чеповец Житомирской обл., ряд., погиб 19.1.1944.

ФИРУЛИН Иван Николаевич, р. в 1914 в д. Рудовка Тамбовской обл., ряд., погиб 25.1.1944.

ФИШКИН Валентин Ефимович, р. в 1920 в г. Москва, ст. лейтенант, погиб 17.1.1944.

ФУРМАН Шемуль Максимович, р. в 1904 в с. Толстовка Воронежской обл., ефрейтор, погиб 26.1.1944.

ХАМЗАЕВ Хаджибай, р. в 1901 в Наманганской обл., ряд., погиб 30.3.1944.

ХОЛОД Василий Никитович, р. в 1915 в с. Федоровка Оренбургской обл., ряд., погиб 26.1.1944.

ХУДЯКОВ Григорий Степанович, р. в 1912 в д. Ивановка Челябинской обл., ряд., погиб 26.1.1944.

ЧУЛИЧЕВ Сергей Григорьевич, ряд., погиб 9.2.1944.

ЧУРКИН Александр Савельевич, р. в 1923 в Нижегородской обл., ряд., погиб 9.2.1944.

ШАЛАЕВ Иосиф Алексеевич, р. в 1908 в г. Белорецк, Башкирия, сержант, погиб 3.2.1944.

ШАТАЛОВ Петр Филиппович, р. в Липецкой обл., ряд. 219-го отряда разминирования, погиб 21.8.1944.

ШВАБ Федор Сергеевич, р. в 1919 в д. Швабы Житомирской обл., ряд., погиб 28.2.1944.

ШВЕЦОВ Иван Васильевич, р. в 1910 в с. Ново-Михайловское Ставропольского края, ряд., погиб 14.2.1944.

ШЕРСТНЕВ Михаил Николаевич, р. в 1922 в с. Павловка Рязанской обл., мл. сержант, погиб 24.8.1944.

ШИВИКЕЛОВ Григорий Григорьевич, р. в 1909 в Кыргызстане, мл. сержант, погиб 26.1.1944.

ШМАТУХА Федор Максимович, р. в 1917 в д. Гута Студеная Черниговской обл., партизан соединения А. Федорова, погиб 7.5.1943.

ШУВАЛОВ Анатолий Павлович, р. в 1922, ряд., умер от ран 23.1.1944.

ЮДИН Алексей Тарасович, ряд., погиб 26.1.1944.

ЮДОВ Федор Иванович, р. в 1902 в Кыргызстане, сержант, погиб 26.1.1944.

ЯКИМОВ Андрей Петрович, р. в 1915 в с. Баготинск Новосибирской обл., ряд., погиб 10.2.1944.

ЯКУШЕВ Сергей Иванович, р. в 1919 в Кыргызстане, ряд., погиб 9.2.1944.

ЯЦУК Владимир Андреевич, р. в 1922 в Новосибирской обл., мл. сержант, умер от ран 21.1.1944.

ЯЦУХНО Николай Исакович, р. в 1918 в д. Николаевка Ельского р-на Гомельской обл., погиб 18.1.1944.

ЯЩЕНКОВ Михаил Федорович, р. в 1920 в г. Ленинград, ряд., погиб 17.1.1944.

Пять воинов Красной Армии, выходивших в сентябре — октябре 1941 г. из окружения, расстреляны фашистами. Имена не установлены.

СЛОБОДСКОЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ КОСТЮКОВИЧИ

ДЕНЬГУБЕНКО Павел Михайлович, р. в 1922 в д. Ламыш Хойникского р-на Гомельской обл., ряд., погиб в январе 1944.

ДЕРЕВНЯ РОМАНОВКА

ШВЕРЦЕЛ Штефан (Степан Степанович), р. в 1920 в Словакии, партизан Мозырской бригады им. Александра Невского, погиб 26.9.1943.

ДЕРЕВНЯ СЛОБОДА

В октябре 1957 г. в братскую могилу в центре Слободы из захоронений, нахо-

П. М. Деньгубенко

Штефан Шверцел

дивших на территории сельсовета, были перенесены останки 316 воинов 4-й, 15-й, 16-й и 17-й кавалерийских, 29-й, 55-й и 415-й стрелковых дивизий, погибших в боях в январе — июне 1944 г. и умерших от ран в госпиталях, дислоцировавшихся в окрестностях Слободы.

Установлены имена 160 воинов и партизан, захороненных в центре сельского Совета.

АБДАРАХИМОВ Айбар, р. в 1905 в с. Кунташ Омской обл., ряд., умер 28.1.1944.

АГОРИН Иван Егорович, р. в 1910 в г. Юрьев-Польский Владимирской обл., ряд., умер 22.1.1944.

АКМУРАДОВ Сеит, р. в 1919 в Туркмении, ряд., погиб 10.1.1944.

АЛЕКСАНДРОВ Василий Владимирович, р. в 1911 в с. Дрезголово Орловской обл., ряд., умер 18.1.1944.

АЛЕКСАНДРОВ Николай Васильевич, ряд., умер 22.1.1944.

АЛЕНИКОВ Михаил Тимофеевич, р. в 1911 в г. Минеральные Воды, ряд., погиб 11.1.1944.

АЛИЕВ Иса, р. в 1914 в с. Чиркей, Дагестан, ряд., погиб 10.1.1944.

АМЕТШАЕВ Муодин, р. в 1921 в Крыму, сержант, погиб 14.1.1944.

АНТИПКИН Дмитрий Александрович, р. в 1911 в с. Марьевка Рязанской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

АРСАМИКОВ Мавлеп, р. в 1921 в с. Старое Атачи, Чечено-Ингушетия, ряд., погиб 11.1.1944.

БАБАХИН Григорий Михайлович, р. в 1904 в с. Щекатурово Краснодарского края, ряд., умер 19.1.1944.

БАБИН Петр Алексеевич, р. в 1915 в с. Горный Щит Екатеринбургской обл., ряд., погиб 28.2.1944.

БАЙДИН Роман Трофимович, р. в 1903 в г. Екатеринбург, сержант, погиб 25.1.1944.

БАЛАКЛЫЕВ Ашир, р. в 1904 в Туркмении, ряд., погиб 10.1.1944.

БЕЛОУСОВ Александр Васильевич, р. в 1911 в д. Б. Бренцово Московской обл., майор, умер 20.1.1944.

БЕЛЯЕВ Сергей Николаевич, р. в 1919 в с. Корновец Вологодской обл., ряд., умер 11.3.1944.

БЕРЕЗЕНКО Василий Константинович, р. в 1924 в Алтайском крае, ряд., умер 5.2.1944.

БЕРЕЗОВСКИЙ Сергей Никитич, р. в 1905 в с. Свердниково Курской обл., ряд., умер 14.3.1944.

БЕСЕДА Иван Иосифович, р. в 1905 в с. Грабское Сумской обл., ряд., погиб 13.1.1944.

БЖИДСКИХ Леонид Лукич, р. в 1911, ряд., погиб 12.2.1944.

БОРЕНКОВ Александр Максимович, р. в 1917 в с. Логиново Нижегородской обл., ряд., погиб 6.3.1944.

ВАКУЛОВ Матвей Павлович, р. в 1912 в Омской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ВЕНИКОВ Николай Алексеевич, р. в 1923 в с. Ново-Воскресеновка, Казахстан, ряд., погиб 10.1.1944.

ВЫПАЕВ Акмамед, р. в 1921 в Туркмении, ряд., погиб 10.1.1944.

Помнік воінам Чырвонай Арміі, якія загінулі пры вызваленні раёна і памерлі ў шпіталях у 1944 г. В. Слабада

ГАЛИМУЛЛИН Гильмут, р. в 1914, ряд., погиб 10.1.1944.

ГАЛИНУРОВ Сабиркян Галинурович, р. в 1915 в Башкирии, ряд., погиб 10.1.1944.

ГАЛИПП Манивалий Галиппович, р. в 1905 в Башкирии, ряд., погиб 11.2.1944.

ГАЛИЧЕНКО Александр Сергеевич, р. в 1913 в с. Бураново Новосибирской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ГАНЧЕНКО Дмитрий Кузьмич, р. в 1915 в с. Андреевка Черниговской обл., ряд., погиб 24.1.1944.

ГЕЛОДИМУРАДОВ Сапши, р. в 1921 в Туркмении, ряд., погиб 15.2.1944.

ГОЛЯЧЕНКО Александр Сергеевич, р. в 1914 в г. Житомир, ряд., погиб 12.2.1944.

ГОНЧАРОВ Василий Михайлович, ряд., погиб 24.1.1944.

ГОРБУНОВ Михаил Иванович, р. в 1916 в д. Левали, Башкирия, ряд., умер 16.2.1944.

ГОРНОВ Алексей Николаевич, ряд., умер 17.1.1944.

ГУБАРЕНКО Сергей Митрофанович, р. в 1904 в с. Таношевка Луганской обл., лейтенант, погиб 14.1.1944.

ГУЗЕНКО Григорий Андреевич, р. в 1904 в Белгородской обл., ряд., погиб 19.1.1944.

ГУФАНОВ Михаил Ефимович, р. в 1902 в д. Ровное, Кыргызстан, ряд., погиб 19.1.1944.

ДАЛАКЯН Николай Ефремович, р. в 1917 в с. Кочес, Армения, ряд., погиб 16.1.1944.

ДЖУМАЕВ Рахмет, р. в 1900 в Бухарской обл., ряд., умер 28.1.1944.

ДРОБНОХОД Александр Егорович, р. в 1924 в с. Буровка Черниговской обл., ряд., погиб 15.1.1944.

ДЫДИКОВ Парфилий Семенович, р. в 1899, ряд., погиб 12.2.1944.

ЕГОРОВ Андрей Константинович, р. в 1908 в г. Ойрот-Тура Алтайского края, сержант, погиб 10.1.1944.

ЖИВОТНОВ Петр Петрович, р. в 1900 в Таджикистане, ряд., погиб 12.1.1944.

ЖУРАВЛЕВ Владимир Константинович, ряд., умер от ран 20.1.1944.

ЗАБЕЛИН Иван Нефедович, р. в 1898 в с. Донское Тамбовской обл., ряд., умер 22.1.1944.

ЗАГИРОВ Кальфетдин Загирович, р. в 1925 в Башкирии, ряд., умер 14.3.1944.

ЗАКИЗАДНОВ Шарип, р. в 1908 в с. Куда, Татарстан, ряд., умер 14.3.1944.

ЗЛОБИН Иосиф Никитович, р. в 1922 в д. Токари Омской обл., ряд., умер 15.1.1944.

ЗУБРИЛО Александр Кононович, р. в 1901 в с. Маркуши Житомирской обл., ст. сержант, погиб 10.1.1944.

ИВАНОВ Иван Иванович, р. в 1912 в д. Мещеры Новгородской обл., ст. лейтенант, умер 19.1.1944.

ИВАНОВ Леонид Иванович, р. в 1915 в д. Плещевцево Костромской обл., ряд., погиб 14.2.1944.

ИВАШИН Иван Федорович, р. в 1915 в с. Салошино Пензенской обл., ряд., умер 25.2.1944.

ИГНАТОВ Александр Данилович, сержант, погиб 9.5.1944.

КАЗАНЦЕВ Игнат Иванович, р. в 1911 в г. Прокопьевск Кемеровской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

КАЛИНСКИЙ Георгий Иванович, р. в 1915 в с. Севостьяновка Воронежской обл., ряд., умер 15.1.1944.

КАПОНАДЗЕ Шалва, р. в 1915 в с. Мурцевед, Грузия, ряд., умер 13.3.1944.

КАРАТЕЕВ Владимир Матвеевич, мл. лейтенант, погиб 15.1.1944.

КАРИМОВ Касимбай, р. в 1890 в ауле Уст-Кор Наманганской обл., ряд., погиб 20.1.1944.

КЕРИМОВ Айбдар, ряд., умер 28.1.1944.

КИРИКОВ Алексей Семенович, р. в 1913 в Екатеринбургской обл., мл. лейтенант, умер 10.1.1944.

КОЖУХОВСКИЙ Михаил Алексеевич, р. в 1910 в Черниговской обл., ряд., погиб 10.2.1944.

КОРЖ Константин Михайлович, р. в 1919 в г. Москва, ряд., умер 17.1.1944.

КОРНИЕНКО Владимир Дмитриевич, р. в 1924 в с. Марховка Киевской обл., ряд., умер 30.1.1944.

КОРНИЕНКО Евгений Андреевич, р. в 1912 в Киевской обл., ряд., умер 22.1.1944.

КРАВЕЦ Владимир Акимович, р. в 1918 в с. Ямище Черниговской обл., ряд., умер 17.1.1944.

КРЕКОВ Александр Федорович, ряд., погиб 15.1.1944.

КРУТОВ Василий Дмитриевич, р. в 1922 в с. Долгоруково Пензенской обл., лейтенант, погиб 10.1.1944.

КУЗНЕЦОВ Василий Васильевич, р. в 1922 в Пензенской обл., лейтенант, умер 18.1.1944.

КУЗНЕЦОВ Михаил Иванович, ряд., умер 22.1.1944.

КУЛИКОВ Георгий Иванович, р. в 1916 в с. Севостьяновка Воронежской обл., ряд., умер 15.1.1944.

КУЛЫГИН Иван Тихонович, р. в 1925 в Ставропольском крае, ряд., погиб 15.1.1944.

КУНГУРЦЕВ Филипп Трофимович, р. в 1906 в Башкирии, ряд., погиб 14.1.1944.

КУРАЛЕСОВ Борис Игнатьевич, р. в 1922 в г. Армавир Краснодарского края, ряд., умер 17.4.1944.

КУРКИН Сергей Петрович, р. в 1904 в д. Прилепко Воронежской обл., ряд., умер 28.3.1944.

ЛАПУТЕНКО Антон Андреевич, р. в 1918 в с. Полубянка Курганской обл., капитан, погиб 11.1.1944.

ЛЕОНОВ Николай Дмитриевич, р. в 1924, ряд., погиб 20.1.1944.

ЛЕОНОВИЧ Михаил Иванович, р. в 1916 в Витебской обл., лейтенант, погиб 23.2.1944.

ЛЕОНТЬЕВ Василий Андреевич, ряд., умер 24.1.1944.

ЛОГВИНЕНКО Григорий Иванович, р. в 1912, ряд., погиб 10.1.1944.

ЛОПАТКИН Петр Федорович, р. в 1923 в Ростовской обл., мл. лейтенант, погиб 10.1.1944.

ЛОСНИКОВ Иван Сергеевич, р. в 1921 в г. Анжерка Кемеровской обл., ряд., умер 7.3.1944.

ЛЮБИВАТ Константин Петрович, р. в 1919 в Воронежской обл., ряд., умер 29.2.1944.

ЛЯХОВ Константин Петрович, р. в 1904 в Алма-Атинской обл., сержант, погиб 12.1.1944.

МАКАРОВ Никодим Кузьмич, р. в 1917 в д. Бузгорово, Башкирия, мл. сержант, умер 28.3.1944.

МАЛКОВ Григорий Прокофьевич, ряд., умер 21.1.1944.

МАХРОВ Иван Акипсинович, р. в 1922 в г. Орехово-Зуево, ряд., погиб 18.2.1944.

МЕДВЕДЕВ Василий Ильич, р. в 1919 в с. Н. Романово Кемеровской обл., сержант, погиб 17.1.1944.

МЕЛЬНИКОВ Яков Поликарпович, р. в 1908 в пос. Донское Курганской обл., ряд., погиб 15.1.1944.

МЕЛЯК Прохор Лукич, р. в 1897 в с. Кистер Брянской обл., ряд., умер 7.3.1944.

МИСИК Николай Данилович, р. в 1917 в с. Кудровка Черниговской обл., ряд., умер 10.3.1944.

МОНИН Василий Иванович, р. в 1916 в Мордовии, лейтенант, умер 10.1.1944.

МОРОЗ Михаил Алексеевич, р. в 1910 в с. Гульновка Черниговской обл., ряд., умер 1.3.1944.

МОСКАЛЕВ Филипп Семенович, р. в 1909 в Алма-Атинской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

МОСКВИН Владимир Матвеевич, р. в 1915 в с. Кременовка Курской обл., ряд., погиб 26.1.1944.

МОСТОВЕНКО Степан Федорович, р. в 1901 в с. Ракита Донецкой обл., ст. сержант, погиб 10.1.1944.

МОХОВ Николай Семенович, р. в 1918, ряд., погиб 23.1.1944.

МОЦЕНКО Николай Дмитриевич, р. в 1916 в с. Галайбино Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944.

МУСИЙ Иван Тихонович, р. в 1914 в Новосибирской обл., лейтенант, погиб 10.1.1944.

МЫЛАРЩИКОВ Николай Яковлевич, р. в 1922, ст. сержант, погиб 13.1.1944.

НАЗАРОВ Григорий Самойлович, р. в 1925 в Черниговской обл., ряд., умер 28.2.1944.

НАЛЕТОВ Петр Андреевич, р. в 1890 в с. Пипецы Тульской обл., ряд., погиб 18.1.1944.

НАРБАЕВ Шардижан, р. в 1921 в Ташаузской обл., сержант, погиб 11.1.1944.

НАРЫКОВ Прокофий Егорович, р. в 1905 в Белгородской обл., ряд., погиб 15.1.1944.

НИКИТИН Николай Алексеевич, р. в 1920 в Алма-Атинской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

НОСОВ Павел Николаевич, р. в 1909 в с. Островка Самарской обл., ряд., погиб 11.1.1944.

НОСОКОВ Петр Максимович, р. в 1923 в Новосибирской обл., ефрейтор, погиб 12.1.1944.

ОБУХОВ Алексей Васильевич, сержант, погиб 16.1.1944.

ОБЫДЕНОВ Василий Константинович, р. в 1922 в г. Москва, лейтенант, умер 12.2.1944.

ОВЧИННИКОВ Сергей Васильевич, р. в 1915 в г. Раменское Московской обл., лейтенант, погиб 15.1.1944.

ОСАУЛЕНКО Иван Андреевич, р. в 1909 в г. Красный Луч Луганской обл., ст. лейтенант, погиб 19.1.1944.

ПАРЫГИН Яков Константинович, р. в 1924 в д. Устьминга Новосибирской обл., погиб 17.1.1944.

ПАШКОВ Григорий Васильевич, ряд., умер 21.1.1944.

ПЕНЧУК Степан Иванович, р. в 1909 в с. Ражновка Черниговской обл., ряд., умер 10.3. 1944.

ПОПКОВИЧ Геннадий Петрович, р. в 1922 в с. Аркадан Саратовской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

РАГОЗЯНСКИЙ Филимон Кириллович, р. в 1908 в с. Балановка Винницкой обл., старшина, погиб 12.1.1944.

РАССОКИН Петр Иванович, р. в 1910, ряд., погиб 15.1.1944.

РОГАЧЕВ Зот Евстигнеевич, сержант, умер 28.1.1944.

РОДИОНОВ Иван Алексеевич, р. в 1909 в г. Караганда, сержант, погиб 15.1.1944.

САВЕНОК Иван Яковлевич, р. в 1900, ряд., погиб 19.1.1944.

САВИН Александр Сергеевич, р. в 1919 в г. Уральск, Казахстан, старшина, умер 9.2.1944.

САГАДЕЕВ Салихан, р. в 1912 в д. Тобе, Башкирия, ряд., погиб 10.1.1944.

САДОВСКИЙ Петр Иванович, р. в 1917 в г. Полесское Киевской обл., ряд., умер 7.2.1944.

САДЫКОВ Гатиат Солахатдинович, р. в 1913 в г. Ишимбай, Башкирия, лейтенант, погиб 12.1.1944.

САДЫКОВ Сафа, р. в 1908 в г. Джамбул, ряд., умер 19.1.1944.

САМОНОВ Степан Емельянович, р. в 1915 в Черниговской обл., ряд., умер 30.3.1944.

СЕЛЮК Трофим Петрович, ряд., умер 17.1.1944.

СИДОРЕНКО Андрей Дмитриевич, р. в 1900 в пос. Кучкудун, Узбекистан, ряд., умер 18.1.1944.

СМИРНОВ Алексей Андреевич, р. в 1919 в Алтайском крае, сержант, погиб 11.1.1944.

СМИРНОВ Виктор Васильевич, р. в 1921 в г. Москва, ст. лейтенант, умер 2.2.1944.

СТЕПАНОВ Александр Иванович, р. в 1901 в г. Майкоп, ряд., погиб 10.1.1944.

СТОРОЖ Парфен Васильевич, р. в 1908 в д. Конотоп Наровлянского р-на Гомельской обл., ряд., умер 27.1.1944.

ТАЛИПОВ Якуньян, р. в 1919 в Омской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ТЕРЕХОВ Алексей Яковлевич, р. в 1920 в пос. Капустин Яр Астраханской обл., мл. лейтенант, умер 29.3.1944.

ТИМОФЕЕВ Иван Петрович, р. в 1924 в с. Глукино Кемеровской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ТИМОШЕНКО Василий Кондратьевич, р. в

1906 в с. Меншинская Житомирской обл., ряд., умер 28.1.1944.

ТИХОНОВ Василий Михайлович, р. в 1925 в с. Малышевка Омской обл., ряд., умер 12.1.1944.

ТИЩЕНКО Василий Иванович, р. в 1910 в с. Жадово Черниговской обл., ряд., умер 12.1.1944.

ТКАЧ Петр Иванович, р. в 1911 в Семипалатинской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

УМУРЗАКОВ Урумбай, ряд., умер 26.2. 1944.

УРАЗОВ Джалло, р. в 1922 в ауле Акняб, Туркмения, сержант, погиб 10.1.1944.

ФАДЕЕВ Виктор Иванович, р. в 1924 в г. Липецк, мл. сержант, умер 19.1.1944.

ФЕДОРЕНКО Филипп Ефимович, р. в 1920 в Киевской обл., ряд., умер 24.1.1944.

ФЕФЕР Михаил Ильич, р. в 1921 в г. Винница, ряд., умер 24.1.1944.

ФИЛИППОВСКИЙ Александр Тихонович, р. в 1919 в Курской обл., мл. лейтенант, погиб 10.1.1944.

ФОКИН Василий Степанович, р. в 1922 в г. Москва, мл. лейтенант, умер 23.1.1944.

ХАЛИКОВ Дабабай Халикович, р. в 1920 в Ашхабадской обл., сержант, погиб 16.1.1944.

ХАРХАНОВ Алексей Степанович, р. в 1923 в Иркутской обл., ряд., умер 17.1.1944.

ХОЛОДИЛИН Илья Иванович, ряд., умер 15.1.1944.

ЧЕРВЯКОВ Дмитрий Иванович, р. в 1905 в д. 2-я Максимовка Курской обл., ряд., умер 30.1.1944.

ЧЕРНЫШ Василий Фаустович, р. в 1914 в Житомирской обл., ряд., погиб 12.1.1944.

ЧЕРНЫШЕВ Петр Данилович, р. в 1924 в г. Пржевальск, Кыргызстан, ряд., умер 25.3.1944.

ШАКИРОВ Тахир Д., ряд., погиб 12.1.1944.

ШАПОРЕНКО Леонид Петрович, р. в 1912 в с. Ферма-Бобровская Киевской обл., ряд., умер 21.1.1944.

ШИРИНСКИЙ Ахмед Атаулович, р. в 1901, ст. сержант, умер 19.1.1944.

ШКИЛОВ Андрей Петрович, р. в 1924, ряд., умер 20.1.1944.

ШУЛЬГА Петр Сидорович, р. в 1924 в с. Калиновка Новосибирской обл., ряд., погиб 10.1.1944.

ШУРЫГИН Николай Афанасьевич, мл. лейтенант, погиб 17.1.1944.

ЮРЧЕНКО Григорий Иванович, р. в 1917 в с. Петрушенки Черниговской обл., ряд., умер 1.3.1944.

ЮСИЧЕВ Федор Васильевич, р. в 1910 в с. Александровка Омской обл., сержант, умер 14.3.1944.

ЯРАЦ Василий Иванович, р. в 1925 в с. Максимовка Черниговской обл., ряд., умер 27.2.1944.

Прапалі без вестак пры вызваленні Мазыра 11—12 студзеня 1944 г.

При совершении марша из района сосредоточения (лес северо-западнее д. Пеньки) поблизости деревень Бобренята и Новики пропали без вести солдаты, сержанты и офицеры 55-го гв. кавалерийского полка:

АДАМОВ Хасан Исакович, р. в 1923 в Узбекистане, ряд.

АКУЛИЕВ Авезгельды, р. в 1922 в Марыйской обл., ряд.

АНАХИН Василий Николаевич, р. в 1914 в Сталинградской обл., ст. сержант.

АРИФЬЕВ Петр Ильич, р. в 1909 в Карелии, ряд.

БЕРШИВИЛИ Георгий Семенович, р. в 1917 в Грузии, ряд.

БОБРОВ Николай Кузьмич, р. в 1914 в Пензенской обл., ряд.

ВЕРБЕНКО Василий Сергеевич, р. в 1915 в Сталинградской обл., ряд.

ВЕСЕЛОВ Николай Александрович, р. в 1925 в г. Чимкент, сержант.

ВИХРЕВ Федор Алексеевич, ряд.

ВОРОБЬЕВ Ефим Семенович, ряд.

ГАВРИНЕВ Василий Григорьевич, р. в 1910 в Ростовской обл., ряд.

ДАЛЕДОВИЧ Василий Иванович, р. в 1911 в Минской обл., ряд.

ДМИТРИЕВ Михаил Андреевич, ряд.

ДОЛГАНЕВ Федор Васильевич, р. в 1908 в Новосибирской обл., ряд.

ДОЛГИЙ Николай Ерофеевич, ряд.

ДУДАКОВ Тимофей Иванович, р. в 1901 в Сталинградской обл., ряд.

ЕРМАКОВ Садых, р. в 1921 в Краснодарском крае, ряд.

ЖУРАВЛЕВ Иван Михайлович, ряд.

ЗАХАРОВ Лев Агафонович, р. в 1908 в Сталинградской обл., ряд.

ЗУБКОВ Василий Антонович, р. в 1908 в Воронежской обл., ряд.

ИВАНОВ Николай Матвеевич, р. в 1916 в Татарстане, лейтенант, ком. взвода.

КАЗАНЦЕВ Михаил Степанович, р. в 1920 в Кемеровской обл., ряд.

КАЙМЫШЕВ Касим, р. в 1917 в Новосибирской обл., ст. сержант.

КАШАЕВ Анатолий Юнусович, р. в 1913 в Башкирии, ст. лейтенант, командир эскадрона.

КИРИЧЕНКО Иван Яковлевич, р. в 1909 в г. Керчь, ряд.

КИСЕЛЕВ Александр Федорович, р. в 1917 в Алтайском крае, ряд.

КОПЫЛОВ Даниил Афанасьевич, р. в 1903 в Кемеровской обл., ряд.

КОРШУНОВ Пахом Тарасович, ряд.

КОХАНОВСКИЙ Дмитрий Алексеевич, р. в 1913 в Пермской обл., ряд.

КРАВЧЕНКО Афанасий Васильевич, ряд.

КРОТОВ Михаил Савельевич, р. в 1925 в Алтайском крае, ряд.

ЛИНКОВ Михаил Максимович, р. в 1900 в Смоленской обл., ряд.

ЛОГИНОВ Иван Лукич, р. в 1909 в Екатеринбургской обл., капитан, пом. нач. штаба полка.

ЛОГИНОВ Никандр Васильевич, р. в 1924 в г. Вологда, ряд.

ЛОПАТИН Иван Павлович, р. в 1907 в Алтайском крае, ряд.

ЛЫСЕНКО Семен Митрофанович, р. в 1910, ряд.

МАКСИМОВ Николай Кононович, р. в 1907 в Краснодарском крае, ряд.

МАМОТКАЗАН Алим Сулейменович, ряд.

МИКУЛА Александр Григорьевич, р. в 1908 в Марийской АССР, ряд.

МИРГОРОДСКИЙ Петр Матвеевич, р. в 1898 в г. Краснодар, ряд.

МИСТИКОВ Василий Борисович, р. в 1924 в Орловской обл., ряд.

МУКОВОЗЧИК Аркадий Назарович, р. в 1919 в Красноярском крае, ряд.

ПАХОМОВ Александр Георгиевич, р. в 1912 в Читинской обл., ряд.

ПЛАХУТА Филипп Михайлович, р. в 1898 в Семипалатинской обл., ряд.

ПРОНИН Михаил Николаевич, р. в 1914 в Алма-Атинской обл., ст. сержант.

ПУХОВ Михаил Николаевич, р. в 1917 в Ярославской обл., ряд.

САВИН Александр Фролович, р. в 1909 в Пермской обл., ст. лейтенант.

СЕМЕНОВ Егор Васильевич, ряд.

ТАРАНЕНКО Василий Ильич, р. в 1902 в Сталинградской обл., ряд.

ТЕБЯКИН Василий Леонтьевич, ст. лейтенант.

ТОЛЧЕНИН Василий Алексеевич, р. в 1908 в Кемеровской обл., ряд.

ЩЕЧИЛОВ Иван Михайлович, р. в 1908 в Луганской обл., ряд.

Па матэрыялах ЦАМА РФ, РДАВМФ, гарайваенкамата, сельскіх Саветаў і пісьмаў грамадзян спіс падрыхтавалі

М. Бялоў, М. Капач, М. Каян, І. Піліпчук

Воіны Чырвонай Арміі — землякі, якія ў гады Вялікай Айчыннай вайны загінулі, прапалі без вестак і памерлі ад ран

Больш як дзесяць тысяч жыхароў Мазыршчыны ваявалі на франтах і ў партызанскіх атрадах. Амаль палавіна з іх не вярнулася з вайны. Ужо вядомы імёны 5760 чалавек, што загінулі ў баях, прапалі без вестак, памерлі ад ран і былі закатаваны ў фашысцкім палоне.

Цяпер вядома месца гібелі і пахавання больш чым 2240 воінаў. Гэта Расія — 565 чалавек, Украіна і Малдавія — 400, Беларусь — 410, дзяржавы Прыбалтыкі — 180. У Калінінградскай вобласці (былой Усходняй Прусіі) пахавана больш як 70 нашых землякоў.

З другой паловы 1944 г. баявыя дзеянні Чырвонай Арміі вяліся за межамі былога СССР. У сучасны момант дакументамі пацверджана: у Польшчы пахавана 217, у Германіі і Аўстрыі — 176, Чэхіі і Славакіі — 18, Венгрыі, Румыніі і Балгарыі — 22 воіны.

10 чалавек склалі свае галовы дзесьці на сопках Маньчжурыі ў вайне з Японіяй у жніўні — верасні 1945 г.

Гэта далёка не поўныя звесткі аб цяжкіх стратах Мазыршчыны ў вайне...

ГОРАД МАЗЫР

АБРАМАЎ Фёдар Майсеевіч, н. у 1910, рад., загінуў 2.2.1942.

АБРУЦКІ Піня Лейбавіч, н. у 1894, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

АБЧЫНЕЦ Рыгор Нічыпаравіч, н. у 1914, лейтэнант, загінуў 30.11.1943.

АБЯРНІХІН Іван Іванавіч, н. у 1906, ст. лейтэнант, камандзір батальёна, загінуў 13.2.1942 у г. Варонеж.

АГАЛЕЦ Лаўрэн Майсеевіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

АГАЛЕЦ Сцяпан Данілавіч, н. у 1904, сяржант, прапаў без вестак у студзені 1944.

АГАРОЖНЫ Сцяпан Іванавіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

АГАФОНАЎ Сафрон Рыгоравіч, сяржант, прапаў без вестак у ліпені 1941.

АГЕЕЎ Іван Міхайлавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у маі 1945.

АЗАРНОЎ Іосіф Іосіфавіч, н. у 1918, сяржант, загінуў 15.6.1942.

АКЕРМАН Барыс Абрамавіч, н. у 1920, рад., загінуў 10.8.1941.

АКЕРМАН Шая Самойлавіч, н. у 1915, ст. лейтэнант, загінуў 1.1.1944 у Днепрапятроўскай вобл.

АКІНІН Леанід Мікалаевіч, рад., прапаў без вестак у 1941.

АКУЛІЧ Мікалай Васілевіч, н. у 1925, рад., загінуў 26.11.1944 у Латвіі.

АКУЛІЧ Фёдар Паўлавіч, н. у 1912, загінуў 14.7. 1944.

АКУНЕЦ Канстанцін Іосіфавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

АКУНЕЦ Міхаіл Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

АЛЕЙ Якаў Ісакавіч, н. у 1922, ст. лейтэнант, камандзір батальёна, загінуў 22.12.1944 у Венгрыі.

АЛЕЙНІК Андрэй Цярэнцьевіч, рад., прапаў без вестак у верасні 1942.

АЛЕЙНІКАЎ Барыс Васілевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

АЛЕСІК Кірыла Ануфрыевіч, н. у 1920, рад., загінуў 30.1.1945 у Польшчы.

АЛЁШЫН Фёдар Апанасавіч, ст. сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

АЛЬСІНСКІ Вячаслаў Сільвестравіч, рад., памёр ад ран у жніўні 1942.

АЛЬТШУЛЬ Ізраіль Мееравіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

АЛЬТШУЛЬ Леў Мееравіч, н. у 1918, сяржант, прапаў без вестак у снежні 1941.

АЛЬТШУЛЬ Павел Міхайлавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

АЛЬТШУЛЬ Сямён Махнавіч, н. у 1914, рад., загінуў у сакавіку 1944.

АЛЬХА Арцём Цімафеевіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

АЛЬХА Мікалай Цімафеевіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак 19.4.1942.

АЛЬХОВІК Макар Фёдаравіч, рад., загінуў у снежні 1941.

АЛЯКСЕЕНКА Іван Ільіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

АЛЯКСЕЙЧЫК Мікалай Якаўлевіч, рад., памёр ад ран у чэрвені 1944 у в. Ціска Драгобыцкага р-на Львоўскай вобл.

АНДРОСАЎ Ілья Паўлавіч, сяржант, прапаў без вестак у жніўні 1941.

АНІКЕЙЧЫК Валянцін Мікалаевіч, сяржант, загінуў у красавіку 1944.

АНІСКЕВІЧ Аляксандр Паўлавіч, н. у 1925, яфрэйтар, загінуў 7.2.1945 у Польшчы.

АНОЎСКІ Канстанцін Пятровіч, рад., загінуў 13.3.1942 у Ленінградскай вобл.

АНТАНЮК Анатоль Лаўрэнцьевіч, н. у 1910, прапаў без вестак у красавіку 1944.

АНТОНЕНКА Іван Ігнатавіч, н. у 1912, сяржант, загінуў 1.2.1943 у Курскай вобл.

АНТОНЕНКА Канстанцін Барысавіч, н. у 1908, загінуў 29.1.1944 у Ровенскай вобл.

Г. С. Арахоўскі

АНТОНЕНКА Міхаіл Кузьміч, н. у 1905, рад., загінуў 10.7.1944 у Валынскай вобл.

АНТОНЕНКА Міхаіл Тарасавіч, н. у 1907, ст. лейтэнант, камандзір дывізіёна, загінуў 17.2.1942 у Ленінградскай вобл.

АНТОНЕНКА Піліп Нічыпаравіч, н. у 1902, памёр ад ран 20.1.1943.

АНТОНЕНКА Рыгор Мікалаевіч, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1944.

АНТОНЕНКА Уладзімір Пятровіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

АРАХОЎСКІ Гаўрыла Сямёнавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

АРАХОЎСКІ Лявон Сямёнавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

АРЛОЎ Станіслаў Ігнацьевіч, рад., загінуў у снежні 1941.

АРЦЮШЭНКА Сцяпан Ігнатавіч, н. у 1923, рад., загінуў 26.7.1944 у Брэсцкай вобл.

АСЕЕЎ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1909, тэхнік-інтэндант, прапаў без вестак у жніўні 1941.

АСРОЦКІ Якаў Радзівонавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

АСТАПОВІЧ Данат Адамавіч, н. у 1905, рад., загінуў у ліпені 1942.

АСТАПОВІЧ Канстанцін Адамавіч, н. у 1905, рад., загінуў 19.11.1942.

АСТРЭЙКА Адам Свірыдавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

АСТРЭЙКА Мікалай Піліпавіч, н. у 1922, сяржант, прапаў без вестак 2.6.1943.

АСТРЭЙКА Сяргей Пракопавіч, н. у 1911, рад., загінуў у сакавіку 1944.

АЎДЗЕЙЧАР Асек Срулевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

АЎДЗЯНЧУК Мікалай Сільвестравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

АЎРАМЧУК Фёдар Дзмітрыевіч, н. у 1910, матрос, прапаў без вестак у ліпені 1941.

АЎРУК Майсей Навумавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у студзені 1942.

АЎСЯНІКАЎ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1918, рад., загінуў у канцлагеры 9.11.1942.

АЎЧАРЭНКА Панцялей Ігнацьевіч, мал. лейтэнант, загінуў у снежні 1941.

АФАНАСЬЁЎ Сцяпан Андрэевіч, н. у 1910, прапаў без вестак у красавіку 1944.

АЦЭДРЫГА, рад., загінуў у студзені 1942 у Цвярской вобл.

БАБОВІЧ Іван Захаравіч, н. у 1905, рад., загінуў у сакавіку 1944.

БАБРОЎ Арон Пейсахавіч, н. у 1920, ст. сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1944 у Курскай вобл.

БАБРОЎ Майсей Кушэлевіч, палітрук, загінуў 10.4.1944.

БАБРОЎ Сяргей Цімафеевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БАБРОЎНІК Іван Захаравіч, н. у 1914, сяржант, загінуў 10.7.1944 у Валынскай вобл.

БАБРОЎНІК Харытон Яўстратавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1944.

БАБРЫНЕНКА Цімафей Марцінавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

БАБЫНА Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1900, рад., загінуў 22.6.1944 у Ровенскай вобл.

БАБЫНА Іван Фёдаравіч, н. у 1924, памёр ад ран 25.4.1945 у Германіі.

БАБЫНА Пётр Васілевіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак 16.9.1942 каля г. Керч.

БАБЫР Міхаіл Іванавіч, н. у 1908, рад., загінуў 12.9.1943 у в. Очкіна Сумскай вобл.

БАБЫР Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у жніўні 1944.

БАБЫР Пётр Фёдаравіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

БАБЫР Сяргей Іванавіч, н. у 1920, рад., загінуў у ліпені 1944.

БАБЫР Уладзімір Яўгенавіч, лейтэнант, загінуў у ліпені 1944.

БАБЫР Якаў Нікандравіч, н. у 1922, рад., загінуў 18.9.1942 у Наўгародскай вобл.

БАГАЦЬКА Георгій Сцяпанавіч, н. у 1911, рад., загінуў у палоне.

БАГДАНАЎ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1918, рад., загінуў у маі 1945 у Германіі.

БАГДАНІК Аляксандр Давыдавіч, н. у 1912, загінуў 4.7.1944 у в. Жэчыца Столінскага р-на Брэсцкай вобл.

БАГДАНІК Аляксей Д., рад., прапаў без вестак.

БАГДАНІК Васіль Карпавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БАГДАНІК Віктар Канстанцінавіч, н. у 1899, загінуў 7.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

БАГДАНІК Віктар Несцеравіч, н. у 1904, рад., загінуў у красавіку 1945 у Польшчы.

БАГДАНІК Ганна Макараўна, медсястра, загінула ў 1941.

БАГДАНІК Гаўрыла Андрэевіч, рад., прапаў без вестак.

БАГДАНІК Іван Арцёмавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак.

БАГДАНІК Нічыпар Мацвеевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БАГДАНІК Раман Пракопавіч, н. у 1913, сяржант, прапаў без вестак у студзені 1942.

БАГДАНІК Піліп Канстанцінавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БАГДАНІК Цімафей Гаўрылавіч, н. у 1900, рад., загінуў 12.3.1944 у в. Яршова Ленінградскай вобл.

БАГДАНІК Яўген Раманавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

БАГІНСКІ Іван Адамавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БАГІНСКІ Станіслаў Эдуардавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1944.

БАГІНСКІ Уладзімір Іванавіч, мал. лейтэнант, загінуў у ліпені 1941.

БАЕРМАН Файка Самуйлавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

БАЖКО Мікалай Паўлавіч, н. у 1911, рад., загінуў у жніўні 1942.

БАЖКОЎ Сцяпан Міхайлавіч, лейтэнант, прапаў без вестак у снежні 1941.

БАЖОК Уладзімір Цімафеевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

БАЗІЛЕЎ Цімафей Міхайлавіч, капітан, прапаў без вестак у ліпені 1941.

БАЙЦУНОЎ Фёдар Васілевіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

БАКАВЕЦ Васіль Іванавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

БАКАВЕЦ Ілья Цімафеевіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

БАКАВЕЦ Мікалай Сцяпанавіч, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1944.

БАКМАН Калгаш, рад., прапаў без вестак 17.8.1941.

БАЛАБАЙКА Рыгор Аляксеевіч, н. у 1907, сяржант, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

БАЛАЗОЎСКІ Абрам Маркавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у ліпені 1942.

БАЛБУЦКІ Сяргей Рыгоравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БАНДАРЫН Навум Аронавіч, рад., прапаў без вестак.

БАНДАРЭНКА Аляксандр Іванавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

БАНДАРЭНКА Антон Міхайлавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

БАНДАРЭНКА Васіль Мікалаевіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

БАНДАРЭНКА Гаўрыла Паўлавіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

БАНДАРЭНКА Мікалай Апанасавіч, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941.

БАНДАРЭНКА Павел Паўлавіч, рад., прапаў без вестак у студзені 1941.

БАНДАРЭНКА Піліп Фёдаравіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

БАНДАРЭНКА Рыгор Іванавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

БАНДАРЭНКА Уладзімір Ф., рад., прапаў без вестак.

БАНДАРЭНКА Фёдар Іванавіч, рад., прапаў без вестак.

БАНДАРЭНКА Фёдар Якаўлевіч, рад., прапаў без вестак.

БАНДАРЭНКА Ціт Кліменцьевіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1942.

БАНДЗІНЕВІЧ Канстанцін Сцяпанавіч,

н. у 1914, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

БАРАВІК Мікіта Раманавіч, рад., прапаў без вестак.

БАРАВІК Павел Максімавіч, рад., прапаў без вестак.

БАРАВЫ Сцяпан Аляксандравіч, рад., загінуў 20.4.1944.

БАРАДУЛІН Рыгор Маркавіч, рад., загінуў у сакавіку 1944.

БАРАНАЎ Пётр Ільіч, рад., загінуў у ліпені 1941.

БАРАНАЎ Сяргей Аляксеевіч, н. у 1918, рад., памёр ад ран 1.7.1944.

БАРАНІЧ Максім Нічыпаравіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

БАРАНОЎСКІ Арцём Дзмітрыевіч, н. у 1918, загінуў 5.6.1942.

БАРАНОЎСКІ Рыгор Кузьміч, рад., загінуў у красавіку 1944.

БАРБЫГА Іван Іванавіч, маёр, загінуў у чэрвені 1941.

БАРГ Самуіл Аскеравіч, н. у 1917, рад., загінуў у красавіку 1944.

БАРМІН Мікалай Міхайлавіч, н. у 1921, рад., загінуў 11.6.1942.

БАРСКІ Барыс Яўхімавіч, н. у 1924, сяржант, загінуў 30.3.1944 у в. Распопаль Бярозаўскага р-на Адэскай вобл.

БАРЫСЕНКА Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1944.

БАРЫСЕНКА Барыс Яўхімавіч, рад., прапаў без вестак.

БАРЫСЕНКА Лявон Ігнацьевіч, н. у 1903, рад., загінуў у палоне.

БАРЫСЕНКА Міхаіл Пятровіч, н. у 1907, рад., загінуў у сакавіку 1944.

БАРЫСЕНКА Надзея Міхайлаўна, рад., санінструктар, прапала без вестак.

БАРЫСЕНКА Пелагея Андрэеўна, рад., прапала без вестак.

БАРЫСЕНКА Піліп Сцяпанавіч, рад., загінуў у снежні 1951.

БАРЫШКА Марк Аўдзеевіч, н. у 1918, рад., загінуў 20.8.1942.

БАС Іосіф Самуйлавіч, н. у 1921, рад., загінуў у чэрвені 1944.

БАСАК Іосіф Яўхімавіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

БАСАК Сяргей Васілевіч, н. у 1914, ст. сяржант, загінуў 23.10.1944 у Эстоніі.

БАЧЭЎСКІ Якаў Сямёнавіч, н. у 1914, рад., загінуў у снежні 1944.

БАЯРЫШАЎ Сцяпан Міронавіч, н. у 1897, рад., памёр ад ран 28.3.1942 у г. Веліж Смаленскай вобл.

БЕЛАВЕЦКІ Барыс Мікалаевіч, рад., загінуў у лютым 1943 у Лельчыцкім р-не Гомельскай вобл.

БЕЛАГЛАЎКА Антон Дзянісавіч, рад., загінуў у красавіку 1944.

БЕЛАН Аркадзь Рыгоравіч, н. у 1912, рад., загінуў у красавіку 1945.

БЕЛКІН Іосіф Хонанавіч, н. у 1905, рад., загінуў у 1943 у Курскай вобл.

БЕРАНДЗЕЕЎ Афанасій Міхайлавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

БЕРАСНЕЎ Ілья Дзмітрыевіч, н. у 1916, рад., загінуў 22.7.1944 у Беластоцкім ваяводстве, Польшча.

БЕРДНІК Іван Рыгоравіч, н. у 1896, рад., загінуў у ліпені 1944.

БЕРНЕР Барыс Валянцінавіч, н. у 1925, мал. сяржант, загінуў 13.2.1945 у Польшчы.

БЕРШТЭЙН Рувім Міхайлавіч, н. у 1908, рад., загінуў 23.7.1941.

БЕСАН Пётр Іванавіч, н. у 1909, рад., загінуў 13.7.1944 у г. Пінск Брэсцкай вобл.

БЕСАН Якаў Сямёнавіч, н. у 1906, рад., загінуў у красавіку 1944.

БІБІК Цімафей Фёдаравіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БІГАМІН Вульф Віктаравіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у лютым 1943.

БІДМАН Міхаіл Нахімавіч, н. у 1922, мал. лейтэнант, загінуў 24.2.1942 у Крамянчугскім р-не Палтаўскай вобл.

БІЗЮК Іван Рыгоравіч, н. у 1918, сяржант, загінуў 21.10.1944 у Латвіі.

БІНЕЦКІ Пётр Сяргеевіч, н. у 1922, сяржант, загінуў 23.6.1942 у Харкаўскай вобл.

БІРУКОЎ Уладзімір Сямёнавіч, н. у 1921, рад., загінуў у красавіку 1944.

БІРЭНШТЭЙН Захар Міхайлавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

БЛАКІТНЫ Васіль Афанасьевіч, н. у 1924, рад., загінуў 30.6.1944.

БЛІНОЎ Фёдар Іосіфавіч, н. у 1909, рад., загінуў 6.7.1944 у Валынскай вобл.

БЛІНОЎСКІ Дзмітрый Вячаслававіч, н. у 1919, рад., загінуў 3.5.1944 у Валынскай вобл.

БОБАР Павел Якаўлевіч, н. у 1923, мал. сяржант, загінуў 1.11.1944 у Польшчы.

БОБР Адам Сафронавіч, н. у 1926, рад., загінуў 18.9.1944 у Эстоніі.

БОБР Аляксандр Іванавіч, н. у 1890, рад., памёр ад ран 14.7.1944 у Валынскай вобл.

БОБР Ануфрый Раманавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак 9.3.1944.

БОБР Арцём Данілавіч, н. у 1893, прапаў без вестак у красавіку 1944.

БОБР Арына Данілаўна, рад., загінула 28.8.1943 у Растоўскай вобл.

БОБР Васіль Антонавіч, рад., памёр ад ран у лістападзе 1941.

БОБР Васіль Паўлавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак 19.2.1943.

БОБР Васіль Фёдаравіч, н. у 1903, прапаў без вестак у маі 1944.

БОБР Герасім Рыгоравіч, н. у 1901, рад., памёр ад ран у 1943, пахаваны на ст. Грязі Ліпецкай вобл.

БОБР Герасім Сямёнавіч, н. у 1922, рад., памёр ад ран 17.4.1943 у г. Уфа.

БОБР Давыд Макаравіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

Г. Р. Бобр

БОБР Данііл Антонавіч, н. у 1918, рад., апаў без вестак у красавіку 1944.

БОБР Дзмітрый Сямёнавіч, н. у 1905, рад., інуў 3.4.1944 у в. Дубкі Львоўскай вобл.

БОБР Долен Антонавіч, н. у 1916, рад., апаў без вестак у красавіку 1944.

БОБР Емяльян Антонавіч, рад., прапаў без стак у красавіку 1944.

БОБР Захар Дзмітрыевіч, рад., прапаў без стак.

БОБР Іван Анісімавіч, рад., загінуў у жні 1942.

БОБР Іван Васілевіч, рад., загінуў у іўні 1941.

БОБР Іван І., н. у 1906, рад., загінуў у пане 5.8.1942.

БОБР Іван Мікалаевіч, рад., прапаў без стак у красавіку 1944.

БОБР Ілья Антонавіч, н. у 1907, рад., зауў у палоне.

БОБР Кірыла Антонавіч, рад., прапаў без стак у лістападзе 1944.

БОБР Лук'ян Фёдаравіч, рад., прапаў без стак.

БОБР Мацвей Дзям'янавіч, н. у 1925, рад., інуў 5.2.1944 у Ровенскай вобл.

БОБР Мікалай Аляксандравіч, н. у 1925, д., прапаў без вестак.

БОБР Мікалай Мікалаевіч, н. у 1914, мал. йтэнант, загінуў у жніўні 1941.

БОБР Мікалай Нічыпаравіч, н. у 1923, д., загінуў 6.9.1943 у Польшчы.

БОБР Мікалай Уладзіміравіч, н. у 1917, д., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БОБР Мікалай Ульянавіч, рад., загінуў .10.1944 у Польшчы.

БОБР Мікалай Якаўлевіч, н. у 1921, рад., інуў у снежні 1942 каля г. Масква.

БОБР Мітрафан Антонавіч, н. у 1914, ст. ржант, загінуў 3.7.1944 у Карэліі.

БОБР Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1912, рад., урач, прапаў без вестак.

БОБР Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1910, фельр, пакараны фашыстамі ў 1942 у г. Калінкаы Гомельскай вобл.

БОБР Міхаіл Захаравіч, н. у 1896, рад., апаў без вестак у красавіку 1942.

БОБР Міхаіл Міхайлавіч, рад., прапаў без вестак.

БОБР Навум Макаравіч, рад., прапаў без вестак.

БОБР Нічыпар Паўлавіч, рад., загінуў у снежні 1941.

БОБР Павел Якаўлевіч, сяржант, прапаў без вестак.

БОБР Пётр Архіпавіч, рад., прапаў без вестак.

БОБР Пётр Фёдаравіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БОБР Пётр Цімафеевіч, рад., загінуў у 1942.

БОБР Піліп Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1942.

БОБР Платон Агафонавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у красавіку 1942.

БОБР Раман Несцеравіч, н. у 1900, рад., загінуў у жніўні 1941 каля г. Курск.

БОБР Рыгор Антонавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БОБР Рыгор Цімафеевіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

БОБР Савелій Мацвеевіч, н. у 1921, рад., загінуў 12.10.1944 у Польшчы.

БОБР Сямён Антонавіч, н. у 1902, ст. сяржант, прапаў без вестак у студзені 1942.

БОБР Сямён Ціханавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

БОБР Сяргей Савельевіч, рад., прапаў без вестак.

БОБР Уладзімір Емяльянавіч, н. у 1921, рад., загінуў у лютым 1942.

БОБР Уладзімір Нічыпаравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БОБР Уладзімір Пятровіч, н. у 1920, яфрэйтар, прапаў без вестак 15.8.1944.

БОБР Уладзімір Ціханавіч, н. у 1918, рад., загінуў 24.5.1943 у в. Бекезы Цвярской вобл.

БОБР Фама Барысавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

БОБР Цімафей Пятровіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

БОБР Цярэнцій Сідаравіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

БОБР Якаў Кандрацьевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

БОБР Яўген Паўлавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БОБР Яўхім Васілевіч, н. у 1891, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БОБР Яўхім Парфенавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

БОБРЫК Павел Акулавіч, н. у 1926, памёр ад ран 30.4.1945 у Германіі.

БОБРЫКАЎ Рыгор Паўлавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БОБРЫКАЎ Яўген Апанасавіч, н. у 1914, рад., загінуў 3.8.1943 у в. Казацкае Курскай вобл.

БОЗІК Леў Майсеевіч, н. у 1920, лейтэнант, загінуў у снежні 1941.

В. М. Буцэнка

БОЛДЫРАЎ Васіль Яўстаф'евіч, н. у 1913, сяржант, прапаў без вестак у красавіку 1944.

БОНДАРАЎ Іван Абрамавіч, рад., загінуў у лютым 1942.

БОРЫС Панцялей Лазаравіч, н. у 1899, ст. сяржант, загінуў 26.8.1943 у Смаленскай вобл.

БРАТКО Павел Рыгоравіч, н. у 1926, сяржант, прапаў без вестак 23.6.1944.

БРОДСНІК Уладзімір Фёдаравіч, н. у 1922, лейтэнант, загінуў 5.12.1942 у Цвярской вобл.

БРОЦКІ Мікалай Пятровіч, рад., загінуў 15.1.1943.

БРЫКМАН Хаім Шмуйлавіч, н. у 1923, мал. лейтэнант, камандзір сапёрнай роты, памёр ад ран 8.4.1943 у в. Бычкі Курскай вобл.

БРЭНЕР Барыс Валяр'янавіч, н. у 1925, сяржант, загінуў 13.2.1945 у Польшчы.

БУБЕНЧЫКАЎ Генадзь Сямёнавіч, н. у 1921, сяржант, памёр ад ран 18.4.1944 у Петрыкаўскім р-не Гомельскай вобл.

БУБЕРМАН Яўхім Львовіч, н. у 1903, тэхнік, камандзір узвода, прапаў без вестак 20.8.1941.

БУБІН Нічыпар Пятровіч, н. у 1906, рад., загінуў у 352-м нямецкім канцлагеры ў Мінскай вобл.

БУДАВАКІН Сямён Аронавіч, н. у 1920, сяржант, загінуў 17.8.1944 у Латвіі.

БУД-ГУСАІМ Антон Рыгоравіч, н. у 1920, рад., загінуў 26.7.1944 у Брэсцкай вобл.

БУДОВІЧ Мікалай Макаравіч, н. у 1922, лейтэнант, загінуў 9.7.1944 у Карэліі.

БУДОЎСКІ Сямён Аронавіч, н. у 1922, рад., памёр ад ран 22.7.1944 у Латвіі.

БУДОЎСКІ Шмуль Мікалаевіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у маі 1942.

БУЕЎ Сяргей Сямёнавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1944.

БУЖАК Павел Мікалаевіч, рад., прапаў без вестак.

БУЖАН Мікалай Ігнацьевіч, н. у 1915, рад., загінуў 13.7.1944 у г. Пінск Брэсцкай вобл.

БУЗАН Матыль Абрамавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

БУЛАЎКА Віктар Сцяпанавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

БУЛАЎКА Кузьма Германавіч, н. у 1922, сяржант, загінуў 3.8.1944 у Латвіі.

БУЛАЎКА Міхаіл З., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БУНІМОВІЧ Барыс Алтаравіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

БУРАК Мікалай Андрэевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1942.

БУРАКОЎСКІ Аўрам Давыдавіч, рад., прапаў без вестак.

БУРАКОЎСКІ Рыгор Якаўлевіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БУРАЎ Мікалай Данілавіч, н. у 1907, рад., загінуў 22.11.1941.

БУРБА Міхаіл Дзмітрыевіч, рад., прапаў без вестак.

БУРЛЕЦКІ Барыс Шэвелевіч, н. у 1916, тэхнік-інтэндант, прапаў без вестак 3.3.1943.

БУТЫЛКІН Мікалай Уладзіміравіч, н. у 1917, рад., памёр ад ран 17.10.1944 у Літве.

БУХАН Трафім Міхайлавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БУЦЭНКА Васіль Мікалаевіч, н. у 1914, мал. лейтэнант, загінуў 13.7.1941.

БУШАЛЕЎ Сямён Ізраілевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

БУЯН Міхаіл Восіпавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак 13.7.1944.

БЫЧАН Акім Аляксандравіч, рад., прапаў без вестак.

БЫЧКОЎСКІ Дзмітрый Сямёнавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

БЫЧКОЎСКІ Іван Андрэевіч, н. у 1904, рад., загінуў 10.7.1944 у Беластоцкім ваяводстве, Польшча.

БЯЗНОСЕНКА Мікалай Рыгоравіч, н. у 1904, рад., загінуў 18.8.1944 у Літве.

БЯЛЯЕЎ Вячаслаў Іванавіч, н. у 1896, рад., загінуў у кастрычніку 1941.

БЯЛЯЎСКАЯ Бэла Абрамаўна, н. у 1923, рад., памерла ад ран 1.6.1943 у г. Арэнбург.

БЯЛЯЎСКІ Баляслаў Францавіч, рад., загінуў 16.10.1941.

БЕРВЯЧОНАК Іван Вікенцьевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

БЯРНЯЦКІ Міхаіл Ільіч, рад., загінуў у сакавіку 1944.

БЯРЧЭЎСКІ Абрам Моўшавіч, ваентэхнік, загінуў у 1942.

БЯРЧЭЎСКІ Натан Ісакавіч, н. у 1913, рад., загінуў у жніўні 1941.

БЯРЧЭЎСКІ Тэвель Ісакавіч, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у верасні 1941.

БЯРЧЭЎСКІ Яўхім Ісакавіч, н. у 1917, рад., загінуў 19.8.1941.

БЯСПАЛЫ Адам Аляксеевіч, рад., загінуў у палоне 26.2.1942.

ВАЗДРАГАНАЎ Міхаіл Мікітавіч, н. у 1915, ст. сяржант, прапаў без вестак 25.11.1941.

ВАЗНЮК Пётр Тамашавіч, н. у 1906, памёр ад ран 19.9.1944.

ВАЗНЯК Аляксандр Карпавіч, сяржант, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ВАЙСБЛАТ Сроль Веньямінавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ВАЙСМАН Арон Мордухавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ВАЙСМАН Гірш Барысавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ВАЙСМАН Давыд Зуселевіч, рад., загінуў у красавіку 1944.

ВАЙСМАН Залман, н. у 1895, сяржант, загінуў 9.8.1943 у Смаленскай вобл.

ВАЙСМАН Зусь Беркавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у красавіку 1943.

ВАЙСМАН Лейзер Яўсеевіч, н. у 1892, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ВАЙСМАН Мордух Зусімавіч, рад., загінуў 7.4.1942 у Данецкай вобл.

ВАЙСМАН Мордух Ісакавіч, н. у 1918, ваенфельчар, прапаў без вестак 12.6.1943.

ВАЙСМАН Юда, рад., прапаў без вестак 24.7.1941.

ВАЙСМАН Юда Саламонавіч, рад., загінуў 24.7.1944.

ВАЙТАНАЎ Вікенцій Міхайлавіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак.

ВАКАВЕЦ Мікіта Несцеравіч, н. у 1912, рад., загінуў 19.11.1944 у Латвіі.

ВАЛАТАЎСКІ Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1920, рад., загінуў 24.7.1944 у Брэсцкай вобл.

ВАЛАТКЕВІЧ Іван Мікалаевіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ВАЛНА Аляксандр Іванавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ВАЛНА Іван Аляксандравіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ВАЛОВІЧ Арцём Сяргеевіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у Смаленскай вобл.

ВАЛЧКОЎ Леанід Яўціхіевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ВАЛЧКОЎ Ціхан Кірылавіч, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ВАЛЬДМАН Абрам Рыгоравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

ВАЛЬДМАН Лазар Рыгоравіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

ВАЛЬДМАН Ошэр Яўсеевіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ВАЛЬНОЎСКІ Аляксандр Пятровіч, рад., прапаў без вестак у маі 1945.

ВАЛЬПЕРТ Залман Насімавіч, н. у 1895, сяржант, загінуў 9.8.1943 у Калужскай вобл.

ВАЛЬФСОН Давыд Абрамавіч, н. у 1895, рад., загінуў у красавіку 1942 у Маскоўскай вобл.

ВАЛЬХОЎСКІ Аляксандр Пятровіч, н. у 1904, рад., памёр ад ран у студзені 1943 у Палтаўскай вобл.

ВАНДБЛАТ Яўхім Веньямінавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ВАНІНСКІ Абрам Пейсахавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ВАРАНЕНКА Пракоп В., рад., прапаў без вестак у лістападзе 1941.

ВАРАНОВІЧ Трафім Іванавіч, рад., загінуў 20.7.1944 у Брэсцкай вобл.

ВАРОНІН Пётр Іванавіч, рад., загінуў 14.7.1942 у Цвярской вобл.

ВАЯВОДЗІН Яўген Паўлавіч, сяржант, прапаў без вестак у снежні 1941.

ВЕРАБЕЙ Павел Дзмітрыевіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1942.

ВЕРАБ'ЁЎ Іосіф Гардзеевіч, рад., прапаў без вестак 10.5.1945.

ВІГОНСКІ Іосіф Мацвеевіч, н. у 1911, рад., загінуў 13.8.1941.

ВІГОНСКІ Піня Манусавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ВІНАКУР Іосіф Самуйлавіч, лейтэнант, загінуў у снежні 1941.

ВІНАКУРАЎ Майсей Сямёнавіч, рад., памёр ад ран 18.7.1943 у в. Чырвоны Аскол Харкаўскай вобл.

ВІНАКУРАЎ Парфен Аляксандравіч, н. у 1919, рад., загінуў 20.8.1942 у Ленінградскай вобл.

ВІНАКУРАЎ Юрый Майсеевіч, н. у 1916, сяржант, загінуў 5.2.1943 у в. Бараўскае Луганскай вобл.

ВІРКА Васіль Іванавіч, н. у 1918, ст. сяржант, загінуў 6.12.1942.

ВІШКЕЛЬ Уладзімір Іосіфавіч, н. у 1925, рад., загінуў у ліпені 1944 у Эстоніі.

ВЛАСЮК Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1922, рад., загінуў 9.10.1944 у Латвіі.

ВЛАСУТА Уладзімір Емяльянавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

ВОЗЧЫКАЎ Рыгор Дзмітрыевіч, н. у 1912, рад., загінуў 21.6.1943.

ВОЛК Леанід Сяргеевіч, рад., памёр ад ран 17.3.1944 у Ровенскай вобл.

ВЫДРУГ Міхаіл Абрамавіч, ст. палітрук, прапаў без вестак 1.9.1941.

ВЯГЕРА Андрэй Дзям'янавіч, сяржант, прапаў без вестак у снежні 1941.

ВЯГЕРА Мікалай Ільіч, н. у 1918, яфрэйтар, загінуў 26.1.1943 у Ленінградскай вобл.

ВЯЛІЦКІ Самуіл Лявонцьевіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ВЯЛЬНІК Арон Барысавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ВЯРАКСА Ян Іосіфавіч, н. у 1924, ст. сяржант, загінуў 23.3.1945 у Польшчы.

ВЯРАКСІЧ Васіль Ігнатавіч, рад., памёр ад ран.

ВЯРАКСІЧ Дзяніс Рыгоравіч, рад., загінуў 13.7.1944 у Валынскай вобл.

ВЯРАКСІЧ Іван Мінавіч, н. у 1924, рад., загінуў 22.7.1944 у в. Церахі Брэсцкай вобл.

ВЯРГУН Якаў Несцеравіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ВЯРНІЦКІ Іван Пятровіч, н. у 1912, рад., загінуў 9.2.1945 у Германіі.

ВЯРЦЫНСКІ Аляксандр Іванавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ВЯРЧЭЎКА Барыс Андрэевіч, н. у 1923, рад., загінуў 6.3.1945 у Польшчы.

ВЯРЭНІЧ Мікалай Мацвеевіч, н. у 1911, рад., загінуў 22.11.1944 у Латвіі.

ВЯРЭНІЧ Фёдар Мацвеевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак 13.7.1944.

ВЯРЭНЧЫКАЎ Аляксей Васілевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ГАЕЎ Лаўрэнцій Рыгоравіч, сяржант, прапаў без вестак у снежні 1941.

ГАЗМАН Шая Лейбавіч, палітрук, прапаў без вестак.

ГАЙДАМАНАЎ Пётр Пятровіч, н. у 1922, сяржант, загінуў 30.10.1944 у Латвіі.

ГАЙДУКОЎ Васіль Емяльянавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ГАЙКЕВІЧ Рыгор Міхайлавіч, н. у 1920, рад., памёр ад ран 27.8.1944 у Магілёўскай вобл.

ГАЙКЕВІЧ Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1912, яфрэйтар, загінуў 18.4.1945 у Германіі.

ГАЛАЭР Барыс Іосіфавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у красавіку 1942.

ГАЛЕНКА Павел Аляксандравіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ГАЛЕНКА Уладзімір Іванавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ГАЛЕЦ Апанас Маркавіч, н. у 1901, рад., загінуў 20.9.1942 у Сталінградскай вобл.

ГАЛЕЦ Вальдэмар, н. у 1920, рад., памёр ад ран 24.5.1945.

ГАЛІЦКІ Шая Гершавіч, н. у 1905, капітан, загінуў 9.12.1943 у в. Рэдзькі Віцебскай вобл.

ГАЛУБІЦКІ Залман Юдэлевіч, н. у 1922, лейтэнант, загінуў у лістападзе 1942 у г. Сталінград.

ГАЛУБІЦКІ Сямён Майсеевіч, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у снежні 1941.

ГАЛЬБЕРШТАДТ Станіслаў Давыдавіч, рад., прапаў без вестак у лютым 1942.

ГАЛЬПЕРЫН І. М., рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ГАМБУРГ Мордух Аронавіч, н. у 1903, рад., загінуў 19.8.1944.

ГАНЕЦКІ Барыс Міхайлавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ГАНЧАРЭНКА Анісім Рыгоравіч, н. у 1897, рад., загінуў 22.2.1944 у в. Жукаўка Капаткевіцкага р-на Гомельскай вобл.

ГАНЧАРЭНКА Міхаіл Трафімавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1943.

ГАПЕНКА Ціт Цімафеевіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ГАПМАН Шлёма Пінхусавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ГАРАВОЙ Метлах Нахімавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ГАРАВОЙ Эля Хаймавіч, н. у 1926, рад., прапаў без вестак у ліпені 1944.

ГАРАВОЙ Яўсей Мордухавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1941.

ГАРАВОЙ Яўхім Іосіфавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ГАРАЛЬЧУК Мікалай Мікалаевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ГАРБАР Міхаіл Пятровіч, сяржант, прапаў без вестак у кастрычніку 1941.

ГАРБАРЧУК Міхаіл Кузьміч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ГАРБАР-ЮРЧАК Міхаіл Данілавіч, сяржант, прапаў без вестак у снежні 1941.

ГАРБАТОЎСКІ Уладзімір Адамавіч, н. у 1925, рад., загінуў 21.11.1944 у Латвіі.

ГАРБАЧОЎ Георгій Міхайлавіч, палітрук, прапаў без вестак.

ГАРБЕР Зяма Майсеевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГАРБІК Сяргей Іосіфавіч, рад., памёр ад ран 14.10.1941 у Валагодскай вобл.

ГАРБУН Мікіта Сямёнавіч, рад., прапаў без вестак 18.2.1942.

ГАРБУНЕНКА Аляксандр Мацвеевіч, рад., памёр у палоне 22.3.1942.

ГАРБЫЛЬ Пётр Гаўрылавіч, н. у 1925, рад., загінуў 2.2.1944 у Латвіі.

ГАРМОНЕНКА Павел Фёдаравіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ГАРНАСТАЕЎ Яўген Рыгоравіч, н. у 1920, рад., памёр ад ран 31.1.1942.

ГАРТАДЗЕ Леў Якаўлевіч, н. у 1921, загінуў у 1944 у Польшчы.

ГАРУЛЯ Максім Міхайлавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ГАРЭЕЎ Нурлы Гардзеевіч, лейтэнант, загінуў у лютым 1942.

ГАРЭЛІК Мацвей Раманавіч, інтэндант 2-га рангу, загінуў.

ГАРЭЛЬЧУК Павел Мікалаевіч, н. у 1921, рад., загінуў 11.1.1942 у Карэліі.

ГАЎРЫЛАВЕЦ Антон Дзянісавіч, н. у 1910, рад., загінуў 22.2.1942 у в. Сямёнаўка Харкаўскай вобл.

ГАЎРЫЛАВЕЦ Канстанцін Міхайлавіч, рад., загінуў 24.2.1943 у в. Н. Растокі Тульскай вобл.

ГАЎРЫЛАЎ Сямён Пятровіч, лейтэнант, прапаў без вестак у лютым 1942.

ГАЎРЫЛЕНКА Іван Кузьміч, н. у 1916, сяржант, загінуў 2.11.1941 у Ленінградскай вобл.

ГАЎРЫЛЕНКА Іосіф Сямёнавіч, н. у 1917, загінуў 7.4.1945 ва Усходняй Прусіі.

ГАЯВЫ Фёдар Тарасавіч, н. у 1919, рад., загінуў 14.4.1945 у Германіі.

ГЕЛЬФМАН Павел Барысавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ГЕНІН Барыс Гіларавіч, н. у 1915, лейтэнант, прапаў без вестак у снежні 1941.

ГЕРАСІМЕНКА Іван Мітрафанавіч, н. у 1924, рад., памёр ад ран 25.10.1944 у Латвіі.

ГІЗУТЭРМАН Файзул Янкелевіч, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1941.

ГІМЛЕР Мордух Сямёнавіч, рад., загінуў 24.11.1941.

ГІНЗБУРГ Яўсей Мордухавіч, н. у 1911, прапаў без вестак у снежні 1941.

ГІЦЕЛЬМАН Альмір Лейбавіч, н. у 1895, рад., памёр ад ран 12.3.1945 у Польшчы.

Я. Д. Глейберман

ГІЦЕЛЬМАН Анцер Абрамавіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

ГЛАДЫШАЎ Аляксей Іванавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак 5.11.1941.

ГЛЕГА Міхаіл Васілевіч, н. у 1923, рад., загінуў 19.3.1945 у Германіі.

ГЛЕЙБЕРМАН Янкель Давыдавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ГЛІНЕР Арон Веньямінавіч, н. у 1924, лейтэнант, памёр ад ран 28.4.1945 у г. Берлін.

ГЛІНЕР Лазар Мендалевіч, н. у 1900, загінуў 23.3.1943 у г. Сімферопаль.

ГЛІНЕР Лазар Сямёнавіч, н. у 1922, загінуў 13.4.1942.

ГЛІНЕР Мордух Сямёнавіч, яфрэйтар, загінуў 24.11.1941.

ГЛІНЕР Рахмеш Навумавіч, н. у 1920, рад., памёр ад ран 16.5.1942.

ГЛІНЕР Яўсей Сямёнавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ГЛУХАТАРЭНКА Навум Аляксеевіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ГЛУХАЎ Аляксандр Максімавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак 10.8.1941.

ГЛУХОЎСКІ Марк Абрамавіч, н. у 1925, сяржант, загінуў 25.6.1944 у в. Лукаць Магілёўскай вобл.

ГЛУХОЎСКІ Якаў Абрамавіч, н. у 1923, сяржант, прапаў без вестак у снежні 1942.

ГЛУШЭЦ Ануфрый Фёдаравіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ГЛУШЭЦ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1918, капітан, загінуў 15.6.1944.

ГНЕДЗЬКА Аляксей Пятровіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ГОЛАД Гірш Айберавіч, н. у 1904, сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ГОЛАД Е. Г., лейтэнант, прапаў без вестак у жніўні 1941.

ГОЛАД Янкель (Іцка) Нохімавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ГОЛАД Яўхім Ісакавіч, рад., прапаў без вестак.

ГОЛАД Яўхім Янкелевіч, н. у 1918, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у снежні 1941.

ГОЛУБ Піня Аронавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ГОЛЬДМАН Ілья Іосіфавіч, н. у 1910, старшына, прапаў без вестак у красавіку 1943.

ГОЛЬДМАН Лазар Давыдавіч, н. у 1907, загінуў у красавіку 1944 у Калінінградскай вобл.

ГОЛЬДМАН Майсей Файкавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак 30.9.1943.

ГОЛЬДМАН Навум Абрамавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

ГОЛЬДМАН Піня Іосіфавіч, н. у 1910, старшына, прапаў без вестак 6.3.1943.

ГОЛЬДМАН Рыгор Яўхімавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

ГОЛЬДШМІТ Давыд Барысавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ГОЛЬДЭНБЕРГ Рыгор Ісакавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ГОЛЬШТЭЙН Зусь Маркавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак 23.6.1941.

ГОМАН Арон Гіршавіч, н. у 1903, ст. палітрук, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ГОМАН Фама Майсеевіч, н. у 1917, тэхнік-інтэндант 2-га рангу, прапаў без вестак у жніўні 1943.

ГОНІКМАН Абрам Іосіфавіч, лейтэнант, прапаў без вестак у лютым 1942.

ГОРБАЧ Міхаіл Данілавіч, н. у 1910, рад., памёр у палоне 3.3.1942.

ГОРБІК Сяргей Іосіфавіч, н. у 1922, загінуў 14.10.1944 у Печангскім р-не Мурманскай вобл.

ГОТДЗІБ Абрам Яўхімавіч, н. у 1919, маёр, загінуў 21.4.1945 у Германіі.

ГОТДЗІБ Арон Цайларавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ГОФМАН Арон Сямёнавіч, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1941.

ГОФМАН Мордух Беркавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

ГОФМАН Навум Ісакавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ГОФМАН Рыгор Барысавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

ГОФМАН Рыгор Саламонавіч, н. у 1910, сяржант, загінуў 5.9.1941 у Арлоўскай вобл.

ГОФШТЭЙН Борух-Янкель Юдэлевіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ГОФШТЭЙН Гірш Насонавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ГОФШТЭЙН Давыд Давыдавіч, н. у 1907, лейтэнант, загінуў 18.1.1943 у Ленінградскай вобл.

ГРАД Арцём Фёдаравіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак 21.10.1941.

ГРАД Сяргей Іванавіч, н. у 1915, капітан, загінуў 25.7.1944 пад Івана-Франкоўскам.

«Дастойны звання Героя...»

Град Сяргей Іванавіч з першых дзён вайны на фронце — зампаліт, быў камісарам, камандзірам батальёна.

Удзельнік бітвы на Арлоўска-Курскай дузе, быў паранены. Узнагароджаны двума ордэнамі Аляксандра Неўскага.

Лічыўся без вестак прапаўшым. У выніку пошуку следапытаў стала вядома, што капітан С. І. Град загінуў 25 ліпеня 1944 г. каля в. Ямніца Івана-Франкоўскай вобласці.

І. Піліпчук

НАГРАДНОЙ ЛИСТ

Капитан Град Сяргей Иванович — командир 3-го стрелкового батальона 256-го полка 30-й стрелковой дивизии 1-й гвардейской армии 1-го Украинского фронта, 1915 г. рождения, г. Мозырь.

Представляется к званию Героя Советского Союза.

Южный фронт — март — июль 1942 г.

Северо-Кавказский фронт — июль 1943 г. — по настоящее время.

В армии с 1939 г.

Капитан Град Сергей Иванович с первых дней формирования полка показал высокие организаторские способности. Принимал участие в боевых действиях в составе полка. Личный состав роты показал образцы стойкости, выносливости и мужества, смело вступал с противником в рукопашные схватки.

Град С. И. — бесстрашный боевой командир, всегда находится в боевых порядках. Командуя ротой ПТР, капитан Град неоднократно выполнял ответственные задания по организации управления, когда нарушалась связь.

При форсировании р. Псел был ранен, возвратившись из госпиталя, назначен на должность командира стрелкового батальона...

Тов. Град С. И. принял ответственный участок обороны — высоту 223,8, ее северо-западную часть, что севернее с. Студенец Каневского района.

Он сумел быстро и правильно организовать прочный узел обороны, которым противник в течение нескольких суток пытался овладеть. 17.10.1943 г. противник в составе двух стрелковых рот, поддерживаемый 8 тяжелыми танками типа «Тигр», предпринимал яростные атаки на высоту. Благодаря стойкой и прочной обороне, умелой и правильной расстановке огневых средств, личному управлению боем, атаки противника отбиты с большими потерями. Было подбито и сожжено 3 танка.

За проявленный героизм, стойкость, отвагу, правильную организацию управления боем т. Град Сергей Иванович достоин высшей правительственной награды — присвоения звания Герой Советского Союза.

20.10. 43 г. Командир полка подполковник Евтушенко

27.10. 43 г. *«Достоин звания Героя Советского Союза»*
Командир 30-й стрелковой дивизии полковник Янковский

30.11. 43 г. *«Достоин звания Героя Советского Союза»*
Командир 23-го стрелкового корпуса генерал-майор Чуваков

30.6. 44 г. *«Наградить орденом Александра Невского»*
Командующий 47-й Армии

ГРАД Якаў Конанавіч, н. у 1916, ст. лейтэнант, загінуў 12.8.1942 у Варонежскай вобл.

ГРАМОВІЧ Аркадзь Іванавіч, н. у 1914, рад., загінуў 22.12.1943 у Ленінградскай вобл.

ГРАМОВІЧ Мікалай Савельевіч, н. у 1924, сяржант, загінуў 3.2.1944 у в. Мошка Цвярской вобл.

ГРАМОВІЧ Міхаіл Герасімавіч, н. у 1909, лейтэнант, загінуў 28.6.1941.

ГРАМОВІЧ Сямён Восіпавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ГРЫГОР'ЕЎ Георгій Аляксандравіч, рад., загінуў 14.1.1944 у в. Раеўскія Мазырскага р-на.

ГРЫНЕЎСКІ Пётр Яўгенавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ГРЫЦКЕВІЧ Васіль Яўхімавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у студзені 1942 каля г. Смаленск.

ГРЭНАДЗЁР Яўхім Ізраілевіч, н. у 1914, рад., памёр ад ран 25.6.1944 у Магілёўскай вобл.

ГУЛЬЕЎ Сямён Барысавіч, н. у 1885, рад., загінуў у палоне 27.12.1942.

ГУЛЬЧЫК Іван Аляксеевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1943.

ГУЛЯЕЎ Серафім Сцяпанавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ГУРАВОЙ Сямён Сямёнавіч, н. у 1924, сяржант, загінуў 20.12.1943 у в. Белазер'е Кіеўскай вобл.

ГУРЫН Аляксандр Сільвестравіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ГУРЫН Іван Сямёнавіч, н. у 1920, лейтэнант, прапаў без вестак у верасні 1943.

ГУРЫНОВІЧ Адам Андрэевіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак 29.6.1941.

ГУРЭЦКІ Хаім Гейзелевіч, н. у 1915, ст. лейтэнант, загінуў 1.2.1943 у Ленінградскай вобл.

ГУСАК Фядос Раманавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ГУТМАН Абрам Касталевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ГУТМАН Арон Айзікавіч, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1941.

ГУТМАН Давыд Мордухавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у снежні 1942.

ГУТМАН Мікалай Восіпавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у студзені 1942.

ГУТМАН Міхаіл Львовіч, н. у 1911, ст. сяржант, загінуў у баі 14.12.1941.

ГУТМАН Рыгор Яўхімавіч, н. у 1920, яф-

рэйтар, прапаў без вестак у красавіку 1944.

ГУТМАН Саламон Барысавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1941.

ГУТМАН Якаў Ніканавіч, н. у 1921, мал. лейтэнант, загінуў 11.8.1944.

ГУТЭЎ Франц Піліпавіч, н. у 1901, старшына, загінуў у ліпені 1941.

ГУТЭРМАН Лейба Мордухавіч, н. у 1907, рад., памёр ад ран 29.10.1942 у г. Арджанікідзе.

ГУХМАН Ірма Давыдавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1942.

ГУХМАН Ісак Рыгоравіч, н. у 1924, памёр ад ран у жніўні 1943 у Курскай вобл.

ГУЦКО Дзмітрый Апанасавіч, н. у 1920, рад., загінуў 25.11.1942 у в. Сухуша Цвярской вобл.

ДАВІНЕЦКІ Уладзімір, н. у 1917, сяржант, памёр ад ран 13.10.1944 у Латвіі.

ДАВЫДАЎ Дзмітрый Міхайлавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ДАВЫДАЎ Іван Рыгоравіч, н. у 1923, рад., загінуў 29.6.1944 у Магілёўскай вобл.

ДАВЫДОЎСКІ Франц Іванавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

ДАВЫДЧЫК Мікіта Фёдаравіч, н. у 1904, рад., загінуў 9.5.1945 у Чэхаславакіі.

ДАДЗЬКО Пётр Віктаравіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ДАЛГАЛЁНАК Марк Рыгоравіч, н. у 1913, ваентэхнік 2-га рангу, прапаў без вестак у снежні 1941.

ДАЛІНСКІ Барыс Беньямінавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДАЛЬШТЭЙН Леанід Львовіч, н. у 1918, мал. лейтэнант, загінуў 11.8.1942 у в. Градзяніна Зубцоўскага р-на Цвярской вобл.

ДАМАСЕВІЧ Пётр Трафімавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДАМАСЕВІЧ Трафім Васілевіч, н. у 1890, рад., загінуў у палоне ў снежні 1941.

ДАМІЛЬЧУК Аляксей Іосіфавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак 17.5.1942.

ДАШКЕВІЧ Аляксандр Канстанцінавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДАШКЕВІЧ Аркадзь Фёдаравіч, н. у 1908, рад., загінуў 11.7.1943 у в. Бярозаўка Курскай вобл.

ДАШКЕВІЧ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак 10.12.1944.

ДАШКЕВІЧ Іосіф Мікалаевіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак 21.10.1944.

ДАШКЕВІЧ Калінік Міхайлавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДАШКЕВІЧ Нічыпар Іванавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак 12.12.1942.

ДАШКЕВІЧ Нічыпар Іванавіч, н. у 1915, рад., загінуў у верасні 1943.

ДАШКЕВІЧ Яўхім Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ДВАРЭЦКІ Майсей Маркавіч, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДВАРЭЦКІ Хонан Сролевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДВОРАК Раман Сцяпанавіч, н. у 1898, рад., памёр ад ран 25.1.1945 у Польшчы.

ДВОРКІН Аўрам Ільіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ДВОРНІКАЎ Рыгор Андрэевіч, н. у 1905, рад., загінуў 9.6.1942.

ДЗВІНСКІ Сямён Сямёнавіч, н. у 1914, рад., загінуў у лютым 1944.

ДЗЕГЦЯРОЎ Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1926, рад., загінуў 11.11.1944 ва Усходняй Прусіі.

ДЗЕЙКІН Янкель Невелевіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ДЗЕЙЦЕР Адам Фанкелевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ДЗЕЛЯГІЛЕВІЧ Мікалай Уладзіміравіч, н. у 1920, рад., загінуў у верасні 1942.

ДЗЕЛЯГІЛЕВІЧ Уладзімір Паўлавіч, н. у 1903, рад., загінуў у снежні 1941.

ДЗЕМІДЗЕНКА Андрэй Купрыянавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ДЗЕМІДЗЕНКА Дзмітрый Макаравіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДЗЕМІДЗЕНКА Несцер Мікітавіч, н. у 1911, рад., загінуў 17.2.1944 у г. Калінкавічы Гомельскай вобл.

ДЗЕМІДЗЕНКА Фёдар Сямёнавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДЗЕНІСЕНКА Андрэй Паўлавіч, рад., загінуў 8.1.1944 у Калінкавіцкім р-не Гомельскай вобл.

ДЗЕНІСЕНКА Васіль Кірылавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДЗЕНІСЕНКА Мікалай Рыгоравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ДЗЕНІСЕНКА Павел Несцеравіч, н. у 1912, рад., загінуў 29.12.1942 у в. Шум Ленінградскай вобл.

ДЗЕРАВЯНКА Іван Нічыпаравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ДЗЕРАВЯНКА Мікалай Фёдаравіч, н. у 1910, рад., памёр ад ран 4.5.1945 у Германіі.

ДЗЕРАВЯНКА Рыгор Аляксандравіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ДЗЕРАНГОЎСКАЯ Рэгіна Антонаўна, н. у 1919, рад., прапала без вестак у красавіку 1944.

ДЗЕРАНГОЎСКІ Фадзей Антонавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ДЗЕСЯНЦЕР Дзмітрый Антонавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак.

ДЗЕСЯНЦЕР Міхаіл Антонавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДЗЕСЯНЦЕР Рыгор Антонавіч, н. у 1908, рад., загінуў у жніўні 1941.

ДЗЕТНЕР Давыд Рыгоравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак 20.7.1943.

ДЗІКАН Андрэй Іванавіч, н. у 1914, рад., загінуў 14.4.1945 у Германіі.

ДЗІКАН Васіль Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ДЗІКАН Міхаіл Іванавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

ДЗІКАН Навум Самуілавіч, н. у 1907, старшына, загінуў у студзені 1944.

М. М. Дорашаў

ДЗІКАН Фёдар Іванавіч, н. у 1924, сяржант, прапаў без вестак у жніўні 1941.

ДЗМІТРЫЕЎ Мікалай Апанасавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДЗЯМКО Дзямід Васілевіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ДЗЯНДЗЮРА Якаў Маркавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДЗЯНОЎСКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1903, мал. лейтэнант, памёр ад ран у снежні 1944.

ДЗЯТКОЎСКІ Аляксандр Ігнатавіч, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ДЗЯТКОЎСКІ Антон Сцяпанавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ДЗЯТКОЎСКІ Іван Міхайлавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ДЗЯТКОЎСКІ Карл Ігнатавіч, рад., прапаў без вестак у 1941.

ДЗЯТЛОЎСКІ Карп Ігнатавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ДЗЯЦЕЛ Карп Ігнатавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ДОБРУСІН Аркадзь Барысавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДОБРЫШ Іван Іванавіч, н. у 1923, старшына, загінуў 2.8.1943 у Арлоўскай вобл.

ДОДЗЕЛЬЗОН Барыс Давыдавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДОЛГІ Дарафей Фаміч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1941.

ДОЛГІ Пётр Васілевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ДОЛГІ Піліп Яўціхавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ДОЛГІ Сцяпан Сяргеевіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ДОМНІЧ Васіль Іванавіч, рад., загінуў 4.2.1944 у Калінкавіцкім р-не Гомельскай вобл.

ДОМНІЧ Дзмітрый Данілавіч, рад., памёр ад ран 23.7.1944 у Брэсцкай вобл.

ДОМНІЧ Меер Давыдавіч, н. у 1909, капітан, загінуў 24.7.1943 у Ленінградскай вобл.

ДОРАШАЎ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1904, сяржант, прапаў без вестак у 1942.

ДРАБАВІК Віктар Міхайлавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

ДРАГУН Адам Міхайлавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДРАЗДОВІЧ Ісідар Генрыхавіч, н. у 1919, лейтэнант, загінуў 13.3.1942 у в. Карбусель Ленінградскай вобл.

ДРАЗДОЎ Мікалай Аляксеевіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак 31.12.1941.

ДРАЗДОЎ Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1923, рад., загінуў 26.7.1942 у в. Шылаўка Варонежскай вобл.

ДРАЙГАЛЬ Трафім Пятровіч, н. у 1904, рад., загінуў 7.10.1942 у в. Хвашчоўка Варонежскай вобл.

ДРОНІН Аляксандр Апанасавіч, н. у 1915, лейтэнант, прапаў без вестак 22.6.1943.

ДРЫГА Іван Барысавіч, сяржант, памёр ад хваробы 15.11.1944 у Чэхаславакіі.

ДРЭЕР Навум Рыгоравіч, н. у 1905, прапаў без вестак у 1941.

ДРЭНАЎ Сямён Міхайлавіч, н. у 1905, рад., загінуў 24.3.1945.

ДУБАВЕЦ Аляксандр Паўлавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ДУБАВЕЦ Пётр Ільіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

ДУБАВЕЦ Пётр Сцяпанавіч, рад., загінуў 30.3.1944 у Львоўскай вобл.

ДУБАВЕЦ Раман Аляксандравіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ДУБАВЕЦ Рыгор Раманавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ДУБАВЕЦ Уладзімір Міхайлавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ДУБАВІК Антон Ільіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ДУБАТОЎСКІ Пётр Дзмітрыевіч, н. у 1893, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДУБЕНЬ Тарас Міхайлавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ДУБІК Канстанцін Міхайлавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ДУБІКОЎСКІ Іосіф Баляслававіч, рад., прапаў без вестак у верасні 1941.

ДУБІКОЎСКІ Іосіф Паўлавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ДУБІКОЎСКІ Каспар Баляслававіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ДУБІКОЎСКІ Станіслаў Пятровіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ДУБІНЕЦКІ Уладзімір Мікітавіч, н. у 1919, сяржант, памёр ад ран 13.10.1944 у Латвіі.

ДУБІНСКІ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1941.

ДУБІНСКІ Барыс Шлёмавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ДУБІНСКІ Міхаіл Ізраілевіч, інжынер-капітан, загінуў у снежні 1941.

ДУБІНСКІ Раман Мікалаевіч, рад., прапаў без вестак 16.3.1944 у Цярнопальскай вобл.

ДУБІЦКІ Андрэй Андрэевіч, рад., прапаў без вестак.

ДУБРАВА Аляксей Дзмітрыевіч, рад., загінуў у снежні 1941.

ДУБРАВА Анісім Іванавіч, рад., прапаў без вестак.

ДУБРАВА Архіп Іванавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ДУБРАВА Дзмітрый К., н. у 1906, рад., загінуў у верасні 1943.

ДУБРАВА Мірон Іванавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ДУБРАВА Пётр Архіпавіч, рад., прапаў без вестак.

ДУБРАВА Піліп Анікеевіч, рад., прапаў без вестак.

ДУБРАВА Раман М., прапаў без вестак у снежні 1941.

ДУБРАВА Сямён Аксёнавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ДУБРАВА Сямён Іванавіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ДУБРАЎ Аркадзь Рыгоравіч, яфрэйтар, загінуў 10.4.1944 у Крыму.

ДУБРАЎ Васіль Архіпавіч, рад., загінуў 9.4.1945 у Германіі.

ДУБРАЎ Іван Архіпавіч, тэхнік-інтэндант 3-га рангу, прапаў без вестак 19.10.1943.

ДУБРАЎ Сцяпан Ісакавіч, лейтэнант, загінуў у маі 1944.

ДУБРАЎ Сяргей Рыгоравіч, н. у 1913, ст. сяржант, прапаў без вестак у 1941.

ДУБРОЎСКІ Кірыла І., рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ДУВІНЕЦ Мікалай Іванавіч, рад., прапаў без вестак 11.7.1943.

ДУДАРЭНКА Андрэй Фёдаравіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ДУЛУП Антон Фаміч, н. у 1919, рад., загінуў 7.12.1944 у Беластоцкім ваяводстве, Польшча.

ДУЛУП Пётр Антонавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДУХАН Леанід Якаўлевіч, н. у 1916, ст. лейтэнант, загінуў у сакавіку 1944.

ДУХІН Іосіф Натанавіч, н. у 1923, курсант, загінуў у снежні 1941.

ДЫБАЛЬ Аляксей Лаўрэнцьевіч, н. у 1914, лейтэнант, памёр ад ран 26.12.1943.

ДЫБКО Георгій Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ДЫБКО Іван Фёдаравіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1942.

ЕКЕЛЬЧЫН Янкель Майсеевіч, мал. лейтэнант, загінуў у ліпені 1941.

ЕРМАКАВЕЦ Адам Трафімавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ЕРМАЛОВІЧ Франц Аляксандравіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ЕСЬМАН Андрэй Адамавіч, рад., загінуў у ліпені 1941.

ЕЎЖЫК Дзмітрый Пятровіч, рад., прапаў без вестак у маі 1945.

ЕЎЖЫК Усцін Апанасавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ЕЎЛАШ Цімафей Іванавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЖАЛЯЗНЯК Навум Панцялеевіч, н. у 1909, батальённы камісар, загінуў у ліпені 1942.

ЖАЛЯЗНЯК Рыгор Майсеевіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЖАЛЯНОК Васіль Яўхімавіч, н. у 1904, рад., загінуў 20.7.1942 на Украіне.

ЖАРНЯКОЎ Зіновій Аляксандравіч, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1941.

ЖАЎРЫД Леанід Ігнацьевіч, н. у 1924, рад., загінуў 25.12.1944 у Латвіі.

ЖАХОЎСКІ Павел Іванавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЖАХОЎСКІ Пётр Іванавіч, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1941.

ЖОХ Пётр Андрэевіч, ст. лейтэнант, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ЖУДРА Кузьма Ульянавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЖУКАВЕЦ Андрэй Іванавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак 29.6.1944.

ЖУКОЎСКІ Мікалай Дзмітрыевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЖУРАВЕЛЬ Гірш Майсеевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЖУРАВЕЛЬ Майсей Залманавіч, н. у 1910, тэхнік-інтэндант 1-га рангу, загінуў 13.1.1943 у в. Маскоўская Дубраўка Ленінградскай вобл.

ЖУРАВЕЛЬ Фёдар Якаўлевіч, н. у 1910, мал. лейтэнант, памёр ад ран 29.10.1944 у Латвіі.

ЖУРАВЕЛЬ Хонан Шлёмавіч, н. у 1903, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЖУРАЎЛЁЎ Рыгор Майсеевіч, н. у 1910, загінуў 2.6.1943 у Новарасійскім р-не Краснадарскага краю.

ЖУРБА Фёдар Якаўлевіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак 16.10.1941.

ЖЫВІЦКАЯ Паўліна Нікадзімаўна, рад., прапала без вестак у жніўні 1941.

ЖЫГАДЛА Павел Лаўрэнцьевіч, рад., загінуў 2.4.1944 у Брэсцкай вобл.

ЖЫДКОЎ Данііл Мікалаевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЖЫДКОЎ Данііл Міхайлавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЖЫЎШЫЦ Ісак Хаімавіч, сяржант, загінуў 15.2.1944 у в. Анастасіевічы Н. Варанцоўскага р-на Мікалаеўскай вобл.

ЗАБЕЛІН Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1905, ст. сяржант, загінуў 29.6.1944 у Магілёўскай вобл.

ЗАБОЙКА Міхаіл М., рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ЗАВАЛЕЙ Анатоль Яўгенавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ЗАВАЛЕЙ Пётр Апанасавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЗАВАЛЕЙ Сямён Фёдаравіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ЗАВАЛЕЙ Уладзімір Мікітавіч, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1941.

ЗАДВОРСКІ Карней Андрэевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ЗАДВОРСКІ Павел Прохаравіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЗАДВОРСКІ Рыгор Андрэевіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ЗАГОРАЦ Палікарп Сяргеевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЗАЙЦАЎ Леанід Мітрафанавіч, н. у 1904, рад., памёр ад хваробы 28.3.1942 у г. Невель Цвярской вобл.

ЗАЙЧЫК Кім Захаравіч, н. у 1925, сяржант, памёр ад ран у снежні 1943.

ЗАКС Сямён Майсеевіч, лейтэнант, загінуў у ліпені 1941.

ЗАЛАТАРОЎ Усевалад Акцыёлавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у красавіку 1945.

ЗАЛЕСКІ Яўхім Ягоравіч, рад., загінуў у жніўні 1943 у Чарнігаўскай вобл.

ЗАМАРАЕЎ Валянцін Міхайлавіч, рад., загінуў 2.9.1942 у в. Першына Цвярской вобл.

ЗАМЫКА Аляксандр Іванавіч, н. у 1885, інтэндант 1-га рангу, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ЗАМЫКА Пётр Аляксандравіч, н. у 1923, курсант лётнага вучылішча г. Ейск, загінуў 20.5.1943 у Ленінградскай вобл.

ЗАПЕКА Пётр Сцяпанавіч, н. у 1912, рад., загінуў 24.8.1944 у Літве.

ЗАПРАЛЮК Барыс Паўлавіч, н. у 1920, мал. лейтэнант, камандзір узвода, прапаў без вестак у жніўні 1943.

ЗАРАХОЎСКІ Абрам Ёселевіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЗАРАХОЎСКІ Эля Іосіфавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ЗАРЭМСКІ Павел Мікалаевіч, н. у 1911, рад., загінуў 22.6.1944 у г. Столін Брэсцкай вобл.

ЗАРЭЦКІ Барыс Эльевіч, палітрук, загінуў у снежні 1941.

ЗАРЭЦКІ Ізраіль Майсеевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

ЗАРЭЦКІ Леў Захаравіч, н. у 1911, ст. лейтэнант, камандзір узвода, загінуў у маі 1944.

ЗАРЭЦКІ Міхаіл Лейбавіч, мал. палітрук, загінуў у жніўні 1941.

ЗВЯГІН Кірыла Андрэевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ЗДРОК Кірыла Мікітавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЗЕЛЬДЗІН Абрам Анцэлевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ЗЕЛЬДЗІН Барыс Анцэлевіч, лейтэнант, загінуў у чэрвені 1941.

ЗЕЛЬДЗІН Мордух Нохімавіч, лейтэнант, загінуў у 1941.

ЗЕЛЬДЗІН Рафаіл Лейбавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЗЕЛЬДЗІН Ярома Лявонцьевіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак.

ЗЕЛЯНКОВА Лідзія Ігнацьеўна, н. у 1926, рад., памерла ад ран 27.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

ЗЕМЧАНКА Віктар Сцяпанавіч, н. у 1914, сяржант, прапаў без вестак 15.7.1941.

ЗОТАЎ Ніканор Іларыёнавіч, н. у 1902, рад., памёр ад ран 3.4.1944 у Арлоўскай вобл.

Н. С. Зубарава

С. І. Зубараў

ЗУБАР Павел Іванавіч, н. у 1909, рад., памёр ад ран 7.3.1945 у Польшчы.

ЗУБАР Павел Іванавіч, н. у 1926, рад., памёр ад ран у 1945 у Германіі.

ЗУБАР Сяргей Яўхімавіч, н. у 1913, рад., загінуў у палоне 5.7.1942.

ЗУБАРАВА Надзея Спірыдонаўна, н. у 1923, санітарка ваеннага шпіталя, памерла ад хваробы 20.9.1945 у г. Познань, Польшча.

ЗУБАРАЎ Павел Цімафеевіч, н. у 1912, ст. сяржант, памёр ад ран 30.10.1944 у Літве.

ЗУБАРАЎ Спірыдон Ільіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЗУБРЫЦКІ Адам Мацвеевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у студзені 1942.

ЗУБРЫЦКІ Віктар Рафаілавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЗУБРЫЦКІ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1909, рад., загінуў 30.4.1944 у Тужынскім р-не Валынскай вобл.

ЗУБРЫЦКІ Рафаіл Вікенцьевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЗУЕЎСКІ Уладзімір Станіслававіч, н. у 1910, рад., загінуў 3.7.1941.

ЗУРАШКО Міхаіл Максімавіч, н. у 1917, рад., загінуў у снежні 1943 у Ленінградскай вобл.

ЗУХТА Максім Спірыдонавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЗЯЛЁНКА Піня Давыдавіч, н. у 1893, сяржант, загінуў 21.2.1945 у Латвіі.

ЗЯЛЁНКА Самуіл Барысавіч, н. у 1908, мал. палітрук, прапаў без вестак 22.6.1942 у Харкаўскай вобл.

ІВАНЕНКА Аляксей Яўгенавіч, яфрэйтар, загінуў 24.1.1945 у г. Штрэзе, Польшча.

ІВАНОЎ Іван Іванавіч, н. у 1917, рад., загінуў 19.8.1943 у Смаленскай вобл.

ІВАНОЎ Іван Іванавіч, сяржант, загінуў 12.4.1944.

ІВАНОЎ Сяргей Іванавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ІГЛІЦКІ Барыс Навумавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак 9.1.1943.

ІЛЬЕНКА Васіль Кузьміч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ІЛЬЕНКА Уладзімір Ільіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ІЛЫН Мікалай Васілевіч, н. у 1917, маёр, нач. штаба стр. палка, загінуў 8.7.1944 у Вілейскай вобл.

ІЛЬЮК Іосіф Майсеевіч, н. у 1913, ст. лейтэнант, загінуў 22.6.1941.

ІНАВЕР Лявонцій Сідаравіч, рад., памёр у канцлагеры ў красавіку 1944.

КАБАЕЎ Аляксей Мікалаевіч, н. у 1923, яфрэйтар, памёр ад ран 8.3.1945 у Германіі.

КАВАЛЕНКА Аляксей Яўтенавіч, н. у 1901, рад., памёр ад ран 8.7.1944 у в. Рудня Валынскай вобл.

КАДОЛ Даніл Кузьміч, рад., загінуў 22.2.1942 у в. Сямёнаўка Харкаўскай вобл.

КАДОЛ Мікалай Піліпавіч, н. у 1925, рад., памёр ад ран 14.9.1944 у Эстоніі.

КАЖАДУБ Піліп Анісімавіч, н. у 1896, ст. сяржант, загінуў 4.4.1943 у в. Краснае Арлоўскай вобл.

КАЗАК Рыгор Майсеевіч, н. у 1908, рад., загінуў 12.2.1945 у Латвіі.

КАЗАКОВІЧ Фёдар Дзмітрыевіч, н. у 1921, сяржант, загінуў 14.11.1942 на хут. Ардонскі, Паўночная Асеція.

КАЗАЧОЎ Аляксандр Георгіевіч, сяржант, прапаў без вестак 5.10.1941.

КАЗЕЛЬКА Мацвей Іванавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КАЗЁЛ Іосіф Мікітавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАЗЁЛ Мікалай Дзмітрыевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАЗЁЛ Міхаіл Дзмітрыевіч, рад., загінуў у сакавіку 1944.

КАЗЁЛ Фёдар Дзмітрыевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КАЗЁЛ Яўхім Андрэевіч, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

КАЗЛОЎ Васіль Іванавіч, лейтэнант, загінуў 18.12.1943.

КАЗЛОЎ Іван Купрыянавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

КАЗЛОЎ Міхаіл Дзмітрыевіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у снежні 1943.

КАЗЛОЎ Павел Апанасавіч, н. у 1914, рад., загінуў 3.8.1944 у Полыпчы.

КАЗЛОЎ Піліп Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КАЗЛОЎ Сямён Іванавіч, мал. палітрук, загінуў у красавіку 1944.

КАЗЛОЎ Сяргей Клімавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КАЗЛОЎ Цімафей Ануфрыевіч, сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАЗЛОЎСКІ Арсень Канстанцінавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

КАЗЛОЎСКІ Сямён Вікенцьевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1942.

КАЙФМАН Жак Беньямінавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

КАКОШКІН Уладзімір Сідаравіч, н. у 1905, сяржант, прапаў без вестак у снежні 1941.

КАЛАМІЙЧУК Вячаслаў Нічыпаравіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1944.

КАЛАЦЭЙ Аляксандр Цімафеевіч, рад., загінуў у ліпені 1941.

КАЛАЦЭЙ Аляксей Антонавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КАЛАЦЭЙ Васіль Мацвеевіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

КАЛАЦЭЙ Васіль Якаўлевіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

КАЛАЦЭЙ Вікенцій Яўхімавіч, рад., загінуў у жніўні 1941.

КАЛАЦЭЙ Давыд Анісімавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

КАЛАЦЭЙ Іван Абрамавіч, рад., загінуў у ліпені 1941.

КАЛАЦЭЙ Іван Аляксеевіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1942.

КАЛАЦЭЙ Іван Логвінавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1942.

КАЛАЦЭЙ Ілья Фёдаравіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАЛАЦЭЙ Марыя Адамаўна, рад., прапала без вестак у снежні 1941.

КАЛАЦЭЙ Мікалай Анікеевіч, н. у 1922, сяржант, загінуў 13.2.1943.

КАЛАЦЭЙ Мікалай Ігнацьевіч, сяржант, прапаў без вестак у снежні 1941.

КАЛАЦЭЙ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1902, рад., загінуў у ліпені 1943 у Курскай вобл.

КАЛАЦЭЙ Міхаіл Кузьміч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

КАЛАЦЭЙ Тарас Піліпавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

КАЛБЕЕЎ Іван Іванавіч, н. у 1911, ст. сяржант, памёр ад ран 21.11.1943 у в. Аляксандраўка Днепрапятроўскай вобл.

КАЛЕСНІК Канстанцін Ільіч, н. у 1908, яфрэйтар, загінуў 4.3.1945 у Полыпчы.

КАЛЕСНІК Максім Мікалаевіч, н. у 1913, рад., памёр ад ран у студзені 1945.

КАЛЕСНІКАЎ Васіль Данілавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КАЛЕСНІКАЎ Дзмітрый Канстанцінавіч, загінуў у 1943.

КАЛЕСНІКАЎ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1920, рад., памёр ад ран 11.5.1942.

КАЛОТ Антон Самуілавіч, н. у 1913, мал. лейтэнант, камандзір узвода, памёр ад ран 29.9.1943 у г. Мурам Ніжагародскай вобл.

КАЛЮТА Адам Фёдаравіч, н. у 1906, сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1943.

КАМАР Пётр Мікалаевіч, рад., загінуў у сакавіку 1944.

КАМАРЭНКА Андрэй Якаўлевіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1942.

КАМЯНЕЦКІ Міхаіл Ісакавіч, н. у 1920, сяржант, прапаў без вестак 11.7.1941.

КАМЯНЕЦКІ Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1916, сяржант, прапаў без вестак у кастрычніку 1941.

КАНАВАЛАЎ Сцяпан Пятровіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

М. С. Камянецкі

КАНАНЕНКА Рыгор Дзмітрыевіч, н. у 1925, рад., памёр ад ран 1.2.1945 у Германіі.

КАНАПАЦКІ Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КАНАПЛЁЎ Павел Сяргеевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАНОПЛІЧ Барыс Давыдавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

КАНОПЛІЧ Іван Антонавіч, матрос, прапаў без вестак у жніўні 1941.

КАНОПЛІЧ Пётр Восіпавіч, н. у 1915, рад., загінуў у палоне ў снежні 1942.

КАНОПЛІЧ Сямён Уладзіміравіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

КАНОШКІН Уладзімір Сідаравіч, н. у 1905, сяржант, прапаў без вестак у снежні 1941.

КАНЦЭВІЧ Фёдар Карлавіч, н. у 1910, рад., памёр ад ран 2.3.1943 у Старарускім р-не Ленінградскай вобл.

КАНЦЭЛЬ Моўша Якаўлевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАПЛЕВІЧ Ілья Шлёмавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

КАПЛАН Барыс Ізраілевіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у снежні 1943.

КАПЛАН Іохім Беркавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак 12.9.1941.

КАПЛАН Ісак Ашэравіч, рад., загінуў 24.3.1945 у Германіі.

КАПЛАН Саламон Лазаравіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

КАРАЛІНСКІ Іосіф Ноевіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1942.

КАРАЛЬЧУК Андрэй Пятровіч, н. у 1904, рад., загінуў 13.7.1944 у г. Пінск Брэсцкай вобл.

КАРАСТЫЛЁЎ Іван Міхеевіч, н. у 1925, сяржант, загінуў 24.2.1945 у Польшчы.

КАРАТКЕВІЧ Уладзімір Васілевіч, н. у 1912, рад., загінуў 24.4.1945 у Германіі.

КАРЖЭЎСКІ Фёдар Васілевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1941.

КАРКУН Генадзь Венядзіктавіч, лейтэнант, камандзір узвода, прапаў без вестак у ліпені 1941.

КАРНАУХАЎ Яўген Сяргеевіч, н. у 1912, лейтэнант, памёр ад ран 12.8.1944 у г. Ерэван.

КАРАСЁЎ Ціхан Андрэевіч, ст. сяржант, памёр ад ран 23.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

КАРАСЬ Акім Міхайлавіч, н. у 1911, рад., загінуў 8.10.1944 у Польшчы.

КАРНЕЯВЕЦ Васіль Максімавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАРНЕЯВЕЦ Пётр Емяльянавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КАРНЕЯВЕЦ Рыгор Андрэевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАРНЕЯВЕЦ Рыгор Якаўлевіч, н. у 1919, яфрэйтар, загінуў 29.6.1941.

КАРНЕЯВЕЦ Уладзімір Нічыпаравіч, н. у 1919, сяржант, загінуў 21.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

КАРНЯЙЧУК Андрэй Іванавіч, рад., прапаў без вестак 2.4.1944.

КАРНЯЙЧУК Андрэй Герасімавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

КАРНЯЙЧУК Гардзей Герасімавіч, н. у 1910, яфрэйтар, загінуў 20.5.1942.

КАРНЯЙЧУК Іпаліт Іванавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАРНЯЙЧУК Мікалай Ануфрыевіч, н. у 1920, сяржант, памёр ад ран 13.7.1944.

КАРНЯЙЧУК Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАРНЯЙЧУК Ціхан Сіліч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАРОБКА Піня Хаймавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАРОТКІ Сяргей Дзмітрыевіч, н. у 1917, сяржант, загінуў 9.4.1944 у в. Красніца Быхаўскага р-на Магілёўскай вобл.

КАРПЕНКА Ананій Ананьевіч, н. у 1923, рад., загінуў 24.9.1944 у Латвіі.

КАРШЛОЎСКІ Рахмііл Леўкавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1941.

КАРПМАН Гедалій Эльевіч, н. у 1914, ст. лейтэнант, загінуў у чэрвені 1941.

КАРСАКОЎ Іван Трафімавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1941.

КАРЧЭЎСКІ Меер Лазаравіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у студзені 1945.

КАРШНОЎ Фёдар Паўлавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

КАРЫМАНАЎ Майсей Іванавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак 8.8.1941.

КАРЫТКОЎ Андрэй Ягоравіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран 13.7.1944 у в. Вулькі Брэсцкай вобл.

КАСТАЛОМАЎ Аляксандр Герасімавіч, н. у 1920, рад., загінуў 23.3.1944 у в. Шугаева Віцебскай вобл.

КАСУХА Дзмітрый Рыгоравіч, н. у 1918, ст. сяржант, загінуў 24.12.1942.

КАСУХА Ісак Адамавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

КАСУХА Мікалай Ільіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

КАСУХА Фёдар Захаравіч, рад., памёр ад ран 4.2.1945.

КАСУХА Філімон Фёдаравіч, н. у 1897,

А. Л. Катовіч

У. С. Кіркавец

ваенурач 3-га рангу, прапаў без вестак у кастрычніку 1941.

КАСЦЮКЕВІЧ Уладзімір Антонавіч, н. у 1918, рад., загінуў 21.10.1941 у г. Бранск.

КАСЦЮКОЎ Міхаіл Пятровіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАСЦЮКОЎ Рыгор Пятровіч, н. у 1909, прапаў без вестак 20.2.1944.

КАСЦЮЧЭНКА Іван Пятровіч, рад., загінуў 11.2.1945.

КАСЬЯН Іван Сяргеевіч, н. у 1905, загінуў 17.10.1942 у Сталінградскай вобл.

КАСЬЯНЧЫК Данііл Антонавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАТЛОЎСКІ Давыд Анатольевіч, н. у 1925, камандзір узвода, памёр ад ран у маі 1945 у Аўстрыі.

КАТЛОЎСКІ Ілья Шаевіч, н. у 1894, рад., прапаў без вестак у верасні 1941.

КАТЛОЎСКІ Міхаіл Анатольевіч, н. у 1923, рад., загінуў у ліпені 1944.

КАТОВІЧ Андрэй Лявонцьевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КАТОК Пётр Іванавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАФМАН Давыд Пейсахавіч, лейтэнант, прапаў без вестак.

КАХНО Ігнат Цярэнцьевіч, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

КАЦЕЛЬНІКАЎ Пётр Фёдаравіч, мал. лейтэнант, памёр ад ран у верасні 1942.

КАЦМАН Абрам Веньямінавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у красавіку 1942.

КАЦМАН Арон Беньямінавіч, н. у 1904, капітан, загінуў у ліпені 1942.

КАЦМАН Ісак Аронавіч, н. у 1924, рад., загінуў 10.4.1944 у г. Керч.

КАЦМАН Маркс Аронавіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у лютым 1943.

КАЦМАН Меер Лейбавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КАЦУБА Антон Лявонцьевіч, н. у 1897, старшына, рэдактар армейскай газеты, прапаў без вестак у красавіку 1944.

КАЧАН Аркадзь Мікалаевіч, н. у 1919, ст. сяржант, прапаў без вестак 5.11.1943.

КАЧАН Мікалай Яўхімавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1943.

КАЧАН Сідар Трафімавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАЧАНОЎСКІ Антон Рыгоравіч, н. у 1913, рад., загінуў 25.10.1944 у Латвіі.

КАЧУР Васіль Аўдзеевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАЧУР Пётр Антонавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

КАШАВЕНКА Андрэй Антонавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

КАШАВЕНКА Ілья Іванавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАШАВЕНКА Пракоп Іванавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАШАВЕНКА Рыгор Іванавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАШКОЎ Пётр Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАШЫНСКІ Павел Іванавіч, н. у 1916, рад., загінуў 3.7.1942.

КВЕНДАЧ Карл Тамашавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

КЕЦЬКА Фёдар Васілевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КІМБАРОЎСКІ Іосіф Лазаравіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КІРКАВЕЦ Уладзімір Сяргеевіч, н. у 1920, рад., загінуў 31.10.1941.

З ПІСЬМА ЦК ЛКСМБ У ЦК КП(б)Б З ПРАПАНОВАЙ ПРАДСТАВІЦЬ ДА ЎЗНАГАРОДЫ КАМСАМОЛЬЦАЎ, ЯКІЯ ПРАЯВІЛІ СЯБЕ Ў БАРАЦЬБЕ З АКУПАНТАМІ

Гор. Гомель *26 ліпеня 1941 г.*

ЦК ЛКСМБ просит представить к награждению следующих членов ЛКСМБ, проявивших доблесть в войне с фашистской Германией:

...2. Тов. Кирковца Владимира Сергеевича — члена ВЛКСМ, разведчика Мозырского истребительного батальона, которым командует т. Храпко. Находясь в составе отряда, действующего в Паричском районе, тов. Кирковец смело ведет разведку, уничтожил десятки фашистских солдат. По данным тов. Кирковца о расположении двух вражеских частей обе уничтожены Красной Армией...

Секретарь ЦК ЛКСМБ *М. Зимянин* *НА РБ. Ф. 63. Воп. 16. Спр. 4. Л. 9.*

КІРЫЛАЎ Андрэй Міхайлавіч, н. у 1926, рад., загінуў 10.10.1944 у Польшчы.

КІРЫЛАЎ Антон Кірылавіч, н. у 1903, рад., загінуў 31.1.1945 у Германіі.

КІРЫЛЬЧЫК Іван Казіміравіч, лейтэнант, прапаў без вестак у жніўні 1941.

КІРЫНСКІ Іван Рыгоравіч, н. у 1907, сяржант, загінуў 22.7.1943 у в. Рог Болхаўскага р-на Арлоўскай вобл.

КІРЫНСКІ Павел Дзмітрыевіч, н. у 1918, сяржант, памёр ад ран 27.3.1945 у Латвіі.

КІРЫНСКІ Піліп Карнеевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КЛАДЗЬКО Васіль Кірылавіч, рад., памёр ад ран 24.9.1944 у Польшчы.

КЛІМЕНКА Іван Пятровіч, н. у 1921, загінуў 12.10.1943 у Кіеўскай вобл.

КЛІМЕНКА Фядос Яфрэмавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КЛІМОВІЧ Андрэй Піліпавіч, н. у 1911, ст. лейтэнант, прапаў без вестак 23.2.1943.

КЛІМЧАНКА Максім Макаравіч, н. у 1918, загінуў 29.7.1942 у в. Селіванава Сталінградскай вобл.

КЛІНЕЦКІ Пётр Яўхімавіч, н. у 1918, рад., памёр ад ран 24.2.1945 у Латвіі.

КЛОКАЎ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1910, рад., загінуў 8.6.1943 у Карэліі.

КНІЖАНОК Сяргей Яфрэмавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КОГАН Борух Янкелевіч, н. у 1922, прапаў без вестак у ліпені 1941.

КОГАН Іосіф Лейбавіч, н. у 1903, рад., загінуў 23.8.1943 у в. Маліеўка Смаленскай вобл.

КОГАН Ліпа Гершавіч, н. у 1916, сяржант, загінуў 23.12.1941 у Цвярской вобл.

КОГАН Рувім Беньямінавіч, н. у 1916, рад., загінуў 5.1.1945 у Латвіі.

КОГАН Юзік Бекешанавіч, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

КОЗЕНКА Мікіта Піліпавіч, н. у 1910, мал. лейтэнант, загінуў у красавіку 1944 у в. Хаціпчы Магілёўскай вобл.

КОЗЕНКА Рыгор Дзянісавіч, н. у 1921, курсант, прапаў без вестак у снежні 1942.

КОЗЕНКА Сяргей Дзянісавіч, н. у 1924, рад., памёр ад ран 25.7.1944 у Брэсцкай вобл.

КОЗЕНКА Сяргей Тарасавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у ліпені 1944.

КОЗЕНКА Уладзімір Мікітавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КОЗЕНКА Фядос Мікітавіч, н. у 1911, сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1943.

КОЗІНЦАЎ Аляксей Апанасавіч, рад., прапаў без вестак 24.12.1944.

КОЗЫР Андрэй Герасімавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КОЗЫР Аркадзь Іванавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КОЗЫР Канстанцін Іванавіч, н. у 1908, рад., памёр ад ран 10.2.1945 у Германіі.

КОЙФМАН Жан Беньямінавіч, н. у 1903, рад., загінуў у сакавіку 1944.

КОЛАС Мітрафан Максімавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КОЛАС Пракоп Пятровіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1941.

КОЛАС Сафрон Васілевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КОЛАС Якаў Іванавіч, н. у 1920, рад., загінуў 27.1.1945 у Латвіі.

КОРА Васіль Яўхімавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

КОРА Максім Халімонавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КОРБУТ Васіль Іванавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КОРЗУН Мікалай Фёдаравіч, н. у 1924, рад., памёр ад ран 30.7.1944 у г. Кобрын Брэсцкай вобл.

КОСЫ Васіль Давыдавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

КОСЫ Даніл Міхайлавіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

КОТ Апанас Арсенцьевіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

КОТ Пётр Лявонцьевіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

КОТАЎ Аляксандр Сідаравіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак 1.2.1944.

КОФМАН Меер Фейвелевіч, н. у 1916, лейтэнант, загінуў 1.8.1942.

КОЧЫК Яўхім Абрамавіч, н. у 1918, рад., загінуў у лютым 1945.

КОШМАН Мацвей Мацвеевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КРАКОЎСКІ Яўген Аляксандравіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

КРАНЦ Абрам Захаравіч, н. у 1911, ст. лейтэнант, загінуў 7.1.1943 у Ленінградскай вобл.

КРАСІК Рыгор Антонавіч, рад., загінуў у сакавіку 1944.

КРАСЮК Фёдар Іванавіч, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1944.

КРАЎЧАНКА Іван Мікалаевіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

КРЖАМЕНСКІ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1892, ст. лейтэнант, загінуў 25.4.1942.

КРУГМАН Файно Бенцыянавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у студзені 1942.

КРУК Філімон Ільіч, н. у 1920, яфрэйтар, загінуў 2.10.1943 у п. Кіраўскі Новамаскоўскага р-на Днепрапятроўскай вобл.

КРУПА Аляксандр Максімавіч, н. у 1918, загінуў 28.12.1942 у в. Чартавіцы Бярозаўскага р-на Варонежскай вобл.

КРУПЕЙЧАНКА Максім Аляксандравіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КРУПНІК Давыд Майсеевіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

КРУЧКОВІЧ Хаім Гіршавіч, н. у 1909, загінуў у перыяд Арлоўска-Курскай бітвы.

КРЫВІЦКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак 5.3.1942.

КРЫВЫ Іосіф Майсеевіч, н. у 1923, рад., загінуў 20.3.1945 у Польшчы.

КРЫЖАНОЎСКІ Серафім Віктаравіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КРЫКАЎ Анатолій Ільіч, капітан, загінуў у жніўні 1941.

КРЫЛОЎ Даніла Андрэевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КРЫЛОЎ Іван Мікалаевіч, н. у 1915, мал. сяржант, памёр ад ран 27.3.1945 у Польшчы.

КРЫЛОЎ Мацвей Іванавіч, н. у 1913, рад., загінуў 25.7.1941 у Іванаўскай вобл.

КРЫЛОЎ Рыгор Андрэевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КРЫТАЛОЎСКІ Абрам Мікалаевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КРЫЩКІ Адам Сцяпанавіч, рад., загінуў 19.2.1944 у в. Колкі Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

КРЫЩКІ Адам Трафімавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КРЫЩКІ Віталь Васілевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КРЫЩКІ Захар Карнеевіч, н. у 1904, рад., памёр ад ран у жніўні 1944.

КРЫЩКІ Піліп Карнеевіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КРЫЩКІ Сямён Ягоравіч, н. у 1922, рад., загінуў 25.12.1942 у Сталінградскай вобл.

КРЫЩКІ Цімафей Іванавіч, н. у 1898, рад., памёр ад ран 18.8.1941.

КРЫШТАПЕНКА Арсень Савасцеевіч, рад., загінуў 23.2.1944.

КРЭЙН Ісак Барысавіч, н. у 1912, лейтэнант, камандзір узвода сувязі, загінуў у кастрычніку 1941.

КРЭЙНІН Ісак Аронавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

КРЭМЯНЧУЦКІ Абрам Барысавіч, тэхнік-інтэндант 1-га рангу, прапаў без вестак у ліпені 1941.

КУДАСАЎ Васіль Дзям'янавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КУДЛІЦКІ Аляксандр Пятровіч, н. у 1919, загінуў 22.7.1941 у Польшчы.

КУДРАЎЦАЎ Васіль Міхайлавіч, н. у 1918, прапаў без вестак у верасні 1941.

КУДРАШОЎ Андрэй Рыгоравіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КУДЭНКА Палікарп Яўхімавіч, н. у 1901, рад., загінуў 17.10.1944 у Літве.

КУЗНА Іван Георгіевіч, н. у 1923, рад., памёр ад ран 28.4.1945.

КУЗНЕВІЧ Уладзімір Казіміравіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КУЗЬМЕНКА Андрэй Антонавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КУЗЬМЕНКА Гаўрыла Мікітавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КУЗЬМЕНКА Міхаіл Данілавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КУЗЬМЕНКА Павел Аляксеевіч, сяржант, загінуў 15.9.1943 у в. Кошары Курскай вобл.

КУЗЬМЕНКА Фёдар Іванавіч, н. у 1916, матрос, загінуў 25.6.1941 на Балтыйскім флоце.

А. П. Кудліцкі

В. М. Кудраўцаў

КУЗЬМІЧ Міхаіл Давыдавіч, н. у 1912, матрос, прапаў без вестак у верасні 1941 у г. Ленінград.

КУІС Даніла Ануфрыевіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1942.

КУКСАЧЭНКА Давыд Фёдаравіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КУКСАЧЭНКА-ФІЛІПАЎ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1910, капітан, памёр ад ран 10.10.1942 у г. Рубцоўск Алтайскага краю.

КУЛАГА Павел Іванавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КУЛІНІЧ Аляксандр Іванавіч, н. у 1909, капітан, загінуў у снежні 1941.

КУЛЫБА Савелій Іванавіч, н. у 1918, сяржант, загінуў 13.5.1943 у Маскоўскай вобл.

КУЛЬБАЦКІ Аляксей Паўлавіч, н. у 1922, рад., загінуў 21.10.1943.

КУЛЯШОЎ Дзмітрый І., капітан, загінуў 20.2.1945.

КУНГЕР Аляксей Трафімавіч, н. у 1911, рад., загінуў 9.6.1942 у г. Колпіна Ленінградскай вобл.

КУНГЕР Андрэй Іванавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

КУНГЕР Андрэй Селіванавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак 16.5.1942.

КУНГЕР Іван Іванавіч, н. у 1903, рад., загінуў 8.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

КУНЕЦ Канстанцін Іосіфавіч, н. у 1926, сяржант, загінуў 23.10.1944 ва Усходняй Прусіі.

КУНІЦКІ Дзмітрый Сямёнавіч, н. у 1913, прапаў без вестак у ліпені 1941.

КУНЦЭВІЧ Іван Казіміравіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КУНЦЭВІЧ Канстанцін Уладзіміравіч, н. у 1926, рад., загінуў 18.12.1944 у Латвіі.

КУНЦЭВІЧ Уладзімір Барысавіч, старшына, прапаў без вестак 7.2.1942.

КУРАДЫМ Васіль Трафімавіч, н. у 1918, рад., загінуў 15.3.1945 у Польшчы.

КУРЦАР Хаім Майсеевіч, н. у 1919, загінуў 9.9.1942.

КУРЫЛАЎ Васіль Фёдаравіч, н. у 1920, сяржант, загінуў 14.4.1945 каля г. Рыга.

КУТМАН Бензіён Файкавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

КУТМАН Фіма Файкавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

КУЧАРАВЫХ Уладзімір Апанасавіч, н. у 1922, рад., загінуў 19.4.1942 у в. Дзяшоўка Цвярской вобл.

КУШНЕР Георгій Майсеевіч, ст. палітрук, загінуў у жніўні 1941.

КУШНЕР Дзмітрый Васілевіч, н. у 1911, старшына, загінуў 29.6.1943 у в. Рэўшына Ленінградскай вобл.

КУШНЯРЭНКА Мікалай Пятровіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЛАБАНАЎ Іван Андрэевіч, рад., прапаў без вестак.

ЛАБАНАЎ Іван Яўхімавіч, н. у 1912, рад., загінуў у снежні 1941.

ЛАБЕЦКІ Уладзімір Канстанцінавіч, рад., прапаў без вестак у верасні 1943.

ЛАБОЎНІКАЎ Андрэй Міхайлавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ЛАГУНОВІЧ Сцяпан Маркавіч, н. у 1898, рад., загінуў 16.1.1944 у в. Трэніна Пскоўскай вобл.

ЛАДНІК Янкель Аронавіч, н. у 1913, прапаў без вестак у лютым 1944.

ЛАЗАРЧУК Якаў Іванавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЛАЗАРЧУК Якаў Фёдаравіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЛАЗАРЭЎСКІ Георгій Мацвеевіч, н. у 1920, сяржант, загінуў 9.3.1944 у в. Шведаўка Крыварожскага р-на Днепрапятроўскай вобл.

ЛАЗБІН Хаім Вольфавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЛАЗНІК Танах Мейлахавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1941.

ЛАЙХМАН Гірш Якаўлевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЛАЙХМАН Неваха Мееравіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЛАМАНОВІЧ Ілья Іванавіч, лейтэнант, загінуў 20.4.1945 у Германіі.

ЛАНЦМАН Кузьма Майсеевіч, н. у 1901, рад., загінуў 28.12.1942 у г. Вялікія Лукі.

ЛАПІЧ Рыгор Маркавіч, рад., памёр ад ран 23.10.1944 у Літве.

ЛАЦЕЎ Міхаіл Пятровіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак.

ЛАРЫН Піліп Сямёнавіч, лейтэнант, прапаў без вестак у снежні 1941.

ЛАСТАЧКІН Андрэй Мікалаевіч, н. у 1910, лейтэнант, загінуў 10.2.1944 у в. Высокае Рагачоўскага р-на Гомельскай вобл.

ЛАСУТА Даніла Емяльянавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЛАСУТА Даніла Фёдаравіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЛАСУТА Дзмітрый Антонавіч, н. у 1924, рад., загінуў 16.4.1945 у Чэхаславакіі.

ЛАСУТА Іван Данілавіч, н. у 1922, рад., памёр ад ран 27.7.1943 у г. Курск.

С. М. Левін

ЛАСУТА Ігнат Астапавіч, н. у 1891, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЛАЎРУК Аркадзь Ананьевіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

ЛАЦКЕВІЧ Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1912, рад., загінуў 16.10.1941.

ЛАЦКО Піліп Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЛАШКЕВІЧ Дзмітрый Лявонцьевіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак 9.9.1941.

ЛАШЧАНКА Іван Дзям'янавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЛЕБЕДЗЕЎ Іван Міхайлавіч, лейтэнант, загінуў 26.4.1944.

ЛЕВАНОВІЧ Павел Аляксандравіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЛЕВІН Мордух Шлёмавіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак 5.4.1944.

ЛЕВІН Самуіл Мордухавіч, н. у 1923, лейтэнант, загінуў 3.12.1942 у Ленінградскай вобл.

ЛЕЛЬЧУК Прон Піневіч, рад., памёр ад ран 28.2.1942 ва Уараўскім р-не Маскоўскай вобл.

ЛЕМБА Анатолій Лявонцьевіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак 18.10.1941.

ЛЕПЕШ Павел Іларыёнавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак 4.6.1944.

ЛЕСНЯЧУК Сцяпан Кузьміч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1942.

ЛІАКУМОВІЧ Давыд Маркавіч, н. у 1903, мал. лейтэнант, загінуў 16.10.1941 у Ленінградскай вобл.

ЛІАКУМОВІЧ Майсей Абрамавіч, н. у 1902, рад., загінуў у чэрвені 1942.

ЛІАКУМОВІЧ Міхаіл Іосіфавіч, ст. лейтэнант, загінуў у ліпені 1941.

ЛІАНОВІЧ Аляксандр Мендзялеевіч, н. у 1924, сяржант, загінуў 5.8.1941.

ЛІАНОВІЧ Восіп Аронавіч, н. у 1913, мал. лейтэнант, загінуў у лістападзе 1942.

ЛІАНОВІЧ Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак 21.11.1942.

ЛІАНОВІЧ Хаім Сямёнавіч, н. у 1915, тэхнік-інтэндант 1-га рангу, прапаў без вестак 10.10.1941.

ЛІБІН Васіль Васілевіч, мал. лейтэнант, загінуў у жніўні 1941.

ЛІБМАН Майсей Ісакавіч, н. у 1917, мал. лейтэнант, загінуў 30.1.1942 у Ленінградскай вобл.

ЛІКІЦЕНКА Мікалай Іванавіч, н. у 1921, рад., загінуў 2.3.1945 у Германіі.

ЛІПСКІ Рыгор Лук'янавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЛІПСКІ Уладзімір Сафронавіч, рад., загінуў 16.4.1944 у пас. Лапацін Львоўскай вобл.

ЛІПСКІ Якаў Мікалаевіч, рад., загінуў 7.6.1944 у Цярнопальскай вобл.

ЛІС Андрэй Барысавіч, рад., загінуў у сакавіку 1944.

ЛІС Віктар Казіміравіч, н. у 1907, лейтэнант, прапаў без вестак у студзені 1941.

ЛІС Мікалай Антонавіч, н. у 1919, ст. сяржант, памёр ад ран 30.9.1942 у Чарнігаўскай вобл.

ЛІС Мікалай Данілавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЛІС Сяргей Сцяпанавіч, н. у 1904, рад., загінуў 17.11.1943 у Цвярской вобл.

ЛІСАВЕЦ Васіль Міронавіч, н. у 1907, сяржант, памёр ад ран 14.12.1944 у Літве.

ЛІСАВЕЦ Іван Васілевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак 2.12.1944.

ЛІТВІН Гірш Абрамавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЛІТВІН Іван Міхайлавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЛІТВІН Лейба Майсеевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЛІТВІН Якаў Паўлавіч, н. у 1911, рад., загінуў 14.10.1944 у Латвіі.

ЛІЎШЫЦ Абрам Рыгоравіч, ваентэхнік 1-га рангу, загінуў 19.8.1943.

ЛІЎШЫЦ Леў Янкелевіч, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

ЛІХАДЗІЕЎСКІ Леанід Антонавіч, лейтэнант, загінуў 8.9.1941 у в. Мікошына Чарнігаўскай вобл.

ЛІШАНАЎ Іван Фёдаравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

ЛОБАЧ Арон Абрамавіч, н. у 1903, рад., загінуў 27.2.1945 у Польшчы.

ЛОДНІК Янкель Аронавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

ЛУБІНСКІ Гершон Аронавіч, н. у 1919, старшына, прапаў без вестак у жніўні 1941.

ЛУГІН Кузьма Ігнацьевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у красавіку 1942.

ЛУЗАН Барыс Фядосавіч, рад., загінуў 27.10.1944 у Літве.

ЛУЗАН Фама Макаравіч, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1941.

ЛУКОШКА Аляксей Андрэевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1941.

ЛУК'ЯНЕНКА Міхаіл Васілевіч, н. у 1921, ст. сяржант, загінуў 18.10.1943 у в. Соснінка Чудаўскага р-на Ленінградскай вобл.

ЛУК'ЯНОВІЧ Сяргей Андрэевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЛУППІНА Андрэй Іосіфавіч, н. у 1916, сяржант, загінуў 11.3.1945 у Польшчы.

І. М. Лянскі

Я. М. Лянскі

ЛУЧАПОВІЧ Даніла Мікалаевіч, н. у 1908, рад., памёр ад ран 9.3.1945 у Германіі.

ЛЫЧАКОЎСКІ Уладзімір Канстанцінавіч, н. у 1907, рад., загінуў 15.11.1943 у в. Мухіна Віцебскай вобл.

ЛЮЛІНЕЦКІ Ісак Львовіч, сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЛЮЛЬКІН Рыгор Ісакавіч, н. у 1901, сяржант, загінуў 14.8.1943 у Харкаўскай вобл.

ЛЯНСКІ Абрам Маркавіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

ЛЯНСКІ Ілья Маркавіч, н. у 1910, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ЛЯНСКІ Яўхім Маркавіч, н. у 1919, лейтэнант, загінуў 14.3.1943 у в. Гарблеватка Смаленскай вобл.

ЛЯПІН Рыгор Маркавіч, н. у 1913, памёр ад ран 23.10.1944 у Літве.

ЛЯЎКОВІЧ Мікалай Аляксандравіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ЛЯЎЧУК Георгій Фаміч, н. у 1900, рад., загінуў у красавіку 1944.

ЛЯШКЕВІЧ Канстанцін Паўлавіч, н. у 1900, ст. лейтэнант, загінуў 21.3.1943 у в. Качаны Смаленскай вобл.

ЛЯШКЕВІЧ Яўген Міхайлавіч, н. у 1924, сяржант, прапаў без вестак у маі 1945.

ЛЯШЭНКА Мікалай Якаўлевіч, маёр, загінуў 27.2.1945.

МАГІЛЕЎСКІ Ізраіль Майсеевіч, н. у 1901, рад., загінуў 28.3.1945 у Венгрыі.

МАЗАЛЕВІЧ Аляксандр Іванавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

МАЗАЛЕЎСКІ Аляксандр Іванавіч, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

МАЗАНОВІЧ Мікалай Сямёнавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

МАЗАНОВІЧ Фёдар Архіпавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

МАЗГОЎ Нічыпар Нічыпаравіч, рад., загінуў 28.12.1942 у в. Дзмітрыеўка Сталінградскай вобл.

МАЗУР Апанас Цімафеевіч, н. у 1908, рад., загінуў 16.9.1944 у г. Чарнобыль Кіеўскай вобл.

МАЗУРКЕВІЧ Аляксандр Іванавіч, сяржант, загінуў 20.3.1945.

МАЗУРКЕВІЧ Аляксей Карпавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

МАЗУРКЕВІЧ Арсень Аляксеевіч, рад., загінуў 17.2.1942.

МАЗУРКЕВІЧ Сцяпан Міхайлавіч, рад., загінуў 12.4.1942 у Салтанаўскім р-не Харкаўскай вобл.

МАЗУРКЕВІЧ Сцяпан Рыгоравіч, н. у 1920, ст. лейтэнант, загінуў у лютым 1945 ва Усходняй Прусіі.

МАЙЗЛІК Арон Лейбавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

МАЙЗУС Піня Аронавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1942.

МАЙКОЎ Уладзімір Нічыпаравіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

МАЙСЕВІЧ Павел Фёдаравіч, лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

МАЙСЕЕНКА Аляксей Васілевіч, капітан, загінуў у 1942.

МАЙСЕЕНКА Іван Сідаравіч, н. у 1922, рад., загінуў 9.2.1942 у Вялікалуцкім р-не Пскоўскай вобл.

МАЙСЕЕНКА Канстанцін Захаравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

МАЙСТРОВІЧ Аркадзь Карпавіч, н. у 1914, рад., загінуў 21.6.1942 у в. Любіна Ленінградскай вобл.

МАКАЛЕНКА Васіль Пятровіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

МАКАРАЎ Аркадзь Цімафеевіч, н. у 1916, ст. сяржант, загінуў 2.2.1944 у г. Роўна.

МАКАРЧУК Аляксей Мікалаевіч, н. у 1920, старшына, памёр ад ран 20.10.1941 у г. Клін Маскоўскай вобл.

МАКАЎ Іван Фёдаравіч, лейтэнант, загінуў у верасні 1941.

МАКАЦІН Аляксандр Васілевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

МАКРЫЦКІ Фёдар Андрэевіч, н. у 1913, рад., загінуў 3.3.1944 у Смаленскай вобл.

МАКСІМЕНКА Іван Маркіянавіч, маёр, загінуў у снежні 1941.

МАЛАШЧАНКА Раман Паўлавіч, н. у 1903, ст. сяржант, загінуў 12.7.1944.

МАЛАШЧАНКА Харытон Гаўрылавіч, н. у 1902, мал. сяржант, загінуў 3.11.1944 у Латвіі.

МАЛЕЦ Адам Ціханавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

МАЛЕЦ Дзям'ян, н. у 1922, рад., загінуў 7.7.1941.

МАЛЕЦ Мікалай Аляксеевіч, н. у 1912, ст. сяржант, прапаў без вестак.

МАЛЕЦ Сяргей Аляксеевіч, н. у 1923, рад., памёр ад ран 29.8.1944 у Адэскай вобл.

МАЛКІН Мотэль Мейлахавіч, н. у 1895, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

МАЛЬЦАЎ Аляксандр Тарасавіч, н. у 1921, рад., загінуў 29.6.1944 у Магілёўскай вобл.

МАНЕВІЧ Франц Аляксандравіч, н. у 1924, рад., загінуў 19.1.1943 у г. Мцэнск Арлоўскай вобл.

М. А. Малец

С. А. Малец

МАНЧУК Іван Піліпавіч, н. у 1916, ст. сяржант, загінуў 24.1.1943 у в. Свабода Весялоўскага р-на Растоўскай вобл.

МАРАСІЛАЎ Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

МАРГУНОЎ Пётр Акімавіч, лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

МАРДУСЕВІЧ Браніслаў Антонавіч, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1944.

МАРКЕВІЧ Еўдакім Міхайлавіч, рад., загінуў 30.3.1944 у Львоўскай вобл.

МАРМАНЬ Пётр Кузьміч, н. у 1905, рад., памёр ад ран 14.9.1944 у Польшчы.

МАРМОЛІК Навум Давыдавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак 10.9.1941.

МАРТЫНАЎ Барыс Васілевіч, рад., прапаў без вестак 11.10.1944.

МАРЦІНОВІЧ Андрэй Іванавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

МАРЦІНОВІЧ Барыс Андрэевіч, н. у 1902, рад., загінуў 29.6.1944 у Магілёўскай вобл.

МАРЦІНОВІЧ Васіль Сцяпанавіч, рад., загінуў 13.11.1944 у Літве.

МАРЦІНОВІЧ Іван Фаміч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

МАРЦІНОВІЧ Мікалай Мікітавіч, н. у 1921, сяржант, прапаў без вестак 5.7.1942.

МАРЦІНОВІЧ Пётр Яўхімавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

МАРЦІНОВІЧ Фёдар Данілавіч, н. у 1900, рад., загінуў 29.1.1944 у Ровенскай вобл.

МАРЦЫНКЕВІЧ Мікалай Піліпавіч, н. у 1925, рад., загінуў 29.6.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

МАРЧАНКА Мікалай Давыдавіч, н. у 1921, рад., загінуў 29.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

МАРЧАНКА Мікалай Леанідавіч, н. у 1922, мал. лейтэнант, загінуў у лютым 1945 у г. Кёнігсберг.

МАРЧАНКА Фёдар Фёдаравіч, н. у 1914, старшына, загінуў 29.1.1943 у Растоўскай вобл.

МАРЫНІЧ Сяргей Сцяпанавіч, рад., загінуў 1.11.1944.

МАРЭВІЧ Іосіф Міхайлавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак 15.1.1945.

С. І. Мацапура

МАСКАЛЕНКА Васіль Пятровіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

МАСЛА Нічыпар Андрэевіч, н. у 1904, рад., загінуў 18.10.1941.

МАСЛАЎ Іван Мікалаевіч, н. у 1912, сяржант, памёр ад ран 3.9.1943 у г. Дзмітраў-Льгоўскі Курскай вобл.

МАСЛОЎСКІ Дарафей Сцяпанавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

МАСПАН Пракоп Пятровіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

МАТУСЕВІЧ Якаў Аронавіч, н. у 1926, рад., загінуў у красавіку 1944 у Літве.

МАЎКАЛА Сяргей Раманавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у ліпені 1944.

МАЎКАЛА Фёдар Аляксеевіч, сяржант, загінуў 4.4.1945.

МАХНАЧ Даніла Рыгоравіч, лейтэнант, загінуў у снежні 1942.

МАЦАПУРА Сяргей Іванавіч, рад., прапаў без вестак.

МАШКОЎ Кірыла Мікалаевіч, н. у 1914, рад., загінуў 30.3.1944 у в. Бечы Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

МАШКОЎСКІ Уладзімір Пятровіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

МАШКОЎСКІ Уладзімір Цітавіч, н. у 1915, рад., загінуў 20.8.1942 у Ленінградскай вобл.

МАШЧЫЦ Купрэй Андрэевіч, рад., загінуў 22.7.1944 у Брэсцкай вобл.

МЕЛІХАЎ Уладзімір Іванавіч, н. у 1922, рад., загінуў 26.12.1942 у в. Мілюціна Растоўскай вобл.

МЕЛЬНІК Максім Іванавіч, н. у 1917, рад., загінуў 20.10.1941.

МЕЛЬНІКАЎ Канстанцін Іванавіч, н. у 1893, рад., загінуў 27.7.1943 у Калужскай вобл.

МЕЛЬНІЧЭНКА Рыгор Аляксеевіч, н. у 1918, рад., загінуў 22.4.1945 у Германіі.

МЕЛЬЧАНКА Аляксей Дзмітрыевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

МЕЛЬЧАНКА Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1922, рад., загінуў 13.8.1942.

МЕЛЬЧАНКА Фёдар Тарасавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

МЕЛЯШОК Іосіф Ільіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

МІКАЛАЕЎ Аляксандр Уладзіміравіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1942.

МІКУЛІЦКІ Іся Хаімавіч, н. у 1924, рад., загінуў 27.4.1944 у Малдавіі.

МІЛЯЎСКІ Аскар Зіноўевіч, н. у 1919, лейтэнант, загінуў у верасні 1941.

МІЛЯЎСКІ Барыс Шэвелевіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

МІЛЯЎСКІ Сяргей Мікалаевіч, матрос, прапаў без вестак у снежні 1941.

МІНА Васіль Уласавіч, н. у 1925, рад., загінуў 26.1.1945 у Польшчы.

МІНДЛІН Ісак Майсеевіч, н. у 1906, прапаў без вестак у лютым 1944.

МІНДЛІН Хаім Сахаравіч, рад., загінуў 9.9.1942 у г. Ржэў Цвярской вобл.

МІНЕВІЧ Аба Пейсахавіч, н. у 1923, лейтэнант, загінуў 24.12.1944 у Польшчы.

МІНЕВІЧ Бейц Пейсахавіч, н. у 1915, тэхнік-інтэндант 1-га рангу, прапаў без вестак у ліпені 1943.

МІНЕВІЧ Бенцыён Барысавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

МІНЕВІЧ Бэрка Пейсахавіч, н. у 1918, капітан, загінуў у ліпені 1941.

МІНІТОВІЧ Леў Майсеевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

МІНЦ Лазар Якаўлевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1944.

МІНЧУК Мікалай Рыгоравіч, н. у 1915, рад., загінуў 25.10.1944 у Латвіі.

МІСЕВІЧ Аляксей Васілевіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

МІСЕВІЧ Антон Якаўлевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

МІСЕВІЧ Васіль Харытонавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

МІСЕВІЧ Раман Рыгоравіч, н. у 1901, рад., загінуў 24.9.1943 у Смаленскай вобл.

МІСЕВІЧ Сяргей П., н. у 1913, рад., загінуў 23.6.1941.

МІСЮК Яўхім Фёдаравіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак 23.8.1942.

МІТКЕВІЧ Антон Сямёнавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

МІТРАХОВІЧ Васіль Пятровіч, н. у 1913, рад., загінуў 19.7.1941.

МІТЭЛЬМАН Віктар Ільіч, н. у 1916, лейтэнант, загінуў 23.2.1943 у Старарускім р-не Наўгародскай вобл.

МІХАЛКА Сяргей Фёдаравіч, лейтэнант, загінуў 24.4.1945 у г. Прага, Чэхаславакія.

МІХАЛКАЎ Майсей Іванавіч, рад., загінуў 4.4.1944 у в. Броды Львоўскай вобл.

МІЦКЕВІЧ Барыс Антонавіч, н. у 1918, ст. лейтэнант, памёр ад ран 15.1.1942 у г. Гарахавец Іванаўскай вобл.

МІЦКЕВІЧ Барыс Антонавіч, н. у 1915, ст. лейтэнант, загінуў 26.9.1943 у Ленінградскай вобл.

МІЦКЕВІЧ Ігар Антонавіч, н. у 1918,

рад., памёр ад ран 15.1.1942 у г. Гарахавец Іванаўскай вобл.

МІЦУРА Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран 10.11.1943 у г. Макееўка Данецкай вобл.

МІШКАВЕЦ Іван Якубавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

МІШЭЎСКІ Мікалай Аляксеевіч, н. у 1918, рад., загінуў 1.6.1943 на ст. Крымская Краснадарскага краю.

МОРШАН Пётр Кузьміч, н. у 1905, рад., загінуў 15.9.1944.

МУДРАГЕЛЬ Сцяпан Яўхімавіч, н. у 1911, рад., загінуў 15.7.1944 у Столінскім р-не Брэсцкай вобл.

МУЖЭЙКА Аляксандр Іванавіч, рад., загінуў 5.9.1942 у в. Арлоўка Смаленскай вобл.

МУЗЫКАНТ Сімон Юдэлевіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у снежні 1942.

МУЗЫЧУК Уладзімір Канстанцінавіч, н. у 1895, рад., загінуў 3.5.1942 у Ленінградскай вобл.

МУРАЧОЎ Іван Андрэевіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

МУРАШКА Кузьма Якімавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1942.

МУРАШКА Міна Ігнатавіч, н. у 1912, сяржант, загінуў 7.11.1944 у Латвіі.

МУРАШКА Павел Міхайлавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

МУРАШКА Сяргей Ігнатавіч, н. у 1908, рад., памёр ад ран 11.7.1944 у Валынскай вобл.

МУРМАЛЬ Пётр Кузьміч, рад., загінуў у г. Гарадок Віцебскай вобл.

МУРМОЧ Пётр Кузьміч, н. у 1905, рад., загінуў 15.9.1944 у Польшчы.

МУХАВЕЦ Антон Сямёнавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

МЫЛКО Рыгор Данілавіч, рад., загінуў 15.10.1942 на ст. Панасаўка Сталінградскай вобл.

МЫЦІК Рыгор Станіслававіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

МЮРК Хейнрык Іванавіч, рад., загінуў 15.10.1944 у Эстоніі.

МЯЛАНІЧ Станіслаў Мацвеевіч, удзельнік грамадзянскай, фінскай і Вялікай Айчыннай войнаў, памёр ад ран.

МЯЛЕШКА Пётр Сяргеевіч, н. у 1908, маёр, памёр ад ран 30.10.1946 у Прыморскім краі.

МЯРКОЗАВА Вера Іванаўна, рад., загінула 14.7.1944.

НАГОРНЫ Якаў Адамавіч, н. у 1924, рад., загінуў 31.3.1945 у Германіі.

НАЗАРАЎ Павел Пятровіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

НАЙМАН Сямён Іосіфавіч, н. у 1909, ст. сяржант, загінуў 6.4.1945 у Чэхаславакіі.

НАПАЧАЕЎСКІ Антон Канстанцінавіч, яфрэйтар, загінуў 24.12.1942 на ст. Курынская Краснадарскага краю.

НАСУТА Дзмітрый Антонавіч, н. у 1924, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

С. М. Мяланіч

НЕЙМАН Майсей Хаймавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

НЕЙТМАН Міхаіл Яўхімавіч, н. у 1909, рад., загінуў у ліпені 1941.

НЕКРАШЭВІЧ Міхаіл Леанідавіч, рад., загінуў 22.3.1944 у г. Чырвонаармейск Ровенскай вобл.

НЕМЕНМАН Леў Майсеевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

НЕРУШ Васіль Гаўрылавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

НЕЧАПУРЭНКА Іван Антонавіч, сяржант, загінуў 11.1.1945 у Латвіі.

НІКІЦЕНКА Аляксандр Аляксандравіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

НІКОЛКА Іван Мікітавіч, н. у 1912, рад., памёр ад ран у красавіку 1945 ва Усходняй Прусіі.

НІСЕНЧУК Міхаіл Васілевіч, н. у 1907, мал. лейтэнант, памёр ад ран 24.4.1944.

НОВАК Ігнат Міхайлавіч, рад., загінуў 25.9.1944 у Латвіі.

НОВІК Іван Сямёнавіч, н. у 1925, сяржант, загінуў 27.11.1944 у Латвіі.

НОРКІН Залман Ізраілевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

НОЎРАЦКІ Павел Пятровіч, н. у 1918, рад., загінуў 29.6.1941.

ОКШЫН Аляксандр Данілавіч, яфрэйтар, загінуў 26.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

ОСІПАЎ Васіль Кузьміч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ОСІПАЎ Георгій Віктаравіч, ст. лейтэнант, прапаў без вестак у снежні 1941.

ОСІПАЎ Іван Паўлавіч, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у жніўні 1941.

ОТЧЫК Яўген Іванавіч, рад., памёр ад ран 22.2.1942 у Ленінградскай вобл.

ПАДАЛІНСКІ Андрэй Іванавіч, н. у 1918, лейтэнант, загінуў 15.1.1944 у Наўгародскай вобл.

ПАДАЛІНСКІ Мікалай Кузьміч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ПАДАЛІНСКІ Цярэнцій Тарасавіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ПАДАПРЫГОР Дзмітрый Аляксеевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ПАДЗІЛА Абрам Данілавіч, н. у 1922, рад., загінуў 21.4.1942.

ПАДЛЕЎСКІ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ПАДДУБНЫ Міхаіл Міронавіч, н. у 1924, рад., загінуў 9.10.1944 у Латвіі.

ПАДДУБНЫ Феадосій Кліменцьевіч, н. у 1919, сяржант, загінуў 21.8.1944.

ПАЖАНАЎ Сцяпан Кузьміч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак 1.3.1942.

ПАЗНЯК Аляксандр Максімавіч, н. у 1919, сяржант, загінуў 17.12.1942 у Кабардзіна-Балкарыі.

ПАЗНЯК Апанас Ігнацьевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ПАЗНЯК Марцін Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

ПАЗНЯК Сяргей Карнеевіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ПАЛЕЙ Абрам Міхайлавіч, н. у 1914, рад., загінуў 30.11.1942 у в. Папоўка Сталінградскай вобл.

ПАЛЕЙ Давыд Ісакавіч, н. у 1919, мал. лейтэнант, загінуў 20.8.1944.

ПАЛЕЙ Міхаіл Іванавіч, н. у 1917, рад., загінуў 19.7.1942.

ПАЛУЯНАЎ Цімафей Фёдаравіч, н. у 1915, капітан, загінуў 28.2.1943.

ПАЛУЯНСКІ Антон Аляксеевіч, н. у 1907, рад., загінуў 3.7.1942 у в. Сяргееўка Курскай вобл.

ПАМІНАЎ Мікалай Антонавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у лютым 1943.

ПАМПУХА Лявонцій Лявонцьевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1943.

ПАНЧАНКА Аляксей Трафімавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ПАПОВІЧ Васіль Ананьевіч, н. у 1921, яфрэйтар, загінуў 30.10.1944 у Латвіі.

ПАПОЎ Васіль Рыгоравіч, н. у 1899, рад., загінуў 16.4.1942.

ПАПОЎ Іван Васілевіч, н. у 1920, рад., загінуў 21.4.1942.

ПАРТНОЙ Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ПАРХОМАЎ Парфен Фёдаравіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ПАСТОЛЬНЫ Нічыпар Нічыпаравіч, н. у 1915, лейтэнант, загінуў у маі 1945.

ПАТАПАЎ Сцяпан Кузьміч, н. у 1905, загінуў 1.3.1942.

ПАТАПЕНКА Іосіф Якаўлевіч, н. у 1895, рад., загінуў 16.1.1943 у Варонежскай вобл.

ПАТОР Андрэй Паўлавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ПАТОР Трафім Лук'янавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

І. С. Пінчук

ПАЎЛОЎСКІ Цімафей Францавіч, н. у 1902, рад., памёр ад ран 18.7.1944 у Львоўскай вобл.

ПАЦЫЕЎСКІ Васіль Піліпавіч, н. у 1926, рад., загінуў 12.6.1945 ва Усходняй Прусіі.

ПАЦЮШКІН Іван Паўлавіч, рад., памёр ад ран 7.3.1945 у Германіі.

ПАЧАПЕНЬ Павел Сцяпанавіч, рад., памёр ад ран 16.6.1943 у г. Чапаеўск.

ПАШАК Мікалай Віктаравіч, н. у 1925, мал. сяржант, загінуў 23.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

ПАШКОЎСКІ Арсень Давыдавіч, н. у 1900, рад., загінуў 29.1.1945 у Польшчы.

ПАШКОЎСКІ Аляксандр Парфіравіч, н. у 1926, рад., загінуў 28.3.1944.

ПАШУК Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1926, рад., загінуў 19.10.1944.

ПЕРЭЛЬМАН Абрам Уладзіміравіч, н. у 1916, ст. сяржант, загінуў 3.11.1943 у в. Жывіціна Гомельскай вобл.

ПЕТРАВЕЦ Міхаіл Агафонавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ПІНЧУК Іван Сцяпанавіч, н. у 1918, ст. сяржант, загінуў 30.3.1944.

ПІСКУН Іван Антонавіч, н. у 1920, рад., загінуў 4.10.1944 у Польшчы.

ПУХАВІЦКІ Сямён Майсеевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ПУЦАНКА Іван Ягоравіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ПУЧЫНКІН Якаў Сямёнавіч, н. у 1914, яфрэйтар, загінуў 6.10.1944 у Польшчы.

ПЫШКОЎСКІ Міхаіл Уладзіміравіч, н. у 1922, рад., загінуў 12.3.1943 у в. Міхайлава Смаленскай вобл.

ПЯНЧУК Іван Андрэевіч, н. у 1919, старшына, прапаў без вестак 11.5.1943.

ПЯРЦОЎСКІ Арон Навумавіч, н. у 1911, лейтэнант, загінуў 25.3.1942 у Харкаўскай вобл.

БАЛАДА ПРА ПАМЯЦЬ

Кажуць мне:
«Праз паўвека
Пульсуе ў жылах
Кроў эпохі другой
І другога жыцця,
А таму
І на даўніх
Салдацкіх магілах
Прарасце неўзабаве
Трава забыцця».

Так,
Ішла яна
З кожнага дома і хаты,
Памяць наша,
Да іхніх магільных пліт...
Ды ўжо маці
Ніколі не ўспомніць
Салдата,
Бо даўно і сама
Там, дзе вечны нябыт.

Але — як і пры ёй —
Прарасці не пасмела
На магіле салдата
Ліхая трава.
Бо жыла,
Гаравала па ім,
І сівела,
І бясконца чакала салдата
Ўдава.

А калі і ўдавы ўжо
Не стала на свеце,
І чарговы салют юбілейны
Заціх,
Да салдата
Яго пасівелыя дзеці
Прывялі не дзяцей,
А ўжо ўнукаў сваіх.

...Зноў прыходзіць вясна
На лугі і палеткі,
Зноў асенні
Шуміць над зямлёй
Лістапад...
Не трава забыцця на магілах,
А кветкі.
І імёны,
Імёны,
Імёны салдат...

Мікола Кусянкоў

А. І. Пятроўскі

В. Л. Пятрэнка

ПЯТРОЎ Віктар Міхайлавіч, старшына, загінуў 5.9.1944 у Латвіі.

ПЯТРОЎ Сідар Іванавіч, н. у 1900, рад., памёр ад ран 2.10.1944 у Літве.

ПЯТРОЎСКІ Анатолій Ігнацьевіч, н. у 1923, рад., загінуў 19.8.1941 у г. Лоеў Гомельскай вобл.

ПЯТРОЎСКІ Іосіф Юльянавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ПЯТРОЎСКІ Казімір Юльянавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ПЯТРОЎСКІ Юльян Уладзіслававіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ПЯТРЭЕЎ Аляксандр Васілевіч, н. у 1924, мал. лейтэнант, загінуў 6.3.1944 у Цярнопальскай вобл.

ПЯТРЭНКА Васіль Лаўрэнцьевіч, н. у 1911, прапаў без вестак у 1942.

РАБАК Сабін Андрэевіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

РАБАЎ Яўхім Іванавіч, н. у 1915, рад., загінуў 29.6.1944 у Магілёўскай вобл.

РАБЕНКА Еўдакім Калінікавіч, рад., загінуў 2.6.1944 у Цярнопальскай вобл.

РАБЕНКА Канстанцін Аксёнавіч, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

РАБІНОВІЧ Ізраіль Саламонавіч, н. у 1926, рад., прапаў без вестак у красавіку 1945.

РАБКОЎСКІ Анатоль Мацвеевіч, н. у 1920, рад., загінуў 23.1.1945 у Германіі.

РАБКОЎСКІ Філарэт Сцяпанавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у ліпені 1943.

РАГАЛЕВІЧ Максім Фёдаравіч, н. у 1920, рад., загінуў 19.10.1941 у Ленінградскай вобл.

РАГІНСКІ Меер Нохімавіч, н. у 1899, прапаў без вестак у красавіку 1944.

РАГІНСКІ Сроль Ісакавіч, н. у 1917, рад., загінуў 11.1.1942 у в. Вялікая Губа, Карэлія.

РАГІНСКІ Сяргей Марцінавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1944.

РАГІНСКІ Эля Аронавіч, н. у 1894, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

РАДАЎНЯ Васіль Ільіч, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1944.

РАДАЎНЯ Дзмітрый Данілавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

РАДАЎНЯ Дзяніс Антонавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

РАДАЎНЯ Ілья Данілавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

РАДЗЕВІЧ Якаў Іванавіч, н. у 1895, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

РАДЗІВОНАЎ Міхаіл Адамавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

РАДЗІВОНАЎ Цімафей Цімафеевіч, н. у 1912, рад., загінуў 16.4.1945 у Германіі.

РАДКЕВІЧ Антон Канстанцінавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

РАДКЕВІЧ Іван Сцяпанавіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

РАДЛЕВІЧ Міхаіл Іванавіч, н. у 1916, мал. лейтэнант, загінуў 20.8.1941 у в. Патыліца Смаленскай вобл.

РАЕЎСКІ Андрэй Макаравіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

РАЕЎСКІ Апанас Сямёнавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

РАЕЎСКІ Васіль Макаравіч, н. у 1903, рад., памёр ад ран 9.3.1944 у г. Калінкавічы Гомельскай вобл.

РАЕЎСКІ Захар Фёдаравіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

РАЕЎСКІ Іван Пракопавіч, н. у 1908, падпалкоўнік, інжынер-будаўнік пантонных мастоў, загінуў у сакавіку 1945 ва Усходняй Прусіі.

РАЕЎСКІ Пракоп Майсеевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

РАЕЎСКІ Фёдар Паўлавіч, сяржант, прапаў без вестак у красавіку 1944.

РАЗВАРОТАЎ Вячаслаў Альбертавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

РАЗІНБЕРГ Міхаіл Міронавіч, н. у 1925, мал. лейтэнант, загінуў 21.3.1945 у Германіі.

РАЗУМАЎСКІ Канстанцін Міхайлавіч, н. у 1921, загінуў у красавіку 1942 каля г. Пскоў.

РАЙХМАН Залман Барысавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

РАЙХМАН Яўсей Іцкавіч, н. у 1916, рад., памёр ад ран 24.12.1943 у в. Казічанка Кіеўскай вобл.

РАК Кліменцій Лук'янавіч, рад., прапаў без вестак 17.2.1944.

РАК Яўхім Нічыпаравіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

РАКІЦКІ Віктар Данілавіч, н. у 1895, рад., памёр ад хваробы 27.11.1941 у в. Іванаўскае Маскоўскай вобл.

РАКІЦКІ Іосіф Казіміравіч, н. у 1902, яфрэйтар, загінуў 6.9.1943 у Чарнігаўскай вобл.

РАКІЦКІ Любамір Антонавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

РАКІЦКІ Мікалай Андрэевіч, н. у 1914, рад., загінуў 25.10.1944 у Літве.

РАКІЦКІ Уладзіслаў Феліксавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

РАКІЦКІ Франц Мікалаевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

РАМАНАЎ Макар Мікалаевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

РАМАНАЎ Мікалай Якаўлевіч, н. у 1914, рад., загінуў у жніўні 1941.

РАМАНОЎСКІ Фелікс Людвігавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

РАМАНОЎСКІ Эдуард Пятровіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

РАМОК Мікалай Пракопавіч, рад., загінуў 8.9.1941.

РАПАПОРТ Мордух Бенцьямінавіч, лейтэнант, загінуў 24.6.1944 у Парыцкім р-не Гомельскай вобл.

РАСОШАНКА Аўрам Андрэевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

РАСОШАНКА Міхаіл Іванавіч, н. у 1923, рад., загінуў 28.1.1944 у Даманавіцкім р-не Гомельскай вобл.

РАФАЛЬСКІ Сяргей Мікалаевіч, н. у 1902, сяржант, прапаў без вестак у студзені 1945.

РАХ Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1922, рад., загінуў 19.9.1944.

РАХОЎСКІ Іосіф Львовіч, н. у 1909, сяржант, прапаў без вестак у снежні 1941.

РАЦЬКІН Пётр Ільіч, яфрэйтар, загінуў 12.10.1944 у Эстоніі.

РАЧЫЦКІ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1913, загінуў 15.3.1943 у Ленінградскай вобл.

РАЧЫЦКІ Аляксей Фёдаравіч, н. у 1916, рад., загінуў 15.3.1943 у в. Сасноўка Ленінградскай вобл.

РАЧЫЦКІ Андрэй Сцяпанавіч, рад., загінуў 20.8.1941..

РАЧЫЦКІ Мікалай Кузьміч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

РОБАК Мар'ян Андрэевіч, н. у 1912, памёр ад ран 22.8.1944 у Беластоцкім ваяводстве, Польшча.

РОГАЎ Барыс Фёдаравіч, н. у 1906, рад., загінуў 25.3.1942 у Харкаўскай вобл.

РОДЗЬКІН Шолам Аронавіч, н. у 1916, рад., загінуў 25.10.1944 у Цвярской вобл.

РОЗМАН Лейба Мотэлевіч, рад., загінуў 7.9.1943 у в. Глубіна Палтаўскай вобл.

РОНЬКІН Якаў Шоламавіч, н. у 1925, сяржант, загінуў 13.1.1944 у в. Екацярынаўка Запарожскай вобл.

РУБІНШТЭЙН Міхаіл Вульфавіч, н. у 1919, ст. сяржант, загінуў 26.4.1945 у Германіі.

РУДАКОЎСКІ Дзмітрый Адамавіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1943.

РУДАКОЎСКІ Фядос Адамавіч, яфрэйтар, прапаў без вестак у маі 1945.

РУДЗІНСКІ Генадзь Браніслававіч, н. у 1920, рад., загінуў 4.5.1945 у Германіі.

РУДЗІНСКІ Мікалай Аляксандравіч, лейтэнант, загінуў у 1941.

РУДЗЬКО Антон Андрэевіч, н. у 1914, рад., памёр ад ран 12.2.1944 у г. Роўна.

РУДЭРМАН Абрам Ізраілевіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

РУСЕЦКІ Андрэй Вісарыёнавіч, н. у 1910, прапаў без вестак у красавіку 1944.

М. А. Рудзінскі

А. В. Русецкі

А. М. Рыбачэнка

А. М. Рымша

РУСІН Пракоп Цімафеевіч, н. у 1906, матрос, прапаў без вестак у маі 1944.

РУСЫ Уладзімір Васілевіч, н. у 1923, сяржант, загінуў 3.4.1944 у Брэсцкай вобл.

РУХЛО Барыс Міхайлавіч, н. у 1922, рад., загінуў 24.10.1943 у Днепрапятроўскай вобл.

РУХЛО Ніканор Іванавіч, н. у 1923, ст. сяржант, памёр ад ран 20.8.1944 у Румыніі.

РЫБАК Рыгор Васілевіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак 6.7.1942.

РЫБАЛЬЧАНКА Іван Адамавіч, н. у 1921, яфрэйтар, прапаў без вестак у ліпені 1941.

РЫБАЧЭНКА Аляксандр Мінавіч, н. у 1908, рад., загінуў пры фарсіраванні р. Днепр у 1943.

РЫБЧАНКА Аляксандр Мінавіч, яфрэйтар, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

РЫВІН Уладзімір Абрамавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

РЫДМАН Самуіл Іванавіч, рад., загінуў 9.3.1943 у в. Хітрова Арлоўскай вобл.

РЫМАШЭЎСКІ Селівестр Фролавіч, н. у 1905, ст. сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

РЫМЧУК Міхаіл Мікалаевіч, рад., загінуў 21.10.1944 у Польшчы.

РЫМША Арсень Мікалаевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у снежні 1942.

РЫМША Іван Пятровіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1943.

РЫМША Мікалай Пятровіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

РЫНБЕРГ Барыс Мацвеевіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

РЭВУТ Павел Аляксандравіч, н. у 1905, рад., загінуў 2.3.1945 у Германіі.

САБАЛЕЎСКІ Міхаіл Аркадзьевіч, н. у 1920, мал. лейтэнант, загінуў 30.6.1943 у Луганскай вобл.

САБЧУК Вячаслаў Фёдаравіч, ст. лейтэнант, загінуў 4.8.1944 у Літве.

САВЕЛЬЕЎ Васіль Васілевіч, н. у 1914, прапаў без вестак у красавіку 1944.

САВЕНКА Адам Максімавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1944.

САВЕНКА Аляксандр Іванавіч, н. у 1918, сяржант, прапаў без вестак 12.5.1942.

САВЕНКА Андрэй Лявонцьевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

САВЕНКА Антон Маркавіч, рад., прапаў без вестак 27.3.1944.

САВЕНКА Віктар Пятровіч, рад., памёр ад ран у верасні 1941.

САВЕНКА Гаўрыла Маркавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак 6.4.1944.

САВЕНКА Данііл Пятровіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

САВЕНКА Іван Карпавіч, н. у 1922, рад., загінуў 7.10.1943 у в. Бяседкі Гомельскай вобл.

САВЕНКА Іван Лявонцьевіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

САВЕНКА Мірон Севасцьянавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

САВЕНКА Павел Лявонцьевіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

САВЕНКА Парфен Кірылавіч, н. у 1912, рад., памёр ад ран 20.7.1944.

САВЕНКА Пётр Іванавіч, н. у 1907, рад., загінуў 1.7.1944.

САВЕНКА Фёдар Апанасавіч, рад., загінуў 3.11.1941.

САВЕНКА Юрый Герасімавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

САВІЛАЎ Мікалай Якаўлевіч, н. у 1922, яфрэйтар, памёр ад ран 13.4.1944.

САВІНКОЎ Пётр Рыгоравіч, н. у 1911, яфрэйтар, загінуў 4.2.1945 у Германіі.

САВІЦКІ Сяргей Канстанцінавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак 2.7.1941.

САВЯНОК Піліп Васілевіч, н. у 1918, рад., загінуў 19.1.1945 у Польшчы.

САДОЎСКІ Мітрафан Тарасавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

САКАЛОЎ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1909, загінуў 24.6.1944 у в. Пятровічы Парыцкага р-на Гомельскай вобл.

САЛАВЕЙ Рыгор Рыгоравіч, н. у 1922, прапаў без вестак у 1942.

САЛАВЕЙ Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1924,

ст. лейтэнант, загінуў у снежні 1942 у г. Ржэў Цвярской вобл.

САЛАЎЁЎ Ілья Іванавіч, яфрэйтар, загінуў 19.10.1944 ва Усходняй Прусіі (пас. Клініна Калінінградскай вобл.).

САЛОДКІ Канстанцін Пятровіч, н. у 1921, сяржант, загінуў 10.2.1945 у Польшчы.

САЛЯНІК Давыд Сцяпанавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

САМБУК Уладзімір Фаміч, н. у 1924, старшына, загінуў 25.10.1944 у Латвіі.

САНДАМІРСКІ Ісак Хаімавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1943.

САНЬКО Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1911, старшына, загінуў 8.8.1943 у в. Ляпёшкі Смаленскай вобл.

САПОНЕНКА Кірыла Цярэнцьевіч, н. у 1909, рад., загінуў 16.8.1944 у Польшчы.

САРАКАЛЕТАЎ Андрэй Андрыянавіч, н. у 1904, рад., загінуў 18.4.1942 у в. Ліпаўка Ленінградскай вобл.

САРНАЎСКІ Пётр Станіслававіч, н. у 1903, рад., загінуў 22.7.1944 у Беластоцкім ваяводстве, Польшча.

САРОКА Іван Майсеевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

САРОКА Максім Майсеевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

САРОКІН Іларыён Мацвеевіч, мал. лейтэнант, загінуў у маі 1945.

САРОКІН Фёдар Кірылавіч, н. у 1921, рад., загінуў 15.7.1942.

САСНАВЕЦ Аляксей Яўціхавіч, н. у 1910, сяржант, загінуў 18.8.1944 у Латвіі.

САСНАВЕЦ Апанас Яўціхавіч, н. у 1906, сяржант, загінуў у верасні 1944 у Латвіі.

САСНАВЕЦ Рыгор Яўціхавіч, н. у 1903, рад., загінуў 27.8.1942.

САСНАВЕЦ Цімафей Яўціхавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

САЎКО Аляксандр Антонавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

САЎЧАНКА Лявонцій Рыгоравіч, н. у 1912, яфрэйтар, загінуў 25.8.1944 у Польшчы.

САЎЧУК Васіль Аксенцьевіч, н. у 1924, рад., загінуў 13.7.1944 у г. Пінск Брэсцкай вобл.

САЎЧЫКАЎ Мікалай Якаўлевіч, н. у 1914, рад., памёр ад ран 13.4.1944.

САФРОНАЎ Марат Іванавіч, н. у 1925, сяржант, загінуў 28.9.1944 у Латвіі.

САФРЫГІН Аляксандр Іванавіч, н. у 1925, сяржант, загінуў 18.7.1944 у Латвіі.

САФ'ЯН Сямён Рыгоравіч, н. у 1908, мал. лейтэнант, загінуў 6.9.1942 у Смаленскай вобл.

САЧУК Піліп Раманавіч, н. у 1920, сяржант, прапаў без вестак 16.10.1942.

САЧУК Сцяпан Мікітавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

САШЫНСКІ Аляксандр Ніканоравіч, н. у 1925, рад., памёр ад ран 19.7.1944 у г. Дамбравіца Ровенскай вобл.

СВІДРЫЦКІ Васіль Іванавіч, н. у 1903, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

А. Я. Саснавец

Р. Я. Саснавец

СВІНТЭЦКІ Антон Іосіфавіч, н. у 1918, рад., памёр ад ран 27.10.1944 у Латвіі.

СВІНТЭЦКІ Антон Сцяпанавіч, рад., загінуў у красавіку 1944.

СВЯНТЭЦКІ Людвіг Сцяпанавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СЕВЯРУК Іван Іванавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у верасні 1942.

СЕВЯРЫН Іван Аляксандравіч, н. у 1905, сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СЕВЯРЫН Пётр Фёдаравіч, н. у 1925, ст. сяржант, памёр ад ран 1.5.1945 у Германіі.

СЕВЯРЫН Раман Аляксеевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

СЕЛІВАН Фёдар Сямёнавіч, н. у 1914, сяржант, загінуў 3.6.1944 у Ковельскім р-не Валынскай вобл.

СЕЛЬВІЧ Адам Пракопавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

СЕМЯНЕНКА Іван Лявонцьевіч, н. у 1912, загінуў у 1942.

СЕРАДА Андрэй Міхайлавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СЕРАДА Міхаіл Міхайлавіч, лейтэнант, загінуў у красавіку 1944.

СЕРАДА Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1920, рад., загінуў у 1944 у Польшчы.

СЕРАДА Фёдар Майсеевіч, н. у 1907, рад., загінуў 26.5.1944 у Валынскай вобл.

СЕРАНЬКОЎ Мікалай Іванавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

СЕРЖАН Малаш Цярэнцьевіч, н. у 1903, рад., загінуў 10.3.1945 у Германіі.

СІГАЕЎ Васіль Іванавіч, рад., загінуў 7.7.1942.

СІДТ Сяргей Рыгоравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

СІКОРСКІ Міхаіл Ціханавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СІКОРСКІ Якаў Пятровіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

СІМАНОВІЧ Іван Іванавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СІМАНОВІЧ Іосіф Абрамавіч, н. у 1906, яфрэйтар, загінуў 26.2.1943 у г. Каламак Харкаўскай вобл.

А. М. Серада

М. М. Серада

У. М. Серада

СІМАНОВІЧ Цэдык Лейбавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СІМІЧ Мікалай Сяргеевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СІМКОЎСКІ Міхаіл Зэльманавіч, н. у 1913, рад., загінуў 6.8.1941 у Старарускім р-не Ленінградскай вобл.

СІНІЦКІ Карп Рыгоравіч, рад., загінуў 24.10.1944 у Латвіі.

СІТНІК Аляксандр Фаміч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СІТНІК Іосіф Мацвеевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СІТНІК Мікалай Еўдакімавіч, н. у 1925, рад., загінуў 4.2.1944 у Ровенскай вобл.

СІТНІК Піліп Іосіфавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СІТНІКАЎ Васіль Мацвеевіч, н. у 1904, загінуў 13.5.1942 у Харкаўскай вобл.

СІЎЧАНКА Канстанцін Ігнацьевіч, н. у 1913, рад., загінуў 29.6.1944 у Брэсцкай вобл.

СКАЧКОЎСКІ Ілья Пятровіч, н. у 1907, ст. сяржант, загінуў 26.2.1944 у в. Рудня Мазырскага р-на.

СКІДАН Нічыпар Якаўлевіч, н. у 1903, рад., памёр ад ран 9.7.1944 у г. Мінск.

СКІДАН Раман Пятровіч, н. у 1916, рад., загінуў у канцлагеры 3.6.1944.

СКІДАН Рыгор Сяргеевіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

СКІЦЮК Павел Дзям'янавіч, н. у 1895, рад., загінуў у палоне 30.11.1941.

СКРЫНІКАЎ Фёдар Фёдаравіч, н. у 1912, рад., загінуў 8.7.1941.

СЛЕПЧАНКА Пракоп Рыгоравіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СЛІДОЎСКІ Уладзімір Архіпавіч, рад., памёр ад ран у лістападзе 1942.

СЛОСМАН Саламон Маркавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

СЛУПСКІ Іосіф Рыгоравіч, н. у 1901, рад., памёр ад ран 4.7.1942 у Ленінградскай вобл.

СЛУЦКІ Абрам Бейнусавіч, н. у 1921, мал. лейтэнант, загінуў 23.1.1943.

СЛУЦКІ Барыс Натанавіч, н. у 1918, сяржант, загінуў у чэрвені 1941.

СЛУЦКІ Іван Андрэевіч, н. у 1921, рад., загінуў 27.10.1944 у Польшчы.

СЛУЦКІ Лейба Сімхавіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

СЛУЦКІ Майсей Барысавіч, н. у 1918, лейтэнант, загінуў 17.1.1943 у Ленінградскай вобл.

СЛЯДОЎСКІ Яўсей Якаўлевіч, н. у 1922, ст. сяржант, загінуў 10.2.1943 у Арлоўскай вобл.

СМАЛЯНІК Дзмітрый Фёдаравіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СМАРОДСКІ Фёдар Мікітавіч, рад., прапаў без вестак 3.7.1942.

СМАРОДСКІ Фёдар Нічыпаравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак 3.7.1943.

СМОЛКІН Абрам Саламонавіч, н. у 1908, ст. лейтэнант, загінуў у чэрвені 1944.

СМОЛЯР Васіль Рыгоравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак 21.2.1945.

СПЕКТАР Нафталій Лейбавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

СТАРАВЫБАРНЫ Сямён Рыгоравіч, н. у 1909, рад., памёр ад ран 28.3.1944 у г. Кіеў.

СТАРНАЦКІ Павел Паўлавіч, сяржант, памёр ад ран 11.4.1943 на ст. Северская Краснадарскага краю.

СТАРОБІНСКІ Яўген Самуілавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак 6.6.1943.

СТАТАРАЎ Іван Іванавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1944.

СТАХОЎСКІ Мікалай Венядзіктавіч, н. у 1925, рад., памёр ад ран 11.11.1944 у г. Саратаў.

СТАШЭЎСКІ Мікалай Дзмітрыевіч, н. у 1902, сяржант, прапаў без вестак 16.2.1942.

СТРАЛЕЦ Леў Захаравіч, сяржант, загінуў 14.8.1942.

СТРУК Аляксей Васілевіч, н. у 1916, сяржант, прапаў без вестак у красавіку 1945.

СЦЯПАНАЎ Васіль Паўлавіч, н. у 1900, падпалкоўнік, камандзір 151-га стр. палка 8-й стр. дыв., загінуў 25.5.1943.

СЦЯПАНЕНКА Мікалай Лявонавіч, н. у 1908, рад., загінуў 20.8.1944 у Польшчы.

СУЗЬКО Адам Мікалаевіч, н. у 1924, сяржант, загінуў 22.7.1944 у в. Малая Апака Брэсцкай вобл.

СУЗЬКО Васіль Уладзіміравіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СУЗЬКО Ілья Іванавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

СУЗЬКО Сямён Логвінавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СУЗЬКО Уладзімір Юр'евіч, тэхнік-лейтэнант, камандзір узвода, памёр ад ран 31.3.1943 у г. Ленінград.

СУЛІМ Барыс Рыгоравіч, н. у 1908, рад., загінуў 25.10.1944 у Літве.

СУЛІМСКІ Аляксандр Сямёнавіч, рад., загінуў у 1942.

СУЛКОЎСКІ Іван Фёдаравіч, н. у 1926, рад., загінуў 12.2.1944 у Цярнопальскай вобл.

СУПОНЕНКА Адам Нічыпаравіч, н. у 1925, рад., загінуў 8.2.1945 у Польшчы.

СУПОНІН Фёдар Андрэевіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1944.

СУПРУН Іван Мікалаевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

СУХОЦКІ Васіль Міронавіч, н. у 1910, лейтэнант, памёр ад ран 4.7.1942 у Ленінградскай вобл.

СЦЕЛЬНІКОВІЧ Мікіта Фёдаравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

СЫНСК Анатоль Іванавіч, н. у 1914, прапаў без вестак 16.10.1944.

СЫНЯК Станіслаў Іванавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941.

СЫЦЬКО Купрыян Пятровіч, рад., загінуў 6.6.1944 у в. Стар Віцебскай вобл.

СЫЧОЎ Пётр Міхайлавіч, н. у 1913, рад., загінуў 27.11.1944 у Латвіі.

СЯРГЕЕЎ Рыгор Мікалаевіч, лейтэнант, загінуў 14.11.1941.

ТАБАЙКІН Меер Ісефавіч, н. у 1904, капітан, загінуў 16.12.1942.

ТАБОЛА Аляксандр Канстанцінавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ТАВЕР Арон Давыдавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ТАЙКОВІЧ Павел Мікалаевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ТАЙШТЭЙН Іргас Замеінавіч, н. у 1912, сяржант, загінуў 28.8.1942 у г. Ржэў Цвярской вобл.

ТАЛКАЧ Пётр Мікалаевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак 29.6.1941.

ТАЛКАЧОЎ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ТАЛОКА Пётр Іванавіч, н. у 1916, загінуў 10.10.1944 у Літве.

ТАМАШОЎ Лазар Аронавіч, палітрук, загінуў 27.9.1942 у Варонежскай вобл.

ТАРАБАНЬКОЎ Аляксей Сямёнавіч, н. у 1919, рад., загінуў 14.7.1944 у г. Баранавічы Брэсцкай вобл.

ТАРАСАЎ Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у снежні 1942.

ТАРАСЕВІЧ Міхаіл Паўлавіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ТАРУН Аляксандр Конанавіч, н. у 1909, сяржант, загінуў 18.8.1944 у Латвіі.

ТАРУН Кузьма Цімафеевіч, н. у 1905, рад., загінуў у чэрвені 1941.

ТАРУН Мацвей Юр'евіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1941.

ТАРУН Міхаіл Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ТАРУН Рыгор Ільіч, н. у 1925, сяржант, загінуў 29.9.1944 у Латвіі.

ТАТАРЧУК Павел Міхайлавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак 5.10.1941.

ТВАРДОЎСКІ Пётр Антонавіч, н. у 1905, рад., загінуў 22.4.1943 у в. Вясёлкі Цвярской вобл.

ТКАЧ Дзям'ян Паўлавіч, сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ТКАЧ Мікалай Антонавіч, н. у 1908, лейтэнант, загінуў у снежні 1942 у Ленінградскай вобл.

ТКАЧ Павел Мікітавіч, рад., памёр ад ран 19.9.1943.

ТКАЧУК Кірэй Васілевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ТКАЧЭНКА Аніс Барысавіч, н. у 1914, рад., загінуў 29.9.1942 у Сталінградскай вобл.

ТОЗІК Рыгор Цімафеевіч, н. у 1913, сяржант, загінуў 26.11.1944 у Латвіі.

ТОКАРАЎ Акім Лаўрэнцьевіч, н. у 1897, ст. лейтэнант, загінуў у красавіку 1944.

ТРАСЦІНСКІ Лазар Рыгоравіч, н. у 1909, загінуў у лістападзе 1941 у Бранскай вобл.

ТРУБАСАЎ Іван Фёдаравіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ТРУБКІН Гаўрыла Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ТРЫГУБ Павел Іванавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ТРЫМАЙЛАЎ Антон Пятровіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ТРЫМАЙЛАЎ Васіль Пятровіч, н. у 1921, курсант, прапаў без вестак у жніўні 1941.

ТРЭНАЎ Сямён Міхайлавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ТУРАВЕЦ Сцяпан Сямёнавіч, н. у 1900, мал. палітрук, прапаў без вестак у красавіку 1944.

ТУРАЎСКІ Юсна Гдалевіч, н. у 1908, рад., загінуў 1.5.1942 у Ленінградскай вобл.

ТУРЭЦКІ Міхаіл Аляксандравіч, н. у 1922, рад., загінуў 1.8.1943 у Растоўскай вобл.

ТУРЭЦКІ Міхаіл Майсеевіч, н. у 1922, лейтэнант, загінуў 17.7.1941 пад Кіевам.

ТУРЭЦКІ Мордух Лейбавіч, н. у 1906, рад., загінуў 1.8.1943.

ТУРЭЦКІ Самуіл Майсеевіч, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ТУРЭЦКІ Юрый (Юдэль) Маркавіч, н. у 1922, сяржант, прапаў без вестак у верасні 1941.

ТУШЫНСКІ Мікіта (Марат) Піліпавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ТУШЫНСКІ Цімафей Міхайлавіч, рад., загінуў 16.9.1944 у Эстоніі.

УКРАІНЕЦ Павел Васілевіч, н. у 1908, рад., загінуў 20.2.1945 у Германіі.

УКРАІНЕЦ Фёдар Піліпавіч, н. у 1922,

Ф. С. Філісьеў

Д. Ф. Фрыдман

рад., загінуў у чэрвені 1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

УЛАСЕНКА Рыгор Лук'янавіч, н. у 1907, рад., загінуў 29.6.1944 у Магілёўскай вобл.

УРЭЦКІ Давыд Майсеевіч, н. у 1918, рад., загінуў 3.2.1945 у Германіі.

УРЭЦКІ Шлейл Лахманавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у студзені 1942.

УСЦІЕЎСКІ Фаен Саламонавіч, н. у 1914, лейтэнант, камандзір узвода, памёр ад ран 14.4.1945 у Германіі.

УСЦЬКАЧКІНЦАЎ Іван Ільіч, рад., загінуў 3.8.1943 у Арлоўскай вобл.

ФАЙНШТЭЙН Абрам Саламонавіч, н. у 1903, ст. лейтэнант, прапаў без вестак 1.6.1942.

ФАЙНШТЭЙН Веніямін Шлёмавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1941.

ФАЙНШТЭЙН Давыд Ісакавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ФАЙНШТЭЙН Навум Саламонавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак 18.8.1941.

ФАЙШЫТСЯЦ Міхаіл Саламонавіч, рад., загінуў 20.8.1942 у Ленінградскай вобл.

ФАРБЕР Якаў Іцкавіч, н. у 1916, ст. сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ФЕДАРЭНКА Аляксандр Яўхімавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ФЕДАРЭНКА Барыс Яўхімавіч, н. у 1904, рад., загінуў 16.2.1944 у в. Жукаўка Гомельскай вобл.

ФЕДАРЭНКА Герасім Кірэевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

ФЕДАРЭНКА Іван Пятровіч, н. у 1895, ст. сяржант, загінуў 18.4.1945 у Германіі.

ФЕДАРЭНКА Кузьма Ільіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ФЕЛЬДМАН Барыс Навумавіч, н. у 1923, лейтэнант, камандзір узвода, памёр ад ран 4.4. 1945 у г. Вена, Аўстрыя.

ФЕЛЬДМАН Ілья Навумавіч, н. у 1923, рад., загінуў 7.10.1944 у Латвіі.

ФЕЛЬДМАН Ісак Рувелевіч, н. у 1908, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ФЕРДМАН Навум Залманавіч, н. у 1913, лейтэнант, прапаў без вестак у снежні 1941.

ФІЛІНСКІ Емяльян Ільіч, н. у 1901, рад., загінуў 19.2.1945 у Польшчы.

ФІЛІПЦОЎ Аляксей Іванавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ФІЛІСЬЕЎ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1912, загінуў у канцлагеры.

ФІЛЬКЕВІЧ Пётр Карпавіч, старшына, прапаў без вестак у чэрвені 1943.

ФІНБЕРГ Борух Мотэлевіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ФІНКЕЛЬ Хаім Вульфавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ФІЦНЕР Леанід Якаўлевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у студзені 1945.

ФІШМАН Барыс Айзікавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ФІШМАН Іосіф Львовіч, н. у 1895, ваенурач 2-га рангу, прапаў без вестак у жніўні 1941.

ФІШМАН Майсей Маркавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

ФІШМАН Навум Барысавіч, н. у 1920, рад., загінуў 25.11.1941 у Ленінградскай вобл.

ФІШМАН Нафталя Абрамавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ФІШМАН Хаім Рыгоравіч, н. у 1910, капітан, загінуў 27.7.1941 у Смаленскай вобл.

ФЛІДЭР Самуіл Пейсахавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ФРАЛОЎ Аляксей Антонавіч, н. у 1920, рад., загінуў у палоне 18.4.1944.

ФРЫДМАН Арон Лейбавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у ліпені 1942.

ФРЫДМАН Давыд Фёдаравіч, н. у 1925, мал. лейтэнант, загінуў 10.3.1945 у Польшчы.

ФРЫДМАН Зайвель Ісакавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак 30.9.1941.

ФРЫДМАН Ізраіль Якаўлевіч, н. у 1920, яфрэйтар, загінуў у ліпені 1941.

ФРЫДМАН Ісак Шаевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1944.

ФРЫДМАН Майсей Саламонавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ФРЫДМАН Навум Абрамавіч, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у кастрычніку 1941.

ФРЫДМАН Хайкель Мееравіч, н. у 1915, сяржант, прапаў без вестак.

ФРЫДМАН Янкель Пейсахавіч, н. у 1898, рад., загінуў 15.9.1941.

ФРЭНКЛАХ Нісель Давыдавіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

ФУКСМАН Яўхім Аронавіч, н. у 1912, лейтэнант, загінуў у студзені 1942 у Харкаўскай вобл.

ФУНК Барыс Навумавіч, н. у 1913, капітан, нач. штаба зенітнай часці, загінуў у жніўні 1942.

ФУРМАН Барыс Шаевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ФУРМАН Міхаіл Шаевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

ФУРМАН Навум Мееравіч, н. у 1905, рад., загінуў 18.4.1945 у Германіі.

ФУРМАН Нохман Шаевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

Я. А. Фуксман

В. С. Ханінеў

У. М. Харашук

Ю. М. Харашук

ФУРМАН Файкель Хаймавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ФУРМАН Фраім Моўшавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1943.

ФУРМАН Якаў Ізраілевіч, н. у 1913, маёр, загінуў 20.8.1944.

ФУРМАН Яўхім Макаравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ФУРМАНАЎ Ісак Саркавіч, н. у 1911, ст. лейтэнант, загінуў у ліпені 1942.

ХАДЗЬКО Ілья Сямёнавіч, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ХАЗАНОВІЧ Якаў Ізраілевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ХАЙТМАН Яўхім Уладзіміравіч, мал. лейтэнант, памёр ад ран 9.9.1943 у г. Росаш Варонежскай вобл.

ХАМКОЎ Іван Макаравіч, н. у 1914, рад., загінуў 20.11.1942 у Калмыкіі.

ХАМУТОЎСКІ Антон Васілевіч, рад., загінуў 3.3.1944 у г. Радзехаў Львоўскай вобл.

ХАНІНЕЎ Васіль Сяргеевіч, н. у 1916, палітрук, прапаў без вестак у 1941.

ХАРАМЕЦКІ Іосіф Сямёнавіч, н. у 1911, ст. сяржант, загінуў 16.4.1945 у Германіі.

ХАРАШУК Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ХАРАШУК Юрый Мікалаевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1944.

ХАРЛАНЧУК Лаўрэнцій Конанавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак 28.7.1941.

ХАРСЕКА Макар Анісімавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

ХАРСЕКА Трафім Ільіч, н. у 1922, рад., загінуў 13.2.1945 у Германіі.

ХАРЧАНКА Еўдакім Сямёнавіч, рад., прапаў без вестак 5.10.1944.

ХАЦКОЎ Пётр Кандрацьевіч, н. у 1911, ст. лейтэнант, камандзір роты, загінуў 26.5.1942 у Арлоўскай вобл.

ХВАЦІН Кірыла Рыгоравіч, рад., загінуў 20.7.1944 у г. Жабінка Брэсцкай вобл.

ХІТАНАЎ Георгій Аляксеевіч, н. у 1903, рад., загінуў 11.3.1944 у в. Баштанка Мікалаеўскай вобл.

ЦВАЙЦЕНБЕРГ Берка Хаімавіч, н. у 1886, рад., загінуў у ліпені у г. Орша Віцебскай вобл.

ЦЕЛЕШ Васіль Майсеевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЦЕЛЕШ Сцяпан Антонавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у красавіку 1945.

ЦЕЛЯПУН Захар Цімафеевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у ліпені 1944.

ЦЕЛЯПУН Мікалай Адамавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЦЕЛЯПУН Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1914, рад., загінуў 11.2.1945 у Польшчы.

ЦЕЛЯПУН Сяргей Яўсеевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

ЦЁМКІН Ізраіль Майсеевіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЦЁПЛЕНЬКІ Абрам Рувімавіч, н. у 1920, лейтэнант, прапаў без вестак у чэрвені 1943.

ЦІГЕЛЬМАН Рувім Майсеевіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

ЦІМОШЧАНКА Рыгор Фёдаравіч, рад., прапаў без вестак 19.2.1944.

ЦІРКЕВІЧ Уладзімір Пятровіч, н. у 1924, рад., загінуў 25.10.1944 у Літве.

ЦІХАНАЎ Васіль Васілевіч, н. у 1893, рад., памёр у палоне ў сакавіку 1943.

ЦІХАНАЎ Фёдар Аляксеевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ЦІХАНАЎ Яўсей Васілевіч, н. у 1901, рад., памёр ад ран 17.6.1944 у Ровенскай вобл.

ЦУКЕР Іван Якаўлевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЦУКРАЎ Ціт Сямёнавіч, н. у 1922, рад., загінуў 1.2.1944 у в. Бобрыкі Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

ЦЫМБАЛІСТ Мацвей Мікалаевіч, н. у 1898, рад., загінуў 12.5.1945 у Германіі.

ЦЫМБАЛІСТ Уладзімір Мацвеевіч, рад., загінуў 10.1.1943 у в. Луксі Цвярской вобл.

ЦЫПЯРЫН Ісак Рыгоравіч, н. у 1920, рад., загінуў 9.11.1942 у Растоўскай вобл.

ЦЭДЗІК Мікалай Кірылавіч, ст. сяржант, памёр ад ран 3.8.1944 у Львоўскай вобл.

ЦЭНЦЕР Міхаіл Міхайлавіч, старшына, загінуў 27.10.1943 у в. Улукі Магілёўскай вобл.

ЦЯПКОЎ Мікалай Пятровіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЦЯСЛЮК Іван Раманавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЧАЙКА Адам Дзям'янавіч, н. у 1925, рад., загінуў 4.8.1944 у Польшчы — .

ЧАЙКА Міхаіл Дзмітрыевіч, н. у 1906, сяржант, загінуў 30.4.1945 у Германіі.

ЧАПАЙКІН Сяргей Васілевіч, н. у 1922, рад., загінуў 14.2.1942 у Смаленскай вобл.

ЧАПАЙКІН Сяргей Іванавіч, н. у 1922, памёр ад ран 28.3.1942 у Цвярской вобл.

ЧАПЛІНСКІ Фраім Іосіфавіч, н. у 1894, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ЧАПУРНОЎ Фелікс Фёдаравіч, н. у 1926, рад., памёр ад ран 12.12.1944 у Латвіі.

ЧАРНЕЦКІ Валянцін Канстанцінавіч, н. у 1926, рад., загінуў 9.9.1944.

ЧАРНОЎ Раман Несцеравіч, старшына, прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЧАРНУШЭВІЧ Канстанцін Сідаравіч, н. у 1906, рад., загінуў 30.7.1944 у Польшчы.

ЧАРНЯК Якаў Нічыпаравіч, н. у 1903, рад., загінуў 11.2.1945 у Германіі.

ЧАРНЯКОЎ Савелій Пятровіч, н. у 1908, рад., загінуў 10.10.1943 у в. Гарочычы Калінкавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ЧАРЭНКА Леанід Фёдаравіч, сяржант, прапаў без вестак у снежні 1941 каля г. Масква.

ЧАРЭЎКА Андрэй Карпавіч, рад., прапаў без вестак 22.11.1942.

ЧУРКАНАЎ Павел Дзмітрыевіч, н. у 1924, рад., загінуў 28.5.1943 у в. Прывольнае Ленінградскай вобл.

ЧУРКІН Іван Карпавіч, н. у 1914, рад., загінуў 10.10.1944 у Польшчы.

ЧУХМАН Леў Ашэравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

ЧЫЖЭЎСКІ Аляксандр Піліпавіч, рад., памёр ад ран 11.10.1944.

ЧЫЖЭЎСКІ Васіль Канстанцінавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЧЫРЛІН Сямён Рыгоравіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

ЧЫРЫЧ Дзмітрый Адамавіч, н. у 1924, курсант, загінуў 25.1.1945 у Латвіі.

ЧЫШЧЭНЯ Пётр Арцёмавіч, н. у 1915, рад., памёр ад ран 29.8.1941 у г. Цвер.

ЧЭРНІК Арон Майсеевіч, н. у 1909, ваентэхнік, прапаў без вестак у снежні 1941.

ЧЭРНІН Сямён Рыгоравіч, н. у 1917, мал. лейтэнант, памёр ад ран 9.1.1943 у в. Заплаўнае Сталінградскай вобл.

ЧЭЧЫК Няхама Манахавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ШАБАШОВІЧ Фёдар Ягоравіч, н. у 1900, рад., памёр ад ран 2.11.1944 у Літве.

ШАЙКЕВІЧ Ізраіль Нохімавіч, н. у 1915, сяржант, загінуў 22.8.1942 у Сталінградскай вобл.

ШАМЯКОЎ Іосіф Ільіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

ШАРАЙ Віктар Іосіфавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ШАЎЧЭНКА Мікалай Купрыянавіч, н. у 1918, ветурач дывізіі, прапаў без вестак у ліпені 1941.

ШАЎЧЭНКА Сцяпан Дзмітрыевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ШАФІРАЎ Канстанцін Якаўлевіч, рад., загінуў у 1943.

ШАФРАН Арон Белзавіч, н. у 1903, рад., загінуў 12.2.1943 у Белгародскай вобл.

ШАФРАН Хаім Майсеевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ШАХАЎ Павел Зосімавіч, н. у 1918, ст. сяржант, памёр ад ран у лютым 1945 у г. Адэса.

ШАХЛАН Арсень Антонавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ШАХЛАН Рыгор Антонавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ШАХЛАН Сцяпан Савіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ШАХТМАН Захар Яўхімавіч, н. у 1900, рад., загінуў 4.4.1942 у в. Копанка Харкаўскай вобл.

ШКАЛА Міхаіл Фёдаравіч, старшына, загінуў 26.1.1944 у Краснагвардзейскім р-не Ленінградскай вобл.

ШКЛЯР Іосіф Барысавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1943.

ШКЛЯР Навум Барысавіч, н. у 1922, ст. сяржант, загінуў у ліпені 1942 каля г. Курск.

ШЛЕЙФЕР Рафаіл Навумавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у снежні 1943.

ШНЕЙДЭР Рафаіл Ашэравіч, н. у 1921, сяржант, загінуў 31.10.1943 у в. Смешчава Цвярской вобл.

ШНІТМАН Самуіл Львовіч, н. у 1895, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ШОБА Аляксей Міхайлавіч, н. у 1920, яфрэйтар, загінуў 10.3.1944 у в. Федарыгіна Ленінградскай вобл.

ШПАК Пётр Сцяпанавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ШТУКАР Павел Паўлавіч, рад., загінуў у ліпені 1943.

ШТУКАР Юлій Дзмітрыевіч, рад., загінуў 15.7.1944 у г. Радзехаў Львоўскай вобл.

ШТЭЛЬМАН Альпер Лейбавіч, н. у 1895, рад., памёр ад ран 7.3.1945 у Польшчы.

ШУБА Мікалай Адамавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ШУБОЎСКІ Аляксандр Дзмітрыевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ШУЛЬГА Васіль Апанасавіч, рад., загінуў 21.8.1944 у Польшчы.

ШУЛЬГА Павел Іванавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ШУЛЬГА Сцяпан Цімафеевіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1945.

ШУЛЬМАН Арон Майсеевіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ШУЛЬМАН Барыс Хацкелевіч, н. у 1915, рад., памёр ад ран 7.12.1944 у Чэхаславакіі.

ШУЛЬМАН Леў Аронавіч, н. у 1908, маёр, памёр ад ран 25.10.1943.

ШУЛЬМАН Майсей Барысавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ШУЛЬМАН Самуіл Майсеевіч, н. у 1924, рад., загінуў у ліпені 1941.

ШУМАК Піліп Сямёнавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ШУМАК Раман Васілевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у красавіку 1943.

ШУМАК Сяргей Фёдаравіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1941.

ШУМАК Трафім Пракопавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ШУМАК Фёдар Давыдавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ШУМАК Фядос Яўхімавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ШУМЯКА Іван Антонавіч, н. у 1912, рад., загінуў 23.6.1944 у Выбаргскім р-не Ленінградскай вобл.

ШУРЫГІНА Раіса Германаўна, н. у 1905, ваенурач, загінула 11.4.1942 у в. Астралукі Смаленскай вобл.

ШУТМАН Анатоль Аронавіч, н. у 1902, рад., загінуў у жніўні 1941 у Ленінградскай вобл.

ШУТМАН Майсей Аронавіч, н. у 1910, ст. лейтэнант, памёр ад ран 22.6.1944 у Магілёўскай вобл.

ШЦІЛЬМАН Мотэль Аронавіч, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ШЧАРБАКОЎ Васіль Пятровіч, н. у 1923, рад., загінуў 28.2.1944 у в. Белы Бераг Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

ШЧАРБАКОЎ Міхаіл Мацвеевіч, н. у 1910, сяржант, загінуў 9.7.1944 у в. Дольск Валынскай вобл.

ШЧУРЫК Георгій Іванавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у жніўні 1942.

ШЧЫПАНОЎСКІ Мсціслаў Пятровіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ШЧЫПЕР Фёдар Яўхімавіч, н. у 1918, ст. сяржант, памёр ад ран 9.3.1945 у Сямілукскім р-не Варонежскай вобл.

ШЧЭБЕТ Рыгор Фёдаравіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ШЧЭРБІН Васіль Валяр'янавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ШЧЭРБІН Піліп Рыгоравіч, н. у 1910, рад., загінуў 25.4.1945 ва Усходняй Прусіі (г. Ладушкін Калінінградскай вобл.).

ШЧЭРБІН Сяргей Ціханавіч, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ШЫКЕРЫЧ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1912, рад., загінуў 30.10.1942 у в. Голубева Ленінградскай вобл.

ШЫЛКА Сямён Яўхімавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ШЫЛЬМАН Барыс Хацкелевіч, н. у 1915, рад., памёр ад ран 7.12.1944 у Чэхаславакіі.

ШЫШКОЎ Іван Арцёмавіч, н. у 1918, рад., загінуў 14.9.1943 у в. Азёрск Смаленскай вобл.

ШЭДАЎ Пётр Цімафеевіч, н. у 1909, рад., загінуў 30.4.1944.

ШЭЙКМАН Ізраіль Саламонавіч, н. у 1915, лейтэнант, прапаў без вестак у ліпені 1941.

В. Л. Шэўка

ШЭЙКМАН Мотэль Ніселевіч, н. у 1908, ст. палітрук, прапаў без вестак у жніўні 1941.

ШЭЙКМАН Рыгор Рыгоравіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ШЭЙМАН Ілья Гадавіч, н. у 1923, курсант ваенна-марскога вучылішча, загінуў 3.11.1941 у г. Ленінград.

ШЭЙНІН Самуіл Бенцыянавіч, н. у 1918, ст. лейтэнант, камандзір роты, загінуў 7.3.1943 у в. Мікіціна Смаленскай вобл.

ШЭЙНМАН Яўхім Восіпавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у маі 1942.

ШЭРМАН Самуіл Фраімавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ШЭЎКА Дзмітрый Якаўлевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ШЭЎКА Васіль Лявонавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак.

ШЭЎКА Пётр Аляксандравіч, сяржант, прапаў без вестак 3.2.1945.

ШЭХТМАН Айзік Гіршавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

ШЭХТМАН Захар Майсеевіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у лютым 1943.

ШЭХТМАН Майсей Рыгоравіч, н. у 1907, сяржант, прапаў без вестак у жніўні 1941.

ШЭХТМАН Мікалай Рыгоравіч, н. у 1918, мал. лейтэнант, загінуў 23.11.1941 у Цвярской вобл.

ШЭХТМАН Міхаіл Яўхімавіч, рад., прапаў без вестак у маі 1945.

ШЭХТМАН Саламон Навумавіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1943.

ШЭХТМАН Цодзік Хаймавіч, рад., загінуў у чэрвені 1941.

ШЭЦКА Адам Кузьміч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак 22.8.1941.

ШЭШКА Адам Сцяпанавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

ШЭШКА Антон Цімафеевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ШЭШКА Даніла Кірылавіч, н. у 1904, рад., загінуў у палоне ў сакавіку 1944.

ШЭШКА Самсон Георгіевіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ШЭШКА Юрый Юр'евіч, рад., загінуў 30.4.1944 у Валынскай вобл.

І. В. Яшчыкоўскі

ЭДЭЛЬШТЭЙН Арон Яўгенавіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ЭДЭЛЬШТЭЙН Леанід Львовіч, н. у 1918, мал. лейтэнант, загінуў 11.8.1942 у в. Градзякіна Цвярской вобл.

ЭПШТЭЙН Лазар Яўхімавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЮРКОЎ Раман Іванавіч, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ЮРКОЎ Сяргей Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЮРКОЎ Фёдар Іванавіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ЮРЧАНКА Васіль Іванавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ЮРЧАНКА Кузьма Іванавіч, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ЮРЧАНКА Сяргей Іванавіч, н. у 1912, рад., памёр ад ран 30.10.1942 у Старарускім р-не Ленінградскай вобл.

ЮХНЕВІЧ Гаўрыла Людвігавіч, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ЮШКЕВІЧ Зінаіда Віктараўна, н. у 1920, рад., памерла ад ран 4.9.1943 у Арменіі.

ЯЖЭЎСКІ Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у маі 1945.

ЯЖЭЎСКІ Канстанцін Рыгоравіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЯКАЎЛЕЎ Ізосім Георгіевіч, н. у 1907, сяржант, загінуў 4.3.1943.

ЯКУБОЎСКІ Сігізмунд Адамавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЯМПОЛЬСКІ Сямён Хаймавіч, н. у 1918, мал. лейтэнант, загінуў 3.10.1941 у Арлоўскай вобл.

ЯНДОЎСКІ Пётр Лукіч, н. у 1905, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у чэрвені 1944.

ЯНКОЎСКІ Васіль Пятровіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЯРАШ Пімен Васілевіч, рад., памёр ад ран 1.5.1943 у г. Уфа.

ЯСТРЭМСКІ Сава Мікалаевіч, н. у 1911, ст. сяржант, загінуў 11.9.1944 у Польшчы.

ЯСТРЭМСКІ Яўхім Паўлавіч, рад., загінуў у палоне 7.12.1941.

ЯЎХІМОВІЧ Ілья Вікенцьевіч, н. у 1903, рад., памёр ад ран 14.8.1944 у г. Пінск Брэсцкай вобл.

ЯЦУХНА Міхаіл Васілевіч, н. у 1915, рад., памёр ад ран у 1944 у г. Пінск Брэсцкай вобл.

ЯЦУХНА Міхаіл Піліпавіч, н. у 1915, сяржант, памёр ад ран 10.1.1945 у г. Выбарг Ленінградскай вобл.

ЯШЧЫКОЎСКІ Іван Васілевіч, прапаў без вестак.

АСАВЕЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АСАВЕЦ

БЫЧКОЎСКІ Аляксей Іосіфавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ВІНАКУРАЎ Іосіф Самуілавіч, н. у 1917, лейтэнант, камандзір узвода, прапаў без вестак у 1941.

ГАНЧАРЭВІЧ Улас Паўлавіч, н. у 1906, рад., памёр ад ран у снежні 1943 у г. Астрахань.

ГЕРАСІМЕНКА Трафім Андрэевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у лютым 1945.

ДАРОШКА Міхаіл Іванавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДУБЕНЬ Арцём Сямёнавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ДУБЕНЬ Герасім Пятровіч, н. у 1906, рад., загінуў 22.10.1944.

КАВАЛЬЧУК Кірыла Міхайлавіч, н. у 1914, рад., загінуў 8.4.1945 у г. Кёнігсберг.

КАНАВАЛЬЧУК Арсень Захаравіч, н. у 1926, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАНАВАЛЬЧУК Лук'ян Іванавіч, н. у 1897, рад., загінуў у снежні 1944.

МАРЦІНОВІЧ Антон Іванавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

МАРЦІНОВІЧ Іван Дзмітрыевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1945.

МАРЦІНОВІЧ Іван Макаравіч, н. у 1918, рад., загінуў 21.3.1943.

МАРЦІНОВІЧ Іван Яфрэмавіч, н. у 1917, сяржант, загінуў у лютым 1945.

МАРЦІНОВІЧ Ілья Цярэнцьевіч, н. у 1893, рад., загінуў у красавіку 1943.

МАРЦІНОВІЧ Міхаіл Лазаравіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

МАРЦІНОВІЧ Міхаіл Маркавіч, н. у 1922, рад., загінуў у верасні 1944.

МАРЦІНОВІЧ Серафім Цярэнцьевіч, н. у 1903, рад., памёр ад ран 18.7.1944 у Польшчы.

МАРЦЫНКОЎСКІ Людвіг Канстанцінавіч, н. у 1901, рад., загінуў 10.9.1944 у Польшчы.

МАСЦІЧ Васіль Мікалаевіч, н. у 1926, рад., прапаў без вестак у 1944.

МІКСЮК Мікалай Васілевіч, н. у 1914, сяржант, прапаў без вестак у 1943.

МІХНЕВІЧ Іосіф Максімавіч, н. у 1902, рад., загінуў у палоне ў 1941 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

МУЛІЦА Нікіфар Нікіфаравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ПАШАК Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1916, мал. лейтэнант, загінуў 29.8.1942 пад Сталінградам.

Ф. А. Шаставец

ПАШАК Мікалай Віктаравіч, н. у 1925, мал. сяржант, загінуў 24.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

ПАШКОЎСКІ Мікалай Васілевіч, н. у 1921, рад., загінуў 28.3.1944 у в. Бечы Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ПІСКУН Радзівон Дзмітрыевіч, н. у 1905, рад., памёр ад ран 31.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

РЫЖАНКОЎ Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран 8.5.1942 у г. Алма-Ата.

СЕЛЬВІЧ Васіль Ісакавіч, н. у 1925, рад., загінуў 18.1.1945 у Польшчы.

СЕЛЬВІЧ Ісак Макаравіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

СУДЗІБАР Андрэй Іванавіч, н. у 1922, сяржант, прапаў без вестак у 1943.

СУДЗІБАР Ніканор Іосіфавіч, н. у 1909, рад., памёр ад ран 9.5.1945 у г. Берлін.

СУДЗІБАР Піліп Іванавіч, н. у 1896, рад., памёр ад ран 21.9.1944 у г. Выру, Эстонія.

ЦАЛКА Васіль Захаравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЦАЛКА Віктар Уладзіміравіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЦАЛКА Яўхім Міхеевіч, н. у 1925, рад., загінуў у 1943 у г. Уладзіміраўск Ровенскай вобл.

ЧЫРЫЧ Назар Пятровіч, н. у 1894, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

ШАСТАВЕЦ Сцяпан Адамавіч, н. у 1896, рад., загінуў 24.10.1944 у Латвіі.

ШАСТАВЕЦ Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1919, рад., загінуў 7.2.1942 у Маскоўскай вобл.

ШАСТАВЕЦ Фёдар Адамавіч, н. у 1901, афіцэр (званне не ўстаноўлена), загінуў у 1945 у Германіі.

ЯРАЦ Ілья Сідаравіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЯРАЦ Клім Сяргеевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ВЁСКА АСАВЕЦКАЯ БУДА

БРАТКОЎСКІ Леанід Майсеевіч, н. у 1926, рад., загінуў 25.6.1944 у в. Пятровічы Светлагорскага р-на Гомельскай вобл.

БРАТКОЎСКІ Майсей Мацвеевіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1944.

БРАТКОЎСКІ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1913, рад., загінуў у палоне 27.6.1942.

БРАТКОЎСКІ Пётр Іванавіч, н. у 1910, працаваў старшынёй мясцовага калгаса, рад., загінуў 25.8.1943 у в. Маросаўка Смаленскай вобл.

БЯЛЯЦКІ Франц Пятровіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1943.

БЯЛЯЦКІ Эдуард Пятровіч, н. у 1923, рад., загінуў 28.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ГУЗОЎСКІ Іван Андрэевіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ГУРНОВІЧ Мацвей Герасімавіч, н. у 1919, рад., загінуў у 1942.

ЗДАНЕВІЧ Аляксей Ігнатавіч, н. у 1913, рад., загінуў у красавіку 1944.

ЗДАНЕВІЧ Мікалай Ігнатавіч, н. у 1914, лейтэнант, прапаў без вестак.

СТАНКЕВІЧ Міхаіл Данілавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЧАЙКОЎСКІ Віктар Аляксандравіч, н. у 1918, сяржант, загінуў 6.3.1943 у г. Ленінград.

ЧУБАЦЮК Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЧУБАЦЮК Ілья Дзям'янавіч, н. у 1918, мал. сяржант, памёр ад ран 24.5.1945 у Польшчы.

ВЁСКА ГІНЕВІЧАЎ ГРУД

БЕЛАШЫЦКІ Васіль Дзмітрыевіч, н. у 1907, рад., загінуў у 1941.

БЕЛАШЫЦКІ Іван Рыгоравіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

БЕЛАШЫЦКІ Мікалай Данілавіч, н. у 1896, рад., загінуў у верасні 1944.

БЫЧКОЎСКІ Іван Макаравіч, н. у 1903, рад., загінуў 25.7.1944 у Брэсцкай вобл.

ВЯРАКСА Павел Міхайлавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

ДАНІЛОЎСКІ Пётр Мікалаевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАНАПАЦКІ Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1910, рад., загінуў у красавіку 1944.

КРАСНАСЕЛЬСКІ Леанід Іванавіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у 1942.

КРАСНАСЕЛЬСКІ Сцяпан Іванавіч, н. у 1919, рад., загінуў 10.10.1941.

КРАШАНОЎСКІ Мікалай Феафанавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1941.

МАРЦІНОВІЧ Якаў Пятровіч, н. у 1896, рад., загінуў у верасні 1944.

ПАШАК Іван Андрэевіч, н. у 1911, рад., загінуў у снежні 1941.

РУБЛЕЎСКІ Сямён Іванавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1941.

СКАРЖЫНСКІ Віктар Анікеевіч, н. у 1925, рад., загінуў 24.7.1944 у Польшчы.

ХАДАКОЎСКІ Павел Васілевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

ЧУБАЦЮК Васіль Якаўлевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЧУБАЦЮК Кірыла Нічыпаравіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

ЧЫРЫЧ Іосіф Ільіч, н. у 1901, рад., загінуў у 1944.

ВЁСКА ГЛІНІЦА

ВАСКЕВІЧ Аксенцій Сцяпанавіч, н. у 1913, рад., памёр ад ран 16.7.1944 у в. Мольніца Брэсцкай вобл.

ВАСКЕВІЧ Андрэй Прохаравіч, н. у 1902, працаваў старшынёй Глініцкага сельсавета, рад., прапаў без вестак у студзені 1945.

ВАСКЕВІЧ Васіль Дзянісавіч, н. у 1911, яфрэйтар, загінуў 16.4.1945 у Германіі.

ВАСКЕВІЧ Васіль Паўлавіч, н. у 1920, працаваў брыгадзірам калгаса, рад., загінуў у 1941 у г. Брэст.

ВАСКЕВІЧ Васіль Паўлавіч, н. у 1923, рад., памёр ад ран 22.3.1944 у с. Пяскі Ровенскай вобл.

ВАСКЕВІЧ Дзмітрый Міхайлавіч, н. у 1913, працаваў у Петрыкаўскім райваенкамаце, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ВАСКЕВІЧ Іван Мікалаевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ВАСКЕВІЧ Іван Сцяпанавіч, н. у 1913, рад., памёр ад ран 17.7.1944 у в. Навасёлкі (Крэмна) Петрыкаўкага р-на Гомельскай вобл.

ВАСКЕВІЧ Іван Сямёнавіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1941 у Маскоўскай вобл.

ВАСКЕВІЧ Мікіта Андрэевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВАСКЕВІЧ Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВАСКЕВІЧ Міхей Максімавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1941.

ВАСКЕВІЧ Нікіфар Андрэевіч, н. у 1919, афіцэр (званне не ўстаноўлена), загінуў у 1941 у Смаленскай вобл.

ВАСКЕВІЧ Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВАСКЕВІЧ Фама Адамавіч, н. у 1902, працаваў брыгадзірам калгаса, рад., прапаў без вестак у 1942.

ВЫСОЦКІ Іван Васілевіч, н. у 1907, працаваў брыгадзірам калгаса, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ВЫСОЦКІ Майсей Барысавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1943.

ВЫСОЦКІ Піліп Барысавіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у 1942.

ДАШКЕВІЧ Антон Міхайлавіч, н. у 1904, рад., загінуў у 1941.

ЖАДЗЬКО Міхаіл Піліпавіч, н. у 1895, рад., загінуў 24.4.1945 у г. Брэслаў, Польшча.

ЗДАНЕВІЧ Мікалай Іосіфавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЗДАНЕВІЧ Нікіфар Ісакавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

КРАЎЧАНКА Мікалай Мікалаевіч, н. у 1906, рад., загінуў у 1944 у г. Львоў.

А. І. Трухановіч

ЛІПНІЦКІ Васіль Аляксеевіч, н. у 1917, рад., загінуў 11.10.1944 у г. Варшава, Польшча.

МАРЦІНОВІЧ Барыс Андрэевіч, н. у 1902, рад., загінуў 29.6.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

МАРЦІНОВІЧ Сцяпан Андрэевіч, н. у 1922, рад., загінуў 16.1.1944 у в. Страковічы Светлагорскага р-на Гомельскай вобл.

МАРЦІНОВІЧ Сцяпан Паўлавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

МАРЦІНОВІЧ Сцяпан Сяргеевіч, н. у 1906, сяржант, прапаў без вестак у маі 1944.

МАСКАЛЕНКА Гаўрыла Якімавіч, н. у 1907, рад., загінуў 26.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

МАСКАЛЕНКА Пётр Якімавіч, н. у 1901, рад., загінуў 15.3.1945 у с. Таргаўшчызна Ровенскай вобл.

МАСЦІЧ Фёдар Архіпавіч, н. у 1919, мал. лейтэнант, загінуў 19.2.1945 у г. Зволене, Чэхаславакія.

ПІСКУН Фама Андрэевіч, н. у 1916, рад., загінуў у палоне ў 1941.

РАДАЎНЯ Васіль Пятровіч, н. у 1927, рад., прапаў без вестак у лютым 1945.

РАДАЎНЯ Кузьма Міхайлавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

РАДАЎНЯ Піліп Піліпавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак.

РУБЛЕЎСКІ Ілья Сцяпанавіч, н. у 1901, рад., загінуў 13.3.1944 у Ровенскай вобл.

РУБЛЕЎСКІ Міхаіл Патапавіч, н. у 1907, працаваў загадчыкам хаты-чытальні, рад., прапаў без вестак у 1944.

РУБЛЕЎСКІ Павел Патапавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1941.

СУДЗІБАР Давыд Антонавіч, н. у 1915, працаваў у г. Мінск, рад., прапаў без вестак у 1943.

ТРУХАНОВІЧ Андрэй Іванавіч, н. у 1912, працаваў дырэктарам школы ў Шаставічах, капітан, камандзір эскадрыллі, загінуў з экіпажам самалёта ў 1943 у Адэскай вобл.

ТУРЧЫН Адам Фёдаравіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЧЫРЫЧ Верамей Сямёнавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЧЫРЫЧ Макар Рыгоравіч, н. у 1921, рад., загінуў 29.6.1941 у в. Лоша Мінскай вобл.

ЧЫРЫЧ Рыгор Андрэевіч, н. у 1909, рад., загінуў 3.2.1945 у Польшчы.

ЧЫРЫЧ Фама Фаміч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у жніўні 1944.

ВЁСКА ГЛІНІЦКІ ПАСЁЛАК

ВАСКЕВІЧ Мікіта Раманавіч, н. у 1895, рад., загінуў у 1944 у г. Крамянец Цярнопальскай вобл.

ВЫСОЦКІ Сямён Іванавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ВЫСОЦКІ Фама Маркавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1941.

НЕБАРАК Герасім Лявонавіч, н. у 1900, рад., загінуў у 1945 у г. Кёнігсберг.

НЕБАРАК Іван Герасімавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1944.

НЕБАРАК Міхаіл Герасімавіч, н. у 1921, рад., загінуў 10.5.1945 у г. Прага, Чэхаславакія.

РУБЛЕЎСКІ Піліп Ільіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

ЦАЛКА Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЧЫРЫЧ Ісак Мінавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак.

ШАЎЛОЦКІ Трафім Іванавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак.

ВЁСКА ЗІМАВАЯ БУДА

АБРАМЧУК Пракоп Яфрэмавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ВАСКЕВІЧ Іван Сцяпанавіч, н. у 1907, рад., памёр ад ран 17.7.1944 у в. Крэмна Брэсцкай вобл.

ГАНУСЕВІЧ Іван Еўдакімавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

КАШЭВІЧ Адам Людвігавіч, н. у 1924, рад., загінуў у снежні 1944.

КАШЭВІЧ Арсень Пятровіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАШЭВІЧ Віктар Лявонавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАШЭВІЧ Дзмітрый Сяргеевіч, н. у 1902, рад., загінуў у снежні 1944.

КАШЭВІЧ Іван Іванавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

КАШЭВІЧ Іван Юльянавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

КАШЭВІЧ Лявон Аляксандравіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

КАШЭВІЧ Лявон Аляксеевіч, н. у 1920, рад., загінуў у палоне 24.1.1942.

КАШЭВІЧ Міхаіл Васілевіч, н. у 1907, рад., загінуў у снежні 1944.

КАШЭВІЧ Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1900, рад., загінуў 8.7.1944 у в. Міровічы Валынскай вобл.

КАШЭВІЧ Пётр Аляксеевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАШЭВІЧ Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАШЭВІЧ Сяргей Васілевіч, н. у 1896, рад., загінуў у 1944.

КАШЭВІЧ Сяргей Пятровіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАШЭВІЧ Уладзімір Пятровіч, н. у 1921, працаваў бухгалтарам калгаса, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАШЭВІЧ Юльян Уладзіміравіч, н. у 1907, рад., загінуў у лютым 1945.

КАШЭВІЧ Якаў Ульянавіч, н. у 1915, сяржант, загінуў 1.2.1945 у Польшчы.

МАСЦІЧ Раман Аляксеевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПІНЧУК Антон Раманавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПУДЗЕНКАЎ Васіль Піліпавіч, н. у 1917, рад., загінуў 27.3.1944 у в. Смоліца Магілёўскай вобл.

РЭВУТ Адам Васілевіч, н. у 1926, рад., загінуў 10.9.1944 у Літве.

РЭВУТ Дзмітрый Мацвеевіч, н. у 1905, яфрэйтар, прапаў без вестак у верасні 1944.

РЭВУТ Канстанцін Лявонавіч, н. у 1910, рад., загінуў 8.7.1944 у с. Міровічы Валынскай вобл.

РЭВУТ Мікалай Іосіфавіч, н. у 1923, прапаў без вестак у 1945.

РЭВУТ Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1902, рад., загінуў у 1944.

РЭВУТ Пётр Лявонавіч, н. у 1901, рад., загінуў 1.5.1945 у г. Шылдаў, Германія.

РЭВУТ Сяргей Васілевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

РЭВУТ Сяргей Пятровіч, н. у 1910, рад., памёр ад ран 8.2.1945 у Германіі.

РЭВУТ Якаў Рыгоравіч, н. у 1906, рад., загінуў у палоне ў 1941.

ХМЯЛЕЎСКІ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1905, рад., загінуў у палоне 28.1.1943 у Германіі.

ХМЯЛЕЎСКІ Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ХМЯЛЕЎСКІ Васіль Уладзіміравіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

ХМЯЛЕЎСКІ Юльян Уладзіміравіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак.

ЮНІЦКІ Арсень Пятровіч, н. у 1915, рад., загінуў у 1944.

ЯШЧЫКОЎСКІ Панфіл Іванавіч, н. у 1905, капітан, прапаў без вестак.

ЯШЧЫКОЎСКІ Сцяпан Іванавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ВЁСКА КАМЕНЬ

АНІКЕЙЧЫК Дзмітрый Кірэевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВАСКЕВІЧ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1903, рад., загінуў у 1942.

ГАРАК Піліп Аляксандравіч, н. у 1910,

А. С. Астрэйка

А. П. Кашаед

Б. А. Крупа

І. Р. Рэвуцкі

рад., загінуў 2.2.1945 у г. Познань, Польшча.

ДУБЕНЬ Міхаіл Іосіфавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЖУРАЎСКІ Нікіфар Адамавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1943.

КРУПА Юльян Якаўлевіч, н. у 1912, рад., памёр ад ран 17.7.1944 у с. Залессе Львоўскай вобл.

МІКСЮК Андрэй Мікалаевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ШНЧУК Антон Раманавіч, н. у 1912, рад., загінуў у 1941.

ШНЧУК Марк Раманавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1944.

ФАЛІНСКІ Пётр Людвігавіч, н. у 1919, рад., загінуў у 1941.

ШАСТАВЕЦ Васіль Іванавіч, н. у 1910, рад., загінуў 29.9.1942.

ШАСТАВЕЦ Радзівон Адамавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1941.

ШАСТАВЕЦ Сцяпан Адамавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШАСТАВЕЦ Фёдар Адамавіч, н. у 1903, сяржант, загінуў 15.8.1942 у в. Бургава Смаленскай вобл.

ВЁСКА КРУШНІКІ

АСТРЭЙКА Анастасія Сцяпанаўна, н. у 1923, працавала медсястрой, сяржант, санінструктар, прапала без вестак у 1942.

АСТРЭЙКА Сцяпан Іванавіч, н. у 1904, рад., загінуў у 1942.

ЖУРАЎСКІ Мацвей Міхайлавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

ЗДАНЕВІЧ Уладзімір Адамавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАШАЕД Аляксандр Пятровіч, н. у 1920, рад., загінуў 30.7.1944 у пас. Апсара Нарвскага р-на, Эстонія.

КАШАЕД Аляксандр Уладзіміравіч, н. у 1921, сяржант, прапаў без вестак у снежні 1941.

КАШАЕД Антон Пятровіч, н. у 1915, рад., загінуў 22.2.1943.

КАШАЕД Іван Тодаравіч, н. у 1924, рад., памёр ад ран 1.10.1944 у Люблінскім ваяводстве, Польшча.

КАШАЕД Мікалай Баляслававіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

КАШЭВІЧ Станіслаў Людвігавіч, н. у 1911, сяржант, прапаў без вестак у снежні 1944.

КРУПА Адам Аляксандравіч, н. у 1918, рад., загінуў у 1943.

КРУПА Браніслаў Антонавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

КРУПА Мікалай Фёдаравіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КРУПА Міхаіл Аляксандравіч, н. у 1907, рад., загінуў 22.3.1944 у в. Буда Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

КРУПА Павел Фёдаравіч, н. у 1918, рад., загінуў 24.2.1942 у Ленінградскай вобл.

КРУПА Пётр Ульянавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КРУПА Эдуард Казіміравіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

ЛАЗІЦКІ Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1924, рад., загінуў у 1945 у Германіі.

ЛАЗІЦКІ Пётр Якаўлевіч, н. у 1926, рад., памёр ад ран 30.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ЛАПТАК Андрэй Паўлавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

РУДНІК Канстанцін Гаўрылавіч, н. у 1914, рад., памёр ад ран 15.3.1944.

РЭВУЦКІ Іван Рыгоравіч, н. у 1917, сяржант, прапаў без вестак у 1942.

ФАЛІНСКІ Міхаіл Адамавіч, н. у 1913, рад., загінуў у 1944.

ФІЦНЕР Іосіф Адамавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЮНІЦКІ Альбін Іванавіч, н. у 1917, ст. сяржант, прапаў без вестак у верасні 1944.

ЮНІЦКІ Аляксей Іванавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЮНІЦКІ Барыс Ульянавіч, н. у 1918, рад., загінуў 12.10.1944 у Латвіі.

ЮНІЦКІ Казімір Мікалаевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

М. І. Юніцкі

І. М. Галіцкі

А. Л. Жураўскі

І. В. Ліпскі

ЮНІЦКІ Міхаіл Іосіфавіч, н. у 1918, рад., памёр у палоне 4.12.1941.

ЮНІЦКІ Пётр Іосіфавіч, н. у 1907, рад., загінуў 2.12.1944 у в. Жукаўка Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

ЮНІЦКІ Уладзімір Людвігавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у лютым 1945.

ВЁСКА КРЫНІЧНАЯ ГРАДА

БАГІНСКІ Іван Іосіфавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

БЕРДНІК Адам Якубавіч, н. у 1921, рад., памёр ад ран у жніўні 1944 у в. Буйнавічы Лельчыцкага р-на Гомельскай вобл.

КАШЭВІЧ Вінцэнт Уладзіміравіч, н. у 1923, рад., памёр ад ран 29.4.1942 у с. Масур Смаленскай вобл.

МАКАРЧУК Уладзімір Васілевіч, н. у 1919, рад., памёр ад ран 5.12.1943 у Хойніцкім р-не Гомельскай вобл.

МАЛКА Філімон Міхайлавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

МАСЛАЎ Віктар Аляксандравіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПІНЧУК Багдан Францавіч, н. у 1915, рад., загінуў у палоне 2.12.1942.

ПІСКУН Антон Мікалаевіч, н. у 1918, афіцэр (званне не ўстаноўлена), лётчык, загінуў у 1941 пры абароне Масквы.

ВЁСКА ЛЕТАВІШЧЫ

АНІКЕЙЧЫК Іларыён Якаўлевіч, н. у 1926, рад., прапаў без вестак.

БЫЧКОЎСКІ Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

КОЗЕЛ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1925, сяржант, памёр ад ран у 1945 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

МАРЦІНОВІЧ Венядзікт Лявонавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак.

ЮНІЦКІ Вінцэнт Уладзіміравіч, н. у 1907, падпалкоўнік, начальнік штаба дывізіі, загінуў 13.3.1945 у г. Будапешт, Венгрыя.

ВЁСКА ПЕРАДРЭЙКА

БЫЧКОЎСКІ Арсень Дзям'янавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у лютым 1945.

БЫЧКОЎСКІ Павел Паўлавіч, н. у 1920, рад., загінуў у 1942 каля г. Сталінград.

ГАЛІЦКІ Васіль Станіслававіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у жніўні 1944.

ГАЛІЦКІ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ГАЛІЦКІ Іосіф Мацвеевіч, н. у 1897, рад., загінуў у 1944.

ГАРГУН Аркадзь Сцяпанавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941 у Брэсцкай вобл.

ГАРГУН Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1900, рад., загінуў у палоне ў 1943 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ЖУРАЎСКІ Аляксей Лук'янавіч, н. у 1921, сяржант, прапаў без вестак 16.3.1944.

ЖУРАЎСКІ Іван Філарэтавіч, н. у 1919, матрос, прапаў без вестак у 1943.

КАЗАКОЎСКІ Дзмітрый Уладзіміравіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1942.

КОРЖ Андрэй Міхайлавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

ЛІПСКІ Іосіф Васілевіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПІСКУН Міхаіл Аляксандравіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1943.

СЛАВІНСКІ Васіль Паўлавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

СЛАВІНСКІ Васіль Якаўлевіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1942.

СЛАВІНСКІ Міхаіл Паўлавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

ШЛЯГА Дзмітрый Мяфодзьевіч, н. у 1901, рад., загінуў 5.7.1943 у г. Абаянь Курскай вобл.

ШЛЯГА Мікалай Аляксеевіч, н. у 1912, рад., загінуў 9.10.1944 у Літве.

Д. М. Шляга

ШЛЯГА Мяфодзій Герасімавіч, н. у 1926, рад., загінуў 6.4.1945 ва Усходняй Прусіі.

ШЛЯГА Рыгор Герасімавіч, н. у 1923, лейтэнант, загінуў 15.2.1942 у в. Віжнае Смаленскай вобл.

ЯШЧЫКОЎСКІ Іван Станіслававіч, н. у 1916, афіцэр (званне не ўстаноўлена), загінуў у 1942.

ВЁСКА СКАЛОДЗІН

ВАСКЕВІЧ Васіль Паўлавіч, н. у 1915, рад., памёр у палоне ў 1943 у г. Віцебск.

ЗАЯЦ Адам Рыгоравіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

КАРАСЬ Мяфодзій Міхайлавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1944.

КАРАСЬ Якім Міхайлавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1942.

РУБЛЕЎСКІ Пётр Захаравіч, н. у 1924, рад., загінуў у кастрычніку 1944 ва Усходняй Прусіі.

СУГАК Іван Міхайлавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

СЯЎРУК Ісак Дзмітрыевіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЦАЛКА Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЦАЛКА Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЦАЛКА Антон Людвігавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЦАЛКА Антон Рыгоравіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЦАЛКА Апанас Іванавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЦАЛКА Браніслаў Сцяпанавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ЦАЛКА Васіль Стасавіч, н. у 1910, рад., загінуў 9.2.1944 у в. Гарадзішча Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

ЦАЛКА Васіль Якаўлевіч, н. у 1918, рад., памёр ад ран 19.6.1943 у в. Шчапкоўскае Маскоўскай вобл.

ЦАЛКА Вікенцій Іосіфавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЦАЛКА Віктар Андрэевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЦАЛКА Віктар Сцяпанавіч, н. у 1905, рад., загінуў 11.12.1942 на ст. Сураўкіна Сталінградскай вобл.

ЦАЛКА Віктар Уладзіміравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ЦАЛКА Іосіф Сцяпанавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак.

З успамінаў дачкі загінуўшага — жыхаркі в. Скалодзін К. І. Цалка

Лінія фронту ў ліпені 1941 г. праходзіла ўздоўж Прыпяці. Бацька Іосіф Сцяпанавіч Цалка быў мабілізаваны. Часць, у якой ён служыў, займала абарону непадалёку ад нашай вёскі.

Маці разам з другімі жанчынамі пайшла наведаць аднавяскоўцаў. Знайшла бацьку за кулямётам у акопе. Фашысты былі недалёка, байцы рыхтаваліся да бою. Настрой іх быў добры. Камандзір дазволіў спатканне на 20—30 хвілін.

Бацька, развітваючыся, перадаў маці некалькі кавалачкаў цукру для дзяцей. Нам на ўсё жыццё запомніўся смак яго апошняга гасцінца. Бацька не вярнуўся з вайны. А цяжкасцей у жыцці яго траіх сірат было многа...

ЦАЛКА Канстанцін Віктаравіч, н. у 1927, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЦАЛКА Людвіг Іосіфавіч, н. у 1924, рад., загінуў 22.3.1944 у г. Луцк.

ЦАЛКА Мікалай Іванавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ЦАЛКА Мікалай Пятровіч, н. у 1915, мал. сяржант, прапаў без вестак у 1941.

ЦАЛКА Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1920, рад., загінуў 26.10.1944 ва Усходняй Прусіі.

ЦАЛКА Мікалай Якубавіч, н. у 1913, рад., загінуў 24.9.1944 у г. Цэсіс, Латвія.

ЦАЛКА Пётр Аляксандравіч, н. у 1920, рад., памёр у палоне ў 1943.

ЦАЛКА Пётр Іосіфавіч, н. у 1922, рад., загінуў 17.7.1944 у в. Дубнаны Каўнаскага р-на, Літва.

ЦАЛКА Рыгор Якаўлевіч, н. у 1922, мал. сяржант, памёр ад ран у 1945 у Польшчы.

ЦАЛКА Сцяпан Андрэевіч, н. у 1926, рад., загінуў 15.10.1944 у Польшчы.

ЦАЛКА Сцяпан Людвігавіч, н. у 1926, рад., прапаў без вестак 5.10.1944.

ЦАЛКА Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1898, рад., загінуў 26.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

ЦАЛКА Фёдар Мікалаевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

Л. І. Цалка

К. Ф. Галеня

А. М. Жураўскі

ШЛЯГА Юлій Карлавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак.

ЯСТРЭМСКІ Павел Іванавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак.

ЯСТРЭМСКІ Павел Фёдаравіч, н. у 1905, рад., загінуў 7.8.1944 у г. Астралэнка, Польшча.

ВЁСКА СПРЫМАЧОЎ (цяпер не існуе)

КОРЖ Андрэй Аляксеевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КРУПА Пётр Юльянавіч, н. у 1908, рад., загінуў у палоне ў 1942.

МАЗУРКЕВІЧ Адам Пятровіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941.

МАЗУРКЕВІЧ Арсень Аляксандравіч, н. у 1922, рад., загінуў 17.2.1942 у в. Уташкіна Ленінградскай вобл.

МАЗУРКЕВІЧ Павел Пятровіч, н. у 1926, рад., загінуў 18.1.1944 у в. Скрыгалаў Мазырскага р-на.

ПАДЗІЛА Карней Антонавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

СУРЖЫЦКІ Іосіф Антонавіч, н. у 1913, рад., памёр ад ран 17.1.1945 у Польшчы.

СУРЖЫЦКІ Юзаф Іосіфавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак.

ЧЫРЫЧ Аляксандр Дзмітрыевіч, н. у 1900, рад., загінуў у сакавіку 1944.

ЮНІЦКІ Арсень Пятровіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЮНІЦКІ Іван Пятровіч, н. у 1912, капітан, нач. пагранзаставы, загінуў у чэрвені 1941.

ВЁСКА ТУРБІНКА

ГАЛЕНЯ Аляксей Васілевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ГАЛЕНЯ Васіль Якубавіч, н. у 1902, сяржант, загінуў у жніўні 1944.

ГАЛЕНЯ Канстанцін Фаміч, н. у 1914, лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

ГАЛЕНЯ Марк Якубавіч, н. у 1917, маёр, камандзір батальёна, памёр ад ран 20.9.1944 у Латвіі.

І. В. Жураўскі

П. І. Жураўскі

ГАЛЕНЯ Міхаіл Якубавіч, н. у 1911, сяржант, памёр ад ран 27.2.1945 у Зялёнагурскім ваяводстве, Польшча.

ГАЛЕНЯ Нікадзім Іванавіч, н. у 1926, рад., загінуў 8.10.1944 у Польшчы.

ГАЛІЦКІ Віктар Аляксеевіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1941.

ГАЛІЦКІ Міхаіл Макаравіч, н. у 1915, рад., загінуў у маі 1945 у Германіі.

ЖУРАЎСКІ Андрэй Іванавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ЖУРАЎСКІ Іван Віктаравіч, н. у 1920, сяржант, загінуў 24.1.1945 у Польшчы.

ЖУРАЎСКІ Іосіф Цімафеевіч, н. у 1913, сяржант, прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЖУРАЎСКІ Міхаіл Іосіфавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ЖУРАЎСКІ Павел Іванавіч, н. у 1904, сяржант, загінуў у 1941.

ЖУРАЎСКІ Рыгор Віктаравіч, н. у 1926, рад., загінуў 20.10.1944 у Польшчы.

ЖУРАЎСКІ Сяргей Іосіфавіч, н. у 1913, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

КАШАЕД Мікалай Паўлавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

РОПАТ Сяргей Іванавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

СЕЛЬВІЧ Мікалай Пятровіч, н. у 1900, рад., загінуў 30.4.1944 у с. Турчаны Валынскай вобл.

ЯШЧЫКОЎСКІ Іван Васілевіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1943.

БАРБАРОЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАРБАРОЎ

АСТАПЕНКА Міхаіл Васілевіч, н. у 1914, рад., загінуў 28.4.1942 у в. Рэдцы Ленінградскай вобл.

АСТАПЕНКА Фёдар Макаравіч, н. у 1914, рад., загінуў у 1942 на Ленінградскім фронце.

БАДАЛЕЙ Павел Сцяпанавіч, н. у 1915, рад., загінуў 24.10.1944 у Латвіі.

БЫЧКОЎСКІ Максім Арсеньевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

БЯЛЬКО Аляксей Арцёмавіч, н. у 1916, рад., загінуў 14.1.1945 у Польшчы.

БЯЛЬКО Васіль Арцёмавіч, н. у 1919, рад., загінуў у красавіку 1944.

Помнік на брацкай магіле воінаў і партызан у в. Барбароў

М. В. Астапенка

Ф. М. Астапенка

БЯЛЬКО Дзяніс Нікіфаравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

БЯЛЬКО Іван Арцёмавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак.

БЯЛЬКО Іван Паўлавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у красавіку 1945.

БЯЛЬКО Іван Трафімавіч, н. у 1908, рад., загінуў у 1943.

БЯЛЬКО Сяргей Паўлавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у красавіку 1945.

ВАРАБЕЙ Васіль Аляксеевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак.

ВАРАБЕЙ Мікалай Майсеевіч, н. у 1905, рад., загінуў 30.3.1944.

ВАСЬКО Адам Астапавіч, н. у 1916, сяржант, загінуў 2.7.1944 у Жыткавіцкім р-не Гомельскай вобл.

ВАСЬКО Андрэй Астапавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ВАСЬКО Васіль Парфіравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у лютым 1945 у Германіі.

ВАСЬКО Васіль Якаўлевіч, н. у 1902, рад., загінуў у 1943 каля г. Арол.

ВАСЬКО Іван Якаўлевіч, н. у 1914, рад., загінуў 15.7.1944 у Валынскай вобл.

ВАСЬКО Клім Рыгоравіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ВАСЬКО Мікалай Андрэевіч, н. у 1922, рад., загінуў у студзені 1944 каля г. Калінкавічы Гомельскай вобл.

ВАСЬКО Мікалай Яфрэмавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ВАСЬКО Павел Іларыёнавіч, н. у 1920, ст. сяржант, памёр ад ран 21.1.1945 у г. Смаленск.

ВАСЬКО Піліп Рыгоравіч, н. у 1902, працаваў брыгадзірам мясцовага калгаса, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1942.

ВАСЬКО Сяргей Герасімавіч, н. у 1916, рад., загінуў 30.1.1943 у с. Лапуціна Смаленскай вобл.

ВАСЬКО Уладзімір Фёдаравіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ВАСЬКО Фёдар Якаўлевіч, н. у 1893, рад., памёр ад ран 2.12.1943 у г. Палтава.

І. П. Бялько

І. Т. Бялько

С. Г. Васько

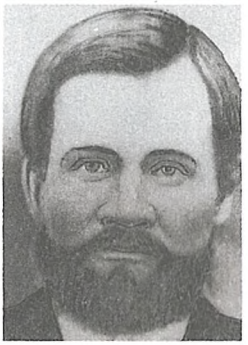

Ф. Я. Васько

А. А. Васько

К. Р. Васько

А. І. Жур

П. А. Жур

ВАСЬКО Якаў Мікалаевіч, н. у 1910, рад., загінуў у кастрычніку 1941.

ВАСЬКО Якаў Яфрэмавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ДЗІВІНСКІ Міхаіл Карнеевіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ДУБОВІК Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1897, рад., загінуў 22.6.1942.

ЖУР Амброзій Іларыёнавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак.

ЖУР Пётр Аляксеевіч, н. у 1912, рад., загінуў у красавіку 1945.

КАЛЕСНІКАЎ Мікалай Прохаравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАНДРАЦЕНКА Мікалай Мікалаевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАНДРАЦЕНКА Уладзімір Дзмітрыевіч, н. у 1904, рад., загінуў 30.6.1944 у Ленінградскай вобл.

КАРАБІНОВІЧ Аляксей Іосіфавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

КАРАБІНОВІЧ Васіль Пятровіч, н. у 1923, рад., загінуў 7.3.1942.

КАРАБІНОВІЧ Іван Сідаравіч, н. у 1911, рад., загінуў 10.3.1945 у Польшчы.

КАРАБІНОВІЧ Павел Апанасавіч, н. у 1923, сяржант, загінуў 5.10.1942 у г. Сталінград.

КНІЖОНАК Герасім Паўлавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КНІЖОНАК Іван Васілевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

КРАЎЧАНКА Мікалай Пятровіч, н. у 1910, рад., загінуў 3.2.1944 у г. Грыгораўка Запарожскай вобл.

КРУС Віктар Гаўрылавіч, н. у 1926, рад., памёр ад ран 30.3.1945 у Венгрыі.

КРУС Гаўрыла Канстанцінавіч, н. у 1903, старшына, загінуў пры бамбёжцы ваеннага завода ў 1944 у г. Мінск.

ЛАГУН Антон Несцеравіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛАГУН Пётр Несцеравіч, н. у 1920, працаваў настаўнікам, афіцэр (званне не ўстаноўлена), загінуў 7.7.1943.

ЛЕЎЧАНКА Рыгор Нікіфаравіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

МАЖЭЙКА Фёдар Якаўлевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у лютым 1945.

МАЙСЕЕНКА Іван Дзмітрыевіч, н. у 1921, рад., памёр у палоне 11.7.1943.

МАЙСЕЕНКА Мікалай Фёдаравіч, н. у 1924, рад., загінуў у лютым 1945.

МАКАРЭВІЧ Аляксандр Фёдаравіч, н. у

У. Д. Кандраценка

Ф. Я. Мажэйка

М. Ф. Савянок

Ф. Д. Савянок

1911, рад., памёр ад ран 10.4.1944 у Лельчыцкім р-не Гомельскай вобл.

МАКАРЭВІЧ Юрый Фёдаравіч, н. у 1907, лейтэнант, загінуў 23.1.1945 у г. Петразаводск.

МАРОЗ Савелій Герасімавіч, н. у 1915, рад., загінуў 19.3.1943 у в. Ягораўка Арлоўскай вобл.

МАЦАПУРА Іван Яфрэмавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАЦАПУРА Сяргей Іванавіч, н. у 1912, рад., загінуў у 1944.

НАЎНЫКА Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1922, рад., загінуў у 1941.

ПАПОК Іван Барысавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ПЕРАПЕЧА Аляксандр Цярэнцьевіч, н. у 1924, рад., загінуў 6.5.1945 у Германіі.

САВЯНОК Іосіф Данілавіч, н. у 1911, рад., загінуў у 1941.

САВЯНОК Міхаіл Феафілавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1941.

САВЯНОК Феафіл Данілавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1944.

САВЯНОК Фёдар Міхайлавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1944.

САМУСЕНКА Аляксей Іванавіч, н. у 1909, рад., загінуў 23.3.1945 у Германіі.

САМУСЕНКА Дзмітрый Фёдаравіч, н. у 1924, рад., загінуў 26.7.1944 у в. Церахі Брэсцкай вобл.

САМУСЕНКА Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1922, рад., загінуў 2.3.1944.

УДОВЕНКАЎ Пётр Міхайлавіч, н. у 1915, рад., загінуў 9.7.1942 у с. Юдзіна Курскай вобл.

ШВАБ Дзмітрый Фёдаравіч, н. у 1910, рад., загінуў 17.7.1944 у в. Лемяшэвічы Брэсцкай вобл.

ШЫШ Сцяпан Мікалаевіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у верасні 1941.

ВЁСКА ГОРНАЯ (ДА 1967 г.— КАПЛІЦА)

АКУНЕЦ Рыгор Ігнатавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГАЛУШКЕВІЧ Рыгор Нікіфаравіч, н. у 1909, рад., загінуў 16.3.1944 у с. Падвысокае Івана-Франкоўскай вобл.

ГАЛУШКЕВІЧ Якаў Нікіфаравіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак.

КАРШЭЧАК Павел Сцяпанавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

КУНЕЦ Рыгор Іванавіч, н. у 1908, рад., загінуў 22.12.1943 у с. Аляксандраўка Харкаўскай вобл.

ЛАВОРАНКА Яфрэм Фядосавіч, н. у 1900, рад., загінуў 23.1.1945 у Латвіі.

ЛЫСЫ Васіль Максімавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак.

МАКАРЭВІЧ Гардзей Васілевіч, н. у 1904, рад., загінуў у снежні 1941 у г. Петразаводск.

МАКАРЭВІЧ Павел Васілевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАКАРЭВІЧ Уладзімір Кузьміч, н. у 1922, рад., загінуў у 1945.

ПЯТРОЎ Сазон Яўхімавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

СУКАЧ Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак.

СУКАЧ Трафім Сяргеевіч, н. у 1924, рад., загінуў у 1945 у Германіі.

СУКАЧ Фёдар Якаўлевіч, н. у 1924, рад., загінуў 18.9.1944.

ШАРАМЕТ Васіль Сафронавіч, н. у 1905, рад., памёр ад ран 18.5.1944 у с. Радавічы Валынскай вобл.

ВЁСКА ВЕРХНІ МЛЫНОК

КАРДАШ Адам Савіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАРДАШ Адам Яўхімавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАРДАШ Васіль Дзмітрыевіч, н. у 1921, ст. сяржант, загінуў 29.12.1943 у с. Антаполь Жытомірскай вобл.

КАРДАШ Мікалай Апанасавіч, н. у 1915,

рад., загінуў 24.1.1944 у в. Віша Калінкавіцкага р-на Гомельскай вобл.

КАРДАШ Савелій Мікітавіч, н. у 1901, рад., загінуў 13.8.1942 у в. Васкрасенскае Смаленскай вобл.

ЛЫСЫ Кузьма Сцяпанавіч, н. у 1906, рад., загінуў 30.4.1944 у в. Туручаны Валынскай вобл.

ЛЫСЫ Пётр Андрэевіч, н. у 1904, рад., загінуў 2.10.1944 у Польшчы.

ПЕРАПЕЧА Аляксей Маркавіч, н. у 1919, рад., загінуў 26.6.1941.

ПЕРАПЕЧА Мікалай Емяльянавіч, н. у 1915, рад., загінуў 27.12.1944 у Латвіі.

ПЕРАПЕЧА Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1943.

ПЕРАПЕЧА Рыгор Пятровіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1941.

ПЕРАПЕЧА Сяргей Арцёмавіч, н. у 1910, афіцэр (званне не ўстаноўлена), прапаў без вестак.

ПЕРАПЕЧА Філарэт Маркавіч, н. у 1923, рад., загінуў 14.1.1943 у в. Гонтавы Ліпкі Ленінградскай вобл.

СУКАЧ Аляксей Паўлавіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у маі 1942.

СУКАЧ Іван Антонавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак.

СЦЕПАНЕНКА Іван Антонавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

ЯРМОЛЕНКА Якаў Пятровіч, н. у 1909, рад., загінуў 25.4.1945 у Германіі.

ВЁСКА НІЖНІ МЛЫНОК

БАНДАРЭНКА Іван Міхайлавіч, н. у 1909, рад., загінуў у 1943 пад Сталінградам.

БАНДАРЭНКА Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак.

ВАСЬКО Дзяніс Мікалаевіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВАСЬКО Павел Лукашавіч, н. у 1926, ст. сяржант, памёр ад ран 22.1.1945 у г. Смаленск.

ІГНАТОВІЧ Васіль Кірылавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1944.

МЕЛЬЧАНКА Іван Яўтухавіч, н. у 1912, сяржант, загінуў 3.2.1945 у Германіі.

ПРЫМАЧОК Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1911, ст. сяржант, прапаў без вестак у 1944.

ТУГАЙ Васіль Барысавіч, н. у 1910, рад., памёр у палоне ў 1942.

ФЕНДАЧ Іван Карлавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПАСЁЛАК НОВАЯ НІВА

МЕЛЬЧАНКА Васіль Ціханавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1942.

МЕЛЬЧАНКА Міхаіл Яфрэмавіч, н. у 1911, лейтэнант, загінуў 26.6.1941 у г. Каўнас, Літва.

МЕЛЬЧАНКА Пётр Яфрэмавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у жніўні 1942.

М. Я. Мельчанка

П. А. Карабіновіч

МЕЛЬЧАНКА Ціхан Данілавіч, н. у 1901, старшына, загінуў 15.9.1944 у Эстоніі.

МЕЛЬЧАНКА Яўгеній Піліпавіч, н. у 1912, рад., загінуў 6.2.1943 у в. Сянявіна Ленінградскай вобл.

ПЕРАПЕЧА Іван Севасцеевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПЕРАПЕЧА Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1917, старшына, прапаў без вестак у ліпені 1943.

СЦЯПАНЕНКА Адам Піліпавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

ШВАБ Дзмітрый Фёдаравіч, н. у 1925, рад., загінуў 17.7.1944 у в. Улькіна Брэсцкай вобл.

ПАСЁЛАК ПЕРАДАВЫ

ДОРДАЛЬ Якаў Сцяпанавіч, н. у 1902, рад., загінуў 1.7.1944 у в. Германавічы Віцебскай вобл.

ЖУР Ігнат Іларыёнавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак.

КАРАБІНОВІЧ Павел Апанасавіч, н. у 1923, сяржант, загінуў 5.10.1942 у г. Сталінград.

ПАПОК Васіль Ігнатавіч, н. у 1907, рад., памёр ад хваробы 16.12.1944 у г. Казельск Калужскай вобл.

ЮШЧАНКА Іван Ігнатавіч, н. у 1910, сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ПАСЁЛАК ПРАГРЭС

БАРЫСЕНКА Рыгор Лаўрэнцьевіч, н. у 1913, старшына, прапаў без вестак у 1943.

БАРЫСЕНКА Сцяпан Лаўрэнцьевіч, н. у 1917, старшына, прапаў без вестак у маі 1945.

ВЕРГІЕНКА Васіль Іванавіч, н. у 1910, працаваў бухгалтарам мясцовага калгаса, рад., прапаў без вестак.

ГАЎРЫЛЕНКА Іосіф Сямёнавіч, н. у 1906, рад., загінуў у красавіку 1945 у г. Берлін.

КАЦАПАЎ Міхаіл Васілевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак.

М. Р. Барысенка

ЛЫСЫ Васіль Філімонавіч, н. у 1917, рад., памёр ад ран 20.12.1942 у Смаленскай вобл.

ЛЮБАНЕЦ Філімон Якаўлевіч, н. у 1890, рад., прапаў без вестак.

МЕЛЬЧАНКА Усцін Прохаравіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак.

ПЕРАПЕЧА Мікалай Рыгоравіч, н. у 1921, рад., загінуў у красавіку 1944.

СУКАЧ Уладзімір Антонавіч, н. у 1911, рад., загінуў 24.3.1944 у в. Азяраны Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ЮХНО Канстанцін Васілевіч, н. у 1911, рад., загінуў 5.11.1944 у Латвіі.

ЮХНО Піліп Васілевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ПАСЁЛАК ЧЫРВОНАЯ ГОРКА

БАРЫСЕНКА Мікалай Рыгоравіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1945.

БАРЫСЕНКА Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1908, рад., загінуў 18.4.1945 у Польшчы.

ГАНЧАРЭНКА Яўгеній Рыгоравіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

КАРДАШ Сяргей Фадзеевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак.

ПЕРАПЕЧА Аляксандр Цярэнцьевіч, н. у 1926, сяржант, прапаў без вестак у снежні 1944.

ПЕРАПЕЧА Міхаіл Цярэнцьевіч, н. у 1912, рад., загінуў у 1942 у Маскоўскай вобл.

ЮХНО Мікалай Васілевіч, н. у 1919, рад., памёр ад ран 25.6.1945 у г. Курск.

КАМЕНКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АНТОНАЎКА

АНТАНОВІЧ Сяргей Паўлавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1944.

АРАХОЎСКІ Гаўрыла Сямёнавіч, н. у 1912, рад., загінуў у 1941.

ВАЛНА Іван Аляксандравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАЛАЦЭЙ Аляксандр Антонавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЛАЦЭЙ Барыс Сямёнавіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЛАЦЭЙ Васіль Мацвеевіч, н. у 1919, рад., загінуў у 1942.

КАЛАЦЭЙ Іван Аляксеевіч, н. у 1913, працаваў брыгадзірам калгаса, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЛАЦЭЙ Канстанцін Максімавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАЛАЦЭЙ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1904, сяржант, загінуў у чэрвені 1941.

КАЛАЦЭЙ Мікалай Анікеевіч, н. у 1922, мал. сяржант, загінуў 13.2.1943 у г. Ленінград.

КАЛАЦЭЙ Мікалай Дзмітрыевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАЛАЦЭЙ Мікалай Ігнатавіч, н. у 1916, сяржант, загінуў у красавіку 1944 у г. Белая Царква Кіеўскай вобл.

КАЛАЦЭЙ Міхаіл Аляксандравіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАЛАЦЭЙ Павел Сідаравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЛАЦЭЙ Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1902, рад., загінуў у 1944.

КАЛАЦЭЙ Уладзімір Ігнатавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАЛАЦЭЙ Фядос Пятровіч, н. у 1909, ст. лейтэнант, штурман самалёта, загінуў 2.5.1942 у в. Нечанне Пскоўскай вобл.

КАЛЕСНІК Мікалай Міронавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

КАЛЕСНІК Уладзімір Сяргеевіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1942.

КЛІМЕНКА Павел Аляксандравіч, н. у 1910, рад., памёр ад ран 7.3.1944 у г. Мазыр.

ЛУК'ЯНЕНКА Андрэй Паўлавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЛУК'ЯНЕНКА Міхаіл Васілевіч, н. у 1921, ст. сяржант, загінуў 18.10.1943 у в. Саснякі Ленінградскай вобл.

ЛУК'ЯНЕНКА Фядос Паўлавіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у 1944.

НІКІЦЕНКА Міхаіл Калінікавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПІЛІПЧАНКА Пётр Пятровіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПРОТАС Міхаіл Іванавіч, н. у 1909, рад., загінуў 24.3.1944 у в. Азяраны Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

СІТНІК Кузьма Сцяпанавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШАЎЧЭНКА Мітрафан Сцяпанавіч, н. у 1892, рад., загінуў у палоне ў 1941 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ШАЎЧЭНКА Сцяпан Дзмітрыевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1942.

ВЁСКА БЯРОЗАЎКА

АНТОНЕНКА Адам Ціханавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1944.

АНТОНЕНКА Аляксей Дзям'янавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак.

АНТОНЕНКА Андрэй Васілевіч, н. у 1904, сяржант, загінуў 2.2.1945 у Германіі.

АНТОНЕНКА Іван Адамавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941.

АНТОНЕНКА Міхаіл Данілавіч, н. у 1922, рад., загінуў 18.3.1944 у в. Іванава Слабада Лельчыцкага р-на Гомельскай вобл.

АНТОНЕНКА Міхаіл Кузьміч, н. у 1905, рад., загінуў 10.7.1944 у с. Дольск Валынскай вобл.

ВАСКЕВІЧ Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак.

ВАСКЕВІЧ Іван Данілавіч, н. у 1906, сяржант, загінуў у чэрвені 1943.

ВАСКЕВІЧ Юльян Рыгоравіч, н. у 1906, капітан, прапаў без вестак у чэрвені 1941.

ГУЛІК Адам Мікалаевіч. н. у 1912, лейтэнант, загінуў 17.9.1943 у г. Новарасійск.

ГУЛІК Апанас Мікалаевіч, н. у 1919, ст. лейтэнант, камандзір роты, загінуў 18.3.1944 у с. Скалат Цярнопальскай вобл.

ДАНІЛАЎ Мікалай Мікітавіч, н. у 1921, ст. сяржант, памёр ад ран 14.11.1942 у г. Кіржач Іванаўскай вобл.

ДАНІЛАЎ Уладзімір Мікітавіч, н. у 1922,

І. А. Антоненка

працаваў у Мазырскім райвыканкаме, рад., загінуў 21.12.1944 у Польшчы.

ДВОРАК Іван Пятровіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак.

ДУБРАЎ Сцяпан Іванавіч, н. у 1907, лейтэнант, загінуў 1.3.1943 у в. Апайкава Курскай вобл.

ДУБРОВА Архіп Іванавіч, н. у 1903, рад., загінуў у 1943 у г. Арол.

Помнік на брацкай магіле воінаў Чырвонай Арміі, якія загінулі пры вызваленні раёна і памерлі ў шпіталях. В. Бярозаўка

Гулік Адам Мікалаевіч (злева)

Гулік Апанас Мікалаевіч

ДУБРОВА Іван Іванавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ДУБРОВА Уладзімір Архіпавіч, н. у 1926, рад., загінуў у сакавіку 1944 у в. Пціч Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

ДУДНІЦКІ Пратас Піліпавіч, н. у 1891, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

І. І. Дуброва

ЖУРАЎЛЁЎ Яўген Мацвеевіч, н. у 1920, ст. лейтэнант, камандзір роты, загінуў 19.7.1943 у в. Зацішша Арлоўскай вобл.

СМОЛЯР Васіль Міхайлавіч, н. у 1910, рад., загінуў 6.7.1944 у в. Салавічы Валынскай вобл.

СМОЛЯР Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1925, сяржант, загінуў 24.10.1944 ва Усходняй Прусіі.

СМОЛЯР Сцяпан Аляксеевіч, н. у 1903, сяржант, загінуў 12.4.1942.

ФЕДАРЭНКА Андрэй Міхайлавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак.

ФЕДАРЭНКА Барыс Яўхімавіч, н. у 1904, працаваў брыгадзірам калгаса, рад., загінуў 16.2.1944 у в. Гарадзішча Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

ФЕДАРЭНКА Іван Іосіфавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1944.

ФЕДАРЭНКА Іван Паўлавіч, н. у 1895, ст. сяржант, загінуў 18.4.1945 у Германіі.

ШАЎЦОЎ Міхаіл Барысавіч, н. у 1917, ст. сяржант, загінуў 14.11.1943 у г. Галубінаўка Днепрапятроўскай вобл.

ШУЛЬГА Антон Цімафеевіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1945.

ШУЛЬГА Сцяпан Іванавіч, н. у 1918, рад., загінуў 4.7.1941.

ВЁСКА ВАСЬКАЎКА

ВЯГЕРА Апанас Пятровіч, н. у 1920, рад., загінуў 29.7.1944.

ГЛУХАТАРЭНКА Уладзімір Якубавіч, н. у 1926, рад., памёр ад ран 30.4.1945 у г. Кюстрын, Германія.

ГУСАК Рыгор Ігнатавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1944.

ЖЫЛЬСКІ Максім Кузьміч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак.

ЖЫЛЬСКІ Піліп Дзмітрыевіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЖЫЛЬСКІ Якаў Андрэевіч, н. у 1914, рад., загінуў 12.9.1944 у Польшчы.

ІЛЬЮК Мяфодзій Пракопавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак.

ІНАВЕР Лявон Сідаравіч, н. у 1896, рад., памёр у палоне 26.3.1944.

ІНАВЕР Мяфодзій Пракопавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак.

КАДОЛ Васіль Ананьевіч, н. у 1926, рад., загінуў 29.4.1945 у г. Берлін.

КАЛАЦЭЙ Андрэй Аляксеевіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак.

КАЛАЦЭЙ Сцяпан Піліпавіч, н. у 1917, лейтэнант, загінуў пры бамбёжцы шпіталя у 1943 у г. Ленінград.

КАЧЭНЯ Апанас Патапавіч, н. у 1907, рад., загінуў у палоне 15.1.1945 у Германіі.

КРЫВІЦКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1942.

ЛІС Лук'ян Іванавіч, н. у 1908, рад., загінуў у 1941.

ЛОГВІНАЎ Арцём Васілевіч, н. у 1913,

працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак.

ЛУЗАН Арцём Рыгоравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ЛУЗАН Навум Ільіч, н. у 1911, рад., загінуў 25.3.1944 у в. Азяраны Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ЛУЗАН Рыгор Платонавіч, рад., прапаў без вестак.

МІШОТА Міна Піліпавіч, н. у 1923, ст. лейтэнант, памёр ад ран у жніўні 1944.

ПРОТАС Міхаіл Аўдзеевіч, н. у 1904, рад., загінуў 16.6.1944 у с. Бродва Ровенскай вобл.

РАМАНАЎ Макар Мікітавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1944.

САЧУК Апанас Іванавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак.

САЧУК Макар Яўсеевіч, н. у 1899, рад., загінуў 30.1.1944 у с. Недайвада Днепрапятроўскай вобл.

СЕНЬ Канстанцін Іванавіч, н. у 1899, загінуў 24.12.1942 у в. Хвашчаваткі Варонежскай вобл.

СЕНЬ Рыгор Канстанцінавіч, н. у 1925, рад., загінуў у красавіку 1944 у Брэсцкай вобл.

Помнік на магіле воінаў Чырвонай Арміі, якія загінулі пры вызваленні раёна. В. Вялікі Бокаў

Б. М. Калацэй

І. А. Калацэй

СУПОНЕНКА Нікіфар Прохаравіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

ЯКУШАЎ Іван Міхайлавіч, н. у 1906, капітан, прапаў без вестак у ліпені 1943.

ВЁСКА ВЯЛІКІ БОКАЎ

АНТОНЕНКА Емяльян Дзмітрыевіч, н. у 1918, рад., загінуў 31.8.1943 у в. Новы Мерчак Харкаўскай вобл.

ГАДЛЕЎСКІ Адам Мацвеевіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЛАЦЭЙ Барыс Макаравіч, н. у 1914, сяржант, прапаў без вестак.

КАЛАЦЭЙ Давыд Анісімавіч, н. у 1914, рад., загінуў у снежні 1944.

КАЛАЦЭЙ Іван Аўрамавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

КАЛАЦЭЙ Іван Цярэнцьевіч, н. у 1911, рад., загінуў 30.7.1944 у Польшчы.

КАЛАЦЭЙ Кузьма Антонавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

КАЛАЦЭЙ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1902, рад., загінуў 9.7.1943 у в. Панары Курскай вобл.

КАТКОЎ Піліп Фёдаравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1944.

КУЗЬМЕНКА Міхаіл Апанасавіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран 8.3.1944 у в. Церабава Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

МІШОТА Рыгор Апанасавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

НАГАРАНСКІ Васіль Андрэевіч, н. у 1915, палітрук, загінуў 6.6.1942 у в. Вятрылава Ленінградскай вобл.

ПРАКАПЕНКА Мікалай Лук'янавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЦАРЭНКА Адам Кузьміч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЦАРЭНКА Дзмітрый Цімафеевіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЦАРЭНКА Іван Андрэевіч, н. у 1915, рад., загінуў 15.5.1944 у с. Голавіс Валынскай вобл.

ЦАРЭНКА Іван Цімафеевіч, н. у 1914, ст. лейтэнант, загінуў у 1941 у Брэсцкай вобл.

ЦАРЭНКА Канстанцін Андрэевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ЦАРЭНКА Мікалай Фёдаравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

ЦАРЭНКА Нікіфар Якаўлевіч, н. у 1883, рад., памёр у палоне 12.4.1944 у г. Сядлец, Польшча.

ЦАРЭНКА Сяргей Пятровіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1941.

ВЁСКА ГОСТАЎ

АЛЯКСЕЕЎ Мікалай Дзмітрыевіч, н. у 1918, сяржант, загінуў у лістападзе 1941 у Маскоўскай вобл.

АЛЯКСЕЕЎ Ніканор Данілавіч, н. у 1920, сяржант, загінуў 15.2.1944 у Эстоніі.

АЛЯКСЕЕЎ Рыгор Дзмітрыевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

АЛЯКСЕЕЎ Рыгор Іванавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1941.

АЎДЗЯЙЧУК Кірыла Селівестравіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у жніўні 1944.

БЕРАЗОЎСКІ Рыгор Паўлавіч, н. у 1922, рад., загінуў у снежні 1941.

БЕРАЗОЎСКІ Уладзімір Паўлавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у ліпені 1944.

ДЗЯТКОЎСКІ Сцяпан Паўлавіч, н. у 1907, працаваў брыгадзірам калгаса, рад., загінуў у палоне ў 1942.

ЗАЯЦ Мікіта Цімафеевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у жніўні 1944.

КАНДРАЦЕНКА Іван Лук'янавіч, н. у 1906, яфрэйтар, загінуў 13.2.1945 у Германіі.

ЛАЗАРЭНКА Іван Іванавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак.

ЛЫЧАКОЎСКІ Уладзімір Канстанцінавіч, н. у 1907, загінуў 15.11.1943 у в. Мухіна Віцебскай вобл.

МАЗУРКЕВІЧ Амброжый Фадзеевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у жніўні 1944.

МАЗУРКЕВІЧ Іосіф Рыгоравіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак.

МАЗУРКЕВІЧ Канстанцін Рыгоравіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак.

МАЗУРКЕВІЧ Пётр Рыгоравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

МАЗУРКЕВІЧ Сцяпан Рыгоравіч, н. у 1909, ст. лейтэнант, загінуў 1.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

МАЗУРКЕВІЧ Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак.

МАЦВЕЕЎ Уладзімір Пракопавіч, н. у 1907, рад., загінуў 3.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

ПРЫХОДЗЬКА Міхаіл Навумавіч, н. у 1909, рад., загінуў у ліпені 1944 у в. Перароў Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

РОПАТ Мікалай Іванавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1944.

СТРАТОВІЧ Іван Якаўлевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

ШУЛЯРЭНКА Васіль Якубавіч, н. у 1900, рад., загінуў у 1944 у час бамбёжкі чыгун. вузла Калінкавічы.

ШУЛЯРЭНКА Іван Максімавіч, н. у 1924, сяржант, памёр ад ран 14.3.1945 у Польшчы.

ВЁСКА ЗЯЛЁНКА

ГУСАК Емяльян Фёдаравіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1941.

ВЁСКА ІВАНКАЎШЧЫНА

БЕЛЫ Іван Фядосавіч, н. у 1902, рад., загінуў у 1944.

БЕЛЫ Свірыд Фёдаравіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак.

ВАСІЛЬЕЎ Рыгор Іванавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

ВОЎК Рыгор Іванавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак.

ВЯГЕРА Мікалай Ільіч, н. у 1918, ст. сяржант, загінуў 26.1.1943 у Ленінградскай вобл.

ВЯГЕРА Міхаіл Іванавіч, н. у 1922, рад., загінуў 24.3.1944 у Цярнопальскай вобл.

ВЯГЕРА Міхаіл Ісакавіч, н. у 1915, рад., загінуў 16.2.1945 у Германіі.

ВЯГЕРА Рыгор Апанасавіч, н. у 1916, мал. сяржант, прапаў без вестак у 1941.

ВЯГЕРА Рыгор Іванавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 у Цярнопальскай вобл.

ГУД Уладзімір Майсеевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ГУСАК Іван Лук'янавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

ГУСАК Мікалай Макаравіч, н. у 1919, працаваў настаўнікам, сяржант, прапаў без вестак у 1942.

ГУСАК Раман Максімавіч, н. у 1915, рад., загінуў у 1943.

ДОЎГІ Васіль Адамавіч, н. у 1914, рад., загінуў 4.9.1942 у в. В. Бор Ленінградскай вобл.

ЖУРБА Фёдар Якаўлевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЖЫЛЬСКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1906, рад., загінуў у палоне ў кастрычніку 1944.

ЗАХАРАНКА Павел Сямёнавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЗАХАРАНКА Сцяпан Мацвеевіч, н. у 1915, ст. лейтэнант, прапаў без вестак.

ЗАЯЦ Іван Герасімавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЗДРОК Аляксей Ігнатавіч, н. у 1908, ст. сяржант, загінуў 25.5.1944 у г. Крывы Рог Дняпратроўскай вобл.

ЗДРОК Філімон Паўлавіч, н. у 1915, рад., загінуў у 1942 у в. Высокае Арлоўскай вобл.

КАДОЛ Дзям'ян Рыгоравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

КАДОЛ Іван Аўрамавіч, н. у 1900, рад., памёр ад ран 27.8.1944.

М. М. Гусак

А. І. Здрок

І. М. Патапенка

А. Т. Кузьменка

КАДОЛ Іосіф Іванавіч, н. у 1912, рад., загінуў у студзені 1945.

КАДОЛ Несцер Антонавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

КАДОЛ Павел Несцеравіч, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛЕПЕШ Аляксей Аляксандравіч, н. у 1924, рад., памёр ад ран 27.6.1944 у в. Шчапялы Магілёўскай вобл.

ЛЕПЕШ Емяльян Сямёнавіч, н. у 1890, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЛЕПЕШ Іван Захаравіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1944.

ЛУЗАН Васіль Дзмітрыевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

ЛУЗАН Дзмітрый Еўдакімавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛУПІНА Андрэй Іосіфавіч, н. у 1916, сяржант, загінуў 11.3.1945 у Польшчы.

ПАТАПЕНКА Іван Мікітавіч, н. у 1923, рад., загінуў 16.12.1944 у Германіі.

ПАТАПЕНКА Мартын Дарафеевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак.

ПАТАПЕНКА Рыгор Мікітавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

ПАТАПЕНКА Фёдар Давыдавіч, н. у 1910, лейтэнант, прапаў без вестак.

РАЖОК Апанас Лаўрэнцьевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак.

СУХАНІЦКІ Андрэй Мінавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1944.

СУХАНІЦКІ Іван Савіч, н. у 1926, рад., загінуў у 1945 у Латвіі.

СУХАНІЦКІ Міхаіл Савіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1942.

СУХАНІЦКІ Павел Рыгоравіч, н. у 1915, рад., загінуў у кастрычніку 1944.

ЦІХАНАЎ Дзмітрый Мікалаевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЦІХАНАЎ Канстанцін Васілевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак.

ЦІХАНАЎ Мікалай Сафронавіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак у 1942.

ШЧЭБАТ Рыгор Фёдаравіч, н. у 1908, рад., загінуў 21.10.1944 у г. Рыга, Латвія.

ЯШЧАНКА Іван Васілевіч, н. у 1917, рад., загінуў у баі з нацыяналістамі 2.1.1945 у г. Пінск Брэсцкай вобл.

ВЁСКА КАМЕНКА

АСТРЭЙКА Адам Свірыдавіч, рад., загінуў 6.5.1944.

БЯСПАЛЫ Сямён Патапавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

ГЛУХАТАРЭНКА Іван Дзмітрыевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЗДРОК Кірыла Мікітавіч, н. у 1915, рад., загінуў у 1941.

ІЛЬЮК Антон Максімавіч, н. у 1912, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у чэрвені 1943.

ІЛЬЮК Іван Васілевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1941.

ІЛЬЮК Логвін Васілевіч, н. у 1911, рад., загінуў у 1942.

ІЛЬЮК Мяфодзій Пракопавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1943.

ІЛЬЮК Сцяпан Логвінавіч, н. у 1922, рад., памёр ад ран 6.6.1942 у Ленінградскай вобл.

ІЛЬЮК Сяргей Андрэевіч, н. у 1924, прапаў без вестак.

КАЛАЦЭЙ Канстанцін Яфрэмавіч, н. у 1926, рад., загінуў у 1945.

КАЛАЦЭЙ Фёдар Іванавіч, н. у 1891, рад., памёр ад ран 3.2.1942 у г. Вязьма Смаленскай вобл.

КАПОРА Агей Іванавіч, рад., прапаў без вестак.

КАПОРА Церах Фёдаравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

КРЫВІЦКІ Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1920, рад., загінуў у 1942.

КУЗЬМЕНКА Андрэй Антонавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак.

КУЗЬМЕНКА Анісім Паўлавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1944 у Эстоніі.

КУЗЬМЕНКА Аўдзей Трафімавіч, рад., прапаў без вестак.

С. П. Кузьменка

С. Е. Кузьменка

У. Е. Кузьменка

КУЗЬМЕНКА Гаўрыла Мікітавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

КУЗЬМЕНКА Іван Спірыдонавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1943.

КУЗЬМЕНКА Мікалай Дзмітрыевіч, н. у 1918, рад., загінуў 20.1.1945 у Чэхаславакіі.

КУЗЬМЕНКА Міхаіл Апанасавіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран 13.3.1944 у в. Церабаў Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

КУЗЬМЕНКА Міхаіл Пятровіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

КУЗЬМЕНКА Раман Рыгоравіч, н. у 1906, рад., загінуў у 1944.

КУЗЬМЕНКА Севярын Паўлавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак.

КУЗЬМЕНКА Сямён Еўдакімавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак.

КУЗЬМЕНКА Сяргей Уладзіміравіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1941.

КУЗЬМЕНКА Уладзімір Дзмітрыевіч, н. у 1922, рад., загінуў 3.9.1943 у с. Грушкі Харкаўскай вобл.

КУЗЬМЕНКА Уладзімір Еўдакімавіч, н. у 1919, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак.

КУЗЬМЕНКА Фёдар Фёдаравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1941.

КУЗЬМЕНКА Якаў Мікітавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак.

КУКСА Аўдзей Цімафеевіч, н. у 1912, рад., загінуў 15.1.1945 у Польшчы.

КУКСА Іван Ігнатавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1944.

КУКСА Сямён Ігнатавіч, рад., прапаў без вестак.

ЛІС Андрэй Барысавіч, рад., прапаў без вестак.

ЛІС Андрэй Самойлавіч, н. у 1921, рад., загінуў 15.9.1944 у Латвіі.

ЛІС Іван Сцяпанавіч, рад., прапаў без вестак.

ЛІС Кузьма Самойлавіч, рад., прапаў без вестак.

ЛІС Мікалай Данілавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ЛІС Мікіта Іванавіч, н. у 1905, рад., загінуў у 1941.

ЛІС Мірон Сцяпанавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЛІС Уладзімір Іванавіч, рад., прапаў без вестак.

ПРАХАЦКІ Васіль Раманавіч, н. у 1902, рад., загінуў у 1942 у Луганскай вобл.

СІЎЧАНКА Дзмітрый Антонавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1944.

УСЕНКА Максім Патапавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

ШОБА Сяргей Піліпавіч, н. у 1917, рад., памёр ад ран 11.12.1941.

ШЧЫПЕР Ананій Гаўрылавіч, н. у 1919, рад., загінуў у 1941.

ШЧЫПЕР Сяргей Гаўрылавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1941.

ВЁСКА МЛЫНОК

ЖЫЛЬСКІ Васіль Дзмітрыевіч, н. у 1920, рад., памёр ад ран 10.5.1945.

ЖЫЛЬСКІ Фядот Міхайлавіч, н. у 1902, рад., загінуў у палоне 10.5.1943.

ЛУЗАН Андрэй Трафімавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЛУЗАН Іван Трафімавіч, н. у 1902, рад., загінуў 29.11.1944 у Латвіі.

ЛУШНА Ілья Лявонавіч, н. у 1905, рад., загінуў 19.4.1945 у Германіі.

САЧУК Аляксей Кірэевіч, н. у 1917, сяржант, загінуў 6.8.1941 у Карэліі.

СУХАНІЦКІ Павел Іванавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ХАРЛАНЧУК Міхаіл Дзмітрыевіч, н. у 1914, рад., загінуў у 1945.

ШЭЦКА Міхаіл Герасімавіч, рад., прапаў без вестак.

ВЁСКА МЯЛЕШКАВІЧЫ

БАКУН Рыгор Афтанавіч, н. у 1914, рад., загінуў 12.3.1945 у Польшчы.

БАНДАРЭНКА Павел Іванавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак.

М. І. Ліс

С. Г. Шчыпер

В. К. Дзенісенка

БЕЛЫ Васіль Іонавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1944.

БЕЛЫ Дзмітрый Іонавіч, н. у 1900, рад., загінуў у 1941.

БЕЛЫ Дзмітрый Яўхімавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак.

БЕЛЫ Іван Сельвестравіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1942.

БЕЛЫ Іосіф Міхеевіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак.

БЕЛЫ Макар Васілевіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

БЕЛЫ Рыгор Рыгоравіч, н. у 1924, рад., загінуў у 1944.

БЕЛЫ Рыгор Цітавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак.

ВОЎК Іван Апанасавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак.

ВОЎК Іван Канстанцінавіч, н. у 1907, рад., загінуў 30.3.1944 у в. Бечы Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ВОЎК Яўхім Емяльянавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВЯГЕРА Герасім Логвінавіч, н. у 1909, рад., загінуў 19.7.1944 у в. Моцы Брэсцкай вобл.

ВЯГЕРА Іосіф Адамавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

ВЯГЕРА Максім Логвінавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

ВЯГЕРА Павел Адамавіч, н. у 1912, рад., загінуў у 1941.

ГАЛУБІЦКІ Юдка Якаўлевіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1941.

ГАЛУДЗЬКА Карп Сафронавіч, н. у 1910, рад., загінуў пры бамбёжцы шпіталя ў 1941.

ГУСАК Андрэй Маркавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГУСАК Емяльян Фёдаравіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

ГУСАК Максім Андрэевіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1942.

ГУСАК Марыя Лук'янаўна, н. у 1926, рад., прапала без вестак у студзені 1945 у Германіі.

ГУСАК Павел Андрэевіч, н. у 1916, сяржант, загінуў 14.1.1945 у Польшчы.

ГУСАК Якаў Піліпавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДАДЗЬКО Пётр Віктаравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДЗЕНІСЕНКА Васіль Кірылавіч, н. у 1908, рад., загінуў у 1941.

ДОЎГІ Андрэй Васілевіч, н. у 1910, рад., загінуў 12.3.1943 у Краснадарскім краі.

ДОЎГІ Віктар Ульянавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1941.

ДОЎГІ Гатан Яўціхіевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак.

ДОЎГІ Іван Карпавіч, н. у 1907, рад., загінуў 15.2.1944 у в. Жукаўка Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

ДОЎГІ Ілья Маркавіч, н. у 1922, рад., памёр ад ран 14.1.1944 у в. Грыгарава Наўгародскай вобл.

ДОЎГІ Мікалай Данілавіч, н. у 1892, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДОЎГІ Міхаіл Адамавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДОЎГІ Паикрат Мікалаевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак.

ДОЎГІ Патап Яўціхіевіч, н. у 1896, рад., загінуў у 1941.

ДОЎГІ Пётр Васілевіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак.

ДОЎГІ Сцяпан Сяргеевіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1941.

ДУБАВЕЦ Ілья Фёдаравіч, н. у 1926, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДУБАВЕЦ Калінік Адамавіч, н. у 1904, рад., памёр ад ран 8.1.1944 у в. Смалянкі Смаленскай вобл.

ДУБАВЕЦ Кірэй Сяргеевіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак.

ДУБАВЕЦ Мікалай Апанасавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак.

ДУБАВЕЦ Фёдар Адамавіч, н. у 1900, рад., памёр ад ран 8.1.1944.

ЖУРБА Мікалай Рыгоравіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЖЫЛЬСКІ Давыд Іванавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЖЫЛЬСКІ Дзмітрый Сцяпанавіч, н. у 1918, рад., загінуў 7.7.1943 у с. Прылепы Курскай вобл.

К. А. Дубавец

І. Р. Жыльскі

ЖЫЛЬСКІ Іван Данілавіч, н. у 1892, рад., загінуў у снежні 1942.

ЖЫЛЬСКІ Іван Рыгоравіч, н. у 1921, сяржант, памёр ад ран 30.12.1942 у в. Івашкава Смаленскай вобл.

ЖЫЛЬСКІ Іван Рыгоравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЖЫЛЬСКІ Іван Яўхімавіч, н. у 1910, рад., загінуў 30.3.1944 у в. Азяраны Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ЖЫЛЬСКІ Ігнат Міхайлавіч, н. у 1903, рад., памёр ад ран 24.9.1941 у г. Карачаў Арлоўскай вобл.

ЖЫЛЬСКІ Марк Міхайлавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЖЫЛЬСКІ Мікалай Яўхімавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак.

ЖЫЛЬСКІ Павел Рыгоравіч, н. у 1912, ст. сяржант, памёр ад ран 22.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

ЖЫЛЬСКІ Сцяпан Максімавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

ЗАХАРАНКА Давыд Рыгоравіч, н. у 1914, рад., загінуў 10.1.1943.

ЗАХАРАНКА Іван Іванавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЗАХАРАНКА Яфрэм Іванавіч, н. у 1906, рад., загінуў 7.11.1944 у Латвіі.

ЗАЯЦ Аляксей Яўстратавіч, н. у 1921, сяржант, прапаў без вестак у 1944.

ЗДРОК Рыгор Карпавіч, н. у 1889, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАДОЛ Агей Ільіч, н. у 1911, рад., загінуў 6.2.1945 у Латвіі.

КАДОЛ Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1915, рад., загінуў 15.8.1944 у Польшчы.

КАДОЛ Васіль Антонавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

КАДОЛ Даніла Кузьміч, н. у 1903, рад., загінуў 22.2.1942 у с. Сямёнаўка Харкаўскай вобл.

КАДОЛ Іван Платонавіч, н. у 1927, рад., памёр ад ран 11.2.1945 у г. Барысаў Мінскай вобл.

КАДОЛ Іосіф Іванавіч, н. у 1912, рад., загінуў у студзені 1945.

КАДОЛ Мікалай Андрэевіч, рад., прапаў без вестак.

КАДОЛ Мікалай Паўлавіч, н. у 1917, рад., загінуў у 1941.

КАДОЛ Мікалай Піліпавіч, н. у 1920, рад., памёр ад ран 14.9.1944 у Эстоніі.

КАДОЛ Несцер Іванавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАДОЛ Павел Мацвеевіч, н. у 1918, рад., загінуў 8.12.1942 у в. Савіна Наўгародскай вобл.

КАДОЛ Павел Яфрэмавіч, н. у 1910, рад., загінуў 1.5.1945 у г. Вольдэнберг, Германія.

КАДОЛ Рыгор Емяльянавіч, н. у 1913, рад., загінуў у жніўні 1941.

КАДОЛ Сцяпан Конанавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак.

КАЧЭНЯ Іван Лукашавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАЧЭНЯ Максім Пятровіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

ЛЕПЕШ Міхаіл Клімавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛЕПЕШ Фядосій Спірыдонавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак.

ЛУЗАН Антон Лук'янавіч, н. у 1923, рад., загінуў у 1942.

ЛУЗАН Іосіф Емяльянавіч, н. у 1909, працаваў фельчарам, рад., загінуў 2.4.1944 у с. Саладкаўцы Камянец-Падольскай вобл.

ЛУЗАН Канстанцін Емяльянавіч, рад., прапаў без вестак.

ЛУЗАН Мікалай Купрыянавіч, н. у 1923, рад., загінуў 28.9.1944 у Латвіі.

ЛУЗАН Тафілій Сцяпанавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛУПІНА Канстанцін Аўрамавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1941.

МІШКОЎ Нікадзім Іванавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

МІШКОЎ Філімон Якаўлевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1941.

МІШКОЎ Яўхім Іванавіч, н. у 1909, рад., загінуў у 1943.

МІШОТА Мікіта Мацвеевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1942.

МІШОТА Рыгор Апанасавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак.

МІШОТА Сафрон Дзянісавіч, рад., прапаў без вестак.

МІШОТА Уладзімір Мікітавіч, н. у 1925, рад., загінуў 20.2.1944.

МІШОТА Фёдар Яўхімавіч, н. у 1892, рад., прапаў без вестак у 1944.

МІШОТА Яўхім Іванавіч, рад., прапаў без вестак.

НАГАРАНСКІ Емяльян Давыдавіч, н. у 1915, рад., загінуў у палоне ў 1942.

НАЗАРАНКА Сяргей Кузьміч, н. у 1906, працаваў старшынёй калгаса, рад., прапаў без вестак.

ПАГАРЭЛАЎ Рыгор Пятровіч, рад., прапаў без вестак.

А. К. Сачук

Н. Я. Суханіцкі

ПАЛЬЧЭЎСКІ Рыгор Маркавіч, н. у 1917, сяржант, прапаў без вестак у 1941.

ПАЛЬЧЭЎСКІ Рыгор Прохаравіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак.

ПРОТАС Аляксей Ігнатавіч, рад., прапаў без вестак.

ПРОТАС Елісей Ігнатавіч, н. у 1888, рад., загінуў у палоне ў 1941.

ПРОТАС Міхаіл Іванавіч, н. у 1902, рад., загінуў 24.3.1944 у Лельчыцкім р-не Гомельскай вобл.

ПРОТАС Міхаіл Уладзіміравіч, рад., прапаў без вестак.

ПРОТАС Павел Трафімавіч, н. у 1921, працаваў настаўнікам, ст. лейтэнант, загінуў у 1941 у Арлоўскай вобл.

ПРОТАС Рыгор Міхайлавіч, н. у 1898, рад., у 1941 уцёк з палону і памёр.

РАБЧЫНСКІ Пётр Дзям'янавіч, н. у 1915, рад., памёр у палоне 31.3.1942 у Германіі.

РАЖОК Апанас Лаўрэнцьевіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1941.

РАЖОК Іван Сідаравіч, н. у 1922, рад., загінуў 8.4.1942.

САЧУК Аляксандр Мітрафанавіч, н. у 1904, рад., загінуў у 1944.

САЧУК Андрэй Кірылавіч, н. у 1917, сяржант, памёр ад ран 6.8.1941 у Эстоніі.

САЧУК Іван Сямёнавіч, рад., прапаў без вестак.

САЧУК Сямён Яўстратавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1942.

САЧУК Трафім Пятровіч, н. у 1906, рад., загінуў у палоне ў 1941.

СІМКОЎСКІ Міхаіл Зельманавіч, н. у 1913, рад., загінуў 6.8.1944 у Ленінградскай вобл.

СУХАНІЦКІ Аляксандр Дзмітрыевіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1944.

СУХАНІЦКІ Васіль Іванавіч, н. у 1923, рад., загінуў 12.6.1944 у с. Дыкцінец Чарнавіцкай вобл.

СУХАНІЦКІ Іван Емяльянавіч, н. у 1893, рад., загінуў у 1941.

СУХАНІЦКІ Ігнат Якаўлевіч, н. у 1910, ст. лейтэнант, прапаў без вестак у 1945.

СУХАНІЦКІ Міхаіл Кірылавіч, н. у 1912, рад., загінуў 16.3.1944 у г. Тураў Гомельскай вобл.

СУХАНІЦКІ Навум Якаўлевіч, н. у 1920, матрос Балтыйскага флоту, прапаў без вестак.

ФРЫДМАН Мата Аронавіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у 1941.

ФЯСЬКОЎ Мікалай Канстанцінавіч, н. у 1915, працаваў бухгалтарам, рад., загінуў у 1941.

ЦІМОШЧАНКА Пётр Самуілавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЦІХАНАЎ Аляксей Яўстратавіч, рад., прапаў без вестак.

ЦІХАНАЎ Васіль Васілевіч, н. у 1891, рад., загінуў у палоне 8.6.1943 у Германіі.

ЦІХАНАЎ Герасім Васілевіч, н. у 1901, працаваў брыгадзірам калгаса, лейтэнант, загінуў у 1945 у Ровенскай вобл.

ЦІХАНАЎ Дзмітрый Герасімавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЦІХАНАЎ Калінік Несцеравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ЦІХАНАЎ Павел Васілевіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1942.

ЦІХАНАЎ Сава Васілевіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак.

ЦІХАНАЎ Трафім Паўлавіч, н. у 1923, рад., загінуў у палоне ў 1943 у Германіі.

ЦІХАНАЎ Фёдар Аляксеевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у верасні 1941.

ШЧЭБЕТ Павел Данілавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЯШЧАНКА Павел Васілевіч, н. у 1903, працаваў брыгадзірам калгаса, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЯШЧАНКА Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1941.

ВЁСКА СВІРЫНАЎКА

ЗДРОК Кірыла Мікітавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАЛАЦЭЙ Ілья Фёдаравіч, н. у 1899, рад., загінуў у 1942.

КАЛАЦЭЙ Канстанцін Яфрэмавіч, н. у 1890, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАЛАЦЭЙ Фёдар Раманавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЎШАРОЎ Васіль Апанасавіч, н. у 1906, працаваў старшынёй калгаса, рад., загінуў у 1942.

КАЎШАРОЎ Васіль Пятровіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЎШАРОЎ Мікалай Данілавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1944.

КУЗЬМЕНКА Мікалай Фёдаравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

КУЗЬМЕНКА Фёдар Іванавіч, н. у 1919, палітрук, загінуў у 1943 у г. Кранштат.

МАСЛОЎСКІ Арцём Фёдаравіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у 1944.

РОПАТ Іван Пятровіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

РОПАТ Пётр Пятровіч, н. у 1921, рад., загінуў у 1943.

ЧАРНЯК Леанід Цітавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

ЧАРНЯК Лявон Фаміч, н. у 1904, рад., загінуў у палоне 1.9.1941 на тэрыторыі Фінляндыі.

ШУТ Васіль Захаравіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1944.

КОЗЕНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАБРАНЯТЫ

АРЦЮШЭНКА Міхаіл Данілавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

БАГДАНІК Аляксандр Давыдавіч, н. у 1912, рад., загінуў 4.7.1944 у в. Жэчышча Брэсцкай вобл.

БАГДАНІК Міхаіл Давыдавіч, н. у 1908, мал. сяржант, загінуў 15.1.1945 у Польшчы.

БОБР Адам Кузьміч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1944.

БОБР Андрэй Мікалаевіч, н. у 1924, рад., памёр ад ран у 1944 у г. Ленінград.

БОБР Арсеній Рыгоравіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1944.

БОБР Васіль Анісімавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

БОБР Васіль Герасімавіч, н. у 1922, рад., загінуў 14.9.1942 у г. Малгабек, Паўночная Асеція.

БОБР Герасім Архіпавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1944.

БОБР Дзям'ян Міхайлавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1942.

БОБР Іван Аляксандравіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1941.

БОБР Іван Анісімавіч, н. у 1907, рад., загінуў 17.12.1943 у г. Таржок Цвярской вобл.

БОБР Іван Кузьміч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1943.

БОБР Іван Сямёнавіч, н. у 1916, рад., загінуў у 1941.

БОБР Мікалай Андрэевіч, н. у 1921, ст. лейтэнант, прапаў без вестак 8.12.1944.

БОБР Мікалай Мікалаевіч, н. у 1915, ст. лейтэнант, камандзір роты, загінуў 10.1.1944 у Крыме.

БОБР Міхаіл Анісімавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1941.

БОБР Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

БОБР Міхаіл Цітавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у 1944.

БОБР Сяргей Савіч, н. у 1919, працаваў старшынёй калгаса, рад., прапаў без вестак.

БОБР Уладзімір Пятровіч, н. у 1920, мал. сяржант, загінуў у верасні 1944 у Львоўскай вобл.

БОБР Цярэнцій Сідаравіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

БОБР Якаў Данілавіч, н. у 1911, рад., загінуў у 1942.

ГОРБІК Васіль Давыдавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛАСУТА Уладзімір Емяльянавіч, н. у 1912, працаваў бухгалтарам мэблевай фабрыкі, рад., прапаў без вестак.

МІТКЕВІЧ Пётр Ермалаевіч, н. у 1907, рад., загінуў 4.7.1944 у в. Жэчышча Брэсцкай вобл.

САВЕНКА Емяльян Лявонавіч, н. у 1890, рад., прапаў без вестак у 1944.

САВЕНКА Павел Аляксандравіч, н. у 1902, рад., загінуў 19.10.1944 у Польшчы.

ВЁСКА БУЛАЎКІ

БАБЫНА Анатоль Мікалаевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1944.

БАБЫНА Еўдакім Мікалаевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1941.

БАБЫНА Мітрафан Мікалаевіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак.

БАБЫНА Міхаіл Сяргеевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1944.

БАБЫНА Павел Мікалаевіч, н. у 1924, рад., загінуў у 1943.

БАГАЦЬКА Яўген Сяргеевіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1944.

БОБР Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1943.

БУЛАЎКА Дзмітрый Фёдаравіч, н. у 1917, рад., загінуў у 1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

БУЛАЎКА Іван Герасімавіч, н. у 1920, рад., загінуў 30.4.1944 у с. Турганы Валынскай вобл.

БУЛАЎКА Іван Савіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у 1942.

БУЛАЎКА Ісак Савельевіч, н. у 1900, рад., памёр у палоне 14.1.1943 у Германіі.

БУЛАЎКА Кузьма Піліпавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1944.

БУЛАЎКА Марцін Піліпавіч, н. у 1907, рад., загінуў у 1942.

БУЛАЎКА Мікалай Міхайлавіч, н. у 1918, рад., загінуў у 1943.

БУЛАЎКА Сямён Рыгоравіч, н. у 1909, працаваў бухгалтарам калгаса, рад., прапаў без вестак у 1945.

БУЛАЎКА Сямён Юр'евіч, н. у 1909, рад., загінуў у 1942.

БУЛАЎКА Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

БУЛАЎКА Уладзімір Юр'евіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДУБРОВА Адам Яўгеньевіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1944.

КУЛЬБІЦКІ Аляксей Паўлавіч, н. у 1916, рад., загінуў у 1943.

ЛАБАНАЎ Іван Андрэевіч, н. у 1901, працаваў у райаддзеле культуры, рад., загінуў у 1941 у Маскоўскай вобл.

А. Р. Бобр

М. М. Булаўка

М. А. Федарэнка

МАРЦІНОВІЧ Аляксандр Малафеевіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАРЦІНОВІЧ Аляксей Малафеевіч, н. у 1904, рад., загінуў 28.7.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

МАРЦІНОВІЧ Апанас Сцяпанавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1942.

МАРЦІНОВІЧ Васіль Самойлавіч, н. у 1926, рад., загінуў 3.3.1945 у Германіі.

МАРЦІНОВІЧ Дзмітрый Фаміч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

МАРЦІНОВІЧ Захар Фаміч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

МАРЦІНОВІЧ Іван Дзмітрыевіч, н. у 1923, рад., памёр ад ран 25.7.1944 у в. Церахі Брэсцкай вобл.

МАРЦІНОВІЧ Іван Майсеевіч, н. у 1925, лейтэнант, памёр ад ран 19.1.1944 у г. Іванава-Свяцкае.

МАРЦІНОВІЧ Лявон Фролавіч, н. у 1905, рад., памёр у палоне ў 1943 у Германіі.

МАРЦІНОВІЧ Майсей Малафеевіч, н. у 1896, працаваў старшынёй калгаса, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАРЦІНОВІЧ Макар Малафеевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

МАРЦІНОВІЧ Мікалай Анціпавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАРЦІНОВІЧ Міхаіл Малафеевіч, н. у 1899, рад., загінуў 24.12.1942 у с. Цапкава Варонежскай вобл.

МАРЦІНОВІЧ Навум Малафеевіч, н. у 1898, рад., загінуў 24.12.1942 у г. Калітва Варонежскай вобл.

МАРЦІНОВІЧ Якаў Пятровіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАРЦІНОВІЧ Яўхім Сямёнавіч, н. у 1902, рад., загінуў у 1942.

МІТКЕВІЧ Пётр Ермалаевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1943.

РАЕЎСКІ Ігнат Якаўлевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1943.

СУХАНІЦКІ Павел Андрэевіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

ФЕДАРЭНКА Аляксандр Яфрэмавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1944.

ФЕДАРЭНКА Аляксей Яфрэмавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1941.

ФЕДАРЭНКА Андрэй Яфрэмавіч, н. у 1905, сяржант, прапаў без вестак у 1941.

ФЕДАРЭНКА Васіль Агеевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак.

ФЕДАРЭНКА Даніла Кузьміч, н. у 1914, рад., загінуў 30.6.1944 у в. Пабанавічы Бабруйскага р-на Магілёўскай вобл.

ФЕДАРЭНКА Іван Пракопавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

ФЕДАРЭНКА Іван Цярэнцьевіч, н. у 1898, рад., загінуў у 1942.

ФЕДАРЭНКА Кузьма Агеевіч, н. у 1917, старшына, загінуў у палоне 4.3.1943 у г. Дарніца Кіеўскай вобл.

ФЕДАРЭНКА Кузьма Ільіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

ФЕДАРЭНКА Мікалай Агеевіч, н. у 1914, старшына, загінуў у 1945 у Германіі.

ФЕДАРЭНКА Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1945.

ФЕДАРЭНКА Сямён Яўхімавіч, н. у 1909, рад., загінуў у 1942.

ФЕДАРЭНКА Цімафей Іванавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

ШУЛЬМАН Ася Гіршаўна, н. у 1922, рад., прапала без вестак у 1944.

ВЁСКА ДРАЗДЫ

ВЕРАБ'ЁЎ Іван Пятровіч, н. у 1911, лейтэнант, прапаў без вестак.

ВЯРАКСА Віктар Барысавіч, н. у 1919, лейтэнант, памёр ад ран 13.11.1945 у Маньчжурыі, Кітай.

ВЯРАКСА Вячаслаў Баляслававіч, н. у 1922, мал. лейтэнант, памёр ад ран 31.7.1942 у с. Дзмітрышэўка Варонежскай вобл.

ВЯРАКСА Іван Іосіфавіч, н. у 1924, старшына, ваяваў у польскай арміі, загінуў 23.3. 1945 у г. Кельцы, Польшча.

А. І. Леасевіч

ВЯРАКСА Іван Пятровіч, н. у 1918, ст. сяржант, памёр ад ран 2.3.1946 у Маньчжурыі, Кітай.

ВЯРАКСА Мар'ян Кузьміч, н. у 1924, рад., загінуў 16.2.1944 у в. Гарадзішча Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

ВЯРАКСА Раман Леанардавіч, н. у 1920, рад., загінуў 12.10.1944 у Польшчы.

ВЯРАКСА Яраслаў Валяр'янавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1941.

ГАРМОНЕНКА Павел Фёдаравіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1943 каля г. Арол.

ГНЕДЗЬКА Міна Пятровіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДРАЗДОВІЧ Антон Адольфавіч, н. у 1918, рад., загінуў 26.4.1945.

ДРАЗДОВІЧ Яраслаў Іосіфавіч, н. у 1908, ст. лейтэнант, прапаў без вестак у 1942.

КАБЫЛЯНСКІ Сцяпан Дзмітрыевіч, н. у 1919, лейтэнант, кам. узвода, прапаў без вестак у 1941.

ЛЕАСЕВІЧ Адам Іосіфавіч, н. у 1919, працаваў настаўнікам, рад., загінуў у 1942.

ЛЕАСЕВІЧ Раман Іосіфавіч, н. у 1922, рад., загінуў 12.7.1944 у в. Астравічы Брэсцкай вобл.

Вуліца яго імені

Леасевіч Раман Іосіфавіч пасля заканчэння тэхнікума працаваў у Мазыры. З пачатку Вялікай Айчыннай вайны ўдзельнічаў у баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, быў паранены і трапіў у палон. Уцёк з канцэнтрацыйнага лагера, вярнуўся ў родную вёску. З студзеня 1944 г. зноў на фронце. У пачатку ліпеня 1944 г. з катэраў Дняпроўскай ваеннай флатыліі каля вёскі Кудрычы Пінскага раёна быў высаджаны разведдэсант, які ўступіў у няроўны бой з ворагам. Разведчыкі Р. Леасевіч, М. Катко, А. Кахановіч, Г. Стаўцоў змагаліся да апошняга патрона.

Імем Р. І. Леасевіча названа вуліца ў вёсцы Астравічы Пінскага раёна, дзе пахаваны героі.

В. Шур

З пісьма жыхаркі в. Астравічы
М. П. Сцепановіч

Ноччу з 9 на 10 ліпеня 1944 г. каля вёскі Кудрычы, суседняй з нашымі Астравічамі, былі з бранякатэра высаджаны чатыры дэсантнікі. Воіны прабіраліся да нашай вёскі. На ўскраіне іх сустрэла варожая засада, да якой хутка прыйшло падмацаванне. Завязаўся бой, які працягваўся некалькі гадзін. Калі перасталі каля нашага агарода страляць, я з хлява ўбачыла, як фашысты неслі двух нашых акрываўленых, без прытомнасці, воінаў. Немцы праз некаторы час вярнуліся. Я асцярожна пайшла да таго месца, дзе яны пакінулі забітых. Страшнае відовішча ўбачыла. Мноства штыкавых ран на трупах дэсантнікаў, выкалатыя вочы, адрэзаныя вушы. А за вёскай, у жыце, знайшлі яшчэ двух забітых воінаў. Былі ў іх і дакументы. Мы пахавалі чатырох разведчыкаў...

ЛІЦВІНАЎ Іван Варлампіевіч, н. у 1906, старшына, загінуў у студзені 1944.

МАЛАШЧЫЦКІ Леў Аркадзьевіч, н. у 1896, мал. сяржант, загінуў 8.7.1944 у в. Дольск Валынскай вобл.

МАЛЯР Іван Якаўлевіч, н. у 1911, рад., загінуў 15.2.1944 у в. Гарадзішча Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

МІЦУРА Іларыён Макаравіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПАТАПЕНКА Іосіф Якаўлевіч, н. у 1917, рад., загінуў 16.1.1943 у Варонежскай вобл.

РУДЗІНСКІ Аляксандр Віктаравіч, н. у 1925, рад., загінуў 23.6.1944 у Столінскім р-не Брэсцкай вобл.

РУДЗІНСКІ Мікалай Феліксавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1942.

РУЛЕЎСКІ Антон Казіміравіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1941.

РЫМАШЭЎСКІ Сільвестр Фролавіч, н. у 1900, ст. сяржант, прапаў без вестак у 1944.

ФЕДАРЭНКА Барыс Яўхімавіч, н. у 1904, рад., загінуў 15.2.1944 у в. Жукаўка Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

ЦІХАНАЎ Іван Андрэевіч, н. у 1924, рад., памёр ад ран 7.3.1945 у Польшчы.

ЦІХАНАЎ Мікалай Андрэевіч, н. у 1892, рад., памёр ад ран у 1942.

ЦІХАНАЎ Павел Андрэевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1941 у Львоўскай вобл.

ШАКАЎ Іван Фёдаравіч, н. у 1904, ст. лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

ШАСТАКОЎСКІ Антон Іванавіч, н. у 1923, старшына, загінуў 28.4.1945 у Германіі.

ШЧЭПАНОЎСКІ Іосіф Акімавіч, н. у 1920, рад., загінуў 4.7.1944 у Столінскім р-не Брэсцкай вобл.

ШЧЭПАНОЎСКІ Мечыслаў Пятровіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШЧЭПАНОЎСКІ Пётр Мікалаевіч, н. у 1906, сяржант, загінуў 28.3.1945 у Латвіі.

ШЫРМАНАЎ Іван Рыгоравіч, н. у 1919, ст. сяржант, загінуў 18.2.1944 у в. Жукаўка Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

ВЁСКА КОЗЕНКІ

АЗРЭМЧЫК Віктар Іванавіч, н. у 1926, рад., загінуў 4.11.1944 ва Усходняй Прусіі.

АЛЁШЫН Іван Дзям'янавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

АЎЧЫННІКАЎ Мікалай Сяргеевіч, н. у 1917, рад., загінуў 24.2.1943.

БАБЫНА Андрэй Канстанцінавіч, н. у 1897, рад., памёр у палоне 26.12.1941.

БАБЫНА Рыгор Трафімавіч, н. у 1907, сяржант, прапаў без вестак у 1941.

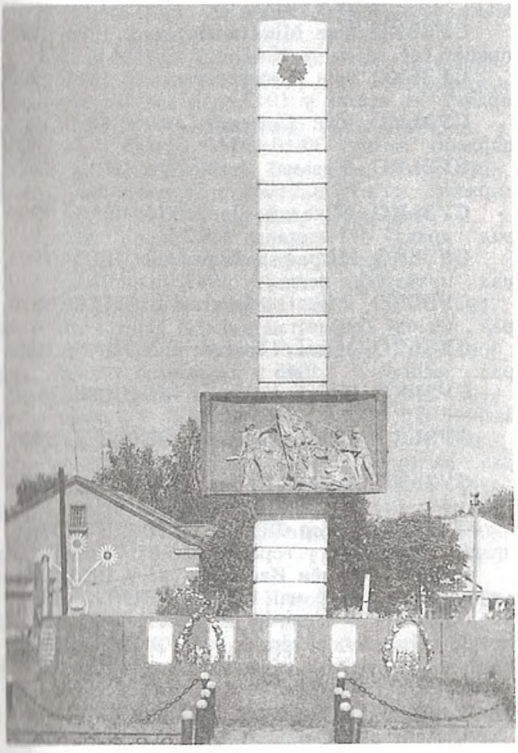

Помнік жыхарам в. Козенкі, якія загінулі на франтах і ў партызанскіх атрадах

БАБЫНА Уладзімір Андрэевіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у 1944.

БЕЛАН Андрэй Рыгоравіч, н. у 1912, рад., загінуў у 1945 у Германіі.

БЕЛЫ Пётр Сямёнавіч, н. у 1915, рад., загінуў 31.12.1943 у в. Мялешкавічы Мазырскага р-на.

БІБІК Цімафей Фёдаравіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1944.

БОБР Емяльян Кірэевіч, н. у 1915, рад., загінуў у палоне ў 1941.

БОБР Піліп Рыгоравіч, н. у 1903, працаваў бухгалтарам калгаса, рад., прапаў без вестак у 1944.

БОБР Раман Сяргеевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1943.

БОБР Якаў Сяргеевіч, н. у 1901, рад., загінуў 28.4.1945 у Германіі.

ВАЛАТОЎСКІ Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1920, рад., загінуў 24.7.1944 у в. Валкі Брэсцкай вобл.

ВІНАКУРАЎ Парфен Аляксандравіч, н. у 1917, рад., загінуў 20.8.1942 у г. Усць-Тосна Ленінградскай вобл.

ГАЎРЫЛЬЧЫК Сава Якаўлевіч, н. у 1908, рад., загінуў 30.10.1944 у г. Добеле, Латвія.

ГУРЫН Павел Ігнатавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДЗІКАН Андрэй Іванавіч, н. у 1922, мал. сяржант, прапаў без вестак у 1943.

ДЗІКАН Архіп Іванавіч, н. у 1923, рад., загінуў 26.7.1944 у в. Церахі Брэсцкай вобл.

ДЗІКАН Васіль Рыгоравіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1941.

ДЗІКАН Мацвей Міхайлавіч, н. у 1908, рад., загінуў 22.6.1944 у Чэхаславакіі.

ДУБРОВА Гаўрыла Пракопавіч, н. у 1924, рад., загінуў 28.9.1944 у пас. Гаранкі, Латвія.

ДУБРОВА Іосіф Фёдаравіч, н. у 1907, маёр, загінуў 11.7.1943 у с. Бярозаўка Курскай вобл.

ЕЎДАКАВЕЦ Іван Фёдаравіч, н. у 1911, мал. палітрук, прапаў без вестак у 1942.

ІЛЬЕНКА Васіль Кузьміч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ІЛЬЕНКА Уладзімір Кузьміч, н. у 1910, рад., загінуў 14.12.1941 у канцлагеры каля в. Масюкоўшчына Мінскага р-на.

КАВАЛЕНКА Мікалай Германавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАВАЛЕНКА Пётр Германавіч, н. у 1910, рад., загінуў у лютым 1944 у г. Новачаркаск Растоўскай вобл.

КАГАНОВІЧ Іосіф Несахавіч, н. у 1910, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак.

КІРЫНСКІ Аляксандр Кузьміч, н. у 1921, рад., памёр ад ран у студзені 1945.

КІРЫНСКІ Васіль Прохаравіч, н. у 1892, рад., памёр у палоне 3.12.1941.

КІРЫНСКІ Дзямід Спірыдонавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1942.

КІРЫНСКІ Іван Рыгоравіч, н. у 1907, сяржант, загінуў 22.7.1943 у Арлоўскай вобл.

КІРЫНСКІ Малафей Рыгоравіч, н. у 1922, працаваў бухгалтарам, рад., прапаў без вестак у жніўні 1944.

КІРЫНСКІ Павел Дзмітрыевіч, н. у 1918, сяржант, загінуў у баі з нацыяналістамі 26.5.1945 у Латвіі.

КІРЫНСКІ Рыгор Ігнатавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1942.

КІРЫНСКІ Трафім Фёдаравіч, н. у 1922, рад., загінуў 22.2.1943 у с. Баранскоўскае Краснадарскага краю.

КРУК Уладзімір Конанавіч, н. у 1923, рад., загінуў 30.3.1945 у г. Сопат, Польшча.

КУНГЕР Андрэй Самуілавіч, н. у 1920, рад., загінуў 16.5.1942.

КУНГЕР Герасім Дарафеевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

КУНГЕР Іван Арцёмавіч, н. у 1924, рад., загінуў 23.2.1944.

КУНГЕР Ісак Маркавіч, н. у 1913, лейтэнант, прапаў без вестак 25.2.1944.

КУНГЕР Мікалай Рыгоравіч, н. у 1923, рад., загінуў 24.7.1944 у в. Апака Брэсцкай вобл.

КУНГЕР Міхаіл Арцёмавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1942.

КУНГЕР Раман Сямёнавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1943.

КУНГЕР Рыгор Антонавіч, н. у 1897, рад., загінуў у маі 1943.

КУНГЕР Сямён Іванавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

МАЙСЕЕНКА Аляксей Данілавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1942.

МАЙСЕЕНКА Дзяніс Цімафеевіч, н. у 1906, рад., загінуў у 1943.

МАЙСЕЕНКА Іван Сідаравіч, н. у 1922, рад., загінуў 9.2.1943 каля г. Вялікія Лукі.

МАЙСЕЕНКА Іван Якаўлевіч, н. у 1918, рад., загінуў 1.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

МАЙСЕЕНКА Рыгор Аляксеевіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

МАЙСЕЕНКА Цімафей Пятровіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1942.

МАРКІН Віктар Аляксеевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у верасні 1943.

МАЎКАЛА Павел Ануфрыевіч, н. у 1918, рад., загінуў у сакавіку 1944.

МІТКЕВІЧ Антон Сямёнавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1941.

МУДРАГЕЛЬ Дзмітрый Парфенавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПАНЧАНКА Аляксей Трафімавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПРАНЬКО Іван Аляксеевіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у 1942.

САРОКІН Міхаіл Навумавіч, н. у 1905, рад., загінуў у 1942.

САЧУК Павел Нікадзімавіч, н. у 1912, рад., загінуў у 1943.

СУГАКОЎ Мікіта Рыгоравіч, н. у 1917, працаваў настаўнікам, рад., уцёк з палону, стаў сувязным партызанскага атрада, загінуў 8.8.1942.

СУЗЬКО Антон Цітавіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у 1944.

М. К. Сузько

У. Ю. Сузько

СУЗЬКО Давыд Цімафеевіч, н. у 1904, рад., загінуў 6.10.1941.

СУЗЬКО Іван Аляксеевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СУЗЬКО Іван Апанасавіч, н. у 1924, мал. сяржант, загінуў 22.7.1944 у в. Альбус Брэсцкай вобл.

СУЗЬКО Іван Дзям'янавіч, н. у 1918, сяржант, загінуў 27.7.1944.

СУЗЬКО Іван Мікалаевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1944.

СУЗЬКО Іван Цімафеевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1942.

СУЗЬКО Ісак Сідаравіч, н. у 1898, мал. сяржант, загінуў 30.10.1944 у Латвіі.

СУЗЬКО Кузьма Давыдавіч, н. у 1922, сяржант, загінуў 9.3.1945 у Германіі.

СУЗЬКО Мікалай Данілавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

СУЗЬКО Мітрафан Барысавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1942.

СУЗЬКО Міхаіл Ігнатавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1944.

СУЗЬКО Міхаіл Кандратавіч, н. у 1923, рад., загінуў 25.4.1945 у Германіі.

СУЗЬКО Павел Акулавіч, н. у 1906, рад., загінуў 8.9.1941 у г. Чарнігаў.

СУЗЬКО Піліп Кандратавіч, н. у 1907, рад., загінуў 1.10.1944.

СУЗЬКО Пракоп Юр'евіч, н. у 1908, рад., загінуў у 1941.

СУЗЬКО Рыгор Фёдаравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у верасні 1941.

СУЗЬКО Сямён Васілевіч, н. у 1915, рад., загінуў у палоне ў маі 1944.

СУЗЬКО Уладзімір Юр'евіч, н. у 1912, тэхнік-лейтэнант, памёр ад ран 1.4.1943 у г. Ленінград.

СУЗЬКО Фядос Макаравіч, н. у 1918, сяржант, прапаў без вестак у 1944.

ТАРУН Аляксей Мікалаевіч, н. у 1900, рад., загінуў 25.7.1944 у в. Валкі Брэсцкай вобл.

ТАРУН Анісім Ісакавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1944.

ТАРУН Канстанцін Ісакавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1942.

ТАРУН Міхаіл Кузьміч, н. у 1924, рад., памёр ад ран 21.1.1946 у г. Мукдэн, Кітай.

ТАРУН Фёдар Ісакавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1942.

ТУРКО Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЦЕЛЯПУН Усцін Адамавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЧЫРЫЧ Даніла Фёдаравіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1942.

ШЭМЕТ Іван Лявонавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЯРАШ Іван Мікалаевіч, н. у 1921, рад., памёр у палоне 14.3.1942.

ВЁСКА ЛУЧАЖЭВІЧЫ

АБРАМАЎ Дзяніс Парфенавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1942.

КУЗЬМЕНКА Адам Пракопавіч, н. у 1908, працаваў старшынёй калгаса, рад., загінуў 27.10.1944 у Латвіі.

КУЗЬМЕНКА Аляксандр Пракопавіч, н. у 1914, рад., загінуў 12.9.1944 у Польшчы.

КУЗЬМЕНКА Аляксей Аляксеевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

КУЗЬМЕНКА Васіль Аляксеевіч, н. у 1924, ст. сяржант, загінуў 3.1.1944 у с. Кацярынаўка Днепрапятроўскай вобл.

КУЗЬМЕНКА Уладзімір Аляксеевіч, н. у 1920., рад., прапаў без вестак.

ЛУК'ЯНОВІЧ Іван Васілевіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАЗАНОВІЧ Аляксандр Архіпавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

МАЗАНОВІЧ Аляксей Давыдавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1941.

МАЗАНОВІЧ Андрэй Савіч, н. у 1917, сяржант, прапаў без вестак у 1941.

МАЗАНОВІЧ Антон Рыгоравіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1941.

МАЗАНОВІЧ Васіль Савіч, н. у 1914, рад., загінуў у 1942.

МАЗАНОВІЧ Іван Кузьміч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1943.

МАЗАНОВІЧ Іван Рыгоравіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у 1945.

МАЗАНОВІЧ Ілья Давыдавіч, н. у 1908, рад., загінуў 30.4.1944 у с. Тужыйск Валынскай вобл.

МАЗАНОВІЧ Клім Рыгоравіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

МАЗАНОВІЧ Мікалай Сямёнавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАЗАНОВІЧ Рыгор Фёдаравіч, н. у 1918, сяржант, прапаў без вестак у 1941.

МАЗАНОВІЧ Сямён Архіпавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак.

МАЗАНОВІЧ Сямён Канстанцінавіч, н. у 1913, рад., загінуў у 1944.

МАЗАНОВІЧ Фядос Архіпавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1942.

МАЗАНОВІЧ Яўхім Архіпавіч, н. у 1912, рад., загінуў 27.4.1944 у с. Вулька Валынскай вобл.

ПАРХОМАЎ Парфён Фёдаравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПАШКОЎСКІ Уладзімір Антонавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1943.

РЫБЧАНКА Сямён Нікіфаравіч, н. у 1923, лейтэнант, загінуў 2.12.1941.

ЦЫБЛІЕНКА Аляксей Міронавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЦЫБЛІЕНКА Аляксей Прохаравіч, н. у 1903, рад., загінуў 30.4.1944 у с. Тужыйск Валынскай вобл.

ЦЫБЛІЕНКА Андрэй Якаўлевіч, н. у 1895, рад., памёр ад ран 15.1.1945 у Польшчы.

ЦЫБЛІЕНКА Мірон Савіч, н. у 1900, рад., загінуў у 1941.

ЦЫБЛІЕНКА Уладзімір Васілевіч, н. у 1922, рад., загінуў 7.2.1943 у Цвярской вобл.

ЦЫБЛІЕНКА Уладзімір Герасімавіч, н. у 1916, рад., загінуў у 1944.

ШЫЛА Андрэй Іванавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак.

ВЁСКА НАВІКІ

ГАРУЛЯ Піліп Сямёнавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДЗЕРАВЯНКА Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1912, рад., загінуў 8.8.1944 у Баранавіцкім р-не Брэсцкай вобл.

КАРПОВІЧ Іван Паўлавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАСЦЁНКА Аляксандр Данілавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

КАЧУР Рыгор Аўдзеевіч, н. у 1896, памёр ад ран у 1945 у Латвіі.

КОШМАН Мацвей Мацвеевіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1942.

КОШМАН Міхаіл Мацвеевіч, н. у 1915, рад., загінуў 13.12.1943 у г. Колпіна Ленінградскай вобл.

ЛАЗАРОЎСКІ Георгій Мацвеевіч, н. у 1920, сяржант, загінуў 9.3.1944 у Днепрапятроўскай вобл.

ЛАЗАРОЎСКІ Павел Іванавіч, н. у 1903, рад., памёр ад ран у сакавіку 1944.

МАЙСЕЕНКА Канстанцін Захаравіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1942.

МАСЛОЎСКІ Артур Францавіч, н. у 1926, сяржант, загінуў 23.4.1945 у г. Берлін.

МАШКОЎСКІ Уладзімір Цітавіч, н. у 1915, рад., загінуў 20.8.1942 у Ленінградскай вобл.

МІСОНАЎ Іосіф Уладзіміравіч, н. у 1921, рад., загінуў 13.8.1942 у с. Каратаяк Варонежскай вобл.

МІХАЙЛАЎ Іван Васілевіч, н. у 1924, загінуў 28.6.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

А. Ф. Маслоўскі

А. С. Сіўчанка

П. С. Сіўчанка

ПІРЧУК Андрэй Іосіфавіч, н. у 1922, сяржант, загінуў 29.7.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ПІСКУН Рыгор Васілевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПІСКУН Рыгор Міхайлавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПУШНЯК Аляксандр Гардзеевіч, н. у 1905, рад., загінуў у маі 1943.

САСНОЎСКІ Іван Сямёнавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1943.

СІЎЧАНКА Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак.

СІЎЧАНКА Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1944.

СІЎЧАНКА Валянцін Іосіфавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1943.

СІЎЧАНКА Дзмітрый Іосіфавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак.

СІЎЧАНКА Павел Сцяпанавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

ТРЫМАЙЛАЎ Іван Сямёнавіч, н. у 1920, лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

ФАМЕНКА Уладзімір Захаравіч, н. у 1914, рад., загінуў 13.10.1944.

ШУБОЎСКІ Аляксандр Дзмітрыевіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШУБОЎСКІ Барыс Аляксандравіч, н. у 1895, рад., памёр ад ран у 1945 у в. Навікі Мазырскага р-на.

ШУБОЎСКІ Іосіф Міхайлавіч, н. у 1904, рад., загінуў 19.8.1943 у с. Васільцава Харкаўскай вобл.

ШУБОЎСКІ Мікалай Дзмітрыевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

ШУБОЎСКІ Павел Барысавіч, н. у 1919, старшына, загінуў 15.4.1944 у с. Чырвоная Горка Адэскай вобл.

ШУБОЎСКІ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1906, рад., загінуў 29.10.1944 у Латвіі.

ЯНІСАЎ Мікалай Іванавіч, н. у 1918, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у 1944.

ВЁСКА НАГОРНАЯ

БАБЫНА Андрэй Лявонавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

БАБЫНА Васіль Сяргеевіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1942.

БАБЫНА Іван Ільіч, н. у 1904, рад., загінуў 3.7.1944.

БАБЫНА Навум Сяргеевіч, н. у 1919, рад., загінуў у 1942.

БОБР Васіль Фёдаравіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1941.

БОБР Лук'ян Іванавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

БОБР Пётр Мікалаевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1942.

БОБР Фёдар Міхайлавіч, н. у 1924, рад., загінуў 27.8.1943 у с. Успенскае Растоўскай вобл.

БОБР Якаў Міхайлавіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран 10.10.1944 у Латвіі.

КРУГЛЯКОЎ Андрэй Рыгоравіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1944.

КРУГЛЯКОЎ Васіль Рыгоравіч, н. у 1916, рад., памёр ад ран 28.2.1945 у г. Чэрск, Польшча.

МАСЛЕЕЎ Аляксандр Ануфрыевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

САВІЦКІ Антон Казіміравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1942.

ТКАЧУК Кірэй Васілевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЦЕЛЯПУН Аляксандр Клімавіч, н. у 1915, рад., загінуў 24.11.1944 у Латвіі.

ЯЎСЕЕНКА Якаў Васілевіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у красавіку 1945.

ВЁСКА НАРАЎШЧЫЗНА

КОЛАТ Антон Сцяпанавіч, н. у 1915, рад., памёр ад ран у 1945.

РОБАК Карп Андрэевіч, н. у 1895, рад., прапаў без вестак у 1944.

РОБАК Міхаіл Аляксандравіч, н. у 1904, рад., загінуў 26.3.1944 у в. Азяраны Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

Х. А. Шумак

Д. А. Шчарбіна

Е. І. Раеўскі

І. Д. Раеўскі

ВЁСКА ПРАНЬКІ

КАРА Максім Філімонавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАШАВЕНКА Канстанцін Іванавіч, н. у 1908, рад., загінуў 15.9.1944 у Польшчы.

МАЗУРКЕВІЧ Мацвей Рыгоравіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

МІНЧУК Іван Іванавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

ШУМАК Васіль Пракопавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак.

ШУМАК Дзмітрый Ціханавіч, н. у 1925, сяржант, загінуў 28.9.1944 у Латвіі.

ШУМАК Іван Раманавіч, н. у 1889, рад., прапаў без вестак у 1941.

ШУМАК Сяргей Яфрэмавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1942.

ШУМАК Фядос Давыдавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ШУМАК Харытон Андрэевіч, н. у 1902, працаваў старшынёй калгаса, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШЧАРБІНА Дзмітрый Акімавіч, н. у 1909, маёр, штурман авіядывізіі, загінуў 7.5.1943 у г. Марквіна Курскай вобл.

ШЧАРБІНА Рыгор Фёдаравіч, н. у 1922, сяржант, загінуў 26.11.1944 у Латвіі.

ШЧАРБІНА Сцяпан Акімавіч, н. у 1904, рад., загінуў 29.1.1945 у г. Аленбург, Усходняя Прусія.

ШЭШКА Лукаш Архіпавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ШЭШКА Павел Архіпавіч, н. у 1917, рад., загінуў 25.2.1944 у в. Белы Бераг Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

ШЭШКА Сяргей Юр'евіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

ВЁСКА РАЕЎСКІЯ

БАНДАРЭНКА Васіль Іванавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

І. Я. Раеўскі

Ю. І. Раеўскі

БОБР Іван Данілавіч, н. у 1912, рад., загінуў у палоне 7.9.1944.

БУДНІК Дзям'ян Прохаравіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДЗІКАН Васіль Рыгоравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ДЗІКАН Іван Карпавіч, н. у 1922, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДЗІКАН Карп Максімавіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1942.

ЕЎДАКАВЕЦ Іван Фёдаравіч, н. у 1919, палітрук, загінуў 2.9.1941 у Ленінградскай вобл.

ЕЎДАКАВЕЦ Кірыла Міхайлавіч, н. у 1908, працаваў старшынёй калгаса, рад., загінуў 4.7.1944 у в. Рэчыца Брэсцкай вобл.

КАЗЛОЎСКІ Карп Андрэевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1941.

ПАКРОЎСКІ Сяргей Аляксандравіч, н. у 1921, працаваў настаўнікам, рад., загінуў у 1942.

ПРОТАС Аляксей Ігнатавіч, н. у 1890, рад., прапаў без вестак у 1944.

РАЕЎСКІ Адам Яўхімавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1942.

РАЕЎСКІ Антон Дзмітрыевіч, н. у 1902, рад., загінуў 4.7.1944 у Брэсцкай вобл.

М. Ю. Тарун

П. С. Бінецкі

Е. А. Бубен

РАЕЎСКІ Дзмітрый Дзмітрыевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1942.

РАЕЎСКІ Емяльян Ігнатавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1944.

РАЕЎСКІ Іван Якімавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1943.

РАЕЎСКІ Іван Яўхімавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у 1941.

РАЕЎСКІ Іларыён Дзмітрыевіч, н. у 1919, рад., загінуў у 1944 у в. Рэчыца Брэсцкай вобл.

РАЕЎСКІ Іларыён Севасцьянавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1942.

РАЕЎСКІ Нікіфар Севасцьянавіч, н. у 1894, рад., прапаў без вестак у 1941.

РАЕЎСКІ Раман Яўхімавіч, н. у 1900, рад., загінуў у маі 1945 у Германіі.

РАЕЎСКІ Юрый Ільіч, н. у 1914, рад., загінуў 1.11.1944 ва Усходняй Прусіі.

ТАРУН Мацвей Юр'евіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1944.

М. М. Гурын

С. А. Радкевіч

КРЫНІЧАНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АКУЛІНКА

АПАНАСЕНКА Андрэй Іванавіч, н. у 1914, рад., загінуў у 1945 у Германіі.

БЕРАЗОЎСКІ Міхаіл Паўлавіч, н. у 1917, рад., загінуў 28.9.1942.

БІНЕЦКІ Пётр Сяргеевіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1942.

БУБЕН Ева Апанасаўна, н. у 1923, сяржант, прапала без вестак у 1942 у Бранскай вобл.

ВАРАБЕЙ Павел Васілевіч, н. у 1921, сяржант, загінуў 5.8.1944 у Польшчы.

ГАРБАР Мікалай Фаміч, н. у 1898, працаваў брыгадзірам калгаса, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГАРБАРЧУК Павел Нікіфаравіч, н. у 1918, рад., загінуў 1.5.1944 у с. Белая Крыніца Жытомірскай вобл.

ГУРСКІ Віктар Міхайлавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГУРЫН Аркадзь Данілавіч, н. у 1924, рад., памёр ад ран 25.7.1944 у в. Церахі Брэсцкай вобл.

ГУРЫН Міхаіл Міронавіч, н. у 1894, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГУРЫН Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1914, рад., загінуў у 1944 у г. Белая Царква Кіеўскай вобл.

ДУБРОЎСКІ Аляксей Васілевіч, н. у 1925, рад., загінуў пры бамбёжцы ў 1944 у г. Калінкавічы Гомельскай вобл.

ДУБРОЎСКІ Лаўрэнцій Данілавіч, н. у 1907, рад., загінуў у палоне ў 1942.

ДУБРОЎСКІ Сяргей Васілевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак.

КОТ Пётр Лявонавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛІНКЕВІЧ Якаў Іосіфавіч, н. у 1907, памёр ад ран у студзені 1942.

МАЛЫГА Архіп Пракопавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

МАЛЫГА Васіль Аляксеевіч, н. у 1909, рад., загінуў у 1943.

МАЦАПУРА Даніла Мацвеевіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПАКАЦІН Сцяпан Іосіфавіч, н. у 1920, ст. сяржант, загінуў 2.5.1945 у г. Берлін.

ПІЛІПОНЧЫК Аляксандр Мікітавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПІЛІПОНЧЫК Антон Гаўрылавіч, н. у 1913, сяржант, загінуў 21.11.1944 у Латвіі.

П. К. Фількевіч

М. А. Шчэрбін

С. І. Ярош

Яворскі Казімір Іосіфавіч

Яворскі Караль Іосіфавіч

ПІЛІПОНЧЫК Павел Фёдаравіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1943.

РАДКЕВІЧ Сяргей Аляксеевіч, рад., прапаў без вестак.

САРОКА Іван Уладзіміравіч, н. у 1915, рад., памёр ад ран 9.1.1944.

СІСТЭКІН Аляксей Якаўлевіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1943.

СУКОНІК Фёдар Андрэевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ФІЛЬКЕВІЧ Пётр Карлавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1943.

ФІЛЬКЕВІЧ Уладзімір Уладзіміравіч, н. у 1924, сяржант, загінуў 30.9.1944 у Латвіі.

ЧАРНЕЦКІ Мікалай Якаўлевіч, н. у 1924, сяржант, загінуў 29.6.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ЧАРНЕЦКІ Якаў Іванавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЧАРЭЎКА Андрэй Карпавіч, н. у 1917, загінуў 22.11.1942 у Сталінградскай вобл.

ШЧЭРБІН Мікалай Іванавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШЧЭРБІН Міхаіл Ананьевіч, рад., прапаў без вестак.

ЯВОРСКІ Аляксей Лявонавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЯВОРСКІ Казімір Іосіфавіч, н. у 1924, рад., загінуў 22.7.1944 у в. Церахі Брэсцкай вобл.

ЯВОРСКІ Караль Іосіфавіч, рад., прапаў без вестак.

ЯРАШ Сцяпан Іванавіч, рад., прапаў без вестак.

ЯСЮКЕВІЧ Станіслаў Аляксандравіч, н. у 1902, рад., загінуў 21.3.1944 у в. Бечы Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ВЁСКА БІБІКІ

АЛЬХОВІК Апанас Макаравіч, рад., прапаў без вестак.

АЛЬХОВІК Іван Сцяпанавіч, н. у 1902, рад., загінуў 25.3.1945 у Польшчы.

АЛЬХОВІЧ Макар Фёдаравіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1944.

АЛЬХОВІК Піліп Макаравіч, н. у 1919, рад., загінуў у 1944 у Гродзенскай вобл.

АТАМАНЧУК Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у 1944.

АТАМАНЧУК Андрэй Мінавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1941.

АТАМАНЧУК Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1922, працаваў настаўнікам, загінуў у 1943.

АТАМАНЧУК Фёдар Адамавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1941.

БАХСОК Уладзімір Цімафеевіч, н. у 1909, рад., загінуў у 1944 у Польшчы.

БОБР Іван Аляксеевіч, н. у 1920, рад., загінуў у 1944 у г. Беласток, Польшча.

БОХАНКА Мікалай Іосіфавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1943.

БУРАК Мікалай Аляксандравіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у верасні 1941.

БУЮК Трафім Міхайлавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1943.

БЯНЕЦКІ Пётр Сяргеевіч, н. у 1922, сяржант, загінуў 23.6.1942.

ГАЛАВАЦКІ Аляксандр Андрэевіч, н. у 1915, рад., загінуў 18.6.1944 у Гомельскай вобл.

ГАЛАВАЦКІ Мікалай Андрэевіч, н. у 1922, сяржант, загінуў 10.7.1942.

ГАРАЛЬЧУК Мікалай Мікалаевіч, н. у 1918, рад., загінуў у 1944 у Хмяльніцкай вобл.

ГАРАЛЬЧУК Павел Мікалаевіч, н. у 1924, рад., загінуў 11.1.1942 у в. Вялікая Губа, Карэлія.

ГАРАЛЬЧУК Рыгор Мікалаевіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1943.

ГУЛЬЧЫК Іван Аляксандравіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак.

ГУЛЬЧЫК Іван Аляксеевіч, н. у 1900, рад., загінуў у 1941.

ГУЛЬЧЫК Мацвей Аляксандравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

ГУЛЬЧЫК Рыгор Аляксандравіч, н. у 1904, рад., загінуў 22.1.1945 у Польшчы.

ГУЛЬЧЫК Цімафей Аляксандравіч, н. у 1914, афіцэр (званне не ўстаноўлена), прапаў без вестак на Ленінградскім фронце.

ГУРЫН Канстанцін Кандратавіч, н. у 1918, рад., загінуў 21.2.1943.

ГУРЫН Лявон Ільіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГУРЫН Макар Пятровіч, н. у 1911, рад., памёр ад хваробы на фронце 14.2.1944 у Рагачоўскім р-не Гомельскай вобл.

ГУРЫН Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

Помнік воінам Чырвонай Арміі, якія загінулі пры вызваленні раёна. В. Бібікі

У. М. Атаманчук

М. І. Боханка

ГУРЫН Фёдар Адамавіч, н. у 1914, рад., загінуў у жніўні 1942.

ДАВЫДОВІЧ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДАВЫДОВІЧ Ніканор Сцяпанавіч, н. у 1909, рад., загінуў у 1943 у г. Мікалаеў.

ДУБРОВА Дзмітрый Калінікавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак.

ДУБРОВА Ігнат Сідаравіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

ДУБРОВА Павел Сцяпанавіч, н. у 1904, рад., загінуў у 1942.

ДУБРОВА Цімафей Сідаравіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак.

ДУБРОЎСКІ Павел Мікалаевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДУБРОЎСКІ Сяргей Васілевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАВАЛЬЧУК Рыгор Міхайлавіч, н. у 1912, працаваў у Нараўлянскім райвыканкаме, старшына, загінуў у маі 1943.

КАЛЕСНІК Барыс Нікіфаравіч, н. у 1925, рад., загінуў у 1943.

КОТЧАНКА Антон Раманавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1944.

КОТЧАНКА Раман Іосіфавіч, н. у 1906, рад., загінуў у 1943 у г. Курск.

КОТЧАНКА Уладзімір Раманавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у снежні 1942.

КРЫЛОЎ Даніла Андрэевіч, н. у 1906, рад., загінуў у 1943 у г. Арол.

КРЫЛОЎ Іван Цімафеевіч, н. у 1900, працаваў аграномам, рад., прапаў без вестак у 1942.

КРЫЛОЎ Максім Цімафеевіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1944.

КРЫЛОЎ Маркел Іванавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1943.

КРЫЛОЎ Мацвей Іванавіч, н. у 1918, працаваў настаўнікам, рад., памёр ад ран 25.7.1941 у г. Іванава.

КРЫЛОЎ Пімен Іванавіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1941.

КРЫЛОЎ Рыгор Андрэевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

К. К. Гурын

Д. К. Дуброва

М. І. Крылоў

Д. К. Куксачэнка

І. С. Дуброва

М. Ц. Крылоў

Р. А. Крылоў

КУКСАЧЭНКА Давыд Канстанцінавіч, н. у 1902, рад., загінуў у палоне ў 1943.

ЛЕВАНЧУК Апанас Якімавіч, н. у 1905, рад., загінуў у 1941 у г. Беласток, Польшча.

ЛЕВАНЧУК Мікалай Сафронавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

МАКЕЕЎ Пётр Макаравіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1944.

МЕЛЬНІК Павел Яўхімавіч, н. у 1918, працаваў урачом, рад., прапаў без вестак у 1942.

МІНЕВІЧ Францішак Аляксандравіч, н. у 1914, рад., загінуў 19.10.1943 у г. Мцэнск Арлоўскай вобл.

МІХАЙЛОЎСКІ Анатоль Цімафеевіч, н. у 1920, афіцэр (званне не ўстаноўлена), загінуў у 1945 у г. Берлін.

ПІЛІПОНЧЫК Аляксей Ігнатавіч, н. у 1925, рад., загінуў 31.10.1944 у Літве.

ПІЛІПОНЧЫК Арцём Ігнатавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1941.

ПІЛІПОНЧЫК Мацвей Ігнатавіч, н. у 1920, рад., загінуў 27.7.1941 у Ленінградскай вобл.

ПІЛІПОНЧЫК Мікалай Іванавіч, н. у 1920, рад., загінуў 15.7.1941.

ПЛАХОЦКІ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1920, матрос, прапаў без вестак у 1944.

ПЛАХОЦКІ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПРУС Сямён Архіпавіч, н. у 1891, рад., прапаў без вестак у 1942.

РАЕЎСКІ Іван Яўхімавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1943.

САЙКОЎСКІ Аляксей Яфрэмавіч, н. у 1912, рад., загінуў 16.3.1944 у с. Дудка Ровенскай вобл.

СІРОЦКІ Якаў Радзівонавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у красавіку 1943.

СІРОЦКІ Яўген Цімафеевіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у 1944.

ТУГАЙ Дзмітрый Лявонавіч, н. у 1908, рад., загінуў у снежні 1944 у Венгрыі.

ФАЛІНСКІ Карп Сямёнавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

ФЕШЧАНКА Іван Сцяпанавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1941.

ФЕШЧАНКА Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1918, рад., загінуў 8.8.1944 у Літве.

ФІЛІСЬЕЎ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1903, рад., загінуў у 1943 пры фарсіраванні р. Днепр.

ФІЛІСЬЕЎ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1912, рад., загінуў у палоне ў 1941.

ХАРАШУК Мікалай Пятровіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941.

М. Д. Буюк

Б. К. Гарбарчук

М. І. Гурын

М. Ф. Гурын

М. М. Гарбарчук

Д. І. Гурын

П. Р. Гурын

У. І. Гурын

ЦЕСАВЕЦ Леанід Пятровіч, н. у 1924, рад., загінуў у 1945 у Германіі.

ЧУРЫЛА Канстанцін Нікіфаравіч, н. у 1911, рад., загінуў у 1944 у Віцебскай вобл.

ШОЛАХАЎ Леанід Ігнатавіч, н. у 1921, лейтэнант, прапаў без вестак у 1943.

ЯРАШ Аляксандр Кузьміч, н. у 1909, рад., загінуў 4.7.1944 у Столінскім р-не Брэсцкай вобл.

ЯРАШ Аляксей Паўлавіч, н. у 1923, рад., загінуў у 1943 у в. Скароднае Ельскага р-на Гомельскай вобл.

ЯРАШ Мацвей Цімафеевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЯРАШ Павел Кузьміч, н. у 1919, рад., загінуў 16.12.1941.

ЯРАШ Павел Нікаторавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЯРУШЧОЎ Сямён Яўхімавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у верасні 1941.

ВЁСКА ГУРЫНЫ

БАРАВІК Мікіта Раманавіч, н. у 1896, рад., загінуў у палоне ў 1941.

БУЮК Мікалай Данілавіч, н. у 1905, працаваў старшынёй Тураўскага райвыканкама, лейтэнант, прапаў без вестак.

ГАРБАРЧУК Барыс Канстанцінавіч, н. у 1926, рад., ваяваў у Войску Польскім, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

ГАРБАРЧУК Мікалай Міхайлавіч, н. у 1924, сяржант, загінуў 18.6.1944 у в. Зазыбы Віцебскай вобл.

ГУРЫН Дзмітрый Іванавіч, н. у 1924, рад., загінуў 29.6.1944 у в. Ялоўка Бабруйскага р-на Магілёўскай вобл.

ГУРЫН Канстанцін Кандратавіч, н. у 1921, ст. лейтэнант, загінуў 26.2.1943 у г. Палярны Мурманскай вобл.

ГУРЫН Мікалай Васілевіч, н. у 1924, рад., загінуў 29.6.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ГУРЫН Міхаіл Іванавіч, н. у 1920, працаваў настаўнікам, сяржант, загінуў у 1941 у Латвіі.

ГУРЫН Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1902, лейтэнант, загінуў у 1941 у в. Чэхаўка Бранскай вобл.

ГУРЫН Павел Рыгоравіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1941.

Д. М. Фешчанка

І. П. Фешчанка

Д. Н. Шчарбіна

ГУРЫН Сцяпан Сцяпанавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГУРЫН Уладзімір Іванавіч, н. у 1901, рад., загінуў 22.10.1943 у Бранскай вобл.

КАЗЛЯКОЎСКІ Міхаіл Нікіфаравіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЛІНІЧЭНКА Іван Пятровіч, н. у 1915, сяржант, загінуў 11.2.1945 у Германіі.

МАЗЕЙКА Антон Васілевіч, н. у 1907, сяржант, прапаў без вестак у 1944.

РАКІЦКІ Іосіф Казіміравіч, н. у 1902, рад., загінуў у 1942 у г. Ленінград.

УРАКОЎСКІ Альгерд Юльянавіч, н. у 1922, рад., загінуў у сакавіку 1945.

ФЕШЧАНКА Дзмітрый Максімавіч, н. у 1927, рад., прапаў без вестак у 1945.

ФЕШЧАНКА Іосіф Пракопавіч, н. у 1910, сяржант, памёр ад ран 29.1.1945 у г. Мукачоў Закарпацкай вобл.

ФЕШЧАНКА Максім Лук'янавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ЦУКЕР Іван Якаўлевіч, н. у 1918, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак у 1942.

ВЁСКА ЛУБНЯ

БЕРАНДЗЕЕЎ Апанас Міхайлавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

БОХАНКА Мікалай Акулавіч, н. у 1922, сяржант, загінуў у палоне 3.3.1943.

БОХАНКА Пётр Рыгоравіч, н. у 1926, рад., прапаў без вестак у 1945.

БОХАНКА Рыгор Раманавіч, н. у 1900, рад., загінуў у чэрвені 1944 у г. Брэст.

ДАНІЛЬЧУК Васіль Сільвестравіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДАНІЛЬЧУК Пётр Рыгоравіч, н. у 1901, рад., загінуў 28.9.1944 у Латвіі.

МАРЦІНОВІЧ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак.

МАРЦІНОВІЧ Ілья Анікеевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

МАРЦІНОВІЧ Мікалай Лявонавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1943.

МАРЦІНОВІЧ Сяргей Сцяпанавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак.

МУЖЭНКА Аляксей Раманавіч, н. у 1915, рад., загінуў у 1942.

МУЖЭНКА Міхаіл Якімавіч, н. у 1919, працаваў настаўнікам, рад., загінуў 10.4.1945 у Германіі.

МУЖЭНКА Павел Тарасавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1944.

МУЖЭНКА Сцяпан Якімавіч, н. у 1915, лейтэнант, прапаў без вестак.

РАДКЕВІЧ Андрэй Сяргеевіч, н. у 1923, рад., загінуў у жніўні 1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

РАДКЕВІЧ Павел Сяргеевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1943.

ШЧАРБІНА Дзмітрый Ніканоравіч, н. у 1925, рад., памёр ад ран у лістападзе 1944.

ШЧАРБІНА Фёдар Спірыдонавіч, н. у 1913, рад., загінуў 14.4.1945 у Германіі.

ШЧЭРБІН Дзмітрый Ніканоравіч, н. у 1925, рад., памёр ад ран у лістападзе 1944 у Латвіі.

ШЧЭРБІН Міхаіл Ціханавіч, н. у 1922, лейтэнант, камандзір роты, загінуў 11.7.1943 у Арлоўскай вобл.

ШЧЭРБІН Сяргей Ціханавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВЁСКА МАТРУНКІ

АДАМЕНКА Эдвард Іванавіч, н. у 1915, рад., загінуў 9.7.1944 у с. Дольск Валынскай вобл.

АНТАНОВІЧ Сяргей Паўлавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1943.

АРЦЮШЭНКА Антон Рыгоравіч, н. у 1908, сяржант, прапаў без вестак у 1944 у Польшчы.

АРЦЮШЭНКА Васіль Арцёмавіч, н. у 1905, капітан, загінуў у 1942 у г. Сталінград.

АРЦЮШЭНКА Васіль Дзмітрыевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1944.

АРЦЮШЭНКА Давід Арцёмавіч, н. у 1926, рад., загінуў 26.1.1945 у Польшчы.

Ф. Г. Бабына

А. Р. Булаўка

А. С. Завалей

АРЦЮШЭНКА Іван Герасімавіч, н. у 1918, рад., загінуў у палоне ў 1941 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

АРЦЮШЭНКА Ісак Герасімавіч, н. у 1911, ст. сяржант, загінуў 21.7.1944 у Цярнопальскай вобл.

АРЦЮШЭНКА Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1917, мал. сяржант, загінуў 16.7.1942 у г. Варонеж.

АРЦЮШЭНКА Павел Фёдаравіч, н. у 1920, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак.

АРЦЮШЭНКА Пётр Арцёмавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак.

АРЦЮШЭНКА Пётр Віктаравіч, н. у 1914, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у сакавіку 1942.

АРЦЮШЭНКА Сцяпан Арцёмавіч, н. у 1912, рад., памёр ад ран у 1946.

БАБЫНА Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1901, рад., загінуў 22.6.1944 у г. Столін Брэсцкай вобл.

БАБЫНА Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1918, сяржант, прапаў без вестак.

БАБЫНА Фёдар Гаўрылавіч, н. у 1914, лейтэнант, загінуў у 1945 у Германіі.

БОБР Емяльян Антонавіч, рад., прапаў без вестак у 1943.

БУДНІК Дзям'ян Прохаравіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1944.

БУЛАЎКА Аляксей Рыгоравіч, н. у 1904, рад., загінуў у 1942 у г. Арол.

ЗАВАЛЕЙ Апанас Сямёнавіч, н. у 1892, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЗАВАЛЕЙ Канстанцін Апанасавіч, н. у 1917, старшына, прапаў без вестак у 1943.

ЗАВАЛЕЙ Пётр Апанасавіч, н. у 1914, лейтэнант, загінуў у 1944 у Жытомірскай вобл.

КЕБЕЦ Уладзімір Іванавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

КУЗЬМЕНКА Іван Яўстафьевіч, н. у 1910, афіцэр (званне не ўстаноўлена), загінуў 9.2.1944.

КУКСА Аляксей Васілевіч, н. у 1918, рад., загінуў у 1943 пры фарсіраванні р. Днепр.

КУНГЕР Аляксей Трафімавіч, н. у 1913, сяржант, загінуў 9.6.1942 у Ленінградскай вобл.

КУНГЕР Андрэй Іванавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941.

КУНГЕР Барыс Іванавіч, н. у 1911, рад., загінуў 10.7.1944 у в. Дольск Валынскай вобл.

КУНГЕР Іван Ануфрыевіч, н. у 1890, рад., прапаў без вестак у 1941.

КУНГЕР Іван Іванавіч, н. у 1903, рад., загінуў 8.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

КУНГЕР Сямён Іванавіч, н. у 1906, рад., загінуў 24.3.1944 у в. Іванава Слабада Лельчыцкага р-на Гомельскай вобл.

ЛАБАНАЎ Аляксандр Навумавіч, н. у 1922, лейтэнант, загінуў 6.8.1943 у Курскай вобл.

ЛІСТУНОВІЧ Сяргей Паўлавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЛІТВАК Лейба Майсеевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1941.

МАЎКАЛА Дзмітрый Сцяпанавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

МАЎКАЛА Канстанцін Сцяпанавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1941.

МАЎКАЛА Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАЎКАЛА Сяргей Раманавіч, н. у 1914, рад., загінуў 9.7.1944 у в. Дольск Валынскай вобл.

ПОТАР Сцяпан Лук'янавіч, н. у 1892, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПОТАР Трыфан Лук'янавіч, н. у 1910, працаваў старшынёй калгаса, рад., загінуў у 1942 у Бранскай вобл.

ПРОЦКА Лаўрэнцій Іванавіч, н. у 1904, рад., загінуў 19.4.1944 у в. Бечы Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ПРОЦКА Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1916, рад., памёр ад ран 25.11.1944 у г. Ліепая, Латвія.

ПРОЦКА Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1910, працаваў брыгадзірам калгаса, рад., загінуў 20.9.1944 у Польшчы.

ПРОЦКА Сяргей Якаўлевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПРОЦКА Уладзімір Якаўлевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1941.

ПРОЦКА Юрый Пракопавіч, н. у 1901, рад., загінуў 4.7.1944 у Брэсцкай вобл.

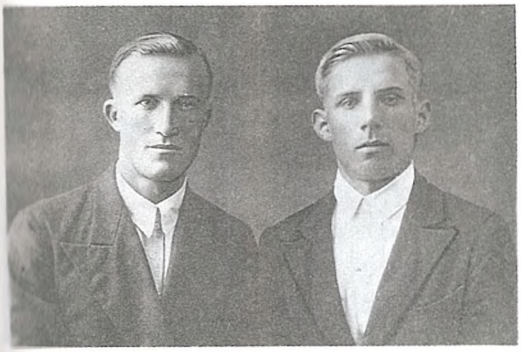

П. А. Завалей (злева) і К. А. Завалей

Д. К. Сіраж

М. М. Шумак

СІРАЖ Аляксей Пракопавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1942.

СІРАЖ Дзмітрый Кузьміч, н. у 1916, рад., памёр ад хваробы на фронце 1.5.1945.

СМАЛЯНІК Дзмітрый Фёдаравіч, н. у 1892, рад., прапаў без вестак у 1943.

СТОРАЖАЎ Іван Паўлавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1942.

ТАРУН Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1912, мал. сяржант, загінуў 24.3.1944 у в. Азяраны Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ТАРУН Аляксей Конанавіч, н. у 1910, сяржант, загінуў 18.8.1944 у Латвіі.

ТАРУН Іван Конанавіч, н. у 1915, рад., загінуў 4.7.1944 у Столінскім р-не Брэсцкай вобл.

ТАРУН Іван Цімафеевіч, н. у 1920, рад., загінуў 24.9.1943 у в. Максімаўка Смаленскай вобл.

ТАРУН Пётр Конанавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

ТАРУН Фёдар Пракопавіч, н. у 1913, рад., загінуў 7.7.1944 у с. Турганы Валынскай вобл.

ФАРКЕВІЧ Дзмітрый Іванавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак.

ШУМАК Мікалай Малафеевіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВЁСКА ПЯНЬКІ

БРАНІЦКІ Мікалай Ігнатавіч, н. у 1904, рад., загінуў 10.4.1944.

БЯЗРУЧКА Пётр Паўлавіч, н. у 1913, рад., загінуў у палоне ў 1941 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ВАФЕК Станіслаў Антонавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВЯРАКСА Дзмітрый Іванавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1941.

ВЯРАКСА Мечыслаў Янавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1942.

ВЯРАКСА Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1910, рад., загінуў у палоне ў 1942.

ГІРУК Аляксей Цярэнцьевіч, н. у 1890, рад., загінуў у жніўні 1944 у Карэліі.

КАЗЛОЎСКІ Сямён Вікенцьевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАЗЛОЎСКІ Францішак Апанасавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЛАЎРЭНЧУК Мікалай Лукіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛАЎРЭНЧУК Уладзімір Вікенцьевіч, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЛАЎРЭНЧУК Уладзімір Лук'янавіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1941.

ЛУКАШ Уладзімір Паўлавіч, н. у 1910, сяржант, загінуў 25.9.1943 у с. Карбусель Ленінградскай вобл.

ЛУКАШ Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1941.

МУНІС Дзмітрый Дзмітрыевіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПІЛЬКЕВІЧ Барыс Канстанцінавіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

ШЫДЛОЎСКІ Роберт Браніслававіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЯНОЎСКІ Франк Уладзіміравіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1942.

ВЁСКА СТРЭЛЬСК

БУГЛАК Трафім Андрэевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак.

ВАЛЮЖЫНЕЦ Антон Антонавіч, н. у 1905, рад., загінуў у 1945 у Германіі.

ВАЛЮЖЫНЕЦ Архіп Гаўрылавіч, н. у 1905, рад., загінуў 21.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ВЯРБІЦКІ Казімір Вікенцьевіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГАНЧАРЭНКА Аляксей Трафімавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1945.

ГАНЧАРЭНКА Анісім Рыгоравіч, н. у 1898, старшына, загінуў у чэрвені 1944 у в. Жукаўка Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

ГАНЧАРЭНКА Іван Лаўрэнцьевіч, н. у 1919, рад., загінуў 29.9.1944 у Чэхаславакіі.

ГАНЧАРЭНКА Рыгор Феафанавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГАНЧАРЭНКА Сяргей Анісімавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1944 у Адэскай вобл.

ГАНЧАРЭНКА Сяргей Пятровіч, н. у 1911, рад., загінуў 5.1.1942 у с. Шэйніна Курскай вобл.

ГАНЧАРЭНКА Яўтен Цімафеевіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1942.

ДЫМІНСКІ Іван Кузьміч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак.

ЗБАРОЎСКІ Рыгор Апанасавіч, н. у 1902, рад., загінуў 12.4.1942 у в. Міхалёва Ленінградскай вобл.

ЗБАРОЎСКІ Сяргей Адамавіч, н. у 1912, рад., загінуў у 1944 у Польшчы.

ІВАНЕНКА Іван Рыгоравіч, н. у 1910, рад., загінуў 1.7.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

КАРДАШ Аляксей Антонавіч, н. у 1912, ст. лейтэнант, лётчык-знішчальнік, загінуў 1.8.1944 у г. Рыга, Латвія.

КРЫСЬКО Мікалай Сафронавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

КРЫСЬКО Рыгор Емяльянавіч, н. у 1899, працаваў старшынёй калгаса, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛАВОРАНКА Аляксей Кузьміч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЛІПСКІ Іван Сямёнавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

МАКАРЭВІЧ Міхаіл Піліпавіч, н. у 1922, рад., загінуў 28.11.1944 у Латвіі.

МАРОЗ Павел Емяльянавіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у 1943.

МАРОЗ Пракоп Максімавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак.

МАРОЗ Сава Герасімавіч, н. у 1912, рад., загінуў 19.3.1943 у Арлоўскай вобл.

МАРОЗ Яфрэм Харытонавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

МАЦАПУРА Даніла Мацвеевіч, н. у 1895, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАЦАПУРА Іосіф Яфрэмавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1943.

МЕЛЬЧАНКА Аляксей Дзмітрыевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1942.

МЕЛЬЧАНКА Дзмітрый Фёдаравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

МЕЛЬЧАНКА Кірэй Сідаравіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1941.

МЕЛЬЧАНКА Сава Міхайлавіч, н. у 1911, рад., загінуў у 1942.

МІСЬКО Пётр Цімафеевіч, н. у 1922, сяржант, памёр ад ран 12.10.1942 у Масальскім р-не Смаленскай вобл.

МІСЬКО Фёдар Маркавіч, н. у 1906, рад., загінуў 15.3.1945 у Польшчы.

НАВІЦКІ Міхаіл Піліпавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

НАВІЦКІ Яўхім Дзмітрыевіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1944.

Л. І. Барысенка

А. А. Ромбак

ПЕРАПЕЧА Аляксей Адамавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у жніўні 1944.

ПЕРАПЕЧА Астап Адамавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

ПЕРАПЕЧА Мікалай Емяльянавіч, н. у 1921, рад., загінуў 27.12.1944 у Латвіі.

ПЕРАПЕЧА Міхаіл Цярэнцьевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

ПЯТРЭНКА Васіль Лаўрэнцьевіч, н. у 1911, ст. лейтэнант, загінуў у 1942.

ЦЕСЛЯ Сцяпан Кандратавіч, н. у 1913, рад., загінуў у жніўні 1944 у Польшчы.

ЦІХАНАЎ Фядос Давыдавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШУМАНСКІ Мікалай Захаравіч, н. у 1921, рад., загінуў у 1944 у Эстоніі.

ШУМАНСКІ Пётр Захаравіч, н. у 1922, рад., загінуў 15.7.1942 у в. Навінка Ленінградскай вобл.

ЯНКЕВІЧ Іван Васілевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1943.

ВЁСКА ТВАРЫЧАЎКА

АНІШЧАНКА Мікалай Ананьевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у жніўні 1944.

БАРЫСЕНКА Лявон Ігнатавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак.

БІЧАН Мікалай Емяльянавіч, н. у 1911, мал. сяржант, загінуў у маі 1942 у Ленінградскай вобл.

ВІСЛАВУХ Іосіф Міхайлавіч, н. у 1922, рад., загінуў у 1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ГАРБАРОЎСКІ Іван Валяр'янавіч, н. у 1910, рад., загінуў 4.8.1944 у с. Дольск Валынскай вобл.

ЗБАРОЎСКІ Анатоль Альбертавіч, н. у 1915, прапаў без вестак у 1944.

КУНЦЭВІЧ Уладзімір Барысавіч, н. у 1915, старшына, прапаў без вестак 2.2.1942.

КУПЧАНСКІ Іосіф Адамавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак.

М. З. Ярмоліч

М. А. Гарбарчук

ЛАЦКО Сцяпан Паўлавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак.

РАКІЦКІ Франц Мікалаевіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1944.

РОМБАК Анатоль Адамавіч, н. у 1913, працаваў бухгалтарам, рад., загінуў у чэрвені 1944 у Рагачоўскім р-не Гомельскай вобл.

ЦЕЛЯПУН Мікалай Стэфанавіч, н. у 1914, рад., загінуў 11.2.1945 у Польшчы.

ШЧЭРБІН Васіль Сцяпанавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

ЯРМОЛІЧ Мікалай Захаравіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у 1942.

ХУТАР МОЛАЖАВА

ГАРБАРЧУК Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1914, працаваў старшынёй калгаса «Уперад», рад., загінуў у баі з нацыяналістамі 11.2.1945 у Львоўскай вобл.

ХАРАШУК Рыгор Макаравіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

МАХНАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ДЗЕРБІНКА

БАРАНОЎСКІ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1904, рад., загінуў у палоне ў Германіі.

БОБЕР Рыгор Іванавіч, рад., прапаў без вестак.

ДЗЕНІСЕНКА Іван Ніканавіч, рад., прапаў без вестак.

КАНОПЛІЧ Аляксей Платонавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАНОПЛІЧ Аляксей Сямёнавіч, н. у 1918, рад., памёр ад ран у 1945.

КАНОПЛІЧ Аляксей Цітавіч, рад., прапаў без вестак.

КАНОПЛІЧ Антон Кузьміч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАНОПЛІЧ Антон Уладзіміравіч, н. у 1910, рад., загінуў у палоне ў студзені 1943.

КАНОПЛІЧ Васіль Антонавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАНОПЛІЧ Васіль Мікалаевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак 27.9.1942 у Сталінградскай вобл.

КАНОПЛІЧ Гардзей Барысавіч, н. у 1922, рад., загінуў у баях з Японіяй у жніўні 1945 у Маньчжурыі, Кітай.

КАНОПЛІЧ Іван Ермалаевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак.

КАНОПЛІЧ Іван Савіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак.

КАНОПЛІЧ Іван Сямёнавіч, н. у 1918, сяржант, прапаў без вестак у жніўні 1941.

КАНОПЛІЧ Ігнат Ермалаевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

КАНОПЛІЧ Іосіф Мікалаевіч, н. у 1914, ст. сяржант, загінуў 30.7.1942 у Смаленскай вобл.

КАНОПЛІЧ Канстанцін Мікалаевіч, н. у 1903, загінуў 24.5.1943 у в. Субар Смаленскай вобл.

КАНОПЛІЧ Конан Платонавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1944.

КАНОПЛІЧ Максім Цітавіч, н. у 1910, рад., загінуў 1.7.1942.

КАНОПЛІЧ Мікалай Ананьевіч, н. у 1915, рад., загінуў у 1944 у г. Вільнюс, Літва.

КАНОПЛІЧ Мікалай Фёдаравіч, н. у 1917, рад., загінуў 8.10.1944 у Латвіі.

КАНОПЛІЧ Павел Сямёнавіч, н. у 1922, прапаў без вестак у маі 1944.

КАНОПЛІЧ Рыгор Мікалаевіч, н. у 1910, памёр ад ран у 1944 у г. Мазыр.

КАНОПЛІЧ Сямён Максімавіч, рад., прапаў без вестак.

КАНОПЛІЧ Ягор Мікалаевіч, н. у 1910, рад., загінуў 22.6.1944 у Ровенскай вобл.

КАПЫЛОВІЧ Андрэй Савіч, н. у 1896, прапаў без вестак у маі 1944.

КАПЫЛОВІЧ Васіль Андрэевіч, н. у 1918, рад., загінуў 15.1.1945 у Польшчы.

КАПЫЛОВІЧ Іван Савельевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАПЫЛОВІЧ Майсей Якаўлевіч, н. у 1917, рад., загінуў у палоне ў 1942 у Польшчы.

КАПЫЛОВІЧ Мікалай Фёдаравіч, н. у 1923, рад., загінуў 8.10.1944 у Латвіі.

КАПЫЛОВІЧ Міхаіл Цярэнцьевіч, н. у 1915, рад., загінуў 7.12.1944 у Венгрыі.

КАПЫЛОВІЧ Фядот Сяргеевіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЛУЗАН Іван Аляксандравіч, н. у 1920, рад., загінуў 11.8.1941.

МАЛЕЦ Іван Савельевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак.

МАЛЕЦ Якаў Савельевіч, н. у 1917, рад., памёр ад ран 22.3.1944 у в. Бечы Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

МАЛЮК Нікіфар Фёдаравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

МАЛЮК Сямён Фёдаравіч, н. у 1920, рад., загінуў 7.9.1941 у Цвярской вобл.

МАРОЗ Аляксандр Анісімавіч, н. у 1915, рад., загінуў у 1944.

МАШЧЫЦ Самуіл Ануфрыевіч, рад., прапаў без вестак.

РЭВУТ Сяргей Пятровіч, рад., прапаў без вестак.

СЕЛЬВІЧ Адам Пракопавіч, рад., прапаў без вестак.

ХІЛЬКО Лук'ян Іванавіч, рад., прапаў без вестак.

ЯЦУХНА Міхаіл Яфрэмавіч, н. у 1918, рад., загінуў у 1944.

ВЁСКА ЗАБАЛАЦЦЕ

БАРАНОЎСКІ Міхаіл Лукашавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак.

ВЯГЕРА Мікалай Сяргеевіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВЯГЕРА Пётр Сяргеевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1943.

ГОЛІК Сяргей Канстанцінавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

ГОЛІК Фядосій Лаўрэнцьевіч, н. у 1905, рад., памёр ад ран 30.10.1944 у Літве.

ГУД Пётр Кандратавіч, н. у 1920, рад., загінуў 24.12.1943 у Жытомірскай вобл.

ДЗЕНІСЕНКА Мікалай Юльянавіч, рад., прапаў без вестак.

ЗАЯЦ Антон Піліпавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЗАЯЦ Апанас Ануфрыевіч, н. у 1920, прапаў без вестак у 1942.

КАНОПЛІЧ Аляксандр Адамавіч, н. у 1922, рад., загінуў 12.2.1942.

КАНОПЛІЧ Аляксей Сяргеевіч, н. у 1896, рад., загінуў 5.4.1942 у Цвярской вобл.

КАНОПЛІЧ Аўрам Андрэевіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАНОПЛІЧ Ахрэм Міронавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у верасні 1943.

КАНОПЛІЧ Васіль Іванавіч, рад., прапаў без вестак.

КАНОПЛІЧ Васіль Раманавіч, н. у 1920, працаваў бухгалтарам калгаса, сяржант, прапаў без вестак у 1941.

КАНОПЛІЧ Іван Мікітавіч, н. у 1894, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАНОПЛІЧ Іван Міронавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

КАНОПЛІЧ Мікалай Пятровіч, рад., прапаў без вестак.

КАНОПЛІЧ Павел Арэнавіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1942.

КАНОПЛІЧ Павел Кірылавіч, н. у 1926, рад., прапаў без вестак.

КАНОПЛІЧ Пётр Сцяпанавіч, н. у 1922, рад., загінуў у 1942.

КАНОПЛІЧ Пракоп Андрэевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КАНОПЛІЧ Сіла Дзмітрыевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАНОПЛІЧ Сцяпан Андрэевіч, н. у 1894, рад., прапаў без вестак.

КАНОПЛІЧ Сцяпан Цярэнцьевіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАПЫЛОВІЧ Васіль Антонавіч, рад., прапаў без вестак.

КАПЫЛОВІЧ Іван Платонавіч, н. у 1922, рад., памёр ад ран 16.3.1945 у Германіі.

КАПЫЛОВІЧ Міхаіл Антонавіч, н. у 1909, рад., загінуў 17.10.1941.

КАПЫЛОВІЧ Павел Платонавіч, н. у 1917, рад., загінуў 8.8.1944 у Латвіі.

КАПЫЛОВІЧ Фёдар Сяргеевіч, рад., прапаў без вестак.

КЕЧКА Іван Ігнатавіч, н. у 1901, рад., памёр ад ран 12.4.1944 у г. Дубна Ровенскай вобл.

КІСЕЛЬ Адам Дзмітрыевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

КУРАШ Іван Аляксеевіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ЛАВІЦКІ Рыгор Фёдаравіч, н. у 1894, рад., загінуў у 1942 у г.. Карачаў Бранскай вобл.

МАЛЮК Нічыпар Фёдаравіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак.

НЕІЗВЕСНЫ Рыгор Іванавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1941.

СІЎЧУК Уладзімір Аўрамавіч, рад., прапаў без вестак.

ФАЛІНСКІ Міхаіл Адамавіч, рад., прапаў без вестак.

ХЛІСТУН Несцер Іосіфавіч, рад., прапаў без вестак.

ШУЛЬГА Максім Аляксандравіч, н. у 1915, рад., загінуў 4.2.1944 у г. Дубна Ровенскай вобл.

ВЁСКА ЗАВОДНЫ ВОСТРАЎ

АБРАМЧУК Міхаіл Арцёмавіч, н. у 1926, рад., памёр ад ран у 1945 у г. Палтава.

АЎРАМЕНКА Карп Макаравіч, н. у 1913, старшына, прапаў без вестак у 1941.

БАРАНОЎСКІ Нікадзім Барысавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1944.

БРАНІЦКІ Аляксандр Іванавіч, н. у 1922, рад., загінуў 18.4.1945 у Германіі.

БЫЧКОЎСКІ Аляксандр Філімонавіч, н. у 1925, мал. сяржант, загінуў 29.9.1944 у Латвіі.

БЫЧКОЎСКІ Мікалай Сямёнавіч, н. у 1910, рад., загінуў 11.10.1944 у Латвіі.

ГАНТАР Станіслаў Рыгоравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1942 у Маскоўскай вобл.

ГАРАШЧУК Іван Купрыянавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1941.

ДАВЫД Уладзімір Карпавіч, н. у 1920, рад., загінуў 6.4.1945 у г. Кёнігсберг.

КАНОПЛІЧ Франц Казіміравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАЧАНОЎСКІ Адам Яраслававіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

М. А. Абрамчук

П. В. Літвінчук

КРЭНТ Савелій Паўлавіч, н. у 1922, ст. сяржант, загінуў 9.8.1942 у Чырвонаармейскім р-не Сталінградскай вобл.

КУШНЕР Васіль Іванавіч, н. у 1914, мал. лейтэнант, загінуў 4.3.1943.

ЛЕВАНОВІЧ Аляксей Аўрамавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак.

ЛЕВАНОВІЧ Міхаіл Аўрамавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак.

ЛІТВІНЧУК Аляксандр Ільіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЛІТВІНЧУК Андрэй Віктаравіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЛІТВІНЧУК Антон Купрыянавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛІТВІНЧУК Павел Віктаравіч, н. у 1921, лейтэнант, загінуў 26.7.1943.

ЛІТВІНЧУК Пётр Ільіч, н. у 1917, загінуў у 1944 у г. Віцебск.

МАЦВЕЕЎ Фёдар Міхайлавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАЦВЯЙЧУК Мікалай Ульянавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1943.

НАВАК Станіслаў Антонавіч, н. у 1913, рад., загінуў 22.4.1945 у Германіі.

ПАНФІЛЕНКА Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1922, мал. лейтэнант, загінуў 15.8.1942 у Смаленскай вобл.

ПАНФІЛЕНКА Кірыла Гаўрылавіч, н. у 1908, рад., загінуў 23.3.1944 у в. Буда Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ПАЎЛЕНКА Ігнат Фёдаравіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1941.

САЛЮК Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1918, рад., загінуў 22.6.1944 у г. Столін Брэсцкай вобл.

САХНО Аляксей Рыгоравіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1941.

СТАРАВОЙТ Іосіф Дзянісавіч, н. у 1916, рад., загінуў у 1941 у Кіраўскім р-не Магілёўскай вобл.

СТАРАВОЙТ Сцяпан Віктаравіч, н. у 1900, працаваў настаўнікам, рад., загінуў у 1943.

ТАРГОНСКІ Ігнат Мінавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1943.

ХІЛЯ Іван Рыгоравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1941 у Віцебскай вобл.

ВЁСКА ЗЯЛЁНЫ МОХ

БАРАДУЛІН Уладзімір, рад., прапаў без вестак.

ГУНЕНКА Фёдар, рад., загінуў у 1944 у Петрыкаўскім р-не Гомельскай вобл.

ДЗЕЛЕС Віктар Купрыянавіч, н. у 1908, сяржант, прапаў без вестак у 1942.

ДУБРОВА Яўхім, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

КАЛАМАР Іван Цімафеевіч, н. у 1911, рад., загінуў 2.9.1943 у с. Апаха Арлоўскай вобл.

КАПЫЛОВІЧ Ігнат Дзмітрыевіч, н. у 1910, рад., памёр ад ран 30.4.1944 у г. Дубна Ровенскай вобл.

КАСЦЕЕЎ Мікалай, рад., прапаў без вестак.

КАШАЕД Віктар Міхайлавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1944.

КЛЯМЮК Мікалай Ніканоравіч, н. у 1910, рад., загінуў 25.2.1942 у Веліжскім р-не Смаленскай вобл.

КУНЦЭВІЧ Уладзімір Казіміравіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛАПАТКА Аляксандр, рад., прапаў без вестак.

ЛІПЯНСКІ Аляксандр Амброзьевіч, н. у 1910, рад., загінуў у палоне ў 1942 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ЛІПЯНСКІ Павел Аляксандравіч, н. у 1926, рад., памёр ад ран 27.2.1945 у Германіі.

МАРОЗ Іван Яфрэмавіч, рад., прапаў без вестак.

СІЎЧУК Філімон Фёдаравіч, рад., прапаў без вестак.

СЯЛЕНЯ Фёдар Кірылавіч, сяржант, прапаў без вестак.

ТРОШКА Васіль, рад., прапаў без вестак.

ШУБІЧ Аксенцій, рад., прапаў без вестак.

ЮДЗІЦКІ Адольф Аксенцьевіч, н. у 1922, рад., загінуў 15.4.1944.

ЮДЗІЦКІ Іван Сцяпанавіч, н. у 1890, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЮДЗІЦКІ Якаў Іванавіч, н. у 1910, рад., памёр у палоне ў 1941 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ВЁСКА МАХНАВІЧЫ

БАЛДУЕЎ Даніла Сямёнавіч, н. у 1910, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак.

БАРАНОЎСКІ Іосіф Лук'янавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1944.

БАРАНОЎСКІ Міхаіл Лук'янавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1943.

БЫЧКОЎСКІ Павел Піліпавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1942.

ВЫСОЦКІ Іван Аляксеевіч, н. у 1920,

рад., загінуў 12.2.1942 у Аляксееўскім р-не Харкаўскай вобл.

ВЯГЕРА Іван Якаўлевіч, н. у 1925, рад., памёр ад ран 24.10.1944.

ВЯГЕРА Філімон Амбросавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1941.

ВЯГЕРА Якаў Амбросавіч, н. у 1915, рад., загінуў у 1941.

ВЯРАКСІЧ Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

ГОЛІК Мікалай Іванавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДЗЕНІСЕНКА Іосіф Цярэнцьевіч, н. у 1891, рад., загінуў у палоне ў 1944 у Польшчы.

ДЗЕНІСЕНКА Мацвей Фаміч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1942.

ДЗЕНІСЕНКА Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДЗЕНІСЕНКА Рыгор Іосіфавіч, н. у 1922, працаваў дырэктарам школы, афіцэр (званне не ўстаноўлена), прапаў без вестак.

ДЗЕНІСЕНКА Уладзімір Сямёнавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1942.

ДЗЕНІСЕНКА Фядос Фёдаравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1941.

Помнік жыхарам Махнавіцкага сельскага Савета, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну. В. Махнавічы

Р. І. Дзенісенка

А. І. Заяц

ДОЛГІ Панкрат Мікалаевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЖУРАВЕЛЬ Андрэй Іосіфавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЖУРАВЕЛЬ Рыгор Іосіфавіч, н. у 1917, рад., загінуў у 1941.

ЗАЙЦАЎ Пётр Максімавіч, н. у 1920, рад., загінуў 3.5.1945 у Германіі.

ЗАЯЦ Аляксандр Еўдакімавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЗАЯЦ Аляксей Адамавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЗАЯЦ Андрэй Ігнатавіч, н. у 1914, матрос Ціхаакіянскага флоту, прапаў без вестак у 1941.

ЗАЯЦ Апанас Ануфрыевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЗАЯЦ Васіль Емяльянавіч, н. у 1917, рад., загінуў у 1943.

ЗАЯЦ Васіль Ігнатавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ЗАЯЦ Герасім Мінавіч, н. у 1915, рад., загінуў 17.12.1942 у Мгінскім р-не Ленінградскай вобл.

ЗАЯЦ Даніла Герасімавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЗАЯЦ Дзмітрый Яўсеевіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЗАЯЦ Дзяніс Ціханавіч, н. у 1898, загінуў 19.10.1942 у Сталінградскай вобл.

ЗАЯЦ Емяльян Ануфрыевіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак.

ЗАЯЦ Іван Герасімавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЗАЯЦ Іван Савіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЗАЯЦ Ілья Вайстратавіч, н. у 1908, мал. сяржант, загінуў 22.2.1945 у Германіі.

ЗАЯЦ Нікіфар Максімавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЗАЯЦ Павел Ануфрыевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЗАЯЦ Павел Герасімавіч, н. у 1905, рад., загінуў у 1944.

ЗАЯЦ Павел Якімавіч, рад., прапаў без вестак.

В. І. Заяц

Н. М. Заяц

Я. Я. Заяц

І. М. Канопліч

П. Г. Заяц

Ф. Я. Заяц

ЗАЯЦ Павел Яўменавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЗАЯЦ Пётр Раманавіч, н. у 1921, рад., загінуў 11.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

ЗАЯЦ Сцяпан Еўдакімавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЗАЯЦ Цімафей Рыгоравіч, н. у 1917, рад., загінуў 17.7.1943 у Смаленскай вобл.

ЗАЯЦ Цімафей Сяргеевіч, н. у 1908, мал. сяржант, загінуў 5.3.1945 у Польшчы.

ЗАЯЦ Фёдар Мікалаевіч, н. у 1915, рад., загінуў 13.8.1944 у Латвіі.

ЗАЯЦ Фёдар Савіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

ЗАЯЦ Фёдар Якаўлевіч, н. у 1900, рад., загінуў 19.8.1944 у Латвіі.

ЗАЯЦ Фёдар Яўменавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЗАЯЦ Фёдар Яўсеевіч, н. у 1918, рад., загінуў у 1941.

ЗАЯЦ Якім Яўсеевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАЗАК Лук'ян Агеевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАЛАЦЭЙ Мікалай Раманавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАНОПЛІЧ Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАНОПЛІЧ Аляксей Міхайлавіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран 15.1.1942 у Растоўскай вобл.

КАНОПЛІЧ Андрэй Кандратавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАНОПЛІЧ Андрэй Сцяпанавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАНОПЛІЧ Васіль Антонавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАНОПЛІЧ Васіль Кандратавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАНОПЛІЧ Васіль Міронавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАНОПЛІЧ Васіль Рыгоравіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАНОПЛІЧ Іван Калінікавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАНОПЛІЧ Іван Міхайлавіч, н. у 1910, працаваў старшынёй калгаса «Чырвоны барацьбіт» (в. Дзербінка), рад., загінуў у 1941.

КАНОПЛІЧ Ігнат Антонавіч, н. у 1888, рад., загінуў 15.3.1943 у с. Яравая Данецкай вобл.

КАНОПЛІЧ Ілья Лук'янавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАНОПЛІЧ Іосіф Якімавіч, н. у 1920, старшына, памёр пры выкананні службовых абавязкаў у сакавіку 1944 у ваенна-марскім шпіталі № 33.

КАНОПЛІЧ Лявон Піліпавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАНОПЛІЧ Максім Цітавіч, н. у 1917, рад., загінуў 1.7.1942 на Бранскім фронце.

КАНОПЛІЧ Мікалай Кандратавіч, н. у 1923, рад., загінуў 17.2.1943 у в. Бярозавец Ленінградскай вобл.

КАНОПЛІЧ Мікалай Пятровіч, н. у 1912, рад., загінуў 25.9.1941.

КАНОПЛІЧ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1917, рад., загінуў 27.7.1942 у Кінгісепскім р-не Ленінградскай вобл.

В. Р. Машчыц

М. В. Міхалевіч

КАНОПЛІЧ Мікалай Цімафеевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАНОПЛІЧ Міхаіл Кузьміч, н. у 1926, рад., загінуў у маі 1945 у Германіі.

КАНОПЛІЧ Павел Кірылавіч, н. у 1922, рад., загінуў у 1944 у г. Ківерцы Валынскай вобл.

КАНОПЛІЧ Павел Якімавіч, н. у 1916, рад., загінуў 25.1.1945 у в. Тарчын Валынскай вобл.

КАНОПЛІЧ Пётр Лаўрэнцьевіч, н. у 1906, рад., памёр ад ран 7.5.1945 у г. Беласток, Польшча.

КАНОПЛІЧ Піліп Дзмітрыевіч, н. у 1905, рад., загінуў у 1944 у Польшчы.

КАНОПЛІЧ Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1911, рад., памёр у палоне 2.1.1943.

КАНОПЛІЧ Сяргей Кандратавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАПЫЛОВІЧ Аляксей Васілевіч, н. у 1914, рад., загінуў у 1941 у г. Бельск, Польшча.

КАПЫЛОВІЧ Васіль Антонавіч, н. у 1922, рад., загінуў 15.1.1945 у Польшчы.

КАПЫЛОВІЧ Емяльян Мартынавіч, н. у 1902, рад., памёр ад ран 15.5.1945 ва Усходняй Прусіі.

КАПЫЛОВІЧ Мікалай Савельевіч, н. у 1925, рад., загінуў 4.8.1944 у Латвіі.

КАПЫЛОВІЧ Рыгор Паўлавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛУЗАН Іван Іванавіч, н. у 1918, рад., памёр ад ран 24.5.1943 у Шлісельбургскім р-не Ленінградскай вобл.

ЛУЗАН Іван Цітавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЛЯВІЦКІ Рыгор Фёдаравіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак.

МАРОЗ Аляксандр Апанасавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАРЫНЧУК Мікалай Аляксеевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1943.

МАШЧЫЦ Васіль Раманавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАШЧЫЦ Пётр Рыгоравіч, н. у 1926, рад., загінуў 29.8.1944 у Эстоніі.

МАШЧЫЦ Платон Захаравіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак у 1944.

МІХАЛЕВІЧ Мікалай Васілевіч, н. у 1911, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак у 1941.

НІКІЩЕНКА Леанід Іосіфавіч, н. у 1906, рад., памёр ад ран 26.5.1943 у г. Чарапавец Валагодскай вобл.

ПАЛЬЧЭЎСКІ Пётр Піліпавіч, н. у 1923, рад., загінуў 30.7.1944 у г. Сядлец, Польшча.

ПРАХОВІН Сяргей Іванавіч, н. у 1911, рад., загінуў 17.9.1941.

РАЖОК Сцяпан Філарэтавіч, рад., прапаў без вестак.

РЭВУТ Іван Панкратавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1941.

СЕЛЬВІЧ Апанас Міхайлавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1941.

СІКІДЗІН Майсей, прапаў без вестак.

СІЎЧУК Сцяпан Максімавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1943.

ФРАЛОЎ Піліп Іванавіч, рад., прапаў без вестак.

ХЛІСТУН Несцер Іосіфавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1941.

ШАКАЛЯН Антон Міхайлавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1943.

ШАСТАВЕЦ Іван Лук'янавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШАСТАВЕЦ Іван Прохаравіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1942.

ШАСТАВЕЦ Пётр Фаміч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1942.

ШАХНОЎ Фёдар Сямёнавіч, н. у 1905, падпалкоўнік, загінуў 9.7.1942.

ВЁСКА ПАДЛЯДЗІЧЫ

ВАСІЛЬЕЎ Рыгор Іванавіч, рад., прапаў без вестак.

КАНОПЛІЧ Антон Архіпавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

КАНОПЛІЧ Васіль Рыгоравіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАНОПЛІЧ Давыд Мацвеевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАНОПЛІЧ Іван Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак.

КАНОПЛІЧ Іосіф Мікалаевіч, рад., прапаў без вестак.

КАНОПЛІЧ Мікалай Мітрафанавіч, рад., прапаў без вестак.

КАНОПЛІЧ Мітрафан Аляксеевіч, н. у 1897, рад., памёр ад ран 11.6.1942 у г. Асташкаў Цвярской вобл.

КАНОПЛІЧ Рыгор Якімавіч, н. у 1898, рад., загінуў 23.1.1945 у Германіі.

КАНОПЛІЧ Фёдар Архіпавіч, н. у 1915, рад., загінуў 13.1.1944 у в. Бабры Мазырскага р-на.

КАНОПЛІЧ Якаў Мацвеевіч, рад., прапаў без вестак.

КАСАК Іван Майсеевіч, н. у 1926, мал. сяржант, памёр ад ран 6.11.1944 у Латвіі.

ЛАСОЎСКІ Адам Міхайлавіч, н. у 1890, рад., прапаў без вестак.

САРОКІН Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1942.

СТАРАВОЙТ Пётр Аляксеевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЦІМАШЭНКА Васіль Паўлавіч, рад., прапаў без вестак у 1945.

МІХАЛКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА КУСТАЎНІЦА (цяпер не існуе)

АБРАМОВІЧ Вацлаў Уладзіміравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак.

АБРАМОВІЧ Іосіф Сігізмундавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1941.

АБРАМОВІЧ Мар'ян Баляслававіч, н. у 1920, рад., загінуў 24.3.1942 у в. Чарнец Ленінградскай вобл.

АБРАМОВІЧ Станіслаў Тэафілавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

АБРАМОВІЧ Уладзімір Уладзіміравіч, н. у 1924, рад., загінуў 18.8.1944 у Польшчы.

АБРАМОВІЧ Ульян Феліксавіч, н. у 1910, ст. сяржант, загінуў 4.7.1942.

БАГІНСКІ Казімір Іосіфавіч, н. у 1918, рад., загінуў у палоне ў 1942.

ВІСЛАВУХ Антон Герасімавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВІСЛАВУХ Іосіф Андрэевіч, н. у 1919, рад., загінуў 11.5.1945 у Германіі.

ВІСЛАВУХ Уладзіслаў Іосіфавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1941.

ГЕРШТЭЙН Моўша Гіршавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДЗЕТНЕР Адам Баляслававіч, н. у 1908, рад., загінуў у чэрвені 1944 у Столінскім р-не Брэсцкай вобл.

ДЗЕТНЕР Вільгельм Дзянісавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1942.

ДЗЕТНЕР Мечыслаў Баляслававіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДУДКОЎСКІ Уладзімір Пятровіч, н. у 1915, працаваў бухгалтарам, рад., загінуў 17.1.1944.

ЗБАРОЎСКІ Міхаіл Паўлавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак.

ЗБАРОЎСКІ Пётр Эдуардавіч, н. у 1908, рад., загінуў у сакавіку 1944 у Латвіі.

ЗБАРОЎСКІ Франц Валяр'янавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЗУБРЫЦКІ Адам Мацвеевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЗУБРЫЦКІ Віктар Рафаілавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЗУБРЫЦКІ Рафаіл Вікенцьевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1944.

ІОФЕ Генах Гершавіч, н. у 1921, ст. тэхнік-лейтэнант, загінуў 14.4.1945 у Германіі.

В. У. Абрамовіч

А. Б. Дзетнер

М. Б. Дзетнер

П. Э. Збароўскі

КАНАПЛЁЎ Павел Сяргеевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1943.

КУНЦЭВІЧ Уладзіслаў Баляслававіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЛАМАНОВІЧ Станіслаў Францавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак.

ЛАМАНОВІЧ Уладзімір Францавіч, н. у 1912, рад., загінуў 18.11.1943 у в. Васькаўка Жытомірскай вобл.

ПЯТРОЎСКІ Віктар Юльянавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПЯТРОЎСКІ Іосіф Юльянавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1941.

ПЯТРОЎСКІ Казімір Юльянавіч, н. у 1912, працаваў старшынёй калгаса, рад., загінуў у 1944.

ПЯТРОЎСКІ Юльян Пятровіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПЯТРОЎСКІ Юльян Уладзіміравіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1942.

РАКІЦКІ Антон Купрыянавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак.

РАКІЦКІ Мікалай Францавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак.

РАКІЦКІ Уладзімір Феліксавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1941.

САВІЦКІ Іосіф Іванавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1941.

САВІЦКІ Напалеон Іванавіч, н. у 1915, рад., ваяваў у Войску Польскім, рад., загінуў 10.12.1943 у Магілёўскай вобл.

ШАРАЙ Аляксандр Іванавіч, н. у 1922, рад., загінуў 18.8.1942 у в. Хоніна Цвярской вобл.

ШАРАЙ Віктар Іосіфавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШАРАЙ Сігізмунд Іванавіч, н. у 1910, рад., загінуў у палоне ў 1943.

ШАРАЙ Станіслаў Іванавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

ШАРАЙ Уладзіслаў Іванавіч, н. у 1914, рад., загінуў у палоне ў 1942.

ВЁСКА ЛЯХАЎЦЫ

АКУНЕЦ Канстанцін Іосіфавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1943.

АКУНЕЦ Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1942.

БАНДАРЭНКА Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1912, рад., загінуў у 1945 у Германіі.

БОБР Емяльян Антонавіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак.

ГАНЧАРЭНКА Аляксей Трафімавіч, н. у 1912, рад., загінуў у 1944 у Польшчы.

ГАРБАР Міхаіл Пятровіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЖЫЛЬСКІ Давыд Іванавіч, н. у 1922, рад., загінуў у 1941 у Адэскай вобл.

КАНОПЛІЧ Пётр Іосіфавіч, н. у 1920, рад., памёр у палоне ў 1942.

КАТОК Пётр Іванавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1944.

КУРЫЛЕЦ Павел Фёдаравіч, н. у 1901, рад., загінуў у палоне ў 1942 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

САВОШЧАНКА Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1920, рад., загінуў 24.7.1944 у в. Валкі Брэсцкай вобл.

САВОШЧАНКА Міхаіл Ільіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

САВОШЧАНКА Патап Васілевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1943.

САВОШЧАНКА Сцяпан Васілевіч, н. у 1920, рад., загінуў у лістападзе 1943 у г. Кіеў.

СІМАНЕНКА Андрэй Кандратавіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1943 у Курскай вобл.

СТРАХА Іван Мікалаевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

СТРАХА Мікалай Пятровіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак.

ЧЫШЧЭНЯ Пётр Арцёмавіч, н. у 1915, рад., памёр ад ран 29.8.1941 у г. Цвер.

ЧЫШЧЭНЯ Сцяпан Максімавіч, н. у 1918, старшына, загінуў 1.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ВЁСКА МАЛЫ БАКАВЕЦ

АНТОНЕНКА Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1943.

АНТОНЕНКА Аляксей Пятровіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1945.

АНТОНЕНКА Дзям'ян Трафімавіч, н. у 1899, рад., памёр ад ран 28.3.1944 у в. Буйнавічы Лельчыцкага р-на Гомельскай вобл.

АНТОНЕНКА Іван Трафімавіч, н. у 1896, рад., загінуў 3.7.1944 у Лельчыцкім р-не Гомельскай вобл.

АНТОНЕНКА Канстанцін Барысавіч, н. у 1908, рад., загінуў 29.1.1944 у с. Талмаглус Ровенскай вобл.

АНТОНЕНКА Лявон Іванавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1944.

АНТОНЕНКА Рыгор Мікалаевіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак у 1944.

АНТОНЕНКА Уладзімір Пятровіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1943.

АНТОНЕНКА Фама Іванавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1943.

АНТОНЕНКА Фёдар Дзям'янавіч, н. у 1925, рад., загінуў у 1943 у г. Ленінград.

АНТОНЕНКА Фёдар Дзям'янавіч, н. у 1927, рад., загінуў 23.3.1945 у Венгрыі.

АНТОНЕНКА Фёдар Мартынавіч, н. у 1900, рад., загінуў 30.1.1944 у в. Ташалівы Ровенскай вобл.

АЎДЗЯЙЧУК Мікалай Сільвестравіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДАВЫДОВІЧ Нікіфар Сцяпанавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДУБРОВА Кузьма Макаравіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАЛЕСНІК Васіль Данілавіч, н. у 1902, рад., загінуў у ліпені 1943 у Курскай вобл.

КАЛЕСНІК Нікіфар Мікалаевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАСУХА Міхаіл Паўлавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАТОК Давыд Арцёмавіч, н. у 1907, рад., загінуў 12.2.1945 у Германіі.

КУРЫЛЕЦ Аляксей Фёдаравіч, н. у 1894, рад., памёр у палоне 15.1.1942.

КУРЫЛЕЦ Павел Фёдаравіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак.

КУРЫЛЕЦ Прахор Мацвеевіч, н. у 1893, рад., загінуў у красавіку 1945 у Германіі.

ЛІС Мікалай Іванавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛІС Сяргей Віктаравіч, н. у 1893, рад., загінуў у 1945 у Германіі.

НАЗАРЧУК Фёдар Іванавіч, н. у 1905, рад., загінуў 29.9.1944 у Латвіі.

ЦЫБІН Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЦЯСЛЮК Іван Раманавіч, н. у 1893, рад., загінуў у 1944 у Польшчы.

ЦЯСЛЮК Мікалай Іванавіч, н. у 1921, рад., загінуў 22.7.1944 у Польшчы.

ЦЯСЛЮК Міхаіл Іванавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1941.

Д. Т. Антоненка

А. Ф. Курылец

М. А. Атаманскі

Ф. І. Назарчук

І. С. Яцко

ЦЯСЛЮК Фядот Антонавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЧАРНЕЦКІ Іван Антонавіч, н. у 1901, рад., загінуў 18.1.1944 у г. Роўна.

ЧАРНЕЦКІ Назар Рыгоравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1942.

ШУЛЬГА Антон Іванавіч, н. у 1895, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШУЛЬГА Антон Сцяпанавіч, н. у 1912, рад., загінуў у палоне ў 1941 у г. Барысаў Мінскай вобл.

ШУЛЬГА Дзмітрый Васілевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1942.

ШУЛЬГА Мікалай Васілевіч, н. у 1921, рад., загінуў у 1944.

ШУЛЬГА Павел Іванавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1941.

ШУЛЬГА Рыгор Васілевіч, н. у 1923, лейтэнант, загінуў у 1944 у Польшчы.

ЯЦКО Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1925, лейтэнант, загінуў у 1943 у г. Ленінград.

ЯЦКО Васіль Сіліч, н. у 1902, рад., загінуў 13.7.1944 у г. Пінск Брэсцкай вобл.

ЯЦКО Іван Сіліч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЯЦКО Іван Сямёнавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЯЦКО Пётр Сіліч, н. у 1921, рад., памёр у палоне ў лістападзе 1944.

ЯЦКО Сцяпан Сіліч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1943.

ВЁСКА МІХАЛКІ (цяпер не існуе)

АСТРЭЙКА Сяргей Пракопавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

АТАМАНСКІ Міхаіл Антонавіч, н. у 1905, рад., загінуў у 1945 у Германіі.

АХРАМЕНКА Аляксей Васілевіч, н. у 1909, рад., загінуў 26.12.1941 у Чарнігаўскай вобл.

АХРАМЕНКА Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1909, рад., загінуў у 1941 у Чарнігаўскай вобл.

АХРАМЕНКА Андрэй Карнеевіч, н. у 1901, рад., загінуў 17.6.1942 у в. Князева Наўгародскай вобл.

АХРАМЕНКА Апанас Аляксеевіч, н. у 1920, рад., загінуў у 1944 у Эстоніі.

АХРАМЕНКА Апанас Елісеевіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1944.

АХРАМЕНКА Апанас Сямёнавіч, н. у 1912, працаваў настаўнікам, рад., загінуў 2.2.1944 у Эстоніі.

АХРАМЕНКА Іван Антонавіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у 1942.

АХРАМЕНКА Ігнат Васілевіч, н. у 1906, рад., загінуў 18.4.1945 у г. Берлін.

АХРАМЕНКА Мікалай Трафімавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1942.

АХРАМЕНКА Міхаіл Цімафеевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1942.

АХРАМЕНКА Пётр Фядосавіч, н. у 1918, рад., загінуў у 1941.

АХРАМЕНКА Фёдар Васілевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

АХРАМЕНКА Фёдар Елісеевіч, н. у 1903, рад., загінуў 1.8.1942.

БАНДАРЭНКА Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1912, рад., загінуў 2.3.1945 у Польшчы.

Браты Ахраменкі — Аляксей, Ігнат і Фёдар

БАНДАРЭНКА Аляксандр Іванавіч, н. у 1905, сяржант, загінуў у 1942 у г. Сталінград.

БАНДАРЭНКА Аляксей Іванавіч, н. у 1912, ст. лейтэнант, прапаў без вестак у 1942.

БАНДАРЭНКА Піліп Фёдаравіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1944.

БАНДАРЭНКА Фёдар Іванавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у 1943.

БАНДАРЭНКА Харытон Міхайлавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак.

БЕСАН Дзям'ян Іванавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у 1942.

БЕСАН Іван Адамавіч, н. у 1903, рад., памёр ад ран 15.9.1944 у Польшчы.

БОБР Андрэй, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1942.

БОНДАР Аляксандр, н. у 1903, рад., прапаў без вестак.

БУБЕН Мікалай Пятровіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ГАНЧАРЭНКА Аляксей Трафімавіч, н. у 1912, рад., загінуў у 1944 у Польшчы.

ГАРЭЛЬКА Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1911, рад., загінуў 11.12.1942.

ГАРЭЛЬКА Андрэй Арцёмавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

ГАРЭЛЬКА Антон Мацвеевіч, н. у 1919, рад., загінуў у 1943 у г. Мікалаеў.

ГАРЭЛЬКА Мікалай Іванавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГАРЭЛЬКА Міхаіл Мацвеевіч, н. у 1911, рад., загінуў у палоне ў 1942 у г. Мінск.

ГАРЭЛЬКА Фёдар Сідаравіч, н. у 1910, сяржант, загінуў 7.10.1941.

ГУДЗІМЕНКА Іван Рыгоравіч, н. у 1905, маёр, памёр ад ран у 1945.

ГУДЗІМЕНКА Канстанцін Рыгоравіч, н. у 1896, палкоўнік, загінуў у жніўні 1941 у

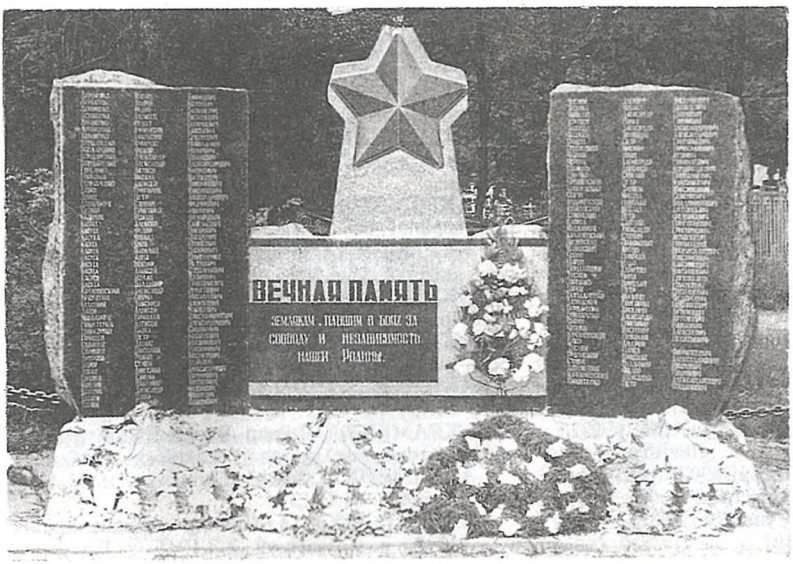

Помнік жыхарам вёск Міхалкі, якія загінулі пры абароне Радзімы

А. С. Ахраменка

А. М. Гарэлька

Р. І. Данільчук

С. А. Дорах

М. М. Гарэлька

К. Р. Гудзіменка

А. Ф. Каленік

І. Ф. Каленік

в. Чырвоная Буда Добрушскага р-на Гомельскай вобл.

ДАНІЛЬЧУК Аляксей Іосіфавіч, н. у 1917, рад., загінуў 17.5.1942.

ДАНІЛЬЧУК Аляксей Рыгоравіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДАНІЛЬЧУК Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1921, рад., загінуў 13.3.1944 у Цярнопальскай вобл.

ДАНІЛЬЧУК Рыгор Іосіфавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1944 у Латвіі.

ДОРАХ Дзмітрый Аляксандравіч, н. у 1910, сяржант, загінуў у чэрвені 1941 у г. Брэст.

ДОРАХ Пётр Васілевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДОРАХ Рыгор Максімавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДОРАХ Сямён Адамавіч, н. у 1911, афіцэр (званне не ўстаноўлена), загінуў у 1941 у Маскоўскай вобл.

ДУБРОВА Раман Міхайлавіч, н. у 1919, рад., удзельнік вызвалення Мазыра, Ельска і в. Міхалкі, загінуў у 1944 у Польшчы.

ДУБРОВА Сямён Аксёнавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак.

ЗНАНЕЦКІ Міхаіл Васілевіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЗЫЧАНКОЎ Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАЛЕНІК Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1914, рад., загінуў у 1942 у г. Сталінград.

КАЛЕНІК Ісак Фёдаравіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАЛЕНІК Уладзімір Антонавіч, н. у 1922, рад., загінуў 31.10.1944 у Венгрыі.

КАЛЕНІК Уладзімір Іванавіч, н. у 1921, сяржант, загінуў у верасні 1944 у Венгрыі.

КАСУХА Адам Адамавіч, н. у 1904, рад., памёр ад ран у 1944.

КАСУХА Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1917, мал. лейтэнант, загінуў у 1941.

КАСУХА Васіль Адамавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак.

КАСУХА Васіль Захаравіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАСУХА Ганна Мікалаеўна, н. у 1920, сяржант, медсястра, прапала без вестак.

КАСУХА Дзмітрый Рыгоравіч, н. у 1918, сяржант, загінуў 24.12.1942 у Чэчэна-Інгушэціі.

КАСУХА Елісей Савельевіч, н. у 1911, працаваў сакратаром Міхалкаўскага сельсавета, рад., прапаў без вестак у 1943.

У. А. Каленік

А. С. Касуха

С. Р. Касуха

С. А. Качаноўскі

Браты Васіль і Фёдар Касухі

Р. І. Кузюр

Е. С. Касуха

М. З. Касуха

КАСУХА Іосіф Пятровіч, н. у 1904, рад., загінуў 18.3.1944 у в. Лешня Ровенскай вобл.

КАСУХА Ісак Адамавіч, н. у 1907, сяржант, загінуў 15.9.1942 у Варонежскай вобл.

КАСУХА Кузьма Ігнатавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАСУХА Міхаіл Захаравіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАСУХА Сава Рыгоравіч, н. у 1915, рад., загінуў у 1941 у г. Ленінград.

КАСУХА Тарас Паўлавіч, н. у 1913, тэхнік-інтэндант 2-га рангу, прапаў без вестак у 1941.

А. М. Ляхаў

А. Р. Міхальчук

М. А. Рудніцкі

В. І. Салавей

Д. І. Салавей

М. Я. Цесавец

КАСУХА Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

КАСУХА Фёдар Захаравіч, н. у 1923, рад., памёр ад ран 4.11.1944.

КАСУХА Якаў Іванавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАЧАНОЎСКІ Аляксандр Ігнатавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

КАЧАНОЎСКІ Мікалай Баляслававіч, н. у 1912, рад., загінуў 23.3.1945 у Польшчы.

КАЧАНОЎСКІ Сцяпан Антонавіч, н. у 1924, сяржант, загінуў у 1945 у г. Дрэздэн, Германія.

КОРНЕЎ Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1909, рад., загінуў 18.4.1945 у Германіі.

КУЗЮР Іван Георгіевіч, н. у 1923, рад., памёр ад ран 28.4.1945 у Германіі.

КУЗЮР Рыгор Іванавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

КУЗЮР Рыгор Пятровіч, н. у 1916, рад., загінуў 9.7.1944 у в. Якімавічы Гродзенскай вобл.

ЛУГІН Кузьма Ігнатавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЛЯХАЎ Аляксей Мацвеевіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1942.

МІЛЯЎСКІ Антон Браніслававіч, н. у 1910, працаваў намеснікам дырэктара МТС, рад., загінуў 25.1.1944 у Ленінградскай вобл.

МІХАЛЬЧУК Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

МІХАЛЬЧУК Мікалай Хрыстафоравіч, н. у 1920, сяржант, загінуў у 1943 у Палтаўскай вобл.

НІКІЦЕНКА Аляксей Аляксандравіч, н. у 1915, сяржант, прапаў без вестак у 1944.

НІКІЦЕНКА Леанід Сідаравіч, н. у 1906, мал. сяржант, загінуў 6.9.1942 у Цвярской вобл.

НІКІЦЕНКА Павел Сідаравіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1944.

НІКІЦЕНКА Пётр Сідаравіч, н. у 1904, рад., загінуў у 1944 у Гомельскай вобл.

ПАМАЗАЎ Павел Аляксандравіч, н. у 1907, палітрук, прапаў без вестак у 1942.

РУДНІЦКІ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1924, лейтэнант, загінуў у 1945 у Польшчы.

РЫМША Пётр Рыгоравіч, н. у 1920, працаваў настаўнікам, яфрэйтар, памёр ад ран 11.6.1945 у г. Ленінград.

САЛАВЕЙ Васіль Іосіфавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак.

САЛАВЕЙ Дзяніс Іосіфавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

САЛАВЕЙ Самуіл Іосіфавіч, н. у 1909, рад., загінуў 2.7.1944.

САЛАГОР Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1918, рад., загінуў 3.4.1945 у Польшчы.

СІДАРЭНКА Пётр Майсеевіч, н. у 1910, сяржант, загінуў 24.10.1944 у Польшчы.

СТАВІЖ Уладзімір Іванавіч, н. у 1919, мал. лейтэнант, памёр ад ран 16.1.1944 у Ленінградскай вобл.

СТРАХ Васіль Іванавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

ТАРАСАЎ Павел Паўлавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у 1941 у Маскоўскай вобл.

ЦЕСАВЕЦ Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЦЕСАВЕЦ Аляксей Пятровіч, н. у 1925, мал. сяржант, памёр ад ран 15.6.1945 у Германіі.

П. М. Ярашэўскі

Т. М. Ярашэўскі

ЦЕСАВЕЦ Анатолій Аляксандравіч, н. у 1917, ст. сяржант, прапаў без вестак у 1941.

ЦЕСАВЕЦ Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1909, рад., загінуў 7.12.1943 у Цвярской вобл.

ЦЯСЛЮК Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЦЯСЛЮК Аляксей Васілевіч, н. у 1921, рад., загінуў 6.2.1945 у Германіі.

ЦЯСЛЮК Іван Раманавіч, н. у 1891, рад., прапаў без вестак.

ЦЯСЛЮК Міхаіл Іванавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак.

ЦЯСЛЮК Павел Майсеевіч, н. у 1927, рад., загінуў у 1945 у Германіі.

ЦЯСЛЮК Павел Піліпавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЦЯСЛЮК Яўген Васілевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

ЧАБАН Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1918, ст. сяржант, загінуў 22.4.1945 у Германіі.

ЧАРНЯК Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЧАРНЯК Васіль Аляксеевіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЧАРНЯК Іван Кузьміч, н. у 1899, рад., загінуў у палоне 2.4.1942 у канцлагеры каля в. Масюкоўшчына Мінскага р-на.

ЧЫРУН Ілья Максімавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЧЫРУН Рыгор Паўлавіч, н. у 1904, рад., загінуў 18.7.1944 у Чарнавіцкай вобл.

ЧЫРЫЧ Апанас Сямёнавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШАЎЦОЎ Дарафей Кандратавіч, н. у 1892, рад., прапаў без вестак.

ШКУРКО Сава Пракопавіч, н. у 1906, старшына, загінуў у 1943 у с. Балкі Запарожскай вобл.

ЯРАШЭЎСКІ Пётр Максімавіч, н. у 1908, рад., загінуў 1.5.1945 у г. Берлін.

ЯРАШЭЎСКІ Трафім Максімавіч, н. у 1912, рад., памёр у палоне.

ЯЦУТА Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1898, рад., загінуў 19.3.1942.

ВЁСКА МІХАЛКАЎСКАЯ РУДНЯ

ГАРБАР Іван Пятровіч, н. у 1915, сяржант, прапаў без вестак.

ГАРБАР Міхаіл Пятровіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1941.

ГЛЮЗ Адам Іванавіч, н. у 1907, сяржант, загінуў у 1943 у г. Ленінград.

ГЛЮЗ Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1923, сяржант, памёр ад ран 16.4.1945 у Аўстрыі.

ГЛЮЗ Васіль Іванавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГЛЮЗ Васіль Іванавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1942.

ГЛЮЗ Мікалай Патапавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1942.

ГЛЮЗ Павел Іванавіч, н. у 1900, рад., памёр ад ран 26.3.1944 у Лельчыцкім р-не Гомельскай вобл.

ГЛЮЗ Пётр Аляксеевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДАНІЛЬЧУК Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1920, рад., загінуў 13.3.1944 у Цярнопальскай вобл.

Помнік жыхарам Міхалкаўскага сельскага Савета, якія загінулі ў баях за Радзіму. В. Рудня Міхалкаўская

І. П. Гарбар

К. А. Дуброва

В. А. Салавей

А. М. Гарэлька

М. П. Дуброва

М. Е. Сабайда

ДВАРОЎСКІ Даніла Карпавіч, н. у 1911, рад., памёр у палоне 6.11.1941.

ДВОРАК Андрэй Аляксеевіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак.

ДВОРАК Мікалай Аляксеевіч, н. у 1916, лейтэнант, памёр ад ран у 1941.

ДВОРАК Міхаіл Аляксеевіч, рад., прапаў без вестак.

ДВОРАК Рыгор Андрэевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак.

ДВОРАК Рыгор Іванавіч, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДВОРАК Сцяпан Аляксандравіч, н. у 1915, рад., памёр ад ран 1.7.1944 у Лельчыцкім р-не Гомельскай вобл.

ДУБРОВА Аляксей Лаўрэнцьевіч, н. у 1920, рад., загінуў у 1944 у г. Ковель.

ДУБРОВА Васіль Архіпавіч, н. у 1921, рад., загінуў 29.4.1945 у Германіі.

ДУБРОВА Іван Пятровіч, рад., прапаў без вестак.

ДУБРОВА Канстанцін Андрэевіч, н. у 1923, рад., памёр ад ран 18.3.1945 у Чэхаславакіі.

ДУБРОВА Кузьма Макаравіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1941.

ДУБРОВА Мікалай Паўлавіч, рад., прапаў без вестак.

ДУБРОВА Рыгор Андрэевіч, рад., прапаў без вестак.

КАЛАЦЭЙ Міхаіл Кузьміч, н. у 1915, рад., загінуў 31.12.1944 у Латвіі.

КАСУХА Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1911, рад., загінуў 27.1.1944 у с. Калеснікі Ровенскай вобл.

НАЗАРЧУК Аляксей Аўдзеевіч, н. у 1900, рад., загінуў 18.7.1944 у с. Рудня Львоўскай вобл.

НАЗАРЧУК Іван Рыгоравіч, н. у 1927, рад., загінуў 27.1.1944 у с. Калеснікі Ровенскай вобл.

САБАЙДА Емяльян Паўлавіч, н. у 1898, рад., загінуў 22.2.1944 у в. Белы Бераг Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

САБАЙДА Міхаіл Емяльянавіч, н. у 1926, рад., загінуў 27.1.1944 у с. Калеснікі Ровенскай вобл.

САЛАВЕЙ Васіль Аляксандравіч, н. у 1925, мал. лейтэнант, загінуў 19.8.1944 у Польшчы.

ЧАРНЯК Мікалай Фёдаравіч, н. у 1920, рад., загінуў у 1943 у г. Сталінград.

ЧАРНЯК Уладзімір Кузьміч, н. у 1903, рад., памёр ад ран 8.1.1945 у г. Казельск Калужскай вобл.

ЧАРНЯЎСКІ Павел Сямёнавіч, н. у 1906, рад., загінуў 2.10.1943 у в. Трыгубава Смаленскай вобл.

ВЁСКА МІЦЬКІ

АХРАМЕНКА Мікалай Сямёнавіч, н. у 1925, сяржант, загінуў 21.8.1944 у Румыніі.

БУЮК Мікалай Пятровіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак.

ВЫСОЦКІ Канстанцін Іосіфавіч, н. у 1922, ст. сяржант, прапаў без вестак у 1941.

ГАРЭЛЬКА Андрэй Міхайлавіч, н. у 1910, рад., загінуў 11.12.1942 у Сталінградскай вобл.

ЖУДРА Кузьма Юльянавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЗАДВОРСКІ Міхаіл Андрэевіч, н. у 1921,

С. І. Задворскі

В. А. Кухнавец

С. А. Кухнавец

К. П. Салодкі

ст. лейтэнант, загінуў у маі 1943 у Бранскай вобл.

ЗАДВОРСКІ Павел Прохаравіч, н. у 1881, рад., памёр ад ран 16.5.1945 у г. Магнітагорск.

ЗАДВОРСКІ Сцяпан Іванавіч, н. у 1923, рад., памёр ад ран 2.12.1943 у в. Капканы Крымскай вобл.

ЗАДВОРСКІ Уладзімір Дзмітрыевіч, н. у 1910, рад., загінуў у палоне ў 1941 у г. Бранск.

КАРНЕЕЎ Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1914, рад., загінуў 18.4.1945 у Германіі.

КАСТРЫЦКІ Цімафей Сямёнавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАЧАНОЎСКІ Мікалай Баляслававіч, н. у 1910, рад., загінуў 23.3.1945 у Польшчы.

КУКСАЧЭНКА Павел Ігнатавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1943.

КУКСАЧЭНКА Рыгор Ануфрыевіч, н. у 1907, рад., загінуў у палоне ў 1941.

КУКСАЧЭНКА Якаў Фёдаравіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак.

КУХНАВЕЦ Аляксей Рыгоравіч, н. у 1906, сяржант, загінуў 4.4.1944 у с. Кашары Валынскай вобл.

КУХНАВЕЦ Васіль Аляксандравіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1943.

КУХНАВЕЦ Васіль Фёдаравіч, н. у 1900, рад., загінуў у палоне ў 1941 у г. Бранск.

КУХНАВЕЦ Вольга Адамаўна, н. у 1923, медсястра, сяржант, загінула ў 1942 у г. Бранск.

КУХНАВЕЦ Міхаіл Савіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

КУХНАВЕЦ Пётр Якаўлевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

КУХНАВЕЦ Сямён Акулавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЛІТВІН Іван Міхайлавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛІТВІН Мікалай Карпавіч, н. у 1914, рад., загінуў у палоне ў 1941 у г. Бранск.

ЛУКЕШ Уладзімір Паўлавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАЛАФЕЕЎ Фёдар Сямёнавіч, н. у 1904, рад., загінуў у 1941 у Бранскай вобл.

МЯЦЕЛЬСКІ Мікалай Пятровіч, н. у 1916, мал. лейтэнант, загінуў 16.2.1944 у Эстоніі.

ПАЗНЯК Іван Мікалаевіч, н. у 1914, ст. лейтэнант, прапаў без вестак.

ПАЛОЦКІ Аляксандр Сяргеевіч, н. у 1902, сяржант, загінуў у 1941 пад Масквой.

ПАЛОЦКІ Фядосій Сяргеевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1941.

ПІСКУН Уладзімір Савельевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ПІСКУН Фядосій Апанасавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1944.

РАВІЦКІ Аляксандр Адамавіч, н. у 1912, загінуў у 1943 у Чарнігаўскай вобл.

РАДЗІВОНАЎ Міхаіл Адамавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

САЛОДКІ Канстанцін Пятровіч, н. у 1921, сяржант, загінуў 10.2.1945 у Польшчы.

САЛОДКІ Мацвей Францавіч, н. у 1898, рад., загінуў у 1943 у Брагінскім р-не Гомельскай вобл.

САЛОДКІ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

СТАНКЕВІЧ Баляслаў Віктаравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1944.

СУХОЦКІ Мацвей Амброжавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1942.

СУХОЦКІ Міхаіл Амброжавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак.

СУХОЦКІ Напалеон Амброжавіч, н. у 1889, рад., прапаў без вестак у 1944.

СУХОЦКІ Напалеон Адамавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

ХАТЫЯН Якім Міхайлавіч, н. у 1918, капітан, загінуў у 1945 у Германіі.

ЦЫРКУН Іван Мікалаевіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1941 у Бранскай вобл.

ЦЫРКУН Цімафей Дарафеевіч, н. у 1905, рад., памёр ад ран 28.8.1944 у г. Ковель.

ЦЫРКУН Якаў Пракопавіч, н. у 1925, сяржант, памёр ад ран 8.10.1944 у Польшчы.

ШАФАРЭНКА Лявон Міхайлавіч, н. у 1907, рад., загінуў 16.10.1941.

ШАФАРЭНКА Рыгор Астапавіч, н. у 1921, працаваў настаўнікам, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

Ц. Д. Цыркун

Р. А. Шафарэнка

А. А. Кацапаў

ШАФАРЭНКА Фёдар Міхайлавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

ШУБА Мікалай Адамавіч, н. у 1921, працаваў настаўнікам, рад., загінуў у 1945 у Германіі.

ВЁСКА ПРАЎЦЮКІ

БЫЧКОЎСКІ Мікалай Парфіравіч, н. у 1913, мал. лейтэнант, загінуў 9.9.1941 у в. Гаршкаўцы Ленінградскай вобл.

ЖОЛУДЗЬ Аляксей Піліпавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у жніўні 1944.

ЖОЛУДЗЬ Васіль Данілавіч, н. у 1920, рад., загінуў у лістападзе 1941.

ЖОЛУДЗЬ Дзяніс Астапавіч, н. у 1891, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЖОЛУДЗЬ Мікалай Ерамеевіч, н. у 1921, ст. сяржант, памёр ад ран 28.10.1944 у Літве.

ЖОЛУДЗЬ Мікалай Яўхімавіч, н. у 1908, рад., загінуў у 1944 у Петрыкаўскім р-не Гомельскай вобл.

ЖОЛУДЗЬ Павел Яўгенавіч, н. у 1923, лейтэнант, памёр ад ран 20.4.1945 у Германіі.

ЖОЛУДЗЬ Пётр Марцінавіч, н. у 1909, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

ЖОЛУДЗЬ Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЖОЛУДЗЬ Сяргей Лявонцьевіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЖУРАЎСКІ Леанід Міхайлавіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран 5.4.1944 у г. Роўна.

КАЗАЧЭНКА Міхаіл Іванавіч, н. у 1900, рад., загінуў 24.3.1944 у в. Азяраны Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

КАРШАК Павел Іосіфавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак.

КАЦАПАЎ Адам Антонавіч, н. у 1911, прапаваў старшынёй калгаса, рад., загінуў 14.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

КАЦАПАЎ Аляксей Ільіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАЦАПАЎ Міна Макаравіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак.

МАІСЕЕНКА Ігнат Іванавіч, н. у 1897, рад., загінуў 12.3.1942 у Харкаўскай вобл.

МАЦАК Фёдар Васілевіч, н. у 1910, рад., загінуў 9.11.1941 у Цвярской вобл.

МЕЛЬНІЧЭНКА Макар Цімафеевіч, н. у 1914, рад., загінуў 24.10.1944 у Латвіі.

МЕЛЬЧАНКА Дзяніс Іосіфавіч, н. у 1907, рад., загінуў 17.9.1942.

МЕЛЬЧАНКА Іван Пракопавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

МЕЛЬЧАНКА Міхаіл Іосіфавіч, н. у 1917, рад., загінуў у чэрвені 1943 на Курскай дузе.

МЕЛЬЧАНКА Рыгор Пракопавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1944.

МЕЛЬЧАНКА Трафім Міхайлавіч, н. у 1898, рад., загінуў 12.3.1942 у Харкаўскай вобл.

МЕЛЬЧАНКА Феафіл Пракопавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПАЛЯНСКІ Барыс Якаўлевіч, н. у 1906, сяржант, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

РАДЗЕВІЧ Якаў Іванавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1944.

СЕВЯРЫН Рыгор Фядосавіч, н. у 1891, рад., загінуў 23.11.1941 у канцлагеры каля в. Масюкоўшчына Мінскага р-на.

ТУГАЙ Павел Аляксандравіч, н. у 1925, рад., загінуў у 1943.

ТУГАЙ Пётр Данілавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

ТУГАЙ Пракоп Архіпавіч, н. у 1902, рад., памёр у палоне ў 1943.

ЧЫРАНКОЎ Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЧЫРАНКОЎ Мікалай Пятровіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак.

ЧЫРАНКОЎ Пётр Іосіфавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак.

ЧЫШЧЭНЯ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1904, рад., загінуў 17.10.1944 у Літве.

ВЁСКА СТАРАСЕЛЛЕ

ДАМІНІКОЎСКІ Напалеон Карлавіч, н.

Р. М. Дуброва

у 1896, рад., загінуў у студзені 1944 у баях за г. Ельск.

ДЗЕНІСЕНКА Якім Ігнатавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДУБРОВА Аляксандр Пракопавіч, н. у 1900, рад., загінуў у палоне ў 1941 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ДУБРОВА Васіль Трафімавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак.

ДУБРОВА Мікалай Іванавіч, н. у 1924, сяржант, памёр ад ран 3.9.1944 у Румыніі.

ДУБРОВА Міхаіл Іванавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

ДУБРОВА Павел Сцяпанавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДУБРОВА Раман Міхайлавіч, н. у 1910, рад., памёр ад ран 28.8.1944 у Эстоніі.

ДУБРОВА Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1924, рад., загінуў 28.12.1942.

ДУБРОВА Сцяпан Трафімавіч, н. у 1924, рад., загінуў у 1944.

ДУБРОВА Фама Архіпавіч, н. у 1906, рад., памёр ад ран 26.10.1942 у с. Прамая Балка Сталінградскай вобл.

ДУБРОВА Фёдар Архіпавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1941.

ДУБРОВА Яўхім Нікіфаравіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАНАВОД Аляксей Паўлавіч, н. у 1900, рад., загінуў у 1944.

КАНАНЕНКА Іосіф Данілавіч, н. у 1918, рад., памёр ад ран 26.3.1944 у г. Калінкавічы Гомельскай вобл.

ШКУН Рыгор Архіпавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1944.

САБАЙДА Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1918, прапаў без вестак.

СІДАРЭНКА Андрэй Пятровіч, н. у 1908, ст. лейтэнант, прапаў без вестак.

СТРАХА Апанас Сямёнавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак.

СТРАХА Васіль Апанасавіч, н. у 1924, рад., загінуў 27.1.1944 у с. Калеснікі Ровенскай вобл.

СТРАХА Фёдар Архіпавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

ПРУДКОЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАРЫСКАВІЧЫ

БАСАК Іосіф Яўхімавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1941.

БАСАК Сяргей Васілевіч, н. у 1906, рад., загінуў 23.10.1944 у Эстоніі.

БЯСПАЛЫ Адам Аляксеевіч, н. у 1910, памёр у палоне 26.2.1942 у Германіі.

БЯСПАЛЫ Антон Аляксеевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1941.

БЯСПАЛАЎ Іван Лявонцьевіч, н. у 1914, рад., памёр ад ран 30.9.1944 у Латвіі.

ГУЛЯЕЎ Серафім Сцяпанавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1941.

ДЗІВАНОЎСКІ Дзяніс Дзямідавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДЗІВАНОЎСКІ Піліп Дзямідавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЕРМАКАВЕЦ Адам Цярэнцьевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЕРМАКАВЕЦ Марк Анісімавіч, н. у 1888, рад., загінуў у палоне 10.10.1942 у Германіі.

ЕЎЛАШ Аляксей Мікалаевіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАБЗАР Ігнат Андрэевіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран у 1941 у г. Гомель.

КАБЗАР Якаў Пятровіч, н. у 1907, рад., памёр у палоне ў 1942.

КАПОРА Дзямід Сямёнавіч, н. у 1908, рад., загінуў 7.11.1941 у с. Заможанкі Цвярской вобл.

КАПОРА Кузьма Савіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КАПОРА Міхаіл Кірылавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

КАПОРА Савелій Нікіфаравіч, н. у 1894, рад., загінуў у палоне ў 1943 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

КАПОРА Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1917, рад., загінуў у ліпені 1941 у Латвіі.

КАТКОЎ Пётр Рыгоравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1942.

КОЗЫР Андрэй Герасімавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1944.

КОЗЫР Аркадзь Іванавіч, рад., прапаў без вестак у 1943.

КОЗЫР Канстанцін Іванавіч, н. у 1910, рад., памёр ад ран 10.2.1945 у Германіі.

КРУГЛЫ Якаў Лаўрэнцьевіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1944.

КРЫВІЦКІ Гаўрыла Рыгоравіч, н. у 1894, рад., загінуў 28.11.1941 у канцлагеры каля в. Масюкоўшчына Мінскага р-на.

КРЫВІЦКІ Іван Аляксеевіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

КРЫВІЦКІ Іван Лявонцьевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак 1.4.1945 у г. Гданьск, Польшча.

КРЫВІЦКІ Пётр Фёдаравіч, н. у 1914, лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

КРЫВІЦКІ Сяргей Гаўрылавіч, н. у 1919, рад., памёр у палоне ў маі 1942.

Д. С. Капора

КУЗЬМЕНКА Фёдар Іванавіч, н. у 1918, сяржант, прапаў без вестак у 1941.

ЛІС Адам Прохаравіч, н. у 1904, рад., памёр ад ран 19.12.1944 у Венгрыі.

ЛІС Даніла Сцяпанавіч, н. у 1915, рад., загінуў 30.4.1944 у с. Туравічы Валынскай вобл.

ЛІС Емяльян Рыгоравіч, н. у 1905, рад., загінуў 13.7.1944 у г. Пінск Брэсцкай вобл.

ЛІС Канстанцін Апанасавіч, н. у 1919, рад., загінуў 5.3.1944 у в. Фёдараўка Віцебскай вобл.

ЛІС Канстанцін Герасімавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЛІС Мітрафан Фёдаравіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЛІС Міхаіл Нікіфаравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛІС Пётр Андрэевіч, н. у 1908, рад., загінуў 18.7.1944 у с. Дольск Валынскай вобл.

ЛІС Сяргей Сцяпанавіч, н. у 1904, рад., загінуў 17.11.1943 у в. Храпава Цвярской вобл.

ЛІС Сяргей Тарасавіч, н. у 1924, мал. сяржант, загінуў 13.1.1944 у в. Кацешчына Запарожскай вобл.

ЛУПІНА Харытон Мікалаевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1943.

МАШКОЎ Іван Якаўлевіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

МАШКОЎ Канстанцін Іванавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1941.

МАШКОЎ Лявон Мартынавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1942.

МІСЕВІЧ Марк Ігнатавіч, н. у 1914, сяржант, загінуў у 1942.

ПАДАЛІНСКІ Адам Іванавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПАДАЛІНСКІ Андрэй Іванавіч, н. у 1916, лейтэнант, загінуў 15.1.1944 у с. Марэны Ленінградскай вобл.

ПАДАЛІНСКІ Давыд Тарасавіч, н. у 1899, рад., загінуў 20.11.1944 у Латвіі.

ПАДАЛІНСКІ Мікалай Карлавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ПАДАЛІНСКІ Мікалай Кузьміч, н. у 1918, загінуў у 1941.

ПАДАЛІНСКІ Цярэнцій Тарасавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПАХАДЗІЦКІ Антон Прохаравіч, н. у 1916, рад., загінуў у 1941.

РЫЖАЛОЎСКІ Лявон Уладзіміравіч, н. у 1905, рад., памёр ад ран 2.12.1944 у Латвіі.

РЫМША Арсеній Мікалаевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1942.

РЫМША Іван Пятровіч, н. у 1904, рад., памёр ад ран 6.7.1944 у Ровенскай вобл.

РЫМША Мікалай Пятровіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

СУХАНІЦКІ Карп Паўлавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ТАКАРСКІ Іван Аляксандравіч, н. у 1906, рад., загінуў у 1943.

ТАКАРСКІ Іван Іосіфавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1943.

ТАКАРСКІ Канстанцін Васілевіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1943 у Смаленскай вобл.

ТАКАРСКІ Кузьма Фёдаравіч, н. у 1900, рад., загінуў 8.9.1941.

ТАКАРСКІ Сяргей Дзмітрыевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1941.

ТАКАРСКІ Сяргей Кузьміч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1943.

ТАКАРСКІ Сяргей Фёдаравіч, н. у 1913, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак.

ТРЫМАЙЛАЎ Філімон Еўдакімавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ЦАЛУЙКА Арцём Патапавіч, н. у 1902, рад., памёр ад ран 10.10.1945, пахаваны ў в. Барыскавічы Мазырскага р-на.

ЦАЛУЙКА Іван Міхайлавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЦАЛУЙКА Логвін Адамавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЦАЛУЙКА Мікалай Рыгоравіч, н. у 1907, рад., загінуў 10.3.1943.

ЦАЛУЙКА Ніканор Лявонавіч, н. у 1913, лейтэнант, загінуў у 1942.

ЦАЛУЙКА Ціхан Сцяпанавіч, н. у 1903, рад., загінуў 11.8.1944.

ШВЕР Ілья Яўхімавіч, н. у 1904, рад., загінуў 16.10.1944 у Эстоніі.

ШВЕР Якім Іванавіч, н. у 1911, рад., загінуў 24.10.1944 у Латвіі.

ШОБА Аляксей Міхайлавіч, н. у 1920, рад., загінуў 10.3.1943 у в. Фядорына Ленінградскай вобл.

ШОБА Барыс Яўсеевіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у снежні 1943.

ШОБА Іван Захаравіч, н. у 1916, рад., загінуў у палоне ў 1942.

ШОБА Іван Міхайлавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1943.

ШОБА Канстанцін Іванавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

ШОБА Майсей Міхайлавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШОБА Міна Міхайлавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1942.

ШОБА Мірон Іванавіч, н. у 1903, рад., загінуў 9.7.1944 у с. Дольск Валынскай вобл.

Н. Л. Цалуйка

С. Р. Мазуркевіч

А. Ф. Пашкоўскі

ШУТ Мяфодзій Трафімавіч, н. у 1914, рад., загінуў у палоне ў 1941.

ШЧЫПЕР Савелій Фёдаравіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШЧЫПЕР Фёдар Хілавіч, н. у 1913, рад., памёр ад ран у 1943.

ШЧЫПЕР Фёдар Яўхімавіч, н. у 1918, рад., памёр ад ран 9.5.1945 у Горкаўскай вобл.

ВЁСКА ЗАГОРЫНЫ

АГАФОНАЎ Сяргей Еўдакімавіч, н. у 1918, лейтэнант, загінуў у 1942 у г. Сталінград.

АСТАПЕНКА Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1943.

БАБЫНА Рыгор Піліпавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у студзені 1945.

БЯСПАЛЫ Іван Лявонцьевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВАЛАТКОВІЧ Іван Мікалаевіч, н. у 1905, загінуў 18.1.1945 у Польшчы.

ГАРЛЕВІЧ Аляксандр Андрэевіч, н. у 1892, памёр у палоне ў 1942 у Германіі.

КАЛЕНІК Павел Якаўлевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАМЕНСКІ Вікенцій Аляксандравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАПОРА Дзямід Сямёнавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАСУХА Фёдар Захаравіч, рад., памёр ад ран 4.11.1945.

КОЛАС Сафрон Васілевіч, н. у 1895, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КРАСЮК Іван Сямёнавіч, н. у 1904, рад., загінуў у 1941.

КРЫВІЦКІ Сяргей Гаўрылавіч, н. у 1905, рад., памёр у палоне ў 1942 у Германіі.

КУЗЬМЕНКА Мікалай Фёдаравіч, н. у 1895, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЛІПСКІ Кірыла Пятровіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ЛУК'ЯНОВІЧ Мікіта Мікалаевіч, н. у 1905, рад., памёр у палоне 10.12.1941.

ЛУК'ЯНОВІЧ Рыгор Іванавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1941.

М. П. Ражок

А. Н. Чурыла

МАЗАНОВІЧ Сямён Канстанцінавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАЗУРКЕВІЧ Адам Іванавіч, н. у 1920, рад., загінуў у 1945 у Германіі.

МАЗУРКЕВІЧ Валянцін Іванавіч, н. у 1903, рад., памёр у палоне ў кастрычніку 1942 у Германіі.

МАЗУРКЕВІЧ Казімір Міхайлавіч, н. у 1904, сяржант, загінуў 5.4.1944 у в. Крынічная Града Мазырскага р-на.

МАЗУРКЕВІЧ Сцяпан Рыгоравіч, н. у 1920, ст. лейтэнант, загінуў у 1945 у Германіі.

МАЙСТРОВІЧ Мікалай Карпавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1944.

МАЙСТРОВІЧ Уладзімір Якаўлевіч, н. у 1910, рад., загінуў у ліпені 1944 у г. Тураў Гомельскай вобл.

МЕЛЬНІК Емяльян Раманавіч, н. у 1908, рад., загінуў у 1944 у Столінскім р-не Брэсцкай вобл.

ПАШКОЎСКІ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак 5.10.1944.

ПАШКОЎСКІ Рыгор Іванавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1942.

ШСКУН Мікалай Сямёнавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1943.

РАЖОК Мікалай Пракопавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1941.

РАЖОК Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1923, рад., загінуў 24.3.1945 у Венгрыі.

РАМАНАЎ Іван Васілевіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1944.

РАМАНАЎ Павел Васілевіч, н. у 1927, рад., загінуў 2.5.1945 у Германіі.

СІКОРСКІ Іван Мікалаевіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1942.

СІКОРСКІ Кузьма Мікалаевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1942.

СІКОРСКІ Павел Фёдаравіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1943.

ЧУРЫЛА Афанасій Нікіфаравіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЧУРЫЛА Канстанцін Нікіфаравіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у снежні 1942.

ЧУРЫЛА Цімафей Нікіфаравіч, н. у 1908, рад., загінуў у 1943.

ЮРКЕВІЧ Піліп Трафімавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЮРКЕВІЧ Уладзімір Іванавіч, н. у 1923, рад., памёр ад ран 25.7.1944 у в. Хлевішча Брэсцкай вобл.

ЮРКЕВІЧ Цімафей Дзмітрыевіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1941.

ВЁСКА МЕРАБЕЛЯ

ВІХМАН Аляксандр Яўхімавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

КАМКОЎ Павел Міхайлавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

КАРАТКЕВІЧ Мацвей Сцяпанавіч, н. у 1902, рад., загінуў у баі 31.10.1944 у Варшаўскім ваяводстве, Польшча.

КАШКОЎ Марк Рыгоравіч, н. у 1896, рад., загінуў 24.11.1941 у канцлагеры каля в. Маскоўшчына Мінскага р-на.

КАШКОЎ Пётр Рыгоравіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАШКОЎ Фёдар Якаўлевіч, н. у 1922, ст. сяржант, загінуў 28.6.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

КРЫЖАНОЎСКІ Аўрам Мікалаевіч, н. у 1904, рад., загінуў у палоне ў 1941.

ЛУК'ЯНОВІЧ Радзівон Іосіфавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЛУК'ЯНОВІЧ Рыгор Фёдаравіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак.

ЛУК'ЯНОВІЧ Сямён Фёдаравіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

ЛУК'ЯНОВІЧ Сяргей Андрэевіч, н. у 1908, рад., загінуў у 1941.

ПРУС Анатолій Рыгоравіч, н. у 1923, рад., загінуў 30.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

ПРУС Міхаіл Дзям'янавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1941.

ПРУС Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1922, ст. сяржант, загінуў 21.11.1944.

ПРУС ЦярэнційАнуфрыевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1941.

А. М. Крыжаноўскі

Р. Ф. Лук'яновіч

М. Д. Прус

САДОЎСКІ Іван Карпавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1944.

САДОЎСКІ Кірыла Тарасавіч, н. у 1893, рад., памёр ад ран 26.7.1945 у Германіі.

САДОЎСКІ Мітрафан Тарасавіч, н. у 1895, рад., прапаў без вестак у 1944.

СІКОРСКІ Аляксандр Іванавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у снежні 1943.

СІКОРСКІ Андрэй Іванавіч, н. у 1905, рад., загінуў 22.9.1944 у Польшчы.

СІКОРСКІ Андрэй Ігнатавіч, н. у 1921, матрос, прапаў без вестак у 1945.

СІКОРСКІ Павел Фёдаравіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1944.

ШУМСКІ Макар Дзмітрыевіч, н. у 1894, працаваў сакратаром Прудкоўскага сельсавета, рад., прапаў без вестак у 1943.

ШУМСКІ Сафрон Дзмітрыевіч, н. у 1902, рад., загінуў у 1943.

ВЁСКА ПРУДОК

АБРАМАЎ Дзмітрый Дзмітрыевіч, н. у 1921, працаваў настаўнікам, лейтэнант, прапаў без вестак у жніўні 1941.

АБРАМАЎ Дзяніс Парфенавіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у 1943.

С. Р. Агафонаў

У. І. Кудрыс

М. Д. Марчанка

С. П. Місевіч

АГАФОНАЎ Сафрон Рыгоравіч, н. у 1907, рад., загінуў у палоне ў 1941.

АЛЕЙНІК Павел Якаўлевіч, н. у 1904, рад., загінуў 21.7.1943 у с. Белаўскае Курскай вобл.

ВАРАБ'ЁЎ Лявон Сямёнавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВАРАБ'ЁЎ Максім Яўхімавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВАРАБ'ЁЎ Мікалай Трафімавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ВАРАБ'ЁЎ Пётр Трафімавіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1944.

ВАРАБ'ЁЎ Фядот Антонавіч, н. у 1905, рад., загінуў у 1944 у Мінскай вобл.

ДЗЯНДЗЮРА Якаў Маркіянавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДУБАВЕЦ Барыс Аляксандравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у красавіку 1943.

ЕЎЛАШ Цімафей Іванавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак.

ЗЫНКОЎСКІ Аркадзь Барысавіч, н. у 1913, прапаў без вестак.

ЗЫНКОЎСКІ Пётр Васілевіч, н. у 1927, рад., загінуў 15.5.1945 у Германіі.

ЗЫНКОЎСКІ Уладзімір Васілевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КАЛЕНІК Павел Якаўлевіч, н. у 1923, рад., загінуў 21.7.1943.

КАРПАЎ Рыгор Якаўлевіч, н. у 1923, рад., загінуў 6.3.1944.

КІРЫЛАЎ Андрэй Міхайлавіч, н. у 1926, рад., загінуў у 1944 у г. Варшава, Польшча.

КІРЫЛАЎ Мікалай Дзям'янавіч, н. у 1920, рад., загінуў 31.1.1942.

КЛІМЕНКА Дзмітрый Іванавіч, н. у 1904, рад., загінуў у 1943 у г. Арол.

КОЗЕЛ Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1920, яфрэйтар, прапаў без вестак 12.7.1944.

КРАСЮК Іван Сямёнавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

КРЫВІЦКІ Сяргей Гаўрылавіч, н. у 1917, рад., памёр у палоне ў маі 1942.

КУДРЫС Іосіф Кірылавіч, н. у 1902, рад., загінуў у чэрвені 1941 у Рагачоўскім р-не Гомельскай вобл.

КУДРЫС Мікалай Дзмітрыевіч, н. у 1915, сяржант, прапаў без вестак.

КУДРЫС Міна Андрэевіч, н. у 1910, сяржант, загінуў 17.2.1945 у Германіі.

КУДРЫС Уладзімір Іванавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у лютым 1944 у Петрыкаўскім р-не Гомельскай вобл.

КУЗЬМЕНКА Аляксей Аляксеевіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЛЕМБА Арсеній Фядосавіч, н. у 1902, рад., загінуў 13.7.1944 у г. Пінск Брэсцкай вобл.

ЛЕЎЧАНКА Герасім Емяльянавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛІС Андрэй Барысавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЛУХНОВІЧ Антон Сямёнавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАЗАНОВІЧ Міхаіл Нікіфаравіч, н. у 1922, рад., загінуў 20.8.1942.

МАЗГОЎ Кузьма Максімавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1941.

МАЗГОЎ Нікіфар Мікалаевіч, н. у 1902, сяржант, прапаў без вестак.

МАЗГОЎ Яўген Лявонавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАРЧАНКА Мікалай Давыдавіч, н. у 1922, лейтэнант, загінуў 29.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

МЕЛЬНІК Ілья Лук'янавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

МЕЛЬНІК Кузьма Лук'янавіч, н. у 1910, рад., загінуў у жніўні 1941 у Светлагорскім р-не Гомельскай вобл.

МЕЛЬНІК Максім Іванавіч, н. у 1917, рад., загінуў 12.6.1944 у Карэліі.

МЕЛЬНІК Максім Раманавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак.

МЕЛЬНІК Мікіта Якаўлевіч, н. у 1916, мал. сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1943.

МЕЛЬНІК Цярэнцій Цімафеевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1941.

МЕЛЬНІК Яфрэм Якаўлевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1944.

МІСЕВІЧ Дзмітрый Паўлавіч, н. у 1922,

М. М. Мішкоў

А. С. Пашкоўскі

С. С. Пашкоўскі

Д. М. Турбал

працаваў настаўнікам, ст. лейтэнант, загінуў 14.4.1945 у Германіі.

МІСЕВІЧ Марк Ігнатавіч, н. у 1913, лейтэнант, прапаў без вестак.

МІСЕВІЧ Нікіфар Фёдаравіч, н. у 1889, рад., прапаў без вестак у 1943.

МІСЕВІЧ Сяргей Паўлавіч, н. у 1918, мал. сяржант, памёр ад ран 11.1.1942 у г. Асташкаў Цвярской вобл.

МІЦУРА Аляксей Міхайлавіч, н. у 1895, рад., прапаў без вестак у 1944.

МІЦУРА Уладзімір Ананевіч, н. у 1917, рад., загінуў 7.1.1943 у с. Скароўе Растоўскай вобл.

МІШКОЎ Емяльян Раманавіч, н. у 1902, рад., загінуў 22.6.1944 у Столінскім р-не Брэсцкай вобл.

МІШКОЎ Іосіф Мінавіч, н. у 1898, рад., загінуў у палоне ў 1942 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

МІШКОЎ Майсей Мартынавіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак.

МІШКОЎ Піліп Іосіфавіч, н. у 1905, працаваў старшынёй калгаса, рад., прапаў без вестак у 1941.

МІШКОЎ Піліп Сцяпанавіч, н. у 1905, рад., загінуў 2.7.1944 у в. Бечы Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

МІШОТА Андрэй Якаўлевіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1941.

МУРАШКА Апанас Пятровіч, н. у 1901, рад., загінуў 1.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

ПАДАЛІНСКІ Мікалай Карпавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПАДАЛІНСКІ Цярэнцій Тарасавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак.

ПАРХОМАЎ Рыгор Ігнатавіч, н. у 1906, рад., загінуў 9.12.1941 у Цвярской вобл.

ПАРХОМАЎ Сільвестр Ігнатавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ПАШКОЎСКІ Адам Сямёнавіч, н. у 1913, рад., загінуў у 1941 каля г. Брэст.

ПАШКОЎСКІ Арсень Віктаравіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1945.

ПАШКОЎСКІ Мікалай Васілевіч, н. у 1921, рад., загінуў 19.3.1944 у Жыткавіцкім р-не Гомельскай вобл.

ПАШКОЎСКІ Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

ПАШКОЎСКІ Спірыдон Сямёнавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

ПАШКОЎСКІ Франц Віктаравіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ПАШКОЎСКІ Цімафей Якаўлевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПЕЙКУН Кірыла Елісеевіч, н. у 1900, рад., загінуў у палоне ў 1944.

ПЕЙКУН Нікіфар Елісеевіч, н. у 1910, рад., загінуў у палоне ў 1944.

ПЕЙКУН Сяргей Пятровіч, н. у 1922, рад., памёр ад ран у 1945 у г. Баранавічы Брэсцкай вобл.

ПІВАВАРАЎ Піліп Фёдаравіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПІВАВАРАЎ Цімафей Фёдаравіч, н. у 1901, працаваў старшынёй калгаса, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПЯТРОЎ Рыгор Адамавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1942.

РАЖОК Ксенафонт Пятровіч, н. у 1902, рад., загінуў 21.11.1944 у Літве.

РАЧЫНСКІ Іосіф Мікітавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

САЛЯНІК Давыд Сцяпанавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1943.

САЛЯНІК Марк Патапавіч, н. у 1912, рад., загінуў 20.10.1941.

САЛЯНІК Павел Якаўлевіч, н. у 1904, рад., загінуў 21.7.1943 у с. Белаўскае Курскай вобл.

СУХАНІЦКІ Карп Паўлавіч, н. у 1914, рад., загінуў у палоне ў 1942.

СУХАНІЦКІ Якаў Паўлавіч, н. у 1910, загінуў у баі з нацыяналістамі 12.2.1945 у Львоўскай вобл.

ТАКАРСКІ Іван Іосіфавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1941.

ТКАЧ Емяльян Мікітавіч, н. у 1895, рад., памёр ад ран 19.9.1943.

ТКАЧ Стафей Радзівонавіч, н. у 1892, рад., прапаў без вестак у 1944.

Б. А. Шаўцоў

С. Е. Шаўчэнка

ТУРБАЛ Дзмітрый Максімавіч, н. у 1924, рад., загінуў 23.2.1945 у г. Будапешт, Венгрыя.

ТУРБАЛ Кірыла Емяльянавіч, н. у 1904, рад., загінуў 20.8.1942 у в. Фралава Смаленскай вобл.

УСЕНКА Дзямід Патапавіч, н. у 1908, рад., загінуў у 1944 у Петрыкаўскім р-не Гомельскай вобл.

УСЕНКА Максім Патапавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЦАЛУЙКА Іван Міхайлавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ЧУРЫЛА Сямён Васілевіч, н. у 1910, ст. лейтэнант, загінуў у 1941.

ЧЫЖЭЎСКІ Юзік Іосіфавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШАЛЯСТУН Іван Яўхімавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ШАЛЯСТУН Юрый Яўхімавіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1943.

ШАЎЦОЎ Барыс Аўрамавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1941 у Петрыкаўскім р-не Гомельскай вобл.

ШАЎЦОЎ Сцяпан Аўрамавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШАЎЧЭНКА Аляксей Емяльянавіч, н. у 1913, маёр, загінуў у 1944.

ШАЎЧЭНКА Герасім Емяльянавіч, н. у 1922, ст. сяржант, загінуў у 1941 у Адэскай вобл.

ШАЎЧЭНКА Сямён Емяльянавіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1943 у Варонежскай вобл.

ШАФІРАЎ Аляксей Дзянісавіч, н. у 1922, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак у 1943.

ШАФІРАЎ Канстанцін Якаўлевіч, н. у 1912, старшына, загінуў 3.7.1943.

ЮРКЕВІЧ Іван Міхайлавіч, н. у 1915, рад., загінуў 2.2.1943 на ст. Каранеўская Краснадарскага краю.

ВЁСКА РЭДЗЬКА

ГУТМАН Абрам Касцелевіч, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГУТМАН Яўтен Кухманавіч, н. у 1894, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЗЭЛЬДЗІН Меер Зелікавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1943.

КІРЫЛАЎ Андрэй Міхайлавіч, н. у 1926, рад., загінуў 10.10.1944 у г. Варшава, Польшча.

КІРЫЛАЎ Мікалай Дзям'янавіч, н. у 1920, працаваў бухгалтарам калгаса «Праўда», афіцэр (званне не ўстаноўлена), загінуў у ліпені 1941 у Карэліі.

КЛІМЕНКА Дзмітрый Іванавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1943.

МІНДЛІН Абрам Майсеевіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1941.

МІНДЛІН Ісак Майсеевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

РЭЗНІК Арон Эльянавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

СІКОРСКІ Антон Сямёнавіч, н. у 1923, рад., загінуў 1.10.1944 у Латвіі.

ШАЎЧЭНКА Сямён Емяльянавіч, рад., прапаў без вестак у 1941.

СКРЫГАЛАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАЛАЖЭВІЧЫ

БЕРДЫЧЭЎСКІ Іван Ігнатавіч, н. у 1911, ст. сяржант, загінуў 9.7.1944 у г. Тужыйск Валынскай вобл.

БЯСПАЛЫ Сямён Патапавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВЯГЕРА Пётр Андрэевіч, н. у 1924, рад., памёр ад ран 1.8.1944.

ГОЛАД Хаім Маркавіч, н. у 1926, рад., загінуў у 1942 у г. Курск.

ДАМАСЕВІЧ Герасім Нікіфаравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1941.

ДАМАСЕВІЧ Іван Андрэевіч, н. у 1913, матрос, загінуў у 1942.

ДАМАСЕВІЧ Іван Рыгоравіч, н. у 1920, мал. лейтэнант, загінуў 1.4.1945 у Германіі.

ДАМАСЕВІЧ Ксенафонт Паўлавіч, н. у 1917, рад., загінуў 18.4.1944 у с. Руднікі Валынскай вобл.

ДАМАСЕВІЧ Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1912, рад., памёр ад ран 15.8.1943 у в. Пантонная Ленінградскай вобл.

ДАМАСЕВІЧ Павел Нікадзімавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДАМАСЕВІЧ Рыгор Ніканоравіч, н. у 1919, матрос, загінуў у 1942 у г. Кранштат.

ДАМАСЕВІЧ Трафім Васілевіч, н. у 1890, рад., памёр 6.12.1941 у канцлагеры калля в. Масюкоўшчына Мінскага р-на.

ДОЎБІК Васіль Пракопавіч, н. у 1903, рад., памёр ад ран 1.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ЕВЕНКА Нікіфар Уладзіміравіч, н. у 1910, рад., загінуў у красавіку 1945 у Аўстрыі.

ЗАЯЦ Аляксей Міхайлавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЗУБАР Фёдар Іванавіч, н. у 1923, сяржант, загінуў 27.10.1944 у Латвіі.

ЗУХТА Максім Спірыдонавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ЗУХТА Сцяпан Майсеевіч, рад., прапаў без вестак.

ЗУХТА Цімафей Нікіфаравіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЗУХТА Яўхім Васілевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАПТОНЕЦ Фёдар Савельевіч, н. у 1923, рад., загінуў 4.11.1944 ва Усходняй Прусіі.

КАРАСЬ Павел Міхайлавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЛАЗІЦКІ Фёдар Іосіфавіч, н. у 1916, матрос, прапаў без вестак у 1943.

ЛІБМАН Моўша Гілевіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЛУК'ЯНОВІЧ Ігнат Усцінавіч, н. у 1910, рад., памёр ад ран 5.7.1944 у г. Мазыр.

ЛЯШКЕВІЧ Васіль Лявонцьевіч, н. у 1921, капітан, камандзір роты, загінуў 16.9.1944 у Латвіі.

ЛЯШКЕВІЧ Пётр Гаўрылавіч, н. у 1891, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛЯШКЕВІЧ Рыгор Лявонцьевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1945 у Польшчы.

МАСЦІЧ Фама Апанасавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1944.

МЯЛЕШЧАНКА Рыгор Дзянісавіч, н. у 1920, рад., загінуў у 1943.

МЯЛЕШЧАНКА Фёдар Тарасавіч, н. у 1910, прапаў без вестак у 1943.

ПІКУЗА Аляксандр Васілевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПІКУЗА Іван Парфіравіч, н. у 1918, лейтэнант, загінуў 5.10.1943 у Ленінградскай вобл.

ПІСКУН Тарас Іванавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПЛЯСКАЧ Уладзімір Канстанцінавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

РАДАЎНЯ Аляксей Дзмітрыевіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1941.

РАДАЎНЯ Васіль Ільіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у ліпені 1944.

РАДАЎНЯ Дзмітрый Данілавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1943.

РАДАЎНЯ Дзяніс Антонавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1942.

РАДАЎНЯ Ілья Данілавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1943.

РАДАЎНЯ Кірыла Данілавіч, н. у 1911, рад., загінуў 25.3.1945 у г. Гданьск, Польшча.

РАДАЎНЯ Пракоп Майсеевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1942.

РАДАЎНЯ Рыгор Ільіч, рад., прапаў без вестак.

САРОКА Іван Майсеевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1944.

СЕЛЬВІЧ Міхаіл Арцёмавіч, н. у 1905, рад., памёр ад ран 4.4.1942 на ст. Вазнясенская Краснадарскага краю.

СЕЛЬВІЧ Яўсей Савельевіч, рад., прапаў без вестак.

СУЛКОЎСКІ Фёдар Мікалаевіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШАСТАВЕЦ Аляксей Дзянісавіч, н. у 1922, рад., загінуў у 1943.

ШАСТАВЕЦ Андрэй Аўрамавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШАСТАВЕЦ Арсень Васілевіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1942.

ШАСТАВЕЦ Васіль Васілевіч, н. у 1914, рад., загінуў 16.3.1944 у в. Манастыр Ровенскай вобл.

ШАСТАВЕЦ Дзмітрый Дзянісавіч, н. у 1925, рад., загінуў 14.7.1944 у г. Пінск Брэсцкай вобл.

ШАСТАВЕЦ Дзяніс Давыдавіч, н. у 1895, рад., прапаў без вестак у 1942.

ШАСТАВЕЦ Іван Лаўрэнцьевіч, н. у 1922, рад., загінуў 21.9.1942 у Сталінградскай вобл.

ШАСТАВЕЦ Іван Сцяпанавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

ШАСТАВЕЦ Павел Васілевіч, н. у 1910, рад., загінуў 2.9.1944 у Карэліі.

ШАСТАВЕЦ Пётр Сцяпанавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ШПАКОЎСКІ Мікалай Фёдаравіч, н. у 1926, рад., прапаў без вестак у 1943.

ШПАКОЎСКІ Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1883, рад., загінуў у палоне 13.12.1941 у г. Мінск.

ЯСТРЭМСКІ Андрэй Мікалаевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЯСТРЭМСКІ Андрэй Яўхімавіч, н. у 1923, сяржант, загінуў 18.1.1944 у Кіраваградскай вобл.

ЯСТРЭМСКІ Арсень Аляксандравіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

ЯСТРЭМСКІ Арсень Міхайлавіч, н. у 1898, рад., загінуў у 1941 у г. Варонеж.

ЯСТРЭМСКІ Іларыён Мікалаевіч, н. у 1901, рад., загінуў у палоне 8.1.1942 у Германіі.

ЯСТРЭМСКІ Ілья Сцяпанавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЯСТРЭМСКІ Тарас Дзянісавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

ЯСТРЭМСКІ Фёдар Дзянісавіч, н. у 1923, рад., загінуў 6.3.1945 у Польшчы.

ЯСТРЭМСКІ Яўхім Паўлавіч, н. у 1895, рад., памёр у палоне 7.12.1941.

ЯЦКО Іван Несцеравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЯЦКО Мікалай Несцеравіч, н. у 1905, працаваў старшынёй Скрыгалаўскага сельскага Савета, рад., загінуў у палоне ў маі 1943.

ЯЦУШКА Міхаіл Савіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЯЦУШКА Піліп Савіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ЯЦУШКА Фёдар Савіч, н. у 1921, мал. сяржант, загінуў 21.10.1944.

ВЁСКА БЕЛАЯ

БЫЧКОЎСКІ Дзмітрый Піліпавіч, н. у 1910, рад., памёр ад хваробы 9.2.1944 у г. Калінкавічы Гомельскай вобл.

П. М. Бычкоўскі

К. М. Вяраксіч

С. С. Дашкевіч

М. Ф. Вяраксіч

А. Р. Грамовіч

І. Е. Грамовіч

М. Р. Грамовіч

БЫЧКОЎСКІ Дзям'ян Міхайлавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1944.

БЫЧКОЎСКІ Платон Міхайлавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

БЫЧКОЎСКІ Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1942.

ВЕРАБ'ЁЎ Рыгор Сідаравіч, н. у 1910, рад., загінуў 24.1.1944 у в. Ям-Ізора Ленінградскай вобл.

ВЯРАКСІЧ Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1900, рад., загінуў 1.11.1944 у Латвіі.

ВЯРАКСІЧ Кандрат Мацвеевіч, н. у 1900, сяржант, памёр ад ран 15.5.1945 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ВЯРАКСІЧ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1921, рад., загінуў у палоне ў 1941 у Германіі.

ВЯРАКСІЧ Сазон Аляксеевіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1942.

ВЯРАКСІЧ Ціхан Міхайлавіч, н. у 1918, сяржант, прапаў без вестак у 1944.

ГРАМОВІЧ Агей Рыгоравіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1943.

ГРАМОВІЧ Антон Якаўлевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГРАМОВІЧ Арсеній Навумавіч, н. у 1890, рад., прапаў без вестак у 1941.

ГРАМОВІЧ Іван Емяльянавіч, н. у 1907, старшына, загінуў 31.3.1945 у Германіі.

ГРАМОВІЧ Макар Емяльянавіч, н. у 1900, рад., памёр у палоне ў 1942.

ГРАМОВІЧ Максім Іванавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГРАМОВІЧ Мікалай Савельевіч, н. у 1923, ст. лейтэнант, загінуў у 1942 у Маскоўскай вобл.

ГРАМОВІЧ Мікіта Рыгоравіч, н. у 1920, сяржант, прапаў без вестак.

ГРАМОВІЧ Прохар Савельевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1942.

ГРАМОВІЧ Рыгор Карпавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГРАМОВІЧ Сямён Калінікавіч, н. у 1913, маёр, камандзір батальёна, загінуў 24.4.1944 у Цярнопальскай вобл.

ГРАМОВІЧ Сцяпан Мацвеевіч, н. у 1892, рад., прапаў без вестак у 1942.

ГРАМОВІЧ Фёдар Данілавіч, н. у 1920, ст. лейтэнант, камандзір роты, загінуў 18.8.1943 у с. Сысло Ленінградскай вобл.

ДАШКЕВІЧ Андрэй Іванавіч, н. у 1918, сяржант, прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Сафрон Сямёнавіч, н. у 1908, рад., загінуў 16.7.1943 на ст. Крымская Краснадарскага краю.

ДЗЕМІДЗЕНКА Мікалай Аляксандравіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у 1945.

ДЗЕМІДЗЕНКА Савелій Ермалаевіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДЗЕМІДЗЕНКА Фёдар Сямёнавіч, н. у 1912, сяржант, прапаў без вестак у 1944.

ЗЕЛЯНКОВА Лідзія Ігнатаўна, н. у 1910, рад., памерла ад ран 27.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

КАЛЕСНІКАЎ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1944.

КОЛАС Радзівон Міхайлавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1942.

КРУПА Аляксандр Максімавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1943.

КРУПЕЙЧАНКА Максім Аляксандравіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1942.

МАРАШЧУК Арсень Сцяпанавіч, н. у 1907, рад., загінуў у 1942.

ПАСЕЧНІК Павел Мікітавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

ПІГУЛЕЎСКІ Сяргей Іванавіч, н. у 1917, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак у 1942.

ТУРБАЛ Сцяпан Андрэевіч, н. у 1923, рад., загінуў 29.6.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ВЁСКА ЖАХАВІЧЫ

БАБРОЎНІК Антон Арцёмавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

БАБРОЎНІК Васіль Якаўлевіч, н. у 1916, рад., загінуў у 1942.

БАБРОЎНІК Кірыла Сцяпанавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

БАБРОЎНІК Мяфодзій Пятровіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1941.

БАБРОЎНІК Савелій Сцяпанавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1944.

БАБРОЎНІК Харытон Стасавіч, н. у 1913, рад., загінуў у ліпені 1944 у в. Багрымавічы Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

БАБРОЎНІК Якаў Майсеевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

БАНДАРЭНКА Аўрам Рыгоравіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1944.

БАНДАРЭНКА Дзяніс Антонавіч, н. у 1908, сяржант, памёр ад ран у кастрычніку 1945 у г. Люблін, Польшча.

З апошняга пісьма Д. А. Бандарэнкі

Мая дарагая радня: жонка і дзеці!

Мне ў канцы вайны не пашанцавала. Быў паранены. Цяпер лячуся ў шпіталі. Але сэрцам адчуваю — у хуткім часе буду з вамі, пачнём будаваць на месцы спаленай новую хату. Чакайце мяне...

БАНДАРЭНКА Мікалай Апанасавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

БІЧАН Іван Фядосавіч, н. у 1900, рад., памёр ад ран 27.5.1945 у в. Жахавічы Мазырскага р-на.

В. Я. Баброўнік

БІЧАН Рыгор Сямёнавіч, н. у 1917, рад., загінуў 14.1.1944 у Ленінградскай вобл.

ГРАМОВІЧ Васіль Сільвестравіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДЗЕМІДЗЕНКА Андрэй Купрыянавіч, н. у 1893, рад., загінуў у 1943.

ДЗЕМІДЗЕНКА Васіль Данілавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак.

ДЗЕМІДЗЕНКА Дзмітрый Макаравіч, н. у 1892, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

Д. А. Бандарэнка

Р. С. Бічан

Р. Р. Дубавец

М. Н. Лаўрэнчук

Левановіч Павел Аляксандравіч

Левановіч Павел Андрэевіч

К. К. Пазняк

ДЗЕМІДЗЕНКА Несцер Мікітавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ДЗЕМІДЗЕНКА Фёдар Мікітавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

ДЗЕМІДЗЕНКА Цярэнцій Іванавіч, н. у 1908, рад., загінуў 16.10.1941.

ДУБАВЕЦ Барыс Аляксандравіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДУБАВЕЦ Рыгор Раманавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1942.

ДУДАРЭНКА Васіль Данілавіч, н. у 1915, рад., загінуў у 1943.

КАБАНОВІЧ Даніла Герасімавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у лютым 1945.

КАМЕНСКІ Аўрам Андрэевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак.

КАМЕНСКІ Васіль Міхеевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАМЕНСКІ Іван Міхеевіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

КАРАСЬ Клім Іларыёнавіч, н. у 1907, рад., загінуў у маі 1943.

КАШЭВІЧ Іосіф Якаўлевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

КЛІМЧАНКА Андрэй Іосіфавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1943.

КЛІМЧАНКА Іван Іосіфавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1942.

КЛІМЧАНКА Кірыла Іосіфавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

КЛІМЧАНКА Павел Мацвеевіч, н. у 1920, матрос, прапаў без вестак у 1942.

КЛІМЧАНКА Трафім Міхайлавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

КУГАН Ілья Іосіфавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак.

КУРМАЗ Іосіф Лявонавіч, н. у 1922, рад., загінуў у 1942.

ЛАЎРЭНЧУК Дзмітрый Сяргеевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЛАЎРЭНЧУК Мікалай Ніканоравіч, н. у 1909, рад., загінуў у 1942.

ЛЕВАНОВІЧ Давыд Якаўлевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛЕВАНОВІЧ Лаўрэнцій Якаўлевіч, н. у 1906, рад., загінуў у 1942.

ЛЕВАНОВІЧ Міхаіл Андрэевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛЕВАНОВІЧ Павел Аляксандравіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЛЕВАНОВІЧ Павел Андрэевіч, н. у 1918, рад., загінуў у 1942 у г. Сталінград.

ЛЕВАНОВІЧ Уладзімір Давыдавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЛЕВАНОВІЧ Фёдар Маркавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛЕВАНОВІЧ Ціт Дзмітрыевіч, н. у 1914, рад., загінуў 5.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

МАЙСЕЕНКА Аляксей Аляксандравіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1941.

ПАЗНЯК Акула Ігнатавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПАЗНЯК Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1926, рад., загінуў 25.8.1944 у Эстоніі.

ПАЗНЯК Аляксей Данілавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1945.

ПАЗНЯК Антон Ануфрыевіч, н. у 1906, рад., памёр ад ран 25.3.1943 у г. Камышын Сталінградскай вобл.

ПАЗНЯК Апанас Ігнатавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПАЗНЯК Арсень Антонавіч, н. у 1925, рад.,

С. К. Пазняк

М. М. Ткач

загінуў 17.7.1944 у в. Улькіна Брэсцкай вобл.

ПАЗНЯК Архіп Міронавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПАЗНЯК Аўрам Макаравіч, н. у 1916, рад., загінуў у 1941.

ПАЗНЯК Барыс Аляксандравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПАЗНЯК Іван Савіч, н. у 1907, рад., загінуў у 1941.

ПАЗНЯК Купрыян Кірылавіч, н. у 1908, рад., загінуў 31.7.1944 у Літве.

ПАЗНЯК Макар Данілавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак.

ПАЗНЯК Мікалай Міхайлавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПАЗНЯК Міхаіл Апанасавіч, н. у 1913, рад., загінуў 4.9.1944 у Польшчы.

ПАЗНЯК Міхаіл Трафімавіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у 1941.

ПАЗНЯК Павел Дзмітрыевіч, н. у 1922, сяржант, загінуў 19.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

ПАЗНЯК Сяргей Карнеевіч, н. у 1922, рад., загінуў у 1942 у г. Сталінград.

ПАЗНЯК Фёдар Міронавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПАЗНЯК Якаў Пятровіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПІСАНІК Васіль Апанасавіч, н. у 1912, рад., загінуў у 1942.

ПІСАНІК Васіль Дзмітрыевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ПІСАНІК Назар Кірылавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1941.

ПІСАНІК Павел Апанасавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПІСАНІК Фядос Адамавіч, н. у 1900, рад., загінуў 22.6.1944 у с. Вегіс Цярнопальскай вобл.

ПІСАНІК Якім Кірылавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПІСАНІК Якім Фёдаравіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1942.

РАБЧАНКА Андрэй Ільіч, н. у 1917, лейтэнант, прапаў без вестак у 1944.

РАБЧАНКА Андрэй Мікітавіч, н. у 1919, рад., загінуў у 1941.

РАБЧАНКА Канстанцін Аксёнавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у жніўні 1944.

РАБЧАНКА Мікалай Майсеевіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1942.

РАБЧАНКА Ціт Ільіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1944.

РАБЧАНКА Яўхім Ільіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак.

РАСОШАНКА Васіль Дзям'янавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1943.

РАСОШАНКА Міхаіл Іванавіч, н. у 1924, рад., загінуў 28.1.1944 у в. Лясец Калінкавіцкага р-на Гомельскай вобл.

РАСОШАНКА Пракоп Фёдаравіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1943.

САВЕНКА Міхаіл Іванавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак.

ТКАЧ Аркадзій Кірылавіч, н. у 1924, рад., памёр у палоне ў 1944.

ТКАЧ Барыс Кірылавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1944.

ТКАЧ Дзям'ян Паўлавіч, н. у 1902, сяржант, загінуў у лістападзе 1943 у г. Гомель.

ТКАЧ Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1909, афіцэр (званне не ўстаноўлена), загінуў у 1945 у Польшчы.

ТКАЧ Сямён Міхайлавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1943.

ШАХЛАН Арсень Антонавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШАХЛАН Рыгор Антонавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1941.

ШАХЛАН Рыгор Маркавіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1941.

ШАХЛАН Фама Савельевіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1943.

ШЭЎКА Аляксандр Елісеевіч, н. у 1925, мал. сяржант, загінуў 29.9.1944 у Латвіі.

ШЭЎКА Елісей Майсеевіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЯНЧАНКА Мікалай, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

ВЁСКА ЛЕШНЯ

АГАЛЕЦ Апанас Маркавіч, н. у 1890, рад., прапаў без вестак у 1942.

БАКАВЕЦ Пётр Ісакавіч, н. у 1912, рад., загінуў у 1941.

БАРАНОЎСКІ Павел Ільіч, н. у 1914, лейтэнант, прапаў без вестак у 1943.

БЕРДНІК Іван Рыгоравіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1944.

БЫЧКОЎСКІ Дзмітрый Цімафеевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1942.

ВОДНІК Аляксандр Францавіч, н. у 1923, рад., загінуў 12.3.1945 у Польшчы.

ВЯРАКСІЧ Іван Ігнатавіч, н. у 1919, рад., загінуў 17.7.1944 у с. Барыскавічы Львоўскай вобл.

ВЯРАКСІЧ Ігнат Максімавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГАЛУШКА Андрэй Паўлавіч, н. у 1920, рад.,

І. І. Вяраксіч

М. А. Дубавец

У. А. Дубавец

памёр ад ран у сакавіку 1944 у г. Белая Царква Кіеўскай вобл.

ГАЛУШКА Цімафей Іосіфавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГНЕДЗЬКА Андрэй Цімафеевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у 1945.

ГНЕДЗЬКА Кандрат Рыгоравіч, н. у 1912, рад., памёр ад ран 13.8.1944 у Польшчы.

ГНЕДЗЬКА Цімафей Ігнатавіч, н. у 1905, рад., памёр ад ран у снежні 1944.

ГРАМОВІЧ Анатоль Дзмітрыевіч, н. у 1918, лейтэнант, загінуў у 1945.

ГРАМОВІЧ Васіль Максімавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГРАМОВІЧ Іосіф Максімавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1945.

ГРАМОВІЧ Мікалай Мацвеевіч, н. у 1924, рад., загінуў у палоне 2.7.1944 у Германіі.

ГРАМОВІЧ Сяргей Дзмітрыевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у 1945.

ДАШКЕВІЧ Аркадзь Фёдаравіч, н. у 1914, рад., загінуў 11.7.1943 у в. Бярозаўка Курскай вобл.

ДАШКЕВІЧ Макар Кузьміч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

ДАШКЕВІЧ Сідар Мікалаевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДЗЯЦЕЛ Дзмітрый Аляксандравіч, н. у 1908, працаваў старшынёй калгаса, рад., загінуў у 1941.

ДЗЯЦЕЛ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДУБАВЕЦ Аляксей Ігнатавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак.

ДУБАВЕЦ Аляксей Лаўрэнцьевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ДУБАВЕЦ Аляксей Раманавіч, н. у 1910, рад., памёр 22.2.1942.

ДУБАВЕЦ Апанас Нікіфаравіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДУБАВЕЦ Апанас Фёдаравіч, н. у 1905, рад., загінуў 13.7.1944 у г. Пінск Брэсцкай вобл.

ДУБАВЕЦ Арсень Ігнатавіч, н. у 1904, рад., загінуў 13.9.1943 у Смаленскай вобл.

ДУБАВЕЦ Арсень Міхайлавіч, н. у 1925, рад., памёр ад ран 28.9.1944 у Польшчы.

ДУБАВЕЦ Іван Арсенавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ДУБАВЕЦ Іван Іларыёнавіч, н. у 1920, рад., загінуў у 1941.

ДУБАВЕЦ Ілья Мікалаевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1945.

ДУБАВЕЦ Леанід Майсеевіч, н. у 1923, ст. сяржант, загінуў у 1944.

ДУБАВЕЦ Майсей Іосіфавіч, н. у 1900, працаваў ветурачом, рад., памёр у палоне 5.2.1942 у Германіі.

ДУБАВЕЦ Мікалай Андрэевіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДУБАВЕЦ Мікалай Антонавіч, н. у 1926, рад., загінуў 15.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

ДУБАВЕЦ Павел Дзмітрыевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДУБАВЕЦ Пётр Ільіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ДУБАВЕЦ Пётр Майсеевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДУБАВЕЦ Пётр Мацвеевіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДУБАВЕЦ Пракоп Іосіфавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1942.

ДУБАВЕЦ Савелій Яўхімавіч, н. у 1903, рад., загінуў у 1943.

ДУБАВЕЦ Уладзімір Аляксеевіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1944 пры фарсіраванні р. Днепр.

ДУБАВЕЦ Уладзімір Дзмітрыевіч, н. у 1920, працаваў настаўнікам, сяржант, загінуў 24.3.1944 у Цярнопальскай вобл.

ДУБАВЕЦ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1922, рад., загінуў 31.10.1944 ва Усходняй Прусіі.

ДУБАВЕЦ Якаў Аўрамавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЕЎЖЫК Дзмітрый Пятровіч, н. у 1911, рад., загінуў 9.6.1942.

ЗУБАР Фёдар Іванавіч, н. у 1923, сяржант, загінуў 27.10.1944 у Латвіі.

КАБЕЛКА Адам Мацвеевіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАВАЛЕНКА Ермалай Анісімавіч, н. у

1903, рад., загінуў у 1942 у в. Ліповік Ленінградскай вобл.

КАТЛАВЕЦ Міхаіл Паўлавіч, н. у 1914, працаваў настаўнікам, капітан, Герой Савецкага Саюза, камандзір танкавага батальёна, загінуў 6.10.1944 на румына-венгерскай граніцы, пахаваны ў г. Цірaспаль.

КАТЛАВЕЦ Уладзімір Паўлавіч, н. у 1916, працаваў бухгалтарам калгаса, маёр, загінуў 9.5.1945 у Германіі.

КАЧУР Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

КАЧУР Савелій Апанасавіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАШКОЎ Павел Міхайлавіч, н. у 1911, рад., загінуў у маі 1943.

КЛЕГА Андрэй Васілевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

КЛЕГА Антон Мікітавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КЛЕГА Іван Васілевіч, рад., загінуў 21.8. 1944 у Польшчы.

КЛЕГА Лізавета Пятроўна, н. у 1923, рад., прапала без вестак у 1944.

КЛЕГА Фядос Данілавіч, н. у 1904, рад., загінуў у палоне ў 1942.

КРАЎЧАНКА Аляксей Іванавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у 1943.

КРАЎЧАНКА Мікалай Мікалаевіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1944.

КРУПА Барыс Пракопавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак.

КРУПА Віктар Пракопавіч, н. у 1914, рад., загінуў у 1943.

КРУПА Дзмітрый Пракопавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак.

КРУПА Пракоп Ігнатавіч, рад., прапаў без вестак у 1944.

КРЫШТОПЕНКА Арсень Севасцьянавіч, н. у 1902, рад., загінуў 23.2.1944 у с. Мятынь Ровенскай вобл.

КУРМАЗ Лук'ян Маркавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у 1942.

КУРМАЗ Мікіта Васілевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

КУРМАЗ Уладзімір Васілевіч, н. у 1922, рад., загінуў у 1944.

КУШНЕР Віктар Васілевіч, н. у 1909, афіцэр (званне не ўстаноўлена), прапаў без вестак.

КУШНЕР Дзмітрый Васілевіч, н. у 1911, старшына, загінуў 29.6.1943 у Ленінградскай вобл.

ЛІПСКІ Васіль Рыгоравіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛУНЕЎ Мікалай Ігнатавіч, н. у 1915, лейтэнант, прапаў без вестак у 1945.

МАРОЗ Васіль Ісакавіч, н. у 1900, рад., загінуў 16.8.1943.

МІЦУРА Аксенцій Аляксандравіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1943.

МІЦУРА Арсень Макаравіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

МІЦУРА Іосіф Пятровіч, н. у 1912, рад., памёр ад ран у 1945.

М. П. Міцура

МІЦУРА Кірэй Антонавіч, н. у 1914, працаваў бухгалтарам, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

МІЦУРА Мікалай Паўлавіч, н. у 1921, рад., загінуў 17.11.1942 на паўвостраве Рыбачы Мурманскай вобл.

МІЦУРА Уладзімір Антонавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак.

МЛЫНАРЫК Віктар Сцяпанавіч, н. у 1908, лейтэнант, прапаў без вестак у кастрычніку 1941.

НАВУМЕНКА Ануфрый Рыгоравіч, н. у 1898, працаваў старшынёй калгаса, лейтэнант, загінуў у 1943 пры абароне Ленінграда.

НАВУМЕНКА Мікалай Дзмітрыевіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПАДЗІЛА Аляксей Антонавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПАДЗІЛА Мірон Андрэевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПАЎЛЮК Архіп Анісімавіч, н. у 1891, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПАЎЛЮК Іван Архіпавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак.

ПУЗАН Антон Міхайлавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ПУЗАН Арцём Міхайлавіч, н. у 1903, рад., загінуў 14.8.1943 у в. Грыбіна Смаленскай вобл.

ПУЗАН Барыс Фядосавіч, н. у 1924, рад., загінуў 27.10.1944 у Латвіі.

ПУЗАН Сямён Сцяпанавіч, н. у 1910, працаваў брыгадзірам калгаса, рад., прапаў без вестак.

ПУЗАН Уладзімір Якаўлевіч, н. у 1921, рад., загінуў у 1943 у баях за г. Сталінград.

РАБІЛКА Адам Мацвеевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

РАБІЛКА Арцём Мікалаевіч, н. у 1907, рад., загінуў 6.12.1943 у Ровенскай вобл.

РАБІЛКА Дзяніс Сцяпанавіч, н. у 1914, рад., загінуў у палоне 10.7.1944.

РАБІЛКА Дзяніс Фёдаравіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

РАБІЛКА Еўдакім Захаравіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1943.

РАБІЛКА Мікалай Еўдакімавіч, н. у 1926, рад., прапаў без вестак у 1945.

РАБІЛКА Ніканор Віктаравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1942.

РАБІЛКА Самуіл Мікалаевіч, н. у 1904, рад., загінуў 21.3.1944 у Луцкім р-не Валынскай вобл.

РАБІЛКА Сідар Віктаравіч, н. у 1910, лейтэнант, загінуў 4.2.1944 у Ступнянскім р-не Ровенскай вобл.

РАБІЛКА Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1922, лейтэнант, загінуў у чэрвені 1944 у в. Вялікі Бор Гомельскай вобл.

РАБІЛКА Фама Мікалаевіч, н. у 1902, рад., загінуў 26.8.1944 у Польшчы.

РАДАЎНЯ Аляксей Дзмітрыевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1944.

РУДЗЬКО Барыс Кірылавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1945.

СЕЛІВАНЕЦ Іван Фёдаравіч, н. у 1895, рад., загінуў 13.7.1944 у Цвярской вобл.

СЛІЗЕЎСКІ Арцём Архіпавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1942.

СЛІЗЕЎСКІ Уладзімір Архіпавіч, н. у 1922, рад., загінуў у 1942 у Смаленскай вобл.

СОПАТ Іван Паўлавіч, н. у 1918, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак у 1944.

СУЛІМ Еўдакім Карнеевіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

СУХАВЕНКА Андрэй Якаўлевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак.

ФІЛІППАЎ Рыгор Аляксеевіч, н. у 1914, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у 1943.

ХАНЕЦКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1944.

ХОБАР Андрэй Іванавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак.

ЦАЛКА Фёдар Мікалаевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШАСТАВЕЦ Андрэй Аўрамавіч, н. у 1915, рад., загінуў 12.3.1945 у Германіі.

ШАСТАВЕЦ Васіль Васілевіч, рад., загінуў 16.3.1944 у с. Манастыр Ровенскай вобл.

ШАХЛАН Сцяпан Пятровіч, рад., прапаў без вестак.

ШАХЛАН Сцяпан Савіч, рад., прапаў без вестак у 1944.

ВЁСКА НАДАТКІ

БАРАНОЎСКІ Антон Казіміравіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

БАРАНОЎСКІ Рыгор Казіміравіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1941.

ГАРМОНЕНКА Іван Ільіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГРАМОВІЧ Аксён Рыгоравіч, н. у 1908, рад., загінуў у 1944 у Польшчы.

ГРАМОВІЧ Мікалай Савельевіч, н. у 1923, мал. сяржант, загінуў 3.2.1944 у в. Машна-Нова Цвярской вобл.

ГРАМОВІЧ Прохар Савельевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДАШКЕВІЧ Макар Кузьміч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

ДРОБЫШ Іван Іванавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак.

А. Р. Грамовіч

ДУБАВЕЦ Ксенафонт Адамавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1941.

ДУБАВЕЦ Сава Яўхімавіч, н. у 1910, рад., памёр ад ран 20.8.1944 у Польшчы.

ЖУРАЎСКІ Андрэй Мікалаевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак.

КАЗАК Андрэй Васілевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак.

КАЗАК Фядос Васілевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

КАЧУР Міхаіл Апанасавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у красавіку 1945 у Германіі.

КУРМАЗ Васіль Фядотавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЛУЗАН Кузьма Парфіравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛЯДВІГ Апанас Фёдаравіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЛЯДВІГ Васіль Фёдаравіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1941.

МІЦУРА Іосіф Міронавіч, н. у 1922, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак у 1944.

НАВУМЕНКА Ануфрый Рыгоравіч, н. у 1898, працаваў старшынёй калгаса, рад., загінуў 18.10.1941 у Ленінградскай вобл.

ПАЗНЯК Макар Паўлавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

ПІКУЗА Пётр Адамавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак.

ПРЫХОДЗЬКА Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

САЧУК Піліп Раманавіч, н. у 1902, працаваў брыгадзірам калгаса, сяржант, загінуў 16.10.1941.

СУЛІМСКІ Ніканор Канстанцінавіч, н. у 1913, рад., памёр у палоне 20.2.1942 у Германіі.

СУЛІМСКІ Фёдар Канстанцінавіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у снежні 1942.

ТРУБКІН Кірэй Яўціхіевіч, н. у 1904, сяржант, загінуў 2.4.1942 у Ленінградскай вобл.

ЧАРЭЎКА Сямён Міхайлавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у снежні 1943.

ЧАРЭЎКА Якаў Паўлавіч, н. у 1901, афіцэр (званне не ўстаноўлена), загінуў у 1942 пад Ленінградам.

ЯСТРЭМСКІ Фёдар Дзянісавіч, н. у 1923, рад., загінуў 7.3.1945 у Германіі.

ВЁСКА РУДНЯ СКРЫГАЛАЎСКАЯ

БОБР Іван Мікалаевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

ГАЛЁНКА Уладзімір Іванавіч, н. у 1922, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДЗЯТЛОЎСКІ Іван Міхайлавіч, н. у 1908, рад., загінуў у маі 1943 у Курскай вобл.

ДЗЯТЛОЎСКІ Карп Ігнатавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1944.

ДЗЯТЛОЎСКІ Майсей Іванавіч, н. у 1902, рад., памёр ад ран 4.7.1944 у Лельчыцкім р-не Гомельскай вобл.

ДЗЯТЛОЎСКІ Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1942.

КАЗЛОЎСКІ Карп Андрэевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1943 у Палтаўскай вобл.

ЛАЗІЦКІ Пётр Фёдаравіч, н. у 1914, яфрэйтар, прапаў без вестак.

ЛІПСКІ Рыгор Лук'янавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

ШКУЗА Сяргей Савіч, н. у 1915, рад., загінуў у 1942.

РАЖАЛОЎСКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1941.

РАЖАЛОЎСКІ Фёдар Апанасавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

РУДЗЬКО Андрэй Майсеевіч, н. у 1906, рад., загінуў 12.7.1944 у в. Пінкавічы Пінскага р-на Брэсцкай вобл.

ВЁСКА СКРЫГАЛАЎ

АБІБАК Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1926, рад., загінуў 23.12.1944 у Латвіі.

АГАЛЕЦ Аляксандр Мацвеевіч, н. у 1900, рад., загінуў 19.4.1945 у Германіі.

АГАЛЕЦ Аляксандр Фадзеевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1944.

АГАЛЕЦ Аляксей Мацвеевіч, н. у 1910, рад., загінуў 10.4.1945 у Германіі.

АГАЛЕЦ Арсень Майсеевіч, н. у 1894, рад., прапаў без вестак.

АГАЛЕЦ Іосіф Мацвеевіч, н. у 1914, рад., загінуў у палоне 14.9.1944.

АГАЛЕЦ Лаўрэнцій Майсеевіч, н. у 1894, рад., прапаў без вестак у 1944.

АГАЛЕЦ Лаўрэнцій Мацвеевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1942.

АГАЛЕЦ Павел Мацвеевіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1943.

АГАЛЕЦ Пётр Мацвеевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

АГАЛЕЦ Рыгор Майсеевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1941.

АНТАНЮК Анатоль Лаўрэнцьевіч, н. у 1910, працаваў бухгалтарам, рад., загінуў 1944 у г. Ваўкавыск Гродзенскай вобл.

АРЦЁМЕНКА Рыгор Міхайлавіч, н. у 1917, лейтэнант, загінуў 5.10.1942 у в. Навасёлкі Смаленскай вобл.

АРЦЮШЭНКА Яўген Мікалаевіч, н. у 1905, сяржант, загінуў 15.3.1944 у г. Цярнопаль.

С. Я. Булава

АСТРЭЙКА Барыс Ніканоравіч, н. у 1923, сяржант, загінуў 8.2.1945 у Польшчы.

АСТРОЎСКІ Еўдакім Цярэнцьевіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1943.

АСТРОЎСКІ Мікалай Цярэнцьевіч, н. у 1902, рад., памёр ад ран 26.9.1942 у Варонежскай вобл.

БАКАВЕЦ Леанід Карнеевіч, н. у 1901, лейтэнант, загінуў у 1945 у Германіі.

БАРАНОЎСКІ Антон Казіміравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

БАЧЭЎСКІ Ілья Васілевіч, н. у 1896, працаваў старшынёй калгаса, сяржант, прапаў без вестак у 1941.

БАЧЭЎСКІ Ілья Ільіч, н. у 1914, рад., загінуў у палоне ў 1941.

БЕРДЫЧЭЎСКІ Іван Ігнатавіч, н. у 1911, ст. сяржант, памёр ад ран 9.7.1944 у Валынскай вобл.

БУЙНАВЕЦ Арсень Ціханавіч, н. у 1917, рад., загінуў 30.4.1944 у в. Заходнікі Віцебскай вобл.

БУЙНАВЕЦ Сямён Ціханавіч, н. у 1920, рад., загінуў у 1941 у баях за г. Гомель.

БУЛАВА Сямён Яўхімавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ВЯРАКСІЧ Іван Антонавіч, н. у 1923, лейтэнант, загінуў 8.5.1945 у Латвіі.

ВЯРГУН Аляксей Несцеравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941.

ВЯРГУН Ілья Паўлавіч, н. у 1915, рад., загінуў 26.10.1944 у Польшчы.

ВЯРГУН Якаў Несцеравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

ВЯРЭНЧЫКАЎ Аляксей Васілевіч, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак у 1943.

ГАЛЁНКА Мікалай Іванавіч, н. у 1910, рад., загінуў у палоне ў 1942 у г. Гродна.

ГАЛЁНКА Павел Аляксандравіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1943.

ГАЛУШКА Андрэй Паўлавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1941.

ГАТАЙСКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1920, загінуў у 1942.

ГОЛЬДМАН Меер Файкавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1942.

ГОТЛІБ Арон Навумавіч, н. у 1919, рад., загінуў у маі 1943.

ГРАМОВІЧ Макар Германавіч, н. у 1900, сяржант, загінуў 26.6.1943.

ГРАМОВІЧ Рыгор Макаравіч, н. у 1923, рад., загінуў 12.7.1944 у в. Вулькі Брэсцкай вобл.

ГРАМОВІЧ Сямён Іосіфавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГУТМАН Нісель Абрамавіч, н. у 1897, палітрук, прапаў без вестак у снежні 1942.

ДАШКЕВІЧ Аляксандр Канстанцінавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1942.

ДРОБЫШ Іван Іванавіч, н. у 1923, старшына, загінуў 2.8.1943 у с. Студзянецкае Арлоўскай вобл.

ЖУРАЎСКІ Андрэй Мікалаевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак.

ЖУРАЎСКІ Герасім Мікалаевіч, н. у 1900, рад., загінуў 1.7.1944 у в. Сямурадцы Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ЖУРАЎСКІ Павел Цітавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЖУРАЎСКІ Рыгор Цітавіч, н. у 1913, рад., загінуў у 1942.

ЗУЕЎ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1914, працаваў дырэктарам Скрыгалаўскага цагельнага завода, ст. лейтэнант, загінуў у лістападзе 1943 у г. Гомель.

КАВАЛЕНКА Андрэй Данілавіч, н. у 1892, сяржант, прапаў без вестак у 1944.

КАВАЛЕНКА Іван Емяльянавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

КАВАЛЕНКА Іосіф Савіч, н. у 1911, рад., загінуў у 1941.

КАЖАН Апанас Рыгоравіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАЖАН Іван Паўлавіч, н. у 1895, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЖАН Ілья Рыгоравіч, н. у 1910, сяржант, памёр ад ран у 1944 у г. Курск.

КАЖАН Пётр Піліпавіч, н. у 1913, рад., загінуў 5.7.1944 у в. Рэчыца Брэсцкай вобл.

КАЖАН Цімафей Якаўлевіч, н. у 1903, ст. лейтэнант, загінуў 31.8.1943 у Адэскай вобл.

КАЗАК Аляксандр Піліпавіч, н. у 1922, рад., загінуў у палоне 13.1.1942.

КАЗЛОЎСКІ Іван Андрэевіч, н. у 1911, рад., загінуў 14.5.1944 у г. Тужыйск Валынскай вобл.

КАЗЛОЎСКІ Карп Андрэевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАЗЛОЎСКІ Пётр Іванавіч, н. у 1903, сяржант, памёр ад ран у 1945 у в. Скрыгалаў Мазырскага р-на.

КАЛАСОЎСКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1902, рад., загінуў у 1941.

КАЛАСОЎСКІ Пётр Іванавіч, н. у 1915, рад., загінуў 24.11.1943 у в. Маклішча Гомельскай вобл.

КАЛАСОЎСКІ Рыгор Казіміравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАЛАСОЎСКІ Фёдар Іванавіч, н. у 1908, рад., памёр ад ран 15.7.1944 у в. Сабінаўка Львоўскай вобл.

М. І. Каласоўскі

КАРАСЬ Павел Іванавіч, н. у 1918, ст. сяржант, загінуў 20.6.1944 у с. Крутая Балка Палтаўскай вобл.

КАРЖЭЎСКІ Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1905, рад., памёр ад ран 10.8.1943 у с. Бірукова Растоўскай вобл.

КАРЖЭЎСКІ Аляксандр Іванавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАРЖЭЎСКІ Васіль Васілевіч, н. у 1915, працаваў настаўнікам, ст. сяржант, памёр ад ран 29.11.1943 у г. Канатоп Сумскай вобл.

КАРЖЭЎСКІ Іван Аляксандравіч, н. у 1894, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАРЖЭЎСКІ Канстанцін Міхайлавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАРЖЭЎСКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАРЖЭЎСКІ Сцяпан Данілавіч, н. у 1924, рад., загінуў 18.6.1944 пры фарсіраванні р. Гарынь у Ровенскай вобл.

КАРЖЭЎСКІ Фёдар Данілавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАРПЕШ Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1922, лейтэнант, прапаў без вестак у 1942.

КАРПЕШ Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1923, рад., загінуў у 1943.

КАСІНСКІ Антон Сямёнавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у красавіку 1942.

КАСІНСКІ Макар Сямёнавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

КАСІНСКІ Уладзімір Іосіфавіч, н. у 1923, рад., загінуў у палоне ў 1941 у г. Канатоп Сумскай вобл.

КІРБАЙ Рыгор Феліксавіч, н. у 1903, лейтэнант, загінуў у 1943 у г. Бранск.

КІРЫЛЕНКА Аляксей Пятровіч, н. у 1919, працаваў сакратаром сельскага Савета, ст. сяржант, загінуў у 1941.

КІЯНЧУК Іван Якаўлевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1942.

КОСЦІЧ Фама Апанасавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у верасні 1941.

КУРМАЗ Барыс Ніканоравіч, н. у 1924, рад., загінуў 20.12.1941 у с. Белавусава Маскоўскай вобл.

КУРМАЗ Іосіф Яфрэмавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

КУРМАЗ Майсей Ігнатавіч, н. у 1910, рад., загінуў 24.3.1944 у в. Бечы Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

КУРМАЗ Сямён Яфрэмавіч, н. у 1911, рад., загінуў 20.2.1944 у Ровенскай вобл.

КУРЦАР Давід Абрамавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

КУРЦАР Натан Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак у 1942.

КУРЦАР Ошэр Аронавіч, н. у 1910, тэхнік-інтэндант, загінуў 8.8.1943 у Краснадарскім краі.

ЛЯДВІГ Апанас Фёдаравіч, н. у 1908, рад., загінуў 16.10.1941.

ЛЯДВІГ Браніслаў Антонавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у маі 1945.

ЛЯДВІГ Васіль Фёдаравіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у верасні 1941.

ЛЯНСКІ Яўхім Маркавіч, н. у 1919, рад., загінуў у 1943 у Смаленскай вобл.

МАЗУРКЕВІЧ Віктар Аляксандравіч, н. у 1920, рад., загінуў 13.8.1942.

МАЙКОЎ Уладзімір Ніканоравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

МАКАРАНКА Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1942.

МАРЦІНОВІЧ Андрэй Іванавіч, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАРЦІНОВІЧ Макар Пятровіч, н. у 1910, рад., загінуў 19.2.1944 у в. Гарадзішча Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

МЕНДАЛЬ Іосіф Андрыянавіч, н. у 1915, прапаў без вестак у лютым 1945 у Германіі.

МІКАЛАЕНКА Фёдар Рыгоравіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1944.

МІКУЛІЦКІ Самуіл Хаімавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1942.

МІЛЯКОЎ Цімафей Ягоравіч, н. у 1908, рад., загінуў 8.10.1944.

МІЦІК Рыгор Станіслававіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

МІЦУРА Фёдар Цімафеевіч, н. у 1890, рад., прапаў без вестак у 1944.

МІШУРА Андрэй Уладзіміравіч, н. у 1898, рад., памёр ад ран 27.5.1944.

МІШУРА Пётр Уладзіміравіч, н. у 1890, рад., прапаў без вестак у 1944.

МІШУРА Піліп Васілевіч, н. у 1900, рад., загінуў у 1941.

ПАДЗІЛА Аляксей Антонавіч, н. у 1900, прапаў без вестак у 1944.

ПАДЗІЛА Аўрам Данілавіч, н. у 1922, загінуў 20.4.1942.

ПАДЗІЛА Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПАДЗІЛА Павел Данілавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1941.

ПАЗНЯК Міхаіл Апанасавіч, н. у 1913, рад., загінуў 4.9.1944.

ПІКУЗА Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1922, рад., загінуў 29.9.1942.

ПІКУЗА Аляксандр Максімавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПІКУЗА Аляксей Якаўлевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПІКУЗА Аляксей Якаўлевіч, н. у 1920, рад., загінуў у 1941 у г. Брэст.

ПІКУЗА Андрэй Майсеевіч, н. у 1918, рад., загінуў у 1941 у Курскай вобл.

ПІКУЗА Васіль Паўлавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944 у Гомельскай вобл.

ПІКУЗА Васіль Паўлавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПІКУЗА Іван Рыгоравіч, н. у 1921, рад., загінуў у 1942 у г. Ленінград.

ПІКУЗА Канстанцін Іпалітавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1941.

ПІКУЗА Мікалай Іпалітавіч, н. у 1918, рад., загінуў у 1941.

ПІКУЗА Мікалай Якаўлевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1941.

ПІКУЗА Міхаіл Дзмітрыевіч, н. у 1925, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПІКУЗА Павел Піліпавіч, н. у 1920, рад., загінуў 3.7.1941.

ПІКУЗА Павел Рыгоравіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПІКУЗА Павел Сямёнавіч, н. у 1905, рад., загінуў у палоне ў 1942.

ПІКУЗА Пётр Дзмітрыевіч, н. у 1911, рад., загінуў 4.2.1942.

ПІКУЗА Пётр Міхайлавіч, н. у 1913, сяржант, памёр ад ран 15.2.1945 у г. Ніжні Ноўгарад.

ПІКУЗА Якаў Алімпавіч, н. у 1922, рад., загінуў 16.3.1944 у в. Дуброва Валынскай вобл.

ПІКУЗА Якаў Захаравіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПІКУЗА Якаў Іванавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПІКУЗА Якаў Іпалітавіч, н. у 1922, сяржант, загінуў у снежні 1943 у г. Нароўля Гомельскай вобл.

ПІКУЗА Якаў Сяргеевіч, н. у 1888, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПРАТАСЕНКА Васіль Арсеневіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПРАТАСЕНКА Міхаіл Лукіч, н. у 1925, рад., загінуў 14.7.1944 у г. Пінск Брэсцкай вобл.

ПРАТАСЕНКА Ніканор Уладзіміравіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПРЫХОДЗЬКА Васіль Мікітавіч, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

ПРЫХОДЗЬКА Ігнат Усцінавіч, н. у 1905, рад., загінуў 16.7.1943.

ПРЫХОДЗЬКА Кузьма Мікітавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПРЫХОДЗЬКА Рыгор Пятровіч, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПРЫХОДЗЬКА Філімон Ігнатавіч, рад., прапаў без вестак у 1944.

РАЗУМОЎСКІ Майсей Хаімавіч, н. у 1893, рад., загінуў 20.10.1941.

РАК Мікалай Іванавіч, н. у 1921, сяржант, загінуў у чэрвені 1941 у Брэсцкай вобл.

П. М. Тайновіч

РУБЛЕЎСКІ Сямён Іванавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1944.

РУДЗЬКО Андрэй Майсеевіч, н. у 1901, рад., загінуў 12.7.1944 у в. Купяцічы Брэсцкай вобл.

РУДЗЬКО Андрэй Пятровіч, н. у 1897, рад., загінуў 7.10.1944 у Латвіі.

РУДЗЬКО Андрэй Якаўлевіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран 28.10.1944 у Латвіі.

РУДЗЬКО Васіль Ігнатавіч, н. у 1923, лейтэнант, памёр ад ран 10.3.1944 у в. Ажава Ленінградскай вобл.

РУДЗЬКО Мікалай Фёдаравіч, н. у 1911, ст. сяржант, загінуў у 1941.

САВЕНКА Захар Апанасавіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран 28.1.1944 у г. Гомель.

САВЕНКА Іван Карпавіч, н. у 1913, рад., загінуў у 1941 у в. Асавец Мазырскага р-на.

СЕМЯНОВІЧ Уладзімір Васілевіч, н. у 1918, ст. лейтэнант, загінуў 12.5.1944 у Малдавіі.

СІНЬКЕВІЧ Аляксандр Фролавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

СІНЬКЕВІЧ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1942.

СІТНІК Піліп Іосіфавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак.

СЛІЖЭЎСКІ Іван Марцінавіч, н. у 1916, лейтэнант, прапаў без вестак у чэрвені 1943.

СТРАЛЬЧЭНЯ Якаў Фёдаравіч, н. у 1912, працаваў старшынёй калгаса, рад., загінуў 20.7.1944.

СЯКЕРКА Сяргей Пятровіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

ТАЙНОВІЧ Павел Мікалаевіч, н. у 1916, прапаў без вестак у 1942.

УРУБЛЕЎСКІ Іван Андрэевіч, працаваў настаўнікам, рад., памёр ад ран 7.2.1944.

ФАЛІНСКІ Рыгор Пятровіч, н. у 1912, мал. сяржант, памёр ад ран 20.4.1945 у г. Кёнігсберг.

ФАМІЧОЎ Аляксандр Васілевіч, н. у 1915, рад., загінуў 14.1.1945 у Польшчы.

ХМЯЛЕЎСКІ Аляксандр Мяфодзьевіч, н. у 1916, рад., загінуў 22.4.1945.

ХМЯЛЕЎСКІ Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1905, рад., загінуў 28.1.1943 у канцлагеры Ламсдорф, Германія.

ХМЯЛЕЎСКІ Андрэй Пятровіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1944.

ХМЯЛЕЎСКІ Міхаіл Ціханавіч, н. у 1924, рад., загінуў 3.9.1944 у Польшчы.

ШАСТАВЕЦ Аляксей Іванавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак.

ШАСТАВЕЦ Андрэй Паўлавіч, н. у 1911, мал. сяржант, памёр ад ран 21.11.1944 у Латвіі.

ШАСТАВЕЦ Іван Паўлавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШАСТАКОВІЧ Іван Піліпавіч, н. у 1920, рад., загінуў у 1941.

ШАСТАКОВІЧ Пётр Піліпавіч, н. у 1923, рад., памёр ад ран у г. Чэрвень Мінскай вобл.

ШАСТАКОВІЧ Піліп Фядосавіч, н. у 1903, рад., загінуў 12.1.1944 у в. Скрыгалаў Мазырскага р-на.

ШАСТАКОВІЧ Піліп Якаўлевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

ШКЛЕДА Іван Маркавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у жніўні 1944.

ШЫЛЯКОЎ Цімафей Ягоравіч, н. у 1910, рад., загінуў 8.10.1944.

ШЫЦІК Рыгор Станіслававіч, н. у 1899, працаваў бухгалтарам, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЯБЛОНСКІ Марк Адамавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак 9.3.1944.

ЯНУШКОЎ Іван Сцяпанавіч, н. у 1911, працаваў настаўнікам, лейтэнант, загінуў 10.9.1943.

ЯСЕЧКА Сцяпан Фролавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЯСТРЭМСКІ Рыгор Савельевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у студзені 1942.

ЯЎХІМОВІЧ Рыгор Уладзіміравіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1943.

ВЁСКА ЯСЕНЕЦ

БАНДАРЭНКА Сцяпан Мікітавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1942.

ДЗЕМІДЗЕНКА Васіль Данілавіч, н. у 1900, рад., загінуў у 1942.

ДЗЕМІДЗЕНКА Несцер Мікітавіч, н. у 1900, рад., загінуў у студзені 1944 у г. Калінкавічы Гомельскай вобл.

ДЗЕМІДЗЕНКА Фёдар Несцеравіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДУДАРЭНКА Васіль Данілавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАМЕНСКІ Сільвестр Пятровіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1941.

КУГАН Васіль Сяргеевіч, н. у 1919, сяржант, загінуў 2.5.1942.

ПАЗНЯК Арсень Антонавіч, н. у 1917, рад., загінуў 17.7.1944.

ПІСАНІК Якім Фадзеевіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

РАСОШАНКА Лаўрэнцій Антонавіч, н. у 1905, сяржант, прапаў без вестак у 1943.

РАСОШАНКА Пракоп Фёдаравіч, н. у 1901, рад., загінуў у 1943.

САВЕНКА Міхаіл Карпавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1942.

ТКАЧ Барыс Кірылавіч, н. у 1921, лейтэнант, загінуў 25.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

ТКАЧ Сямён Міхайлавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1941.

ШАХЛАН Апанас Антонавіч, н. у 1908, сяржант, загінуў у ліпені 1944 пры фарсіраванні р. Буг.

ШАХЛАН Арсень Антонавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

ШАХЛАН Фама Савіч, н. у 1900, рад., памёр ад ран 18.7.1944 у г. Лунінец Брэсцкай вобл.

СЛАБАДСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БУДА КАЗІМІРАЎСКАЯ

ГЛУХАТАРЭНКА Аляксандр Іванавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак.

ГЛУХАТАРЭНКА Іван Аляксеевіч, н. у 1912, працаваў брыгадзірам калгаса, рад., прапаў без вестак.

ГЛУХАТАРЭНКА Навум Аляксеевіч, н. у 1921, рад., загінуў у 1942.

ГЛУХАТАРЭНКА Сцяпан Іванавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1943.

ЖУРАВЕЛЬ Васіль Якаўлевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1944.

ЖУРАВЕЛЬ Іван Віктаравіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак.

ЖУРАВЕЛЬ Ігнат Аляксеевіч, н. у 1922, рад., загінуў у 1941.

КАДОЛ Арцём Іосіфавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак.

КАДОЛ Васіль Іосіфавіч, н. у 1914, рад., загінуў 27.6.1944 у в. Маранікі Ленінградскай вобл.

ЛАЕЎСКІ Сцяпан Паўлавіч, н. у 1920, ст. сяржант, загінуў 24.6.1944 у в. Дзедава Магілёўскай вобл.

САЧУК Аляксей Іванавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак.

СЛІЗЕЎСКІ Васіль Якаўлевіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак.

СЛІЗЕЎСКІ Фёдар Аляксеевіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак.

СЛІЗЕЎСКІ Яўсей Якаўлевіч, н. у 1918, мал. сяржант, загінуў 27.1.1943 у в. Калінаўка Арлоўскай вобл.

ВЁСКА ВЯЛІКІЯ ЗІМОВІШЧЫ

АГАЛЕЦ Аляксандр Мацвеевіч, н. у 1919, рад., загінуў 19.4.1945 у Германіі.

АСТАПЕНКА Дзмітрый Васілевіч, н. у 1913, рад., загінуў 15.9.1944 у Польшчы.

БОБЕХ Кузьма Паўлавіч, н. у 1900, рад., загінуў 15.1.1944 у в. Козенкі Мазырскага р-на.

БОБЕХ Міхаіл Васілевіч, н. у 1904, рад., памёр ад хваробы 6.8.1944 у с. Навазыбкава Арлоўскай вобл.

Р. І. Буйнавец

А. А. Гуцко

А. М. Кліменка

Н. П. Кухарэнка

БОБЕХ Павел Архіпавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1944.

БОБЕХ Фёдар Іванавіч, н. у 1904, рад., загінуў у кастрычніку 1941.

БУЙНАВЕЦ Аляксей Адамавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1943.

БУЙНАВЕЦ Рыгор Іванавіч, н. у 1915, сяржант, загінуў 22.8.1943 у г. Харкаў.

БУЙНАВЕЦ Рыгор Іванавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

БУЙНАВЕЦ Рыгор Мікалаевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1943.

ГУЦКО Андрэй Васілевіч, н. у 1918, рад., загінуў 2.11.1944 у Закарпацкай вобл.

ГУЦКО Антон Архіпавіч, н. у 1911, рад., загінуў 20.7.1944 у в. Клінцы Брэсцкай вобл.

ГУЦКО Апанас Архіпавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЗЛОВІЧ Фёдар Кандратавіч, н. у 1901, рад., памёр ад ран 14.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

КЛІМЕНКА Аляксей Міхайлавіч, н. у 1922, мал. сяржант, загінуў 5.11.1944 у Латвіі.

КЛІМЕНКА Уладзімір Антонавіч, н. у 1915, сяржант, памёр ад ран 26.4.1945.

П. Р. Патапаў

А. І. Півавараў

КЛІМЧАНКА Павел Аляксандравіч, н. у 1915, рад., памёр ад ран 7.3.1944.

КОЛАС Фёдар Кузьміч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1942.

КРАСЮК Іван Сямёнавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1941.

КРАСЮК Рыгор Антонавіч, н. у 1920, рад., загінуў у 1942.

КУХАРЭНКА Міна Піліпавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КУХАРЭНКА Нікіфар Піліпавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1941.

КУХАРЭНКА Якаў Піліпавіч, н. у 1917, рад., загінуў у 1941.

ПАТАПАЎ Іван Захаравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1941.

ПАТАПАЎ Іван Яўсеевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПАТАПАЎ Міхаіл Дзмітрыевіч, н. у 1926, рад., загінуў 17.1.1945 у Польшчы.

ПАТАПАЎ Пётр Рыгоравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ПАЎЛЮК Арсень Майсеевіч, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПІВАВАРАЎ Аўдзей Іосіфавіч, н. у 1894, рад., загінуў 12.5.1942.

ПІВАВАРАЎ Кліменцій Іосіфавіч, н. у 1914, мал. лейтэнант, загінуў 24.10.1944 у Польшчы.

РАФАЛЬСКІ Аляксандр Андрэевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1942.

РАФАЛЬСКІ Пётр Андрэевіч, н. у 1912, працаваў бухгалтарам калгаса, сяржант, загінуў у маі 1943 у г. Арол.

РОПАТ Валянцін Калінікавіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у 1944.

СУПОНЕНКА Кузьма Іванавіч, рад., прапаў без вестак у студзені 1943.

ТРЫГУБ Павел Іванавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1943.

ХМЯЛЕЎСКІ Сяргей Мікалаевіч, рад., загінуў 5.12.1941.

ЮРКОЎ Гаўрыла Іванавіч, н. у 1908, рад., загінуў 11.1.1943 пад Сталінградам.

ЮРКОЎ Рыгор Нікіфаравіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак.

ЮРКОЎ Сяргей Рыгоравіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

ЮРКОЎ Фёдар Нікіфаравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у жніўні 1945 у час вайны з Японіяй.

ВЁСКА МАЛЫЯ ЗІМОВІШЧЫ

ГУЦКО Аляксандр Аляксеевіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1941.

ГУЦКО Васіль Канстанцінавіч, н. у 1910, рад., загінуў 21.6.1944 у г. Удрыцк Валынскай вобл.

ГУЦКО Дзмітрый Апанасавіч, н. у 1920, рад., загінуў 25.11.1942 у в. Сухуша Цвярской вобл.

ГУЦКО Дзмітрый Кузьміч, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГУЦКО Мікалай Мацвеевіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1941.

ГУЦКО Пётр Барысавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЕЎЖЫК Емяльян Калінікавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЕЎЖЫК Рыгор Апанасавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1943.

ЕЎЖЫК Усцін Апанасавіч, н. у 1908, рад., загінуў у 1941.

ЕЎЖЫК Яўсей Сідаравіч, н. у 1903, рад., загінуў 30.1.1945 у Польшчы.

КАПАЧЭНЯ Максім Іванавіч, н. у 1918, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАСМАЧКОЎ Аляксей Назаравіч, н. у 1923, рад., загінуў 18.3.1943.

КІРЫЛАЎ Антон Кірылавіч, н. у 1901, рад., загінуў 29.3.1945 у Германіі.

КЛІМЕНКА Павел Аляксандравіч, н. у 1914, рад., памёр ад ран 7.3.1944 у г. Мазыр.

КЛІМЧАНКА Дзмітрый Максімавіч, н. у 1922, рад., загінуў у палоне 23.2.1942 у Германіі.

КЛІМЧАНКА Пётр Аляксандравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1942.

КОЛАС Дзмітрый Мікалаевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

КОЛАС Іван Рыгоравіч, н. у 1926, рад., прапаў без вестак у 1943.

КОЛАС Пракоп Пятровіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

КОЛАС Рыгор Іванавіч, н. у 1898, рад., загінуў у 1942.

МЕЛЬНІК Мікіта Якаўлевіч, н. у 1916, сяржант, прапаў без вестак у 1941.

ПАЎЛЮК Аляксандр Барысавіч, н. у 1911, старшына, прапаў без вестак у 1943.

ПАЎЛЮК Арсень Сямёнавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПАЎЛЮК Іван Фёдаравіч, н. у 1918, рад., загінуў 3.7.1944 у г. Столін Брэсцкай вобл.

ПАЎЛЮК Мікалай Васілевіч, н. у 1920, рад., загінуў 8.1.1943 у г. Сталінград.

А. С. Ярмак

ПАЎЛЮК Яфрэм Ігнатавіч, н. у 1891, рад., загінуў у 1941 пад Масквой.

ПАШКОЎСКІ Пётр Рыгоравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у студзені 1945.

ПРЫХОДЗЬКА Васіль Прохаравіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1941.

ПРЫХОДЗЬКА Іван Піліпавіч, н. у 1916, рад., загінуў 16.12.1943 у в. Аляксандраўка Смаленскай вобл.

РОПАТ Пётр Мікалаевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЧУБ Раман Сцяпанавіч, н. у 1907, рад., загінуў 4.7.1944 у в. Варона Брэсцкай вобл.

ЯРМАК Аляксей Навумавіч, н. у 1910, рад., загінуў 13.7.1944 у г. Пінск Брэсцкай вобл.

ЯРМАК Аляксей Сяргеевіч, н. у 1922, рад., загінуў 12.2.1945 у Венгрыі.

ЯРМАК Іона Арцёмавіч, н. у 1908, ст. сяржант, загінуў у палоне 15.4.1944 у Германіі.

ЯРМАК Мікалай Іванавіч, н. у 1925, рад., загінуў 18.7.1944 у Львоўскай вобл.

ЯРМАК Сцяпан Яўхімавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ВЁСКА КАЗІМІРАЎКА

АНІКЕЙЧЫК Аляксандр Дзмітрыевіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

БУЙНАВЕЦ Анісім Сямёнавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак.

БУЙНАВЕЦ Фядот Сямёнавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак.

ГНЕДЗЬКА Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1921, рад., загінуў у 1941 у Маскоўскай вобл.

ГНЕДЗЬКА Рыгор Карнеевіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак.

ГНЕДЗЬКА Сцяпан Антонавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак.

ГРАМОВІЧ Фядот Сямёнавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак.

ДЗЕМІДЗЕНКА Мікалай Аляксандравіч, н. у 1924, рад., загінуў 16.6.1944 у Карэліі.

ДЗЕМІДЗЕНКА Фёдар Парфёнавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

ДУБАВЕЦ Аляксандр Паўлавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДУБАВЕЦ Арсень Міхайлавіч, н. у 1908, рад., загінуў у 1943.

ДУБАВЕЦ Мацвей Агеевіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1942.

ДУБАВЕЦ Мікіта Ціханавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак.

ДУБАВЕЦ Пётр Сяргеевіч, н. у 1921, рад., загінуў у 1942.

ДУБАВЕЦ Пётр Якаўлевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ДУБАВЕЦ Саніфат Адамавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

ДУБАВЕЦ Фёдар Парфенавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

КАЗАК Андрэй Васілевіч, н. у 1921, мал. сяржант, памёр ад ран 11.5.1942 у в. Высокае Цвярской вобл.

КАЗАК Міхаіл Ігнатавіч, н. у 1921, рад., загінуў у 1942 у г. Марыупаль.

КАЗАК Міхаіл Пятровіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЗАК Рыгор Майсеевіч, н. у 1908, рад., загінуў 12.2.1945 у Латвіі.

КАЗАК Фядос Зосімавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЗАК Харытон Сцяпанавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАЗАК Якаў Сцяпанавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАМЕНСКІ Іосіф Уласавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАМЕНСКІ Мікалай Мікітавіч, н. у 1920, рад., загінуў у 1941.

КАМЕНСКІ Рыгор Сільвестравіч, н. у 1926, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

КАНОПЛІЧ Барыс Давыдавіч, н. у 1901, рад., загінуў у 1943 у г. Арол.

КАЧУР Васіль Піліпавіч, н. у 1920, рад., загінуў у ліпені 1944 у г. Брэст.

КАЧУР Міхаіл Апанасавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1945.

КАЧУР Сцяпан Іванавіч, н. у 1921, лейтэнант, загінуў у маі 1945 у г. Берлін.

КОЛАС Анатоль Міхайлавіч, н. у 1909, маёр, загінуў у сакавіку 1945 у Польшчы.

КОЛАС Радзівон Міхайлавіч, н. у. 1911, рад., прапаў без вестак у 1941.

КУРМАЗ Андрэй Якаўлевіч, н. у 1912, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у 1945 у Германіі.

КУРМАЗ Васіль Фядотавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1943.

КУРМАЗ Іван Сцяпанавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак.

КУРМАЗ Майсей Ігнатавіч, н. у 1910, рад., загінуў 24.3.1944 у в. Бечы Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

КУРМАЗ Уладзімір Фядотавіч, н. у 1911, працаваў брыгадзірам калгаса, рад., загінуў у палоне ў 1941.

ЛУЗАН Рыгор Яўхімавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак.

ЛУЗАН Сцяпан Яўхімавіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран у 1945.

ЛУЗАН Фама Макаравіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

МАРЦІНОВІЧ Сямён Якаўлевіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1942.

СУПОНЕНКА Іосіф Пракопавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак.

СУПОНЕНКА Радзівон Яўтухавіч, н. у 1909, рад., загінуў у 1942 у Харкаўскай вобл.

ТКАЧ Емяльян Мікітавіч, н. у 1907, рад., памёр ад ран 19.9.1943.

ТУРБАЛ Аляксандр Спірыдонавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1942.

ТУРБАЛ Нікіфар Піліпавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак.

ТУРКО Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак у 1944.

ТУРКО Арсень Аляксандравіч, н. у 1924, рад., загінуў у 1944 у Польшчы.

ТУРКО Емяльян Мікітавіч, н. у 1907, рад., памёр ад ран 10.9.1943.

ТУРКО Мікалай Аляксандравіч, н. у 1924, рад., загінуў 7.9.1944 у Польшчы.

ТУРКО Міхаіл Савіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

ТУРКО Піліп Іванавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1944.

ТУРКО Сава Адамавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак.

ТУРКО Сава Іванавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1942.

ТУРКО Уладзімір Піліпавіч, н. у 1921, сяржант, памёр ад ран у студзені 1945 у в. Казіміраўка Мазырскага р-на.

ТУРКО Фёдар Аляксандравіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЮНІЦКІ Аляксандр Іванавіч, н. у 1910, сяржант, прапаў без вестак у верасні 1944.

ВЁСКА КАСЦЮКОВІЧЫ

ГРАД Арцём Фёдаравіч, н. у 1904, рад., загінуў 21.10.1941.

ГРАД Васіль Мікалаевіч, н. у 1915, сяржант, памёр ад ран 2.2.1944.

ГРАД Іван Адамавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1941.

ГРАД Марк Мікітавіч, н. у 1919, загінуў 15.4.1942 у канцлагеры каля в. Масюкоўшчына Мінскага р-на.

ГРАД Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1942.

ГУСАК Аляксей Яўхімавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1941.

ДЗЕМІДЗЕНКА Андрэй Купрыянавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1943.

ДЗЕМІДЗЕНКА Дзмітрый Макаравіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1944.

КАЗЛОЎ Цімафей Андрэевіч, н. у 1916, сяржант, прапаў без вестак у 1942.

КАМЕНСКІ Пётр Фёдаравіч, н. у 1918, працаваў настаўнікам, рад., памёр у палоне 15.2.1942 у Германіі.

П. Ф. Каменскі

КАМЕНСКІ Рыгор Мікалаевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАМЕНСКІ Сяргей Фёдаравіч, н. у 1904, старшына, прапаў без вестак у 1944.

КОЗЕЛ Васіль Дзмітрыевіч, н. у 1911, ст. лейтэнант, памёр ад ран у 1945.

КОЗЕЛ Васіль Іванавіч, н. у 1922, працаваў бухгалтарам, лейтэнант, загінуў 18.12.1943 у в. Капачова Цвярской вобл.

КОЗЕЛ Мікалай Дзмітрыевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1942.

КОЗЕЛ Міхаіл Дзмітрыевіч, н. у 1922, рад., загінуў у 1943.

КОЗЕЛ Яўхім Андрэевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЛАМАНОВІЧ Уладзімір Францавіч, н. у 1915, рад., загінуў 19.11.1943.

ЛАЎРЭНЧУК Канстанцін Адамавіч, н. у 1892, рад., загінуў у 1943 у Арлоўскай вобл.

ЛАЎРЭНЧУК Якаў Канстанцінавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1942.

МІСЕВІЧ Аляксей Васілевіч, н. у 1917, рад., загінуў у 1941.

МІСЕВІЧ Антон Якаўлевіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1943 у Арлоўскай вобл.

МІСЕВІЧ Васіль Харытонавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1941.

МІСЕВІЧ Павел Васілевіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1941.

МІСЕВІЧ Філімон Васілевіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

МІСЕВІЧ Філімон Фёдаравіч, н. у 1899, рад., загінуў у 1943.

МІСЕВІЧ Якаў Кузьміч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1944.

РАЖОК Іван Канстанцінавіч, н. у 1914, рад., загінуў у 1941.

РАЧЫЦКІ Андрэй Сцяпанавіч, н. у 1915, рад., загінуў 11.11.1944.

РАЧЫЦКІ Васіль Дзмітрыевіч, н. у 1906, рад., памёр ад ран 5.6.1945.

РАЧЫЦКІ Віктар Емяльянавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1944.

РАЧЫЦКІ Дзмітрый Дзмітрыевіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1942.

РАЧЫЦКІ Іосіф Нікіфаравіч, н. у 1903, рад., памёр ад ран 19.3.1945 у Латвіі.

РАЧЫЦКІ Мікалай Кузьміч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1942.

РАЧЫЦКІ Фёдар Савасцеевіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1941.

СІЛІЧ Мікалай Сяргеевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1942.

СІЛІЧ Сцяпан Васілевіч, н. у 1922, рад., загінуў 8.8.1943 у Смаленскай вобл.

СІЛІЧ Яўхім Сяргеевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1942.

ТКАЧ Іван Мінавіч, н. у 1919, прапаў без вестак у 1941.

ТКАЧ Стафей Радзівонавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у 1943.

ТКАЧ Сямён Радзівонавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1941.

ТКАЧ Уладзімір Мінавіч, н. у 1921, рад., загінуў у 1941.

ТКАЧ Фёдар Радзівонавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1941.

ФАЛІНСКІ Андрэй Паўлавіч, н. у 1893, працаваў старшынёй калгаса, рад., прапаў без вестак у 1942.

ФАЛІНСКІ Павел Іванавіч, н. у 1925, рад., загінуў 3.11.1941.

ШЭЎКА Андрэй Іванавіч, н. у 1925, рад., загінуў 3.10.1941.

ШЭЎКА Андрэй Паўлавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1943.

ШЭЎКА Іван Ігнатавіч, н. у 1914, сяржант, прапаў без вестак у 1942.

ЯРАШ Іван Мікалаевіч, н. у 1921, рад., памёр ад ран 14.3.1942.

С. К. Кліменка

Д. Я. Козел

М. А. Міцура

К. С. Падаляк

ВЁСКА МАЙСЕЕЎКА

БЕРДНІК Антон Іосіфавіч, н. у 1899, рад., памёр ад ран 24.7.1944 у в. Церахі Брэсцкай вобл.

БУЛОЙЧЫК Сцяпан Іванавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у 1944.

ГОЛЬДМАН Міхаіл Захаравіч, н. у 1913, рад., памёр ад ран 12.4.1943 у г. Саратаў.

ГУЦКО Рыгор Яўхімавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак.

ДАРОШКА Ігнат Дзмітрыевіч, н. у 1903, рад., загінуў 24.3.1945 у Польшчы.

ДАШКЕВІЧ Яўстафій Савіч, н. у 1909, працаваў ветурачом, яфрэйтар, загінуў у 1942 у г. Ленінград.

КАЗЛОЎ Анісім Нікіфаравіч, н. у 1918, ст. сяржант, загінуў 14.11.1942 у Ленінградскай вобл.

КАЗЛОЎ Васіль Якаўлевіч, н. у 1910, рад., загінуў у 1944 у г. Брэст.

КАЗЛОЎ Піліп Рыгоравіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЗЛОЎ Сяргей Клімавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЗЛОЎСКІ Іван Аляксандравіч, н. у 1910, рад., загінуў у палоне ў 1941.

КАЗЛОЎСКІ Рыгор Аляксандравіч, н. у 1913, рад., загінуў 5.2.1944 у в. Яблунаўка Роўенскай вобл.

КАМІНСКІ Павел Іванавіч, н. у 1916, мал. сяржант, прапаў без вестак 3.7.1942.

КАРАБУН Арсень Сазонавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1945.

КАРАБУН Дарафей Міхайлавіч, рад., прапаў без вестак у 1944.

КЛІМЕНКА Сафрон Канстанцінавіч, н. у 1909, працаваў брыгадзірам калгаса, рад., загінуў у 1943.

КОЗЕЛ Арсень Мікалаевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1942.

КОЗЕЛ Дарафей Яўхімавіч, н. у 1913, рад., загінуў 7.11.1944 у Чэхаславакіі.

КОЗЕЛ Іосіф Цімафеевіч, н. у 1914, ст. сяржант, загінуў у 1944.

КОЗЕЛ Максім Яўхімавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1941.

КОЗЕЛ Сцяпан Мацвеевіч, н. у 1912, рад., загінуў 31.8.1944 у Польшчы.

КОЗЕЛ Фёдар Нікіфаравіч, н. у 1914, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у снежні 1941.

КУНЦЭВІЧ Іван Казіміравіч, н. у 1919, рад., загінуў у 1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

МІЦУРА Іван Маркавіч, н. у 1895, рад., прапаў без вестак у 1941.

МІЦУРА Калінік Маркеевіч, н. у 1896,

Ф. С. Падаляк

А. Р. Паўлаў

рад., загінуў 19.2.1944 у в. Стараселле Калінкавіцкага р-на Гомельскай вобл.

МІЦУРА Кандрат Іванавіч, н. у 1927, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1945.

МІЦУРА Мацвей Аляксеевіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1942.

МІЦУРА Сямён Іванавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПАДАЛЯК Кірыла Сцяпанавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПАДАЛЯК Мітрафан Адамавіч, н. у 1907,

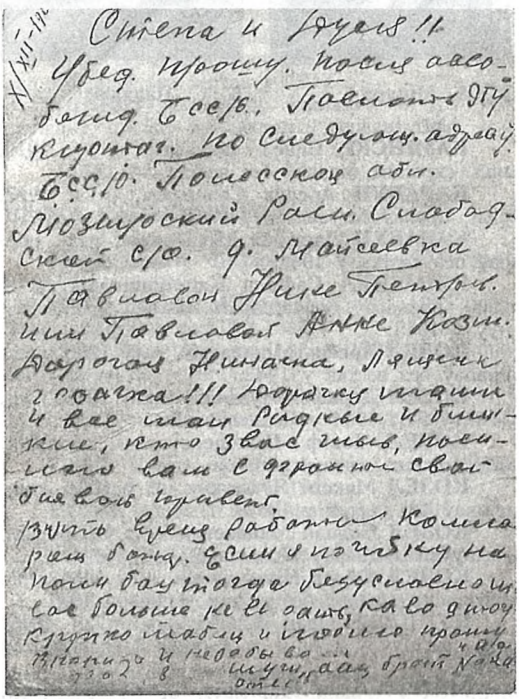

Пісьмо з фронту А. Р. Паўлава

сяржант, загінуў у палоне ў 1942 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ПАДАЛЯК Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1908, старшына, прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ПАСЕЧНІК Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1920, рад., загінуў 24.11.1941.

ПАЎЛАЎ Аркадзь Рыгоравіч, н. у 1910, працаваў загадчыкам Мазырскага раённага зямельнага аддзела, мал. палітрук, загінуў 19.2.1942 у Ленінградскай вобл.

ПІВАВАРАЎ Аляксей Міхайлавіч, н. у 1899, рад., загінуў 13.2.1943 у Арлоўскай вобл.

ПІВАВАРАЎ Аркадзь Яўхімавіч, н. у 1919, працаваў сакратаром народнага суда у г. Мазыр, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПІВАВАРАЎ Іван Міхайлавіч, н. у 1897, рад., загінуў у палоне ў 1941 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ПІВАВАРАЎ Іван Фёдаравіч, н. у 1893, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПІВАВАРАЎ Іосіф Дзмітрыевіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПІВАВАРАЎ Піліп Фёдаравіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1943.

ПІВАВАРАЎ Рыгор Нікіфаравіч, н. у 1915, рад., загінуў у маі 1943.

ПІВАВАРАЎ Севасцьян Фёдаравіч, н. у 1912, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у ліпені 1943.

ПІВАВАРАЎ Уладзімір Нікіфаравіч, н. у 1902, рад., загінуў у 1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ПІВАВАРАЎ Яўхім Фёдаравіч, н. у 1892, рад., прапаў без вестак у 1942.

РАК Арсень Якаўлевіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у студзені 1944.

РАК Іосіф Сяргеевіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1942.

РАК Лаўрэнцій Сяргеевіч, н. у 1908, лейтэнант, прапаў без вестак у 1942.

РАК Рыгор Максімавіч, н. у 1909, рад., загінуў 15.1.1944 у в. Пяскі Ленінградскай вобл.

РАК Фёдар Фёдаравіч, н. у 1899, рад., прапаў без вестак.

РАК Яўхім Лук'янавіч, н. у 1905, рад., памёр ад ран 28.3.1944 у Лельчыцкім р-не Гомельскай вобл.

САРАЧУК Іван Піліпавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1942.

САРАЧУК Цімафей Іванавіч, н. у 1919, сяржант, загінуў 17.8.1941 у в. Чарэмкава Ленінградскай вобл.

ТАРАСЕВІЧ Пётр Антонавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1942.

ТУРБАЛ Фёдар Яўсеевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у 1943.

ТУШЫНСКІ Мікіта Піліпавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЦЭДРЫК Андрэй Іванавіч, н. у 1920, загінуў у 1945 у Карэліі.

ЦЭДРЫК Апанас Пракопавіч, н. у 1913, ст. сяржант, загінуў 3.8.1944 у Польшчы.

ЦЭДРЫК Васіль Іванавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак.

ЧАРНЯК Сцяпан Дзянісавіч, н. у 1922, лейтэнант, прапаў без вестак у 1942.

ВЁСКА РАМАНАЎКА

АСТРЭЙКА Адам Свірыдавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941.

АСТРЭЙКА Іван Пятровіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1942.

АСТРЭЙКА Купрыян Мацвеевіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак.

АСТРЭЙКА Пётр Барысавіч, н. у 1902, рад., загінуў у палоне ў 1942.

АСТРЭЙКА Фёдар Барысавіч, н. у 1905, рад., загінуў у палоне ў 1942.

ГЛУХАТАРЭНКА Арсень Ігнатавіч, н. у 1923, рад., загінуў 5.3.1945 у Польшчы.

ГЛУХАТАРЭНКА Іван Дзмітрыевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1942.

ГЛУХАТАРЭНКА Купрыян Лявонавіч, н. у 1923, рад., загінуў у палоне ў 1942 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ГЛУХАТАРЭНКА Уладзімір Якаўлевіч, н. у 1923, рад., памёр ад ран 30.4.1945 у Германіі.

ЖУРАВЕЛЬ Пётр Купрыянавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

ЖУРАЎСКІ Якаў Андрэевіч, н. у 1908, рад., загінуў 12.7.1944 у в. Вулька Брэсцкай вобл.

КАНОПЛІЧ Барыс Давыдавіч, н. у 1890, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАРКОШКА Апанас Аўрамавіч, н. у 1925, мал. сяржант, загінуў 17.2.1945 у Польшчы.

КАРКОШКА Кузьма Ануфрыевіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

КАРКОШКА Пётр Кузьміч, н. у 1924, рад., загінуў 29.9.1944 у Латвіі.

КАРКОШКА Рыгор Аўрамавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак.

КОЛАС Апанас Ананьевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак.

КОЛАС Павел Германавіч, н. у 1916, рад., загінуў у 1941.

КОЛАС Сямён Германавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЛУПІНА Аляксей Купрыянавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЛУПІНА Іван Цярэнцьевіч, н. у 1918, сяржант, прапаў без вестак у 1941.

ЛУПІНА Мікіта Кандратавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1941.

МАРОЗ Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1942.

МІШОТА Рыгор Рыгоравіч, н. у 1917, рад., загінуў 19.11.1943 у в. Старое Сяло Гомельскай вобл.

НАВУМЕНКА Гардзей Данілавіч, н. у 1918, рад., загінуў 15.9.1944.

НАВУМЕНКА Пракоп Апанасавіч, н. у 1920, сяржант, загінуў у 1941 пры абароне Масквы.

ПАРХОМЕНКА Апанас Уладзіміравіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПАРХОМЕНКА Мяфодзій Цімафеевіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1941.

П. А. Навуменка

А. Р. Супоненка

І. А. Супоненка

П. А. Хілько

ПАРХОМЕНКА Пётр Міхайлавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ПАРХОМЕНКА Цімафей Емяльянавіч, н. у 1925, рад., загінуў 26.11.1944 у Латвіі.

ПІВАВАРАЎ Сцяпан Антонавіч, н. у 1922, рад., загінуў 11.7.1943.

ПРАХАРЭНКА Антон Макаравіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

ПРАХАРЭНКА Арсень Антонавіч, н. у 1915, рад., памёр ад ран 30.6.1945.

ПРАХАРЭНКА Іван Якаўлевіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

ПРАХАРЭНКА Прохар Якаўлевіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак.

ПРАХАРЭНКА Трафім Якаўлевіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак.

САЧУК Максім Максімавіч, н. у 1921, мал. сяржант, загінуў у жніўні 1943 у с. Высокае Сумскай вобл.

СУПОНЕНКА Аляксей Рыгоравіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1943.

СУПОНЕНКА Арцём Іванавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1944.

СУПОНЕНКА Іван Лаўрэнцьевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1942.

СУПОНЕНКА Ілья Арцёмавіч, н. у 1922, рад., памёр ад ран 24.12.1942 у Ленінградскай вобл.

СУПОНЕНКА Кузьма Рыгоравіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1942.

СУПОНЕНКА Мікіта Аксёнавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1941.

СУПОНЕНКА Сафрон Васілевіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак.

СУПОНЕНКА Сямён Рыгоравіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1941.

ХІЛЬКО Мікалай Паўлавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1942.

ХІЛЬКО Павел Андрыянавіч, н. у 1922, мал. лейтэнант, загінуў 27.3.1945 у г. Гдыня, Польшча.

ШУМАК Іван Раманавіч, н. у 1896, рад., загінуў у 1943 у Бранскай вобл.

ШУМАК Мікалай Іванавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак.

ШЭЎКА Павел Сяргеевіч, н. у 1924, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1945.

ВЁСКА РУДНЯ КАМЕНСКАЯ

БАСАК Адам Рыгоравіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

БАСАК Адам Зіноўевіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1941.

БАСАК Іван Адамавіч, н. у 1916, рад., загінуў у 1941.

БАСАК Калінік Рыгоравіч, н. у 1909, рад., памёр у палоне ў сакавіку 1942.

БАСАК Нікіфар Фёдаравіч, н. у 1895, рад., загінуў у 1944.

БАСАК Пётр Рыгоравіч, н. у 1920, афіцэр (званне не ўстаноўлена), прапаў без вестак.

БАСАК Сямён Аляксеевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у маі 1944.

БАСАК Сямён Самуілавіч, н. у 1909, мал. сяржант, прапаў без вестак у 1942.

ГАРУЛЯ Піліп Сямёнавіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1944.

КОЛАС Мітрафан Апанасавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЛІС Ануфрый Сідаравіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак.

ЛІС Карп Якаўлевіч, н. у 1909, рад., загінуў 5.6.1944 у с. Будзячаў Валынскай вобл.

РАФАЛЬСКІ Аляксандр Андрэевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

САЧУК Аляксандр Пятровіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ШЧЫПЕР Адам Фядосавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1941.

ШЧЫПЕР Аляксандр Фядосавіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак.

ВЁСКА СЛАБАДА

АДАМАНСКІ Пётр Данілавіч, н. у 1900, рад., памёр у палоне ў 1941 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

БАНДАРЭНКА Павел Паўлавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у снежні 1942.

БАНДАРЭНКА Пётр Якаўлевіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1941.

БАНДАРЭНКА Рыгор Іванавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941 у г. Беласток, Польшча.

БАНДАРЭНКА Сцяпан Пятровіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1944.

БЕЛЬСКІ Сцяпан Пятровіч, н. у 1910, рад., загінуў 30.1.1944 у в. Гарадзішча Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.

БРЭЎКА Сцяпан Цімафеевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1943.

БУРЫНСКІ Сцяпан Якімавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

ВІНАКУРАНКА Аляксандр Кірэевіч, н. у 1906, рад., загінуў у 1943 пры фарсіраванні р. Днепр.

ВІНАКУРАНКА Васіль Кірэевіч, н. у 1914, рад., загінуў у 1944 пад Варшавай, Польшча.

ВІНАКУРАНКА Канстанцін Кірэевіч, н. у 1893, рад., загінуў у палоне ў 1942 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ГАНЕЦКІ Пётр Іванавіч, н. у 1920, лейтэнант, загінуў у 1941 у Смаленскай вобл.

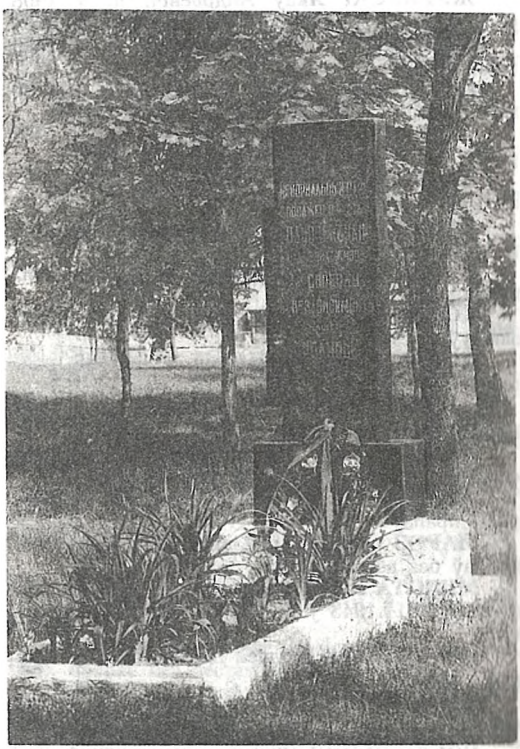

Мемарыяльны парк у памяць аб земляках, якія загінулі на вайне. В. Слабада

У. П. Ганчар

ГАНЕЦКІ Фёдар Іванавіч, н. у 1917, старшына, прапаў без вестак у чэрвені 1941 у Малдавіі.

ГАНЧАР Антон Сямёнавіч, н. у 1913, рад., загінуў у ліпені 1944 у г. Цярнопаль.

ГАНЧАР Купрыян Паўлавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944 у Ровенскай вобл.

ГАНЧАР Навум Пятровіч, н. у 1906, працаваў старшынёй калгаса, рад., загінуў у 1944 у Польшчы.

ГАНЧАР Уладзімір Паўлавіч, н. у 1918, працаваў настаўнікам, старшына, загінуў у ліпені 1944 у Баранцавым моры.

Ён быў падводнікам

У спісе страт асабовага саставу Чырванасцяжнай ордэна Ушакова брыгады падводных лодак Паўночнага флоту ёсць імя старшыны Уладзіміра Паўлавіча Ганчара, які нарадзіўся ў в. Слабада Мазырскага раёна, адкуль ён быў прызваны на ваенную службу. Служыў на падводнай лодцы Л-20, удзельнічаў у баявых паходах. Экіпаж лодкі ставіў міны на шляхах следавання варожых канвояў, караблёў. Тарпеднымі залпамі з лодкі затоплена нямала нямецкіх мінаносцаў.

Вясной 1944 года ў складзе спецкаманды т. Ганчар быў камандзіраваны ў Англію для прыёму падводных лодак, якія перадаваліся Паўночнаму флоту. На зваротным шляху ён гераічна загінуў.

Ганчар да канца жыцця быў верны воінскай прысязе, мужна ахоўваў паўночныя рубяжы Радзімы.

Л. Уласаў

Р. Б. Гнедзька

А. Д. Грамовіч

А. С. Дашкевіч

М. М. Дашкевіч

ГАРАЕЎСКІ Анатоль Мікалаевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак.

ГНЕДЗЬКА Антон Фядосавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ГНЕДЗЬКА Арцём Сцяпанавіч, н. у 1910, працаваў брыгадзірам МТС, рад., прапаў без вестак у 1941.

ГНЕДЗЬКА Іван Мікалаевіч, н. у 1912, рад., загінуў у 1942.

ГНЕДЗЬКА Міна Пятровіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1943.

ГНЕДЗЬКА Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1915, рад., загінуў у 1942.

ГНЕДЗЬКА Павел Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941 у Літве.

ГНЕДЗЬКА Пётр Аляксандравіч, н. у 1913, мал. сяржант, загінуў 1.9.1941.

ГНЕДЗЬКА Пётр Арцёмавіч, н. у 1924, рад., загінуў у чэрвені 1944 у Латвіі.

ГНЕДЗЬКА Пётр Мікалаевіч, н. у 1894, прапаў без вестак у 1944.

ГНЕДЗЬКА Рыгор Барысавіч, н. у 1903, маёр, камісар батальёна, загінуў у чэрвені 1941 у г. Баранавічы Брэсцкай вобл.

ГНЕДЗЬКА Фёдар Пятровіч, н. у 1908, рад., загінуў 22.2.1943 у г. Новарасійск.

ГНЕДЗЬКА Цімафей Ігнатавіч, н. у 1990,

М. К. Запатылак

Ф. Л. Клімчанка

Ф. І. Красюк

В. П. Крышкавец

рад., памёр ад ран у снежні 1945 у г. Бійск Алтайскага краю.

ГРАМОВІЧ Антон Дзмітрыевіч, н. у 1914, лейтэнант, загінуў у 1942 пад Сталінградам.

ГРАМОВІЧ Сяргей Дзмітрыевіч, н. у 1922, рад., загінуў у 1942.

ГУСАК Андрэй Аляксандравіч, н. у 1913, ст. лейтэнант, памёр ад ран 21.4.1945.

ГУСАК Іван Аляксандравіч, н. у 1900, мал. сяржант, загінуў 22.8.1943 у с. Чырвоны Бор Харкаўскай вобл.

ДАВЫДЧЫН Нікіфар Антонавіч, н. у 1908, рад., памёр ад ран 7.7.1944 у в. Буйнавічы Лельчыцкага р-на Гомельскай вобл.

ДАДЗЬКО Пётр Віктаравіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944.

ДАШКЕВІЧ Аляксандр Сяргеевіч, н. у 1921, ст. лейтэнант, загінуў 19.11.1943 у в. Баброва Віцебскай вобл.

ДАШКЕВІЧ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1918, працаваў брыгадзірам калгаса, рад., памёр у палоне ў 1941.

ДАШКЕВІЧ Міхаіл Сяргеевіч, н. у 1906, працаваў намеснікам дырэктара МТС, рад., памёр ад ран 15.1.1942 у в. Слабада Мазырскага р-на.

ДАШКЕВІЧ Рыгор Мікалаевіч, н. у 1894, рад., прапаў без вестак у 1941.

ДЗЯГЦЯР Рафаіл Шаевіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЗАПАТЫЛАК Мікалай Кірылавіч, н. у 1909, працаваў дырэктарам мясцовай сярэдняй школы, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАВАЛЕНКА Ермалай Анісімавіч, н. у 1903, рад., загінуў 18.4.1942 у в. Ліпаўцы Ленінградскай вобл.

КАРПЕШ Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1922, мал. лейтэнант, загінуў 5.8.1944 у с. Юзэфаўка Львоўскай вобл.

КАСІНСКІ Макар Сямёнавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак.

КАЧУР Васіль Аўдзеевіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЧУР Уладзімір Аўдзеевіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАШАВЕНКА Андрэй Антонавіч, н. у 1906, працаваў бухгалтарам калгаса, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАШАВЕНКА Гардзей Пятровіч, н. у 1906, рад., памёр ад ран у 1945 у в. Слабада Мазырскага р-на.

КЛІМЕНКА Максім Макаравіч, н. у 1918, сяржант, загінуў 29.7.1942.

КЛІМЧАНКА Аляксандр Яўхімавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

КЛІМЧАНКА Дзмітрый Іванавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1941.

КЛІМЧАНКА Рыгор Іванавіч, н. у 1903, рад., загінуў 13.12.1941.

КЛІМЧАНКА Уладзімір Лук'янавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак.

КЛІМЧАНКА Фёдар Лук'янавіч, н. у 1909, мал. сяржант, памёр ад ран 31.3.1944 у г. Клінцы Бранскай вобл.

КЛІМЧАНКА Фёдар Рыгоравіч, н. у 1927, сяржант, прапаў без вестак у 1945 у Польшчы.

КЛЯВЕЦ Сідар Маркавіч, н. у 1907, рад., загінуў 26.9.1941 у г. Купянск Харкаўскай вобл.

КРАСЮК Міхаіл Іванавіч, н. у 1924, рад., загінуў 28.2.1945 у Германіі.

КРАСЮК Сямён Церахавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1944.

КРАСЮК Фёдар Іванавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

КРЫЛЕНКА Канстанцін Іванавіч, н. у 1910, лейтэнант, памёр у шпіталі ад хваробы 30.1.1944 у г. Слабадскі Кіраўскай вобл.

КРЫШКАВЕЦ Васіль Прохаравіч, н. у 1913, працаваў сакратаром Валожынскага райкама КП(б)Б Мінскай вобл., маёр, камандзір 1023-га стралковага палка, загінуў 8.8.1944 у Гродзенскай вобл.

З пісьма В. П. Крышкаўца родным

Здравствуйте, дорогие родные!

Клава, мама, Зоська, Ирка и Волчек! Вчера получил от вас письмо, за которое сердечно благодарю. Ответить сразу не смог, времени не было. Ведь

война такая, что нет когда отдохнуть, да и отдыхать не хочется, потому что мы находимся у самых ворот Германии, которые скоро откроем. А раз ворота будут открыты, так победа близка!

Дела идут неплохо... Только одно плоховато — третий день болею ангиной и не хочется идти лечиться. Нужно иметь совесть, чтобы в это время оставить полк, поле боя и уйти в санроту. И еще плохо, что от вас получил всего лишь два письма, как уехал из отпуска.

Ну вот, кажется, и все. Целую вас крепко. Ваш Вася.

25.7.1944 г.

Праз некалькі дзён камандзір 1023-га стралковага палка маёр Крышкавец В. П. у баі ў раёне г. Гродна быў цяжка паранены і памёр 8.8.1944.

КУЛІДА Іван Іосіфавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1941.

КУНЦЭВІЧ Уладзімір Казіміравіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1942.

КУПРЫЕНКА Трафім Сямёнавіч, н. у 1894, рад., прапаў без вестак у маі 1943.

ЛАЗІЦКІ Апанас Аляксеевіч, н. у 1912, мал. сяржант, загінуў у снежні 1941.

ЛІС Аляксей Ільіч, н. у 1909, рад., загінуў 11.12.1943 у Жлобінскім р-не Гомельскай вобл.

МАРОЗ Васіль Ісакавіч, н. у 1901, рад., загінуў 5.9.1943 у Харкаўскай вобл.

МАРОЗ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1942 у Ленінградскай вобл.

МАРОЗ Гаўрыла Піліпавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1944.

МАРОЗ Міхаіл Прохаравіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1942.

МАРОЗ Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1941.

МАРОЗ Саніфан Карнеевіч, н. у 1902, рад., памёр у палоне ў 1941 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

МАРОЗ Фёдар Прохаравіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак у 1941.

МІКШУН Уладзімір Іванавіч, н. у 1920, рад., загінуў 22.6.1941 у Літве.

МІСЕВІЧ Аляксандр Трафімавіч, н. у 1901, рад., загінуў у верасні 1942 у Бранскай вобл.

МІСЕВІЧ Барыс Трафімавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак.

МІСЕВІЧ Раман Рыгоравіч, н. у 1910, рад., загінуў 24.9.1943 у в. Ісакава Смаленскай вобл.

МІСЕВІЧ Трафім Рыгоравіч, н. у 1900, рад., загінуў 23.8.1944 у в. Уткіна Цвярской вобл.

МЫЛКО Андрэй Пятровіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак.

МЫЛКО Іван Данілавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак.

МЫЛКО Павел Міхайлавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1942.

МЫЛКО Рыгор Данілавіч, н. у 1904, рад., загінуў 5.10.1942 у с. Панасаўка Сталінградскай вобл.

Р. І. Пакацін

МЫЛКО Сцяпан Данілавіч, н. у 1919, сяржант, прапаў без вестак.

ПАКАЦІН Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1921, сяржант, загінуў 31.12.1941 на паўвостраве Рыбачы Мурманскай вобл.

ПАКАЦІН Андрэй Іосіфавіч, н. у 1927, рад., загінуў у 1945 у Карэліі.

ПАКАЦІН Рыгор Іосіфавіч, н. у 1917, лейтэнант, загінуў (згарэў у танку) 8.3.1944 у в. Багданава Пскоўскай вобл.

ПАКАЦІН Сяргей Іосіфавіч, н. у 1914, ст. сяржант, загінуў 2.5.1945 у г. Берлін.

ПАЛУЯН Антон Іванавіч, н. у 1911, мал. сяржант, загінуў 2.8.1943 у в. Беклямішава Арлоўскай вобл.

ПАНФІЛЕНКА Андрэй Яўстратавіч, н. у 1903, рад., памёр ад ран 27.6.1944 у Віцебскай вобл.

ПАНФІЛЕНКА Апанас Андрэевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПАНФІЛЕНКА Дзяніс Дзмітрыевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПАНФІЛЕНКА Іван Яўстафіевіч, н. у 1905, сяржант, загінуў у палоне 5.8.1942.

ПАНФІЛЕНКА Канстанцін Іванавіч, н. у 1896, рад., загінуў 4.1.1942 у канцлагеры каля в. Масюкоўшчына Мінскага р-на.

ПАНФІЛЕНКА Майсей Андрэевіч, н. у 1917, рад., памёр ад ран 27.6.1944 у в. Васькаўка Віцебскай вобл.

ПАНФІЛЕНКА Макар Піліпавіч, н. у 1916, працаваў аграномам калгаса, капітан, загінуў 6.5.1945 у г. Прага, Чэхаславакія.

ПАНФІЛЕНКА Міхаіл Піліпавіч, н. у 1904, рад., памёр ад ран 28.1.1944 у г. Гатчына Ленінградскай вобл.

ПАПАВЕЦ Мікалай Андрэевіч, н. у 1921, рад., загінуў 7.7.1941 у в. Крастцы Наўгародскай вобл.

ПАПАВЕЦ Раман Максімавіч, н. у 1898, рад., загінуў 1.12.1942 у г. Пагарэлае Цвярской вобл.

ПАЎЛОЎСКІ Цімафей Францавіч, н. у 1902, рад., памёр ад ран 18.7.1944 у с. Грабніца Львоўскай вобл.

ПЕРАПЕЧА Сяргей Арцёмавіч, н. у 1912, ст. лейтэнант, загінуў у ліпені 1941 у Латвіі.

ПІСАНІК Рыгор Апанасавіч, н. у 1921,

Ф. А. Пісанік

П. С. Рак

М. І. Рухло

Р. І. Рухло

рад., загінуў пры бамбёжцы вайсковага эшалона ў ліпені 1941 у г. Вяртсіля, Карэлія.

ПІСАНІК Фёдар Апанасавіч, н. у 1917, сяржант, памёр ад ран 25.11.1942 у Ленінградскай вобл.

РАБЧУК Рыгор Дзям'янавіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран 3.2.1945 у Латвіі.

РАК Павел Сцяпанавіч, н. у 1920, працаваў настаўнікам, ст. лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

РАСОХА Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1895, рад., прапаў без вестак у 1944.

РАФАЛЬСКІ Аркадзь Іванавіч, н. у 1914, афіцэр (званне не ўстаноўлена), загінуў у жніўні 1941.

РУХЛО Барыс Міхайлавіч, н. у 1922, рад., загінуў 24.10.1943 у с. Саксагень Днепрапятроўскай вобл.

РУХЛО Дзяніс Данілавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у 1944.

РУХЛО Мацвей Аўрамавіч, н. у 1915, рад., загінуў 22.8.1941.

РУХЛО Міхаіл Ігнатавіч, н. у 1906, працаваў брыгадзірам калгаса, рад., загінуў у палоне ў 1941 у Германіі.

РУХЛО Ніканор Іванавіч, н. у 1923, ст. сяржант, памёр ад ран 20.8.1944 у Румыніі.

РУХЛО Павел Іванавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1943.

РУХЛО Пётр Цімафеевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1944.

РУХЛО Рыгор Іосіфавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак у 1942.

РУХЛО Сцяпан Цімафеевіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак.

РУХЛО Фадзей Сцяпанавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1942.

РУХЛО Фёдар Іванавіч, н. у 1920, працаваў бухгалтарам МТС, рад., прапаў без вестак.

РУХЛО Фёдар Іосіфавіч, н. у 1895, працаваў настаўнікам, рад., загінуў у 1941.

СВІЩІЧ Раман Міхайлавіч, н. у 1920, рад., загінуў 30.1.1945 ва Усходняй Прусіі.

СІЛЕНКА Іван Рыгоравіч, н. у 1918, ст. лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

СІЛЕНКА Раман Пятровіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у жніўні 1943.

СІЛЕНКА Трафім Паўлавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

СІЛІЧ Гардзей Савельевіч, н. у 1914, рад., загінуў 9.8.1943 у в. Радавена Курскай вобл.

СІЛІЧ Іван Андрэевіч, н. у 1919, рад., загінуў у 1943 у г. Чачэрск Гомельскай вобл.

СІТНІК Аляксандр Фаміч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1942.

СІТНІК Андрэй Іванавіч, н. у 1926, рад., прапаў без вестак.

СІТНІК Васіль Цімафеевіч, н. у 1904, рад., загінуў 13.5.1942 у Харкаўскай вобл.

СІТНІК Віктар Трафімавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1942.

СІТНІК Дзям'ян Емяльянавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак.

СІТНІК Дзмітрый Рыгоравіч, н. у 1921, рад., загінуў 20.9.1944 у Польшчы.

СІТНІК Іван Емяльянавіч, н. у 1907, рад., прапаў без вестак.

СІТНІК Іосіф Мацвеевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у 1944.

СІТНІК Кузьма Сцяпанавіч, н. у 1896, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944.

СІТНІК Лявон Іосіфавіч, н. у 1916, прапаў без вестак.

СІТНІК Мікалай Іванавіч, н. у 1919, рад., загінуў у 1944 у Эстоніі.

СІТНІК Парфен Фаміч, н. у 1908, сяржант, прапаў без вестак у 1941.

СІТНІК Пётр Кузьміч, н. у 1925, рад., загінуў 19.7.1944 у Валынскай вобл.

СІТНІК Пётр Сільвестравіч, н. у 1911, рад., загінуў 20.6.1944 (акружаны ў разведцы ворагамі, падарваў сябе гранатай) у в. Бухлічы Брэсцкай вобл.

СІТНІК Рыгор Паўлавіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1942.

СІТНІК Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак.

СІТНІК Фёдар Паўлавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1944.

СМАРОДСКІ Пётр Мікітавіч, н. у 1910, загінуў 3.7.1942.

СУПОНЕНКА Міхаіл Емяльянавіч, н. у 1925, рад., загінуў 16.7.1944 у Полыпчы.

ТАБУЛІН Іван Міхайлавіч, н. у 1918, матрос Чарнаморскага флоту, загінуў у 1942 пры абароне Севастопаля.

ТКАЧ Сямён Радзівонавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак.

ТКАЧ Фёдар Радзівонавіч, н. у 1908, рад., загінуў у кастрычніку 1941 пры абароне Масквы.

ТУРБАЛ Аркадзь Аляксеевіч, н. у 1908, рад., загінуў у 1941 у Курскай вобл.

ТУРБАЛ Захар Дзмітрыевіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1941.

ТУРБАЛ Нікіфар Фёдаравіч, н. у 1891, рад., прапаў без вестак у 1941.

ТУРБАЛ Рыгор Дзмітрыевіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у 1944.

ТУРБАЛ Савелій Майсеевіч, н. у 1893, рад., загінуў у 1942.

ТУРБАЛ Сцяпан Фаміч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у 1944.

ТУРЧЫН Андрэй Якаўлевіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1941.

ТУРЧЫН Сцяпан Паўлавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак.

ТУРЧЫН Сяргей Раманавіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1942.

ТУРЧЫН Фёдар Проклавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак.

ФЕДАРЭНКА Іван Паўлавіч, н. у 1908, працаваў механікам МТС, рад., загінуў 20.4.1945 у Германіі.

ФРЭНКЕЛЬ Яўхім Захаравіч, н. у 1919, рад., загінуў 12.2.1944 у с. Абеднае Жытомірскай вобл.

ХІМЧАНКА Сяргей Ермалаевіч, н. у 1912, працаваў настаўнікам, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ЦАРЭНКА Леанціна Іванаўна, н. у 1923, мал. лейтэнант, камандзір санітарнага ўзвода, загінула 10.10.1943 у Запарожскай вобл.

ЧАРЭЎКА Аляксандр Купрыянавіч, н. у 1920, рад., загінуў 27.6.1942 у в. Пішчагіна Цвярской вобл.

ЧАРЭЎКА Андрэй Карпавіч, н. у 1918, працаваў карэспандэнтам газеты, рад., загінуў у 1943 пры фарсіраванні р. Днепр.

ЧАРЭЎКА Пётр Карпавіч, н. у 1914, працаваў настаўнікам, ст. лейтэнант, загінуў у 1943 у Курскай вобл.

ЧУБ Гардзей Кузьміч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЧУБ Іван Кузьміч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у лютым 1944.

ЧУБ Рыгор Паўлавіч, н. у 1925, рад., загінуў у 1945 у Венгрыі.

ШАБАСОВІЧ Лявон Рыгоравіч, н. у 1902, рад., загінуў 31.10.1944.

ШАБАСОВІЧ Фёдар Рыгоравіч, н. у 1900, рад., памёр ад ран 2.11.1944 у Літве.

ШАФІРАЎ Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1924, рад., загінуў у 1944 у г. Белаазёрск, Карэлія.

ШЭЎКА Аляксей Іванавіч, н. у 1900, рад., загінуў у ліпені 1944 у Брэсцкай вобл.

П. С. Сітнік

З. Д. Турбал

Р. Д. Турбал

Я. З. Фрэнкель

А. К. Чарэўка

І. К. Чуб

ЯРОМА Аляксей Антонавіч, н. у 1912, працаваў настаўнікам, ст. сяржант, загінуў у 1943 у г. Ленінград.

ВЁСКА ХАМІЧКІ

БАРТУСЕВІЧ Рыгор Іванавіч, н. у 1921, працаваў настаўнікам, ст. лейтэнант, загінуў 27.7.1944 у с. Кашары Валынскай вобл.

А. А. Ярома

Р. І. Бартусевіч

Х. П. Град

А. А. Мудрагель

Д. Х. Мудрагель

Ф. І. Мудрагель

ВАРАНЕНКА Пракоп Васілевіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944.

ГАНЕЦКІ Андрэй Мікалаевіч, н. у 1913, рад., загінуў 28.9.1944 у Латвіі.

ГЛУХАЎ Міна Рыгоравіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у студзені 1945.

ГРАД Харытон Пятровіч, н. у 1901, рад., загінуў 18.3.1944 у в. Азяраны Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

КАРПОВІЧ Сямён Сцяпанавіч, н. у 1897, рад., загінуў у 1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

КУЛАГА Максім Міхайлавіч, н. у 1901, рад., прапаў без вестак у 1942.

КУЛАГА Павел Іванавіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1941.

МАЙСТРОВІЧ Мікалай Давыдавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у лютым 1942.

МАЙСТРОВІЧ Сцяпан Іванавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у 1942.

МАЙСТРОВІЧ Уладзімір Фядосавіч, н. у 1922, ст. лейтэнант, загінуў 2.8.1944.

МАРЦІНОВІЧ Сямён Рыгоравіч, н. у 1909, рад., загінуў 6.2.1942 у в. Доўгае Арлоўскай вобл.

МУДРАГЕЛЬ Аляксей Андрэевіч, н. у 1922, рад., загінуў у 1941.

МУДРАГЕЛЬ Андрэй Мікітавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1944.

МУДРАГЕЛЬ Дзмітрый Харытонавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

МУДРАГЕЛЬ Калінік Цімафеевіч, н. у 1900, рад., загінуў 27.5.1944 у Магілёўскай вобл.

МУДРАГЕЛЬ Мікалай Сяргеевіч, н. у 1925, рад., памёр ад ран 23.3.1944 у г. Роўна.

МУДРАГЕЛЬ Міхаіл Цімафеевіч, н. у 1909, рад., загінуў 13.10.1944 у Польшчы.

МУДРАГЕЛЬ Сяргей Міхайлавіч, н. у 1891, рад., загінуў 3.5.1942 у канцлагеры каля в. Масюкоўшчына Мінскага р-на.

МУДРАГЕЛЬ Фёдар Іванавіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран 12.1.1942 у Ленінградскай вобл.

НІКІЦІН Пётр Васілевіч, н. у 1923, рад., загінуў 18.2.1945 у Польшчы.

НІКІЩЕНКА Мікалай Іванавіч, н. у 1921, працаваў дырэктарам школы, сяржант, загінуў 2.3.1945 у Германіі.

НІКІЩЕНКА Пётр Данілавіч, н. у 1923, рад., прапаў без вестак у верасні 1945 у Маньчжурыі, Кітай.

НІКІЩЕНКА Пётр Іосіфавіч, н. у 1917, рад., загінуў 4.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

НІКІЩЕНКА Сцяпан Васілевіч, н. у 1925, рад., загінуў 17.7.1944 у Літве.

НІКІЩЕНКА Сяргей Пятровіч, н. у 1918, рад., загінуў 12.11.1943 у в. Надвін Рэчыцкага р-на Гомельскай вобл.

ПАСЕЧНІК Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1910, рад., загінуў 24.11.1941.

ШВАВАРАЎ Парфірый Якаўлевіч, н. у 1912, маёр, загінуў 29.4.1945 у г. Берлін.

ПРУС Аляксандр Лявонавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1942.

ПРУС Даніла Сцяпанавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПРУС Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1909, рад., загінуў 28.1.1943 у с. Валава Курскай вобл.

ПУГАЧЭНКА Андрэй Парфенавіч, н. у 1915, рад., загінуў 30.3.1945 у Аўстрыі.

ПУГАЧЭНКА Сяргей Савіч, н. у 1918, рад., памёр ад ран 25.7.1944 у в. Сімаеўка Брэсцкай вобл.

СМАЛЯНІК Анісім Фёдаравіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1941.

СМАЛЯНІК Дзмітрый Фёдаравіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1944.

СМАЛЯНІК Міхаіл Піліпавіч, н. у 1911, рад., памёр у палоне ў снежні 1942.

СТАРАВОЙТАЎ Арцём Антонавіч, н. у 1908, рад., загінуў 5.7.1944 у в. Варона Столінскага р-на Брэсцкай вобл.

ФІЦНЕР Трафім Карпавіч, н. у 1919, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

ФІЦНЕР Яўхім Карпавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у 1944.

ШЫЛАЎ Дзмітрый Іванавіч, н. у 1905, рад., загінуў 20.7.1943 у Арлоўскай вобл.

ВЁСКА ЧАРАМАШНЯ

БАРОЎСКІ Рыгор Аўдзеевіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у 1941.

БАРОЎСКІ Сцяпан Аўдзеевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1943.

ВАЙСМАН Майсей Зусевіч, н. у 1906, рад., прапаў без вестак у 1942.

ВАЙСМАН Міхаіл Зусевіч, н. у 1904, рад., загінуў 22.2.1943 у в. Козінка Курскай вобл.

ВАЙСМАН Мордух Зусевіч, н. у 1898, рад., загінуў 7.4.1942 у Данецкай вобл.

ВАЙСМАН Рувым Лейзаравіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1941.

ГАФШТЭЙН Гірш Насомавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1941.

ІЛЬЮК Сцяпан Логвінавіч, н. у 1918, рад., памёр ад ран 6.6.1942 у Ленінградскай вобл.

КУЗЬМЕНКА Сяргей Паўлавіч, н. у 1921, рад., загінуў 10.8.1941.

СІЎЧАНКА Дзмітрый Фядосавіч, н. у 1904, працаваў старшынёй калгаса, рад., прапаў без вестак.

ВЁСКА ШЧАКАТАВА

БАРОЎСКІ Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1942.

БЯРАЗАЎСКІ Леанід Гаўрылавіч, н. у 1901, рад., загінуў 16.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

КАЧАН Іван Адамавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1941.

КАЧАН Мікалай Яўхімавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у снежні 1943.

КАЧАН Сідар Трафімавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1942.

КАШАВЕНКА Ілья Іванавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак.

КАШАВЕНКА Пракоп Іванавіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1943.

КАШАВЕНКА Рыгор Іванавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

КУЛАГА Цімафей Міхайлавіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 у Смаленскай вобл.

КУРМАЗ Іван Якаўлевіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у 1942.

ЛЕМБА Анатоль Лявонавіч, н. у 1923, мал. лейтэнант, загінуў у кастрычніку 1941.

МАСПАН Пракоп Пятровіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1941.

МУДРАГЕЛЬ Дзям'ян Мінавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак.

МУДРАГЕЛЬ Сава Мінаевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1941.

МУДРАГЕЛЬ Сцяпан Мінаевіч, н. у 1904, рад., прапаў без вестак у 1944.

НАЛІВАЙКА Зіновій Іванавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1942.

НАЛІВАЙКА Мікіта Іванавіч, н. у 1901, рад., загінуў 15.3.1944.

ПІВАВАРАЎ Парфен Якаўлевіч, н. у 1910, сяржант, загінуў 23.2.1945 у Германіі.

ПРАХАЦКІ Сцяпан Панфілавіч, н. у 1920, рад., прапаў без вестак у 1944.

ПРАХАЦКІ Трафім Зіноўевіч, н. у 1897, рад., прапаў без вестак у 1942.

ТАРАСЕВІЧ Міхаіл Паўлавіч, н. у 1912, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЦАРЭНКА Сяргей Пятровіч, н. у 1915, рад., прапаў без вестак у 1943.

ШУМСКІ Гаўрыла Кузьміч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у 1941.

Па матэрыялах ЦАМА РФ, гаррайваенкамата, гарвыканкама, райвыканкама і сельскіх Саветаў спіс падрыхтавалі

М. Капач, М. Каян, І. Піліпчук, Т. Піліпчук

Грамадзяне, чыё дакладнае месца нараджэння не ўстаноўлена, якія былі прызваны Мазырскім ваенным камісарыятам і загінулі, памерлі ад ран або прапалі без вестак у 1941—1945 гг.

АБІБАК Леанід Майсеевіч, н. у 1921, старшына, загінуў 18.3.1945 у Германіі.

АБРАМОВІЧ Сідар Іосіфавіч, н. у 1922, рад., прапаў без вестак у 1941 у г. Варонеж.

АБРАМОВІЧ Мікалай Пятровіч, н. у 1920, рад., загінуў 24.3.1942 у в. Чарнец Наўгародскай вобл.

АНДРЭЙКАВЕЦ Барыс Васілевіч, н. у 1910, рад., загінуў 28.6.1944 у г. Бабруйск.

АНТОНЕНКА Пётр Іванавіч, н. у 1915, рад., загінуў 29.3.1944 у с. Бяляўцы Ровенскай вобл.

АНЦІПЕНКА Іван Васілевіч, н. у 1919, рад., загінуў 24.9.1942 у в. Сасніца Смаленскай вобл.

АРЛОЎ Фёдар Фёдаравіч, н. у 1909, старшына, загінуў 2. 9.1943 у с. Калазня Смаленскай вобл.

АРЦЮШЭНКА Давыд Арцёмавіч, н. у 1926, рад., загінуў 26.1.1945 у Польшчы.

АРЦЮШЭНКА Мікалай Васілевіч, н. у 1921, рад., загінуў 14.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

БАБРОЎНІК Канстанцін Сцяпанавіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак 15.10.1943 у Магілёўскай вобл.

БАБУНОЎ Іван Фёдаравіч, н. у 1900, ст. лейтэнант, загінуў 1.2.1943 у в. Сінявіна Ленінградскай вобл.

БАБЫР Аляксандр Іванавіч, н. у 1921, рад., памёр ад ран 14.7.1944 у с. Рудна Валынскай вобл.

БАГДАН Павел Іванавіч, н. у 1918, рад., прапаў без вестак у жніўні 1941.

БАГДАНІК Мікалай Арцёмавіч, н. у 1918, рад., загінуў 23.12.1941 у г. Колпіна Ленінградскай вобл.

БАГДАНІК Пётр Трафімавіч, н. у 1915, сяржант, загінуў 4.8.1943 у с. Сітнае Курскай вобл.

БАНДАРЭНКА Андрэй Андрэевіч, н. у 1911, рад., загінуў 12.6.1944 у Карэліі.

БАРАВІН Спірыдон Максімавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1943.

БАРДЫГА Раман Міронавіч, н. у 1924, мал. сяржант, загінуў 23.6.1944 у в. Пятровічы Гомельскай вобл.

БАРЫСЕНКА Леанід Фёдаравіч, н. у 1909, ст. лейтэнант Чарнаморскага флоту, загінуў 28.2.1943 пры тарпедаванні кананерскай лодкі «Чырвоная Грузія».

БАРЫСЕНКА Марк Аўдзеевіч, н. у 1918, рад., загінуў 20.8.1942.

БАСАК Андрэй Сцяпанавіч, н. у 1902, рад., прапаў без вестак у снежні 1944.

БАЧУРА Мікалай Пракопавіч, н. у 1918, рад., загінуў 25.7.1944 у Польшчы.

БЕЛЕНЬКІ Аляксандр Абрамавіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941.

БЕЛКАВЕЦ Іван Сазонавіч, н. у 1925, мал. сяржант, загінуў 14.2.1945 у Польшчы.

БЕЛКАВЕЦ Іван Фёдаравіч, н. у 1923, сяржант, загінуў 17.1.1945 у Польшчы.

БЕРДНІК Антон Рыгоравіч, н. у 1899, рад., памёр ад ран 24.7.1944 у в. Церахі Брэсцкай вобл.

БІЧАН Якім Аляксандравіч, н. у 1907, рад., загінуў 21.7.1944 у Польшчы.

БРЭЎКА Барыс Андрэевіч, н. у 1923, рад., загінуў 6.3.1945 у Польшчы.

БУДНІКАЎ Сяргей Кузьміч, н. у 1922, рад., загінуў 16.11.1944 у Венгрыі.

БУЛАЎКА Васіль Якаўлевіч, н. у 1897, сяржант, загінуў 12.1.1943 у в. Мышкіна Ленінградскай вобл.

БУЛАЎКА Цярэнцій Піліпавіч, н. у 1892, рад., прапаў без вестак 1.7.1942 у Курскай вобл.

БУЦЭНКА Іван Іванавіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран 18.12.1942 у с. Шылава Маскоўскай вобл.

БЫЧКОЎСКІ Дзмітрый Тарасавіч, н. у 1921, загінуў 4.3.1943 у с. Пенна Ленінградскай вобл.

БЯЛУШКА Іван Пятровіч, н. у 1925, сяржант, загінуў 29.9.1944 у Латвіі.

БЯЛЯЦКІ Мікалай Андрэевіч, н. у 1922, рад., загінуў 25.4.1945 у г. Брно, Чэхія.

ВАРАБЕЙ Павел Васілевіч, н. у 1921, сяржант, загінуў 5.8.1944 у Польшчы.

ВАРТАШОНАК Уладзімір Паўлавіч, н. у 1907, рад., памёр ад ран 3.7.1943 у г. Іжэўск, Удмурція.

ВАСХАБОВІЧ Уладзімір Іванавіч, н. у 1912, рад., загінуў 12.1.1943 у г. Ленінград.

ВАФЭК Браніслаў Францавіч, н. у 1915, рад., загінуў 20.9.1944 у Латвіі.

ВЕРАШЧАКА Іван Пятровіч, н. у 1912, рад., загінуў 9.2.1945 у Германіі.

ВІЛЕНСКІ Мордух Займанавіч, н. у 1914, лейтэнант, камандзір узвода, памёр ад ран 13.9.1944 у Латвіі.

ВІНАКУР Рыгор Майсеевіч, н. у 1911, лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

ВЫСОЦКІ Васіль Савіч, н. у 1920, рад., загінуў 21.3.1945 у Венгрыі.

ВЫСОЦКІ Рувім Абрамавіч, н. у 1898, рад., загінуў у верасні 1941 у Бранскай вобл.

ВЯХОЎСКІ Абрам Майсеевіч, н. у 1917, лейтэнант, загінуў 3.9.1942 у Сталінградскай вобл.

ГАЙКОВІЧ Рыгор Міхайлавіч, н. у 1915, памёр ад ран 17.6.1944 у Бабруйскім р-не Магілёўскай вобл.

ГАЛЕНЯ Міхаіл Ігнатавіч, н. у 1923, рад., памёр ад ран 26.4.1944 у г. Божыцы Арлоўскай вобл.

ГАЛЕНЯ Франц Мікалаевіч, н. у 1922, рад.,

прапаў без вестак 21.3.1942 у в. Мясны Бор Ленінградскай вобл.

ГАЛЕНЯ Якаў Карлавіч, н. у 1926, рад., загінуў 22.7.1944 у г. Столін Брэсцкай вобл.

ГАРБАТОЎСКІ Іван Барысавіч, н. у 1917, мал. лейтэнант, памёр ад ран 15.3.1943 у г. Абаянь Курскай вобл.

ГАРБАТОЎСКІ Іван Валяр'янавіч, н. у 1920, мал. сяржант, загінуў 9.7.1944 у Валынскай вобл.

ГАРБУНЕНКА Аляксандр Мацвеевіч, н. у 1897, рад., загінуў у палоне 22.3.1942.

ГАРЭЛАЎ Арцём Кірылавіч, н. у 1907, рад., памёр ад ран 7.7.1944 у с. Макшэц Валынскай вобл.

ГЛІСЬ Ігнат Лукіч, н. у 1896, мал. сяржант, загінуў 28.2.1945 у Польшчы.

ГОЛІК Даніла Цітавіч, н. у 1920, рад., загінуў 15.7.1944 у в. Забава Брэсцкай вобл.

ГОЛЬДМАН Лазар Самуілавіч, н. у 1907, рад., памёр ад ран 22.4.1944 у г. Тарапец Цвярской вобл.

ГРЫЦКЕВІЧ Іван Адамавіч, н. у 1920, загінуў 20.1.1943 у Варонежскай вобл.

ГРЫШЧАНКАЎ Мікалай Цярэнцьевіч, н. у 1920, сяржант, загінуў 26.9.1943 у Днепрапятроўскай вобл.

ГУЧЫК Канстанцін Іванавіч, н. у 1915, мал. лейтэнант, загінуў 25.9.1943 у Запарожскай вобл.

ДАМАНЬКОВА Таццяна Аляксееўна, н. у 1920, сяржант, медсястра, прапала без вестак у верасні 1944.

ДАНІЛЬЧАНКА Аляксей Міхайлавіч, н. у 1914, рад., загінуў 17.1.1944 у с. Шпакава Кіраваградскай вобл.

ДАНІЛЬЧУК Іван Сцяпанавіч, н. у 1922, сяржант, загінуў 5.12.1943 у Крымскай вобл.

ДАРОШКА Рыгор Максімавіч, н. у 1904, ст. лейтэнант, прапаў без вестак у 1943.

ДЗІВАКОЎ Уладзімір Васілевіч, н. у 1919, капітан, загінуў 27.3.1945 у Польшчы.

ДЗІКАН Іван Рыгоравіч, н. у 1916, рад., прапаў без вестак 9.7.1942 у Варонежскай вобл.

ЖУРАВЕЛЬ Васіль Гаўрылавіч, н. у 1917, рад., загінуў 1.2.1943 у Ленінградскай вобл.

ЖУРАЎСКІ Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1913, мал. сяржант, загінуў 20.8.1943 у Смаленскай вобл.

ЖЫГАДЛА Піліп Станіслававіч, н. у 1925, рад., загінуў 26.1.1945 у Польшчы.

ЖЫГАР Іван Цімафеевіч, н. у 1919, ст. лейтэнант, памёр ад ран 19.8.1943 у Ленінградскай вобл.

ЖЫЛЬСКІ Цімафей Сцяпанавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак 18.10.1943.

ЗАВЕЛІН Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1905, ст. сяржант, загінуў 29.6.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ЗЯЗЁТКА Анатоль Дзмітрыевіч, н. у 1923, рад., памёр ад ран 2.7.1944 у г. Порхаў Пскоўскай вобл.

ІОЎЧЫК Васіль Аляксеевіч, н. у 1905, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1945.

КАВАЛЕНКА Андрэй Яўгенавіч, н. у 1912, рад., памёр ад ран 8.7.1944 у с. Рудна Валынскай вобл.

КАДОЛ Іван Купрыянавіч, н. у 1908, ст. лейтэнант, прапаў без вестак у 1943.

КАДОЛ Іван Яўсеевіч, н. у 1915, рад., памёр у палоне ў снежні 1942.

КАЗЛОЎ Міхаіл Дзям'янавіч, н. у 1921, рад., прапаў без вестак 27.8.1942 у Калмыкіі.

КАЛАЦЭЙ Емяльян Аляксандравіч, н. у 1912, лейтэнант, прапаў без вестак у снежні 1943.

КАЛАЦЭЙ Міхаіл Кузьміч, н. у 1907, рад., загінуў 27.12.1944 у Латвіі.

КАЛАЦЭЙ Пётр Данілавіч, н. у 1910, лейтэнант, памёр ад ран 28.1.1945 у Польшчы.

КАЛЕЦКІ Фёдар Іванавіч, н. у 1891, рад., памёр ад ран 3.2.1942.

КАНОПЛІЧ Ягор Кандратавіч, н. у 1911, рад., загінуў 22.7.1944 у г. Столін Брэсцкай вобл.

КАНТАР Ілья Якаўлевіч, н. у 1909, батальённы камісар, загінуў 28.7.1942 у Сталінградскай вобл.

КАПЛЬЯН Несцер Кузьміч, н. у 1909, рад., памёр ад ран 30.10.1944 у г. Каўнас, Літва.

КАРАТКЕВІЧ Вікенцій Аляксандравіч, н. у 1905, ваентэхнік 2-га рангу, прапаў без вестак у 1943.

КАРОЛЬ Пётр Якімавіч, н. у 1903, рад., прапаў без вестак у студзені 1943.

КАРЫТНІКАЎ Андрэй Ягоравіч, н. у 1911, рад., памёр ад ран 13.7.1944 у Пінскім р-не Брэсцкай вобл.

КАСУХА Фёдар Апанасавіч, н. у 1910, рад., загінуў 25.7.1944 у Эстоніі.

КАСЦЮКОЎ Андрэй Яўхімавіч, н. у 1909, рад., загінуў 17.6.1944 у Карэліі.

КАТЛОЎ Апанас Іванавіч, н. у 1915, рад., загінуў 15.8.1943 у Арлоўскай вобл.

КАЦНЕЛЬСОН Бэрка Янкелевіч, н. у 1909, рад., загінуў у 1941 у Палтаўскай вобл.

КЛІМЯНОК Іван Архіпавіч, н. у 1916, рад., загінуў 9.4.1944 у в. Азяраны Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

КЛЯМПАЧ Сяргей Сідаравіч, н. у 1910, рад., загінуў 23.3.1943.

КОМ Мікалай Фаміч, н. у 1918, рад., загінуў 20.10.1943 у с. Багданаўка Запарожскай вобл.

КОХАН Рыгор Майсеевіч, н. у 1922, рад., загінуў 1.8.1943 у с. Марынаўка Данецкай вобл.

КРАСЮК Фядот Сямёнавіч, н. у 1908, рад., загінуў 15.2.1945 ва Усходняй Прусіі.

КРАЎЦОЎ Нікіфар Дзмітрыевіч, н. у 1913, лейтэнант, загінуў 14.1.1944 у в. Перапекі Ленінградскай вобл.

КРАЎЧАНКА Васіль Савельевіч, н. у 1904, рад., загінуў 3.8.1943 у Курскай вобл.

КУЗЬМЕНКА Канстанцін Захаравіч, н. у 1913, рад., загінуў 17.9.1945 ва Усходняй Прусіі.

КУЗЬМЕНКА Павел Аляксандравіч, н. у 1922, сяржант, загінуў 15.3.1943 у Чарнігаўскай вобл.

КУКСА Аўдзей Трафімавіч, н. у 1912, лейтэнант, прапаў без вестак у чэрвені 1943.

КУКСАЎ Гардзей Адамавіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у маі 1942 у Ленінградскай вобл.

КУРМАЗ Мікалай Якаўлевіч, н. у 1910, сяржант, памёр ад ран 27.1.1945 у Польшчы.

КУЦЬКО Фёдар Рыгоравіч, н. у 1918, мал. сяржант, прапаў без вестак 9.9.1941.

ЛАБАНАЎ Пётр Іванавіч, н. у 1912, маёр, прапаў без вестак 27.7.1944.

ЛАБАНАЎ Цімафей Іванавіч, н. у 1909, рад., прапаў без вестак 16.10.1944.

ЛАВОРАНКА Аляксей Васілевіч, н. у 1915, ст. сяржант, загінуў 26.8.1942 у Смаленскай вобл.

ЛАГУТА Дзмітрый Антонавіч, н. у 1926, рад., загінуў 16.4.1945 у Чэхіі.

ЛЕВІН Янкель Заішанавіч, н. у 1905, тэхнік-інтэндант, прапаў без вестак у лістападзе 1941.

ЛІПСКІ Іван Данілавіч, н. у 1910, рад., загінуў 27.3.1944 у с. Чырвонаармейск Ровенскай вобл.

ЛІС Васіль Яўгенавіч, н. у 1927, рад., прапаў без вестак у 1945.

ЛІТВІНЧУК Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1918, сяржант, памёр ад ран 23.6.1942 у Ленінградскай вобл.

ЛІТВІНЧУК Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1910, рад., загінуў 16.10.1941 у в. Мар'іна Наўгародскай вобл.

ЛУЦКІ Арсень Іванавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1941.

ЛЫСЫ Фядос Андрэевіч, н. у 1906, рад., загінуў 27.3.1944 у Цярнопальскай вобл.

ЛЯЎКОЎ Васіль Андрэевіч, н. у 1926, загінуў 17.1.1945 у Польшчы.

ЛЯШКЕВІЧ Мікалай Фёдаравіч, н. у 1910, рад., загінуў 15.4.1945 у Германіі.

МАЙСТРОВІЧ Андрэй Карпавіч, н. у 1914, рад., загінуў 21.6.1942 у с. Любіна Ленінградскай вобл.

МАРДУСЕВІЧ Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1896, рад., загінуў 30.4.1944 у в. Тужыйск Валынскай вобл.

МАРУСЬЯК Сцяпан Андрэевіч, н. у 1912, ст. ваенфельчар, памёр ад ран 21.7.1942 у г. Тамбоў.

МАРЦІНОВІЧ Фёдар Міхайлавіч, н. у 1912, рад., памёр ад ран 7.1.1945 у г. Слабадскі Кіраўскай вобл.

МАРЧАНКА Макар Пятровіч, н. у 1909, рад., загінуў у палоне 8.11.1941 у Германіі.

МЕЛЬЧАНКА Павел Парфіравіч, н. у 1914, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у 1941.

МІСЕВІЧ Уладзімір Дзянісавіч, н. у 1921, рад., загінуў 22.2.1944 у г. Крывы Рог.

МУДРАГЕЛЬ Калінік Цімафеевіч, н. у 1900, рад., прапаў без вестак 27.5.1944.

МЯДЗВЕДЗЕЎ Іван Васілевіч, н. у 1913, рад., прапаў без вестак у 1941.

МЯДЗВЕДЗЕЎ Юрый Васілевіч, н. у 1910, рад., прапаў без вестак у 1941.

НАЖОЎНІК , Рыгор Іванавіч, н. у 1918, загінуў у палоне 26.2.1942 у Германіі.

НАЗАРЧУК Аляксей Аўдзеевіч, н. у 1924, мал. сяржант, загінуў 18.7.1944 у Львоўскай вобл.

НЕКРАШЭВІЧ Аляксандр Паўлавіч, н. у 1906, лейтэнант, загінуў 3.9.1944 у Польшчы.

НІКУЛІН Леанід Міхайлавіч, н. у 1917, рад., памёр ад ран 14.7.1944 у с. Салавіча Валынскай вобл.

НОСКА Рыгор Іосіфавіч, н. у 1918, ст. сяржант, прапаў без вестак 1.5.1943.

ПАЛЯК Даніла Уласавіч, н. у 1904, рад., загінуў 27.10.1944 у Латвіі.

ПАПОВІЧ Ігнат Міхайлавіч, н. у 1917, рад., памёр ад ран 1.10.1944 у Латвіі.

ПАСЕЧНІК Дзмітрый Іосіфавіч, н. у 1915, рад., загінуў 3.4.1943 у Ленінградскай вобл.

ПАСЮК Ілья Дзмітрыевіч, н. у 1919, рад., загінуў 29.6.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ПАЎЛЮК Мікалай Васілевіч, н. у 1920, рад., загінуў 8.1.1943 у с. Дзмітрыеўка Сталінградскай вобл.

ПАШУН Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1926, рад., прапаў без вестак 19.10.1944.

ПІКУЗА Андрэй Дзмітрыевіч, н. у 1913, лейтэнант, прапаў без вестак у сакавіку 1945.

ПІНЧУК Мікалай Цімафеевіч, н. у 1924, старшына, памёр ад ран 3.1.1945 у Польшчы.

ПІСКУН Іван Антонавіч, н. у 1920, рад., загінуў 4.10.1944 у Польшчы.

ПЛЯШЭЎСКІ Аляксей Пятровіч, н. у 1924, мал. сяржант, загінуў 29.4.1945 у г. Кёнігсберг.

ПРЫШЧЭП Пётр Паўлавіч, н. у 1910, загінуў 4.8.1944 у Польшчы.

РАБАК Яўхім Іванавіч, н. у 1925, рад., загінуў 29.6.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

РАМАНОЎСКІ Даніла Трафімавіч, н. у 1918, рад., загінуў 29.6.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

САВІЦКІ Пётр Авяр'янавіч, н. у 1915, рад., памёр ад ран 12.2.1943 у Сталінградскай вобл.

САРОЧАНКА Рыгор Емяльянавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у верасні 1944.

СЕЛЬВІЧ Іосіф Іванавіч, н. у 1900, ст. сяржант, памёр ад ран 7.9.1944 у г. Пскоў.

СЕРЫНКАЎ Дзяніс Яўхімавіч, н. у 1901, рад., памёр ад ран 31.1.1944 у в. Карпавічы Калінкавіцкага р-на Гомельскай вобл.

СІГАЙ Захар Мінавіч, н. у 1910, рад., загінуў 21.7.1944.

СІРАЖ Аляксей Аляксеевіч, н. у 1909, рад., загінуў 15.11.1941 у в. Нікуліна Тульскай вобл.

СІТНІК Павел Мацвеевіч, н. у 1917, рад., памёр ад ран 2.4.1942 у Ленінградскай вобл.

СКІДАН Уладзімір Мінавіч, н. у 1922, рад., загінуў 10.7.1944 у с. Вальк Валынскай вобл.

СЛІЗЕЎСКІ Іван Марцінавіч, н. у 1916, лейтэнант, прапаў без вестак у 1943.

СТАНКЕВІЧ Андрэй Іванавіч, н. у 1894,

рад., загінуў 29.2.1944 у в. Хорупань Ровенскай вобл.

СТУДЗЯНЕЦ Васіль Канстанцінавіч, н. у 1920, мал. лейтэнант, загінуў 12.4.1944 у с. Кандор Крымскай вобл.

СУХОЦКІ Сідар Іванавіч, н. у 1898, рад., загінуў 17.9.1943 у в. Каменка Смаленскай вобл.

СЯМЕЙКА Парфён Адамавіч, н. у 1908, рад., загінуў 29.6.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ТАЛТЫНАЎ Рыгор Сяргеевіч, н. у 1911, рад., загінуў 15.10.1943 у с. Пухараўка Днепрапятроўскай вобл.

ТАРАСЕВІЧ Трафім Фёдаравіч, н. у 1905, рад., загінуў 9.3.1944 у г. Сольцы Наўгародскай вобл.

ТУРМОВІЧ Васіль Казіміравіч, н. у 1925, рад., загінуў 26.10.1944 ва Усходняй Прусіі.

ЦЕЛЯШ Рыгор Піліпавіч, н. у 1912, рад., загінуў у лютым 1944 у в. Іванава Слабада Лельчыцкага р-на Гомельскай вобл.

УРУБЛЕЎСКІ Іван Андрэевіч, н. у 1909, рад., памёр ад ран 7.2.1944.

ФАКТАРОВІЧ Максім Барысавіч, н. у 1919, ст. сяржант, загінуў 31.12.1943 у г. Крамянчуг Палтаўскай вобл.

ФЕШЧАНКА Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1914, рад., загінуў 8.8.1944 у Літве.

ХАЛАДОВІЧ Кузьма Васілевіч, н. у 1919, рад., памёр ад ран 30.3.1945 у Чэхаславакіі.

ХАЛАДОК Міхаіл Трафімавіч, н. у 1920, рад., загінуў 29.6.1944 у г. Бабруйск Магілёўскай вобл.

ХЛІСТУН Іван Макаравіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЦАЛУЙКА Кузьма Пятровіч, н. у 1907, рад., памёр ад ран 29.3.1945 у Латвіі.

ЦЫПЛЯНКОЎ Рыгор Якаўлевіч, н. у 1918, рад., загінуў у красавіку 1945.

ЧАРНЯК Якаў Нікіфаравіч, н. у 1903, рад., загінуў 11.1.1945 у Польшчы.

ЧАРНЯЎСКІ Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1906, рад., загінуў 2.8.1943 у Смаленскай вобл.

ЧАСАК Іван Цімафеевіч, н. у 1925, рад., загінуў 29.12.1943.

ЧУБ Фама Рыгоравіч, н. у 1914, рад., загінуў 16.8.1942 у в. Чыжоўка Варонежскай вобл.

ЧУБАР Самуіл Іванавіч, н. у 1904, рад., памёр ад ран 10.7.1944 у в. Перасека Валынскай вобл.

ЧЫЖЭЎСКІ Аляксандр Піліпавіч, н. у 1910, рад., загінуў 11.10.1944.

ЧЭРСКІ Раман Антонавіч, н. у 1898, рад., прапаў без вестак у 1941.

ШАСТАВЕЦ Сцяпан Фаміч, н. у 1907, рад., загінуў 24.6.1944 у Польшчы.

ШЭХТМАН Зусь Яўгенавіч, н. у 1908, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1942.

ШТОЛЬМАН Аляксандр Аркадзьевіч, н. у 1914, лейтэнант, памёр ад ран 19.4.1943.

ШУМАК Клім Абрамавіч, н. у 1900, рад., загінуў 28.3.1944 у в. Бечы Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ШУМАК Лука Васілевіч, н. у 1907, рад., памёр у палоне 23.2.1942 у г. Славута Хмяльніцкай вобл.

ШЫШКОЎ Іван Арцёмавіч, н. у 1918, рад., загінуў 14.9.1943 у в. Азеранск Смаленскай вобл.

ЮДЗІЦКІ Рыгор Гаўрылавіч, н. у 1912, мал. лейтэнант, прапаў без вестак у ліпені 1943.

ЮНІЦКІ Уладзімір Карлавіч, н. у 1921, рад., загінуў 24.11.1944 у Латвіі.

ЮРКОЎ Мікалай Прохаравіч, н. у 1907, рад., загінуў 23.3.1945 ва Усходняй Прусіі.

ЮХНЕВІЧ Уладзімір Іванавіч, н. у 1918, рад., памёр ад ран 3.7.1944 у с. Сіманіцкі Млынок Лельчыцкага р-на Гомельскай вобл.

ЮШКАВЕЦ Мікалай Пятровіч, н. у 1894, рад., памёр у палоне 16.11.1941 у г. Мінск.

ЯВОРСКІ Канстанцін Рыгоравіч, н. у 1917, рад., прапаў без вестак у 1944.

ЯРАШЭЎСКІ Сцяпан Уласавіч, н. у 1911, рад., прапаў без вестак у снежні 1941.

ЯРМАК Павел Іванавіч, н. у 1917, рад., загінуў 29.3.1944 у с. Раманаўка Львоўскай вобл.

ЯРМОЛЕНКА Мяфодзій Данілавіч, н. у 1915, тэхнік-інтэндант 2-га рангу, прапаў без вестак у 1943.

ЯРМОЛЕНКА Пётр Савельевіч, н. у 1896, рад., загінуў 1.3.1944.

ЯСКАВЕЦ Сяргей Кузьміч, н. у 1923, рад., памёр ад ран 7.4.1945 ва Усходняй Прусіі.

ЯСКЕВІЧ Станіслаў Аляксандравіч, н. у 1902, рад., загінуў 21.3.1944 у в. Бечы Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.

ЯСТРЭМСКІ Пётр Арцёмавіч, н. у 1921, сяржант, загінуў 13.9.1943.

ЯСТРЭМСКІ Тарас Дзянісавіч, н. у 1914, рад., прапаў без вестак у 1944.

Па матэрыялах ЦАМА РФ спіс падрыхтаваў

М. Капач

Праз пяцьдзесят гадоў

14 студзеня 1994 г. Мазыр святкаваў 50-годдзе вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Цёпла, сардэчна, са слязьмі на вачах прымалі мазыране сваіх вызваліцеляў. З Валгаграда прыехаў кавалер ордэнаў Славы трох ступеняў, былы гвардзеец 14-й кавалерыйскай дывізіі А. І. Васкоўскі. Ён прывёз свяшчэнную зямлю горада-героя на Волзе, пасведчанні, значкі, кнігі. Р. І. Папушын прыбыў з Краснаярскага краю, палкоўнік Я. М. Пакроўскі — з Севастопаля, І. Б. Хамякоў — былы начштаба 1323-га палка — з Масквы, Герой Савецкага Саюза П. М. Маштакоў — з Уладзіміра. Сярод ганаровых гасцей — П. П. Собалеў — старшыня Савета ветэранаў 6-й артылерыйскай дывізіі прарыву рэзерву Вярхоўнага Галоўнакамандуючага, былы камандзір вучэбнай роты 55-й стралковай дывізіі В. І. Турчанінаў. Прыехалі зенітчыцы 546-га палка Т. А. Панфілава з Караганды, М. С. Рахматуліна, М. В. Шміт з Томска, былы камсорг палка Р. А. Сямёнаў з Мінска. Сярод прадстаўнікоў 157-га Брэсцкага Чырванасцяжнага знішчальнага авіяпалка сакратар Савета ветэранаў І. М. Цімафеенка, М. М. Барбарыч і іншыя. Прыбыў на свята былы сакратар Палескага падпольнага абкама камсамола У. Г. Козыр.

«Нас усё менш і менш...» — гэтыя словы з песні «Жывая памяць» часта гучалі ў гэты незабыўны дзень. Час ідзе, але не меркне слава герояў XX стагоддзя, пераможцаў у самай страшнай і крывавай вайне. Ветэраны павезлі з сабой часцінку сардэчнай цеплыні ўдзячных мазыран, якія змаглі захаваць і зберагчы ўсё, што звязана з вяліка Перамогай. Нішто не забыта, ніхто не забыты...

Т. Піліпчук

Ускладанне вянкоў да брацкай магілы воінаў, якія загінулі за вызваленне Мазыра ў студзені 1944 г.

1945

ДА НАШЫХ ДЗЁН

ПЯЦЬ МІРНЫХ ДЗЕСЯЦІГОДДЗЯЎ

Поступ працоўных будняў

Пакуль ішла вайна, усе думкі, спадзяванні, намаганні мазыран былі звязаны з падзеямі на фронце. Імкнучыся наблізіць канчатковы разгром ворага, працоўныя вызваленых раёнаў Палесся ўнеслі ў фонд Чырвонай Арміі на будаўніцтва танкавай калоны 2 млн. 415 тыс. рублёў і прасілі перадаць танкі ў часці, якія носяць найменне «Мазырскіх» і «Калінкавіцкіх».

Аднаўленне Мазыра, якое пачалося адразу пасля яго вызвалення ад ворага, у 1945 г. набыло новы размах. Было адрамантавана 15 тыс. кв. м жылля, да канца года ўзнавілі работу 15 прадпрыемстваў і прамысловых арцеляў, якія выпусцілі прамысловай прадукцыі і тавараў народнага спажывання на 3 млн. 400 тыс. рублёў. У маі 1946 г. пушчана ў эксплуатацыю першая чарга Мазырскай ГЭС. Прадпрыемствы горада выпусцілі ў гэтым годзе прадукцыі на 5 млн. 916 тыс. рублёў, што амаль удвая больш, чым у 1945 г. Значна ўзрасла прадукцыйнасць працы.

У 1947 г. у Мазыры пачата будаўніцтва рамонтна-экскаватарнага завода, у верасні першую прадукцыю дала мэблевая фабрыка. 10 чэрвеня 1947 г. адкрыўся анкалагічны дыспансер і бальніца пры ім на 20 ложкаў. 5 красавіка пачалася пасадка дрэў у парку Перамогі.

Ужо ў 1948 г. народная гаспадарка горада была не толькі адноўлена, але і пераўзышла даваенны ўзровень. Працавалі швейная і мэблевая фабрыкі, аўтарамонтныя майстэрні, лесазавод «Чырвоны пралетарый», піўзавод, малочны завод, друкарня і іншыя прадпрыемствы. З пачатку 50-х гадоў мяняецца характар прамысловасці ў параўнанні з даваенным перыядам. Да вайны ў Мазыры развівалася ў асноўным дрэваапрацоўчая прамысловасць, на долю якой прыходзілася тры чвэрці ўсёй валавой прадукцыі. У пасляваенны час узніклі такія галіны, як машынабудаванне, кабельная вытворчасць, швейна-трыкатажная, вытворчасць будматэрыялаў і інш.

У 1958 г. у горадзе налічвалася 18 прамысловых прадпрыемстваў. Найбольш буйныя з іх — завод меліяратыўных машын, дрэваапрацоўчы камбінат, завод «Мазыркабель», ліцейна-механічны завод, завод жалезабетонных канструкцый, станцыя перапампоўвання нафты «Дружба» і іншыя. Шэраг арцеляў пасля аб'яднання ўтварылі камбінат бытавога абслугоўвання насельніцтва. Вытворчасць валавой прадукцыі прамысловых прадпрыемстваў горада склала больш як 13,5 млн. рублёў і пераўзышла ўзровень 1947 г. больш чым у 15 разоў. У снежні 1958 г. адкрыўся рух па жалезабетонным мосце цераз Прыпяць. У гарадской аўтагаспадарцы налічвалася 79 аўтобусаў, іх новыя маршруты звязалі розныя раёны горада. У Мазыры было 8 сярэдніх школ, адна сямігадовая, школа-інтэрнат, 4 ся-

рэднія школы рабочай моладзі, два дзіцячыя дамы. У школах працавалі 332 настаўнікі і займалася 4860 навучэнцаў.

За першыя пасляваенныя пяцігодкі значна развілася сетка лячэбных устаноў. У 1956 г. у Мазыры дзейнічалі: гарадская бальніца на 250 ложкаў, інфекцыйная бальніца на 75, радзільны дом на 40, супрацьтуберкулёзны дыспансер на 75, вендыспансер на 30 ложкаў, анкалагічны дыспансер, урачэбна-фізкультурны дыспансер, дом дзіцяці на 100 ложкаў, санітарна-эпідэміялагічная станцыя, станцыя «Хуткай дапамогі», два ўрачэбныя здраўпункты, 5 фельчарскіх здраўпунктаў. На ахову здароўя выдаткавана 11 744,7 тыс. рублёў — 50 працэнтаў гарадскога бюджэту. У горадзе працавала 116 урачоў.

У 60-я гады далейшае развіццё атрымала прамысловасць горада. Так, дрэваапрацоўчы камбінат наладзіў вытворчасць драўнянастружкавых пліт, сінтэтычных смол, новых узораў мэблі і інш. Яго прадукцыя карысталася попытам далёка за межамі рэспублікі. Тут выраблялася мэбля для Маскоўскага дзяржаўнага універсітэта. У 21 краіну свету экспартавалася прадукцыя завода меліярацыйных машын. Завод атрымаў два дыпломы ВДНГ, а фрэзерны канавакапальнік КФН-1200 на міжнароднай выставе сельскагаспадарчай тэхнікі ўзнагароджаны вялікім залатым медалём. Заводу «Мазыркабель» у 1965 г. прысвоена ганаровае званне прадпрыемства высокай культуры вытворчасці Саўнаргаса БССР. Прадукцыя завода па якасці не ўступала лепшым сусветным узорам. Для пошуку радовішчаў нафты былі створаны экспедыцыі разведачнага свідравання, глыбіннага даследавання свідравін, дзве геолагаразведачныя экспедыцыі, у гэты ж час пачала дзейнічаць Прыпяцкая сплаўная кантора і іншыя арганізацыі. Капітальнае будаўніцтва ажыццяўляў трэст «Мазырсельбуд».

У 60-я гады ў горадзе было 11 сярэдніх школ, 3 васьмігадовыя і адна пачатковая, педагагічны інстытут, палітэхнікум, медыцынскае вучылішча, сямігадовая музычная і дзіцячая спартыўная школы, музычнае вучылішча. У школах працавалі 544 настаўнікі. У 15 лячэбных установах працавалі 700 спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыяй. На кожную тысячу жыхароў прыходзілася 1383 экземпляры газет і часопісаў (у 1925 г. на 70 чалавек — адна газета). Дзейнічалі 3 кінатэатры, гарадскі Палац культуры, клубы на прадпрыемствах, народны тэатр, які на Усесаюзным аглядзе атрымаў званне лаўрэата.

Другую маладосць Мазыр атрымаў з пачаткам будаўніцтва нафтаперапрацоўчага завода. Побач з ім у паўднёва-ўсходняй прамысловай зоне была пабудавана цеплаэлектрацэнтраль. У 1983 г. даў першую прадукцыю завод кармавых дражджэй, які ў 1986 г. з увядзеннем у дзеянне 4-га пускавога комплекса выйшаў на поўную праектную магутнасць — 300 тыс. тон бялкова-вітамінных канцэнтратаў у год. З 1983 г. пачаў працаваць солевыварачны камбінат. Узведзены завод буйнапанельнага домабудавання магутнасцю 72 тыс. кв. м жылля ў год.

У горадзе пабудаваны буйнейшы ў Беларусі рачны вакзал. На высокім беразе Прыпяці ўзведзена гасцініца на 460 месцаў, на плошчы імя М. Горкага — сучасны крыты рынак, побач з ім — Дом быту. Пабудаваны Палац культуры нафтаперапрацоўчага завода, плавальны басейн, аэрапорт; трамвай звязаў горад з прамысловай зонай. У 1991 г. здадзены ў эксплуатацыю другі аўтамабільны мост цераз Прыпяць працягласцю каля 1000 м, які даў магчымасць накіраваць па абвадной дарозе транспарт і разгрузіць гарадскія магістралі.

Цяпер горад займае тэрыторыю каля 38 кв. км, ён працягнуўся ўздоўж Прыпяці амаль на 12 км. Планіровачную структуру горада вызначаюць асаблівасці берагавога рэльефу. Уздоўж набярэжнай праходзіць вуліца Савецкая, ад

якой па ўпадзінах між узгоркаў адгаліноўваюцца астатнія вуліцы: Ленінская, Калініна, Пушкіна, Саета, Куйбышава. На вуліцы Савецкай знаходзіцца цэнтральная гарадская плошча. У Мазыры 135 вуліц і завулкаў. Новыя жылыя раёны падступілі да самай чыгуначнай лініі Калінкавічы — Корасцень, аддаленай ад былых межаў горада на 5 км.

Насельніцтва Мазыра складае 107 тыс. чалавек. У 1986—1987 гг. прырост яго значна скараціўся, а ў 1990 г. скарачэнне колькасці насельніцтва перавысіла прырост на 354 чалавекі, што з'явілася вынікам аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

Сённяшні Мазыр — даволі буйны індустрыяльны горад, яго прадпрыемствы вырабляюць пятую частку ўсёй прамысловай прадукцыі Гомельскай вобласці. Многія прадпрыемствы сваёй прадукцыяй вядомы далёка за межамі рэгіёна.

З больш чым ста дваццаці прадпрыемстваў горада найбольш значнымі з'яўляюцца:

Нафтаперапрацоўчы завод. У 1963 г. урадам прынята рашэнне аб праектаванні і будаўніцтве МНПЗ. З 1971 г. разгортваецца ўзвядзенне многіх аб'ектаў будучага завода. 31 студзеня 1975 г. атрыманы першы палескі бензін. МНПЗ пастаўляе народнай гаспадарцы таксама карбюратарныя, дызельныя і кацельныя віды паліва, бытавыя газы і сыравіну для нафтахіміі, вадкія парафіны для вытворчасці бялкова-вітамінных канцэнтратаў, нафтавыя бітумы, серу і серную кіслату, бензол. У 1986 г. асвоена вытворчасць тавараў народнага спажывання: дзіцячых, школьных і жаночых боцікаў з полівінілхларыду. Штогод завод перапрацоўваў 16 млн. тон нафты. Колькасць працуючых дасягала 2 тысячы чалавек. Да 40 працэнтаў вырабляемай прадукцыі пастаўлялася за межы былога СССР. Сёння завод з'яўляецца акцыянерным таварыствам «Мазырскі НПЗ».

Завод кармавых дражджэй. Будаўніцтва пачалося ў 1978 г. пры долевым удзеле краін Савета Эканамічнай Узаемадапамогі. Першая прадукцыя была атрымана ў снежні 1983 г. 1 снежня 1986 г. завод выйшаў на праектную магутнасць 300 тыс. тон бялкова-вітамінных канцэнтратаў.

Па маштабах вытворчасці, навізне тэхналогіі, аснашчанасці сучасным абсталяваннем, узроўні аўтаматызацыі вытворчасці і кіравання завод не меў аналагаў сярод існуючых прадпрыемстваў мікрабіялагічнай прамысловасці. У 1995 г. завод перайшоў на выпуск этылавага рэктыфікаванага спірту і гарэлкі. Распачата вытворчасць ласьёнаў, зубных эліксіраў, духоў, мыйных сродкаў. На заводзе працуе 780 чалавек.

Завод меліярацыйных машын. Будаўніцтва пачалося ў 1945 г., спачатку гэта быў рамонтна-экскаватарны завод. Першы капітальна адрамантаваны экскаватар выйшаў у 1954 г. У 1955 г. асвоена вытворчасць чыгуннага ліцця, а пазней — стальнога. Выраблялі таксама пантоны, балотныя лыжы для канавакапальнікаў, цэнтрабежныя насосы і інш. З кастрычніка 1958 г. прадпрыемства стала называцца «Завод меліярацыйных машын». Карэнным чынам змяніўся асартымент прадукцыі: матавозы, нафтарухавікі, 40-тонныя тралеры, карчавальнікі, скрэперы і г. д. Канавакапальнік КФН-1200 удастоены вялікага залатога медаля на міжнароднай выставе ў Маскве. З 1960 г. прадукцыя стала пастаўляцца на экспарт: у Еўропу, Азію, Афрыку, Лацінскую Амерыку. Цяпер завод выпускае дрэнаўкладчыкі, бульдозеры, пагрузчыкі, маніпулятары для лясной гаспадаркі, тралы грузападъёмнасцю 50 тон, тратуарапрыбіральныя машыны для камунальнай гаспадаркі і інш. На заводзе працуе звыш 1600 чалавек.

Вытворчае дрэваапрацоўчае аб'яднанне. Будаўніцтва завода «Кіпратэх» пачалося ў 1915 г. для ваенных патрэб. Яго прадукцыя — піламатэрыялы. У 1931 г. пачаўся выраб піламатэрыялаў на экспарт у Германію, Францыю, Чэ-

хаславакію. У 1945 г. адноўлены і пушчаны дзве лесапільныя рамы. З 1948 г. завод пачынае развівацца як дрэваапрацоўчы камбінат. У 1955 г. пачаўся выпуск мэблі, драўнянастружкавых пліт, а ў 1971 г. на базе камбіната створана вытворчае дрэваапрацоўчае аб'яднанне «Мазырдрэў», у склад якога ўвайшлі Мазырская, Ельская і Калінкавіцкая мэблевыя фабрыкі. У аб'яднанні працуе звыш 3,5 тыс. работнікаў.

Вытворчае мэблевае аб'яднанне. У 1945 г. быў пабудаваны Мазырскі прамкамбінат, у яго склад з 1955 г. увайшла арцель «Чырвоны мэбельшчык». У 1971 г. прамкамбінат перайменаваны ў Мазырскі мэблевы камбінат, затым было створана вытворчае мэблевае аб'яднанне, у якое ўключана больш як пяць дрэваапрацоўчых прадпрыемстваў і цэхаў, размешчаных у суседніх рэгіёнах. Аб'яднанне спецыялізуецца на выпуску мяккай і кухоннай мэблі. У аб'яднанні працуе каля 1000 чалавек.

Завод «Беларускабель». Будаўніцтва завода пачалося ў 1958 г. У кастрычніку 1959 г. былі выпушчаны першыя сотні метраў праводу. У 1964 г. завод выйшаў на праектную магутнасць, асвоіў выпуск сілавых і кантрольных кабеляў, кабелю мясцовай сувязі, мантажныя правады, тавары народнага спажывання. На заводзе працуе звыш 2 тысяч чалавек.

Завод «Мазырсельмаш». Гісторыя завода пачынаецца ў лістападзе 1924 г. — з кавальскай майстэрні. У 1928 г. да яе далучылі бляшаную майстэрню і была створана арцель «Молат». 23 студзеня 1944 г., адразу пасля вызвалення Мазыра, прадпрыемства пачало даваць прадукцыю: калёсы, ложкі, формы для хлебапякарняў, сталы і г. д. Да 1947 г. арцель «Молат» была адноўлена поўнасцю. У 1948 г. асвоены выпуск веялак, цвікоў, прасаў, іншых тавараў народнага спажывання.

Солевыварачны камбінат. На базе багатых запасаў каменнай солі Мазырскага радовішча ў 1974 г. пачалося будаўніцтва солевыварачнага камбіната, праз год прабурана першая свідравіна. У 1982 г. атрыманы першы кандыцыйны расол і першая соль.

У лютым 1987 г. камбінат выведзены на праектную магутнасць — 360 тыс. тон солі «Экстра» ў год. Працуе на камбінаце каля 700 чалавек.

Акрамя вышэйпералічаных прадпрыемстваў у горадзе працуюць:

Цеплаэлектрацэнтраль (ЦЭЦ). Уведзена 1 студзеня 1974 г. магутнасцю 195 Мвт.

Піваварны завод. Існуе з 1885 г. Асноўная прадукцыя: піва і безалкагольныя напіткі.

Аўтарамонтны завод магутнасцю звыш 5600 капітальных рамонтаў у год. Працуе звыш 300 чалавек.

Трыкатажная фірма «Славянка». Пачатак паклала ў 1927 г. арцель з 19 чалавек па вырабе панчох. Зараз фабрыка — стабільнае прадпрыемства, якое працуе на сучасным абсталяванні і па сучаснай тэхналогіі. Асноўная прадукцыя: верхні трыкатаж і пальчатачныя вырабы. Працуе каля 900 чалавек.

Швейная прамыслова-гандлёвая фірма «Надэкс». Заснавана 20 красавіка 1944 г., спецыялізуецца на пашыве мужчынскіх сарочак, дзіцячых і жаночых блуз з усіх відаў тканін з штогадовым выпускам да 1 млн. штук, занята каля 1000 чалавек.

Фабрыка мастацкіх вырабаў. Працуе з мая 1956 г. Асноўная прадукцыя: ткацтва, лазапляценне, мастацкая кераміка, мастацкае вязанне і вышыўка. Працуе 240 чалавек.

Фабрыка індпашыву і рамонту абутку.

Малочны завод. Працуе з 1965 г. Магутнасць — да 190 тон перапрацоўкі малака ў суткі. Гэта другое прадпрыемства ў рэспубліцы, дзе дзейнічае цэх дзіцячага харчавання. Працуе 280 чалавек.

Мазырская ўзбуйненая друкарня. Заснавана ў 1900 г. Цяпер у ёй дру-

куецца 8 газет для Палескага рэгіёна, а таксама этыкетачная прадукцыя, кнігі, розныя бланкі. Працуе 130 чалавек.

Фірма рознабытавых паслуг «Сузор'е».

Два хлебазаводы.

У Мазыры працуюць дзве буйныя будаўнічыя арганізацыі:

Аб'яднанне «Мазырсельбуд». Гісторыя аб'яднання пачынаецца з 1939 г. Зараз у яго склад уваходзіць 14 міжгаспадарчых перасоўных механізаваных калон, 5 спецыялізаваных перасоўных механізаваных калон, упраўленне механізацыі, аўтабаза, 4 дарожна-будаўнічыя перасоўныя механізаваныя калоны, завод жалезабетонных вырабаў, завод буддэталяў, жыллёва-камунальная кантора. У Мазыры размешчаны 11 з пералічаных арганізацый. Аб'яднанне выконвае будаўнічыя работы на тэрыторыі 11 раёнаў Гомельскай вобласці, у ім працуе звыш 5 тыс. чалавек.

Дзяржаўна-кааператыўная фірма «Трэст № 6». Створаны ў 1970 г. для будаўніцтва аб'ектаў нафтаперапрацоўчага завода. За 25 гадоў трэстам пабудаваны акрамя НПЗ заводы зборнага жалезабетону № 12, мантажных загатовак, керамзітавага гравію ў Петрыкаве, солевыварачны камбінат і многія іншыя аб'екты прамысловасці і сацкультбыту.

Зараз у склад трэста ўваходзяць 7 будаўнічых упраўленняў, шэраг кааператываў.

У Мазыры **два аўтобусныя паркі і два прадпрыемствы грузавых аўтамашын, трамвайнае дэпо.** Працуюць **экспедыцыі:** нафтаразведачная глыбокага бурэння, геафізічнага даследавання свідравін, комплексная геафізічная партыя і іншыя прадпрыемствы.

У горадзе шырока развіта сістэма гандлёвых прадпрыемстваў. Статус юрыдычнай асобы дадзены 40 магазінам і 14 прадпрыемствам грамадскага харчавання, якія не ўвайшлі ў гаспадарчыя структуры. Пад фірменны гандаль перададзена 19 магазінаў, у тым ліку 5 прадпрыемстваў дзяржаўнай формы ўласнасці: аб'яднанне школьнага харчавання, два аб'яднанні студэнцкага харчавання, аб'яднанне грамадскага харчавання, рэстаран «Юнацтва». Дзейнічаюць гандлёвыя, у тым ліку і фірменныя прадпрыемствы некаторых іншых міністэрстваў і ведамстваў. Гандлёвая ж сетка камерцыйных структур прадстаўлена 45 магазінамі.

У апошнія гады ствараюцца і ўносяць свой уклад у развіццё горада прадпрыемствы недзяржаўных формаў уласнасці. Зарэгістравана больш як 340 таварыстваў з абмежаванай адказнасцю, 57 малых прадпрыемстваў, сярод іх 97 прыватных, больш як 40 кааператываў, 22 акцыянерныя таварыствы і каля дзвюх тысяч прадпрымальнікаў, што ажыццяўляюць сваю дзейнасць як фізічныя асобы.

Мазыр сёння — развіты цэнтр падрыхтоўкі кадраў для Палесся. Тут працуюць педагагічны інстытут, палітэхнікум, медыцынскае і музычнае вучылішчы, чатыры прафесійна-тэхнічныя вучылішчы, 15 сярэдніх школ. Вось некаторыя навучальныя ўстановы:

Мазырскі дзяржаўны педагагічны інстытут. 23 лютага 1944 г. Савет Народных Камісараў БССР прыняў пастанову аб адкрыцці Мазырскага дзяржаўнага настаўніцкага інстытута. У сакавіку таго ж года інстытут прыняў 210 студэнтаў на тры аддзяленні: фізіка-матэматычнае, гісторыка-філалагічнае і прыродазнаўча-геаграфічнае. У 1946 г. адбыўся першы выпуск: 86 настаўнікаў гісторыі, мовы і літаратуры, 32 — фізікі і матэматыкі, 36 — прыродазнаўства і геаграфіі. Праз год 36 чалавек закончылі інстытут без адрыву ад вытворчасці.

У 1952 г. настаўніцкі інстытут быў рэарганізаваны ў Дзяржаўны педагагічны інстытут, які пачаў рыхтаваць настаўнікаў з вышэйшай адукацыяй. Адначасова была зменена і структура інстытута. На два факультэты было прынята: філалагічны — 100, фізіка-матэматычны — 75 першакурснікаў. У той час на 7 кафедрах працавала 25 выкладчыкаў, у тым ліку 2 кандыдаты навук.

За 50 гадоў існавання інстытут стаў буйной ВНУ. На 6 факультэтах (дзённым і завочным аддзяленнях) навучаецца каля 5 тыс. студэнтаў па 20 спецыяльнасцях. На 23 кафедрах працуюць 294 выкладчыкі, у тым ліку 97 кандыдатаў, 2 дактары навук, 3 прафесары. Ёсць аспірантура, навукова-даследчы сектар, падрыхтоўчае аддзяленне. За час існавання інстытута падрыхтавана амаль 19 тысяч настаўнікаў.

Мазырскі політэхнічны тэхнікум. Заснаваны 19 лістапада 1963 г., першапачаткова як вячэрні. Спецыяльнасць — апрацоўка металаў рэзаннем. У 1964 г. адкрыты спецыяльнасці «прамысловае і грамадзянскае будаўніцтва» і «электраабсталяванне прамысловых прадпрыемстваў і ўстановак». У 1965 г. адкрыта дзённае аддзяленне са спецыяльнасцю «прамысловае і грамадзянскае будаўніцтва», у 1979 г. — «вытворчасць будаўнічых дэталяў і жалезабетонных канструкцый», у 1983 г. — «тэхнічнае абслугоўванне і рамонт аўтамабіляў», у 1988 г. — «тэхнічнае абслугоўванне станкоў з праграмным кіраваннем і робата-тэхнічных комплексаў», «інструментальная вытворчасць». Зараз тэхнікум рыхтуе спецыялістаў на дзённым аддзяленні па 4 спецыяльнасцях. За ўвесь час падрыхтавана звыш 5 тысяч спецыялістаў.

ПТВ-131 будаўнікоў. Вучылішча заснавана ў 1976 г. На 1-шы курс у 1977 г. было залічана 275 навучэнцаў па спецыяльнасцях будаўнічага профілю для падрыхтоўкі да работы ў базавым трэсце «Мазырнафтахімбуд».

Вучылішча падрыхтавала 2700 кваліфікаваных рабочых. Зараз у ім працуе 45 майстроў вытворчага навучання і 18 выкладчыкаў.

Медыцынскае вучылішча. Двухгадовая школа медыцынскіх сясцёр, якая да вайны зрабіла тры выпускі, пасля вайны была перайменавана ў фельчарска-акушэрскую, а ў 1954 г. — у медыцынскае вучылішча, якое мела тры аддзяленні: фельчарскае, акушэрскае і сястрынскае. У 1981 г. уступіў у дзеянне новы будынак вучылішча, а ў 1990 г. — інтэрнат на 350 месцаў. Навучэнцаў — звыш 1300 чалавек, педагогаў — 56. За гады існавання падрыхтавана каля 8,5 тысяч спецыялістаў.

Ахову здароўя жыхароў Мазыра ажыццяўляюць 14 лячэбных устаноў, аб'яднаных у тэрытарыяльнае медыцынскае аб'яднанне: бальніца на 1495 ложкаў, развітая сетка паліклінік і амбулаторый. У горадзе 2754 медыцынскіх работнікаў, у тым ліку 386 урачоў, 1652 медыцынскія сястры.

Дзякуючы дапамозе шэрага гарадскіх прадпрыемстваў бальніцы і паліклінікі маюць самае сучаснае абсталяванне, вядзецца будаўніцтва новых лячэбных устаноў.

У горадзе дзейнічаюць 12 палацаў, дамоў культуры і клубаў, выставачная зала, мастацкая школа, 4 музычныя школы, краязнаўчы музей, 53 бібліятэкі.

Л. Арлоў, Т. Піліпчук

Не толькі горад Мазыр непазнавальным стаў за пяць мірных дзесяцігоддзяў, выдатныя перамены адбыліся і ва ўсім Мазырскім раёне. А пачынаў падымацца ён на пасляваенных папялішчах, у далёкім 1944-м. Адбудоўваліся разбураныя вайной вёскі, гераічнай працай аднаўлялася гаспадарка калгасаў. У гэтай справе вяскоўцам актыўна дапамагалі жыхары горада.

Яшчэ ў 1944 г. у асобных калгасах ураджайнасць збожжавых склала 80—90, а ў некаторых — 100 пудоў з гектара, ураджайнасць бульбы каля 1000 пудоў з гектара. А хлебаробы калгаса імя Кірава ўзялі абавязацельствы дабіцца ў 1946 г. 100-пудовага ўраджаю збожжавых і 1500 пудоў бульбы з гектара. Маладыя калгаснікі Уладзімір Глоз з калгаса «Чырвоная Зорка» і Рыгор Панфіленка з калгаса «Партызан» за дзень узорвалі 0,65 гектара пры норме 0,50. Адам Паўлюк з вёскі Малыя Зімовішчы выпрацаваў за год 400 працадзён. Скончыўшы потым Беларускую

Першае пасляваеннае збожжа — дзяржаве. Калгаснікі в. Жахавічы даставяць яго па Прыпяці на збожжапрыёмны пункт. 1946

сельгасакадэмію, Адам Фёдаравіч звыш 20 гадоў узначальваў калгас імя Фрунзе.

На працягу 1945—1947 гг. да мірнай стваральнай працы прыступіла больш як 5 тысяч былых франтавікоў, якія гарэлі жаданнем хутчэй аднавіць народную гаспадарку, палепшыць жыццё людзей. Сярод тых, хто вярнуўся з вайны, былі: І. М. Букіш з вёскі Раеўскія — 40 гадоў адпрацаваў на трактары; М. А. Кунгер і Р. А. Рудзько — доўгі час былі кіраўнікамі калгасаў; П. Д. Анціпенка, які залажыў славу гурыноўскіх садоў; А. Н. Пікуза і П. Д. Вягера, якія 40 гадоў працавалі ва ўстановах народнай адукацыі; І. Т. Аўдзейчык і П. П. Крывянчук — кіраўнікі органаў мясцовай улады раёна; кавалер двух ордэнаў Славы І. Ф. Пісанік і баявы кавалерыст К. Р. Ткач — жывёлаводы з вёсак Касцюковічы і Жахавічы, і многія, многія іншыя, — усе, хто сваёй шчырай працай залечваў раны вайны, будаваў новае жыццё.

Да 1950 г. у раёне быў адноўлены даваенны ўзровень вытворчасці ў калгасах. Чацвёртую пяцігодку раён выканаў паспяхова. Ураджайнасць збожжавых склала 12 цэнтнераў з гектара, пэўныя поспехі былі дасягнуты і ў развіцці жывёлагадоўлі. У калгасах раёна стала болей сельскагаспадарчай тэхнікі, павялічылася пагалоўе жывёлы. У новую, пятую пяцігодку сельская гаспадарка раёна ўступіла значна ўмацаванай. Уплыў на яе развіццё аказалі рашэнні вераснёўскага (1953 г.) Пленума ЦК КПСС. З калгасаў была знята запазычанасць, калгаснікі вызвалены ад цяжкіх падаткаў. Ураджайнасць збожжавых за пятую пяцігодку была даведзена да 13,9 цэнтнера з гектара, бульбы — да 91 цэнтнера, а надоі малака ад каровы склалі амаль 1200 кілаграмаў за год.

Шмат намаганняў прыклала кіраўніцтва раёна ў падборы і выхаванні кіраўнікоў калгасаў і саўгасаў. Жыхары памятаюць старшынь калгасаў, якія працавалі на гэтай пасадзе не адзін дзесятак гадоў, — М. А. Кунгера, М. Н. Кузьменку, І. Н. Купермана, М. С. Радкевіча, К. С. Гарулю, а таксама А. Ф. Паўлюка, П. І. Сітніка. З 1968 па 1996 г. узначальваў калгас «Прамень Кастрычніка» В. А. Сазонаў. Шмат зрабіў, каб вывесці калгас «Радзіма» з адстаючых, і старшыня М. У. Саўчык.

Жыхары вёсак за першыя пяць пасляваенных гадоў перасяліліся з зям-

М. А. Кунгер

Р. А. Рудзько

І. Ф. Пісанік

лянак у новыя хаты. Былі пабудаваны ўсе вытворчыя памяшканні калгасаў, школы, клубы, магазіны. У раёне працавалі Слабадская і Мазырская машынна-трактарныя станцыі. Пачалося ўз'яднанне дробных калектыўных сельскіх гаспадарак. Да 1956 г. з 80 калгасаў было ўтворана 26, а ў 1970 г. іх было ўсяго 20. Гэта давала магчымасць больш эфектыўна выкарыстоўваць зямлю, тэхніку, кваліфікаваныя кадры. У першай палове 60-х гадоў на базе эканамічна слабых гаспадарак былі створаны саўгасы — «Мазырскі» з цэнтрам у вёсцы Міхалкі і «Каменка».

Адбыліся змены тэрыторыі раёна. У студзені 1963 г. у склад Мазырскага раёна ўключаны 13 вёсак Асавецкага сельскага Савета Петрыкаўскага раёна, 6 вёсак Махнавіцкага сельсавета Ельскага раёна, а таксама Барбароўскі сельскі Савет Нараўлянскага раёна (9 вёсак і пасёлкаў). Сталі буйнейшымі іншыя сельсаветы за кошт ліквідацыі Бабраняцкага, Глініцкага, Казіміраўскага і Мялешкавіцкага.

Ішлі гады, умацоўвалася эканоміка калгасаў і саўгасаў. Перад вайной у калгасах раёна мелася 6670 галоў буйной рагатай жывёлы, 3500 авечак, 3000 свіней, а ў 1968 г. — 18 тысяч галоў буйной рагатай жывёлы, 10 тысяч свіней, 3600 авечак. Умацавалася тэхнічная база калгасаў і саўгасаў. Пасля ліквідацыі машынна-трактарных станцый і перадачы тэхнікі калгасам і саўгасам у гаспадарках налічвалася 250 трактароў, 78 камбайнаў, 170 грузавых аўтамабіляў і іншая тэхніка.

Паглыблялася спецыялізацыя сельскагаспадарчай вытворчасці. У 1973 г. на базе былога саўгаса «Рудня», створанага раней у адным з аддзяленняў саўгаса «Мазырскі», была арганізавана Мазырская птушкафабрыка, цэнтральная сядзіба якой размяшчалася ў вёсцы Лясхаўцы. У 1975 г. на асушаных і асвоеных землях у ваколіцах Мазыра створана міжгаспадарчае прадпрыемства па вытворчасці корму «Прыпяць» (цяпер саўгас). У студзені 1989 г. на аснове саўгаса «Каменка» арганізавана Мазырская агароднінная фабрыка. На частцы каменкаўскіх земляў быў створаны саўгас «Чырвоны Сцяг» (цэнтр вёска Мялешкавічы).

У сувязі з вялікім прамысловым будаўніцтвам на тэрыторыі раёна, перасяленнем жыхароў вёсак Кустаўніца і Міхалкі былі пабудаваны добраўпарадкаваныя пасёлкі Крынічны і Рудня Міхалкаўская (цэнтр саўгаса «Мазырскі»). У 1976 г. у пасёлак Крынічны была перабазіравана з суседняга Калінкавіцкага раёна Палеская сельскагаспадарчая доследная станцыя. Сам пасёлак у гэтым жа годзе стаў цэнтрам новай гаспадаркі — эксперыментальнай базы «Крынічная», якой быў падпарадкаваны новы буйны комплекс па вырошчванні і адкорму 54 тысяч галоў свіней у год. У 1996 г. комплекс стаў самастойнай гаспадаркай — саўгасам-камбінатам

«Зара». Такой жа спецыялізаванай гаспадаркай (20 тысяч свіней у год) стаў калгас «Прамень Кастрычніка». Буйныя жывёлагадоўчыя комплексы ў 70—80-я гады былі пабудаваны ў вёсках Перадрэйка, Слабада, Рудня Міхалкаўская, Козенкі. Практычна нанава былі адбудаваны і рэканструяваны ўсе вытворчыя памяшканні калгасаў і саўгасаў — фермы, машынныя двары, гаражы, майстэрні, склады, сховішчы і інш.

Значная работа была праведзена па асушэнні і асваенні забалочаных і пераўвільготненых, зарослых хмызняком земляў, створана раённая меліярацыйная арганізацыя — ПМК-27 трэста «Калінкавічыводбуд». Пабудаваны польдэрныя (з водарэгуляваннем) участкі. Усяго больш як 11 700 гектараў былых балот, дзе расла асака ды іншыя балотныя травы, ператвораны ў высокаўраджайныя палеткі. На 8800 гектарах закладзены закрыты дрэнаж, пабудаваны насосныя станцыі. Для захавання вільгаці створаны дзесяткі штучных вадаёмаў (каля вёсак Тварычаўка, Каменка, Махнавічы, Мялешкавічы, Майсееўка, Лешня і іншых).

Вялікая работа праведзена ў раёне па зберажэнні прыроднага асяроддзя. Лясны фонд Мазыршчыны складае 80,9 тыс. гектараў — больш як палова тэрыторыі раёна. У 1962 г. створаны Мазырскі лясгас, у склад якога ўваходзяць 10 лясніцтваў. Штогод на плошчы 300—500 гектараў праводзяцца пасадкі лесу. За 30 год праведзены лесааднаўляльныя работы на плошчы 15 тыс. гектараў, пятая частка лесу — штучныя насаджэнні. У вытворчасць укараняюцца новыя тэхналогіі лесанарыхтоўчых і аднаўляльных работ, ствараюцца зоны адпачынку і заказнікі.

На Мазыршчыне здабываецца будаўнічы пясок і гравій. Непадалёку ад вёскі Раеўскія знойдзена каменная соль, прамысловыя залежы якой больш за 600 млн. тон, перспектыўныя — 24 млрд. тон. Больш за 10 гадоў назад тут адкрыты буйнейшы ў Еўропе солевыварачны камбінат. Разведаны таксама прамысловыя запасы гліны (Лешня, Рудня Скрыгалаўская). У раёне вёсак Васькаўка і Скрыгалаў з прабураных свідравін атрыманы прамысловы прыток нафты.

З 1967 г. на Мазыршчыне працуе Палеская геафізічная экспедыцыя, пабудаваны пасёлак геолагаў Сасновы, створана неабходная матэрыяльна-тэхнічная база.

У раёне на працягу многіх гадоў шырока вялося будаўніцтва жылля, вытворчых, адміністрацыйных і сацыяльна-культурных аб'ектаў. Для ажыццяўлення будаўнічай праграмы ў 1965 г. была створана Мазырская міжкалгасная будаўнічая арганізацыя, старшынёй якой больш як 10 год працаваў Д. Ц. Гузман, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, першым сярод працаўнікоў раёна ўзнагароджаны ордэнам Кастрычніцкай Рэвалюцыі. За поспехі ў аднаўленні вёсак у 1971 г. Мазырская МБА ўзнагароджана ордэнам «Знак Пашаны». Дзесяткі будаўнікоў атрымалі ордэны і медалі, а брыгадзір В. К. Чурыла стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі.

Пасля катастрофы на Чарнобыльскай АЭС у раён з пацярпеўшай зоны было перасялена каля 300 сем'яў, для якіх пабудавана 8 пасёлкаў.

У развіцці раёна вялікае значэнне надаецца дарогам, працягласць якіх складае звыш 350 км. Для іх будаўніцтва і рамонту ў 1965 г. створана ДЭУ-186. Да 1962 г. праз раён праходзіла адзіная дарога з цвёрдым пакрыццём — Мазыр — Оўруч. За апошнія 30 год рэканструявана і пабудавана 307 км дарог з цвёрдым пакрыццём, імі звязаны ўсе цэнтры калгасаў і саўгасаў, населеныя пункты.

У раёне адкрыта больш за 30 аддзяленняў сувязі, усе 93 вёскі і пасёлкі тэлефанізаваны. У дамах вяскоўцаў устаноўлена больш як 3500 тэлефонаў і каля 9 тысяч радыёкропак. Пабудаваны ўчастковыя бальніцы ў вёсках Асавец, Мялешкавічы, Слабада, Скрыгалаў, амбулаторыя ў вёсцы Рудня Міхалкаў-

Урач Н. М. Падаляцкая. Актыўная ўдзельніца Вялікай Айчыннай вайны, 30 гадоў працавала ў раённай паліклініцы

ская. Цяпер у раёне 4 участковыя бальніцы на 160 ложкаў, у тым ліку ў Слабадзе — на 75. Адкрыты 31 фельчарска-акушэрскі пункт, 1 амбулаторыя, 5 аптэк, раённая паліклініка.

У раёне 101 магазін, працуюць 4 аўталаўкі, 40 сталовых, кафэ і рэстаранаў. У вёсках Козенкі, Рудня Міхалкаўская, Слабада, пасёлку Крынічным пабудаваны гандлёвыя цэнтры.

У першыя пасляваенныя гады пачатковыя школы дзейнічалі ва ўсіх населеных пунктах. У вёсках, дзе налічвалася 100 і больш двароў, працавалі васьмігодкі і сярэднія школы. У 1960 г. у раёне было звыш 17 тысяч вучняў За апошнія 20 гадоў закрыта 46 васьмігодак і пачатковых школ. У 1995 г. у раёне налічвалася 11 сярэдніх, 9 базавых і 6 пачатковых школ, у якіх працавала 487 настаўнікаў, навучалася 3477 школьнікаў.

Пабудаваны тыповыя сельскія клубы ў вёсках Асавец, Бабраняты, Барбароў, Глініца, Вялікія Зімовішчы, Козенкі, Махнавічы, Лучажэвічы, Прудок, Рудня Міхалкаўская, Скрыгалаў, Слабада, у пасёлках Крынічны і Сасновы. У населеных пунктах раёна налічваецца 36 клубаў, 33 бібліятэкі з агульным кніжным фондам 363 тысячы кніг. Ва ўстановах культуры працуе 138 чалавек. Створана 18 калектываў мастацкай самадзейнасці. Сельскія клубы маюць 22 стацыянарныя шырокаэкранныя кінаўстаноўкі.

З 1976 г. у вёсцы Гурыны працуе раённая карцінная галерэя — філіял Беларускага дзяржаўнага мастацкага

Пераможцы раённага спаборніцтва школьных вытворчых брыгад на злёце ў Мазыры. 1977

музея. На грамадскіх асновах створаны музей партызанскай славы ў вёсцы Раманаўка, музей гісторыі вёскі ў Махнавічах, этнаграфічны музей у Міхалкаўскай Рудні, музей у Скрыгалаве.

Шчодрая Мазыршчына на выдатных людзей, яна дала шмат герояў вайны і мірнай працы. За ратныя подзвігі ў гады ваеннага ліхалецця звыш пяці тысяч яе жыхароў былі ўзнагароджаны баявымі ордэнамі і медалямі, больш як тысяча непасрэдных вытворцаў матэрыяльных даброт — рабочых, калгаснікаў, спецыялістаў узнагароджаны ў мірны час. А колькі вядомых людзей даў гэты невялікі куток беларускай зямлі! З вёскі Барбароў выйшаў акадэмік М. Я. Мацапура, з Кустаўніцы — акадэмік П. Ф. Ракіцкі, з Перадрэйкі — генерал-палкоўнік М. І. Шляга. У Лешні нарадзіліся Герой Савецкага Саюза М. П. Катлавец, генералы С. І. Ганчар і В. С. Пузан, начальнік Днепрагэса М. А. Дубавец. З вёскі Забалацце выйшаў пісьменнік І. І. Капыловіч, з Майсееўкі — журналіст, былы рэдактар «Сельскай газеты» А. Д. Колас. У Іванкаўшчыне ў хаце калгасніка Адама Гусака выраслі тры яго сыны Аляксей, Сяргей і Мікалай — тры беларускія вучоныя.

Настаўнікі былой Міхалкаўскай школы з дапамогай мясцовага насельніцтва прааналізавалі шлях сваіх выпускнікоў за 60 гадоў. Гэта каля 600 спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыяй, 35 з іх — работнікі сельскай гаспадаркі, 60 — настаўнікі, 52 — афіцэры Савецкай Арміі і адзін генерал. Ёсць пісьменнік, кампазітар, тры журналісты, 17 інжынераў, 50 медработнікаў і інш.

С. Касцян, М. Капач

ПА СТАРОНКАХ МЯСЦОВЫХ ГАЗЕТ

ГАРАДСКАЯ ГАЗЕТА «ЗАРА»

Студэнцкая вуліца

Вуліца Рамашоў Роў з кожным годам мяняе сваё аблічча. Тут выраслі новыя жылыя дамы. Днямі будаўнікі здалі ў эксплуатацыю прасторны светлы чатырохпавярховы будынак. У ім размясціўся Мазырскі педагагічны інстытут.

20 сакавіка 1955 г.

Новая аўтобусная станцыя

На вуліцы Жытомірскай, каля калгаснага рынка, пабудавана новая аўтобусная станцыя. Тут ёсць вялікая зала, камера захоўвання ручнога багажу і дыспетчарскі пункт. Устаноўлены дынамік, па якім аб'яўляецца аб адпраўленні аўтобусаў у многія вёскі Мазыршчыны, суседнія раёны...

26 студзеня 1958 г.

Расце і прыгажэе Мазыр

За чатыры гады (1954—1957) разросся, раздаўся ўшыр, папрыгажэў Мазыр. Больш за ўсё мазыране ганарацца дрэваапрацоўчым камбінатам...

Рост выпуску прадукцыі прыдпрыемствамі Мазыра ў параўнанні з 1954 г. — 125 %, рост перавозак грузаў аўтатранспартам — 163 %, рост перавозак пасажыраў аўтатранспартам — 134 %, рост жыллёвага будаўніцтва — 161 %...

Першы навучальны год працуе ў горадзе школа-інтэрнат. На абсталяванне і ўтрыманне школы дзяржава выдаткавала да 4,5 мільёнаў руб. ...

Выдатны добраўпарадкаваны клуб здадзены ў эксплуатацыю ў лістападзе мінулага года ў пасёлку станцыі Мазыр...

Закончана будаўніцтва фае кінатэатра «Радзіма». У хуткім часе тут будзе абсталявана чытальня, буфет. Мазыран сёлета абслугоўваюць 6 стацыянарных установак і 2 кінаперасоўкі.

У 1956—1957 гг. расшырана тэрыторыя парку. Сёлета тут будзе ўстаноўлена карусель, абсталяваны спартыўныя і дзіцячыя пляцоўкі, тэніс-ны корт...

16 лютага 1958 г.

ГАЗЕТА «КАМУНІСТ ПАЛЕССЯ»

Новы малочны камбінат

Будаўніцтва Мазырскага малочнага камбіната ўступіла ў завяршаючы перыяд. Ужо ўзведзены галоўны корпус, падсобныя пабудовы. Зараз вя-

дзецца абсталяванне кампрэсарнай, кацельнай, трансфарматарнай падстанцыі. Неўзабаве пачнецца мантаж абсталявання...

17 студзеня 1963 г.

Будаваць хутка, якасна, прыгожа

Прыгажэе наш родны Мазыр. За апошнія гады ў горадзе выраслі шматпавярховыя дамы, пракладзены новыя вуліцы, пабудаваны новыя прадпрыемствы...

Расшыраецца сетка медыцынскіх установ. У новым мікрараёне непадалёку ад цэнтра горада ўзводзіцца радзільны дом на 100 месц. Задача будаўнікоў — умела выкарыстаць рэзервы, будаваць хутка, трывала, танна...

14 сакавіка 1963 г.

Ю. Левітан — госць Мазыра

Нядаўна Мазыр наведаў маскоўскі дыктар Ю. Левітан. У гарадскім парку ён сустрэўся з мазыранамі, дзе расказаў аб рабоце дыктараў сталіцы.

1 чэрвеня 1963 г.

Для народнай гаспадаркі

Калектыў эксперыментальнага ўчастка завода меліярацыйных машын выпусціў дослены ўзор новага канавакапальніка КФН-1200. Агрэгат прызначаны для пракладкі каналаў у забалочаных месцах. Нядаўнія выпрабаванні паказалі выдатныя эксплуатацыйныя якасці машыны.

Цяпер машынабудаўнікі прыступілі да серыйнага выпуску канавакапальніка. У верасні будзе выпушчана 10 канавакапальнікаў.

27 жніўня 1963 г.

Волжская нафта на беларускай зямлі

Волжская нафта рухаецца па стальных магістралях, пракладзеных на беларускай зямлі. Каб паскорыць рух чорнага золата, будаўнікі самай буйной помпавай станцыі, што на тэрыторыі Мазырскага раёна, з кожным днём узмацняюць тэмпы работ...

7 лістапада 1963 г.

Прадукцыі будзе больш

15 назваў вырабаў выпускае цяпер завод «Мазыркабель». Некаторыя з іх на ўзроўні лепшых сусветных узораў. Павелічэнню выпуску кабельнай прадукцыі садзейнічае ўкараненне новай тэхнікі. Значна абнаўляецца станочны парк валачыльнага цэха. За апошні час у ім установлена і запушчана 16 круцільных машын для выпуску гібкіх мантажных правадоў.

Днямі мантажнікі прыступілі да ўстаноўкі чатырох новых магутных круцільных машын, якія па прадукцыйнасці пераўзыходзяць дзеючыя круцільныя машыны больш чым у два разы.

У гэтай пяцігодцы завод значна павялічыць выпуск мантажных правадоў. Для гэтага пачалося будаўніцтва спецыяльнага вытворчага корпуса.

25 чэрвеня 1964 г.

Папоўніўся аўтобусны парк

У 1965 г. транспартам горада перавезена 11 мільёнаў пасажыраў. Аўтобусны парк папоўніўся 35 новымі аўтобусамі і 8 легкавымі таксі. На пасёлак станцыі Мазыр будуць курсіраваць мнагамесныя аўтобусы «ЛАЗ-695»... Адкрываюцца новыя аўтобусныя лініі па маршруце плошча Леніна — прамкамбінат. Ставіцца задача звязаць аўтамабільным рухам усе сельсаветы і цэнтры калгасаў раёна.

19 лютага 1966 г.

Прафілакторый для будаўнікоў

На базе піянерскага лагера «Сядзельнікі» трэста «Мазырсельбуд» ствараецца лячэбны прафілакторый на 50 чалавек...

17 верасня 1966 г.

Новая школа

Яшчэ здалёку прыцягвае позірк прыгожы белакаменны трохпавярховы будынак мазырскай сярэдняй школы № 5, які ўзведзены ў пасёлку завода жалезабетонных вырабаў. Бацькі і дзеці выказвалі сардэчную падзяку будаўнікам за падарунак. Цяпер заняткі вядуцца ў адну змену. Ёсць умовы для спартыўнай работы, правядзення пазакласных мерапрыемстваў.

25 лютага 1968 г.

Злёт былых партызан

У Казіміраўскім лесе, на адной з патаемных палян, адноўлены дзве зямлянкі, курэнь, калодзеж, сталы. Тут у 1943 г. размяшчаліся партызаны Мазырскай партызанскай брыгады імя Аляксандра Неўскага. А цяпер яны правялі ў гэтым месцы свой злёт. У запаведным лесе адкрыты помнік героям-партызанам.

21 жніўня 1968 г.

Рапартуюць паліграфісты

Школьны дзённік. Сёй-той можа сказаць: дробязь. Але гэта далёка не так. Ён крайне неабходны настаўнікам, вучням, бацькам. Не так даў-

но дзённікі завозілі ў Мазыр з іншых гарадоў рэспублікі, прытым не заўсёды ў дастатковай колькасці. Зараз такімі дзённікамі наша друкарня забяспечвае ўсіх школьнікаў рэспублікі. З пачатку гэтага года іх ужо выпушчана 800 тысяч.

Паспяхова выконвае калектыў нашай друкарні і іншыя заказы Міністэрства асветы Беларусі. Ужо выпушчана, напрыклад, 110 тысяч класных журналаў. Адгружана таксама 5 тысяч кніг дашкольнай дакументацыі. А колькасць маляўніча афармленых цэлафанавых пакетаў і ярлыкоў для гомельскай трыкатажнай фабрыкі «8 Сакавік» складае некалькі мільёнаў.

20 снежня 1968 г.

І загамоняць хвоі

Сёлетняй вясной калектыў Мазырскага лясгаса паспяхова справіўся з лесапасадкамі. На былых пясчаных пустэчах плошчай 469 гектараў высаджаны сеянцы сасны.

17 чэрвеня 1970 г.

Госці з Чэхаславакіі

Добрыя сяброўскія сувязі ўстаноўлены цяпер паміж СССР і ЧССР, і ў прыватнасці паміж працоўнымі Мазыршчыны і г. Страканіцэ Паўднёва-Чэшскай вобласці. Чэхаславацкія сябры прыязджаюць да нас, а прадстаўнікі Мазыра і раёна былі гасцямі Чэхаславакіі...

4 ліпеня 1970 г.

Магутная ЦЭЦ на Мазыршчыне

Для нафтаперапрацоўчага комплекса, які ўзводзіцца на Мазыршчыне, спатрэбіцца вялікая колькасць цеплавой энергіі. Рашэннем урада Саюза ССР у раёне прамысловага комплекса намечана будаўніцтва буйной цеплавой электрастанцыі. Гэтая ж станцыя будзе забяспечваць цяплом і жылы масіў Мазыра, які ўзводзіцца ў раёне Баброў.

27 лістапада 1970 г.

Даражаць славай бацькоў

Хлопцы з Мазыршчыны У. Грышчанка і В. Каханоўскі з гонарам выконваюць свой абавязак перад Радзімай у гвардзейскай часці, якая ў гады вайны прайшла слаўны баявы шлях. Бацька Уладзіміра Сяргей Мікалаевіч прымаў удзел у кровапралітных баях пад Старой Русай, у вызваленні Беларусі.

15 красавіка 1971 г.

Помнік мужным патрыётам

У двары школы № 4 Мазыра ўзвышаецца манумент. Гэта помнік мужным патрыётам-падпольшчыкам горада, якія загінулі ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў 1941—1943 гадах.

І. М. Букіш

22 лютага з выпадку адкрыцця помніка тут адбыўся мітынг. Яго адкрыў старшыня Мазырскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных Рыгор Фядосавіч Ганчар. Затым на мітынгу выступілі старэйшы камуніст горада А. П. Эльман, удзельнік гераічнага падполля А. С. Мураўёў, былы народны мсціўца К. С. Гаруля, піянерважатая школы Н. К. Байдзюк.

23 лютага 1972 г.

Воін, настаўнік, выхавацель

Звыш трыццаці гадоў настаўнікам Бокаўскай школы працуе Антон Пракопавіч Царэнка, жыхар вёскі Бокаў. Толькі вайна адрывала Антона Пракопавіча ад любімай справы. З вайны ён вярнуўся з трыма ордэнамі і некалькімі медалямі. Сотні навучэнцаў прайшлі перад настаўнікам за многія гады, атрымалі неабходныя веды, рыхтаваліся да ўступлення ў свядомае жыццё.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР 29 верасня 1972 г. А. П. Царэнку прысвоена ганаровае званне «Заслужаны настаўнік БССР».

20 кастрычніка 1972 г.

Яго ведаюць у раёне

Івана Міхайлавіча Букіша ведаюць у раёне як аднаго са старэйшых механізатараў калгаса імя Калініна. У гады першых пяцігодак стаў ён трактарыстам і вось ужо каля 40 гадоў вырошчвае хлеб. У гады вайны храбра змагаўся з ворагам. Сведчанне таму — ордэн Славы і некалькі баявых медаляў.

Пасля вайны ён зноў на трактары. Дапамагае таварышам па рабоце, навучае іх механізатарскаму майстэрству. Аўтарытэт Івана Міхайлавіча ў калгасе вялікі, а павага і падзяка за работу самі знаходзяць дастойных. Толькі за апошнія пяць гадоў І. М. Букіш удастоены ордэнаў Леніна і Працоўнага Чырвонага Сцяга...

20 чэрвеня 1977 г.

* * *

На прыватным прадпрыемстве «Кентаўр Прамсервіс» ідуць апошнія работы па падрыхтоўцы да выпуску каўбасных вырабаў.

Абсталяванне закуплена ў Германіі...

У Мазыры працуюць прадпрыемствы камерцыйных структур па вытворчасці мэблі, швейных вырабаў і іншых тавараў.

Рынечная эканоміка становіцца ў горадзе рэальнай перспектывай і канкурэнтам дзяржаўных прадпрыемстваў.

«Жыццё Палесся», 21 студзеня 1995 г.

Каб не згасла зорка...

Рэканструкцыя Мазырскага нафтаперапрацоўчага завода дасць прыбаўку больш за мільён тон бензіну. Доля Мазырскага НПЗ у валавым прадукце рэспублікі складае каля 4 працэнтаў, што само па сабе сведчыць аб яго значэнні. А калі ўлічыць, што тут вырабляецца прадукцыя стратэгічная для ўсёй эканомікі, то і праблемы прадпрыемства, несумненна, становяцца ў шэраг агульнадзяржаўных.

Ва ўмовах сусветных цэн на нафту яе перапрацоўка пры ўстарэлай тэхналогіі ўсё больш стратная. Толькі рэканструкцыя, якая дае дадатковы выхад высакаякасных светлых прадуктаў, дазволіць забяспечыць рэнтабельную работу завода. Таму прынята спецыяльная пастанова ўрада аб будаўніцтве ў Мазыры комплекса глыбокай перапрацоўкі нафты, а праект рэканструкцыі ўключаны ў лік прыярытэтных.

Са студзеня 1994 года завод стаў акцыянерным таварыствам, што таксама звязана з будучай рэканструкцыяй. Яе кошт складае 400 млн. долараў. Акцыяніраванне дазваляе прыцягнуць дадатковыя капіталы. Тым больш што курс акцый, якія маюць адносіны да нафты, пастаянна расце.

Вучоныя, спецыялісты, замежныя эксперты высока ацэньваюць перспектывы нафтаперапрацоўкі ў Мазыры. На прадпрыемстве склаўся кваліфікаваны калектыў, працуюць высакакласныя спецыялісты. За два дзесяцігоддзі сваёй гісторыі завод заявіў аб сабе унікальнымі дасягненнямі. Яшчэ зусім нядаўна НПЗ быў буйным пастаўшчыком рэактыўнага паліва для авіяцыі былога Саюза. Тут вырабляюць высокаактанавы бензін А-95 і экалагічна чыстае дызпаліва, у якім утрыманне серы — меней за 0,1 працэнта, што вышэй сучасных сусветных стандартаў. Прадукцыя завода адзначана Міжнароднай брыльянтавай зоркай якасці. У ліку пяці прадпрыемстваў СНГ ён з'яўляецца членам асацыяцыі нафтаперапрацоўшчыкаў ЗША.

Будаўніцтва ўстаноўкі каталітычнага крэкінга, а гэта — галоўная мэта рэканструкцыі, дазволіць давесці вытворчасць светлых нафтапрадуктаў да 79 працэнтаў (зараз — меней за 50).

Перспектыўнасць рэканструкцыі зацікавіла шэраг замежных фірм, у чым пераканаў міжнародны тэндэр, арганізаваны мазыранамі. У ім удзельнічала восем замежных кампаній. З пераможцамі — нарвежскай фірмай «Норынга» і італьянскай «Снампраджэці» — заключаны кантракты на дэтальную распрацоўку і здзяйсненне праекта. Праграма рэканструкцыі разлічана на 52 месяцы.

«Каб забяспечыць надзейнасць праекта рэканструкцыі, — гаворыць дырэктар завода Уладзімір Мікалаевіч Здабноў, — мы ідзем па шляху ўзмацнення звязкі «здабыча — перапрацоўка — збыт». Разам з двума расійскімі прадпрыемствамі, якія разведваюць і здабываюць нафту ў Цюменскім рэгіёне, ствараем холдзінгавую акцыянерную кампанію «Славнафта». Павялічваем і ўласны статутны фонд з наступным продажам акцый насельніцтву і юрыдычным асобам...»

Кіраўніцтва завода прыкладае энергічныя намаганні па рэалізацыі прыярытэтнага для рэспублікі праекта. Для ўстаноўкі паглыбленай перапрацоўкі нафты (па сутнасці гэта новы завод) ужо падрыхтавана пляцоўка.

В. Логвін

«Рэспубліка», 29 верасня 1994 г.

Соль зямлі мазырскай

«Экстра. Соль Палесся» — так напісана на пачку солі, якую выпускае Мазырскі солевыварачны камбінат.

Расказваюць, як нехта са старажылаў горада, калі даведаўся, што ўсё жыццё мясцовы люд хадзіў па солі (а раней яна была на вагу золата), усклікнуў: «Гэта ж трэба, якая багатая наша зямля. Да рэвалюцыі ў пана жменькі не выпрасіш, а яе, аказваецца, тысячы тон пад нагамі, бяры — не выбераш...»

Так, вякамі залягала соль у нетрах мазырскага Палесся. Але даведаліся аб гэтым толькі ў XX стагоддзі. У XIX стагоддзі соль на Мазыршчыну дастаўлялі па Прыпяці з Краменчуга. А яшчэ раней — з Галіцыі, Прусіі. Цяжка перавозіць яе. Калі быў вецер, уверх па цячэнні Прыпяці судна плыло пад ветразямі. У спакойнае надвор'е яго гналі вёсламі.

З Пінска да Краменчуга судна ішло каля трох тыдняў. Там выменьвалі соль на жыта, дровы, клёпку, брусы, мёд.

Баркі ўмяшчальнасцю да 2000 пудоў і больш хадзілі з Прыпяці праз Агінскі канал да Шчары і Нёмана, а па Каралеўскім канале — да Мухаўца і Буга. Доўгім і цяжкім быў саляны шлях.

Сёння на солевыварачным камбінаце прымяняецца арыгінальная тэхналогія здабычы солі. Пасля бурэння свідравін іх пад вялікім ціскам запаўняюць вадой, якая насычаецца соллю да 35 працэнтаў. Атрыманы расол пад ціскам падымаецца на паверхню і па трубаправодах падаецца ў аддзяленне ачысткі, дзе з яго выдзяляюцца солі кальцыю і магнію. Пасля гэтага ачышчаны раствор паступае ў выпарныя агрэгаты і адтуль праз шэраг службаў дастаўляецца ў сушыльныя печы. Далей шлях солі пралягае ў цэх расфасоўкі.

Першыя вагоны з палескай соллю былі адпраўлены рыбакам Поўначы. З'явілася соль і на прылаўках мясцовых магазінаў. У 1985 годзе камбінат выдаў 193 тысячы тон солі. Праектная магутнасць — 360 тысяч тон.

Мазыране заўсёды рады сябрам, якія прыязджаюць з розных гарадоў. Асабліва дарагіх гасцей сустракаюць тут па старадаўнім звычаі — хлебам-соллю. Хлебам, які вырошчваюць на Палессі, і соллю, якую здабываюць у яго нетрах.

Ю. Герасіменка

ПРАМЫСЛОВЫ МАЗЫР ВАСЬМІДЗЕСЯТЫХ

Адзін дзень горада ў лічбах

№ п/п	Паказчыкі	1985 г.	1986 г.	1987 г.
1.	Вытворчасць таварнай прадукцыі (тыс. руб.)	2823,7	3076	3220
2.	Удзельная вага ў аб'ёме прамысловасці вобласці (%)	17,7	17,9	17,9
	Важнейшыя віды прамысловай прадукцыі			
1.	Электраэнергія (тыс. квт-гадзін)	2502	2974	2944
2.	Кабельная прадукцыя (км)	5614	6025	6096
3.	Меліярацыйныя машыны (тыс. руб.)	228,3	238,2	249,5
4.	Кармавыя дрожджы (тон)	238,3	428	643
5.	Соль (тон)	528	728,3	913
6.	Швейныя вырабы (тыс. руб.)	55,5	56,8	61,2
7.	Трыкатажныя вырабы (тыс. руб.)	56,1	62,4	64,5
8.	Мэбля (тыс. руб.)	108,4	111,3	121,7
9.	Перавозка пасажыраў аўтамабільным транспартам (тыс. чал.)	135,4	139,5	147,7
10.	Перавозка грузаў аўтамабільным транспартам (тыс. тон)	45,0	47,0	49
11.	Уведзена ў дзеянне жылой плошчы (кв. м)	152	199,5	222,6
12.	Рознічны тавараабарот (тыс. руб.)	282,5	291,2	315,6
13.	Жалезабетон (куб. м)	713,0	742,0	760

«Камуніст Палесся», 20 лістапада 1988 г.

Усё пачынаецца з праекта...

Часткай пейзажу нашага горада даўно стала вялікая колькасць вежавых кранаў. Там, дзе вецер гуляў з пяском ды падымаўся над зямлёй рэдкі хмызняк, выраслі новыя жылыя раёны сучасных пабудоў. А хто ж не ведае: вуліца, плошча горада ці пасёлка пачынаецца з праекта.

У Мазыры праектная арганізацыя была створана ў 1948 г., з 1966 г. — гэта Мазырскі архітэктурна-будаўнічы аддзел. У 1990 г. быў створаны Мазырскі філіял праектнага інстытута «Гомельграмадзянпраект», а ў чэрвені 1993 г. — праектны інстытут комплекснага праектавання — «Палессепраект».

Зараз у інстытуце працуюць чатыры архітэктурна-канструктарскія брыгады, сантэхнікі, электрыкі, дзве групы каштарысу, сектар інжынерных пошукаў, група афармлення і выпуску праектаў, машынапіснае і капіравальнае бюро, транспартная група. Вялікая ўвага ў інстытуце надаецца аўтаматызаванай сістэме праектавання. Створаны аддзел тэхнічнай інфармацыі і аўтарскага нагляду.

Асноўная мэта інстытута — комплекснае праектаванне аб'ектаў жыллёва-грамадзянскага і іншага прызначэння ў Мазыры, іншых гарадах і населеных пунктах Рэспублікі Беларусь. Інстытут удзельнічае ў рэалізацыі дзяржаўнай праграмы па пераадоленні вынікаў аварыі на ЧАЭС, выконвае комплексныя інжынерныя пошукі для капітальнага будаўніцтва і на аб'ектах, дзе праводзяцца дэзактывацыйныя работы.

Інстытут «Палессепраект» робіць праекты дэталёвай планіроўкі і забудоў жылых мікрараёнаў, электразабеспячэння і сувязі, газа- і цеплазабеспячэння, тэхніка-эканамічныя разлікі, тэхнічную дакументацыю жыллёвых, школьных і дашкольных, сацыяльна-культурных, бытавых, гандлёвых, лячэбна-прафілактычных і іншых грамадзянскіх забудоў у гарадах і сельскай мясцовасці.

Акрамя гэтага, інстытут выконвае праекты забудоў, пашырэння і тэхнічнага пераабсталявання прадпрыемстваў, дапамагае ім кансультацыяй і паслугамі ў праектаванні, будаўніцтве і ўвядзенні ў вытворчасць прагрэсіўных тэхналогій.

Абмеркаванне праекта будучай забудовы Мазыра

Дзякуючы творчай працы калектыва інстытута і будаўнічых арганізацый горад Мазыр, іншыя гарады і вёскі маладзеюць і прыгажэюць.

Т. Піліпчук

Порт Мазыр раней і цяпер

На левым беразе Прыпяці раскінуўся порт Мазыр (да 1985 г. — порт Пхоў). Старажылы расказваюць, што тут, на пясчаных курганах, у далёкія дарэвалюцыйныя часы стаялі ўсяго два невялікія домікі, у якіх жылі вартаўнікі прымітыўнай прыстані Стралкоўскі і Лаўрэн. Але вось з чыгуначнай станцыі Калінкавічы ў пачатку гэтага стагоддзя на Пхоў была праведзена чыгуначная ветка. І невялічкая прыстань паступова пачала ажываць, разрастацца. Грузы дастаўляліся па Прыпяці з Екацярынаслава (зараз Днепрапятроўск), Краменчуга, Чаркас, Кіева і іншых гарадоў на драўляных баржах — ганчаках. На такіх суднах, якія належалі прыватным уладальнікам, працаваў старэйшы рачнік Прыпяці Афанасій Рыгоравіч Ус (ён узнагароджаны ордэнам Леніна). Сваю працоўную дзейнасць на водным транспарце ён пачаў яшчэ ў 1905 г. У 1916 г. на беразе затона была пабудавана эстакада для выгрузкі і складзіравання грузаў. У час першай сусветнай і грамадзянскай войн у Пхове сканцэнтравалася ваенная флатылія, маракі якой прымалі актыўны ўдзел ва ўстанаўленні Савецкай улады на Палессі.

У 1932 г. быў расчышчаны затон Пхова, пачалося будаўніцтва жылых дамоў. Па рацэ ў напрамках Мазыр — Кіеў, Мазыр — Тураў пачалі курсіраваць пасажырскія судны.

У 1935 г. на Прыпяці разгарнулася спаборніцтва за буксіроўку велікагрузных плытоў. Рачнікі ў ліку першых у горадзе падтрымалі стаханаўскі рух. Праз год пачаўся і кругласутачны рух параходаў. Ініцыятарам такога прагрэсіўнага метаду выступіў капітан парахода «Парыжская камуна» П. М. Кебец. З кожным годам порт папаўняўся новым флотам, павялічваўся аб'ём грузаперавозак. Прыгажэйшым і багацейшым станавілася жыццё рачнікоў.

У першыя дні Вялікай Айчыннай вайны частка флоту адразу ж была перададзена ў распараджэнне Чырвонай Арміі, а частка была занята эвакуацыяй прамысловага абсталявання і насельніцтва Мазыра. За гады вайны ўся рачная гаспадарка, флот порта Пхоў былі знішчаны. Аднак рачнікі не палі духам і дружна ўзяліся за аднаўленне гаспадаркі. З дна Прыпяці былі падняты патопленыя параходы «Парыжская камуна», «Арктыка», «Рулявы», «Амур», «Матрос», «Урал» і іншыя. Гераічнай працай рачнікоў пры брацкай дапамозе народаў нашай краіны порт быў хутка адноўлены. Да 1950 г. рост грузаперавозак намнога павялічыўся. Па Прыпяці пайшлі грузы ў Польшчу, ГДР. Гэта былі ў асноўным каменны вугаль і жалезная руда.

У 1958 г. на месцы прыстані пачалося будаўніцтва буйнога рачнога порта, магутнасць якога з кожным годам узрастала. Так, калі адразу ў пасляваенныя гады перапрацоўка грузаў за год складала 70—75 тысяч тон, то цяпер яна складае каля 1 мільёна тон. На дапамогу людзям прыйшла магутная сучасная тэхніка — партальныя электрычныя краны, цеплаходы на дызельным паліве і іншыя механізмы і абсталяванне. Шырокае распаўсюджванне атрымаў новы метад суднаваджэння — штурханне суднаў. Прыкметна развіваецца пасажырскі флот. Па Прыпяці курсіруюць судны на падводных крылах...

«Камуніст Палесся», 15 ліпеня 1967 г.

Ад рэдактара-складальніка

Мінула 30 гадоў з моманту публікацыі артыкула. Не пазнаць порта Мазыр цяпер. Паявілася самая сучасная тэхніка. Перапрацоўка грузаў у 1991 г. склала 4,5 млн. тон. Побач з портам вырас новы мікрараён Зарэчны з усёй інфраструктурай. Тут жыве каля 10 тысяч жыхароў.

У апошнія гады, у сувязі з распадам Савецкага Саюза, роля порта Мазыр у перавозках і перапрацоўцы грузаў зменшылася ў некалькі разоў. У 1996 г. яны склалі паўмільёна тон. Амаль не стала і перавозак пасажыраў. Але збярогся калектыў, не парушана матэрыяльная база. Ёсць перспектыва — перавозка да Чорнага мора салігорскіх мінеральных тукаў і будаўнічых матэрыялаў. Порт будзе жыць і працаваць...

М. С. Бабарыкін

Багацце наша — лес

Мазырскі лясгас, створаны ў 1962 годзе, вядомы сваімі поспехамі ў лесакультурнай справе. Праводзіцца вялікая работа па стварэнні ландшафтных культур на тэрасах Мазырскага ўзвышша, а насаджэнні вакол горада — гонар гаспадаркі. Адметны па сваім рэльефе і наборы расліннасці заказнік Мазырскія кручы. Значная работа праводзіцца лясгасам па зберажэнні і ахове лесу ў прамысловай зоне, рэкультывацыі зямель, абсталяванні месцаў для адпачынку ў лясах. Для захавання рэдкай флоры і фауны створаны заказнік Зялёнамошскі. Лясгас выступіў ініцыятарам у справе рэканструкцыі дуброў і іх зберажэнні. У 1987 годзе створана лесанасенная плантацыя дуба чарэшчатага.

Тут ёсць гадавальнік плошчай 36 га, у якім штогод вырошчваецца каля 4 млн. сеянцаў. Выяўлены і ахоўваюцца рэдкія віды пород — элітная сасна, карэльская бяроза, бук заходні, лістоўніца сібірская, кедр, бархат амурскі. Закладзены плантацыі для прамысловай нарыхтоўкі ароніі, ці чарнаплоднай рабіны, абляпіхі, арэха грэцкага і фундука, шыпшыны, вярбы тэхнічнай.

У сярэднім за год нарыхтоўваецца каля 100 тысяч кубаметраў лесаматэрыялу. Частка дробнатаварнай драўніны ідзе на экспарт у Фінляндыю і Швецыю, што дае магчымасць купляць сучасную тэхніку і абсталяванне. Лясгас выпускае шырокі асартымент тавараў народнага карыстання. Дрэваапрацоўчы цэх у Слабадзе апрацоўвае каля 20 тыс. кубаметраў драўніны ў год.

У лясгасе працуюць шмат ветэранаў,

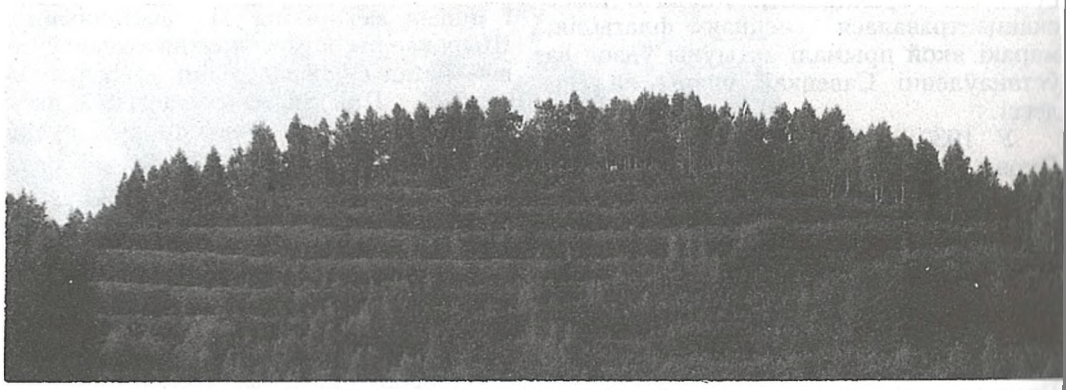

Маладыя пасадкі лесу на тэрасах мазырскіх узгоркаў

сапраўдных майстроў сваёй справы — леснікі Г. М. Буйнавец, В. С. Перапеча, Л. Д. Мельчанка, В. І. Кунцэвіч. З дня ўтварэння гаспадаркі пачаў сваю працоўную дзейнасць шафёр М. В. Пакацін. Лепшыя ляснічыя гаспадаркі — М. С. Вянгура, Г. С. Канопліч, Д. П. Кашэвіч, Г. П. Ганчароў. Творча кіруе лесаапрацоўчым цэхам А. П. Ліс. Ад бацькі — патомнага лесавода пераняў любоў да прыроды і М. Д. Дадзько, які прайшоў шлях ад майстра лесу да дырэктара лясгаса. Да яго на гэтай пасадзе за трыццаць гадоў змяніліся толькі два чалавекі: М. С. Бабарыкін і Р. Е. Бондар, якому прысвоена званне «Заслужаны лесавод Беларускай ССР».

М. Капач

За тысячы міль ад Палесся

Гэта буйное акіянскае судна водазмяшчэннем 18 тысяч тон пабудавана ў 1966 годзе. Сотні рэйсаў здзейсніў за гэты час цеплаход «Мазыр», наведаў каля 100 партоў больш чым 30 краін свету. За кармой «Мазыра» — некалькі мільёнаў кіламетраў.

У першым жа рэйсе, калі «Мазыр» ішоў з Ленінграда на Кубу, экіпаж чакала сур'ёзнае выпрабаванне. Атлантыка сустрэла маракоў моцным штормам, а ў трумах стаялі экскаватары. Яны сарваліся са стопараў і сталі біцца аб борт. Некалькі гадзін змагаўся экіпаж з небяспекаю, пакуль не замацавалі машыны.

24 гады працаваў цеплаход без капітальнага рамонту, узнагароджаны Ганаровымі граматамі Чарнаморскага марскога параходства, Ганаровым дыпломам. У жніўні 1969 года «Мазыр» абгінаў паўднёвую частку Афрыкі, калі на судна абрушылася велізарная акіянская хваля, якая сарвала фальшбот паўбака, вентыляцыйныя трубы, выклікала іншыя пашкоджанні. Такое ж выпрабаванне выпала цеплаходу і ў 1974 годзе ў Біскайскім заліве, калі з-за перамяшчэння грузу ўзнік небяспечны крэн, і толькі самаадданыя дзеянні экіпажа вярнулі судна ў нармальнае становішча, і цеплаход не выйшаў з графіка руху. Экіпаж памятае і агнявыя рэйсы 1967—1969 гадоў у В'етнам, калі пад грукат бомб і свіст асколкаў маракі не спынялі разгрузку. «Мазыр» быў адным з першых савецкіх суднаў, якія ўвайшлі ў Хайфон пасля размініравання. Баразніць цеплаход акіянскія воды і цяпер...

Т. Піліпчук

Імі ганарыцца Мазыршчына

Героі Сацыялістычнай працы

Галка Уладзімір Мікітавіч (н. 13.10.1923 г.) — перадавік нафтаздабывачай прамысловасці.

Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Пасля заканчэння мінамётнай школы накіраваны на савецка-кітайскую граніцу (вострaў Даманскі). У пачатку 1942 г. — курсант Чэлябінскага танкавага вучылішча, быў механікам-вадзіцелем танка. Удзельнічаў у баях пад Курскам, многіх іншых баявых аперацыях. Вайну закончыў у Чэхаславакіі, быў тройчы паранены.

З 1951 г. — дызеліст, буравы майстар Беларускай канторы разведачнага бурэння ў Мазыры, затым працаваў буравым майстрам Рэчыцкай нафтаразведачнай экспедыцыі глыбокага бурэння трэста «Беларусьнафтагазразведка». Званне Героя Сацыялістычнай Працы прысвоена ў 1971 г. за паспяховае выкананне заданняў 8-га пяцігадовага плана.

Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Айчыннай вайны, Славы III ст., медалямі.

У. М. Галка

І. М. Рудкоўскі

А. І. Ліс

П. Н. Антоненка

Рудкоўскі Іосіф Максімавіч (н. 15.2.1931 г.) — перадавік нафтаздабываючай прамысловасці, буравы майстар. У 1971 г. прызначаны галоўным інжынерам буравой № 1 Мазырскай канторы разведачнага бурэння ўпраўлення геалогіі. Званне Героя Сацыялістычнай Працы прысвоена ў 1966 г. за поспехі ў развіцці геолагаразведачных работ, адкрыццё і разведку радовішчаў карысных выкапняў.

Узнагароджаны ордэнам Леніна, медалямі. Трагічна загінуў у 1996 г.

Д. Ц. Гузман

А. П. Сарокін

А. У. Міцкевіч

В. Л. Казлова

Заслужаныя работнікі Рэспублікі Беларусь

Прамысловасць

ГАЦКО Іван Андрэевіч (г. Мазыр).
КАВАЛЕНКА Уладзімір Германавіч (г. Мазыр).
ПАДГАРЭЦКАЯ Валянціна Савічна (г. Мазыр).

Сельская гаспадарка

ЛІС Аляксандр Ільіч (в. Тварычаўка).
САЎЧЫК Міхаіл Уладзіміравіч (в. Козенкі).

Будаўніцтва

АНТОНЕНКА Павел Нікіфаравіч (в. Малы Бокаў).
БАГЛАЙ Рыгор Міхайлавіч (г. Мазыр).
ГУЗМАН Давыд Цодзікавіч (г. Мазыр).
КЕНІК Іван Альбінавіч (г. Мазыр).

Транспарт

СЕРДЗЮКОЎ Віктар Мікалаевіч (г. Мазыр).

Геалогія

ЛЕБЕДЗЕЎ Васіль Рыгоравіч (г. Мазыр).

У. Н. Капусцянскі

Ф. Ф. Касуха

З. С. Гуло

М. Ф. Гусак

М. І. Красоўскі

А. І. Пярлоў

Б. А. Файнштэйн

Н. М. Агалец

САРОКІН Аляксандр Прохаравіч (г. Мазыр).

СКАЛАБА Павел Анісімавіч (г. Мазыр).

Сувязь

МІЦКЕВІЧ Аляксей Уладзіміравіч (г. Мазыр).

Медыцына

ІОЗЕФСОН Якаў Ісакавіч (г. Мазыр).

КАЗЛОВА Вольга Лукінічна (г. Мазыр).

КАПУСЦЯНСКІ Уладзімір Нікіфаравіч (г. Мазыр).

КАСУХА Філімон Фёдаравіч (г. Мазыр).

КРАСОЎСКІ Мікалай Іванавіч (г. Мазыр).

ПЯРЛОЎ Аляксандр Іванавіч (г. Мазыр).

СКАКУН Іван Пятровіч (г. Мазыр).

ФАЙНШТЭЙН Барыс Аронавіч (г. Мазыр).

ЧАРНЫШОВА Наталля Васілеўна (г. Мазыр).

Народная адукацыя

АГАЛЕЦ Надзея Міхайлаўна (в. Скрыгалаў).

БАБЫР Еўдакія Емяльянаўна (г. Мазыр).

БІСКІН Майсей Барысавіч (г. Мазыр).

БЯСПАЛАВА Муза Уладзіміраўна (в. Міхалкі).

ГУЛО Захар Сямёнавіч (г. Мазыр).

ГУСАК Мікалай Фёдаравіч (в. Скрыгалаў).

ДВОРАК Мікалай Мікалаевіч (в. Каменка).

ДЗІВАК Галіна Іванаўна (г. Мазыр).

ДЗМІТРЫЕВА Кацярына Васілеўна (г. Мазыр).

ЗАЙЧЫК Леў Навумавіч (Мазырскі раён).

ЗАМЫКА Вера Васілеўна (г. Мазыр).

ЗАРЭЦКАЯ Ала Іванаўна (в. Каменка).

ЗАХАР'ЯШ Канстанцін Міхайлавіч (в. Скрыгалаў).

КАТЛЯРОВА Лідзія Рыгораўна (пас. Крынічны).

КРАСОЎСКАЯ Таццяна Аляксандраўна (г. Мазыр).

КУДРЫС Дзмітрый Анікеевіч (в. Прудок).

ЛЫСЕНКА Кацярына Еўдакімаўна (в. Навікі).

МАРОЗ Ірына Іванаўна (в. Слабада).

МІХАЛЬЧУК Надзея Хрыстафораўна (в. Міхалкі).

М. М. Дворак

Г. І. Дзівак

Л. Р. Катлярова

Т. А. Красоўская

Л. Н. Зайчык

В. В. Замыка

Д. А. Кудрыс

К. Е. Лысенка

А. І. Зарэцкая

К. М. Захар'яш

І. І. Мароз

Н. Х. Міхальчук

МУРАШКА Томас Іванавіч (г. Мазыр).
НЕКРАШЭВІЧ Аляксандра Парфіраўна (г. Мазыр).
РЭВУЦКІ Ігар Мікалаевіч (г. Мазыр).
САВЕНКА Вольга Іванаўна (г. Мазыр).
САДОЎСКАЯ Любоў Мітрафанаўна (в. Мялешкавічы).
САЕВІЧ Ніна Васілеўна (г. Мазыр).
САЛАВЕЙ Уладзімір Дзянісавіч (г. Мазыр).
САЧАНКА Ніна Дзмітрыеўна (в. Каменка).
СМІРНОВА Надзея Фёдараўна (г. Мазыр).
СЦЁПІН Канстанцін Мікалаевіч (г. Мазыр).
ТУРСКІ Фёдар Антонавіч (в. Слабада).

В. І. Савенка

Л. М. Садоўская

А. П. Царэнка

В. П. Шульга

У. Д. Салавей

Н. Д. Сачанка

Г. С. Яўстратчык

І. І. Бадроў

К. М. Сцёпін

Ф. А. Турскі

К. Г. Высоцкі

Б. І. Цімафееў

ФЯДОСАВА Галіна Апалінар'еўна (г. Мазыр).

ЦАРЭНКА Антон Пятровіч (в. Вялікі Бокаў).

ШУЛЬГА Валянціна Пятроўна (Мазырскі раён).

ЯЎСТРАТЧЫК Ганна Сцяпанаўна (г. Мазыр).

Прафесіянальна-тэхнічная адукацыя

СУВОРАЎ Вячаслаў Трафімавіч (г. Мазыр).

СУВОРАЎ Мікалай Гаўрылавіч (г. Мазыр).

Культура

БАДРОЎ Іван Іванавіч (г. Мазыр).

Я. А. Хомчанка

Р. Е. Бондар

К. Л. Пятроўскі

У. К. Чурыла

А. М. Казлоў

М. П. Савіч

ВЫСОЦКІ Канстанцін Гаўрылавіч (Мазырскі раён).

СКВАРЦОЎ Аляксей Мікалаевіч (г. Мазыр).

Меліярацыя

ЦІМАФЕЕЎ Барыс Іванавіч (Мазырскі раён).

Землеўпарадкаванне

ХОМЧАНКА Ягор Апанасавіч (Мазырскі раён).

Лясная гаспадарка

БОНДАР Рыгор Елісеевіч (Мазырскі раён).

Юрыдычная служба

ГЕРМАНАЎ Павел Паўлавіч (г. Мазыр).

Спорт

ДЗЕРАВЯНКА Леанід Андрэевіч (г. Мазыр).

ТАРАСАЎ Мікалай Барысавіч (г. Мазыр).

ХАРАШУК Іван Мікалаевіч (г. Мазыр).

Мастацтва

ПУШКАР Мікалай Мікітавіч (г. Мазыр).

Лаўрэаты

Дзяржаўнай прэміі СССР

ПЯТРОЎСКІ Казімір Люцыянавіч — будаўнік г. Мазыр.

Дзяржаўнай прэміі БССР

ЧУРЫЛА Уладзімір Канстанцінавіч — будаўнік Мазырскага р-на.

Адзначаныя вышэйшай урадавай узнагародай — ордэнам Леніна:

АДЗІНЦОВА Ніна Андрэеўна (г. Мазыр).

АРЦЮШЭНКА Марыя Ісакаўна (в. Дразды).

БУКІШ Іван Міхайлавіч (в. Раеўскія).

ВІКЕНЦЬЕЎ Казімір Францавіч (г. Мазыр).

ВЯГЕРА Мікалай Арцёмавіч (г. Мазыр).

ГУСАК Мікалай Фёдаравіч (в. Скрыгалаў).

ДЗЕСЯНЦЁР Якаў Рыгоравіч (в. Козенкі).

ДРАВІЛА Адам Мітрафанавіч (в. Гурыны).

ДУБРОВА Мікалай Кузьміч (г. Мазыр).

ЗАХАР'ЯШ Канстанцін Міхайлавіч (в. Скрыгалаў).

ЗАЯЦ Мікалай Апанасавіч (в. Махнавічы).

КАЗЛОЎ Аляксандр Мацвеевіч (г. Мазыр).

КАРАЛЕНКА Фёдар Пятровіч (г. Мазыр).

КАШПУР Іван Кірылавіч (г. Мазыр).

КНІГА Піліп Міхайлавіч (г. Мазыр).

КОНІК Міхаіл Уладзіміравіч (г. Мазыр).

КРАСОЎСКАЯ Таццяна Аляксандраўна (г. Мазыр).

КРЫЛОЎ Сямён Фадзеевіч (в. Бібікі).

КУРОЎСКАЯ Вольга Сямёнаўна (г. Мазыр).

КУРОЎСКІ Роберт Іосіфавіч (г. Мазыр).

Працаўнікі сельскай гаспадаркі Мазырскага раёна, узнагароджаныя ордэнам Леніна. У першым радзе (злева направа): В. С. Куроўская, М. І. Арцюшэнка, Г. Г. Савенка, Г. А. Шумак. У другім радзе: Р. І. Куроўскі, А. І. Мірцюк, І. М. Букіш

ЛІС Яўгенія Аляксееўна (в. Тварычаўка).
МАІСЕЕНКА Аляксандр Міхайлавіч (в. Козенкі).
МАКАРАНКА Рыгор Платонавіч (г. Мазыр).
МІРАЦЮК Антаніна Іванаўна (в. Тварычаўка).
МІТКЕВІЧ Якаў Пятровіч (г. Мазыр).
МІЦІН Анатоль Андрэевіч (г. Мазыр).
ПАПЕР Міхаіл Якаўлевіч (г. Мазыр).
ПЕРАПЕЧА Сцяпан Рыгоравіч (г. Мазыр).
ПЛЫШЭЎСКІ Рыгор Іванавіч (г. Мазыр).
РУХЛО Надзея Арцёмаўна (в. Слабада).
САВЕНКА Ганна Герасімаўна (в. Козенкі).
САВІЧ Міхаіл Піліпавіч (г. Мазыр).
СУЗЬКО Міхаіл Іванавіч (в. Козенкі).
УС Апанас Рыгоравіч (г. Мазыр).
ХРАМЕЦКІ Іосіф Сямёнавіч (г. Мазыр).
ШАТАЛАЎ Якаў Апанасавіч (г. Мазыр).
ШВЕЦ Філімон Антонавіч (г. Мазыр).
ШУМАК Ганна Антонаўна (в. Белая).

Ордэнамі Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Працоўнага Чырвонага Сцяга, «Знак Пашаны», Працоўнай Славы, Дружбы народаў, медалямі «За працоўную доблесць», «За працоўную адзнаку», Ганаровымі граматамі і Граматамі Вярхоўнага Савета БССР у 1948—1990 гг. узнагароджана каля дзвюх тысяч чалавек.

Падрыхтавалі
М. Капач, І. Піліпчук

Ганаровыя грамадзяне Мазыра

Аляксееўскі Яўген Яўгенавіч (н. 7.3.1906 г. у г. Баброў Варонежскай губерні), вучоны-аграном, меліяратар. У 1923—1929 гг. быў на камсамольскай рабоце, у 1929—1932 гг. працаваў у партыйных органах Таджыкістана. У 1931—1941 гг.— намеснік наркама земляробства, намеснік наркама воднай гаспадаркі Таджыкскай ССР, начальнік Калінінскага абласнога сельскагаспадарчага ўпраўлення, загадчык сельскагаспадарчага аддзела Калінінскага абкама партыі.

У гады вайны — камісар і начальнік палітаддзела гвардзейскай кавалерыйскай дывізіі, удзельнік вызвалення Мазыра і Мазырскага раёна.

У 1946—1962 гг. быў першым намеснікам міністра сельскай гаспадаркі Украіны, затым працаваў начальнікам Галоўнага ўпраўлення воднай гаспадаркі пры Савеце Міністраў Украіны, старшынёй Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў Украіны па воднай гаспадарцы.

З 1963 г. Я. Я. Аляксееўскі працаваў старшынёй Дзяржаўнага камітэта па арашаемаму земляробству і воднай

К. Ф. Вікенцьеў

гаспадарцы, міністрам меліярацыі і воднай гаспадаркі СССР.

Узнагароджаны двума ордэнамі Леніна, іншымі ордэнамі і медалямі.

Вікенцьеў Казімір Францавіч (н. 14.11.1910 г. у Мазыры). Працоўную дзейнасць пачаў у 1928 г. рабочым лесапільнага завода. У 1930 г. прызваны ў Чырвоную Армію. У якасці камандзіра артылерыйскай батарэі прымаў удзел у баях на савецка-фінляндскай вайне.

Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны на Ленінградскім фронце, быў начальнікам артылерыі стралковага палка, затым камандзірам артылерыйскага дывізіёна, камандзірам мінамётнага палка. У сакавіку 1944 г. накіраваны ў Войска Польскае для фарміравання гаўбічнай артылерыйскай брыгады, з якой ваяваў да дня Перамогі. Удзельнічаў у вызваленні Польшчы, штурме Берліна.

Пасля вайны К. Ф. Вікенцьеў служыў на розных пасадах у Савецкай Арміі, звольнены ў запас у званні палкоўніка. Узнагароджаны ордэнамі Леніна, чатырма — Чырвонага Сцяга, двума — Чырвонай Зоркі, Айчыннай вайны I ст., Аляксандра Неўскага, двума ордэнамі Польшчы, многімі медалямі. У 1931—1935 гг. з'яўляўся членам ЦВК Беларусі. Многа гадоў узначальваў камітэт садзейнічання афіцэрам запасу і ў адстаўцы пры Мазырскім ваенным камісарыяце.

Памёр у 1995 г.

Ганчар Рыгор Фядосавіч (н. у 1932 г. у в. Дарашэвічы Петрыкаўскага р-на). У 1949—1951 гг. вучыўся ў Мазырскім педагагічным вучылішчы. У 1951—1956 гг. служыў на Чарнаморскім флоце. Пасля заканчэння педвучылішча ў 1957—1959 гг. працаваў настаўнікам Асавецкай сярэдняй школы Мазырскага р-на. У 1959 г. быў выбраны сакратаром партарганізацыі калгаса «Чырвоны маяк», затым — «Зара камунізму».

У 1961 г. паступіў на вучобу ў Мінскую вышэйшую партшколу, па заканчэнні якой у 1965—1970 гг. працаваў інструктарам, другім сакратаром гаркама КПБ, лектарам партыйных органаў.

У 1970 г. быў выбраны старшынёй Мазырскага гарвыканкама, які ўзначальваў на працягу 17 гадоў. У 1987—1993 гг. працаваў сакратаром Гомельскага абвыканкама. З 1993 г. узначальвае Фонд бяспекі дарожнага руху.

Узнагароджаны ордэнам Дружбы народаў, двума ордэнамі «Знак Пашаны», Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР. 24.10.1994 г. у сувязі з 70-годдзем утварэння Мазырскага гарсавета за шматгадовую працу і вялікі ўклад у развіццё горада Р. Ф. Ганчару прысвоена званне ганаровага грамадзяніна Мазыра.

Патоцкая Галіна Канстанцінаўна (н. у 1923 г. у в. Дудзічы Магілёўскай вобл.). Удзельніца Вялікай Айчыннай вайны. Працоўную дзейнасць пачала ў лютым 1941 г. загадчыцай фельчарска-акушэрскага пункта ў Чэрвеньскім раёне Мінскай вобласці. У пачатку Айчыннай вайны была мабілізавана ў Чырвоную Армію і служыла ў першым запасным палку 21-й арміі. Была паранена, вярнулася ў родную вёску. Пасля таго як ворагі захапілі Дудзічы, пайшла ў партызанскі атрад імя Варашылава. У жніўні 1943 г. атрымала раненне і была эвакуіравана на лячэнне ў Маскву.

Пасля вызвалення Мазыра ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў працавала ў

горадзе дзяржінспектарам райздраўаддзела, затым — загадчыцай дзіцячых ясляў № 1, фельчарам, рэнтгеналабарантам. Добра ведаюць Галіну Канстанцінаўну ў горадзе па яе грамадскай дзейнасці, яна неаднаразова выбіралася старшынёй жаночага савета пры райваенкамаце.

Знаходзячыся на заслужаным адпачынку, Г. К. Патоцкая — актыўны арганізатар гарадскога хору ветэранаў, які зараз носіць званне «народны». У 1995 г. Галіна Канстанцінаўна стала ганаровым грамадзянінам Мазыра.

Былая партызанка ўзнагароджана ордэнам Айчыннай вайны II ступені, медалямі, Ганаровымі граматамі.

Падрыхтавала
Т. Піліпчук

А. П. Эльман

Эльман Андрэй Пятровіч (н. у 1903 г. у г. Елабуга Вяцкай губерні). Працоўную дзейнасць пачаў у 1919 г. Працаваў у камсамольскіх і партыйных органах у Віцебску і Гомелі. Скончыў Інстытут чырвонай прафесуры пры ЦВК СССР. У 1937—1939 гг. — дырэктар Гомельскага педагагічнага інстытута, з 1940 г. — сакратар Гомельскага, Беластоцкага, Новасібірскага, Гродзенскага абкамаў КПБ. У 1948 г. — намеснік старшыні Савета Міністраў БССР. У 1949—1952 гг. — намеснік старшыні Палескага аблвыканкама, у 1952—1968 гг. — дырэктар, рэктар Мазырскага педагагічнага інстытута. У сувязі з 90-годдзем з дня нараджэння А. П. Эльману прысвоена званне ганаровага грамадзяніна Мазыра.

Узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга, медалямі.

Памёр у студзені 1995 г.

В. Шур

Тут іх карані

Многія ўраджэнцы Мазыршчыны праславілі свой палескі край, жывучы і працуючы далёка ад роднага дому. Гэта знакамітыя вучоныя і дзеячы культуры, відныя военачальнікі, вядомыя спарстмены...

Ад каваля да акадэміка

У старажытнай вёсцы Барбароў пачынаў у 20-я гады сваю працоўную дзейнасць Міхаіл Мацапура. Тут на землях мясцовага памешчыка Горвата гнулі спіны яго бацькі, тут у 1909 г. нарадзіўся будучы акадэмік. З малых гадоў ён цягнуўся да кавальскай справы, працаваў малатабойцам, памочнікам каваля, зімой вучыўся ў школе.

У 1932 г. Міхаіл Мацапура скончыў Ленінградскі інстытут механізацыі і электрыфікацыі сельскай гаспадаркі. Яшчэ ў студэнцкія гады ён імкнуўся ўдасканальваць і ствараць новыя віды машын. Гэта і прывяло маладога інжынера ў Маскву, дзе ён стаў загадчыкам лабараторыі машын па вырошчванні і перапрацоўцы бульбы УНДІ механізацыі і электрыфікацыі сельскай гаспадаркі. У 1945 г. ён абараніў доктарскую дысертацыю па праблемах сельскагаспадарчага машынабудавання, з 1947 г. — акадэмік Акадэміі навук БССР. У гэтым жа годзе Міхаіл Яфрэмавіч назначаны дырэктарам Цэнтральнага навукова-даследчага інстытута механізацыі і электрыфікацыі сельскай

М. Я. Мацапура

гаспадаркі нечарназёмнай зоны СССР. Многа гадоў аддаў навуковай рабоце па вырашэнні праблем земляробчай тэхнікі, ствараў новыя сельскагаспадарчыя машыны.

У першыя пасляваенныя дзесяцігоддзі пачаліся вялікія работы па асушэнні і асваенні беларускіх балот. Тут вельмі дарэчы аказаліся плужныя кнавакапальнікі, балотныя плугі, створаныя ў інстытуце пад кіраўніцтвам М. Я. Мацапуры. Старэйшае пакаленне аграрнікаў Беларусі памятае мацапураўскія плугі, з дапамогай якіх асвоены і ўведзены ў севазварот першыя тысячы гектараў забалочаных земляў. Намнога пазней на балотах з'явіліся новыя ўдасканаленыя меліярацыйныя машыны.

За вялікі ўклад у распрацоўку праблем землеапрацоўчай тэхнікі М. Я. Мацапура быў узнагароджаны многімі высокімі ўрадавымі ўзнагародамі, ён тройчы ўдастоены звання лаўрэата Дзяржаўнай і Ленінскай прэмій, чатыры разы выбіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Памёр М. Я. Мацапура ў 1971 г.

Памяць пра славутага земляка, колішняга каваля з Барбарова, выдатнага вучонага, які смела і настойліва пракладваў у навуцы і тэхніцы свой адметны шлях, жыве на Мазыршчыне. У роднай вёсцы М. Я. Мацапуры адна з вуліц названа ягоным іменем.

М. Капач, В. Шур

Жыццё ў навуцы

Ракіцкі Пётр Фаміч (н. 2.8.1903 г. у в. Кустаўніца) — вучоны ў галіне агульнай біялогіі, генетыкі і селекцыі. Акадэмік АН БССР, доктар біялагічных навук. Скончыў Маскоўскі універсітэт імя Ламаносава, працаваў у шэрагу навукова-даследчых устаноў рэспублікі. Апошнія гады жыцця загадваў лабараторыяй тэарэтычнай генетыкі Інстытута генетыкі і цыталогіі АН БССР. П. Ф. Ракіцкі сфармуляваў і эксперыментальна абгрунтаваў паняцце аб полі дзеяння гена, упершыню ў краіне пачаў даследаванні па рацыянальнай генетыцы млекакормячых. Ён распрацаваў шэраг пытанняў генетыкі колькасных прыкмет і генетычных асноў селекцыі жывёл. З'яўляўся прэзідэнтам Беларускага таварыства генетыкаў і селекцыянераў імя Вавілава. Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны», медалямі.

З успамінаў П. Ф. Ракіцкага

Да шасцігадовага ўзросту я жыў разам з маці ў Кустаўніцы (цяпер гэтай вёскі няма, на яе месцы пабудаваны Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод). У памяці — пераправа ранняй вясной цераз Прыпяць, пацямнелы лёд...

Перад першай сусветнай вайной мы пераехалі ў Мазыр, мне трэба было вучыцца. Жылі мы на вуліцы Свідоўка. Нядаўна, прыехаўшы ў Мазыр, я адшукаў той дом, дзе мы кватаравалі з 1913 па 1915 год. Мазыр я вельмі любіў — за яго ўзгоркі і яры, месцы дзіцячых гульняў, Прыпяць і прыбярэжны пясок.

Напярэдадні рэвалюцыі мы пераехалі ў Чэрыкаў. Там М. Н. Лепяшынскі, брат вядомага рэвалюцыянера-бальшавіка П. Н. Лепяшынскага, арганізаваў у 1920 г. у былым маёнтку Лемень школу-камуну другой ступені, якая потым называлася доследна-паказальнай. Я быў у першым яе выпуску, і М. Н. Лепяшынскі прапанаваў мне, 18-гадоваму юнаку, застацца ў камуне настаўнікам. На працягу двух гадоў выкладаў біялогію, якой захапляўся з дзяцінства. Пасля работы ў Лемені ў 1923 г. паступіў у Маскоўскі універсітэт.

Яшчэ студэнтам я пачаў весці навуковую работу ў інстытуце эксперыментальнай біялогіі пад кіраўніцтвам выдатных вучоных Н. К. Кальцова і С. С. Чацверыкова. Там на пачатку 30-х гадоў напісаў вялікую кнігу — першы савецкі падручнік генетыкі для ВНУ, а ва ўзросце 36 гадоў у Маскоўскім універсітэце абараніў дысерта-

П. Ф. Ракіцкі

А. І. Захарава

цыю, стаў доктарам біялагічных навук, прафесарам.

У 1960 г. мяне запрасілі ў Мінск загадваць кафедрай заалогіі пазваночных Беларускага універсітэта. Я з радасцю пераехаў, мяне ніколі не пакідала пачуццё горычы, што я адарваўся ад Беларусі. Нягледзячы на ўзрост, многа пішу, друкую артыкулы, выступаю з дакладамі. Паранейшаму займаюся матэматычнымі пытаннямі генетыкі, штучным выкліканнем спадчынных змяненняў уздзеяннем радыяцыі і хімічных рэчываў, пошукам ахоўных сродкаў ад уздзеяння радыяцыі. Удзяляю ўвагу тэарэтычным пытанням селекцыі сельскагаспадарчых жывёл. Работы многа, цікавай і карыснай, спадзяюся яшчэ нямала зрабіць і здзейсніць...

Захарава Алена Іванаўна (н. у 1907 г. у Мазыры) — доктар сельскагаспадарчых навук, прафесар. З 1943 г. працавала ва Усерасійскім навукова-даследчым інстытуце вінаградарства і вінаробства ў Новачаркаску.

Двойчы лаўрэат Дзяржаўнай прэміі (1951, 1971), аўтар больш як 200 кніг, брашур, артыкулаў, рэкамендацый па вінаградарстве і вінаробстве. Мае пяць аўтарскіх пасведчанняў за распрацоўкі па вінаградарстве. Узнагароджана трыма ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнамі Дружбы народаў, «Знак Пашаны», медалямі.

Некрашэвіч Ілья Рыгоравіч (н. 20.7.1905 г. у Мазыры) — беларускі фізік, прафесар. Заслужаны дзеяч навукі. Скончыў Белдзяржуніверсітэт і Маскоўскі універсітэт, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Працаваў у БДУ загадчыкам кафедры фізікі, у фізіка-тэхнічным інстытуце АН БССР. Працы па фізіцы кантактаў металаў з паўправаднікамі і з газаразраднай плазмай. Выявіў частотную інверсію выпрамлення пераменных токаў высокай частаты пунктавым кантактам паўправадніка з металам.

Узнагароджаны ордэнам Леніна, медалямі.

Піліпенка Уладзімір Аляксандравіч (н. 18.5.1949 г. у Мазыры) — вучоны ў галіне электронікі, доктар тэхнічных навук. У 1971 г. скончыў факультэт радыёфізікі і электронікі Белдзяржуніверсітэта. З 1971 г. працаваў у СКТБ вытворчага аб'яднання «Інтэграл», вядучы тэхнолаг вытворчага аб'яднання. Распрацаваў і ўкараніў у вытворчасць рад навуковых распрацовак па дыпалярнай тэхналогіі інтэгральных мікрасхем на аснове імпульснай фатоннай тэрмаапрацоўкі.

Піліповіч Уладзімір Антонавіч (н. 5.1.1931 г. у в. Слабада) — фізік, доктар фізіка-матэматычных навук. У 1954 г. скончыў Белдзяржуніверсітэт, быў накіраваны на работу ў Інстытут фізікі АН БССР, загадваў лабараторыяй электронікі, з 1973 г. працаваў дырэктарам Інстытута электронікі. Працы па квантавай электроніцы ў дастасаванні да патрэб аптычных метадаў апрацоўкі інфармацыі, паўправадніковай оптаэлектроніцы, спектральналюмінісцэнтных уласцівасцях арганафасфатаў.

Сітэрман Лазар Якаўлевіч (н. у 1894 г. у Мазыры) — беларускі вучоны-медык, доктар медыцынскіх навук, прафесар. Заслужаны дзеяч навукі. Скончыў Юр'еўскі універсітэт, ваенны ўрач. Пасля грамадзянскай вайны да канца жыцця працаваў у Мінску галоўным урачом цэнтральнай паліклінікі, загадчыкам кафедры ў Мінскім медінстытуце. Працы па пытаннях этыялогіі, клінікі і лячэння сардэчна-сасудзістых хвароб.

Памёр у кастрычніку 1941 г.

Трызна Сямён Іванавіч (н. 18.4. 1890 г. у Мазыры) — беларускі вучоны, доктар сельскагаспадарчых навук. Скончыў Кіеўскі універсітэт, у 1924 — 1931 гг. працаваў дырэктарам Палескай пясчана-балотнай доследнай станцыі, затым — загадчыкам аддзела апрацоўкі глеб у НДІ балотнай гаспадаркі УАСГНІЛ. У пасляваенны час — у БелНДІ меліярацыі і воднай гаспадаркі. Працы па агратэхніцы і селекцыі збожжавых культур на тарфянабалотных глебах.

Шляга Мікалай Іванавіч (н. 1.5. 1935 г. у в. Перадрэйка) — генерал-палкоўнік, да 1992 г. — начальнік Галоўнага палітычнага ўпраўлення Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту Міністэрства абароны. Скончыў ваеннае аўтамабільнае вучылішча, у 1972 г. — завочную Вышэйшую партыйную школу пры ЦК КПСС, у 1975 г. — Ваенна-палітычную акадэмію імя У. І. Леніна. З 1958 г. на камандных пасадах у Савецкай Арміі — камандзір узвода, з 1969 г. на палітычнай рабоце. Працаваў інструктарам, намеснікам загадчыка сектара Аддзела адміністрацыйных органаў ЦК КПСС. У 1987 г. прызначаны загадчыкам сектара Аддзела адміністрацыйных органаў ЦК КПСС, у 1989 г. — намеснікам загадчыка пададдзела Дзяржаўнага прававога аддзела ЦК КПСС. З 1989 г. — першы намеснік начальніка Галоўнага палітычнага ўпраўлення Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту, з ліпеня 1990 г. — начальнік Галоўнага палітычнага ўпраўлення Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту Міністэрства абароны.

Гальперына Юдзіф Самуілаўна (н. 5.3.1914 г. у Мазыры) — беларуская і руская актрыса, заслужаная артыстка БССР. У 1937 г. скончыла Беларускую студыю пры Цэнтральным тэатральным вучылішчы ў Ленінградзе. Працавала ў Беларускім тэатры юнага гледача, Пінскім абласным драматычным тэатры. З 1954 г. у Магілёўскім абласным драматычным тэатры. Характарная актрыса. Ролі: Снежная Каралева ў аднайменнай п'есе Я. Шварца, Негіна ў п'есе А. Астроўскага «Таленты і паклоннікі», Насця ў п'есе В. Вольскага «Несцерка», Лявоніха ў п'есе А. Макаёнка «Лявоніха на арбіце» і інш.

Пікман Ізраіль Цурыелевіч (н. 20.5.1918 г. у Мазыры) — беларускі кінааператар і рэжысёр. Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР. Скончыў інстытут кінематаграфіі, з 1946 г. працуе на кінастудыі «Беларусьфільм». Зняў мастацкія фільмы «Дзяўчынка шукае бацьку», здымкі якога праводзіліся на Мазыршчыне, «Наперадзе круты паварот», «Вуліца малодшага сына», «Сорак хвілін да світанку». Рэжысёр дакументальных фільмаў «Вясновыя галасы», «Штрыхі да партрэта», «Пастух», «Мы — сіняблузкі», «Я, крэпасць, вяду бой», «Брэсцкая крэпасць», «Мазырскія сустрэчы» і інш.

Фінберг Міхаіл Якаўлевіч (н. 21.2.1947 г. у Мазыры) — народны артыст Рэспублікі Беларусь, дацэнт Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі.

Вучыўся ў СШ № 7 і дзіцячай музычнай школе № 1. З 1962 па 1966 г. — выхаванец ваенных аркестраў у Курску і пры штабе БВА, у 1967—1970 гг. — артыст эстраднага аркестра Дзяржтэлерадыё Беларусі. Затым на працягу 17 гадоў Міхаіл Якаўлевіч працаваў галоўным дырыжорам аркестра Мінскага дзяржаўнага цырка.

З 1987 г. — галоўны дырыжор Дзяржаўнага сімфанічнага канцэртнага аркестра Беларусі. Дыпламант 3-х фестываляў «Славянскі базар», лаўрэат прэміі камсамола Беларусі (1990), конкурсу «Лепшы дырыжор» (1995).

Т. Піліпчук, В. Шур

Тры браты — тры вучоныя

Тры браты, усе тры сыны хлебароб з вёскі Іванкаўшчына Адама Макарэвіча Гусака — Аляксей, Сяргей і Мікалай — вядомыя вучоныя: два кандыда

А. А. Гусак

С. А. Гусак

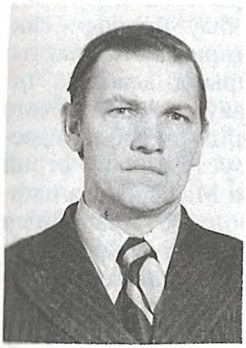

М. А. Гусак

ты і адзін доктар навук, усе прафесары вышэйшых навучальных устаноў рэспублікі...

У Іванкаўшчыне і цяпер успамінаюць старога Гусака: і хлеб расціў, і калгас арганізоўваў, і радзіму абараняў, і ў вясковым гандлі многа гадоў працаваў. А галоўнае — вырасціў, вывеў у людзі трох сыноў і дзвюх дачок. Ды якіх сыноў! Нібы тры волаты з вядомай казкі. Не ўзялі яны сілай, узялі іншым — розумам, спагадаю, навуковым пошукам...

Мала давялося вучыцца ў свой час Адаму Макаравічу. Двухкласнае народнае вучылішча ў суседніх Мялешкавічах не закончыў, такі час быў, грамадзянская вайна, — не да вучобы. Недахоп ведаў папаўняў самастойна, на курсах «Далоў непісьменнасць». Імкненне да ведаў было такім моцным, што ён не ўяўляў сваіх дзяцей без вышэйшай адукацыі.

Бацькава мара здзейснілася. Трое скончылі універсітэт, двое — інстытуты. Вучоныя — матэматык, філолаг-пісьменнік, фізік, дзве настаўніцы.

«Да вайны паспеў скончыць толькі сем класаў, — успамінае старэйшы Аляксей Адамавіч. — Пасля вызвалення раёна паступіў у Мазырскае педвучылішча. У 1947 г. атрымаў дыплом настаўніка. А хацелася большага...»

Беларускі універсітэт, аспірантура, абарона кандыдацкай, з 1976 г. — прафесар. Звыш 30 гадоў жыццё Аляксея Адамавіча непарыўна звязана з буйнейшай навуковай установай рэспублікі — БДУ, дзе ён — дэкан факультэта, загадчык кафедры агульнай матэматыкі, аўтар больш як 110 апублікаваных работ, у тым ліку 20 кніг па гісторыі матэматыкі, методыцы яе выкладання і г. д. ...

Сцежка ў навуку сярэдняму брату — Сяргею — была ўжо пратаптаная. Філалагічны факультэт БДУ, работа настаўнікам, аспірантура, абарона кандыдацкай, рэктар Брэсцкага педінстытута, аўтар кніг «Аляксей Кулакоўскі» і «Пафас праўды», член Саюза пісьменнікаў Беларусі. Раптоўная смерць у 40 гадоў абарвала таленавіты шлях...

Зусім было зразумелым, што прыклад са старэйшых братоў возьме і Мікалай... З 1956 г. вучоба на фізічным факультэце БДУ, аспірантура, кандыдацкая і доктарская дысертацыі па праблемах фізікі. Цяпер ён прафесар Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі...

Апусцела бацькоўская хата ў Іванкаўшчыне. Праўда, непадалёку жыве сястра Мальвіна, якая ўсё жыццё вучыла дзяцей аднавяскоўцаў. Але ж гады ідуць. Ужо даўно ржа пабіла косы, якія звінелі калісьці роснымі раніцамі ў руках братоў, што сумавалі ў гарадах па сялянскай працы, але і далёка ад дому родных мясцін ніколі не забывалі.

М. Капач

Яго помніць Палессе

Цэнтрам Мазырскага раёна ў 1926—1927 гг. была вёска Слабада. Межы раёна значна адрозніваліся ад сучасных. Тэрыторыі сучасных Барбароўскага, Міхалкаўскага, Махнавіцкага, Мялешкавіцкага, Скрыгалаўскага і Асавецкага сельсаветаў адносіліся да іншых раёнаў, значная ж частка Калінкавіцкага раёна — да Мазырскага. Менавіта тады ў райвыканкам па размеркаванні Наркамзема рэспублікі прыехаў 18-гадовы выпускнік сельгастэхнікума Міхаіл Кліменка. Працаваў аграномам у райземаддзеле, затым старшым аграномам у Мазырскім райкалгассаюзе. Для падрыхтоўкі кіруючых кадраў калгасаў і саўгасаў на Палессі была створана двухгадовая сельскагаспадарчая школа. Выкладчыкам, намеснікам дырэктара і дырэктарам яе да вайны быў М. А. Кліменка.

У гады Вялікай Айчыннай вайны Кліменка — дырэктар МТС у Сталінградскай вобласці, з лістапада 1943 г. — намеснік начальніка і начальнік Палескага зямельнага аддзела.

У 1948 г. М. А. Кліменка выбраны на пасаду намесніка старшыні Палескага абласнога выканаўчага камітэта, праз тры гады — старшынёю аблвыканкама. Многа ўвагі ён удзяляў умацаванню ролі мясцовых органаў улады ў гаспадарчым і культурным будаўніцтве. Высокім быў аўтарытэт М. А. Кліменкі сярод насельніцтва, яго ведалі ў самых аддаленых вёсках Палесся.

Пасля таго як у 1954 г. была ліквідавана Палеская вобласць, М. А. Кліменка становіцца намеснікам старшыні Гомельскага аблвыканкама, затым — старшынёй абласнога выканаўчага камітэта. На гэтай высокай пасадзе таленавіты, вопытны кіраўнік працаваў да 1970 г. Ён быў дэпутатам Вярхоўнага Савета рэспублікі трох скліканняў.

М. Капач, Л. Шут

Пакінуў добры след

А. А. Малафееў

У 1971—1975 гадах Анатоль Аляксандравіч Малафееў быў першым сакратаром Мазырскага гаркама Кампартыі Беларусі. У гэты перыяд асабліва інтэнсіўна рос і развіваўся горад: было пабудавана шмат жылля, школ, узведзена новая бальніца, уступіла ў строй дзеючых першая чарга Мазырскага нафтаперапрацоўчага завода. У працоўныя дасягненні мазыран вялікі ўклад унёс Анатоль Аляксандравіч, таленавіты арганізатар, чулы партыйны кіраўнік.

Яшчэ да Мазыра А. А. Малафееў прайшоў немалы жыццёвы шлях: скончыў чыгуначны тэхнікум, працаваў слесарам, служыў на флоце, зноў вучыўся — у інстытуце народнай гаспадаркі, працаваў у райкаме і абкаме партыі ў Гомелі. Але яшчэ больш маштабнай і плённай была яго дзейнасць пасля Мазыра: з 1975 года ён на адказных партыйных і дзяржаўных пасадах у Гомелі і Мінску, а ў 1990 годзе яго выбіраюць першым сакратаром ЦК Кампартыі Беларусі і членам Палітбюро ЦК КПСС.

Мінулі больш як два дзесяцігоддзі з часу, калі Анатоль Аляксандравіч працаваў у горадзе над Прыпяццю, але ўдзячныя мазыране не забываюць таго добрага, што зрабіў ён для горада і раёна. І калі ў 1995 годзе праводзіліся выбары ў Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь, ён быў вылучаны тут кандыдатам у дэпутаты. Мазыране горача падтрымалі праграму, у якой А. А. Малафееў адстойвае інтарэсы чалавека

працы, выступае «за пераўтварэнні грамадства, якія паляпшаюць жыццё людзей».

У 1996 годзе дэпутат ад Мазыра Анатоль Аляксандравіч Малафееў быў выбраны Старшынёй Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь.

Т. Піліпчук

І. М. Харашук

Воін, спартсмен, выхавацель

Іван Мікалаевіч Харашук у 1940 г. пасля савецка-фінляндскай вайны, у якой ён удзельнічаў артылерыстам, быў звольнены ў запас і вярнуўся ў родны Мазыр. Яго накіравалі ў вучылішча авіятэхнічнай службы. У пачатку Вялікай Айчыннай вайны пайшлі ваяваць з фашыстамі тры Харашукі — Уладзімір, Юрый і Іван. Уладзімір прапаў без вестак у першыя дні вайны. Загінуў у 1944 г. і Юрый. Іван Мікалаевіч з сакавіка 1942 г. служыў у складзе 95-га авіяпалка Паўночнага флоту, затым — у 9-м Чырванасцяжным Кіркінескім мінна-тарпедным авіяпалку. Ён быў фотаграмметрыстам, рабіў аэрафотаздымкі Нарвегіі, Баранцава мора і інш. У ягоным альбоме і сёння захоўваюцца унікальныя фатаграфіі, сярод іх — гібель фашысцкага лінкора «Цірпітц», лётчыкі 9-га мінна-тарпеднага авіяпалка, аб якіх напісаны кнігі, створаны кінафільм «Тарпеданосцы».

Усё пасляваеннае жыццё Івана Мікалаевіча звязана са спортам. Газета «Североморский летчик» 2 ліпеня 1946 г. пісала: «На параде североморских авиаторов-физкультурников в одной из первых колонн шагал лучший из наших спортсменов-легкоатлетов гвардии старшина т. Хорошук. Известный хорошими спортивными достижениями в прошлых сезонах, т. Хорошук и в этот день показал, что новое заполярное лето он встречает в отличной спортивной форме. Являясь участником многих состязаний, 30 июня гвардии старшина т. Хорошук занял первое место в ВВС по прыжкам в высоту (1 м 55 см), показал отличные результаты по прыжкам в длину, в шведской эстафете и других соревнованиях. Он спортсмен с отличной подготовкой...»

У 1946 г. І. М. Харашук вярнуўся ў Мазыр, працаваў інструктарам у абласным камітэце фізкультуры, з 1954 па 1978 г. быў старшынёй гарадскога камітэта фізкультуры і спорту. Ужо на пенсіі да 1993 г. працаваў дырэктарам стадыёна «Спартак». У 1972 г. І. М. Харашуку прысвоена званне «Заслужаны трэнер Беларусі».

Т. Піліпчук

Чэмпіён свету — з Мазыра

Дзеравянка Леанід Андрэевіч (н. 10.6.1949 г. у Мазыры) — спартсмен і трэнер па грэблі на байдарках і каноэ, заслужаны майстар спорту СССР, заслужаны трэнер БССР. Скончыў Беларускі інстытут фізічнай культуры, з 1976 г. дзяржаўны трэнер зборнай каманды па грэблі на байдарках і каноэ. Чэмпіён свету на байдарцы-чацвёрцы на дыстанцыі 10 км, бронзавы прызёр чэмпіянату свету на байдарцы-адзіночцы ў эстафеце 4×500 м і чэмпіянату свету і Еўропы на байдарцы-чацвёрцы на дыстанцыях 1 км і 10 км.

Спартыўная слава

Мазыране паспяхова выступаюць у многіх відах спорту.

Выдатна паказалі сябе на розных

спаборніцтвах грабцы. Пяціразовым чэмпіёнам Рэспублікі Беларусь стаў студэнт педагагічнага інстытута Мікалай Хільман. Удзельнік Алімпійскіх гульняў у Барселоне Аляксандр Грамовіч — трохразовы чэмпіён рэспублікі. Пераможцамі рэспубліканскіх спаборніцтваў на розных дыстанцыях сталі грабцы Сяргей Яўменаў, Сяргей Казлоў і Надзея Пайграй.

Пасля чэмпіянату рэспублікі па грэблі прайшоў матч дзяржаў СНД, у якім прымалі ўдзел спартсмены Украіны, Узбекістана, Літвы, Латвіі і Беларусі. У гэтых спаборніцтвах пераможцам стаў на трох дыстанцыях М. Хільман, на дзвюх дыстанцыях першыя — А. Грамовіч і С. Яўменаў, С. Казлоў заняў другое месца. Чэмпіёнка Рэспублікі Беларусь Надзея Пайграй на першынстве свету па грэблі сярод юніёраў, які праходзіў у Чэхіі, заняла восьмае месца.

Міхась Руцкі ўдзельнічаў у Першай сусветнай велагонцы свету (выступалі спартсмены 35 дзяржаў) і заняў 15 месца. Ён прызнаны самым актыўным гоншчыкам. Міхась Руцкі стаў таксама пераможцам міжнародных спаборніцтваў у Польшчы, чэмпіёнам Рэспублікі Беларусь. З поспехам выступалі на міжнародных і рэспубліканскіх спаборніцтвах веласіпедысты Марыля Тарасава і Павел Здрок. Яўген Сянюшкін — пераможца па веласпорце на юнацкіх спаборніцтвах дзіцячай алімпіяды ў Галандыі, чэмпіёнамі і прызёрамі рэспубліканскіх спаборніцтваў сталі Віктар Здрок, Аляксандр Казлоў, Андрэй Кардаш, Міхаіл Руцкі.

Барцы Аляксандр Хацкевіч і Анатоль Вараны — пераможцы рэспубліканскіх маладзёжных гульняў.

У маі 1993 г. у Англіі праходзіў чэмпіянат свету па бадмінтоне. Член беларускай каманды мазыранін Алег Маразевіч быў прызнаны адным з лепшых.

Радуе прафесійны рост баксёраў. Пераможцамі маладзёжных гульняў Рэспублікі Беларусь, а таксама міжнародных турніраў сталі Аляксандр Палуянаў, Вячаслаў Астапенка, Фёдар Яшчанка.

Удзельніцай чэмпіянату свету па лёгкай атлетыцы і ўладальніцай кубка Еўропы сярод клубных камандаў стала Алена Бычкоўская. Срэбныя медалі ў чэмпіянаце Рэспублікі Беларусь па футболе заваявала каманда Мазырскага вытворчага камерцыйнага цэнтра.

Усяго ў Мазыры жывуць і працуюць звыш 50 майстроў спорту. Сярод іх — 5 майстроў міжнароднага класа, 8 заслужаных трэнераў.

А. Клімаўцаў

У родным краі ёсць крыніца...

Гісторыя і прырода Мазыршчыны таленавіта апісаны ў сучаснай беларускай літаратуры. Варта прыгадаць многія творы Я. Коласа, К. Крапівы, І. Мележа, Б. Сачанкі, Р. Сабаленкі, У. Караткевіча, В. Вольскага, М. Капыловіча, Л. Прокшы... Тут пачыналі свой шлях у вялікую літаратуру І. Навуменка, Д. Сергіевіч, У. Верамейчык, У. Краўчанка, І. Капыловіч, А. Бароўскі, — у аснове сюжэтаў многіх іхніх твораў пазнаецца рэальнае жыццё Мазыршчыны. Плённа працуе аб'яднанне мазырскіх літаратараў «Прыпяцкія хвалі», актыўна выступаюць у друку А. Малюк, Ю. Герасіменка, У. Рудзінскі, Г. Дашкевіч, В. Андрыеўскі і іншыя мясцовыя аўтары.

Цудоўнае апісанне Мазыра першых пасляваенных гадоў можна знайсці ў творах Івана Навуменкі, беларускага пісьменніка, які ў 1945—1951 гг. працаваў у абласной газеце «Бальшавік Палесся» і добра ведаў Мазыршчыну. У кнізе «Замяць жаўталісця» ён пісаў: «Гарадок заўсёды быў перанаселены. Але тады, у пасляваенны час, зусім па іншай прычыне. Яго зрабілі абласным цэнтрам, і вузкія вулачкі, прысадзістыя дамкі з цяжкасцю размяшчалі мноства абласных устаноў, арганізацый, якім трэба былі памяшканні, кабіне-

ты, транспарт. На цэнтральнай вуліцы, што паката спускалася да Прыпяці, шыльды віселі, бадай, на кожнай будыніне. Вясной, калі на схілах пагоркаў пачынаў раставаць снег, мутны паток імчаў па галоўнай магістралі, нібы па горнай цясніне, — міма дамкоў з шыльдамі, людзей з абшарпанымі партфелямі, якія снавалі ўзад-уперад па вузкай панелі, міма куцых, нібы абрубкі, таполяў з абрэзанымі вярхушкамі. Ледаход на Прыпяці ў трэскі разносіў часовы драўляны мост, якім гарадок звязваўся з астатнім светам, машыны, падарожнікі да самага лета, пакуль не наводзілі новы мост, перапраўляліся на процілеглы бераг на пароме і лодках».

Горад Мазыр не без падстаў называюць сталіцай беларускага Палесся, беларускай Швейцарыяй — за дзівоснае спалучэнне маляўнічых узгоркаў і гор сярод неабсяжных балот у марыве малочна-белых туманоў, лясістых раўнін і вады, якой тут значна больш, чым у іншых кутках Беларусі. Галоўная водная магістраль Палесся — рака Прыпяць, апетая многімі паэтамі і пісьменнікамі. Вось як апісвае яе ў ваколіцах Мазыра Віталь Вольскі: «Залатая восень уладарыць над Прыпяццю ва ўсёй сваёй непаўторнай красе. На адных гарах — дубы і клёны, на другіх — сосны. Ля падножжа гор з'явілася і хутка знікла сяло Барбароў, імя якога ўпамінаецца ў гістарычных дакументах. Тут, на беразе возера, знаходзіўся калісьці вялікі сярэдневяковы замак з высокімі вежамі, валам і ровам... Цячэ Прыпяць шырока, велічна. Дыхае глыбока, на поўныя грудзі. З такім жа эпічным, казачным спакоем цякла яна і ў часы далёкай старажытнасці, і ў гады нядаўніх цяжкіх выпрабаванняў. Так цячэ і ў нашы дні. Шырокія плёсы змяняюцца перакатамі, пясчанымі косамі і водмелямі.

...Прыпяць — самы вялікі прыток Дняпра, самая вялікая і самая суднаходная рака Беларусі. Калі толькі не глянеш на Прыпяць, заўсёды ўбачыш ці цеплаход, ці рудавоз, ці буксір, ці катэр, ці караван плытоў, ці проста маторную лодку... Цяпер, у кастрычніку, глыбіня Прыпяці каля Мазыра невялікая — у асноўным два метры, як сказалі мне воднікі на прыстані. Але вясною, у час паводкі, узровень вады ў рацэ паднімаецца на чатыры. Прыпяць залівае ўсю сваю бязмежную пойму. Тады шырыня Прыпяці дасягае дваццаці — трыццаці кіламетраў. Рака паглынае нізоўі прытокаў, а іх нямала — Піна, Ясельда, Бобрык, Уна, Смердзь, Лань, Случ, Пціч, Іпа і Брагінка з левага боку, Стыр, Гарынь, Ствіга, Убарць, Славечна — з правага. Далёкім мінулым вее ад гэтых старадаўніх, язычаскіх назваў і разам з прытокамі, разам з безліччу малых рэк, ручаёў, азёр і лужын Прыпяць месяцы на два ператварае сярэднюю частку палескай нізіны ў адно вялікае мора.

Славутая рака спрадвеку мела вялікае значэнне ў эканамічным жыцці не толькі Палесся, але і ўсёй нашай краіны. У старажытныя часы сплаўлялі па Прыпяці ў Кіеў плыты з карабельным і будаўнічым лесам, везлі на невялікіх суднах смалу і дзёгаць. У Мазыр прывозілі з Кіева соль і розныя тавары, патрэбныя для насельніцтва Палесся. Прыпяць была адзіным надзейным шляхам, які звязваў Мазыр, Тураў, Пінск і іншыя палескія гарады з поўднем.

Левы бераг вельмі нізкі, плоскі і роўны да самага далягляду. Белыя палосы і плямы пяску, часам вельмі шырокія, відаць здалёку. Яны кантрастна бялеюць на фоне сіняй вады, сіняга неба і зялёных зараснікаў лазы. І над усім гэтым прасторам пануе вялікі, непарушны, бязмежны спакой далёкіх летапісных часоў... Гляджу на шырокія пясчаныя пляжы, што бясконца бялеюць уздоўж берага, і пачынаю разумець, чаму людзі і назвалі гэтую раку Прыпяццю, ці Прыпеццю, як пісалі ў старажытныя часы. У гэтай назве адчуваецца сувязь са словам «прыпеч», якое паходзіць ад дзеяслова «прыпякаць»,

«прыпячы». Так яшчэ і ў нашы дні называюць па Палессі нізкі пясчаны бераг без расліннасці, з усіх бакоў адкрыты сонцу. Тое, што цяпер называем — «пляж». Мабыць, ад слова «прыпеч» атрымала назву вялікая палеская рака...»

З кнігі «Беларускі савецкі нарыс»: «Адзінаццаты дзень падарожжа застаў нас у цудоўным узгоркавым горадзе Мазыры, адным з буйнейшых гарадоў беларускага Палесся. Горад з нечаканасцю вуліц... Дамы-рамантыкі ўзбіраліся на высокія, у дваццаць метраў, грэбні зялёных хваль. І нібы злякнуўшыся такой вышыні, здзіўлена глядзяць на сваіх трохпавярховых суседзяў, як ім там, унізе... Паглядзіш — і галаву міжвольна адкідаеш назад. Прытрымай шапку, падарожнік!

Пагоркі, некалі сабраўшыся ў цэнтр горада, нібы на веча, так і асталіся стаяць. Мазыр — горад сівой даўніны. Ён, які плавіў руду, лавіў рыбу, варыў у смольнях дзёгаць, не памятае, калі нарадзіўся. Як і многія былыя гарапашнікі, што тут жылі. За працай не было яму калі спраўляць дні свайго нараджэння. Адзіная міжвольная метрыка — Іпацьеўскі летапіс — пад 1155 год успамінае, што «тады Георгій прывёў Ізяслава ў Корчаск, а Святаслава Ольгавіча ў Мазыр і, тут уладкаваўшы яго, пайшоў у свой Кіеў».

Здаецца, гісторыя на Мазыршчыне больш, чым у іншых палескіх мясцінах, пакінула сваіх слядоў. Ад тых стаянак першабытнага чалавека ў Жахавічах, Салаўёўцы, Акулінцы да гэтых яшчэ свежых курганоў, насыпаных апошняй вайной, — трыццаці брацкіх магіл...»

В. Шур

Мазыру, Прыпяці прысвечаны многія творы беларускіх пісьменнікаў, чыя жыццёвая або працоўная біяграфія звязана з гэтым палескім краем.

Натхняе родны кут...

Бароўскі Анатоль Мікалаевіч (н. 12.5.1942 г. у вёсцы Крушнікі Мазырскага р-на) — беларускі пісьменнік.

Пасля заканчэння Асавецкай сярэдняй школы (1960) працаваў у калгасе, потым на заводзе жалезабетонных вырабаў у Мазыры, настаўнікам пачатковых класаў у вёсцы Турбінка.

У 1961—1967 гг. — студэнт Мазырскага педагагічнага інстытута.

Працаваў у мазырскай раённай газеце, у гарадской арганізацыі таварыства «Веды», інструктарам райкама і гаркама партыі, намеснікам дырэктара вучылішча геалогіі.

З 1975 па 1991 г. працаваў уласным карэспандэнтам газеты «Чырвоная змена» па Гомельскай і Брэсцкай абласцях.

Друкуецца з 1963 г. Аўтар кніг аповесцяў і апавяданняў «Каліна пад акном», «Азірніся ў каханні», аповесці «Тросніца» і іншых.

У аповесці «Азірніся ў каханні» шмат старонак прысвечана старажытнаму гораду над Прыпяццю — Мазыру.

Дзень ужо ўбіраўся ў сілу.

Пушкарчук на мокрых прыступках спусціўся ў падвал разбуранага дома. З сабой прыхапіў ліхтарык. Ведаў, што там цемнавата — пазаўчора так і не дабраўся да таго месца, як мерыўся. Злаваў, што нават і сярнічак не прыхапіў з сабою — не курыў.

Ён не хацеў, каб хто быў сведкам яго пошукаў. Таму нейкі час, перад тым як спусціцца ў сутарэнне, аглядваўся.

З-пад апошняй прыступкі ён дастаў малаток і кірку — імі зручней было выбіваць тую цэглу, якую намеціў.

Дом будавалі задоўга да рэвалюцыі. Праёміна была закладзена цэглай знакамітага завода братоў Карповічаў. На тыльным баку цагліны і ініцыялы стаялі «брК». У народным музеі, які ён марыў адкрыць, былі розныя маркі, а вось такой не было. І ён радаваўся, як малое, што набудзе новую рэч.

Нейкі будаўнік кладку рабіў сумленна, — нельга было і падступіцца: ні ломам, ні кіркай не ўгрызешся. Таму першыя цагліны проста выбіў, вытрушчыў, каб можна было асцярожна падступіцца да наступных. Яны паддаліся лёгка — нават і драпінкі на іх не было. Цаглін назбіралася з дзесятак.

За дзіркай было пуста. Цікавасць узяла — а што там, за сцяной? Некалькі ўдараў кіркай — і можна было ўжо прасунуцца ў праёміну.

Перад тым як ступіць туды, у невядомасць, прыслухаўся: было ціха. Толькі даносілася слабае гудзенне машын, што праносіліся па бліжэйшай дарозе.

Адразу ў нос ударыў пах гнілі і сырасці. Святло ліхтарыка выхапіла з цемры шэрыя абрысы наступнай сцяны, ужо каменнай, паросłай слізкім шэрым мохам. Са сцяны вываліліся асобныя камяні і звузілі праход — не ўціснуцца. Прыйшлося трошкі папрацаваць, каб прабіць сабе дарогу шырэй.

Ногі ступілі на слізкую каменную падлогу.

Скляпенне было доўгае, метраў з дзесяць. Столь выгнулася дугой. Ушыркі памяшканне было крокаў з пяць-шэсць, не болей. І ніякіх дзвярэй. Ні ўвахода, ні выхаду. Ніякай шчылінкі святла — як пастка.

Што тут было, у гэтым мураваным гроце? Чый ён, каму належаў? Для каго быў зроблены? Напаткала расчараванне — нічога добрага для сябе не адшукаў. Хацелася толькі абмацаць кожны камень, дакрануцца рукой.

Пра сутарэнні Пушкарчук ніколі не чуў. Год назад ён праглядваў у музеі матэрыялы пра горад. Прачытаў, што некалі, пяцьсот гадоў назад, на гары стаяў каралеўскі замак. Яго два ці тры разы перабудоўвалі, але ў час вялікіх паўстанняў і пажараў ён быў знішчаны і ніколі не аднаўляўся...

Малюнкаў ці якіх накідаў гісторыя не пакінула. І таму ніхто не ведаў, як ён выглядаў.

Памяць выхапіла з летапісу некалькі радкоў: «...таго ж року 1506 зноўку зкупіўшыся татар 30(л) тысяч уторгнулі ў літоўскую зямлю, бурачы, палячы і пляндруючы, якія, прыцягнуўшы да Клецка каля замка сталі кошам. Загоны распусцілі, а Літва яка будучы ад паганых зубажоны толькі ся ледзьве 10 тысяч сабраўшы, ударылі па кошу. З помачы божай якіх паграмілі із лукамі прыходзячых да коша білі, мардавалі і ўсіх нагалаву разграмілі. А гетманам над Літвою быў князь Міхайла Глінскі».

Праз два гады горад быў захоплены князем, які перайшоў служыць да Вялікага князя Маскоўскага Васіля Іаанавіча. Але потым чамусьці нечакана быў вернуты да Сігізмунда І.

А праз трынаццаць гадоў горад быў спалены татарамі...

Ці не да тых часоў належаць гэтыя скляпенні?

Пушкарчук раптоўна для сябе адкрыў выснову: тут, у скляпенні, і думалася інакш, чым там, на святле. Да драбніц успаміналася гісторыя — і тады чуўся лязгат коп'яў і дзідаў аб шлемы, свіст вострых стрэлаў.

Вялікі пажар у горадзе прымусіў прызначыць спецыяльны збор. І ўжо на пачатку 1613 года ўмацаванні горада былі адноўлены, пры гэтым горад быў абнесены высокім валам з сямю вежамі і фортамі...

Замак адыгрываў тады вялікую ролю ў жыцці палешукоў. На яго тэрыторыі знаходзіліся цэрквы і касцёлы. Гісторыкі і летапісцы сцвярджалі, што ўмацаванні і падземныя схроны існавалі яшчэ дзесяць — дваццаць стагоддзяў назад...

Замак, ці гарадзішча старажытнага горада, знаходзіўся ў яго цэнтры — на Спаскай, а пазней Замкавай гары. Месца палешукі-дрыгавічы выбралі ўдала — ведалі ў гэтым толк. Над рэчкай, з абодвух бакоў абмежаванай глыбокімі і шырокімі канавамі. Праз іх ворагу нельга было прабрацца. Што ўяўляў тады каралеўскі замак? Першы ўспамін пра яго адносіцца да 1519 года, калі Вялікі князь Сігізмунд аддаў «у заставу замак папу Альбрэхту Марцімавічу Гаштальду... за 1500 коп грошай».

Пушкарчук тады не ўтрымаўся, перапісаў у свой сшытак скупыя паведамленні гісторыка, каб самому ведаць і памятаць даты таго часу. Тады яны зацікавілі не вельмі, а вось цяпер гісторыя набывала нейкую рэальную значнасць.

Першы вядомы інвентар адносіцца да 1552 года. Аб тым часе гаворыць «Калодзеж» — такі летапіс. «У замку... 30 сажняў углыб, і месцэ зруйнавана... а рабіў яго нейкі Міхаіл Гашын, староста і гараднічы Прыпяцкі... а як збудавалі — стаіць 70 гадоў».

Было вядома яшчэ, што замак быў з трох вежаў з гароднямі і некалькімі дамамі паміж імі, якія выконвалі ролю сцен.

«Вежа воротная старая... Па правы бок той вежы дзве городні старых, за імі — 4 новых зроблены ў тры сцяны... За імі — дом цёсаны, ні печаў, ні каміноў, ні лаў... За тым домам — вежа на вуглу замка, у чатыры сцяны, у сем гмахаў... Па другі бок той вежы — дом другі тым жа чынам зроблены, не скончаны... ад таго дома да трэцяе вежы городзен новых дзесяць... Вежа на вуглу ад паркана. Адна гарадня новая і восем старых. У замку: царква святога Спаса на падрубе, святліца і камора для гараднічага. Яшчэ камора, два свірны і жытнік. Хата чорная і піўніц дзве...» Ведаў Пушкарчук, што была яшчэ царква святога Міколы.

Рукі абмацвалі кожны камень сцяны. Было жаданне дакрануцца да гісторыі, адчуць яе дыханне.

«Таемнасцю вабіць жыццё...»

Басуматрава Святлана Міхайлаўна (н. 22.11.1946 г. у Мазыры) — беларуская паэтэса. Друкуецца з 1966 г., аўтар зборніка «Белая Бярэзіна», «Далеч-далячынь» і іншых паэтычных кніг. Лірычныя героі яе кніг, нягледзячы на жыццёвыя цяжкасці, няўдачы і памылкі, знаходзяць у сабе сілы для таго, каб паверыць у чалавечую дабрыню, вышэйшую справядлівасць, бессмяротнасць чалавецтва.

МАЛАДОСЦЬ, ЗАТРЫМАЙСЯ

Па мазырскай
Абветранай вуліцы
Я спяшаюся
Лёгкай хадой.
...Зноў аб'явяць
Даверлівай публіцы
Паэтэсай мяне
Маладой.

Што ж, няхай,
Выглядаць маладзейшымі —
Натуральная
Мэта жанок.
Маладосць жа пацвердзіцца
Вершамі:
Я знайду
Адпаведны радок.

Ў год,
Калі былі травы няскошаны
Ля пакутнай
Палескай ракі,
Прыляцеўшы
Нязвана-няпрошана,
Адляцелі
Мае саракі.

Мо ў хвіліны апошнія,
Цяжкія,
Як на горкую стану
Мяжу,
Прыйдуць словы
Скупыя і важкія,
Як астатнія кроплі
Дажджу.

А пакуль
У душы маёй весніцца
І таемнасцю
Вабіць жыццё,
Шчодра словы ў радку маім
Цесняцца,
Кружыць іх, быццам вір,
Пачуццё.

Незнаёмы
З нудою і стомаю,
Пеніць май
У садах сырадой...
Будзем жывы,
Шчэ траплю ў вядомыя.
Мне пабыць бы даўжэй
Маладой!

Улюбёны ў Прыпяць

Верамейчык Уладзімір Міхайлавіч (н. 1.11.1937 г.) — беларускі паэт. Вучыўся ў Мазырскім педагагічным вучылішчы, з 1955 г. на педагагічнай рабоце, быў настаўнікам Міхалкаўскай школы. Друкуецца з 1955 г., выдаў зборнікі вершаў «Прыпяць», «Яснасць», «Люблю», «Клянуся Прыпяцю». Многія творы паэта прысвечаны Мазыру і яго людзям. Уладзімір Верамейчык — часты госць у рабочых калектывах і навучальных установах Мазыра.

Асабліва шчыра ён любіць прыгажуню Прыпяць, Мазыр, які прывольна раскінуўся на ўзгорках...

МАЗЫР

Ля Прыпяці дужай спыніўся,
Пад шум прыбярэжнай лазы
Да самай вады нахіліўся
Мой сонечны горад Мазыр.

Садоў панадпрыпяцкіх квецень
Шугае у вокны дамоў,
Вызвоньваюць пчолы над веццем
Адвечную песню без слоў.

Мне сорам і кветку адную
Сарваць на красе гарадской,
Здаецца, дакоры пачую
Ад вуліц, абходжаных мной.

Мой горад, цябе я пакінуў,
Каб тут, на граніцы, без сну,
Шынелем сваім штохвілінна
Прыкрыць твой спакой і вясну.

Мой горад, вярнуся я ўлетку
З далёкіх краёў, дзе служыў.
І веру: з садоў тваіх кветку
Сумленна я тут заслужыў.

МАЗЫРСКІ КІРМАШ

Пахне сырадоем і цыбуляю,
Агуркамі з роснае грады.
Ліпай і калодкавымі вуллямі
Пахнуць наздраватыя мяды.
На бязмене з гіраю-цаглінаю
Важыць сала хітраваты дзед.
Сонна водзяць выгнутымі спінамі
Шчупакі ў калодзежнай вадзе.
Тут патэльні з жоўтаю яечняю,
Дудкі, капялюх на галаву.
У кашах лазовых рэжуць клешнямі
Ракі вірлавокую траву.
Вось каробак з маладымі вішнямі —
Слаўная лубовая сям'я.
Падміргне гандлярачка увішная —
І за банку плоціш утрая.
Дзед з Міхалак словамі таропкімі
Прапануе яблыкі з кулак.
А пахваліш жытнікі салодкія,
То насыпле яблыкаў і так,
Тут люблю хадзіць, глядзець гадзінамі,
Слухаць гоман роднае зямлі.
І такое ўчую тут часінамі,
Што нідзе не купіш за рублі.

Час сплочваць даўгі

Капыловіч Іван Іванавіч (н. 2.2. 1944 г. у в. Забалацце Мазырскага р-на) — беларускі пісьменнік. Маці — настаўніца ў роднай вёсцы, бацька ваяваў — спачатку ў адным з партызанскіх атрадаў Палесся, а пасля вызвалення быў мабілізаваны ў Савецкую Армію і загінуў на фронце.

Сярэднюю школу Іван Капыловіч адольваў у суседняй вёсцы Рамязы, скончыў яе з залатым медалём і паступіў на аддзяленне журналістыкі БДУ імя Леніна. Пасля універсітэта быў накіраваны на работу карэспандэнтам у газету «Чырвоная змена». У час адной камандзіроўкі на Палессе трапіў у аўтакатастрофу, на ўсё жыццё застаўся інвалідам першай групы.

Але маладосць, прага да жыцця, да творчасці дапамаглі Івану Капыловічу вярнуцца ў строй, ён стаў пісьменнікам. У кнігарнях рэспублікі адна за адной пачалі з'яўляцца яго кнігі: «Сонца садзіцца ў травы», «Бяроза на мяжы», «Асенні гром», «Сны не вяртаюцца», «Імянны гадзіннік», «Пасынак».

На Мазыршчыне бязлітасна смаліла сонца. Травы, бульбоўнік, палеткі кукурузы, буракоў павыгаралі да таго, што здавалася, яшчэ дзень-два гэтакай засухі — і ўсё загіне. На душы Міхаіла Саўчыка, старшыні калгаса «Радзіма» не надта радасна: а калі і сапраўды не будзе дажджу ні заўтра, ні паслязаўтра?

Стаяла сярэдзіна ліпеня. Распачалася ўборка: спалавелі, наліліся цяжкім коласам жыта, ячмень, пшаніца. Аб'язджаючы палі, Саўчык прыкідваў, колькі возьмуць ячменю, пшаніцы, ці не давядзецца наступнай вясною бедаваць ад бяскорміцы.

Пяць мірных дзесяцігоддзяў

Неўпрыкмет наблізіліся да шашы Мазыр — Лельчыцы, па абодва бакі якой — палі і выпасы калгаса «Радзіма». Пасля доўгага маўчання Саўчык прагаварыў:

— У мінулыя гады такая сухмень здаралася, але дужа рэдка. Цяпер жа — як правіла. Чаму? Меліяратарам трэба сказаць дзякуй...

Дарма спяшаліся палешукі прымаць у абдымкі меліяратараў. Бо тое, што сталася з Чэртнем ды і не толькі з ім, інакш як варварствам назвать нельга. Рэчышча Чэртня выпрамілі, зрабілі роўненькім, і адразу ж ён змялеў, стаў вераб'ю па калена, а ўлетку і зусім перасыхае, так што і вераб'ю няма дзе напіцца.

Добра памятаю, як яшчэ хлапчуком разам з маці па нейкай патрэбе на рэйсавым аўтобусе ехалі ў Мазыр. На Палессе прыйшоў красавік, і драўляны масток праз Чэрцень затапіла-заліло вадой, змыла насціл. Шафёр прытармазіў, выбраўся з кабіны, зняў з галавы шапку-шасцікліпку, пашкроб патыліцу: «Ёры-моры, не перабрацца праз етую прорву, патонем».

І тут нехта з пасажыраў заўважыў на старой алешыне, што стаяла на беразе рэчкі, глушца. Ён быў вялікі, прыгожы, з пышным хвастом і чорненькім грэбнем і нікога не баяўся — сядзеў на верхавіне і быццам пазіраў на тое, што рабілася каля мастка...

Цяпер праз Чэрцень пабудавалі новы мост — надзейны і трывалы — жалезабетонны, не раўня колішняму, драўлянаму. Заўсёды, калі я бываю на Палессі, то спыняюся на гэтым месце. Кожнага разу ў такія хвіліны мяне агортвае сум ад навакольнай здзічэлай цішыні: Чэрцень амаль высах, на месцы колішняга лазовага кустоўя жаўтапесак, як у пустыні. А мне ўсё мроіцца альха з глушцом на верхавіне, хмары дзікіх качак, што праляталі нізка-нізка над балотам, кнігаўка, што кружыла недзе ў высі і абуджала наваколле сваім «кігікігі»... На месцы зялёнага аазіса — пустка.

Саўчык выказвае думку, што сухмень, якая апошнімі гадамі здараецца на Палессі даволі часта, няйнакш з-за таго, што асушылі вялікія і малыя балоты, бо яны ж акумуліравалі ваду, стваралі мікраклімат. Дый лес. Хіба не дасталося яму?

Калі ён згадаў пра лес, то ў маіх вачах паўстала родная вёска. Колісь вакол яе стаялі-шумелі бары, гаі, дубровы. У які бок ні пойдзеш — усюды лес, лес... А сёння? Як ставіліся да навакольнага багацця кіраўнікі? Старшыні калгасаў да самага апошняга былі не з мясцовых, прыезджыя. А ў іх адно наўме: выслужыцца перад вышэйшым начальствам. Дзеля гэтага трэба былі добрыя паказчыкі, і кожны старшыня імкнуўся са скуры вылузацца, праўдамі і няпраўдамі лез у перадавікі... У калгаснай касе не хапала грошай. Не бяда, затое быў лес. Апошні старшыня не выключэнне. Быццам ён і вывеў з адстаючых калгас у маёй роднай вёсцы, але няма ў мяне павагі да яго. За гады старшынёўства ён павыцярэбліваў многія дзіўныя куточкі, дзе раслі бук, граб, таўшчэзныя кляны...

А чарнобыльская бяда? Хіба яна не дакацілася да палёў і лугоў «Радзімы»? Адразу ж пасля пажару на чацвёртым блоку Чарнобыльскай АЭС мясцовае кіраўніцтва пераконвала ўсіх, што на Мазыршчыне ўсё добра, ніякай лішняй радыяцыі і ў паміне няма. Нехта ў пацвярджэнне такой думкі нават пусціў чутку, што Мазыр быццам стаіць на ружы вятроў і таму ўсе нягоды, звязаныя з Чарнобылем, абышлі «сталіцу» Палесся і яе навакольныя лугі, палі, лясы. Людзі верылі, ім хацелася верыць у такі цуд, ім не хацелася пакідаць абжытыя іх дзядамі і прадзедамі мясціны. Але ж... Напрамую да Чарнобыльскай АЭС ад Мазыра ўсяго восемдзесят кіламетраў, і тыя, хто хоць трохі разумеў, што гэта за штуковіна атам, дужа сумняваліся, пачалі звязваць вузлы і лавіць у газетах аб'явы, дзе патрэбна рабочая сіла. Такіх лічылі панікёрамі, але іх станавілася ўсё больш і больш. Асабліва сталі пакідаць Мазыр пасля таго, як у некаторых калгасах і саўгасах у сцельных кароў пачалі з'яўляцца выродкі-цяляты: з галавой большай за тулава, з нейкімі двайнымі шыямі, без вачэй... Тыя, хто гэта ўбачыў сваімі вачыма, кінулі добраўпарадкаваную кватэру, у чарзе на атрыманне якой стаялі не адзін год, і папёрліся куды вочы глядзяць...

З кнігі «Зона бяды», 1990

За ціхай цёплай рэчкай

Прокша Леанід Януаравіч (н. у 1912 г.) — беларускі і рускі пісьменнік. У 1955 г. скончыў ваенна-палітычную акадэмію. У 30-я гады працаваў настаўнікам на Мазыршчыне (в. Кустаўніца), з 1937 г. — у рэдакцыях газет і часопісаў. Друкуецца з 1937 г. Аўтар зборнікаў памфлетаў «Інтрыгі прэзідэнцкага двара», «Візітная картка народа», гумарыстычных апавяданняў «Не ў тым поездзе».

Памёр у снежні 1994 г.

У дакументальнай аповесці «За Добрыцай-рэчкай» Л. Прокша на дакумен-

тальнай аснове паказвае будаўніцтва гіганта на Палессі — Мазырскага нафтаперапрацоўчага завода.

...Ёсць на Палессі невялікая рэчка Добрыца. Выцякае яна з крыніц за вёскай Кустаўніца. На другім канцы вёскі крынічная вада Добрыцы ўпадае ў большую рэчку — Нараўлянку, а тая недзе пад Нароўляй — у Прыпяць. Далей, у шырокай рацэ, плыве добрыцкая вада ў слаўны Днепр і праз усю братнюю Украіну, стольны горад Кіеў — у Чорнае мора.

Больш паўтысячы гадоў таму назад пасяліліся ў гэтым глухім кутку Палесся тры браты: Міцька, Санька і Косця. З гадамі вокал іх сяліб выраслі вёскі: Міцькі, Санюкі і Кустаўніца. Вякамі цішыню над Добрыцай парушалі стук молата ў кузні, сякеры на зрубе, цапоў на таках, скрып непадмазаных колаў, клёкат буслоў, дуда пастуха на досвітку, а ў святочныя дні гукі бубна, скрыпкі і цымбалаў.

У пачатку дваццатага стагоддзя ў гэтыя прывычныя гукі раптам уварваўся рэзкі гук матора. Карэта, у якой сядзеў пан Горват, рухалася па дарозе без каня... Старыя людзі, якім давялося бачыць такое дзіва, з усмешкай успамінаюць цяпер той аўтамабіль. Прайшоў час, і стала не навіной бачыць кустаўняка на сваім аўтамабілі.

За Добрыцай пачыналася дарога на Міхалкі, адтуль шлях з прысадамі бяроз паўз вёскі Бібікі, Тварычаўку, Раеўскія, Матрункі, Бабраняты, Бабры вёў у Мазыр, горад, вядомы з дванаццатага стагоддзя. Да рэвалюцыі 1917 года выходзілі на гэты шлях усе, каму цесна і голадна было ў роднай хаце. За вёскамі бедалагі азіраліся на саламяныя стрэхі і вандравалі ў свет, як крынічная вада з Добрыцы, і губляліся ў людскім моры. А потым прыходзілі пісьмы: «Гарую глыбока пад зямлёю», «Узялі мяне ў служанкі»... і рэдка — «вучуся...».

Але самыя вялікія падзеі за ўсё існаванне Кустаўніцы пачаліся з канца шасцідзесятых гадоў. За Добрыцай разгарнулася будаўніцтва завода-гіганта. Палескую глуш парушыў гул бульдозераў, скрэпераў, самазвалаў. Пра вялікую будоўлю загаварылі па радыё, тэлебачанні, у газетах. І стала вядома ўсёй краіне назва вялікай палескай вёскі, у якой давялося і мне некалі жыць і працаваць...

Бабры.

— Бабры? — За драўлянымі хацінамі віднеліся дамы і краны над імі. — Дык гэта мы ўжо за Мазыр выехалі?

— Яшчэ не. Цяпер Бабры — горад. У гэтых дамах будуць жыць нафтавікі. А той вялікі гмах — вучылішча геолагаў.

Выскачылі на шырокую асфальтавую дарогу. Па ёй амаль упрытык рухаліся нагружаныя пяском, гравіем, жалезам, бетонам магутныя самазвалы, трактары з прычэпамі.

— Гэта дарога на Міхалкі? — не перастаю пытацца.

— На Міхалкі. Там жа вузел нафтаправода «Дружба», і там пачынаюцца тры яго лініі: адна ў Венгрыю, другая — у Чэхаславакію, трэцяя — у Польшчу і Германію. А непадалёку, у раёне Рэчыцы і Ельска, ідзе здабыча беларускай нафты. Таму і выбралі гэта месца над Прыпяццю пад будаўніцтва завода.

— А тут, — Леанід Уладзіміравіч ківае ў бок шырокага поля, — ля вёскі Раеўскія, знайшлі багатыя залежы спажыўнай солі.

Вякамі палешуку не ставала солі. Па гэтай жа дарозе ў ваенныя гады мужыкі ехалі ў горад, каб выменяць соль на сала, муку, бульбу. А яна ляжала побач, у зямлі...

У пачатку трыццатых гадоў я не раз тупаў па гэтай дарозе. Абапал яе шумелі разгалістыя старыя бярозы. Пасярод так званага кацярынінскага шляху, у сыпучым пяску, ішла каляя, пракладзеная калёсамі. Ідзеш, бывала, стомішся, прысядзеш адпачыць пад бярозай і сумна ўглядваешся, ці не пакажацца якая фурманка. А цяпер вунь гудуць, равуць машыны, аж зямля дрыжыць. Не думаў я, ды і не мог думаць, што такое будзе тут, на Мазырскім Палессі. Сам на ўроку гаварыў вучням, стоячы ля карты (зрэшты, тое, чаму нас вучылі): «Бедны наш край. Няма ў нас ні нафты, ні каменнага вугалю, ні жалезнай руды, ні солі». Аказваецца, ёсць! У нас, на Беларусі, нафта! Гэтая звестка ўсхвалявала і гарапашных старых эмігрантаў, якія да рэвалюцыі з беднай Беларусі выехалі шукаць хлеба за акіян...

У сны прыходзіць Радзіма

Федарэнка Андрэй Міхайлавіч (н. 17.1.1964 г. у в. Бярозаўка Мазырскага р-на) — беларускі пісьменнік. Вучыўся ў Мазырскім палітэхнікуме, працаваў мулярам. Дэбютаваў у 1987 г. у часопісе «Маладосць» апавяданнямі «Сачыненне» і «Пісьмо». У 1990 г. скончыў Мінскі інстытут культуры. Працуе загадчыкам аддзела ў часопісе «Полымя». Друкаваўся ў калектыўных зборніках «Жнівеньскі праспект», «Перад маімі вачыма», «Гісторыя хваробы».

Член саюза пісьменнікаў Беларусі.

У 1991 г. за апавяданне «Пеля» атрымаў першую прэмію на Усесаюзным літаратурным конкурсе «Молодые дарования». Лаўрэат прэміі тыднёвіка «Літаратура і мастацтва» за апавяданне «Бляха» (1992) і літаратурнай прэміі імя Івана Мележа за кнігу прозы «Смута» (1995).

У творах Андрэя Федарэнкі, насычаных складанай сацыяльнай праблематыкай, багата прадстаўлены наш палескі пейзаж, пра што сведчыць і ўрывак з ягонага апавядання «Пеля».

Стаяла ноч.

Час ад часу я ўсхопліваўся, хапаў палку, кідаўся то ў адзін бок, то ў другі. Палка лезла ў прорву. Твар распух ад камароў; ад іхняга звону, ад густога балотнага паху, ад укусаў п'явак і ад нерваў у мяне кружылася галава. Чужым, сіпатым голасам я пачаў гаварыць да балота:

— Ты хочаш, каб я тут здох... Але я выжыву, мне проста смешна!.. Я ж усё роўна за гэтую ноч не змянюся, ніяк яна на мне не адаб'ецца... Ты папсуеш матцы здароўя за гэтую ноч, паламаеш мне лета — вось і ўсё, самае большае... Нават і лета не паламаеш — я знайду занятак, хоць платы параблю! І я плюю на цябе, смарод, гадзючнік,— мала вас паасушалі!.. У мяне яшчэ ўсё наперадзе, я ўбачу новыя гарады, новае жыццё,— я буду жыць, а ты — смярдзець тут, зарастаць, пакуль не высахнеш к чорту!..

У адказ мне толькі звінела, чмокала, булькала, і калыхаўся такі густы туман, што яго відаць было нават у цемры.

Раніца надышла надзіва хутка. Ужо ў сярэдзіне ночы без сонца пачало святлець, паменела камароў, зашчабятала птушка. Я змог разглядзець ваду, свае ногі, кусты. Пасярод пелі плавала вудка, ад якой разбіваліся дробныя хвалі — карась тармасіў... Здранцвелымі нагамі, паўз саменькую ваду, каля ямкі, якая ўчора ледзь не стала маёй магілаю, я выбраўся на свой учарашні след і хутка быў ужо на сухім беразе. На пелю мне не хацелася нават азірацца...

Цяпер, праз пэўны час, ужо не сорамна ўспамінаць, як каля самай сваёй хаты ўмудрыўся заблудзіцца і ледзь ацалеў. Але і не смешна. Пажыў я за гэтыя гады «новым жыццём», пабачыў новыя гарады, нават у Крым з'ездзіў. А згадваюцца чамусьці не інтэрнатаўскія пракураныя скразнякі, не аднастайныя, на ноч, бязрадасныя п'янкі, не блуканні па чужых кватэрах, калі баішся прызнавацца гаспадарам, якія баяцца радыяцыі, што родам — з Гомельскай вобласці... Пеля згадваецца.

Можна сказаць — ну і што, дужа нам цікавая твая настальгія па нейкіх балотах.

А я скажу: тым летам атрад наш быў расфарміраваны, бо на другі дзень па прыездзе, у Крыму, аўтобус, які вёз студэнтаў на вінаградник, урэзаўся ў скалу. Адзін чалавек загінуў і два асталіся калекамі. Мог я сярод іх апынуцца? І калі гэта выпадковасць, дык што ж тады — наканаванне?

Радзіма мая — вёска, балота... Няўжо і цяпер я яшчэ нешта значу для цябе, няўжо і цяпер ты абараняеш мяне ад нечага? Нашто ж ты ўсё часцей і часцей прыходзіш у думкі, ва ўспаміны, у сны, і так упарта, кожнай травінкаю з пасохлых пеляў — не адпускаеш?..

Героі і ахвяры

І ў мірны час здалёку і зблізку прыходзіла ў нашы хаты вялікае гора. Тут, на Палессі, не рваліся бомбы і снарады, не стракаталі аўтаматы і кулямёты, але недзе, за многія тысячы кіламетраў...

Па рашэнні ЦК КПСС і Савецкага ўрада ў канцы 1979 г. на тэрыторыю Дэмакратычнай Рэспублікі Афганістан былі ўведзены савецкія войскі. Гісторыя дасць канчатковую ацэнку афганскай вайне, але, якою б ні была гэтая ацэнка, ніколі не забудуцца гераічныя подзвігі нашых воінаў у далёкай краіне. Учарашнія вучні, студэнты, рабочыя і калгаснікі цаною ўласнага жыцця ратавалі сваіх сяброў, верныя салдацкай клятве, праяўлялі непахісную сілу волі і духу. Не ўсе вярнуліся з той вайны. Васьмярых сваіх юнакоў не дачакалася і Мазыршчына.

Звыш 200 воінаў-афганцаў жыве цяпер у горадзе і раёне. Большасць з іх добрасумленныя працаўнікі, паважаныя людзі. Яны памятаюць сваю баявую маладосць, не забываюць загінуўшых сяброў.

Не забудзе Мазыршчына і тых, хто ў розныя пасляваенныя гады загінуў пры выкананні службовых абавязкаў у радах Савецкай Арміі і Ваенна-марскога флоту. Помнім мы і адважных мі-

ліцыянераў, што ахвяравалі сабою ў смяротных схватках са злачынцамі. І ніколі не забудзем чарнобыльскіх ліквідатараў, якія не шкадавалі свайго жыцця, каб утаймаваць мірны атам.

Не вярнуліся з Афганістана

Белашыцкі Васіль Мікалаевіч (н. 4.10.1962 г. у в. Шугалеі Лельчыцкага р-на). У 1978 г. скончыў васьмігадовую школу, вучыўся ў прафесійна-тэхнічным вучылішчы. У лістападзе 1983 г. прызваны ў Савецкую Армію. Малодшы сяржант В. М. Белашыцкі загінуў 16.10.1984 г. пры выкананні службовага абавязку. Пахаваны на могілках у Мазыры. Узнагароджаны пасмяротна ордэнам Чырвонай Зоркі.

З пісьмаў В. М. Белашыцкага родным

5 чэрвеня 1984 г.

...Много ездим, воюем. У нас, короче, все как на войне, вот только «немцы» другие, да воевать с ними труднее: в горах с ними очень тяжело воевать.

У нас очень много здесь овощей и фруктов: дыни, арбузы, помидоры, абрикосы и всякая всячина.

3 кастрычніка 1984 г.

...Трудно очень писать, но что делать. Телеграмму вашу получил. Командир сразу же подписал приказ на отпуск, но высшее начальство не отпускает. Так как телеграмма не была заверена в райвоенкомате и райбольнице... Мама, крепитесь и не убивайтесь... Горе всегда тяжелое, смотрите себя. Ведь вам еще ждать своего сына из Афганистана. У меня все хорошо. Потихоньку воюем. Завтра недели на две уходим на операцию.

Ліст напісаны пасля атрымання весткі пра смерць бацькі М. К. Белашыцкага.

Бобр Уладзімір Аркадзьевіч (н. 14.3.1949 г. у в. Бабры). Скончыў Мазырскае медыцынскае вучылішча і працаваў фельчарам Мялешкавіцкай участковай бальніцы. У 1968 г. прызваны ў Савецкую Армію, застаўся на звыштэрміновую службу. Восенню 1982 г. добраахвотнікам пайшоў служыць у Афганістан санінструктарам. 22.4.1984 г. прапаршчык У. А. Бобр быў цяжка паранены ў час нападу душманаў.

В. М. Белашыцкі

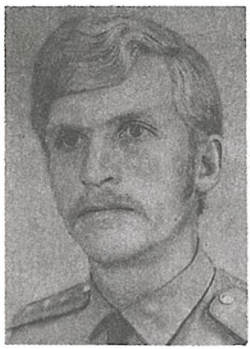

У. А. Бобр

Памёр у Ташкенце 28.4.1984 г. Пахаваны ў в. Бабры. Узнагароджаны медалямі «За службу Радзіме», «60 год Узброеных сіл СССР».

Вяракса Уладзіслаў Антонавіч (н. 29.12.1967 г. у Мазыры). У 1983 г. скончыў 8 класаў сярэдняй школы № 5, Мазырскае ПТВ № 68. Працаваў у Мазырскім вытворчым мэблевым аб'яднанні. У лістападзе 1986 г. прызваны ў Савецкую Армію, з мая 1987 г. служыў у Афганістане. Радавы У. А. Вяракса загінуў 30.10.1988 г. Пахаваны ў в. Дразды. Узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі (пасмяротна), медалямі «За адвагу» і іншымі.

З пісьма камандзіра часці бацькам У. А. Вяраксы

25 лістапада 1989 г.

...Это случилось в 9 час. 30 мин. Ваш сын находился в составе боевой колонны,следовавшей по маршруту Гульбахар – Джабальус – Сирадж. В районе населенного пункта Намазджан колонна была обстрелена мятежниками из стрелкового оружия и гранатометами. Одна из гранат попала в кормовую дверь боевой машины, где находятся топливные баки. В результате сильного взрыва Владислав погиб.

За время прохождения службы в нашей части зарекомендовал себя с положительной стороны как дисциплинированный, инициативный, грамотный солдат. Он всегда мужественно переносил все тяготы и лишения воинской службы.

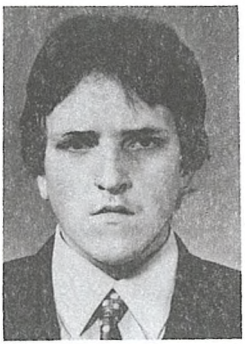

У. А. Вяракса

А. М. Дубень

А. М. Мельнічэнка

Вы можете гордиться своим сыном — верным защитником нашей Родины, не дрогнувшим перед лицом опасности и до конца выполнившим свой долг.

Дубень Аляксандр Міхайлавіч (н. 18.2.1964 г. у в. Летавішча). Скончыў 8 класаў Асавецкай сярэдняй школы, вучыўся ў Мінскім ПТВ № 34 чыгуначнікаў. Працаваў у Светлагорску.

Радавы А. М. Дубень загінуў 19.3. 1984 г. у час абароны аэрадрома. Пахаваны ў в. Асавец Мазырскага раёна.

Мельнічэнка Анатоль Міхайлавіч (н. 11.10.1955 г. у в. Малы Бокаў). Скончыў Міхалкаўскую сярэднюю школу, затым Чарнігаўскае вышэйшае ваеннае авіяцыйнае вучылішча лётчыкаў. Служыў у Афганістане. Штурман верталётнай эскадрыллі старшы лейтэнант А. М. Мельнічэнка загінуў 25.10. 1983 г. Пахаваны ў в. Малы Бокаў. Вуліца, дзе знаходзіцца дом бацькоў адважнага лётчыка, носіць яго імя. На будынку школы, дзе вучыўся Анатоль Міхайлавіч, устаноўлена мемарыяльная дошка.

З пісьма С. Е. Гафштэйна, настаўніка-метадыста Міхалкаўскай СШ

Эти строки не только дань уважения павшему в бою воину. Анатолий действительно был таким: целеустремленным, волевым, настойчивым, скромным, милым пареньком, очень красивым юношей и в то же время уже мужчиной с волевым и мужественным лицом.

Нас, учителей, поражали его работоспособность, его добросовестное отношение к порученному делу, которые он унаследовал от своей матери Ольги Александровны Мельниченко, замечательной труженицы совхоза «Мозырский». Он все делал на совесть. И совесть, порядочность были, пожалуй, главными чертами его характера.

За годы работы в школе я видел много разных учеников: ленивых и трудолюбивых, настойчивых и безвольных, целеустремленных и таких, которые вообще не знали, что они намерены делать после школы. Такого, как он, другого я не помню. У него была одна мечта — небо. Ей он подчинил весь свой распорядок дня. Он любил физический труд и физическую культуру, но в равной степени уделял внимание всем предметам. Учился он прекрасно. Не помню случая, чтобы он пришел на урок неподготовленным.

Вежливый, всегда уравновешенный, рыцарь по отношению к девушкам — таким он запомнился нам всем.

Он был нашим общим любимцем, нашей гордостью.

Он любил жизнь, любил свое небо, был прекрасным сыном, мужем, отцом своим детям, горячо любил Родину.

Таким он навсегда остался в памяти его учителей.

Семяненка Уладзімір Васілевіч (н. 28.11.1964 г. у г. Томск). У1981 г. скончыў сярэднюю школу № 11 у Мазыры, у 1983 г.— Полацкі палітэхнікум. У тым жа годзе прызваны ў Савецкую Армію, з кастрычніка 1983 г. служыў у Афганістане.

Радавы У. В. Семяненка загінуў 18.6.1984 г. Пахаваны ў Мазыры. Узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

З пісьма Уладзіміра Семяненкі бацьку

Здравствуй, папа!

Вот пишу тебе еще одно письмо. Дела идут нормально. Чего я только не насмотрелся за эти

У. В. Семяненка

С. У. Сіліч

І. В. Сніцарэнка

3 месяца, которые я здесь. 15 дней были на операции — прочесывали кишлаки. В этой операции много погибло человек, в нашей роте тоже есть потери. В одном ауле брали «духов», сильный был бой. Брали целый день почти — не могли живыми взять, потом расстреляли из гранатометов.

Да, досталась мне служба, но я не променял бы ее сейчас на службу в Союзе. Тут по-настоящему поймешь жизнь, Родину — ты не подумай, это не громкие слова.

Вот завтра опять уезжаем куда-то. Главное, за меня не беспокойтесь, все будет нормально.

Папа, я прошу тебя, как прочитаешь письмо, сразу сожги его, не дай бог оно попадет к маме или Наташе.

До встречи, Вова.

Сіліч Сяргей Уладзіміравіч (н. 18.2.1968 г. у в. Касцюковічы). У 1983 г. скончыў Майсееўскую васьмігадовую школу, Мазырскае ПТВ № 68 будаўнікоў. З 1987 г. служыў у Афганістане. Радавы С. У. Сіліч загінуў 8.9.1987 г. пры выратаванні ваеннай тэхнікі. Пахаваны ў в. Касцюковічы. Пасмяротна ўзнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі. На будынку Майсееўскай школы ўстаноўлена мемарыяльная дошка.

З пісьма С. У. Сіліча родным

8 лютага 1987 г.

...Дела у меня идут хорошо. Вы говорите, что еще долго ждать, так это не так. Служить мне осталось всего лишь год. А год этот пролетит незаметно. Вы только не волнуйтесь. Все будет хорошо, ведь здесь много таких же парней, как и я, служат, а их тоже ждут матери, отцы, братья, сестры. Так что вы только не переживайте и ждите. Я обязательно вернусь к вам...

Сніцарэнка Іван Васілевіч (н. 21.12.1959 г. у Мазыры). У 1974 г. скончыў 8 класаў мазырскай сярэдняй школы № 4, у 1978 г. — Нараўлянскае ПТВ № 117. У лістападзе 1978 г. прызваны ў Савецкую Армію, з 1980 г. служыў у Афганістане.

Радавы І. В. Сніцарэнка загінуў 1.3.1980 г. Пахаваны ў Мазыры. Пасмяротна ўзнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

З пісьма І. В. Сніцарэнкі родным

14 студзеня 1980 г.

Здравствуйте, дорогие родные мама, сестра Мария и Володя!

Начинаю свое письмо с того, что я уезжаю в командировку на длительное время. Если от меня не будет долго письма — не переживайте, со мной будет все хорошо. Письма на Слуцк больше не пишите, завтра утром я уезжаю. Высылаю вам все фотографии...

З пісьма намесніка камандзіра батальёна маці І. В. Сніцарэнкі

В нашей памяти Ваня всегда был и останется живым героем. Мы продолжаем его подвиги. Батальон добился звания отличного подразделения. Многие воины удостоены высоких правительственных наград... Пишите нам всегда, что Вас интересует. Заботы Ваши — это и наши заботы, горе Ваше — и наше горе. Прасковья Терентьевна, мы Вас очень хорошо понимаем...

Тут шануюць іх памяць

У ПТВ № 68 створаны музей воінаў-інтэрнацыяналістаў. Пачынаецца ён з карты Афганістана, на якой адзначаны баявы шлях нашых воінаў. На стэндах — асабістыя рэчы, дакументы, узнагароды загінуўшых — Сяргея Сіліча, Івана Сніцарэнкі, Уладзіслава Вяраксы і іншых воінаў. За што яны аддалі свае маладыя жыцці, за якія ідэалы — хто з экскурсаводаў можа сёння растлумачыць гэта?..

На стэндах — здымкі загінуўшых воінаў-мазыран: Анатоля Мельнічэнкі, Ігара Патапчука, Уладзіміра Баўра, Аляксандра Дубеня, Уладзіміра Семяненкі.

Памяць аб загінуўшых захоўваюць іх баявыя сябры, якія прайшлі вогненнымі дарогамі Афганістана. У музеі праводзяцца сустрэчы моладзі з ветэранамі, з бацькамі загінуўшых герояў. Памяць пра ахвяры далёкай, чужой вайны жыве...

Т. Піліпчук

РЭКВІЕМ

З краіны афганскай вярнуліся ў цынку —
Не суджаны быў ім шчаслівы працяг.
Сівее матуля няўцешная: «Сынку!..»
І бацьку пячэ невыносна ў грудзях.

За светам забітыя іх летуценні
Навекі засыпалі родным пяском.
Блукаюць між намі іх светлыя цені
З хлапечым над верхняй губою пушком.

Іх бардамі мужнасць герояў апета,
І чуецца ў песні бравурны трубач.
А ці ж на жалобу накладзена вета? —
Аплач жа, зямля мая, хлопцаў, аплач.

Згадаюць сябры, не забудзе нявеста.
І скрозь, дзе яны дарагімі былі,
О маці-зямля! Ад Чукоткі да Брэста
Слязамі дажджоў іх магілы палі.

Хай слёзы твае нам сумленне апаляць,
Бо ці ж перад імі няма ў нас віны?
Няхай збераж наша горкая памяць
Абраннікаў гэткай нянашай вайны.

Мікола Кусянкоў

Мазыране, якія загінулі пры выкананні службовых абавязкаў у радах Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту

АЛІКЕВІЧ Генадзь Велюсавіч, н. у 1972 у в. Шчакатава, прапаршчык, загінуў 19.11.1992.

АРЦЮШЭНКА Іван Васілевіч, н. у 1951 у в. Майская, рад., памёр 10.5.1970.

БАРАНОЎСКІ Аляксандр Уладзіміравіч, н. у 1961, сяржант, загінуў 29.5.1981.

БАРЫСЕНКА Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1962 у г. Мазыр, рад., загінуў 5.5.1982.

БАТУРЭВІЧ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1957, мал. сяржант, загінуў 27.2.1976.

БЕЗВУГЛЯК Віктар Міхайлавіч, н. у 1961 у г. Мазыр, рад., памёр 15.4.1981.

БОБР Аляксандр Сяргеевіч, н. у 1968 у в. Козенкі, ст. матрос, загінуў 1.4.1988.

ГАРБАТОЎСКІ Міхаіл Адамавіч, н. у 1934, рад., загінуў 9.3.1956.

ГЕРАСІМОВІЧ Віктар Мацвеевіч, н. у 1927 у в. Гіневічаў Груд, рад., загінуў у 1950.

ГЛЮЗ Анатоль Уладзіміравіч, н. у 1967 у в. Стараселле, матрос Паўночнага флоту, загінуў 7.3.1985.

З характарыстыкі камандзіра вайсковай часці

Матрос Анатоль Глюз служыў шафёрам БТР у дэсантна-штурмавой роце марской пяхоты Чырванасцяжнага Паўночнага флоту.

Таварышы па службе ведалі яго як дысцыплінаванага, добрасумленнага матроса. Ён карыстаўся заслужаным аўтарытэтам у камандзіраў і таварышаў па службе, заўсёды выдатна выконваў свае абавязкі.

Служба Анатоля праходзіла ў складаных умовах далёкай Поўначы, дзе немагчыма без вайсковага таварыства і сапраўднай флоцкай дружбы паспяхова выконваць абавязкі па абароне Радзімы. 7 сакавіка 1985 года пры выкананні службовых абавязкаў, ратуючы сябра, Анатоль трагічна загінуў...

ДАШКЕВІЧ Генадзь Антонавіч, н. у 1952 у в. Лешня, прапаршчык, загінуў 2.11.1977.

ДЗЕМІДОВІЧ Іван Фёдаравіч, н. у 1944,

А. У. Бараноўскі

А. У. Глюз

С. Д. Дзяцел

М. Г. Казак

А. М. Корнеў

М. Я. Літвінчук

рад., загінуў 18.12.1964, пахаваны ў г. Будапешт, Венгрыя.

ДЗЯЦЕЛ Сяргей Дзмітрыевіч, н. у 1932 у в. Лешня, мал. сяржант, загінуў на вайсковых вучэннях 27.9.1953 у Грузіі.

ЕЎЖЫК Іван Дзмітрыевіч, н. у 1949 у в. М. Зімовіщчы, рад., загінуў у 1971.

ЖДАНАЎ Анатоль Дзмітрыевіч, н. у 1945, прапаршчык, загінуў 2.7.1987.

ЖУРАЎСКІ Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1970 у г. Мазыр, рад., загінуў 30.11.1989 у Нагорным Карабаху.

ЗАДВОРСКІ Уладзімір Якімавіч, н. у 1926 у в. Міхалкі, рад., памёр 8.7.1950.

КАДОЛ Міхаіл Іванавіч, н. у 1957 у г. Мазыр, прапаршчык, загінуў 25.10.1991.

КАДОЛ Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1936 у в. Васькаўка, рад., загінуў 11.7.1956.

КАЗАК Мікалай Гаўрылавіч, н. у 1940, рад., загінуў 21.8.1962.

КАНАВОД Аляксандр Іванавіч, н. у 1958, рад., загінуў 21.9.1977.

КАНОПЛІЧ Васіль Фёдаравіч, н. у 1957 у в. Дзербінка, рад., загінуў 11.10.1976.

КАНОПЛІЧ Міхаіл Кузьміч, н. у 1948 у в. Махнавічы, прапаршчык, загінуў у 1970 у Германіі.

КАРЖЭЎСКІ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1955 у в. Скрыгалаў, рад., загінуў у 1974.

КЕБЕЦ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1937, рад., загінуў 22.8.1960 у г. Смаленск.

КІРЫЧЭНКА Ігар Уладзіміравіч, н. у 1965 у г. Мазыр, рад., загінуў 4.3.1985.

КІРЭЕЎ Віктар Сцяпанавіч, н. у 1945, капітан, памёр 5.4.1973.

КОРНЕЎ Аркадзь Мікалаевіч, н. у 1946, палкоўнік, загінуў 16.10.1987, пахаваны ў г. Мазыр.

ЛАЎШУК Сяргей Уладзіміравіч, н. у 1964 у г. Мазыр, рад., загінуў 5.8.1984 у Германіі.

ЛІС Сафія Аляксееўна, н. у 1955 у в. Барыскавічы, рад., памерла 21.10.1977.

ЛІТВІНЧУК Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1931 у в. Заводны Востраў, яфрэйтар, загінуў 26.10.1956 у Венгрыі.

МАЗУРКЕВІЧ Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1959 у в. Слабада, рад., загінуў 29.7.1980.

МАЙСТРОВІЧ Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1962 у в. Гурыны, рад., загінуў 19.9.1982.

МАШКОЎСКІ Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1954 у в. Нагорныя, рад., загінуў 15.7.1973.

МЕЛЕХАЎ Якаў Мікалаевіч, н. у 1950, рад., памёр 8.1.1970.

МІШЧАГІН Уладзімір Анатольевіч, н. у 1972 у в. Бабраняты, рад., загінуў 9.3.1992.

МУРАШКА Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1953, прапаршчык, памёр 7.11.1993.

НАВУМЕНКА Сяргей Мікалаевіч, н. у 1969 у в. Надаткі, сяржант, загінуў 19.9.1988.

НЯХАЙ Васіль Уладзіміравіч, н. у 1955, сяржант, загінуў 9.4.1975.

ПАНГЛІШ Віктар Пятровіч, н. у 1932 у в. Барбароў, рад., загінуў 31.10.1951 у г. Гусеў Калінінградскай вобл.

ПАРХОМЕНКА Сяргей Васілевіч, н. у 1965, рад., загінуў 4.7.1985 у Германіі.

ПАТАПЧУК Ігар Андрэевіч, н. у 1950, ст. лейтэнант, ваяваў у Афганістане, цяжка паранены, загінуў у чэрвені 1988.

Я. У. Работнаў

ПІКУЗА Валянцін Уладзіміравіч, н. у 1935 у в. Скрыгалаў, рад., загінуў 6.11.1956 у Венгрыі.

ПРАХАРЭНКА Аляксей Емяльянавіч, н. у 1938 у в. Раманаўка, мал. лейтэнант, загінуў 7.7.1961 у г. Востраў Пскоўскай вобл.

РАБОТНАЎ Ян Уладзіміравіч, н. у 1968 у г. Мазыр, рад., загінуў 24.11.1988 у г. Уладзівасток.

РАБЧАНКА Рыгор Майсеевіч, н. у 1962, рад., загінуў 7.2.1982.

РАВУЦКІ Уладзімір Валянцінавіч, н. у 1958 у в. Дразды, рад., загінуў 11.8.1978.

РАШАНЦАЎ Андрэй Барысавіч, н. у 1963 у в. Лучажэвічы, рад., загінуў 6.1.1988.

РУДЗЬКО Аляксандр Яўхімавіч, н. у 1955, сяржант, загінуў у 1974.

САВІЦКІ Васіль Фёдаравіч, н. у 1952 у г. Мазыр, рад., загінуў 19.9.1973.

САВІЦКІ Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1963 у в. Заводны Востраў, ст. прапаршчык, загінуў 7.8.1991.

СІТНІК Рыгор Аляксеевіч, н. у 1935 у в. Хамічкі, матрос, загінуў у 1955 у г. Севастопаль.

СУЗЬКО Юрый Мікалаевіч, н. у 1975 у в. Козенкі, сяржант, загінуў 21.3.1995.

СУЛІМСКІ Аўрам Фёдаравіч, н. у 1935 у в. Майсееўка, ст. матрос, загінуў у 1955 у г. Севастопаль.

ХМЯЛЕЎСКІ Валянцін Ціханавіч, н. у 1943 у в. Скрыгалаў, памёр 10.6.1965 у Германіі.

ЦЫБЛІЁНКА Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1968 у в. Лучажэвічы, прапаршчык, загінуў 25.11.1990.

ЧАРЭЎКА Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1943 у в. Скрыгалаў, рад., загінуў 15.6.1963.

ЧОРНЫ Іван Фядосавіч, н. у 1925 у в. Лешня, сяржант, загінуў 8.2.1950.

ЧУБ Дзмітрый Сцяпанавіч, н. у 1920 у в. Слабодка, ст. лейтэнант, загінуў у 1970.

ШЭРАШ Міхаіл Васілевіч, н. у 1952 у в. Барбароў, рад., загінуў 3.7.1972.

ЮРГА Валерый Пятровіч, н. у 1973, рад., загінуў 17.6.1992.

ЮШЧАНКА Андрэй Нічыпаравіч, н. у 1909, рад., загінуў у баі з нацыяналістамі 7.11. 1946 у Драгобыцкай вобл.

ЯВОРСКІ Леанід Браніслававіч, н. у 1960 у в. Акулінка, рад., загінуў 17.5.1986.

Спіс падрыхтавалі
М. Бялоў, І. Піліпчук

Цаною жыцця

Марціновіч Міхаіл Аляксандравіч (н. у 1955 г.) — лейтэнант міліцыі, камандзір узвода патрульна-паставой службы Мазырскага гарадскога аддзела ўнутраных спраў. Загінуў у барацьбе з бандытамі 30.4.1983 г. Узнагароджаны медалём «За выдатную службу пры ахове грамадскага парадку».

Царэнка Аляксандр Платонавіч (н. у 1959 г. у в. Вялікі Бокаў). Скончыў Каменкаўскую сярэднюю школу, потым служыў у Савецкай Арміі. Ваяваў у Афганістане. У 1981 г. паступіў на службу ў органы МУС. Сяржант Царэнка быў у ліку лепшых міліцыянераў патрульна-паставой службы ў мазырскай міліцыі. Загінуў пры затрыманні злачынцаў 30.4.1983 г. За ўзорнае выкананне службовых абавязкаў узнагароджаны медалём «За адвагу» і Ганаровай граматай Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР.

...Машыну яны заўважылі на дарозе, якая вяла да чыгуначнай станцыі Мазыр. З патушанымі фарамі, без габарытных агнёў, яна на вялікай хуткасці мчалася па шашы. На каманду спыніцца ў грузавіку не адрэагавалі. «Дагнаць!» — загадаў Марціновіч шафёру, сяржанту Царэнку, і зняў трубку рацыі. Зразумеўшы, што ад «Жыгулёў» на роўнай дарозе не ўцячы, парушальнікі павярнулі з шашы ў пералесак. Папераджальны стрэл у паветра. За хмызняком, які адгароджваў шашу ад пасёлка, грузавік спыніўся. Праз ліченыя хвіліны, скрыпнуўшы тармазамі, побач стала міліцэйская машына. Марціновіч і Царэнка кінуліся да грузавіка...

...Доўгі час ГРАУС Мазыра вёў па-

шукі асабліва небяспечных злачынцаў, якія выкрадалі жывёлу — забівалі, выпатрошвалі тушы і вывозілі мяса. Была спроба вынесці сейф з бухгалтэрыі калгаса «Радзіма», але, калі спрацавала сігналізацыя, злачынцы ўцяклі. Было відаць, што дзейнічаюць нахабныя, дзёрзкія грабежнікі. У тую ноч яны ўкралі ў нарыхтоўчым пункце «Прудок» быка, мяса пагрузілі ў рэфрыжэратар.

Але іх дагнала міліцэйская машына.

Злачынцы кінуліся на міліцыянераў, бліснула лязо нажа... Яны аказаліся тварам да двару — двое бамбізаў, якіх асляпіла звярыная прага і нянавісць, і міліцыянеры. Раптоўнасць зрабіла сваю справу — выкарыстаць зброю міліцыянеры не паспелі. Удар нажа ў спіну лейтэнанта! Царэнка бачыў, як пахіснуўся, потым упаў камандзір. Цяпер яму аднаму прыйшлося адбівацца ад злачынцаў. І ён не адступіў. Ужо смяротна паранены, яшчэ змагаўся з бандытамі...

Цаною свайго жыцця М. Марціновіч і А. Царэнка садзейнічалі затрыманню асабліва небяспечных бандытаў, якія ўчынілі шэраг злачынстваў, у тым ліку і забойстваў. Імёнамі Марціновіча і Царэнкі названы вуліцы ў Мазыры.

В. Шур

Чарнобыльскі попел

Чорным днём назаўсёды ў нашай гісторыі застанецца 26 красавіка 1986 г. Дзень перасцярогі... Чарнобыль надзвычай блізка ад Мазыра, усяго некалькі дзесяткаў кіламетраў напрамкі. Горад на Прыпяці пацярпеў найбольш з беларускіх буйных гарадоў. У першыя месяцы і гады забруджанасць глебы на тэрыторыі Мазыршчыны ў розных месцах дасягнула ад 1 да 10 кюры на адзін кв. км. Толькі 20 сельскіх населеных пунктаў раёна з 92 не былі пасыпаны чарнобыльскім попелам. Не намнога забруджанасць меншая і цяпер. Больш як тры тысячы мазыран прымалі ўдзел у ліквідацыі вынікаў чарнобыльскай катастрофы. Звыш дваццаці з іх ужо памерлі... 11 чалавек засталіся інвалідамі. Сярод іх — урач Л. Д. Аўгусціновіч, якая ў час аварыі выратоўвала людзей з зоны. Яна інвалід першай групы, добрыя людзі з Аўстрыі ў 1994 г. запрасілі яе на лячэнне. У многіх бяда і сягоння стаіць ля парога.

З 1986 г. у горад з зоны пераехала 510 сем'яў. Для іх тут пабудавана 600 кватэр. У Мазырскі раён з забруджанай зоны было таксама пераселена каля 300 сем'яў. Для іх пабудавана 8 пасёлкаў у вёсках Асавец, Бабраняты, Глініца, Вялікія Зімовішчы, Раманаўка, Скрыгалаў, Слабада і Хамічкі. Многія перасяленцы прыязджалі на

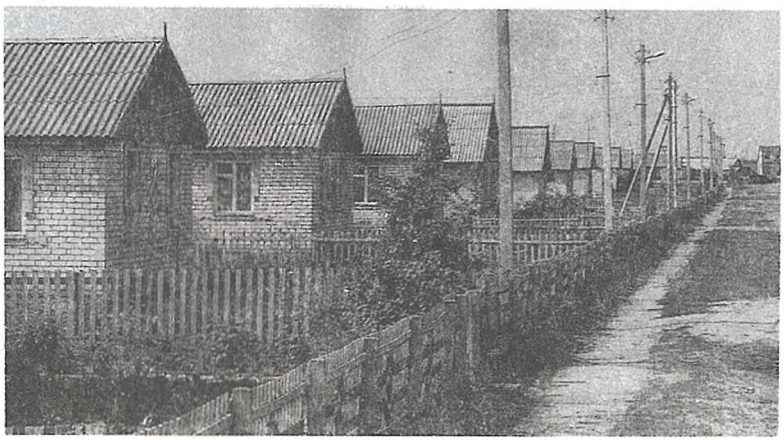

Вуліца перасяленцаў з Чарнобыльскай зоны

новае месца цэлымі вёскамі і вуліцамі, каб і тут жыць побач з родзічамі і сябрамі. А жыхары вёскі Белы Бераг Нараўлянскага раёна на новым месцы, у вёсцы Скрыгалаў, захавалі памяць аб сваёй вёсцы ў назве вуліцы, дзе пасяліліся.

У снежні 1992 г. арганізавана Мазырскае аддзяленне фонду інвалідаў — удзельнікаў ліквідацыі вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС «Дапамога». У адпаведнасці са статутам фонд клапоціцца аб інвалідах-ліквідатарах, сем'ях памерлых удзельнікаў ліквідацыі аварыі. Створаныя на грамадскіх пачатках таварыствы «Дапамога», саюз «Прыпяць» праяўляюць міласэрнасць да ўсіх грамадзян, якія пацярпелі ад аварыі.

Т. Піліпчук

* * *

Таемна-задумны палескі мой краю,
Шчымлівая песня і казка.
З мазырскіх вышыняў цябе сузіраю,
А сэрцу пакутліва-цяжка.

Знудзілася маці-зямля пад нагамі
Ад гора-бяды невыноснай:
Праклятый Чарнобыль мой дзень апаганіў,
І сумна, і тлумна, і слёзна.

Я трызню цнатлівымі ў росах лугамі,
Раскошаю прыпяцкіх плёсаў.
Мне б чыстымі зноўку прайсціся гаямі,
Заснуць у духмяных пракосах.

Нямее краса, ды квітнее надзея,
І ёй, быццам Богу, малюся,
А боль неадступны са мною падзеліць
На досвітку клёкатам бусел.

Васіль Андрыеўскі

Духоўныя скарбы Мазыршчыны

Палеская зямля шчодра дзеліцца з людзьмі сваімі скарбамі. Але скарбы не толькі ў зямлі, — багатая Мазыршчына і сваёй культурнай спадчынай, глыбокімі фальклорнымі вытокамі. Гэтым краем захаплялiся і не раз прыязджалі сюды беларускія, рускія, польскія, украінскія этнографы і фалькларысты XIX — XX стст.: П. Шпілеўскі, А. Васільева, В. Сакалоў, Ю. Кручкоўскі, А. Кольберг, П. Чубінскі, В. Тур, М. Доўнар-Запольскі, Я. Карскі, З. Даленга-Хадакоўскі, А. Сержпутоўскі, К. Машынскі, Ч. Пяткевіч, А. Крукоўскі, І. Сербаў, П. Бузук і многія іншыя.

Багаты сваімі культурнымі традыцыямі горад Мазыр, і іх тут не толькі берагуць, але і памнажаюць. У горадзе працуе краязнаўчы музей, выставачная зала, парк культуры і адпачынку «Перамога». У розных гуртках, секцыях і клубах па інтарэсах, створаных пры ўстановах культуры, займаецца звыш 2 тысяч мазыран. 11 калектываў мастацкай самадзейнасці атрымалі званне «народны» і «ўзорны». Вялікую канцэртную дзейнасць ажыццяўляюць гарадскі духавы аркестр, ансамбль народных музыкаў «Явар», калектывы мастацкай самадзейнасці Палаца культуры «Будаўнік» трэста «Мазырсельбуд», Палаца культуры нафтаперапрацоўчага завода.

У горадзе праводзіцца шмат масавых мерапрыемстваў — святы, народныя гульні, кірмашы, фестывалі мастацтваў, агляды-конкурсы калектываў мастацкай самадзейнасці. Многія святы сталі традыцыйнымі і жаданымі для мазыран: «Каляды», «Гуканне вясны», свята горада, асеннія кірмашы і інш.

Кніжны фонд цэнтральнай сістэмы бібліятэк складае 480 тыс. экземпляраў, налічвае 29 350 чытачоў. Бібліятэкі праводзяць вялікую асветніцкую работу: створаны клубы па інтарэсах, праводзяцца сустрэчы з паэтамі і пісьменнікамі, абмеркаванні кніг, тэматычныя выставы літаратуры, агляды кніжных навінак.

Хор ветэранаў Мазыра

Ансамбль «Радуніца»

У гарадской выставачнай зале традыцыйна праводзяцца выставы прафесійных і самадзейных мастакоў, персанальныя выставы членаў Саюза мастакоў Рэспублікі Беларусь: Пятра Захарава, Мікалая Дубровы, Валерыя Сідоркіна. Папулярнымі і традыцыйнымі сталі вечары «Жывапіс і музыка ў сям'і муз», «Калядныя вечары», на якіх гучаць музыка, вершы і песні прафесійных і самадзейных выканаўцаў.

Гэтак жа і работнікі культуры Мазырскага раёна асаблівую ўвагу ўдзяляюць зберажэнню і развіццю беларускай культурнай спадчыны, народных звычаяў і традыцый. Таму і рэпертуар калектываў мастацкай самадзейнасці — гэта найперш мясцовы фальклорны матэрыял. Амаль пры кожнай установе культуры ёсць пакоі-музеі альбо куткі народнай творчасці, сялянскага побыту. Усяго на тэрыторыі раёна ў клубных установах працуюць каля 20 фальклорных дарослых калектываў, 178 гурткоў мастацкай самадзейнасці, клубаў па інтарэсах, у якіх займаюцца больш за 1800 чалавек.

Работнікамі культуры сабрана больш за 400 народных абрадавых і пазаабрадавых песень, легендаў і паданняў пра гісторыю населеных пунктаў раёна, прыказак і прымавак і іншых твораў вусна-паэтычнай народнай творчасці. Асаблівую цікавасць заваяваў ансамбль народнай музыкі «Радуніца», які створаны пры РДК. Песні, якія выконвае гэты калектыў, запісаны ў вёсках Мазыршчыны. Два калектывы мастацкай самадзейнасці («Радуніца» — РДК і «Валошкі» — Прудкоўскі СДК) носяць ганаровае званне «народны».

В. Палазнік, А. Шаўчэнка

З любоўю да роднай зямлі

Краязнаўчы музей у Мазыры заснаваны 18 чэрвеня 1948 г. У аснову яго леглі экспанаты Палескай абласной выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі ў 1949 г. Паступова павялічвалася колькасць экспанатаў і дакументаў. 7 лістапада 1949 г. Палескі абласны краязнаўчы музей быў адкрыты. Размясціўся ён у будынку з трох пакояў агульнай плошчай 202 кв. м. Узначальваў музей І. В. Пісарчук, вялікі аматар сваёй справы, краязнаўца і гісторык. Сярод новых дакументаў былі матэрыялы аб першых кроках і развіцці рэвалюцыйнага рабочага руху, аб стварэнні першых суполак РСДРП, падзеях першай рускай рэвалюцыі 1905—1907 гг., удзельніках грамадзянскай вайны. Стараннем супрацоўнікаў А. П. Эльмана, М. М. Васілюк і іншых удалося знайсці многа новых фотаздымкаў, вайсковае абмундзіраванне і амуніцыю партызан.

Вялікі ўклад у вывучэнне Мазыршчыны ўнёс краязнаўца А. Г. Бобр. У горадзе і сельскай мясцовасці пачалі праводзіцца раскопкі, якія дазволілі высветліць археалагічнае мінулае нашага краю. Экспедыцыі, вывучэнне архіваў, краязнаўчай літаратуры, азнаямленне з вопытам работы іншых музеяў, збор успамінаў удзельнікаў мінулых падзей — усё гэта зрабіла музей сапраўднай навуковай установай горада. Выдаваліся адозвы да насельніцтва з заклікам збіраць звесткі аб сваіх продках і паселішчах. Удалося захаваць калекцыю каштоўных музейных прадметаў — рукапісаў, кніг, фотаздымкаў, рэчаў. Не толькі мінулае, але і сённяшні дзень цікавіць супрацоўнікаў музея.

Мазырскі краязнаўчы музей размешчаны сёння ў старажытным будынку на славутай Гары Камунараў. Мае залу для выставаў, а таксама філіялы — музей дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва М. М. Пушкара і музей развіцця народнай адукацыі ў Мазыры, які адкрыты ў сярэдняй школе № 13. Заканчваецца рамонт будынка па вуліцы Камсамольскай, 15, дзе размесціцца музей рамёстваў і промыслаў на Палессі. Створаны таксама музеі на грамадскіх пачатках у сярэдніх школах.

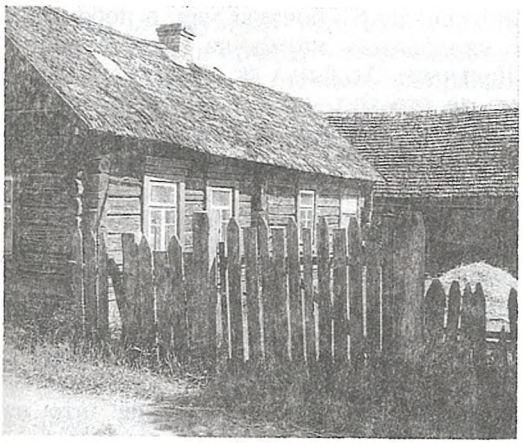

Хата, пакрытая чаротам у пачатку XX ст. у в. Малы Бакавец

Гара Камунараў — гістарычнае месца, запаведнае ў Мазыры, адсюль браў пачатак горад. Экспазіцыя музея разглядваецца ў двух вялікіх раздзелах: «Гісторыя дасавецкага перыяду» і «Прырода нашага краю». Прадстаўлены ўзоры жаночых упрыгожанняў — бранзалеты са шкла і фібула (бронзавы век), амфара другой паловы XII ст., калаўрот XII — XIII стст., узоры кафляных плітак, гліняны посуд XVI — XVIII стст. Сярод экспанатаў — калекцыі мінералаў і горных парод, насякомых, чучалы птушак і звяроў, вялікі гербарый.

Экспазіцыя прыродазнаўчага аддзела распрацоўвалася і стваралася навуковым супрацоўнікам музея А. Я. Кнышчук і малодшым навуковым супрацоўнікам Н. І. Анфілатавай. Тэматыку — экспазіцыйны план дасавецкага перыяду распрацаваў навуковы супрацоўнік В. В. Шабасовіч. Мастацкае аздабленне і мантаж экспазіцыі выкананы мастаком Г. В. Говарам. У 1984 г. да дня вызвалення Мазыра ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў адкрыты зал для выставаў. Першая выстава была прысвечана гэтай знамянальнай падзеі. Зала — месца экспаніравання мастацкіх вырабаў народнай творчасці, сустрэч з цікавымі людзьмі. Добрай традыцыяй стала штогадовае адкрыццё гарадскіх выставаў мастакоў Мазыра.

Добра ведаюць у Мазыры мастакоў братоў Віктара і Мікалая Дуброваў, У. Сідоркіна, А. Захарава. Адкрыццё кожнай выставы — з'ява ў культурным жыцці горада. Зала — цэнтр эстэтычнага выхавання насельніцтва. Тут часта выступае ансамбль старадаўняй музыкі. Адкрыты мастацкі салон, дзе можна набыць карціну.

У 1991 г. у склад краязнаўчага музея ўвайшоў як філіял музей дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва М. М. Пушкара. Мастак-керамаліст, заслужаны дзеяч мастацтва Беларусі, член Саюза мастакоў М. М. Пушкар — нястомны падарожнік і збіральнік народных скарбаў, які сабраў багатую этнаграфічную калекцыю. У невялікай хаце размясціліся і работы самога мастака — творы дробнай пластыкі, выкананыя ў тэхніцы тэракоты.

Цяпер у Мазырскім краязнаўчым музеі, які мае фондасховішча, фотолабараторыю, бібліятэку, налічваецца каля 20 тысяч адзінак захоўвання асноўных фондаў. Гэта палеанталагічныя і нумізматычныя калекцыі, зброя і даспехі воінаў розных вякоў, этнаграфічныя калекцыі, вопратка, хатнія рэчы векавой даўніны, карты, дакументы, фотаздымкі і іншыя экспанаты. Галоўны скарб музея — тысячы прозвішчаў мазыран, якія захаваны для гісторыі...

І. Васількова

Ажывала пад рукамі гліна

Мікола Пушкар быў чалавек шчыры і даверлівы, таварыскі і заўсёды вясёлы...

Нарадзіўся Мікола Мікітавіч на мяжы Расіі і Украіны — паміж Белгарадам і Харкавам, а лёс закінуў яго на Палессе, у Мазыр. Бацькоў сваіх не памятаў, ведаў толькі, што бацька меў нейкае дачыненне да мастацтва — маля-

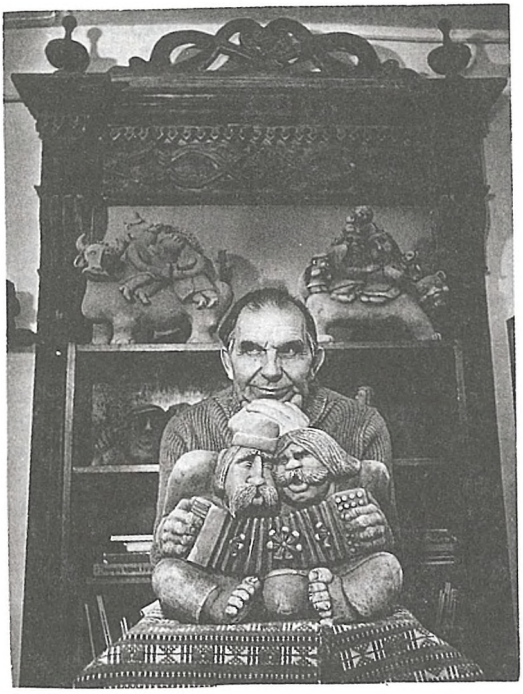

М. М. Пушкар са сваімі героямі

ваў абразы, як казалі ў народзе, быў багамазам...

Галодныя гады дзяцінства. Працоўная калонія А. Макаранкі. Расказваў Мікола, як намаляваў партрэт Максіма Горкага перад прыездам яго ў калонію. Партрэт пісьменніку спадабаўся, і ён нават папрасіў кіраўніцтва Харкаўскага мастацкага вучылішча, каб яго прынялі на вучобу,— хлопцу не ставала гадоў. Пасля вучылішча выкладаў маляванне ў школе...

Потым вайна. Цяжкая кантузія. Канцлагер. Цудам выжыў, дачакаўся светлага дня вызвалення. Жыў у Калінінградзе. Там пачынаў як керамічст. Потым пераехаў у Мазыр, уладкаваўся мастаком на завод меліярацыйных машын. Днём маляваў ці пісаў аб'явы, а вечарамі мясіў гліну і ляпіў тое, што мроілася не адну ноч...

Любіў Мікола Пушкар мазырскі рынак, кожную нядзельку заглядваў туды. Аднаго разу запаў у душу дзядок, які прадаваў з бочачкі мёд, а побач з ім і каларытная маладзіца — родам з-пад Лельчыц. Асабліва ж уразіў яго сівы, мо за сто год, дзед — вясёлы, гаваркі, дасціпны. Цэлыя вершы-паэмы чытаў пра сваю гліну, з якой выраблялў макітры і гладышы...

Гадзіну назіраў за ім Пушкар, другую. І тады ж яго асяніла: «Во мая тэма, во каго ляпіць трэба! Гэта ж не трэба нічога прыдумваць, фантазіраваць, бяры і капіруй жыццё — а прыгажэй за яго нічога не бывае!..» Пальцы, як даўно вынашанае, вылепілі таго старога, ды так удала і трапна, што на твары Пушкара міжволі засвяцілася ўсмешка. Паляшук затоена падміргваў свайму творцу, нешта хітрае і смешнае таіў у сваёй кудлатай кужэльнай барадзе, быццам пасміхаўся, што так доўга хадзіў Мікола за сваімі тэмамі і сюжэтамі, а тут за такі кароткі час адбылося неверагоднае. У ім, дзядку-палешуку, было штосьці ад палескай зямлі, ад настрою і мудрасці працавітых і нястомных людзей...

Вось тады і адчуў, зразумеў найперш Мікола Мікітавіч, што галоўным яго героем будзе Паляшук. Бо жыццё яго мае шмат адценняў і рысаў характару. Яно спакойнае і бясконцае ў сваёй прастаце і мудрасці, памяркоўнасці, яно — як цячэнне старажытнай Прыпяці, журботнае і самотнае, як тужлівы крык жорава, які пакідае родны край і павінен ляцець у невядомую далячынь, вясёлае і дасціпнае, з хітрынкай і радасцю, якое толькі і можа быць у палешука.

Мікола Пушкар вывучаў гісторыю Беларусі, чытаў паданні і казкі. Мастака ўражвалі і натхнялі літаратурныя вобразы Сымона-музыкі, Лявона і Лявоніхі, Тараса на Парнасе, Несцеркі, Бандароўны, сівога гусляра... У марах жылі, стукаліся ў сэрца вобразы вясёлыя, смешныя і няўрымслівыя. І ён ужо не мог адпрэчыць іх ад сябе — рукі прасілі гліны.

«Паляшук-лапатнік», «Каваль», «Дрывасек», «Сваты», «Паронкі» —

дзесяткі, і сотні іншых работ і вобразаў. Мікола Пушкар услаўляў у сваіх творах чалавека працы, чалавека-дабрадзея і мудраца. А колькі жанравых сцэнак-апавяданняў, насычаных дабрадушным гумарам, непадробленай праўдай жыцця, выйшла з-пад яго нястомных і пяшчотных рук! Чаго там толькі не было — і колішні побыт палешукоў, і народныя гулянні, сівыя паданні, казкі, анекдоты пра цешчу і зяця, прымакоў і выпівох — «Пасварыліся», «Дудар», «Жылі стары са старою», «Цярабавец», «Да цешчы на аладкі», «Браткі-беларусы»... Немагчыма ўсіх пералічыць. Некаторыя творы апавядаюць пра цяжкае мінулае палескага краю і яго жыхароў, пра іх клопаты і надзеі. А гэтай тэме ён супрацьпастаўляе сённяшні дзень: нараджаліся вобразы «Прыпяцкі капітан», «Палящук з транзістарам», «Савецкі волат».

У Міколы Пушкара сваё бачанне жыцця, па-свойму ён і адлюстроўваў яго ў кераміцы. Мастак ствараў вобразы, адметныя яркай своеасаблівасцю, непаўторнасцю манеры выканання, унутранай глыбінёй.

Бадай, галоўная з усіх яго прац — «Сейбіт». У сціплай паставе апусціў Сейбіт натруджаныя рукі — адна выцягнута ўздоўж цела, а другая абаперлася на сявеньку. Вочы ж скіраваны некуды ў неба і з такой надзеяй просяць: «Божа літасцівы! Я адсеяўся, аддаў раллі апошняе зярнятка і хачу восенню сабраць ураджай, каб пракарміць сям'ю. Не падвядзі, дождж, а я ўжо не пашкадую сілаў для матухны-зямелькі!..» Вось такія словы яскрава чуеш кожны раз, калі глядзіш на Сейбіта, і шчыра верыцца, што той дождж, якога так чакае паляшук-сейбіт, абавязкова неўзабаве пральецца на зямлю...

У клопатах старога палешука, у яго неспакоі і сумненнях, у жартах і весялосці б'ецца сэрца нашага народа, пульсуе яго паэтычнасць і непаўторнасць, яго духоўная моц. На тую ж тэму — «Гліна спявае», «Ярыла», «Пастух», «Паляўнічы», «Рыбакі», «Мармышка», «Плацінавы ўзрост»...

Можна шмат расказваць і расказваць пра творчую дзейнасць і жыццё цудоўнага майстра і чалавека Міколы Мікітавіча Пушкара. І пра тое, як ён арганізаваў у Мазыры музей народнай творчасці; як перадаваў свае сакрэты майстэрства малодшаму пакаленню; пра добрую і спагадлівую спадарожніцу Ганну Міхайлаўну, жонку керамічста, якая шмат яму аказвала дапамогі і натхняла ў творчасці; пра тое, як аб'ездзіў сотні паляшуцкіх вёсак і за свае грошы купляў андаракі і спадніцы, рушнікі і каптуры, прасніцы і жорны, самапрадкі і кросны — усё для таго ж музея... Але пра ўсё немагчыма расказаць, ды, бадай, і не трэба. За мастака раскажуць найлепш яго творы — у іх душа і сэрца мастака.

Шмат было задумак, планаў і мараў... Не паспеў ажыццявіць, не вытрымала сэрца — напаміналі пра сябе часы, праведзеныя ў гітлераўскіх, а потым і сталінскіх канцлагерах...

Але памяць аб ім будзе жыць доўга. Бо гэта сапраўды народны мастак. Выдатны талент будзе радаваць не адно пакаленне, і не толькі ў Беларусі: творы М. М. Пушкара ёсць у Польшчы і Славакіі, Канадзе і Амерыцы, Расіі і Нямеччыне...

А. Бароўскі

Музей 61-й арміі

Цэнтрам працы па ваенна-патрыятычным выхаванні вучняў у сярэдняй мазырскай школе № 4 з'яўляецца адкрыты ў 1977 г. музей 61-й арміі 1-га Беларускага фронту. У выніку доўгай і карпатлівай пошукавай работы сабраны матэрыялы і дакументы аб баявым шляху арміі і яе злучэнняў, у тым ліку 415-й і 55-й Мазырскіх, 86-й і 356-й Калінкавіцкіх, 12-й, 76-й, 77-й гвардзейскіх стралковых дывізій і іншых злучэнняў. Сабраны таксама матэрыялы аб баявым шляху 2-га і 7-га гвардзейскіх кавалерыйскіх карпусоў.

Баявы шлях 61-й арміі высветлены ад пачатку яе фарміравання ў лістападзе 1941 г. да завяршэння Берлінскай аперацыі, у якой армія прымала ўдзел. У музеі ёсць матэрыялы пра яе камандуючых — генералаў М. М. Папова і П. А. Бялова, члена ваеннага савета арміі Д. Р. Дуброўскага, начальніка палітаддзела арміі А. Г. Коцікава, камандзіраў дывізій, Герояў Савецкага Саюза, славутых воінаў. Асобна выдзелена экспазіцыя «Калінкавіцка-Мазырская аперацыя».

Музей падтрымлівае пастаянную сувязь са шматлікімі ветэранамі 61-й арміі, 2-га і 7-га гвардзейскіх кавалерыйскіх карпусоў, ветэранамі вайны, якія жывуць на Мазыршчыне і ў іншых месцах былога Савецкага Саюза. Атрымана шмат успамінаў, фотаздымкаў, дакументаў. У музеі захоўваюцца франтавыя вершы салдата П. Жанатава, лістоўкі з тэкстам песні 14-й кавалерыйскай дывізіі, кнігі. Штогод вучні ідуць у паход па месцах баёў 61-й арміі, сустракаюцца з ветэранамі. Групай «Пошук» праводзяцца гутаркі на тэмы: «Калінкавіцка-Мазырская аперацыя», «61-я армія ў Вісла-Одэрскай аперацыі», тэарэтычныя канферэнцыі і іншыя мерапрыемствы. У святочныя дні каля помніка закатаваным падпольшчыкам і партызанам у школьным двары нясуць ганаровую вахту лепшыя вучні школы.

У 1980 г. музей стаў пераможцам рэспубліканскага агляду школьных музеяў баявой славы.

У. Чулкоў

Ад Кірылы Тураўскага да нашых дзён

Гэты музей адкрыты ў 1993 г., усе яго экспанаты расказваюць аб развіцці народнай адукацыі на Мазыршчыне.

Першыя матэрыялы музея былі сабраны кіраўнікамі гурткоў дзіцячай турбазы і іх выхаванцамі. Збору экспанатаў садзейнічалі многія мазыране, якія захоўвалі матэрыялы, што маюць дачыненне да гісторыі адукацыі на Мазыршчыне. Вось даведка, дзе сказана, што першыя навучальныя ўстановы на Мазыршчыне ствараліся пры праваслаўных цэрквах. Іх з'яўленне адносіцца да часоў старажытнай Тураўскай епархіі (пачатак XII ст.). Развіццё адукацыі на Палессі непасрэдна звязана з асветніцкай дзейнасцю Кірылы Тураўскага.

У XVII — XVIII стст. у Мазыры і павеце існавала некалькі каталіцкіх школ пры касцёлах і манастырах. Адкрыццё чатырохкласнай павятовай школы адносіцца да 1799 г. У 1801 г. у ёй навучаліся 64 вучні, працавалі чатыры настаўнікі. Вывучаліся граматыка рускай, польскай і лацінскай моў, арыфметыка, паэзія, гісторыя, геаграфія, рыторыка, геаметрыя, фізіка, маляванне, замежныя мовы.

Старэйшы па часе экспанат — таблі-ца лагарыфмаў, яна адносіцца да 1882 г. Ёсць «Грамматика русского языка» (1908), «Евангелие» (1913) — падарунак Кіеўскага апякунскага савета Мазырскай гімназіі. Захоўваецца вучнёўскі сшытак (1913), «Буквар» (1914)...

Мазыране памятаюць будынак жаночай гімназіі, які не так даўно быў знесены. У 1907 г. працавала ў горадзе рамесніцкая школа.

Напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны ў Мазыры было 10 агульнаадукацыйных школ, у тым ліку 6 сярэдніх, сярэдняя школа працуючай моладзі, педвучылішча, медшкола, дзіцячая музычная школа, шэраг дзіцячых садкоў. Працавала 148 настаўнікаў. Быў ажыццёўлены пераход да ўсеагульнай сямігадовай адукацыі.

У дні вайны многія работнікі асветы змагаліся з ворагам на фронце, у партызанскіх атрадах, у падполлі — настаўніцы Г. В. Родэ, А. Г. Папрацінская, выкладчыкі педвучылішча А. С. Мураўёў, К. В. Катлінскі і іншыя.

У лютым 1944 г. беларускі ўрад прыняў рашэнне аб адкрыцці ў Мазыры настаўніцкага інстытута. Ён пачаў працаваць у красавіку, першым дырэктарам быў прафесар А. Г. Карафан. Вялі-

кую дапамогу маладой навучальнай установе аказалі працоўныя Ульянаўскай вобласці, якія перадалі ў Мазыр падручнікі, сшыткі, абутак, вопратку. У 1952 г. настаўніцкі інстытут пераўтвораны ў педінстытут.

Гэтай навучальнай установе адведзены асобы раздзел экспазіцыі.

Цяпер у Мазыры працуюць педінстытут, палітэхнікум, медыцынскае і музычнае вучылішчы, чатыры ПТВ, 15 агульнаадукацыйных школ, санаторна-лясная школа і школа працуючай моладзі.

А. Бобр

Гучыць купалаўскае слова

У сярэдняй школе № 3 (школе-гімназіі) амаль 10 гадоў назад быў адкрыты музей Янкі Купалы. Вялікі ўклад у стварэнне і папаўненне музейнай экспазіцыі ўнеслі настаўнікі В. У. Грышко і Н. П. Протас. Шмат дапамагалі ў гэтым супрацоўнікі Дзяржаўнага музея Я. Купалы ў Мінску Я. Ю. Раманоўская і С. С. Майхровіч, якія перадалі школьнаму музею не толькі копіі дакументаў, але і шэраг арыгіналаў.

Сярод экспанатаў — ксеракопія газеты «Северо-Западный край», дзе ў 1905 г. быў змешчаны купалаўскі верш «Мужык», фотаздымак групы студэнтаў Пецярбургскага універсітэта, членаў літаратурнага гуртка, з якімі не раз сустракаўся Янка Купала. Зацікавіць наведвальнікаў дублікат першай кнігі паэта «Жалейка» (1908), фотаздымкі, адзін з якіх зроблены ў 1934 г. у час I Усесаюзнага з'езда пісьменнікаў.

У музеі праводзяцца пасяджэнні клуба старшакласнікаў — «Купалінка», які арганізаваны пры бібліятэчным філіяле № 1. Аднойчы госцяй клуба была В. І. Казлоўская, якую мазыране ведалі як артыстку гарадскога народнага тэатра. Вера Іванаўна прыгадала час, калі выхоўвалася ў дзіцячым доме ў Мінску, над якім бралі шэфства Янка Купала і яго жонка. Магнітафонны запіс успамінаў В. І. Казлоўскай захоўваецца ў музеі. Лічаць сваім абавязкам дапамагаць рабоце клуба старшакласнікаў і артысты драматычнага тэатра імя І. П. Мележа. У дні такіх сустрэч паказваюцца ўрыўкі са спектакляў па творах Янкі Купалы, гучаць яго вершы, ідзе гаворка аб творах беларускіх пісьменнікаў і паэтаў. Музей наведваюць вучні з іншых школ, студэнты, турысты.

Т. Піліпчук, У. Шарай

Мастацкая галерэя ў вёсцы

У маляўнічай мазырскай вёсцы Гурыны, у будынку былой школы па ініцыятыве і пры непасрэдным удзеле вялікіх аматараў і знаўцаў жывапісу і краязнаўцаў раёна А. Я. Бычкова і С. І. Касцяна ў 1976 г. была адкрыта Мазырская карцінная галерэя. У васьмі залах выстаўлены работы вядомых беларускіх і замежных, а таксама мясцовых мастакоў, скульптараў, майстроў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Ёсць творы М. Савіцкага, Т. Вашчанкі, В. Волкава, Л. Рана, Я. Шмялёва, С. Вакара, А. Кашкурэвіча, А. Паслядовіч.

Асноўны раздзел экспазіцыі — рэтраспектыўная выстава пасляваеннага беларускага мастацтва 40—90-х гадоў. Пастаянна працуе раздзел заходнееўрапейскага мастацтва, у якім прадстаўлены творы сусветна вядомых мастакоў Леанарда да Вінчы, Рафаэля, Рэмбранта, Веласкеса, Рубенса і іншых. Гэта высакаякасныя і унікальныя факсімільныя рэпрадукцыі, створаныя ў Францыі. Калекцыя падаравана Надзеяй Лежэ, што нарадзілася ў Беларусі, арыгіналы гэтых твораў зберагаюцца ў скарбніцах Заходняй Еўропы, прыватных калекцыях.

У экспазіцыі цяпер каля 400 твораў сусветнага мастацтва. Музей з'яўляецца філіялам Дзяржаўнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь і знаходзіцца ў творчым кантакце з супрацоўнікамі

галоўнага музея рэспублікі, ажыццяўляецца пастаянны абмен карцінамі.

З вялікім поспехам прайшлі ў галерэі выставы беларускіх майстроў, якія працавалі ў канцы XIX — пачатку XX стст. у Расіі: В. К. Бялыніцкага-Бірулі, С. Ю. Жукоўскага, амерыканска-беларускай мастачкі Н. Русак, В. Жолтак. Арганізоўваюцца тэматычныя выставы «Бытавы жанр», «Партрэт», «Пейзаж»...

Часта выстаўляюцца і знаходзяцца ў галерэі работы мазыраніна М. М. Пушкара. У музеі можна ўбачыць таксама творы мінскіх мастакоў, якія працавалі на Мазыршчыне, пісалі партрэты лепшых працаўнікоў раёна. Тут змешчаны партрэты ўдзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны І. Букіша і І. Ахраменкі, даяркі калгаса «Радзіма» С. Сузько работы В. Гомана. Ёсць партрэт работы У. Бараноўскага П. М. Лузана, актыўнага ўдзельніка партызанскага руху. Непаўторную прыгажосць мазырскага краю адлюстравалі на сваіх палотнах пейзажысты У. Бараноўскі, В. Мінейка, В. Цюрын, А. Ландарскі.

Адзін з пакояў музея з'яўляецца мемарыяльным. Тут адноўлены рабочы кабінет, сабраны матэрыялы, кнігі, рэчы вядомага вучонага-генетыка, выхадца з Мазыршчыны акадэміка АН Беларусі П. Ф. Ракіцкага.

Сюды прыязджаюць турысты з розных краін і гарадоў з адной мэтай — на сустрэчу з прыгожым. І музей дорыць ім гэтую радасць.

Н. Краўчанка

Фільм здымаецца ў Мазыры

Кінастудыя «Беларусьфільм» і браціслаўская «Каліба» (Чэхаславакія) пачалі ў Мазыры здымкі фільма «Капітан Ян» па сцэнарыі Анатоля Дзялендзіка.

Чэхаславацкай кіназдымачнай групай кіруе кінарэжысёр Марцін Цяпак, а беларускай — заслужаны дзеяч мастацтваў Аляксандр Карпаў.

Гэты кінарэжысёр ужо даўно вядомы нашым кінагледачам. Ён з'яўляецца стваральнікам такіх фільмаў, як «Далёка ў гарах», «Цішыня», «Сказ аб шчасці», «Дарога ў тысячу вёрст» і інш.

Фільм «Капітан Ян» раскажа аб нацыянальным Героі Чэхаславакіі і Героі Савецкага Саюза Яне Налепку, які ў гады мінулай вайны перайшоў на бок палескіх партызан і разам з імі змагаўся з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Камандзір партызанскага атрада Налепка загінуў у лістападзе 1943 г. у баі за г. Оўруч.

У галоўнай ролі Яна Налепкі здымаецца акцёр браціслаўскага тэатра Мілан Княшко.

Ролю камісара партызанскага атрада выконвае народны артыст Беларускай ССР Фёдар Шмакаў, а партызанскай сувязной Кузуркі — папулярная кінаактрыса савецкага кіно Нона Мардзюкова. У карціне здымаюцца таксама артыстка Мая Булгакава, акцёр беларускага тэатра Белахвосцік і іншыя.

Падзеі, аб якіх будзе расказвацца ў кінастужцы, адбываліся менавіта ў гэтых краях. 101-шы славацкі полк, начальнікам штаба якога быў Ян Налепка, дыслацыраваўся ў 1943 г. у Мазыры і Ельску.

М. Кулыба

«Камуніст Палесся», 15 сакавіка 1972 г.

Ад рэдактара-складальніка

Назва фільма «Капітан Ян» існавала ў працэсе вытворчасці кінастужкі. На экраны ж СССР праз год выйшаў кінафільм «Заўтра будзе позна». Акрамя гэтага фільма ў Мазыры і яго ваколіцах здымаліся кінастужкі «Дзяўчынка шукае бацьку», «Паводка» («Беларусьфільм»), «Адзіноцтва» (Адэская кінастудыя) і іншыя.

Калі спявае душа...

«Песні роднага краю» — так называецца зборнік твораў мазырскіх самадзейных кампазітараў. Адзін з іх — І. М. Казелька, былы выкладчык му-

зычнай школы, кіраўнік некалькіх харавых калектываў Дамоў культуры і прадпрыемстваў. Песні Івана Мікітавіча даўно вядомы ў Беларусі.

Яшчэ адзін самадзейны кампазітар, творы якога ўвайшлі ў гэты зборнік, — А. М. Аўсіюк, выкладчык кафедры музыкі Мазырскага педінстытута. Яго песні гучаць у выкананні студэнцкіх хораў, ансамбляў, салістаў, а таксама хору ветэранаў вайны і працы, якім шмат гадоў кіруе А. М. Аўсіюк. Складальнік зборніка — выкладчык дзіцячай музычнай школы В. Р. Сярэбранікаў. Яго песні і аркестравыя п'есы заўсёды ў рэпертуары дзіцячых самадзейных калектываў.

Многія паэты, на вершы якіх напісаны песні, таксама мазыране. Гэта выкладчыкі педінстытута Галіна Дашкевіч і Ніна Аксёнчык, супрацоўнік краязнаўчага музея Васіль Андрыеўскі, выпускніца сярэдняй школы № 2 Святлана Леў. У зборніку музычныя творы на вершы беларускіх паэтаў Пятра Глебкі, Адама Русака, Уладзіміра Верамейчыка, Генадзя Бураўкіна, расійскіх — Аляксандра Пракоф'ева, Сяргея Астравога і іншых. Для некаторых сваіх песень І. М. Казелька піша вершы сам.

Меладычнасць песень, іх зручны для выканання дыяпазон сведчаць аб высокім прафесійным майстэрстве нашых самадзейных кампазітараў.

Са зборніка «Песні роднага краю».

ПРИПЯТЬ-МАТУШКА

Слова и музыка И. Н. Козелько

Припять-матушка ненаглядная
В синем мареве, как в дыму,
Вечно юная и нарядная,
Сердцу дорога моему.
А вокруг луга золоченые,
Все поет и звенит, как струна.
Ароматом трав напоенные
Ветерок, пески и волна.

Припять-матушка,
Сколько бурь и гроз
У твоих берегов пронеслось,
Сколько разных дум,
Сколько горьких слез
На волну твою пролилось.

Припять-матушка, над тобой плывут
В дали дальние облака,
Далеко плывут, к светлому зовут,
К доброму зовут на века.

МОЗЫРСКАЯ ЛИРИЧЕСКАЯ

Слова и музыка И. Н. Козелько

Погляжу на глобус, вижу горы, реки,
Океаны, степи, все как дивный сон,
А в средине вижу,
В самом, самом центре,
Точечку родную — Мозырский район.

За селом Булавки стоит холм высокий,
А вокруг палетки, лес со всех сторон.
За рекою дали сине-голубые,
Это — край родимый, Мозырский район.

Солнце поднимает белые туманы,
Припять дарит небу розовую гладь.
Эти все картины так вошли нам в душу,
Где б мы ни бывали — будем вспоминать.

Знаем мы, что в мире много мест красивых,
Городов, сиянье золоченых крыш,
Но не променяю наш холмистый Мозырь
На туманный Лондон, даже на Париж.

Захоўваецца гісторыя

На падставе пастановы Савета Міністраў БССР «Аб мерах па паляпшэнні архіўнай справы ў БССР» ад 11 лістапада 1963 г. ліквідаваны гарадскія і раённыя дзяржаўныя архівы і ўтвораны філіял Дзяржаўнага архіва Гомельскай вобласці ў Мазыры. Ён абслугоўвае гарады Калінкавічы і Мазыр, Ельскі, Жыткавіцкі, Калінкавіцкі, Мазырскі, Петрыкаўскі, Лельчыцкі і Нараўлянскі раёны. У задачы філіяла ўваходзіць ажыццяўленне арганізацыйна-метадычнага кіраўніцтва і кантролю за ведамаснымі архівамі і справаводствам 370 арганізацый і ўстаноў, размешчаных у зоне абслугоўвання філіяла.

У архіве працуе 13 спецыялістаў, якія праводзяць навукова-тэхнічную экспертызу каштоўнасці дакументаў ва ўстановах, арганізацыях, захоўваюць і выкарыстоўваюць іх. У Мазырскім філіяле захоўваецца звыш 230 тысяч

спраў, у кожнай справе — 100—200 дакументаў. Вялікая ўвага была ўдзелена на працягу апошніх гадоў зняццю абмежаванняў на доступ да дакументаў. Сярод іх — спісы так званых сацыяльна чужых элементаў 20—30-х гг. гэтага стагоддзя.

За 30 гадоў работы філіяла архіва над рознымі тэмамі працавалі сотні чалавек. За апошнія гады актывізавалася работа з прадстаўнікамі школ, бібліятэк, сельскіх Саветаў, членамі камісій па стварэнні кніг «Памяць». За 1963—1992 гг. паступіла звыш 75 тысяч запытанняў грамадзян аб пацвярджэнні працоўнага стажу работы, прымусовым угоне ў Германію і г. д. Архіў наведалі за гэты час звыш 15 тысяч чалавек. Апрацавана і прынята ад арганізацый 110 тысяч спраў. Філіял Дзяржархіва неаднаразова быў прызёрам сацыялістычнага спаборніцтва сярод філіялаў Гомельскай вобласці, узнагароджваўся Ганаровымі граматамі Камітэта па архівах і справаводстве пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь.

З вялікай увагай і высокай адказнасцю да сваіх абавязкаў адносяцца паважаныя, вопытныя супрацоўнікі архіва Л. П. Патук, М. В. Біднюк, А. І. Трафімава, М. Ф. Бандарэнка і іншыя.

Т. Вахрушава

Нашчадкам у спадчыну

Любоў да роднага краю — гэта ці не найперш любоў да ягонай прыроды. Таму ва ўмовах абвастрэння экалагічнай сітуацыі на Мазыршчыне клапоцяцца пра яе і ўсяляк аберагаюць. У прыватнасці, вызначаны і старанна ахоўваюцца помнікі прыроды рэспубліканскага і мясцовага значэння.

Каменныя валы — на паўночна-заходняй ускраіне пасёлка Крынічны. Тры вялікія валуны ледніковага паходжання: два большыя — побач і трэці меншы — воддаль. Пра іх ёсць некалькі паданняў. Вось два з іх.

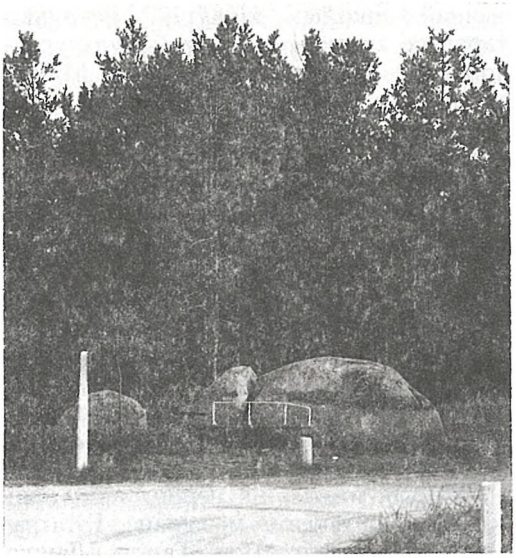

Каменныя валы

Селянін Іван на Вялікдзень паехаў араць валамі сваё поле. А гэта быў вялікі грэх. Арэ Іван і раптам чуе голас з неба: «Іван, не гняві мяне, кінь араць, паважай нашу веру». Не паслухаў селянін Бога, як араў, так і арэ. І раптам у ясным небе загрымеў гром, бліснула маланка, а гаспадар і ягоныя валы ператварыліся ў тры вялізныя камяні. З таго часу ляжаць яны пры дарозе як напамін пра тое, што нельга ісці супраць Бога...

Па другім паданні, валы ў селяніна вельмі стаміліся, перасталі цягнуць саху. Ён пачаў сцябаць пугай знясіленых жывёлін і крычаць на іх. У гэты час па дарозе ішоў вельмі стары чалавек, увесь белы, з кіёчкам у руцэ. Убачыўшы, як Іван здзекуецца з жывёлы, пачаў яго дакараць... Але скнарнасць засціла Івану розум — ня добрымі словамі абазваў ён старога. Вечарам не дачакаліся дома гаспадара з валамі. На тым месцы, дзе Іван араў, людзі ўбачылі тры вялізныя камяні... Вось да чаго давяла скнарнасць і непавага да старога чалавека.

ЗАКАЗНІКІ

Мазырскія кручы — дзяржаўны ландшафтны заказнік, пл. 1140 га (ваколіцы Мазыра).

Зялёнамошскі — дзяржаўны заказнік па зберажэнні і ўзнаўленні фауны і флоры, пл. 22,9 тыс. га (у заходняй частцы раёна).

Стрэльскі — дзяржаўны ландшафтны заказнік, пл. 15 га (ваколіцы в. Стрэльск).

Белае — мікразаказнік у Ляшнянскім лясніцтве па зберажэнні рэдкіх відаў раслін, пл. 20 га.

Гай карэльскай бярозы — 32 экземпляры на плошчы каля 2 га (паўночная ўскраіна в. Слабада).

ЖУРАВІННІКІ

Махнавіцкае лясніцтва, ур. Качуры, пл. 40 га.

Раманаўскае лясніцтва, пл. 13 га.

ДУБРОВЫ

Мазырскае лясніцтва, пл. 209 га.
Слабадское лясніцтва, пл. 121 га.
Асавецкае лясніцтва, пл. 6 га.

САСНОВЫ БОР

Мазырскае лясніцтва, ур. Вялікі Бор, пл. 86,4 га.

Падрыхтаваў
М. Капач

Іх подзвіг не забыты

Непазнавальна змяніўся ў пасляваенныя гады Мазыр. Мазыране ўжо даўно прывыклі да яго шматпавярховых дамоў і прамысловых карпусоў. Даўно пабудаваныя заводы і фабрыкі не толькі адноўлены пасля вайны, але і рэканструяваны.

Дружнай сям'ёй жывуць і працуюць рускія і беларусы, украінцы і азербайджанцы, казахі і літоўцы, латышы і яўрэі — прадстаўнікі 22 нацыянальнасцей былога Савецкага Саюза. Знік з сусветнай карты вялікі і магутны агульны дом, які аб'ядноўваў пад сваім дахам братнія народы. Але з памяці людзей ніколі не сцерці слаўныя імёны тых, чый бессмяротны подзвіг, самаадданая любоў да Радзімы і свайго народа далі магчымасць нам сёння жыць пад мірным небам. Памяць пра іх удзячныя нашчадкі ўвекавечылі ў назвах вуліц і плошчаў роднага горада, пра іх подзвігі нагадваюць курганы Славы, абеліскі на брацкіх магілах, мемарыяльныя дошкі і іншыя знакі памяці...

Названы іх імёнамі

Многія вуліцы Мазыра названы імёнамі Герояў Савецкага Саюза:

БУМАЖКОВА Ціхана Піменавіча — удзельніка партызанскага руху на Палессі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

КАТАЕВА Міхаіла Максімавіча — удзельніка вызвалення Мазыра ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

КАТЛАЎЦА Міхаіла Паўлавіча — ураджэнца Мазырскага раёна.

НЯЖНОВА Валянціна Сцяпанавіча — удзельніка вызвалення Мазыра ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

РЫЖКОВА Антона Андрэевіча — удзельніка вызвалення Мазыра ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

ЦІХАНАВА Рыгора Мацвеевіча — удзельніка вызвалення Мазыра ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў;

Імёнамі ўдзельнікаў вызвалення Мазыршчыны ў гады Вялікай Айчыннай вайны:

ІВАНЕНКІ Арсена Сяргеевіча — удзельніка баёў за Мазыр у гады Вялікай Айчыннай вайны.

НЯЛІДАВА Фёдара Гаўрылавіча — удзельніка вызвалення Мазыра ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў;

Імёнамі кіраўнікоў камуністычнага падполля і партызанскага руху на Палессі ў гады Вялікай Айчыннай вайны:

ХАРУЖАЙ Веры Захараўны,
ЯЗЫКОВІЧА Фёдара Міхайлавіча.

У назвах вуліц увекавечаны імёны ўдзельнікаў Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны:

АПАНСКАГА Іосіфа Казіміравіча,
ДАНІЛЕЎСКАГА Мікалая Сцяпанавіча,
САЕТА Гаўрылы Рыгоравіча,
ТРУСЕВІЧА Івана Данілавіча.

Помняць мазыране і супрацоўнікаў міліцыі, якія загінулі ў мірныя дні ў барацьбе з бандытамі пры іх затрыманні. Дзвюм мазырскім вуліцам дадзены імёны:

МАРЦІНОВІЧА Міхаіла Аляксандравіча,
ЦАРЭНКІ Аляксандра Платонавіча.

І. Піліпчук

Узнагарода знайшла героя

У час ваеннага ліхалецця нярэдка здаралася так, што воіны, якія здзейснілі гераічныя подзвігі, не паспявалі атрымаць заслужаную ўзнагароду. Толькі праз шмат гадоў пасля вайны ўзнагароды знаходзілі герояў.

Пасля 1960 г. уручаны жыхарам Мазыршчыны:

ОРДЭН ЛЕНІНА

ХАРАМЕЦКАМУ Іосіфу Сямёнавічу

ОРДЭН АЛЯКСАНДРА НЕЎСКАГА

ГАРШКОВУ А. П.

ОРДЭН ЧЫРВОНАГА СЦЯГА

ГВАЗДЗЮ Аркадзю Андрэевічу
ГАНЧАРЭНКУ Аляксандру Міхайлавічу
ЛЯДВІГУ Уладзіміру Міхайлавічу

ОРДЭН ЧЫРВОНАЙ ЗОРКІ

ЕРАМЕЕВУ Івану Якаўлевічу
МАШУРАВУ Міхаілу Васілевічу
РУДЗІНСКАМУ Казіміру Казіміравічу

ОРДЭН СЛАВЫ III СТУПЕНІ

БАБРУ Мацвею Дзям'янавічу
БАРЫНАВУ Аляксею Андрэевічу
ГРЫШКОВУ Яўхіму Маркавічу
МЕЛЬНІКАВУ Міхаілу Дарафеевічу
МІЦУРУ Аўгусту Мацвеевічу
РУДЗІНСКАМУ Івану Валяр'янавічу
ФІЛІСТАВУ Дзмітрыю Іванавічу
ЮНІЦКАМУ Міхаілу Пятровічу

Ішлі радыёграмы з Мінскага падполля...

Сасноўская Вера Іванаўна нарадзілася ў 1923 г. у в. Навікі Мазырскага раёна. Да 1941 г. вучылася ў тэхнікуме. Удзельніца Вялікай Айчыннай вайны. У 1943—1944 гг. на падпольнай рабоце ў Мінску. З 1946 г. жыла ў Мазыры.

...У навагоднюю ноч 1943 года праз лінію фронту ў Мінск была закінута з групай разведупраўлення Генеральнага штаба Чырвонай Арміі Вера Іванаўна Сасноўская, ураджэнка Мазыршчыны, дзе і знаходзілася доўгіх 550 дзён і начэй.

Цяжка нават уявіць сабе работу падпольнай радысткі ў перапоўненым варожымі войскамі горадзе, з развітай сістэмай падслухоўвання і кантролю за эфірам. Зверставалі СС і СД — службы бяспекі. Былі выпадкі, што на працягу сутак месцазнаходжанне рацыі мянялася двойчы. А што значыць перанесці рацыю з цяжкімі батарэямі сілкавання ва ўмовах пастаяннага пат-

В. І. Сасноўская

руліравання вуліц і смяротнай рызыкі! Але рэдкае шанцаванне: Вера Іванаўна ў складанай сітуацыі выжыла, не ведала правалаў, вытрымала і забяспечыла работу такой неабходнай для разведчыкаў рацыі.

А як жа дзейнічаў на псіхіку чалавека акупацыйны рэжым! Што ні дзень, што ні гадзіна — трывожная нечаканасць: тут перастрэлка, там аблава, на суседняй вуліцы арышты, у парку зноў вешалі падпольшчыкаў... Не ўсякі мог бы вытрымаць гэта...

Але ў эфір ішлі сігналы: «Цэнтр! Прыміце радыёграму з Мінска...» Цяжка цяпер падлічыць перададзеныя ў эфір паведамленні. Проста не ставілася тады такой задачы. Працавала, і ўсё! Але некалькі сотняў, а то і тысяча, магчыма, набярэцца. І пасля кожнай перадачы — смяротная рызыка. Гэта ж былі звесткі аб размяшчэнні сіл праціўніка, іх руху, паводзінах і планах акупацыйных улад, становішчы ў горадзе і многае іншае. І вельмі вялікую плату далі б фашысты за тое, каб ведаць, хто пасылае такую інфармацыю...

Пасля вайны Вера Іванаўна вярнулася на радзіму — у Мазыр. Амаль 23 гады працавала загадчыцай раённага аддзела сацыяльнага забеспячэння. У першыя мірныя гады гэта была нялёгкая работа — з людзьмі, якія перанеслі вайну, сем'ямі загінуўшых, параненымі — без ног, без рук, сляпымі, тымі, хто вытрымаў страшныя мукі, застаўся без здароўя, нерваў, каму патрэбна была маральная і матэрыяльная падтрымка. Але хутка Вера Іванаўна навучылася распазнаваць людзей, а многіх ведала ўжо асабіста. Адзін вярнуўся інвалідам са шпіталя ў зямлянку (хата згарэла), другі прыпоўз з палону ледзьве жывы, а трэці ў сорак першым вярнуўся з акружэння на пары добрых коней і цяпер вялікія правы «качае»... Дапамагала ў рабоце ваенная загартоўка.

Памерла Вера Іванаўна ў 1996 годзе.

М. Капач

Гераічная вёска

...З 1924 года Мялешкавічы былі цэнтрам сельскага Савета. Спаленая ў 1920 годзе белапольскімі акупантамі, да 1925 года вёска поўнасцю адбудавалася.

...1930 год. У вёсцы арганізаваны калгас «Палескі партызан». Амаль усё сталае насельніцтва ўключылася ў калектыўную сельскагаспадарчую вытворчасць. У тыя ж 30-я гады ў вёсцы пачалі працаваць васьмігадовая школа і хата-чытальня.

...Не мінула вёску і горкая доля 1937—1940 гадоў. Восем яе жыхароў былі без падстаў арыштаваны, як «ворагі народа». Бікша Іван Аўгуставіч, Бягляк Васіль Каленікавіч, Бягляк Васіль Парфенавіч, Петрушкевіч Баляслаў Феліксавіч і Шурынаў Яўхім Платонавіч расстраляны ў Мазыры.

...Звыш 400 чалавек жыхароў Мялешкавіч у 1941 годзе сталі ў рады абаронцаў Радзімы. Мужчыны таксама пайшлі ваяваць у партызанскія злучэнні С. А. Каўпака і А. Ф. Сабурава, Мазырскую партызанскую брыгаду імя Аляксандра Неўскага. Камандзірам брыгады стаў жыхар Мялешкавіч Аляксандр Лукіч Жыльскі, камісарам — былы дырэктар Мялешкавіцкай школы Міхаіл Кузьміч Ільінкоўскі. Жыхары вёскі змагаліся як маг-

лі. Не выконвалі распараджэнняў нямецкіх улад, хаваліся ў мясцовых лясах, дапамагалі партызанам.

Правалілася спроба фашыстаў арганізаваць з мясцовых жыхароў паліцыю. Амаль усе 13 аднасяльчан, што паступілі на службу да акупантаў восенню 1941 года, праз месяц-другі агледзеліся: некаторыя з іх наладзілі сувязь з камуністычным падполлем, другія проста зразумелі, што хаўрусы з «новымі ўладамі» да дабра не прывядуць. У першую ж ваенную зіму большая частка паліцэйскіх была расстраляна самімі акупантамі.

З вайны не вярнулася 155 чалавек — загінулі на франтах і ў партызанскіх атрадах, прапалі без вестак; расстраляна, павешана і спалена жывымі больш як 80 мірных жыхароў. Але і гэтыя лічбы яшчэ не канчатковыя: прайшлі гады, памяць людзей і архівы ўсіх не зберагліі... У 1943 годзе вёска другі раз у гэтым стагоддзі была цалкам знішчана.

...Да 1950 года на папялішчах вайны выраслі новыя дамы і вытворчыя памяшканні калгаса. Жыццё ў вёсцы аднавілася...

...1989 год. Вёска стала цэнтрам новага саўгаса «Чырвоны Сцяг» — назва ў памяць аб гістарычных падзеях у гады грамадзянскай вайны, мужнасці яе жыхароў пры абароне Радзімы. Пачалося трэцяе ў стагоддзі адраджэнне населенага пункта. Будуецца жыллё, грамадскія і вытворчыя пабудовы. У вёсцы працуюць сярэдняя школа, участковая бальніца, сельскі Дом культуры з бібліятэкай, тры магазіны, аддзяленне сувязі, лясніцтва...

Вёска Мялешкавічы — якая ўзнікла ў сярэдзіне ці канцы XV стагоддзя — частка гісторыі нашага Палесся. Працавітыя людзі паклалі пачатак гэтай вёсцы, не адзін раз яе адраджалі, за яе жыццё гінулі. І жыццё працягваецца...

М. Галенка, М. Капач

Помнікі гісторыі

ГОРАД МАЗЫР

МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА аб рэвалюцыйных падзеях і расстрэле дэманстрацыі рабочых у Мазыры ў 1905 г. (вул. Ленінская, 5).

ПОМНІК НА БРАЦКІХ МОГІЛКАХ змагароў за Савецкую ўладу, якія загінулі ў 1918 — 1920 гг. (вул. Фрунзе, каля стадыёна).

МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА на доме № 32, дзе 5.3.1920 г. у баі з белапалякамі загінуў камісар брыгады 41-й дывізіі, дзяржаўны і ваенны дзеяч Украіны М. С. Данілеўскі (вул. Ленінская).

МЕМАРЫЯЛЬНЫ ЗНАК на месцы дома, у якім у 1917—1920 гг. праходзілі з'езды рабочых, сялянскіх і салдацкіх дэпутатаў Мазырскага павета (вул. Ленінская).

АБЕЛІСК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ падпольшчыкаў, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (вул. Крупскай, на тэрыторыі сярэдняй школы № 4).

КУРГАН СЛАВЫ, БРАЦКІЯ МОГІЛКІ савецкіх воінаў і партызан, якія загінулі ў 1943—1944 гг. (вул. Рыжкова).

ПОМНІК ХАРУЖАЙ ВЕРЫ ЗАХАРАЎНЕ — зямлячцы, дзеячу рэвалюцыйнага руху ў Заходняй Беларусі, арганізатару і кіраўніку камуністычнага падполля ў Віцебску ў Вялікую Айчынную вайну, публіцысту, Герою Савецкага Саюза (вул. Ленінская).

ПОМНІК У ГОНАР САВЕЦКІХ ЛЁТЧЫКАЎ, якія ўдзельнічалі ў Мазырска-Калінкавіцкай аперацыі (вул. Інтэрнацыянальная).

ПОМНІК 100 РАБОТНІКАМ дрэваапрацоўчага камбіната, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (вул. 8 Сакавіка).

ПОМНІК 7 РАБОЧЫМ металаапрацоўчай арцелі «Молат», якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (вул. Ленінская).

МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА на доме, дзе быў палявы шпіталь, у якім лячыліся ў 1944—1945 гг. параненыя воіны (вул. Фрунзе, 1).

МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА на доме, дзе быў прызыўны пункт ваеннага камісарыята ў 1941 г. (вул. Пралетарская, 98).

МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА ў гонар воінаў 111-га палка 55-й стралковай дывізіі 61-й арміі Беларускага фронту, якія ў студзені 1944 г. удзельнічалі ў вызваленні горада ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў (вул. Гогаля, 100).

МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА ў гонар воінаў лыжнага батальёна і вучэбнага атрада 55-й стралковай дывізіі Беларускага фронту, якія ў студзені 1944 г. удзельнічалі ў вызваленні

горада ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў (вул. Інтэрнацыянальная, 63).

МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА ў гонар Талкачова Яўгена Іосіфавіча – падпольшчыка, які вучыўся ў сярэдняй школе № 2, загінуў у гады вайны (вул. Ленінская, 1).

МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА ў гонар землякоў – работнікаў Мазырскага тэхнічнага Верхнедняпроўскага басейнавага ўпраўлення рачнога параходства, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (вул. Савецкая, 105).

МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА ў гонар воінаў 14-й і 15-й гвардзейскіх дывізій Беларускага фронту, якія ў студзені 1944 г. удзельнічалі ў вызваленні горада ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў (вул. 8 Сакавіка).

ПОМНІК У. І. ЛЕНІНУ на цэнтральнай плошчы горада.

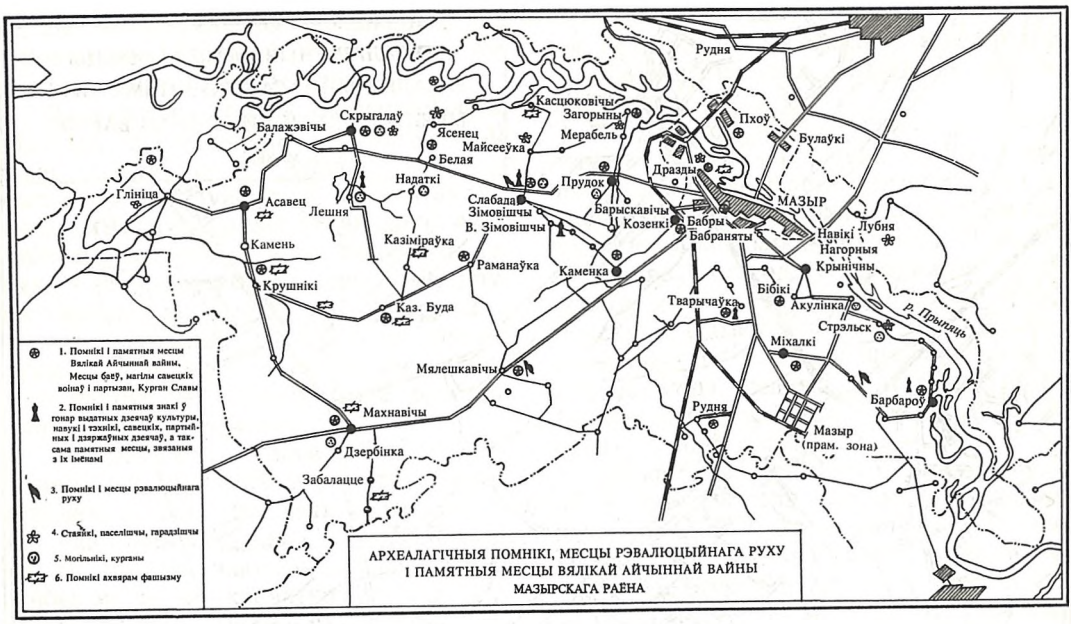

АСАВЕЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

Вёска АСАВЕЦ

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі, якія загінулі ў 1944 г. пры вызваленні раёна (цэнтр вёскі).

ПОМНІК НА МАГІЛЕ воіна-інтэрнацыяналіста А. М. Дубеня, які загінуў 19.3.1984 г. у Афганістане (мясцовыя могілкі).

Вёска КРЫНІЧНАЯ ГРАДА

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі, якія загінулі ў 1944 г. пры вызваленні раёна (паўднёва-заходняя ўскраіна вёскі).

Вёска КАМЕНЬ

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі і партызан, якія загінулі ў баях ці памерлі ад ран у шпіталі ў 1941—1944 гг. (усходняя ўскраіна вёскі).

ПОМНІК НА МАГІЛЕ ахвяр фашызму — мірнага насельніцтва, якія былі закатаваны ў 1941—1943 гг. (усходняя ўскраіна вёскі).

Вёска КРУШНІКІ

ПОМНІК ЮНІЦКІМ, якія загінулі ў гады неабгрунтаваных палітычных рэпрэсій у 1937—1939 гг. Устаноўлены на магіле А. Б. Юніцкай, у якой расстраляны муж, 5 сыноў і нявестка (вясковыя могілкі).

Былая вёска СПРЫМАЧОЎ

ПОМНІК АХВЯРАМ ФАШЫЗМУ — жыхарам гэтай і навакольных вёсак, якія закатаваны ў 1943 г. (на паляне па дарозе Крушнікі — Раманаўка).

БАРБАРОЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

Вёска БАРБАРОЎ

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі і партызан, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (цэнтр вёскі), у тым ліку грамадзянін Славакіі Я. Генжэль.

КАМЕНКАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

Вёска БЯРОЗАЎКА

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі і партызан, якія загінулі ў баях ці памерлі ад ран у шпіталі ў 1943—1944 гг. (усходняя ўскраіна).

Вёска ВЯЛІКІ БОКАЎ

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (вясковыя могілкі).

ПОМНІК НА МАГІЛЕ воіна-інтэрнацыяналіста, работніка органаў міліцыі Царэнкі А. П., які загінуў пры выкананні службовых абавязкаў 31.5.1983 г. (вясковыя могілкі).

Вёска КАМЕНКА

ПОМНІК, МЕМАРЫЯЛЬНЫЯ КУРГАН І ПАРК, створаныя ў памяць аднавяскоўцаў, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (цэнтр вёскі).

Вёска МЯЛЕШКАВІЧЫ

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі і партызан, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (на вясковых могілках).

МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА ў гонар узнагароджання вёскі ў 1928 г. ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга БССР — за мужнасць і гераізм яе насельніцтва ў гады грамадзянскай вайны (на будынку школы).

КОЗЕНСКІ СЕЛЬСАВЕТ

Вёска БАБРАНЯТЫ

ПОМНІК М. І. КАЛІНІНУ каля будынка праўлення калгаса імя М. І. Калініна.

Вёска КОЗЕНКІ

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі, якія загінулі ў баі ці памерлі ад ран у шпіталі ў 1944 г. (вясковыя могілкі).

ПОМНІК ЗЕМЛЯКАМ, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (цэнтр вёскі).

МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА на будынку Дома культуры ў памяць аб падпольнай патрыятычнай групе А. Б. Няпомняшчага, якая дзейнічала ў вёсцы ў 1942 г.

КРЫНІЧАНСКІ СЕЛЬСАВЕТ

Вёска БІБІКІ

ПОМНІК НА МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі і партызан, якія загінулі ў 1944 г. пры вызваленні раёна (на вясковых могілках).

ПОМНІК НА МАГІЛЕ аднавяскоўца маёра Тарасава Мікалая Апанасавіча, які загінуў 24.6.1944 г. пры вызваленні Палесся (на вясковых могілках).

Вёска ТВАРЫЧАЎКА

ПОМНІК Ф. Э. ДЗЯРЖЫНСКАМУ. У цэнтры вёскі, каля праўлення калгаса імя Ф. Э. Дзяржынскага.

МАХНАВІЦКІ СЕЛЬСАВЕТ

Вёска ЗАБАЛАЦЦЕ

ПОМНІК НА МАГІЛЕ ахвяр фашызму — мірных жыхароў вёскі, якія закатаваны ў Вялікую Айчынную вайну (цэнтр вёскі).

Вёска МАХНАВІЧЫ

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі і партызан, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (вясковыя могілкі).

ПОМНІК НА МАГІЛЕ ахвяр фашызму — мірных жыхароў вёскі, якія расстраляны ў Вялікую Айчынную вайну (у лесе за 0,5 км на ўсход ад вёскі).

ПОМНІК ЗЕМЛЯКАМ, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (цэнтр вёскі).

МІХАЛКАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

Вёска МАЛЫ БОКАЎ

ПОМНІК НА МАГІЛЕ ст. лейтэнанта А. М. Мельнічэнкі, лётчыка Савецкай Арміі, які загінуў 25.10.1983 г. у Афганістане (вясковыя могілкі). У вёсцы адна з вуліц носіць яго імя. На будынку школы, дзе ён вучыўся, устаноўлена **МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА.**

Былая вёска МІХАЛКІ

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі і партызан, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (вясковыя могілкі).

ПОМНІК ЗЕМЛЯКАМ, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (вясковыя могілкі).

Былая вёска КУСТАЎНІЦА

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі і партызан, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (вясковыя могілкі).

Вёска ПРАЎЦЮКІ

МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА (на будынку сельскага магазіна) у памяць аб камандзіры брыгады Чырвонай Арміі В. Д. Каўшове, які загінуў у вёсцы 11.11.1920 г. у баі з бандамі Булак-Балаховіча. Пахаваны ў Маскве на Краснай плошчы.

Вёска РУДНЯ МІХАЛКАЎСКАЯ

ПОМНІК ЗЕМЛЯКАМ, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (цэнтр вёскі).

Дарога РУДНЯ МІХАЛКАЎСКАЯ — МІХАЛКІ

КРЫЖ З МЕМАРЫЯЛЬНАЙ ДОШКАЙ аб тым, што ў гэтым лесе ў 1937—1939 гг. было расстраляна і пахавана каля 700 чалавек — ахвяр неабгрунтаваных палітычных рэпрэсій.

ПРУДКОЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

Вёска ЗАГОРЫНЫ

ПОМНІК НА МАГІЛЕ юнгі Дняпроўскай ваеннай флатыліі Краўчанкі Эміля Андрэевіча, які загінуў 23.6.1944 г. (вясковыя могілкі).

Вёска ПРУДОК

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі, якія загінулі ў студзені 1944 г. пры вызваленні раёна (вясковыя могілкі).

СКРЫГАЛАЎСКІ СЕЛЬСАВЕТ

Вёска БЕЛАЯ

ПОМНІК ЗЕМЛЯКАМ, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (у цэнтры вёскі).

Вёска ЖАХАВІЧЫ

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі, якія загінулі ў 1944 г. пры вызваленні раёна (вясковыя могілкі).

Вёска ЛЕШНЯ

МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА на будынку Ляшнянскай школы ў памяць аб земляку, былым вучні школы, Героі Савецкага Саюза М. П. Катлаўцу, які загінуў у 1944 г.

Вёска РУДНЯ СКРЫГАЛАЎСКАЯ

ПОМНІК НА МАГІЛЕ воіна Чырвонай Арміі А. Багданава, які загінуў у 1944 г. пры вызваленні раёна (вясковыя могілкі).

Вёска СКРЫГАЛАЎ

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі і партызан, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (вясковыя могілкі).

ПОМНІК ЗЕМЛЯКАМ, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну (цэнтр вёскі).

ПОМНІК на месцы мяркуемага пакарання смерцю ў 1497 г. крымскімі татарамі мітрапаліта Кіеўскага і Усея Русі Макарыя (на беразе старога рэчышча Прыпяці за 1 км ад вёскі). У цэнтры вёскі ў канцы XIX ст. пабудавана капліца з іконай святапакутніку Макарыю.

СЛАБАДСКІ СЕЛЬСАВЕТ

Вёска БУДА КАЗІМІРАЎСКАЯ

ПОМНІК АХВЯРАМ ФАШЫЗМУ – мірным жыхарам вёскі, якія закатаваны 22.3.1943 г. (на заходняй ускраіне).

Помнік жыхарам в. Казіміраўка

АБЕЛІСК ва ўрочышчы Белакор'е на месцы лагера партызанскай брыгады імя Аляксандра Неўскага (за 3 км на паўночны захад ад вёскі).

Вёска ВЯЛІКІЯ ЗІМОВІШЧЫ

ПОМНІК М. В. ФРУНЗЕ. У цэнтры вёскі, каля праўлення калгаса імя М. В. Фрунзе.

Вёска КАЗІМІРАЎКА

ПОМНІК АХВЯРАМ ФАШЫЗМУ – мірным жыхарам вёскі, расстраляным і спаленым жывымі 22.3.1943 г. (у цэнтры вёскі).

Вёска КАСЦЮКОВІЧЫ

ПОМНІК АХВЯРАМ ФАШЫЗМУ – мірным жыхарам вёскі, 30.6.1943 г. патопленым, спаленым, расстраляным, а таксама **ТРЫ ЖАЛЕЗАБЕТОННЫЯ ПЛІТЫ** на месцы калодзежаў, ператвораных карнікамі ў брацкія магілы (у цэнтры вёскі).

МАГІЛА П. М. ДЗЯНЬГУБЕНКІ, воіна Чырвонай Арміі, які загінуў у студзені 1944 г. пры вызваленні вёскі (за 1 км на поўдзень ад вёскі).

ПОМНІК НА МАГІЛЕ воіна-інтэрнацыяналіста С. У. Сіліча, які загінуў 8.9.1987 г. у Афганістане (вясковыя могілкі). На будынку школы ў в. Майсееўка ў памяць аб яе былым вучні ўстаноўлена **МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА.**

Вёска РАМАНАЎКА

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ трох партызан, якія загінулі ў Вялікай Айчыннай вайне, у т. л. грамадзянін Славакіі Ш. Шверцал (заходняя ўскраіна вёскі).

МЕМАРЫЯЛЬНАЯ ДОШКА аб тым, што «В годы Великой Отечественной войны в 7, 11, 36, 37 кварталах Буда-Казимировского лесничества размещались партизанские отряды» (заходняя ўскраіна вёскі).

Вёска СЛАБАДА

ПОМНІК У. І. ЛЕНІНУ. У цэнтры вёскі, каля праўлення калгаса імя У. І. Леніна.

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ маракоў Прыпяцкай ваеннай флатыліі, чырвонаармейцаў, мірных жыхароў, якія загінулі ў 1918—1920 гг. у баях супраць кайзераўскіх і белапольскіх захопнікаў (вясковыя могілкі).

ПОМНІК НА БРАЦКАЙ МАГІЛЕ воінаў Чырвонай Арміі і партызан, якія загінулі ў 1944 г. пры вызваленні раёна і памерлі ў шпіталях ад ран (вясковыя могілкі).

МЕМАРЫЯЛЬНЫ ПАРК і ПОМНІК ЗЕМЛЯКАМ, якія загінулі ў 1941—1945 гг. на франтах, у партызанскіх атрадах і патрыятычным падполлі (у цэнтры вёскі).

Вёска ШЧАКАТАВА

МЕМАРЫЯЛЬНЫ ЗНАК аб разгроме нямецкага гарнізона партызанамі Мазырскай брыгады імя Аляксандра Неўскага і злучэння А. Сабурава 30.8.1943 г. (вясковыя могілкі).

МЕМАРЫЯЛЬНЫ ЗНАК на месцы бою партызан брыгады імя Аляксандра Неўскага з калонай войск праціўніка 3.10.1943 г. (дарога Слабада — Белая).

Падрыхтавалі
М. Капач, І. Піліпчук

Паміж мінулым і будучым

Дзевяць пасляваенных гадоў Мазыр заставаўся адміністрацыйным цэнтрам Палескай вобласці. 8 студзеня 1954 года Вярхоўны Савет БССР выдаў указ аб яе скасаванні, і Мазыр стаў раённым цэнтрам. Аднак горад працягваў інтэнсіўна расці і развівацца, ішло будаўніцтва новых прадпрыемстваў, пашыралася яго тэрыторыя. Значныя зрухі — эканамічныя, адміністрацыйна-тэрытарыяльныя, дэмаграфічныя адбыліся за пасляваенны час і ў раёне. Некаторыя падагульняючыя звесткі такога характару — пра сённяшні Мазыр, пра сельскія населеныя пункты — прыводзяцца ніжэй.

Сённяшні дзень Мазыршчыны — гэта вынік таго гістарычнага шляху, які

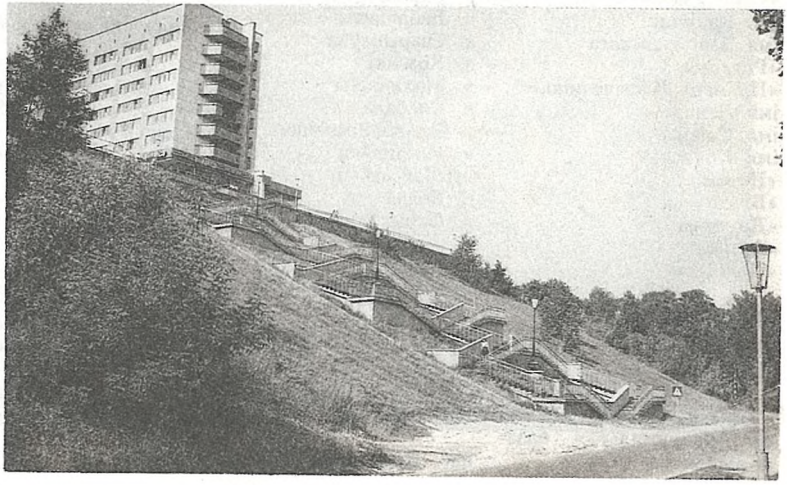

Мазыр. Сходы ад гасцініцы «Прыпяць» да берага ракі

прайшла яна ад старажытнасці да нашага часу, і шлях гэты падрабязна прасочваецца ў храналагічнай табліцы, што змяшчаецца ў канцы кнігі.

ЭКСПЛІКАЦЫЯ ЗЯМЕЛЬ г. МАЗЫРА НА 1.1.1996 г.

Агульная колькасць прадпрыемстваў, арганізацый, устаноў — 482.

Агульная плошча зямлі г. Мазыр — 3674,17 га.

Прамысловыя, транспартныя і іншыя прадпрыемствы — 1255,43 га.

Прыродаахоўныя землі — 1030,5 га.

Землі, занятыя:

— прыватным сектарам — 657,0 га,
— вуліцамі, плошчамі, тратуарамі — 249,41 га,
— капітальным будаўніцтвам — 1590 га,
— дзяржлесфондам — 102,0 га,
— паркамі, скверамі — 21,83 га,
— садамі — 125,0 га,
— ягаднікамі — 31,0 га,
— ракой Прыпяць — 199,0 га,
— заліўным лугам — 12,0 га,
— равамі — 457,0 га,
— лесапаркамі — 511,0 га,
— балотамі — 8,0 га,
— азёрамі — 14,5 га.

Са справаздачы архітэктурнага аддзела Мазырскага гарвыканкама

Калгасы і саўгасы Мазырскага раёна на 1.1.1996 г.

Калгасы

«Серп і молат»	— в. Барбароў
імя Калініна	— в. Бабраняты
імя Дзяржынскага	— в. Тварычаўка
«Радзіма»	— в. Козенкі
«Прамень Кастрычніка»	— в. Махнавічы
імя Леніна	— в. Слабада
імя Фрунзе	— в. Вялікія Зімовішчы
імя Крупскай	— в. Раманаўка
«Перамога»	— в. Майсееўка
«Беларусь»	— в. Белая
«Дружба»	— в. Скрыгалаў
«Асавец»	— в. Асавец
«Палессе»	— в. Глініца

Саўгасы

«Прыпяць»	— г. Мазыр
«Мазырскі»	— в. Рудня Міхалкаўская
«Чырвоны Сцяг»	— в. Мялешкавічы
Эксперыментальная база «Крынічная»	— пас. Крынічны
Сартавыпрабавальная станцыя «Прудок»	— в. Прудок
Мазырская агароднінная фабрыка	— в. Каменка
Мазырская птушкафабрыка	— в. Ляхаўцы
Саўгас-камбінат «Зара»	— пас. Крынічны

Населеныя пункты Мазырскага раёна на 1.1.1996 г.

Населеныя пункты	колькасць гаспадарак	колькасць жыхароў	у тым ліку	
			працаздольныя	дзеці
Асавецкі сельскі Савет				
в. Асавец	252	672	298	233
в. Асавецкая Буда	11	24	4	2
в. Гіневічаў Груд	5	9	3	—
в. Глініца	179	420	165	103
в. Зімавая Буда	31	53	5	—
в. Камень	13	27	11	2
в. Крушнікі	70	154	54	30
в. Крынічная Града	6	9	—	—
в. Летавішча	13	21	3	2
в. Перадрэйка	35	58	14	6
в. Скалодзін	48	73	11	1
в. Турбінка	12	19	1	—
пас. Глініцкі	23	50	11	7
Барбароўскі сельскі Савет				
в. Барбароў	120	221	75	43
в. Верхні Млынок	10	13	2	—
в. Горная (Капліца)	15	19	4	—
в. Ніжні Млынок	15	18	—	—
пас. Новая Ніва	6	9	1	—
пас. Перадавы	52	183	84	78
пас. Прагрэс	25	36	2	12
пас. Чырвоная Горка	8	12	3	2
Каменкаўскі сельскі Савет				
в. Антонаўка	29	48	7	1
в. Бярозаўка	32	49	3	—
в. Васькаўка	55	87	15	—
в. Вялікі Бокаў	76	153	48	19
в. Гостаў	22	33	3	—
в. Зялёнка	13	24	3	—
в. Іванкаўшчына	114	215	62	18
в. Каменка	235	648	310	185
в. Млынок	19	39	19	3
в. Мялешкавічы	257	570	197	141
в. Свірынаўка	26	44	9	2
пас. Сасновы	200	650	327	273
Козенскі сельскі Савет				
в. Бабраняты	118	330	137	67
в. Булаўкі	106	309	147	63
в. Дразды	149	344	164	64
в. Козенкі	1032	3248	1727	924

Населеныя пункты	колькасць гаспадарак	колькасць жыхароў	у тым ліку	
			працаздольныя	дзеці
в. Лучажэвічы	106	278	124	43
в. Навікі	147	385	211	70
в. Нагорныя	150	409	197	68
в. Нараўшчызна	58	188	87	72
в. Пранькі	59	140	68	18
в. Раеўскія	21	43	11	3
Крынічанскі сельскі Савет				
в. Акулінка	75	116	16	4
в. Бібікі	164	326	140	50
в. Гурыны	143	333	129	52
в. Лубня	21	38	7	—
в. Матрункі	69	105	24	—
в. Пянькі	6	12	2	2
в. Стрэльск	52	73	12	—
в. Тварычаўка	106	314	140	100
пас. Крынічны	353	1163	631	411
хут. Молажава	6	7	1	—
Махнавіцкі сельскі Савет				
в. Дзербінка	53	107	27	23
в. Забалацце	69	118	30	8
в. Заводны Востраў	37	58	17	2
в. Зялёны Мох	8	12	3	—
в. Махнавічы	304	836	313	223
в. Падлядзічы	18	51	23	11

Населеныя пункты	колькасць гаспадарак	колькасць жыхароў	у тым ліку	
			працаздольныя	дзеці
Міхалкаўскі сельскі Савет				
в. Малы Бокаў	52	94	37	16
в. Міцькі	60	90	37	7
в. Ляхаўцы	17	28	13	—
в. Праўцюкі	33	45	14	4
в. Рудня Міхалкаўская	369	994	473	310
в. Стараселле	36	81	27	14
пас. «Дружба»	35	94	56	25
пас. Міхалкі	14	48	31	16
Прудкоўскі сельскі Савет				
в. Барыскавічы	172	298	85	24
в. Загорыны	86	139	19	7
в. Мерабель	26	37	5	—
в. Прудок	325	842	390	189
в. Рэдзька	12	18	—	—
Скрыгалаўскі сельскі Савет				
в. Балажэвічы	106	213	84	29
в. Белая	129	304	129	67
в. Жахавічы	116	189	33	3
в. Лешня	139	257	79	40
в. Надаткі	62	104	31	6
в. Рудня Скрыгалаўская	51	102	36	9
в. Скрыгалаў	364	891	361	196
в. Ясенец	27	41	7	1

Вёска Козенкі. Новая вуліца

Населеныя пункты	колькасць гаспадарак	колькасць жыхароў	у тым ліку	
			працаздольныя	дзеці
Слабадскі сельскі Савет				
в. Буда Казіміраўская	12	18	—	—
в. Вялікія Зімовішчы	132	300	105	82
в. Казіміраўка	5	5	—	—
в. Касцюковічы	86	125	23	1
в. Майсееўка	151	416	115	68
в. Малыя Зімовішчы	149	339	129	82
в. Раманаўка	188	382	100	61
в. Рудня Каменская	42	81	19	16
в. Слабада	410	866	349	207
в. Слабодка	69	103	13	4
в. Хамічкі	113	191	58	20
в. Чарамашня	3	4	—	—
в. Шчакатава	23	33	—	—

Населеныя пункты, якія зліліся з г. Мазыром

Вёскі: Бабры, Баравікі, Кімбараўка, Майская (да 1964 г. Лапці), Салаўёўка, Целяпуны.

Населеныя пункты, якія перасталі існаваць

Асавецкі сельсавет: в. Спрымачоў (спалена ў Вялікую Айчынную вайну).

Крынічанскі сельсавет: в. Лубня Малая (у 1984 г. злілася з в. Лубня).

Міхалкаўскі сельсавет: в. Кустаўніца (знесена ў 1980 г.) і Міхалкі (знесена ў 1992 г.) у сувязі з будаўніцтвам Мазырскага прамвузла.

Абнавілася Майсееўка...

Вёска знаходзіцца за 18 кіламетраў ад Мазыра. Старажылы сцвярджаюць, што назву вёска атрымала ад імя яе заснавальніка — Майсея. У 1909 г. у вёсцы было 64 двары і 456 жыхароў. Зямлі ў сялян было вельмі мала. Затое палосы пана Снядзецкага падступалі да самай Майсееўкі. Да яго ішлі працаваць вяскоўцы.

Школы ў вёсцы да рэвалюцыі не было. У першыя гады Савецкай улады школа пачала працаваць у прыватным доме, у адным пакоі — тры класы. Навучаў іх адзін настаўнік. Працягвалі вучобу ў Слабадзе, дзе працавала сямігодка, якую пасля пераўтварылі ў дзесяцігодку. Да вайны Слабадскую сярэднюю школу заканчвалі двое-трое майсееўскіх дзяцей.

Асноўным заняткам майсееўцаў было земляробства, жывёлагадоўля, рыбалоўства, лесанарыхтоўкі. За пасляваенны час спаленая датла Майсееўка ператварылася ў прыгожае сяло. З аднаго боку — агромністы сад, з другога — рукатворнае возера, дзе можна і пакупацца, і парыбачыць.

Паўночная ўскраіна вёскі ўпрыгожылася новымі цагляными дамамі, а новы пасёлак, пабудаваны пад лесам для перасяленцаў з чарнобыльскай зоны, амаль што злучыў Майсееўку з Хамічкамі.

Замест дарог з сыпкім пяском і непралазнай граззю, дзе буксавалі нават трактары, пракладзена асфальтавая шаша, якая звязвае Майсееўку з Мазыром і вёскамі.

А. Колас

На чале горада і раёна

Перыяд пасляваеннага аднаўлення і далейшага развіцця народнай гаспадаркі і сацыяльнай сферы Мазыршчыны — гераічная старонка яе найноўшай гісторыі. У гэтай кнізе названы дзесяткі гарадскіх і сельскіх калектываў, сотні лепшых людзей надпрыпяцкага краю, якія ў пасляваенны час нястомнай працаю спрыялі яго матэрыяльнаму і духоўнаму ўздыму. Несумненна, вялікае значэнне для агульнага поспеху мела мабілізуючая дзейнасць былых партыйных структур, але апошнія падзеі паказалі, што сапраўды незаменнай на гэтым гістарычным этапе была актыўная, дзейсная роля органаў гарадской і раённай выканаўчай улады. Тут, у гарвыканкаме і райвыканкаме, вырашэнне складаных праблем агульнага, гарадскога або раённага маштабу заўсёды спалучалася з паўсядзённым клопатам аб асобным, канкрэтным чалавеку, які ішоў сюды са

сваёй жыццёвай патрэбаю, са сваім болем, сваёй бядою... Таму і людзі, якія ў розны час на працягу апошняга паўвека стаялі на чале нашага горада і раёна, заслугоўваюць таго, каб іх імёны таксама былі названы ў кнізе Памяці.

У пасляваенны час Мазырскі гарвыканкам узначальвалі:

Кароль А. П.	1944 г.
Кавальчук	
Іван Рыгоравіч	1944—1945 гг.
Раеўскі	
Антон Паўлавіч	1946 г.
Ваўчкоў	
Яўціхій Кірылавіч	1947—1950 гг.
Сякач	
Барыс Міхайлавіч	1951—1954 гг.
Зярноў	
Рыгор Васілевіч	1955—1958 гг.
Напрэеў	
Лявон Азаравіч	1959—1961 гг.
Коханаў	
Генадзь Міхайлавіч	1962—1970 гг.
Ганчар	
Рыгор Фядосавіч	1971—1986 гг.
Кенік	
Іван Альбінавіч	1987—1990 гг.
Шырай	
Валянціна Міхайлаўна	1990—1991 гг.

Мазырскі райвыканкам узначальвалі:

Жыльскі	
Аляксандр Лукіч	1944—1949 гг.
Крывянчук	
Пётр Паўлавіч	1949—1953 гг.
Паўтаран	
Іларыён Піліпавіч	1953—1954 гг.
Каралёў	
Сцяпан Міхайлавіч	1954—1958 гг.
Дворак	
Уладзімір Пятровіч	1958—1963 гг.
Міцкевіч	
Анатоль Іванавіч	1963—1967 гг.
Жамойдзік	
Вольга Віктараўна	1967—1972 гг.
Курылаў	
Уладзімір Якаўлевіч	1972—1982 гг.
Шаўцоў	
Уладзімір Міхайлавіч	1982—1991 гг.

З 1991 г. старшынёй Мазырскага гарвыканкама з'яўляецца Іван Данілавіч Замулка, старшынёй Мазырскага райвыканкама — Міхаіл Уладзіміравіч Саўчык. Яны і выступаюць у гэтай кнізе з заключным артыкулам.

І. Д. Замулка

М. У. Саўчык

Заглядваючы ў дзень заўтрашні

Наш палескі край мае багатую, непаўторную гісторыю. На працягу сваіх васьмі з паловай стагоддзяў Мазыр, як цэнтр рэгіёна, а з 1413 г. цэнтр Мазырскага павета, паказваў прыклады мужнасці і гераізму ў адстойванні свайго права на існаванне. Вякамі развіваўся горад, а разам з ім, у цеснай сувязі, узнікалі і развіваліся сельскія пасяленні жыхароў Палесся. Іх цяпер у раёне каля сотні. І хаця ў кожнай вёсцы свая гісторыя, усіх іх нябачнымі шляхамі, палітычнымі, адміністрацыйнымі і эканамічнымі адносінамі прыцягваў Мазыр. Так было з яго равеснікам Скрыгалавам, крыху маладзейшымі — Мялешкавічамі, Міхалкамі, Барбаровам і Слабадой. Гэтыя вёскі вякамі былі валаснымі цэнтрамі — прамежнымі пунктамі для кіравання сельскай мясцовасцю. Многа цяжкіх выпрабаванняў выпала на долю жыхароў Мазыршчыны, але горад і вёскі вытрымалі, выжылі.

З вышыні птушынага палёту асабліва добра відаць іх маляўнічыя краявіды. Упэўнена і спакойна нясе свае воды

прыгажуня Прыпяць, што ўжо за межамі раёна ўпадае ў Дняпро і разам з ім сімвалізуе непарыўную сувязь славян: беларусаў, рускіх, украінцаў. Інакш, чым некалькі стагоддзяў назад, выглядае сёння рака. Берагі яе ўпрыгожаны новымі вёскамі, пасёлкамі, гарадамі, квітнеючымі палямі і садамі. У яе воды глядзяцца шматпавярховыя дамы, а мнагатонныя краны час ад часу схіляюць перад ёю свае шыі-стрэлы, масты выгінаюць над ёю свае аркі. Мазыране і госці горада любяць адпачываць на набярэжнай, у парку «Перамога». На вуліцах Мазыра шумяць каштаны, ліпы, квітнеюць клумбы. Вышынны будынак Мазырскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута, які паўстае на высокім правым беразе Прыпяці, гасцінна сустракае ўсіх, хто прыязджае ў горад. У будучым — гэта Палескі дзяржаўны універсітэт.

А сельская Мазыршчына? Узгоркі, палі, лугі, лясы, а сярод іх размясціліся вёскі і пасёлкі. Яны цяпер амаль усе звязаны добраўпарадкаванымі дарогамі, усюды новыя школы, клубы, жылыя дамы, памяшканні машынных двароў і жывёлагадоўчых ферм.

Жылыя кварталы Мазыра і вёсак захоўваюць у сваёй памяці імёны герояў грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў. Як сімвал бессмяротнасці тых, хто здабыў у жорсткай барацьбе з фашызмам светлы Дзень Перамогі, гарыць ля падножжа Кургана Славы Вечны агонь, дзесяткі помнікаў узведзены на брацкіх магілах і ў гонар загінуўшых землякоў. Алея Памяці, пасаджаная ветэранамі вайны ў гонар 50-годдзя Перамогі, праз некалькі год расправіць сваё вецце і будзе нагадваць нашым нашчадкам аб велічы неўміручага подзвігу іх дзядоў.

На ўскраіне горада размешчана прамысловая зона, дзе працуюць калектывы гігантаў індустрыі горада і рэспублікі: Мазырскага нафтаперапрацоўчага завода, завода кармавых дражджэй, завода «Мазырсельмаш», солевыварачнага камбіната. Пасля рэканструкцыі НПЗ будзе ўяўляць сабой сучаснае прадпрыемства з канкурэнтаздольнай на Захадзе прадукцыяй. Рэканструкцыя дасць значны штуршок і для развіцця іншых галін прамысловасці.

Каб больш упэўнена глядзець у будучае, гарадскі выканаўчы камітэт стварае новую праграму сацыяльна-эканамічнага развіцця рэгіёна. Да яе распрацоўкі прыступілі вучоныя, эканамісты, сацыёлагі, кіраўнікі прадпрыемстваў. Разам з вырашэннем іншых гарадскіх праблем праграма прадугледжвае і тэхнічнае пераабсталяванне некаторых прамысловых аб'ектаў. Укараненне найноўшых тэхналогій дасць магчымасць выпускаць прадукцыю на ўзроўні сусветных стандартаў.

Маецца праграма сацыяльна-эканамічнага развіцця і ў райвыканкаме. Для яе выканання ёсць неабходныя перадумовы. Галоўная з іх — стабільныя кадры сельскагаспадарчай вытворчасці і сацыяльнай сферы. Сёння да нашых карэнных жыхароў далучыліся больш за 300 сем'яў, перасяленых з чарнобыльскай небяспечнай зоны.

Мазыршчына жыве, працуе, развіваецца. Ад гараджан не адстаюць вяскоўцы. Умацоўваюцца шэфскія сувязі. Працягваецца дарожнае будаўніцтва. Узводзяцца новыя дамы, магазіны, медыцынскія ўстановы, школы і клубы, гаспадарчыя пабудовы. На прыкладзе вёсак Мялешкавічы, Хамічкі, Лучажэвічы і іншых можна ўбачыць, як мяняюцца да лепшага абрысы сельскіх пасяленняў.

Жыхары Мазыршчыны не толькі старанна працуюць, але і прыгожа адпачываюць. Традыцыйнымі сталі ў горадзе і раёне конкурсы, святы, агляды мастацкай самадзейнасці.

Мазыршчына — край спартыўны. Усеагульнай любоўю карыстаецца ў мазыран гарадскі футбол, праслаўлілі свой горад вольныя грабцы, веласіпедысты. Многія мазыране — спартсмены з'яўляюцца прызёрамі чэмпіянатаў Еўропы і Свету, удзельнікамі Алімпійскіх гульняў. Нашай гордасцю з'яўля-

ецца і клуб парашутыстаў, які выраслі нямала класных майстроў. Ніводнае агульнагарадское свята не абыходзіцца без іх.

Любячы і шануючы сваю малую радзіму, жыхары Мазыршчыны ў думках і справах імкнуцца ў будучыню. Усё, што назапашана гістарычным вопытам і мудрасцю далёкіх продкаў, бацькоў і дзядоў, мы не толькі захаваем, але і абавязкова памножым.

І. Замулка,
старшыня гарвыканкама,

М. Саўчык,
старшыня райвыканкама

Храналогія гісторыі Мазыра і Мазырскага раёна

35—10 тысяч гадоў назад	Эпоха верхняга палеаліту, станаўленне чалавека сучаснага вобліку. З'яўленне першага чалавека на Мазыршчыне.
9—5 тысячагоддзе да н. э.	Эпоха мезаліту. Першае пасяленне чалавека на тэрыторыі Мазырскага раёна.
Канец 5-га — 3-е тысячагоддзе да н. э.	Эпоха неаліту — паселішчы чалавека на Прыпяці, каля вёсак Лубня, Загорыны.
Канец 3-га тысячагоддзя — 8—7 ст. да н. э.	Бронзавы век на тэрыторыі Мазыршчыны. Пасяленне Зарубінецкай і Мілаградскай археалагічнай культуры.
2—1,5 тысячагоддзе да н. э.	Першае пасяленне на тэрыторыі Мазыра (вул. Гогаля).
7—6 ст. да н. э.	Пачатак жалезнага веку на тэрыторыі Мазыршчыны.
6—9 ст. н. э.	Пераход насельніцтва да феадальнага ладу.
9—10 ст. н. э.	Пасяленні дрыгавічоў на тэрыторыі Мазыршчыны (г. Мазыр, вёскі Акулінка, Стрэльск, Барыскавічы, Слабада, Ясенец, Скрыгалаў, Глініца, Махнавічы, Надаткі і інш.).
10—13 ст. н. э.	Эпоха Тураўскага княства.
1155 г.	Першыя летапісныя звесткі пра Мазыр.
1170 г.	Бітва пад Мазыром між князямі Давыдам Расціслававічам і Міхаілам Юр'евічам.
1174 г.	Мазыр захоплены літоўскім князем Скірмундам.
Каля 1130—1192 гг.	Гады жыцця Кірылы Тураўскага.
XII ст.	Першыя дакументальныя ўпамінанні аб в. Скрыгалаў.
1227 г.	Першае з'яўленне пад Мазыром татара-манголаў.
1240 г.	Літоўскі князь Ердвіл разбіў каля Скрыгалава татара-мангольскіх заваёўнікаў.
1241 г.	Мазыр захоплены і спалены татара-манголамі.
1259 г.	Разгром захопнікаў Мазыра, іх паражэнне на р. Акунёўка.
1267 г., 1275 г., 1315 г.	Набегі золатаардынскіх ханаў на літоўскія землі.
40-я гады XIV ст.	Канчатковае ўваходжанне Мазыршчыны ў склад Вялікага княства Літоўскага.
1413 г.	Мазыр становіцца павятовым цэнтрам Мінскага ваяводства.
Каля 1432 г.	Першыя ўпамінанні пра вёскі Міхалкі, Барбароў.
1497 г.	Аблога Мазыра войскам крымскіх татар.
7 мая 1497 г.	Забойства ў Скрыгалаве крымскімі татарамі мітрапаліта Кіеўскага і Усея Русі Макарыя.
1506 г.	Мяцеж М. Глінскага і ўзяцце ім Мазыра.
1509 г.	Першае ўпамінанне пра Мазырскі замак.
1515 г.	Першае ўпамінанне пра в. Прудок.
1521 г., 1534 г.	Набегі на Мазыр і яго ваколіцы крымскіх татар.
1536 г.	Разбурэнне Мазыра трэцяй маскоўскай раццю пад кіраўніцтвам Ф. Аўчыны — Целяпнёва — Абаленскага.
1568 г.	Першыя ўпамінанні пра в. Мялешкавічы.
1566—1569 гг.	Уваходжанне Мазыра ў склад Кіеўскага ваяводства.
1577 г.	Атрыманне Мазыром поўнага Магдэбургскага права.
1592 г.	Суд Галоўнага літоўскага трыбунала над Стэфанам Лованам, мазырскім земскім суддзёй, абвінавачаным у матэрыялізме і атэізме, вальнадумстве.
1601 г.	Вялікі пажар у Мазыры, які знішчыў замак.
1609 г.	Зацверджаны герб Мазыра.

Кастрычнік 1615 г. — 1616 г. Бунт гараджан Мазыра супраць замкавай адміністрацыі.

1645 г. Заснаванне бернардзінскага манастыра ў Мазыры.

1647 г. Заснаванне жаночага каталіцкага манастыра ордэна марнавітак.

20 студзеня 1649 г. Антыфеадальнае паўстанне гараджан Мазыра і сялян навакольных вёсак. Гераічная абарона горада. Штурм і знішчэнне горада войскамі Радзівіла.

1676 г. Апошняе ўпамінанне пра Мазырскі замак.

1736 — 1761 гг. Антыфеадальныя выступленні сялян Мазырскага павета.

1744 — 1745 гг. Заснаванне ў Мазыры жаночага каталіцкага манастыра ордэна цыстэрцыянцаў па вул. Гогаля (помнік архітэктуры барока).

1750 г. Адкрыццё ў Мазыры езуіцкай школы.

1756 г. Паўстанне мазырскіх сялян супраць польскіх феадалаў.

1772 г. Адкрыццё ў Мазыры ніжэйшай трохкласнай школы.

1793 г. Пераход Мазыршчыны ў склад Расійскай імперыі.

1794 г. Высылка ў Салавецкі манастыр Язэпа Яленскага, ураджэнца Мазыршчыны, асветніка, бунтара супраць прыгоннага права, педагога і мысліцеля.

1799 г. Трохкласная ніжэйшая школа ў Мазыры пераўтворана ў павятовую школу.

1800 г. Складзены геаграфічны атлас Мінскай губерні, дзе ўпершыню дадзена падрабязная характарыстыка Мазыра і яго ваколіц.

1803 г. Пераўтварэнне павятовай школы ў вучылішча.

1812 г. Удзел насельніцтва Мазыршчыны ў баявых дзеяннях супраць французскай арміі. Корпус генерала Эртэля ў Мазыры.

1821 г. Адкрыццё ў маёнтку в. Барбароў школы для дзяцей сялян.

30 красавіка 1828 г. Праезд праз Мазыр імператара Расіі Мікалая I з сям'ёй.

1831 г. Удзел мазырскай шляхты і каталіцкага насельніцтва пад кіраўніцтвам Ф. Кяневіча ў паўстанні супраць расійскага панавання і за аднаўленне Рэчы Паспалітай.

1835 г. Адкрыццё першага аднакласнага прыходскага вучылішча ў Мазыры.

1850 г. На Прыпяці з'явіўся першы параход «Вісла».

1853 — 1857 гг. Падарожжа па Беларусі П. М. Шпілеўскага, беларускага этнографа, пісьменніка, публіцыста, апісанае ў некалькіх ягоных кнігах, у т. л. і «Мазыршчына».

1855 г. Адкрыты ў Мазыры чатырохкласны жаночы пансіён.

1859 г. Адкрыццё ў Мазыры мужчынскай гімназіі — першай на Палессі сярэдняй навучальнай установы.

Сярэдзіна XIX ст. Пабудова ў в. Барбароў палаца і пейзажнага парку на плошчы 5 га.

1863 г. Хваляванні сярод шляхты і каталіцкай часткі жыхароў Мазыршчыны ў падтрымку паўстання ў Польшчы і Беларусі пад кіраўніцтвам К. Каліноўскага.

6 чэрвеня 1864 г. Пакаранне смерцю ў г. Казань ураджэнца Мазыра Іераніма Кяневіча — аднаго з кіраўнікоў паўстання 1863 г.

1863 — 1865 гг. Адкрыццё народных вучылішчаў для дзяцей сялян у мястэчку Скрыгалаў, вёсках Мялешкавічы, Барбароў, Сідзельнікі, Міхалкі, Слабада.

1865 г. Асвяшчэнне сабора св. Міхаіла ў Мазыры.

1 сакавіка 1881 г. Забойства ў Петраградзе членамі народніцкай арганізацыі «Народная воля» цара Аляксандра II, за якое была асуджана і ўраджэнка Мазыра Геся Гельфман.

1889 — 1891 гг. Работа на Палессі археалагічнай экспедыцыі беларускага археолага, прафесара У. З. Завітневіча (ваколіцы Мазыра, вёскі Скрыгалаў, Слабада, Барыскавічы, Надаткі і інш.). Даследаваны звесткі аб жыцці ў IX — XII стст. дрыгавічоў.

1892 г. Вялікі пажар у Мазыры.

1894 — 1896 гг. У Мазыры створана вольнае пажарнае таварыства.

1895 г. Заснаванне ў Мазыры запалкавай фабрыкі «Маланка» — першага прамысловага прадпрыемства.

Красавік 1896 г. Першая забастоўка работніц мазырскай запалкавай фабрыкі «Маланка».

1896 г.	Адкрыццё мазырскага піваварнага завода.
Май 1897 г.	Адкрыццё капліцы ў мястэчку Скрыгалаў і помніка на беразе возера — месцы забойства ў 1497 г. мітрапаліта Кіеўскага і Усея Русі Макарыя крымскімі татарамі.
1899 г.	Пачатак дзейнасці ў Мазыры і на Палессі народніцкай арганізацыі «Трудовая воля».
1900 г.	Заснавана Мазырская друкарня.
26 кастрычніка 1902 г.	Створаны ў Мазыры гарадскі камітэт РСДРП.
1902 г.	Адкрыццё ў Мазыры фабрыкі «Прыма».
Студзень 1904 г.	Першая палітычная стачка мазырскіх рабочых.
Май 1904 г.	Забастоўка рабочых Мазыра.
25 студзеня 1905 г.	Данясенне памочніка начальніка Мінскага губернскага жандарскага ўпраўлення ў дэпартамент паліцыі аб стачцы фабрычных рабочых Мазыра.
1 красавіка 1905 г.	Стачка рабочых запалкавай фабрыкі ў Мазыры.
25 красавіка 1905 г.	Дэманстрацыя рабочых запалкавай фабрыкі.
26 сакавіка 1905 г.	Забастоўка і дэманстрацыя рабочых у Мазыры.
11 мая 1905 г.	Забастоўка і дэманстрацыя рабочых запалкавай фабрыкі «Маланка».
27 мая 1905 г.	Забастоўка рабочых фанернай фабрыкі «Прыма».
21 ліпеня 1905 г.	Дэманстрацыя моладзі і навучэнцаў гімназіі ў Мазыры.
21 жніўня 1905 г.	Забастоўка батракоў у в. Дудзічы Мазырскага павета, хваляванні сялян вёсак Міхалкі, Прудок, Рудня.
17—26 кастрычніка 1905 г.	Усеагульная кастрычніцкая палітычная забастоўка рабочых Мазыра.
30 кастрычніка — 7 лістапада 1905 г.	Утрыманне ўлады Мазырскім рэвалюцыйным камітэтам, т. зв. «Мазырская рэспубліка».
5 лістапада 1905 г.	Дэманстрацыя і ўзброеныя сутычкі рабочых з паліцыяй у Мазыры.
Сакавік 1906 г.	Байкот рабочымі запалкавай фабрыкі акцыянернага таварыства «Маланка» ў Мазыры. Выбары ў Дзяржаўную думу.
19 студзеня 1907 г.	Лакаўт на запалкавай фабрыцы «Маланка».
3 чэрвеня 1907 г.	Забастоўка рабочых фанернай фабрыкі «Прыма».
1907 г.	Першы прыём навучэнцаў у Мазырскую рамесную школу.
1907 г.	Адкрыццё чатырохкласнага начальнага вучылішча ў Мазыры.
1911 г.	Адкрыццё ў Мазыры жаночай гімназіі.
Студзень, сакавік 1914 г.	Забастоўкі рабочых у Мазыры.
1 жніўня 1914 г.	Уступленне Расіі ў першую сусветную вайну. Масавая мабілізацыя жыхароў Мазыршчыны на фронт.
Жнівень, верасень 1914 г.	Хваляванні мабілізаваных на вайну сялян. 60 удзельнікаў асуджаны ваенна-палявымі судамі. Тры чалавекі за разгром маёнтка ў в. В. Бокаў павешаны 18.12.1914 г.
1915 г.	Пабудаваны завод «Кіпратэх» на ст. Мазыр (цяпер дрэваапрацоўчае аб'яднанне).
1915 г.	Пабудаваны развадны мост цераз Прыпяць.
Ліпень 1915 г.	Забастоўка рабочых фанернай фабрыкі «Прыма» з патрабаваннем павысіць аплату працы.
1916 г.	Пабудаваны чыгуначны мост цераз Прыпяць і чыгунка Калінкавічы — Корасцень.
Люты 1917 г.	Сходы і мітынгі жыхароў Мазыршчыны з выпадку Лютаўскай рэвалюцыі ў Петраградзе.
Сакавік 1917 г.	Утварэнне Мазырскага Савета рабочых і салдацкіх дэпутатаў.
Красавік 1917 г.	Утварэнне валасных Саветаў сялянскіх дэпутатаў Мазырскага павета.
8 красавіка 1917 г.	Прынята рашэнне Мазырскага Савета аб увядзенні 8-гадзіннага рабочага дня.
29 красавіка 1917 г.	Адбыўся 1-шы з'езд сялян Мазырскага павета. Прыняцце рашэння аб перадачы ўсёй зямлі сялянам.
Красавік 1917 г.	Стварэнне аб'яднанай арганізацыі РСДРП у Мазыры.
Май 1917 г.	Пачала выходзіць газета «Известия Мозырского Совета рабочих и солдатских депутатов».
Май 1917 г.	Створана бальшавіцкая ячэйка на фабрыцы «Маланка».
Май 1917 г.	Адбыўся 2-гі з'езд сялян Мазырскага павета.
Май 1917 г.	Сяляне в. Рудня Мазырскага павета прынялі рашэнне «бесплатно изъять помещичьи, монастырские, церковные, кабинетские и др. земли».

Чэрвень 1917 г.	Забастоўка рабочых лесапільна-фанернага завода Бермана ў Мазыры.
Чэрвень 1917 г.	Адбыўся 3-ці з'езд сялянскіх дэпутатаў павета.
5—6 верасня 1917 г.	Адбыўся 4-ты з'езд сялянскіх дэпутатаў павета.
Верасень — кастрычнік 1917 г.	У Мазырскім павеце адбылося больш як 20 сялянскіх выступленняў з патрабаваннем перадачы сялянам памешчыцкіх, царкоўных і ўдзельных земляў.
6—7 кастрычніка 1917 г.	Адбыўся 5-ты сялянскі з'езд Мазырскага павета, які прыняў рэзалюцыю аб канфіскацыі памешчыцкай зямлі.
11 лістапада 1917 г.	Стварэнне Мазырскага ваенна-рэвалюцыйнага камітэта, які ўзяў уладу і арганізаваў работу па стварэнні новага бальшавіцкага Савета. Пачатак устанаўлення Савецкай улады на Мазыршчыне.
Студзень 1918 г.	Стварэнне народнай міліцыі ў Мазыры.
Сакавік 1918 г.	Акупацыя Мазырскага павета нямецкімі і пятлюраўскімі войскамі. Увядзенне ваеннага становішча і акупацыйнага рэжыму. Актывізацыя бальшавіцкага падполля.
Лета — восень 1918 г.	Разгортванне партызанскага руху на Палессі, дзейнасць Слабадскога, Скрыгалаўскага і Мялешкавіцкага партызанскіх атрадаў.
21 снежня 1918 г.	Перагаворы ў Мазыры прадстаўнікоў савецкага ўрада Д. З. Мануільскага, В. Р. Мянжынскага, Д. Гурэвіча з нямецкімі ўладамі аб аднаўленні Савецкай улады. З вялікай прамовай перад жыхарамі горада выступіў Мануільскі. Часці Чырвонай Арміі ўступілі ў горад.
Канец снежня 1918 г.	Улада ў Мазыры перайшла ў рукі пятлюраўскай дырэкторыі. Рэўкам пачаў падпольную дзейнасць. Актывізацыя падпольшчыкаў і партызан.
Снежань 1918 г.	У Мазыры створана камсамольская арганізацыя.
31 снежня 1918 г.— 1 студзеня 1919 г.	Арганізацыя Саветаў у Мазырскім павеце.
1 студзеня 1919 г.	Уваходжанне Мазыра і павета ў склад БССР.
11 студзеня 1919 г.	Чырвоная Армія ўступіла ў Мазыр. Аднаўленне Савецкай улады ў павеце. Стварэнне камітэтаў беднаты ў вёсках, у в. Слабада — саўгаса.
25 студзеня 1919 г.	Адбыўся першы сялянскі з'езд Мазырскага павета, які прыняў рашэнне — сабраць прадукты для галадаючага пралетарыяту Піцера і Масквы.
30 сакавіка — 10 красавіка 1919 г.	Горад Мазыр і частку павета захапілі пятлюраўцы. Масавыя грабяжы і забойствы. Баі Чырвонай Арміі супраць дырэкторыі.
11 красавіка 1919 г.	Адноўлена дзейнасць Мазырскага рэвалюцыйнага камітэта.
Красавік 1919 г.	Пачатак белапольскай акупацыі Палесся. Пагроза захопу Мазыра, яго абарона.
Ліпень — жнівень 1919 г.	Абарона Палесся. Фарміраванне Прыпяцкай ваеннай флатыліі, Мазырскага стралковага палка.
З 10 жніўня 1919 г.	У горадзе і павеце аб'яўлена асаднае становішча.
Верасень 1919 г.— сакавік 1920 г.	Баі на заходніх рубяжах Мазыршчыны. Многія вёскі некалькі разоў пераходзілі з рук у рукі.
5 сакавіка 1920 г.	Белапалякі захапілі Мазыр. У баі з белапалякамі загінуў камісар брыгады 47-й дывізіі М. С. Данілеўскі, дзяржаўны і ваенны дзеяч Украіны.
Сакавік — чэрвень 1920 г.	Дзейнасць мазырскіх падпольшчыкаў і партызанскіх атрадаў Палесся.
6 чэрвеня 1920 г.	Смяротныя пакаранні групы падпольшчыкаў польскімі ўладамі.
29 чэрвеня 1920 г.	Вызваленне Мазыра ад белапольскіх захопнікаў войскамі беларуска-літоўскай Чырвонай Арміі.
29 чэрвеня 1920 г.	Арганізавана Упраўленне мазырскай міліцыі.
1 ліпеня 1920 г.	Вызваленне ад польскіх захопнікаў вёсак Слабада, Скрыгалаў, Казіміраўка.
8 ліпеня 1920 г.	Вызваленне ад польскіх захопнікаў вёсак Асавец, Глініца.
18 жніўня 1920 г.	Адбыўся з'езд валасных ваенна-рэвалюцыйных камітэтаў Мазырскага павета, які прыняў рэзалюцыю аб аказанні падтрымкі Чырвонай Арміі ў барацьбе з белапольскімі акупантамі.
1 верасня 1920 г.	У Мазыры адбылася канферэнцыя беспартыйных жанчын-сялянак.
10 лістапада 1920 г.	Мазыр і павет захоплены бандамі С. Булак-Балаховіча.

20 лістапада 1920 г. Вызваленне Мазыра войскамі Чырвонай Арміі ад банд Булак-Балаховіча.

25 снежня 1920 г. Адбыўся з'езд работнікаў зямлі і лесу, дзе абмеркаваны задачы сельскагаспадарчай вытворчасці і лесаводства ў павеце.

5 студзеня 1921 г. Скасаванне павятовага і валасных ваенна-рэвалюцыйных камітэтаў. Перадача ўлады мясцовым Саветам.

Май 1921 г. У Мазыры пачала выходзіць мясцовая газета.

Снежань 1922 г. Адбыўся 7-мы з'езд Саветаў Мазырскага павета, які абмеркаваў пытанні ўзнаўлення эканомікі.

1922—1924 гг. Стварэнне першых калектыўных гаспадарак валодання зямлёй: арцеляў «Сіла» (в. Прудок), «Чырвоная зорка» (в. Лешня), камуны «Міна» (в. Хамічкі), калгаса «Серп і молат» (в. Барбароў).

3 лістапада 1922 г. Адбыўся першы павятовы з'езд сялянскіх камітэтаў узаемадапамогі.

1922 г. Пачатак работы адноўленай фабрыкі «Чырвоны Кастрычнік» (былая фабрыка «Прыма»).

6 лістапада 1922 г. Адбыўся сход сялян Слабадской воласці Мазырскага павета.

Сакавік 1923 г. Адбылася 6-я павятова-гарадская партыйная канферэнцыя ў Мазыры.

Кастрычнік 1923 г. Адбылася 7-я павятова-гарадская партыйная канферэнцыя ў Мазыры.

Снежань 1923 г. Адбыўся 8-мы павятовы з'езд Саветаў.

17 ліпеня 1924 г. Ліквідаваны ў Беларусі паветы і воласці. Утворана Мазырская акруга і Мазырскі раён.

Лістапад 1924 г. Створана ў Мазыры кавальская майстэрня (цяпер завод «Мазырсельмаш»).

1925 г. Пачала дзейнічаць Палеская пясчаная сельскагаспадарчая станцыя ў в. Скрыгалаў.

1926—1927 гг. Цэнтр раёна знаходзіўся ў в. Слабада.

1926 г. Адкрыццё ў Мазыры педагагічнага тэхнікума.

9 чэрвеня 1927 г. Пастанова ЦВК і СНК БССР аб узбуйненні Мазырскай акругі.

1927 г. Створана арцель па вырабе панчох (трыкатажная фабрыка).

1928 г. Створана арцель «Молат» у Мазыры.

1 студзеня 1929 г. Узнагароджанне ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга БССР перадавых прадпрыемстваў — завода «Чырвоны Кастрычнік» і в. Мялешкавічы.

1929—1932 гг. У Мазыры пабудаваны клуб-тэатр (цяпер гарадскі будынак культуры) — помнік архітэктуры канструктывізму.

1930 г. Арганізавана машынна-трактарная станцыя ў в. Слабада.

1932 г. Адкрыццё першай у БССР транспартнай авіялініі Мінск — Глуск — Парычы — Мазыр.

1932 г. Пачалося будаўніцтва жылых дамоў у пас. Пхоў.

1932 г. Пераўтварэнне пясчанай станцыі ў в. Скрыгалаў у сельскагаспадарчы тэхнікум.

25 сакавіка 1935 г. Адкрыццё ў Мазыры калгасна-саўгаснага тэатра (у 1938—1941 гг. Палескі абласны драматычны тэатр).

1936 г. Пераўтварэнне сямігадовых школ у вёсках Слабада і Міхалкі ў сярэднія.

1936—1938 гг. Масавае перасяленне хутароў у вёскі.

1936 г. Пачаўся кругласутачны рух параходаў па Прыпяці.

1937 г. Адкрыццё ў Мазыры двухгадовай школы медсясцёр (цяпер медыцынскае вучылішча).

15 студзеня 1938 г. Утварэнне Палескай вобласці з цэнтрам — г. Мазыр.

1939 г. Створана ў Мазыры аб'яднанне «Мазырсельбуд».

22 жніўня 1941 г. Акупацыя нямецка-фашысцкімі захопнікамі Мазыра і Мазырскага раёна.

Жнівень—кастрычнік 1941 г. Дзейнасць Мазырскага партыйна-патрыятычнага падполля.

Стварэнне і дзейнасць партызанскіх атрадаў (Мазырскага, Махнавіцкага і інш.).

Восень 1941 г.—зіма 1942 г. Масавае знішчэнне мірных жыхароў Мазыршчыны нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

Студзень 1942 г. Расстрэл групы мазырскіх падпольшчыкаў.

Верасень — снежань 1942 г. Разгром асноўных сіл Мазырскага падполля.

18 лістапада 1942 г. Каля в. Барбароў цераз Прыпяць з баямі перапраўліся партызанскія злучэнні С. Каўпака, А. Сабурава

	і А. Фёдарава для арганізацыі ўсенароднай барацьбы з ворагам.
Люты 1943 г.	У лясах Мазыршчыны пачалася арганізацыя партызанскіх атрадаў.
22 сакавіка 1943 г.	Знішчаны з насельніцтвам вёскі Казіміраўка (372 чал.), Буда Казіміраўская (131 чал.).
25 красавіка 1943 г.	Сфарміраваны склад Мазырскага падпольнага райкама КП(б) Беларусі.
Май 1943 г.	Створаны падпольны райкам ЛКСМБ.
4 чэрвеня 1943 г.	Разгром нямецкага гарнізона ў в. Скрыгалаў.
5 чэрвеня 1943 г.	Знішчана фашыстамі в. Спрымачоў (больш за 100 чал.).
30 чэрвеня 1943 г.	Знішчана з насельніцтвам фашыстамі в. Касцюковічы (162 чал.).
30 жніўня 1943 г.	Знішчаны нямецкі гарнізон ў в. Шчакатава.
Лета і восень 1943 г.	Масавыя дыверсіі партызан на чыгункі.
Верасень 1943 г.	Партызанскія атрады Мазыршчыны аб'яднаны ў Мазырскую партызанскую брыгаду імя Аляксандра Неўскага.
8 студзеня 1944 г.	Пачатак Калінкавіцка-Мазырскай аперацыі.
9 студзеня 1944 г.	Вызваленне вёсак Іванкаўшчына і Мялешкавічы ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.
11 студзеня 1944 г.	Вызваленне ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў вёсак Скрыгалаў, Слабада, Барбароў, Прудок, Міхалкі.
14 студзеня 1944 г.	Вызваленне ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў Мазыра. Мітынг на цэнтральнай плошчы ў гонар вызвалення.
15 студзеня 1944 г.	Салют у Маскве ў гонар вызвалення Мазыра ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Прысвоена найменне «Мазырскіх» 18 злучэнням і часцям 61-й арміі і 16-й паветранай арміі Беларускага фронту.
Студзень 1944 г.	Сфарміраваны кіруючыя партыйныя і камсамольскія органы, адноўлены мясцовыя Саветы, пачатак работы прадпрыемстваў, калгасаў і ўстаноў.
Студзень 1944 г.	Адноўлена работа хлебазавода і электрастанцыі.
23 студзеня 1944 г.	Арцель «Молат» пачала даваць прадукцыю.
Люты 1944 г.	Урад Беларусі прыняў рашэнне аб адкрыцці ў Мазыры настаўніцкага інстытута.
Люты 1944 г.	Работа Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі па расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў.
19 красавіка 1944 г.	Выканкам гарадскога Савета прыняў пастанову аб аднаўленні жылога фонду і камунальных прадпрыемстваў.
20 красавіка 1944 г.	Заснавана швейная фабрыка ў Мазыры.
Май 1944 г.	Прыезд прадстаўнікоў Ульянаўскай вобласці для дапамогі ў аднаўленні народнай гаспадаркі і культуры Мазыршчыны.
1944 г.	Мазырская школа медсясцёр перайменавана ў фельчарска-акушэрскую.
1945 г.	Пачата будаўніцтва рамонтна-экскаватарнага завода (цяпер МЗММ).
1945 г.	Пабудаваны Мазырскі прамкамбінат (цяпер ВМА).
Май 1946 г.	Пушчана ў эксплуатацыю першая чарга Мазырскай ГЭС.
1946 г.	Асвечаны Свята-Міхайлаўскі храм.
Кастрычнік 1947 г.	Заснавана ПТВ-68 будаўнікоў.
1948 г.	Пачата будаўніцтва дрэваапрацоўчага камбіната.
7 лістапада 1949 г.	Адкрыццё ў Мазыры краязнаўчага музея.
1950 г.	Адноўлены даваенны ўзровень сельскагаспадарчай вытворчасці. Насельніцтва з зямлянак пераселена ў пабудаваныя дамы.
1950 г.	Пачатак уз'яднання дробных калектыўных сельскіх гаспадарак.
Верасень 1952 г.	Пераўтварэнне Мазырскага настаўніцкага інстытута ў педагагічны інстытут імя Н. К. Крупскай.
8 студзеня 1954 г.	Скасавана Палеская вобласць. Г. Мазыр і раён уключаны ў склад Гомельскай вобласці.
1956 г.	Завершана ўз'яднанне дробных калектыўных сельскіх гаспадарак.
Май 1956 г.	Створана ў Мазыры фабрыка мастацкіх вырабаў.
1958 г.	Пачалося будаўніцтва рачнога порта.
1958 г.	Прынята рашэнне аб арганізацыі ў Мазыры завода «Мазыркабель».

Кастрычнік 1959 г. Атрымана першая прадукцыя на заводзе «Мазыркабель».

Снежань 1958 г. Адкрыўся рух па жалезабетонным мосце цераз р. Прыпяць.

1960 г. Створаны саўгас «Мазырскі».

Снежань 1962 г. Узбуйненне Мазырскага раёна. Далучана 28 населеных пунктаў.

1962 г. Створаны Мазырскі лясгас.

1963 г. Пачаты работы па праектаванні ў Мазыры нафтаперапрацоўчага завода.

19 лістапада 1963 г. Заснаваны Мазырскі політэхнічны тэхнікум.

1964 г. Створаны саўгас «Каменка».

1964 г. Кабельны завод выйшаў на праектную магутнасць.

1964 г. Пабудаваны корпус фабрыкі мастацкіх вырабаў.

Снежань 1964 г. Закончана будаўніцтва буйнейшага ў БССР рачнога порта Пхоў. Цяпер порт Мазыр.

1965 г. Створана Мазырская міжкалгасная будаўнічая арганізацыя (цяпер МПМК-105).

1965 г. Пачаў працаваць у Мазыры малочны завод.

1966 г. Заснавана ў Мазыры ГПТВ-84.

1969 г. Адкрыццё ў Мазыры музычнага вучылішча.

1970 г. Сфарміравана дырэкцыя і пачата будаўніцтва ЦЭЦ.

14 студзеня 1970 г. Створаны ў Мазыры трэст № 6 «Мазырнафтахімбуда» (цяпер КПФ «Трэст № 6»).

1971 г. Пачата будаўніцтва нафтаперапрацоўчага камбіната.

1971 г. Узнагароджанне МПМК-105 ордэнам «Знак Пашаны».

1971 г. Пачата будаўніцтва мікрараёна НПЗ.

1971 г. Створана вытворчае дрэваапрацоўчае аб'яднанне «Мазырдрэў».

1971 г. Мазырскі прамкамбінат пераўтвораны ў мэблевы. Створана мэблевае аб'яднанне.

1972 г. Узведзены новы будынак бібліятэкі імя Пушкіна.

1972 г. Уведзена ў эксплуатацыю 1-я чарга завода зборнага жалезабетону № 12.

1973 г. Узведзены новы будынак швейнай фабрыкі.

1973 г. У в. Ляхаўцы створана Мазырская птушкафабрыка.

14 студзеня 1974 г. Пуск ЦЭЦ у Мазыры, першая турбіна магутнасцю 60 тыс. квт. дала ток.

1974 г. Пачата будаўніцтва трамвайнай лініі ў г. Мазыры.

1974 г. Узведзены будынак аўтавакзала.

1974 г. Пачата будаўніцтва солевыварачнага камбіната.

1975 г. На СВК прабурана першая свідравіна.

30 студзеня 1975 г. Пуск 1-й чаргі Мазырскага нафтаперапрацоўчага завода.

31 студзеня 1975 г. Атрыманы першы палескі бензін.

1975 г. Завод «Мазырсельмаш» атрымаў назву завод «Мазырптушкамаш».

1975 г. Створана міжгаспадарчае прадпрыемства па вытворчасці кармоў «Прыпяць».

1975 г. Пабудаваны корпус цэха мантажных правадоў завода «Мазыркабель».

1975 г. Пушчана ў эксплуатацыю другая турбіна на Мазырскай ЦЭЦ магутнасцю 130 тыс. квт.

1975 г. Прынята пастанова аб будаўніцтве завода кармавых дражджэй (ЗКД).

1976 г. Арганізавана ГПТВ-131.

1976 г. Узведзены новы будынак палітэхнікума.

1976 г. Перабазіравана з суседняга раёна ў пас. Крынічны Палеская сельскагаспадарчая доследная станцыя.

1976 г. Створана ў пас. Крынічны эксперыментальная база «Крынічная».

1976 г. Адкрыццё ў в. Гурыны раённай карціннай галерэі — філіяла Беларускага Дзяржаўнага мастацкага музея.

1977 г. Узведзены мемарыяльны комплекс Курган Славы.

1978 г. Узведзены новы будынак аэрапорта ў Мазыры.

1979 г. Пабудаваны санаторый-прафілакторый трэста № 6 на 100 ложкаў.

1979 г. Пачата будаўніцтва ЗКД з удзелам дзяржаў СЭУ.

1979 г. У Мазыры пабудаваны бальнічны комплекс.

1980 г. Узведзены новы будынак медвучылішча.

1981 г. На НПЗ атрыманы першы парафін.

2 снежня 1982 г. На Мазырскім заводзе па вытворчасці солі (СВК) атрымана першая соль.

1982 г. Узведзены новы будынак Мазырскага педагагічнага інстытута.

Храналогія гісторыі Мазыра і Мазырскага раёна

1982 г.	Пабудаваны рачны вакзал.
30 снежня 1983 г.	Атрымана першая прадукцыя на ЗКД.
1983 г.	Пачата будаўніцтва моста цераз Прыпяць каля в. Навікі.
1984 г.	Адкрыццё ў Мазыры кінатэатра «Мір».
1984 г.	Узведзены новы будынак музвучылішча.
1984 г.	Пабудавана стаматалагічная паліклініка ў Мазыры.
30 снежня 1985 г.	Атрыманы першыя грануляваныя дрожджы на ЗКД.
1985 г.	Рэканструявана цэнтральная плошча імя У. І. Леніна.
1986 г.	Пачата будаўніцтва Палаца культуры НПЗ.
1986 г.	Створана ПТВ-228 хімікаў.
1986 г.	Створаны завод па рамонце бытавой тэлеапаратуры.
26 красавіка 1986 г.	Аварыя на Чарнобыльскай АЭС, у выніку якой Мазыр і вёскі Мазырскага раёна аказаліся забруджанымі радыенуклідамі.
1987 г.	На праектную магутнасць выйшаў СВК.
Жнівень 1988 г.	Пачаўся рэгулярны трамвайны рух у Мазыры.
Студзень 1989 г.	Пачала дзейнічаць Мазырская агароднінная фабрыка.
31 верасня 1989 г.	Адбыўся марш-пратэст «Чарнобыльскі шлях» і мітынг жыхароў Мазыра.
1990 г.	Пабудаваны другі мост цераз Прыпяць каля в. Навікі.
1991 г.	Пабудавана сярэдняя школа № 14 у Мазыры.
1993 г.	Мазырскі філіял праектнага інстытута «Гомельграмадзянпраект» пераўтвораны ў самастойны праектны інстытут «Палессепраект».
1994 г.	Пабудавана сярэдняя школа № 15 у Мазыры.
1994 г.	Пачата перапрафіліраванне завода кармавых дражджэй.
19 студзеня 1995 г.	Асвечана Свята-Мікалаеўская царква ў Мазыры.

14996
Мозырская городская ЦБС

Змест

Да чытача	17-20
ЗЯМЛЯ НАШЫХ ПРОДКАЎ	
Пра што расказалі курганы	21-31
У складзе Кіеўскай Русі	32-35
У складзе Вялікага княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай	35-49
У складзе Расійскай імперыі	49-63
Напярэдадні буры	63-81
Слаўныя імёны	81-92
З гісторыі вёсак	92-102
У АГНІ РЭВАЛЮЦЫЙ І ВОЙНАЎ	
За ўладу Саветаў	103-110
Адпор інтэрвентам	110-141
Ваеннаслужачыя і мірныя жыхары Мазыршчыны, якія загінулі ў гады першай сусветнай і грамадзянскай войнаў (1914-1920)	141-143
Загінуўшыя землякі, месца нараджэння якіх не ўстаноўлена	143-144
ПАД ЗНАКАМ СЯРПА І МОЛАТА	
Змаганне за сацыялізм	144-168

Трагедыя народа	169-189
Загінулі ў 1939-1940 гг.	189-190
ІШЛА ВАЙНА НАРОДНАЯ	
У прыфрантавой паласе	191-197
Чорныя дні акупацыі	197-204
Ахвяры фашысцкага тэрору	204-235
Не скарыліся ворагу	235-250
Уздзельнікі антыфашысцкага падполля, якія змагаліся на Мазыршчыне і загінулі на тэрыторыі раёна і за яго межамі	250-253
Мазыршчына партызанская	253-277
Жыхары Мазыршчыны, якія змагаліся ў партызанскіх атрадах і загінулі на тэрыторыі раёна і за яго межамі	277-287
Вызваленне	287-311
Савецкая ўлада вяртаецца	311-314
Баявая слава Мазыршчыны	314-318
Воіны Чырвонай Арміі і партызаны, якія загінулі ў баях за вызваленне Мазыршчыны ў 1941-1944 гг. І пахаваны на тэрыторыі раёна	318-354
Прапалі без вестак пры вызваленні Мазыра 11-12 студзеня 1944 г.	354-355

Воіны Чырвонай Арміі – землякі, якія ў гады Вялікай Айчыннай вайны загінулі, прапалі без вестак і памерлі ад ран	355-479
Грамадзяне, чыё дакладнае месца нараджэння не ўстаноўлена, якія былі прызваныя Мазырскім ваенным камісарыятам і загінулі, памерлі ад ран або прапалі без вестак у 1941-1945 гг.	480-484
Праз пяцьдзесят гадоў	484
ПЯЦЬ МІРНЫХ ДЗЕСЯЦІГОДДЗЯЎ	
Поступ працоўных будняў	485-503
Імі ганарыцца Мазыршчына	503-511
Тут іх карані	511-526
Героі і ахвяры	526-530
Мазыране, якія загінулі пры выкананні службовых абавязкаў у радах Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту	530-534
Духоўныя скарбы Мазыршчыны	534-548
Помнікі гісторыі	548-553
Паміж мінулым і будучым	553-559
Храналогія гісторыі Мазыра і Мазырскага раёна	559-566